015

Digitized by Google

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

D

Inv. br. 16/VI
1928
STOL SEDMORICE
ODELJENJE B
U ZAGREBU

Digitized by Google

Digitized by Google

D

Inv. br. 16/VI

STOL SEDMORICE

Socijalno-politička revija

Radnička Zaštita

Službeni glasnik Središnjeg Ureda
za osiguranje radnik[illegible] u Zagrebu

Glavni urednik:

D[R.] Božidar Adžija

Godište IX. — Godina 1927.

Uredništvo i uprava: Zagreb, Mihanovićeva ulica [illegible] III. kat. — Godišnja pretplata iznosi Din 60·—, pojedini broj Din 8·—. — Tisak Zaklade [illegible] „Narodnih Novina“ u Zagrebu.

Digitized by Google

HD
7241.6
.R13
v.9

Digitized by Google

Sadržaj IX. godišta.

A. Neslužbeni (revijalni) dio:

I. Članci:

A-a B., dr.:
Radničko zakonodavstvo u Sovjetskoj Rusiji . . . . . str. 259

Adžija dr. Božidar:
Medjunarodna ekonomska konferencija . . . . . „ 213
Nekoliko poglavlja iz socijalne politike . . str. 324, 357, 386, 554

B., dr.:
Zdravnik in lekarnar, ter zdravnik-lekarnar . . . . . „ 525

Babić Ante:
Formule, koje se odnose na prinose rad. osiguranja i prireze rad. zaštite . . . . . „ 144

Bauer Marko:
Uvodnik . . . . . „ 409

Bleiweis-Trsteniški dr. Demeter:
Pomen preventivnih mer in procenevanje individualnega lečenja . . . . . „ 2

Beker Josip:
Radnički povjerenici u službi rad. osiguranja . . . . . „ 526

Benau dr. A.:
O lekarskoj službi kod soc. osiguranja . . . . . „ 371

Bibica dr. Marko:
Za narodno zdravlje . . . . . „ 112

Radna sposobnost živčanih slabića . . . . . str. 308
Nekoliko praktičnih i korisnih uputa za praktično vodjenje ljekarskog dnevnika . . . . „ 506

Bohinjec dr. Jože:
Zdravniško vprašanje v našem soc. zavarovanju . . . . . „ 85
Stvarne dajatve . . . . . „ 373

Bole Josip:
Naloge lajiškega nadzorovanja „ 156

Cvitković Ante:
Stapanje radnih elemenata . . „ 269

Deutsch dr. Edo:
Gubitak obih gornjih okrajnina usljed nezgode . . . . . „ 304
Bolesti zvanja mišičja i kostura „ 347

Domainko ing. Dragutin:
Inspekcije rada i sprovodjenje tehničkih i higijenskih zaštitnih mjera u našoj državi . . . „ 380
Para, uzročnik požara . . . . „ 501
Eksplozije cevi pri manipulisanju s aparatom sistema Linde . „ 503
Nesrećni slučajevi pri ispuštanju taloga iz parnih kotlova . . „ 507
Prašina kao uzrok eksplozija . „ 540

Fodor dr. T. K.:
Napred ili nazad? . . . . . „ 293
Problem saradnje lekara sa institucijom rad. osiguranja . . „ 491

Digitized by Google

Gentner dr. Adolf:
Imovinska prava i upravni troš-kovi mjesnih organa u radn. osiguranju . . . . . str. 13
Invalidski zakon . . . . . „ 103
Nekoliko riječi na članak g. Dušana Glumca o reformi zakona „ 135
Izračunavanje prinosa osiguranja za nezgode . . . . . „ 210

Glaser Milan:
Kratak prikaz našeg osiguranja radnika . . . . . „ 427
Radn. osiguranje 1922.—1927. (referat) . . . . . „ 450

Grado Artur:
Osiguranje radnika u Sjedinjenim Državama i Kanadi . . . . „ 532

Grčević Đuro:
Jedan neizrečeni princip Z. O. Ra. „ 97
Slučajevi osiguranja i potpore u našem bolesničkom osiguranju „ 196
Plativost, odbitak i zastara prinosa . . . . . „ 295
Zašto su u poljskom radn. osiguranju lijekovi jeftiniji nego kod nas? . . . . . „ 353

Haberle Branimir:
1922.—1927. . . . . „ 1
Soc. higijenska važnost propisa § 45 Z. O. Ra. . . . . „ 17
Kako da sprovedemo sbrinjavanje radnika za slučaj neuposlenosti . . . . . „ 99
Ugovor o provedbi soc. osiguranja u medjudržavnom saobraćaju izmedju Njemačke i Austrije . . . . . „ 153
Fond za pomaganje neuposlenih radnika . . . . . „ 255
Odgovor njem. vlade na pitanje M. B. R. o medjunarodnom regulisanju osiguranja za slučaj bolesti na X. M. K. R. . . „ 266
Reforma rad. osiguranja u Njem. Austriji . . . . . „ 311
Zašto se ne sprovode efikasno higijenske i tehničko-zaštitne mjere . . . . . „ 350
Prosvjetno-kulturni rad Radn. Komora . . . . . „ 498
Medjunarodna konferenca nosioca osiguranja za slučaj bolesti . . . . . str. 523

Hahn dr. Željko:
Zanimanje i bolest . . . . . „ 191
Lječilište Stražilovo u Banji Koviljači . . . . . „ 302
Lječilište SUZORa Klenovnik kraj Ivanca . . . . . „ 421
Zdravstvena služba SUZORa (referat) . . . . . „ 459

Kautsky dr. Karlo:
Sistem paušalnog plaćanja liječnika u radn. osiguranju . . . „ 92

Kun dr. Samojlo:
Iz područja bolesti iza nezgode „ 546

Matjašić Radovan:
Nacrt uredbe o osigur. rudarskih radnika i mišljenje SUZORa o tom nacrtu . . . . . „ 243

Meniga Juraj:
Pregradnja i dogradnja dvora Klenovnik u sanatorij SUZORa „ 411

Muftić Salih:
Bolesnički fond državn. saobraćajnog osoblja . . . . . „ 505

Nevistić dr. Ivan:
Socijalni položaj književnih radnika . . . . . „ 485

S. J.:
Razvitak oporavilišta Kasindo . „ 377

Steinitz Leon:
Troškovi produkcije i radn. zaštita . . . . . „ 318

Szavits-Nossan Stj.:
Pregradnja i dogradnja dvora Klenovnik u sanatorij SUZORa „ 411

Štajduhar dr. Josip:
Radničko osiguranje i trahom . „ 75
Racijonalno liječenje . . str. 262, 305

Visintin Fran:
O zastari regresnih tražbina po §§ 96. i 98. . . . . str. 141

Statut lječilišta Klenovnik . . . . . str. 439
Kućni red lječilišta Klenovnik . . . . . „ 444
Svečano otvorenje Klenovnika . . . . . „ 556

Digitized by Google

II. Bilješke:

Str. 20—26; 160—170; 217—222; 330—333; 388—389; 471—480; 509—512; 630—633.

III. Pregled knjiga i časopisa.

Str. 26, 115, 170, 222, 633.

IV. Zapisnik III. konferencije upravnika i glavnih liječnika održane dne 30. IX. 1927. u lječilištu „Klenovnik“.

Strana 559.

Digitized by Google

Kazalo „Radničkoj Zaštiti“
za godine 1919.—1927.

Tumač:

Rimski brojevi označuju godišta i to:

I. godište 1919., V. godište 1923.,
II. godište 1920., VI. godište 1924.,
III. godište 1921., VII. godište 1925.,
IV. godište 1922., VIII. godište 1926.,
IX. godište 1927.

Arapski brojevi označuju stranice n odnosnom godištu.

A

Adresa — Okružni ured za osiguranje radnika u Nišu IX 130.
— poštanske pošiljke za lječilište Brestovac IX 124.
Agrarna reforma i radnički interesi — prikaz I 131.
Akordanti gradjevinski — obaveza osiguranja IV 361.
Alkohol — štete od užívanja V 220.
— zakonska zabrana točenja u Finskoj V 125.
Alkoholizam — prva stanica za suzbijanje u Jugoslaviji V 160.
— suzbijanje u Banatu, Bačkoj i Baranji I 275.
— suzbijanje u Hrvatskoj i Slavoniji I 81, 89, 170.
— suzbijanje u Jugoslaviji I 274, 275.
— suzbijanje u Sloveniji I 141, II 71.
— u Švedskoj V 170.
Ambulante — liječenje u ambulantama VII 361.
— knjiženje troškova VIII 472.
Amsterdam — ured za odabiranje zvanja III 104.
Anketa — o osiguranju radnika I 80.
Ankylostomiasis — obolenje u rudokopima i ugljenicima II 48.
Apotekari — ispitivanje i odobredjivanje računa IV 6, 294.
— biljegovanje računa VII 211.
— novi obrazac za ugovore VIII 197.
— o retaksaciji recepata (prikaz) III 28.
— pravilnik za predlaganje računa i zaračunavanje lijekova izdanih na račun mjesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu V 184.
— predlaganje računa V 183, VII 363, VIII 358.
— izručenje računa VII 209.
— predujmična isplata računa IV 7.
— provadjanje ugovora VIII 611, IX 677, 684.
— pružanje ovojne robe članovima III 189.
— ugovori za dobavu lijekova članovima II 116, 118.
— sklapanje ugovora V 42, 197.
Apotekarska komora — kolektivni ugovor o dobavljanju lijekova IX 684.
Apštinenti — polakšice kod osiguranja u Engleskoj V 577.
Argentina — socijalno osiguranje V 56.
Atašeji za socijalnu politiku — bilješka II 77.
Australija — osiguranje neuposlenih u Queenslandu V 174.
— pomor od tuberkuloze u Viktoriji VI 49.
Austrija-Njemačka — iz statistike osiguranja za slučaj bolesti u god. 1921. VI 308.
— neuposlenost I 161, 169, III 101.
— nova liječilišta za plućobolne bolesnike grada Beča V 142.
— novela XVIII austrijskog zakona o osiguranju bolesti V 179.
— obrtni nadzor I 170.
— osiguranje radnika I 168, III 100, 101.
— osiguranje za slučaj invaliditeta, starosti i siročadi VI 200.
— osiguranje zemljoradnika za slučaj nezgode V 129.
— osnivanje »Središnjice za socijalno osiguranje« VI 50.
— osnova zakona o osiguranju u slučaju bolesti, neuposlenosti i penzije privatnih namještenika V 172.
— otkazivanje službovnih odnošaja I 139.
— radničke komore II. 107.
— radnički pouzdanici I 172.
— radno vrijeme II 75.
— razvitak socijalnog osiguranja poslije rata VI 51.
— socijalizacija gospodarstva I 139.
— skrb bolesničkih blagajna oko djece, kojoj prijeti pogibao zaraze od tuberkuloze VI 128.
— skrb za invalide I 276.

Digitized by Google

— statistika osiguranja za slučaj bolesti u god. 1920. VI 82.
— uvedenje obuke iz socijalnog osiguranja V 63.
— zabrana noćnog rada ženama i mladeži I 263.
— zaštita zdravlja naučnika i t. d. I 237.
Automobili — pravilnik IX 37.

B

Babica — takse VI 193, VIII 193.
Banat, Bačka i Baranja — naplata troškova bolničke opskrbe članova zavičajnih, a koji borave u bolnici u slučaju porodjaja V 41.
— osiguranje radnika I 180.
— suzbijanje alkoholizma I 275.
Banje — ukidanje pogodnosti od plaćanja banjske takse i takse za kupanje članova upućene u državne banje VI 191.
— željeznička vožnja u pola cijene IX 363.
Banjsko liječenje — pogodnosti članovima II 186, VI 277, 298.
— pružanje banjskog lečenja članovima u sezoni 1923. V 87, u sezoni 1924. VI 37, 116, u sezoni 1926. VIII 302, u sezoni 1927. IX 339.
Belgija — radno vrijeme II 75.
Belgijsko-Nizozemski ugovor — o uzajamnom postupanju s inozemnim radnicima V 63.
Beograd — ustrojstvo Okružnog ureda IV 5.
Beogradska trgovačka omladina — osnutak bol. blagajne IX 394.
— pravilnik bolesničke blagajne IX 395.
Beriva — vidi »prinadležnosti«.
Beriva u naravi — vidi »prinadležnosti u naravi«.
Berlin — radna zajednica državnih nosioca osiguranja V 171.
— radna zajednica za suzbijanje tuberkuloze V 160.
Berza rada — doznačivanje ubranih prinosa VI 294, VII 538 IX 231.
— naknadjivanje troškova manipulacije ubiranja i inkaso provizije nastalih propisivanjem i ubiranjem prinosa V 91, VII 463.
— naredba o ubiranju i upotrebi prinosa IV 379.
— predloženje zaključnih računa za god. 1923. i doznaka ubranih prinosa VI 114.
— propisivanje prinosa IV 401.
— rasprava III 91.
— zakon u Jugoslaviji IV 235.
Besposlica — vidi »neuposlenost«.
Bilanca — Središnjeg Ureda za god. 1925. VIII 634, 638, za god. 1926. IX 498.
— zaključna za god. 1922./1923. VIII 91, za god. 1924. VIII 25, 210, 214.
Biljegovne pristojbe — odbijanje strankama III 191, IV 7.
—oprost plaćanja blagajnama II 114, IV 354.
Bilješke — I 79, 134, 166, 235, II 40, 68, 107, 138, III 69, 96, 176, 210, IV 30.
— osnivanje bol. blagajne Beogradske Trgovačke Omladine IX 394.
Blagajna — za osiguranje radnika Južne Željeznice u Ljubljani VI 8.
Blagajnik — naknada u ime zabrojavanja V 154.
Bludilište — obveza osiguranja kućne služinčadi II 48.
— naročiti prinos za slučaj bolesti VIII 297.
Bludnica — obvezatno osiguranje javnih VI 65.
— izuzeće obaveze osiguranja IX 42.
Bolesnički fond — za državno saobraćajno osoblje, nepriznavanje članstva VIII 296.
Bolest — utvrdjenje skrižaljke II 83.
Bolnica — doznačivanje opskrbnih pristojba IX 390.
— izdavanje doznake za članove II 97.
— javna bolnica u Dugojresi IX 677.
— kontrola rada u bolnicama IX 402.
— naknada bolničkih troškova IX 365.
— naknada putnih troškova i za izgubljeno vrijeme pratiocu u slučaju pratnje bolesnika V 24.
— osnutak u Gračacu III 189.
— plaćanje sadrenih ovoja, korseta i t. d. II 114, 115.
— primanje rodilja VI 293.
— putni troškovi članovima koji su upućeni na liječenje IV 46.
— ruskog Crvenog Krsta u Pančevu IX 677.
— upućivanje članova IV 409, VI 12, VIII 201, 623.
— upućivanje kućne služinčadi I 93.
— odredba Inspektora Narodnog Zdravlja u Zagrebu glede primanja bolesnika u bolnice VIII 484.
— taksa po III. razredu u Požegi IX 36.
— vodjenje povjesti bolesti u bolnicama VIII 468.
— za zarazne bolesti sastavni dio Higijenskog zavoda IX 33.
Bolnički troškovi — naknadjivanje bolnicama VI 189, VIII 305, 609, IX 365.
— za liječenje zaraznih bolesti u državnim bolnicama V 47, VI 42, 111, VIII 305.
— naplata za inostrane državljane V 46, 58.
— plaćanje kod ponovnog oboljenja na istoj bolesti unutar 4 tjedna nakon prestanka potpore III 57.
— plaćanje kod veneričkih bolesti, trahoma, umobola i tuberkuloze IV 356.
— plaćanje povodom coniunctivitis blenorrhea II 100.
— predlaganje računa bolno-opskrbnih troškova VIII 194.
— plaćanje za bolest koja je započela prije začlanjenja II 99.
— plaćanje za članove inozemce IV 409.
— povišenje V 27, 89, VI 7, 90, VII 358, 541, VIII 304, 363, 618.
— ustanovljenje visine I 151, 230, 231, II 13, 49, 96, 115, 116, III 46, 78, 114, 172, 189, 190, IV 38, 39, 300, 356, V 183.
— sniženje na teritoriju Hrvatske i Slavonije i Medjimurja VIII 304.
Bonačić Mato — prestao biti član nadzornog odbora u Splitu IX 684.
Bonifikacija — od 6% za ubrane prinose berze rada VII 463.
Bosna i Hercegovina — neuposlenih podupiranje I 165, II 42, 70.
— osamsatni djelatnik I 171.
— osiguranje u bolesti II 140.
— osiguranje željezničkih namještenika I 166.
— radnički povjerenici I 171.
— teritorijalna razdioba okružnog ureda IX 670.
— uredjenje poslovnog odnošaja izmedju poslodavca i radnika II 77.
— zabrana kolportaže malodobnoj djeci I 172.
Bratimske blagajne — VII 462.
Brazilija — Osiguranje za slučaj nezgode VI 80.
Brestovac — adresiranje poštanskih pošiljaka IX 124.
— električna centrala II 40.
— bilanca Brestovca VIII 290.

Digitized by Google

— knjiženje opskrbnih računa o liječenju članova u liječilištu V 182.
— liječenje članova III 187.
— liječenje obiteljskih pripadnika osiguranih članova I 244.
— liječnički nalazi za upućenje bolesnika II 97.
— nabava osobnog automobila VIII 471.
— naplaćivanje troškova prepraćenja bolesnih članova u lječilište iz Zagreba i obratno VI 194, VII 462.
— odašiljanje bolesnih članova u lječilište VI 73, VIII 203, 471.
— opskrbne pristojbe za privatne pacijente VIII 202.
— plaćanje 6% zateznih kamata IX 36.
— povišenje opskrbne pristojbe II 99, III 171, VI 69.
— pravo produljenja liječenja u liječilištu onih osiguranih članova koji su za vrijeme liječenja iscrpili svoje pravo na potpore VI 110.
— prikaz VI 198.
— sa liječilišta prikaz Dr. Nemanića V 139, 166.
— uplaćivanje opskrbnih troškova za liječenje članova na Brestovcu VIII 292, IX 672.
— visina prevozne pristojbe I 231.
Brössler dr. — dobava sanitarnih potrebština IX 273.
Budžet upravnih troškova — sastavljanje i predlaganje VI 69, VII 540.
— predloženje za god. 1925. VI 249, VII 540.
Bugarska — zaštita radnika I 167.
Bukšeg Vilim — VI 26.

C

Carina — postupak za oslobodjenje od plaćanja VI 108.
Chinin — za malariju IX 34.
Cjepiva — nabavak IX 175.
Coniuctivitis blenorhea — plaćanje bolničkih troškova II 100.
Crna Gora — skrb za invalide i porodice palih ratnika III 170.
Crnogorski pripadnici — isplate renta I 87.

Č

Časopisi — popis tuzemnih i inozemnih, koji donose članke o radničkom osiguranju VI 287.
Čehoslovačka — glavna načela socijalnog osiguranja V 96.
— iz statistike osiguranja za slučaj bolesti VI 205.
— neuposlenih podupiranje I 163.
— oko uvedenja novog socijalnog osiguranja VI 277.
— opskrba ratnih ozledjenika II 140.
— osamsatni djelatnik II 76.
— osiguranje rudara V 50.
— osnova zakona o osiguranju radnika za slučaj bolesti invaliditeta i starosti na putu u parlamenat VI 75.
— Socijalno osiguranje, prikaz Gjure Grčevića V 204.
— sudjelovanje rudara u upravi i na čistom dobitku u rudokopima II 99.
Čekovni ured — doznačivanje novca VI 258.
— knjiženje prometa novčanog IV 279.
— naplaćivanje prinosa čekovima VII 52.
— posredovanje kod isplata renta III 75, IV 380.
Činovnici — i radničko osiguranje (rasprava) II 37.
— način namještenja u radničkom osiguranju III 79.
— zemaljske blagajne, propisnik o obiteljskom doplatku I 146.
— zemaljske i okružnih blagajna, zavičajnost II 10.
Članovi — bolničko liječenje osiguranih, a povredjenih uslijed nesretnog slučaja V 24.
— davanje naočara V 21.
— davanje ovojne robe iz ljekarna III 189.
— 14-dnevno unapredno plaćanje opskrbnih troškova za upućene u državno liječilište za grudobolne u Topolščici VI 194.
— dozvola za t. zv. promjene boravka u smislu § 212. Statuta V 135, VII 465, VIII 302.
— isplate bolnopotpora kod promjene nadničkih razreda I 243, VI 276.
— isplata hranarine kod upućivanja u bolnicu IX 34.
— izdavanje liječničkih svjedodžba (lekarskih uverenja) o stanju nesrećnim slučajem povredjenih V 23.
— knjiženje opskrbnih računa o liječenju u liječilištu Brestovac na Sljemenu kraj Zagreba V 182.
— koji su iscrpili zakonite potpore I 122, 160, 235, III 173, 193, IV 28, 52, 301, 357, 374, 411.
— koji su izgubili članske iskaznice I 159.
— liječenje diathermijom u Zagrebu III 210.
— liječenje na Brestovcu I 231, 244, II 97, 99, III 171, 187, VII 462, VIII 203.
— liječenje obiteljskih pripadnika na Brestovcu I 244.
— liječenje članova »Merkura« VIII 292.
— mogu biti uneseni u isplatnu listu sa svrhom da ih se odjavi — potvrda poslodavca izdana po § 15. ZOR. važi dva dana iza izdanja VI 291.
— nabava lijekova II 40, 88, 89.
— nabava lijekova u drogerijama po pojedinim članovima okružnog ureda za osiguranje radnika VI 4.
— naknada troškova liječenja, ako borave na području drugoga ureda I 228, 235, IV 408.
— naplaćivanje troškova prepraćenja bolesnih iz Zagreba u liječilište Brestovac na Sljemenu i obratno VI 194, VII 462.
— naplata troškova bolničke opskrbe zavičajnih u Bačkoj, Baranji i Banatu, koji borave u bolnici u slučaju porodjaja V 41.
— odašiljanje bolesnih u liječilište »Brestovac« na Sljemenu VI 73, VII 201.
— plaćanje putnih troškova za pratioca u bolnicu IV 46.
— plaćanje sadrenih ovoja, korseta, i t. d. u bolnicama II 114, 115.
— plaćanje opskrbnih troškova za liječenje članova na Brestovcu VIII 292.
— pogodnosti za kupališno liječenje III 186, IV 277, 298.
— postupak kod odašiljanja bolesnih u oporavilište »Jadran« na otoku Rabu VI 248, VII 201, VIII 85.
— postupak upućivanja na liječenje u morsko kupalište »Therapija« u Crikvenici VI 332, VII 47, 54.
— potpore iz ¼ čistog viška IV 286.
— potrage IV 52, 412.
— povišenje opskrbne takse u oporavilištu »Kasindol« VI 43, VII 118.

Digitized by Google

— pravo produljenja liječenja u liječilištu Brestovac na Sljemenu onih osiguranika koji su za vrijeme liječenja iscrpili svoje pravo na potpore VI 110.
— predlaganje računa bolno-opskrbnih troškova VIII 194.
— prijave namještenika isplatnim listinama VI 121.
— provadjanje inventara V 201.
— pružanje banjskog liječenja u sezoni 1923. V 87, u sezoni 1924. te dozvole promjene boravka VI 116, u sezoni 1926. VIII 302.
— pružanje lijekova iz ručnih ljekarna liječnika IV 38.
— pružanje potpora, ako se nakon obolenja udalje u inozemstvo IV 411.
— primanje na liječenje u Kraljevici VIII 487.
— putni troškovi onima, koji su upućeni u bolničko liječenje VI 185, VII 203, VIII 191.
— stanje i kretanje II 126, 128, 130, 132, 134, 136, II 26, 194, 196, 198, 200, 202, 204, 206, 208.
— stanje i kretanje za privredu nesposobnih III 12, 14, 16, 18, 20, 24, 60, 62.
— troškovi bolničkog liječenja osiguranih članova, njihove porodice u javnim bolnicama kao i troškovi liječenja od venerićnih bolesti, trahoma, umobola i tuberkuloze, V 25.
— ukidanje pogodnosti od plaćanja banjske takse i takse za kupanje po državnim banjama VI 191.
— upućivanje u ambulantno liječenje u ortopedskoj bolnici III 6, 45, VII 405.
— upućivanje na bolničko liječenje IV 409, VI 12, VIII 201, 623.
— upućivanje na liječenje u oporavilište »Kasindol« V 133, VI 201.
— upućivanje na liječenje u državno zdravilište za bolne na plućih »Topolščica« V 156, VII 201.
— upućivanje na specijalističko liječenje VIII 203.
— vodjenje evidencije u kontovnicima IV 283.

Članovi porodice — gledaj »Obiteljski pripadnici članova«.

Članovi samoupravnih tela — dnevnice, i počasne nagrade kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i mjesnih organa V 83, VIII 362.
— izvršivanje zaključaka VI 257.
— popunjenje upražnjenih članskih mjesta ravnateljstva njihovim zamjenicima VI 43, VIII 465.
— pozivanje na sjednice mjesnih organa članova ravnateljstva i nadzornog odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika V 91.
— Prisustvovanje sjednicama V 166.
— putni računi i predujmovi VIII 384.
— računanje prinadležnosti i vremena držanja sjednica V 113.

Članske iskaznice — iskaz izgubljenih I 159.
— upotreba II 12.

Članski prinosi — vidi »Prinosi«.

Članstvo — davanja potpora za dojenje V 59.
— nepriznavanje članstva bolesničkog fonda za državno saobraćajno osoblje VIII 296.
— početak kod osoba, koji su kod nastupa u posao zbog bolesti nesposobni za rad III 58.
— prestanak članstva u bolesti unesrećenih kad im se stavi u tečaj renta IX 513.
— produženje po § 55.

Čulig Josip — potražuje ga Okružni ured za osiguranje radnika u Zagrebu VIII 207.

D

Dalmacija — osiguranje protiv nezgoda II 70, III 69.
— osiguranje željezničara protiv nezgoda III 70.

Danska — radno vrijeme II 75.
— osiguranje neuposlenih V 50.
— zakon o renti u slučaju starosti V 221.

Delegati — glavnih skupština VII 24, 203.

Diathermija — liječenje članova u Zagrebu III 210.

Disciplinski pravilnik — liječnika-činovnika I 177, II 52.

Disciplinski sudovi — poslovni red VI 29.
— obrazovanje VII 53.

Dispanzer — antituberkulozni pravilnik o radu V 37.

Djeca — komunalno osiguranje u Švicarskoj II 44.
— pružanje hranivog brašna III 45.
— skrb u Poljskoj IV 35.
— skrb u Srbiji i Crnoj Gori III 96.
— suzbijanje alkoholizma u Hrvatskoj i Slavoniji I 81.
— zabrana kolportaže u Bosni i Hercegovini I 172.
— zabrana kolportaže u Hrvatskoj i Slavoniji II 70.
— zabrana noćnog rada u Njem. Austriji I 236.

Djelatnik — vidi »Radno vrijeme«.

Dnevnice — članovima glavne skupštine ravnateljstva i nadzornog odbora III 41, IV 364.
— i počasne nagrade članovima samoupravnih tela Središnjeg ureda za osiguranje radnika i mjesnih mu organa V 83, VIII 362.
— ozledjenicima pozvanim na liječničku pregledbu I 154, III 191.

Dnevničar — obveza osiguranja I 235, 241, 242.
— oporezovanje prinadležnosti IX 229.
— oslobodjenje dnev. figuranata kod katastralnih radova od obaveze osiguranja VII 209.
— postavljanje V 215, VII 217.
— Pravilnik o službenom odnosu kod Središnjeg Ureda i Okružnih ureda V 53.
— promena nekih ustanova pravilnika o službenom odnosu VI 186.
— tumačenje § 4. Pravilnika o službenom odnosu VI 89.

Dobrovoljni članovi — knjiženje prinosa VII 117.

Dobrovoljno osiguranje — formular prijavnice IV 175.
— plaćanje prinosa za namještenike zemaljske i okružnih blagajna I 186.
— umirovljenih namještenika okružnih blagajna IV 9.

Dodaci na skupoću — podjeljivanje uživaocima privremene rente V 86.
— uračunanja kod utvrdjivanja veličine zarade kao osnove za odmjerivanje prinosa i potpora V 155.

Dodatak za odvojeno življenje — činovnicima Središnjeg i Okružnih Ureda za osiguranje radnika VI 11.

Digitized by Google

Dodatak za porodicu — službenicima za slučaj rodjenja djeteta odnosno za slučaj ženidbe VI 12.
— službenicima za djecu koja su punoljetna IX 364.
— tumačenje ustanova § 25. i 26. Službenog Pravilnika i dodatka za ženu VI 34.
— isplata u smislu § 26. Službenog Pravilnika VI 298.
Dojenčad — pomor u Britskoj Indiji V 193.
Drogerija — nabavka lijekova po pojedinim članovima Okružnog ureda za osiguranje radnika VI 4.
Društveni namještenici — obveza osiguranja II 7.
Društvo — za unapredjenje zdravstva u slučaju nezgode, kod osiguranja i socijalne skrbi u Njemačkoj V 124.
Drvna industrija — poslovi drvne industrije, tablica opasnosti VIII 616.
Državni namještenici — obveza osiguranja I 84, III 8, IV 287, 28, 362.
— izuzeće od obaveze osiguranja VIII 306.
— osiguranje, naredba ministra socijalne politike V 39, VII 354.
Državni nosioci osiguranja — radna zajednica u Berlinu V 171.
— radne zajednice V 130.
Državni savet — odluka glede povlaštene vožnje namještenika Središnjeg ureda na državnim željeznicama i brodovima VI 2.
— odbija žalbu Rozaliji Šurle iz Bjelovara IX 401.
— odluka glede uvrštenja posla u razred opasnosti VI 182.
— podnošenje tužbi protiv nezakonitih odluka upravnih vlasti IX 183.

E

Elema d. d. — dobava ovojnog materijala IX 273.
Ekspozitura — pregled poslovanja po nadzornom odboru VI 44, VII 112.
Ekvivalenat — Tablica za prinadležnosti u naravi, odredjena na osnovu § 22. Zakona o Osiguranju Radnika za cijelo područje Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika V 32, 58.
— za beriva u naravi IV 45, V 31, 153, VI 7.
Engleska — novi zakon o osiguranju neuposlenih V 160.
— osiguranje neuposlenih II 109, V 50, 63,
— osiguranje za slučaj bolesti i iznemoglosti sa osobitim obzirom na položaj blagajničkih liječnika VI 208.
— polakšice kod osiguranja za apstinente V 177.
— položaj stranih državljana prema zakonu o osiguranju narodnog zdravlja V 64.
— postupak pri rešavanju spornih pitanja u radničkom osiguranju VI 313.
— promjena Zakona o osiguranju neuposlenih radnika VI 198.
— radno vrijeme II 75.
— ustanova za suzbijanje tuberkuloze VI 274.
— zaštita proti pogibelji otrovanja olovnog bjelila V 126.
— zaštita radnika III 98.
Esperanto — u službi naše institucije radničkog osiguranja od Haberla V 225.
Evidencija — otpisanih prinosa VII 213.
— regresnih tražbina VIII 394.

F

Faksimile — uporaba mjesto potpisa VIII 623.
Figuranti — dnevničari kod katastralnih radova oslobodjenje od obaveze osiguranja VII 209.
Fijakerina — za službena putovanja službenika VII 361.
Financijski zakon — prestanak važenja čl. 290 F. Z. IX 287.
— provedba čl. 290. fin. zakona za godinu 1926./1927. VIII 380.
Finska — osiguranje za slučaj bolesti V 50.
— zakonska zabrana točenja alkohola V 125.
— zaštita radnika III 98.
Fiegar Milan — član, potražuje se VII 220.
Fond — državnog saobraćajnog osoblja, nepriznavanje članstva VIII 296.
Formulari — inventara IX 281.
— knjige tek. računa poslodavaca IX 481.
— za izračunanje godišnje obezbedjene zarade VIII 194.
— za ugovore sa apotekarima VIII 197.
— za putne račune i predujmove VIII 385.
— platežnih naloga po § 40. ZOR. VIII 392.
Formular X — izvadak tek. računa o prirezu Radničkim Komorama IX 182.
Francuska — lečenje tuberkuloznih osiguranika u Elsas-Lotaringiji V 221.
— proširenje zaštite nadnica kućne industrije V 67.
— radno vrijeme II 75.
— sadanje stanje socijalnog osiguranja V 94.
— socijalno osiguranje III 99, VI 199.
— suzbijanje tuberkuloze I 140.
— zabrana noćnog rada u pekarnama I 276.
Frankfurt na Majni — šest satni djelatnik I 237.
Friedmann — lijek protiv tuberkuloze V 169.
Frouth — statistika V 97.
Funkcionalni doplatak — 20% dotacije penzionom fondu IX 126.

G

Generalni direktor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika — izbor VI 122, 197.
Glavničko pokriće potpora i renta — naredba i tablica za izračunanje IV 382.
Glazbene družine — obveza osiguranja za njihove članove IV 47.
Globa — zaračunavanje V 201.
— rukovanje sa globama dosudjenima na temelju glave XXII ZOR. u korist Središnjeg Ureda za osiguranje radnika VI 6.
Gračac — osnutak bolnice III 189.
Gradjevinska preduzeća — obveza osiguranja akordanata IV 361.
G. Ć. — socijalno osiguranje u Sovjetskoj Rusiji V 223.
— Dr. V. Reinhard: nekoliko pabiraka iz zdravstvenog polja VI 129.
Grčević — socijalno osiguranje u Čehoslovačkoj V 204.

H

Haberle — esperanto u službi naše institucije radničkog osiguranja V 225.
Hahn dr. Željko — ostvarenje liječilišta i organizacija liječenja tuberkuloznih u radničkom osiguranju VI. 262.
Hamburg — reforma zdravstvenih ustanova III 103.
Helebrant dr. Vilim — komentar zakona o osiguranju radnika VII 360.

Digitized by Google

Higijenski zavod — sastavni dio iste Bolnica za zarazne bolesti IX 33.
Hranarina — davanje VI 250.
— gubitak prava službenika ureda za osiguranje radnika na nju za vrijeme bolovanja V 157.
— isplata članovima kod upućivanja u bolnicu IX 34.
— isplata članovima oboljelim prije 1. jula 1922. god. IV 276.
— povišenje u Beču II 73.
— prolazna isplata kod promjene nadničkih razreda I 243, IV 276.
Hroch Gustav — ispravak o izboru za činovnika IX 33.
Hrvatska i Slavonija — glavno skupštinskih izaslanika izbor II 1, 2, 4, IV 4.
— obveza osiguranja članova glazbenih družina IV 47.
— obveza osiguranja dnevničara I 235, 241, 242.
— osamsatni djelatnik I 136.
— osiguranje ruskih ratnih zarobljenika I 83.
— osnutak samostalnog zdravstvenog odsjeka I 236.
— plaćanje putnih troškova pratiocu osiguranika u bolnicu IV 46.
— počasna nagrada glavno-skupštinskim izaslanicima, članovima ravnateljstva i nadzornog odbora III 41.
— posredovanje rada I 166, II 42.
— povišenje dnevnice na liječničku pregledbu pozvanim ozledjenicima I 154, III 191.
— predlaganje računskih izdataka u odštetnim postupcima II 96.
— preustrojstvo povjereništva za socijalnu skrb u Zagrebu III 184.
— promjena nadničkih razreda i prinosa I 175, 243, II 46, 91, IV 1, 2, 276.
— promjene u radničkom osiguranju I 2, 5, 10, 15, 22, 26, 79, 143, 144, 166, 175, II 1, 45, 46, 53, 112, 113, III 41, 43, 74, 75, 76, 77, 176, 184, IV 1.
— promjena u radničkom osiguranju (prikaz) II 62.
— pružanje dječjeg hranivog brašna III 45.
— pružanje zubne njege članovima II 41, III 3, 43, 17, IV 6, 297, 403.
— radnički pouzdanici I 136.
— reforme osiguranja radnika za prvih dana oslobodjenja 1918. god. I 79.
— sudovi radničkog osiguranja I 15, 22, 84.
— suzbijanje alkoholizma I 81, 89, 170.
— suzbijanje spolnih bolesti I 81, 88, II 93.
— uračunanje zasluzbe javnih namještenika u osiguranju za bolest I 85, III 2, 185.
— ustrojstvo poduzetničke blagajne državnih željeznica SHS u Zagrebu I 26.
— uzimanje mjere za ortopedske sprave za rentaše I 153.
— zabrana kolportaže djeci II 70.

I

Indija — pomor dojenčadi u Britskoj Indiji V 193.
Inozemci — namještenje pri okružnim uredima za osiguranje radnika V 134.
— naplata bolnoopskrbne pristojbe V 46, 58.
— osiguranje vojnika, V 182.
— plaćanje bolničkih troškova, ako su osigurani članovi IV 409.
Inozemstvo — pregled socijalnog osiguranja prema najnovijem stanju V 126.
— pružanje potpora članovima u slučaju bolesti IV 411.
— radno vrijeme I 237, II 75, 76, III 100, IV 36.
Inspekcija rada — dostavljanje prijava o nesrećnim slučajevima VI 89.
— izveštavanje o vremenu istrage po § 100. ZOR. VI 185.
— likvidacija putnih troškova inspektorima IX 232.
— osnutak u Jugoslaviji III 177.
— plaćanje putnih troškova kod istraga u nesrećnim slučajevima VI 405.
— podjela u nadzornička okružja III 183.
— riješavanje zamolnica III 50.
— saradnja sa Središnjim i Okružnim uredima za osiguranje radnika IX 125.
— specijalne u Jugoslaviji IV 30, 250, 295, 357.
— zakon u Jugoslaviji IV 246.
Inspektor ministarstva narodnog zdravlja — odredba glede primanja u bolnice VIII 484.
Internacionalna organizacija rada — vidi »Medjunarodna organizacija rada«.
Invalidi — osiguranje u Italiji II 73.
— osiguranje u Španjolskoj II 74.
— skrb u Jugoslaviji I 274, IV 31.
— skrb u Njemačkoj I 277, II 143.
— skrb u Srbiji i Crnoj Gori III 70.
Inventar — otpisivanje od vrednosti inventara VII 357.
— razdioba troškova amortizacije uredskog inventara VIII 202.
— vodjenje IX 281, 391.
Inventura — provodjenje za članove V 201.
Iskaz — članova, koji su iscrpili zakonite potpore I 122, 160, 235, III 173, 193, IV 28, 52, 301, 357, 374, 411, V 28, 36, 83.
— izgubljenih članskih iskaznica I 159.
— o molbama za raspisana namještenička mjesta VIII 115.
— obavezno osiguranje članova po nadničnim razredima V 195, 211, 227, VI 63, 143, 221, 223, 327, VII 59, 61, 227, 371, 476, 478, 479, 481, 550, 551, VIII 90, 120, 219, 503, 504, 507, 508, IX 131, 132, 133, 187, 188, 189, 239, 240, 241, 291, 292, 369, 370, 407, 408.
— obavezno osiguranje članova po mjesnim organima V 196, 212, 228, VI 64, 144, 222, 328, VII 60, 62, 228, 372, 480, 482, 548, 549, VIII 89, 119, 218, 501, 502, 506.
— obavezno osiguranih članova po pokrajinama VI 221, VII 475, 477.
— poslodavaca koji duguju prinose IX 29.
— ukinutih odluka uvrštenih poslova I 106, 121, 267, II 29.
— uvrštenih poslova I 94, 100, 107, 114, 155, 156, 232, 234, 248, 254, II 15, 57, 101, III 53, 80, 88, IV 11, 48, 303.
Ispitne komisije — Pravilnik po §§ 7., 55. i 196. Službenog Pravilnika VII 212, VIII 77, 86, IX 484.
— Pravilnik § 46. Službenog Pravilnika VIII 457.
Isplatna lista — prijava namještenika nedeljnim (mesečnim) isplatnim listama V 121, VI 98.
— član može biti unesen sa svrhom da ga se odjavi — potvrda poslodavca izdana po § 15. ZOR. važi dva dana iza izdanja VI 291.
— rok za predlaganje isplatnih lista VIII 462.
Ispostava — I. i II. Središnjeg Ureda u Ljubljani prestanak djelovanja V 57.
— Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Somboru raspust V 90.
— Sušačkog okružnog ureda za osiguranje radnika u Kraljevici raspust V 91.
Ispravak — III 40, IV 36, VI 21, IX 130.

Digitized by Google

— izbor za činovnika Hrocha IX 130.
— računa gubitka i dobitka VIII 190.
— izvještaja uprave Središnjeg Ureda VIII 382.
— pravilnika o uredjenju sudova radničkog osiguranja VIII 307.
— Pravilnika lekara-činovnika VI 247.
— Tablica novčanog ekvivalenta prinadležnosti u naravi V 58.
— tablice potpora za slučaj bolesti VIII 113.
Ispiti — polaganje ispita po §§ 7., 55. i 196. Službenog Pravilnika VIII 358, 470.
— polaganje stručnog ispita po § 46. Službenog Pravilnika IX 117.
Istrage — izvještavanje Inspekcije rada o vremenu istrage po § 100. ZOR. VI 185.
— plaćanje putnih troškova Inspektorima Rada IV 405.
— vodjenje istraga u nezgodama IV 349.
Italija — liječničke svedodžbe za primjenu zakona o osiguranju za slučaj starosti i iznemoglosti VI 50.
— obavezno osiguranje za slučaj neuposlenosti VI 207.
— osiguranje za invaliditet II 73.
— osiguranje za neuposlenost II 74.
— osiguranje za slučaj starosti i iznemoglosti VI 303.
— osiguranje za starost I 135, II 73.
— pučki sanatorij za tuberkulozne grada Milana na Prasomassu VI 17.
Izaslanici — imenovanje iz grupe namještenika IV 4.
— naredba i upute za izbor II 1, 2, 4.
— počasna nagrada III 41, IV 364.
Izbor — generalnog direktora Središnjeg Ureda za osiguranje radnika VI 122, 197.
— glavno skupštinskih delegata VII 24, 203.
— lekara činovnika okružnih ureda za osiguranje radnika VI 300, 345, VII 479, VIII 626, IX 45, 129.
— predlaganje spisa u predmetu izbora namještenika V 215, VII 545.
— rentnog odbora VII 210.
— samoupravnih organa VI 252.
— službenika Okružnih ureda za osiguranje radnika VI 46, 125, 195, 259, 299, 344, VII 469, 545, VIII 494, 625, IX 44, 393, 672.
— službenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu V 188, VI 46, 259, VII 545.
— stalnog lekarskog veća V 193, 202.
Izvještaj — Središnjeg Ureda za osiguranje radnika o zaključnim računima za god. 1924. VIII 265, 382.
— za god 1925. IX 47.
— za god. 1926. IX 637.

J

»Jadran« na otoku Rabu — liječenje članova u oporavilištu IX 342.
— oporavilište VI 198.
— otvorenje oporavilišta VI 245.
— postupak kod odašiljanja bolesnih članova u oporavilištu VI 248, VII 355.
— upućivanje bolesnika VIII 85, IX 127, 484.
Javni namještenici — obveza osiguranja I 84 III 2, 8.
— uračunanje zaslužbe kod ustanovljenja nadničkih razreda i t. d. u osiguranju za bolest I 85, III 2, 185.
Jelačić Ivan — potraga IX 684.
Japan — osiguranje pomoraca V 50.
Jugoslavija — 10 satni djelatnik III 97.
— ekspropriacija velikih posjeda za radničke stanove i t. d. III 4.
— nadzor nad radničkim osiguranjem IV 348.
— naše bolnice V 189.
— nove socijalno-higijenske ustanove V 158.
— novo liječilište za tuberkulozne V 143.
— osam satni djelatnik I 236.
— osiguranje protiv nezgoda III 69.
— osiguranje radnika obzirom na razne pokrajinske zakone III 43.
— osiguranje rudara protiv nezgoda II 139.
— osiguranje za slučaj bolesti II 138.
— osiguranje željezničara IV 313, 348.
— prva stanica za suzbijanje alkoholizma V 160.
— promjene u radničkom osiguranju IV 30.
— skrb za invalide i t. d. I 274, IV 31.
— suzbijanje tuberkuloze, alkoholizma i spolnih bolesti I 274, 275, II 140.
— tablice opasnosti IV 189, 282.
— uredba o osiguranju radnika za slučajeve bolesti i nesreće III 121.
— ustrojstvo inspekcije rada III 177, 183, IV 30, 246, 250, 295, 357, 405.
— ustrojstvo okružnog ureda u Beogradu IV 5.
— ustrojstvo radničkih komora III 176, IV 34, 228, 295.
— ustrojstvo sanitetskih uprava IV 33.
— uzajamna pomoć kod osiguranja radnika I 228, 235, IV 408.
— zakon o berzama rada IV 235.
— zakon o osiguranju neuposlenih V 171.
— zakon o osiguranju radnika IV 57, 133, 145, 146.
— zakon o radničkim povjerenicima IV 241.
— zakon o zaštiti radnika IV 221.

K

Kamate — oporezovanje kamata od uloga IX 287.
— plaćanje 6% zateznih kamata na račune lječilišta Brestovac IX 36.
— i na račune lječilišta, oporavilišta i sanatorija IX 236.
— zaračunavanje zateznih kamata VII 166.
— visina kamatne stope na uloge VIII 383, IX 185.
Kasindol — posjećivanje oporavilišta po izaslanicima mjesnih organa VI 93.
— povišenje opskrbne takse za bolesne članove mjesnih organa u oporavilištu VI 43, VII 118.
— predujmovi okružnom uredu za osiguranje radnika u Sarajevu na račun opskrbnine za liječenje članova mjesnih organa Središnjeg Ureda u oporavilištu VI 186.
— radničko oporavilište, prikaz S. J. VI 127.
— upućivanje bolesnika u lječilište IX 127.
— upućivanje obiteljskih pripadnika IX 362.
— upućivanje obiteljskih članova na liječenje u oporavilište IX 35.
— upućivanje članova u oporavilište V 133.
— sastanak mjesnih organa VII 111, 200.
— zapisnik sastanka od 22. do 25. juna 1925. god. VII 261.
Kastav — uredjenje osiguranja radnika III 182, IV 34.
Kazališni namještenici — obaveza osiguranja II 7, VIII 398.
Kila — neubrajanje u tjelesne mane V 116.
Kirija — plaćanje kirije po mjesnim organima za zgrade Središnjem uredu VIII 398, 466.
Klenovnik — članak dr. Hahna IX 421.
— otvaranje ček. računa IX 671.
— pregradnja i dogradnja IX 411.

Digitized by Google

— referat dr. Hahna o zdravstvenoj službi IX 459.
— Statut Klenovnika IX 439.
— upućivanje bolesnika IX 516.
— trajanje prava liječenja IX 675.
Knežević Vasa — razrešenje dužnosti kao člana ravnateljstva Okružnog ureda za osiguranje radnika u Beogradu VII 55.
Knjige — pečaćenje i prošivanje knjiga VIII 293.
— tekućih računa poslodavaca IX 481.
Knjigovodstvo — Središnjeg Ureda te okružnih ureda za osiguranje radnika, naputak sa formularima propisanim na temelju § 184. zakona o osiguranju radnika po ministarstvu socijalne politike naredbom od 24. januara 1923. broj 4771/IV-1923. V 1.
— promjena dnevnika formular III., te uvedenje sabirnog dnevnika za porodične potpore VI 5.
Knjiženje — i manipulacija sa tiskanicama, koje se strankama samo uz naplatu izručuju V 46.
— doknadnog prinosa propisanog na temelju § 24. zakona o osiguranju radnika te knjiženja uplata učinjenih po drugom stavu § 62. ZOR. V 154.
— opskrbnih računa o liječenju članova u liječilištu Brestovac na Sljemenu kraj Zagreba V 182.
— otpisanih prinosa za slučaj bolesti IX 126.
— potroška ovojne robe V 115, 153.
— lekova i zdravstvenih potrebština na teret osiguranja u bolesti VII 358.
— prinosa i prireza VII 193.
— prinosa za dobrovoljne članove i službenike VII 117.
— troškove za uzdržavanje ambulanata VIII 472.
Kolar Josip — potražuje ga okružni ured u Varaždinu VIII 118.
Kolektivni ugovor — s apotekarima IX 677.
Komisija za ocjenu — sastav starešinskih izvještaja i poslovanja VI 66.
— za ispite po §§ 7., 55., 196. Službenog Pravilnika VIII 77, 86.
Konferencija — upravnika okružnih ureda i glavnih lekara u Beogradu odgoda VIII 485.
Kontovnici — propisi o vodjenju IV 283.
Kontrola — nad uredskim organima, koji rukuju sa uredskim novcem IX 401.
— rada u bolnicama po čl. 30. Pravilnika IX 402.
— poslodavaca po članovima ravnateljstva VII 116.
— poslodavaca i ispravne prijave radnika IX 237.
Kraljevica — raspust ispostave sušačkog okružnog ureda V 91.
— državno liječilište — primanje članova VIII 487, IX 481.
Krapinske Toplice — produženje ugovora sa upravom kupališta IX 184.
Krk — uredjenje osiguranja radnika III 182, IV 34.
Kupališno liječenje — vidi »Banjsko liječenje« VII 452.

L

Lekarska mesta — popunjavanje upražnjenih mesta IX 514.
Liječenje — članova u oporavilištu »Jadran« IX 342.
Liječilišta — plaćanje zateznih kamata IX 236.
— upućivanje bolesnika VII 201, VIII 85.
Liječnici — davanje lijekova članovima iz ručne ljekarne IV 38.
— glavni i za nezgode, skuparinski doplatak III 48, IV 38.
— ispunjavanje svedodžbi za liječenje na Brestovcu II 97.
— minimalne takse VIII 394.
— naknadu troškova privatnim liječnicima za pruženu pomoć radnicima državnih nadleštava VIII 466.
— namještenje liječnika u sporazumu sa liječničkim komorama IX 37.
— očevidnost uredskih liječnika VII 214.
— ograničenje primanja u službu liječnika bez doktorata VIII 460.
— propisivanje Chinina za malariju IX 34.
— saradnja uprave sa liječnicima VIII 448.
— sudjelovanje kod obrtnoga nadzora u Pruskoj I 277.
— uredjenje službe I 197, III 114, IV 34.
— vršenje službe učitelja higijene na srednjim školama III 6.
— za epidemijsku službu II 42.
— zabrana plaćanja zamjenika IX 173.
Liječnici-blagajnički — Englesko osiguranje za slučaj bolesti i iznemoglosti sa osobitim obzirom na njihov položaj VI 208.
Liječnici-činovnici — dodaci na skupoću II 8, 120, IV 40, 41, 43.
— honorar za svedodžbe ozledjenicima IV 301.
— izašiljanje na naučne tečajeve u inozemstvo III 168.
— izbori VI 300, 345, VII 479, 540.
— odsustvo u svrhu studija VI 329.
— povišenje prinadležnosti IX 180, 233.
— propisivanje patentovanih preparata lijekovitih specijaliteta i željezovitih vina po njima VI 104, 187.
— prevodjenje VI 300, 346.
— propisi o berivima I 191, 246, III 108, 111.
— provedba Službenog Pravilnika i uredjenje službenih odnosa ugovornih liječnika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa VI 177.
— penzioni fond VII 113.
— putne pristojbe III 48, IV 300.
— Službeni Pravilnik VI 145, 247.
— službovni i disciplinski pravilnik I 177, II 52.
— utvrdjivanje zdravstvenog stanja liječnika-činovnika VIII 117.
Liječnički ugovori — formular ugovora I 201.
— obrazac »Ugovora« za uredjenje službenih odnosa VI 172.
— povišenje beriva II 54, 56, 120, 121, 122, IV 40.
— povišenje honorara IX 339.
— predlaganje ugovora VIII 189.
— uredjenje službenih odnosa kod Središnjeg Ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa VI 177.
— obaveštenje lekarskih komora o namještenju VII 544.
Liječnici uredski — namještenje V 197, VII 540.
— obaveštavanje ministra narodnog zdravlja o namještenju V 90.
— štampilje uredskih liječnika VIII 294.
Liječničke komore — uredba V 69, 544.
Liječnički troškovi — bonifikacija VI 184.
Liječničko vijeće — stalno izbor V 193, 202.
Lijekovi — liječilište Kraljevica IX 179.
— nabava za članove II 40.
— nabava u drogerijama po pojedinim članovima okružnog ureda za osiguranje radnika VI 4.

Digitized by Google

— za izdavanje iz zavodskih ambulanata licima, koja nisu osigurani članovi ni njihovi obiteljski pripadnici VI 252.
— izdavanje iz ručnih apoteka VIII 491.
— novi cjenik (prikaz) IV 55.
— prepisivanje patentovanih preparata, lijekovitih specijaliteta i željezovitih vina po uredskim liječnicima (lekarima) VI 104.
— upute u propisivanje II 88, III 66, IX 678.
Likvidacija — putnih troškova IX 232.
Likvidacija blagajna — pravilnik IV 339.
— propisi o vodjenju knjiga IV 296.
Ljekarnici — vidi »apotekari«.
Ljubljana — prestanak djelovanja ispostave I. i II. Središnjeg Ureda V 57.
Luxemburg — radnički pouzdanici III 103.

M

Madjarska — podupiranje neuposlenih I 163.
— radničko osiguranje II 145.
— zaštita materinstva II 146.
— zaštita radnika III 98.
Malarija — institut za suzbijanje VII 364.
— propisivanje Chinina IX 34.
Manipulativni troškovi — za propisivanje i ubiranje prinosa za Radničke Komore VIII 114, 474, IX 390.
Manufakturne robe trgovina — obveza osiguranja namještenika III 7.
Martinolić Milorad Mr. Ph. — VI 61.
Medjudržavni pregovori — glede socijalnog osiguranja VI 139.
Medjunarodna organizacija rada — bilješka III 97.
Medjunarodni kongres — socijalne politike u Pragu i Središnji Ured za osiguranje radnika VI 302.
— prikaz od dra. Božidara Adžije VI 319.
Medjunarodni ugovor — o zaštiti porodilja i o neuposlenosti V 63.
Medjunarodni Ured Rada — i radničko zdravlje V 170.
— i socijalno osiguranje VI 19.
Medjimurje — osiguranje radnika I 80.
— ustrojstvo zdravstvenog odsjeka I 236.
Meksiko — socijalno osiguranje V 93.
»Merkur« privatno-društvena blagajna — pravilnik IX 334.
— proširenje na području cijele kraljevine VI 183.
— liječenje članova »Merkura« VIII 292.
— uvrštenje poslova VI 8.
Metylalkohol — otrovanje II 8.
Ministarstvo Narodnog Zdravlja — okružnica antimalaričkim stanicama VII 364.
Ministarstvo Socijalne Politike — naredba na osnovu § 181. Statuta IX 235.
— naredba na osnovu § 34. Zakona o osiguranju radnika IX. 280.
— naredba o polaganju ispita po §§ 7. i 196. IX 285.
— naredba čl. 283. i 284. F. Z. IX 288.
— rješenje glede izbora službenika IX 393.
Mirovni povjerenici — djelovanje u Švedskoj u godini 1921. V 67.
Mirovinski Zavod — djelovanje samoupravnih organa IV 5.
— dodaci na skupoću umirovljenicima III 109.
— molbe za uračunanje službovnih godina IV 8.
Mjesni dodatak — 20% dotacije penzionom fondu IX 126.
Mjesni organi — dnevnice i počasne nagrade članovima samoupravnih tela V 83, VIII 362.
— donašanje sjedničkih predloga odnosno stvaranje i izvršivanje zaključaka samoupravnih organa VI 3.
— ingerencija predsjednika u poslove administracije IX 228.
— namještenje stranih državljana V 134.
— popis V 138, VII 128, VIII 364.
— Plaćanje najamnine za zgrade Središnjem Uredu VIII 398.
— popunjavanje upražnjenih članskih mjesta ravnateljstva njihovim zamjenicima VI 43.
— posjećivanje oporavilišta »Kasindol« po izaslanicima VI 93.
— posredovanje kod ponovne lekarske pregledbe ozledjenika drugih mjesnih organa V 166.
— pregled poslovanja okružnog ureda i njegovih ekspozitura po predsjedniku ureda odnosno naknadna u vezi s time nastalih putnih troškova VI 66.
— prisustvovanje članova ravnateljstva i nadzornog odbora sjednicama V 166.
— pozivanje na sjednice članove ravnateljstva i nadzornog odbora Središnjeg Ureda V 91.
— raspolaganje sa ubranim prinosima odnosno drugim prihodima VI 41.
— sastav i način djelovanja i stvaranje zaključaka predsjedništva V 59.
— saziv anketa VI 121.
— službena putovanja službenika V 214, VI 38.
— uredjenje radnog vremena VIII 190.
— vršenje odgovornosti ravnateljstva za pravilno sprovodjenje uredskog poslovanja VI 193.
— zabrana plaćanja zamjenika uredskog liječnika IX 173.
— zaprečenje pronevjerenja uredskog novca sa strane namještenika VI 192.
Molbe — za raspisana namještenička mjesta VIII 115.
Mornari — propisivanje prinosa za slučaj bolesti za slučaj nesreće i berzu rada počevši od 1. januara 1923. godine za ukrne za vreme ukrcavanja V 112, VIII 379.
— propisivanje prireza za Radničke Komore počevši od 1. IX. 1924. za ukrcane za vrijeme ukrcavanja VI 330, VII 120, VIII 379.

N

Nabava — pisaćeg materijala odnosno obustava t. zv. pisarničkog paušala VI 38.
— redestilirane vode IX 173.
— stručno mišljenje IX 234.
— seruma i cjepiva IX 175.
Najamnina — plaćanje najamnine po mjesnim organima VIII 398, 466.
Nadnica — ispravno prijavljivanje VI 44, VIII 618.
Nadnički razredi — promjena I 175, II 46, 91, IV 1, 2, 276, VIII 299, 610.
Nadzorni odbor — pregled poslovanja ekspozitura VI 44.
— pregled poslovanja IX 400.
Naknada — blagajnicima na ime zabrojavanja V 154.
— troška lečenja obit. članova u inozemnim bolnicama IX 514.

Digitized by Google

— troškova privatnim lekarima VIII 466.
— za izgubljeno vreme predsjednicima ravnatesjstva za izaslanje izvan njihovog sjedišta IX 516.
Namještenici Okružnih blagajna — dobrovoljno osiguranje umirovljenika IV 9.
— mirovinski zavod IV 5, 8.
— predlaganje popisa VII 123.
— propisnik o berivima I 207, 240, III 4, 47, 107, 112, IV 40, 41, 43.
— putne pristojbe III 46, IV 299, VII 361, VIII 117.
— uskrata tantijeme I 247.
Namještenici Središnjeg Ureda — oporezovanje prinadležnosti IX 118.
Namještenici zemaljske blagajne — promjena propisnika o berivima II 98, III 46, 106, IV 40, 41, 43.
Namještenici zemaljske blagajne i okružnih blagajna — isplata vanrednog dodatka I 90.
— način namještenja III 79.
— oprost plaćanja tecivarine I 90.
— plaćanje prinosa za dobrovoljno osiguranje bolesti I 86.
— propisnik o obiteljskom doplatku I 146.
— putne pristojbe III 46, IV 299.
— skuparinski doplatak I 90, 92, II 118, 122, IV 40, 41, 43.
Namještenje — lekara u sporazumu sa lekarskim komorama IX 37.
— stranih državljana pri okružnim uredima za osiguranje radnika V 134.
— uredskih lekara obaveštavanja Ministarstva narodnog zdravlja o tome V 90.
Naočare — davanje članovima V 21.
Naplata — bolničkih računa VI 92.
Naputak — sa formularima za knjigovodstvo Središnjeg Ureda za osiguranje radnika propisan na temelju § 184. ZOR. po Ministru socijalne politike naredbom od 24. januara 1923. broj 477/IV-23. V 1.
— za propisivanje lijekova II 88, 89, III 66.
— za ocjenjivanje umanjenja radne sposobnosti iza nesrećnih slučajeva VII 524, VIII 84.
Naredba bana — o počasnoj nagradi članovima glavne skupštine, ravnateljstva i nadzornog odbora III 41.
— o preinaci ministarske naredbe broj 4790 M. Pr. od 1917. god. I 143, 175, II 1.
— o preinaci nekih ustanova o radničkom osiguranju II 45, 53.
— o sudjelovanju općina kod isplata renta doznačenih putem poštanskog čekovnog ureda III 75.
Naredba Ministra narodnog zdravlja — o propisivanju lijekova IX 678.
Naredba Ministra saobraćaja — o osiguranju saobraćajnog osoblja IV 313.
Naredba Ministra socijalne politike — nadopuna § 13. naredbe MSP od 3. juna 1922. god. broj 1077 o provodjenju osiguranja po zakonu o osiguranju radnika od 14. maja 1922. V 137.
— na osnovu § 34. Zakona o osiguranju radnika IX 280.
— o izračunavanju glavničkog pokrića potpora i renta IV 382.
— o polaganju ispita po §§ 7. i 196. IX 285.
— provedba naredbe o povećanju najveće obezbedjene nadnice VIII 299.
— o članku 283 i 284 F. Z. IX 288.
— o osiguranju državnih namještenika V 39, VII 354.
— o osiguranju radnika na otoku Krku i u općini Kastav III 182.
— o osiguranju službenika Narodne Banke VII 46.
— o sniženju prinosa za Radničke Komore VIII 461.
— o podjeli oblasnih inspekcija rada u nadzornička okružja III 183.
— o postupku za isplatu renta i novčanih potpora preko poštanske štedionice IV 380.
— o povišenju potpora i renta u radničkom osiguranju IV 1, 2.
— o prinosnoj tarifi za osiguranje u nesrećnim slučajevima IV 378, VII 114.
— o provedbi zakona o osiguranju radnika IV 133.
— o tablici opasnosti IV 189, 282, VIII 616.
— o ubiranju i upotrebi prinosa za berzu rada IV 379.
Naredba Ministra unutrašnjih dela — o naplaćivanju platežnih naloga Središnjeg ili Okružnih ureda za osiguranje radnika administrativnim putem V 20.
Naredba povjerenika Narodnog Vijeća SHS za pravosudje — o ustrojstvu sudova radničkog osiguranja I 15.
— o vodjenju registra i t. d. pred sudovima radničkog osiguranja I 84.
Naredba povjerenika Narodnog Vijeća SHS — kojom se preinačuje neke materijalno pravne ustanove zakona o osiguranju obrtnih i trgovačkih namještenika I 5.
— o obvezi osiguranja protiv nezgoda ruskih ratnih zarobljenika I 83.
— o pretplati na »Radničku Zaštitu« I 2.
— o radničkom osiguranju za slučaj bolesti i nezgode I 2.
Narodna banka — obveza osiguranja službenika N. B. VII 466.
Naše bolnice — V 189.
Natječaj — I 27, 28, 123, 124, 160, II 31, 32, 33, 105, 106, III 9, 10, 11, 59, 115, 116, 117, 173, 174, 175, 210, IV 9, 10, 52, 53, 54, 309, 375, 418, V 34, 35, 51, 67, 100, 131, 147, 161, 163, 179, 180, 193, 209, 210, 226, VI 22, 23, 61, 83, 84, 85, 86, 87, 140, 141, 217, 285, 326, 348, VIII 87, 207, 307, 308, 309, 310, 403, 404, 462, 492, 493, 627, 628, 629, 630, IX 43, 46, 128, 185, 238, 290, 343, 344, 345, 365 do 368.
Naučnici — propisi za štamparski obrt u Njemačkoj III 102.
— zaštita zdrvlja u Njemačkoj Austriji I 237.
Nekretnine — izdaci za uzdržavanje uredskih nekretnina VIII 382.
Dr. Nemanić — sa liječilišta Brestovac V 139, 166.
Nesrećni slučaj — osiguranje IX 176.
Neosalvarsan — centralna nabava za članove I 88, II 93, VI 342.
Neuposlenih — osiguranje u Austriji V 174.
— osiguranje u Danskoj V 50.
— osiguranje u Engleskoj II 109, V 50, 63, 160, VI 198.
— osiguranje u Italiji II 74.
— osiguranje u Švedskoj V 50.
— podupiranje u Čehoslovačkoj I 163.
— podupiranje u Madjarskoj I 163.
— podupiranje u Njemačkoj Austriji I 169, III 10.
— podupiranje u Sloveniji I 164, 169, II 42, 70.
— zakon o osiguranju u Jugoslaviji V 171.
Neuposlenost — obavezno osiguranje u Italiji VI 207.
— osnova zakona o osiguranju u Norveškoj VI 198.

Digitized by Google

— osnova zakona o osiguranju privatnih namještenika u Njemačkoj Austriji V 172.
— osnova zakona o promicanju osiguranja u Švicarskoj VI 139.
— prikupljanje statističkih podataka za Ministarstvo Socijalne Politike VI 91.
— rasprava I 125, 161.
— uredjenje osiguranja u Švicarskoj VI 207.
Nezgode — isplata potpora IV 351.
— vodjenje istraga IV 349.
Nikolić David — ostavka na članstvu ravnateljstva okružnog ureda Beograd VII 124.
Niš — adresa okružni ured za osiguranje radnika IX 130.
Nizozemska — pomor i suzbijanje tuberkuloze VI 18.
Njemačka — atašeji za socijalnu politiku II 77.
— doplatci za rente u osiguranju protiv nezgode II 144.
— društvo za unapredjenje zdravstva u slučaju nezgode kod osiguranja socijalne skrbi u Njemačkoj V 124.
— isplata renta jugoslavenskim rentašima II 42.
— XXVIII kongres bolesničkih blagajna VI 310.
— naučnički rad za štamparski obrt II 102.
— neuposlenost I 162, II 143.
— nove promjene socijalnog osiguranja, skrbi za porodilje i mjera za slučaj nužde kod socijalnih rentnika V 95.
— nove promjene socijalnog osiguranja V 177.
— opskrba obitelji poginulih ratnika II 72.
— osiguranje državnih namještenika za slučaj bolesti V 63.
— osiguranje privatnih namještenika VI 204.
— osiguranje rudara VI 132.
— osiguranje u slučaju bolesti u godinama 1919., 1920. i 1921. VI 277.
— osiguranje u slučaju nezgode u god. 1921. V 207.
— osnova zakona za suzbijanje tuberkuloze u Pruskoj V 62.
— pogonska vijeća II 71.
— promjene u osiguranju za bolest II 142.
— skrb za invalide I 277, II 143.
— skrb za roditelje II 109.
— statistika osiguranja za bolest u 1914. god. II 145.
— sudjelovanje liječnika kod obrtnog nadzora I 277.
— suzbijanje tuberkuloze I 237, III 102.
— zaštita ženskih namještenika u gostionama IV 35.
Noćni rad — zabrana u Francuskoj i Španjolskoj I 276.
— zabrana u Njemačkoj Austriji I 236.
Norveška — atašeji za socijalnu politiku II 77.
— osnova zakona o osiguranju za slučaj neuposlenosti VI 198.
— radno vrijeme III 100.
— zakon o pogonskim vijećima IV 35.
Novi mjesni organ Središnjeg ureda za osiguranje radnika — VI 347.
Novinari — obaveza osiguranja VII 192.
Narodna banka — obaveza osiguranja službenika N. B. VII 466.

O

Obezbedjena nadnica — naredba M. S. P. o najvećem povećanju VIII 299.
Obezbedjena zarada — izračunavanje u odštetnim postupcima u prelazno vrijeme IV 407.
— upute za izračunavanje kod rentnika u smislu § 93. zakona o osiguranju radnika V 101.
Obiteljski doplatak — činovnicima i podvornicima zemaljske blagajne I 146.
— upućivanje u Kasindol IX 362.
Obiteljski pripadnici članova — davanje potpora onima, koji su bili prije sami osigurani članovi V 113.
— liječenje na Brestovcu I 244.
— pravo na potpore V 29.
— ponovno sticanje prava na potpore za one, koji su te potpore iscrpili V 41.
— troškovi bolničkog liječenja u javnim bolnicama kao i troškovi liječenja od venerićnih bolesti, trahoma, umobola i tuberkuloze V 25.
— upućivanje u oporavilište Kasindol IX 365.
Obročne — otplate prinosa, tablica VII 197.
— tablice koeficijenata IX 339.
Obrt — nadzor u Austriji I 170.
— nadzor u Prusiji I 277.
Obrtni nadzornici (inspektori rada) — rješavanje zamolnica III 50.
— u Jugoslaviji III 177, 183, IV 30, 246, 250, 295, 357, 405.
Obaveza osiguranja — akordanata građevnih preduzeća IV 361.
— članova glazbenih družina IV 47.
— djece vlasnika posla V 187.
— dnevničara u zemaljskoj službi I 235, 241, 242.
— državnih namještenika I 84, III 8, IV 287, 289, 362, VII 354.
— i uvrštenje u razred opasnosti šumskih radova V 186.
— izuzeće lica zaposlenih u državnim nadleštvima VIII 306.
— javnih bludnica VI 65.
— javnih namještenika III 2, 8.
— kazališnih namještenika II 7, VIII 398.
— kaserniranih prostitutka IX 42.
— od najamnog rada u sporednom zanimanju VI 36.
— kolportera novina VI 330.
— kućne služinčadi na Sušaku I 247.
— lugarskog (šumskog) osoblja zemljišnih zajednica V 136.
— namještenika kod odvjetnika I 242, VI 112.
— namještenika kod pomoćnih ureda zemaljske vlade III 8.
— namještenika kod pošte i vojske IV 362.
— namještenika u društvima II 7.
— namještenika u trgovini manufakturne i modne robe III 7.
— novinara VII 192.
— ograničenje u Švicarskoj V 50.
— osoba zaposlenih kod diplomatskih predstavništva stranih država VI 190.
— osoblja neerarnih pošta VI 120, VIII 113.
— općinskih namještenika III 78.
— poslovodja ujedno članova ravnateljstva IV 374.
— prigodnih radnika uposlenih pri utovarivanju šećerne repe VIII 86.
— ruskih emigranata IV 410.
— ruskih ratnih zarobljenika I 83.
— služinčadi na selu IV 287.
— učenica zanatske škole u Nišu VII 363.
Obuka iz socijalnog osiguranja — uvedenje u Njemačkoj Austriji V 63.
Obveznice — računanje vrijednosti VIII 485.
Ocjenjivanje — umanjenja radne sposobnosti IX 179.

Digitized by Google

Ocjenjivanje službenika — sastav starješinskih izvještaja i poslovanje komisije za ocjenu VI 66.
Odjava — računanje zakonskih rokova kod podnašanja VI 2.
Odjavna i prijavna dužnost — tumačenje IV 285.
Odjavnice i prijavnice — cijena I 152, II 30, III 50, IV 299.
— formulari IV 168, 169, 170, 173, 175.
Odvjetnički namještenici — obveza osiguranja I 242, VI 112.
Odvojeno življenje — posebni doplatak činovnicima Središnjeg i Okružnih ureda za osiguranje radnika VI 11, VIII 491.
Oglas — V 148, 219, VI 13, 14, 45, 122, 261, 302, 347.
Okružni uredi — vidi »Mesni organi«.
— zapisnici samoupravnih organa IX 30.
— teritorijalna razdioba IX 174.
Okružnice — preinaka okružnice broj 23.907 god. 1926. od 18. VIII. 1926. IX 33.
— nadopuna okružnice broj 692/1924. od 10. III. 1924. sastav iskaza o stanju gotovine i uložaka u novčanim zavodima IX 183.
— tumačenje okružnice Središnjeg ureda broj 38.968/1926. od 8. II. 1927. o zaračunavanju ovršnih troškova IX 230.
— promjena okružnice broj 3842/1924. od 24. II. 1924. IX 231.
Omjerni broj opasnosti — ustanovljenje kod industrije ulja, ako strojevi posao vrše automatski III 58.
— ustanovljenje za posao, gdje rade samo šegrti (naučnici) III 9.
— ustanovljenje za skladišta III 8.
— ustanovljenje za ugljenike na šahte ili rovni pogon III 59.
Općine — nagrade za inkaso, ovrhe i prijavu neprijavljenih poslova III 186.
— obveza osiguranja namještenika III 78.
— sudjelovanje kod isplata renta III 75.
— sudjelovanje kod ubiranja i utjerivanja prinosa I 246, III 49.
Općinski namještenici — podmirenje prinosa za osiguranje V 155.
— osiguranje u Osijeku V 82.
Oporavilište Palić — otvorenje VIII 296.
Oporezovanje — oslobodjenje kamata od uloga IX 287.
— prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika IX 118, 676.
Ortopedska bolnica — ambulantno liječenje III 45.
— primanje članova III 6, VII 465.
— povišenje troškova VII 123.
— visine opskrbne pristojbe IV 410.
Ortopedske sprave — uzimanje mjere rentašima I 153.
Osiguranje — provodjenje osiguranja u nesretnim slučajevima IX 176.
Osiguranje djece — u Švicarskoj II 44.
Osiguranje državnih namještenika — financijalne struke V 181.
— naredba Ministra Socijalne Politike V 39, VII 354.
— za slučaj bolesti u Njemačkoj V 63.
Osiguranje namještenika — Cie des Wagons Lits VII 357.
Osiguranje privatnih namještenika — u Njemačkoj VI 204.
Osiguranje radnika — anketa I 80.
— i činovništvo, crtica II 37.
— i Medjunarodni ured rada VI 19.
— i Versailleski ugovor VI 19.
— kod vršalica V 117, 134, 136, VII 359, VIII 84.
— medjunarodni pregovori VI 139.
— nadzor Ministra Socijalne Politike IV 348.
— naredbe o promjeni u Hrvatskoj i Slavoniji I 2, 5, 143, 175, II 1, 45, 53
— naredba o ustrojstvu sudova radničkog osiguranja u Hrvatskoj i Slavoniji I 15.
— osnova zakona u Jugoslaviji I 29.
— označivanje rokova IV 275.
— poteškoće u provedbi (prikaz) II 34.
— poljoprivrednih radnika VIII 624.
— promjene u Hrvatskoj i Slavoniji od prevrata do danas (prikaz) II 62.
— promjena u Jugoslaviji IV 30.
— reforma za prvih dana oslobodjenja 1918. god. I 79.
— sezonskih za slučaj bolesti u mrtvoj sezoni V 137.
— sudovi I 15, 22, 84.
— u Argentini V 50.
— u Banatu, Bačkoj i Baranji I 80.
— u Bosni i Hercegovini I 166, II 140.
— u Braziliji VI 80.
— u Čehoslovačkoj V 50, 96, 204, VI 59, 75, 205, 277.
— u Dalmaciji II 70, III 69, 70.
— u Engleskoj V 50, 160, VI 198, 208, 313.
— u Danskoj V 50.
— u Finskoj V 50.
— u Francuskoj III 99, V 94, VI 199.
— u Hrvatskoj i Slavoniji I 2, 5, 10, 15, 22, 26, 79, 143, 144, 166, 175, II 1, 45, 46, 53, 112, 113, III 41, 74, 75, 76, 176, 184, IV 1.
— u inozemstvu V 126.
— u Italiji I 135, II 73, 74, VI 50, 207, 303.
— u Japanu V 50.
— u Jugoslaviji I 228, 235, II 138, 139, III 69, 121, IV 5, 30, 57, 133, 145, 146, 189, 282, 313, 348, 378, 379, 408.
— u Madjarskoj II 145.
— u Medjimurju I 80.
— u Meksiku V 93.
— u Njemačkoj II 142, 144, V 95, 177, 207, VI 204, 277, 310.
— u Njemačkoj Austruiji I 168, III 100, 101, V 179, VI 50, 51, 82, 200, 308.
— u Norveškoj VI 198.
— u Poljskoj I 134.
— u Rusiji II 43, V 223, VI 138, 280.
— u Sjedinjenim državama Amerike V 65, 175.
— u Sloveniji I 80, II 70, III 69, 70.
— u Srbiji I 166.
— u Švedskoj III 94, V 50.
— u Švicarskoj V 62, 66, VI 79, 139, 207.
— za Krk i Kastav III 182, IV 34.
Osiguranje — radnika kod vršaćih strojeva VII 359.
Osiguranje rudara — u Njemačkoj VI 132.
Osiguranje zanatlija — (prikaz) VI 284, VII 363.
Osiguranje zemljoradnika — za slučaj nezgode u Njemačkoj Austriji V 129.
Osiguranje u iznemoglosti starosti smrti — odgoda provedbe VII 468.
Osiguravajuća društva — za slučaj bolesti u Švedskoj V 62.
Oslobodjenje — od obaveze državnih službenika VII 354.
— od vojne službe namještenika radničkog osiguranja VIII 85.
Osnova zakona o osiguranju radnika — jezik i pravopis I 133.
— u Jugoslaviji I 29, 134.
Otkaz — službovnih odnošaja u Njemačkoj Austriji I 139.

Digitized by Google

Otpis — prinosa propisanih kod vršaćih strojeva VIII 608.
Otrovanje — metylalkoholom II 8.
Ovojni materijal — knjiženje potrošaka V 115, 153.
— ugovori sa tt. Elema IX 273.
— inih zdravstvenih potrebština nabava i plaćanje VI 289.
— pružanje članovima III 189.
— ugovor za dobavu s tvrtkom »Elema« VIII 476.
Ovršni troškovi — izračunavanja VII 116, 364.
— zaračunavanje po § 41. ZOR. IX 127.
— tumačenje okružnica od 6. II. 1927. broj 38.968/26. Središnjeg ureda za osiguranje radnika IX 230.
Ovršno utjerivanje prinosa — po općinama I 276, III 49, 186.
Ozlednjenici — povišenje dnevnica kod poziva na pregledbu I 154, III 191.
— uzimanje mjere za ortopedske sprave I 153.

P

Pandurović Dušan — osuda glede pronevjerenja uredskog novca VIII 192.
Pasteurov zavod — značaj i pristojbe II 99, III 7.
Pečaćenje — i prošivanje knjiga VIII 293.
Pekarne — zabrana noćnog rada u Francuskoj i Španjolskoj I 276.
Penzije — povećanje penzijskih prinadležnosti penzionera neprevedenih po Službenom Pravilniku VII 47.
Penzioni fond — doznaka ubranih prinosa VI 114, 294, VII 538.
— 20% dotacija od mjesnog dodatka i funkcionalnog doplatka IX 126.
— bilanca penzionog fonda VIII 288.
— proknjiženje prinadležnosti i doprinosa još neprevedenih službenika VI 4.
— za lekare — činovnike VII 113.
Penzioneri — državni obveza osiguranja IV 289.
— plaćanje prinosa za penzionere Središnjeg Ureda VIII 473.
— radničkog osiguranja, dobrovoljno osiguranje IV 9.
Penziono osiguranje — privatnih namještenika u Slovačkoj i Podkarpatskoj Rusiji V 178. 208, VI 59.
Peru — obveza raditi III 104.
Pisarnički materijal — nabava odnosno obustava t. zv. pisarničkog paušala VI 38.
Pisarnički pomoćnici — obveza osiguranja I 242.
— propisnik o berivima i t. d. I 214, II 51, III 192.
Pisma — oprema pisama po § 191. ZOR. VII 119.
Platežni nalozi — formulari IV 263, 265, 267, 269, VIII 392.
— dostava plat. naloga VIII 624.
— naredba Ministra Unutrašnjih Dela o naplaćivanju administrativnim putem V 20.
— promjena II 92.
— zaračunavanje troškova za dostavu u smislu § 200. Statuta VI 298.
Plombiranje zubi — snašanje ¼ troškova za članove IX 673.
Počasna nagrada — članovima glavne skupštine ravnateljstva i nadzornog odbora III 41, IV 364.
— i dnevnice članovima samoupravnih tela Središnjeg Ureda i mjesnih mu organa V 83.
Poduzetnička blagajna željeznica SHS — razrešenje V 61.
— ustrojstvo I 26.
Podvornici — propisnik o berivima I 207, 240, III 4, 47, 107, 112, IV 40, 41, 43.
— propisnik o obiteljskom doplatku I 146.
Pogrebni vijenci — zabrana nabave na uredski trošak VII 219.
Pohuljek Bolto — potražuje ga okružni ured za osiguranje radnika u Varaždinu VIII 87.
Poljoprivredni radnici — osiguranje VIII 624.
Poljska — neuposlenost I 163.
— osiguranje za slučaj bolesti I 134.
— radno vrijeme II 75.
— skrb za siročad IV 35.
Pomoćni podvornici — propisnik o službovnim i plaćevnim odnošajima I 214.
Pomoćni uredi zemaljske vlade — obveza osiguranja namještenika III 8.
Pomodne robe trgovina — obveza osiguranja namještenika III 7.
Popis — mjesnih organa Središnjeg Ureda za osiguranj e radnika V 138, VII 128, VIII 364, 475.
— popis namještenika VII 123.
— srezova Kraljevine SHS VIII 366.
— tuzemnih i inozemnih časopisa, koji donose članke o radničkom osiguranju VI 287.
Porez — plaćanje priznanicama izdanih kod žigosanja krunskih novčanica IX 237, 674.
— neposredni porez na zgrade IX 226.
— plaćanje redovnog i invalidskog i za prinadležnosti službenika Središnjeg Ureda i Okružnih ureda za osiguranje radnika V 216, VI 113.
Porodični članovi — vidi »Obiteljski pripadnici članova«.
Posebni odbori — naredba M. S. P. § 181. Statuta IX 235.
Poslodavci — potvrda njihova, izdana po § 15. ZOR. vrijedi dva dana iza izdanja — član može biti unesen u isplatnu listu sa svrhom, da ga se odjavi VI 291.
— stroga kontrola i ispravno prijavljivanje radnika IX 237.
— predloženje iskaza o dužnim prinosima IX 29.
— ubiranje prinosa po § 140. ZOR. IX 31.
— uredjenje odnošaja prema radnicima u Bosni i Hercegovini II 77.
— tekući računi poslodavaca VIII 188.
— dužnosti po § 10. ZOR.
Poslovanje — pregled poslovanja Središnjeg Ureda za osiguranje radnika za poslovnu godinu 1922. i 1923. VI 225.
Poslovi — formular prijavnice IV 177, 180, 183, 184, 185.
— nadopuna skrižaljke opasnosti II 5.
— nagrada za prijavu neprijavljenih poslova III 186.
— naredba o ustanovljenju Tablice opasnosti IV 189, 282.
— odluka o uvrštenju I 94, 100, 107, 114, 155, 156, 232, 234, 248, 254, II 15, 57, 101, III 53, 80, 88, IV 11, 38, 303.
— presuda Državnog Saveta VI 182.
— rešenje M. S. P. o preuvršćenju poslova VIII 615.
— tablica opasnosti IV 189, 282, VIII 616.
— ukinuće odluka uvrštenja I 106, 121, 267, II 29.
— uvrštenje po privatno društvenoj blagajni »Merkur« VI 8.
Poslovodje — obveza osiguranja IV 374.
Posredovanje rada — prikaz I 267.
— u Hrvatskoj i Slavoniji I 166, II 42.
— u Sloveniji I 169, 267, IV 28.
Postupak — pri izdavanju potpora i nadzor nad izdavanjem VII 448.

Digitized by Google

— pri ocjenjivanju umanjenja radne sposobnosti IX 179.
Poštanski čekovni promet — tarifa VIII 486.
Poštanske pošiljke — adresiranje za liječilište Brestovac IX 124.
Poštanska štedionica — doznačivanje novca VI 258.
— isplata renta i novčanih potpora IV 380.
— kamatna stopa za uloge VIII 383, IX 185.
Poštanska štedionica u Budimpešti — podmirenje potraživanja blagajne III 50.
Poštanski namještenici — obveza osiguranja IV 362.
— kod neerarnih pošta, obveza osiguranja VIII 113.
Poštarina — ograničenje od oprosta V 59.
Potpore — članovima, ako nakon obolenja odu u inozemstvo IV 411.
— isplata kod promjene nadničkih razreda I 234, IV 276.
— isplata preko poštanske štedionice IV 380.
— ⅓ čistoga viška IV 286.
— kontrola nad rodiljskim potporama IX 42.
— ponovno sticanje prava za članove porodice, koji su te potpore iscrpili V 41.
— postupak pri izdavanju potpora VII 448.
— povišenje IV 1, 2.
— pravo porodičnih članova V 29.
— produženje davanja bolesničkih od 26 na 52 nedelje V 157.
— promjena dnevnika formular III, te uvedenje sabirnog dnevnika za porodične potpore VI 5.
— tablica potpora i prinosa VIII 311.
— za dojenje, članstvo i davanje V 59.
Potrage — II 14, IV 52, 412.
Povjereništva — pregled poslovanja VII 112.
Povjereništvo za socijalnu skrb u Zagrebu — preustrojstvo III 184.
Pozajmica — podjeljivanje službenicima po § 107. Službenog Pravilnika VI 34.
Požega — bolnoopskrbne takse u gradskoj bolnici po III. razredu IX 36.
Pragmatika — za liječnike okružnih ureda za osiguranje radnika V 193.
Pratioci članova u bolnicu — plaćanje putnih troškova IV 46.
— plaćanje putnih troškova i za izgubljeno vrijeme u slučaju pratnje bolesnika u bolnicama i iz bolnice V 24.
Pravilnik o likvidaciji — okružnih blagajna IV 339.
Pravilnik — bolesničke blagajne »Merkur« IX 334.
— o radu antituberkuloznih dispanzera V 37.
— bol. blagajne beogradske trgovačke omladine IX 395.
— o uredjenju sudova radničkog osiguranja i o postupku kod ovih sudova VIII 182.
— za predlaganje apotekarskih računa i zaračunavanje lijekova izdanih na račun mjesnih organa Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu V 184.
— za izvršenje odredaba iz § 239. Statuta VII 204, VIII 205.
Pravilnik o službenom odnosu dnevničara — Središnjeg Ureda za Osiguranje radnika u Zagrebu V 53, VI 89, 186.
Pravilnik ispitne komisije — VII 212, VIII 77, 86, 358, 457.
Pravilnik — o postupku za odredjivanje pomoći u slučaju nesreće VII 409.
— o upotrebi uredskih automobila IX 37.
Predavanja — o prvoj pomoći VIII 204.
Predgovor — I 1.
Predsjednik — pregled poslovanja okružnog ureda i njegovih ekspozitura po predsjednika ureda odnosno naknada u vezi s time nastalih putnih troškova VI 66.
— mjesnih organa pravo ingerencije u poslove administracije IX 228.
— naknada za izgubljeno vreme za izaslanje izvan njegova sjedišta IX 516.
Predsjedništvo — sastav, način djelovanja i stvaranje zaključaka kod mjesnih organa V 59.
Predujmovi — podjeljivanje predujmova na privremene priznanice i bonove VII 54.
— podizanje putnih predujmova VIII 117, 384.
Predupredjenje — bolesti i nesrećnih slučajeva VIII 486.
Pregled — poslovanja po nadzornom odboru IX 400.
— poslovanja Središnjeg Ureda za osiguranje radnika za poslovnu godinu 1922. i 1923. VI 225.
— poslovanja okružnog ureda i njegovih ekspozitura po predsjedniku ureda odnosno naknada u vezi s time nastalih putnih troškova VI 66.
Prepisivanje — patentovanih vina po uredskim liječnicima (ljekarima) VI 104, 187.
Pretplata — na listove-novine V 96.
— Radničke Zaštite I 2, 239, III 183, IV 4, 294, 377, V 213, VI 1, 88.
Pretplatnici — saopćenja I 1, 83, 172, 174, 238, 239, II 80, 111, III 1.
— upozorenja VI 224, 288, 352.
Prevara — uredskog novca IX 683.
Prevodjenja — lekara činovnika Okružnih ureda za osiguranje radnika VI 300, 346.
— službenika okružnih ureda za osiguranje radnika VI 15, 47, 122, 196, 260, 300, 346, VII 365, VIII 88.
— službenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika V 187, VI 45, 260, VIII 88.
Prigodni radnici — pri utovarivanju šećerne repe, osiguranje VII 540, VIII 86.
Prinadležnosti — liječnika-činovnika I 196, 246, II 8, 120, III 108, 111, IV 40, 41, 43.
— namještenika Okružnih blagajna I 90, 92, 207, 240, II 118, 122, III 4, 47, 107, 112, IV 40, 41, 43.
— namještenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika IX 118.
— namještenika zemaljske blagajne I 90, 92, II 98, 118, 122, III 46, 106, IV 40, 41, 43.
— oporezovanje prinadležnosti dnevničara IX 229.
— pisarničkih pomoćnika I 214, II 51, III 192.
— povišenje prinadležnosti liječnicima činovnicima IX 180, 233.
— povišenje prinadležnosti službenicima VIII 619, IX 483.
— privremenih službenika dok su u vojsci VII 539.
— proknjiženje onih još neprevedenih službenika VI 4.
— stavljanje novih u tečaj službenicima u slučaju promjene službenog odnošaja VI 331.
— ugovornih liječnika I 201, II 54, 56, 120, 121, 122, IV 40.
Prinadležnosti u naravi — ekvivalenat IV 45, V 31, 153, VI 7.
— tablice ekvivalenta, odredjena na osnovu § 82. Zakona o osiguranju radnika za celo područje Središnjeg Ureda za osiguranje radnika V 32, 58.
Prijava — ispravne prijave radnika IX 237.

Digitized by Google

— namještenika za članove isplatnim listinama V 121, VI 98.
— računanje zakonskih rokova kod podnašanja VI 2.
Prijavna i odjavna dužnost — tumačenje IV 285.
Prijavnice i odjavnice — cijena I 152, II 50, III 50, IV 299.
— formulari IV 168, 169, 170, 173, 175.
Primaljski cijenik — naredba III 76, 77.
Prinosi — doznačivanje ubranih za slučaj nesreće, Berzu Rada, Radničke Komore i penzioni fond Središnjeg Ureda VI 296, VII 121, 538.
— doznačivanje ubranih prinosa IX 285.
— doznaka ubratih prinosa za Berzu Rada IX 231.
— evidencija otpisanih prinosa VII 213.
— knjiženje otpisanih za slučaj bolesti IX 126.
— iskaz o zaostatku IX 499.
— nagrada za inkaso i ovrhu općinskim organima III 186.
— naknadjivanje troškova manipulacije ubiranja i inkaso provizije nastalih propisivanjem i ubiranjem prinosa za Berzu Rada V 91.
— naplaćivanje čekovima VII 58.
— obustava naplate prinosa, koje duguju Direkciji Pošta IX 674.
— naročiti prinos za slučaj bolesti za bludilišta VIII 297.
— o dugovanju prinosa za osiguranje državnih nadleštava IX 289.
— odmjerivanje kod osiguranih javnih namještenika I 85, III 2, 185, IV 45.
— plaćanje za bolest dobrovoljno osiguranih namještenika zemaljske i okružnih blagajna I 86.
— plaćanje za penzionere Središnjeg ureda za osiguranje radnika VIII 473.
— podmirenje za osiguranje općinskih namještenika V 155.
— posredovanje općina kod ubiranja I 246, III 49.
— povišenje I 175, II 46, IX 483.
— predlaganje računskih podataka i obračunavanje ubranih za slučaj nesreće V 118.
— predloženje zaključnih računa za god. 1923. i doznaka ubranih prinosa za slučaj nesreće, Berzu Rada i penzioni fond VI 114, VIII 81.
— propisivanje za slučaj bolesti, za slučaj nesreće, Berze Rada počevši od 1. januara 1923. za ukrcane mornare za vreme ukrcanja V 112, za Radničke Komore VII 120, VIII 379.
— propisivanje za slučaj nesreće za poljoprivredno radništvo kod vršalica VIII 84.
— raspolaganje mjesnih organa VI 41.
— rok dospjelosti plativosti VI 290.
— sniženje manipul. troškova za propisivanje prinosa R. K. IX 390.
— sniženje prinosa za Radničke Komore VIII 461.
— tablica prinosa dozvoljenih odbitaka IV 171, 268, 275.
— tarifa osiguranja u nesreći IV 378, VII 114, IX 483.
— ubiranje I 245, VII 114, IX 31.
— ubiranje od poslodavaca po § 140. ZOR. IX 31.
— upute za propisivanje, ubiranje i evidentiranje IV 252, 352, 354, 401.
— za Berzu Rada IV 379, 401.
Pristojbe — doznačivanje bol. opskrb. prinosa IX 390.
— plaćanje gradske pristojbe (taracovine) za poštanske pošiljke VIII 391.
— povišenje bolno-opskrbnih pristojba III. razreda VII 541, VIII 304, 363, 618.
— povišenje opskrbnih pristojba u državnom liječilištu u Kraljevici IX 481.
— opskrbne pristojbe za privatne pacijente na Brestovcu VIII 202.
— opskrbne pristojbe za članove u liječilištu Brestovac IX 672.
Privatni namještenici — osnova zakona o osiguranju u slučaju bolesti, neuposlenosti i penzije u Njemačkoj Austriji V 172.
— osiguranje u Njemačkoj VI 204.
— penziono osiguranje u Slovačkoj i Podkarpatskoj Rusiji V 178, 208, VI 59.
Privatni pacijenti — opskrbne pristojbe na »Brestovcu« VIII 202.
Priznanice — plaćanje poreza IX 237.
Promjena — okružnice broj 23.907/1926. od 18. augusta 1926. IX 33, broj 3843/1924. od 24. februara 1924. IX 231.
— § 197. Statuta Središnjeg ureda za osiguranje radnika IX 234.
Promjena boravka — dozvola članovima u smislu § 212. Statuta V 135, VI 116, VIII 302, IX 339.
Promjena dnevnika — formular III. te uvedenje sabirnog dnevnika za porodične potpore VI 5.
Promjene u radničkom osiguranju Hrvatske i Slavonije od prevrata do danas — prikaz II 62.
Promjena zakona o taksama — promjena nekih odredaba IX 225.
Pronevjerenje — novo sudjenje IX 235, 368.
— uredskog novca kod ekspoziture u Nišu VIII 192.
— uredskog novca u Beogradu VIII 87.
— zaprečenje pronevjerenja uredskog novca sa strane namještenika mjesnih organa VI 192.
Propisi — ranijih nosilaca osiguranja utrnuće VII 364.
Propisnik — o berivima liječnika-činovnika I 191, 246, III 108, 111.
— o berivima namještenika okružnih blagajna I 207, 240, III 34, 107, 112, IV 40, 41, 43.
— o berivima namještenika zemaljske blagajne II 98, III 46, 106, IV 40, 41, 43.
— obiteljskom doplatku činovnika i podvornika zemaljske blagajne I 146.
— o službovnim odnošajima pisarničkih i pomoćnih podvornika I 214, II 51, III 192.
Propisivanje lijekova — norme IX 678.
Provedbena naredba — zakonu o osiguranju radnika u Jugoslaviji IV 133.
Prva pomoć — predavanja VIII 204.
— u slučaju nesreće IX 182.
— u slučaju nesreće ispravak IX 288.
Prostitutke — izuzeće obaveze osiguranja IX 42.
Putni predujmovi — podizanje VIII 117, 384.
Putne pristojbe — članovima i obiteljskim im pripadnicima upućenim zubaru III 171.
— za fijakerinu službenika VII 361.
— Inspektorima Rada kod istraga po nezgodama IV 405.
liječnicima činovnicima III 48, IV 300.
namještenicima i članovima samoupravnih organa VIII 384.
— namještenicima zemalj. blagajne i okružnih blagajna III 46, IV 299.
— pratiocu bolesnog člana u bolnicu IV 46.

Digitized by Google

— predujmljivanje članovima VII 203.
— članovima na povratku iz bolnice VIII 191.
Putni troškovi — likvidacija troškova inspektorima rada IX 232.

R

Račun gubitka i dobitka — ispravak VIII 190.
— za god. 1922. -1923. VIII 92, za god. 1924. VIII 126, 213, 217.
— za god. 1926. IX 497.
Račun poslodavaca — tiskanice za tekući račun poslodavaca VIII 188.
Računi — predlaganje računa i bolno-opskrbne troškove VIII 194.
— zaključni za god. 1924. VIII 265, 1926. IX 41.
— gubitka i dobitka za god. 1924. VIII 283, 286, za god. 1925. VIII 636, 640.
— bilance za god. 1924. VIII 281, 285, 289, 290.
— putni predujmovi namještenicima i članovima samoupravnih organa VIII 384.
— naplata računa javnim bolnicama VIII 609.
Rad — Medjunarodna organizacija III 97.
— obustava prekouredovnog vremena uz posebnu naplatu V 57.
— obveza raditi u Peru III 104.
— posredovanje u Hrvatskoj i Slavoniji I 166, II 42.
— posredovanje u Sloveniji I 169, 267, IV 28.
Radna zajednica — državnih nosioca osiguranja V 130, 171.
Radni dan — vidi »Radno vrijeme«.
Radnica — proširenje zaštite u kućnoj industriji u Francuskoj V 67.
Radnici — uredjenje poslovnog odnošaja prema poslodavcima u Bosni i Hercegovini II 77.
— državnih nadleštava naknada troškova privatnim lekarima VIII 466.
— sudelovanje kod obrtnog nadzora u Pruskoj I 277.
Radnička Zaštita — naredba o pretplati I 2.
— otvorenje čekov. računa IX 515.
— povišenje pretplate I 239, III 183, IV 4, 294, 377, VII 1.
— pretplata lekara VIII 80.
— štampanje okružnica V 132.
— dostavljanje redovitim članovima ravnateljstva i nadzornog odbora VI 1.
Radničke Komore — razrez prireza VI 253, 292.
— doznačivanje ubranih prinosa VI 294, VII 538.
— izvadak iz tekućeg računa formular X o prirezu IX 182.
— manipulativni troškovi za propisivanje i ubiranje prinosa VIII 114, 474, IX 390.
— propisivanje prireza počevši od 1. septembra 1924. za ukrcane mornare za vreme ukrcavanja VI 330, VII 110.
— u Jugoslaviji III 176, IV 34, 228, 295.
— u Njemačkoj Austriji II 107.
— u Zagrebu IV 34.
— sniženje prinosa na 0.3% VIII 461.
Radnički interesi i agrarna reforma prikaz I 131.
Radnički pouzdanici — u Bosni i Hercegovini I 171.
— u Hrvatskoj i Slavoniji I 136.
— u Jugoslaviji IV 241.
— u Luxemburgu III 103.
— u Njemačkoj II 71.
— u Njemačkoj Austriji I 172.
— u Norveškoj IV 35.
Radnički stanovi — ekspropriacija veleposjeda II 42.
Radnički sudovi — vidi »Sudovi Radničkog Osiguranja«.
Radničko osiguranje — vidi »Osiguranje Radnika«.
Radno vrijeme — desetsatno u Jugoslaviji III 97.
— osamsatno u Bosni i Hercegovini I 171.
— osamsatno u Čehoslovačkoj II 76.
— osamsatno u Hrvatskoj i Slavoniji I 136.
— osamsatno u Jugoslaviji I 236.
— šestsatno u Frankfurtu n/M. I 237.
— u Belgiji II 75.
— u Danskoj II 75.
— u Engleskoj II 75.
— u Francuskoj II 75.
— u inozemstvu II 75.
— u Njemačkoj Austriji II 75.
— u Norveškoj III 100.
— u Poljskoj II 75.
— u Španjolskoj II 75, IV 36.
— uredjenje kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika V 203.
— kod Okružnih ureda VIII 190.
Rajković Božo — član ravnateljstva Okružnog ureda za osiguranje radnika u Beogradu VII 124.
Ratnici — opskrba obitelji poginulih ratnika u Njemačkoj II 72.
— opskrba ozledjenika u Čehoslovačkoj II 140.
— skrb za porodice palih u Srbiji i Crnoj Gori III 70.
Ravnatelji zemaljske blagajne — izbor i potvrda I 26, 247.
Ravnateljstvo — popunjavanje upražnjenih članskih mjesta njihovim zamjenicima VI 43.
— vršenje odgovornosti za pravilno sprovodjenje poslovanja kod mjesnih organa VI 193.
Recepti — retaksacija (prikaz) III 28.
Redestilirana voda — nabavka IX 173.
Refundiranje — postupak kod troškova nastalih na temelju § 123. Zakona o osiguranju radnika V 84.
Regres — zaračunavanje naknade troškova lečenja i troškova postupka po § 11. toč. 2. i 4. Zor. VI 37, VIII 475.
— evidencija regresnih tražbina VIII 394.
Dr. Reinhard V. — nekoliko pabiraka iz zdravstvenog polja, preveo Gj. G-ć. VI 129.
Rentaši — dnevnice kod poziva na pregledbu I 154, III 191.
— isplata potpora IV 351, VII 409.
— isplata renta Jugoslavenima u Njemačkoj II 42.
— naknadjivanje novčanih izdataka i eventualno izgubljene zarade kad se pozivaju lekarsko pregledanje V 114.
— predujmovi za budimpeštanske rente II 41.
— sudjelovanje inspektora rada kod istraga po nesrećnim slučajevima IV. 405.
— upute za izračunavanje godišnje obzebedjene zarade u smislu § 93. Zakona o osiguranju radnika V 101.
— upute za odstranjenje odštetnih zahteva IV 295.
— uzimanje mjere za ortopedske sprave I 153.
— vodjenje istraga po nezgodama IV 349.
Rente — doplatci u Njemačkoj II 144.
— dostava računskih izvadaka stalnih renta VIII 470.
— honorar liječnicima za izdavanje svedodžbi u svrhu odmerenja renta IV 301.
— isplate bivšim srpskim i crnogorskim pripadnicima I 87.

Digitized by Google

— isplata dospjelih obroka V 29.
— isplata posredovanjem čekovnoga ureda i općina III 75, IV 380.
— isplata jugoslavenskim rentašima u Njemačkoj II 42.
— izračunavanje glavničnog pokrića IV 382.
— izračunavanje obezbedjene godišnje zarade u prelazno vrijeme IV 407.
— izračunavanje rent. potpora VII 50.
— podjeljivanje dodataka na skupoću uživaocima privremene rente V 86.
— povišenje temelja za izračunavanje II 112, 113, IV 1, 2.
— predlaganje računskih izvadaka II 96.
— predujmovi budimpeštanskim rentašima II 41.
— prestanak članstva u bolesti unesrećenih kad im se doznači renta IX 513.
— računanje prema propisima § 58. al. 2. Zakona o osiguranju radnika V 85, VII 409.
— tablice za izračunavanje glavničnog pokrića IV 385, do 400.
— trajanje privremenih renta IV 406.
— ustanovljenje početnog dana kod promjena renta II 49, VII 409.

Rentni odbor — sastav zapisnika V 123, VII 50.
— izbor članova zamjenika VII 210.

Retaksacija recepata — prikaz III 28.
— izručenje retaksiranih recepata VII 209.

Rimske Toplice — produženje ugovora sa upravom kupališta IX 184.

Rodilište — povišenje opskrbnih pristojbi II 14, 54, IV 302, 410, V 89.
— ustanovljenje visine počam od 15. listopada 1923. V 183.

Rodilje — cjenik primaljski za Hrvatsku i Slavoniju III 76, 77.
— potpore u Jugoslaviji IV 289, 292.
— primanje u bolnice VI 293.
— skrb u Madjarskoj II 146.
— skrb u Njemačkoj II 109.

Rokovi — dospjelosti i plativosti prinosa VI 290.
— označivanje u radničkom osiguranju IV 275.
— računanje zakonskih rokova kod podnašanja prijava (odjava) žalba i t. d. VI 2, VIII 392, 462.

Ručne apoteke — taksiranje recepata izdanih iz ručne apoteke VII 50.
— izdavanje lijekova VIII 491.

Rudari — obolenje na ankylostomiasis uslijed zaraze II 48.
— osiguranje V 21, 165, VII 48, 462.
— osiguranje protiv nezgoda u Jugoslaviji II 139.
— osiguranje u Čehoslovačkoj V 50.
— radno vrijeme u Španjolskoj IV 36.
— sudjelovanje u upravi i na čistom dobitku u Čehoslovačkoj III 99.
— provodjenje osiguranja VII 48.

Rusija — isplata skuparinskih dodataka državljanima sovjetske republike VI 138.
— osiguranje radnika II 43.
— o uticaju ratne i revolucionarne periode (1914.—1921.) na raširenje tuberkuloze V 220.
— socijalno osiguranje IV 280.
— socijalno osiguranje od Gj. G-ć. V 223.

Ruski emigranti — obveza osiguranja IV 410.

Ruski ratni zarobljenici — obveza osiguranja proti nezgodama u Hrvatskoj i Slavoniji I 83.

S

Sadreni ovoji, korzeti — plaćanje za članove u bolnicama II 114, 115.

Sadržaj — I 82, 142, 174, 238, 278, II 44, 80, 110, 146, III 40, 72, 104, 117, 178, 210, IV 36, 56, 312, 358, 376, 418, V 28, 36, 52, 68, 100, 132, 148, 164, 180, 194, 210, 226, VI 24, 62, 88, 142, 220, 286, 326, 349.

»Salus« — dioničko društvo za osiguranje bolnoopskrbnih troškova V 129.

Samoupravni organi — donašanje sjedničkih predloga odnosno stvaranje i izvršivanje zaključaka kod Okružnih ureda za osiguranje radnika VI 3, VIII 465.
— izbor VI 252.
— izvršivanje zaključaka po članovima istih VI 257.
— popunjavanje upražnjenih članskih mjesta njihovim zamjenicima VI 43, VIII 465.
— preispitanje zaključaka VIII 192.
— rešenje M. S. P. glede održanja sjednica VIII 464.

Sanatorij — plaćanje zateznih kamata IX 236.

Sanatorijsko liječenje — VII 452.

Sanitarni personal — očevidnost VII 214.

Sanitarne potrebštine — ugovori sa Dr. Brösslerom IX 273.

Sanitetske uprave — ustrojstvo u Jugoslaviji IV 33.

Sastanak upravnika — okružnih ureda i glavnih lekara u Beogradu VIII 303, 485.

Serum — nabavak IX 175.

Sjedinjene države Amerike — radničko osiguranje i zaštita od nezgoda V 175.
— socijalno osiguranje V 65.

Sjednice — pravovremeno podnešenje poziva i sjedničkih zapisnika V 40, VI 92.
— prisustvovanje članova ravnateljstva i nadzornog odbora mjesnih organa V 166.
— rešenje ministra socijalne politike glede održanja sjednica VIII 464, IX 675.
— vodjenje zapisnika IV 365.

Skladišta — omjerni broj opasnosti III 8.

Skrižaljka bolesti — utvrdjivanje II 83.

Skrižaljka opasnosti — promjena i nadopuna II 5.
— novo ustanovljenje IV 189, 282.

Skuparinski doplatak — glavnom liječniku i liječniku za nezgode III 48, IV 38.
— liječnicima činovnicima II 8, 120, IV 40, 41, 43.
— namještenicima zemaljske i okružnih blagajna I 92, II 118, 122, IV 40, 41, 43.
— umirovljenicima zemaljske i okružnih blagajna III 109.

Skupština glavna — imenovanje izaslanika namještenika IV 4.
— izbor izaslanika II 1, 2, 4.
— odredba o držanju III 73.
— počasna nagrada izaslanicima III 41, IV 364.
— poziv na održanje u god. 1921. II 105.

Slagališta — gotove robe kod pilanskih poslova, uvršćenje VII 49.

Slovačka i Podkarpatska Rusija — penziono osiguranje namještenika V 178, 208, VI 59.

Slovenija — neuposlenost I 164, 169, II 42, 70.
— osiguranje protiv nezgodama I 80, II 70, III 69.
— osiguranje željezničara proti nezgoda III 70.
— posredovanje rada I 169, 267, IV 28.
— promicanje obrta I 138.
— suzbijanje alkoholizma I 141, II 71.

Službena tajna — čuvanje službene tajne IX 123.

Slučaj nesreće — osiguranje IX 176.
— prva pomoć IX 182.

Digitized by Google

Službeni pravilnik lekara-činovnika — Središnjeg Ureda za osiguranje radnika VI 145.
— ispravak VI 247.
— provedba VI 177.
Službeni pravilnik službenika — Središnjeg Ureda za osiguranje radnika V 149.
— dodatak za porodicu službenicima za slučaj rodjenja djeteta odnosno za slučaj ženidbe VI 12
— izmena § 29. VI 45, VIII 619, IX 31, 483, 515.
— podjeljivanje odsustva službenicima po § 98. Službenog Pravilnika VI 188.
— podjeljivanje pozajmica službenicima po § 107. VI 34.
— primjena § 100. VI 35, 190.
— stavljanje van snage § 16. Službenog Pravilnika VIII 471.
— tumačenje § 110. IX 122, §. 108. 124, IX 392.
— u predmetu isplate dodatka za porodicu u smislu § 26. VI 298.
Službenici — dodatak za porodicu za slučaj rodjenja djeteta odnosno za slučaj ženidbe VI 12.
— biranje službenika iz drugih okružnih ureda VII 218.
— doznaka novčane pripomoći onima kategorije D prema odredbi § 197. Službenog Pravilnika V 203.
— gubitak prava na hranarinu za vrijeme bolovanja V 157.
— izbor IX 393, 672.
— nošenje znakova političkog značenja u službi VI 191.
— oporezovanje prinadležnosti IX 676.
— otkaz službe privremenom službeniku na podlozi § 113. toč. 10. Službenog Pravilnika VI 329.
— plaćanje redovnog i invalidskog poreza iza prinadležnosti V 216, VI 113.
— povišenje prinadležnosti VIII 619, IX 483.
— podjeljivanje odsustva po § 98. Službenog Pravilnika VI 188, VIII 465.
— podjeljivanje pozajmica po § 106. Službenog Pravilnika VI 34.
— postupak glede prekoračenja odsustva VIII 467.
— posebni doplatak u ime odvojenog življenja VI 11, VIII 491.
— povlaštena vožnja VI 343.
— povlaštena vožnja na državnim željeznicama i brodovima odluka Državnog Saveta VI 2.
— predlaganje spisa u predmetu izbora V 215.
— primanje u službu Središnjeg Ureda lica, kojima bi se po službenim propisima imalo za penziju uračunati više godina drugdje provedene službe i u predmetu otkaza privremenim službenicima VI 248.
— rad u praznične dane VI 39, 189.
— službena putovanja onih kod mjesnih organa V 214, VI 38.
— Službeni Pravilnik V 149, 214.
— stavljanje u tečaj novih prinadležnosti u slučaju promjene službenog odnošaja VI 331.
— vojna obaveza privremenih službenika VII 217.
— oslobodjenje od vojne službe VIII 85.
— uredjenje mesnog dodatka prema odredbi § 28. Službenog Pravilnika V 203.
— zaprečenje pronevjerenja uredskog novca sa strane onih kod mjesnih organa VI 192.
— zdravstveno stanje službenika VII 218.
Službenici Okružnih ureda za osiguranje radnika — izbori VI 46, 125, 195, 259, 299, 344, VII 220, 469.
— prevodjenje VI 15, 47, 122, 196, 260, 300, 346, VIII 88.
Službovnik — liječnika činovnika zemaljske blagajne I 177, II 52.
Služinčad kućna — namještena u bludilištima obveza osiguranja II 48.
— i na selima, obveza osiguranja IV 287.
— obveza osiguranja u Sušaku I 247.
— upućivanje u bolnicu I 93.
Socijalizacija — gospodarstva u Njemačkoj Austriji I 139.
Socijalno higijenske ustanove — nove u Jugoslaviji V 158.
Socijalno osiguranje — vidi »Osiguranje radnika«.
Sombor — raspust ispostave Središnjeg Ureda za osiguranje radnika V 90.
Specijalističko liječenje — VII 361, VIII 203.
Spisi — upute za škartiranje III 51.
Spolne bolesti — centralna nabava Neosalvarsana za članove II 93.
— suzbijanje u Jugoslaviji I 274, II 140.
— upotreba Wassermanna I 230.
Srbija — osiguranje radnika I 166.
— skrb za invalide i porodice palih ratnika III 70.
— skrb za zapuštenu djecu III 96.
Središnji ured za osiguranje radnika — i medjunarodni kongres za socijalnu politiku u Pragu VI 302.
— nadopunjenja okružnice od 1. marta 1924. broj 692/1924. — IV, IX 183.
— pregled poslovanja za poslovnu godinu 1922. i 1923. VI 225.
— saradnja sa Inspekcijom rada IX 125.
— produženje ugovora sa Krapinskim i Rimskim Toplicama IX 184.
Srezovi — popis u Kraljevini SHS VIII 366.
Srpski pripadnici — isplata renta I 87.
Starost — osiguranje u Italiji I 135, II 73.
— osiguranje u Španjolskoj II 74.
— osiguranje u Švicarskoj II 68.
Statistika — interesantna o tuberkulozi V 125.
— osiguranje za bolest u Njemačkoj II 145.
— osiguranje za bolest u Švicarskoj II 145.
— osiguranje za slučaj bolesti u Čehoslovačkoj VI 205.
— osiguranja za slučaj bolesti u godini 1920. u Njemačkoj Austriji VI 82.
— osiguranje za slučaj bolesti u god. 1921. u Njemačkoj Austriji VI 308.
— o stanju i kretanju članova II 126, 128, 130, 132, 134, 136, III 26, 194, 198, 200, 202, 204, 206, 208, VII 49.
— prikaz od Froutha V 97.
— za privredu nesposobnih članova u Hrvatskoj i Slavoniji III 12, 14, 16, 18, 20, 24, 60, 62.
Statistički listovi ispunjavanja II 12, 81, III 7, IV 363.
Statistički podaci o besposlenosti — prikupljanje za Ministarstvo socijalne politike VI 91.
Statut — lečenja članova po al. 2. §-a 212. VII. 465.
Statut — Središnjeg ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa V 28.
— izmjena § 92. i 179. VII 210, IX 30, § 197. IX 234, §§ 63. i 64. IX 670.
— nadopunjenje § 112. VI 191.
— promjena § 234. 235. i 236. Statuta VIII 462, § 197. IX 234.
— provedba §§ 50. i 238. VI 118, VII 211, VIII 295, §§ 50. i 238. IX 230.

Digitized by Google

— provedba § 239. VII 204, VIII 205.
Stručno mišljenje — za izvjesne nabavke IX 234.
Sudovi radničkog osiguranja — naredba o ustrojstvu za Hrvatsku i Slavoniju I 15.
— upute za provedbu I 22.
— vodjenje registra i t. d. I 84.
— imenovanje kandidata za porotnike VII 544.
— pravilnik o uredjenju sudova i o postupku pred ovim sudovima VIII 182, 307.

Š

Škartiranje spisa — III 51.
Školska mladež — suzbijanje alkoholizma u Hrvatskoj i Slavoniji I 81.
Španjolska — osiguranje za invaliditet i starost II 74.
— radno vrijeme II 75, IV 36.
— zabrana noćnog rada u pekarnama I 276.
Španjolska groznica (gripa) — njeno suzbijanje V 92.
Štamparski obrt — naučnički rad u Njemačkoj III 102.
Štampanje radova — na trošak ureda IX 364.
Štampilje — uredskih liječnika VIII 294.
Šurle Rozalija — odbijena žalba IX 401.
Švedska — alkoholizam V 170.
— atašeji za socijalnu politiku II 77.
— djelovanje mirovnih povjerenika u godini 1921. V 67.
— osiguranje neuposlenih V 50.
— osiguravajuća društva za slučaj bolesti V 62.
— socijalno osiguranje (prikaz) III 94.
— zakonska osnova o osiguranju neuposlenosti V 174.
Švicarska — godišnji izvještaj njemačkih liječilišta u Davosu i Agri za god. 1922. V 169.
— komunalno osiguranje djece II 44.
— ograničenje obvezatnosti osiguranja V 50.
— osiguranje za slučaj bolesti V 62.
— osiguranje za starost i t. d. II 68.
— osnova zakona o promicanju osiguranja za slučaj neuposlenosti VI 139.
— revizija osiguranja za slučaj bolesti i nezgode V 66.
— Statistika osiguranja za bolest II 145.
— uređenje osiguranja u slučaju neuposlenosti VI 207.
— za medicinu važna iskustva i rezultati osiguranja za slučaj nezgode V 143.
— zavod za osiguranje radnika za slučaj nezgode VI 79.

T

Tablica — izmena tablice opasnosti VIII 616.
— koeficijenata za izračunavanje prinosa IX 339.
— novčanog ekvivalenta prinadležnosti u naravi odredjena na osnovu § 22. ZOR. za cijelo područje Središnjeg Ureda za osiguranje radnika V 32, 58.
— opasnosti IV 189, 282, V 85, VI 40.
— potpora za slučaj bolesti VIII 113.
— prinosa IV 171, 275, VIII 311.
— za izračunavanje glavničnog pokrića potpora i renta IV 385, 386, 388, 389, 390, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400.
— za izračunavanje obročnih otplata prinosa VII 197, VIII 612.
— zakonom dozvoljenih odbitaka od zarada namještenika IV 268.
— uporaba za propisivanje 36% prinosa za slučaj bolesti i 18% prireza za berzu rada počevši od 1. januara 1923. V 26.
Takse — oprost od plaćanja II 114, IV 354, VI 247, VII 464, VIII 206.
— bolnoopskrbne takse po III. razredu u gradskoj bolnici u Požegi IX 36.
— minimalne takse za nagrade lekara VIII 394.
— kod nabavke robe VIII 383.
— plaćanje III 191.
— promjena odredaba zakona IX 225.
— provedba zakona i pravilnika VI 98.
— za babice VI 193, VIII 193.
— za članove u Kasindolu VIII 118.
— sniženje bolno-opskrbnih taksa VIII 304.
— povišenje opskrbnih taksa u drž. liječilištu u Kraljevici IX 481.
Takseni pravilnik — provedba VI 93.
Taksiranje recepata — izdanih iz ručnih apoteka VII 50.
Tantijema — uskrata namještenicima okružnih blagajna I 247.
Taracovina — plaćanje za pošt. pošiljke VIII 391.
Tarifa prinosa — povišenje iste za osiguranje u nesretnim slučajevima IX 290.
— za osiguranje u nesrećnom slučaju IV 378, VII 114, IX 483.
Tarifa — za poštansko-čekovni promet, povišenje VIII 486.
Tecivarina — oprost od plaćanja po namještenicima zemaljske i okružnih blagajna I 90.
Tekući računi — vodjenje knjiga t. r. poslodavaca IX 481.
Telefonski razgovori — namješteničí i interurbani tel. razgovori VII 54.
Temeljna pravila — zemaljske blagajne, promjena III 41, IV 37.
— zagrebačke okružne blagajne, promjena IV 45.
Teritorijalna razdioba — okružnih ureda za osiguranje radnika IX 174, 670.
Therapija — postupak upućivanja članova Središnjeg Ureda za osiguranje radnika na liječenje u morsko oporavilište u Crikvenici VI 332, VII 47, 541.
Tifus u Trbovlah — prikaz IV 415.
Tiskanice — cijena I 152, II 50, III 50, IV 299.
— knjiženje i manipulacija s onima, koje se strankama samo uz naplatu izručuju V 46.
— novi formulari IV 168 do 188, 262 do 274.
— prodaja uredskih tiskanica u trafikama VIII 460.
— predlog za promjenu III 74.
— za knjige tekućih računa poslodavaca VIII 188.
Tomaš Venceslav — potražuje ga Okružni ured u Varaždinu VIII 307.
Topolščica — 14-dnevno unapredno plaćanje opskrbnih troškova za članove upućene u državno liječilište za grudobolne VI 194.
— upućivanje članova na liječenje u državno zdravilišče za bolne na plućih V 156.
Trahom — plaćanje bolničkih troškova VI 356.
Troškovi — opskrbni u vlastitim liječilištima i oporavilištima VII 542, VIII 292.
— putni za članove na povratku iz bolnice VIII 191.
— razdioba troška amortizacije uredskog inventara i lekarskog instrumentarija VIII 202.
— knjiženje troškova za ambulante VIII 472.
Tuberkuloza — Friedmanov lijek proti tuberkulozi V 169.
interesantna statistika V 125.
— koji se tuberkulozni bolesnici imaju slati i liječiti u pučkim sanatorijima VI 50.
— liječenje osiguranika tuberkuloznih u Elsas-Lotaringiji V 221.

Digitized by Google

— liječenje umjetnim pneumothoraksom dr. Weiss V 48.
— moderna načela sadanje borbe proti nje V 61.
— Dr. Nemanić, sa liječilišta »Brestovac« V 139, 166.
— oporavilište Brestovac I 231, 244, II 40, 97, 99, III 171, 187, VI 198.
— oporavilište sarajevske blagajne IV 310, V 62.
— osnova zakona za suzbijanje u Pruskoj V 21.
— ostvarenje liječilišta i organizacija liječenja tuberkuloznih u radničkom osiguranju prikaz od dr. Željka Hahna VI 262.
— o suzbijanju u nekim državama V 169.
— o uticaju ratne i revolucionarne periode (1914.—1921.) na raširenje njeno u Rusiji V 220.
— plaćanje bolničkih troškova IV 365 V 25.
— pomor i suzbijanje u Nizozemskoj VI 18.
— pomor u Viktoriji (Australija) VI 49.
— Pravilnik o radu antituberkuloznih dispanzera V 37.
— pučki sanatorij grada Milana u Prasomasu VI 17.
— radna zajednica za suzbijanje u Berlinu V 160.
— rasprava III 29.
— skrb bolesničkih blagajna oko djece, kojoj prijeti pogibao od zaraze u Njemačkoj Austriji VI 128.
— suzbijanje u Francuskoj I 140.
— suzbijanje u Jugoslaviji I 274.
— suzbijanje u Njemačkoj I 237, III 102.
— ustanove za suzbijanje u Engleskoj VI 274.
— zakon za suzbijanje u Pruskoj V 160.
Tužbe — protiv nezakonitih odluka upravnih vlasti IX 183.
Tvornica duhana — razriješenje blagajna I 26.

U

Ugljenici — obolenje rudara na ankylostomiasis II 48.
— omjerni broj opasnosti III 59.
Ugovori — provadjanje apotekarskih ugovora VIII 611.
— kolektivni s apotekarima IX 677, 684.
— predlaganje ugovora s liječnicima VIII 189.
— obrazac za ugovore sa apotekarima VIII 197.
Ugovor — sa tt. Brössler IX 273.
— sa tt. »Elema« VIII 477, IX 273.
— sa kupalištem Varaždinske Toplice IX 403.
— sa tt. »Rave« VIII 481.
Ugovorni liječnici — vidi »Liječnici ugovorni«.
Ukinute odluke — uvrštenih poslova I 106, 121, 267, II 29.
Uljena industrija — omjerni broj opasnosti III 58.
Umirovljenici — vidi »penzioneri«.
Umobol — plaćanje bolničkih troškova IV 356, V 25, VI 42.
— povišenje opskrbnih pristojbi u zavodu za umobolne III 46.
Upravni sud — podnošenje tužbi protiv nezakonitih odluka upravnih vlasti IX 183.
Upravni troškovi — predloženje budžeta za god. 1925. VI 249, VII 540.
— sastavljanje i predlaganje budžeta VI 69, VII 540.
Uredba — o lekarskim komorama V 69.
— o promjeni osiguranja protiv nezgoda u Hrvatskoj i Slavoniji II 112.
— o osiguranju radnika za slučajeve bolesti i nesreće u Jugoslaviji III 121.
Utaja — uredskog novca IX 683.
Uvrštenje poslova — vidi »poslovi«.
— slagališta kod pilanskih poslova VII 49.
Uzajamnost — u radničkom osiguranju u Jugoslaviji I 228, 235, IV 408.

V

Varaždinske Toplice — opskrba i kupališno liječenje IX 403.
Veneričke bolesti — plaćanje bolničkih troškova IV 356, V 25.
Versailleski ugovor — i socijalno osiguranje VI 19.
Višak — potpore iz ⅛ čistoga viška IV 286.
— predoznaka ⅞ viška II 50.
Vlahović Božidar — pronevjerenje uredskog novca VIII 87.
Vojna obaveza — privremenih službenika VII 217.
— o zabrani primanja u službu lica koja nisu regulisala vojnu obavezu IX 233.
— oslobodjenje namještenika radničkog osiguranja VIII 85.
Vojni namještenici — obveza osiguranja IV 362.
— osiguranje stranih državljana V 182.
Vrednost — preračunavanje krunske u dinarsku IV 276, 296, 355.
Vršači strojevi — osiguranje VIII 359.
— otpis prinosa za god. 1922., 1923. i 1924. VIII 608.

W

Wagons-Lits — osiguranje namještenika Companie des Wagons-Lits VII 357.
Wassermann — upotreba kod članova I 230.
Dr. Weiss — liječenje plućne tuberkuloze umjetnim pneumothoraksom V 48.

Z

Zaključci — preispitivanje zaključaka mjesnih organa VIII 192.
— zabrana donošenja ponovnih zaključaka, koji su bili jednoć odbijeni po Središnjem uredu VIII 465.
Zakon — o Berzama Rada IV 235.
— o Inspekciji Rada IV 246.
— o Radničkim Komorama IV 228.
— o Radničkim povjerenicima IV 241.
— o Taksama IX 225.
— o Zaštiti radnika IV 221.
Zakon o osiguranju radnika — jezik i pravopis I 133.
— osnova I 29, 134.
— provedba u Jugoslaviji IV 145, 146.
— provedbena naredba IV 133.
— tumačenje § 200. IX 361.
— tumačenje obzirom na osiguranje za bolest III 43.
— za Jugoslaviju IV 57.
— komentar od dra. Vilima Helebranta VII 360.
Zakon o taksama — promjena IX 225.
— provedba VI 93.
Zakon o suzbijanju zaraznih bolesti — strogo obdržavanje svih propisa VI 13.
Zaključni računi — godišnji, predloženje i obloženje VI 114, VIII 81, 265, IX 637.
Zanatlije — socijalno osiguranje VI 284.
Zanimanje — ured za odabiranje zvanja u Amsterdamu III 104.
Zapisnici sjednički — podnašanje V 116, 123.
— pravovremeno podnašanje i poziva na sjednice V 40, VI 92.

Digitized by Google

— samoupravnih organa Okružnih ureda IX 30.
— sastav kod rentnih odbora V 123, VII 50.
— upute za vodjenje IV 365.
Zapisnik — I. konferencije mjesnih organa u Kasindolu VII 261.
— II. konferencije mjesnih organa (gl. liječnika) u Dubrovniku VIII 36.
— III. konferencije mjesnih organa u Klenovniku IX 559.
Zarada — utvrdjivanje veličine zarade po § 22. ZOR. VIII 469.
Zarazne bolesti — naknadjivanje bolničkih troškova za njihovo liječenje u državnim bolnicama V 47, VI 42, 111, VIII 305.
— strogo obdržavanje svih propisa zakona o suzbijanju VI 13.
Zaslužba — ekvivalenat za podavanje u naravi IV 45.
— izračunavanje u odštetnim postupcima u prelazno doba IV 407.
— zaračunavanje kod osiguranja za slučaj bolesti I 85, III 2, 185, IV 45.
— zaračunavanje pogodnosti uživanih u naravi IV 293.
Zastarevanje prava — na naknadu po nesrećnom slučaju usled zadocnelog potraživanja V 56.
Zaštita — proti pogibelji otrovanja od olovnog bjelila u Engleskoj V 126.
— radnika u Belgiji III 99.
— radnika u Bugarskoj I 167.
— radnika u Engleskoj III 98.
— radnika u Finskoj III 98.
— radnika u Francuskoj III 99.
— radnika u Jugoslaviji IV 221.
— radnika u Madjarskoj III 98.
Zavičajnost — činovnika zemaljske i okružnih blagajna II 10.
Zavojni materijal — u lječilištu Kraljevica IX 179.
Zdravlje — radničko i medjunarodni ured rada V 170.
Zdravstvene ustanove — reforma u Hamburgu III 103.
— u Jugoslaviji IV 33.
Zdravstveno prosvjećivanje radnika — VII 449.
Zdravstveni odsjek — osnutak u Hrvatskoj i Slavoniji I 236.
Zemaljski ured za osiguranje radnika — dokinuće I 80.
Zgrade — oslobadjanje od poreza IX 226.
Zubna njega — članova u Osijeku II 41.
— knjiženje troškova IV 6.
— naknada putnih troškova članovima, upućenim zubaru III 171.
— pružanje članovima III 3, 43, IV 297, 403, VI 32, 65, VII 543, IX 673.
— namještenicima socijalnog osiguranja VIII 380.

Ž

Žalba — odredba Ministra socijalne politike glede podnašanja žalba VIII 293.
— žalbeni postupak VI 456.
— protiv riješenja policijskih vlasti § 200. ZOR. IX 361.
— računanje zakonskih rokova kod podnašanja VI 2.
— radi uvrštenja poslova VII 111, 190, 467.
— dokaz blagovremenosti podnešene žalbe VIII 392, 619.
Željeznice — osiguranje namještenika u Bosni i Hercegovini, pruga Dobrljin—Drvar—Banja Luka I 166.
— osiguranje namještenika u Sloveniji i Dalmaciji III 70.
— ustrojstvo poduzetničke blagajne u Zagrebu I 26.
Željeznice Južne — blagajna za osiguranje radnika u Ljubljani VI 8.
Željeznička vožnja — putovanja u pola cijene u banje IX 363.
Željezničari — osiguranje u Jugoslaviji IV 313, 348.
Žene — zabrana noćnog rada u Njemačkoj — Austriji I 236.
— zaštita ženskih namještenika u gostionama i t. d. u Pruskoj IV 35.
Ženski namještenici — odjevanje za vrijeme uredovnih sati VII 219.

Digitized by Google

Brojevni registar okružnica

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“		Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“	
	godište	stranica		godište	stranica
GODINA 1922.			**GODINA 1923.**		
19	IV.	146	367	V.	25
176	„	275	557	„	23
303	„	275	1.277	„	41
421	„	276	1.293	„	29
563	„	276	1.389	„	26
566	„	277	1.525	„	27
617	„	279	2.062	„	112
681	„	282	3.120	„	31
769	„	283	3.177	„	40
792	„	285	3.264	„	41
843	„	286	3.571	„	46
927	„	286	3.667	„	87
939	„	287	3.708	„	42
1.008	„	287	3.924	„	46
1.156	„	289	4.036	„	90
1.407	„	252	4.141	„	47
1.518	„	356	4.184	„	56
1.529	„	293	4.320	„	86
1.566	„	294	4.422	„	121
1.701	„	292	4.504	„	56
1.824	„	294	4.719	„	57
2.217	„	339	4.896	„	58
2.704	„	348	4.911	„	57
2.750	„	352	5.172	„	59
2.901	„	355	5.352	„	114
3.173	„	365	5.425	„	59
3.210	„	351	5 644	„	58
3.506	„	349	5.710	„	113
3.527	„	348	6.067	„	84
3.883	„	356	6.419	„	59
4.207	V.	29	6.520	„	85
4.247	IV.	406	6.729	„	83
4.489	„	363	7.264	„	85
4.494	„	355	8.339	„	89
4.675	„	354	8.460	„	90
4.844	„	364	8.553	„	113
5.239	„	362	8.557	„	91
5.744	„	407	8.560	„	115
5.972	„	408	9.135	„	135
5.976	„	361	9.163	„	91
6.345	„	409	9.936	„	115
7.333	„	409	10 479	„	123
7.497	„	405	10.657	„	117
7.579	„	410	10.658	„	123
7·875	V.	83	10.967	„	116
7.908	„	24	11.226	„	118
8.095	„	21	11.538	„	133
8.324	„	21	11.646	„	134
8.347	IV.	401	11.655	VI.	1
8.469	V.	24	11 673	V.	101
8.737	IV.	403	11.769	„	132

Digitized by Google

Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“		Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj zaštiti“	
	godište	stranica		godište	stranica
GODINA 1923.			**GODINA 1924.**		
11.971	V.	166	4.305	V.	37
12.020	„	154	4.379	„	66
12.237	„	134	4.433	„	44
12.271	„	136	4.517	„	41
12.573	„	137	4.639	„	35
12.818	„	157	5.141	„	110
13.042	„	153	5.218	„	32
13.301	„	154	5.262	„	42
13.385	„	153	5 283	„	37,116
13 615	„	136	5.466	„	43
13.794	„	165	5.500	„	39
14.529	„	155	5.626	„	65
14.670	„	156	6.623	„	66
15.500	„	149	6.894	„	65
15.847	„	181	7.523	„	45
16.002	„	197	7.668	„	69
16.124	„	165	9.913	„	111
16.336	„	157	9 926	„	93
16.410	„	182	10.073	„	73
16.922	„	166	10.151	„	89
19.207	VI.	36	10.220	„	98
19.322	V.	216	10.264	„	93
20.135	„	182	10.381	„	89
20.227	VI.	34	10.980	„	108
20.813	V.	183	11.171	„	90
21.043	„	183	11.269	„	112
21.371	„	201	11.300	„	92
21 474	„	197	11.431	„	91
21 526	VI.	2	11 435	„	189
21.581	V.	198	12.148	„	120
21.971	„	201	12.321	„	113
22.030	„	202	12.673	„	330
22.321	„	202	12.906	„	104
22 322	„	203	13.305	„	118
22 324	„	203	13.345	„	121
22 852	„	214	13.439	„	110
24.200	VI.	4	13.550	„	107
24.304	VI.	92	13.721	„	183
24.527	VI.	3	14.252	„	186
24.571	V	214	14.308	„	114
24.659	VI.	44	14.332	„	193
24.687	„	8	14.582	„	184
24.755	V.	5	14.745	„	189
25.154	„	215	14.921	„	185
25.186	VI.	215	15.261	„	185
25 283	„	4	15.358	„	190
25.506	„	38	15.521	„	191
25.518	„	7	15.539	„	188
25 593	„	11	15 681	„	186
25.594	„	69	15.687	„	187
			15.944	„	257
GODINA 1924.			16.645	„	190
			17.099	„	191
338	VI.	6	17.785	„	193
512	„	7	18.010	„	191
836	„	8	18.065	„	252
1.386	„	40	18 406	„	293
1.724	„	12	18 820	„	194
2 000	„	12	19.269	„	245
2.508	„	34	19.313	„	331
2.516	„	13	19.568	„	177
3 100	„	13	19.589	VI.	252
3.508	„	38	19.799	„	194
3.843	„	35	21.253	„	290
4.289	V.	43	21 801	„	247

Digitized by Google

Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“		Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“	
	godište	stranica		godište	stranica
GODINA 1924.			**GODINA 1925.**		
21.833	VII.	47	12 052	VII.	218
22.036	VI.	247	12.097	„	200
22 354	„	298	12.432	„	211
22 560	„	248	12.450	„	220
23 021	VII.	50	13.169	„	465
23 293	VI.	291	13.708	„	218
23.440	„	294	13 971	„	409
23.522	„	248	14.057	„	219
23 693	„	263; 330	14.379	„	193
24.023	VI	249	14.393	„	357
24.023	VII.	123	14.614	„	358
24 058	VI.	250	14.633	„	213
25.020	„	258	15.591	„	363
25 524	„	292	16.293	„	358
25.781	„	289	17.107	„	359
26.327	VI.	329	17.901	„	465
26.816	„	110	18.170	„	360
29.961	„	329	18 753	„	361
30.332	„	343	20 491	„	456
30.581	VII.	51	20.549	„	363
30.749	„	112	20.626	„	364
30.823	„	54	20 718	„	464
31.070	„	54	21 525	„	463
31.471	VI.	332	21 926	„	541
31 900	„	342	22.412	„	540
32.020	VII.	116	23.157	„	543
32 242	„	52	24.513	„	466
			24.690	„	544
GODINA 1925.			25.585	„	541
			25.588	„	462
1.143	VII.	209	25.798	„	542
1.657	„	123	26.940	„	448
2.282	„	47	27.152	„	539
2.627	„	49	27.818	„	545
2.629	„	48	27.953	„	540
2.720	„	53	28.011	„	544
2.787	„	25	28.169	„	206
3.207	„	192	30.688	„	538
3.239	„	50	30.765	„	540
3.420	„	118	31.838	VIII.	85
4.893	„	117	32.142	VII.	292
5.057	„	113	32.330	VII.	524
5.108	„	116, 364	33.240	VIII.	85
5.980	„	114	33.343	„	81
6.189	„	209	33.798	„	86
6.236	„	118	33.811	„	84
6.641	„	111	34.464	VII.	295
7.388	„	119	34.540	„	84
7.931	„	354	34.568	„	86
8.238	„	217	34.727	VIII.	202
8.846	„	355			
8.941	„	120	**GODINA 1926.**		
8.942	„	121			
9.061	„	211	65	VIII.	115
9 411	„	203	102	„	80
9.590	„	357	299	IX.	43
9.627	„	212	796	IX.	33
9.876	„	210	1.405	„	117
10.410	„	104	1.674	„	192
10.466	„	214	2.112	„	203
10.644	„	200	2.280	„	203
10 980	„	203	2.479	„	188
11.066	„	217	2.561	„	197
11.684	„	361	3.000	„	193
11.698	„	219	3.341	„	117

Digitized by Google

Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“		Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“	
	godište	stranica		godište	stranica
GODINA 1926.			**GODINA 1926.**		
4.221	VIII.	113	25.610	VIII.	123
4.301	„	113	27.075	„	484
4.435	„	491	27.394	„	475
4.543	„	114	27.723	„	465
6.364	„	202	28.066	„	481
6.452	„	201	28.745	„	465
6.467	„	304	28.761	„	466
7.007	„	200	28.851	„	466
7.081	„	194	28.895	„	468
7.157	„	192	29.044	„	467
7.282	„	189	30.209	„	485
7.723	„	194	30.386	„	486
7.824	„	294	30.752	„	469
7.845	„	196	30.856	„	474
8.332	„	190	30.946	„	471
8.556	„	624	31.068	„	472
8.630	„	608	31.090	„	470
8.701	„	190	31.337	„	470
8.944	„	292	31.468	„	471
9.033	„	191	31.753	VIII.	473
9.440	„	205	32.213	IX.	173
9.627	„	212, 77	32.294	VIII.	486
9.913	„	382	32.357	„	609
9.929	„	398	32.437	„	485
10.589	„	204	33.397	„	623
11.146	„	305	33.630	„	610
11.149	„	306	33.734	„	611
11.466	„	384	33.862	„	612
12.869	„	293	34.718	VIII.	615
13.022	„	303	34.465	IX.	173
13.164	„	491	35.476	VIII.	618
13.350	„	383	35.707	„	619
13.360	„	297	35.896	„	619
13.655	„	392	36.733	„	618
14 097	„	293	36.739	IX.	36
14.403	„	364	37 049	VIII.	623
14.670	„	302	37 079	IX.	175
14.804	„	299	37.250	„	47
16.510	„	268	37.714	„	37
16.906	„	476	38.154	„	36
16.927	„	296	38 968	„	127
17.866	„	475	39.050	„	35
18.111	„	380	39.238	„	117
18.193	„	380	40.475	„	34
18.792	„	358	40 666	„	34
19.200	„	363	40.703	„	33
19.321	„	358	41.174	„	118
19.482	„	362	41.256	„	31
19.584	„	457	41.330	„	31
20.045	„	379	41.331	„	30
20 101	„	382	41.359	„	30
20.667	„	391	41.460	„	29
20.995	„	383	41.467	„	122
21.588	„	391			
21.589	„	394			
21.944	„	392	**GODINA 1927.**		
22 374	„	460	107	IX.	42
22.545	„	460	196	„	42
22.575	„	398	299	„	43
23.671	„	394	986	„	234
23.907	„	461	1.170	„	41
24.464	„	462	1.394	„	233
24.505	„	487	2.870	„	182
25.361	„	462	2.945	„	126
25.365	„	624	3.359	„	174

Digitized by Google

Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“		Broj okružnice	Štampana u „Radničkoj Zaštiti“	
	godište	stranica		godište	stranica
GODINA 1927.			**GODINA 1927.**		
3.606	IX.	176	18.213	IX.	342
3.610	„	126	18.658	„	339
3.627	„	179	18.720	„	290
3.900	„	124	18.802	„	514
4.008	„	287	19.392	„	339
4.021	„	234	20.126	„	365
4.022	„	236	20.258	„	390
4.354	„	125	22.609	„	391
4.442	„	127	24.365	„	400
4.906	„	237	24.365	„	401
5.908	„	184	24.916	„	361
6.247	„	179	25.172	„	402
6.823	„	236	25.643	„	362
6.995	„	180	25.644	„	363
8.994	„	228	25.736	„	394
9.122	„	182	25.736	„	395
9.123	„	183	25.799	„	403
9.569	„	183	25.809	„	481
9.841	„	185	26.302	„	393
10.017	„	230	26.306	„	514
10.493	„	235	27.435	„	392
10.630	„	231	29.983	„	513
10.664	„	233	30.052	„	481
11.197	„	232	30.607	„	483
11.280	„	364	30 855	„	483
11.303	„	230	31.196	„	670
12 566	„	231	31.453	„	484
13.805	„	273	33.425	„	671
13 881	„	225	33.969	„	672
13.882	„	237	34.372	„	515
14 344	„	285	34.376	„	516
14.354	„	229	35.084	„	670
14.633	„	290	35.354	„	515
14 662	„	364	36.015	„	671
14 685	„	226	37 089	„	516
15.430	„	285	38.224	„	673
15.461	„	289	39.440	„	672
16.059	„	288	39 673	„	674
16.174	„	288	39 864	„	675
16 694	„	281	40.301	„	674
16.853	„	390	40.373	„	678
16.868	„	334	40 472	„	675
16.993	„	280	41.223	„	676
16 993	„	339	45.966	„	677
17.269	„	287	46.315	„	677

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 31. JANUARA 1927. BROJ 1.

Inv. br. 46/VI

Branimir Haberle:

1922.—1927.

Početkom druge polovice ove godine navršuje se prvih pet godina opstanka Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegova rada oko provedbe zakonskih propisa o osiguranju radnika. Zasigurno se nisu nikada nadali zakonodavci, tvorci ovoga Zakona o Osiguranju Radnika, da će stvaranje nove organizacije socijalnoga osiguranja i njegova provedba naići na tako velike, gotovo nesavladive zapreke na cijelom području Jugoslavije. Bilo je za predviditi, da će biti izvjesnih zapreka na području bivše kraljevine Srbije i Crne Gore, gdje je ovo osiguranje bilo u praksi jedna novost (zakonske odredbe su postojale na papiru već od godine 1910.), koja je imala prema shvaćanju širokih privrednih krugova jedinu svrhu, da navali na ledja ratom osiromašenog pučanstva novo »poresko opterećenje«. Znalo se unapred, da će se i te kako naići na protivštinu kod pristaša decentralizacije same organizacije osiguranja prema plemenskoj ili pokrajinskoj razdiobi, napose kod prijatelja ove posljednje, koji su u jednom dijelu naše države provodili već kroz 10 godina osiguranje po decentralističkom principu. Razumljive su bile i zapreke, koje su nastale uslijed povećanja prinosa, uvadjanjem novih vrsta osiguranja itd. Sa svim time računali su zakonodavci kao sa gotovom stvari. Sve takve zapreke dogadjale su se i u drugim državama kod uvadjanja socijalnog osiguranja ili kod stvaranja nove njegove organizacije. One su se svagdje pojavljivale u ovakovim slučajevima kao sasvim naravna stvar. Ali se nije nitko mogao nadati, da će Središnjem Uredu tom jedinom nosiocu novoga osiguranja praviti smetnje u ovo prvo doba njegovoga djelovanja svi mogući faktori, počam od vodećih krugova državne vlasti i privrede u prijestolnici, pa do neznatnog žandarma ili malog zanatlije u kojem pograničnom mjestancu. Svaki od tih raznolikih faktora radio je protiv radničkog osiguranja na svoj način i prema svojoj snazi.

Ovo prvo petgodišnje razdoblje bilo je ispunjeno teškom i intenzivnom borbom samouprave i uprave nosioca osiguranja oko provadjanja osiguranja u život i oko sačuvanja i podržavanja provedene organizacije. Samoupravni organi kao i uprava Središnjeg Ureda nisu ni mogli sve svoje sile, da posvete unapredjenju organizacije osiguranja, kad su dobar dio svoga rada morali provesti u obranbenom položaju, suzbijajući napadaje raznih privrednih korporacija i savladavajući zapreke, koje su nastajale radi nerazumijevanja svrhe i važnosti socijalnog osiguranja kako sa strane interesenata, tako i sa strane organa javnih i državnih vlasti. Uzmimo samo za primjer, kakav su stav zauzeli prema radničkom osiguranju eksekutivni državni organi, od kojih bi se u prvome redu imalo očekivati izdašno potpomaganje ove ustanove u ispravnom i tačnom provadjanju zakonskih propisa u život. Pa što se je uistinu dogodilo? S jedne je strane Ministarstvo Socijalne Politike uslijed odloženja provedbe grane osiguranja za slučaj iznemoglosti i starosti ad calendas graecas i uslijed neuvedenja osiguranja za slučaj besposlice, učinilo naše radničko osiguranje krnjim. Stavilo je time njegovu organizaciju u težak položaj, dapače, dospele su postojeće dvije grane osiguranja za slučaj bolesti i nezgode u konstantno ugroženi položaj. S druge su

Digitized by Google

pako strane lokalni organi područnih državnih vlasti posmatrali instituciju radničkog osiguranja kao poduzeće za finansiranje protudržavnih elemenata (n. pr. u južnoj Srbiji), te su kao takovi radili direktno protiv njezinog opstanka, ali su pako spram nje vodili bojkot odnosno pasivnu rezistenciju. O djelovanju pojedinih privrednih i drugih organizacija kao i samih pojedinaca protiv institucije radničkog osiguranja, moglo bi se napisati čitave knjige. K tim napadajima i hotimično postavljenim zaprekama, pridružile su se još i smetnje, koje su povremeno nastajale radi opće privredne krize u državi, radi loših političkih prilika i općeg nezadovoljstva svih slojeva naroda, a napose radi neblagostanja i osobito teških životnih i zdravstvenih prilika, u kojima se nalazi radnička klasa.

Unatoč svih tih mnogobrojnih smetnja i zapreka, učinili su Središnji Ured i njegovi mjesni organi u ovih pet godina mnogo za napredak socijalnog osiguranja u našoj državi i polučili dosta povoljne rezultate. Osim pružanja redovitih potpora, uložen je veliki dio novčanih sredstava u izgradnju novih uredovnica, ambulanata i za odaptaciju postojećih prostorija. Proširena su postojeća lječilišta i oporavilišta i podignuta nova. Osobito se je mnogo nastojalo oko usavršenja liječničke službe prema najnovijim zahtjevima medicinske znanosti, uredjene su mnoge specijalističke ambulante, zubarski ateljeri, Röntgenlaboratoriji, dispanzerske stanice za tuberkulozu, obdanište, itd. Kao vidni rezultati ovoga rada, biti će skoro otvorenje nove uredske palače Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu, koja će po svome unutarnjem uredjenju odgovarati najnovijim zahtjevima tehnike rada ustanova radničkog osiguranja i otvorenje novoga, higijenski najmodernije uredjenoga sanatorija za tuberkulozne bolesnike u Klenovniku. Sa svim tim potanjim rezultatima rada Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa upoznat će se naši čitatelji kao i ostala javnost iz izvještaja, kojeg će tekom ove godine izdati Središnji Ured.

Nadamo se, da će za radničko osiguranje u narednim godinama nastati povoljnija situacija i da će Središnji Ured moći pružiti bolesnim, iznemoglim, ostarjelim i ozledjenim radnicima kao i njihovim porodičnim članovima još veća uživanja, nego li dosada. Medjunarodni Ured Rada pridonjet će svojim radom oko ustanovljenja osnovnih principa za medjunarodno uredjenje pojedinih grana socijalnog osiguranja putem medjunarodnih konvencija, vrlo mnogo za poboljšanje postojećih loših prilika radničke klase.

Dr. Demeter Bleiweis-Trsteniški (Ljubljana):

Pomen preventivnih mer in procenjevanje individualnega lečenja.

Zdravilišča za tuberkulozne in zobna nega v luči preventivne medicine.[1]

Teze:

I. V socijalnem zavarovanju je medikamentozno lečenje na osnovi pravil o ekonomskem ordiniranju zdravil omejiti na obsolutno potrebne racijonalne meje. Znatna sredstva, ki se jih da s tem prišteditи, naj Osrednji urad za zavarovanje delavcev zbira in uporablja na mnoco učinkovitejše p r e v e n t i v n e m e r e, k i naj jih započne v družbi z državnimi in občinskimi oblastmi, privatnimi dobrodelnimi društvi in zdravniki.

II. Z d r a v i l i š č a z a t u b e r k u l o z n e so važna preventivna in kurativna mera. Svoji nalogi v boju proti tuberkulozi pa morejo biti samo kos, ako bolezen že v pričetku spoznamo in slučaje za zdraviliščno lečenje skrbno izbiramo. Zaradi velikega gospodarskega pomena tuberkuloze kot najrazširjenejše ljudske bolezni se vlada poziva, da po zgledu Rusije ustanovi na medicinskih fakultetah

[1] Po referatu, namenjenem za konferenco upravnikov in glavnih zdravnikov.

Digitized by Google

posebne stolice za tuberkulozo. V svrho čim popolnejše izobrazbe zdravnikov v fizijologiji pa naj Osrednji urad za zavarovanje delavcev po svojih strokovnjakih prireja v večjih mestih kurze o diagnostiki in patologiji tuberkuloze, h katerim naj zaporedoma pritegne vse svoje zdravnike.

III. Zobna nega je z dravstvenega stališča važna preventivna mera. Ker pa tozadevne dajatve v svoji sedanji obliki Osrednji urad za zavarovanje delavcev prekomerno obremenjujejo in mu onemogočajo druge dosti važnejše preventivne mere, ker je dalje v več kakor 90% vzrok slabemu zobovju zanemarjanje, oziroma nedostajanje zobne higijene, ki je tako priprosta, da jo smemo z upravičenjem zahtevati od vsakega človeka in ker je že z ozirom na profilakso in higijensko odgojo prebivalstva na mestu, da so zavarovanci soodgovorni za zdravstene škode, ki jih zadevajo izven njihovega poklica, je tudi z zdravstvenega stališča upravičeno, ako se od članov in svojcev zahtevajo gotovi odstotni prispevki k zobnim napravam. — V slučaju vpeljave takih prispevkov naj se pri dovoljevanju zobnih protez uveljavi liberalnejša praksa.

I.

Kdor pozna socijalno zavarovanje in kdor objektivno presoja njega prednosti in pomanjkljivosti, ta mora priznati, da se v njem leto za letom trošijo ogromne svote za malo učinkovito individualno medicino ali — ako se hočemo še natančneje izraziti — za v veliki meri neplodno in nepotrebno medikamentozno lečenje. Morda je to lastnost, ki jo ima socijalno zavarovanje še od svojega postanka sem. Premalo so mi znane razmere v drugih delih naše države in se morem torej samo sklicevati na izkušnje pri našem največjem okrožnem uradu, pri ljubljanskem z okroglo 70.000 člani, ki obedem najdalje pozna socijalno zavarovanje. To se je v bivših avstrijskih pokrajinah naše države vpeljalo že v devetdesetih letih preteklega stoletja in sicer nezgodno zavarovanje leta 1887., bolniško zavarovanje pa leta 1888. V svojih prvih letih so bile tedanje bolniške blagajne skoraj zgolj neke vrste dispenzacijski zavodi. Član se je na eni strani legitimiral, na drugi strani pa je dobil svoj recept ali medikament. Kaj več tudi pričakoval in zahteval ni. Iz onih časov izvira predsodek članov o dobrih in slabih zdravilih, proti kateremu se moramo še danes boriti. Imel sem pred leti priliko pisati o tem predsodku v nekem delavskem listu in sem pri tem navedel tipičen primer. Bolnik z bronhijalnim katarom pride v ordinacijo blagajničnega zdravnika. Ker je ta vezan na ekonomsko ordiniranje zdravil, mu predpiše raztopino 5 g tiokola v 150 g vode. Ta raztopina je rumenkaste barve in malo grenka. To je seveda slabo zdravilo. Nezadovoljen se poda bolnik k privatnemu zdravniku. Ta mu predpiše isto raztopino, a doda nekaj sirupa. Sedaj je tekočina sladka in to je kajpada boljše zdravilo. Toda bolniku še ni bilo ustreženo, zaradi česa se poda k špecijalistu, ki mu predpiše steklenico sirolina. Sedaj je poleg dobrega okusa učinkovala še lepa oblika steklenice in pisana vinjeta. To je bilo seveda izvrstno zdravilo! In vendar je tudi sirolin samo raztopina 5 g tiokola v 150 g sirupa. Bolnik je dobil v vseh treh slučajih po 5 g tiokola in zgolj ta je mogel učinkovati na njegovo obolenje. Ta predsodek članov, ki se mu žal zdravniki preradi udajajo, pa velja socijalno zavarovanje težke denarje. Priznam, da so se opisani odnošaji tekom let in z napredkom medicinske vede izboljšali. Toda kjer nosilci bolniškega zavarovanja razmer niso mogli izpremeniti, kjer zlasti niso mogli ustanoviti ambulatorijev, dati članom na razpolago špecijalistov, urediti majhnih oddelkov za fizikalno lečenje, povsodi tam, in to je po vseh manjših mestih in po vseh selih na deželi, so ostale razmere iste kakor pred 30. leti. Član, ki se poda k zdravniku socijalnega zavarovanja, se prav gotovo vrne z receptom ali medikamentom. In to je ono, proti čemur moramo nastopati, ker vemo, da v približno 30% naših zdravniških ordinacij recept ni potreben in da bi preudaren nasvet o načinu življenja in hrane, o higijeni dela, morda še kako navodilo o priprostih fizikalnih napravah, kopelih, toplih ali hladnih ovitkih i t. d. dosti več izdalo kakor obligatni medikament, ki je često predpisan »ut aliquid fieri videatur«. Jasno je, da pri teh izvajanjih seveda izključujem vse racijonalne ordinacije tako špecifičnih lekov kakor simptomatičnih zdravil, ki res poristijo in najsi bodo še tako draga, kakor na pr. insulin. Toda

*

Digitized by Google

nam vsem je znano, da se predpisuje legija medikamentov, o katerih lahko rečemo, da so ali bodo brez učinka ali da saj niso potrebni. In proti tej nekritični ordinaciji moramo pričeti energičen boj. Upam doprinesti dokaz, da moramo kreniti na druga pota, ako hočemo dosegati trajne zdravstvene uspehe. V to pa potrebujemo sredstev in ta sredstva moramo pred vsem prištediti tam, kjer jih danes brez haska tratimo.

Ko smo pa ugotovili, da se v socijalnem zavarovanju ordinira nebroj nepotrebnih medikamentov, moramo koj naglašati, da ni to morda kako specifično svojstvo socijalnega zavarovanja. Je to marveč pojav zdravilstva sploh. Psihični vpliv zdravnika je tako velik in vera v čudotvorni učinek medikamentov, ki korenini še v srednjem veku, tako razširjena, da se je poslužuje medicina sploh in da dosega z njo v slučajih, pri katerih se da s sugestijo kaj doseči, očividne uspehe. Toda tu moramo delati bistven razloček med privatno prakso in socijalnim zavarovanjem. V privatni praksi prepuščamo odgovornost mirno lahko posamezniku in ako smo storili svojo zdravniško dolžnost, moremo ustreči vsem željam in pričakovanjem bolnika. Kaj drugega pa je v socijalnem zavarovanju. To je pod državnim nadzorstvom stoječa inštitucija, ki naj delavstvo in njemu enake socijalne sloje čuva nadlog, kakor jih povzročajo bolezni, nezgode, starost in invaliditeta. Že v tej nalogi čuvanja in varovanja je izražena važnost preventivnih mer. Socijalno zavarovanje je dalje zgrajeno na principu medsebojnosti in samouprave. Uprava socijalnega zavarovanja mora zaradi tega varovati imovino svojih zavarovancev, to je skušati mora, da s sredstvi, ki so ji na razpolago, kar najskrbneje gospodari in da z njimi dosega kar največje uspehe. V socijalnem zavarovanju moramo zaradi tega svoje zdravniško delo usmeriti z drugih vidikov, kakor v privatni praksi. Zavodi za socijalno zavarovanje so se prvotno zanimali zgolj za kurativno medicino in so skušali čim prej in čim popolneje popraviti oboleli organizem posameznikov. Iz lastne izkušnje pa so kmalu izprevideli, da so pri tem trajni uspehi nemogoči in da so iz zdravstvenih in gospodarskih ozirov neprimerno važnejše preventivne mere, ki naj vse škode preprečijo in od zavarovancev odvračajo.

Pomen preventivnih mer je splošno znan. Socijalni higijenik Grotjahn pravi: »Velik, da številčno pretežni del vseh bolezenskih pojavov je zdravljenju le v majhni meri dostopen, preprečiti pa se dajo vse bolezni«. Kurativna medicina se je zlasti izkazala kot brezuspešna glede splošnih ljudskih bolezni, kakor so tuberkuloza, alkoholizem in spolne bolezni. Vkljub vsem napredkom medicinske vede in vkljub vsej prizadevnosti zdravnikov je ostala morbiditeta in mortaliteta za temi boleznimi skoraj na enaki stopnji. Isto velja v naši državi za malarijo. Prav te bolezni pa so med ljudstvom najbolj razširjene in najbolj obremenjujejo socijalno zavarovanje. Tudi mi ni treba podrobneje naštevati poedinih preventivnih panog, s katerimi se ukvarjajo državne in občinske oblasti, razna dobrodelna društva in zdravniki in od katerih so najvažnejše varstvo dojencev, otrok in mater, šolska in stanovanjska higijena in boj proti ljudskim boleznim. Ne trdim, da bi se moralo socijalno zavarovanje pretežno ukvarjati s preventivnimi merami. Nasprotno, preventivne mere so stvar državnih oblasti. Zdrav človek s svojo pridobitno silo je najdragocenejši kapital in država mora z vsemi močmi stremiti za tem, da si ta kapital ohrani. Toda pri preventivnih merah mora sodelovati tudi socijalno zavarovanje, ako naj ima od njih korist. Kako naj se to sodelovanje oživotvori, jer stvar uprave socijalnega zavarovanja. Morda bi po vzoru drugih držav tudi pri nas kazalo, da se ustvari poseben faktor, ki bi združeval vse sile, ki bi se morale z njimi ukvarjati, torej državne in občinske oblasti, privatna dobrodelna društva, zdravnike in socijalno zavarovanje in ki bi med njimi vzdrževal potrebne stike. Bilo bi to nekako društvo za čuvanje narodnega zdravja ali pa bi moralo že obstoječe društvo s tem imenom svoje delo pred vsem osredotočiti na to nalogo.

Kar se tiče preventivnih mer, naj nekaj obširnejše spregovorim samo o eni, ki je za socijalno zavarovanje posebne važnosti in to je stanovanjska higijena. S stanovanjsko higijeno je v tesni zvezi osebna higijena in profilaksa vseh bolezni. Stanovati v beznici, to je v pretesnem, zatohlem prostoru, brez potrebnega zraka in brez zadostne svetlobe, pomenja, da se vsaka infekcijska bolezen skoraj

Digitized by Google

brez izjeme prenese na vse sostanovalce. Stanovati v beznici pomenja, da spijo otroci s tuberkulozno materjo ali tuberkuloznim očetom skupaj na eni postelji in da se neizbežno inficirajo; stanovati v beznici pomenja, da izgubi človek vsako smisel za čistočo, ki je polovica zdravja in da se prične telesno in duševno zanemarjati; stanovati v beznici pomenja, da skuša človek ubežati tem svojim žalostnim prilikam in ker mu to ni mogoče, da se skuša varati in preslepiti z omamljujočim učinkom alkohola in da zapade alkoholizmu. Stanovanjska higijena je alfa in omega boja proti tuberkulozi. Robert Koch je ustvaril besedo, da je tuberkuloza bolezen stanovanja in pravzaprav spalnice. V boju proti njej je in ostane zaradi tega širokopotezna stanovanjska higijena ultima ratio. Samo po tej poti moremo pri ogroženih slojih ustvariti potrebno odpornost proti tuberkulozi. Prav tako moremo vse druge nevarnosti, ki prete delavstvu v zdravstvenem in moralnem pogledu vsled stanovanjske bede, odvrniti samo z izboljšanjem neprimernih stanovanjskih razmer. Da je v kulturnih državah v času pred vojno mortaliteta za tuberkulozo padla, ni toliko pripisovati vzornim varstvenim napravam, zdraviliščem in dispanzerjem, kakor splošnemu gospodarskemu povzdigu in napredujoči higijeni v vsakdanjem življenju naroda. To dokazuje tudi medsebojno primerjanje statistik industrijskih držav. Nazadovanje v razširjanju akutnih in kroničnih kužnih bolezni je bilo v Evropi splošno in sicer glede tuberkuloze tudi v onih državah, ki se niso dosti ukvarjale s profilakso. V tem pogledu je učinkovala svetovna vojna kakor eksperiment v velikem. Značilno je, da je Nemčija danes edina kulturna država, v kateri mortaliteta za tuberkulozo raste in kjer se to že od leta 1921. dalje uradoma priznava. Nemčija, ki je imela in ki še ima najvzornejše profilaktične naprave proti tuberkulozi, največje število zdravilišč in v kateri se je v zadnjih letih pred vojno tudi mogočno razvilo socijalno odvračanje tuberkuloze, takozvana »Tuberkulosefürsorge«! Uzrok temu presenetljivemu dejstvu je gospodarsko obubožanje ljudstva in poslabšanje stanovanjskih prilik in stanovanjske higijene. Do sličnih zaključkov prihajajo najnovejše primjerjalne raziskave o umrljivosti za tuberkulozo in industrijalizaciji Evrope. Število umrljivosti za tuberkulozo je morda najobčutljivejše merilo higijenske kulture prebivalstva; kakor dokazujejo številne raziskave, je to neposredno odvisno od blagostanja in socijalnega položaja. Umrljivost za tuberkulozo je v industrijskih državah dosti manjša kakor v agrarnih (n. pr. v zadnjem letu pred svetovno vojno v Angliji 15,68, v Saksonski 15,5 na 10.000 prebivalcev napram 37.44 v Madžarski in 24.5 v Bavarski). Vzrok teh ugodnejših razmer v industrijskih državah gotovo ni industrijsko delo kot tako. Tovarniški delavec je v isti deželi tuberkulozi dosti bolj izpostavljen kakor kmetski delavec. Toda v modernih industrijskih državah so se vse naprave za povzdigo splošnega blagostanja in tako tudi stanovanjska in osebna higijena dosti bolj uveljavile kakor v fevdnih razmerah starih agrarnih držav, kjer živi prebivalstvo še v najprimitivnejših nehigijenskih razmerah.

Brez preudarne in dosledne stanovanjske higijene nam zdravilišča za tuberkulozne ne morejo dosti koristiti. Kaj nam pomaga, ako ustanovimo še toliko zdravilišč ali si zagotovimo še toliko postelj za tuberkulozne, ako se v preobljudenih, pretesnih stanovanjih bez zadostnega zraka in svetlobe neprestano vrše nove infekcije, če tudi ne po naših članih, pa po njih ženah in otrocih? V takih razmerah morejo zdravilišča koristiti samo posameznikom, ne bodo pa znižala morbiditete za tuberkulozo med narodom in pri naših zavarovancih. Ravno to pa mora biti naša zaloga! Z ugotovitvami v Švedski in Danski, ki so jih preizkusili tudi v Severnih državah amerikanskih, se je dognalo, da mora biti v posameznem distriktu v zdraviliščih in bolnicah na razpolago en- do dvakrat toliko postelj za tuberkulozne, kolikor se na leto pojavlja smrtnih slučajev za tuberkulozo. Naša država bi torej morala imeti za tuberkulozne 60.000 do 100.000 postelj. Kdaj bomo to dosegli? Pa tudi če bi to dosegli, ne mogli bi s tem trajno izolirati vseh nalezljivih slučajev tuberkuloze, ker taka izolacija ne glede na finančne težkoče, že iz socijalnih ozirov ni izvedljiva. Jasno je torej, da mora tu započeti zdrava stanovanjska politika. Dognano je, da sta ceteris paribus od vseh zunanjih činiteljev, ki pospešujejo razvoj in razširjanje tuberkuloze, eden glavnih vzrokov način stanovanja in čistoča v stanovanju, ki sta pa zopet odvisna od velikosti prostora v razmerju do števila stanovalcev. To nam potrjuje angleška ugo-

Digitized by Google

tovitev na sloju prebivalstva, ki je živel v skoz neugodnih stanovanjskih prilikah iz katerih ga je pa bilo moč preseliti, ne da bi se bili količkaj izpremenili ostali življenski odnošaji. V prvi dobi so na tem sloju prebivalstva zaznamovali 4 smrtne slučaje za tuberkulozo na 1000 živečih, v drugi pa samo 1.3. Kakor v berlinski sirotišnici, opazujejo tudi na dečji kliniki v Parizu od leta 1921. sem stalno naraščanje števila tuberkuloznih dojencev, tako da so v Parizu v prvih petih mesecih leta 1924. sprejeli prav toliko tuberkuloznih dojencev, kakor v celem letu 1921. Iz tega moremo sklepati na splošno pomnožitev otroške tuberkuloze tako v Berlinu kakor v Parizu. In ne bomo se motili, ako smatramo po vojni nastopivšo trajno stanovanjsko bedo za skupen vzrok te prikazni v dveh tako različnih velemestih. Isti vzrok je brezdvomno merodajen, da se v Nemčiji po poročilih šolskih zdravnikov množi stevilo efektivnih pljučnih obolenj med šolsko mladino. Zelo zanimiva je 15 let, to je čas od leta 1894. do 1908. obsegajoča Julliera t-ova statistika, ki dokazuje, da se giblje v raznih mestnih delih Pariza mortaliteta za tuberkulozo na 10.000 prebivalcev od 6.7 do 67.4 in da je ta mortaliteta odvisna od socijalnih odnošajev in od množine zraka in svetlobe. Tako je na 10.000 prebivalcev umrlo za tuberkulozo v ugodnih imovinskih razmerah in svetlih stanovanjih 6.7, v uboštvu in svetlih stanovanjih 38, v obuštvu in temnih zatohlih stanovanjih 67.4. Jasnejšega dokaza za pomen stanovanjske higijene nam ni treba. Razmere, ki jih izraža ta statistika, so dale povod, da se je v Franciji po veledušni inicijativi gospe Georges Leygues osnovala narodna liga proti slabim stanovanejm (Ligue nationale contre le taudis) in da polagajo v Franciji posebno pozornost na to, da se iz nehigijenskih stanovanj odstranijo oni, ki pod njimi največ trpijo in to so otroci. Da jih obvarujejo infekcije s tuberkulozo, jih skušajo spraviti na deželo ali v takozvane preventorije, kjer žive na solncu in v zdravem zraku. Isti namen zasleduje Oeuvre Grancher, ki stremi za tem, da se otroci koj po rojstvu odstranijo od njih tuberkuloznih starišev in odgajajo pri posebnih rednikih na deželi. Od 10.000 otrok, ki jih je Oeuvre Grancher iz nezdravih zatohlih stanovanj spravil na deželo, sta tekom 10 let umrla samo 2 za tuberkulozo. Izrecno pa naglašajo v Franciji na podlagi izkušenj, ki so si jih pridobili v boju proti tuberkulozi, da vkljub tej skrbi za dojence in otroke ne smemo izgubiti izpred oči potrebe, da preskrbimo zdrava stanovanja.

Znane so obsežne stanovanjske ankete berlinske krajevne bolniške blagajne, ki jih je ta započela leta 1910. in po zaslugi svojega direktorja Alberta Kohna nadaljevala tudi še med vojno in po vojni. Na zasedanju glavne zveze nemških bolniških blagajen v Breslau-u leta 1913. so pažnjo iznova obrnili na stanovanjsko vprašanje. Opozorili so blagajne, da naj po svojih kontrolnih uradnikih skrbno pregledujejo stanovanja bolnikov in da naj z dovoljenjem varnih hipotekarnih posojil, tudi v obliki skupnih hipotek, pospešujejo gradnjo zdravih malih stanovanj. Važnost teh preventivnih mer naglaša tudi razprava »Leitsätze zur Umstellung der Sozialversicherung in der Tuberkulosebekämpfung«, ki je izšla v preteklem letu. Tu se med drugim navaja: »Bolniške blagajne ne smejo nikdar pozabiti, da je tuberkuloza infekcijska bolezen, ki se od bolnika na zdravega prenese zlasti tedaj, ako povzročata tesnoba stanovanja in nezadostna hrana povečano dovzetnost za obolenje. Bolniške blagajne morajo torej bolniško oskrbo dosti bolj kakor doslej nadomeščati s preventivno oskrbo, da preprečijo nastajanje novih bolezenskih gnezdišč, kojih oskrbovanje bi jim kajpada povzročalo nove stroške. S poslabšanjem splošnih življenskih razmer se v prvi vrsti poveča število obolenj za tuberkulozo. á 363. državnega zavarovalnega reda (ROV) daje bolniškim blagajnam možnost, da uporabljajo svoja sredstva za posamično ali splošno odvračanje bolezni. Zlasti v boju proti tuberkulozi bi se morale tega posluževati v izdatno večji meri«. In na lanskem letnem zborovanju nemškega centralnega odbora za boj proti tuberkulozi v Berlinu se je v referatu »Zagotovitev zdravilnega uspeha pri tuberkulozi« med drugim zahtevalo, da je treba izboljšati okolico bolnikov, zlasti stanovanje in hrano, jim omogočiti, da si izberejo drug poklic in dati klinično izlečenim priliko, da bivajo primeren čas v okrevališčih. V diskusiji je zastopnik deželnih zavarovalnih zavodov (Landesversicherungsanstalten) naglašal, da bodo ti, kakor hitro bodo zopet imeli prebitke za nalaganje, te v prvi vrsti uporabljali za gradnjo delavskih stanovanj in naselbin za rodbine tuberkuloznih zavarovancev, ter dovoljevali hipotekarna posojila po nizkih obre-

Digitized by Google

stnih in amortizacijskih postavkah. Vendar je treba, da jih v tem podpirajo državne in občinske oblasti. Kajti kaj pomagajo, je vzkliknil, vsi čudoviti zdravilni uspehi zdravilišč in bolnic, vse skrbstvo za otroke, ako se morajo bolniki slednjič vendar zopet povrniti v nezdrava, vsaki higijeni v obraz bijoča in neprimerna stanovanja!

V svojem referatu na lanskem sestanku v Kasindolu pa je zdravnik šef dr. Hahn, naštevajoč razne preventivne mere, s katerimi se ukvarjajo naše državne oblasti, dejal: »Zajednički rad sa ovima državnima ustanovama na temelju podjele rada i troškova znači štednju energije i štednju novca«.

Razpravljal sem o stvari nekoliko obširneje, da iznova naglasim znani pomen preventivnih mer. Teh mer se bo moral prej ali slej lotiti tudi naš urad za zavarovanje delavcev, ako naj trajno izboljša zdravstvene prilike med svojimi zavarovanci in s tem zmanjša sedanje velike izdatke za individualno lečenje. Preventivne mere zahtevajo bogata sredstva, zaradi tega bi jih posamezna institucija kakor naš urad niti ne mogla izvesti ali samo v manjši meri, zavoljo tega je, kakor sem že naglasil, potrebna kolaboracija z vsemi faktorji, ki se na tem polju udejstvujejo. Taka kolaboracija državnih in občinskih oblasti, dobrodelnih društev in socijalnega zavovarovanja se je povsod obnesla, ker ne preprečuje samo dvojno delo, temveč omogočuje tudi sistematično izgraditev vseh zdravilnih in skrbstvenih naprav. Učinek preventivnih mer se ne pokaže takoj, zato se pa tozadevni izdatki pozneje bogato obrestujejo v obliki splošnega izboljšanja zdravstvenih prilik in zmanjšanja stroškov za individualno lečenje, bolnice, zdravilišča itd.

Naš urad za zavarovanje delavcev bi se pri svojih sedanjih neugodnih finančnih prilikah, o katerih izboljšanju se je razpravljalo na lanskih konferencah v Kasindolu in Dubrovniku, niti najmanj ne mogel lotiti preventivnih mer. Zato je pa tem bolj naša dolžnost, da se lotimo splošnega štedenja in da skušamo prihraniti potrebna sredstva. Šteditи pa moramo zlasti tam, kjer danes brez haska tratimo in to je pred vsem na polju medikamentozne terapije. Že lani je zdravnik šef dr. Hahn v svojem referatu naglašal visoke izdatke za zdravila. Tu je brezdvomno potrebna radikalna remedura. Jaz sem popolnoma uverjen in bi mogel to tudi s procentualnim primerjanjem dokazati, da bi se dalo samo pri ljubljanskem okrožnem uradu s približno 70.000 člani z racionalno ekonomično recepturo na leto prišteditи več sto tisoč dinarjev. Priznam pa, da je boj v dosego tega cilja težak in da ga bodo morali izvojevati pred vsem glavni zdravniki. Na strani jim bodo stali kvečjemu zdravniki v velikih mestih. Naravni nasprotniki v tem boju pa bodo v prvi vrsti člani s svojimi znanimi predsodki o dobrih in slabih zdravilih, ki sem jih bil očrtal s primero o raztopini tiokola in sirolina; dalje iz razumljivih razlogov vsi lekarnarji in slednjič vsi zdravniki s hišno apoteko. Ti so — treba je to enkrat naglašati — v premnogih slučajih ena najkvarnejših in najpasivnejših postavk socijalnega zavarovanja. Ne vem, kake so razmere drugod, toda pri ljubljanskem okrožnem uradu imamo pri okroglo 70.000 članih na 64 javnih lekarn 50 zdravniških hišnih apotek. Vse te hišne apoteke poslujejo z oblastnim dovoljenjem in je urad manje navezan, ker v dotičnih krajih ni javnih lekaren. Dočim znašajo po povprečju iz prvih petih mesecev leta 1926. stroški za medikamente iz javnih lekaren večjih mest, kakor v Ljubljani, Mariboru, Celju in Ptuju, 5 do 8% članskih prispevkov, v javnih lekarnah manjših mest in trgov do največ 10.54% članskih prispevkov, je pa redka zdravniška hišna apoteka, ki bi se zadovoljevala s takim odstotkom. V hišnih apotekah znašajo stroški za medikamente od 12 do 15, 20, 25, 40 pa tja do 90% članskih prispevkov! To je nevzdržno. Ni mi treba naglasati, da je že zdravnički okoliš, v katerem bi izdatki za zdravila znašali 15% članskih prispevkov, pasiven. Tu igra s podporo članov, kojih želje in zahteve so često brezmejne, zdravnik sebi v roko kot apotekarju in to je nemoralno. Takim razmeram je treba energično napraviti konec. Naglašal sem že, da bo ta boj težak. Pred vsem je treba zavarovancem pojasniti pomen ekonomskega ordiniranja zdravil in jim dokazati, da niso pri tem v terapevtičnem pogledu prav nič škodovani. Sredstva za to so predavanja in publikacije v delavskih listih. V Sloveniji se nam je v večjih industrijskih obratih zlasti obneslo, ako smo sklicali delavske zaupnike, jim razložili s primeri bistvo ekonomskega ordiniranja in jih naprosili, da to raztolmačijo svojim sodelavcem. Zdravnike je treba neprestano opominjati na principe ekonomskega in racijonalnega ordini-

Digitized by Google

ranja. Ako je v Nemčiji v času gospodarskega propadanja in inflacije državni zdravstveni urad (Reichsgesundheitsamt) čutil potrebo sklicati vodilne klinike in z njimi skupno izdelati navodila za ekonomsko ordiniranje, ki bi naj se v svrho povzdiga splošnega blagosatnja uveljavila tudi v privatni praksi in ako so na to kliniki svetovnega slovesa, kakor Kraus, Müller in Straub v velikih nemških medicinskih listih objavili tozadevne apele na zdravnike, morajo principi ekonomskega ordiniranja tem bolj veljati v socijalnem zavarovanju, ki upravlja imovino svojih zavarovancev in mora z njo racijonalno gospodariti. Naj iz pravkar navedenih apelov citiram samo dve značilni mesti. Tako pravi F. Kraus (Berlin): »Pri sedaj potrebnem štedljivem življenju vsakogar je zdravnik bolj kakor kdaj dolžan, da se pri vsakem slučaju obolenja popraša, ali mu je treba ordinirati zdravila in ali ne more njih uporabe omejiti. Ordinacija »ut aliquid fieri videatur« je stanu neprimerna«. In na drugem mestu: »Vsekakor mora praktik z ozirom na obubožanje širokih ljudskih krogov ordinacijo zdravil omejiti, težeč za tem, da ne poveča po nepotrebnem števila uporabljenih zdravil ter da ordinira samo leke, ki so se v zdravilstvu izkazali in ki so priznani kot prvovrstni in učinkoviti. Opusti pa naj ordiniranje vseh nepotrebnih lekov, ker ima možnost, da z drugimi zdravilnimi napravami doseže isti uspeh«. F. Müller (München) pa izvaja: »Pri bolnikih iz prostih poklicev in iz vedno bolj ginevajočega srednjega stanu ni treba zdravniku navodil za štednje, ker to bolniki sami zahtevajo. Kaj drugega pa je pri bolniških blagajnah, pri katerih prejema bolnik po zakonu brezplačno zdravila in zato se tiče vprašanje pocenitve zdravil v prvi vrsti blagajniške prakse. Blagajniški pacijenti pričakujejo pri vsaki konzultaciji in za vsak simptom svoj poseben recept in smatrajo često naravnost za krivico, ako morajo oditi brez recepta. Izračunalo se je, da porabijo bolniške blagajne 3—4 krat toliko zdravil kakor pacijenti, ki plačujejo zdravnika sami. Ta lakota po zdravilih je ostanek iz preteklih dni, ko je zdravniška konzultacija veljela kot nepopolna, ako ni bila potrjena z receptnim formularjem. Priznati hočemo, da so to lakoto po zdravilih zakrivili deloma zdravniki sami, ker je mnogo udobnejše, odpraviti bolnika z receptom, kakor pa si vzeti čas za temeljito preiskavo in na to dati bolniku detajlirana navodila. Zdravnik se informira o simptomih, na kar sledi izstavitev recepta s sigurnostjo in hitrostjo subkortikalnega refleksa. Potrata z zdravili zadeva dosti manj one leke, ki jih je res smatrati za zdravila, kakor pa pomirjevalne preparate, n. pr. uspavalna sredstva, dalje sredstva, ki naj tešijo bolečine, dvigajo apetit, krepijo telo itd. Potrata je največja pri onih receptih, ki se po stari slabi navadi ordinirajo po reku ut aliquid fecisse videamur«. To zanikarno pravilo je na vsak način treba zavreči in zdravnik, ki se mu udaja, ni dosti boljši od mazača. Strümpell razločuje z upravičenjem potrebna, koristna, nepotrebna in škodljiva zdravila. S potrebnimi zdravili ne smemo šteditи, pač da s koristnimi. Nepotrebna zdravila so dosti predraga in sugestivni učinek na bolnika, ki ga pričakujemo od brezučinkovitega recepta, se da doseči na dosti realnejši način«. Ta izvajanja vodilnih dveh nemških internistov bistveno potrjujejo to, kar sem omenil o precenjevanju individualnega lečenja in o razsipavanju z zdravili. Ako bi opomini zdravnikom, da naj zmanjšajo pretirane izdatke za zdravila, ostali breuspešni, bi bilo zdravnike eventualno direktno vezati na kako navodilo, kakor se to storile avstrijske železnice, ki receptov, ki se ne ozirajo na znano dr. Fried-ovo knjigo »Rezeptformen und therapäutische Winke für Krankenkassenärzte«, sploh ne honorirajo ali kakor to zahteva Müller, ki predlaga, da naj se zdravnike veže na predpise o ekonomskem ordiniranju zdravil, ki jih je izdala »Münchener freie Arztwahl«, ali na znano knjigo dunajskega farmakološkega inštituta »Taschenbuch der ökonomischen und rationellen Rezeptur von H. Frölich und R. Wasicky«, Urban & Schwarzenberg, Wien, 1923. In slednjič je treba ukrepati od slučaja do slučaja po krajevnih prilikah. V Sloveniji vpošiljamo nekaj časa sem zdravnikom vsak mesec pregled izdatkov za zdravila z najmarkantnejšimi slučaji. Tak pregled obsega podatke o stroških v javnih lekarnah in zdravniških hišnih apotekah. Imena zdravnikov se seveda ne navajajo, ampak samo krajevne označbe apotek.V vsakem slučaju je navedeno število članov, skupen znesek računa za zdravila in njega označba v procentih članskih prispevkov, ki kakor rečeno varira od 5 do 90%. Ob priliki vpošiljatve prvega takega pregleda smo zdravnike opozorili, da bi moral urad take preglede v bodoče objavljati

Digitized by Google

v dnevnikih, da razjasni vzroke visokih izdatkov. Efekt ni izostal, če prav še ne odgovarja onemu, ki ga smemo upravičeno zahtevati.

Skušal sem dokazati, da nam štednjo v posameznostih, zlasti pa pri doslej tako potratnem ordiniranju zdravil narekujejo višji interesi. Zdravnik socialnega zavarovanja ne sme — kakor v privatni praksi — videti pred seboj samo posameznega bolnika, ki ga leči, ampak ves krog zavarovancev, v čegar službi se nahaja. Misliti mora na to, da naj temu krogu, ki je bil doslej v zdravstvenem oziru zanemarjen in ki je v svojem družabnem položaju izpostavljen posebnim nevarnostim, ohrani zdravje in ga čuva pred boleznimi. S tem se nahaja v službi splošne socijalne higijene, kajti vse zdravstvene škode, ki bi zadele ta krog, bi ogrožale tudi celokupno prebivalstvo. Ako imamo to svojo nalogo pred očmi, bomo vsikdar našli prave besede, da zavrnemo pretirane zahteve posameznikov in da usmerimo njih misli v cilju dobrobiti celote.

II.

Zdravilišča za tuberkulozne so brezdvomno važna preventivna in kurativna mera. Omogočijo nam zajeti posamezne tuberkulozne bolnike, jim vrniti zdravje ali saj delazmožnost in obenem zajeziti te vire infekcije. Velik je njih odgojevalni učinek na ves nadaljnji potek bolezni, ker prenesejo bolniki režim, ki so se ga navadili v zdravilišču, sebi in svoji okolici v prid tudi na vse svoje poznejše privatno življenje. Taki bolniki postanejo več ali manj učitelji za svojo okolico. Često so bivši pacijenti zdravilišča prvi, ki na svoji okolici zapazijo znake pričenjajoče se tuberkuloze in ki poskrbe, da se prizadeti bolniki pravočasno podvržejo zdravniški preiskavi in potrebnemu lečenju. Skrbijo pa tudi za to, da se njih okolica s higijenskimi napravami čuva in ogiba infekcij. Vendar pa, kakor sem že naglašal v svojih izvajanjih o preventivni medicini, učinka zdravilišč ne smemo precenjevati. Dokler zunaj v življenju tisoči in tisoči tuberkuloznih brez zdravniške oskrbe hirajo in umirajo po preobljudenih in zamazanih proletarskih stanovanjih in širijo infekcije, toliko časa od zdravilišč ne smemo pričakovati kakega večjega učinka na tuberkulozo sploh. Zaradi tega so bivši nemški sistem boja proti tuberkulozi, ki se je naslanjal zgolj na zdravilišča, v drugih državah in slednjič tudi v Nemčiji izpopolnili s socijalnim odvračanjem tuberkuloze, s higijenskim podučevanjem občinstva po dispanzerjih, s skrbjo za stanovanjsko higijeno i t. d. Na drugi strani povzročajo zdravilišča za tuberkulozne tudi lahko psihične škode. Za tuberkulozo lahko bolni so že od narave sem hipohondrični. Ako živijo skupaj s težkimi bolniki, se to razpoloženje še stopnjuje. V zdraviliščih se zlasti tekom ležalnih kur ne dajo preprečiti razgovori bolnikov o poteku in značaju bolezni, o nočnem znojenju, o izmečkih, o številu bacilov, o krvavitvah iz pljuč in aok se pojavi kak smrtni slučaj, primerja vsakdo svoje simptome z onimi umrlega. In vse to učinkuje skrajno neugodno na psihično raspoloženje. Zaradi tega je zlasti pri mladostnih bolnikih, ako niso po načinu svojega življenja skrajno lahkomišljeni, resno preudariti, ali bi jim zdravljenje v zdravilišču prineslo več koristi ali škode. Sploh je treba bolnike za zdravilišča skrbno izbirati, prav posebno v socijalnem zavarovanju. Nemški državni zavarovalni red določa, da je zdravljenje v zdravilišču le tedaj započeti, ako pri ogroženi pridobitni zmožnosti verjetno obeta preprečiti nastop invaliditete. Pri lahkih slučajih, ki tega načina zdravljenja niso potrebni in pri brezupnih slučajih, pri katerih delazmožnosti ni več pričakovati, naj se ne poslužujemo lečenja v zdraviliščih. Za take slučaje so v Nemčiji pred izbruhom svetovne nojne začeli ustanavljati dosti ceneiša gozdna okrevališča in posebna zavetišča za tuberkulozne. Navedena določila nemškega državnega zavarovalnega reda so z gospodarskega stališča gotovo pravilna, toda njih izvedba v praksi zadeva na težkoče, ker zdravniki preraznolično presojajo posamezne stadije tuberkuloze. V splošnem veljajo v socijalnem zavarovanju za oddajo tuberkuloznih v zdravilišča danes naslednja pravila: od bolnikov I. stadija je za zdravilišča predlagati take s svežimi bolezenskimi pojavi in z bacili v izmečkih; dalje bolnike, pri katerih se pojavljajo zvišane temperature in mladostne, ki so po načinu svojega življenja zelo lahkomišljeni, tako da ne nudijo potrebnih garancij, da se bodo zdravniških predpisov točno držali. Vse druge slučaje I. stadija je moč

Digitized by Google

ambulatno lečiti ali jih za nekaj časa poslati na deželo. Glavni kontigent za lečenje v zdravilišču tvorijo v socijalnem zavarovanju slučaji II. stadija. Ako imajo višjo vročico, jih treba z daljšim ležanjem v postelji in primernim lečenjem usposobiti za transport in sprejem v zdravilišče. Od onih, ki so brez vročice, pridejo v prvi vrsti v poštev relativno sveži slučaji, mladostni in bolniki, ki kažejo močno izgubo na telesni teži. Kronično bolne in take, ki so že večkrat bili v zdravilišču, lahko za poskušnjo ambulantno lečimo in jih pustimo delati, zlasti ako gre za zatvorjeno tuberkulozo, sicer pa pridejo za te slučaje v poštev iste naprave, ki smo jih omenili pri slučajih I. stadija. Bolnike III. stadija je treba ločiti po aktiviteti obolenja. Tu pridejo za zdravilišče v poštev kronični slučaji s svežimi eksacerbacijami, ako kažejo ugodno stanje prehrane in telesne teže. Čisto kronični slučaji, četudi razsežne tuberkuloze, ki so v imunbiološkem ravnotežju, ne potrebujejo zdravljenja v zdraviliščih in seveda tudi ne težko bolni z vročico in nevzdržnim razpadanjem pljuč. Nasproti tem pravilom pa vidimo, da se v naših zdraviliščih nahaja vse polno neprimernih slučajev, na eni strani lahkih, malone zdravih, takozvanih profilaktikov, ki zdravljenja v zdraviliščih niso potrebni in ki jim prisilno ležanje in mir celo škodujeta, na drugi strani pa je neprimerno več težkih, brezupnih slučajeva, pri katerih kakega daljšega uspeha ni pričakovati. Na čem leži krivda? Na eni strani na nepoučenosti in lahkomišljenosti občinstva tja do najvišjih slojev, ki se pri tuberkuloznih obolenjih često poda k zdravniku šele, ko je bolezen že močno razvita, na drugi strani pa na dejstvu, da je današnja zdravniška generacija v diagnostiki in patologiji tuberkuloze premalo izučena. V naši medicinski šoli se s tuberkulozo premačehovsko postopa. Tuberkuloza je najrazširjenejša in najusodnejša bolezen, ki sega najgloblje v gospodarski ustroj naroda. Toda slušatelji medicine samo malo čujejo o njej in nimajo prilike, jo tako spoznati, kakor bi bilo treba. Pred vsem jim ni dana možnost, da bi se zadostno seznali z diagnozo začetne tuberkuloze, ker se lahki začetni slučaji jako izjemoma pojavljajo na internih klinikah, kjer se tuberkuloza obdelava. Dalje nimajo prilike, spoznati in diagnosticirati posameznih stadijev tuberkuloze, ker leže bolniki na kliniki vse prekratko in ker se tjakaj zatekajo skoraj samo težki neozdravljivi slučaji. Dočim imamo na pr. klinike za sifilis in kožne kolezni, pa jih nimamo za tuberkulozo, čeprav bi bile te prav gotovo važnejše. V kolikor mi je znano, je sovjetska Rusija danes edina država, ki ima na svojih univerzah stolice za tuberkulozo. In vendar se je zahteva po takih pojavila že pred mnogimi leti. Znani francoski državnik Leon Bourgeois je na zasedanju franoskega senata dne 14. decembra 1917. dejal: »Ako so tuberkulozni prepuščeni sami sebi, razširjajo kal infekcije po vsej človeški družbi. Ako te bolnike zbiramo, oskrbujemo in vzgajamo, prožimo človeški družbi mesto opasnosti varnost. Treba je pred francoskim narodnim zastopstvom naglašati in ponavljati, da mora naprestana propaganda razširjati to misel, misel zdravja, resnice in splošne blaginje. Treba je pa tudi — in to naj tiho povem — izvežbati zdravnike. Vse polno medicincev je, ki nimajo na tem polju nobene specijalne izobrazbe«. Po moji sodbi bi bile posebne klinične stolice za tuberkulozo, to najrazžirjenejšo ljudsko bolezen, nujno potrebne. Le na njih bi se mogli medicinci in zdravniki točno izvežbati v diagnostiki, patologiji in klinični grupaciji slučajev tuberkuloze, od katerih so, kakor znano, eni progresivni, drugi pa stacijonarni in od vsega pričetka neopasnega značaja. Poznanje te grupacije in pravilno presojanje posameznih stadijev pa je potrebno pri oddajanju tuberkuloznih v zdravilišča in predpogoj, da ta zdravilišča pravilno vršijo svojo nalogo v boju proti tuberkulozi. Zahtevi po takih stolicah sem dal zaradi tega izraza v tezi, ki sem jo postavil k temu delu svojih izvajanj. Za enkrat pa govori vse za to — ogromna razširjenost tuberkuloze, potreba pravilnega in pravočasnega lečenja, oziri na razpoložljiva sredstva, ki naj se smotreno in pravilno uporabljajo — da prireja Osrednji urad po svojih strokovnjakih po vseh večjih mestih kurze o diagnozi in patologiji tuberkuloze, h katerim naj zaporedno pritegne vse svoje zdravnike.

Digitized by Google

III.

Zobna nega oziroma konzervativno zobozdravništvo je s strogo zdravstvenega stališča brezdvomno važna preventivna mera. Njen cilj ni samo ohranitev zobovja, ampak posredno tudi ohranitev ustne prebave, za katero v vseh ostalih delih prebavil ne najdemo nadomestila. Ako naj pa presojamo vprašanje, ali in v kateri meri je v socijalnem zavarovanju nuditi zobno nego, ne smemo prezreti, da se je z znano okrožnico Osrednjega urada dovolilo neomejeno plombiranje narodu, ki — mislim, da se ne bom motil v številki — od 50 do 75% ne pozna najprimitivnejše zobne higijene, mehaničnega čiščenja in zobne ščetke. Pričeli smo torej graditi pri strehi, mesto da bi bili gradili od tal. Zobna higijena je tako priprosta, da jo smemo in moramo z upravičenjem zahtevati od vsakega človeka. Uporaba zobne ščetke je največje važnosti že za ohranitev mlečnega zobovja. Enako važna je za kulturnega človeka, obrtnega in industrijskega delavca kakor za priprostega seljaka, čeprav bi morda kdo mislil, da seljakom zaradi naravnejše in priprostejše hrane čiščenje zob ni tako potrebno kakor mestnemu prebivalstvu. Toda izkušnje so saj v Sloveniji pokazale, da je pri manjkajoči zobni higijeni zobovje seljakov skoraj enako slabo in zanemarjeno, kakor ono mestnih prebivalcev. Veliki pomen mehaničnega čiščenja nam najbolje dokazuje znano dejstvo, da trpi zobovje tekom nosečnosti, poroda in dojenja v kratkem času lahko veliko škodo, čeprav producira organizem z ozirom na otroka takrat več kalcija kakor sicer. Vzrok temu pogostemu in hitremu oškodovanju zobovja v nosečnosti in otroški postelji je zgolj ta, da koncentrira takrat mati vso pozornost na otroka in da se sama zanemarja. Propagiranje zobne higijene seveda ni stvar socijalnega zavarovanja, akoprav naj tudi ono na tem polju sodeluje, ampak naloga vzgoje in šole. Koristno delo vrši po mojih informacijah na tem polju naša vojska, ker dobi vsak novinec pri vstopu v vojaško službo zobno ščetko in ga tudi poučijo o nje uporabi. Toda to je žal prepozno, ker je v mnogih slučajih zobovje dotlej utrpelo že veliko škodo. Ker je več kakor 90% vzrok karijoznosti zob zanemarjanje, oziroma nedostajanje mehaničnega čiščenja, ki ga smemo upravičeno od vsakega človeka zahtevati in ker zobna nega v sedanji obliki hudo obremenjuje socijalno zavarovanje in mu onemogoča druge dosti važnejše preventivne mere, bi bilo tudi z zdravniškega stališča povsem opravičljivo, ako bi člani in svojci prispevali gotov odstotek k stroškom zobne nege. Saj je jasno, da je in mora biti vsak človek do gotove meje odgovoren za škode, ki jih povzroča z nehigijenskim postopanjem in neprimernim življenjem. To stališče zastopa tudi najmerodajnejše mesto, mednarodni urad dela v Ženevi. V svoji publikaciji »Osnovni problemi socijalnega zavarovanja« navaja, ko govori o dolžnosti prispevanja članov: »Neposredno dolžnost prispevanja zavarovancev utemeljujejo navadno s tem, da imajo zavarovanci deloma sami nositi posledice nastopivšega rizika; dalje naglašajo, da so prispevki opora njih stanovske časti, da jih odgajajo k štednji, da jim dajejo pravico udeleževati se na upravi in da jim omogočajo doseči varčno gospodarstvo od strani nosilcev socijalnega zavarovanja. — Odgovornost zavarovanca pa pride pri vsakem nastopivšem riziku samo v omejeni meri v poštev. Mera odgovornosti, ki zadeva zavarovanca, je zelo različna po tem, ali je riziko posledica poklica ali ne in odvisna od življenskih prilik zavarovanca. V resnici more dobra ali slaba higijena, zmeren ali nezmeren način življenja izdatno vplivati na nevarnost nastopa nepoklicnih rizikov. In če prav je mera odgovornosti v vsakem posameznem slučaju tako različna, da je komaj dopustno določiti kako splošno merilo za udeležbo dolojemalcev na bremenih socijalnega zavarovanja, pa je, opozarjajoč na te okolnosti, vendar moč obrazložiti, da imajo delojemalci prav tako dolžnost do prispevanja kakor delodajalci pri poklicnih rizikih«. In na drugem mestu dostavlja: »Morda navaja prispevanje zavarovance tudi k temu, da uvažujejo razne varnostne naprave in skušajo s tem preprečiti nastop rizikov«. Prepričanje, da zobna nega ne more biti izključno stvar socijalnega zavarovanja, se je povsod uveljavilo. Tako navaja v znani knjigi »Sozialärztliches Praktikum« prof. dr. Gaspar, prvi mestni zdravnik v Stuttgartu, govoreč o nalogah šolskih zobnih klinik, da more biti naloga šole samo pouk o zobni higijeni, ne pa lečenje zobnih obolenj. Slednje je nedvomno dolžnost rodbine. Kjer bi rodbina iz gospodarskih razlogov ne bila v stanu skrbeti za zobno lečenje otrok, more, kakor pri

Digitized by Google

drugih zdravstenih nalogah otroškega skrbstva priskočiti občina in otvoriti eno ali dve šolski zobni kliniki ali pa skleniti z zobozdravniki pogodbe glede lečenja šolskih otrok. Toda tudi finančne zmožnosti občine se s tem prehudo obremenjujejo in tu bo zlasti naloga bolniških blagajen in zavarovalnih zavodov, da d o v o l i j o p r i s p e v k e ali da prevzamejo obratovanje v svojo režijo.« Naš urad pa je na mah prevzel zobno lečenje vseh svojcev in si je s tem naprtil nalogo, ki je v finančnem pogledu ne more zmagovati. Po prej navedenih nazorih najmerodajnejšega mesta, mednarodnega urada dela, pa ne more biti v pravnem in stvarnem pogledu dvoma, da so prispevki članov k zobnemu lečenju na mestu. Naglašal sem že, da so tudi s strogo zdravstvenega stališča upravičeni. Da, mogli bi zadobiti nek vzgojni pomen, ako bi urad obenem započel energično in dosledno propagando za higijeno zobovja, bodisi od osebe do osebe, bodisi z oglasi in lepaki v zobnih ambulatorijih. Pri popravi zanemarjenega zobovja, h katere stroškom bi morali član prispevati gotov odstotek, bi imel tako poslujoči uradnik kakor zobozdravnik opozarjati člana, da bi bili ti stroški nepotrebni, ako bi se bilo pravočasno skrbelo za čiščenje in higijeno zobovja. Naj se torej na to ne pozablja pri otrocih! Tako bi mogli prav ti prispevki postati sredstvo pospeševanja zobne higijene. Kako naj se uredijo prispevki, ki bi jih imeli člani in svojci donašati k zobnim napravam, je stvar uprave urada, mislim pa, da bi se bilo treba ozirati na dobo članstva, tako da bi dalj časa zavarovani član plačal, manjše odstotne prispevke in da bi ti po gotovi daljši dobi članstva sploh odpadli. Izvzeti od prispevanja bi bilo morda one zelo redke slučaje, v katerih je karijoznost in poškodovanje zob direktna posledica poklica (delavci v obratih s sladkorjem, fosforjem, kislinami, alkalijami, živim srebrom, svincem). Član, ki bi apeliral na to ugodnost, naj bi se pozval pred zdravniško komisijo, h kateri bi bilo pritegnuti tudi zobozdravnika. Komisiji naj bi se dala pravica, da v danih slučajih prispevke primerno zniža, kajti misliti si moremo slučaje, pri katerih je na pr. delo z živim srebrom zobe sicer oškodovalo, pa je bila podlaga obolenju vendarle pomanjkljiva zobna in ustna higijena, ki jo vsled indolence in nepoučenosti tolikokrat nahajamo pri naših zavarovancih. Tudi te odločbe komisije bi zadobile nek vzgojni pomen.

Ako se vpeljejo taki prispevki članov k zobnim napravam, kar bi bilo iz higijenskovzgojnih ozirov samo priporočati, naj se pa obenem uvede nekoliko liberalnejša praksa pri dovoljevanju zobnih protez. Doslej se je umetna zobovja samo dovoljevalo, ako je manjkalo najmanj 12 zob. Ako je nedostajalo ali bilo oškodovanih in slabih manj zob, je morala napravo umetnega zobovja utemeljiti kaka obstoječa težja bolezen, ki je bila posledica brezzobosti ali na koje potek bi popravljeno zobovje ugodno učinkovalo. Vendar velja za defektno zobovje morda bolj kakor za marsikatero drugo zdravniško panogo znani rek: »Principiis obsta, sero medicina paratur« ali z drugimi besedami: profilaksa je važnejša kakor poznejša terapija. Manjkajoče zobe je treba čim prej nadomestiti, ako naj se škoda nevzdržno ne stopnjuje. Velike važnosti je, da ostanejo mlečni kotnjaki na svojem mestu, tudi ako so karijozni, ker bi sicer trajni kotnjaki zrastli v nepravilni legi in vsled tega hitro zapadli karijoznosti. Prav enako je z nedostajanjem posameznih zob. Ostali zobje so preobremenjeni, silijo iz vrste, dobijo nepravilno lego in dosti hitreje zapadejo karijoznosti. Ako se kmalu ne odpomore, pozneje pomoč sploh ni več mogoča ali pa je napravljena proteza brez koristi in je prizadeti ne morejo uporabljati, ker je vsa artikulacija postala drugačna in nenormalna. Pri umetnih zobovjih, zlasti ako bi što samo za posamezne zobe, bi se lahko določil višji prispevek. Mnenja sem, da bi člani, ki se potegujejo za zobne naprave, prispevkom ne nasprotovali, zlasti ako se delo po nizkih režijskih cenah in v dobri kakovosti napravi v lastnih ambulatorijih, nasprotno pa bi pri članih dvignilo ugled urada, ako se glede zobnih protez upelje liberalnejša praksa.

Porabljeni viri:

Brauer, Beiträge zur Klinik der Tuberkulose, 61. Band, 5. Heft, Berlin, Julius Springer, 1925.
Hayek, Das Tuberkuloseproblem, Berlin, Julius Springer, 1923.
Dr. Georg Wolff, Der Gang der Tuberkulosesterblichkeit und die Industrialisierung Europas, Leipzig, Johann Ambrosius Barth, 1926.
L' Avenir medical, 1926, No. 5, Leon Sezanne, Lyon.

Digitized by Google

Loewenstein, Handbuch der Tuberkulose-Therapie, Berlin und Wien, Urban & Schwarzenberg, 1923.
Dr. Kaufmann, Schadenverhütendes Wirken in der deutschen Arbeiterversicherung, Berlin, Franz Vahlen, 1914.
Soziale Praxis u. Archiv für Volkswohlfahrt, XXXIV. Jahrgang, Jena, Gustav Ficsher, 1925.
Allgemeine Ortskrankenkasse der Stadt Berlin, Bericht für das Geschäftsjahr 1925, Berlin, 1926.
Radnička Zaštita, 1925, broj 7—8, Zagreb.
Deutsche medizinische Wochenschrift, 1924, No. 13.
Münchener medizinische Wochenschrift 1924, No. 13.
Modern Methods in the Diagnosis and Treatment of Pulmonary Tuberculosis, by R. C. Wingfield, Constable & Co. Ltd. London, 1924.
L. Guinard, La pratique des Sanatoriums, Masson & Co., Paris, 1925.
Internationales Arbeitsamt, Studien und Berichte, Reiche M. No. 1, Grundprobleme der Sozialversicherung, Genf, 1925.
Sozialärztliches Praktikum von Prof. Dr. A. Gottlieb und Dr. G. Tugendreich, Julius Springer, Berlin, 1921.
Dr. Julius Misch, Lehrbuch der Grenzgebiete der Medizin und Zahnheilkunde, F. C. W. Vogel, Leipzig, 1922.

Dr. Gentner:

Imovinska prava i upravni troškovi mjesnih organa u radničkom osiguranju.

U zakonu o osiguranju radnika od 14. maja 1922. (ZOR) ima dosta protuslovnih, a i nedosljednih odredaba, što u velike otešćava njihovu primjenu i vodi do mogućnosti sporova izmedju Središnjeg Ureda za osiguranje radnika s jedne strane i njegovih mjesnih organa s druge strane.

Jedno takovo pitanje je i pitanje, tko je subjekt, odnosno vlasnik prihoda i imovine radničkog osiguranja.

Dok § 138. ZOR u alineji 1. naročito kaže, da Središnji Ured kao pravno lice može na sebe uzimati obaveze i sticati prava, a alineja 1. § 140. istog zakona izriče, da sve prihode prikupljaju i sve izdatke vrše mjesni organi na ime i za račun Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, dotle § 149. ZOR izričito daje i mjesnim organima pravo, da u djelokrugu, koji im postavlja isti zakon i statut Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, uzimaju na sebe obaveze i stiču prava, a alineja 2. § 140. ZOR daje im i pravo raspoložbe s ¾ godišnjeg viška. Što više, spomenuti statut u alineji 2. § 112., a pozivom na §§ 144. i 149. ZOR proglašuje mjesne organe pravnim licima, koja mogu uzimati na sebe obaveze i sticati prava.

Nigdje ti propisi ne kažu, da mjesni organi mogu uzimati na sebe obaveze i sticati prava u ime Središnjeg ureda, već to čine, razumije se u svoje ime — ta oni su pravna lica! — a što je još zanimivije, alineja 2. § 138. ZOR naročito ovlašćuje Središnji Ured, da može u svako doba uzeti na sebe zastupanje svojih mjesnih organa pred sudovima i vlastima.

Pošto su mjesni organi pravna lica, koja mogu preuzimati obveze i sticati prava i to razumije se samo imovinska, jer obiteljska i ina prava mogu sticati samo fizičke osobe, pošto dakle posjeduju i aktivnu i pasivnu pravnu i djelatnu sposobnost, to mogu, pače moraju imati i vlastitu imovinu, jer tko će pametan ugovarati i kreditovati jednoj osobi, za koju je notorno, da baš ništa ne posjeduje, pače i ne može posjedovati.

A ipak Središnji Ured svu imovinu smatra svojom, kako se to vidi iz mnogih njegovih raspoložba, pa i iz izvještaja njegove uprave o zaključnim računima za godinu 1924. (Radnička Zaštita od god. 1926. str. 268. i sl.).

No dok je u pogledu imovinskih prava mjesnih organa zakon samo protuslovan, te time dana mogućnost spo-rova izmedju Središnjeg ureda s jedne strane i njegovih mjesnih organa s druge strane, dotle je zakon u pogledu troškova uprave ne samo nedosljedan, nego i nepravedan, te prikraćuje mjesne organe u korist Središnjeg Ureda.

Kako znamo, danas imamo u radničkom osiguranju samo dvije grane osiguranja, naime granu osiguranja proti bolesti i granu osiguranja proti nesreć-

Digitized by Google

nim slučajevima (nezgodama). Mjesni organi obavljaju veliki dio jednih i drugih agenda.

Prema odredbama samog zakona (zadnja rečenica al. 3. § 137. ZOR) terete mjesne organe samo na njih otpadajući dijelovi upravnih i manipulativnih troškova osiguranja u bolesti. Upravni troškovi osiguranje proti nesrećnim slučajevima dakle padaju isključivo na teret Središnjeg Ureda.

Pošto pako mjesni organi ne mogu točno odrediti, koliko je od njihovih upravnih troškova naraslo radi osiguranja proti bolesti, a koliko radi osiguranja proti nezgodama, jer primjerice jedan te isti činovnik obavlja čas agende jedne čas agende druge grane osiguranja, valjalo je naći način i ključ, kako da se ta dioba provede.

Spomenuti zakon propisuje u tom pogledu samo glavno načelo, dok su pobliže odredbe uvrštene u statut, koji je, kako ćemo vidjeti, nepravdu zakona još povećao.

Prema alineji 3. § 137. ZOR imaju se »upravni troškovi, u koliko nisu pokriveni državnom subvencijom po §-u 136., kao i manipulacijoni troškovi središnjeg ureda za osiguranje radnika, nadalje svi upravni i manipulacioni troškovi okružnih ureda za osiguranje radnika porazdijeliti na pojedine grane osiguranja u srazmjeru svote godišnjih izdataka za pomoći osiguranja u bolesti... i za naknade i dotaciju kapitalnog pokrića osiguranja u nesrećnim slučajevima i godišnjih prinosa svake od tih grana osiguranja«.

Isto odredila je i alineja 2. § 235. statuta, a alineja 3. istog §-a kaže dalje, da se višak, koji se pokazuje nakon te razdiobe, ima smatrati čistim viškom Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u dotičnoj grani.

Kako se ali nakon razdiobe troškova medju obje grane osiguranja ima dalje postupati i kako se imadu ti troškovi razdijeliti kod mjesnih organa, o tom sam zakon šuti, izrekavši samo jur prije spomenuto načelo, da mjesni organi imaju snositi samo na njih otpadajući dio troškova osiguranja proti bolesti.

Umjesto zakona i rukovodeći se spomenutim njegovim načelima odredio je u tom pogledu statut u alineji 1. § 236., da se razlika izmedju faktične svote upravnih troškova svih organa i izmedju upravnih troškova, koji prema gore spomenutoj razdjelbi, otpadaju na granu osiguranja proti bolesti, ima odobriti mjesnim organima kao naknada za njihove upravne troškove iz osiguranja u nesrećnim slučajevima i to u razmjeru prinosa i izdataka za pomoći u obim granama osiguranja kod svakog pojedinog mjesnog organa.

Drugim riječima, najprije se svi upravni troškovi radničkog osiguranja, u b r o j i v o v a m o i o n e S r e d i š n j e g u r e d a, razdijele na obje grane osiguranja, a onda se razlika izmedju ovako izračunatih sveukupnih upravnih troškova grane bolesničkog osiguranja i faktičnog iznosa upravnih troškova mjesnih organa bonificira ovima u ime njihovih troškova oko grane osiguranja proti nesrećnim slučajevima.

Vidi se već iz dosadanjeg razlaganja, kako je ovaj komplikovani s i s t e m i z r a č u n a v a n j a u p r a v n i h t r o š k o v a m j e s n i h o r g a n a o k o o s i g u r a n j a p r o t i n e s r e ć n i m s l u č a j e v i m a z a o v e n e p r a v e d a n, kada se uzimaju istodobno u račun upravni troškovi i mjesnih organa i Središnjeg Ureda, te je u glavnom mjerodavna za visinu iznosa, koji se ima bonificirati mjesnim organima u ime upravnih troškova oko osiguranja proti nesrećnim slučajevima, koji kako vidjesmo, terete u smislu zakona isključivo Središnji Ured, visina sveukupnih upravnih troškova Središnjeg Ureda, a nipošto množina posla mjesnih organa oko spomenute grane osiguranja, koja se po svagdje prihvaćenom načelu izražava u prometu (primitci i izdatci) dotičnog pojedinačnog zavoda kao primjerice razne providbe od prometa banaka. Čim su naime veći upravni troškovi Središnjeg ureda, to je uz inače nepromjenjene ine stavke manji iznos, koji rezultira iz ovakovog računanja za upravne troškove mjesnih organa iz osiguranja proti nesrećnim slučajevima.

No da ovu stvar još jasnije predočim, primjeniti ću gore razložena načelna zakona i statuta na jedan konkretni primjer, uzevši za osnovu zaokružene glavne stavke bilance i računa gubitka i dobitka Središnjeg ureda za godinu 1924. u obim granama osiguranja.

Digitized by Google

Prema tim dokumentima iznosili su okruglo upravni i manip. troškovi Središnjeg Ureda	Din	5.2 milijuna
upravni i manip. troškovi mjesnih organa	Din	37.4 milijuna
Sveukupni upravni troškovi	Din	42.6 milijuna
Nadalje iznosili su u grani osiguranja proti bolesti prinosi	Din	193.9 milijuna
pomoći (potpore)	Din	158.9 milijuna
Ukupno . . .	Din	352.8 milijuna
a u grani osiguranja proti nesrećnim slučajevima: prinosi	Din	56.2 milijuna
pomoći (potpore)	Din	4.2 milijuna
rente	Din	8.2 milijuna
dodaci na rente	Din	1.5 milijuna
povećanje glavničkog pokrića	Din	37.8 milijuna
Ukupno . .	Din	107.9 milijuna
Zbrojimo li obje ove potonje sume: grana osiguranja proti bolesti	Din	352.8 milijuna
grana osiguranja proti nesreći	Din	107.9 milijuna
dobijemo ukupni zbroj svih prinosa i izdataka	Din	460.7 milijuna

Razdijelivši ovim posljednjim brojem sveukupne upravne troškove (42.6 : 460.7 = 0.0924 . . .), dobijemo količnik 0.0924 . . ., kojim onda pomnožimo sveukupne prinose i pomoći u grani osiguranja proti bolesti (352.8 × 0.0924 . . .), da dobijemo prema gornjim propisima onaj iznos — ovdje Din 32.6 milijuna — koji moramo opet odbiti od faktičnih upravnih troškova mjesnih organa, da dobijemo tražene upravne troškove mjesnih organa oko osiguranja u nesrećnim slučajevima.

Dakle u našem primjeru:

faktični upravni i manip. troškovi mjes. organa	Din	37.4 milijuna
odbiv gornjim načinom izračunate uprav. troškove grane bolesničkog osiguranja	Din	32.6 milijuna
ostaje . . .	Din	4.8 milijuna,

a to je svota, koja se uzima kao iznos upravnih troškova mjesnih organa oko osiguranja proti nesrećnim slučajevima.

Ako u našem konkretnom primjeru uzmemo, da svi podaci ostaju nepromijenjeni, a samo se upravni troškovi Središnjeg Ureda povisuju za 1 milijun dinara (približno 20%), pasti će kraj primjene sada valjanih propisa iznos, koji se odobrava mjesnim organima u ime upravnih troškova oko osiguranja protiv nezgoda, od Din 4.8 milijuna na Din 4.— milijuna, dakle odmah za 0.8 milijuna (16 2/3%), a u slučaju povišenja upravnih troškova Središnjeg ureda za 2 milijuna (oko 40%) pasti će taj iznos na Din 3.4 milijuna (29.17%), premda se kod mjesnih organa nije posao u ničem smanjio, jer smo hotice predpostavili, da su svi ostali podaci ostali nepromijenjeni.

Već smo gore istaknuli, da je jedini relativno pravedni način razdijeljivanje troškova izmedju više grana uprave, koje se ne mogu u naravi lučiti, razmjer u prometu: kad se radi o novčanom prometu, razmjer u tom prometu, a kad se radi o novčanom prometu ili recimo produkciji robe, razmjer medju količinama robe.

Ako s ovog gledišta promatramo gornji naš primjer, doći ćemo do sasma drugog rezultata, nego li na temelju sada valjanih propisa.

U ostalom moram upozoriti, da i sam statut, kako gore vidjesmo, priznaje valjanost ovom načelu, ali samo u podredjenoj mjeri, te ga primijenjuje samo kod razdiobe bonifikacije medju pojedine mjesne organe.

Ako u našem primjeru preispitamo prije svega stavke prinosa i pomoći (potpora) grane osiguranja proti bolesti, možemo mirno reći, da te predstavljaju isključivi promet mjesnih organa i da veliki dio agenda te grane osiguranja obavljaju zbilja i mjesni organi.

Prema tomu ne ćemo mnogo pogriješiti, ako kod primjene principa prometa uzmemo u račun cijelih Din 352.8 milijuna.

Digitized by Google

Drugčije stoji s prometom u grani osiguranja za slučaj nezgoda. Dok za prinose (Din 56.2 milijuna) i za pomoći (Din 4.2 milijuna) možemo takodjer reći, da predstavljaju promet mjesnih organa, dotle rente (Din 8.2 milijuna) premda se jedan dio (privremene rente) isplaćuje po mjesnim organima, predstavljaju ipak u glavnom a dodaci na rente (Din 1.5 milijuna) i povećanje glavničnog pokrića (Din 37.8) potpunoma promet Središnjeg Ureda, pa ne ćemo mnogo pogriješiti, ako kod primjene principa prometa uzmemo kao promet mjesnih organa cijeli iznos

prinosa za nezgode	Din	56.2 milijuna
cijeli iznos pomoći (potpora u nezgodama)	Din	4.2 milijuna
i jednu trećinu rente, oko	Din	2.5 milijuna
ukupno . . .	Din	62.9 milijuna

Razdijelimo li po ovom ključu faktične upravne troškove mjesnih organa, dobijemo ovaj račun:

omjerni broj grane bolesti . .	352.8
omjerni broj grane nezgoda . .	62.9
ukupno . .	415.7

Razdijeliv ovim zbrojem iznos faktičnih upravnih troškova mjesnih organa

37.4 milijuna : 415.7

dobijemo kao količnik 0.089969, pa pomnožimo li ovaj s gornjim omjernim brojevima 352.8 i 62.9 otpada od ukupnih upravnih troškova mjesnih organa t. j. od Din 37.4 milijuna,

na granu bolesti . .	352.8 milijuna × 0.089969 . . .	Din	31.7 milijuna
na granu nezgoda . .	62.9 milijuna × 0.089969 . . .	Din	5.7 milijuna
		Din	37.4 milijuna

Prema ovom računu otpada dakle na upravne troškove mjesnih organa

oko osiguranja proti nezgodama	Din	5.7 milijuna
dok je prvanji račun pokazao samo	Din	4.8 milijuna
dakle za	Din	0.9 milijuna

manje na štetu mjesnih organa.

Ova bi razlika valjda bila još i veća, kada bi nam bio poznat točni iznos privremenih renta, isplaćenih po mjesnim organima. Ti se naime izdatci knjiže kod mjesnih organa na osobnom računu Središnjeg Ureda, pa stoga nisu vidljivi ni iz bilanca, ni iz računa gubitka i dobitka.

Ja sam gore pribrojio iz osobite opreznosti prometu mjesnih organa u grani osiguranja proti nezgodama od izdataka za rente i rentne dodatke samo Din 2.5 milijuna. Pokušamo li ali pomoću ustanove prve izreke alineje 1. § 234. statuta, glasom koje se liječnički troškovi kod mjesnih organa imaju razdijeliti na obje grane osiguranja srazmjerno potporama u tim granama, te pomoću podataka bilanca i zaključnih računa za g. 1924. izračunati izdatke za rente i dodatke na rente. učinjene kod mjesnih organa, to dolazimo do jednadžbe (2,916.836.07+x): 1,323.914.69 = 138,774.430.72 : 20,197.038.81, koja nam podjedno kaže, da su ti izdaci morali u g. 1924. iznositi Din6,179.819.60.

Prema tomu bili bi omjerni brojevi za razdiobu upravnih troškova 352.8 i 66.5, pa bi na upravne troškove mjesnih organa oko osiguranja proti nezgodama otpalo čak Din 5.9 milijuna, dakle za Din 1.1 milijuna više, nego li kraj sadanjeg načina proračunavanja tih troškova.

Sa gledišta kontrole svakako treba požaliti, što Središnji Ured nije dosada objelodanio i točan obračun dosadanjih bonifikacija upravnih troškova mjesnim organima. Radničko je osiguranje svakako jedna javnopravna, a i demokratska institucija, koja tangira i interese širokih slojeva naroda, pa bi bilo pravo, da pobliže doznaju, kako se postupa s njihovim novcem.

Premda alineja 1. § 236. statuta izričito i jasno kaže, da se razlika izmedju faktičnih upravnih troškova mjesnih organa i njihovih upravnih troškova, koji prema zaključnim računima Središnjeg Ureda otpadaju na osiguranje u bolesti,

Digitized by Google

dodajući posljednjim još eventualne vanredne manipulacijone troškove, ima povratiti mjesnim organima i premda već spomenuto izvješće Središnjeg Ureda o zaključnim računima za god. 1924. naročito označuje tu razliku sa Din 4,942.525.61, ipak je kod bonificiranja pošao iz polučenog poslovnog

viška od samo . . . . . Din 4,880.096.62

opet razlika na štetu mjesnih organa od . . . . . Din 62.428.99

te je odbitkom za rezervu i za $^1/_4$ viška, koji pripada njemu, bonificirao samo . . . . . Din 2,745.054.42

Gore sam rekao, da je statut još povećao nepravdu zakona, a učinio je to time, da je išao još preko ustanova istoga, pače i protiv istih.

Premda je sam zakon u alineji 2. § 140. priznao pravo mjesnih organa na njihove godišnje viške i premda je u alineji 3. istog §-a izričito odredio, da manjke mjesnih organa ima pokriti Središnji Ured — logično iz svojih raspoloživih sredstava, a nikako iz $^3/_4$ viška mjesnih organa, — ipak je statut u alineji 2. § 236. izrekao, da se manjak pasivnih mjesnih organa ima razdijeliti na aktivne mjesne organe.

Ova je ustanova statuta dobila takodjer odobrenje ministarstva socijalne politike, premda alineja 3. § 135. ZOR. naročito kaže, da u statut ne mogu ući odredbe, koje se protive zakonu, pa ako i formalno postoji, de jure je ništetna.

Čim dakle dodje do revizije zakona o osiguranju radnika, valjati će svakako nastojati, da se nepravedna odredba § 137. ukine, odnosno tako preinači, da ne bude mogla služiti temeljem donošenju štetnih odredaba statuta, a dok se to ne zbude, treba svim sredstvima nastojati, da se barem one odredbe statuta, koje se očito kose sa zakonom, proglase i formalno ništetnima.

Napokon još jedno! Vidjeli smo, da prema sadanjim propisima sveukupni upravni troškovi Središnjeg Ureda uplivaju na snizivanje viška mjesnih organa. Nehotice se moramo pitati, kako dolaze mjesni organi do toga, da baš sav taj teret moraju oni snašati. Središnji Ured ima i drugih zavoda kao na pr. Brestovac i t. d. za koje takodjer obavlja mnoge agende, pa ipak nigdje ne vidimo, da i oni sudjeljuju na srazmernom snošenju tih troškova. Okolnost, što su ti zavodi pasivni, ne može biti razlogom, da ih se ne optereti tim troškovima. Nasuprot, da se to učini, njihove bi bilance bile realnije.

Бранимир Хаберле:

Социјално-хигијенска важност прописа § 45. точ. 4.а-д. и точ. 5.б. З.О.Р. и њихова употреба.

(Осигурање материнства.)

Дужност је сваке нације, да у интересу свога престижа у међународној утакмици води рачуна о просперитету своје популације. Принцип политике о популацији, којим треба да се руководи поједина држава, напосе сада после светског рата, тражи скретање од депопулације, проузроковане сталним опадањем рађања и губитком стотине тисућа људског живота у рату, путем повећања наталитета и умањења морталитета ка репопулацији, т. ј. ка здравом развитку и бројном напредовању пучанства. Здрави развитак нације може да буде резултатом само здравога подмладка, што опет уветује здрав пород и добро здравствено стање мајке. Што се рађају здравија и снажнија, за живот и рад одпорнија деца, то је тиме више могуће веће напредовање народа. Један од узрока опадања рађања у широким народним слојевима јесте развитком индустријализације проузрокована оскудица и беда радничке класе. Лоше здравствене и животне прилике пролетерске жене, која је и ако трудна, остала без хране врло често пута, јер је морао у првоме реду да се прехрани супруг,

Digitized by Google

који ради у фабрици, као и упосливање трудних жена у таквим пословима, који по својој тежини прелазе њене телесне снаге и који лоше утичу на зачеће, довели су до револта у редовима социјалних хигијеничара и социјалних политичара. Противу тога грубог експлоатисања мајке за време трудноће, порода и дојења, појављује се реакција у многим културним државама. Тражи се заштита и осигурање материнства. Оно постаје међународним проблемом, који има да се реши као део регулисања радничког питања.

Прва конференција Међународне Организације Рада у Уешингтону, 1919. године усвојила је међународну конвенцију о заштити материнства, којом су постављена основна правила за заштиту и осигурање матера-радница, упослених у индустријским, занатским и трговачким предузећима. Овом конвенцијом регулисана је заштита матере пре и после порода, забрањено је извршивање свакога тешког рада шест седмица пре и шест седмица иза порода. Тражи се и пружање потпора за то време путем институције социјалнога осигурања. Трећа конференција Међународне Организације Рада, одржана 1921. године проширила је ту заштиту и на раднице и пољопривреди. Успркос тога што није наша држава пре ступања на снагу Закона о Осигурању Радника ратификовала споменуте конвенције, то он ипак садржаје све принципе споменутих конвенција а напосе оне донешене у Уешингтону. Свака жена радница у случају порођаја имаде према нашему закону право на потребну бесплатну бабичку помоћ и потребну бесплатну лекарску помоћ, док траје њена трудноћа односно док траје болест иза порода (точ. 4. а) §. 45. ЗОР.). Ова законска одредба о бесплатној лекарској помоћи јесте од врло велике важности са становишта социјалне хигијене. Она има да служи напосе за време пре и после порода као средство за омогућење давања савета и упутстава трудним женама, како се имаду да заштите од разних оболења и инфекција за време трудноће и порода, које би могле бити штетне по њихово здравље као и по живот њиховог будућег детета. Интенција законодавца ишла је за тиме, да радница — мајка или жена — кућаница раденика уопште несме да ради те закон дапаче кажњава оваке прекршаје овог основног услова за добар пород, ускратом права на породиљску потпору (ал. 3. точ. 4. д § 45. ЗОР.), која се иначе даје два месеца пре и два месеца после порода (точ. 4. б § 45. ЗОР.), дакле више него ли је то предвидила међународна конвенција о заштити матера. Закон је ишао испод минимума, одређеног у Уешингтону само код матера-породичних чланова раденика, где даје потпоре за време од четири седмице пре и четири после порода (тач. 5. б. § 45. ЗОР.). Закон дакле потпунома усваја социјално-хигијенски императив, да се радница - мајка одалечи од рада у предузећу и да се посвети посвема јединој бризи на рађање здравога детета. Мајка - радница треба да се држи за време трудноће према лекарском упутству свију медицинских прописа, који уветују добар и здрав пород, јер она добива потпору за опрему детета само у оном случају, ако је рођено живо дете (точ. 4. ц § 45. ЗОР.). Што се тиче пружања потпоре за опрему детета морамо да споменемо, да се сем практичара социјалнога осигурања (види предлог дра. Мудринића на конференцији управника Оузор-а у Касиндолу) и социјални хигијеничари изјављују за пружање ове потпоре у нарави, будући да се на тај начин долази до ефикаснијега резултата у социјално-хигијенској заштити детета. Закон не хонорише пометнуће (абортус), а то је врло важно по добробит напредка народа. Он сузбија својим одредбама у редовима радничке класе злу страну индивидуализма, која доводи до свеснога настојања, да се деца не рађају. Под рађањем живога детета мислио је законодавац пород здравога и за живот способнога детета, он је предвидио за његов развитак и потпору за дојење кроз двадесет седмица по престанку уживања потпоре за породиље, у колико мати сама дои дете, а у колико мати није у стању према лекарском уверењу да сама дои, даје закон уместо новчане потпоре одговарајући дечју храну (ал. 2., точ. 4. д. § 45. ЗОР.). У колико би се наше осигурање налазило у повољним финансијским приликама може се мајкама, које доје саме децу, делити бесплатно млеко (точ. 6. § 46. ЗОР.). Закон дакле изричито подупире најважнији социјално-хигијенски принцип, да сама мајка дои своје дете и да се то дојење што дуље уздржи. Настаје сада питање, дали се у пракси служе све трудне жене, осигуранице и чланице породице, саветом лекара, кад им то

Digitized by Google

пружа закон бесплатно, и дали се проводе уистину дани савети лекара? Тко то данас контролише? Ми држимо да то сем лекара у случају посете трудне жене или породиље у амбуланти не врши нитко. Главно је, да се роди живо дете и да се убере потпора, а дали ће то дете живети дуги низ година или само неколико дана, о томе се у пракси води мало рачуна. Окружни уреди не могу крај данашњега свог здравственог помоћног персонала, да изврше ту врло важну контролу. То би биле једино у стању да изврше стручно-квалификоване нудиље, које би вршиле сем саме контроле потребне за уред и сав остали социјално-хигијенски рад око заштите матере и деце. Из извештаја рада гинеколошке амбуланте Окружног уреда у Загребу видимо, да већином посећују лекара у амбуланти трудне жене осигуранице (84·06%), а мало трудне жене — породични чланови раденика (15·94%). И првих неби био толики проценат, да нису неким начином присиљене доћи ради пријаве захтева на исплату породиљске потпоре пре порода. Дакле се долази не ради саветовања, већ ради подизања новчаних потпора.* Познати наш социјални хигијеничар Др. Матија Амброжич тражи такође, да се одредбе нашега закона, које се протежу на осигурање материнства, проводе тако, да се с потпорама, које жене примају по породу, здружи интензивно социјално-хигијенско, особито поучно деловање уреда за осигурање радника. Шаблонско дозначивање тих потпора било би неекономско, јер би значило расипавање новчаних средстава. Ако се проведе организација и надзор дојенчади по кућама, надзор над дојењем и хигијенско поучавање матера, онда су законске одредбе Закона о Осигурању Радника прави благослов за социјално-хигијенску заштиту матера и дојенчади.** То је могуће провести само онда, ако се тај рад уз лекара повери и стручно-изображеним нудиљама, чији се број констатно повећаје након што је основано у држави више школа за нудиље.

Велика социјално-хигијенска предност нашега закона јесте у томе, што је изједначио у свим правима удату и неудату мајку или да се јасније изразимо мајку са незаконитим дететом. Ту је постигао закон потпуни ефекат. Неудата мајка, била она сама осигураница или члан породице, највише страдава у случају материнства. Оваква несретница у већини стучајева изгуби обично три до четири месеца пре порода своје намештење, а да друго не може да добије или бива протерана из куће, из круга своје породице ради наводне »срамоте«, те тако остаје без помоћи, без хране и без стана у најкритичнијем моменту, када се налази у тешкоме физичком и психичном настројењу.

Да завршимо. Са становишта социјалне-хигијене и националне економије одредбе нашега закона у погледу осигурања материнства су непобитно од велике важности по развитак здраве генерације радне снаге нашега народа, по његов привредни развитак и ојачање. Треба само праксом употпунити спровођење законских одредаба до пуне њихове ефикасности у смеру издашне заштите и унапређења материнства.

---

* Види стр 62. књиге Дра Мудринића: Осврт на рад лечника оузор-а у Загребу у години 1925.

** Види стр. 76. књиге Дра Андрије Штампара: Социјална медицина први део.

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Rad oko zaštite protiv nezgoda u Čehoslovačkoj. Kao centralno mjesto za zaštitu radnika protiv bolesti i nezgoda osnovan je kod socijalnog instituta Ministarstva Socijalne Skrbi u Pragu poseban »odbor za tehničku i zdravstvenu zaštitu radnika«. Koncem godine 1924. obnovilo je čehoslovačko ministarsko vijeće na zahtjev ministra socijalne skrbi plan za zaštitu radnika, koji je postojao još u bivšoj Austro-ugarskoj monarhiji. U mjesecu decembru 1925. predložio je Ministar Socijalne Politike pravilnik o djelovanju ovoga odbora interesiranim udruženjima, da stave svoje primjedbe. Prema ovoj osnovi bio bi rad ovog čehoslovačkog odbora širji, nego što je to bilo prije rata. On bi se protezao ne samo na zaštitu od poslovnih nezgoda nego i na zaštitu radnika od poslovnih bolesti kao i na sva ostala lica, koja su obavezno osigurana. Ovaj odbor bio bi službeni savjetujući organ Ministra Socijalne Politike. Taj odbor imao bi da izradi osnove za naredbe o zaštitnim mjerama, o poboljšanju zdravstvenih uređaja u raznim granama obrta i industrije kao i o izgradnji i nadopunjenju (usavršenju) već postojećih propisa o zaštiti. Konačno bi odbor imao da predlaže te osnove vladi. Osim toga moći će Ministarstvo Socijalne Politike tražiti savjet toga odbora u svim onim pitanjima, koja spadaju u njegovu nadležnost. Za potanje proučavanje pojedinih pitanja imali bi se osnovati posebni pododbori. Odbor sastojao bi se iz vrhovnog inspektora rada te 16—20 ostalih članova, koje bi imenovao Ministar Socijalne Politike izmedju predstavnika nosioca osiguranja za slučaj nezgode, organizacija poslodavaca i radnika, trgovačkih komora kao i iz redova stručnjaka na području poslovne zaštite i obrtne higijene. Ministarstvo Socijalne Politike kao i ostala nadležna Ministarstva mogu slati svoje zastupnike na sjednice ovoga odbora, ali bez prava glasa.

Osim toga su i ostala udruženja počela pokazivati veći interes za zaštitu od poslovnih nezgoda. Tako je tehnički muzej u Pragu, koji posvećuje tehnici poslovne zaštite i poučavanju radnika naročitu pažnju, stavio nosiocima osiguranja za slučaj nezgode na raspolaganje modele najboljih mjera i otvorio je osim toga pred kratko vreme izložbu slika za zaštitu od nezgoda. U okviru svoga radnoga plana za sniženje broja nezgoda u industriji ustanovila je Masarykova Akademija rada poseban odbor za zaštitu života i zdravlja radnika kao i za njihovo poučavanje u tom pravcu. U Slovačkoj osnovano je područno društvo saveza čehoslovačkih industrijalaca u Bratislavi pod imenom »udruženje za zaštitu od nezgoda putem tehničkih mjera i putem prosvjećivanja radnika«. Slovačka blagajna za osiguranje proti nezgoda podupire ovo udruženje i dala je nedavno svoju novčanu pripomoć od 100.000.— Čehoslovačkih kruna. **B. H.**

Осигурање земљорадника за случај неупослености у Енглеској. У мају месецу год. 1925. био је установљен у Енглеској интерминистеријални комите, да испита и да извести, дали је пожељно, да се осигурају проти неупослености обавезно и радници у пољопривреди, те у јесном случају да каже, према којим одредбама и под којим условима и на који начин би се могло то осигурање земљорадника најефикасније провести, дали путем њихова увртшења у постојеће законодавство или путем новог законодавства. Овај комите предложио је сада влади два извештаја, један већине чланова комитеа, а један мањине. Први извештај потписан је од председника и пет осталих чланова комитеа, а остали од 5 преосталих чланова. Оба извештаја разликују редовите раднике и пригодне раднике. Извештај већине убраја међу пригодне раднике оне, који су у правилу запо-

Digitized by Google

слени код више послодаваца, надаље оне, чије је једино запослење земљорадништво, али који нису запослени у томе кроз целу годину; раднике, који раде у већем делу године у земљорадништву, а остало време су запослени у другим пословима; привремене сезонске раднике. Извештај мањине прибраја к томе још оне раднике, који су услед старости, болести или свога карактера или из којег другог разлога способни само за пригодни посао. Извештај већине не препоруча уопште уведење осигурања земљорадника за случај неупослености у Шкотској, у главноме из разлога, јер су организације послодаваца и радника протестирале против оваквога осигурања. У Енглеској и у Уелсу изјавили су се против осигурања послодавци, а радници за осигурање. Извештај већине долази до закључка, да се неупосленост у земљорадништву не може игнорисати, да она као такова услед садањих необично лоших увета постоји и да ће она својевремено запримити озбиљније димензије. Стога разлога јесте проширење осигурања за случај неупослености на земљорадништво пожељно. Ипак се не препоруча примјена постојећег закона о осигурању за случај неупослености на земљорадништво. Потребно је ново законодавство. Надзор над проведбом овога осигурања имао би се прењети на Министра Пољопривреде уз сарадњу Министра Рада. За локалну управу имала би се основати локална представништва послодаваца и радника. Постојећи комитеји за плате земљорадника били би прикладни за ову сврху. Овај извештај предвиђа и централно представништво послодаваца и радника, које би имало осим саветујуће делатности и извесна контролна права.

Извештај мањине интерминистеријалног комитеја изјавио се је против осигурања земљорадника за случај неупослености, у главноме из разлога, што би се тиме појштрило садање помањкање земљорадничких радних снага. Уосталом мишљење мањине јесте назора, да је осигурање земљорадника за случај неупослености, непроведиво и у случају ако се оно жели увести. Примјена постојећега законодавства на земљорадништво била је отклоњена и од послодаваца и са стране радника. Посебно осигурање захтева пако битно проширење берза рада на земљорадништво и оптерећује државу или индустрију са знатним управним трошковима. Ограничење земљорадничког осигурања за случај неупослености наилази дакле на несавладиве запреке.

Б. Н.

Rezolucija kongresa »Medjunarodnog Udruženja za Socijalni Napredak« o zaštiti od poslovnih nezgoda. Medjunarodno Udruženje za Socijalni Napredak na svojoj prvoj glavnoj skupštini održanoj od 22. do 24. septembra prošle godine u Montreuxu, donijelo je slijedeći zaključak glede zaštite radnika od poslovnih nezgoda: Obzirom na to, da je u većini industrijskih država priznat osnovni princip zaštite od poslovnih nezgoda i da su predvidjene takodjer mjere za provedbu ovog osnovnog principa u izvjesnom opsegu putem zakona ili bilo na koji drugi način; obzirom na to, da se Medjunarodno Udruženje za Zakonsku Zaštitu Radnika kao i Medjunarodni Ured Rada bave sa istraživanjem ovakovih mjera, kao i obzirom na to, da zaključci Medjunarodnih Konferencija Rada smjeraju za medjunarodnim uredjenjem pojedinih ovih mjera, a s druge strane pokazuje se prema postignutim rezultatima u mnogim državama poželjnom i provedivom daljna izgradnja zaštite protiv nezgoda, traži udruženje:

1. Medjunarodni Ured Rada imade da nastavi sa svojim nastojanjima oko medjunarodnog uredjenja zaštite protiv nezgoda i ima da teži za takvim uredjenjem naročito za slijedeća pitanja:

a) kod željeznica: uvedenje automatskog spajanja željezničkih vagona;

b) u rudokopima kamenog ugljena suzbijanje opasnosti od eksplozija letećih plinova snabdevanjem rudara električnim lampama, uvedenjem sisača praha od kamenja i uvedenjem ostalih prikladnih sredstava;

c) u industriji za izradu drva nadoknadu četverouglastih vretena na mašinama za hoblanje sa okruglim noževnim vretenima.

2. Zemaljske grupe imadu da nastave sa daljnjim istraživanjima oko napretka, koji je već učinjen u njihovim zemljama na području zaštite od nezgoda kao i u ostalim mjerama, koje se pokazuju poželjnima i provedivima, te da kod toga svrate pažnju naročito na slijedeće točke:

a) uredjenje službenih tehničkih pokusnih zavoda, da se spriječi upotreba škodljivih tvari i opasno baratanje;

Digitized by Google

b) umanjenje poslovnih nezgoda kod žena i mladeži, koje nastaju radi pretjeranog rada ili dizanja prekomjerno teških tereta;

c) uvedenje poučnih tečajeva o zaštiti rotiv nezgoda i o njezi ozledjenika u naučne osnove tehničkog i strukovnog školstva;

d) djelovanje, koje bi dovelo do ostvarenja zakonske zabrane liferovanja i upotrebe strojeva, koji nisu providjeni zaštitnim mjerama;

e) djelovanje, koje bi dovelo do povišenja preniskih stopa osiguranja za slučaj nezgode u poduzećima sa neprikladnim i nedovoljnim zaštitnim mjerama;

f) priprava međjunarodnih nagrada za unapredjenje pronalaska prikladnih sredstava za zaštitu od nezgoda;

g) ujedinjenje metoda, koje se priznačenju i posljedicama poslovnih nezgodama, da se mogu dobiti u pojedinim državama točni jednaki podaci o vrsti, značenju i posljedicama poslovnih nezgoda;

h) sudjelovanje radnika ili njihovih zastupnika u radu inspekcije rada obzirom na zaštitu protiv nezgoda. **B. H.**

Деловање носиоца осигурања за случај незгоде на подручју заштите од незгода у Немачкој. Савез немачких струковних задруга (Verband der Deutschen Berufsgenossenschaften) основао је »средишњицу за заштиту против незгода«, која се налази под водством познатог стручњака на подручју сузбијања незгода Михелса. Из извештаја овога савеза о раду ове средишњице за године 1925./1926. произлази, да се је делокруг ове средишњице у ове двије године у велике повећао, да се је његов рад протегнуо на најшире кругове радничке класе и да је у свом деловању попримио размер америчанске организације око сузбијања несрећних случајева. Управитељ ове средишњице госп. Михелс присуствовао је прошле године годишњој скупштини познатог америчанског удружења »National Safety Council« те том згодом подузео научно путовање кроз Уједињене Државе Америчке, да се упозна на лицу места са проведбом заштитних мера и пропаганде око сузбијања несрећа. У ту сврху посетио је многа предузећа у Њујорку, Бостону, Детроа, Буфалу, Чикагу, Пицбургу; Клевланду и Уешингтону. Све послове ове средишњице води посебан технички одбор, који из своје средине изабире пододборе, који се имаду бавити испитивањем појединих прописа за заштиту против незгода у појединим гранама индустрије и заната. Средишњица расписала је прошле године више награда за израдбу сигурносних справа, тако је на примјер једна била расписана за проналазак направе за спајање теретних вагона, сигурне од незгоде. Код тога је конкурисало 14 натецатеља, који су предложили 17 разних изума. Од појединих пододбора важни су »одбор за испитивање особних и теретних дизала«, »одбор за испитивање ацетиленских светиљака«, »одбор за телесну заштиту као и за проналазак потребних мера за заштиту против незгода«. Овај последњи бави се у главноме проучавањем законских прописа, литературом о техници незгода, скупљањем поучног материјала, диапозитива и т. д., скупљањем техничких уређаја, сигурних од незгоде, објављивањем њихове корисне употребе и излагањем истих на сталној изложби у Шарлотенбургу. Он даје сва обавештења гледе нерешених питања на основу литературе и на основу проведених покуса. Надаље је важно деловање »одбора за саобраћај са минералним уљима«.

Што се тиче пропаганде у питању заштите против незгода, учинила је такођер средишњица врло много. У првоме реду дала је израдити филм »Прва помоћ код незгода«, у којем се приказује лаицима на лако сватљив начин у живим сликама, како се има држати појединац код поступка и код његе рана и прелома костију, код незгода насталих услед електричне струје и код отровања насталих услед плина. Овај филм употребљује се сада за изобразбу здравствених помоћника у појединим предузећима и у стручним обртним школама. Средишњица суделовала је и на свим изложбама и великим вашарима, који су били приређени год. 1925. и 1926. Успех пропаганде против незгода получио је сада већ врло много, тако су незгоде услед мотора, трансмисија и радних машина, које су заузимале највећи постотак, спале од 21 на 8 незгода годишње на 10.000 осигураних лица. У сврху заједничког рада код проведбе законских прописа, склопила је средишњица посебан уговор за заједнички рад са инспекцијама рада, тако да сада раде заједно у појединим

Digitized by Google

случајевима несрећа државни инспектори рада и технички надзорни чиновници носиоца осигурања. Од највеће је важности оснутак трговачког друштва за заштиту против незгода путем слика (»Unfallverhütungsbild G. m. b. H.«), које је издало око 3,000.000 слика за заштиту против незгода, које обрађују 150 случајева разних незгода. Да се ова пропаганда што боље проведе, достављено је у год. 1925. свим обртним стручним школама преко надлежних министарстава, појединих земаља од сваке врсти слика по 4.000 примерака, тако да се већ и млади радници правовремено упозоре на погибељи, које им прете од појединих стројева или њихове непажње. Средишњица је повела опсежну пропаганду за сузбијање незгоде путем штампе, а напосе путем синдикалне штампе и стручних часописа. Ово друштво издало је и календар за заштиту против незгоде у 2 и ½ милијуна екземплара, чија је наклада потпунома распачана. Средишњица дакле имаде врло организиран рад гледе провађања заштите против незгода. Чим пријави која струковна задруга нови проналазак на пољу сигурности од несреће, одмах га средишњица по својим стручњацима свестрано испита и у случају да исти вреди, обавештава о томе све остале струковне задруге.

Тако се ради у Немачкој, а незнамо, кад ћемо ми моћи провести само десетину тога рада. **Б. Н.**

Pregled knjiga i časopisa.

Knjige.

Tuberkuloza od dra Vase Savića, Zagreb 1926. izdanje higijenskog zavoda sa školom Narodnog Zdravlja u Zagrebu.

Pod gornjim je naslovom izašao treći dio »Socijalne Medicine« dra Andrije Štampara. Ovaj je svezak dostojno nadopunio standard djelo naše zdravstvene književnosti.

Dr. Savić suvereno vlada materijalom, koji je obradio. On je svestrano prosvećen književnik izvrsnog stila. Njegova se knjiga čita uživanjem od početka do kraja; uvijek je zanimljiva, iako je u njoj ozbiljno obrađeno jedno od najtežih i najzamršenijih pitanja savremene kulture.

U predgovoru knjige piše dr. Štampar, »da je državna sanitetska vlast nakon sprovedene osnovne higijenske organizacije uzela na prvo mjesto u svojem programu, koji joj predstoji, suzbijanje tuberkuloze«. Dr. Štampar nije čovjek praznih obećanja. Knjiga dakle ima veću važnost od drugih zdravstvenih publikacija, ona ima značaj programa.

U uvodnom članku podcrtao je dr. Savić, da se pitanje tuberkuloze mora obuhvatiti socijalno medicinski. Cijela je knjiga pisana u duhu i metodikom socijalne medicine.

I. Prvi i najopsežniji dio knjige govori o etiologiji tuberkuloze. Pisac citira formulu Rankea. Primarni kompleks tuberkuloze je prvo mjesto zaraze. Sekundarni stadij je stadij širenja tuberkuloze. Treći stadij tuberkuloze je lokalizovani stepen razvića. Što se obično zove »apicitis«, to je već tercijalni stadij. Borba protiv tuberkuloze mora započeti mnogo ranije, no što je to činila individualna terapija.

Pojava relativne imunizovanosti ilustrirana je dobrim primjerima. Za vrijeme svjetskog rata crnci iz Amerike, koji su već i u svojoj domovini duže vremena u doticaju sa tuberkulozom, nijesu pokazali na evropskom ratištu mnogo veće umiranje, nego u Americi, dok su afrički crnci, koji su sada u Evropi prvi puta došli u uži doticaj sa tuberkulozom, umirali u mnogo većoj mjeri. Pisac analizira utjecaj rase. Konstitucionalni faktor nije još sasvim razjašnjen. Sekrecija unutarnjih žlijezda, razna tjelesna svojstva igraju veću ulogu u kompleksu konstitucije.

Utjecaj socijalne sredine istražuje se u glavnom metodama statistike. Dobro bi bilo, ako bi statističari uvažili zahtjeve dra. Savića u pogledu statističkog rada.

U specijalnom dijelu socijalne etiologije važno je poglavlje veza izmedu imovnog stanja i tuberkuloze. Tijesna zavisnost tuberkuloze od stepena opšteg blagostanja dokazana je. Dr. Savić citirao je najpoznatije statistike, koje dokazuju ovu zavisnost, na primjer hamburšku statistiku, ali i trijeznu, strogu kritiku tih statistika. Veliku ulogu igra u etiologiji tuberkuloze loši stan. Dr. Savić citira radove dra. Konstantinovića, dra.

Digitized by Google

Ćepulića. Zanimljiv dokaz utjecaja stambenih prilika na tuberkulozu pluća je dobro obrađeni slučaj mariborskih sestara, koje su imale veliko umiranje od tuberkuloze, dok nijesu poslale tuberkulozne sestre u bolnicu u Kamnici. Nakon »asanacije« palo je umiranje u samostanu u Mariboru od 31.2‰ na 3.9‰ Loša ishrana također je važan faktor u etiologiji tuberkuloze. Primjer Srbije za vrijeme okupacije i Njemačke za vrijeme rata užasni su dokazi utjecaja glada na povećanje umiranja od tuberkuloze.

Alkoholi alkoholizam vrše također kobni uticaj na širenje tuberkuloze. Dr. Savić se jasno opredijelio za ovu istinu. Kritika rada Samsona, Seifferta i Ortha, koji su došli do obrnutih rezultata, je objektivna.

Veće umiranje u gradu nego na selu tumači se među inima i time, da naše radništvo, kad dolazi u grad, nema još dosta relativne imunizovanosti, te lakše podlegne zarazi.

Pošto je pomor od tuberkuloze u izvjesnim godinama života (u djetinjstvu) veći, jasna je stvar, da će u zemljama, u kojima ima mnogo više djece, pomor od tuberkuloze biti veći.

Na ovu okolnost valja biti s obzirom, ako se traži veza između zanimanja i tuberkuloze. Utjecaj udisanja organičnoga i neorganičnoga praha, raznih otrovnih tvari i plinova i t. d. na širenje tuberkuloze ustanovljen je statističkim radovima, koji ne odgovaraju svima zahtjevima moderne socijalne medicine. Analiza tih statistika jedno je od najbolje uspjelih djelova knjige. Za nas je ovo poglavlje knjige od osobite važnosti.

Opširno je prikazana statistika bivše Zemaljske blagajne za Hrvatsku i Slavoniju (ne Središnjeg Ureda, kako zabunom piše) za godine 1913.—1919. Pored objektivnog prikaza manjkavosti ove statistike, priznaje joj se i njena relativna vrijednost. Grafikon pokazuje postotak umiranja od tuberkuloze u pojedinim grupama zanimanja u procentima opšte smrtnosti, pa je napadno, kako je veliko umiranje u poligrafičkom zanatu i trgovini.

II. Patalogija. Socijalna etiologija otkriva važnost onih uzroka tuberkuloze, koji su pretežno socijalnog porekla, socijalna patologija izučava u glavnome način socijalnog utjecaja na postanak tuberkuloze. Osim definicije ima ovo poglavlje zanimljive podatke o epidemiološkim dokazima o utjecaju socijalnog života na tuberkulozu. Zanimljiv je primjer američkih crnaca, kod kojih je došlo do nezapamćene visine pomora od tuberkuloze nakon oslobođenja, dakle uslijed jedne naglo izvedene socijalne evolucije.

III. Simptomatologija. Pisac definira socijalnu simptomatologiju tuberkuloze. Ona je zbir pojava, nastalih kao poslijedice tuberkuloznog oboljenja cijelog društva. Karakteristika tuberkuloze je kroničnost. Tuberkuloza upropašćuje veliki broj socijalnih vrijednosti. Indikator je dobrog ili lošeg socijalnog stanja. Pisac citira rad dr. Tomašića o sudbini srpsko-hrvatskih pisaca. Veliki broj najboljih naših pisaca rano je umro od tuberkuloze. U cijeloj državi godišnje umire 50—60.000 ljudi i boluje 350.000 do 500.000, od kojih su 150—200.000 teško bacilozni slučajevi. Sušičav živi prosečno sedam godina, što samo po sebi dokazuje ekonomski značaj svakog oboljenja. Među metodama, pomoću kojih se proučava pitanje broja oboljenja i umiranja od tuberkuloze, spominje pisac biološke reakcije, patološko anatomska ispitivanja, sistematske kliničke preglede i statističke podatke bolesničkih blagajna i sveukupnog stanovništva. Po mišljenju pisca može se doći do valjanih rezultata jedino stim, da se stepen umiranja i oboljevanja od tuberkuloze na manjem broju ljudi po mogućnosti tačno ustanovi, i da se takovi podaci generališu. Proučavanje prilika u Framinghamu, malom američkom gradu pokazalo je, da se prije tačnog istraživanja znalo za 27 slučajeva tuberkuloze. Tačnim ispitivanjem ustanovljeno je, da ima 365 slučajeva.

IV. Terapija. Najvažnije je poglavlje ove knjige ono o socijalnoj terapiji.

Pisac kaže, da se troše milijuni na liječenje neizliječivih. sahranjuju se uz gorki lelek stotine hiljada najljepših života, a nitko se ne brine, da se primjenom svih zaštitnih sredstava bar predusretne dalje širenje tuberkuloze. Smjerovi socijalne terapije određeni su naučnim radom, odgojom socijalnih liječnika, prosvećivanjem masa. U poglavlju o organizaciji socijalnog liječenja tuberkuloze naznačio je dr. Savić sve poteškoće ove organizacije. Nemoguće je na mah srušiti tuberkulozu. Mora se ići postepeno, privremeni kompromisi neizbježivi su. Ustanovi socijalnog liječenja jesu: 1. antituberkulozni dispanzer, koji mora, da

Digitized by Google

radi individualno terapejtski i socijalno profilaktički. Dispanzer je srce cijele borbe protiv tuberkuloze. Dr. Savić opisuje rad dispanzera u svim svojim glavnim potezama. Karakteristika njegovog shvaćanja je ova izreka: »Liječnik dispanzera ima nezahvalnu ulogu budioca savjesti velikih i malih, dobrih i loših, čestitih i samoživih, on leči, bodri, diže sve žrtve tuberkuloze«.

2. Sistem antituberkulozne zaštite djece opisan je opširno. Najvažniji je faktor majka, koju valja za tu zadaću pripremiti. Opisuje ulogu raznih ustanova: dispanzera za odojčad, školske poliklinike, skloništa za grupisanje dojenčadi, Placement Familial de Tout-Petits i Oeuvre Grancher, aeriuma, šumskih škola, ferijalne kolonije, letovališta i oporavilišta i dječjih preventoriuma i sanatoriuma.

3. Bolnička odjeljenja i domovi za odrasle tuberkulozne

4. i sanatoriumi za odrasle imaju u sistemu socijalne terapije takođe svoje tačno određeno mjesto. Njihovu ulogu prikazao je dr. Savić objektivno, sa razumijevanjem i iskustvom praktičnog radnika na ovom teškom polju rada. Važno je poglavlje ono o

5. kolonijama za tuberkulozne. Po mišljenju pisca je danas najsavršeniji tip tih kolonija ona u Papworthu kod Cambridge-a u Engleskoj. Odvajanje zaraznih slučajeva iz sredine zdravih postavljeno je ovdje na psihološke, ekonomske i medicinske temelje. Kolonija je jedno industrijsko poduzeće, koje potpomagano državnom subvencijom omogućuje rad i zaradu isključivo tuberkuloznima. Reedukacija, to jest mjenjanje zanimanja tuberkuloznoga iz važnih je razloga svedeno na minimum. Svaki bolesnik radi po mogućnosti onaj posao, koji odgovara njegovom osposobljenju, urođenim sklonostima i zdravstvenom stanju. Svaki stoji pod liječničkim nadzorom, upućen je, da slobodno vrijeme posvećuje svom liječenju. Kolonija ima potpuni uređaj za ovo liječenje. Bolesnik ostaje po mogućnosti u zajednici sa svojom familijom. Reedukacija sprovađa se samo tamo, gdje je zanimanje bolesnika bezuvjetno štetno po zdravlju. Kolonija radi bez ijedne primese milostinje. Ima još svoje nedostatke, baš u pogledu zaštite zdravih članova obitelji, ali su ove naseobine ipak najvažniji faktori pri odvajanju zaraznih. One će valjda vremenom biti najvažnije ustanove socijalne terapije tuberkuloze.

6. Specifična i profilaktička, terapejtska sredstva traže se stalno, preventivna vakcinacija hvali se već sada svojim uspjesima. Ali do sada još nema pravog, naročitog lijeka protiv tuberkuloze.

7. Socijalno medicinski zakoni trebaju nam, bit će uspješni samo onda, ako će naići na razumijevanje u narodu i ako će biti sposobni i prosvjećeni oni ljudi, koji imaju da po njima rade. Širenje nauke o tuberkulozi, higijensko disciplinovanje naroda, higijensko uređenje ljudskih naselja, osiguranje prijavljivanja bolesnih su zadaće tog zakonodavstva.

8. Centrala za suzbijanje tuberkuloze ima da sprema društvo za uspješnu borbu protiv tuberkuloze, da stručno vaspita lekare, sestre, propagatore, ostale izvodioce socijalne terapije. Morala bi urediti biroe za iznalaženje rada, muzeje i izložbe.

Dosadašnji praktični uspjesi socijalne terapije su unatoč mladosti tog pokreta vrlo veliki. Ima plodove, koji su konačna potvrda svoje vrijednosti.

V. Rad na suzbijanju tuberkuloze kod nas. U ovom, na žalost vrlo kratkom, poglavlju opisuje autor ono, što je na tom polju kod nas učinjeno. Spominje domove zdravlja, školu za higijenu, propagandistički rad, važnu ulogu zdravstvene asanacije sela. Zdravstvenih stanica na selu ima sve više, oni su ponos i nada naše zdravstvene kulture. Ima trideset antituberkuloznih dispanzera u Beogradu, Bihaću, Bijelini, Celju, Dubrovniku, Kikindi, Kladnju, Kruševcu, Ljubljani, Lukovici, Maglaju, Makarskoj, Mariboru, Novom-Bečeju, Novoj-Kaniži, Novom-Sadu, Osijeku, Palanci, Pančevu, Peći, Sarajevu, Slovenjgracu, Somboru, Splitu, Starom Bečeju, Subotici, Sušaku, Šapcu, Titelu, Topoli, Tuzli, Vel.-Bečkereku, Vinkovcima, Vršcu, Zagrebu, Zemunu i Zvorniku. Ima u državi dvadeset školskih poliklinika, ima dječjih dispanzera. Zakon o osiguranju radnika ima takođe propise, koji omogućuju profilaktični rad. Osnivani su državni zavodi za specializovanje liječnika, podizane su škole za nudilje, otvarani su sanatorijumi, preventoriumi, oporavilišta, letovališta i šumske škole. Takovih ustanova ima a) za djecu u Crikvenici, Kraljevici, Košutnjaku kod Beograda, Lipiku, Lokrumu, Novom Sadu,

Digitized by Google

Digitized by Google

0/1926.

ОКРУЖНИЦА

Уреда за Осигурање Радника, у предмету предложења исказа оних ица, који дугују приносе за више од четири мјесечног прописа.

Свим мјесним органима.

ом на свеудиљ растуће заостатке на приносима, који су до конца од свих месних органа досегли износ од Динара 140,687.440·16, а и Уред барем приближно узмогне установити, колико је од тога утјериво или дубиозно, позивају се месни органи, да најкасније 1927. овом уреду предложе исказ послодаваца, који дугују про-риносе за више од четири мјесеца.

есни органи, који су са прописивањем приноса у курентном стању их ће до 8. фебруара 1927. прописан бити принос за мјесец де-имају у исказ унести само оне послодавце, који дугују приносе уст 1926. и за остале још раније мјесеце.

органи, који са прописивањем приноса нису у курентном стању х ће до 8. фебруара 1927. прописан бити принос тек за мјесец . имају у исказ унести само оне послодавце, који дугују приносе 1926. и за остале још раније мјесеце, а код којих ће до 8. фе-можда прописан бити принос само до укључиво мјесеца октобра исказ унети само оне послодавце, који дугују приносе за мјесец остале још раније мјесеце.

каз имаде садржавати слиједеће податке:

и број.
катастра (конто број).
презиме послодавца, или назив предузећа.
ите послодавца.
посла.
е се време дуг односи. На пример: за мјесец V.—VIII. 1926. и т. д.
дуговина сем прописаног приноса за задња четири мјесеца.

треба навести разлог неплатежа, као на пример:
од стечај, дуговина пријављена стечајном суду.
без оставштине и без насљедника.
атог боравишта.
ује платеж оврха у течају.
ена оборочна отплата дуга, оброци се редовно уплаћују и т. д.
има под а), б) и ц) треба исказати свеукупну дуговину без ње на које се дуговина односи.

б у, дне 31. децембра 1926.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Digitized by Google

Šapcu, Selcima, Topolšici, na Palima kod Sarajeva, i na Fruškoj Gori. b) Za odrasle na Brestovcu, Golniku, Paliću, ostrvu Rabu, zatim u Kasindolu, Klenovniku, Koviljači, Novom Marofu, Surdulici, Topolšici, Vrnjcima i Vurbergu. Mnoge bolnice imaju svoja odjeljenja za izolovanje težih bolesnika, u Sarajevu je uređen zavod za liječenje lupusa.

Prije 1918. imali smo u državi samo jedan sanatorij za tuberkulozne, lječilište radničkog osiguranja na Brestovcu. Napredak je velik. Ipak smo još na početku pravoga rada.

Ovaj blijedi prikaz bogatog sadržaja knjige dra. Savića, neka bude podstek svima radnicima na polju radničkog osiguranja da kupuju i pročitaju ovu knjigu. Napisana je znanjem učenjaka, poletom i snagom prosvjetitelja. Ova knjiga nije mrtvo slovo, ona je živa energija. To smo osjećali i mi, koji nakon gorkih iskustava i razočaranja ne možemo da u svemu djelimo optimizam dra. Savića. Ova energija, ovaj zdravi optimizam moraju pobjediti. **Dr. Hahn.**

Dr. Ante Mudrinić: Osvrt na rad liječnika okružnog ureda za osiguranje radnika u godini 1925., Zagreb 1926. Okružni uredi za osiguranje radnika za vrijeme svoga četirigodišnjeg djelovanja po novom zakonu o osiguranju radnika nisu do sada izdavali zvaničnih izvještaja o svome radu. Uslijed toga razumljivo je, da su nastali tim više radi neorijentiranosti u javnosti mnogi, u većini slučajeva neopravdani prigovori protiv rada pojedinih službenika a naročito pojedinih liječnika radničkog osiguranja. Ovi su napadaji osobito rašireni u našim velikim gradovima, gdje je okupljena veća masa osiguranika, koji su po svojoj kvalifikaciji stručno i duševno spremniji i koji postavljaju na ovu instituciju veće zahtjeve, nego li radnici u manjim mjestima, gdje većinu sačinjavaju nekvalificirani radnici odnosno radnici sa vrlo niskim kulturnim nivoem. Da se zagrebački okružni ured jednom prikaže javnosti sa rezultatima svoga rada, a napose da suzbije u posljednje vrijeme vrlo učestale prigovore, izdana je gornja publikacija. Liječnik dr. Rosner u svome predgovoru iznio je vrlo dobro, sa kakvim je sve poteškoćama skopčana služba jednog liječnika u instituciji radničkog osiguranja. Ona zahteva od liječnika ne samo sposobnost za vršenje čisto medicinske dužnosti već zahtjeva od njega da bude i velik psiholog i dobar pedagog.

Ravnatelj dr. Mudrinić iznio je u svojim prikazima historijat rada liječničke službe na području zagrebačkog okružnog ureda prikazavši, kako je novi zakon zatekao ured u neprikladnim prostorijama za vršenje medicinske službe prema zahtjevima najnovijih metoda medicinske znanosti. On je iznio, kako je ured morao da iznenada primi veći broj osiguranika u premalene prostorije i kako je to sve glavni uzrok za napadaje, koji su se kroz ovo četiri godine čuli u javnosti protiv rada zagrebačkog okružnog ureda. Pohvalno je, što je pisac iznio sasvim otvoreno sve uzroke nedostatcima liječničke službe kao i uzroke neopravdanim napadajima na rad okružnog ureda. Kad čovjek pročita ovu knjigu dolazi do uvjerenja, da je sasvim pogrešno svako ono nastojanje, koje ide za time, da se priječi gradjenje vlastitih uredskih zgrada, gradjenih po principima tehnike rada ustanova radničkog osiguranja i da je dovoljno kupovanje običnih stanbenih zgrada za svrhe okružnih ureda.

Tko se želi upoznati sa radom liječnika okružnog ureda, naći će najbolje podatke u ovoj knjizi. Svatko će se uvjeriti, da se u organizaciji liječničke službe kod nas kroči, ako ne uporedo, a ono približno sa napretkom medicinske znanosti.

Najtoplije preporučujemo ovu knjigu svim stručnjacima i prijateljima radničkog osiguranja. **Haberle.**

Časopisi.

Monatsschriff für Arbeiter- und Angestellten-Versicherung svez. 11. sp. 613.—620. Dr. Hoffmann: Promjene u potpori porodiljama. Sp. 620.—624. H. Burghardt: Sirotinjske rente nakon smrti osigurane majke. — Sp. 624.—627. Dr. Karhold: Inozemno socijalno osiguranje u trećoj četvrti god. 1926.

Svez. 12. sp. 687.—689. Dr. Waschow: Može li poslodavac tražiti od svoje poduzetničke blagajne isplatu naknada za ubiranje prinosa za skrb neuposlenih?

Revue Internationale du Travail br. 6. str. 854.—870. Dr. Cesare Biondi: Medicinsko-zakonska praksa u službi socijalnoga osiguranja i problem unifikacije.

Przeglad Ubezpieczen Spolecznych br. 9. str. 164.—166. Dr. S. La-Wicz: Razvoj lekarstva kod bolesničkih blagajna M. Warszawe. — Str. 170.—173. Tadeusz

Digitized by Google

Bartnicki: Stanje bolesničkog osiguranja u Njemačkoj god. 1924. i 1925.

Deutsche Zeitschrift für öffentl. Versicherung u. Volkswohlfahrt br. 10. str. 141.—143. Dr. Wilhelm Butschek: Problemi osiguranja za slučaj neuposlenosti.

Br. 11. str. 149.—151. Ludwig Köhler: O pojmu zaslužbe napojnicama.

Invaliditäts und Altersversicherung br. 10. str. 73. Savez industrija i socijalna uprava. str. 73.—74. Participiranje članova bolesničkih blagajna na lekarskim troškovima.

Br. 11. str. 83.—84. Troškovi viših ureda za osiguranje.

Br. 12. str. 89.—90. Lekarski sistemi.

Die Landkrankenkasse br. 23. str. 178. Opterećenje privrede po socijalnom osiguranju u Poljskoj.

Br. 24. str. 186. Ispiti za namještenike bolesničkih blagajna.

Radnički Pokret Svez. 12. str. 274.—375. H.: Pitanje besposlice.

Internationale Rundschau der Arbeit Svez. 12. str. 1101—1114. Dr. Erich Molitor: Razvitak zakonskih ograničenja oglašivanja za zaštitu radnika u kontinentalnim pravima. — Str. 1114.—1121. Gino Arias: Sindikalna reforma u Italiji.

Soziale Praxis und Archiv für Volkswohlfahrt Br. 49. sp. 1251. Razvitak Medjunarodne organizacije rada u god. 1925.

Br. 50. sp. 1271.—1279. Osnova zakona o zaštiti radnika. — sp. 1282.—1283. Anna Pappritz: Zaštita radnika u osnovi zakona o gostionama.

Br. 51. sp. 1312.—1315. Dr. Robert Plank: Pitanje radnih zajednica na području zdravstvene skrbi.

Br. 52. sp. 1335.—1339. Dr. Mina Büttel: Osiguranje za slučaj bolesti u raznim zemljama. — sp. 1339.—1341. Obnova osiguranja namještenika. — sp. 1341. Novo osiguranje notara u Austriji.

La Vie Sociale en France br. 11. str. 166.—168. Dr. C. Chauveau: Socijalno osiguranje str. 172.—174. Radničko zakonodavstvo u Alžiru. — str. 175.—178. XIV. kongres narodne federacije pripomoćnih društava, 20.—26. septembra 1926. u Strasburgu.

Br. 12. str. 181.—183. Dr. C. Chaveau: Finansijsko ravnovjesje socijalnoga osiguranja. — str. 191.—192. Dr. C. Chaveau: Socijalno osiguranje. — str. 193.—195. Meyer: Rupa u francuskoj socijalnoj skrbi.

Br. 13. str. 197. Venerične bolesti i kazalište. — str. 198.—199. Dr. C. Chaveau: Finansijsko ravnovjesje socijalnoga osiguranja (nastavak).

Deutsche Krankenkasse br. 48. str. 1013.—1016. Dr. Nottbohm: Mlijeko kao temelj narodnog zdravlja. — str. 1018.—1028. H. Baum: Izobrazba činovnika socijalnoga osiguranja.

Br. 49. str. 1042.—1045. Dr. Georg Baum: Osnova zakona o sudu rada. — str. 1051.—1058. Traugott Conradt: Bolesnička njega porodice.

Br. 50. str. 1065.—1067. Fr. Kleeis: Opseg njemačkog socijalnoga osiguranja — Str. 1070.—1077. Osiguranje za slučaj bolesti u Njemačkoj u god. 1924.

Br. 51. str. 1088.—1093. Dr. Ernst Kaskel: Kakve prirode treba da bude liječilište za tuberkulozne? — Str. 1093.—1097. Wilhelm Adler: Vlastita poduzeća bolesničkih blagajna.

Br. 52. str. 1103.—1106. Pruski takseni pravilnik za lekare.

Die Arbeiter-Versorgung svez. 34. str. 529.—533. Dr. Ernest Cahn: Upliv novog radnog prava na specijalno službovno pravo namještenika nosioca osiguranja.

Mjesečnik, glasilo pravničkoga društva br. 11.—12. str. 481.—489. Dr. Leo Rotter: O socijologiji i socijološkoj primjeni.

Revue du Travail br. 11. str. 1745.—1752. Primjena zakona o osamčasovnom radnom vremenu u Francuskoj. — Str. 1778.—1781. Socijalno osiguranje rudara u Njemačkoj.

Ekonomist br. 12. str. 923.—943. dr. M. Todorović: Predračun budgeta državnih prihoda za budžetsku 1927./28. godinu. — Str. 967.—974. Dr. L. Kostić: Statističke oblasti.

Savremena opština br. 9. str. 3.—12. Dr. Miroslav Stojadinović: Smisao samouprave. — Str. 12.—19. Dr. Lazar Marković: Samouprave i autonomije. — Str. 19.—20. Dr. V. Marinković: Opštinska samouprava.

Volkstümliche Zeitschrift für die gesamte Sozialversicherung br. 23. str. 367.—371. H. Fehlinger: Rezultati osiguranja za slučaj neuposlenosti u Velikoj Britaniji.

Internationale Zeitschrift für Sozialversicherung Svez. 9. str. 203.—210. Jacques Dreyfuss: Princip, razvitak i stanje francuskih uzajamnih blagajna prema osiguranju porodičnih dodataka.

Digitized by Google

Svez. 11. str. 257.—261. H. C. Emmerson: Potpora neuposlenima kod štrajka u Velikoj Britaniji. — Str. 261.—267. Ludwig Wokurek: Imovinsko pokriće u socijalnom osiguranju Čehoslovačke. — Str. 267.—270. Dr. Wilhelm Butschek: Pokušaji s Gentskim sistemom u Čehoslovačkoj.

Privreda br. 12. str. 332.—341. Revizija zakona o taksama.

Arbeiterschutz br. 23. Laurenz Widholz. — Str. 269.—271. Problem bečke jedinstvene blagajne. — Str. 271.—272. Radničko osiguranje i spolne bolesti. — Str. 277.—279. Dr. Margret Hilferding-Hönigsberg: Opaske k osnovi zakona za suzbijanje spolnih bolesti.

Br. 24. str. 278.—279. Anton Hölzl: Suzbijanje alkohola i produkcija. — Str. 279.—280. Suzbijanje tuberkuloze i socijalno osiguranje. — Str. 280.—281. Ambulante bolesničkih blagajna u Berlinu.

Reichsarbeitsblatt br. 44. str. 780.—784. Dr. Waldemar Zimmermann: Psihični uticaji nacionalizacije na radništvo.

Br. 45. str. 797.—802. Dr. W. Zimmermann: Psihični uticaji nacionalizacije na radništvo.

Br. 47. str. 825.—828. W. Graeber: Radni odnošaji u pekarnama i slastičarnama prema izveštaju njemačkih inspektora rada. — Str. 831.—832. Zaštita protiv nezgode u industriji u Velikoj Britaniji. — Str. 832.—834. Herman Teichert: Engleski propisi o zaštiti radnika u fabrikama akumulatora. — Str. 834.—836. R. B. Morley: Zaštita protiv nezgode u Kanadi.

Svepomoć br. 21. str. 322.—323. Jos. Doskočil: Činovnici-učitelji osiguranika.

Br. 22. str. 336.—338. Fr. Beneš: Socijalna politika u Ruskoj. — Str. 341.—342. Vaclav Novak: Zdravstveno stanje radništva čehosl. tvornica duhana prema statistici u g. 1924.

Br. 23. str. 351.—352. Jaroslav Hovorka: Socijalno osiguranje u svjetlu gospodarskih problema. — Str. 355.—357. Fr. Beneš: Socijalna politika u Ruskoj. — Str. 357—359. Fr. Hruška: O članskoj legitimaciji.

Br. 24. str. 367.—369. Dr. L. Winter: O situaciji socijalnoga osiguranja. — Str. 369—370. Fr. Beneš: Socijalna politika u Ruskoj. — Str. 370.—371. Savezi bolesničkih blagajna u statistici ministarstva socijalne skrbi u g. 1923.

Le Assicuraziani Sociali br. 6. str. 1.—6. Corrado Mareli: Ideje i činjenice korporativne države. Polica rada. — Str. 6.—31. Dr. Alfred Manes: Socijalno osiguranje u svom internacionalnom položaju i njegovi problemi. — Str. 31.—48. Dr. Zaburo Mori: Socijalno osiguranje u Japanu.

Novi veliki **Katalog Srpsko-Hrvatske Književnosti i Časopisa** (Listova) biće za 15 dana gotov. Isti sadrži na 320 strana velikog formata sve srpsko-hrvatske knjige i listove. Katalog se može dobiti po ceni od 8 Din (novac unapred poslati) kod Izdavačke Knjižarnice »Napredak« u Beogradu.

Digitized by Google

Službeni Glasnik Sred. Ureda za osiguranje radnika.

Broj 41.460/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, u predmetu predloženja iskaza onih poslodavaca, koji dugujy prinose za više od četiri mjesečnog propisa.

Svim mjesnim organima.

Obzirom na sveudilj rastuće zaostatke na prinosima, koji su do konca god. 1925. kod svih mesnih organa dosegli iznos od Dinara 140,687.440·16, a da Središnji Ured barem približno uzmogne ustanoviti, koliko je od toga zaostatka neutjeriveo ili dubiozno, pozivaju se mesni organi, da najkasnije do 15. marta 1927. ovom uredu predloži iskaz poslodavaca, koji dugujy propisane im prinose za više od četiri mjeseca.

Oni mesni organi, koji su sa propisivanjem prinosa u kurentnom stanju t. j. kod kojih će do 8. februara 1927. propisan biti prinos za mjesec decembar 1926. imaju u iskaz unesti samo one poslodavce, koji dugujy prinose za mjesec august 1926. i za ostale još ranije mjesece.

Mesni organi, koji sa propisivanjem prinosa nisu u kurentnom stanju t. j. kod kojih će do 8. februara 1927. propisan biti prinos tek za mjesec novembar 1926. imaju u iskaz unesti samo one poslodavce, koji dugujy prinose za mjesec julj 1926. i za ostale još ranije mjesece, a kod kojih će do 8. februara 1927. možda propisan biti prinos samo do uključivo mjeseca oktobra 1926. imaju u iskaz unetj samo one poslodavce, koji dugujy prinose za mjesec juni 1926. i za ostale još ranije mjesece.

Ovaj iskaz imade sadržavati slijedeće podatke:

1. Tekući broj.
2. Broj katastra (konto broj).
3. Ime i prezime poslodavca, ili naziv predužeća.
4. Sedište poslodavca.
5. Vrst posla.
6. Na koje se vreme dug odnosi. Na primer: za mjesec V.—VIII. 1926. i t. d.
7. Ukupna duguvina sem propisanog prinosa za zadnja četiri mjeseca.
8. Opaska.

U opasci treba navesti razlog neplatežа, kao na primer:

a) Pao pod stečaj, duguvina prijavljena stečajnom sudu.
b) Umro bez ostavštine i bez nasljednika.
c) Nepoznatog boravišta.
d) Uskraćuje platež ovrha u tečaju.
e) Dozvoljena obročna otplata duga, obroci se redovno uplaćuju i t. d.

U slučajevima pod a), b) i c) treba isksazati sveukupnu duguvinu bez obzira na razdoblje na koje se duguvina odnosi.

U Zagrebu, dne 31. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

Број: 41.359/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету састава Записника самоуправних органа окружних уреда за осигурање радника.

Свим мјесним органима.

Министарство Социјалне Политике доставило је овамо акт број 449/IV. О. од 27. децембра 1926. године слиједеће садржине:

»Министарство Социјалне Политике, прегледајући записнике седница самоуправних органа Окружних Уреда за Осигурање Радника, приметило је, да се многи Уреди не држе прописа §§ 167., 171., 78., 82. и 91. Статута Средишњег Уреда за Осигурање Радника и Окружнице Средишњег Уреда од 30. октобра 1922. год. Бр. 3.173/1922. у погледу састава и садржине записника одржаних седница, него да у записнике уносе сасвим непотребне ствари (личне разговоре, разне примедбе чланова, упадице, опширно разлагање стављених против предлога и томе слично), док међутим у исте у многим случајевима не уносе тачан текст усвојеног закључка.

С тога, а на основу §§ 178. и 181. Закона о Осигурању Радника, наређујем, — да сви месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника у будуће не уносе у записнике одржаних седница својих самоуправних органа непотребне и излишне ствари и сувише опширне дебате, него да се у погледу састава записника стриктно придржавају напред поменутих прописа Статута тога Уреда те да код уношења појединих предмета у записнике означују: тачку записника, број предлога, име референта, односни предмет укратко дебату са евентуално стављеним против предлозима, потпун и тачан текст усвојене одлуке и најзад размеру гласова при гласању. За случај пак да члан, који присуствује седници, жели да отклони од себе сваку одговорност за донету одлуку, може у смислу §§ 169. и 173. Статута тога Уреда поднети писмену представку надлежном органу.«

Што се саопћује свим месним органима с позивом, да се у будуће држе најстроже одредаба Статута, као и горњег решења Министарства Социјалне Политике.

У Загребу, дне 5. јануара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Broj 41.331/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu revizije Statuta Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa.

Svim okružnim uredima.

Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u svojoj sjednici od 15. decembra 1926. zaključilo je, da se obzirom na ukazanu potrebu pristupi reviziji Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa. U tu svrhu bit će na narednoj sjednici tog ravnateljstva izabrani izmedju članova ravnateljstva poseban odbor za reviziju Statuta.

Osnova o izmjenama i nadopunama Statuta, koju će izraditi uprava Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i spomenuti odbor ravnateljstva bit će svojevremeno dostavljena Okružnim uredima na mišljenje. No i prije toga pozivaju se okružni uredi, da po mogućnosti što prije a najkasnije do 15. februara 1927. ovamo predlože obrazložena mišljenja svoje uprave o tom, koje bi se odredbe Statuta imale izmijeniti odnosno nadopuniti.

Digitized by Google

Time u vezi upozoravaju se Okružni Uredi, da se revizija Statuta ima u glavnom kretati u pravcu pojednostavljenja organizacije samouprave, napose u pogledu izbornog postupka za glavnu skupštinu, nadalje u pogledu odredjenja djelokruga uprave napram samoupravnim organima, djelokruga pojedinih samoupravnih organa, djelokruga Središnjeg ureda spram okružnih ureda te u pravcu pojednostavljenja unutarnje organizacije uprave Središnjeg i Okružnih ureda napose u predmetu propisivanja i ubiranja prinosa, odmjerivanja i isplate potpora i t. d.

U Zagrebu, dne 28. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj 41.330/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu revizije Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Svim okružnim uredima.

U vezi s ovostranom okružnicom br. 41.331. od 28. decembra 1926. saopćuje se okružnim uredima, da se prema zaključku ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 14. decembra 1926. ima podvrći reviziji Službeni Pravilnik službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Uprava Središnjeg Ureda i poseban odbor ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika za reviziju Službenog Pravilnika izradit će osnovu o izmjenama i nadopunama Službenog Pravilnika, koju će okružni uredi svojevremeno primiti na mišljenje.

No već sada pozivaju se okružni uredi, da po mogućnosti što prije a najkasnije do 15. februara 1926. ovamo predlože obrazložena mišljenja uprave o pojedinim odredbama Službenog Pravilnika, koje bi se imale izmjeniti odnosno nadopuniti i u kojem smjeru.

Reviziji imale bi se u prvom redu podvrći odredbe Službenog Pravilnika o stupanju službenika u službu odnosno o njihovom kretanju (napredovanju) u službi, te propisi disciplinskog postupka u cilju pojednostavljenja tog postupka.

U Zagrebu, dne 28. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 41.256/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu izravnog ubiranja prinosa i prireza od poslodavaca po Središnjem Uredu na teritoriju onih mesnih organa, koji ne udovoljavaju svojim platežnim obavezama po § 140. ZOR.

Svim mjesnim organima.

Središnji Ured izdao je dosada svojim mesnim organima opetovana upozorenja, pozive i naredjenja, da redovno početkom svakog mjeseca Središnjem Uredu doznače u prošlom mjesecu ubrane prinose za nesrećni slučaj, prireze za berzu rada i radničke komore, kao i doprinose penzionog fonda. No sva ova upozorenja i naredjenja Središnjeg Ureda ostala su ili posve bezuspješna ili je eventualni uspjeh bio vrlo slab.

Ovaj postupak mesnih organa ponukao je ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, da u svojoj sjednici od 22. februara 1926. stvori zaključak, kojim mesne organe Središnjeg Ureda sa 1. januarom 1926. obvezuje na platež 5% zateznih kamata za, do konca godine 1925. ubrane, a do 10. januara 1926.

Digitized by Google

b) umanjenje poslovnih nezgoda kod žena i mladeži, koje nastaju radi pretjeranog rada ili dizanja prekomjerno teških tereta;

c) uvedenje poučnih tečajeva o zaštiti rotiv nezgoda i o njezi ozledjenika u naučne osnove tehničkog i strukovnog školstva;

d) djelovanje, koje bi dovelo do ostvarenja zakonske zabrane liferovanja i upotrebe strojeva, koji nisu providjeni zaštitnim mjerama;

e) djelovanje, koje bi dovelo do povišenja preniskih stopa osiguranja za slučaj nezgode u poduzećima sa neprikladnim i nedovoljnim zaštitnim mjerama;

f) priprava medjunarodnih nagrada za unapredjenje pronalaska prikladnih sredstava za zaštitu od nezgoda;

g) ujedinjenje metoda, koje se priznačenju i posljedicama poslovnih nezgodama, da se mogu dobiti u pojedinim državama točni jednaki podaci o vrsti, značenju i posljedicama poslovnih nezgoda;

h) sudjelovanje radnika ili njihovih zastupnika u radu inspekcije rada obzirom na zaštitu protiv nezgoda. **B. H.**

Деловање носиоца осигурања за случај незгоде на подручју заштите од незгода у Немачкој. Савез немачких струковних задруга (Verband der Deutschen Berufsgenossenschaften) основао је »средишњицу за заштиту против незгода«, која се налази под водством познатог стручњака на подручју сузбијања незгода Михелса. Из извештаја овога савеза о раду ове средишњице за године 1925./1926. произлази, да се је делокруг ове средишњице у ове двије године у велике повећао, да се је његов рад протегнуо на најшире кругове радничке класе и да је у свом деловању попримио размер америчанске организације око сузбијања несрећних случајева. Управитељ ове средишњице госп. Михелс присуствовао је прошле године годишњој скупштини познатог америчанског удружења »National Safety Council« те том згодом подузео научно путовање кроз Уједињене Државе Америчке, да се упозна на лицу места са проведбом заштитних мера и пропаганде око сузбијања несрећа. У ту сврху посетио је многа предузећа у Њујорку, Бостону, Детроа, Буфалу, Чикагу, Пицбургу; Клевланду и Уешингтону. Све послове ове средишњице води посебан технички одбор, који из своје средине изабире пододборе, који се имаду бавити испитивањем појединих прописа за заштиту против незгода у појединим гранама индустрије и заната. Средишњица расписала је прошле године више награда за израдбу сигурносних справа, тако је на примјер једна била расписана за проналазак направе за спајање теретних вагона, сигурне од незгоде. Код тога је конкурисало 14 натецатеља, који су предложили 17 разних изума. Од појединих пододбора важни су »одбор за испитивање особних и теретних дизала«, »одбор за испитивање ацетиленских светиљака«, »одбор за телесну заштиту као и за проналазак потребних мера за заштиту против незгода«. Овај последњи бави се у главноме проучавањем законских прописа, литературом о техници незгода, скупљањем поучног материјала, диапозитива и т. д., скупљањем техничких уређаја, сигурних од незгоде, објављивањем њихове корисне употребе и излагањем истих на сталној изложби у Шарлотенбургу. Он даје сва обавештења гледе нерешених питања на основу литературе и на основу проведених покуса. Надаље је важно деловање »одбора за саобраћај са минералним уљима«.

Што се тиче пропаганде у питању заштите против незгода, учинила је такођер средишњица врло много. У првоме реду дала је израдити филм »Прва помоћ код незгода«, у којем се приказује лаицима на лако сватљив начин у живим сликама, како се има држати појединац код поступка и код његе рана и прелома костију, код незгода насталих услед електричне струје и код отровања насталих услед плина. Овај филм употребљује се сада за изобразбу здравствених помоћника у појединим предузећима и у стручним обртним школама. Средишњица суделовала је и на свим изложбама и великим вашарима, који су били приређени год. 1925. и 1926. Успех пропаганде против незгода получио је сада већ врло много, тако су незгоде услед мотора, трансмисија и радних машина, које су заузимале највећи постотак, спале од 21 на 8 незгода годишње на 10.000 осигураних лица. У сврху заједничког рада код проведбе законских прописа, склопила је средишњица посебан уговор за заједнички рад са инспекцијама рада, тако да сада раде заједно у појединим

Digitized by Google

случајевима несреће државни инспектори рада и технички надзорни чиновници носиоца осигурања. Од највеће је важности оснутак трговачког друштва за заштиту против незгода путем слика (»Unfallverhütungsbild G. m. b. H.«), које је издало око 3,000.000 слика за заштиту против незгода, које обрађују 150 случајева разних незгода. Да се ова пропаганда што боље проведе, достављено је у год. 1925. свим обртним стручним школама преко надлежних министарстава, појединих земаља од сваке врсти слика по 4.000 примерака, тако да се већ и млади радници правовремено упозоре на погибељи, које им прете од појединих стројева или њихове непажње. Средишњица је повела опсежну пропаганду за сузбијање незгоде путем штампе, а напосе путем синдикалне штампе и стручних часописа. Ово друштво издало је и календар за заштиту против незгоде у 2 и ½ милијуна екземплара, чија је наклада потпунома распачана. Средишњица дакле имаде врло организиран рад гледе провађања заштите против незгода. Чим пријави која струковна задруга нови проналазак на пољу сигурности од несреће, одмах га средишњица по својим стручњацима свестрано испита и у случају да исти вреди, обавештава о томе све остале струковне задруге.

Тако се ради у Немачкој, а незнамо, кад ћемо ми моћи провести само десетину тога рада. **Б. Н.**

Pregled knjiga i časopisa.

Knjige.

Tuberkuloza od dra Vase Savića, Zagreb 1926. izdanje higijenskog zavoda sa školom Narodnog Zdravlja u Zagrebu.

Pod gornjim je naslovom izašao treći dio »Socijalne Medicine« dra Andrije Štampara. Ovaj je svezak dostojno nadopunio standard djelo naše zdravstvene književnosti.

Dr. Savić suvereno vlada materijalom, koji je obradio. On je svestrano prosvećen književnik izvrsnog stila. Njegova se knjiga čita uživanjem od početka do kraja; uvijek je zanimljiva, iako je u njoj ozbiljno obrađeno jedno od najtežih i najzamršenijih pitanja savremene kulture.

U predgovoru knjige piše dr. Štampar, »da je državna sanitetska vlast nakon sprovedene osnovne higijenske organizacije uzela na prvo mjesto u svojem programu, koji joj predstoji, suzbijanje tuberkuloze«. Dr. Štampar nije čovjek praznih obećanja. Knjiga dakle ima veću važnost od drugih zdravstvenih publikacija, ona ima značaj programa.

U uvodnom članku podcrtao je dr. Savić, da se pitanje tuberkuloze mora obuhvatiti socijalno medicinski. Cijela je knjiga pisana u duhu i metodikom socijalne medicine.

1. Prvi i najopsežniji dio knjige govori o etiologiji tuberkuloze. Pisac citira formulu Rankea. Primarni kompleks tuberkuloze je prvo mjesto zaraze. Sekundarni stadij je stadij širenja tuberkuloze. Treći stadij tuberkuloze je lokalizovani stepen razvića. Što se obično zove »apicitis«, to je već tercijalni stadij. Borba protiv tuberkuloze mora započeti mnogo ranije, no što je to činila individualna terapija.

Pojava relativne imunizovanosti ilustrirana je dobrim primjerima. Za vrijeme svjetskog rata crnci iz Amerike, koji su već i u svojoj domovini duže vremena u doticaju sa tuberkulozom, nijesu pokazali na evropskom ratištu mnogo veće umiranje, nego u Americi, dok su afrički crnci, koji su sada u Evropi prvi puta došli u uži doticaj sa tuberkulozom, umirali u mnogo većoj mjeri. Pisac analizira utjecaj rase. Konstitucionalni faktor nije još sasvim razjašnjen. Sekrecija unutarnjih žlijezda, razna tjelesna svojstva igraju veću ulogu u kompleksu konstitucije.

Utjecaj socijalne sredine istražuje se u glavnom metodama statistike. Dobro bi bilo, ako bi statističari uvažili zahtjeve dra. Savića u pogledu statističkog rada.

U specijalnom dijelu socijalne etiologije važno je poglavlje veza između imovnog stanja i tuberkuloze. Tijesna zavisnost tuberkuloze od stepena opšteg blagostanja dokazana je. Dr. Savić citirao je najpoznatije statistike, koje dokazuju ovu zavisnost, na primjer hamburšku statistiku, ali i trijeznu, strogu kritiku tih statistika. Veliku ulogu igra u etiologiji tuberkuloze loši stan. Dr. Savić citira radove dra. Konstantinovića, dra.

Digitized by Google

Čepulića. Zanimljiv dokaz utjecaja stambenih prilika na tuberkulozu pluća je dobro obrađeni slučaj mariborskih sestara, koje su imale veliko umiranje od tuberkuloze, dok nijesu poslale tuberkulozne sestre u bolnicu u Kamnici. Nakon »asanacije« palo je umiranje u samostanu u Mariboru od 31.2‰ na 3.9‰ Loša ishrana također je važan faktor u etiologiji tuberkuloze. Primjer Srbije za vrijeme okupacije i Njemačke za vrijeme rata užasni su dokazi utjecaja glada na povećanje umiranja od tuberkuloze.

Alkoholi alkoholizam vrše također kobni uticaj na širenje tuberkuloze. Dr. Savić se jasno opredijelio za ovu istinu. Kritika rada Samsona, Seifferta i Ortha, koji su došli do obrnutih rezultata, je objektivna.

Veće umiranje u gradu nego na selu tumači se među inima i time, da naše radništvo, kad dolazi u grad, nema još dosta relativne imunizovanosti, te lakše podlegne zarazi.

Pošto je pomor od tuberkuloze u izvjesnim godinama života (u djetinjstvu) veći, jasna je stvar, da će u zemljama, u kojima ima mnogo više djece, pomor od tuberkuloze biti veći.

Na ovu okolnost valja biti s obzirom, ako se traži veza između zanimanja i tuberkuloze. Utjecaj udisanja organičnoga i neorganičnoga praha, raznih otrovnih tvari i plinova i t. d. na širenje tuberkuloze ustanovljen je statističkim radovima, koji ne odgovaraju svima zahtjevima moderne socijalne medicine. Analiza tih statistika jedno je od najbolje uspjelih djelova knjige. Za nas je ovo poglavlje knjige od osobite važnosti.

Opširno je prikazana statistika bivše Zemaljske blagajne za Hrvatsku i Slavoniju (ne Središnjeg Ureda, kako zabunom piše) za godine 1913.—1919. Pored objektivnog prikaza manjkavosti ove statistike, priznaje joj se i njena relativna vrijednost. Grafikon pokazuje postotak umiranja od tuberkuloze u pojedinim grupama zanimanja u procentima opšte smrtnosti, pa je napadno, kako je veliko umiranje u poligrafičkom zanatu i trgovini.

II. Patalogija. Socijalna etiologija otkriva važnost onih uzroka tuberkuloze, koji su pretežno socijalnog porekla, socijalna patologija izučava u glavnome način socijalnog utjecaja na postanak tuberkuloze. Osim definicije ima ovo poglavlje zanimljive podatke o epidemiološkim dokazima o utjecaju socijalnog života na tuberkulozu. Zanimljiv je primjer američkih crnaca, kod kojih je došlo do nezapamćene visine pomora od tuberkuloze nakon oslobođenja, dakle uslijed jedne naglo izvedene socijalne evolucije.

III. Simptomatologija. Pisac definira socijalnu simptomatologiju tuberkuloze. Ona je zbir pojava, nastalih kao poslijedice tuberkuloznog oboljenja cijelog društva. Karakteristika tuberkuloze je kroničnost. Tuberkuloza upropašćuje veliki broj socijalnih vrijednosti. Indikator je dobrog ili lošeg socijalnog stanja. Pisac citira rad dr. Tomašića o sudbini srpsko-hrvatskih pisaca. Veliki broj najboljih naših pisaca rano je umro od tuberkuloze. U cijeloj državi godišnje umire 50—60.000 ljudi i boluje 350.000 do 500.000, od kojih su 150—200.000 teško bacilozni slučajevi. Sušičav živi prosečno sedam godina, što samo po sebi dokazuje ekonomski značaj svakog oboljenja. Među metodama, pomoću kojih se proučava pitanje broja oboljenja i umiranja od tuberkuloze, spominje pisac biološke reakcije, patološko anatomska ispitivanja, sistematske kliničke preglede i statističke podatke bolesničkih blagajna i sveukupnog stanovništva. Po mišljenju pisca može se doći do valjanih rezultata jedino stim, da se stepen umiranja i oboljevanja od tuberkuloze na manjem broju ljudi po mogućnosti tačno ustanovi, i da se takovi podaci generališu. Proučavanje prilika u Framinghamu, malom američkom gradu pokazalo je, da se prije tačnog istraživanja znalo za 27 slučajeva tuberkuloze. Tačnim ispitivanjem ustanovljeno je, da ima 365 slučajeva.

IV. Terapija. Najvažnije je poglavlje ove knjige ono o socijalnoj terapiji.

Pisac kaže, da se troše milijuni na liječenje neizliječivih. sahranjuju se uz gorki lelek stotine hiljada najljepših života, a nitko se ne brine, da se primjenom svih zaštitnih sredstava bar predusretne dalje širenje tuberkuloze. Smjerovi socijalne terapije određeni su naučnim radom, odgojom socijalnih liječnika, prosvećivanjem masa. U poglavlju o organizaciji socijalnog liječenja tuberkuloze naznačio je dr. Savić sve poteškoće ove organizacije. Nemoguće je na mah srušiti tuberkulozu. Mora se ići postepeno, privremeni kompromisi neizbježivi su. Ustanovi socijalnog liječenja jesu: 1. antituberkulozni dispanzer, koji mora, da

Digitized by Google

radi individualno terapejtski i socijalno profilaktički. Dispanzer je srce cijele borbe protiv tuberkuloze. Dr. Savić opisuje rad dispanzera u svim svojim glavnim potezama. Karakteristika njegovog shvaćanja je ova izreka: »Liječnik dispanzera ima nezahvalnu ulogu budioca savjesti velikih i malih, dobrih i loših, čestitih i samoživih, on leči, bodri, diže sve žrtve tuberkuloze«.

2. Sistem antituberkulozne zaštite djece opisan je opširno. Najvažniji je faktor majka, koju valja za tu zadaću pripremiti. Opisuje ulogu raznih ustanova: dispanzera za odojčad, školske poliklinike, skloništa za grupisanje dojenčadi, Placement Familial de Tout-Petits i Oeuvre Grancher, aeriuma, šumskih škola, ferijalne kolonije, letovališta i oporavilišta i dječjih preventoriuma i sanatoriuma.

3. Bolnička odjeljenja i domovi za odrasle tuberkulozne
4. i sanatoriumi za odrasle imaju u sistemu socijalne terapije također svoje tačno određeno mjesto. Njihovu ulogu prikazao je dr. Savić objektivno, sa razumijevanjem i iskustvom praktičnog radnika na ovom teškom polju rada. Važno je poglavlje ono o

5. kolonijama za tuberkulozne. Po mišljenju pisca je danas najsavršeniji tip tih kolonija ona u Papworthu kod Cambridge-a u Engleskoj. Odvajanje zaraznih slučajeva iz sredine zdravih postavljeno je ovdje na psihološke, ekonomske i medicinske temelje. Kolonija je jedno industrijsko poduzeće, koje potpomagano državnom subvencijom omogućuje rad i zaradu isključivo tuberkuloznima. Reedukacija, to jest mjenjanje zanimanja tuberkuloznoga iz važnih je razloga svedeno na minimum. Svaki bolesnik radi po mogućnosti onaj posao, koji odgovara njegovom osposobljenju, urođenim sklonostima i zdravstvenom stanju. Svaki stoji pod liječničkim nadzorom, upućen je, da slobodno vrijeme posvećuje svom liječenju. Kolonija ima potpuni uređaj za ovo liječenje. Bolesnik ostaje po mogućnosti u zajednici sa svojom familijom. Reedukacija sprovađa se samo tamo, gdje je zanimanje bolesnika bezuvjetno štetno po zdravlju. Kolonija radi bez ijedne primese milostinje. Ima još svoje nedostatke, baš u pogledu zaštite zdravih članova obitelji, ali su ove naseobine ipak najvažniji faktori pri odvajanju zaraznih. One će valjda vremenom biti najvažnije ustanove socijalne terapije tuberkuloze.

6. Specifična i profilaktička, terapejtska sredstva traže se stalno, preventivna vakcinacija hvali se već sada svojim uspjesima. Ali do sada još nema pravog, naročitog lijeka protiv tuberkuloze.

7. Socijalno medicinski zakoni trebaju nam, bit će uspješni samo onda, ako će naići na razumijevanje u narodu i ako će biti sposobni i prosvjećeni oni ljudi, koji imaju da po njima rade. Širenje nauke o tuberkulozi, higijensko disciplinovanje naroda, higijensko uređenje ljudskih naselja, osiguranje prijavljivanja bolesnih su zadaće tog zakonodavstva.

8. Centrala za suzbijanje tuberkuloze ima da sprema društvo za uspješnu borbu protiv tuberkuloze, da stručno vaspita lekare, sestre, propagatore, ostale izvodioce socijalne terapije. Morala bi urediti biroe za iznalaženje rada, muzeje i izložbe.

Dosadašnji praktični uspjesi socijalne terapije su unatoč mladosti tog pokreta vrlo veliki. Ima plodove, koji su konačna potvrda svoje vrijednosti.

V. Rad na suzbijanju tuberkuloze kod nas. U ovom, na žalost vrlo kratkom, poglavlju opisuje autor ono, što je na tom polju kod nas učinjeno. Spominje domove zdravlja, školu za higijenu, propagandistički rad, važnu ulogu zdravstvene asanacije sela. Zdravstvenih stanica na selu ima sve više, oni su ponos i nada naše zdravstvene kulture. Ima trideset antituberkuloznih dispanzera u Beogradu, Bihaću, Bijelini, Celju, Dubrovniku, Kikindi, Kladnju, Kruševcu, Ljubljani, Lukovici, Maglaju, Makarskoj, Mariboru, Novom-Bečeju, Novoj-Kaniži, Novom-Sadu, Osijeku, Palanci, Pančevu, Peći, Sarajevu, Slovenjgracu, Somboru, Splitu, Starom Bečeju, Subotici, Sušaku, Šapcu, Titelu, Topoli, Tuzli, Vel.-Bečkereku, Vinkovcima, Vršcu, Zagrebu, Zemunu i Zvorniku. Ima u državi dvadeset školskih poliklinika, ima dječjih dispanzera. Zakon o osiguranju radnika ima također propise, koji omogućuju profilaktični rad. Osnivani su državni zavodi za specializovanje liječnika, podizane su škole za nudilje, otvarani su sanatorijumi, preventoriumi, oporavilišta, letovališta i šumske škole. Takovih ustanova ima a) za djecu u Crikvenici, Kraljevici, Košutnjaku kod Beograda, Lipiku, Lokrumu, Novom Sadu,

Digitized by Google

Šapcu, Selcima, Topolšici, na Palima kod Sarajeva, i na Fruškoj Gori. b) Za odrasle na Brestovcu, Golniku, Paliću, ostrvu Rabu, zatim u Kasindolu, Klenovniku, Koviljači, Novom Marofu, Surdulici, Topolšici, Vrnjcima i Vurbergu. Mnoge bolnice imaju svoja odjeljenja za izolovanje težih bolesnika, u Sarajevu je uređen zavod za liječenje lupusa.

Prije 1918. imali smo u državi samo jedan sanatorij za tuberkulozne, lječilište radničkog osiguranja na Brestovcu. Napredak je velik. Ipak smo još na početku pravoga rada.

Ovaj blijedi prikaz bogatog sadržaja knjige dra. Savića, neka bude podstek svima radnicima na polju radničkog osiguranja da kupuju i pročitaju ovu knjigu. Napisana je znanjem učenjaka, poletom i snagom prosvjetitelja. Ova knjiga nije mrtvo slovo, ona je živa energija. To smo osjećali i mi, koji nakon gorkih iskustava i razočaranja ne možemo da u svemu djelimo optimizam dra. Savića. Ova energija, ovaj zdravi optimizam moraju pobjediti. **Dr. Hahn.**

Dr. Ante Mudrinić: Osvrt na rad liječnika okružnog ureda za osiguranje radnika u godini 1925., Zagreb 1926. Okružni uredi za osiguranje radnika za vrijeme svoga četirigodišnjeg djelovanja po novom zakonu o osiguranju radnika nisu do sada izdavali zvaničnih izvještaja o svome radu. Uslijed toga razumljivo je, da su nastali tim više radi neorijentiranosti u javnosti mnogi, u većini slučajeva neopravdani prigovori protiv rada pojedinih službenika a naročito pojedinih liječnika radničkog osiguranja. Ovi su napadaji osobito rašireni u našim velikim gradovima, gdje je okupljena veća masa osiguranika, koji su po svojoj kvalifikaciji stručno i duševno spremniji i koji postavljaju na ovu instituciju veće zahtjeve, nego li radnici u manjim mjestima, gdje većinu sačinjavaju nekvalificirani radnici odnosno radnici sa vrlo niskim kulturnim nivoem. Da se zagrebački okružni ured jednom prikaže javnosti sa rezultatima svoga rada, a napose da suzbije u posljednje vrijeme vrlo učestale prigovore, izdana je gornja publikacija. Liječnik dr. Rosner u svome predgovoru iznio je vrlo dobro, sa kakvim je sve poteškoćama skopčana služba jednog liječnika u instituciji radničkog osiguranja. Ona zahteva od liječnika ne samo sposobnost za vršenje čisto medicinske dužnosti već zahtjeva od njega da bude i velik psiholog i dobar pedagog.

Ravnatelj dr. Mudrinić iznio je u svojim prikazima historijat rada liječničke službe na području zagrebačkog okružnog ureda prikazavši, kako je novi zakon zatekao ured u neprikladnim prostorijama za vršenje medicinske službe prema zahtjevima najnovijih metoda medicinske znanosti. On je iznio, kako je ured morao da iznenada primi veći broj osiguranika u premalene prostorije i kako je to sve glavni uzrok za napadaje, koji su se kroz ovo četiri godine čuli u javnosti protiv rada zagrebačkog okružnog ureda. Pohvalno je, što je pisac iznio sasvim otvoreno sve uzroke nedostatcima liječničke službe kao i uzroke neopravdanim napadajima na rad okružnog ureda. Kad čovjek pročita ovu knjigu dolazi do uvjerenja, da je sasvim pogrešno svako ono nastojanje, koje ide za time, da se priječi gradjenje vlastitih uredskih zgrada, gradjenih po principima tehnike rada ustanova radničkog osiguranja i da je dovoljno kupovanje običnih stanbenih zgrada za svrhe okružnih ureda.

Tko se želi upoznati sa radom liječnika okružnog ureda, naći će najbolje podatke u ovoj knjizi. Svatko će se uvjeriti, da se u organizaciji liječničke službe kod nas kroči, ako ne uporedo, a ono približno sa napretkom medicinske znanosti.

Najtoplije preporučujemo ovu knjigu svim stručnjacima i prijateljima radničkog osiguranja. **Haberle.**

Časopisi.

Monatsschriff für Arbeiter- und Angestellten-Versicherung svez. 11. sp. 613.—620. Dr. Hoffmann: Promjene u potpori porodiljama. Sp. 620.—624. H. Burghardt: Sirotinjske rente nakon smrti osigurane majke. — Sp. 624.—627. Dr. Karhold: Inozemno socijalno osiguranje u trećoj četvrti god. 1926.

Svez. 12. sp. 687.—689. Dr. Waschow: Može li poslodavac tražiti od svoje poduzetničke blagajne isplatu naknada za ubiranje prinosa za skrb neuposlenih?

Revue Internationale du Travail br. 6. str. 854.—870. Dr. Cesare Biondi: Medicinsko-zakonska praksa u službi socijalnoga osiguranja i problem unifikacije.

Przeglad Ubezpieczen Spolecznych br. 9. str. 164.—166. Dr. S. La-Wicz: Razvoj lekarstva kod bolesničkih blagajna M. Warszawe. — Str. 170.—173. Tadeusz

Digitized by Google

Bartnicki: Stanje bolesničkog osiguranja u Njemačkoj god. 1924. i 1925.

Deutsche Zeitschrift für öffentl. Versicherung u. Volkswohlfahrt br. 10. str. 141.—143. Dr. Wilhelm Butschek: Problemi osiguranja za slučaj neuposlenosti.

Br. 11. str. 149.—151. Ludwig Köhler: O pojmu zaslužbe napojnicama.

Invaliditäts und Altersversicherung br. 10. str. 73. Savez industrija i socijalna uprava. str. 73.—74. Participiranje članova bolesničkih blagajna na lekarskim troškovima.

Br. 11. str. 83.—84. Troškovi viših ureda za osiguranje.

Br. 12. str. 89.—90. Lekarski sistemi.

Die Landkrankenkasse br. 23. str. 178. Opterećenje privrede po socijalnom osiguranju u Poljskoj.

Br. 24. str. 186. Ispiti za namještenike bolesničkih blagajna.

Radnički Pokret Svez. 12. str. 274.—375. H.: Pitanje besposlice.

Internationale Rundschau der Arbeit Svez. 12. str. 1101—1114. Dr. Erich Molitor: Razvitak zakonskih ograničenja oglašivanja za zaštitu radnika u kontinentalnim pravima. — Str. 1114.—1121. Gino Arias: Sindikalna reforma u Italiji.

Soziale Praxis und Archiv für Volkswohlfahrt Br. 49. sp. 1251. Razvitak Medjunarodne organizacije rada u god. 1925.

Br. 50. sp. 1271.—1279. Osnova zakona o zaštiti radnika. — sp. 1282.—1283. Anna Pappritz: Zaštita radnika u osnovi zakona o gostionama.

Br. 51. sp. 1312.—1315. Dr. Robert Plank: Pitanje radnih zajednica na području zdravstvene skrbi.

Br. 52. sp. 1335.—1339. Dr. Mina Büttel: Osiguranje za slučaj bolesti u raznim zemljama. — sp. 1339.—1341. Obnova osiguranja namještenika. — sp. 1341. Novo osiguranje notara u Austriji.

La Vie Sociale en France br. 11. str. 166.—168. Dr. C. Chauveau: Socijalno osiguranje str. 172.—174. Radničko zakonodavstvo u Alžiru. — str. 175.—178. XIV. kongres narodne federacije pripomoćnih društava, 20.—26. septembra 1926. u Strasburgu.

Br. 12. str. 181.—183. Dr. C. Chaveau: Finansijsko ravnovjesje socijalnoga osiguranja. — str. 191.—192. Dr. C. Chaveau: Socijalno osiguranje. — str. 193.—195. Meyer: Rupa u francuskoj socijalnoj skrbi.

Br. 13. str. 197. Venerične bolesti i kazalište. — str. 198.—199. Dr. C. Chaveau: Finansijsko ravnovjesje socijalnoga osiguranja (nastavak).

Deutsche Krankenkasse br. 48. str. 1013.—1016. Dr. Nottbohm: Mlijeko kao temelj narodnog zdravlja. — str. 1018.—1028. H. Baum: Izobrazba činovnika socijalnoga osiguranja.

Br. 49. str. 1042.—1045. Dr. Georg Baum: Osnova zakona o sudu rada. — str. 1051.—1058. Traugott Conradt: Bolesnička njega porodice.

Br. 50. str. 1065.—1067. Fr. Kleeis: Opseg njemačkog socijalnoga osiguranja — Str. 1070.—1077. Osiguranje za slučaj bolesti u Njemačkoj u god. 1924.

Br. 51. str. 1088.—1093. Dr. Ernst Kaskel: Kakve prirode treba da bude liječilište za tuberkulozne? — Str. 1093.—1097. Wilhelm Adler: Vlastita poduzeća bolesničkih blagajna.

Br. 52. str. 1103.—1106. Pruski takseni pravilnik za lekare.

Die Arbeiter-Versorgung svez. 34. str. 529.—533. Dr. Ernest Cahn: Upliv novog radnog prava na specijalno službovno pravo namještenika nosioca osiguranja.

Mjesečnik, glasilo pravničkoga društva br. 11.—12. str. 481.—489. Dr. Leo Rotter: O socijologiji i socijološkoj primjeni.

Revue du Travail br. 11. str. 1745.—1752. Primjena zakona o osamčasovnom radnom vremenu u Francuskoj. — Str. 1778.—1781. Socijalno osiguranje rudara u Njemačkoj.

Ekonomist br. 12. str. 923.—943. dr. M. Todorović: Predračun budgeta državnih prihoda za budžetsku 1927./28. godinu. — Str. 967.—974. Dr. L. Kostić: Statističke oblasti.

Savremena opština br. 9. str. 3.—12. Dr. Miroslav Stojadinović: Smisao samouprave. — Str. 12.—19. Dr. Lazar Marković: Samouprave i autonomije. — Str. 19.—20. Dr. V. Marinković: Opštinska samouprava.

Volkstümliche Zeitschrift für die gesamte Sozialversicherung br. 23. str. 367.—371. H. Fehlinger: Rezultati osiguranja za slučaj neuposlenosti u Velikoj Britaniji.

Internationale Zeitschrift für Sozialversicherung Svez. 9. str. 203.—210. Jacques Dreyfuss: Princip, razvitak i stanje francuskih uzajamnih blagajna prema osiguranju porodičnih dodataka.

Digitized by Google

Svez. 11. str. 257.—261. H. C. Emmerson: Potpora neuposlenima kod štrajka u Velikoj Britaniji. — Str. 261.—267. Ludwig Wokurek: Imovinsko pokriće u socijalnom osiguranju Čehoslovačke. — Str. 267.—270. Dr. Wilhelm Butschek: Pokušaji s Gentskim sistemom u Čehoslovačkoj.

Privreda br. 12. str. 332.—341. Revizija zakona o taksama.

Arbeiterschutz br. 23. Laurenz Widholz. — Str. 269.—271. Problem bečke jedinstvene blagajne. — Str. 271.—272. Radničko osiguranje i spolne bolesti. — Str. 277.—279. Dr. Margret Hilferding-Hönigsberg: Opaske k osnovi zakona za suzbijanje spolnih bolesti.

Br. 24. str. 278.—279. Anton Hölzl: Suzbijanje alkohola i produkcija. — Str. 279.—280. Suzbijanje tuberkuloze i socijalno osiguranje. — Str. 280.—281. Ambulante bolesničkih blagajna u Berlinu.

Reichsarbeitsblatt br. 44. str. 780.—784. Dr. Waldemar Zimmermann: Psihični uticaji nacionalizacije na radništvo.

Br. 45. str. 797.—802. Dr. W. Zimmermann: Psihični uticaji nacionalizacije na radništvo.

Br. 47. str. 825.—828. W. Graeber: Radni odnošaji u pekarnama i slastičarnama prema izveštaju njemačkih inspektora rada. — Str. 831.—832. Zaštita protiv nezgode u industriji u Velikoj Britaniji. — Str. 832.—834. Herman Teichert: Engleski propisi o zaštiti radnika u fabrikama akumulatora. — Str. 834.—836. R. B. Morley: Zaštita protiv nezgode u Kanadi.

Svepomoć br. 21. str. 322.—323. Jos. Doskočil: Činovnici-učitelji osiguranika.

Br. 22. str. 336.—338. Fr. Beneš: Socijalna politika u Ruskoj. — Str. 341.—342. Vaclav Novak: Zdravstveno stanje radništva čehosl. tvornica duhana prema statistici u g. 1924.

Br. 23. str. 351.—352. Jaroslav Hovorka: Socijalno osiguranje u svjetlu gospodarskih problema. — Str. 355.—357. Fr. Beneš: Socijalna politika u Ruskoj. — Str. 357—359. Fr. Hruška: O članskoj legitimaciji.

Br. 24. str. 367.—369. Dr. L. Winter: O situaciji socijalnoga osiguranja. — Str. 369—370. Fr. Beneš: Socijalna politika u Ruskoj. — Str. 370.—371. Savezi bolesničkih blagajna u statistici ministarstva socijalne skrbi u g. 1923.

Le Assicuraziani Sociali br. 6. str. 1.—6. Corrado Mareli: Ideje i činjenice korporativne države. Polica rada. — Str. 6.—31. Dr. Alfred Manes: Socijalno osiguranje u svom internacionalnom položaju i njegovi problemi. — Str. 31.—48. Dr. Žaburo Mori: Socijalno osiguranje u Japanu.

Novi veliki **Katalog Srpsko-Hrvatske Književnosti i Časopisa** (Listova) biće za 15 dana gotov. Isti sadrži na 320 strana velikog formata sve srpsko-hrvatske knjige i listove. Katalog se može dobiti po ceni od 8 Din (novac unapred poslati) kod Izdavačke Knjižarnice »Napredak« u Beogradu.

Digitized by Google

Službeni Glasnik Sred. Ureda za osiguranje radnika.

Broj 41.460/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, u predmetu predloženja iskaza onih poslodavaca, koji dugujy prinose za više od četiri mjesečnog propisa.

Svim mjesnim organima.

Obzirom na sveudilj rastuće zaostatke na prinosima, koji su do konca god. 1925. kod svih mesnih organa dosegli iznos od Dinara 140,687.440·16, a da Središnji Ured barem približno uzmogne ustanoviti, koliko je od toga zaostatka neutjeriveo ili dubiozno, pozivaju se mesni organi, da najkasnije do 15. marta 1927. ovom uredu predloži iskaz poslodavaca, koji dugujy propisane im prinose za više od četiri mjeseca.

Oni mesni organi, koji su sa propisivanjem prinosa u kurentnom stanju t. j. kod kojih će do 8. februara 1927. propisan biti prinos za mjesec decembar 1926. imaju u iskaz unesti samo one poslodavce, koji dugujy prinose za mjesec august 1926. i za ostale još ranije mjesece.

Mesni organi, koji sa propisivanjem prinosa nisu u kurentnom stanju t. j. kod kojih će do 8. februara 1927. propisan biti prinos tek za mjesec novembar 1926. imaju u iskaz unesti samo one poslodavce, koji dugujy prinose za mjesec juli 1926. i za ostale još ranije mjesece, a kod kojih će do 8. februara 1927. možda propisan biti prinos samo do uključivo mjeseca oktobra 1926. imaju u iskaz unetj samo one poslodavce, koji dugujy prinose za mjesec juni 1926. i za ostale još ranije mjesece.

Ovaj iskaz imade sadržavati slijedeće podatke:

1. Tekući broj.
2. Broj katastra (konto broj).
3. Ime i prezime poslodavca, ili naziv predužeća.
4. Sedište poslodavca.
5. Vrst posla.
6. Na koje se vreme dug odnosi. Na primer: za mjesec V.—VIII. 1926. i t. d.
7. Ukupna dugovina sem propisanog prinosa za zadnja četiri mjeseca.
8. Opaska.

U opasci treba navesti razlog neplatežа, kao na primer:

a) Pao pod stečaj, dugovina prijavljena stečajnom sudu.
b) Umro bez ostavštine i bez nasljednika.
c) Nepoznatog boravišta.
d) Uskraćuje platež ovrha u tečaju.
e) Dozvoljena obročna otplata duga, obroci se redovno uplaćuju i t. d.

U slučajevima pod a), b) i c) treba iskazati sveukupnu dugovinu bez obzira na razdobje na koje se dugovina odnosi.

U Zagrebu, dne 31. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

Број: 41.359/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету састава Записника самоуправних органа окружних уреда за осигурање радника.

Свим мјесним органима.

Министарство Социјалне Политике доставило је овамо акт број 449/IV. О. од 27. децембра 1926. године слиједеће садржине:

»Министарство Социјалне Политике, прегледајући записнике седница самоуправних органа Окружних Уреда за Осигурање Радника, приметило је, да се многи Уреди не држе прописа §§ 167., 171., 78., 82. и 91. Статута Средишњег Уреда за Осигурање Радника и Окружнице Средишњег Уреда од 30. октобра 1922. год. Бр. 3.173/1922. у погледу састава и садржине записника одржаних седница, него да у записнике уносе сасвим непотребне ствари (личне разговоре, разне примедбе чланова, упадице, опширно разлагање стављених против предлога и томе слично), док међутим у исте у многим случајевима не уносе тачан текст усвојеног закључка.

С тога, а на основу §§ 178. и 181. Закона о Осигурању Радника, наређујем, — да сви месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника у будуће не уносе у записнике одржаних седница својих самоуправних органа непотребне и излишне ствари и сувише опширне дебате, него да се у погледу састава записника стриктно придржавају напред поменутих прописа Статута тога Уреда те да код уношења појединих предмета у записнике означују: тачку записника, број предлога, име референта, односни предмет укратко дебату са евентуално стављеним против предлозима, потпун и тачан текст усвојене одлуке и најзад размеру гласова при гласању. За случај пак да члан, који присуствује седници, жели да отклони од себе сваку одговорност за донету одлуку, може у смислу §§ 169. и 173. Статута тога Уреда поднети писмену представку надлежном органу.«

Што се саопћује свим месним органима с позивом, да се у будуће држе најстроже одредаба Статута, као и горњег решења Министарства Социјалне Политике.

У Загребу, дне 5. јануара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Broj 41.331/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu revizije Statuta Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa.

Svim okružnim uredima.

Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u svojoj sjednici od 15. decembra 1926. zaključilo je, da se obzirom na ukazanu potrebu pristupi reviziji Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa. U tu svrhu bit će na narednoj sjednici tog ravnateljstva izabrani izmedju članova ravnateljstva poseban odbor za reviziju Statuta.

Osnova o izmjenama i nadopunama Statuta, koju će izraditi uprava Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i spomenuti odbor ravnateljstva bit će svojevremeno dostavljena Okružnim uredima na mišljenje. No i prije toga pozivaju se okružni uredi, da po mogućnosti što prije a najkasnije do 15. februara 1927. ovamo predlože obrazložena mišljenja svoje uprave o tom, koje bi se odredbe Statuta imale izmijeniti odnosno nadopuniti.

Digitized by Google

Time u vezi upozoravaju se Okružni Uredi, da se revizija Statuta ima u glavnom kretati u pravcu pojednostavljenja organizacije samouprave, napose u pogledu izbornog postupka za glavnu skupštinu, nadalje u pogledu odredjenja djelokruga uprave napram samoupravnim organima, djelokruga pojedinih samoupravnih organa, djelokruga Središnjeg ureda spram okružnih ureda te u pravcu pojednostavljenja unutarnje organizacije uprave Središnjeg i Okružnih ureda napose u predmetu propisivanja i ubiranja prinosa, odmjerivanja i isplate potpora i t. d.

U Zagrebu, dne 28. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj 41.330/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu revizije Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Svim okružnim uredima.

U vezi s ovostranom okružnicom br. 41.331. od 28. decembra 1926. saopćuje se okružnim uredima, da se prema zaključku ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 14. decembra 1926. ima podvrći reviziji Službeni Pravilnik službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Uprava Središnjeg Ureda i poseban odbor ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika za reviziju Službenog Pravilnika izradit će osnovu o izmjenama i nadopunama Službenog Pravilnika, koju će okružni uredi svojevremeno primiti na mišljenje.

No već sada pozivaju se okružni uredi, da po mogućnosti što prije a najkasnije do 15. februara 1926. ovamo predlože obrazložena mišljenja uprave o pojedinim odredbama Službenog Pravilnika, koje bi se imale izmjeniti odnosno nadopuniti i u kojem smjeru.

Reviziji imale bi se u prvom redu podvrći odredbe Službenog Pravilnika o stupanju službenika u službu odnosno o njihovom kretanju (napredovanju) u službi, te propisi disciplinskog postupka u cilju pojednostavljenja tog postupka.

U Zagrebu, dne 28. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 41.256/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu izravnog ubiranja prinosa i prireza od poslodavaca po Središnjem Uredu na teritoriju onih mesnih organa, koji ne udovoljavaju svojim platežnim obavezama po § 140. ZOR.

Svim mjesnim organima.

Središnji Ured izdao je dosada svojim mesnim organima opetovana upozorenja, pozive i naredjenja, da redovno početkom svakog mjeseca Središnjem Uredu doznače u prošlom mjesecu ubrane prinose za nesrećni slučaj, prireze za berzu rada i radničke komore, kao i doprinose penzionog fonda. No sva ova upozorenja i naredjenja Središnjeg Ureda ostala su ili posve bezuspješna ili je eventualni uspjeh bio vrlo slab.

Ovaj postupak mesnih organa ponukao je ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, da u svojoj sjednici od 22. februara 1926. stvori zaključak, kojim mesne organe Središnjeg Ureda sa 1. januarom 1926. obvezuje na platež 5% zateznih kamata za, do konca godine 1925. ubrane, a do 10. januara 1926.

Digitized by Google

Središnjem Uredu nedoznačene prinose za nesrećni slučaj, te prireze za berzu rada i radničke komore, kao i doprinose penzionog fonda. Nadalje su spomenutim zaključkom ravnateljstva Središnjeg Ureda mesni organi obvezani na platež 5% zateznih kamata i za tekuće prinose za nesrećni slučaj, te prireze berze rada i radničkih komora, kao i doprinose penzionog fonda, koje će počevši od 1. januara 1926. ubrati, a ne će ih do 10. idućeg mjeseca Središnjem Uredu doznačiti.

Unatoč ranijih naredjenja i spomenutog zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda, nije velika većina mesnih organa Središnjeg Ureda udovoljila svojim platežnim obavezama, koje imade naprama Središnjem Uredu, što proizlazi iz njihovog dugovanja Središnjem Uredu sa 31. decembrom 1925.

Sa 31. decembrom 1925. dugovali su mesni organi Središnjem Uredu glasom zaključnih računa za godinu 1925. i to:

1. za ubrane a ne doznačene prinose za nesrećni slučaj . . .	Din	38,532.391·95
2. za ubrane, a ne doznačene prireze berze rada	„	7,685.726·65
3. za ubrane, a ne doznačene prireze radničke komore . . .	„	5,653.407·39
4. za dužne doprinose penzionom fondu	„	2,263.186·98
ukupno	Din	54,134.712·97

Pošto Središnji Ured obzirom na opšte loše financijsko stanje osiguranja ne može dopustiti, da njegovi mesni organi u svrhe grane osiguranja za slučaj bolesti, troše novac, koji toj grani osiguranja ne pripada, te pošto su sve dosadašnje odredbe Središnjeg Ureda izdane u tom pravcu, ostale bez željenog uspjeha, zaključilo je ravnateljstvo Središnjeg Ureda u svojoj sjednici od 16. decembra 1926. slijedeće:

»Predsjedništvo Središnjeg Ureda ovlašćuje se na izdanje svih nužnih odredaba, da kod mesnih organa Središnjeg Ureda, koji ne udovoljavaju dužnostima odredjenima u al. 1. § 140. ZOR, počevši od 1. aprila 1927. godine uredi izravno ubiranje svih vrsti prinosa (za bolest, nesrećni slučaj, Radničke Komore i Berzu Rada) za Središnji Ured za Osiguranje Radnika i to kod poslodavaca, koje predsjedništvo samo izabere i označi.

Po predsjedništvu Središnjeg Ureda izdane odredbe ostati će kod svakog pojedinog mesnog organa na snazi, do potpunog podmrienja tražbine računa grane osiguranja za nesrećni slučaj, Radničkih Komora i Berze Rada.«

Povodom ovog zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda pozivaju se mesni organi, da najkasnije do 31. januara 1927. Središnjem Uredu predlože iskaz onih preduzeća, koja imaju prosječno godišnje 100 ili više prijavljenih namještenika, odnosno, koji prosječno godišnje plaćaju barem 50.000 Din ili više, sveukupnih prinosa, da na temelju istoga Predsjedništvo Središnjeg Ureda uzmogne označiti one poslodavce, koji će počevši od 1. aprila 1927. sve svoje prinose izravno Središnjem Uredu doznačivati, u k o l i k o m e s n i o r g a n i n e ć e s a m i s v o j i m d u ž n o s t i m a g l e d e d o z n a č i v a n j a p r i n o s a z a n e s r e ć n i s l u č a j, B e r z e R a d a i R a d n i č k i h K o m o r a t e P e n z i o n o g f o n d a u c j e l o s t i u d o v o l j a v a t i.

Ovaj iskaz imade sadržavati slijedeće rubrike:

1. tekući broj;
2. ime i prezime poslodavca, odnosno kod preduzeća naslov preduzeća;
3. sjedište poslodavca ili preduzeća, i točnu adresu;
4. poprečni godišnji broj prijavljenih članova;
5. iznos propisanih svih vrsti prinosa i prireza do konca novembra 1926.;
6. opaska.

Detaljne odredbe u pogledu provedbe napred spomenutog zaključka Ravnateljstva Središnjeg Ureda od 16. decembra 1926. uslijediti će naknadno.

U Z a g r e b u, dne 29. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

HIGIJENSKI ZAVOD-BOLNICA ZA ZARAZNE BOLESTI — ZAGREB.

Broj: 796/1926. U Zagrebu, dne 28. decembra 1926.

Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika

u Zagrebu.

Rešenjem gospodina Ministra Narodnog Zdravlja od 25. marta 1926. H. broj 13.049 ima se počam od 1. aprila o. g. Kužna bolnica pod državnom upravom u Zagrebu smatrati kao odelenje i sastavni deo Higijenskog zavoda sa Školom Narodnog Zdravlja u Zagrebu.

Shodno Pravilniku o osnivanju, organizaciji i radu Higijenskog zavoda sa Školom Narodnog Zdravlja u Zagrebu čl. 2. odobrenog od Gospodina Ministra Narodnog Zdravlja odlukom od 1. septembra 1926. H. br. 35.650 dobiva Kužna bolnica u Zagrebu novi naziv:

Bolnica za Zarazne Bolesti.

Prema gornjem prestaje djelovati sa koncem decembra 1926. Kužna bolnica u Zagrebu, a počinje djelovati počam od 1. januara 1927. Bolnica za zarazne bolesti kao odelenje Higijenskog zavoda u Zagrebu i to nadalje kao samoupravna bolnica.

Svu Vašu poštu za nas izvolite u buduće nasloviti: Higijenski zavod: Bolnica za zarazne bolesti, Zagreb, Mirogojska cesta 8.

O prednjem čast nam je izvestiti Vas, radi znanja i dalnjeg postupka.

Ravnatelj: Upravitelj:

Potpis nečitljiv v. r. M. P. Potpis nečitljiv v. r.

SREDIŠNJI URED ZA OSIGURANJE RADNIKA U ZAGREBU.

Broj: 41.249/1926.

Svim mjesnim organima.

Znanja radi.

U Zagrebu, dne 31. decembra 1926.

Generalni direktor: u z.
Dr. Ježić v. r.

Број 40.703/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету преинаке окружнице број 23.907/1926. од 18. августа 1926.

Свим мјесним органима.

Окружницом Средишњег Уреда за осигурање радника од 18. августа 1926. број 23.907/1926. (Радничка Заштита од год. 1926. страна 461. 5. алинеја задња изрека) одређено је, да трошкови огласа, којим се послодавци обавјешћују о снижењу прireза за Радничке Коморе од 0·5% на 0·3%, терете рачун убраног прireза Радничких Комора.

Предсједништво Средишњег Уреда за осигурање радника у својој сједници од 11. јануара 1927. закључило је промјену споменуте окружнице онамо, да трошкови тога огласа не терете рачун убраног прireза Радничких Комора већ рачун управних трошкова месних органа Средишњег Уреда за осигурање радника.

Digitized by Google

Позивју се стога месни органи да трошкове тога огласа са 31. дегембра 1926. сторнирају са рачуна убраног прireза Радничких Комора на тај начин, да ће с тим трошковима теретити рачун својих управних трошкова, а у корист рачуна убраног прireза Радничке Коморе.

У З а г р е б у, дне 12. јануара 1927.

Генерални директор: у з.
Албин Бауер в. р.

Број: 40.666/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету исплате хранарине члановима пригодом упућивања на лечење у болницу.

С в и м м е с н и м о р г а н и м а.

Опажено је, да они месни органи, који су у већој удаљености (један или два дана вожње прометним средством) од места у којем се налази болница, пригодом упућивања у болницу исплаћују члановима поред путног трошка и хранарину за један до два дана — већ према удаљености — тако, да се дешава, те Окружни Уреди исплате члану хранарину за онај дан, који стиже у болницу, а за тај исти дан дужни су платити и болнички трошак.

Будући је овакав поступак у опреци са одредбама §-а 53. Закона о Осигурању Радника позивају се месни органи, да пригодом упућивања чланова у болницу тачно пазе на то, који дан члан имаде да стигне у болницу и да му за тај дан не исплаћују хранарину.

У З а г р е б у, дне 8. јануара 1927.

Генерални директор: у з.
Др. **Јежић** в. р.

Broj: 40.475/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu propisivanja Chinina za malariju po uredskim lekarima.

S v i m m j e s n i m o r g a n i m a.

Ministarstvo Narodnog Zdravlja odredilo je svojom naredbom Ap. br. 31.249/26 od 1. jula 1926. sledeće:

»Svaka javna gradjanska apoteka i vlasnici ručnih i filijal apoteka dužni su držati Chinin za malariju za odrasle i za djecu i izdavati ga na zahtev stranke i na lekarski propis po ceni odredjenoj u taksi.

Chinin za malariju mora biti pakovan u običnim kartonima sa natpisom »Chinin za malariju« »za odrasle« odnosno »za djecu« i vrsta chinina. Na kartonu mora biti vidljivo istaknuta cena i uputstvo.

Chinin za malariju za odrasle mora sadržavati: po 20 kom. Tabl. Chinini hydrochlorici 0·25 gr.

Chinin za malariju za decu mora sadržavati: po 20 kom. Tabl. Chinini tannici a 0·25 gr.

Rešenjem Ministarstva Narodnog Zdravlja Ap. br. 44.437/26. od 1. oktobra 1926. odredjena je cena Chininu za malariju za odrasle Din 8·— za jedan karton, a Chinin za malariju za djecu Din 6·50 za jedan karton.

Pošto je ovako pakovan Chinin jeftiniji, nego ako lekar prepiše Chinin u bilo kojoj formi, to se pozivlju mesni organi, da odmah upozore svoje uredske

Digitized by Google

lekare na gornju naredbu Ministarstva Narodnog Zdravlja. Lekari imaju da ovaj Chinin odsele pripisuju članovima Okružnog Ureda po ovom prepisu:

Rp:
Chinin pro malaria
pro Adult
sct. N° unam, ili

Rp:
Chinin pro malaria
pro infant.
sct. N° unam.

Na ovako prepisan recept apotekar će biti dužan izdati i računati Chinin za malariju.

Središnji ured će prigodom retaksacije apotekarskih računa strogo paziti, da li se lekari drže propisa ove okružnice, te će, ako opaze, da lekari prepisuju ovaj Chinin u kojoj drugoj formi, iste pozvati na odgovornost da nadoknade uredu štetu u smislu okružnice broj 12.906/24. točka 8. i okružnice br. 26.940/25. tačka 3. d).

U Zagrebu, dne 18. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 39.050/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu upućivanja obiteljskih pripadnika osiguranih članova u oporavilište »Kasindo« te plaćanja opskrbnih pristojbi.

Svim mesnim organima.

Upravni odbor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u svojoj sednici od 4. decembra 1926. pod čl. 1819. sjedničkog zapisnika zaključio je, da Okružni Uredi mogu u oporavilište »Kasindo« upućivati i obiteljske pripadnike svojih osiguranih članova no uz uslov, da bolno-opskrbni troškovi za prve četiri nedelje lečenja padaju do iznosa, kojega bi mesni organ bio dužan platiti za lečenje u kojoj javnoj bolnici, na teret mesnog organa, koji je obiteljskog pripadnika na lečenje uputio, dočim razliku do potpune bolno-opskrbne takse, koja je određena u oporavilištu »Kasindo« za osigurane članove, ima da snosi osigurani član, po kome njegov član porodice stiče pravo na potpore po Zakonu o Osiguranju Radnika, odnosno sam član porodice tog osiguranog člana.

Troškovi lečenja porodičnih članova u oporavilištu »Kasindo« preko četiri nedelje padaju u celosti na teret osiguranog odnosno porodičnog člana.

Troškovi podvoza porodičnih članova terete u celosti mesni organ od iznosa, koji je predviđen i za osigurane članove.

Mesni organi dužni su isplatiti oporavilištu sve troškove nastale usled lečenja članova porodica svojih osiguranih članova upućenih na lečenje u oporavilište i sami se starati, da od njih naplate odnosne svote.

Prednje se saopštava svim mesnim organima radi znanja i upravljanja.

U Zagrebu, dne 31. decembra 1926.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Digitized by Google

Broj: 38.154/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu bolnoopskrbne takse po III. razredu u gradskoj bolnici u Požegi.

Svim mjesnim organima.

Savezno sa ovostranom okružnicom od 12. novembra 1926. broj 35.476/1926. saopćuje se svim mesnim organima, da je Inspektor Ministra Narodnog Zdravlja u Zagrebu rešenjem od 27. novembra 1926. broj 26.534/1926. priopćio, da bolnoopskrbna taksa iznosi u gradskoj bolnici u Požegi po III. opskrbnom razredu dnevno Din 22·50, a ne Din 22·—, pa se u toliko napred pomenuta okružnica ispravlja.

Što se mesnim organima stavlja radi znanja i ravnanja.

U Zagrebu, dne 9. decembra 1926.

Generalni direktor: u z.
Dr. **Ježić** v. r.

Broj: 36.739/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu plaćanja 6%-tnih zateznih kamata na sve opskrbne račune lječilišta »Brestovac«.

Svim mjesnim organima
Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za osiguranje radnika raspravljajući na sjednici svojoj od 15. decembra 1926. predloženi proračun upravnih troškova lječilišta »Brestovac« na Sljemenu za 1927. godinu — konstatiralo je, da deficit toga lječilišta povećavaju i kamati, koje mora lječilište plaćati Središnjem Uredu za osiguranje radnika na pozajmljeni obrtni kapital.

Iz predloženog iskaza dugovanja nepodmirenih opskrbnih računa lječilištu »Brestovac« sa strane mjesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika — razabralo je ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, da bi taj deficit, odnosno kamati, koje mora lječilište Središnjeg Ureda za osiguranje radnika plaćati, bio znatno manji, kad bi mjesni organi Središnjeg Ureda za osiguranje radnika redovno i točno isplaćivali lječilištu »Brestovac« sve opskrbne račune.

Na osnovu svega toga zaključilo je ravnateljstvo Središnjeg Ureda za osiguranje radnika:

Mjesni organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika imadu od 1. januara 1927. g. plaćati lječilištu »Brestovac« na Sljemenu 6%tne zatezne kamate na sve opskrbne račune, koji ne budu podmireni u roku od 30 dana iza predloženja.

Ovo vrijedi i za sve opskrbne račune lječilišta »Brestovac«, kojima je tridesetdnevni rok plaćanja istekao 1. januara 1927. god.

Što se priopćuie svim mjesnim organima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika — na znanje, ravnanje i obdržavanje.

U Zagrebu, dne 31. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

Broj: 37.714/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu sporazuma sa lekarskim komorama pri namještanju lekara Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa.

Svim mjesnim organima.

Na osnovu utanačenja između Središnjeg Ureda i lekarskih komora odnosno postupka pri odobravanju ugovora sa lekarima Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa a u vezi sa okružnicom Središnjeg Ureda od 5. augusta 1924. br. 19.568/24. (P. Z. VI.) određuje se sljedeće:

Okružni Uredi ne mogu u buduće namjestiti lekara bilo u kojem svojstvu, ako isti ne predloži uvjerenje, da je upisan u nadležnu lekarsku komoru.

Ugovorno namještenje ima liječnik da smjesta nakon potpisa ugovora javi svojoj nadležnoj komori. Jedan primjerak ugovora poslat će novo namješteni ugovorni liječnik komori, koja će staviti na ovaj primjerak klauzulu o odobrenju i poslat će ovaj odobreni primjerak ugovora preko Središnjeg Ureda natrag lekaru. Središnji Ured bilježit će na druga dva primjerka ugovora klauzulu liječničke komore.

Na osnovu prednjeg izmjenjuje se odredba pod tač. IV. stav. 11. okružnice br. 19.568/24. u tolико, da će Okružni Uredi u buduće za svakog lekara slati Središnjem Uredu po dva originalna primjerka ugovora sa izvještajem da je treći primjerak poslat od strane lekara nadležnoj komori.

Lekar činovnik ima nakon izbora da pošalje liječničkoj komori original ili overovljeni prepis svoga dekreta, koji će se istim putem vratiti lekaru. Lekari, koji će biti namješteni po sadašnjem službenom pravilniku ili po kolektivnom ugovoru, koji je sada na snazi i koji je bio dostavljen liječničkim komorama mogu odmah nakon izbora nastupiti službu.

Središnji Ured i mjesni mu organi uopće neće liječnike namještati po drugim uvjetima, nego što ih propisuje gore spomenuti pravilnik i kolektivni ugovor.

Ako se u iznimnim slučajevima (specijalisti i t. d.) ipak moraju namjestiti lekari po drugim uvjetima, dakle ne po gore spomenutom pravilniku i kolektivnom ugovoru, morati će liječnik prije nastupa službe zatražiti propisano odobrenje nadležne liječničke komore i neće nastupiti službu, dok komora nije odobrila ugovor.

Ako je liječnik u iznimnim hitnim slučajevima ipak privremeno nastupio službu, mora mu biti slobodno, da može da napusti službu unutar 14 dana nakon primitka negativnog rješenja komore.

Ako je komora odobrila »specijalni« ugovor ima se postupati kao kod namještenja po kolektivnom ugovoru.

U Zagrebu, dne 11. decembra 1926.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

PRAVILNIK

o upotrebi uredskih automobila.

Čl. 1.

Automobili Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa jesu: 1. Osobni, i to: a) za transport pacijenata u uredsko liječilište i natrag;

b) za obavljanje kućnih liječničkih posjeta, te 2. teretni, za prevoz živeža i ostalog materijala.

Digitized by Google

O tačno odredjenoj svrsi pojedinog automobila — a u koliko je moguće o njegovom voznom redu — zaključuje od slučaja do slučaja nadležni samoupravni organ Središnjeg Ureda odnosno njegovih mjesnih organa.

Čl. 2.

Automobili, koji podržavaju izmedju sjedišta Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa, te njihovih lječilišta, stoje pod upravom odnosnih lječilišta, dok su automobili odredjeni za vršenje vanjske liječničke službe pod upravom odnosnog mjesnog organa.

Čl. 3.

Svi uredski automobili imadu se upotrebljavati redovno samo u svrhe, navedene u čl. 1. Izuzetno — po odobrenju generalnog direktora Središnjeg Ureda odnosno upravnika mjesnih organa u sporazumu s glavnim liječnikom, te ravnatelja lječilišta — mogu se uredski automobili upotrebiti i za ostale službene svrhe ureda, odnosno lječilišta.

Čl. 4.

Uredski osobni automobili služe:

1. redovno:

a) za vožnju uredskih liječnika, kad obavljaju posjete izključivo osiguranim bolesnim članovima, odnosno njihovim obiteljskim pripadnicima;

b) za vožnju osiguranih članova, koji su upućeni u koje lječilište ili se vraćaju iz lječilišta;

c) za vožnju ravnatelja i upravitelja lječilišta odnosno upravnika ureda, kad u službi ureda odnosno lječilišta polazi u sjedište ureda odnosno u lječilište;

2. izuzetno:

a) za vožnju ostalih službenih lica uprave ureda i lječilišta te članova samoupravnih organa ureda, kada u smislu čl. 3. poduzimlju službene vožnje;

b) za vožnju privatnih pacijenata upućenih u odnosno lječilište, i privatnih lica, koja žele pratiti uredske članove, upućene u lječilište, te posjetioca pacijentima u lječilište — i to samo u koliko imade u autu raspoloživog mjesta, te uz posebnu taksu, koju od vremena do vremena ustanovljuje nadležni samoupravni organ ureda;

c) za vožnju namještenika u lječilištima, kad izvan službe s opravdanih razloga, a po odobrenju svog šefa, polaze u sjedište ureda, i to samo u vreme redovite vožnje te za slučaj raspoloživog mjesta u autu;

d) za vožnju raznih zvaničnih delegacija i gostiju iz inostranstva, koji žele razgledati zdravstvene institucije pojedinog ureda. Lica navedena u čl. 3. ovog Pravilnika odredjuju od slučaja do slučaja, tko je sve po ovoj točki vlastan poslužiti se uredskim autom.

Sva ostala lica, koja nisu navedena u ovom članu, nisu ovlaštena na vožnju u uredskim automobilima.

Čl. 5.

Teretni automobili služe za prevoz živežnog, sanitarnog i svega ostalog, isključivo uredskim lječilištima potrebnog materijala, i stoje pod neposrednom upravom upravitelja lječilišta.

Čl. 6.

O rasporedu redovitih vožnja, kao i o potrebi izvanredne vožnje u svakom pojedinom slučaju odlučuju upravnik ureda po sporazumu s glavnim liječnikom, odnosno ravnatelj lječilišta.

Raspored redovitih vožnja i pojedine izvanredne vožnje treba tako udesiti, da bude što manji broj poduzimanih vožnja, a ove da budu što bolje iskorišćene.

Napose treba nastojati, da se lica navedena u čl. 4. tačka 2. a) služe uredskim automobilom u vreme redovitih vožnja.

O tom valja napose voditi strogi nadzor.

Čl. 7.

Prevoz pacijenata u lječilište i natrag u sjedište ureda odnosno do željezničke stanice ima se u pravilu obavljati samo u odredjene dane u tjednu.

Digitized by Google

Isto se tako liječnički kućni posjeti imadu redovno obavljati dnevno u odredjene sate.

Čl. 8.

Činovnici uprave ureda odnosno lječilišta i članovi samouprave, koji se po odredbama ovog Pravilnika te na temelju svog putnog naloga odnosno poziva posluže uredskim automobilima nemaju prava na isplatu kilometrine, koja im inače pripada.

Čl. 9.

O izvršenim vožnjama kao i o potrošku benzina, ulja, guma i ostalim potrebštinama, vodi tačno evidenciju uprava ureda odnosno lječilišta.

Čl. 10.

Za svaku vožnju automobilom izdaje se šoferu (upravljaču kola) pismeni nalog, koji sadrži imena lica, koja se imadu voziti, povod i svrhu vožnje, broj kilometra na uri pri početku i svršetku svake pojedine vožnje, to jest broj prevaljenih kolimetara.

Potonje unaša u pismeni nalog šofer, koji imade na nalogu zabilježiti eventualne naročite dogodjaje prigodom vožnje. Tako ispunjeni nalog supotpisan po šoferu i licima, koja su se vozila, predaje šofer nakon vožnje odredjenom službujućem činovniku, koji provjerava istinitost podataka, po šoferu pribilježenih, napose kilometražu, te sve podatke s pismenog naloga unaša u evidenciju (čl. 9.).

U pogledu kontrole šofera može nadležno lice odrediti još posebne evidencije.

Čl. 11.

Svaki dan prije vožnje izvješćuje šofer o količini benzina, potrešenog prošlog dana. Odredjeni činovnik unosi navedenu količinu u evidenciju, te ustanovljuje, da li odgovara prevaljenom broju kilometara.

Čl. 12.

U svrhu kontrole izvršenih vožnja te potrošenog benzina imade se na svakom automobilu namjestiti i plombirati naprava za brojenje kilometara.

Čl. 13.

Benzin, ulje, gume i druge nadoknadne dijelove te potrebiti pribor nabavlja uprava ureda odnosno lječilišta, pridržavajući se kod tog Pravilnika za izvršenje odredaba iz §. 239. Statuta.

Uprava ureda odnosno lječilišta vodi poseban konto automobila.

O potrebi novih nabavaka benzina i drugih potrepština dužan ie šofer pravovremeno obavjestiti upravu.

Sa svim materijalom, kao nadoknadnim dijelovima, alatom, benzinom, uljem i t. d. imade šofer brižljivo i štedljivo postupati i čuvati se svake nepomnje.

Kod nabavaka svih tih potrebština treba osobito paziti, da li je naručba točno i u redu izvršena.

Šoferi su dužni — u koliko im to dopušta njihova izobrazba i inače njihovo znanje — bdjeti nad uporabnom sposobnošću automobila. Ako je po njihovom mišljenju potreban kakav stručnjački zahvat, imadu to odmah upravi javiti.

Čl. 14.

Šofere namješta te s njima sklapa ugovor organ ureda odnosno lječilišta, koji je po postojećim propisima nadležan namještati privremene namještenike.

Plaćevne uvjete šofera valja odredjivati prema prilikama i običajima mjesta.

Čl. 15.

Šoferi su podredjeni upravi ureda odnosno lječilišta.

Njihova je dužnost upravljanje uredskim automobilom, čišćenje i držanje u redu povjerenih mu automobila, te izvršavanje danih im naloga.

Digitized by Google

U slučaju potrebe imadu obavljati i druge odgovarajuće im poslove, naročito strojarske, bravarske i uopće mehaničarske radove.

Čl. 16.

Šoferi su dužni uvjek s najvećim oprezom, pažnjom i promišljenošću voziti. Svoju službu smiju vršiti samo kod potpunog zdravlja i treznosti. Za vrijeme službe imadu se susdržavati od svakog užitka alkoholnih pića. Pušenje je zabranjeno za vrijeme vožnje kao i u garaži te pred njom.

Kod dalnjih vanjskih vožnja treba izbjegavati svraćanje u gostionice. Ako se tome ne da izbjeći, ne smije se auto ostavljati bez nadzora. Svakako je zabranjeno svraćati se u gostionice, ako se u autu voze bolesnici.

Čl. 17.

Šoferi su dužni točno se pridržavati svih važećih propisa o saobraćaju automobilima kao i svih policijskih propisa i odredaba o prometnom redu.

Na svakom automobilu mora se nalaziti omot sa zavojnim materijalom i ljekovima za prvu pomoć pri nesreći. Šofer imade biti upućen u davanje prve pomoći, te je obavezan na požrtvovnost u takovim slučajevima.

Čl. 18.

Šoferi imadu naložene im vožnje izvršiti bez svakog nepotrebnog zadržavanja. Napose je zabranjeno iskoristiti priliku, da se obave bilo čiji privatni poslovi.

Čl. 19.

O svakom prekidu vožnje kao na pr. zbog nezgode, oštećenja auta, defekta na motoru i t. d. valja odmah obavjestiti nadležnu upravu, napose ako se vožnja ne može nastaviti.

Čl. 20.

Automobile treba dnevno toliko puta, koliko je nužno, izvana očistiti, a osim toga tjedno najmanje jedanput temeljito očistiti i urediti. Iza transporta osoba, bolesnih od zarazne bolesti valja automobil pomno očistiti i desinficirati.

Čl. 21.

Valja uvijek pripaziti na to, da automobili ne budu preopterećeni.

Čl. 22.

Šoferi, kojima su predane stvari i materijal radi transporta, imadu ih na odredište tako otpremiti, da je isključena svaka sumnja o njihovom ispravnom rukovanju.

Čl. 23.

Svaka šoferova zloupotreba bilo da se tiče benzina i drugih potrepština za auto kao i što se tiče suvišnih te nedopuštenih vožnja, kažnjava se otpustom iz službe bez otkaza i odštete.

Jednako se bez otkaza i odštete imade otpustiti šofer u slučaju presude kaznenog suda kao i u slučaju izgreda, kažnjivih po policijskim propisima, te u slučaju pijanstva.

Čl. 24.

Svaki uredski automobil mora biti osiguran za vreme vožnje i mirovanja protiv požara i groma, oštećenja usljed nezgode, šteta usljed požara i eksplozije posude za benzin, nadalje protiv kradje ili razbojstva čitavih kola ili pojedinih njihovih sastavnih dijelova. Takodjer treba kod svakog automobila provesti osiguranje zakonite dužnosti jamstva vlasnika auta, te konačno treba osigurati protiv nezgode sve osobe, koje se voze u automobilu kao i samog šofera.

Digitized by Google

Čl. 25.

Upravnici ureda odnosno ravnatelji i upravitelji lječilišta imadu paziti na to, da se odredbe ovog pravilnika, potpuno izvršavaju te uopće voditi brigu o ispravnoj, korisnoj i štedljivoj upotrebi uredskih automobila, te njihovom redovitom, pomnom uzdržavanju.

I glavni liječnici ureda imadu pravo kontrole, da li se odredbe ovog Pravilnika provode.

Čl. 26.

Ovaj Pravilnik stupa na snagu, kad ga prihvati Upravni odbor ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Ovaj je pravilnik prihvaćen na sjednici Upravnog Odbora Ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 3. decembra 1926.

Broj: 1170/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu sastava i predlaganja zaključnih računa za godinu 1926.

Svim mesnim organima.

Uslед skorog zaključka knjiga za poslovnu godinu 1926. skreće se pažnja:

1. Da se 5% kamata, za ubrane a ne doznačene prinose za slučaj nesreće, prireze za berzu rada, radničku komoru i penzioni fond ima izračunati sa 31. decembra 1926., a također da se i za saldo tih ubratih prinosa odnosno prireza, koji je prenet iz 1925. u 1926. god. ima također računati 5% kamata.

Svi mesni organi su dužni zaključnom računu u tri sugласna primerka, priložiti obračun kamata radi kontrole.

2. Da za dužne prinose poslodavaca, koji su pokriveni uknjižbom na nekretnine, imaju mesni organi u knjizi tekućih računa dužnika i vierovnika (formular V.) za svakog takog poslodavca otvoriti račun, te ga zadužiti za uknjiženu svotu, a u korist Rna Poslodavaca (formular II.).

Platne naloge za ove poslodavce mesni organi će priložiti rešenju nadležne vlasti o uknjižbi na nekretnine, da se neбi zametnuli.

3. Da bolničke troškove, koje su mesni organi knjižili u grupi tekućih računa dužnika i vierovnika na teret: Rna Država Srba, Hrvata i Slovenaca za bolničke troškove ili Rna Ministarstva Narodnog Zdravlja, imaju se u smislu naše okružnice broj 11.146/1926. (Radnička Zaštita iz 1926. strana 305.) u koliko to već nije učinjeno prekњižiti sa 31. decembra 1926. na redovne izdatke iz razloga što Finansijskim zakonom za 1926./1927. trošak lečenja članova po bolnicama oboleliх od zaraznih bolesti tereti mesne organe.

4. Da mesni organi, koji trošak zubne njege knjiže na teret lečničkih troškova, imaju u glavnoj knjizi (formular VI.) otvoriti novi račun pod naslovom »Rn zubne njege« i na ovaj račun prenesti sve troškove koji se odnose na zubnu njegu, a koji su do sada knjiženi na teret Rna Lečničkih troškova.

Ovaj novootvoreni račun ima se prilikom bilanciranja izravnati sa Rnom Gubitka i Dobitka, a prilikom izračunavanja bonifikacije lečničkih troškova po §-u 234. Statuta troškovi zubne njege se imaju ubrojiti među ostale potpore bolnopotporne grane.

5. Da mesni organi posebnim podneskom imaju predložiti u dva primerka na obrađenje zaključne račune likvidirane blagajne sa 31. decembra 1926. u svrhu dokončanja likvidacije. Predložiti se treba bilanca račun gubitka i dobitka, iskaz dužnika i vierovnika te iskaz poslodavaca o dužnim prinosima sa 31. decembra 1926.

Nakon obrađenja zaključnih računa likvidirane blagajne izdaje Središnji Ured za osiguranje radnika mesnim organima knjižne odredbe gleđe

Digitized by Google

преноса појединих ставака активе и пасиве из књига ликвидиране благајне у књиге окружног уреда за осигурање радника.

6. Да месни органи морају према закључној одредби напутка о књиговодству предложити закључне рачуне за пословну год. 1926. са 31. мартом 1927. год.

У Загребу, дне 13. јануара 1927.

Генерални директор: у з.
Албин Бауер в. р.

Број: 196/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету изузећа испод обавезе осигурања касернираних проститутка.

Свим месним органима.

Господин Министар Социјалне Политике, решењем својим од 30. децембра 1926. У. бр. 1696. ставио је ван снаге решење Министарства Социјалне Политике од 24. јануара 1924. бр. 129.615/IV. и одлучио, да касерниране блудннце нису обавезне на осигурање у смислу §-а 3. Закона о Осигурању Радника.

Горње решење ставља се овиме свим месним органима до знања тиме, да ово ступа на снагу са 1. јануара 1927. док напротив тога дана престаје важити овдашња окружница од 2. априла 1924. број 5626/1924.

Разумије се, да до тога времена, т. ј. до укључиво 31. децембра 1926. важе досадање одредбе те се за та лица прописани приноси имаду у целости утерати.

У Загребу, дне 4. јануара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Број: 107/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету вршења контроле приликом пружања потпора за случај порођаја.

Свим месним органима.

Код овога Средишњег уреда опажено је, да су издаци на потпорама за случај порођаја прешли нормални проценат, који би у сразмеру са осталим потпорама по З. О. Р. смјели да досижу и према томе прекорачили финансијску снагу у ту сврху одређених прихода. Они за пословну годину 1925. износе 9·01% или округло Дин 19,000.000 од укупних прихода у грани осигурања за случај болести. Разлози томе леже поглавито у сувише либералној установи § 49. З. О. Р., која те потпоре омогућује свима, који су поменути законски услов испунили, па према томе и таковим особама, које према свом редовном занимању не спадају у круг осигураника, него ступају у радни однос и зачлањују се тек онда, када наступа могућност, да се те потпоре у пуној мери искористе. Дешава се наиме врло често, да такова лица ступају у чланство управо 3—4 месеца пред породом супруге или другог породичног члана, те након исцрпљења свих потпора иступају из посла односно чланства, а да се никад прије ни после тога не налазе као такови у евиденцији дотичнога окружног уреда.

Digitized by Google

Да се те злопорабе спрече или барем по могућности ограниче, нужно је да се овакови случајеви подвргну строгој и точној контроли. Сваки случај потраживања потпора за пороћај, а на основу само 3 или 4 месечнога чланства је већ сам по себи сумњив, па га треба точно испитати. Није наиме довољно, да буде исказано само горње краткотрајно, макар и прописно пријављено чланство, него је потребно и установити, да ли је дотично лице, о коме се ради у том времену фактично и радило т. ј. обављало посао у таковом опсегу, да из тога несумњиво произлази радни одношај. То ће окружни уреди морати да сходним начином и путем властитих контролних органа испитају а нарочито извиде околност, да ли није чланство само фингирано, а дотично лице само про форма обављало послове, који иначе не спадају у његово редовно занимање. У том ће се случају затражене потпоре моћи ускратити.

Без сумње је крај садашње законске стилизације тешко, да се у сврху контроле издаду што ефикасније одредбе, али ће равнатељи појединих месних органа по властитој увиђавности одредити начин контроле пазећи дакако при томе, да не буду повређене законске установе, а нити права чланова. Евентуалне у том правцу стављене предлоге ће стога овај уред радо узети у разматрање у колико би њихова примена дошла у обзир и код других месних органа.

У Загребу, дне 7. јануара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Број: 299/1926.

КОНКУРС ЗА ЛЕКАРЕ.

Окружни уред за осигурање радника у Нишу расписује овим конкурс за два места лекара-чиновника целокупне медицине у II. плаћевном разреду првог степена са годишњом у пензију урачунљивом платом од Дин 30.000 и годишњим породичним додатком од Дин 1.800 за сваког до четири члана породице.

Један од ових лекара има да буде постављен за главног лекара, а други има да врши прегледе озлеђеника у ком случају припада свакога још по Дин 6.000 годишње.

Услови намештења су:

1. да је молиоц поданик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и да зна српско-хрватски или словенски језик у говору и писму;
2. да има телесну, умну и моралну способност за службу Окружног Урека;
3. да је навршио 18. годину живота а нема више од 40. сем ако је пре тога био у служби Средишњег Уреда односно његових месних органа или другог којег завода за социјално осигурање, у државној или којој другој јавној служби;
4. да није под стечајем или старатељством, под ислеђењем за злочинство или преступ из користољубља, те да није пресудом редовног Суда правомоћно осуђен за злочинство или преступ из користољубља и да није осуђен на губитак службе односно политичких права за време утврђено судском пресудом;
5. да није одпуштен из службе Средишњег Уреда за Осигурање Радника односно којег другог завода за социјално осигурање државне или које друге јавне службе;
6. да има диплому целокупног лекарства и опште право праксе у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, и
7. да није у државној или којој јавној служби стално намештен т. ј. са правом на пензију.

Уз молбу има приложити уверење о дану рођења, о надлежности, о законској брачној вези, о годинама деце, лекарску диплому, уверење о општем праву праксе, о досадањем занимању, о здрављу и о регулисању војне обавезе.

Digitized by Google

Здравље се мора доказати уверењем лекара Средишњег Уреда, односно Окружног Уреда за Осигурање Радника или лекара државних или самоуправних власти, те још једним уверењем издатим по државном јавном диспанзеру односно по лекару специјалисти за туберкулозу.

Сва остала права и дужности утврђена су Службеним Правилником лекара-чиновника.

Својеручно писане молбе снабдевене свим потребним документима имају бити достављене Окр. Уреду у Нишу најдоцније до 30. јануара 1927. год. до 12 часова о подне.

Окружни Уред за Осигурање Радника у Нишу.

IZBOR SLUŽBENIKA KOD OKRUŽNIH UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA.

Zaključkom Upravnog Odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu od 3.—4. decembra 1926. odobren je po novom Službenom Pravilniku izbor:

I. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Ljubljani:

1. za činovnika knjigovodstvene struke, kat. B. pol. IV. Matija Golubič, uredski činovnik;
2. za činovnika knjigovodstvene struke, kat. B. pol. V. August Sedej, uredski činovnik.

II. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Somboru:

1. za činovnike kancelarijske struke, kat. C. pol. VIII. Jovan Štebler, Mihajlo Aleksić i Stevan Šalin uredski činovnici;
2. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. IX. Ivo Soša, uredski dnevničar.

III. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Varaždinu:

1. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. VIII. Vjekoslav Horvat, uredski činovnik.

IV. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Subotici:

1. za činovnike kancelarijske struke, kat. C. pol. VIII. Lazar Pavšić, privatni činovnik, Ernest Šujić-Tarčić, uredski dnevničar, Branko Sekulić, uredski dnevničar;
2. za činovnike knjigovodstvene struke, kat. B, pol. VIII. Milivoj Toponarski, uredski dnevničar, Ivan Mrak, uredski činovnik, Vladimir Bikar, uredski dnevničar;
3. za činovnike kancelarijske struke, kat. C. pol. IX. Mladen Maksimović, apsolvent visoke eksportne akademije, Smiljka Raić, uredska dnevničarka, Roman Grbac, uredski dnevničar;
4. za služitelja služiteljske struke, kat. D. pol. IX. Jakov Sekulić, uredski inkasant;
5. za služitelja služiteljske struke, kat. D. pol. X. Lajče Sabo, uredski služitelj;
6. za služitelja služiteljske struke, kat. D. pol. XI. Martin Kozma, kontrolor.

V. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Zemunu:

1. za činovnike kancelarijske struke, kat. C. pol. VIII. Vladimir Babić, Ana Jirka i Jelica Gratz-Karleuša, uredski činovnici;
2. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. VII. Josip Mudrić, uredski činovnik.

VI. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Beogradu:

1. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. IX. Nikola Ciganović.

Digitized by Google

VII. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Skoplju:

1. za činovnika knjigovodstvene struke, kat. B. pol. VIII. Ljubiša Vasić, student;
2. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. IX. Husejin Šilajdžić, učitelj.

*

Zaključkom Ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu od 14.—16. decembra 1926. odobren ie po novom Službenom Pravilniku izbor:

I. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Travniku:

1. za ravnatelja administrativne struke, kat. B. pol. V. Uroš Banjanin, činovnik sreskog poglavarstva u Travniku.

*

Zaključkom Upravnog Odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu od 13. decembra 1926., odobren ie po novom Službenom Pravilniku izbor:

I. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Beogradu:

1. za činovnike kacelarijske struke, kat. C. pol. IX. Miloš Miljković, Nadežda Miličević, Milenko Kangrga, Nikola Petrović, Lazar Bošković;
2. za činovnike kancelarijske struke, kat. C. pol. VIII. Dragiša Živković i Konstantin Dubrovin.

II. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Bjelovaru:

1. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. VIII. Juraj Djakovac i Laza Garvanović.

III. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Somboru:

1. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. IX. Mirjan Bajić.

IV. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Ljubljani:

1. za činovnika kancelarijske struke, kat. C. pol. IX. Miroslav Tomc;
2. za činovnicu kancelarijske struke, kat. C. pol. VIII. Josipina Gostič.

IZBOR LEKARA-ČINOVNIKA KOD OKRUŽNIH UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA.

Zaključkom Upravnog Odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu od 3.—4. decembra 1926. odobren je po novom Službenom Pravilniku lekara-činovnika izbor:

I. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Varaždinu:

1. za lekara-činovnika I. plaćevnog razreda, 1. plaćevnog stepena dr. Stjepan Jerković.

II. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Subotici:

1. za lekara-činovnika I. plaćevnog razreda, 1. plaćevnog stepena dr. Mavro Šrajber, specijalista za očne bolesti.

Broj: 37.250/1926.

Digitized by Google

КОНКУРС.

На основу закључка Равнатељства овог Уреда од 30. новембра 1926. г. расписује се овим конкурс:

на једно место лекара-чиновника опште медицине у општини Апатину.

Место је системизовано у I. плаћевном разреду, 1. степену са годишњом платом од 24.000 Дин (Двадесетчетирихиљаде Дин), те евентуално породичним додатком за сваког но највише четири члана породице по 1800 Дин (Једнухиљадуосамстотина Дин) односно највише 7200 Дин (Седамхиљададвестотине Дин) годишње.

Услови намештења су:

1. да је молиоц поданик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и да зна Српско-Хрватски или Словеначки језик у говору и писму;

2. да има телесну и моралну способност за службу Окружног Уреда;

3. да је навршио 18 год. живота, а нема више од 40 год. сем ако је пре тога био у служби Средишног Уреда односно његових месних органа или другог којег завода за социјално осигурање, у државној или којој другој јавној служби;

4. да није под старатељством или стечајем, под ислеђењем за злочинство или преступ из користољубља, те да није пресудом редовног суда правомоћно осуђен за злочинство или преступ из користољубља и да није осуђен на губитак службе односно политичких права за време утврђено судском пресудом;

5. да није отпуштен из службе Средишног Уреда за осигурање радника односно којег другог завода за социјално осигурање државне или које друге јавне службе;

6. да има диплому целокупног лекарства и опште право праксе у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца и

7. да није у државној или којој другој служби стално намештен т. ј. са правом на пензију.

Уз молбу има приложити уверење о дану рођења, о надлежности, о законској брачној вези, о годинама деце, лекарску диплому, уверење о општем праву праксе, о дотадањем занимању, о здрављу и о регулисању војне обавезе.

Здравље се мора доказати уверењем лекара Средишног Уреда односно Окружног Уреда за осигурање радника или лекара државних или самоуправних власти, те још једним уверењем издатим по државном јавном диспанзеру односно по лекару специјалисти за туберкулозу.

Сва остала права и дужност утврђена су Службеним Правилником лекара-чиновника .

Својеручно писане молбе снабдевене свим потребним документима имају се, посе, по могућности лично предати потписаном Уреду до закључно 20. фебруара 1927. г. до 12 часова.

Задоцнеле или непотпуно обложене молбе неће се узимати у обзир.

У Сомбору, 24. децембра 1926. и.

Окружни Уред за осигурање радника у Сомбору.

Digitized by Google

SREDIŠNJI URED ZA OSIGURANJE RADNIKA U ZAGREBU.

Broj: 37.250/1926.

IZVEŠTAJ

o zaključnim računima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika za god. 1925.

I. Grana osiguranja za slučaj bolesti.

Ova grana osiguranja završila je svoje poslovanje u god. 1925. sa brutto-poslovnim viškom od Din 1,879.434·56.

U smislu §-a 235. Statuta bonificirani su ovoj grani osiguranja na teret grane osiguranja za nesretni slučaj, upravni troškovi u iznosu od Din 4,730.398·72

Osim toga bonificiran je ovoj grani osiguranja na teret grane osiguranja za nesretni slučaj alikvotni dio troškova za uzdržavanje ambulatorija, na temelju zaključka upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg Ureda od 17. septembra 1926. čl. 1286. sjedničkog zapisnika (okružnica Središnjeg Ureda od 11. oktobra 1926. broj 31.068/26. Radnička Zaštita od god. 1926. str. 472.) iznos od Din 679.335·45.

Nadalje je ovoj grani osiguranja na teret grane osiguranja za nesrećni slučaj bonificiran alikvotni dio troškova za otpis od uredskog inventara i lekarskog instrumentarija u smislu zaključka upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg Ureda od 19. februara 1926. tač. 316. sjedničkog zapisnika (okružnica Središnjeg Ureda od 26. februara 1926. broj 34.727/1925. Radnička Zaštita od god. 1926. str. 202.) iznos od Din 140.639·60.

Napred navedene tri vrsti bonifikacija iznose . . .	Din	5,550.373·77
pribrojivši k tome gore navedeni višak od	Din	1,879.434·56
ukazuje se čisti višak ove grane osiguranja sa ukupno . . .	Din	7,429.808·33

Sve napred navedene boifikacije vidljive su iz »Računa Gubitka i Dobitka« ove grane osiguranja na str. »Rashoda«.

Od napred navedenog poslovnog viška imade se u prvom redu, u smislu §-a 26. ZOR privesti 25% t. j. **Din 1,857.452·33** rezervi za pokriće izdataka prouzrokovanih vanrednim okolnostima. Ostatak od Din 5,572.356·— imade se u smislu §-a 234. Statuta razdijeliti na četiri dijela od kojih ¾ u iznosu od Din 4,179.267·— pripadaju mjesnim organima, a ¼ u iznosu od Din 1,393.089·— Središnjem Uredu za osiguranje radnika, za svrhe navedene u §-u 236. Statuta.

Od napred navedene bonifikacije upravnih troškova po §-u 235. Statuta u iznosu od Din 4,730.398·72, bonifikacije troškova za uzdržavanje lekarskih ambulatorija u iznosu od . . . . . Din 679.335·45,
bonifikacije troškova za otpise od inventara u iznosu od . . „ 140.639·60,
te ¾ poslovnog viška u iznosu od . . . . . „ 4,179.267·19
otpada na svaki pojedini mesni organ:

Digitized by Google

Mjesni organ	Sjedište	3/4 poslovnog viška iz g. 1925.	Upravni troškovi po §-u 235. Statuta	Troškovi uzdržavanja lekarskih ambulatorija	Troškovi za otpis od inventara
Ouzor	Banjaluka	278 916·69	244 482·85	35.110·33	7 268·73
	Beograd	2,254.930·44	606.599·63	87.114·14	18 034·83
	Bjelovar	—	92 838·31	13.332·57	2.760·18
	Brod n S.	—	104.179·45	14.961·27	3.097·36
	Dubrovnik	—	96.681·63	13.884·51	2.874·44
	Karlovac	—	138.867·81	19.942·89	4.128·68
	Ljubljana	—	749.136·47	107.583 94	22.272·60
	Mostar	—	45 364·77	6.514·86	1.348·74
	Novi Sad	355.265·94	144 506·65	20.752·69	4.296 33
	Osijek	—	299 586·80	43.023·84	8.907 02
	Sarajevo	220. 40·55	207.911·42	29.858·29	6.181·42
	Skoplje	571.018·68	84.278·11	12.103·23	2.505·67
	Sombor	216.233·64	149 892·57	21.526·16	4.456·46
	Split	—	191.216·92	27 460·78	5.685·07
	Subotica	—	172 440·—	24.764.25	5.126 82
	Sušak	—	87 460·63	12.560·27	2.600·29
	Travnik	—	138.848·95	19.940·18	4.128·12
	Tuzla	21.467·07	48.951·83	7.030·—	1 455·39
	Varaždin	—	81.253·69	11.668·89	2.415·76
	Vel. Bečkerek	45.763·32	148.966·25	21.393·13	4.428·92
	Vršac	123.599·19	98.187·45	14 100·76	2.919·20
	Zagreb	31.647·90	476.396·15	68.415·54	14.163·75
	Zemun	—	131.014·50	18.815·07	3.895·20
Priv. društv. blag. Merkur	Zagreb	—	139.917·68	20.093·66	4.159·90
Trg.bol. društvo	Ljubljana	60.083·58	51 418·20	7.384·20	1.528·72
	Ukupno	4,179.267.—	4,730.398·72	679.335.45	140.639·60

U bilanci ove grane osiguranja iskazane nekretnine odnose se na gradnju »Obdanište« u Zagrebu, koje je vlasništvo Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu.

Danom 31. decembra 1925. iznosila je raspoloživa imovina ove grane osiguranja:

1. Gotovina kod mjesnih organa	Din	2,369.799·50
2. Ulošci mjesnih organa u novčanim zavodima	„	10,627.475·62
3. Vrednosni papiri kod mjesnih organa	„	298.945·18
Ukupno	Din	13,296.220·30

dok je pokretna i nepokretna imovina ove grane osiguranja sa danom 31. decembra 1925. iznosila:

a) Uredski namještaj i namještaj lekarskih ambulatorija . .	Din	7,552.105·39
b) Nekretnine (»Obdanište« u Zagrebu)	„	591.761·30
c) Neutrošeni materijal (ovoji, tiskanice, Neosalvarsan, i t. d.)	„	515.526·67
Ukupno	Din	8,659.393·36

Glasom računa »gubitka i dobitka« iznosili su sveukupni prihodi u ovoj grani osiguranja

Din 209,728.949·10

dok su potpore u novcu i naravi iznosile

Din 167,417.947·52

ili 79·83% od sveukupnog prihoda naprama 80·65% u godini 1924.

Digitized by Google

Upravni troškovi isplaćeni po mjesnim organima iznosili su . . . . . Din 38,901.108·89
odbiv od toga bonifikaciju po §-u 235. Statuta sa . . . . . „ 4,730.398·72
Ostaje Din 34,170.710·17

ili 16·29% od ukupnog prihoda u toj grani osiguranja, naprama 16·47% u g. 1924.

Po mjesnim organima isplaćeni upravni troškovi iznosili su za pojedine pozicije proračuna:

1.	Prinadležnosti službenika i služitelja	Din 25,199.327·25
2.	Potpore po §-u 100. Službenog Pravilnika te pristojbe za osiguranje dnevničara za slučaj bolesti i nesreće . . .	„ 455.707·99
3.	Porezi i pristojbe po §-u 110. Službenog Pravilnika . . .	„ 588.861·06
4.	Putni troškovi i dnevnice službenika	„ 1,449.868·72
5.	Putni troškovi i dnevnice članova samouprávnih organa .	„ 731.699·20
6.	Odorni paušal za služitelje	„ 122.126·56
7.	Postupni i ovršni troškovi	„ 156.159·65
8.	Najamnina za uredske prostorije i ambulatorije . . .	„ 2,414.266·39
9.	Troškovi ogrijeva i osvetljenja	„ 727.429·97
10.	Uredski i pisarnički troškovi	„ 1,249.865·96
11.	Tiskanice	„ 2,181.444·39
12.	Knjižnica	„ 150.936·40
13.	Troškovi pošt. štedionica i poštarine	„ 392.210·59
14.	Provizija za ubiranje prinosa	„ 1,542.164·28
15.	Troškovi za dostavu platežnih naloga	„ 18.012·52
16.	Doprinosi za penzioni fond Središnjeg Ureda za Osiguranje radnika	„ 3,537.684·12
17.	Razni izdaci	„ 1,387.856·45
	Ukupno	Din 42,305.621·61

odbiv od toga povrate i storna te bonifikaciju manipulativnih troškova za propisivanje i ubiranje prireza za Berzu Rada i Radničke Komore . . . . . Din 3,404.512·72
Ostaje Din 38,901.108·89

odbiv od potonjeg iznosa bonifikaciju upravnih troškova po §-u 235. Statuta, koji terete granu osiguranja za nesrećni slučaj Din 4,730.398·72
Ostaje Din 34,170.710·17

kao što je napred navedeno.

Za svaku pojedinu vrst potpora u novcu i naravi naveden je u računu »gubitka i dobitka« kraj novčanog iznosa u pomoćnoj koloni i postotak (%) odnosne vrsti potpore od ukupnog prihoda ove grane osiguranja.

Da se uzmogne dobiti tačan pregled o tome koliko je postotaka iznosila svaka pojedina vrst potpore u novcu ili naravi, od ukupnog prihoda u toj grani osiguranja, ne samo u godini 1925. već i u prijašnjim godinama, prikazat ćemo ovdje isplaćene potpore u postotcima u godinama 1922./23., 1924. i 1925. kako slijedi:

Godina	1922./23.	1924.	1925.
Hranarine	28.66	32.24	26.76
Potpore za porodilje osig. članova	1.52	2.20	2.33
Potpore za porodilje obit. članova	0.44	0.49	0.55
Potpore za opremu deteta osig. članova	0.48	0.63	0.74
Potpore za opremu detetu obit. članova	3.15	4.04	4.09
Potpore za dojilje	0.21	0.22	0.22
Primaljske pristojbe za osigur. članove	0.10	0.19	0.21
Primaljske pristojbe za obitelj. članove	0.48	0.75	0.87
Troškovi bolničkog lečenja za osigurane članove	5.52	7.35	8.45
Troškovi bolničkog lečenja za obiteljske članove	0.81	1.06	1.37
Lekovi i zdravstvene potrebštine za osigurane članove	9.10	12.21	10.93

Digitized by Google

Godina		1922./23.	1924.	1925.
Lekovi i zdravstvene potrebštine za obiteljske članove		2.10	3.26	3.35
Kupališta i sanatoriji		1.98	3.47	4.28
Pogrebnine		1.00	1.23	1.13
Lječnički troškovi		7.04	10.24	10.78
Zubna njega		0.52	1.07	2.21
Upravni troškovi		15.10	16.47	16.29
Otpis od inventara		0.16	0.16	0.22
Troškovi vlastitih bolnica		—	—	0.48
Troškovi uzdržavanja ambulatorija		—	—	1.08
Otpis od vrednosti papira		—	—	0.01
Razni rashodi		0.53	0.25	0.11
Poslovni višak		21.10	2.47	3.54
	Ukupno	100%	100%	100%

Medju prihodima ove grane osiguranja iskazani kamati u iznosu od Din 1,767.856.70 odnose se na kamate od uložaka u novčanim zavodima i na kamate od poslodavaca po §-u 41. ZOR.

U broju 11. i 12. »Radničke Zaštite «od god. 1926. odštampane su godišnje zaključne bilance kao i računi Gubitka i Dobitka svih mjesnih organa Središnjeg Ureda za god. 1925. iz kojih se mogu u detalje razabrati svi podaci o novčanom poslovanju mjesnih organa u god. 1925. U istom broju odštampani su i Zaključni računi Središnjeg ureda za god. 1925.

Ovdje ćemo navesti samo polućeni najmanji i najveći postotak za svaku pojedinu vrst potpora i izdataka uz naznaku mjestnog organa kod kojega je odnosni rezultat poslovanja postignut:

Račun	Najveći %	Najmanji %
Hranarine	Sušak 48·16	Skoplje 11·74
Račun potpora za porodilje		
a) osiguranih članova	Zagreb 5·98	Dubrovnik 0·12
b) obiteljskih članova	Travnik 2·06	Skoplje 0·12
Potpore za opremu deteta		
a) osiguranih članova	Split i Zagreb 1·93	Dubrovnik 0·06
b) obiteljskih članova	Travnik 9·89	Skoplje 1·46
Potpore za dojilje	Zagreb 0·62	Beograd 0·01
Primaljske pristojbe		
a) osiguranih	Zagreb 0·51	Dubrovnik i Tuzla 0·02
b) obiteljskih	Sušak 1·80	Sarajevo 0·31
Troškovi bolničkog lečenja		
a) osiguranih	Karlovac 18·87	Skoplje 0·71
b) obiteljskih	Karlovac 3·23	Skoplje 0·05
Lekovi i zdravstv. potrebštine		
a) osiguranih	Varaždin 15·48	Sarajevo 6·55
b) obiteljskih	Dubrovnik 7·64	Bjelovar 1·61
Kupališta i Sanatorija	Bjelovar 10·72	Trg. bol. dr. Ljubljana 0·73
Pogrebnine	Subotica 1·68	Skoplje 0·37
Lekarski troškovi	Trg. bol. dr. Ljubljana 29·98	Skoplje 6·71
Zubna njega	Merkur 8·53	Skoplje 0·38
Upravni troškovi	Varaždin 30·05	Karlovac 14·48

Digitized by Google

Račun	Najveći %	Najmanji %
Uzdržavanje vlast. bolnica	Travnik 9·99	Banja Luka 4·83
Otpis inventara	Osijek 0·60	Brod i Split 0·01
Razni izdatci	Banja Luka 2·18	Travnik 0·01
Otpis od vrednostnih papira	Sušak 0·05	Banja Luka 0·01
Troškovi uzdržavanja ambulatorija	Beograd 2·80	Karlovac 0·01
Poslovni višak	Skoplje 39·81	Tuzla 0·07
Poslovni manjak	Sušak 21·47	Vel. Bečkerek 0·12

II. Grana osiguranja za nesrećni slučaj.

Ova grana osiguranja završila je svoje poslovanje u godini 1925. sa poslovnim brutto manjkom od Din 11,572111·85

koji se je povisio za:

bonifikaciju upravnih troškova po §-u 235. Statuta sa	Din	4,730.398·72		
bonifikaciju troškova uzdržavanja ambulatorija sa	Din	679.335·45		
troškove otpisa od uredskog namještaja i ljekarskog instrumentarija mjesnih organa sa	Din	140.639·60	Din	5,550.373·77
		Ukupno	Din	17,122.485·62

kao netto poslovni manjak ove grane u godini 1925.

Sa 31. decembrom 1924. ostao je na računu gubitka i dobitka nedisponirani višak iz prijašnjih godina u iznosu od Din 9,208.914·36

Ako se ovaj nedisponirani poslovni višak iz prijašnjih godina upotrebi za djelomično pokriće poslovnog manjka nastalog u g. 1925., ostati će sa 31. decembrom 1925. na račun Gubitka i Dobitka nepokriveni poslovni manjak od Din 7,913.571·26

Bivša »Bolesnička blagajna južne željeznice u Ljubljani« koja je sa 31. decembrom 1923. razrešena i sa 1. januarom 1924. pripojena »Humanitarnom fondu saobraćajnog osoblja«, nije sve do sada Središnjem Uredu za osiguranje radnika predložila svoje zaključne račune za razdoblje od 1. jula 1922. do 31. decembra 1923., pa se stoga ni u ovom izveštaju podaci njezinog poslovanja ne mogu priopćiti.

»Bolesnička blagajna bodarskog sindikata S. H. S. u Beogradu« razrešena je sa 31. decembrom 1925. i njezini članovi pripojeni dijelom »Bolesničkom Fondu za državno saobraćajno osoblje« pri Direkciji »Riječne Plovitbe u Beogradu« a dijelom Okružnom Uredu za osiguranje radnika u Beogradu.

Čista imovina spomenute »Bolesničke Blagajne« razdjeljena je prigodom njezinog razrešenja na temelju §-a 152. ZOR. po Likvidacionom komesaru i uz odobrenje Središnjeg Ureda.

Dio čiste imovine, koji je prigodom ove razdiobe otpao na Središnji Ured za osiguranje radnika iznosi Din 159.750·74, koji je iznos odobren računu ¼ poslovnog viška grane osiguranja za slučaj bolesti.

Prigodom razrešenja spomenute Bolesničke Blagajne propisan je na teret poslodavca t. j. na teret Brodarskog sindikata S. H. S. u Beogradu prinos za slučaj nesreće u iznosu od Din 1,902.246·21 za razdoblje od 1. jula 1922. do 31. decembra 1925.

Napred navedeni prinos za slučaj nesreće kao i ¼ poslovnog viška u ukupnom iznosu od Din 2,061.996·95 iskazan je u bilanci Središnjeg Ureda za osiguranje radnika grana osiguranja za nesrećni slučaj medju dužnicima pod slovom j).

U ime prireza za berzu rada propisano je Bodarskom sindikatu Din 73.852·59

a u ime prireza za Radničke Komore Din 186.770·53

za razdoblje od 1. novembra 1924. do 31. decembra 1925.

*

Digitized by Google

Dug Brodarskog Sindikata za propisani prirez berze rada iskazan je u bilanci ove grane osiguranja medju dužnicima pod slovom a), dok je dug za propisani prirez Radničke Komore iskazan u istoj bilanci medju dužnicima pod slovom c).

Ostali dužnici iskazani su u blianci ove grane osiguranja od slova a) do slova l), grupisani prema vrstama dužnika.

Na isti način iskazani su u bilanci ove grane osiguranja i vjerovnici od slova a) do slova g), grupisani prema pojedinoj vrsti vjerovnika.

Dugovi mjesnih organa ove grane osiguranja iskazani su u bilanci pod slovom a) do slova e), grupisani prema pojedinoj vrsti dugovanja.

U bilanci ove grane osiguranja navedene nekretnine iskazane su sa 31. decembrom 1925. sa netto iznosima po odbitku 1 i ½% amortizacije od početne knjižne vrednosti, a sastoje se iz sledećih nekretnina.

I. Uredske, stanbene i gospodarske zgrade:

Stanbena zgrada Zagreb, Voćarska cesta	Din	470.490·—	
„ „ „ Preradovićeva ul. 42. dvor.	„	3,405.070·—	
Gospodarska „ „ Preradovićeva ul. 42. dvor.	„	623.253·—	
Uredska zgrada Zagreb, Preradovićeva ul. 44.	„	3,197.665·—	
„ „ „ „ „ 42.	„	2,083.979·—	
„ „ Zemun	„	282.838·—	
„ „ Tuzla	„	473.750·—	
„ „ Vršac	„	94.750·—	
„ „ Osijek	„	3,005.132·—	
„ „ Sombor ul. Ilije Birčanina 47	„	7.600·—	
„ „ Beograd ul. kralja Milutina 79	„	2,310.145·78	
„ „ Varaždin	„	532.972·—	
„ „ Brod n/S	„	2,247.478·—	
„ „ Sjetlina	„	328.573·—	
„ „ Osijek III. Donjogradska c. 26	„	1,241.100·—	
„ „ Sarajevo	„	1,307.675·—	
„ „ Split	„	2,003.339·82	
„ „ Dubrovnik	„	642.963·—	
„ „ Banja Luka	„	1,142.968·—	
„ „ Ljubljana nova palača	„	12,980.835·44	
„ „ Celje	„	321.881·—	
„ „ Maribor	„	586.177·—	
„ „ Ljubljana stara zgrada	„	1,085.410·—	
„ „ Novi Sad	„	99.517·93	
„ „ Sombor, Venac Vojvode Stepanovića	„	406.933·—	Din 40,882.495·97

II. Lječilišta i oporavilišta:

Lječilište Brestovac	„	5,562.864·—	
Oporavilište Kasindo	„	5,266.966·—	
Dobro Klenovnik	„	2,263.142·—	
Oporavilište »Jadran« na otoku Rabu	„	339.310·—	Din 13,432.282·—

III. Gradilišta:

Gradilište Sarajevo			Din 70.000·—
			Din 54,384.777·97

Napred iskazane vrijednosti pojedine nekretnine odgovaraju kupovnoj, gradjevnoj ili procjenjenoj prometnoj vrijednosti, po odbitku 1 i ½% amortizacije godišnje, računajuć od 1. jula 1922. do 31. decembra 1925.

Digitized by Google

Do 31. decembra 1925. utrošeni gradjevni troškovi za novogradnju Središnjeg Ureda u Zagrebu, Mihanovićeva ulica, iskazani su u bilanci ove grane osiguranja pod posebnom stavkom sa Din 2,043.717·44 u aktivi.

Nekretnine ravnateljstva dobra Klenovnik kupljene koncem godine 1924. iskazane su napred sa Din 2,263.142·—, dok su troškovi novogradnje i nadogradnje sanatorija Klenovnik iskazani u bilanci ravnateljstva dobra Klenovnik za god. 1925. sa iznosom od Din 2,440.660·65.

Danom 31. decembra 1925. iznosila je raspoloživa imovina ove grane osiguranja:

1. gotovina	Din	375.969·90
2. ulošci u novčanim zavodima	„	27,884.990·19
3. vrednosni papiri	„	449,238·—
Ukupno	Din	28,710.198·09

dok je pokretna i nepokretna imovina ove grane osiguranja sa danom 31. decembra 1925. iznosila:

a) nekretnine	Din	54,384.777·97
b) uredski namještaj (inventar)	„	840.732·—
c) novogradnja u Zagrebu	„	2,043.717·44
Ukupno	Din	57,269.227·41

Ukupni prihod u ovoj grani osiguranja iznosio je u g. 1925. Din 56,182.163·09 dok su potpore u novcu i naravi iznosile Din 22,994.815·67 ili 40·93% od napred navedenog prihoda naprama 22·97% u god. 1924. Povišenje glavničnog pokrića renta iznosilo je u god. 1925. Din 37,694.746·38 ili 67·09% od napred navedenog prihoda, naprama 54·30% u god. 1924.

Izravno isplaćeni upravni troškovi kod Središnjeg Ureda po odbitku državne subvencije iznosili su Din 5,509.593·48 ili 9·81% od napred navedenog prihoda.

Upravni troškovi bonificirani na teret ove grane osiguranja, grani osiguranja za slučaj bolesti u smislu §-a 235. Statuta, iznosili su Din 4,730.398·72 ili 8·42% od napred navedenog prihoda. Prema tome iznosili su sveukupni upravni troškovi, koji terete ovu granu osiguranja Din 10,239.992·20 ili 18·23%, naprama 16·61% u god. 1924.

Da se uzmogne dobiti tačan pregled o tome, koliko je postotaka iznosila pojedina vrst potpora u novcu ili naravi, od ukupnog prihoda u toj grani osiguranja ne samo u god. 1925. već i u prijašnjim godinama, prikazat ćemo ovdje isplaćene potpore u postotcima u god. 1922./23., 1924. i 1925. kako slijedi:

Godina:	1922./23	1924.	1925.
Rente	7·31	13·53	23·64
Dodatak na skupoću starim rentnicima	1·01	2·45	6·54
Hranarine	1·65	2·04	2·33
Bolnički troškovi	0·56	0·83	1·03
Lekarski troškovi	1·05	2·19	3·75
Lekovi i zdravstvene potrepštine	1·06	1·72	2·09
Kupališta i sanatoriumi	0·03	0·05	0·07
Pogrebnine	0·11	0·18	0·27
Izvanredni manipulativni troškovi	0·05	0·28	0·60
Upravni troškovi	8·07	8·45	9·81
Upravni troškovi po § 235. Statuta	7·61	8·16	8·42
Razni rashodi	0·27	1·49	4·83
Glavnično pokriće renta	55·28	54·30	67·09
Poslovni višak	15·94	4·33	—
Ukupno	100%	100%	130·47%

Po Središnjem Uredu neposredno isplaćeni upravni troškovi iznosili su za pojedinu partiju i poziciju budžeta:

Digitized by Google

Partija I. Lični rashodi:			
Pozicija.			
1. Prinadležnosti službenika i službitelja	Din	3,521.862·37	
2. Potpore po §-u 100. Službenog Pravilnika	Din	16.737·60	
3. Pristojba za osiguranje dnevničara u bolesti i nesreći	Din	12.008·70	
4. Porezi i pristojba po §-u 110. Službenog Pravilnika	Din	98.873·32	
5. Doplaci za odvojeno kućanstvo, porodične dodatke, stanarinu i selidbene troškove službenika	Din	36.635·85	
6. Dotacija penzionom fondu	Din	654.983·69	
7. Putni troškovi, dnevnice i počasne nagrade članova samoupravnih organa	Din	272.940·32	
8. Odorni paušal za službitelje	Din	19.800·—	4,633.841·85
Partija II. Materijalni razhodi:			
Pozicija.			
1. Uredski i pisarnički troškovi:			
a) pisaći materijal, ogrijev i rasvjeta	Din	261.516·65	
b) poštarina, telefon i troškovi novč. zavoda za predoznake novaca	Din	40.063·54	
c) tiskanice	Din	27.723·—	
d) štampanje naputaka	Din	13.380·—	
2. Stanarina	Din	197.374·—	
3. Putni troškovi službenika	Din	302.058·13	
4. Knjižnica	Din	46.994·60	889.109·92
Partija III. Vanredni rashodi:			
1. Razni ini nepredvidivi troškovi			50.135·89
Partija IV. Troškovi sudova radničkog osiguranja po §-u 136. ZOR			
Partija V. Troškovi izvida nesretnih slučajeva			246.333·71
Partija VI. Troškovi kontrole Ministarstva Socijalne Politike			30.326·—
			5,849.747·37
Odbiv primitke: Državna subvencija u god. 1925.			275.000·—
			5,574.747·37
Razne povrate i storna			65.153·89
Ostaje			**Din 5,509.593·48**

U računu Gubitka ove grane osiguranja medju prihodima iskazana dotacija Pokrajinskog sklada u Ljubljani od Din 1,918.208·10 upotrebljava se za isplatu dodataka na skupoću starim rentnicima za pokrajinu Sloveniju i Dalmaciju.

Dodaci na skupoću starim rentnicima pokrajine Slovenije i Dalmacije, iznosili u god. 1925. glasom računa Gubitka i Dobitka

ove grane osiguranja	Din	2,718.837·34
odbiv od toga napred navedennu dotaciju od	Din	1,918.208·19
ostaje nepokriveno	Din	800.629·15

Za pokrajinu Hrvatsku i Slavoniju iznosio je dodatak na skupoću isplaćen starim rentnicima Din 575.690·72 dok je isplaćeni dodatak na skupoću isplaćen starim rentnicima pokrajine Vojvodine iznosio Din 382.467·53.

Digitized by Google

Pokrića za dodatak na skupoću pokrajine Hrvatske i Slavonije, te pokrajine Vojvodine nema, pak je stoga dodatak na skupoću za ove dvije pokrajine ostao u cjelosti bez pokrića. Prema napred navedenom iznosi nepokriveni dodatak na skupoću za pokrajinu Sloveniju i Dalmaciju. Hrvatsku i Slavoniju te Vojvodinu ukupni iznos od Din 1,758.787·40, koji bi se u smislu §-a 206. ZOR imao pokriti posebnim prirezom, koji bi se imao propisati zajedno sa redovnim prinosima grane osiguranja za nesrećni slučaj.

Prema napred navedenom iznosio je nepokriven dodatak na skupoću isplaćen starim rentnicima u god. 1925. Din 1,758.787·40. Nješto manje će predvidivo iznositi i u god. 1926., a i u god. 1927. ili za sve tri godine približno oko Din 5,000.000·—.

Budući da redovni prinos po 5% prinosnoj tarifi iznosi godišnje oko Din 50,000.000·—, iznosi napred navedeni nepokriveni dodatak na skupoću $^1/_{10}$ od jednogodišnjeg redovnog prinosa. Prema tome imao bi se na prinosu tarifu od 5% za god. 1927. raspisati ½ prireza, da se tim prirezom uzmogne pokriti nepokriveni dodatak na skupoću za god. 1925., 1926., i 1927.

Kamatni dohodak u god. 1925., iznosio je Din 3,696.477·13, koji je u smislu na snazi stojećeg zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. ferbuara 1926. razdijeljen na granu osiguranja za slučaj nesreće i na penzioni fond službenika Središnjeg Ureda, u omjeru njihovog glavničkog pokrića.

Ako se prema navedenom zbroje kamati iskazani u računu Gubitka i Dobitka grane osiguranja za nesrećni slučaj u iznosu od Din 2,504.893·30, te kamati iskazani u računu Gubitka i Dobitka penzionog fonda u iznosu od Din 1,191.583·83 dobiva se napred navedeni ukupni iznos kamatnog dohodka.

Od ovog ukupnog kamatnog dohodka odnosi se na kamate dobivenih od uložaka u novčanim zavodima Din 1,883.132·99, a Din 1,813.344·14 na interkalarne kamate.

Za zgrade Središnjeg Ureda plaćaju mjesni organi Središnjeg Ureda u ime najamnine 6 i½% od kupovne, gradjevne ili procjenjene vrednosti nekretnina, bez obzira na to, da li su te zgrade novo — ili starogradnje. Službenici Središnjeg Ureda ili njegovih mjesnih organa, koji su nastanjeni u novim zgradama Središnjeg Ureda plaćaju Središnjem Uredu ili njegovim mjesnim organima 5% od gradjevne glavnice, za one prostorije, koje nastavaju, a ako su nastanjeni u starogradnjama, plaćaju stanarinu po propisima Zakona o stanovima.

Privatne stranke, koje su nastanjene u zgradama Središnjeg Ureda, plaćaju u novogradnjama stanarinu prema pogodbi, a u starogradnjama, koje spadaju pod udar Zakona o stanovima, po propisima Zakona o stanovima.

Napred navedeni način plaćanja stanarine uredjen je prvi puta zaključkom ravnateljstva Središnjeg Ureda od 6. novembra 1925. čl. 24. sedničkog zapisnika, koji su zaključci konačno nadopunjeni po upravnom odboru ravnateljstva Središnjeg Ureda zakjučkom od 16. juna 1926. čl. 831. sed. zap. (okružnica SUZOR-A od 5. augusta 1926. broj 9929/1926. Radnička Zaštita od god. 1926. str. 398.—403.).

U godini 1925. iznosio je dohodak od nekretnina (najamnina ili kirija) Din 2,516.654·83, dok su troškovi uzdržavanja nekretnina u god. 1925. iznosili Din 709.652·73.

Troškovi amortizacije (otpis od vrednosti nekretnina) iznosili su u god. 1925. Din 1,573.772·93.

Dohodak od nekretnina kao i troškovi uzdržavanja nekretnina, te troškovi amortizacije nekretnina razdijeljeni su u smislu zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. čl. 5. sed. zap., na granu osiguranja za nesrećni slučaj i na penzioni fond službenika Središnjeg Ureda, u omjeru njihovog glavničkog pokrića. Prema tome dolazi se do napred navedenog ukupnog iznosa dohodka od nekretnina, kao i do ukupnog iznosa troškova uzdržavanja nekretnina, te ukupnog iznosa troškova amortizacije nekretnina, ako se odnosne stavke iskazane u računu Gubitka i Dobitka grane osiguranja za nesrećni slučaj zbroje sa istovjetnim stavkama navedenim u računu Gubitka i Dobitka Penzionog fonda službenika Središnjeg Ureda.

Eventualni prigovori, da kapital Središnjeg Ureda uložen u nekretnine odbacuje premalenu čistu dobit, nisu stvarni i to iz slijedećih razloga. Ako Središnji Ured ne bi imao svojih vlastitih zgrada za smještenje vlasitih uredovnica, te za

Digitized by Google

smještenje kancelarija svojih mjesnih organa i njihovih ekspozitura, te lekarskih ambulatorija, u tom slučaju morao bi Središnji Ured potrebne prostorije unajmljivati od privatnih kućevlasnika, koji osim napred navedenih troškova za uzdržavanje i amortizaciju nekretnina imaju da plaćaju još i visoke poreze i najamne prireze, koje Središnji Ured po postojećim propisima nije dužan plaćati za one zgrade i prostorije, koje rabi u vlastite svrhe ili za potrebe svojih mjesnih organa i njihovih ekspozitura i lekarskih ambulatorija.

Samo se po sebi razumije, da se privatni vlasnik zgrada ne bi mogao zadovoljiti sa 6 i½% najamninom od gradjevne ili kupovne vrednosti zgrade, jer bi za njega troškovi amortizacije i uzdržavanja zgrade, te porezi i prirezi nadmašili stanarinu od 6 i ½% koju Središnji Ured za svoje zgrade računa.

Prema tome morala bi zgrada privatnog vlasnika nositi barem toliko čistog dohodka, koliko bi mu nosio novac uložen u novčanom zavodu. Ako se ukamaćenje novca u novčanom zavodu računa samo sa 5% onda bi se privatnom vlasniku zgrade moralo plaćati u ime najamnine barem 11 i ½% od gradjevne ili kupovne glavnice zgrade.

Resumirajući sve napred navedeno, dolazi se do zaključka da bi gotovine Središnjeg Ureda, ako bi uložene bile u novčane zavode, svakako više nosile nego li uložene u nekretnine, ali se istodobno mora doći i do tog jasnog zaključka, da bi Središnji Ured i njegovi mjesni organi u tom slučaju plaćali skoro dvostruku stanarinu nego li ju plaćaju sada, čime bi dakako nestao veći prihod od uložaka, koje bi od novčanih zavoda dobivao. Sem toga ne smije se zaboraviti i na to, da bi se mogli dešavati i takovi slučajevi, da Središnji Ured ili njegovi mjesni organi ni uz dvostruku stanarinu koju plaćaju sada, u privatnim zgradama nebi mogli dobiti potrebnih prostorija.

U bilanci ove grane osiguranja iskazana je medju ostalim aktivama i dugovina mjesnih organa, te razrešenih blagajna i zavoda za dužnu likvidacionu imovinu likvidiranih blagajna i razrešenih zavoda. Prije nego što ćemo detaljnije o ovim stavkama raspravljati, prikazati ćemo stanje likvidacione imovine likvidiranih blagajna i zavoda za osiguranje radnika po stanju od dana likvidacije t. j. po stanju od 30. juna 1922. i to posebno u grani osiguranja za slučaj bolesti, a posebno u grani osiguranja za slučaj nesreće.

Grana osiguranja za slučaj nesreće.

Imovina:

Gotovina	Din	162.046·59
Vrednosni papiri	Din	401.596·—
Ulošci u novčanim zavodima	Din	2,905.959·03
Nekretnine	Din	3,617.533·83
Pokretnine	Din	480.000·—
Poslodavci za dužne prinose	Din	9,925.498·62
Ostali dužnici	Din	11,496.022·88
Ukupno	**Din**	**28,988.656·95**

Dugovina:

Verovnici	Din	6,674.213·67
Glavnično pokriće renta	Din	20,977.421·42
Ostalo	Din	9.840·—
Poslovni višak	Din	1,327.181·86
Ukupno	**Din**	**28,988.656·95**

Grana osiguranja za slučaj bolesti.

Imovina:

Gotovina	Din	1,624.166·03
Vrednosni papiri	Din	637.631·94
Nekretnine	Din	10,102.977·76
Pokretnine	Din	3,897.623·92
Poslodavci za dužne prinose	Din	16,668.566·98
Ostali dužnici	Din	17,235.771·71
Ukupno	**Din**	**50,166.738·34**

Digitized by Google

Dugovina:

Verovnici	Din	11,301.330·04
Ostalo	Din	75.098·26
Poslovni višak	Din	38,790.310·04
Ukupno	**Din**	**50,166.738·34**

Pošto su se Središnjim Uredom za osiguranje radnika 1. jula 1922. spojili razrešeni zavodi u grani osiguranja za slučaj nesreće, preuzeo je Središnji Ured za osiguranje radnika i svu njihovu imovinu i dugovinu, a prema tome i saldo čiste imovine u iznosu od **Din 1,327.181·86.**

Po odredbama §-a 202. ZOR. imade se čista likvidaciona imovina svake pojedine pokrajine voditi na posebnom računu i to posebno za osiguranje u nesrećnim slučajevima, a posebno za osiguranje u bolesti. Poslovanje pokrajine Slovenije u grani za slučaj nesreće svršilo je sa 30. juna 1922. sa poslovnim viškom od Din 4,476.743·06, koji je iznos iskazan u bilanci ove grane osiguranja u pasivi. Isto tako iskazan je poslovni višak pokrajine Bosne i Hercegovine u grani za osiguranje za slučaj nesreće u iznosu od Din 47.881·55 u bilanci ove grane osiguranja u pasivi. Poslovni manjak pokrajine Hrvatske i Slavonije u grani osiguranja za slučaj nesreće, koji je sa 30. juna 1922. izosio Din 2,067.451·97, te poslovni manjak pokrajine Vojvodine u grani osiguranja za slučaj nesreće, koji je sa 30. juna 1922. iznosio Din 1,129.990·78, pokriveni su na temelju 2. alineje §-a 205. ZOR. u god. 1924. iz poslovnog viška Središnjeg Ureda za osiguranje radnika polučenog u grani osiguranja za slučaj nesreće u razdoblju od 1. jula 1922. do 31. decembra 1923. S toga poslovni manjak spomenutih dviju pokrajina u zaključnim računima Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u grani osiguranja za slučaj nesreće počevši od god. 1924. više ne dolaze napred.

Za čistu likvidacionu imovinu razrešenih blagajna i zavoda, koji su sprovodili osiguranje za slučaj bolesti, a koja je sa 30. juna 1922. iznosila Din 38,790.310·04 opterećen je na tekućem računu pojedini razrešeni zavod ili blagajna dotične pokrajine.

Na temelju §-a 202. ZOR. dotiran je penzioni fond službenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa, za preuzete obaveze razrešenih blagajna i zavoda sa iznosom od Din 27,659.041·—, a na teret napred navedene čiste likvidacione imovine sa odgovarajućim djelom za svaku pokrajinu, prema visini preuzetih obaveza pojedine pokrajine.

Koliko je od te likvidacione imovine u grani osiguranja za slučaj bolesti nakon dotacije penzionog fonda još ostalo, vidljivo je u bilanci grane osiguranja za slučaj bolesti za god. 1924. i 1925. medju pasivama, dok je dotacija penzionog fonda na teret spomenute likvidacione imovine vidljiva iz računa Gubitka i Dobitka penzionog fonda za g. 1922./23. Napominje se, da likvidaciona imovina u grani osiguranja za slučaj bolesti u pokrajini Vojvodini nije bila dostatna za dotaciju penzionog fonda, već je manjkalo još Din 147.147·77, koji je manjak vidljiv u bilanci grane osiguranja za slučaj bolesti za god. 1925. medju aktivama.

Na račun spomenute likvidacione imovine primio je Središnji Ured za Osiguranje Radnika do konca god. 1925. od likvidiranih i razrešenih zavoda za osiguranje radnika, u grani osiguranja za slučaj bolesti, nekretnine u iznosu od Din 8,502.977·76, zatim cjelokupnu imovinu i dugovinu bivše razrešene Zemaljske Blagajne za potpru bolesnih radnika i za osiguranje proti nezgodama u Zagrebu, u grani osiguranja za slučaj bolesti, koja se je sastojala iz sledeće imovine i dugovine:

Imovina:

Vrednosni papiri	Din	4.149·50
Nekretnine	Din	1,600.000·—
Dužnici u tekućem računu	Din	7,302.995·04
Ukupno	**Din**	**8,907.144·54**

Dugovina:

Verovnici	Din	58.723·31
Saldo čiste likvidacione imovine	Din	8,848.421·23
Ukupno	**Din**	**8,907.144·54**

Digitized by Google

kao i cjelokupnu imovinu i dugovinu bivše razrešene Zemaljske blagajne za osiguranje radnika u Somboru, koja se je sastojala iz slijedeće imovine i dugovine:

Imovina:		
Gotovina	Din	2.455·77
Vrednosni papiri	Din	40.000·—
Nekretnine	Din	160.000·—
Pokretnine (inventar)	Din	105.457·—
Dužnici u tekućem računu	Din	2,346.713·88
Ukupno.	**Din**	**2,654.626·65**
Dugovina:		
Verovnici	Din	9.755·69
Čista likvidaciona imovina	**Din**	**2,644.870·96**
Ukupno	**Din**	**2,654.626·65**

Prema napred razloženom je Središnji Ured za Osiguranje Radnika od likvidiranih blagajna i zavoda u grani osiguranja za slučaj bolesti od likvidacione imovine istih, koja je 30. juna 1922. prema napred razloženom iznosila . . . . . Din 38,790.310·04
sledeću imovinu:

1. od razrešenih okružnih, sreskih i kotarskih blagajna za osiguranje radnika nekretnine u iznosu od	Din	8,502.977·76
2. Čistu likvidacionu imovinu Zemaljske blagajne za osiguranje radnika u Zagrebu	Din	8,848.421·23
3. Čistu likvidacionu imovinu Zemaljske blagajne za osiguranje radnika u Somboru	Din	2,644.870·96
4. Gotovinu od razrešenih poslovnih bolesničkih blagajna preduzeća	Din	1,287.201·74
Ukupno	Din	21,283.471·69

Prema tome duguju sa 31. decembra 1925. spomenuti razrešeni zavodi i blagajne u grani osiguranja za slučaj bolesti još iznos od **Din 17,506.838·35,** koja je dugovina iskazana u bilanci Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u grani osigu, ranja za slučaj nesreće za god. 1925. medju dužnicima pod slovom »f« sa . . . . . Din 2,824.995·48
i u grupi mesnih organa pod slovom »c« sa . . . . . Din 14,681.842·87
Ukupno **Din 17,506.838·35**

III. Uzroci deficita u godini 1925. u grani osiguranja za nesrećni slučaj.

Na početku II. poglavlja naveli smo, da je poslovni manjak u grani osiguranja za nesrećni slučaj u godini 1925. iznosio

Din 17,122.485·62

Nastaje pitanje, koji su uzroci tom ogromnom deficitu u toj grani osiguranja?

Prije svega valja primjetiti, da nepokriveni dodatak na skupoću isplaćen starim rentnicima u iznosu od . . . . . Din 1,758.787·40
te po državi subvencijom nepokriveni dio glavničnog pokrića starih renta iz pokrajine Srbije, Crne Gore te Bosne i Hercegovine u iznosu od . . . . . Din 358.999·38
Ukupno Din 2,117.786·78

ne tereti redovne prinose Središnjeg Ureda u grani osiguranja za nesrećni slučaj.

Ako se odbiju napred navedene dvije svote u ukupnom iznosu od Dinara 2,117.786·78 od napred spomenutog poslovnog manjka, ostao bi još uvijek jedan poslovni manjak od Din 15,004.698·84, koji proističe iz poslovanja grane osiguranja za slučaj nesreće iz god. 1925.

Digitized by Google

Nekretnine Središnjeg Ureda iznosile su koncem g. 1925.	Din	54,384.777·97
a troškovi novogradnje u Zagrebu, Mihanovićeva ul. . . .	Din	2,043.717·44
	Din	56,428.495·41
k tomu investicije za sanatorij »Klenovnik«	Din	4,158.962·—
Ukupno	**Din**	**60,587.457·41**

Starogradnje preuzete od likvidiranih blagajna i zavoda iznosile su sa 30. iuna 1922. Din 13,720.511·59, koje su sadržane u napred navedenoj ukupnoj sumi nekretnina ovogradnja i investicija za »Klenovnik«.

Prema tome uložio je Središnji Ured do konca godine 1925. u nekretnine iznos od Din 46,866.945·82.

Da je ovaj po Središnjem Uredu posle 1. jula 1922. do konca godine 1925. uloženi kapital u nekretnie, novogradnje i investicije u iznosu od **Din 46,866.945·82,** bio uložen u novčanim zavodima ili vrednosnim papirima uz maksimalno ukamaćenje od 8%, donio bi kamatni dohodak od **Din 3,749.355·66,** ali i onda bi još uvijek ostao poslovni manjak od Din 11,255.343·18.

Iz napred razloženog nedvojbeno sledi, da uzroci ovog ogromnog poslovnog manjka, ne leže u napred navedenim, već u sasvim drugim uzrocima.

Da prave uzroke spomenutom poslovnom majku ustanoviti uzmognemo, potrebno je u prvom redu obazreti se na poslovanje istovjetnih zavoda za osiguranje radnika za nesrećni slučaj u inostranstvu, kod kojih sistem glavničnog pokriča renta postoji već kroz decenije.

Za primjer uzeti ćemo ovdje zavode za osiguranje radnika za nesrećni slučaj u bivšoj Austriji kod kojih se sistem glavničnog pokriča renta provadja već od godine 1887.

Prinosne tarife iznosile su u tim zavodima:

1.	Kod zavoda u	Wienu	7·81%	od 1. januara	1900.
2.	„ „	„ Salzburgu	6%	„ 1. januara	1913.
3.	„ „	„ Pragu	8·59%	„ 1. jula	1907.
4.	„ „	„ Brnu	6·63%	„ 1. januara	1912.
5.	„ „	„ Grazu	6%	„ 1. januara	1910.
6.	„ „	„ Trstu	7%	„ 1. juna	1907.
7.	„ „	„ Lembergu	7·10%	„ 1. januara	1900.

za postotak opasnosti 100.

Pod osiguravajući zavod u Trstu podpadala je i podružnica u Ljubljani, koja se je poslije prevrata pretvorila u »Začasnu Delavsku Zavarovalnicu zoper nezgode u Ljubljani«, i propisivala 7%-ne prinose do 30. juna 1922. t. j. do njezinog razrešenja i priključenja Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika u Zagrebu.

U drugom redu valja napomenuti, što su napred spomenuti zavodi svojim ozledjenicima, invalidima i njihovim porodicama za napred navedeni prinos davali.

Od god. 1887. do 30. juna 1917. davali su spomenuti zavodi ozledjenicima i invalidima 60% od obezbedjene nadnice za 100%-tnu umanjenu radnu sposobnost, a od 1. jula 1917. dalje $66^2/_3\%$ od obezbedjene nadnice za 100%-tnu umanjenu radnu sposobnost u ime lečevne i invalidske rente.

Preostalim članovima porodice usljed poslovne nesreće preminulog člana, davali su spomenuti zavodi udovicama 20% od obezbedjene nadnice, djeci 15%, a ascendentima (roditelji i praroditelji) 20% u ime porodične rente.

Po našem zakonu o osiguranju radnika od 14. maja 1922. dobivaju ozledjenici i invalidi 100% od obezbedjene nadnice za 100%-tnu umanjenu radnu sposobnost u ime lečevne i invalidske rente. Preostali članovi porodice usled poslovne nesreće preminulog člana, dobivaju: Udovice $33^1/_3\%$ od obezbedjene nadnice, djeca 25%, a ascendenti $33^1/_3\%$ u ime porodične rente.

Osim toga imaju po našem zakonu pravo na porodičnu rentu braća i sestre preminuloga i to 25% od obezbedjene nadnice preminulog.

Iz napred navedenog vidljivo je, da ozledjenici i invalidi po našem zakonu dobivaju za $^1/_3$ više od onog što takovi dobivaju od napred navedenih austrijskih zavoda počevši od 1. jula 1917. dalje. Nadalje je vidljivo, da udovice, djeca i ascendenti uslijed nesreće preminulog člana po našem zakonu dobivaju za 40% više od

Digitized by Google

onog što takovi dobivaju od napred spomenutih austrijskih zavoda, dok braća i sestre preminulog od spomenutih austrijskih zavoda nisu u opće ništa dobivali.

Za isto onoliko postotaka, za koliko po našem zakonu spomenuti uživatelji renta uživaju veću rentu od onih u Austriji, za isto toliko postotaka je i glavnično pokriće renta veće od glavničnog pokrića spomenutih austrijskih zavoda.

Podavanja u naravi (bolničko lečenje, lekarska njega, ljekovi, kupališta i sanatorija, upravni troškovi i t. d.) što ih dajemo mi po našem zakonu istovjetna su sa podavanjima u naravi spomenutih austrijskih zavoda.

Za pokriće podavanja u novcu i u naravi te za pokriće glavnične vrednosti renta propisivan je kod nas u II. polugodištu 1922. 8%-tni prinos od obezbeđjene nadnice za postotak opasnosti 100, u godini 1923. i 1924. 6%-tni, a u god. 1925. 5%-tni prinos za slučaj nesreće.

Do konca godine 1925. priznate su po našem zakonu za osiguranje radnika rente u ukupnom iznosu od **Din 22,473.058·—.**

Kapitalno pokriće ovih renta iznosilo je sa 31. decembra 1925.:

za porodične rente	Din	28,259.560·—
za lečevne rente	Din	10,559.803·—
za lične rente	Din	77,709.467·—
Ukupno	Din	116,528.830·—
ili sveukupno opterećenje	**Din**	**139,001.888·—**

Iste rente iznosile bi prema propisima napred navedenih austrijskih zavoda koncem god. 1925. Din 14,610.048·—

dok bi kapitalno pokriće istih renta iznosilo 31. XII. 1925.:

za porodične rente	Din	16,955.736·—
za lečevne rente	Din	7,039.869·—
za lične rente	Din	51,806.312·—
Ukupno	Din	75,801.917·—
ili sveukupno opterećenje	**Din**	**90,411.965·—**

Prema napred razloženom iznosi opterećenje po našem Zakonu za osiguranje radnika u grani osiguranja za slučaj nesreće do konca godine 1925. za Din 48,589.923·— više nego što bi iznosilo po spomenutim austrijskim zakonima.

Propis prinosa za slučaj nesreće iznosio je kod nas i to:

u II. polugodištu	1922.	po 8% prinosnoj tarifi	Din 28,361.000·35
u godini	1923.	po 6% prinosnoj tarifi	Din 42,551.739·40
u godini	1924.	po 6% prinosnoj tarifi	Din 56,107.128·09
u godini	1925.	po 5% prinosnoj tarifi	Din 49,510.363·46
		ukupno	Din 176,530.231·30

Ako bi propisani prinos kod nas preračunali na bazi 5%-tne prinosne tarife počevši od 1. jula 1922. do 31. decembra 1925. u tom slučaju iznosio bi propis prinosa kako slijedi:

u drugom polugodištu 1922.	Din	17,725.625·20
u godini 1923.	Din	35,459.782·80
u godini 1924.	Din	46,755.940·10
u godini 1925.	Din	49,510.363·46
Ukupno	Din	149,451.711·56

Poslovanje Središnjeg Ureda u grani osiguranja za nesrećni slučaj svršilo je do konca godine 1925. uračunavši u prihod i poslovni višak iz prijašnjih godina, sa konačnim poslovnim manjkom od Din 7,913.571·26.

Da su se u tom razdoblju priznavale lečevne, lične i porodične rente samo u onoj visini, u kojoj su ih priznavali napred spomenuti austrijski zavodi, u tom slučaju iznosilo bi opterećenje Središnjeg Ureda u grani osiguranja za nesrećni slučaj u tom razdoblju, manje za Din 48,589.923, a da su prinosi za slučaj nesreće kroz isto razdoblje propisivani bili na bazi 5%-tne prinosne tarife onda bi prinosi iznosili za Din 27,078.519·74 manje, nego što je faktično u tom razdoblju propisano.

Digitized by Google

Ako se od napred iskazanog dobitka na lečevnim, porodičnim, i ličnim rentama i kapitalnom pokriću renta odbije spomenuti gubitak na prinosima dobiva se još uvek jedna razlika od Din 21,511.403·26 kao višak.

Ako se od potonjeg iznosa odbije naš faktični konačni manjak sa 31. decembra 1925. u iznosu od Din 7,913.571·26, ostao bi još uvijek jedan višak od Din 13,597.832.

Takovo bi stanje bilo, da su se od 1. jula 1922. do 31. decembra 1925. propisivali 5% prinosi za nesretni slučaj i priznavale lečevne, porodične i lične rente, kako su ih priznavali spomenuti austrijski zavodi i da se je od ovih renta računalo kapitalno pokriće.

Ovime ne želi se nipošto ustvrditi, da su potpore u grani osiguranja za slučaj nesreće odredjene našim Zakonom o osiguranju radnika prevelike, već jedino moramo ustvrditi, da su prinosi za njihovo pokriće premaleni. Medjutim valja još ustanoviti, koliki bi prinosi potrebni bili, da se pokriju sve obaveze, koje proističu iz grane osiguranja za nesrećni slučaj. Koliko su iznosili od 1. jula 1922. do 31. decembra 1925. faktično propisani prinosi, već je napred navedeno, a koliko bi faktično morali iznositi, navesti ćemo sada. Držimo, da se je već od 1. jula 1922. i dalje imao propisivati prinos na bazi 7% prinosne tarife. U tom slučaju iznosio bi propis prinosa kako slijedi:

U II. polugodištu 1922.	Din 24,815.875·30
u godini 1923.	Din 49,643.695·96
u godini 1924.	Din 65,458.316·11
u godini 1925.	Din 69,314.508·84
	Din 209,232.396·21

Prema tome povećao bi se prihod na prinosima u razdoblju od 31. jula 1922. do 31. decembra 1925. za Din 32,702.164·91. Odbivši od toga konačni manjak preostalog sa 31. decembra 1925. u iznosu od Din 7,913.571·26, ostao bi čisti višak od Din 24,788.593·65.

Svi do sada navedeni računi u pogledu kapitalnog pokrića renta baziraju na 4% ukamaćenju glavničnog pokrića renta.

Iz napred razloženoga sledi, da bi za pokriće svih obaveza Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, koje proističe iz grane za nesrećni slučaj potrebno bilo povišenje prinosne tarife od 5% na 7% od obezbedjene nadnice za postotak opasnosti 100, dok bi za pokriće podavanja po spomenutim austrijskim zakonima i za kapitalno pokriće ovih manjih renta dostatan bio 5%-tni prinos.

Ovdje se nameće pitanje zašto bi nama dostatan bio 5% prinos za pokriće onih istih tereta, za pokriće kojih su spomenuti Austrijski zavodi trebali od 6% do 8·69%? Odgovor na ovo pitanje je jednostavan. Po našem ZOR obavezno ie na osiguranje za slučaj nesreće svako lice koje daje svoju fizičnu ili umnu snagu u najam dok u Austriji nisu na osiguranje za slučaj nesreće obavezana sva ta lica, koja su na osiguranje za slučaj nesreće obavezna kod nas. Pošto je kod nas krug osiguranika za slučaj nesreće veći od onog u Austriji, stoga je i to osiguranje kod nas jeftinije. Osim toga pridonaša pojeftinjenju osiguranja za slučaj nesreće kod nas i ta okolnost, što se kod nas prinos za slučaj nesreće odmjeruje od prinosa za slučaj bolesti, dok se u Austriji odmjeruje na temelju valovnica poslodavaca o isplaćenim zaslužbama, koje u mnogo slučajeva nisu tačne.

Sa preračunavanjem kapitalnog pokrića renta na bazi 6%-tnog ukamaćenja mogli bi se daljnji deficiti kroz stanovito vreme odgoditi, ali ipak ne stalno ukloniti. Medjutim ni to sada više nije aktuelno, jer ukupni kapital uložen u novčanim zavodima, nekretninama i vrijednosnim papirima sada već ne može nositi 6% čistih, jer novčani zavodi ne davaju redovito više od 5 nu najviše 5 i½% na uloške, a ni najamnine Središnjeg Ureda se ne mogu povisiti u tolikoj mjeri da bi nekretnine odbacile 6% čisto ukamaćenje.

Napominje se, da je Čehoslovačka republika poslije prevrata snizila svoju prinosnu tarifu od 8·59% na 6% ali je zato uskoro prinosnu tarifu povisila na 10% da pokrije deficit, koji je uslijed sniženja prinosne tarife od 8·59% na 6% nastao.

Digitized by Google

Eventualni prelaz sa sistema glavničnog pokrića renta na sistem razporezbe efektivnih troškova više ne bi imalo nikakovog smisla i to s razloga, jer su efektivni izdaci u grani osiguranja za nesrećni slučaj zajedno sa upravnim troškovima već u god. 1925. dosegli skoro 60% od prinosa za nesrećni slučaj, a u 1926. doseći će predvidivo bar 80%, dok će u god. 1927. bezuvjetno doseći, — a eventualno i premašiti sav redovni prinos za nesretni slučaj.

IV. Penzioni fond službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Dugovina penzionog fonda sastoji se iz glavničnog pokrića svih po njemu preuzetih obaveza u iznosu od **Din 54,952.972·—**, a imovina od Din 40,532.252·47 se sastoji iz potraživanja od grane osiguranja za nesrećni slučaj i iz potraživanja od mesnih organa Središnjeg Ureda za dužne prinose.

Poslovni manjak penzionog fonda iznosio je sa 31. decembra 1924.	Din	8,903.652·61
koji se je u god. 1925. povisio za dalnjih	Din	5,516.066·92
Prema tome iznosi konačni deficit penzionog fonda sa 31. decembra 1925.	**Din**	**14,419.719·53**

koji je sa 1. januarom 1926. prenešen na novi račun. Deficit penzionoga fonda raste iz godine u godinu zato, jer se je u službu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mesnih organa dosada primao veliki broj službenika i lekara iz državne, vojne ili druge javne službe, kojima su u penziju uračunate sve godine službovanja provedene u državnoj, vojnoj ili drugoj javnoj službi iz koje su u službu Središnjeg Ureda ili drugog mesnog organa prešli.

Isplaćene penzije i ostale prinadležnosti penzionerima iznosile su u g. 1925. Din 1,083.146·38, dok su prinosi iznosili Din 5,148.774·32. Svi ostali prihodi i rashodi penzionoga fonda navedeni su u računu gubitka i dobitka detailno prema pojedinoj vrsti prihoda ili rashoda.

V. Zdravstvene ustanove Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa.

a) Lječilište Brestovac. Ovo lječilište zaključilo je svoje poslovanje u god. 1925. sa deficitom od Din 717.498·83. Glavni uzrok ovom deficitu je najamnina (kirija) u iznosu od Din 294.826·95, zatim kamati u iznosu od Din 180.013 64 p, te odpis od vrednosti inventara u iznosu od Din 162.721·58, te troškovi za uporabu invalidskih baraka u iznosu od Din 77.760. Ove četiri vrsti troškova iznose ukupno Din 715.322·17, koji je iznos skoro posve jednak napred navedenom deficitu.

Sve ostale stavke imovine i dugovine vidljive su u bilanci, a svi ostali prihodi i rashodi iz računa gubitka i dobitka spomenutog lječilišta.

U bilanci medju aktivama iskazani »Prelazni račun« sa Din 359.381·66 odnosi se na razne zalihe neutrošenih živežnih namirnica, krme za stoku, ogrevni i ostali neutrošeni materijal po stanju od 31. decembra 1925. U god. 1925. imali su u spomenutom lečilištu lječeni i opskrbljivani pacijenti 34.301 opskrbni dan i to:

Privatni pacijenti 3.171 opskrbni dan po Din 125·— = . . .	Din	396.375·—
Članovi pacijenti 31.130 opskrbnih dana po Din 75·— = . . .	Din	2,334.750·—
ukupno 34.301 opskrbni dan	Din	2,731.125·—

Ova se ukupna opskrbna pristojba sasvim približno slaže sa opskrbnom pristojbom iskazanom medju prihodima u računu Gubitka i Dobitka sa Dinara 2,731.094·18.

Hrana privatnih pacijenata i članova mesnih organa je jednaka.

Lječilišno osoblje imalo je u god. 1925. 20.232 opskrbnih dana. Ono osoblje, koje je uživalo istu hranu kao pacijenti, imalo je 7.596 opskrbnih dana, a osoblje koje je uživalo jednostavniju hranu od pacijenata, tako zvanu hranu II. klase, imalo je 8.000, dok su težaci i prigodni nadničari imali 4.636 opskrbnih dana.

Digitized by Google

Prema tome bilo je u god. 1925. za sve pacijente i za celokupno lečilišno osoblje svega 54.533 opskrbnih dana.

U računu Gubitka i Dobitka medju rashodima iskazani su troškovi prehrane pacijenata i osoblja sa Din 1,809.965·76.

Obzirom na vrst hrane i množinu obroka, mora se napred spomenuti ukupni broj dana djeliti na četiri kategorije i to:

I. na pacijente;
II. na osoblje koje uživa istu vrst hrane kao i pacijenti sa 5 obroka dnevno;
III. na osoblje sa hranom iste vrsti, ali samo sa tri obroka dnevno;
IV. na težake i prigodne nadničare sa jeftinijom i jednostavnijom hranom takodjer sa tri obroka dnevno.

Prema napred navedenoj kategorizaciji hrane i množini dnevnih obroka iznosili bi troškovi prehrane dnevno za jednu osobu približno:

za osobe pod I.	Din	37·—
za osobe pod II.	Din	37·—
za osobe pod III.	Din	24·—
za osobe pod IV.	Din	15·—

Ako se pomnoži broj opskrbnih dana osoba pojedine od napred navedenih kategorija sa napred navedenom dnevnom opskrbom dobije se posve približni iznos troškova opskrbe (prehrane) iskazanih u računu Gubitka i Dobitka i to:

Za osobe pod I.	34.301 × 37 = ...	Din	1,269.137·—
za osobe pod II.	7.596 × 37 = ...	Din	281.052·—
za osobe pod III.	8.000 × 24 = ...	Din	192.000·—
za osobe pod IV.	4.636 × 15 = ...	Din	69.540·—
Ukupno	54.533	Din	1,811.729·—

koji je iznos troškova opskrbe samo za neznatni iznos od Din 1.764·76 veći od iznosa troškova opskrbe, iskazanog u računu Gubitka i Dobitka.

Troškovi opskrbe lječilišnog osoblja iskazani napred

pod II. sa	Din	281.052·—
pod III. sa	Din	192.000·—
pod IV. sa	Din	69.540·—
ili ukupno	Din	542.592·—

imali bi prema svojoj naravi takodjer teretiti račun upravnih troškova iskazanih u rashodima u računu Gubitka i Dobitka sa Din 466.972·43, koji bi se onda povisili na iznos od Din 1,009.564·43.

U tom bi se slučaju troškovi opskrbe (prehrane) iskazani u računu Gubitka i Dobitka sa Din 1,809.965·76 snizili na iznos od Din 1,267.373·76, a predstavljali bi samo troškove opskrbe (prehrane) pacijenata. Ako bi se troškovi opskrbe (prehrane) iskazani u računu Gubitka i Dobitka sa Din 1,809.965·76 razdijelili samo sa opskrbnim danima pacijenata t. j. sa brojem 34.301, dobili bi iznos od Din 52·77, kao troškove dnevne opskrbe (prehrane) za jednog pacijenta.

b) Dobro »Klenovnik« kupljeno je u god. 1924. za Din 2,297.200·—, koji je iznos iskazan medju nekretninama Središnjeg Ureda navedenih u poglavlju II. ovog izvještaja sa Din 2,263.142 po odbitku 1½% amortizacije. Ovo je dobro kupljeno u svrhu izgradnje radničkog sanatorija, koji bi mogao primiti oko 150 bolesnika. Do konca god. 1925. utrošeno je u investicije i nadogradnje Din 2,440.660 65 p, koji je iznos iskazan u bilanci spomenutog dobra u aktivi. U aktivi iskazana »stolarija« sa Din 497.089·20 odnosi se na stolarski uredjaj i drveni materijal za izradbu pokućtva za sanatorij, vrata, prozore, podove i t. d. Pod naslovom »prelazni račun« iskazani iznos Din 351.314·— odnosi se na razne zalihe iz poljskog gospodarstva, šumarstva i vinogradarstva. Osim napred navedene kupovne cijene ovog dobra u iznosu od Din 2,297.200·— investirano je do konca godine 1925. još Din 4,158.962, koji je iznos iskazan u pasivi pod naslovom »Središnji Ured«, kao jedini vjerovnik. U računu Gubitka i Dobitka iskazani poslovni manjak sa Di-

Digitized by Google

nara 476.573·53 prenjeti će se po svršetku gradnje i adaptacije Sanatorija na pojedine investicione račune u omjeru visine istih, jer je u interesu izvedenja raznih investicija nastao.

c) Oporavilište »Kasindo« kraj Sarajeva.

Ovo oporavilište stoji pod upravom okružnog ureda za osiguranje radnika u Sarajevu, stoga ovom izvještaju ni ne prileži bilanca, te račun Gubitka i Dobitka, jer su ti zaključni računi već odobreni pod nadležnim samoupravnim organima okružnog ureda za osiguranje radnika u Sarajevu i samoupravnim organima Središnjeg Ureda za osiguranje radnika.

Ovdje ćemo navesti samo najglavnije podatke iz zaključnih računa ovoga oporavilišta i njegove statistike kako slijedi:

Sveukupni rashodi spomenutog oporavilišta iznosili su u god. 1925.	Din	3,776.802·78
dok su sveukupni prihodi u istoj godini iznnosili	Din	3,586.818·76
prema tome završilo je poslovanje spomenutog oporavilišta u god. 1925. sa poslovnim manjkom od	**Din**	**189.984·02**

U god. 1925. liječeno je i opskrbljivano u spomenutom lječilištu 1.029 muških i 536 ženskih bolesnika, sa ukupno 49.747 opskrbnih dana. Na muške otpada od toga 32.498 a na ženske 17.249 opskrbnih dana.

Opskrba (prehrana) pacijenata i lečilišnog osoblja iznosila je Din 2,095.710 13 p t. j. Din 42·13 po opskrbnom danu i pacijentu.

Opskrbne pristojbe što su ih mjesni organi za svoje članove plaćali iznosile su Din 2,946.728·27, ili Din 59·24 po opskrbnom danu za pojedinog člana.

d) Oporavilište »Jadran« na otoku Rabu.

Ovo oporavilište za svoje poslovanje ne vodi posebno knjigovodstvo. Sve izdatke koji se odnose na spomenuto oporavilište knjiži na teret računa troškova kupališta i sanatorija okružni ured u Ljubljani, koji s tim oporavilištem upravlja. Isto tako knjiži spomenuti okružni ured sve prihode, koji se odnose na spomenuto oporavilište, na napred spomenuti račun troškova kupališta i sanatorija.

Troškovi uzdržavanja spomenutog oporavilišta iznosili su u god. 1925.:

1. opskrba (prehrana) pacijenata i lječilišnog osoblja . . .	Din	166.140·62
2. prinadležnosti lječilišnog osoblja i lekara	Din	96.152·72
3 putni troškovi isplaćeni pacijentima za dolazak u oporavilište i odlazak iz oporavilišta	Din	28.788·98
4. troškovi ogreva, osvetlenja, pranje rublja i čišćenje prostorija, te ostali razni troškovi	Din	65.057·87
Ukupno	Din	356.140·19

U god. 1925. liječeno je i opskrbljeno je u spomenutom oporavilištu 90 članova okružnog ureda u Ljubljani sa 4.524 opskrbnih dana i 40 članova drugih okružnih ureda sa 1.776 opskrbnih dana. Prema tome liječeno i opskrbljivano je svega 130 članova sa 6.300 opskrbnih dana.

Lječilišno osoblje imalo je 827 opskrbnih dana, prema tome bilo je opskrbnih dana pacijenata i lječilišnog osoblja ukupno 7.127. Ako se napred navedeni opskrbni troškovi (prehrane) podijele sa brojem opskrbnih dana pacijenata, dobije se Din 26·37 kao opskrbni troškovi po jednom pacijentu dnevno. Ako se spomenuti opskrbni troškovi podijele sa brojem opskrbnih dana pacijenata i lječilišnog osoblja dobije se Din 23·31 kao dnevna opskrba po osobi. Ako se podijele sveukupni troškovi uzdržavanja spomenutog lječilišta, u iznosu od Din 356.140·19 sa ukupnim brojem opskrbnih dana pacijenata t. j. sa 6.300 dobije se iznos od Din 56·53 kao sveukupni troškovi uzdržavanja jednog pacijenta dnevno.

Članovi ostalih okružnih ureda plaćali su u ime dnevne opskrbnine spomenutom oporavilištu Din 75 po članu, što iznosi za 1.776 opskrbnih dana Din 133.200.

Digitized by Google

Ako se odbije od napred navedenih sveukupnih troškova uzdržavanja spomenutog lječilišta u iznosu od	Din	356.140·19
iznos od	Din	130.200·—
ostaje	**Din**	**225.940·19**

kao troškovi uzdržavanja pacijenata, koji su članovi okružnog ureda u Ljubljani. Ako se ovaj ostatak od Din 225.940·19 razdijeli sa brojem opskrbnih dana članova okružnog ureda u Ljubljani, kojih je u god. 1925. bilo 4.524, dobije se iznos od Din 49·94, po opskrbnom danu za člana okružnog ureda u Ljubljani, u ime sveukupnih troškova uzdržavanja jednog člana dnevno.

Iz toga slijedi, da je oporavilište »Jadran« na otoku Rabu naplaćivalo od ostalih okružnih ureda Din 75·— dnevno po članu, dok su ukupni troškovi uzdržavanja člana okružnog ureda u Ljubljani dnevno iznosili samo Din 49·94. Pravedno bi pak bilo, da je spomenuto oporavilište naplaćivalo po članu i opskrbnom danu Din 56·53 kao prosječni dnevni trošak uzdržavanja za jednog pacijenta, bez obzira na to, kojem okružnom uredu isti pripada.

Usled tako pogrešnog knjiženja po okružnom uredu u Ljubljani, izgledalo je, da je poslovanje spomenutog oporavilišta u god. 1924. svršilo sa poslovnim manjkom od Din 195.393·84, koji stvarno ne postoji, odnosno ne bi mogao postojati, da je oporavilište »Jadran« na otoku Rabu naplaćivalo jednake opskrbne pristojbe kako za članove ostalih okružnih ureda, tako i za članove okružnog ureda u Ljubljani.

U god. 1925. iskazao je okružni ured u Ljubljani u svom računu Gubitka i Dobitka medju »Rashodima« iznos od Din 350.731·19 kao poslovni manjak oporavilišta »Jadran«, što je takodjer pogrešno, jer se u ovom iznosu nalazi ne samo po ostalim okružnim uredima ne pokriveni dio troškova uzdržavanja spomenutog oporavilišta, već i troškovi kupališta i sanatorija, koje je okružni ured u Ljubljani platio za lečenje svojih članova drugim kupalištima i oporavilištima ili sanatorijima. Poslovanje oporavilišta »Jadran« na otoku Rabu prema tome ni u god. 1925. nije bilo pasivno.

e) Oporavilište »Palić« kraj Subotice.

Ovo oporavilište stoji pod upravom posebnog lečilišnog odbora koji je sastavljen iz sredine članova ravnateljstva okružnog ureda za osiguranje radnika u Subotici.

Neposredni nadzor nad poslovanjem spomenutog oporavilišta, drži spomenuti okružni ured, odnosno ravnateljstvo istoga.

Zaključni računi spomenutog oporavilišta preispitani i odobreni su po ravnateljstvu okružnog ureda za osiguranje radnika u Subotici i po nadležnom samoupravnom organu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, stoga ćemo iz zaključnih računa spomenutog oporavilišta i njegove statistike za god. 1925. ovdje navesti samo najvažnije podatke kako slijedi:

Opskrbna pristojba u spomenutom lječilištu nije fiksna t. j. nije u napred odredjena. Prema tome ovo oporavilište posluje po sistemu rasporezbe faktičnih troškova uzdržavanja toga lječilišta i to koncem pojedine godišnje sezone.

Sezona lječenja obično traje u tom oporavilištu od 1. maja do 30. septembra svake godine.

Troškovi uzdržavanja toga oporavilišta iznosili su u god. 1925.:

1. Troškovi za prehranu pacijenata i službenog osoblja	Din	126.571·73
2. Lekarski troškovi	Din	10.000·—
3. Troškovi kupatila	Din	1.640·—
4. Lekovi i zdravstvene potrebštine	Din	11.418·29
5. Troškovi administracije	Din	117.667·72
Ukupno	Din	267.297·74
Odbivši od toga razne prihode i storna	Din	1.735·—
ostaje	**Din**	**265.562·74**

Digitized by Google

U godini 1925. bilo je 5.479 opskrbnih dana. Ako se razdijele napred navedeni sveukupni troškovi uzdržavanja toga oporavilišta sa navedenim brojem opskrbnih dana, dobije se iznos od Din 48·46 kao trošak uzdržavanja po članu i danu.

Okružni ured u Subotici odredio je medjutim dnevnu opskrbnu pristojbu za god. 1925. sa Din 65·—, koja pomnožena sa napred navedenim brojem opskrbnih dana iznosi . . . . . Din 356.135·—
odbiv od toga troškove uzdržavanja . . . . . Din 265.562·74
ostaje čisti višak od . . . . . Din 90.572·26

Od ovog viška otpisano je na istrošenje inventara Din 8.553·60 nakon čega je ostao konačni čisti višak od Din 82.018·66, koji je pripojen viščima iz prijašnjih godina. Koncem godine 1925. iznosio je fond ovih viškova Din 404.601·98.

f) Radnička bolnica u Zavidoviću.

Ova bolnica stoji pod upravom okružnog ureda za osiguranje radnika u Travniku. Zgrada u kojoj se bolnica nalazi nije vlastništvo Središnjega ni okružnog ureda, već šumsko Industrijskog poduzeća Eisler i Ortlieb u Zavidoviću. Stoga okružni ured u Travniku mora za uporabu zgrade plaćati stanarinu u iznosu od Din 60.000·— godišnje, a povrh toga mora snašati i troškove uzdržavanja i popravaka zgrade.

Spomenuta bolnica ne vodi za svoje poslovanje posebno knjigovodstvo, jer se knjigovodstveni poslovi za nju obavljaju kod okružnog ureda u Travniku. U računu Gubitka i Dobitka okružnog ureda u Travniku za godinu 1925. iskazani su medju »rashodima« troškovi uzdržavanja spomenute bolnice pod naslovom »Račun uzdržavanja vlastite bolnice u Zavidoviću«.

Troškovi uzdržavanja spomenute bolnice iznosili su u god. 1925.

1.	Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	84.455·95
2.	Prinadležnosti lekara	Din	50.677·30
3.	Troškovi lekova i zdravstvenih potrebština	Din	33.403·26
4.	Najamnina (kirija)	Din	60.000·—
5.	Troškovi uzdržavanja i popravaka zgrada	Din	11.940·—
6.	Troškovi ogrjeva i osvjetljenja	Din	45.106·70
7.	Troškovi desinfekcije i pranja rublja	Din	2.030·—
8.	Otpis od inventara i rublja	Din	24.459·27
9.	Troškovi opskrbe (prehrane) bolesnika i bolničkog osoblja	Din	213.226·57
10.	Razni troškovi	Din	11.411·02
	Ukupno	Din	536.710·07
	odbiv od toga povrate i storna u iznosu od	Din	31.629·86
	ostaje	**Din**	**505.080·21**

kao faktični troškovi uzdržavanja spomenute bolnice.

U godini 1925. bilo je u spomenutoj bolnici 11.542 opskrbna dana. Ako se napred iskazani ukupni troškovi uzdržavanja te bolnice razdjele sa navedenim brojem opskrbnih dana, dobiva se iznos od Din 43·76 kao troškovi uzdržavanja jednog pacijenta dnevno.

Ako se razdjeli pod toč. 9. iskazani iznos troškova opskrbe bolesnika i bolničkog osoblja u iznosu od Din 213.226·57 sa napred navedenim brojem opskrbnih dana, dobije se iznos od Din 18·47 kao trošak prehrane jednog bolesnika dnevno, uključivši u to i prehranu bolničkog osoblja. Ako se odbiju dnevni troškovi prehrane jednog pacijenta od ukupnih dnevnih troškova uzdržavanja dobije se razlika od Din 25·29 za ostale troškove.

g) Radničke bolnice, koje stoje pod upravom okružnog ureda za osiguranje radnika u Banjaluci.

Digitized by Google

1. Radnička bolnica u Drvaru.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u godini 1925.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	41.870·—
Prinadležnosti lekara	Din	26.992·—
Najamnina (kirija)	Din	66.000·—
Troškovi ogrijeva i osvjetljenja	Din	14.107·—
Uzdržavanje zgrade	Din	1.456·—
Troškovi opskrbe (prehrane)	Din	93.513·12
Razni troškovi	Din	9.304·55
Ukupno	Din	253.242·67

Opskrbnih dana bilo je u god. 1925. 4.747. Za jedan opskrbni dan iznose ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 53·35 dok troškovi prehrane iznose Din 19·70 dnevno po članu.

2. Radnička bolnica u Srnetici.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u god. 1925.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	6.710·—
Prinadležnosti lekara	Din	4.000·—
Troškovi ogreva i osvjetljenja	Din	300·—
Troškovi opskrbe (prehrane)	Din	13.817·25
Razni troškovi	Din	410·—
Ukupno	Din	25.237·25

Opskrbnih dana bilo je u god. 1925. 560. Za jedan opskrbni dan iznose ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 45·07 dok troškovi prehrane iznose Din 24·67 dnevno po članu.

3. Radnička bolnica u Tesliću.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u god. 1925.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	15.000·—
Prinadležnosti lekara	Din	12.000·—
Troškovi ogreva i osvjetljenja	Din	28.180·—
Uzdržavanje zgrada	Din	15.398·—
Troškovi opskrbe (prehrane)	Din	80.794·04
Razni troškovi	Din	5.301·75
Ukupno	Din	156.673·79

Opskrbnih dana bilo je u godini 1925. 4.389. Za jedan opskrbni dan iznose ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 35·70 dok troškovi prehrane iznose Din 18·41 dnevno po članu.

4. Radnička bolnica u Gornjim Podgracima.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u god. 1925.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	12.400·—
Prinadležnosti lekara	Din	12.000·—
Troškovi ogreva i osvjetljenja	Din	8.548·—
Troškovi opskrbe (prehrane)	Din	24.294·75
Ukupno	Din	57.242·75

Podaci o broju opskrbnih dana za potonju bolnicu manjkaju, pa se stoga niti ne može ustanoviti koliko isti iznose dnevno po članu.

Sveukupni troškovi uzdržavanja napred navedenih četiri bolnica stojećih pod upravom okružnog ureda u Banjaluci iznosili su u godini 1925. Din 497.396·46.

Najamninu (kiriju) plaća okružni ured u Banjaluci po postojećem ugovoru samo za bolnicu u Drvaru, dok za ostale tri bolnice ne plaća. Osim najamnine plaća okružni ured za bolnicu u Drvaru i troškove uzdržavanja i popravaka zgrade, a te troškove plaća i za ostale bolnice.

Troškova uzdržavanja i popravaka zgrada bolnice u Srnetici i Gornjim Podgracima u godini 1925. nije bilo.

Digitized by Google

VI. Podaci o propisu, uplati i zaostatku na prinosima.

Prinos za slučaj bolesti	Prinos za nesrećni slučaj	Prirez za Berzu Rada	Prirez za Radničku Komoru	Ukupno
		Zaostatak 31. decembra 1924.		
93,356.416·22	28,325.430·53	3,873.343·66	3,595.142·32	129,150.332·73
		Tekući propis		
206,105.499·75	47,547.501·69	10,302.798·89	16,620.606·20	280,576.406·53
		Ukupno		
299,461.915·97	75,872.932·22	14,176.142·55	20,215.748·52	409,726.739·26
		Uplate		
200,184.982·64	43,144.626·83	9,972.372·73	15,737.316·90	269,039.299·10
		Zaostak 31. decembra 1925.		
99,276.933·33	32,728.305·39	4,203.769·82	4,478.431·62	140,687.440·16

Od ukupnog zaostatka sa 31. decembra 1925. od Din 140,687.440·16 otpada na pojedini mjesni organ:

u okružnom uredu u	Dinara	%	od ukupnog propisa u 1925. g.
Banjaluci	6,416.693·50	41·50	„ „ „ „ „ „
Beogradu	50,184.291·23	122·09	„ „ „ „ „ „
Bjelovaru	2,574.268·10	48·49	„ „ „ „ „ „
Brodu	1,418.262·22	22·84	„ „ „ „ „ „
Dubrovniku	2,324.736·24	42·54	„ „ „ „ „ „
Karlovcu	2,198.351·78	28·92	„ „ „ „ „ „
Ljubljani	17,553.150·19	41·73	„ „ „ „ „ „
Mostaru	1,023.035·85	39·06	„ „ „ „ „ „
Novom Sadu	3,909.598·15	42·67	„ „ „ „ „ „
Osijeku	4,342.162·05	25·76	„ „ „ „ „ „
Sarajevu	3,492.949·82	27·33	„ „ „ „ „ „
Skoplju	3,484.479·22	53·22	„ „ „ „ „ „
Somboru	4,921.415·37	55·43	„ „ „ „ „ „
Splitu	2,807.630·19	26·62	„ „ „ „ „ „
Subotici	4,573.146·48	46·95	„ „ „ „ „ „
Sušaku	2,390.123·67	49·61	„ „ „ „ „ „
Travniku	2,399.164·23	30·65	„ „ „ „ „ „
Tuzli	2,126.031·65	71·27	„ „ „ „ „ „
Varaždinu	1,873.183·28	40·54	„ „ „ „ „ „
Vel. Bečkereku	4,797.646·89	55·62	„ „ „ „ „ „
Vršcu	3,242.894·12	53·61	„ „ „ „ „ „
Zagrebu	8,238.727·18	29·97	„ „ „ „ „ „
Zemunu	2,864.311·01	39·16	„ „ „ „ „ „
Privat. društv. blagajna Merkur	843.297·42	11·17	„ „ „ „ „ „
Trg. bol. društvo Ljubljana	687.840·32	23·50	„ „ „ „ „ „
Ukupno	140,687.440·16	50·14	„ „ „ „ „ „

Digitized by Google

U godini 1924. iznosio je propis svih vrsti prinosa Din 264,573.046·35 a zaostatak na prinosima iznosio je 31. decembra 1924. Din 129,150.332·73, ili 49·19% od ukupnog propisa u godini 1924. Koncem godine 1925. iznosio je zaostatak na prinosima Din 140,687.440·16 ili 50·14% od ukupnog propisa prinosa u god. 1925. Prema tome više za Din 11,537.107·43 no koncem godine 1924., ali je za to i propis prinosa u godini 1925. bio veći za Din 16,003.360·18, od onoga u god. 1924.

Kako smo već u prošlogodišnjem izvještaju napomenuli može se zaostatak na prinosima koji ne nadmašuje 25% od ukupnog propisa u tekućoj godini smatrati minimalnim, dok se zaostatak na prinosima, koji ne nadmašuje $^1/_3$ ili $33^1/_3$% od propisanog prinosa u tekućoj godini, još uvijek smatrati normalnim.

Ispod napred navedenog minimalnog zaostatka na prinosima, iznosi zaostatak kod slijedećih mjesnih organa:

1. Blagajna za potporu bolesnika hrv. trg. društva »Merkur« u Zagrebu 11·17%
2. Trg. bol. društvo Ljubljana . . . . . 23·50%
3. Okružni ured Brod n/S. . . . . 22·84%.

Napred navedenu maksimalnu granicu normalnog zaostatka od 33 i $^1/_3$%, prekoračili su sa 31. decembra 1925. slijedeći mjesni organi:

1.	Okružni ured u	Banjaluci	sa 41·50%
2.	„ „	„ Beogradu	sa 122·09%
3.	„ „	„ Bjelovaru	sa 48·49%
4.	„ „	„ Dubrovniku	sa 42·54%
5.	„ „	„ Ljubljani	sa 41·73%
6.	„ „	„ Mostaru	sa 39·06%
7.	„ „	„ Novom Sadu	sa 42·67%
8.	„ „	„ Skoplju	sa 53·22%
9.	„ „	„ Somboru	sa 55·43%
10.	„ „	„ Subotici	sa 46·95%
11.	„ „	„ Sušaku	sa 49·61%
12.	„ „	„ Tuzli	sa 71·27%
13.	„ „	„ Varaždinu	sa 40·54%
14.	„ „	„ Vel. Bečkereku	sa 55·62%
15.	„ „	„ Vršcu	sa 53·61%
16.	„ „	„ Zemunu	sa 39·16%

Prema tomu je 31. decembra 1925. kod tri mjesna organa postotak zaostatka na prinosima bio ispod minimalne granice normalnog zaostatka t. j. ispod 25% a kod šest mjesna organa ispod maksimalne granice normalnog zaostatka t. j. preko 25% ali ispod $33^1/_3$% dok je kod 16 mjesnih organa bio zaostatak na prinosima preko maksimalne granice normale, t. j. preko 33 i $^1/_3$% od propisanog prinosa za god. 1925.

Sveukupni propis svih četiri vrsti prinosa iznosio je u godini 1925. Din 280,576.406·53.

Maksimalna granica normalnog zaostatka od ovog propisa prinosa t. j. 33 i $^1/_3$% iznosi Din 93,525.468·84.

Prema tome je faktični zaostatak na prinosima 31. decembra 1925. od Din 140,687.440·16 veći za Din 47,161.971·32 od maksimalne granice normalnog zaostatka.

U dosadašnjim godišnjim izveštajima o zaključnim računima navedeni iznosi propisanih prinosa, odnosili su se na netto-propis po odbitku otpisa. Otpisani prinosi radi dubioznosti ili neutjerivosti iznosili su do sada:

Digitized by Google

Prinos za slučaj bolesti	Prinos za nesrećni slučaj	Prirez za Berzu Rada	Prirez za Radničku Komoru	Ukupno
		Godina 1922./1923.		
971.424·80	1,122.701·68	112.530·69	—	2,206.657·17
		Godina 1924.		
1,160.850·86	859.322·94	63.874·76	9.200·92	2,093.249·48
		Godina 1925.		
5,751.930·22	3,255.963·45	238.548·42	127,700·85	9.374.142·94
		Ukupno		
7,884.205·88	5,237.988·07	414.953·87	136.901·77	13,674.049·59

Propisani prinosi od 1. jula 1922. do 31. decembra 1925. iznosili su Din 848,724.719·53 dok su otpisani prinosi iznosili Din 13,674.049·59, što iznosi samo 1·61% od propisanog prinosa, koji je otpis od propisanog prinosa vrlo umjeren.

Prosječni propis prinosa po članu, iznosio je u god. 1925. u pojedinoj pokrajini:

	Prinos za slučaj bolesti	Prinos za nesretni slučaj	Ukupno
Hrvatska i Slavonija	Din 455·43	Din 100·26	Din 555·69
Srbija	„ 527·43	„ 97·13	„ 624·56
Vojvodina	„ 430·35	„ 83·85	„ 514·20
Bosna i Hercegovina	„ 512·52	„ 169·30	„ 681·82
Dalmacija	„ 413·10	„ 109·44	„ 522·54
Slovenija	„ 446·32	„ 106·96	„ 553·28
Prosječno u cijeloj državi	„ 471·82	„ 108·85	„ 580·67

VII. Upravljanje i raspolaganje sa imovinom Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika (§ 237. Statuta).

Glavnično pokriće vlastitih starih i novih renta iznosilo je 31. decembra 1925.

glasom računa Gubitka i Dobitka grane za nesrećni slučaj .		Din 128,718.481·—
a glavnično pokriće penzionog fonda		Din 54,952.972·—
	Ukupno	Din 183,671.453·—
odbivši od toga konačni manjak u god. 1925. grane osiguranja za nesrećni slučaj	Din 7,913.571·26	
odbivši od toga manjak penzionog fonda sa 31. XII. 1925.	Din 14,419.719·53	Din 22,333.290·79
	ostaje	Din 161,338.162·21

koji bi iznos u pravilu imao Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika sa 31. decembrom 1925. stajati na raspolaganju.

Faktično je Središnji Ured za Osiguranje Radnika 31. decembra 1925. u grani osiguranja za nesrećni slučaj raspolagao samo sa sledećom imovinom:

1. Pokretnom imovinom, sastojećom se iz gotovine u blagajni, uloščima u novčanim zavodima, vrednosnim papirima, uredskim namještajem, u ukupnoj vrednosti od . . . . . Din 29,550.930·09
2. Nekretninama i novogradnje u vrednosti sa . . . Din 56,428.495·41

Ukupno **Din 85,979.425·50**

Digitized by Google

Manjak od Din 75,358.736·71 angažovan je u sledećim stavkama, koje su vidljive u bilanci medju aktivama i to:

I. Kod mesnih organa:

a) za ubrane, a ne doznačene prinose za nesrećni slučaj (sl. b)	Din	38,532.391·95
b) za dužnu imovinu likvidiranih blagajna (sl. c)	Din	14,681.842·87
c) za razne ostale dugovine (cpd sl. e)	Dinn	4,798.531·59

II. Lječilište Brestovac

prometna glavnica	Din	4,070.687·99

III. Razne zalihe robe, Neosalvarsan,

plative tiskanice, naklada knjiga te razne akontacije, koje su sadržane u prelaznom računu	Din	1,693.254·72

IV. Kod raznih dužnika.

a) Pokrajinski Penzioni zavod Ljubljana (sl. e)	Din	1,311.005·30
b) Razrešeni zavodi i poduzeća za dužnu likvidacionu imovinu (sl. f)	Din	2,824.995·48
c) Ministarstvo Saobraćaja za razne isplate (sl. g)	Din	876.772·27
d) Ravnateljstvo dobra »Klenovnik« prometna glavnica (sl. i)	Din	4,158.962·—
e) Brodarski Sindikat SHS Beograd (sl. j)	Din	2,061.996·95
f) Predujmovi službenika (sl. l)	Din	440.484·01
Ukupno	**Din**	**75,450.925·13**

koji je iznos posve približno istovjetan sa napred iskazanim manjkom.

Kamatni dohodak, kao i dohodak od nekretnina, te troškovi uzdržavanja i troškovi amortizacije nekretnina razdijeljeni su na fondove glavničnog pokrića renta i na glavnično pokriće penzionog fonda u razmjeru visine ovih fondova, a na temelju zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. čl. 5. sjedničnog zap. tač. 14.

Fondu Sigurnosne rezerve u grani osiguranja za nesrećni slučaj spomenutom u 4. stavu §-a 237. Statuta, nije odobren deo kamata ni deo dohodka od nekretnina, jer ga do sada nije bilo, a pošto je grana osiguranja za nesretni slučaj koncem godine 1925. pasivna, ne može se ga ni osnovati.

Fondu naročite pričuve za osiguranje u bolesti spomenutom u 5. stavu §-a 237. Statuta nije takodjer odobren deo kamata i dohodka od nekretnina s razloga, jer je taj fond računski stvoren tek 22. februara 1926. zaključkom ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. čl. 5. sjedničkog zapisnika. Odgovarajući deo kamata i dohodka od nekretnina odobriti će se spomenutom fondu, kada dovršeni budu zaključni računi za god. 1926.

Koliko je otpalo od ukupnog kamatnog dohodka i ukupnog dohodka od nekretnina na granu osiguranja za nesrećni slučaj, a koliko na penzioni fond službenika Središnjeg Ureda, vidljivo je u njihovim računima Gubitka i Dobitka medju prihodima, a koliko je otpalo od troškova uzdržavanja i troškova amortizacije nekretnina na granu osiguranja za nesrećni slučaj, a koliko na penzioni fond službenika Središnjeg Ureda, vidljivo je iz njihovih računa Gubitka i Dobitka medju rashodima.

VIII. Predlozi uprave.

Na osnovu zaključnih računa o poslovanju Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u godini 1925. predlaže se Ravnateljstvu, da temeljem ovlasti po al. 1. § 252. Statuta Središnjeg Ureda izvoli zaključiti:

I. Na osnovu tač. 10. al. 1. § 126. ZOR odobravaju se zaključni računi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika za godinu 1925. i to:

Digitized by Google

1. Bilanca grane osiguranja za slučaj bolesti:

sa imovinom	Din	209,314.068·53
sa dugovinom	Din	201,884.260·20
sa poslovnim viškom	Din	7,429.808·33

2. Bilanca grane osiguranja za nesrećni slučaj:

sa imovinom	Din	230,075.780·79
sa dugovinom	Din	247,198.266·41
sa poslovnim manjkom	Din	17,122.485·62

3. Bilanca penzionog fonda službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika:

sa imovinom	Din	49,436.905·08
sa dugovinom	Din	54,952.972·—
sa poslovnim manjkom	Din	5,516.066·92

4. Bilanca lječilišta »Brestovac« na Sljemenu:

sa imovinom	Din	3,365.941·66
sa dugovinom	Din	4,083.440·49
sa poslovnim manjkom	Din	717.498·83

5. Bilanca dobra »Klenovik«:

sa imovinom	Din	3,682.388·47
sa dugovinom	Din	4,158.962·—
sa poslovnim manjkom	Din	476.573·53

II. Od poslovnog viška grane osiguranja za slučaj bolesti u iznosu od Din 7,429.808·33 odobrava se na osnovu tač. 3. al. 1. § 126. ZOR i § 234. Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika:

a) Mjesnim organima iznos od	Din	4,179.267·—
b) Pričuvi po §-u 26. ZOR	Din	1,857.452·33
c) Zakladi ¼ viška Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika	Din	1,393.089·—
Ukupno	Din	7,429.808·33

U smislu zaključka Ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. pod čl. 5. tačka 7. d Ravnateljstvo poziva svoje mjesne organe, da čiste više po § 234. Statuta iz godine 1925. takodjer rezerviraju za pokriće dubioznih tražbina i otpise neutjerivih prinosa bolnopotporne grane osiguranja sve dotle, dok te rezerve ne dosegnu bilancom iskazane zaostatke prinosa ove grane osiguranja. Stvaranje zaklada za pružanje većih potpora u smislu al. 2. §-a 140. Zakona o Osiguranju Radnika moći će Ravnateljstvo odobravati tek nakon što se prikupi odredjena rezerva za otpise prinosa.

III. Poslovni manjak u grani osiguranja za nesrećni slučaj iz god. 1925. u iznosu od Din 17,122.485·62 imade se djelomično pokriti sa poslovnim viškom iz prijašnjih godina u iznosu od Din 9,208.914·36 a ostatak nepokrivenog poslovnog manjka u iznosu od Din 7,913.571·26, imade se sa 1. januarom 1926. prenjeti na novi račun.

IV. Poslovni manjak penzionog fonda službenika Središnjeg Ureda u iznosu od Din 5,516.066·92 imade se zajedno sa poslovnim manjkom iz prijašnjih godina u iznosu od Din 8,903.652·61 ili sveukupno Din 14,419.719·53 do daljnje odredbe voditi na računu Gubitka i Dobitka penzionog fonda.

V. Na temelju zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. pod čl. 5. sjed. zap. toč. 8. imade se na teret Zaklade ¼ viška Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u grani osiguranja za slučaj bolesti pokriti:

a) poslovni manjak lječilišta »Brestovac« na Sljemenu, koji je nastao u godini 1925. u iznosu od Din 717.498·83;

b) poslovni manjak oporavilišta »Kasindo« kraj Sarajeva koji je nastao u god. 1925. u iznosu od Din 189.984·02 ili ukupno Din 907.482·85.

Digitized by Google

VI. Zaključak ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 16. juna 1926. god. čl. 31. tač. 8. c sjed. zap., kojim je zaključeno, da se na teret zaklade ¼ viška Središnjeg Ureda u grani osiguranja za slučaj bolesti imade pokriti poslovni manjak oporavilišta »Jadran« na otoku Rabu, koji je nastao do konca god. 1924. u iznosu od Din 195.393·84, stavlja se van snage, pošto je naknadno ustanovljeno, da toga manjka nije bilo.

VII. Iznosom od Din 790.078·78, otpisanim po okružnom uredu za osiguranje radnika u Ljubljani od sveukupnih gradjevnih troškova novogradnje uredske zgrade u Ljubljani s naslova troškova prvoga zabačenoga projekta za tu zgradu, — imade se opteretiti preostala imovina likvidiranih blagajna i zavoda u grani osiguranja za slučaj bolesti pokrajine Slovenije.

VIII. Ovlašćuje se predsjedništvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, da iz raspoložive imovine Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, koja nije potrebna za tekuće izdatke, u smislu al. 4. i 5. §-a 237. Statuta nabavi odredjeni % vrednosnih papira, imajući pri tome u vidu, da raspoloživa imovina Središnjeg Ureda, računajući u istu sve nekretnine kao i novogradnje, zatim pokretnine, vrednosne papire, gotovinu i uloške u novčanim zavodima grane osiguranja za nesrećni slučaj iznosi 31. decembra 1925. Din 85,979.425·50.

IX. Predsjedništvo Središnjeg Ureda ovlašćuje se na izdanje svih nužnih odredaba, da kod mesnih organa Središnjeg Ureda, koji ne udovoljavaju dužnostima odredjenima u al. 1. § 140. ZOR, počevši od 1. aprila 1927. godine uredi izravno ubiranje svih vrsti prinosa (za bolest, nesrećni slučaj, Radničke Komore, i Berzu Rada) za Središnji Ured za Osiguranje Radnika i to kod poslodavaca, koje Predsjedništvo samo izabere i označi.

Po Predsjedništvu Središnjeg Ureda izdane odredbe ostati će kod svakog pojedinog mesnog organa na snazi do potpunog podmirenja tražbina računna grane osiguranja za nesrećni slučaj, Radničkih Komora i Berze Rada.

X. Na osnovu odredbe posljednje alineje § 206. ZOR imade se počevši od 1. januara 1927. pa do 31. decembra 1927., povrh redovnoga prinosa za nesrećni slučaj propisati i ubrati još i naročiti prirez u iznosu od 0·5% (polovinu od sto) od obezbedjene nadnice za postotak opasnosti 100, u svrhu pokrića dodataka na skupoću starim rentnicima, koji su isplaćeni u godinama 1925. i 1926., i koji će se isplatiti u godini 1927. Ovaj zaključak predložiti će se na odobrenje Ministru Socijalne Politike.

XI. Predlaže se Ministru Socijalne Politike, da na osnovu § 34. ZOR počevši od 1. januara 1927. odredi prinosnu tarifu u grani osiguranja za nesrećni slučaj za 7% (sedam od sto) od obezbedjene nadnice za postotak opasnosti 100.

XII. Umoljava se Ministar Socijalne Politike da nadležnim putem ishodi, da se sa valjanošću od 1. aprila 1927. izmjeni zadnja izreka 2. alineje, 3. tačke § 85. ZOR tako, da će u buduće glasiti: »Ali na takovu delimičnu naknadu ima povredjeni samo onda pravo, ako umanjenje njegove sposobnosti za rad nadmaša 20%«, te da se u celosti stavi van snage odredba §-a 112. ZOR.

XIII. Umoljava se Ministar Socijalne Politike, da nadležnim putem izvoli ishoditi:

a) Promjenu § 49. Zakona o Osiguranju Radnika onamo, da glasi:

Onaj član, koji ne može dokazati, da je tečajem jedne godine pre nego što je poslednji put pristupio Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika, bar devet meseci bio član ureda, može imati pravo na potporu za porodilje, za opremu deteta i za dojenje (§ 45. t. 4., b, c, d) odnosno na potporu za porodilje i opremu deteta za članove porodice (§ 45. t. 5. b) samo onda, ako je porod usledio posle besprekidnog šestmjesečnog članstva.

Za pravo na babičku pomoć i lečenje (§ 45. t. 4. a i t. 5. b) dovoljno je tromjesečno članstvo umesto devetmjesečno prve alineje.

Za potpore u slučaju porodjaja članice (§ 45. t. 4.) računaju se poslednja dva mjeseca pre porodjaja kao vreme članstva i onda, ako je članica zbog trudnoće istupila iz posla, a da u to vreme nije imala pravo na novčane potpore.

b) Dopunu točke 4. c § 45. koja glasi:

Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika može zaključiti, da se ova oprema daje u naravi.«

Digitized by Google

XIV. Upravni Odbor Ravnateljstva Središnjeg Ureda ovlašćuje se, da uz postojeće uslove pružanja lečničke njege zubi, kako je uredjena na osnovu zaključka Ravnateljstva Središnjeg Ureda od 12. oktobra 1923. čl. 156. sjed. zapisnika (Okružnica Središnjeg Ureda od 3. februara 1924. broj 5.218—1924.) odredi primerene doprinose članova (obaveznih i dobrovoljnih) i njihovih članova porodica za plombiranje zubi i podavanje umjetnih zubala (zubnih proteza).

Ovi doprinosi treba da iznašaju jednu četvrtinu troškova, koji pružanjem ovih potpora nastaju za mesne organe Središnjeg Ureda.

Ovaj će predlog važiti kao punovažan zaključak, ako ga tajnim glasanjem prihvate dve trećine prisutnih članova ravnateljstva i odobri Ministar Socijalne Politike.

U Z a g r e b u, dne 30. novembra 1926. godine.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Upozorenje! **Revijalni sadržaj prošlog godišta „Radničke Zaštite“, te alfabetsko kazalo svih dosadanjih godišta i brojevni registar svih objelodanjenih okružnica, biti će priloženi narednom (februarskom) broju „Radničke Zaštite“.**

Uredništvo „Radničke Zaštite“.

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 25. FEBRUARA 1927. BROJ 2.

Dr. Josip Štajduhar, okulista O. U. u Zagrebu.

Radničko osiguranje i trahom.

Sa 1 kartom proširenja trahoma u Zagrebu.

Prilazeći k razmatranju gornjeg pitanja sjećamo se riječi dra. *A. Štampara:* »*Potrebno je stvoriti zdravstvenu organizaciju, u kojoj će lekar tražiti bolesnika, a ne bolesnik lekara, jer se samo na taj način može u našem staranju da obuhvati sve veći broj onih, čije zdravlje treba da čuvamo*«. (Pet godina socijalno medicinskog rada u kralj. SHS. 1920.—1925.).

Čitavo radničko osiguranje počiva u našoj državi i danas jošte u glavnom na — *kurativnoj medicini.* — Koji su tomu razlozi? — Evo nekojih:

U prvome redu ne može se tajiti, da ni u onim liječničkim krugovima, koji stoje blizu radničkom osiguranju i daju mu osnovu, nema uvijek dovoljnog interesa za *socijalno-medicinska pitanja,* premda ona u to osiguranje zasjecaju jednako duboka kao i *kurativna medicina,* a često i dublje.

To je možda najvažniji razlog gore istaknutoj pojavi. Ali nije jedini, kako ćemo vidjeti tijekom daljnjih razmatranja, gdje će biti govora o: nedostacima higijenske kulture, krivom shvaćanju zadaća radničkog osiguranja, postupku liječnika sa bolesnikom, trahomu i njegovoj biti, slabom ekonomskom stanju seljačko-radničkih slojeva, neupućenosti bolesnika, pravima Okružnog ureda, dužnostima Okružnog ureda za osiguranje radnika, nedostacima ambulantnog liječenja, razvojnim centrima trahoma, potrebi osnutka posebnog ambulatorija za liječenje trahoma u Okružnom uredu, mjerama za suzbijanje trahoma, legla infekcije, generalnom pregledu tvornica i poduzeća, evidenciji trahoma, sestrama savjetnicama, uvietnom primanju radnika u posao, njihovu kolonizaciju i stambenom pitanju radnika.

I.

Naš je narod još uvijek na niskom stupnju higijenske kulture. O tome da nije tako, ne mogu, da nas razuvjere ni velike zgrade podignute širom naše domovine po Ministarstvu Narodnog Zdravlja, pa ni one samog radničkog osiguranja. Uzrok toj nekulturi je neukost i nepovjerenje seljaka u liječnika; i zato se seljaci nerado utiču liječnicima, kad trebaju pomoći. Stoga oni običavaju najprije konsultirati domaća sredstva.

II.

Sezonski radnici — seljaci.

Srčika našeg nekvalificiranog radništva rekrutira se iz seljaštva. Naš radnik nije u velikoj većini onaj pravi profesionalni, već sezonski radnik. Veliki se dio radništva na svršetku sezone vraća u svoje selo i tamo živi nekim posebnim načinom života, koji je natrunjen i nenaravnim gradskim manirama, a ove mu u nijednom slučaju ne pristaju.

Digitized by Google

III.

Krivo shvaćanje zadaća radničkog osiguranja.

Radnik se seljak i u gradu slabo brine za svoje zdravlje, pa slabo ili nemarno pohadja ambulatorije radničkog osiguranja, kad slučajno oboli. No dogadja se i obratno, da taj seljak-radnik sada ide češće i za svaku malenkost liječniku, ali često ne zbog toga, što bi osjećao potrebu liječenja. Kod kuće se nije obraćao ni zbog ozbiljnih oboljenja liječniku. Taj duševni preokret imade i svoj razlog. Takav radnik vidi prema svom egoizmu, pred sobom jednu instituciju, u koju on »ulaže« svoj novac. Za slučaj ma kakvog i lakšeg oboljenja, pa i besposlice, on ide liječniku, ne da se izliječi, već drži, da mu se »uloženi« novac mora vraćati *u formi hranarine,* jer zašto bi on plaćao Okružnu blagajnu. U ovom slučaju takav radnik neide liječniku radi poremećenog zdravstvenog stanja, nego iz koristoljublja. Poremećeno zdravstveno stanje mu služi samo kao *sredstvo,* da dodje do cilja, kakov si je on u svojoj mašti zamislio. On je i kod kuće na svom selu često bio i teže bolestan, pa ipak je obavljao svoj posao i nije osjećao potrebe, da potraži liječnika. Naravski, jer je traženje liječnika smatrao nepotrebnim poslom i jer on uopće ne vjeruje liječniku niti liječničkoj znanosti.

Ovakovo je shvaćanje socijalnog osiguranja sa strane jednog dijela radništva često uzrok nesporazumaka izmedju liječnika i radnika s jedne strane, te liječnika i Uprave s druge strane. Iz ovog se vidi, kako je potrebna uska i iskrena suradnja Uprave sa liječnicima na polju prosvjećivanja radnika.

IV.

Postupak liječnika sa bolesnikom.

U današnjim prilikama — primjerice liječnik hoće da iz anamneze sazna subjektivne tegobe radnika i da se upozna sa eventualno nepovoljnim njegovim socijalnim položajem, da sve to uvaži kod postavljanja diagnoze i odredjenja terapije; no često se dogadja, da liječnika sam radnik stavlja u nepriliku, jer mu rekbi diktira način terapije, za svoje bolesno stanje, koji se obično sastoji, dakako u hranariní. U ovakovim slučajevima morati će liječnik postupati tako, da bolesniku *iza točne pregledbe* lijepim riječima rastumači bit bolesti i potrebu sustavne terapije. Bezuvjetno je tada pri tom potrebna *opreznost i razumijevanje momentanog psihičkog raspoloženja radnikova.* Jedan će liječnik, hoće li da postigne sporazum sa takovim radnikom, upotrebiti ove, a drugi one metode i izraze. Netko će kod toga više, a drugi manje uspjeti.

Liječnici su oni, koji, ako ispravno shvate svoju službu, mogu da prodru u dubinu duše radnika, pa da se upoznadu sa tegobama duševne i fizičke naravi, koje ih tište. Kada jedan radnik stekne povjerenje u liječnika, on će mu se odano povjeriti i otkriti mu sve, što mu je na duši, jer on tada u liječniku vidi čovjeka, koji *shvaća* njegov jadan socijalan položaj. On mu postaje bliži.

Takav radnik — to govorim iz iskustva — nikada neće od liječnika zahtijevati, da mu učini nešto, što nije ispravno.

Na liječnicima je, da tako postupaju sa radnicima, da ih uvjere, kako im je stalo do toga, da im se vrati zdravlje. Odgojnim sredstvima će se postići, da će se radnici članovi u Okružnom uredu, tražeći liječničku pomoć, potpuno prepustiti *savjesti i znanju* liječnika, da on odluči o načinu njihovog liječenja.

V.

Potreba saradnje liječnika kod rješavanja socijalno medicinskih pitanja.

Ako se hoće razumjeti socijalno-zdravstvena pitanja, potrebno je upoznati prilike, u kojima ne samo stanuju nego i *rade* radnici. Nepoznavanje toga okoliša često je uzrok, da je medju liječnicima preslab interes za socijalna radnička pitanja. Ipak se radničko osiguranje ne sastoji samo u kurativnoj medicini.

Od velike je potrebe za radničko osiguranje, da se ispravno shvati socijalno značenje bolesti.

U težnji, da gore izloženo, barem djelomično postignem hoću da ovim redcima upozorim na socijalno značenje trahoma u radničkom osiguranju.

Digitized by Google

VI.

Bit trachoma.

Trachom je *kronička* bolest širokih masa, čije liječenje može *trajati mjesece i godine,* osobito ako se nemarno liječi. Radi njegovog kroničnog tijeka nastupaju, osobito, ako se ne liječi, često teške komplikacije na rožnici i vedjama, koji odugovlače liječenje i ugrožavaju vid. Stoga te komplikacije daju trahomu osobito socijalno značenje. Od tih komplikacija najčešće je oboljenje rožnice (pannus i čirevi).

Uslijed oboljenja rožnice može da znatno oslabi *ne samo vid, nego da nastupi i slijepoća.* Medju mladim bolesnicima su komplikacije redje, dočim su česte u kasnijoj dobi.

Poradi nepotpunog i nemarnog liječenja teške komplikacije kod naših bolesnika nisu nikakova rijetkost.

Socijalno značenje daju trahomu i recidive, od kojih bolesnik često ni uz najprikladnije liječenje nije siguran. Iz toga razloga treba da bolesnik još dulje vremena i poslije svršenog liječenja stoji pod liječničkom kontrolom. Na taj će se način moći pravovremeno spriječiti recidiva.

VII.

Slabo ekonomsko stanje.

Naši bolesnici gotovo redovito izdrže u radu bez liječenja tako dugo, dok je bolest *u onom stupnju,* da više ne mogu ni raditi. Dodju li na liječenje, to se oni liječe nemarno, nemaju strpljivost i zbog slabog materijalnog stanja.

Oni nemaju dovoljno smisla za potrebu liječenja, jer su došli u Zagreb da zarade. To je uzrok, da je trahom bolest proletarijata. Čim se ta bolest donekle popravi i prodju subjektivne smetnje, bolesnici napuštaju liječenje i odlaze na rad.

Posljedica je toga, da takvi neizliječeni bolesnici prije ili kasnije dolaze *ponovno u ambulantu,* ali sa *pogoršanim* stanjem. Kao što se prvo liječenje svršilo, tako se svršava i ovo drugo, t. j. nepotpuno. Ta se nevolja obično opetuje do skrajnih granica. Kolika opasnost postoji za okolinu od ovako liječenih bolesnika ne treba posebno naglašavati.

VIII.

Neupućenost bolesnika.

Bolesnik od trahoma neupućen u opasnost bolesti liječi se po etapama i uzdrži obavljanje posla tako dugo, dok skoro obnevidi pa više nije u stanju da radi ni najgrublji posao. U takovom će stanju konačno on pristati i na bolničko liječenje. On i tu izdrži često samo tako dugo, dok je najnužnije, jer ga na to sile njegove prilike.

Dok je bolesnik u bolnici, njegova obitelj je prinuždena, da živi slabim životom od ono malo potpore, (polovina bolesnikove), da se uzmogne kroz mjesece uzdržavati. Pošto je ta potpora malena, dabome da bolesnik nastoji da što brže napusti bolnicu i da se radeći liječi »kapljicama«, tako dugo dok je to ikako moguće.

Slabo ekonomsko stanje je često uzrokom, da se liječenje ne može provesti do kraja i kod naših ljudi, koji se liječe i u besplatnim ambularijima.

Posve je i razumljiv takav postupak. Ona pripomoć, što za vrijeme ambulantnog liječenja dobivaju od okružnog ureda nije dovoljno, da se njome prehrani sam bolesnik a kamo li njegova obitelj, jer nikad ne dosegne visinu zarade, koju može da postigne zdrav radnik.

Pogoršanjem vida i nemarnim liječenjem se sve više smanjuje radna sposobnost radnika i oslabljuje njegov ekonomski položaj.

Bilo bi od koristi ne samo radniku, nego i okružnom uredu, da se ta opasna bolest, što prije i potpuno izliječi.

*

Digitized by Google

IX.

Pravo okružnog ureda.

Pravo je Okružnog ureda, da zahtjeva od svojih članova, koji su bolesni od trahoma, da se tako dugo liječe, dok potpuno ne ozdrave, već iz slijedećih razloga:

1. članovi, koji neizliječeni napuste liječenje, redovito prije ili kasnije opet iznova obole, te time *nanašaju instituciji nove i veće izdatke*, nego, kad bi se dali odmah od početka obolenja liječiti do potpunog izliječenja;

2. od takovih neizliječenih kao i neliječenih članova *prijeti opasnost infekcije* i za druge radnike, s kojima zajednički rade ili stanuju. Za slučaj obolenja i ti novi bolesnici isto opterećuju radničko osiguranje.

Opasnost širenja trahoma poslije rata postala je veća, jer su radnici osiromašeni prisiljeni, uslijed pomanjkanja sredstava i skupoće stanova, da ih po neoliko (i po deset) *zajedno spava u jednoj sobici (baraki) pod nepovoljnim higijenskim prilikama*.

X.

Dužnost okružnog ureda za osiguranje radnika.

Kao što Okružni ured ima pravo, da traži da se njegovi članovi potpuno izliječe isto tako *i on mora pružiti priliku za takovo liječenje*, koje bi odgovaralo njegovim interesima.

XI.

Nedostaci dosadašnjeg ambulantnog liječenja.

Držim, da ne odgovara interesu radnika, da on dopodne napusti rad i da ide na liječenje u ambulantu okružnog ureda (10—12 h). On tako gubi sa čekanjem blizu dva sata od svoje nadnice, ako je malo udaljenije zaposlen.

Pa ni poslijepodnevna mu ordinacija (12—2) ne odgovara, jer mora ići na objed, a i rad mu počimlje obično već u jedan sat. I u ovom slučaju mora da gubi na nadnici. Toliko sa stanovišta radnika.

Sa medicinskog i profilaktičkog stanovišta je nemoguće i upravo opasno po druge bolesnike radi pogibelji infekcije, *da se u ambulatoriju, za sve očne bolesti liječi i trahom, u gore označeno vrijeme, zajedno sa ostalim bolesnicima.*

Ovom nedostatku liječenja pomagao sam si djelomično — kroz ovo vrijeme što sam u službi Okružnog ureda za osiguranje radnika — na taj način, da sam jedan dio bolesnika od trahoma odašiljao na kliniku u ambulantno liječenje, jer se tamo nalazi specijalni ambulatorij za trahom. Šef klinike mi je u tom išao lično na ruku, prem nije dužan, da se brine za liječenje članova okružnog ureda, jer on imade svoje liječnike i svoj posao. Jedan dio bolesnika bio je slan u bolničko liječenje na očnu kliniku i bolnicu milosrdnih sestara i zakladnu bolnicu. Samo mali dio bolesnika i to onih neinfekcijoznih lakših forma trahoma, ostao je na liječenju u ambulanti okružnog ureda. *Takovo rasporedjivanje liječenja bolesnih radnika često nije bilo u interesu ni institucije ni samih radnika. No drugčije se u sadašnjim prilikama niti nije moglo postupati.*

XII.

Razvojni centar trahoma.

Kako ćemo iz dalnjeg prikaza o raširenju trahoma kod članova Okružnog Ureda po Zagrebu vidjeti, *trahom se medju radništvom širi u tolikoj mjeri*, da to postaje veliko i ozbiljno zlo, a njegovo suzbijanje jedan težak socijalno medicinski problem. Iz priložene karte saznajemo, gdje i kako i na koje slojeve pučanstva grada Zagreba je trahom proširen.

Prije rata je prošlo kroz ambulantu Okružnog Ureda *godišnje 30 do 35 slučajeva oboljenja od trahoma.*

Digitized by Google

Trahom se unašao u Zagreb iz Medjimurja i Srijema.

Poslije rata se taj broj postepeno povećava.

Od cjelokupnog broja očnih bolesnika (5344) ambulante Okružnog Ureda bilo je u godini 1925. bolesnih od trahoma 175 slučajeva, što čini 3.27% sviju u ambulanti pridošlih slučajeva oboljenja. Od toga je pridržano u ambulantnom liječenju 76 slučajeva trahoma, a u bolnicu je upućeno 99 slučajeva.

Već u god. 1926. se taj broj popeo na 248, što čini 4·18% od cjelokupnog broja očnih bolesnika (5.926). Od toga je u bolnici izolirano 134, a 114 njih je ostalo u ambulantnom liječenju na način, kako je to već prije obrazloženo.

Najveći postotak bolesnika (oko 65%) bio je u dobi od 15 do 30 godina.

U Zagreb je trahom bio importiran u glavnom po radnicima iz:

Međimurja	140	slučajeva
okolice Zagreba, Zagorja i Podravine	44	„
drugih krajeva naše države	49	„
a na sam Zagreb otpada	15	„

Kako iz toga vidimo, pretežni dio (skoro 60%) tih bolesnika potječe iz Međimurja. Ostalo otpada na bližu i daljnju okolinu grada Zagreba. *Međimurje spada među trahomom najzaraženije krajeve u našoj državi. Trahom je najrašireniji u srezu Prelog, a prednjače općine uz Madžarsku granicu (Dolj. Kraljevec, Hodošan, Goričan, Dekanovec i Draškovec).*

U čitavom preloškom srezu, koji broji 51.983 stanovnika, imade *prema statističkim podacima* (iz god. 1925.) 4.729 slučajeva oboljenja od trahoma *(skoro 10% od čitavog pučanstva).*

Srez Čakovec (sa 48.586 stanovnika imade oko 500 trahomaša (do sada konstatiranih!)

Kad se uvaži, da do sada još nije obavljen sistematski pregled stanovništva, onda je jasno, da je broj trahomaša u Međimurju još i daleko veći, nego nam to kazuju dosadanji porazni statistički podaci. Uzimlje se, da bi prema tome taj broj mogao dosegnuti cifru *8 do 10.000 trahomaša u samom preloškom srezu.*

Već i do sada konstatirani broj trahoma, kako se službeno izvješćuje, tako je velik, da je potpuno nerazumljivo *zašto se trahomu ne posvećuje veća briga?*

Radnici-Međimurci bolesni od trahoma, članovi Okružnog Ureda u Zagrebu, spadaju gotovo isključivo među tako zvane sezonske radnike, a rekrutiraju se u glavnom iz preloškoga sreza, koji je kako smo gore spomenuli najzaraženiji trahomom.

Što se zvanja tiče bilo je:

1. nekvalifikovanih radnika	153	slučajeva
2. kvalifikovanih radnika	38	„
3. obiteljskih članova	28	„
4. služavki i sobarici	10	„
5. drugih	19	„

Mi vidimo, da se većinom radi o nekvalificiraim radnicima, koji su došli — već bolesni — u Zagreb *radi zarade,* a ne da se liječe, jer oni »nemaju vremena biti bolesni«.

Oni ovdje žive pod mizernim socijalnim i higijenskim prilikama (stambenim prilikama) i uvlače u Zagreb infekciju, koja se širi i na druge radnike, koji s njima zajedno rade i stanuju.

Što se stanovanja tiče nastanjeni su u glavnom u perifernim predjelima grada i to Međimurci pretežno na jugu i istoku, što se vrlo lijepo razabire iz priložene karte.

Obično ih po više njih naročito neoženjenih stanuje zajedno u jednoj sobici ili bolje u drvenoj baraki. Nekoji od njih su ovdje sa svojom obitelji, a nekoji su sami, te se nakon stanovitog vremena vraćaju svojim domovima.

Vrlo se često događa, da imade u obitelji po više članova, koji boluju od trahoma. A bilo je slučajeva, gdje je Međimurac stanovao sa radnikom iz kojeg drugog kraja. I kod toga radnika je pronađen trahom.

Međimurci-radnici raštrkani su u poslu i izmješani sa drugim radnicima po čitavom gradu; samo jedan dio ih je koncentrisan na pojedina poduzeća. Najveći

Digitized by Google

broj trahomaša-Međimuraca (35) zaposlen je kod konto broj 8010, drugi po redu (11) dolazi konto broj 8103, a kod 9575 broja imade ih samo šest. Kod drugih poduzeća dolaze pojedince ili samo po njih nekoliko.

Iz tih brojeva nam je jasno, da je trahom bolest radnika, koji s obzirom na svoju bijedu i slab stan, nisu kadri da posvećuju brigu ni najprimitivnijim potrebama higijene.

Kad dolaze u ambulantno liječenje, onda to znači u većini slučajeva, da im je dogorilo i da je stanje očne bolesti takovo, da ne mogu više ni raditi.

Oni se zadovoljavaju ambulatornim liječenjem tako dugo, dok im se olakša stanje, pa da uzmognu opet nastaviti svoj tegotni rad. Vjeruju, da će im kapljice za oči pomoći i nastoje, da se tako nekako provuku. *Ni onaj najdesperatniji trahom ne shvaća Međimurac tragično. On ne vodi računa o tome, da izgubi čak i — jedno oko.* Tješi se, da mu je jedno oko dosta. Pa i onda ako mu bolest pokvari oči tako, da mu ostane samo polovica vida na oba oka, on još uvijek ne shvaća dragocjenost očnog vida.

Silimo li Međimurce na bolničko liječenje, on u većini slučajeva ne će ni da čuje o tome; on se rađe odriče i pogodnosti, koje mu daje Okružni Ured, nego da ide u bolnicu, i traži druge načine, da dođe do »kapljica«. Njegova je vjera u ambulantno liječenje trahoma velika. Pa i to povjerenje u ambulantno liječenje postignuto je *odgojem.* Pred ratom su im Madžari slali leteće besplatne ambulante, a i danas se tamo slično provađa ambulantno liječenje, samo pod drugim nazivom. Tako mi je posve svatljivo, zašto se Međimurac tako oštro opire da ide u bolnicu. Radnik Zagorac, Podravac ili Turopoljac se dade lakše nagovoriti da ide u bolnicu; ta on nikad nije bio liječen besplatno ambulantno. Njemu taj način liječenja nije toliko poznat. Isto vrijedi i za Slavoniju. *I Katičić* (Lij. Vijesnik 1899.) imade iskustvo, na »naš narod pristane izvan bolnice na svaku očnu operaciju, samo da mu se boravak u bolnici odvrati«.

Mnogo je vremena i ustrajnoga rada trebalo, dok su narodi prihvatili način ambulatornog liječenja.

Boldt (Das Trachom 1903.) se tuži, da usprkos javnog poučavanja, nagovaranja i besplatnog liječenja bolesnici u provincijama Istočne Pruske dolaze jako neredovito na liječenje. Pa i prisilno liječenje se pokazalo kao bezuspješno. Samo se smislom za higijenski odgoj postizava potreba i povjerenje ljudstva u liječenje. »Povjerenje se nažalost postizava lagano; dok se povjerenje u cijepljenje proti kozicama ukorijenilo i postalo općom potrebom ljudstva, trebalo je 130 god.« piše *Deyl.*

XIII.

Potreba posebnog ambulatorija za liječenje trahoma u Okružnom Uredu.

Hoćemo li, da se pokažemo, kako shvaćamo psihičko raspoloženje radnika, mi ga ne smijemo siliti na liječenje, kojeg se on plaši i od kojega bježi. Mi moramo radniku ići na ruku, te mu uvesti ambulantno liječenje, koje će mu konvenirati i duševno ga umiriti. Kad radnika ovako privučemo k sebi, kad on uvidi, da je njegova bolest tako teške naravi, da se ne može ambulantno liječiti, onda će on *sam* zatražiti, da ga se pošalje u bolničko liječenje. To vrijedi svakako za one teške bolesnike, koji trebaju bolničko liječenje.

Ono, što tim jadnicima Okružni ured *može* da pruži, jest liječenje, na takav način i u takvo doba, koje će najbolje odgovarati njihovim interesima. Radnici počinju obično raditi u pol 8 sati u jutro. Onim bolesnim radnicima, koji su za rad sposobni, mora se pružiti prilika, da se liječi u jutro u vrijeme prije rada, jer time prištedjuju na vremenu. To vrijeme ordiniranja za trahom u većini očnih klinika evropskih gradova najbolje odgovara radnicima. Ono je uvedeno i na očnoj klinici u Zagrebu i pokazalo se kao shodno.

Broj je članova Okružnog Ureda, koji boluju od trahoma tako velik (248), da treba uvesti *dnevno* liječenje s trajanjem od jednog sata i to *u jutro od 7 do 8.* U takvoj bi ambulanti morali dolaziti na red najprije oni radnici, *koji moraju na rad,* iza njih oni, koji ne mogu raditi i dobivaju hranarinu; i konačno obiteljski članovi.

Digitized by Google

Ako bi se jutarnja ordinacija pokazala, da ne odgovara većini bolesnika, koji moraju raditi, onda bi se mogla probe radi uvesti ordinacija za trahom u koje drugo pogodnije doba.

Osnutkom ovakovog posebnog ambulatorija za liječenje trahoma pokazalo bi se, da akciju oko suzbijanja trahoma shvaća Okružni Ured ispravno, a to je i u interesu same institucije.

No ne smijemo ostati samo kod ambulatornog *liječenja,* jer je taj način suzbijanja trahona nepotpun i *jednostran.* Mi moramo u prvom redu segnuti i za mjerama oko saniranja socijalnih uzroka oboljenja, jer je to sredstvo za uspješni rad, tek onda će biti suzbijanje trahoma svedeno na pravi put. U tom nastojanju treba da Okružni Ured podupru i mjesne sanitarno policijske vlasti, t. j. gradski fizikat u Zagrebu. Bez uske saradnje sa fizikatom ne može uspjeti akcija oko suzbijanja trahoma u Zagrebu iz razloga, koje ćemo razabrati tokom ovog razlaganja.

XIV.

Način suzbijanja trahoma.

Kako iz predjašnjeg razlaganja razabiremo, suzbijalo se se dosad trahom kod radnika *samo* liječenjem bilo u bolnici bilo u ambulanti. No za to ambulantno liječenje nema do sada *Okružni Ured posebnog ambulatorija za trahom.* Po takvim prilikama nije se uopće moglo raditi o uvodjenju profilaktičkih mjera.

XV.

Leglo infekcije.

Okružni Ured kao socijalno-medicinska institucija treba da pođe korak dalje. Kad se u ambulanti ustanovi trahom, valja nam otkriti zametak i uzrok infekcije. Ovo je bezuvjetno najuspješnije sredstvo u rukama protutrahomske akcije i jedini ispravni put, kojim moramo krenuti hoćemo li, da predusretnemo novim oboljenjima.

Kada u ambulanti ustanovimo pojedini slučaj oboljenja od trahoma, ne smijemo se zadovoljiti samo time, da bolesnika pošaljemo u bolničko, ili preuzmemo u ambulantno liječenje, već se moramo pobrinuti, da upoznamo i izvor kućne infekcije, dotično rad, kod kojega se infekcija zameće. U tu ćemo svrhu pregledati sustanare, sa kojima oboljeli dolazi u doticaj. Usput ćemo upoznati i zdravstvene prilike, pod kojima je zaraženi bolesnik živio u svom stanu.

Takove pregledbe bolesnikove okoline, su od izvanredno velike važnosti za suzbijanje izvora infekcije uopće.

Jer mjere oko suzbijanja trahoma ograničene samo na bolesnika samog, kojeg smo slučajno pronašli bolesnim, ne mogu imati trajnog uspjeha i iluzorne su.

Stanuje li sa radnikom, koji je pronadjen da boluje od trahoma, više ljudi bilo članova obitelji bilo sustanara, to isto valja pozvati na pregled, da se utvrdi, ne boluju li i oni od trahoma.

Sustanare, koji su pronadjeni bolesnima, a nisu članovi Okružnog Ureda, treba prijaviti Gradskom fizikatu, koji će ih morati dati pregledati i ujedno se pobrinuti za njihovo liječenje.

Članove će Okružnog Ureda — što se po sebi razumije — uzeti u liječenje Okružni Ured.

Dalje valja u ambulanti Okružnog ureda postupati na slijedeći način:

1. Bolesnike sa infekcioznim formama trahoma, koji žive pod nepovoljnim higijenskim prilikama, sa više ukućana, morat ćemo svakako izolirati u bolnici, jer ćemo jedino tako moći stati na put dalnjemu širenju trahoma i medju ukućanima i medju radnicima, s kojima bolesnik radi.

2. Bolesnici, kod kojih se ustanovi, da žive pod povoljnim higijenskim prilikama tako, da će se moći držati profilaktičkih mjera i uredno se liječiti kod kuće, pohadjali bi ambulantno liječenje.

Digitized by Google

3. Ambulantno će se nastaviti liječiti i oni bolesnici, koji su iz bolnice otpušteni kao poboljšani nepotpuno izliječeni, jer baš i od ovakovih bolesnika prijeti infekcija za druge, a za njih same recidiva.

Vrati li se jedan izliječeni trahom u posao ili u svoj dom, gdje imade bolesnika sa infekcijoznom formom trahoma, to mu prijeti od tih bolesnika opasnost ponovne infekcije.

Na taj je način bolesnik s dvije strane u opasnosti. Prvo nije ni uz najshodnije liječenje posve siguran od recidive, a drugo od bolesnika, s kojima zajednički stanuje ili radi, prijeti mu opasnost reinfekcije.

Stoga je potrebno, da se u akciji oko suzbijanja trahoma posveti naročita briga i izvoru infekcije (u kući i u poslu).

Zaraza u obitelji bolesnog radnika, kao i izvan obitelji u poslu ima se sprečavati i upozoravanjem na zaštitne mjere.

Madžarski zakon od 20. I. 1904. — 110.000—IV. a., nedozvoljava trahomom zaraženim radnicima, u slučaju, kad im je bolest spojena sa velikim gnojenjem, da ostanu uposleni u tvornicama, jer su nesposobni za rad. Inače im taj zakon dozvoljava raditi, *ali valja da paze i da rade sa vlastitim i posebno obilježenim priborom, te da se ne upotrebljavaju za rad kod kojeg pribor i drugi predmeti idu od ruke do ruke.* Nadalje mora po tom zakonu svaki imati svoj krevet, u koliko su zajednički nastanjeni. *Najglavnije je da zajednički sa drugima ne upotrebljavaju isti ručnik i umivaonik.*

Ukratko treba upotrebiti sva sredstva, koja nam stoje na raspolaganje, *da kod radnika probudimo smisao, da posvećuje svu pažnju svojoj osobnoj higijeni u kući kao i u poslu.*

XVI.

Generalni pregled tvornica i poduzeća.

Ustanovi li liječnik u ambulanti Okružnog ureda ili gdje drugdje, da u kakovom poduzeću imade veći broj radnika, koji boluju od trahoma, morati će to prijaviti gradskom fizikatu. U takovom slučaju bila bi dužnost fizikata, da on u svrhu ustanovljenja trahoma odredi, sporazumno sa okružnim uredom generalni pregled radnika čitavog tog poduzeća i da poduzme sve shodne mjere.

Ministarstvo bi Narodnog Zdravlja moralo obavljati takove pregledbe na svoj trošak, preko svojih ambulanti, kako je to predvidjeno u »Pravilniku o radu ambulanta za suzbijanje trahoma« od 12. novembra 1925., broj 48.097., tač. 2. No pošto imade malo nade i izgleda, da bi se ta dobra namjera Ministarstva mogla u dogledno vrijeme obistiniti, to držim, da je dužnost mjesnih zdravstvenih vlasti zagrebačkih (u glavnom Fizikata i Okružnog ureda), da one preuzmu u svoje ruke organizaciju oko saniranja te bolesti.

XVII.

Evidencija trahoma.

Gradski fizikat kao zdravstvena oblast mora voditi točnu evidenciju o svim bolesnicima, koji su nastanjeni na teritoriju grada Zagreba, te se liječe u zdravstvenim institucijama (ambulatoriji i bolnice), i nastojati da se udovolji svim potrebnim mjerama.

Trebalo bi posebice pomoću posebnih pomoćnih sila nadzirati, da li se svaki bolestan, a iz zdrav ukućan drži liječničkih odredaba.

XVIII.

Sestre savjetnice.

Tome će zahtjevu možda najbolje odgovarati i udovoljavati sestre savjetnice koje su u profilaksi izobražene, te u izvjesnoj mjeri upućene u liječenje i način širenja trahoma.

Digitized by Google

Takove će sestre posjećivati bolesnike, proučavati životne prilike, pod kojima oni žive, i to dojavljivati liječniku. One će bolesnika živim slovom poučavati, kako treba da se liječi i uopće vlada kod kuće i izvan kuće, tako, da se okolina ne izvrgava pogibelji, da je ne inficira trahomom. Takova će sestra biti bolesniku savjetnik i tumač odredaba, koja je bolesnik primio za svoje liječenje od liječnika. Ona će ne samo bolesnicima morati savjetovati nego i zdravim ukućanima, kako da se drže, da ne dobiju tu bolest. Protumačiti će im uvijek opasnost, koja preti od zajedničke uporabe ručnika i umivaonika, i t. d.

Ona će sve kućne prilike i način života bolesnika bistrim očima kontrolirati. Svaki slučaj sumnjivog očnog crvenila ili suzenja mora ona prijaviti liječniku, koji će se pobrinuti, da se takovog čovjeka pregleda.

Sestra će nadalje morati biti duša vodjenju evidencije trahoma i paziti, da svi bolesnici dolaze redovito na liječenje i da se strogo drže liječničkih odredaba.

Ona će nastojati da neumornim upućivanjem uvjeri bolesnika o potrebi liječenja uopće i o važnosti liječenja do potpunog ozdravljenja. Tomu joj moraju služiti i druga sredstva, letaci, plakati i slično.

Bolesnike, koji se opiru bolničkom liječenju, nastojati će da uvjeri zgodnim načinom, od kakove im je vrijednosti i potrebe bolničko liječenje.

Sestra mora u sklopu akcije za suzbijanje trahoma da bude važan posredni faktor, jer se pokazalo, da je borba kulturnim sredstvima protiv trahoma doduše, odugačak, ali najsigurniji put.

XIX.

Uvjetno primanje radnika u posao.

I ovom zgodom naglasujem, da bi bilo najidealnije — prem je za današnje prilike ne socijalno — da primanje radnika u posao bude vezano s nalazom liječničkog pregleda o stanju očiju. U interesu je poslodavaca, naročito onih koji uposljuju veći broj radnika, da svakom radniku prije primitka u posao dadu pregledati oči po liječniku, kojega će honorirati njihova udruženja ili preduzeća. Ako hoćemo zapriječiti novi priliv infekcije izvana, morali bi pristupiti i toj mjeri kao sigurnoj garanciji za uspjeh akcije. Ali i prije rata se to u povoljnijim ekonomskim prilikama moglo jedva provesti, no danas je upravo nemoguće, jer bi na taj način ostale nekolike stotine radnika bez posla i eksistencije. Pošto je trahom i onako bolest siromašnih i bijednih slojeva naroda, koji žive većinom u slabim financijalnim a dosljedno i higijenskim prilikama, to bi se pogoršanjem prilika i njihova bolest pogoršala, a zaraza još više širila.

XX.

Koloniziranje radnika.

Najbolje sredstvo za suzbijanje raširenja trahoma bila bi na svaki način izolacija bolesnika u bolnici. No pošto se to iz ekonomskih razloga neda kod svih radnika ni nasilno provesti, bilo bi najbolje, kad bi gradsko poglavarstvo uzelo sve trahomske bolesnike u posao i sagradilo im na periferiji radničke stanove iz drvenih baraka za stanovanje. Većina tih radnika i onako stanuje u drvenim stanovima i plaćaju za njih znatne svote (četvorica plaćaju za podrumsku »sobu« oko 400 Din mjesečno).

Onda bi se barem donekle postiglo, da se trahom ne širi, po zajedničkom stanovanju i radu na druge radnike, kako to sada često biva.

XXI.

Stambeno pitanje radnika.

Naša akcija oko suzbijanja trahoma mora nažalost da zastane ovdje, jer smo naišli na jednu veliku zapreku, koju nismo u stanju preći, jer ona nije karakteristika današnjeg doba, nego je to bolest predratnog vremena, a to je pitanje stanova za radnike. *Jer kako, ćemo govoriti radniku o higijeni, potrebi liječenja i profilaktičkim mjerama, kad on živi pod takvim prilikama, koje nisu do-*

Digitized by Google

stojne čovjeka. Pogledajmo »stanove« radnika na južnoj periferiji Zagreba (Prudi, Kruge, Na Kanalu...), pa ćemo se silno prenerazi ti, da i tu mogu stanovati ljudi. Samo je slučaj, da im je zdravstveno stanje i takovo kakovo je.

Kao što danas radništvo živi u slabim stanovima, tako je isto stanovalo u slabim stanovima u ono doba, kad je Zagreb bio još za polovinu manji, nego danas i kada su, kako se danas često naglašava, socijalne prilike bile bolje i povoljnije. *Kao što je danas pitanje radničkih stanova aktuelno i glas vapijućeg u pustinji,* tako je ono bilo i onda. O predašnjim prilikama, koje su se do danas umjesto popravile, još i pogoršale, dobivamo jasnu i žalosnu sliku iz »Izvještaja« okuliste Okružne blagajne Dra. Jelovšeka za g. 1913., koji o tome izvješćuje slijedeće:

»Prvo i najglavnije pitanje grada Zagreba: pitanje jeftinih zdravih stanova za socijalno niže klase, baca duboku sjenu i u rad okuliste, osobito okuliste radničke klase. On osjeća svu težinu tog pitanja, jer vidi kakovim užasnim posljedicama dosele nemar i skrajni nehaj u tom pitanju radja — i on osjeća svu nemoć svog znanja i rada, jer uz najbolju volju ne može da pomogne ondje, gdje bi se u prvom redu morali vanjski uvjeti, odnošaji ambijenta, od temelja promijeniti. On osjeća i svu ogorčenost nad faktom, da se i pozvani faktori u tom pitanju ne miču — u pitanju, koje nas većma razara i decimira, nego li da svake druge godine moramo proći jedan balkanski rat. Imade u Zagrebu upravo nevjerojatnih »stambenih prilika« u centru grada, koje su pravo ruglo za svaku higijenu. I na tužbe i intervencije oblasti se ne miču — al se miču i te kako, ako koji portal za 10 cm. većma visi u gospodski trotoar. Da u istoj kući imade stanova, gdje stanari moraju za kiše pod prozore škafove podmetnuti, da im voda »sobu« ne poplavi, da u idiličkoj zabavi trgaju sa vlažnih zidova gljive, to oblasti ne dira. I tu, kao u svemu kod nas, *glavno je, da je fasada u redu. A sirotinja u podrumu, u suterenu, u dvorištu u »adoptiranoj« drvarnici neka — čeka, dok se »pitanje radničkih stanova« prouči, proučava, preispita, pretresava...*

Liječnici bi morali u zajednici s drugim faktorima energično maknuti pitanje zdravih stanova smjesta, i liječnik za očne bolesti imade i previše razloga, da se tome pokretu priključuje«.

XXII.

Pia desideria.

Gornji su reci napisani sa željom, *da kompetentni faktori, upoznavši se sa današnjim realnim stanjem, poduzmu potrebite mjere oko suzbijanja trahoma.* Ako ma iz kakovih razloga ne uzmognu da nadju put, kojim bi trebalo poći u rješavanju toga pitanja sami, gornji prikaz neka im posluži kao putokaz, kako valja ispitivati prilike, *da se nadje jedan plan za sistematsko suzbijanje trahoma u Zagrebu.*

Ostane li stanje onako kakvo je dosada znači, da će ono krenuti i na gore, jer samo tih 250 trahomskih bolesnika, za koje preko ambulante Okružnog Ureda znamo, svakim danom ugrožava zdravlje oči, a prema tome i radnu snagu, drugih radnika, s kojima zajednički rade i stanuju.

Medjutim je broj trahoma u Zagrebu svakako daleko veći, nego nam to pokazuje naša statistika, jer u njoj nisu uzimani u obzir oni bolesnici, koji se nalaze drugdje* u liječenju, a koji žive na teritoriju grada Zagreba, kao ni oni bolesnici, koji iz bilo kakvih razloga ne dolaze na pregled u Okružni Ured. Prema tome je faktična opasnost epidemije trahoma još i veća, nego što to izlazi po nalazima u Okružnom Uredu.

Mi vidimo dakle, kako trahom imade veliko socijalno značenje ne samo za radničko osiguranje, nego i za našu i onako slabu nacionalnu ekonomiju, jer pitanje zdravlja radnika nije samo humanitarno nego i ekonomskog značaja.

* God. 1926. bilo je kod humanitarnog fonda drž. željeznica 34 slučaja trahoma.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Dr. Joža Bohinjec:

Zdravniško vprašanje v našem socialnem zavarovanju.

(Referat na občnem zboru Zveze blagajniških zdravnikov v Ljubljani dne 2./1. 1927.)

Predvsem ni več sporno vprašanje absolutne gospodarske, socialne in tudi kulturne potrebe po zavarovanju socialno šibkejših slojev za razne življenjske neprilike, kar so predvsem bolezen, invaliditeta, starost, smrt in brezposelnost. Ta naloga spada k glavnim dolžnostim gospodarske in socialne politike držav. Ne oporekajo ji niti delodajalci sami, zlasti ne od časa, ko so razni specijalni zakoni privatno-pravnega značaja točnejše in ostrejše začrtali dolžnosti delodajalca za škodo, ki jo pri delu utrpi njegov delavec na zdravju ali življenju. Znanstveno raziskavanje produkcijskih pogojev ni moglo iti mimo upliva, ki ga imajo na razvoj gospodarstva in specijelno industrijske produkcije bolezni, onemoglosti, smrtni slučaji, brezposelnost i t. d., kajti vsi taki pojavi nimajo nikdar le individualnega značaja, ampak se posledice odražajo v najrazličnejših drugih smereh. Znanstveni svet je utrdil absolutno gospodarsko potrebo po zavarovanju. Zavarovanje je le del ekonomizacije produkcije. Loyd George je leta 1911 pri razpravi angleškega zavarovalnega zakona potrebo po nujni uvedbi zavarovanja dokumentiral s trditvijo, da bo ono dvignilo konkurenčno sposobnost angleškega gospodarstva napram nemškemu. Egoistični motivi gospodarstva torej govore za zavarovanje.

Stvar je bila kot gospodarska in socialna *nujnost* uzakonjena. Iz tendenc, ki so jih zasledovali fanatični pristaši tkzv. teorije obubožanja proletarskih slojev s svojimi demonstracijami proti uvedbi zavarovanja, odseva, da je isto prišlo deloma tudi proti volji glavnih interesentov t. j. delavcev in da toraj zavarovanje ni nekaka kapricijozna revolucijonarna pridobitev, ali »boljševizem«, kakor se dostikrat sliši. Delavstvo, ki je prisegalo na zveličavnost teorije stalnega obubožanja do one mere, da »struna poči«, je instinktivno prav dobro čutilo, da bo zavarovanje blažilno uplivalo na revolucijonarno razpoloženje širokih delavskih množic in da ono pomeni gospodarsko in kulturno povzdigo delavca, ki bo kot tak srečen in zadovoljen, torej manj revolucijonaren in nevaren za obstoječi družabni red. Seveda je sovražno gledanje na zavarovanje med delavstvom že davno v stran vržena miselnost, vendar pa pojav sam na sebi kaže na pravo bistvo pomena in namena zavarovanja tudi v smeri izmirjenja duhov.

Po svetovni vojni je socialno zavarovanje stopilo v nov pravni položaj. Do takrat je ono tvorilo del dobre volje, socialne in kulturne zrelosti *posameznih* držav. Ono je bilo izključna državna last te ali druge države z vsemi atributi lastništva in državne suverenosti. Po vojni pa je socialno zavarovanje postalo meddržavna in mednarodna last; postavljeno je pod zaščito Sveta narodov in vseh, ki so odgovorni za svetovni mir in za izvajanje mirovnih pogodb. Državni socialnozavarovalni zakoni so dobili značaj meddržavne pogodbe, ki je neodpovedljiva.

Tako brez dvoma stojimo pred problemom, ki ima javno-pravni značaj in ne privatno-pravnega, ki je splošni državni problem in stvar obvezno-mednarodnega značaja. To pa glavno radi *ciljev* ki jih ta problem v glavnem zasleduje. Cilji so predvsem: *pomagati* k zdravju in isto vzdrževati. Čuvarji teh ciljev in interesov so država in meddržavna skupnost držav. Stališče, ki ga naprem zavarovanju zavzema ta ali oni, je tako istočasno tudi stališče napram državi, kot zaščitnici javnih interesov, zlasti ljudskega zdravja in napram solidarni skupnosti držav, kot zaščitnici gospodarskega in duševnega ravnotežja, kar pomeni svetovni mir. Socialni, zlasti socialno zavarovalni zakoni so močni čuvarji tega miru.

Iz tega stališča je presojati tudi težavni problem zdravniškega vprašanja, brez katerega ureditve zavarovanja, zlasti bolniškega ni. Ureditev tega vprašanja mora biti taka, da zadostno ščiti *namen* zavarovanja.

Zdravnik je prvi suveren in faktor v zavarovanju. Ne samo radi tega, ker odloča o 90% vseh izdatkov in smo vsi drugi le njegov izvršilni organ, ampak glavno in predvsem radi tega, ker je *on čuvar zdravja* in s tem čuvar gospodar-

Digitized by Google

ske moči naroda. Zdravnik ni suveren samo radi materijelnih razlogov, ampak glavno radi ideje in misli zavarovanja same. Zato mislim, da je tudi zdravniško vprašanje v zavarovanju presojati iz dveh paralelnih, enakovažnih vidikov: iz stanovsko-materijelnega in *iz znanstveno strokovnega udejstovanja* v korist narodnega zdravja. Oboje je nerazdružljivo in enakopomembno ter je pri regulaciji zdravniškega vprašanja imeti v vidu oba principa. Žalibog so v današnjem času le preveč v ospredju osebno-materijelni interesi, dočim se na bolj važne stvari pozablja. Ako vemo, da zavarovanja brez intenzivnega in vestnega sodelovanja zdravnikov ni, leži na dlani misel, da je zavarovanje *urejevati in izvajati v sporazumu in z sodelovanjem zdravnikov,* da ne pridemo v položaj, da zdravnik smatra zavarovanje kot nekaj njemu sovražnega, usiljenega, in da zato napram njemu sme in mora uveljavljati le zasebno-materijelne zahtevke, da pa ni dolžan zavarovanju dati tudi svojo ljubezen, žrtvovanje, vsesplošno naklonjenost in znanstveno delo. Zavarovalni zakoni nimajo samo obilježja surovega gospodarskega zakona, ampak so v svojem praktičnem življenju zelo tenko in gosto pretkani s sociološko psihološkimi občutki prizadetih, katerih ni mogoče usmerjati v zdravo smer samo z gospodarskimi sredstvi in ureditvijo materijelnih teženj, ampak je kvarne sociološke-psihološke občutke paralizirati tudi le s psihološkimi sredstvi. Med prizadete brez dvoma spadajo tudi zdravniki. Zato je v organizacijo zavarovanja in pa v zakonito urejevanje zavarovanja na vsak način in predvsem pritegniti tudi zdravnike, da se ustvari njih soodgovornost na čuvanju zdravja članov. Na ta način bo preprečeno, da bi zdravniki gledali na zavarovanje le iz privatno-pravnega in stanovsko-materijelnega stališča, ampak tudi iz stališča javnih interesov, napram katerim inteligentni zdravniški stan ne more biti indiferenten. Na ta način zdravnik ne bo prisiljen misliti le na materijelno stran svojega odnosa napram instituciji zavarovanja, ampak bo razmišljal tudi o drugih točkah, ki danes tvorijo jednako važen del jedra sporov; predvsem bo moral vpoštevati psihološke in ideelne vzroke nezadovoljstva med zdravniki napram zavarovanju in pa med člani napram zavarovanju. Pri današnjem stanju stvari pa je odnošaj med nosilci zavarovanja in zdravniki postavljen čisto na privatno-pravno bazo; pri pogodbi ima zdravnik kot kompascijent predvsem v vidu svoj stanovsko materijelni interes, ker je brez njegovega sodelovanja med njega in pacijenta stopil tretji faktor, ki je interesiran le na usodi pacijenta, pa tudi ta interes je vsaj nekaj okrnjen po skrbi za lastno finančno ravnotežje. Taka situacija mora voditi do bojev, ki imajo sicer na zunaj obilježje borbe za honorar, v notranjosti pa imajo prav dosti ideelne primesi; kajti danes je prosto znanstveno udejstvovanje zdravnika vsaj praktično, ako ne teoretično, obsenčeno od ozirov na gospodarsko stanje nosilca zavarovanja in okovano v birokratične predpise.

V zavarovanju imamo braniti tri interese: članov, zdravnikov in nosilca zavarovanja. V čem je interes člana? Splošno v tem, da med njim in privatnim pacijentom ni razlike, da je njegovo zdravje enakovažno, da ima tudi on psihološko pravico biti v bojazni za svoje zdravje in biti kot tak napram gotovim zdravnikom nezaupljiv, da njegova bolezen spada med zdravniške tajnosti i t. d. Imeti mora možnost biti zdravljen na pravilni diagnozi po najmodernejših načelih z vso intensiteto medicinske znanosti in to do ozdravitve ali smrti. To je idealni cilj, kateremu se še z daleka ne bližamo. Ta cilj bi bil sicer v okvirju danih sredstev dosegljiv, ako bi med množico zavarovancev in drugih interesentov z močnim uplivom ne vladali razni psihologični instinkti, ki v svojem realnem udejstvovanju ogrožajo celo stavbo. V borbi proti tem instinktom mora nosilec zavarovanja uveljavljati svoje finančno-gospodarske recepte, ki so dostikrat dejansko take nujnosti in obsežnosti, da ogrožajo zdravstvene interese; kajti najti zdravo srednjo pot med tem, kedaj so ti instinkti že potisnjeni v ozadje in je zato v gospodarskih receptih popuščati, je skoro da nemogoče. V borbi proti tem nemoralnih instinktom zadeve nosilec zavarovanja na prve *ideelne* interese zdravnika, ker ga omejuje v oni svobodi, kakoršnjo ima on napram privatnim pacijentom. Oziri na finančno stran nosilca zavarovanja imajo za posledico ekonomsko ordiniranje, ekonomsko lečenje, i t. d., nastopi reglementiranje, shematiziranje, zbirokratiziranje zdravniške službe. Gornji teoretični interesi zavarovancev ni treba, da imajo za posledico ta dejstva, vzrok tem dejstvom leži v zgo-

Digitized by Google

raj *omenjenih nemoralnih instinktih.* Zato prave zdravstvene interese zavarovancev in ideelne interese zdravnikov branimo z borbo proti takim instinktom. Vsi vemo, da delavstvo institucije socialnega zavarovanja ne smatra za *svojo gospodarsko* ustanovo, ki naj le *podpira* gospodarke - eksistenčne težnje zavarovanca zlasti v slučaju bolezni. Smatra ustanovo za nekaj sebi tujega, sovražnega in da je zato treba proti njej uporabljati vsa sredstva za gospodarsko oslabitev. Kakor se davčni zavezanec trudi, da zniža svoje davke in se pri tem poslužuje dopustnih in nedopustnih sredstev, tako se zavarovanec trudi, da iz zavarovanja dobi, kar največ mogoče brez ozira na to, ali je v to upravičen, ali ne. V tem razpoloženju tudi z danim ni zadovoljen in ne veruje v učinkovito moč zdravljenja po zavarovalni instituciji. Ako v to, takorekoč tradicijonelno vretje prilivajo olje še zdravniki in s svojim dejanjem in nehanjem utrjujejo instinkte nezaupanja, je polom neizbežen. Ako zdravnik v svoji funkciji kot zdravnik institucije zavarovanja pozabi, da ima tudi v tej lastnosti ostati samo čuvar zdravja, se je pregrešil proti tradicijonelnemu glasu, po katerem ljudstvo smatra zdravnika za dobrotnika človeštva, oskrunil je svoje veličastno ime najučinkovitnejšega in edinega bojevnika proti smrti.

Zavedati se moramo, da so sredsttva nosilca zavarovanja omejena in bodo vedno, ker je zavarovanje gospodarska naprava in odsev splošnega gospodarstva; razpoložljiva sredstva niso morda odsev pravih potreb zavarovanja, sredstva, ki so instituciji na razpolago tudi niso v skladu recimo z indeksom privatnega zdravljenja in modernih zdravilnih sredstev. Iz tega razloga je ta borba nujno potrebna v materijelnem interesu članov in v ideelnem interesu zdravnikov, da se jim zagotovi in vrne svoboden odnos do pacijenta, reguliran le po znanstvenih načelih moderne medicine. Na tem delu moraju zdravniki v svojem lastnem, ne toliko materijelnem, kakor v ideelnem interesu sodelovati. Borba proti simulantom in drugim izkoriščevalcem zavarovanja je zato tudi od zdravniške strani borba za njih lastne interese. Katera sredstva stojijo zdravniku v tem oziru na razpolago? Nobenega dvoma ni, da najučinkovitejša sredstva morajo dati le dobra zakonita določila, ki so sposobna zatirati nemoralne instinkte, in pa dobra administracija, zlasti sama organizacija zdravniške službe (nadpregledi, kontrola pacijentov po zdravnikih, soodgovornost zdravniških organizacij, kakor je to predvideno v francoskem osnutku in izvedeno v angleškem zakonu i t. d.), vendar pa je tudi pri danem stanju stvari možno, da zdravnik veliko stori. Predvsem je potrebna zavest, da zdravnik ordinira ne za urad, ampak *za ljudsko zdravje* in da s polno zavestjo smatra svoje »blagajniško« zaposlenje le kot svoje znanstveno-zdravniško zaposlenje in udejstvovanje. V tem oziru morajo seveda dobiti polno zaščito in razumevanje nosilca zavarovanja. Ni na mestu pritisk za stalno nizek stalež bolnikov ni nizko dobo trajanja bolezni z birokratičnimi sredstvi, ki nikdar ne morejo prodreti v tajnosti bolezni. Zato je uprava tuk. urada stalno na delu, da reorganizira vso kontrolo bolnikov in isto na primeren način prenese v območje zdravnika samega, t. j. v okvir njegovega zdravstvenega delovanja. Tudi laiška kontrola bodi *le zdravniška pomožna služba.* Praviloma ima biti kontrolor ne organ urada, ampak zdravnika. V zasledovanju tega velikega cilja je čisto pogrešen odpor zdravnikov proti uvedbi organizirane kontrole zdravnika po zdravniku v obliki nadpregledov, odpor proti kontrolorjem, i t. d. Tudi bodo morali statističarji priti do spoznanja, da statistika, diagnoz predvsem ni v skladu s principom tajnosti bolesni in da ima zahteva po zabeležbi diagnoz za posledico *površno* diagnosticiranje in zato *površno* zdravljenje. Urad je na tiskovini, ki jo izstavi zdravnik in ki služi za likvidacijo podpor v tem namenu, t. j., da varuje zdravnikovo znanstveno ugotovitev predvidel posebne znake, potom katerih je zdravniku dana možnost, da *sam* regulira laiško kontrolo. Zdravniki se te možnosti ne poslužujejo in dopuščajo ter silijo, da administracija mora *laiško* posegati v njih delo.

V psihološkem življenju zavarovancev igra veliko vlogo receptiranje. Zavest, da je nosilec zavarovanja prisiljen h ekonomičnemu gospodarstvu vzbudi v zavarovancu aprioristično domnevo, da ne dobiva dobrih zdravil. Pri lečenju ga mineva potrpežljivost in ves neuspeh zdravljenja gre na rovaš uradove recepture in uradove zdravniške službe. Ta miselnost je doma tudi pri poštenih, uvidevnih in resnih članih. Vsesplošno je razširjena. Tozadevna kritika je seveda hote ali

Digitized by Google

nehote raztegnjena tudi na zdravnikovo udejstvovanje; zdravnik se temu brani s tem, da »*krivdo*« vali na urad in s tem implicite potrjuje upravičenost kritike recepture, ki je v ozki zvezi z ordiniranjem samim, t. j. z zdravnikovim znanstvenim delom. Ta notranja borba proti recepturi se odigrava zlasti tam, kjer ima zdravnik lastno domočo lekarno in združuje v sebi dve, v bistvu inkompaktibilni funkciji: zdravnika in lekarnarja. Močne osebnosti je treba, da instinkt trgovca, kar je lekarnar, ni tako oster, da bi zatrl čisto znanstveno delo *zdravnika*. Primerjalna statistika nam kaže, da takih močnih osebnosti ni veliko. Opažamo, da so recepti iz domačih lekaren znatno dražji, kakor oni iz javnih. To je pojav, ki v znanstvenem delovanju zdravnika ni utemeljen, razum, ako bi mogli trditi, da zdravniki na sedežih javnih lekaren ne delujejo znanstveno in bolnike prikrajšujejo na dobrih in učinkovitih zdravilih. Povprečno znaša receptura iz javnih lekaren na člana in mesec Din 1—2, dočim ona iz domačih lekaren presega Din 4.— v posameznih slučajih Din 5.— in Din 6.— in je le redko kedaj po Din 3.—. Ta pojav je v precejšnji meri vzrok, da se zdravniška služba reglementira in da na njo pritiska uradni birokratizem. Pojav sam pa je povzročen le po zdravnikih, ki v borbi za svoje trgovsko-materijelne interese pomagajo ustvarjati nerazpoloženje napram recepturi nosilca zavarovanja in s tem napram celotni misli zavarovanja in delu zdravnika. V tej točki zdravnik sam podkopava one temelje, na katerih naj sloni cela organizacija zdravniške službe, da ne bo proletarizirana in postavljena na nižjo stopnjo, kakor je ona v privatni klijenteli. Nobena tajnost ni več, da je medicina na polju medimenkatoznega zdravljenja tako napredovala, da več ne veruje v učinkovitost starih zdravil, ki pa imajo v očeh ljudstva še vedno čudežno moč. Ne vem sicer koliko, toda brez dvoma bi se brez nevarnosti za medicino moglo marsikaj iz današnje farmakopije črtati in kot staro šaro zavreči. Podobni pojavi so mogli biti zabeleženi tudi pri obiskih. Vse to nudi močan dokaz na to, da je tudi med zdravniki samimi veliko ovir doseči ideelni odnos med pacijentom in zdravnikom, da je zelo mnogo odvisno od zdravnikov samih, da se zadosti njih težnjam, ki so ideelnega značaja. Mimogrede omenjam, da taki pojavi govore proti uvedbi sistema proste izbere zdravnikov, kar je vsekakor teoretični ideal. Pri konstataciji teh dejstev pridemo do naravnega zaključka, da morajo zdravniško službo pri nosilcu zavarovanja ščititi in izpopolnjevati tudi njih zdravniške poklicne organizacije, ker s tem branijo ideal prostega poklica zdravnika, ki naj bo res prost vseh birokratičnih spon, v kolikor iste v splošnem interesu res niso neobhodno potrebne. Ni umestno pripuščati upravi nosilca zavarovanja, *da le ona brani ideelne zdravniške zahteve pred zdravniki samimi.* To je nerazumljiva nelogičnost. *Svoje zahteve morajo predvsem braniti zdravniki sami s svojimi stanovskimi organizacijami. Idealno morajo odgovornost za zdravniško službo nositi le zdravniki.* Idealni odnos zdravnika do pacijenta je bredvoma dostikrat okrnjen tudi *v privatni praksi.* Saj je pač žalibog dosti zdravnikov, ki v svojem zaposlenju ne vidijo idealnega izvrševanja zdravniške *vede,* ampak je sredstvo za dosego najvišjih svojih materijelnih udobnosti. Odpor privatnega pacijenta se izraža pač v tem, da gre — k drugemu zdravniku, v istituciji zavarovanja pa mora cel odij nositi ustanova sama. Ideelni interesi zdravnika pa so v obeh slučajih povsem enaki; ako in v kolikor jih zdravniki v privatni klijenteli branijo, jih morajo braniti tudi v socialno zavarovalni ustanovi.

Morda bo razvoj. organizacije zdravniške službe tudi pri nas šel to pot, katero je nakazala organizacija v Angliji, kjer je zdravniška služba povsem ločena od uprave in prepuščena posebni instituciji, v kateri imajo poleg drugih interesentov zelo uplivno besedo zdravniki sami. S tem je iz spora med zdravniki in nosilci zavarovanja eleminirana cela polovica vseh spornih točk, namreč spor glede ideelnih zahtevkov zdravnikov, ker bi s to organizacijo nanje ne imel nihče drugi ingerence, vsaj ne odločujoče, kakor zdravniki sami. Predstavljam si stvar v bistvu tako, da bi bili zdravniki sami s svojimi organizacijami *idealni nosilci cele zdravniške službe* in v polni meri sami odgovorni za uspehe ali neuspehe. Razumljivo seveda je, da mora administracija to odgovornost z vsemi sredstvi podpirati zlasti z načinom honoriranja zdravnikov in z sredstvi, ki bi bili sposobni tudi v zavarovancih samih vzbuditi potrebo sodelovanja in zavest polne odgovornosti, da ni zlorabljati ne zdravnika in ne nosilca zavarovanja. Pa naj se zdravniško vprašanje uredi tako ali tako, nikdar ni iti preko dejstva, da je bolniško zava-

Digitized by Google

rovanje mogoče zadovoljivo urediti le s tesno kooperacijo med zdravniki in nosilcem zavarovanja, takrat, ako zdravniki pokažejo polno razumevanje za naloge zavarovanja, nosilec zavarovanja pa polno razumevanje za upravičene zahteve zdravnikov. Problem je dejansko težak, ker zdravnik je že po svoji naravi oče, torej skrbnik in zagovornik pacijenta in ne njegov sovražnik in nehote se mora zdravnik s svojo simpatijo nagniti na stran pacijente, zlasti, ako nima dokazov o namenu zlorabe. Toda tudi oče mora biti pri delitvi svojih simpatij previden.

Vse bolniško zavarovanje je le ureditev zdravniške službe. Zato je dejansko skrajno pogrešno, da zdravniki ne sodelujejo v upravi, pri izdelavi zakonov, da kooperacija ni *zakonita nujnost*. Vse razmerje ima izrazito zasebno-pravni značaj proste pogodbe med dvema faktorjema, ki uravnavata svoje postopanje po moči in sredstvih, ki jih ima eden ali drugi kompascijent na razpolago. Toda tudi pri tem stanju stvari je treba velikih medsebojnih ozirov v obojestranskem interesu. Ne sme obveljati načelo, da je močnejši v pravici in tudi ne načelo, da je merodajno le to, kad reče oni, ki plača. Priznati je, da je mnogo zahtev zdravnikov, predvsem one ideelnega značaja takih, da so vsaj teoretično v skladu z interesi članov. Ločiti oboje interese je težko, resnica pa je, da se dobri interesi članov, ki naj jih brani uprava, v marsičem krijejo s pravimi ideelnimi interesi, *medicinske vede*, t. j. zdravnikov. Tudi zgolj materijelni interesi zdravnikov, in concreto honorarji, so taki, da morejo imeti svoj odsev v zaščitevanju ali omalovaževanju interesov članov. Radi teh medsebojnih dotikljajev interesov in radi izpopolnjevanja in skladnosti obojestranskih interesov, je z enako ljubeznijo in pozornostjo gledati na oba glavna interesa: na onega članov in na onega zdravnikov.

Znatno manj važno se mi zdi čisto materijelno vprašanje, seveda, ako to vzamem absolutno brez ozira na upliv kakoršnjega ima njegova dobra ali slaba ureditev na ščitenje interesov članstva. Dobrega, vestnega in odgovornosti se zavedajočega modernega demokratičnega uradnika ne razburja samo in edino slaba plača, ampak še bolj taka dejstva, *ki ga ovirajo v udejstvovanju njegovega dela v oni smeri in na tak način, kakor si je on pravilno zamislil,* da je edino v korist splošnosti, kateri ima služiti. Razburja se nad slabimi zakoni, površno judikaturo, nad slabimi birokratičnimi predpisi, ker je o vsem tem radi svojega demokratičnega gledanja na naloge javne uprave prepričan, da je kvarno. Tudi z zdravnikom bi moralo biti isto. On bi svoje zadovoljnosti ali nezadovoljnosti pri opravljanju službe na smel osredotočiti le na vprašanje svojega honorarja, ampak v večji, vsaj pa v enaki meri tudi na druge pojave, ki so po njegovem mnenju kvarni javnosti, t. j. zavarovanim članom. Diskusije na zdravniških kongresih in konferencah morajo biti glede obeh točk *jednako* stvarne in ostre.

V prvih početkih bolniškega zavarovanja vidimo, da se zdravniki to socialno delo s simpatijami prevzeli in niso kazali prav nikakega odpora. To za to ne, ker je bilo zavarovanje bodisi izvajano v obliki prostovoljne samopomoči članov, bodisi, da je bilo omejeno le na najbednejše in najpotrebnejše, ki bi brez zavarovanja zdravniške pomoči nikdar ne mogli iskati. Vsa stvar je imela za zdravnike značaj ubožne preskrbe najrevnejših slojev, na katere zdravniki tudi brez zavarovanja ne bi mogli naslanjati svoje eksistence. Tako je razumljivo, da v analih raznih bolniških zavarovanj najdemo podatke o tem, da so posamezni zdravniki cela desetletja vršili zdravniško službo brezplačno le proti zahvali vodstev blagajen.

Z razvojem zavarovanja pa je seveda stvar kmalu postala bistveno drugačna. Zavarovanje se je pričelo dotikati same eksistence zdravnikov, njih golega življenskega obstoja. Tu so postali upravičeno občutljivi in so pričeli na zavarovanje gledati z drugimi očmi, iz katerih niso prihajali prijetni pogledi. Pričela se je usodepolna borba zdravnikov proti zavarovanju, ki je bila v začetkih zakonitega zavarovanja neizbežna in razumljiva, dolga desetletja pa bi to borbo mogla, ako že ne odstraniti, pa vsaj znatno ublažiti. Ni bilo potrebno, da se je ta borba kot logična tradicija, ki je nekako zraščena z zavarovanjem, vlekla do današnjega dne. Tradicija je tradicija in močnejša, kakor pisani zakon. Ona je vera in borba proti njej je razumljivo težka. Zavarovanje je politični čin in autoritativni poseg države v svobodo posameznika. Bismark je zavarovanje ustvaril za delavce proti delavcem. Mislil je, da bo borba proti socialistom naj-

Digitized by Google

lažja, ako delavcem da veliko socialno političnih dobrot, da tako nekako socialistom vzame agitacijsko hrano. Istočasno s »Sozialistengesetz-om« je ustvaril tudi zavarovanje, kot politično sredstvo države proti socialistom. Tako je tudi razumljivo, da so delavci sami revolucionirali proti zavarovanju, kot proti političnemu orožju države. Z malimi rentami v invalidnem in starostnem zavarovanju ki naj bi jih uživali milijoni delavcev je Bismark med priprostim narodom mislil utrditi državno misel. Zdravnike je s tem postavil pred gotovo dejstvo, ki so morali biti z ozirom na politične *motive* zavarovanja tiho in so bili deloma tudi radi tiho, ker so simpatizirali s politično tendenco velikega državnika. Brez nadaljnega so pristali na ukinitev osebne svobode bolnika — in zdravnika. Ni bilo ne časa, ne potrebe misliti na mnenje in razpoloženje zdravnikov, ki so itak predstavljali politično neodločujočo manjšino. Tudi v poznejših letih in v drugih državah je bilo zavarovanje vedno le sad *političnih* bojev, tako, da so prevladovale le politične tendence in se ni globlje razmišljevalo o globjih problemih zavarovanja, zlasti ne o zdravniškem vprašanju. Zdravniki so se morali pokoriti zakonu, kakor vsem drugim zakonom. Kritika t. j. nezadovoljnost z zakonom se je pojavila pozneje. Nezadovoljnosti pa javnost ni in jo še danes ne — prav razumela, ker so zdravniki to nezadovoljnost izraževali na tak način, da je vzbudila v javnosti, zlasti v delavsko-politični domnevo, da so nesocialni, da so *sploh proti zavarovanju.* Zdravniki so svojo nezadovoljnost napačno, *na napačnem mestu afirmirali in napačno* utemeljevali, preveč je bilo očividno, da je »blagajniška služba« res postranska služba. Nekateri so v svojem udejstvovanju v instituciji zavarovanja širili nerazpoloženja popuščali v svoji vestnosti, skušali paralizirati materijalno »škodo« z raznimi ne povsem moralnimi sredstvi (pretirani obiski, pretirane recepture, površnost pri diagnosticiranju itd.), delali so tako, kakor bi jih zavarovanje ne brigalo. Naravno, da je javnost in tudi institucija zavarovanja videla in povdarjala le slabe vzglede in da so dobri vzgledi dobrih zdravnikov, ki so tvorili in tvorijo sicer večino, *utonili in* se porazgubili v miselnosti javnosti. Nerazpoloženje zdravnikov, ki ni našlo ventila na pravem mestu, je prešlo naravno na člane, tako, da je bila lepa misel zavarovanja obdana od črnih senc. Ker so vsi zakoni več ali manj politični in ker zdravniki ne predstavljajo politične moči — gredo zakoni mimo in preko njih tako dolgo, *dokler zdravniki ne bodo znali javnosti dokazati, da njih težnje niso samo materijalno-osebnega značaja, ampak tudi takega značaja, ki je v korist zdravniški službi in pacijentom, da toraj niso nesocialni.* Zavarovanju je dati več *duševnosti* tudi od strani zdravnikov. To mentaliteto pa morajo ustvariti zdravniki sami, ne pa, da tradicijo boja, kakor da bi bil ta nekaj samoobsebi umevnega, vlečejo s seboj in ne store ničesar, da tudi odpor članstva proti njim preneha. Tako je in kdor to prezre, dela tako, kakor davčni obvezanec, ki plačilne naloge nazaj pošilja, nazadnje mu je pa hiša le prodana. Materijalne zahtevke je potrebno utemeljiti z *razlogi javne koristi,* katerim edino zavarovanje služi, ne pa z *razlogi osebnega značaja.* Seveda je doprinesti dokaze za resničnost razlogov, ki naj služijo v javno korist, t. j. treba je, da se javnim koristim *resnično* služi. Vedeti je tudi treba, da enega slabega sina v družini ne odtehta en dober sin, da bo družina za to še vedno na slabem glasu, treba je za enega slabega deset in več dobrih...

Le zdravniki so sposobni, da zavarovanje zopet *duševno* ožive in ga iztrgajo iz okvirov napačne miselnosti tako na strani delojemalcev, kakor na strani delodajalcev. Precej jasno je, da je zavarovanje že postalo po celi svoji strukturi in učinkih materijelno-gospodarski faktor gospodarstva in politični faktor in orodje močnejših delavskih strank. Zavarovanje je med dvemi kolesi in ne more ven, dokler ne bo *dušveno* oživljeno. K temu morajo stremeti tudi zdravniki glavno s tem, da ves težavni problem študirajo in ga pregledajo od vseh strani, ne pa da tega ne delajo in mislijo samo na linearno povišanje svojih prejemkov, ne da bi nudili zadostne protigarancije, da bo zavarovanje, ki je v najtesnejši zvezi z našim *gospodarstvom,* moglo zadoščati svojim nalogam. V materijalnem pogledu povdarjamo, da hočemo načelno imeti dobro plačane zdravnike, ki pa morajo nuditi vsa *jamstva za uspešni razvoj zavarovanja.* Samo za to *jamstvo* so v bistvu borimo, ne proti onih zahtevkom zdravnikov, ki so v skladu na eni strani z današnjimi gospodarskimi prilikami, na drugi strani pa s pravimi interesi zavarovancev.

Digitized by Google

Kar je tu v vrstah in med vrstami govorjeno, je razumevati le teko, da je tudi med zdravniki samimi treba krepkih akcij, da se problem spravi v pravi tir.

Pri nas je v veljavi tkzv. pavšalni sistem. Tudi v večini drugih držav je ta sistem upeljan, kar dokazuje, da do do danes organizatorični talenti še niso prišli na kaj drugega. Brez dvoma ima ta sistem slabe strani, ima pa tudi dobre. Slaba stran je brez dvoma ta, da pavšalni sistem sili k neodgovornosti, k kvantitativnemu, mestu h kvalitativnemu delu, dobra stran tega sistema pa je gotova sigurnost gotovega prejemka. Ta pavšal more biti določen po številu članstva, tudi pa je mogoč po številu obolenj. Obstoja tudi tkzv. Punksystem, po katerem se celotni paušal za sve zdravnike razdeli po razmerju števila ordinacij. *Borba proti pavšalnemu sistemu in vezani izberi zdravnikov se je pričela z vso intensiteto šele pri nadprodukciji zdravnikov,* pri naraščajoči pauperizaciji zdravniškega stanu. Motiv je toraj predvsem osebno-materijalnega značaja, kar je tudi naravno. Morda je deloma tudi razvoj zavarovanja, popularizacija higijene, obsežne zdravstvene naprave, ki naj jih bodo deležni najširji sloji, zakrivilo, odnosno pospešilo naraščanje števila zdravnikov. V tej borbi se je od strani zdravnikov postavilo več zahtev, od katerih seveda omenjam le one, ki se tičejo načina honoriranja zdravnikov. Najvažnejša je zahteva po prosti izberi zdravnikov. Dasi je ta zahteva na prvi moment simpatična in v skladu z našimi naziranji o individualni svobodi, vendar pa hrani v sebi ogromne nevarnosti za obstoj zavarovanja, ker ni sredstev, ki bi preprečili najrazličnejše zlorabe. V nevarnosti je celo *svoboda bolnika,* katero ravno povdarjajo propagatorji tega sistema. Ni namreč nobena tajnost, da bi marsikateri zdravnik znal svojo klijentelo popolnoma zasužnjiti in omamiti — na škodo pacijentov in *poštenih zdravnikov.* Lahkovernost ljudstva nikjer tako ne učinkuje, kakor v medicini. Ta sistem bi pri današnjem stanju resno ogrožal pravo zdravljenje, posebno resno pa zdravnike same. Škodo bi imeli pacijenti — in vsi zdravniki, ki bi hoteli zabeleževati le *uspehe dela,* ne pa samo števila ordinacij in pacijentov. Prvi zdravniki pa tvorijo večino. Zamisliti se je v ogromne posledice. Ako resno govorimomoramo priznati, da za tako idealno svobodo še nismo zreli. Brezposelnost v zdravniškem stanju bo zdraviti z drugimi sredstvi. Škodljive posledice tega sistema tudi ni mogoče paralizirati s takozvanim ticket modérateur, na ta način, da bi bolnik sam nosil del stroškov za ordinacijo in bi tako uporabil zdravniško pomoč res le v slučaju potrebe. S tem še vedno ni zagotovoljena *svoboda bolnika,* finančno prospevanje nosilca zavarovanja in kar je glavno: ta izhod ne bi obvaroval zdravnikov pred tzv. umazano konkurenco. Ta sistem bi morda dokumentiral princip *svobodne konkurence,* ki pa nikjer ni tako nevarna, kakor ravno v zavarovanju, kjer je mogoče toliko različnih zlorab. Svoboda je mogoča pač le ta, kjer je prav razumevana. Svoboda ni anarhija.

Da socialno zavarovanje ne ogroža eksistence zdravnikov kot celote, naj služijo sledeče ugotovitve. Pred vsem bi seveda rad predpostavil, da mora biti število zdravnikov v skladu z gospodarsko in socialno-higijenično strukturo pokrajine. Preveč strojevodij in premalo strojev ima za posledico brezposelnost strojevodij. Ako število zdravnikov ni v skladu s konsumentsko močjo in zdravstveno kulturo prebivalstva, nastopi v zdravniškem stanu kriza, ki najde svoj izraz v malo nenormalnem pojavu, da se namreč honorarji zvišujejo. Pri materijalnem vprašanju zdravnikov opažamo, da tu ne velja gospodarsko načelo: čim je več ponudb, tem cenejše, pač pa nasprotno: čim več zdravnikov je, tem dražja je zdravniška pomoč. Toda tudi to more iti samo do gospodarske znosnosti. In tudi zavarovanje je samo del gospodarstva. Zavarovanje samo podpira gospodarsko moč onih, ki zdravniško pomoč potrebujejo.

Neki okrožni urad je v letu 1926 povprečno zavaroval 72.808 članov; v svoji službi je imel 120 zdravnikov s specijalisti vred, izvzemši zdravnike, ki so se pečali izključno z zobozdravništvom. Skupni prejemki zdravnikov so znašali Din 3,293.669.83, izvzemši zopet zobozdravniške izdatke ali povprečno na zdravnike Din 28.000.— Po teh številkah odpade na enega zdravnika 600 članov, s svojci okoli 1000, kar napram celotnemu prebivalstvu pomeni neznatno številce. Povprečni odstotek bolnikov v zavarovanju je 2%, kar pomeni 12 odnosno 20 bolnikov, ki so stalno v oskrbi. *Brez zavarovanja* bi se radi svoje inteligence in skrbnosti za zdravje in po gospodarskih zmožnostih zglasilo pri zdravniku ne

Digitized by Google

več kakor 6 odnosno 10 bolnikov, pa še to je pretirano, ker je odstotek bolnikov navadno (v zdravih razmerah) pod 2% in kraj s 1000 prebivalci ne nudi zdravniku redno dnevno 10 bolnikov in tudi ne prevprečno na leto. Ako računamo povprečni honorar po zdravniški tarifi brez ozira na mesto in deželo z D 25.— bi znašal skupni letni honorar za dnevno 10 bolnikov Din 75.000. Od tega teoretičnega zneska je brez dvoma odbiti Din. 15.000.— na račun neutrirljivih in dobioznih honorarjev, tako da ostane D 60.000.— Res, da naproti temu honorarju, ki bi ga zdravnik mogel pričakovati, aki bi zavarovanja ne bilo, znaša uradov povprečni honorar na zdravnika in leto le Din 28.000.—, toda ta znesek je reden in sgiuren, s katerim more zdravnik stalno kalkulirati. Poleg tega pa je upoštevati, da ima nadpolovica zdravnikov svoje lastne domače apoteke, ki z ozirom na dejstvo, da ima zavarovanje za posledico več najmanj polovico) bolnikov, kakor bi jih bilo brez zavarovanja pomenijo dober vir dohodkov, katerih bi brez zavarovanja ne bilo. Poleg tega mnogo zdravnikov izvršuje tudi zobozdravniško prakso in od zneska Din 2,082.862.— kar je ta urad plačal iz naslova zobnih dajatev odpade dober odstotek na zobozdravnikov čisti zaslužek. Zavarovanje povzroča gotove druge posledice v narodu, ki so navidez sicer bolj idealnega in moralnega značaja, ki se pa vsekakor odražajo v materijalnih dobrinah za zdravniški stan. Ako vse te momente kritično presodimo, ni pretirana ugotovitev, da je misel zavarovanja zlasti v gospodarskih krizah za zdravniški stan materijelno koristna, na noben način pa ne škodljiva, kakor se hoče tu pa tam povdarjati.

Tako tudi iz stanovsko, materielnih razlogov ni utemeljeno, ako bi zdravniki v zavarovanju videli nevarnost zase. Marsikaj se pa da tudi še zboljšati.

Ker je cel problem zelo zamotan in za vsako misel govori nekaj razlogov za in nekaj proti, zato je treba pri reševanju biti previden in imeti mnogo dobre volje rešiti problem pravično za zdravnike, zavarovance, urad in za naše gospodarstvo, ki živi od nas in mi od njega, dobro ali slabo.

Dr. Karlo Kautsky:

Sistem paušalnog plaćanja liječnika u radničkom osiguranju.

Ovaj referat, kojega je održao Dr. Med. Karlo Kautsky (jun.) na jednoj anketi za socijalno osiguranje, štampao je bečki časopis za socijalno zakonodavstvo »Arbeiterschutz« kao uvodnik u broju 17. pri kraju prošle godine. Referat je pobudio pažnju i u inostranstvu, tako n. pr. donio ga je u poljskom prevodu organ državnog saveza — bolesničkih blagajna u Varšavi »Przegląd Ubezpieczeń Spotecznych«. Obzirom na § 150. ZOR. po kojem je i kod nas otvoreno pitanje liječenja osiguranih članova preko namještenih i određenih uredskih liječnika ili slobodnim izborom liječnika, prevodi i »Radnička Zaštita« ovaj zanimljivi referat.

Spor u radničkom osiguranju o »slobodnom izboru liječnika i »sistemu paušalnog plaćanja liječnika«, kazao je Stritzko, nije u suštini ništa drugo nego borba između simbola dvaju naziranja na svijet. Kapitalističko je naziranje na stalež liječnički, naziranje, koje se koncentriše na slobodnom izboru liječnika. Ne ćemo se zadržavati na tom, da li je ova poredba Stritzkova najprikladnija, no u svakom slučaju moramo podvući, da kod većine liječnika prevladava mišljenje o slobodi liječničkog zvanja.

Kapitalističko naziranje uzima, da je komercijelna strana liječničke djelatnosti glavna stvar, ono ocjenjuje rad liječnika kao robu, ono degreduje liječnika sasvim do niveau-a običnoga zanatlije. Ono nagoni liječnika u neobično žestoku borbu konkurencije, u kojoj ne pobjeđuje najbolji liječnik nego — hvala većim materijalnim sredstvima i uspješnijoj reklami — najbolji trgovac.

Digitized by Google

Borba o kakvoći liječničke robe provodi se po zakonima kapitalističkoga trga. Obzirom na kupovnu snagu žiteljstva može da se konstatuje danas čak i jedna hiperprodukcija liječničkih sila. Jednako kaošto u industriji rezervna vojska neuposlenih, obara cijenu radne snage, produžuje radno vrijeme, tako i liječnici, kojima ne ide dobro praksa nude svoje usluge za niže honorare; dakle obrnuta strana jedne iste medalje.

Što se tiče narodnoga zdravlja, kapitalički nastrojeni liječnici vode o njemu računa samo u toliko, u koliko im ono donosi materijalnih koristi. Instinktivno ili promišljeno ustaju protiv svega, što nadilazi okvire njihovoga ličnoga profita. Treba samo da se sjetimo dubokog nepovjerenja, s kojima su susretali liječnici sve plemenite akcije, inicirane od različitih javnih i privatnih korporacija, za očuvanje narodnoga zdravlja i intenzivnu socijalnu skrb. Korijen tom njihovom nepovjerenju nalazi se jedino u strahu, da im se ne smanje prihodi. Liječniku, koji misli kapitalistički, stalo je u pravilu do zdravlja pojedinca, a ne do zdravlja narodne cjeline.

Pri tom ne smijemo da zaboravimo, da se je osnovka, na koju se upirala privatna praksa na bazi slobodnog izbora liječnika, potpuno izmijenila. Tako zvani sredni stalež, ona društvena skupina između proletarijata i kapitalizma, koja živi od svoje radne snage, ali pri tom raspolaže sa skromnim sredstvima za proizvodnju ili izvjesnim omanjim rezervama kapitala, potisnuta je davno pred ratom u defenzivu, a uslijed prilika stvorenih ratom i novčanom devalvacijom sasvim je pauperizirana. Nije krivnja do okružnih ureda za osiguranje radnika, niti — kako naivno misli Hayek* — do promišljene i planske »socijalizacije«, da danas pretežni dio pučanstva traži liječničku pomoć kod institucija za radničko osiguranje. Fakat taj svjedoči samo to, da je naš gospodarski život osiromašio, da su utrošene rezerve kapitala, koje je pribrao srednji stalež pred ratom.

Pučanstvo je dakle postalo siromašno, i ono što je prije rata posmatrano kao predmet razumljivih dnevnih potreba, postalo je danas nedokučivi luksus Među te potrebe spada takodjer i liječnička pomoć.

Jednovremeno s time uvećali su se zahtjevi za liječničku pomoć, jer je pučanstvo postalo bolesnije. I pri tom ponavlja se ona igra, koju smo mi navikli da gledamo: konsument žudi za robom ali ne može da je kupi, producent žudi za prodajom svoje robe, ali ne može da ju proda.

Po završetku rata bila je prinuždena država, da produži na tržištu akciju za maksimaliziranje cijena životnih namirnica, koja je akcija veoma mučno i često puta samo teoretski, osiguravala minimum egzistencije. Pristaše slobodne trgovine energično su tražile, da država prestane sa dekretiranjem cijena na tržištu, naviještajući, da će s uvođenjem slobodne trgovine nastati raj na zemlji, i kraj nužde i glada. I kada je država udovoljila njihovom traženju, pošli su oni i dalje u svojem ataku na pauperizirane široke slojeve naroda, tražeći da se dokinu zakoni o stanovima i da se uvede opet slobodna pogodba između kirajdžija i vlasnika stanova. Na strani vlasnika stanova bore se i mnogi liječnici. Šta će značiti slobodna dispozicija vlasnika sa stanovima, to ćemo naskoro iskusiti na našoj koži.

Na pomolu je i traženje slobodnog izbora liječnika; društveni razvoj pokazuje, da će i taj zahtjev neminovno doći. Mi vjerujemo još uvijek, da će zastati razvoj posljednjih deset godina i da će nam se — hvala našoj želji ili hvala snažnoj individualnosti — vratiti davno zaboravljeno patriarhalno stanje. Mi se podajemo iluziji, da ćemo slobodnim izborom liječnika uvećati prihode čitavog liječničkog staleža, i da ćemo svakomu liječniku osigurati prosječni godišnji prihod daleko iznad običajnog primjerenog (standesgemäss) prihoda.

Međutim narodno zdravlje, jednako kaošto i pučka prosvjeta, ne može biti predmet privatnoga ugovora, individualne transakcije između pojedinaca. Par privatnih škola potvrđuje pravilo, da financijska ovisnost privatnih učitelja od roditelja đaka često puta dolazi do izražaja i u đačkim svjedodžbama. Materijalni odnos između liječnika i pacijenta, gledanje na liječničku djelatnost kao na robu, ne može služiti nama za jedino mjerilo kod rješenja tako važnog javnog interesa,

* Hayek: Soziale und sozialistische Medizin. Springer 1925.

Digitized by Google

kao što je narodno zdravlje. Obrana ljudske radne snage i briga za njeno uzdržanje jeste osnovni zadatak društva, pošto u rezultatu radna snaga uzdržava čitav svijet.

Mi treba da odaberemo jedan takav sistem u kojem će liječnik i pacijent stajati jedan naprama drugome materijalno nezaintenresovani, isto onako kaošto stoji učitelj prema đaku, sudija prema optuženomu.

Liječnik ne može da namiče svoju vještinu prema prihodu pacijenata onako, kako namiče trgovac kvalitetu svoje robe, lošu, bolju i najbolju, prema džepu mušterije.

Postoji samo jedna medicina, a ne medicina loša, bolja i najbolja. Ovo važi i za psihološku i tehničku stranu ovoga pitanja. Ubogi ima isto pravo, da traži da se liječnik bavi s njime, jednako kao i bogati, koji može da ga plati. Zauzetost liječničkova ne može da bude zavisna samo od plaćenoga honorara. S druge strane liječnik nije ovlašten, da dade pacijentu osjetiti, da ga liječi iz milosti ili sažaljenja i da posmatra njegovu pomoć kao milostinju. Bolesnik treba da je osvjedočen, da ima pravo na liječničku pomoć. Patrijarhalni pogledi Hayeka ili »normalni« honorar ili ordinacija »gratis« ukazuju se u sadašnjim vremenima apsurdnima.

Smatramo da je najveća zasluga osiguranja za slučaj bolesti, što je ono izmjenilo karakter liječničke djelatnosti od luksusa na predmet jedne vitalne potrebe. To osiguranje, imajući na brizi zdravlje radnoga naroda, učinilo je konsum liječničke djelatnosti jednom životnom potrebom. Bolesnik bez obzira na svoja materijalna sredstva ima pravo danas da traži od društva, da mu očuva i uspostavlja njegovu radnu snagu.

U skoro vrijeme postat će kod bolesničkih blagajna aktuelno pitanje, da li slobodni izbor liječnika ili paušalno naplaćivanje namještenih liječnika. Pitanje načina liječničkih naplata jeste jedan štrik, koji je obješen o vrat liječničkoj djelatnosti. Karakteristično je, da je osnova novog austrijskog zakona o osiguranju radnika (jednako kao i naš ZOR § 150. — napomena redakcije) ostavila otvoreno pitanje da li će okružni uredi urediti liječenje osiguranih članova po paušalnom sistemu ili po principu slobodnog izbora liječnika. U potonjem slučaju nerazmjerno će se uvećati troškovi liječničke pomoći!

Siromašan bolesnik treba da ima pravo na liječničku pomoć, ne samo da bi on bio psihološki zadovoljan nego da bi kod njegovog liječenja stajala na raspoloženju sva moderna tehnička, diagnostičko-terapeutička medicinska sredstva, koja mu ne može da pruži pojedinac privatni liječnik u svojoj ordinaciji. Potrebno Roengenološko istraživanje, istraživanje krvi, potrebno fizikalno ili medikamentalno liječenje ne smije također da bude ovisno o veličini prihoda pacientova.

Liječenju kod velikih sanitarnih ustanova strana je ona metoda liječenja, kad liječnik strahuje pred eventualnošću da ne izgubi pacijenta. Pokraj svih materijalnih obzira, mora liječnik, kad mu ne dostaje u izvjesnom slučaju stručnog znanja, tražiti pomoći od iskusnijeg liječnika, koji je upoznat bolje sa odnosnom specijalnom tehnikom. Liječnik ne smije da bude konkurent drugog liječnika, nego njegov saradnik. Dašto ova saradnja ne smije da materijalno opterećuje pacijenta, a to ponekad biva, kad pojedinac liječnik za proviziju bilo u kojoj formi ustupa svoj »slučaj« drugom liječniku.

Odpadne li strah pred konkurencijom tada, slično kao u industriji i trgovini kod t. zv. »faux frais«, odmah se pojednostavljuje posao i odbacuje se mnogo toga nepotrebnoga. Danas postoji čitav niz suvišnih i čak neiskušanih metoda liječenja, jer su u modi, jer se traže od pacijenata, jer ih upotrebljava i konkurent, dakle u cijelosti po načinu vašarskom. Radi li se o liječenju sa sunčanim zrakama, o propisivanju kura, o lijekovima specijalitetima, o ordinacijama sa serijama injekcija ili slično, sve te metode prinuđuju liječnika na nepotrebne investicije, koje moraju da mu se isplate i amortiziraju. Pacijent se izlaže nepotrebnim izdacima, koji su gospodarski isto tako škodljivi kao što i golemi izdaci na reklame i anonse, koji trgovinu i industriju — pomislimo samo na kemijsku industriju! — stoje masu novaca.

Prevaga tih metoda jeste samo znak komercijalizacije i mehanizovanja današnje medicine. Povjerenje pacijenata ne dobiva se više pomoću dubokog čo-

Digitized by Google

večjeg ophođenja, nego uz pomoć plavih i crvenih lampica, kroz reklamu u dnevnim a ponekad i u stručnim medicinskim novinama. Čitava moderna terapija prepuna je svakodnevnih »otkrića«, o kojima pacijent često puta sazna prije nego liječnik i traži, da se liječi po najnovijoj metodi.

Pitanje povjerenja pacijenta prama liječniku čini nam se da je bačeno sasvim u pozadinu i pristaše slobodnog izbora liječnika, kad se pozivaju na to povjerenje, izgledaju nam ponešto naivni. Oni misle čisto kapitalistički: samo to što ja skupo plaćam, može biti vrijedno povjerenja. Nasuprot a priori sumnjivo im je sve, što se dobije bez direktne protuusluge. Kao da povjerenje pacijentovo nije zavisno čisto od ličnosti liječnika, kao, kada bi čisto psihološki odnos bio odvisan od fakta tako materijalnoga, kaošto je to plaćanje ili neplaćanje honorara.

To, po čemu se danas u glavnom razlikuje ordinacija bolesničkih blagajna od ordinacije dobro plaćenih privatnih liječnika jeste množina vremena, koja se upotrebljava za pregled pacijenta. Što više vremena može liječnik da posveti bolesniku, da bi ga proučio fizički i duševno prije no što mu podijeli liječnički savjet, to lakše on zadobiva povjerenje pacijentovo, to više se cijeni njegov rad.

Liječnik mora dakle da ima potrebno vrijeme i mir za pregled, savjet i liječenje pacijenta. To znači, da se za svakog liječnika ograniči broj pacijenata. Liječnik ne smije da se pretrpava sa velikim brojem pacijenata, jer isti objektivno govoreći, pa makar imali veliko pouzdanje prema liječniku, bivaju loše liječeni.

Ograničenje privatne prakse pred čim liječnici danas najviše strahuju, jeste jedna nužda za višu kvalifikaciju liječničke djelatnosti. Konsekvencija toga bit će ograničenje liječničkog radnog vremena, koje ne leži u interesu samoga liječnika nego takodjer i u interesu narodnoga zdravlja. Liječnik, koji je zaokupljen privatnom praksom, nije kadar da popunjuje svoje stručno znanje onako, kako bi trebalo. On biva prezamoren i nedovoljno pažljiv za objektivne i subjektivne pojave bolesti svoga pacijenta, a koja je pažljivost neizostavno potrebna za prvu dijagnozu i liječenje.

Jednako je, kao regulacija radnog vremena, važno i materijalno obezbeđenje liječničkog staleža. Danas još imamo malo sredstava, s kojima bismo mogli podjednako zadovoljiti sve liječnike. Rezultat toga je taj, da se liječnici međusobno bore. Obično se govori, da ima previše liječnika i da im treba ograničiti broj — numerus clausus. Ovo sredstvo je sablja, koja siječe na dvije strane, i nama se čini da ono nije ni potrebno. Stvarno u odnosu prema potrebama društva nema mnogo liječnika, liječnika ima previše u odnosu prema slaboj kupovnoj snazi pučanstva. To što nam se čini potrebnim jeste uvećanje novčanih izdataka na liječnike i njihovo pravedno razdijeljenje.

To je danas nemoguće. Tako dugo dok se liječnik smatra zanatlijom (Gewerbetreibender) i radi u tom smislu, društvo nema razloga, da drugčije s njima postupa. Ne mogu samo da se iskorišćuju prijatne strane privatne prakse nego treba da se povuku konsekvencije iz njene rđave strane. Da privatna praksa ima danas više rđavih nego dobrih strana, to je peh liječnički sličan pehu i ostalih trgovaca, zanatlija. Ako je danas netko pekar ili obućar, to on odatle ne dobiva nikakvu garanciju, da mu se društvo stara za prodaju kruha ili cipela i ako je oboje predmet svakodnevne potrebe, koji se može da kupi jednako kao i liječnički savjet. Tako dugo dok se liječnici budu opirali društvenoj kontroli i svoj rad smatrali kao robu, koja se može da kupi, dotle se oni ne smiju čuditi, što postoji bijeda i u njihovim redovima.

Kada liječnik postane sluga javne službe zdravlja, zadobit će on pravo da traži od društva obezbeđenje svoje egzistencije, jednako kao sudija i učitelj. Sva sredstva, koje on danas beskorisno upotrebljava kao »faux frais«, moći će se upotrijebiti u njegovu korist, i moći će se tada govoriti o jednom sanitarnom porezu, koji ne će samo opterećivati nadnice radnika i namještenika, nego takodjer i prihode imućnih kapitalista.

Moći će se tada organizovati podioba tih kvota i spriječiti anarhija slobodne konkurencije, koja jedne liječnike osiromašuje a drugima donosi visoke prihode. Dašto tada ne će biti ni želje, postati liječnik radi dobre zarade. Nikakve gubitke ne će pretrpjeti medicina, ako se ona dekomercializuje.

Digitized by Google

Liječnici će se morati naviknuti na izvjesnu kontrolu njihove djelatnosti. Mnogo se prigovara tome, da je liječnik podvrgnut kontroli laika, da mu uredski funkcionari izdaju propise. Ja sam osvjedočen o tom, da je liječnik u privatnoj praksi podvrgnut oštrijoj i nestvarnijoj laičkoj kontroli nego liječnik namješten kod ureda za osiguranje radnika. Razvikano pouzdanje pacijenta kontrolira liječnika mnogo strožije, jer uvjerenje pacijenta da je on kupio liječnika, daje mu zato mnogo veću odvažnost, koju on bez promišljanja i iskorišćuje. U privatnoj praksi stavljaju pacijenti na liječnika direktno nemoralne zahtjeve, kao n. pr. da im izda lažnu liječničku svjedodžbu u svrhu opravdanja samovoljnog odsutstva, i liječnik im preko volje udovoljava, jer se boji, da ne izgubi pacijenta.

Radi li se u okružnim uredima za osiguranje radnika, kod kojih liječnici u svim liječničkim stvarima odlučuju sami, tada otpada sasvim bojazan pred nestručnim laičkim uplivom. Sačinjavaju li liječnici okružnog ureda za osiguranje radnika dobro organizovanu cjelinu, koja je privikla ne samo kolektivno raditi, t. j. provoditi zajedno opservacije i liječenja, nego takodjer podržavati izvjestan niveau čovječjega i liječničkoga dostojanstva svojih članova, to ih ured ne će u tom sprečavati. Namjesto materijalnih interesa nastupa ovdje osjećaj odgovornosti da ne budu lošiji od onih, koji ih nadziru, i oni postaju ponosni, da su uvaženi kao zastupnici liječničkog staleža sa strane uprave ureda.

Da kratko sve resumiramo: narodno zdravlje zahtjeva od liječnika: solidan, tehnički i psihološki visoko cijenjeni rad; pouzdanje pacijenata u liječnika, to znači da se pojedinom slučaju posveti dovoljno vremena, i napokon smanjenje nepotrebnih troškova.

Liječnici traže: obezbeđenje njihove egzistencije, zaštitu za slučaj starosti, invaliditeta i smrti, dovoljno slobodnog vremena za odmor, produženje obrazovanja i znanstveni rad.

Obojim tim traženjima u punoj mjeri udovoljava sistem paušalnog plaćanja liječnika, kada mi namještenog liječnika zamislimo na način, kako smo ga gore opisali, a ne u karikaturi »liječnika pod moraš«, kako ga je nedavno nacrtao profesor Stransky. Taj tip pripada prošlosti.

Naš opis nije neka daleka i neostvarljiva utopija, nego crtanje prilika, koje postoje kod bolesničke blagajne, kod koje referent ima čast da služi, a to je bolesnička blagajna trgovačkih namještenika u Beču. Rad kod ove blagajne odgovara svima zahtjevima, koje savjesni liječnik može da sebi postavi. Ja se ne jedanput živo sjetim onih vremena kad sam istupio iz bolnice i kada me je čekala — kao skok u studenu vodu — privatna praksa. Neobično težak je bio tada, bilo je to odmah po završetku rata, početak privatne prakse. Naprotiv pružila mi se mogućnost intenzivnog i mnogostrukog rada u bolesničkoj blagajni, rad u kojoj se u cjelosti može uporediti sa radom u jednoj dobroj bolnici. Drugi je momenat bio, koji me je umirivao, stalna plaća »fixum«. Za čovjeka neobdarenoga sa komercijalnim sposobnostima — u ostalom ja smatram da ova sposobnost nije mjerilo liječničke vrsnoće — bila je stalna plaća dobra garancija minimuma prihoda i neprocjenljiva potpora u borbi za opstanak. Traženje stalne plate jeste kod znatnog dijela današnje liječničke generacije dominantna pojava; sigurnija je stalna plata od borbe sa insolventnom publikom čije »pouzdanje« pruža slabu naknadu za dužne honorare. Materijalista može konačno da se ovome opre i da pripiše ovo psihičkim promjenama, koje su se osobito dotakle mladih liječnika, koji se ne spominju dobrih starih patriarhalnih vremena; no fakat je, da za mladu liječničku generaciju slobodno zvanje ne označuje ništa drugo nego slobodno gladovanje.

To sve nije »socijalizacija«, ako se smije da upotrijebi ovaj neispravan izraz. Socijalizirati, to znači učiniti zajedničkom svojinom, mogu se sredstva za proizvodnju, tvornice, zemlja, ali ne jedan stalež.

Takodjer o nekakvom »birokratizovanju« liječnika ne može biti govora, jer liječnici ne bivaju kao pojedinci namještavani od države. Oni zaključuju ugovore sa korporacijama, koje se upravljaju same, i u čijoj samoupravi mogu sudjelovati i liječnici. Da ovo sudjelovanje liječnika kod uprave iziskuje bitno proširenje, razumije se samo po sebi, pošto sve do ovog vremena ovo stanje nije najidealnije. Priznati se mora da današnji sistem pruža mogućnost i dopustivost daljnje

Digitized by Google

izgradnje. Spomenimo samo, da je kod okružnih ureda za osiguranje radnika nadomještena tehnički zastarjela kućna praksa (Einzelpraxis) sa kolektivno uređenim i tehnički dobro opremljenim ambulatorijima, nedostatno liječenje pojedinca liječnika izgradilo se u skrb društvenu, stalna opservacija liječnička i nad zdravima, i mnogo drugoga. A pri tom ne treba rezignirati ni od slobodnog izbora liječnika, taj n. pr. kod bolesničke blagajne trgovačkih namještenika u Beču, još i danas u izvjesnoj mjeri postoji. Mi smo naglasili već na početku, da opreku između slobodnog izbora liječnika i paušalnog plaćanja liječnika ne držimo principijelnom, nego samo simboličnom. Nama se čini, da je u principu ovo ispravno i važno: rad liječnički ne smije se posmatrati kao roba. Mi zabacujemo honorar pojedinca za pojedine izvršene radove, mi zabacujemo slobodnu konkurenciju među liječnicima, u koliko je ona čisto komercijalne, a ne znanstvene prirode.

Đ. Grčević:

Jedan neizrečeni princip Z. O. R-a.

Prema općoj normi stava prvog § 3. Z. O. R. za egzistenciju obaveze osiguranja potrebno je, da se na osnovu ma kakvog radnog odnosa daje pod najam manuelna ili intelektualna radna snaga. Radni odnos je dakle pretpostavka obaveze osiguranja. Šta je ma kakav radni odnos, zakon ne definira. Stoga moramo uzeti, da ma kakav radni odnos u bitnosti nije ništa drugo, nego odnos, koji je zasnovan u smislu § 1151 o. g. z. na ugovoru radnje, ili još bolje na ugovoru o radu, u najširem smislu riječi. Kaošto za svaki ugovor, tako i za ugovor o radu bitan je rekvizit uzajamni sporazum, koji se kod ugovora o radu sastoji u tom, da jedna ugovorna strana — radnik — očituje pripravnost za izvjestan rad a druga — poslodavac — tu pripravnost prima i s njom disponira, bez obzira na to, da li je uzajamno očitovanje volje bilo izričito ili prećutno. Lica posvema ili djelomice djelatno nesposobna mogu po propisima općega privatnog prava zaključivati ugovore i po zastupnicima. Za zaključivanje ugovora o radu sa strane poslodavaca ovo važi u svim slučajevima, a sa strane radnika prema razvijenom današnjem socijalnom osjećanju i rukovodnim načelima modernog zakonodavstva — vidi opširnije u ranijoj mojoj radnji »Pitanje obaveze osiguranja udruženih radnika i akordanata«, R. Z. strana 8 ex 1925. — samo za slučaj podloženja očinskoj ili tutorskoj vlasti (vidi i u stavu prvom § 3 Z. O. R. »osigurana su sva lica ... bez obzira na doba života«). Inače na strani radnika kod sporazuma za ugovor o radu volja mora biti slobodna.

Prema tomu samo onaj ma kakav radni odnos, gdje zakon nije drukčije odredio, koji je zasnovan na slobodnoj volji radnika rada s pravim učinkom obaveze osiguranja. Ovo je jedan neizrečeni princip našeg Z. O. R.-a i sa ovog je stanovišta bez sumnje polazio komentator zakona o Osiguranju Radnika Dr. Vilim Helebrant, kad je na strani 61. svoga komentara ustvrdio, da vojnici, kada za vrijeme vršenja vojne službe, rade za državu poslove, koje inače rade zanatlije, ne potpadaju opd obavezu osiguranja, jer taj rad obavljaju na osnovu jedne javno-pravne obaveze. Nepotpadanje pod obavezu osiguranja vojnika, dok rade u vojsci možemo obrazložiti samo tako, što njihov rad nije zasnovan na ugovorenom slobodnom radnom odnosu (»davanje pod najam radne snage«), nego na odnosu, koji proističe iz neposrednog podloženja vojnoj vlasti. Naprotiv, s pravom uzima Dr. Vilim Helebrant, da vojnik, kad za vrijeme odsustva stupi u posao kod trećeg lica, potpada pod obavezu osiguranja, jer je tu radni odnos zasnovan na njegovoj slobodnoj volji. Sporno je, da li vojnici potpadaju pod obavezu osiguranja, kad se sa strane vojske upute na rad k trećem licu? U literaturi socijalnog osiguranja radnika navode se mnogi razlozi, koji govore u prilog osiguranju vojnika, kada rade kod trećih lica. Dr. Vilim Helebrant naveo je takodjer, da i građani, kad kuluče sami na popravku javnih puteva, ne potpadaju pod obavezu osiguranja. I ovo nepotpadanje pod obavezu osiguranja dade se opravdati

Digitized by Google

samo s time, što rad građana na kuluku nije zasnovan na ugovorenom slobodnom radnom odnosu, nego na prinudnim javnopravnim propisima. Po našem mišljenju ne potpadaju pod obavezu osiguranja ni pravoužitnici naših krajiških imovnih općina, kad u krajiškim šumama odrađuju novčane kazne, dosuđene im zbog šumskih šteta.

Ne potpadaju pod obavezu osiguranja ni redovnici, fratri i koludrice — koji su položili svečane zavjete, a koji zavjeti po postojećem pravnom redu imaju za posljedicu nesposobnost sticanja imovine — kad rade u bolnicama, njeguju bolesnike i obavljaju tamo ostale kućne poslove. Oni ne potpadaju pod obavezu osiguranja čak ni u onom slučaju, kad bolnice plaćaju njihovom redu za njihov rad izvjesnu novčanu odmjeru, jer ovaj radni odnos nije zasnovan na slobodnoj volji nego na svečanom zavjetu siromaštva.

Drukčiji je slučaj, kad u bolnicama rade novicijantkinje — ona ženska lica, koja još nisu položila svečane zavjete siromaštva — i članovi pobožnih ženskih redova, u kojima se trajno ne polaže svečani zavjet siromaštva nego se stupa u njih sa izjavom, da će se kroz izvjesno vrijeme njegovati bolesnici i vršiti ostali altruistički poslovi. U rimokatoličkoj naime crkvi ima i ovakovih pobožnih ženskih redova. Ovakova ženska lica, to važi isto i za novicijante muškarce, dok rade u sanatorijima i bolnicama i napokon i u radionicama samog samostana (manastira), potpadaju pod obavezu osiguranja, jer kod njih bar pojmovno ne manjkaju uslovi za slobodno ugovaranje.

Ovo diferenciranje opravdano je sa socijalnog gledišta, jer se za oboljele, ostarjele i unesrećene redovnike stara njihov red, a kod oboljelog, ostarjelog ili unesrećenog novicijanta ili člana pomenutog pobožnog ženskog reda, postoji mogućnost da napusti red. A kad ga napuste, tko će se za njih postarati, ako ne radničko osiguranje.

Interesantno je pitanje, da li potpore i rente, na koje je zadobio pravo novicijant, pripada redu, kad isti položi svečani zavjet siromaštva t. j. kad postane redovnik?

Zakon o osiguranju radnika izrijekom u stavu prvom § 62. i stavu prvom § 113. rješava ovo pitanje, da ne pripada, jer se tražbine, koje po zakonu odnosno statutu Suzor-a pripadaju osiguraniku uslijed bolesti ili uslijed osiguranja za slučaj iznemoglosti, starosti ili smrti ili za slučaj nesreće ne mogu prenijeti na drugoga.

Da se vratimo opet na princip, da samo onaj ma kakav radni odnos, koji je zasnovan na slobodnoj volji radnika, rađa s obavezom osiguranja. Po ovom principu — da Z. O. R. u tački 2. stava prvog i stavu trećem § 6. nije drukčije odredio — nebi potpadala pod obavezu osiguranja ni lica, koja su smještena u popravilištima ili su zatvorena u kaznenim zavodima, kada u zavodima ili kod trećih lica obavljaju izvjesne poslove, jer i kod njih radni odnos nije zasnovan na slobodnoj volji nego na prinudnim pravnim propisima.

I doista praksa njemačkog i austrijskog socijalnog osiguranja dugo vremena odbijala je osiguranje kažnjenika i lica smještenih u popravilištima. Protiv ovoga stanovišta ustala je literatura* s tim, da ovo izuzimanje iz obaveznog osiguranja prestavlja jednu nepravdu za radnike i poslodavce. Radnicima se nanosi nepravda s time, što država u svojim radionicama i kod trećih lica eksploatiše kažnjenike i lica smještena u popravilištima kao i onako jeftinu radnu snagu, koja zbog neplaćanja prinosa za osiguranje biva još jeftinija i na taj način lišava zarade mnoge radnike. Poslodavcima nanosi se nepravda s time, što država uz jeftine novce šalje kažnjenike k trećim licima na rad, i što takova treća lica sa jeftinom radnom snagom kažnjenika, za koju još ne moraju ni da plaćaju prinosa za osiguranje, uspješno konkuriraju onim poslodavcima, kojima ne polazi za rukom da dobiju kažnjenike u posao. Navodilo se u literaturi dalje, da je intencija zakona o socijalnom osiguranju, da osigura položaj radništva. Da zakoni o socijalnom osiguranju nemaju namisli da izvjesne poslodavce favorizuju. Da zakoni o socijalnom osiguranju ne žele, da zavađaju poslodavce, da se izvuku

* Vidi na strani 103—108 knjige Dr. Lava Wintera (bivši čehoslovački Ministar Socijalne Politike) i Dr. Alfreda Meisnera: Úrazove pojištění dělnicke dle práva rakouského, Praha 1904.

Digitized by Google

od dužnosti prijave na osiguranje i da traže lica, za koja ne moraju plaćati dio prinosa. Ovi razlozi govore i u prilog mišljenja, da se osiguraju i vojnici, kad su sa strane vojnih vlasti upućeni na rad k trećim licima.

Svi ovi razlozi bili su odlučni i za našeg zakonodavca, kad je on u pomenutoj tački 2. stava prvog i stavu trećem § 6. Z. O. R. odredio, da se samo za sada kažnjenici i lica smještena u popravilištima neće obavezno osigurati ali da će docnije Ministar Socijalne Politike u sporazumu sa Ministrom Pravde (zainteresovanim Ministrom) posebnim statutom, urediti način i ustrojstvo njihovog osiguranja.

Pod utjecajem moderne kriminalne pravne literature o svrsi kazne znatno je danas poboljšan kažnjenički položaj. I sa ovoga stanovišta, kad se samo promisli, da najveći dio kažnjenika ne ostaje vječno u kaznioni i da posljedice n. pr. nesrećnog slučaja, kojega zadobiju na radu za vrijeme izdržavanja kazne, odnose sa sobom u pozniji život, skroz je opravdano, da je naš zakonodavac bar za budućnost učinio kod kažnjenika i lica smještenih u popravilištima izuzetak od općeg pravila, po kojem je za egzistenciju obaveze osiguranja potrebno, da se radni odnos zasniva na slobodnoj volji lica, koja rade.

Za željeti je, da se što skorije pristupi k donošenju posebnog statuta za osiguranje lica smještenih u popravilištima ili zatvorenih u kaznenim zavodima, kaošto i za osiguranje ostalih u § 6. Z. O. R. navedenih lica.

Zakonom određeni rok n. pr. za izdanje statuta za obavezno osiguranje stalnih poljoprivrednih radnika i slugu već je davno istekao.

Бранимир Хаберле:

Како да спроведемо збрињавање радника за случај неупослености?

Неупосленост не задаје нашој држави толике бриге колико иностранству. Број нашега индустријског пролетаријата није тако огроман, да би неупосленост могла попримити озбиљне и претеће форме по правилан привредни развој државе. Зато и наша државна власт, како изгледа, уопште не мисли, да приступи спровођењу осигурања за случај неупослености, о којем је реч у §-у 2. Закона о Осигурању Радника, већ се задовољава само са системом збрињавања раденика путем исплате извесних новчаних припомоћи као и оних у натури, које предвиђа § 99. Закона о Заштити Радника. Министарство Социјалне Политике израдило је још 1924. године, колико је познато, основу правилника о помагању незапослених раденика. Осврнућемо се на начин овога збрињавања раденика, како си га замишља и како га жели да уведе Министарство Социјалне Политике.

Основа предвиђа пружање потпоре за сваког раденика или намештеника, држављанина Краљевине СХС без разлике пола и без обзира на то, да ли он ставља своју телесну или умну радну снагу у службу трећег лица, било за награду било у циљу сопствене обуке, у колико та служба није јавноправног карактера (§ 2. О. П. Н.). Изузета су лица испод 18 година. Инострани држављани немају права на потпоре сем ако су политичке избеглице словенског порекла и ако постоји између наше и њихове државе реципроцитет. Изузета су од примања потпоре и лица, која се не сматрају радником у смислу §-а 3. З. З. Р. т. ј. она, којима се поверавају послови више врсте као пословође, књиговође, благајници, инжињери и т. д. (алинеја 2. § 3. З. З. Р.). Узевши у обзир да би се потпоре имале да пружају у првоме реду из финансијских средстава фонда за помагање неупослених раденика, који се образује из $^{2}/_{5}$ годишњих чистих прихода из приноса за берзе рада и да та средства сакупља Средишњи Уред

Кратице: З. З. Р. = Закон о Заштити Радника, З. О. Р. = Закон о Осигурању Радника, О. П. Н. = Основа Правилника о помагању неупослених радника.

Digitized by Google

за Осигурање Радника по прописима, који важе за уплату приноса из општег осигурања, мора се казати, да је погрешна и за праксу тешко проведива стилизација круга уживаоца као и поменутих ограничења. Таким одређивањем круга лица, која би имала право на потпору за случај неупослености, увела би се очита неправда. Имале би право на потпору према томе такве врсте радника, које не плаћају приноса уопште ни за осигурање ни за берзе рада, као на пр. пољопривредни раденици, лица упослена код поморског рибарства. С друге пак стране неби могли уживати потпоре они раденици, који су плаћали у ту сврху приносе, на пр. раденици млађи од 18 година, страни држављани (сем горњих двају случајева), пословође, књиговође, благајници, инжињери и т. д. Управо је несватљиво, из којих се разлога жели једноме делу одузети право на потпору, за које је материјално и допринашао, а дати другоме делу, који није зато давао ни паре. Да се неби кршио принцип »једнака права — једнаке дужности«, држимо потребном измену основе, у којој треба да се узме као основ за стицање права на потпору за случај неупослености појам радника, како га регулише § 3. З. О. Р. Свако лице, које плаћа принос за берзу рада, треба да имаде право на потпору у случају неупослености. Ограничења обзиром на добу живота могла би да постоје само у случају, да се убирање приноса и исплату потпора не веже за општим осигурањем. Русија, Чехословачка, Немачка, Норвешка и друге државе, не познају никаква ограничења обзиром на добу. Даљни услови за стицање права на потпору су следећи: а) да је лице без своје кривице већ најмање 15 дана без икаковог посла; б) да у међувремену није примило од болесничке благајне хранарину на име болести, ц) да је већ најмање 5 дана пријављено берзи рада односно органу, који издаје налоге за давање помоћи у смислу правилника и д) да у том међувремену није одбило ни један понуђени му посао. У установи под тачком а) и б) јесте правилник врло либералан, јер омогућује сваком раденику потпору дакле и сезонскоме па и ономе, који је неспособан за рад, тако на пр. изнемогломе, староме, болесноме, овом последњем само у колико не прима хранарине. Главно је дакле да не постоји произвољна неупосленост са стране радника. Пружање потпора неупосленим сезонским раденицима требало би свакако крај скучених финансијских средстава, која стоје на расположење збрињавању излучити ако не уопште а оно бар за прво време почетка функционисања давања потпора за неупосленост. Услов поменут под тачком д) требао би да садржаје детаљнију ознаку понуђеног посла. Неби се смео да одбије понуђени о д г о в а р а ј у ћ и посао односно звању радника п р и м е р е н и посао. По оној општој ознаци, како је стилизује основа, неби стекао права на пр. типографски радник, ако је одбио да прими понуђени посао у молерској радњи, односно ако би одбио понуђени посао у типографском предузећу, где је прокламован штрајк или искључење радника. Бритски закон од 9. августа 1920. као и многи други регулишу одбијање понуђеног посла на начин, како је то пре мало наведено. О овоме последњем и ако врло важном поводу беспослице не говори основа ништа. Радник би морао да прими према основи сваки понуђени посао, па и уз знатно нижу плату, и без обзира на то одговара ли тај посао његовим радним способностима или не и не узевши у обзир мењали се пријемом новог посла његово садање боравиште или не. О свему томе треба основа да садржи конкретније одредбе.

Што се тиче врсти потпора оне су двоврсне: периодичне дневне потпоре и повремене паушалне потпоре (§ 3. О. П. Н.). Прве потпоре пружаће се најдаље за време од шест седмица у току једне године, а друге повремено и уз следеће нарочите услове: а) да је лице најмање 15 дана пријављено органу, који издаје налог за исплату потпоре, а овај му није могао наћи никаквог запослења, б) да је лице нашло рад ван места свог дотадањег становања и ц) које на основу уверења органа за осигурање радника докаже, да му је из здравствених разлога неопходно потребно да се одмах врати у место сталног боравишта своје породице (§ 4. О. П. Н.). Прва врста потпора даје се првенствено у натури (у облику хране и стана), а само тамо, где то из специјалних разлога неби било могуће у новцу. Потпора у новцу износи 8 динара дневно за свако неупослено лице, а 5 динара за чланове породице. Повремена пау-

Digitized by Google

шална потпора износи половину карте треће класе на железници или пароброду до места новог запослења или места сталног боравка те дводневну новчану потпору у максималном износу од 200 динара и то само два пута годишње, односно у максималном износу од 300 динара, ако ју уживају и породични чланови (последња ал. §-а 3. О. П. Н.). Чланови породице имаду право на потпоре само у случају, да су потпунома неспособни за самостално привређивање и да искључиво живе од прихода незапосленог лица. За њихово право на стицање повремене потпоре тражи се сем поменутих услова још и неопходна потреба њихова преселења у место новог запослења њихова храниоца. Право на потпору се губи, ако је лице одбило да прими понуђени му посао, ако је изгубило својом кривицом нађени му посао и ако је потпору примало на основу кривих података (последња ал. §-а 5. О. П. Н.). У последњем случају ставиће се лице под кривични поступак.

Подавање потпора у натури доћиће врло ретко код нас у пракси до спроведења ради помањкања нужних азила за становање неупослених раденика. Изгледа, да се неће моћи да нађе који сопственик ресторана или гостионице, који би давао кост неупосленима уз слабу наплату из фонда. Јавне кујне, које подржавају хуманитарна друштва, и које би прве дошле у обзир, су врло ретка појава у нашој држави. Преостаће дакле у већини случајева пружање новчане потпоре. Разуме се, да је износ од 8 динара немогућ као јединствена стопа потпоре. Њу треба свакако степеновати. Најбоље јесте, да ју се одмери процентуално према последњој заради раденика пре наступа беспослице. Послодавац биће и онако дужан да издаје уверење у последњем запослењу, па ће врло лако да у том уверењу убележи и износ последње наднице сада неупосленог раденика. Минимално би смео тај проценат да износи 50% наднице, а за ожењене 10 односно 20% више. Код повремене паушалне потпоре треба свакако предвидити бесплатну карту треће класе т. ј. бесплатно за неупосленог раденика, а на терет фонда за збрињавање неупослености. Трајање периодичне потпоре јесте као максимум прекратко. Оно требаће да износи минимално 12 седмица у току једне године дана.

Као органе за издавање писмених налога за исплату потпора предвиђа основа специјалне одборе при државним берзама рада, а где ових нема код надлежних општинских власти. Ти одбори састојаће се из представника свију радничких организација у седишту берзе рада односо општине те шефа берзе или нарочитог представника општине као председника одбора (§ 6. О. П. Н.). У циљу правилног и систематског распореда постојећих средстава за збрињавање неупослених образоваће се при средишњој берзи рада у Београду нарочити одбор, састављен од по једног представника свих средишњих радничких организација са седиштем у Београду, једног представника централног секретаријата радничких комора или лица, које зато специјално одреди Министарство Социјалне Политике (§ 10. О. П. Н.). Председник одбора јесте шеф средишње берзе рада (ал. 2. § 10. О. П. Н.). Органи за исплату биће месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника, а где њих нема благајне надлежних општинских власти и то за исплату новчаних потпора. Дочим за издавање хране биће специјално ангажоване јавне кујне и приватне ресторације. Потпору у стану даваће берзе рада, у колико ће моћи да располажу са потребним азилима за неупослене раденике, а иначе надлежне општинске власти (§ 7. О. П. Н.). Представници раденика у одборима вршиће дужности бесплатно. (§ 11. О. П. Н.). Основа дели дакле органе за издавање налога за исплату потпора од оних за саму исплату. Говорићемо о онима за исплату новчаних потпора. Основну идеју, да представници свих локалних радничких синдиката доносе одлуку о поделивању потпора, требало је спровести у основи до краја. Радничким синдикатима и берзама рада треба препустити и саму исплату потпора, а где ових нема благајнама општинских власти. Носиоце општег осигурања нетреба никако пренатрпавати још и са тим послом. Њих треба свакако изузети од било каквог учествовања у спровађању збрињавања неупослених сем прикупљања средстава путем убирања приноса за берзе рада, што се у осталом већ и проводи. Месни органи Средишњег Уреда немају никакова увида у стање радног тржишта, тачан преглед имаду једино радници синдикати и берзе

Digitized by Google

рада. Раднички синдикати, који у већини случајева воде много рачуна о посредовању рада за своје чланове, управо су као створени за спровођење збрињавања и за контролу неупослених обзиром на постанак њихове неупослености као и обзиром на само њено трајање. Збрињавање неупослених спроваћано са стране радничких синдиката, било би по нашему мишљењу у пракси најефикасније.

Финансирање овог збрињавања вршиће се из фонда за помагање незапослених раденика, које се образује из $^2/_5$ годишњих чистих прихода из приноса за бѐрзу рада као и из специјалног кредита за помагање неупослених, предвиђеног у буџету Министарства Социјалне Политике (ал. 1. §-а 9. О. П. Н.). Све издатке моћиће да се врши само унутар граница одобрених кредита од стране Министарства Социјалне Политике, а на терет пре поменутих финансијских средстава. Средишњи је уред дужан да се стара, да му убрана средства одмах по истеку сваког тромесечја доставе његови месни органи,* а он ће их одмах по пријему преко Државне Хипотекарне Банке стављати на расположење Министарству. (§ 12. О. П. Н.). Нужне кредите треба да тражи нарочити одбор образован при средишњој берзи рада и то свака три месеца. О извршеним исплатама дужни су месни органи Средишњег Уреда или друга исплатна места свака три месеца предложити надлежним одборима за подељивање потпора обрачуне, а ови опет одбору при средишњој берзи рада или Министарству Социјалне Политике. (ал. 3. § 12. О. П. Н.). Већ смо пре заступали становиште, да се исплата потпора повери радничким синдикатима. Тиме би био концентрисан сав рад око збрињавања на једноме месту и избегло би се разним макинацијама, које би се појавиле, када би органи за исплату били месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника, који неби имали никакове везе а ни никаковог утицаја на рад органа за поделивање потпора сем што би примали од њих само писмене налоге за исплату. Изгледа да би фалсификовање исплатних налога управо цвало крај организације збрињавања, како ју предвиђа основа. Финансијска средства према основи су минимална, готово се чини да су недостатна за пружање потпора. Сем приноса са стране послодаваца и раденика те државе, требало би обвезати радничке коморе, да и оне допринесе извесни део из својих средстава за збрињавање неупослених. Држава би морала да предвиди у својем буџету минимално онолико, колико износе приноси послодаваца и раденика у једној буџетској години.

Основа правилника не говори ништа о могућности односно о случају веће неупослености, која би могла да се појави наступом јаче привредне кризе. Поменута средства, која стоје на расположењу, исцрпиће се за кратко време у таквом случају. А шта ће бити онда? О томе основа ћути. Исплаћивање потпора било би у таквом моменту не само неекономично, већ напротив врло опасно по финансијско равновесје народне имовине у случају дуљег трајања такве појачане неупослености. У основи правилника требало би обвезати државу као и поједине области односно општине, да спроводе што већи број јавних радња, које ће ублажити беду неупослених а уједно донети користи народној целини. Такве радње биле би: градња цеста као и нужна обнова оних цеста, које се налазе у дерутном стању ради огромног промета, регулација већих река, да се омогући што већа пловност и тиме повећа саобраћај воденим путем, регулација река и потока за добивање културног тла и за заштиту од великих поводња, градња јавних зграда као и приватних за умањење несташице станова, електрификација жељезница, градња нових жељезничких пруга за потребно повећање садање жељезничке мреже.

Радничка класа жељно очекује толико потребно збрињавање за случај неупослености и оправдано се нада, да ће се у скоро време тој њеној виталној потреби и удовољити.

---

* У правилнику пише побуном самоуправни органи.

Digitized by Google

Dr. Gentner:

Invalidski zakon.

Skrb za invalide — ratne i njima izjednačene osobe — normirana je sada invalidskim Zakonom od 17. novembra 1925. (Službene Novine od 21. novembra 1925. i Narodne Novine od 25. novembra 1925.), te Pravilnikom za izvršenje tog zakona od 27. januara 1926. (Službene Novine od 2. februara 1926. i Narodne Novine od 6. februara 1926.).

Zakon sam sastoji se od osam glava i 117 članova, te je prema riječima zadnjeg člana 117. zadobio obvezatnu snadu danom obnarodovanja u »Službenim Novinama«, dakle 21. novembra 1925.

Mi ćemo ovdje ukratko prikazati glavne odredbe samog zakona, a u koliko je potrebno, i one pravilnika.

I. Lica, zaštićena invalidskim zakonom.

Zakon luči prije svega lica, koja uživaju zaštitu lično, zatim porodice, koje uživaju tu zaštitu, i napokon roditelje, braću i sestre, koje uživaju zaštitu zakona.

Osobe, koje uživaju zakonsku zaštitu lično, opet dijelimo na ratne invalide, gradjanske ratne invalide i vojne invalide, koje sve zakonodavac supsumira pod pojam invalid, te napokon osobe, koje su u svim pravima izjednačene invalidima.

Zajednička svojstva svih tih četiri kategorija invalida je prije svega državljanstvo kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, zatim ozleda ili bolest, zbog koje im je smanjena sposobnost za opći privredni rad, te napokon uvjet, da ta ozleda ili bolest nije nastala njihovom krivnjom. Zajednički je nadalje svim tim licima osim gradjanskih invalida uvjet, da je ozleda ili bolest nastala pri vršenju vojne službe ili dužnosti.

Da li se pod bolešću, koja se traži kao uvjet za ličnu zaštitu zakona, razumijeva samo bolest, koja je u svom postanku posljedica jednog mjestno i vremenski točno ograničenog dogadjaja u službi, kao što je nezgoda u osiguranju radnika za slučaj nesreće, ili pako bolest, koja je doduše dokazano posljedica vršenja službe, a da se ipak ni mjesno ni vremenski ne može točno ograničiti, kao što su primjerice t. zv. obrtne bolesti u osiguranju radnika, njekima je dvojbeno.

Držimo, da se po invalidskom zakonu za bolest upravo tako ne traži vremenski i mjesno točno ograničeni postanak, kao što to vrijedi za spomenute obrtne bolesti.

Dokaz za to vidimo ne samo u posve općenitom izrazu »pri vršenju službe i pri vršenju dužnosti«, nego i u tom, što zakon o ustrojstvu vojske i mornarice od 9. augusta 1923. u članu 300. traži kao uvjet za penziju — dakle zbrinjenje paralelno s invalidskim zbrinjenjem — nesposobnost za vojničku službu i barem navršenih 10 godina službe, pa bi se kod restrinktivnog tumačenja »pri vršenju službe«, koje upotrebljava i ovaj zakon, moglo dogoditi, da lice, koje je faktično žrtva svog zvanja, a ne može dokazati konkretni slučaj vršenja službe, gdje je postalo i za vojničku službu i za opći privredni rad nesposobno, ispane i iz zbrinjenja po zakonu o ustrojstvu vojske i po zakonu invalidskom. To pako ne može nikako biti namjera zakonodavčeva.

Od ratnih invalida traži se nadalje, da su ozledu ili bolest zadobili vršeći dužnost ili službu u vojsci kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i to od dana mobilizacije pa najkasnije do šest nedelja, nakon što su demobilizovani.

Od gradjanskih se ratnih invalida, koji mogu biti i ženskog spola, traži, da su izledu ili bolest zadobili prilikom vojnih operacija, bombardovanja, bacanja bombi i gasova, eksplozije mina i sl. ili za vrijeme internacije i konfinacije.

Vojni invalidi razlikuju se od ratnih invalida u toliko, što su ozledu ili bolest zadobili u mirno doba, a ne u ratu.

Digitized by Google

Lica napokon, koja su izjednačena s invalidima, mogu biti vojnici, a i nevojna lica, koja stradaju kod potjera, sukoba ili obrane granica i slično, nadalje spadaju ovamo radnici vojnih zavoda i njihove starješine.

Od uvjeta našeg državljanstva izuzima zakon one strane državljane, koji su služili u vojsci SHS ili u ranijoj srpskoj i crnogorskoj vojsci, a ne primaju nikakovu pomoć od države, kojoj pripadaju, nadalje pod uvjetom reciprociteta i invalide stranih država, koji se nalaze na teritoriji naše države, te su u nuždi. Potonjima daje zakon sva prava naših invalida osim invalidnine.

Jednu dalnju razliku medju invalidima čini stupanj smanjene sposobnosti za opći privredni rad, pa tu razlikujemo lake invalide sa 20%—40%, teške invalide sa 50—70%, pune invalide sa 80—100% smanjene privredne sposobnosti, te napokon preteške invalide, kojima je privredna sposobnost smanjena sa 100%, a osim toga im je za običan život potrebna tudja pomoć i posluga.

Napokon možemo lučiti još invalide, koji su vojna lica, i invalide, koji su gradjanska lica, a medju prvanjima redove, kaplare, podnarednike i narednike, nadalje niže oficire, kapelnike i vojne svećenike, zatim više oficire, kapelnike i vojne svećenike, najzad invalide generale.

Za zaštitu po invalidskom zakonu dolaze u obzir *porodice* u ratu ili vojnoj službi poginulih, pomrlih i nestalih lica, dakle lica, koja bi bila ratnim, vojnim ili gradjanskim invalidima, da je ozleda ili bolest, koju su zadobili pri vršenju službe, imala za posljedicu samo smanjenje privredne sposobnosti, a ne smrt, nadalje porodice umrlih invalida.

U porodicu broji zakon zakonitu ženu, bračnu djecu, vanbračnu priznatu djecu i usvojenu djecu. Što se priznanja vanbračne djece tiče, traži Pravilnik naročito, da to priznanje ima uslijediti prije zadobivene ozlede ili bolesti i to pred nadležnim mjesnim župnikom, a samo iznimno prihvaća i indirektni dokaz činjenicom, da je dotičnik bio hranioc djeteta, te time ćutke priznao očinstvo.

Osim te porodice u užem smislu uživaju, kako smo jur gore istaknuli, zaštitu zakona još i roditelji invalida, roditelji poginulog, umrlog ili nestalog vojnog lica ili gradjanskog ratnog invalida, te njihova rodjena braća i sestre.

II. Potpore i druge pogodnosti.

Invalidima, kao i porodicama, koje uživaju zaštitu zakona, daje ovaj pravo na besplatno liječenje, proteze i druga ortopedska pomoćna sredstva, stručnu obuku, posredovanje rada i prvenstvo u državnoj i samoupravnoj službi, potpore i zajmove za osnivanje i poboljšanje samostalnog privrednog položaja i invalidninu. Invalidima samima daje zakon osim toga još olakšice za samostalno tjeranje obrta, pravo na besplatan podvoz, na pogrebne troškove — zapravo potpora obitelji, nu zakon ju izričito spominje medju potporama samih invalida, te konačno pravo na doživotno uzdržavanje u invalidskim domovima u slučaju potpune nesposobnosti.

Roditeljima, braći i sestrama daje zakon u stanovitim slučajevima pravo na novčanu potporu.

Napokon zakon osigurava i invalidskim udruženjima razne povlastice, kako bi si laglje namakla sredstva za svoje ciljeve.

a) Besplatno liječenje i lijekovi.

Doživotno pravo na besplatno liječenje i lijekove imaju svi invalidi bez razlike za ozlede i bolesti, radi kojih su proglašeni invalidima, te za kasnije bolesti, koje su posljedice prvanjih.

Na besplatno liječenje i lijekove radi svih ostalih bolesti pako imaju pravo puni i preteški invalidi i njihove porodice, te porodice palih, umrlih ili nestalih ratnika bezuslovno, a ostali invalidi i članovi njihovih porodica, ako ti invalidi ili obiteljski članovi plaćaju godišnje manje od Din 30.— neposrednog poreza, ne brojeć ovamo ličnog poreza i prireza.

Osim toga oproštena su sva lica, koja zaštićuje invalidski zakon, od svih taksa, što se pobiru u kupalištima i klimatskim mjestima, a na zahtjev Ministarstva Socijalne Politike dužni su vlasnici kupališta dati invalidima besplatan stan,

Digitized by Google

liječnika i kupanje i to za vrijeme glavne sezone do 5%, a za ostale sezone do 20% od broja posjetilaca prethodne godine.

Besplatno liječenje i podavanje lijekova obavlja se u državnim, gradjanskim i vojnim sanitetskim ustanovama i samoupravnim bolnicama i to za redove, kaplare, podoficire i gradjanske osobe u najnižem, a za oficire, vojne činovnike i obveznike činovničkog reda u višem razredu dotičnog zavoda.

Tko je potreban liječenja, ima se obratiti na najbližu općinsku ili državnu vlast, koja će ga uputiti najbližem državnom ili samoupravnom liječniku ili liječniku Ureda za Osiguranje Radnika, a ako ni takovog nema, kojem privatnom liječniku, a ovaj ima dotičnika pregledati i uputiti u koju bolnicu.

Pregledbu, izdanje upute za bolnice, te izdavanje nužnih uvjerenja i uopće sve poslove oko brige za osobe, koje zaštićuje invalidski zakon, dužni su svi spomenuti liječnici obavljati besplatno.

b) Proteze i druga ortopedska pomoćna sredstva.

Prema zakonu imaju pravo na proteze, ortopedske cipele i ostala ortopedska pomoćna sredstva lični invalidi prema njihovoj ozledi i zanimanju, te osakaćena djeca siromašnih invalida, a po pravilniku i osakaćena djeca poginulih, pomrlih ili nestalih.

Lični invalidi dobivaju proteze, ortopedske cipele i ostala ortopedska pomoćna sredstva prema ozledi ili bolesti, koja ih je učinila invalidima; no ako tokom vremena radi te ozlede ili bolesti bude povrijedjen ili oboli koji drugi dio tijela, pripada i za taj proteza ili drugo pomoćno sredstvo.

Od proteza pripadaju vazda po dvije, dakle jedna radna i jedna estetska ili dvije radne ili dvije estetske.

Proteze i aparati daju se samo za povredjene dijelove tijela, no onomu, koji nosi ručnu protezu, pripadaju i rukavice, a onomu, koji nosi ortopedsku cipelu, i cipela za zdravu nogu. Tko nosi umjetnu nogu, ima prema pravilniku da dobije cipelu koli za ovu, toli za zdravu nogu.

Proteze i druga ortopedska pomoćna sredstva daju se besplatno. Tom zgodom ustanovljuje vazda stručna komisija državnog ortopedskog zavoda, koliko imaju trajati, te o tom obaviješćuju pismeno i dotičnika.

Tko prije izmaka komisijski ustanovljenog trajanja pokvari ili istroši protezu ili drugo ortopedsko pomoćno sredstvo, a nije dokazano, da se je to zbilo nehotice ili bez njegove nemarnosti, dobit će doduše novu protezu, odnosno pomoćno sredstvo ili će mu se pokvareno popraviti, ali na njegov trošak, koji će se odbijati od invalidnine.

Tko treba novu protezu ili koje ortopedsko pomoćno sredstvo, ima se putem svoje nadležne mjesne vlasti obratiti na dotični državni ortopedski zavod, koji će u slučaju, ako dotičnik treba prvi puta aparatisanje, ovoga pozvati na stručno-komisijski pregled i uzimanje mjere, a po potrebi i na operaciju, a u slučaju, da se radi o izmjeni istrošenog aparata, gdje valja vazda označiti točno vrijeme, kada je istrošeni aparat bio izdan, redovno bez ponovnog pregleda i uzimanja mjere odmah izraditi novi aparat.

I kod popravka pokvarenih ili trošnih proteza i ostalih ortopedskih pomoćnih sredstava postupa se na najzad spomenuti način.

e) Stručna obuka.

Stručna obuka daje se ličnim invalidima, dok se nastoji ratnoj siročadi, a po mogućnosti i ostalim licima, zaštićenim invalidskim zakonom, dati takodjer bolja izobrazba i sprema za samostalni privredni rad.

Za stručnu obuku ličnih invalida brine se isključivo država, dok se obuka ratne siročadi i ostalih štićenika zakona prepušta djelomično samoupravnim tijelima, dobrotvornim društvima i ustanovama.

Zakon postavlja kao vrhovno načelo, da treba po mogućnosti svakog ličnog invalida stručno usposobiti i to u prvom redu u njegovom starom ili sličnom zanimanju, a tek u drugom redu u kojem novom.

Invalidi zemljoradnici podučavaju se u naprednom gospodarstvu i vodjenju zemljordaničkih zadruga, pa u domaćim zanatima.

Digitized by Google

Obuka mora biti teoretska i praktična, a kod potonje moraju se naročito upotrebljavati razna pomoćna sredstva za rad, da se dotičnim invalidima u što kraćem roku povrati i poveća radna sposobnost.

Stručna obuka ličnih invalida vrši se u prvom redu u državnim i humanim invalidskim školama, a prema potrebi i u ostalim javnim školama i preduzećima, u privatnim zavodima, kod privatnika ili napokon u raznim državnim tečajevima, a sve o državnom trošku.

Invalidi, koji uče zanat (rukotvorstvo), imaju prema odredbi uprave zavoda provesti stanovito vrijeme kao naučnici, a stanovito vrijeme kao pomoćnici, koje vrijeme ne smije redovno ukupno iznositi više od 12 mjeseci, a samo kod složenijih zanata najviše 24 mjeseca.

Nakon naukovanja ima dotični invalid pred stručnom komisijom položiti ispit, a ako ga ne položi, može mu ispitna komisija dozvoliti produženje učenja na državni trošak najviše još do 6 mjeseci.

O položenim zanatskim ispitima izdaju se invalidima posebno propisane diplome, a o svršenim ostalim tečajevima i ispitima uvjerenja.

Invalid, koji želi samostalno tjerati koji zanat, može to zatražiti na temelju diplome, odnosno ako se radi o inom zvanju, na temelju uvjerenja dotične škole sa svim pravima, koja daje zakon o radnjama, odnosno obrtni zakon.

Tko želi, da se stručno naobrazi, mora se obratiti molbom na Ministarstvo Socijalne Politike, kojoj valja priložiti ovjerovljeni prepis sudskog riješenja o invalidnini, te uvjerenje o imovnom i zadružnom stanju. Isto tako ima učiniti i onaj, koji je već učio kod kojeg majstora ili kao samouk zanat, pa želi, da se usavrši i položi majstorski ispit. Takav mora medjutim priložiti molbi još uvjerenje dotičnog majstora, kod koga je zanat učio ili uvjerenje općinskog ureda, ako je zanat kao samouk tjerao.

Ratna siročad i ostala lica, koja stoje pod zaštitom invalidskog zakona, smještaju se u prvom redu u državnim, a kad takovih nema, na temelju riješenja Ministra Socijalne Politike u privatnim odgojnim zavodima. U svim javnim zavodima, u kojima država ili samouprava daje potpuno ili djelomično uzdržavanje, imaju spomenuta djeca prvenstvo pod uvjetom, da isto tako odgovaraju svim inim uvjetima, kao i natjecatelji, koji ne stoje pod zaštitom invalidskog zakona.

I kod podijeljivanja stipendija imaju uz inako jednake uslove prednost ratna siročad i ostale osobe, koje štiti rečeni zakon.

d) Posredovanje rada i službe.

Državne i samoupravne berze rada dužne su da besplatno i prvenstveno nadju posao licima, zaštićenim invalidskim zakonom, pa ih imaju u tom pomagati i sve državne vlasti.

Kod popunjavanja ispražnjenih mjesta imaju državne i samoupravne vlasti uz inako jednake uslove davati prednost invalidima, pa će Ministar Socijalne Politike na temelju sporazuma izmedju samoupravnih odbora i mjesnih invalidskih udruženja odrediti posebnim pravilnikom, koliko koje samoupravno tijelo ima namjestiti u svoju službu invalida.

Aktivni oficiri, vojni činovnici i podoficiri, te aktivni državni činovnici — držim, aktivni državni namještenici u opće — ako postanu invalidima, ostaju i dalje u aktivnoj službi, samo ako se liječničkim pregledom ustanovi, da su pored svoje invalidnosti sposobni za svoju službu. Ta invalidnost ne može biti niti smetnja njihovom dalnjem unapredjenju.

Ako takovi invalidi kasnije postanu nesposobni za svoju službu, mogu tražiti invalidninu prema stepenu nesposobosti u času traženja i prema činu, odnosno položaju, koji tada zauzimaju. Jedino aktivni oficiri invalidi bivše srpske i crnogorske vojske, te oficiri dobrovoljci dobivaju invalidninu još za vremena aktivnog složbovanja.

e) Potpora za osnivanje ili poboljšanje samostalnog privrednog položaja.

Da si lica, zaštićena invalidskim zakonom, uzmognu stvoriti samostalni privredni položaj ili takav poboljšati, zakon je predvidio novčane potpore i potpore u

Digitized by Google

naravi, koje se daju ili izravno dotičnim licima ili profesijonalnim udruženjima invalida. Za potonji slučaj odredjuje zakon naročito, da se valja pobrinuti, kako će od dane potpore imati stvarnu korist svi članovi udruženja, a u prvom redu najpotrebniji, naime ekonomski ili socijalno naslabiji, u većoj mjeri za privredu nesposobni i opterećeni većim brojem sitne i nezbrinute djece.

Te su potpore različne prema zanimanju dotičnika.

Invalidima-zemljoradnicima daju se zajmovi bez kamata ili uz snižene kamate na duži rok i godišnju otplatu.

Invalidima, koji su izučili koji zanat, pa bi htjeli otvoriti samostalnu radnju, izdaje se najpotrebniji alat, koji prema pravilniku ostaje 3 godine vlasništvom »Narodnog Invalidskog Fonda«, a onda prelazi u vlasnost samog nadijeljenog. Osim toga može se i ovima dati zajam pod sličnim uslovima, kao invalidima-zemljoradnicima.

Invalidima-djacima daju se pripomoći za nabavu učila i stipendije.

Napokon je poglavito za invalide i ostale zaštićene osobe, koji nisu izučili nikakovog posebnog zvanja, osigurano prvenstvo kod dodijeljivanja već postojećih maloprodaja duhana, dok je za takove prodavaone, koje će se u buduće novo dozvoliti, odredjeno da se 50% ima ustupiti isključivo licima, zaštićenima invalidskim zakonom.

Isto tako osigurano je rečenim licima prvenstvo kod podijeljivanja ostalih povlastica, koje daje država i općina kao bioskopi, restoracije, kantine, kiosci i sl.

f) Besplatni podvoz invalida.

Kad nadležne vlasti ili ustanove zovu osobe, zaštićene invalidskim zakonom, na liječnički pregled, liječenje, stručnu obuku, radi izrade ili popravka proteze ili drugih ortopedskih sredstava, pripada im besplatni podvoz na polasku i na povratku željeznicom ili ladjom.

Objave potrebne za tu besplatnu vožnju izdaju vlasti ili zavodi, koji su dotičnike pozvali, a ako se radi o hitno potrebnom liječenju, izdaju ih policijske vlasti domicila.

Pratioci preteških invalida imaju u tim slučajevima takodjer besplatnu vožnju željeznicom ili ladjom, a sami preteški invalidi i njihovi pratioci dobivaju i besplatna kola do stanice, za koja se ima na trošak Ministarstva Socijalne Politike pobrinuti općina, iz koje invalid polazi. Očito je tu zaboravio zakonodavac na povratak ovakovih preteških invalida, no držim, da nije tu mislio troškom potrebnih kola opteretiti preteškog invalida.

Kad invalidi putuju po privatnom poslu, imaju pravo tri puta u godini na vožnju uz polovicu cijene.

Sve ove povlastice dužne su dati državna, pa i privatna saobraćajna preduzeća, koja država subvencijonira.

g) Invalidnina, dodaci i godišnje potpore.

Lična invalidnina razna je prema vojničkom činu, kojeg je dotičnik najzad obnašao, odnosno kojeg obnaša, i prema stupnju smanjene privredne sposobnosti. O gradjanskim osobama zakon i pravilnik šute, no čini se, da za ove vrijede iznosi, odredjeni za redove.

Lična invalidnina iznosi godišnje u dinarima:

Kategorija invalida	Redovi	Kaplari	Podnarednici	Narednici	Niži oficiri, kapelnici i vojni svećenici	Viši oficiri, kapelnici i vojni svećenici	Generali
Laki	480	504	552	600	1.800	3.000	4.800
Teški	1.440	1.512	1.656	1.800	3.600	4.800	6.000
Puni	2.400	2.520	2.760	3.000	4.800	6.000	8.000
Preteški	4.800	5.040	5.520	6 000	12.000	15.000	18.000

Digitized by Google

Preteški invalidi, koji su slijepi, ludi, potpuno ukočeni u većini velikih zglobova, potpuno uzeti na obje ili jednoj cijeloj strani, obostrano uzeti u spletu živaca (plexus), koji su izgubili obje ruke ili obje noge do blizu koljena ili jednu ruku i jednu nogu, imaju prema članu 43. zakona pravo, da budu primljeni u naročite invalidske domove.

Dok se nalaze u tim domovima, dobivaju samo $^1/_3$ svoje invalidnine, a ako imaju siromašnu porodicu, dobivaju lično u mjesto invalidnine 100 dinara mjesečnog dodatka, a njihova porodica $^1/_3$ njihove invalidnine i pune dodatke za članove porodice.

Ako se pako ti invalidi njeguju u svojoj porodici ili kod kog trećeg, dobivaju, dok im se teško obolenje ne poboljša, pored invalidnine još naročiti dodatak od godišnjih Dinara 3.600.—.

Siromašni invalidi, koji ne spadaju u kategoriju preteških invalida, dobivaju počam od svoje 71. godine života invalidninu punog invalida bez obzira na stupanj, umanjene privredne sposobnosti.

Gradjanski ratni invalidi dobivaju invalidninu i dodatke samo onda, ako su siromašni. I vojni ratni invalidi dobivaju invalidninu i dodatke samo onda, ako su siromašni, inače pako samo polovinu lične invalidnine bez dodataka.

Invalidi, koji budu zaposleni kod općinskih ili oblasnih samouprava, dobivaju samo polovicu invalidnine bez dodataka.

Siromašni invaldi rezervni oficiri, koji nisu u državnoj službi, a nemaju ni prava na penziju, dobivaju osim invalidnine i dodataka još specijalni dodatak dnevnih Dinara 20.— (niži), odnosno 30 (viši oficiri).

Povrh lične invalidnine dobivaju teški i puni invalidi, ako su siromašni, a preteški bez obzira na imovno stanje dodatak za ženu, nadalje za svako dijete do navršene 15., a ako se škola, do navršene 23. godine, odnosno ako je dijete nesposobno za rad, dok ono živi, u iznosu po $^1/_6$ invalidnine.

Izuzimaju se od toga oficiri, podoficiri i obveznici činovnici, koji dobivaju dodatke za porodcu po specijalnim zakonima.

Napokon dobivaju teški, puni i preteški invalidi za svoje siromašne i za rad nesposobne roditelje, kojima su jedini hranioci, dodatak godišnje po Din. 240.

Siromašne porodice poginulih, umrlih i nestalih lica, zaštićenih invalidskim zakonom, te siromašne porodice punih i preteških invalida dobivaju u ime invalidnine od invalidnine punog invalida, a siromašne porodice umrlih teških invalida od invalidnine teškog invalida i to žena bez djeteta 50%, s jednim djetetom 65%, a sa dva djeteta 75%, sa tri djeteta 85%, a sa četvero ili više djece cijelu dotičnu invalidninu.

Kod udovica aktivnih oficira, vojnih činovnika, podoficira, državnih činovnika i službenika iznosi ta porodična invalidnina za ženu bez djece 60%, sa jednim djetetom 75%, sa dvoje djece 85%, a sa troje ili više djece cijelu invalidninu, koju bi imao njen muž, da je bio proglašen punim invalidom.

Siromašnoj ratnoj i invalidskoj siročadi bez oca i majke, a i bez oca, ako je sudskim putem oduzeta ispod staranja materinjeg, pripada invalidnina udovice punog invalida i to, ako je jedno, kao udovici bez djece, ako je dvoje, kao udovici s jednim djetetom i t. d., ali tako, da se otpadajuća invalidnina dijeli na siročad na jednake dijelove.

Napokon dobivaju siromašni i za rad nesposobni roditelji, kojima je umrli bio jedini hranilac, a ako nema ni žene ni djece, a ni roditelje, maloljetna siromašna braća i sestre, kojima je pokojnik bio jedini hranilac, 20%, odnosno 30% invalidnine punog invalida u ime potpore prema tomu, da li ih je jedno ili dvoje i više.

Lična invalidnina gubi se za uvijek, ako se je dotičnik poslužio prevarom, lažnim dokumentima, simulacijom bolesti i t. d., da dobije veću invalidninu, ili ako je to isto učinio, pomažući drugoga.

Za uvijek ili za neko vrijeme može se oduzeti jedna ili i sve vrsti državne pomoći, ako nadležna vlast o korisniku utvrdi, da zlorabi pomoći ili da se odaje kradji, prošnji, pijanstvu, kockanju (kartanju), nemoralnom životu ili da u materijalnom ili moralnom pogledu zanemaruje sebe ili svoju porodicu. Zakon izričito odredjuje, da se invalidnina i druge pomoći oduzmu svakomu, koji »ispo-

Digitized by Google

ljava načela protivu postojeće državne forme ili načelo protupravne promjene državnog poretka«, nadalje udovama, kada se odaju nemoralnom životu.

Dok korisnik izdržava kaznu, koja nije skopčana s gubitkom gradjanske časti, ne pripada ga lična invalidnina. Ako ga redovni sud osudi na gubitak gradjanske časti, gubi sva invalidska prava, a njegova nevina porodica dobiva invalidninu kao da je umro.

Ako se udovica bez djece ponovno uda ili uopće žensko lice, koje uživa invalidninu, uda, može u roku od mjesec dana poslije vjenčanja tražiti trogodišnju invalidninu kao miraz.

Invalidnina i dodaci ne mogu se na drugoga prenositi ni zalagati, a zabrana može se na invalidninu bez dodataka staviti samo do $^1/_2$ radi potraživanja države, samoupravnih tijela ili invalidskih novčanih ustanova, a na $^1/_2$ invalidnine i cijeli dodatak radi alimentacije.

Invalidnina i svi ostali dodaci i pomoći iz invalidskog zakona oprošteni su svi poreza i drugih javnih prireza.

h) Pogrebni troškovi i pomoć

Ako invalid umre, ima blagajna, koja mu je do onda isplaćivala invalidninu, njegovoj siromašnoj porodici na molbu odmah izdati za troškove oko pogreba jednomjesečnu invalidninu punog invalida, a ako porodica nema osim plaće ili penzije i invalidnine drugog dohotka, dopitat će joj na njenu molbu Ministar Socijalne Politike u ime pripomoći dvomjesečne invalidske prinadležnosti pokojnikove.

III. Postupak oko utvrdjivanja invalidnosti, te dopitanja i oduzimanje prava.

Mi smo već kod pojedinih vrsti potpora osim invalidnine razložili na temelju ustanova zakona postupak, kojim se dolazi do istih. Ovdje nam preostaje samo prikazati posupak u užem smislu, naime onaj dio formalnog invalidskog prava, koji se tiče utvrdjivanja invalidnosti i dopitanja prava, zapravo samo invalidnine, jer dopitanjem iste priznat je pravni naslov i za ostale potpore i pomoći.

Prvi dio tog postupka u užem smislu, naime postupka o utvrdjivanju invalidnosti spada pred vojno-administrativne vlasti, dok je pitanje, a i oduzimanje prava na invalidninu upućeno pred invalidske sudove.

a) Utvrdjivanje invalidnosti.

Tko želi, da se na temelju zadobivene bolesti ili ozlede lično posluži državnom zaštitom i pomoći po invalidskom zakonu, mora u roku od godine dana od dana nastupilog onesposobljenja, a ako se je nalazio izvan zemlje, u roku od godine dana nakon povratka u domovinu zamoliti u komande nadležnog vojnog okruga da se utvrdi njegova invalidnost. Molbi treba po *mogućnosti* priložiti zvanično uvjerenje nadležnog starješine o prilikama povrede, te uvjerenje bolnice, u kojoj je molioc liječen.

Ako molba nije dovoljno obložena, dužnost je vojnog okruga, da potrebne podatke najhitnije dobavi od nadležnih vlasti.

Nakon toga ima se obaviti komisijski pregled molioca.

Komisija ima ustanoviti sposobnost pregledanog lica za vojnu službu, stepen umanjenja njegove opće privredne sposobnosti i da li je ovu prouzrokovao jedan takav uzrok, koji daje prava na zaštitu prema invalidskom zakonu.

Ako se je komisija većinom glasova složila glede ovih triju pitanja, izdaje pregledanomu odmah pismeno uvjerenje, poučivši ga i o pravnim lijekovima, pa ako se on ne zadovoljava liječničkom diagnozom ili okategorisanjem privredne sposobnosti, može u roku od 30 dana podnijeti vojnom okrugu žalbu, a ovaj ima u roku od 10 dana spise predložiti superrevizijonoj komisiji dotične divizijske oblasti. Superevizijona komisija može odluku vojnog okruga potvrditi ili preinačiti, te će svoj zaključak odmah usmeno saopćiti žaliocu, a spise vratiti vojnom okrugu, da izda žaliocu novo uvjerenje.

*

Digitized by Google

Ako se ali glasovi u komisiji vojnog okruga raspolove ili ako se liječnici u njoj — uvijek dvojica — ne slože u diagnozi i prognozi, komisija će predmet predložiti superevizivnoj komisiji divizije, da ona odluči i izda sama pregledanomu uvjerenje.

Protiv odluka superevizijone komisije divizije u tim stvarima nema dalnjeg pravnog lijeka.

b) Dopitivanje i oduzimanje invalidnine.

O dopitivanju i oduzimanju invalidnine i dodataka riješavaju, kako jur rekosmo, invalidski sudovi i to niži i viši.

Niži invalidski sudovi su u pokrajinama, gdje ima kotarskih (sreskih, okrajnih) sudaca, ovi, a gdje takovih nema, pojedinačni suci prvostepenih (okružnih) sudova.

Kao viša i zadnja molba ustrojeni su viši invalidski sudovi za Srbiju, Crnu Goru i Vojvodinu, uključiv ovamo i Srijem (član 71. Pravilnika) u Beogradu, za Hrvatsku, Slavoniju, isključenjem Srijema i za Sloveniju u Zagrebu, a za Bosnu, Hercegovinu i Dalmaciju u Sarajevu.

Viši invalidski sud sastoji se od šest članova — kao predsjednik jedan aktivni kasacijoni ili apelacijoni sudac, zatim dva suca prvostepenih sudova, jedan predstavnik Ministra Socijalne Politike i jedan predstavnik ratnih invalida, oba diplomirana pravnika, napokon jedan predstavnik Ministra Financija. Sve ove članove postavlja Ministar Socijalne Politike i to predstavnika ratnih invalida na predlog Središnjeg Odbora Udruženja Ratnih Invalida, izuzam predstavnika Ministarstva Financija, koga postavlja potonji ministar.

Za valjanost riješenja viših invalidskih sudova potrebna je prisutnost svih članova. Riješava se većinom glasova. Ni u zakonu, a niti u pravilniku nema odredbe za onaj slučaj, kada su glasovi raspolovljeni, što može vrlo često biti, pošto je potrebna vazda prisutnost svih članova, a tih ima baš 6. Ne će stoga preostati drugo, nego da se u takovim slučajevima uzima prihvaćenim ono riješenje, za koje je glasovao i predsjednik.

Da se dobije invalidnina, dodaci ili potpora, mora dotična stranka podnijeti prijavu nadležnom nižem invalidskom sudu i to invalid u roku od godine dana iza posljednjeg liječničko-komisijskog pregleda, porodica oglašenog invalida u roku od jedne godine od dana smrti invalida, a sva ostala lica u roku od dvije godine od dana Ukazom naredjene demobilizacije. Ovu prijavu imaju dotičnici podnijeti sami, dok su za umobolne i ratnu siročad dužni podnijeti tu prijavu njihovi staraoci (tutori, skrbnici) ili općinsko poglavarstvo, a može to učiniti i rodbina.

Za osobe, koje su poginule, umrle ili nestale, a da nisu bile oglašeni invalidi, zakon, a ni pravilnik nije odredio ništa o tom, od kada se ima računati dvogodišnji rok za prijavu, ako se je slučaj dogodio u mirno doba. Zakon govori tu samo o demobilizaciji. Držim, da se analogno ima tu računati prijavni rok od dana smrti ili nestajanja.

Kad niži invalidski sud primi prijavu, ima najprije ispitati, da li je nadležan i da li je prijava podnesena unutar zakonitog roka. Ako nadje, da je nadležan i da je prijava podnesena za vremena, riješiti će stvar odmah meritorno, te će svoje riješenje dostaviti pismeno prijavitelju ili njegovom zastupniku, koji može protiv istog predati kod nižeg suda u roku od 15 dana žalbu na viši sud.

Ako je podnešena žalba ili ako ovakova i nije podnešena, ali je u prvostepenom riješenju dosudjena potpora, niži sud ima stvar predložiti višem sudu, u potonjem slučaju za 10 dana nakon izmaklog roka žalbe, da stvar konačno riješi.

U jednom i drugom slučaju viši sud može riješenje nižeg potvrditi, poništiti ili preinačiti, a aka stanje stvari nije dovoljno izvidjeno, može spise vratiti nižem sudu radi nadopunjenja.

Ako niži sud obnadje, da za riješenje podnesene prijave nije nadležan ili da je ova prekasno podnešena, ne će se upuštati u meritorno riješavanje iste, nego će u smislu svoga nalaza donijeti obrazloženu odluku, koju će dostaviti prijavitelju ili njegovom zastupniku.

Digitized by Google

Ako ovaj nije s tom odlukom zadovoljan, može u roku od 30 dana nakon prijema iste podnijeti putem nižeg suda žalbu na viši sud.

U ovom slučaju, kao i onda, kada se radi o umobolnim ili ratnoj siročadi, makar i ne bila uložena žalba, imaju se svi spisi predložiti višem sudu, koji će pitanje nadležnosti i blagovremenosti konačno riješiti, u slučaju umobolnih ili ratne siročadi po zvaničnoj dužnosti.

Ako viši sud obnadje, da je prijava pravodobno podnešena i da je niži sud nadležan za njeno riješavanje, ovaj potonji će stvar i meritorno riješiti, a protiv tog riješenja opet je dopuštena žalba na viši sud u roku od 15 dana, kao gore.

Za nadležnost sudova mjerodavan je vazda domicil lica, koje se prijavljuje za invalidninu, dodatak ili pomoć i to domicil u ono vrijeme, kada su nastupili uslovi, kojima se po zakonu daje pravo na invalidninu, dodatak ili pomoć (al. 1. čl. 70. Pravilnika).

Isti sudovi i po istom postupku riješavaju na prijave državnih i samoupravnih organa i o gubitku invalidnine u slučajevima, koje smo gore u glavnom naveli. Za nadležnost sudova biti će analogno mjerodavan domicil korisnika u času, kada je nastupio razlog, s kojega mu se mora oduzeti invalidnina.

Sve odluke i sva riješenja sudova moraju biti obrazložena.

Ako prijavi koje stranke nisu priloženi svi dokazi, ova se nema vraćati prijavitelju, već je dužnost suda *ureda radi nabaviti* ta dokazala od nadležnih vlasti, a ove dužne su hitno se odazivati zamolbama sudova.

Zakon dozvoljava reviziju pravomoćnog riješenja o invalidnini u ova tri slučaja:

1. zbog materijalne povrede zakona;
2. kad se javne isprave u nekoj činjenici ne slažu po sadržini ili
3. zbog računske pogriješke u iznosu invalidnine.

Reviziju može zatražiti interesovana stranka, a i Ministar Socijalne Politike, prva u roku od jedne godine dana po prijemu pravomoćnog riješenja, a potonji u svako doba.

Reviziju valja zatražiti kod nižeg invalidskog suda dotičnikovog domicila, a ako ovaj nije donio riješenje, za koje se traži revizija, ima ureda radi dobaviti spise od dotičnog suda.

Protiv odluke, kojom se usvaja ili odbija predlog za reviziju, dozvoljena je žalba u roku od 30 dana na viši sud. No i ako s nikoje strane nije uložena žalba, niži sud ima odluku, kojom se dozvoljava revizija i dopituje veća invalidnina, podnijeti ureda radi višem sudu na konačno riješenje.

I obnovu postupka o invalidnini dozvoljava invalidski zakon. Obnovu može zamolit iinteresovana stranka, a i Ministar Socijalne Politike.

Stranka može zatražiti obnovu postupka, ako doprinese nova dokazala za svoje pravo, u roku od godine dana po prijemu ranijeg pravomoćnog riješenja, a u slučaju pogoršanja ili komplikacije bolesti ili ozlede, kad god taj slučaj nastupi.

Ako niži sud odobri stranci zamoljenu obnovu, ima o svom riješenju obavijestiti i Ministra Socijalne Politike, koji može u roku od 15 dana uložiti žalbu na viši sud.

Ministar Socijalne politike, koji nije vezan na nikakav rok, može zatražiti obnovu postupka, kad naknadno pruži dokaze, da stranka nema prava na dosudjenu potporu ili kad se zdravstveno stanje ličnog invalida tako popravi, da ima zakonskog osnova za smanjenje ili oduzimanje prvobitno dosudjene potpore. U potonjem slučaju mora to utvrditi liječnička komisija nadležnog vojnog okruga, protiv čijeg riješenja ima stranka pravo žalbe na superrevizijonu komisiju divizije.

Sve prijave, svi zapisnici, saslušanja, molbe, krštenice (krsni listovi) i izvadci iz matica rodjenih, umrlice (smrtni listovi), liječnička uvjerenja, žalbe i svi ostali dokumenti invalidskim zakonom zaštićenih lica, ako su u vezi sa dobivanjem jedne ili druge vrsti pomoći po tom zakonu, oslobodjeni su u smislu člana 76. invalidskog zakona sviju *taksa*, te se imaju izdavati *besplatno*. Izdavači svih tih dokumenata dužni su na istima pozivom na ovaj član zakona zabilježiti, da ih izdaju *prosto od takse*.

Digitized by Google

Dr. Marko Bibica, glavni ljekar Ouzora u Dubrovniku.

Za narodno zdravlje.

Promatrajući pomno svakidan na svojim očima u ambulantama mnoštvo bolesnika, koje se bez prestanka izmjenjuje, i djece boležljive i slabunjave, kao i žena blijedih i mršavih, mlohavih i izmorenih ljudi, staje mi razum, kojemu se nameće pomisao, da istražimo, da li zbilja postoji potpuno zdravlje na ovoj kugli zemaljskoj. Možemo li vjerovati, da na ovom svijetu živi biće — ako nikako drukčije — privilegovano, koje posjeduje savršenu konstituciju, čistu krv, te mu je određeno, da vodi život u najboljim mogućim prilikama. I kad bi bilo takvog bića, morali bismo ga sebi smisliti lijepa kao starinskog Apolona, potpuno razmjerena i u fizičnom i u moralnom pogledu, pa i pametna, te snabdjevena svim potrebitim srestvima. Prama tome morale bi harmonirati s ostalim i sve funkcije njegovog organizma: probava, disanje, spavanje i t. d. Bilansa njegove životinjske ekonomije morala bi pokazivati uvijek nepromjenjeno ravnoteže među životnim prihodom i fizično-moralnim rashodom svakog dana. Život bi mu bio dulji od starih patrijarha, a smrt bi njegova bila razuman i neizbježiv prestanak fiziološkog procesa, nikako pak brza i brutalna svrha jedne manje ili više teške bolesti. Teško je pomisliti, da bi takav živući model idealnog zdravlja se snašao među nama, gdje bi se atmosferične promjene, krivotvorenje životnih namirnica, okuženi zrak naših gradova, ubitačne emannacije u našim radnjama i zabavama svake moguće vrsti, alkohol, lakoumne ljubavi, nikotina, poslovi, zabrinuća svake naravi i brige, svi ovi momenti sastali, da satru njegovo dragocjeno zdravlje. Kad još svemu tome nadodamo nesrećne slučajeve, kojim smo svi mi živi izloženi svaki dan i svaki sat, te u svako doba možemo, da platimo i životom, dolazimo lako i vrlo jednostavno do zaključka, da potpuno zdravlje se nikako ne snosi sa prilikama našeg mizernog života.

Nama dakle nije dozvoljeno, nego da uživamo samo relativno i to vrlo relativno zdravlje, pošto smo već taj sudbonosni pečat primili još u našem začetku, u materinjskoj utrobi. Taj nam je pečat po svojoj naravi i po vojoj dubini dao posebnu osobnost, da primimo neke bolesti, a druge da odbijamo.

Konstitucija ili tjelesni sustav igra veliku ulogu u ovom poslu. Najbolje mjesto za istraživanje i ispitivanje konstitucije bolesnika ima liječnik, kojemu se pruža najvećma prilika, da osobito kao kućni liječnik liječi generacije iste obitelji, te promatra i istražuje tako bolesti jedne ili druge kuće, a istodobno vidi razlike prama drugim. U staroj literaturi o konstituciji se je razlikovao uzrast u širinu i debljinu, dok se je u zadnje doba pristupilo dijeljenju konstitucijonih tipova u tri grupe: asteničari su dugi, uzahni, sa malo masti, slabih mišica, i pokazuju sklonost k ptozi na pr. gornjih veđa i trbušnih organa. Atletičari su veliki, širokih ramena, neobično jakih mišica, jakih ruku i nogu i također sa malo masti. Pikničari su srednje veličine ili maleni, uzahnih ramena, nježnih okrajnina, imaju prsnu košaru kao bačvu, raširenu niz doli, okrugli trbuh na svod i mnogo masti svukuda, a osobito na trupu. Asteničari disponiraju na tuberkulozu, želudčane čirove, probavne poteškoće, psihoze, tabes i jetrenu cirozu. Pikničari naginju na srčane bolesti, hronične reumatizme, arteriosklerozu prije vremena, paralizu, ako postoji metalues, šećernu bolest, kostobolju (diathesis urica) i hernije. Atletičari disponiraju od prilike kao i asteničari.

Već od naših roditelja — ko zna i oni kakvog su zdravlja bili — dolazi nam takav život, koji, koliko se može snositi sa zdravljem, sklon je manje ili više nekoj bolesti, čiji hudi utisak nijesu još dovoljno iscrpile prethodne generacije. Odrasliji je čovjek drugim riječima sadržan već u malom djetetu, koje nosi sobom do mrti s jedne strane što je primilo naslijedno od svojih roditelja, a s druge, što mu je dugo putovanje u životu skalupilo od njegovog naslijednog »dobra«.

Dojenje i odgoj neće moći ublažiti nego samo u malom dijelu razvitak, koji nam je već određen od neumoljivih zakona naravi. Higijena i medicina, koliko god bile jake i napredne protiv naslijednih bolesti, ne će moći promijeniti organizma i njegovih sposobnosti. Evo su dakle naslijedni prenos i prilike življenja prvi izvor naših bolesti.

Digitized by Google

Sve ostalo, a i toga je mnogo, dolazi od higijenskih grešaka, kojim se izlažemo svaki dan i od otrovnih zarazina, koje se nalaze u zraku, što udišemo. Mnogo dolazi od nesrećnih slučajeva, koji udaraju po nama, od priljepčivih virusa, koji nam se tud i tamo priopćuju, od raznih parasita, koji se umnožavaju samo na našu štetu, na koncu od moralnih utisaka, koji neprestano vise nad nama u raznim socijalnim okolnostima i svakidašnjim događajima.

Poznato je svakomu, koliko su raširene nasljedne bolesti i možemo bez pretjeravanja tvrditi, da iste potječu od rđavo združenih bračnih i vanbračnih drugova, koji su s jedne ili s druge strane, a katkada i s oboje krivi tomu. Slabe konstitucije oboje višeputa nijesu u stanju, da dadu svome djetetu nešto, što ni sami nemaju u sebi, a to je rađanje i proizvođenje zdravlja. A kako bi drukčije i bilo na ovom nevoljnom svijetu u današnjim prilikama? Premalo se obitelji, gotovo nikakva više ne bavi sa tim pitanjem zdravlja prilikom sklapanja braka; pazi se obično na sve drugo, na simpatije i antipatije, na položaj, na korist, a nikada na to, kako će jednog dana ugledati svijetlo slabunjavo, skrofulozno ili rahitično, kukavno dijete! Da, interes i korist, veze i srodstvo s uplivnom osobom odlučuju ovaj važni korak u životu, a kakav eventualni strah makar od kakve moguće bolesti krsti se suvišnim oklapanjem, a opreznost prostim djetinstvom i tako se jednog lijepog dana bez razmišljanja i promišljanja sklopi vjenčanje...

Takvo je vjenčanje nedostojni čin, nepošten, dapače zločinstvo, kada se pomisli na posljedice, na nesrećnu djecu, koja će se roditi. A koliko će ih biti? Nalazimo na žalost kod tuberkuloznih obitelji najobičnije mnogo djece. Još na veću žalost njihov broj raste sa stepenom siromaštva i oskudijevanja!

Ipak se do danas nije upisao zakon, koji bi spriječio ili ograničio takva vjenčanja. Nema stupca, ni slova u kodeksu, koji će kazniti takvo očito čedomorstvo unaprijed.

Dok se tolika naredenja i raspisivanja debelih nagrada bave križanjem svih mogućih životinjskih rasa, na hiljade propada dnevno djece i mladosti od prirodene slabosti i bolesti, jer su potekli od bolesnih roditelja, koji nijesu bili u stanju, nego da rode opet bolesnu djecu.

Nije nam nakana svim ovim izlaganjima i preporukama, da se zabrane brakovi, premda bi se tim pomoglo mnogim u svakom pogledu, nego se hoće, da se ukloni zlo, da se popravi narodno zdravlje, koje je nad svim i svačim i bez kojega nema ni o čem govora. Hoćemo prijateljskim, povjerljivim putem, da priopćimo slijedeće

Mladencima:

»Mladiću, izaberi za ženu jaku i zdravu djevojku, dobro razvijenu osobito u prsima, ramenima, i kukovima. Nadključne jamice nemaju biti osobito udubljene. Nek potječe od zdravih roditelja, a nek vuče lozu i od zdravih djedova i svojte. Oko nek joj je veselo, a pogled živahan, a usne crvene boje. Nek ima odvažnosti i nježnosti, svojstva, koja su neophodno potrebita dobroj majci. Uz ovo neka joj ne fali čisto i nedužno veselje.

Djevojko, ne daruj svoju ljepotu i mladost mladiću, koji nije radišan, mladiću, koji je oslabljen rasipnošću i pijančevanjem. Nježnu svoju ruku stavi bez straha u jaku, ako i žuljastu ruku poštenog mladića. Neka te ne prevare medene riječi i neprekidna nagovaranja elegantnog mladića, jer mu je rasipnost pokvarila krv i osiromašila džep. Ne žrtvuj se za kakvog starog bludožudnog prosioca ili previše zrelog neženju, koja će ti obojica jednako donijeti na dar svoje reumatizme.

Mladenci, obojica ste jednako odgovorni za dijete, koje će se roditi. Pazite dobro, cio je život čovjeka, srećan ili nesrećan, o vama ovisan. Možete li se baviti ikakvim drugim pitanjem, prije nego riješite ovo najvažnije?

Najveća je i naravna svrha vjenčanju uzdržavanje roda ljudskoga, rađanje zdravih, krepkih i snažnih ljudi, koji će jednoga dana sami biti sposobni, da dadu život drugim ljudima. Ne samo dakle ne smijete prenijeti na mlado biće nikakvu nasljednu bolest, nego valja naprotiv da mu podate snagu i da nastojite da se ne rodi slabo već takove konstitucije, da mu ne bude nevoljni organizam pristupačan svakom zlu«.

Digitized by Google

Svaka se djevojka bez iznimke oko 20 godina nastoji udati. Njeni roditelji, nada sve obično majka, jedva prije čekaju, kada će »zet« zakucati na kućna vrata. Ako ćemo da radimo za svoje zdravlje i svoje obitelji i svog naroda, prije nego se počme ganjati tu jadnu kćerku, tu nedužnu dušu s plesa na ples, sa zabave na zabavu, sa koncerta na koncerat — a ima ih dosta, koje se svukuda i redovito vide i baš nigdje ne fale — sa šetnje na šetnju i u kafanu i jednom rječju svukuda, neka čuju ovaj savjet:

»Gospođice, ako je boja vašeg lica jako blijeda, vidljive sluznice također blijede, ako imate malo zaduhe, bokove stegnute, ako vam srce lako uzmlati, ako se tužite na bolove u želudcu i na čestu nesvijest... onda se nemojte udati i izložiti trudnoći, s kojom su skopčane velike i vrlo ozbiljne posljedice!

Oboružajte se prije dobro. Potražite zrak na selu, šetajte, nemojte se premarati, udišite zdrav zrak na ladanju, jedite dobro na sva usta kako težačica, pa, kada stečete dovoljno boje i snage onda se slobodno udajte i imajte djece, koliko vam duši drago!«

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Pregled knjiga i časopisa.

Časopisi.

Volkstümliche Zeitschrift für die gesamte Sozialversicherung: br. 1. str. 1. do 5. H. Mattutat: Izgradnja nosioca osiguranja. Str. 9—11. Fr. Kleeis: Ugovor o socijalnom osiguranju izmedju Njemačke i Austrije.

Br. 2. str. 25.—26. F. Okrass: K metodici statistike o stanju bolesnika. Str. 26. do 30. Simon Oppenheimer: Nosioci osiguranja i skrb za mladež. Str. 30.—32. Paul Dittrich: Kaznene odredbe u državnom redu o osiguranju.

Br. 3. Str. 47.—48. H. v. Frankenberg: O troškovima transporta bolesnika.

Arbeiterschutz br. 1. str. 1.—4. Mathias Eldersch: Dnevna pitanja socijalnoga osiguranja. Str. 6.—7. Karl Scheck: Bolesničke blagajne i promjena godine.

Br. 2. str. 13.—14. Stephan Huppert: Zakon o organizaciji blagajna. Str. 14.—16. Kategorije blagajna, koncentracija blagajna i zakon o organizaciji blagajna. Str. 16.—17. Izvještaj odbora o zakonu o organizaciji blagajna. St. 18.—19. Albin Michel: Zakon o sudovima rada u Njemačkoj.

Reichsarbeitsblatt br. 1. Dr. O. Weigert: Osnova zakona o osiguranju za slučaj neuposlenosti u novoj formi.

Br. 3. str. 30.—33. Dr. Arthur Nikisch: Ujedinjenje radnog prava. — Str. 33. do 37. Dr. Krohn: Djelovanje naredbe o osiguranju protiv poslovnih bolesti.

Br. 4. str. 52. Neuposleni u gradu i na selu. — Ptr. 58.—59. Else Lüders: Inspekcija rada u Poljskoj u godini 1924.

Deutsche Krankenkasse br. 1. str. 3. do 6. H. Lehmann: Osnovna reforma službe blagajničkih liječnika. — Str. 11. do 14. A. Bending: Što stoji liječenje porodice u ambulatorijima,

Br. 3. str. 49.—53. F. Okrass: Statistika bolesničkih blagajna u očima liječnika.

Br. 5. str. 98.—103. Dr. Walter Pryll: Članovi blagajna i higijensko poučavanje naroda.

Monatsschrift für Arbeiter- und Angestellten-Versicherung: svez. 1. sp. 16. do 29. Dr. H. Jaeger: Razvitak njemačkog socijalnog osiguranja u godini 1926. — Sp. 52.—54. Dr. Karhold: Inozemno socijalno osiguranje u posljednjoj kalendarsoj četvrti 1926.

Svez. 2. sp. 105.—114. Faul: Renta jednookog nakon gubitka drugog oka. — Str. 121.—123. Dr. Walter Kaskel: Iz literature socijalnoga osiguranja.

Die Arbeiter-Versorgung: svez. 1. str. 1.—4. Dr. Sonderhoff: Socijalno osiguranje i socijalna skrb.

Svez. 4. str. 49.—52. Dr. Heinz Jaeger: Zadržanje pripadništva u osiguranju za slučaj iznemoglosti, nameštenika i rudara, za neuposlene.

Soziale Praxis und Archiv für Volkswohlfahrt: br. 5. sp. 111.—114. Promjene u osnovi k zakonu o osiguranju neuposlenih prema prelogu narodne skupštine.

Landkrankenkasse br. 2. sp. 17.—19. Dr. Paul Kompert: Novi austrijski zakon o osiguranju za slučaj bolesti.

Arhiv za pravne i društvene nauke br. 1. str. 16.—23. Dr. Metod Dolenc: Kazneno-pravna zaštita električne energije u našoj kraljevini.

Die Invaliditäts- und Altersversicherung br. 1. str. 1.—2. Scheu: Drugi zakon o izmjenama u osiguranju za slučaj nezgode od 14. jula 1925.

Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Sozialpolitik, svez. 1. str.

Digitized by Google

1.—14. Max Kaufmann: Švicarska kao član Medjunarodne organizacije rada saveza naroda.

Revue Internationale Du Travail br. 1. str. 1.—26. Treća medjunarodna konferencija statistike rada. — Str. 26.—53. P. Henry: Nekoliko pogleda na problem rada u Kini.

Ekonomist br. 1. str. 45.—50. Dr. Danilo J. Danić: O državnim konvencijama. Str. 50.—58. Dr. Dušan Mišić: O preduslovima za uspešnu primenu zakona o čeku.

Die Berufsgenossenschaft br. 2. sp. 17. do 21. Wolfgang Hildebrand: Mogu li se isporediti upravni troškovi strukovnih zadruga s onima bolesničkih blagajna?

Br. 3. sp. 37.—41. Wolfgang Hildebrand: Mogu li se isporediti upravni troškovi strukovnih zadruga s onima bolesničkih blagajna? — Sp. 41.—43. Dr. Hubert Korkisch: Liječničko pitanje u socijalnom osiguranju.

La Vie Sociale en France br. 15. str. 235.—236. Dr. C. Chaveau: Finansijsko ravnovjesje socijalnog osiguranja. — Str. 236.—238. Aug. Herrmann: Sanatoriji i preventoriji u Švicarskoj.

Svepomoc br. 1. str. 4.—6. Dr. Frant. Slabihoudek: O ekonomiji liječničkog sistema u socijalnom osiguranju. — Str. 6.—8. Dr. Max Popper: Gospodarstvo socijalne demokracije u socijalnome osiguranju.

Br. 2. str. 17.—18. Dr. Leo Winter: Uzorni štatuti bolesničkih blagajna. — Str. 18.—20. Frant. Doležal: Godina parlamentarne rasprave o socijalnom osiguranju u Austriji.

Br. 3. str. 33.—34. Josef Bubnik: Prinos i novčano gospodarstvo socijalno osiguravajućih zavoda. — Str. 34.—36. František Hauf: Izjave o socijalnom osiguranju. — Str. 36.—38. Ferdinand Jurda: Pitanje legitimacije. — Str. 38. do 40. Središnjica trgovačkih komora o novelizaciji zakona o socijalnom osiguranju.

Pojištenec br. 1. str. 3.—4. Nova zgrada okružne bolesničke blagajne u Pragu. — Br. 2. str. 1.—2. Domovi bolesničkih blagajna.

Przeglad Ubezpieczen Spolecznych br. 2. str. 21.—24. Zygmunt Zaremba: Izvještaj prof. Kemerera o bolesničkom osiguranju republike Poljske. — Str. 27. do 29. Medjunarodni kongres bolesničkih blagajna.

Digitized by Google

Službeni Glasnik Sred. Ureda za osiguranje radnika.

Broj: 39.238/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету полагања стручног испита, предвиђеног одредбом §-а 46. Службеног Правилника.

Свим окружним уредима.

У вези са обнародовањем Правилника за полагање стручног испита, предвиђеног одредбом §-а 46. Службеног Правилника (»Радничка Заштита« год. VIII. 1926. стр. 457.) упозоравају се сви окружни уреди за осигурање радника, да ће се испити, предвиђени одредбом §-а 46. Службеног Правилника одржавати предвидиво у току априла, маја и јуна 1927. године.

Горњем испиту имају се обвезатно подврћи сви они службеници, који су после превођења на нови Службени Правилник унапређени у положај, за који је предвиђен стручни испит, без обзира на то, да ли су декретом о избору изричито обвезани на накнадно полагање испита или не. У случају, да се овакови службеници не би хтели подврћи испиту изгубили би с тим право на положај који заузимају те би били повраћени у непосредно нижи положај, за који није прописан стручни испит.

Они службеници напротив, који заузимају непосредно нижи положај од онога, за који је прописан стручни испит и ако су испунили прописе §-а 47. Службеног Правилника, имају се пријавити на испит само у случају, ако желе бити унапређени у виши положај, за прелаз у који је §-ом 46. Службеног Правилника прописан стручни испит.

Стога нека окружни уреди безодвлачно позову све своје службенике, који су према горе изнешеном обвезани на полагање испита, као и оне, који у сврху стечења права на унапређење у виши положај, за који је прописан стручни испит а испуњењу услова §-а 47. Службеног Правилника желе исти полагати, да у смислу §-а 6. цит. Правилника Испитне Комисије поднесу путем свога уреда Испитној Комисији Средишњег Уреда за Осигурање Радника молбе за пријем на испит (у колико их већ раније нису поднели) и то најкасније до 15. марта 1927. године.

Испити одржаваће се у седишту Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу, односно у седишту окружних уреда у Београду, Осијеку, Сарајеву и Љубљани и то: у Загребу за кандидате Средишњег Уреда те окружних уреда у Загребу, Бјеловару, Карловцу, Вараждину, Сушаку, Сплиту и Бањој Луци; у Београду за кандидате окружних уреда у Београду, Земуну, Вршцу, Новом Саду, Великом Бечкереку и Скопљу; у Осијеку за кандидате окружних уреда у Осијеку, Броду н/С, Сомбору и Суботици; у Сарајеву за кандидате окружних уреда у Сарајеву, Травнику, Тузли, Мостару и Дубровнику; у Љубљани за кандидате окружног уреда у Љубљани.

У погледу накнаде путних трошкова односно дневница редовним као и изванредним члановима Испитне Комисије те кандидатима, важе одредбе Окружнице Средишњег Уреда за Осигурање Радника број 19.321/1926. од 21. јуна 1926., док је питање накнаде истих представнику Министарства Социјалне Политике уређено закључком председништва Средишњег Уреда за осигурање Радника од 11. јануара 1927. на тај начин, што му за суделовање код испита припадају дневнице односно путни трошкови чланова равнатељства,

Digitized by Google

Подједно позивају се окружни уреди, да Средишњем Уреду у року од 14 дана по примитку ове окружнице предложе попис оних службеника, који су одредбама §-а 46. Службеног Правилника, обавезани на полагање споменутог испита.

Ови подаци потребни су ради сравњивања са овдашњом евиденцијом службеника окружних уреда, а с нарочитим обзиром на предстојеће полагање стручног испита.

У погледу учбеног материјала за испит упозоравају се кандидати на цитирани Правилник Испитне Комисије, који таксативно навађа све законе, из којих ће кандидати бити испитивани, односно одређује и други материјал за испит, а кандидати упозоравају се уједно и на цитирану окружницу број 19.321/1926. од 21. јуна 1926., у којој су наведени темељни принципи, у које имају сви кандидати категорије А, Б и Ц без обзира на упослење бити упућени.

Позивају се окружни уреди, да поступе у смислу ове окружнице и на исту упозоре своје службенике обзиром на предстојеће испите.

У Загребу, дне 28. јануара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Broj 41.174/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu — u predmetu oporezovanja prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa.

Svim mjesnim organima.

U broju 199 »Službenih Novina« Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca od 1. septembra 1923. obnarodovan je Zakon o činovnicima i ostalim državnim službenicima gradjanskog reda, koji u pogledu oporezovanja prinadležnosti istih iz odnosa službe sadržaje u članu 127. slijedeću odredbu:

»Državni službenici plaćaće porezu na platu (osnovnu i položajnu) i na penziju.

Od plaćanja poreze na ostale prinadležnosti, kao i od plaćanja svih državnih i samoupravnih prireza, državni službenici se oslobadjaju«.

Iz ove zakonske odredbe, koja snagom §-a 130. Zakona o Osiguranju Radnika važi i za namještenike Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa — slijedi:

1. Pod oporezovanje potpada samo plata (sistematska i položajna) te penzija.

2. Pod oporezovanje ne potpada to jest ne može se uračunati u *porezni temelj:* razni dodaci za skupoću kao što su lični dodatak; dodatak za ženu i dodatak za djecu; stanarina ili dodatak za stan t. zv. mjesni dodatak; razni specijalni dodaci kao što su: sudski; funkcionalni; reprezentacioni i slični; dnevnice; razni paušali na pr. za odijelo; uzdržavanje konja, automobila i slični; potpore; nagrade, pogrebne ili ine pripomoći i slično.

3. Na porez iza plate (sistematske i položajne) ne može se raspisati nikakav državni i samoupravni prirez.

Poreska stopa (porezni ključ), po kojoj će se oporezovati plata (osnovna i položajna), stupila je na snagu 1. maja 1924. god., a odredjena je članom 157. Financijskog Zakona za 1924./1925. budžetsku godinu odnosno kasnije članom 167. Financijskog Zakona za budžetsku 1926./1927. godinu, te glasi:

»Dok se ne počne sa razrezom poreza po novom zajedničkom Zakonu o neposrednom porezu za celu Kraljevinu — svi državni činovnici, oficiri i ostali službenici postavljeni, prevedeni ili penzionisani sa prinadležnostima po novom

Digitized by Google

Zakonu o Činovnicima i ostalim državnim službenicima gradjanskog reda, odnosno Zakona o državnom Saobraćajnom osoblju i Zakona o Ustrojstvu Vojske i Mornarice — plaćaće neposredni porez na prinadležnosti u smislu člana 127. spomenutog Zakona o činovnicima na osnovnu, položajnu ili ukupnu osnovnu i položajnu platu, odnosno penziju i to:

1. činovnici i oficiri van kategorija 5%;
2. činovnici i oficiri u kategorijama 4%;
3. zvaničnici, podoficiri i službitelji 3%«.

Finansijske (porezne) vlasti unatoč jasne odredbe §-a 130. Zakona o Osiguranju Radnika — postupale su do sada u pogledu oporezivanja prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa raznoliko u pojedinim pokrajinama, te odmjerivale (razrezivale) neposredni porez iza prinadležnosti ili neispravnim ustanovljenjem poreznog temelja ili neispravnom primjenom porezne stope, koja važi u pogledu oporezovanja prinadležnosti *privatnih* namještenika.

Posljedica ovakove neispravne primjene zakonskih odredaba u pogledu oporezovanja prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa bila je, da su prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa često bile nepravedno jače porezom opterećene nego prinadležnosti državnih namještenika. A često su uslijed krivog oporezovanja tih prinadležnosti po odredbama, koje vrijede za oporezovanje prinadležnosti *privatnih* namještenika — upravne vlasti (gradska i općinska poglavarstva) na propisani neposredni porez iza prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa raspisale i razne državne i samoupravne (gradske i općinske) prireze kao primjerice: gradski namet, općinski namet; 35% opći dohodarinski prirez; razne državne prireze; 30% vanredni državni prirez; 153.5% prirez i slične prireze, akoprem raspisivanju takovih ne može biti mjesta gledom na gore spomenutu odredbu člana 127. Zakona o činovnicima i ostalim državnim službenicima gradjanskog reda.

Uslijed učestalih ovakovih nepravilnosti kod odmjerivanja poreza — zatražio je Središnji Ured za Osiguranje Radnika, a i neki mjesni organi od Ministarstva Financija, da isto donese autoritativno riješenje glede važenja odredbe čl. 127. Zakona o činovnicima i ostalim državnim službenicima gradjanskog reda i za namještenike Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa, jer su isti §-om 130. Zakona o Osiguranju Radnika kao *javni* namještenici izjednačeni u pravima, pogodnostima i dužnostima sa državnim činovnicima i ostalim službenicima gradjanskog reda.

Primljena riješenja spomenuti ćemo ovdje u kratko — u svrhu, da se mogu mjesni organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika navedenim datima za slučaj potrebe poslužiti kod financijskih (poreznih), te kod upravnih (gradskih i općinskih) vlasti.

Ministarstvo Financija, Generalna Direkcija Neposrednih Poreza riješilo dne 8. aprila 1924. pod brojem 210, da se na činovnike i službenike okružnih ureda za osiguranje radnika mogu primjeniti odredbe čl. 127. Činovničkog Zakona u pogledu naplaćivanja poreza iza prinadležnosti iz odnosa službe, jer imadu isti u smislu §-a 130. Zakona o Osiguranju Radnika *karakter javnih službenika.* Ovo riješenje objavila je Delegacija Ministarstva Financija za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu dne 28. aprila 1924. pod brojem 21.197/minanc. ex 1924.

b) Ministarstvo Financija, Generalna Direkcija Neposrednih Poreza riješenjem od 8. aprila 1924. god. broj 215. objasnilo, da su na službenike Okružnih Ureda za Osiguranje Radnika na onsovu §-a 130. Zakona o Osiguranju Radnika u pogledu oporezovanja primjenjene odredbe člana 127. Činovničkog Zakona *i da ovi službenici u svemu imadu karakter državnih službenika.* Gornje riješenje objavila je Delegacija Ministarstva Financija za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu 6. novembra 1925. pod brojem 65.410 financ. ex 1925. (Vidi okružnicu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 31. decembra 1925. broj 34.076/1925.).

c) Ministarstvo Financija, Generalna Direkcija Neposrednih Poreza riješilo dne 13. oktobra 1925. pod brojem 36.849, *da su službenici Okružnih Ureda za Osiguranje Radnika oslobodjeni 153.5% prireza,* jer su na osnovu §-a 130. Za-

Digitized by Google

kona o Osiguranju Radnika na njih primjenjene odredbe člana 127. Činovničkog Zakona u pogledu oporezovanja, *te jer imadu u svemu karakter državnih službenika.* Ovo riješenje objavila je Delegacija Ministarstva Financija za Bosnu i Hercegovinu u Sarajevu dne 6. novembra 1925. pod brojem 65.410 financ. ex 1925. broj 34.076/1925.)

d) Ministarstvo Financija, Generalna Direkcija Neposrednih Poreza riješilo 26. marta 1925. pod brojem 9825, da su činovnici i namještenici Ureda za Osiguranje Radnika *u predmetu rasporeda tecivarine IV. razreda zakonom izjednačeni sa državnim* — kako je to u pojedinim riješenjima iste Direkcije već nekoliko puta bilo naglašeno. Obzirom na to i budući da prinadležnosti tih lica nisu na isti način uredjene kao prinadležnosti državnih činovnika, to se kod proračunavanja poreze imaju njihove prinadležnosti *prethodno pretvoriti u činovničke i ustanoviti, koji se dio tih prinadležnosti može smatrati osnovnom, koji položajnom platom, koji opet dodatkom na skupoću, ženu, djecu i stanarinu.* Od ovako ustanovljene osnovne i položajne plate ima se rasporediti porez tih namještenika. Ovo je objavila Delegacija Ministarstva Financija za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu 11. septembra 1925. pod brojem 58.294/1925. (Vidi okružnicu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 31. decembra 1925. broj 29.859/1925.).

Ovim gornjim riješenjem Ministarstva Financija uvaženo je traženje Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, da se izuzme ispod oporezovanja od prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa, to jest od njihove plate (sistematske i položajne) onoliki iznos, koliki primaju državni činovnici i ostali službenici gradjanskog reda sa jednakom položajnom plaćom u ime *ličnog dodatka* za skupoću.

O samom načinu provedbe ovog riješenja Ministarstva Financija G.D.N.P. od 26. marta 1926. broj 9825 održana je u prisutnosti izaslanika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika zagrebačkog dne 4. novembra 1926. konferenca kod Delegacije Ministarstva Financija za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu, te na istoj ustanovljeni modaliteti valovanja prinadležnosti to jest kako će se u svrhu oporezovanja razvrstati prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa shodno prinadležnostima državnih činovnika i službenika.

Na osnovu ovog ustanovljenja konferencije izdala je Delegacija Ministarstva Financija za Hrvatsku i Slavoniju u Zagrebu dne 23. novembra 1926. pod brojem 5540*II/1926. upute financijalnim ravnateljstvima svoga područja, koje u glavnom sadrže slijedeće:

»Glasom Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika uživaju isti sistematsku i položajnu platu, te stanarinu t. zv. mjesni dodatak za porodicu, *dok ličnog dodatka na skupoću nemaju.* Da se uzmogne ustanoviti ispravni dio pod porez potpadajućeg dijela prinadležnosti imadu financijalna ravnateljstva pribaviti točan *iskaz o broju službenih godina pojedinog namještenika.* Prema broju tih godina ustanoviti će se koliku *osnovnu* plaću imade državni činovnik sa istim brojem službenih godina u istoj kategoriji. Po tom će se ustanoviti koliku imade *položajnu* plaću državni činovnik u istoj grupi iste kategorije.

Tako ustanovljena osnovna i položajna plaća sačinjava *porezni temelj.*

Glede preostalog viška prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odnosno njegovih mjesnih organa valja opet ovako postupati:

Financijsko će ravnateljstvo ustanoviti koliki *lični* dodatak na skupoću uživa godišnje državni činovnik sa odnosnom položajnom plaćom, pa će isti sravniti s tim viškom prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odnosno njegovog mjesnog organa. Ukaže li se povrh odpadajućeg *ličnog* dodatka na skupoću *još kakav višak,* to se i taj višak imade pribrojiti poreznom temelju i od skupnog iznosa propisati porez prema odredbi člana 157. Financijskog Zakona za 1924./1925. god. odnosno prema odredbi člana 167. Financijskog Zakona za 1926./1927. budžetsku godinu«.

Prema tome ne će ući u porezni temelj — dakle niti pod oporezovanje *ukupna sistematska i položajna plata,* već će biti izvjestan dio, koji odgovara visini

Digitized by Google

ličnog dodatka državnog činovnika iste kategorije i grupe u istom mjesnom razredu skupoće — oprošten.

Lagljeg razumijevanja radi donosimo jedan primjer:

Jedan činovnik zagrebačkog okružnog ureda za osiguranje radnika sa 15 godina službe u trećem položaju A. kategorije (A/III.) — što odgovara petoj grupi I. kategorije državnih činovnika — ima Din. 12.000.— sistematske i Din. 28.000.— položajne plaće ili ukupno Din. 40.000.—.

Državni činovnik u petoj grupi I. kategorije pako sa 16 godina službe imade D 9.000.— osnovne i D 9.600.— položajne plaće ili ukupno D 18.600.— godišnje. Spomenuti državni činovnik u mjestu II. razreda skupoće imade i Din 1.000.— mjesečno *ličnog* dodatka na skupoću ili godišnje Din 12.000.—, dakle sveukupno godišnje Din. 30.600.—.

Činovnik Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika zagrebačkog imade dakle *više* za Din. 9.400.— godišnje od državnog činovnika, prema tome će se imati platiti porez za činovnika zagrebačkog okružnog ureda za osiguranje radnika:

a) Od sistematske plate uzeto pod porezni temelj . . . Din. 9.000.—.
b) Od položajne plate uzeto pod porezni temelj . . . Din. 9.600.—.
c) Od razlike (višak ukupnih prinadležnosti) . . . . . Din. 9.400.—.

Dakle od ukupnih . Din. 28.000.—,

dok je Din. 12.000.— na naslovu ličnog dodatka na skupoću izuzeto ispod poreznog temelja, te prema tome prosto od poreza.

U svrhu, da bi financijske vlasti kod oporezovanja prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa mogle postupiti u smislu spomenutog riješenja Ministarstva Financija, G. D. N. P. od 26. marta 1925. broj 9825 imadu im mjesni organi podnijeti iskaz (spisak) namještenika *in duplo,* a koji neka sadržaje barem slijedeće kolone:

1. Tekući broj.
2. Ime i prezime namještenika.
3. Svojstvo i značaj (kategorija i položaj).
4. Broj godina službe provedenih u službi radničkog osiguranja.
5. Broj porodičnih članova za koje prima dodatak.
6. Godišnja plata: sistematska.
7. Godišnja plata: položajna.
8. Godišnja stanarina (t. zv. mjesni dodatak).
9. Porodični dodatak.
10. Funkcionalni dodatak.
11. Specijalni dodatak.
12. Ukupno 5—10.
13. }
14. |
15. |
16. } Ostavlja se, da ispuni po potrebi sama financijska vlast.
17. |
18. |
19. }
20. Opaska.

Broj godina službe u koloni 4. neka se uzme koncem godine prije podnašanja iskaza (spiska), koji se redovno predlaže svake godine u mjesecu januaru.

Sličan iskaz (spisak) — ali zaseban *in duplo* — imade se sastaviti za lekarečinovnike Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odnosno mjesnih organa njegovih.

Kako su financijalne vlasti nadležne prosudjivati, koje prinadležnosti potpadaju pod oporezovanje, a koje su izuzete, to je dužnost mjesnih organa, da sve prinadležnosti pojedinog namještenika valuju.

Usljed spomenutog regulisanja poreza iza prinadležnosti biti će potrebno obaviti rektifikaciju dosadanjih propisa (razreza) i uplata, jer su neki mjesni organi vjerojatno platili i previše, ako je financijalna vlast razrezala porez *iza cjelokupne sistematske i položajne plate* namještenika.

Digitized by Google

U tu svrhu će biti potrebno sačiniti jednake iskaze (spiskove) i za ranije godine, te tražiti preobredjenje odnosno preplaćeni porez na povratu. U ovim iskazima (spiskovima) ne će se sasma razumljivo iskazati *funkcionalni dodatak* činovnicima na vodećim mjestima i mjesni dodatak iza položajne plate, koji ulaze tek u iskaz (spisak) za 1927. godinu.

U pogledu oporezovanja dnevničara pri državnim i samoupravnim nadleštvima, koji rade kao zvaničnici primaju svoje prinadležnosti mjesečno u ukupnoj sumi u vidu dnevnice, koja se ne podvaja na platu i dodatke na skupoću kao kod razvrstanih činovnika, donijelo je Ministarstvo Financija, G.D.N.P. pod brojem 19.222/25. objašnjenje, da se dnevničari kod sviju nadleštava *državnih ili samoupravnih,* koji rade kao zvaničnici, bili oni penzioneri ili ne, opterećuju na cjelokupnu njihovu dnevnicu neposrednim porezom prema članu 157. Financijskog Zakona za budžetsku 1924. godinu ovako:

»Dnevničari, čija godišnja dnevnica ne iznosi više od Din. 36.000.— plaćaće 3% u ime neposrednog poreza. Dnevničari, čija godišnja dnevnica ne iznosi više od Din. 48.000.— plaćaće 4% u ime neposrednog poreza. Dnevničari, čija godišnja dnevnica prelazi sumu od Din. 48.000.— plaćaće 5% u ime neposrednog poreza (Vidi: Financijalni Vijestnik — broj 6 iz godine 1925.).

Stoga valja isto tako i glede dnevničara (i pomoćnih službenika) sačiniti in duplo iskaz (spisak) i predložiti ga nadležnoj financijalnoj vlasti radi odmjere (propisa) poreza — označiv u istome izim ostalih podataka visinu dnevnice i mjesnog dodatka u godišnjem iznosu.

Iskazi (spiskovi) službenika; lekara-činovnika i dnevničara Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa mogu se *jednim* podneskom predložiti financijalnoj vlasti, a in duplo se svaki iskaz (spisak) predlaže, da uzmogne Ured po jedan primjerak svakog iskaza dobiti nakon razreza poreza natrag.

Plaćanje razrezanog poreza ima se vršiti kvartalno prema razrezu (propisu, zaduženju) u povraćenom iskazu (spisku).

Na raspisani (razrezani) neposredni porez iza prinadležnosti službenika, lekara-činovnika i dnevničara Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odmjeruje se još i *invalidski porez,* te *komorski prirez,* koji su odredjeni specijalnim zakonima.

Invalidski porez odmjeruje i plaća se po skali iznešenoj u ovdješnjoj okružnici od 27. decembra 1923. broj 19.332/1923. tom promjenom, da se invalidski porez počevši od 1. aprila 1925. plaća u *dvostrukom* iznosu. (Radnička Zaštita godine 1923. broj 12, strana 216—219).

Komorski prirez ustanovljen je na osnovu člana 242. Zakona o ustrojstvu Vojske i Mornarice članom 59. Zakona o budžetskim dvanaestinama za mjesece april—juli 1925. god., te se imade raspisivati (razrezivati) i naplaćivati počevši od 1. aprila 1925. u *jednostrukom* iznosu invalidskog poreza.

Gornje se priopćuje svim mjesnim organima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na znanje, ravnanje i obdržavanje tim, da odredbe prijašnjih okružnica u ovom predmetu u koliko su protivne odredbama ove okružnice prestaju važiti.

U Zagrebu, dne 27. januara 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број: 41.467/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу — у предмету тумачења §-а 110. Службеног Правилника службеника Средишњег Уреда за Осигурање Радника.

Свим месним органима.

Поводом једног извјештаја сконтрационог одсјека Средишњег Уреда за Осигурање Радника, да неки мјесни органи плаћају на терет својих управних

Digitized by Google

трошкова за своје намјештенике и војницу (војно-опросну таксу), као и парохијал, позивајући се криво на одредбу §-а 110. Службеног Правилника службеника Средишњег Уреда за Осигурање Радника — донио је Управни одбор равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника на сједници својој од 4. фебруара 1927. под чланком 188. сјед. записника слиједећи закључак:

У смислу одредбе §-а 110. Службеног Правилника службеника Средишњег Уреда за Осигурање Радника плаћа Средишњи Уред за Осигурање Радника односно Окружни Уреди за Осигурање Радника за своје службенике све оне порезе, државне и самоуправне приреze, који се (прописују) одмјерују на њихове принадлежности проистичуће из службовног односа спрам уреда.

Досљедно томе дужан је сваки службеник Средишњег Уреда односно Окружних Уреда за Осигурање Радника из својих властитих средстава плаћати све оне порезе или приреze, таксе и т. д., које се по буди којој власти или корпорацији одмјерују и убиру од истих на основу других односаја, који су изван службовног односаја службеника спрам уреда.

Поступак неких мјесних органа Средишњег Уреда за Осигурање Радника, до сада није био у складу са одредбама §-а 110. Службеног Правилника службеника Средишњег Уреда за Осигурање Радника, јер из духа тих одредаба је јасно, да ће Уред плаћати за своје службенике све оне порезе, државне и самоуправне приреze, који се у смислу порезних (финанцијских) закона разрезују иза њихових принадлежности из односа службе.

Војница (војно-опросна такса) јест по Закону о Устројству Vojske и Морнарице новчана обвеза за све оне држављане, који своју држављанску дужност лично не могу извршивати т. ј. који су неспособни за лично испуњавање држављанске дужности. Према томе плаћање војнице се не оснива на службовном односају намјештеника спрам уреда и није порез иза принадлежности.

Парохијал исто није порез или прирез иза принадлежности намјештеника, јер се оснива на припадништву српско-православној црквеној општини — дакле је допринос у вјероисповједне (богоштовне) сврхе, који не извире из службеног односа намјештеника спрам уреда.

Горње се приопћује мјесним органима Средишњег Уреда за Осигурање Радника — на знање, равнање и обдржавање.

Припоминје се међутим, да су мјесни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника на захтјев власти, те вјероисповједних, црквених или богоштовних општина односно корпорација обвезани устегнути од принадлежности намјештеника прописану војницу (војно-опросну таксу) и допринос у вјероисповједне, црквене или богоштовне сврхе (парохијал, богоштовни принос, вјерско-просвјетни порез), а узтегнуте износе односној власти односно корпорацији одаслати.

У Загребу, дне 11. фебруара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Број: 25.610/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету дужности чувања службене тајне.

Свим месним органима.

Поводом више конкретних случајева а на основу закључка предсједништва Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 11. јануара 1927. чл. 38. сјед. зап. саопћује се мјесним органима знања и равнања ради слиједеће:

Digitized by Google

Prema postojećim službovnim propisima (§-a 80. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, § 34. Službenog Pravilnika lekara-činovnika, § 7. Pravilnika o službenom odnosu dnevničara, § 5. obrasca ugovora s lekarima) dužni su službenici, lekari-činovnici, ugovorni lekari i dnevničari Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa čuvati prometnu i poslovnu tajnu (§ 186. Zakona o Osiguranju Radnika) kao i službenu tajnu.

Kako citiranim propisima nije poblize označeno, šta se ima razumijevati pod službenom tajnom, ima se za poblize određenje pojma službene tajne primjenit analogija iz člana 91. Zakona o činovnicima i ostalim državnim službenicima građanskog reda.

Prema toj analogiji ima se pod službenom tajnom razumjeti sve što je službenik (lekar-činovnik) u službi i u svom zvaničnom položaju saznao, i iz otkrića čega bi se mogao osujetiti uspjeh službe ili što bi inače po radničko osiguranje ili njegove interesе ili opravdane interesе članova štetno bilo.

Time u vezi upozoravaju se mjesni organi, da se službenom tajnom imaju smatrati i pritužbe članova ureda dapače i za ono službeno lice proti kojemu je pritužba člana upravljena.

Prema tomu ne može se dopustiti službeniku odnosno lekaru ureda, da u svakom slučaju, gdje mu u službi dođe do znanja koja pritužba člana, povede sudski postupak proti dotičnom članu na osnovu te pritužbe, pa i ako je po mišljenju dotičnog službenog lica odnosno pritužba za nj uvredljiva. Treba naime uzeti u obzir, da kod članova u mnogo slučajeva ne postoji namjera, da pritužbom upravljenom na ured, vrijeđaju službena lica, već se uvredljivi izrazi članova u pritužbama imaduj često svesti na njihovu nevještost u izražavanju i na nepoznavanje prilika.

Osim toga bi članovima uslijed slabih materijalnih prilika često bila onemogućena obrana pred sudom na tužbu odnosnog službenog lica, a što bi imalo za posljedicu, da bi se članovi i u opravdanim slučajevima bojali, da se pritužе protiv uredskih službenika (lekara) a to bi imalo štetne posljedice po radničko osiguranje.

Prema izloženom moraju se pritužbe članova smatrati službenom tajnom. No da se s druge strane službeniku odnosno lekaru činovniku sačuva temeljno pravo, da brani svoju čast, a koje mu pravo daje i ustanova § 85. Službenog Pravilnika odnosno § 43. Službenog Pravilnika lekara-činovnika, moći će dotični u opravdanim slučajevima a uz pretkodnu dozvolu predsjedništva ureda upotrebiti sadržaj pritužbe kod podnošenja sudske tužbe protiv dotičnog člana.

U Zagrebu, dne 26. januara 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Broj: 3.900/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu tačnog adresiranja poštanskih pošiljka za lječilište »Brestovac«.

Svim mjesnim organima.

Prije kratkog vremena otvorena je poštanska stanica Sav. Brestovac u Sloveniji.

To je dalo povoda, da su mnoge poštanske pošiljke, koje su bile upućene na pomenutu poštansku stanicu, stigle na lječilište Središnog Ureda za osiguranje radnika »Brestovac« kod Zagreba. Radi ove sličnosti dešavale su se zamjene poštanskih pošiljki i u obrnutom pravcu.

Digitized by Google

Ovakve zamjene mogu pod izvjesnim okolnostima da pruže priliku za razne zloupotrebe, pa se stoga obraća pažnja svima mjesnim organima, da sve pošiljke, koje su upućene za lječilište »Brestovac« adresiraju na: »Zagreb Lječilište Brestovac«.

U Zagrebu, dne 2. februara 1927.

Generalni direktor:
M. Glaser v. r.

Broj: 4.354/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету сарадње Инспекције Рада и Средишњег и Окружних Уреда за Осигурање Радника.

Свим месним органима.

У циљу интензивнијег спровођења мера за заштиту живота и здравља радника и што тесније сарадње Инспекције Рада са Средишњим и Окружним Уредима, а у вези овдашње окружнице број 30.358/1926. донело је Председништво Средишњег Уреда на својој седници, у предмету позивања Инспектора Рада на трошак Окружних Уреда, следеће решење:

»Инспектор Рада има се позвати на трошак Окружних уреда као члан комисије за вршење истраге о несрећном случају на лицу места у вези са предметним правилником Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 5. октобра 1925. год. а) кад би несрећа проузроковала смрт унесрећеног а није напред јасно да је разлог смртне несреће пуки случај, б) кад се радило о кумулативном несрећном случају и ц) уопште кад се ради о несрећним случајевима код којих постоји сумња да лежи кривња несрећа на недостатним заштитним мерама или протуправном чину или пропусту послодаваца.

У колико је потребна Окружним Уредима сарадња са Инспекторима рада, ради упознавања и оцењивања техничких и хигијенских прилика у предузећу, могу Окружни уреди да позивају Инспектора Рада уз нарочити налог за путовање и повратак путних трошкова у смислу овдашње окружнице број 30.386/1926.

Окружни уреди ће увек, кад позову Инспектора Рада на очевид или комисију (т. 1. и 4.) у писменом позиву јасно означити, да се путовање обдржава на трошак Окружног уреда те да Инспектор Рада има право на повратак путних трошкова а према државним прописима који важе за Инспекторе Рада. Такове позиве потписиваће лично равнатељ уреда уз претходно обавешћење председника. Исто важи за случај ако буде позивао Средишњи Уред с тиме, да позиве на преглед потписује генерални директор, а предсједник Средишњег уреда да се о њима претходно обавести.

Путовања ад 1. иду на терет трошкова истраге несрећних случајева, остала путовања Инспектора Рада у колико нема у буџету посебних позиција за њихова путовања, на терет путних трошкова чиновника.

Позивају се окружни уреди, да одмах започну с извршивањем ових налога, те да о сваком оваковом позиву извештавају Средишњи Уред доставом преписа записника састављеног на прегледу или комисијском очевиду.

У Загребу, дне 4. фебруара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Digitized by Google

Број: 3.610/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету књижења отписаног приноса за случај болести.

Свим месним органима.

Равнатељство Средишњег Уреда за Осигурање Радника закључило је у својој седници од 22. фебруара 1926., који је закључак достављен сваком месном органу под бројем 6.485/1926., да ће се почевши од 1. јануара 1926. год. дубиозни и неутјериви приноси за случај болести отписивати на терет Рна Закладе $^3/_4$ пословног вишка месних органа, а не на терет текућих приноса за случај болести као до сада. По евентуалном исцрпљењу ове закладе имају се дубиозни и неутјериви приноси опет отписивати на терет текућих приноса за случај болести.

Како се из досада предложених месечних покусних биланца констатује, ни један месни орган није применио горњи закључак, већ је и надаље дубиозне и неутјериве приносе за случај болести отписивао на терет текућих приноса за случај болести — то се позивају сви месни органи, да са 31. децембром 1926. све у год. 1926. отписане приносе за случај болести, које су књижили на терет текућих приноса прекњиже на терет Рна. Закладе $^3/_4$ пословног вишка. Они пак месни органи чија заклада $^3/_4$ пословног вишка није довољна за покриће укупне своте отписаног приноса за случај болести књиженог на терет редовног прописа приноса за случај болести, прекњижит ће са 31. децембром 1926. само своту до висине закладе $^3/_4$ пословног вишка.

Надаље се месни органи позивају, да се у будуће строго придржавају напред споменутог закључка равнатељства Средишног Уреда за осигурање радника у погледу књижења отписа дубиозних и неутеривих приноса за случај болести.

У Загребу, дне 29. јануара 1927.

Генерални директор: у з.
Бауер в. р.

Број: 2.945/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету 20% дотације Пензионог фонда службеника Средишњег Уреда за осигурање радника и његових месних органа од повишеног мјесног додатка и функционалног доплатка.

Свим месним органима.

На упит једног месног органа дали се у корист Пензионог фонда службеника Средишњег Уреда за осигурање радника и његових месних органа имаде почевши од 1. новембра 1926 обрачунати 20% допринос од повишеног мјесног додатка и функционалног доплатка, који се службеницима исплаћује, приопћује се месним органима знања и равнања ради следеће:

У смислу задње алинеје §-а 244. Статута Средишњег Уреда за Осигурање Радника и његових месних органа имаде се Пензиони фонд Средишњег Уреда за осигурање радника до сазива прве главне скупштине Средишњег Уреда дотирати са 20% од свих принадлежности службеника.

Према томе имаде се до даљње одредбе 20% доприноса за Пензиони фонд Средишњег Уреда за осигурање радника рачунати и од повишеног мјесног додатка и од функционалног доплатка наведеног у окружници Средишњег Уреда за осигурање радника од 15. новембра 1926. број 35.707/1926. (Радничка Заштита од год. 1926. страна 619—621).

У Загребу, дне 29. јануара 1927.

Генерални директор: у з.
Бауер в. р.

Digitized by Google

Број: 4442/1927.

ОКРУЖНИЦА

у предмету упућивања болесника у лијечилишта Касиндол и Јадран.

Свим месним органима.

У опоравилиштима радничког осигурања у »Касиндолу« и у »Јадрану« на отоку Рабу има сада више празних мјеста.

Број наших болесника којима треба лијечилишно лијечење много је већи од броја наших расположивих кревета. Љетна навала на наша лијечилишта тако је велика, да болесници љети више мјесеци чекају на мјеста. Сада су климатичке прилике у Касиндолу абсолутно добре, у Јадрану дапаче сад боље него ли љети, а ипак има много празних мјеста.

Неки су уреди хтјели склапати уговоре са разним опоравилиштима на Јадрану.

Упозорујемо уреде у интересу својих болесних чланова на горњу околност с тим, да ваља наше болесне чланове, којима треба лијечење у опоравилишту, послати у наша опоравилишта а не ваља склапати уговоре са другим опоравилиштима док има довољно празних мјеста у нашима.

У Загребу, дне 7. фебруара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер м. р.

Број: 38.968/1926.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету зарачунавања овршних трошкова по §-у 41. З. О. Р.

Свим месним органима.

Окружницом Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 4. марта 1925. број: 5.108/1925. (Радничка Заштита од год. 1925. страна 116.) те окружницом од 1. августа 1925. број исти (Радничка Заштита од год. 1925. страна 364.) уређено је питање зарачунавања затезних камата по §-у 41. З. О. Р. и овршних трошкова по §-у 42. З. О. Р. на терет послодаваца, када приносе не плаћају у року доспелости.

По стилизацији ових окружница нису могли месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника у своју корист, а на терет послодаваца зарачунати никаквих трошкова поступка наплате (утеривања) приноса по §-у 41. З. О. Р. ако овршну наплату приноса не провађају по својим властитим органима на темељу 3. става §-а 42. З. О. Р.

Пошто за месне органе Средишњег Уреда за Осигурање Радника дописивањем, пожуривањем и т. д. настају знатни поступни трошкови и онда, ако приносе овршно наплаћују на темељу 2. става §-а 42. З. О. Р. путем политичких или судских власти, закључио је управни одбор равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника на темељу §-а 41. З. О. Р. у својој сједници од 3. фебруара 1927. слиједеће:

»Месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника могу у случајевима када приносе овршно наплаћују у смислу 2. става §-а 42. З. О. Р. путем политичких или судских власти у своју корист, а на терет послодаваца на темељу §-а 41. З. О. Р. осим 6% затезних камата годишње, зарачунати још и са наслова трошкова поступка наплате (утеривања) приноса слиједеће износе:

Digitized by Google

1. За састав овршне молбе суду или политичкој власти	Дин	15·—
2. За препис исте	Дин	5·—
3. За трошкове дописивања, ургенција и поштарине	Дин	5·—
Укупно	Дин	25·—

за сваки овршни предлог.«

Што се месним органима приопћује знања и равнања ради.

У Загребу, дне 8. фебруара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

НАТЈЕЧАЈ

за попуњење места лекара специјалисте за унутрашње болести, који има вишегодишњу праксу у лечењу затворене туберкулозе.

Потписани Окружни Уред за Осигурање Радника расписује овим конкурс за попуњење једног места лекера-чиновника II. плаћевног разреда за своје Опоравилиште »Касиндо« код Сарајева.

Лекару припада почетна плата од Дин 30.000 годишње, која се с временом диже до 45.000 Дин по § 16. Службеног Правилника за лекаре-чиновнике.

Осим тога припада лекару породични доплатак за жену и свако дијете по Дин 1.800, али тај породични додатак не сме прекорачити своту од Дин 7.200.

Поред тога ужива лекар бесплатан стан и храну, огрев и расвету у самом опоравилишту.

О висини специјалног мјесечног додатка донеће се решење по споразуму са изабраним лекаром, а уз одобрење Средишњег Уреда.

Лекар-чиновник може постати без обзира на пол и веру само оно лице:

1. које је држављанин Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и знаде српско-хрватски или словеначки језик;

2. које има телесну, умну и моралну способност за службу Средишњег Уреда за Осигурање Радника и опште, здравствено стање, а особито да петент не болује од туберкулозне болести ваља доказати уредовном свједоджбом Државног Диспанзера;

3. које има диплому доктора свеукупног лекарства и право на вршење лекарске праксе у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца, а напосе увјерење о вишегодишњој пракси за лечење затворене туберкулозе.

За лекара-чиновика не може се примити оно лице:

1. које није навршило 24 годину живота;

2. које има више од 40 година живота, а прије тога није било у служби Средишњег Уреда за Осигурање Радника или другог којег завода за согијално осигурање, у државној или другој јавној служби;

3. које је под старатељством или стечајем;

4. које је под ислеђењем за злочинство или преступ из користољубља;

5. које има физичке недостатке, који би му спречавали вршење службе;

6. које је пресудом редовног суда правомоћно суђено за злочинство или преступ из користољубља или које је осуђено на губитак службе односно политичких права за време утврђено судском пресудом;

7. које је било у служби Средишњег Уреда за осиурање радника или другог којег завода за социјално осигурање, у државној или другој јавној служби, па му је служба престала из узрока, поменутих у § 67. и тач. 6. § 68. овог правилника.

Digitized by Google

8. koje stoji u državnoj, samoupravnoj, bolničkoj ili drugoj javnoj službi.

Svojeručno pisane i potrebnim dokumentima obložene molbe imaju se podnetи potpisanom uredu najkasnije do 10. marta 1927.

Nastup službe ima da uslijedi 1. aprila 1927.

Molbi treba priklopiti zvaničke podatke o dosadanjem službovanju.

U Sarajevu, 28. januara 1927.

Upravnik:
Sp. Jakšić, s. p.

IZBOR SLUŽBENIKA KOD OKRUŽNIH UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA.

Zaključkom Upravnog Odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu od 2.—3. ferbruara 1927. odobren je po novom Službenom Pravilniku izbor:

I. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Banjaluci:

1. za činovnika kancelarijske struke kat. C. pol. VIII. Dragutin Volak, uredski činovni.

II. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Somboru:

1. za činovnicu kancelarijske struke kat. C. pol. IX. Vukosava Cvrkušić.

III. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Novom Sadu:

1. za činovnika kancelarijske struke kat. C. pol. VIII. Savo Borovac, uredski činovnik.

IV. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Subotici:

1. za činovnicu knjigovodstvene struke kat. B. pol. VI. Margita Kirner, uredska činovnica.

V. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Zemunu:

1. za činovnicu pomoćno-tehničke struke kat. C. pol. VIII. Vera Lisenko, uredska ugovorna činovnica.

VI. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Beogradu:

1. za činovnike kancelarijske struke kat. C. pol. IX. Olga Dimitrijević, svršena maturantica i Dušan Nakić, apsolvirani pravnik;
2. za službitelja službiteljske struke kat. D. pol. XI. Milan Zdravković, bivši službitelj.

IZBOR LEKARA-ČINOVNIKA KOD OKRUŽNIH UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA.

Zaključkom Upravnog Odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu od 2.—3. februara 1927. odobren je po novom Službenom Praviliku lekara-činovnika izbor:

I. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Splitu:

1. za lekara činovnika II. plaćevnog razreda 1. plaćevnog stepena: Dr. Oskar Kapor, lekar-zubar.

II. Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Subotici:

1. za lekara-činovnika I. plaćevnog razreda Dr. Andrija Klein.

Digitized by Google

ADRESA OKRUŽNOG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA U NIŠU.

Okružni ured za osiguranje radnika

Niš (Srbija).
Lešjaninova ul. br. 39.

telefona broj 119; poštanske štedionice Beograd ček konto broj 50.512.

ISPRAVAK.

U »Radničkoj Zaštiti« br. 9.—10. iz god. 1926. strana 499. pomutnjom je uvršteno, da je odobren izbor Gustava Hrocha za činovnika kancelar. struke kat. C. pol. IX. Medjutim taj izbor na spomenutoj sjednici nije odobren.

Digitized by Google

Prilog „Radničkoj Zaštiti“.

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po nadničnim razredima

Nadnični razredi	Poprečni broj osiguranih članova, god. 1926. u mjesecu:							
	Juni (Lipanj)				Juli (Srpanj)			
	muških i ženskih		muških		muških i ženskih		muških	
	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %	apsol..	relat. %	apsol.	relat. %
I.	34.444	7·15	27.881	57·9	33.905	7·16	27.528	5·81
II.	606	0·13	461	0·10	575	0·12	418	0·09
III.	733	0·15	611	0·13	710	0·15	605	0·13
IV.	3.665	0·76	3.110	0·65	3.500	0·74	2.958	0·62
V.	29.311	6·08	27.935	5·80	29.337	6·20	27.979	5·91
VI.	7.159	1·49	6.152	1·28	6.955	1·47	6.015	1·27
VII.	6.632	1·38	5.176	1·07	6.575	1·39	5.123	1 08
VIII.	3.012	0·63	1.850	0·38	2.929	0·62	1.783	0 38
IX.	8.213	1·70	4·612	0.96	8.158	1·72	4.661	0 98
X.	21.109	4·38	9.134	1·89	20.689	4·37	8.975	1·89
XI.	23.928	4·96	11.320	2·35	22.989	4·85	10.876	2·30
XII.	44.233	9·18	24.882	5·16	43.483	9·18	24 219	5·11
XIII.	35.682	7·40	24.038	4·99	34.345	7·25	22.768	4·81
XIV.	45.925	9 53	34.338	7·12	42.798	9·04	31.758	6·71
XV.	54.878	11·39	45.099	9·36	53.478	11·29	44.215	9·34
XVI.	53.857	11·18	48.783	10·12	52.419	11·07	47.430	10·01
XVII.	108.484	22·51	98.598	20·46	65.485	13·83	59.017	12·46
XVIII.					45.296	9·55	41.107	8·68
Ukupno	**481.871**	**100·—**	**373.980**	**77·61**	**473.626**	**100·—**	**367.435**	**77·58**
Poprečna obezbedjena nadnica u Din.	23·43	—	24·62	—	24·32	—	25·63	—
Poprečna obezbedjena nadnica u Din. prošloga mjeseca	23·35	—	24·55	—	23·43	—	24·62	—
(+ = više) (— = manje)	+ 0·08	—	+ 0 07	—	+ 0 89	—	+ 1 01	—

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Juni (Lipanj)				Bilješka
		poprečni broj osiguranih članova		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banja Luka	21.967	20.540	473	442	
2.	Beograd	63.687	54.466	72	50	
3.	Bjelovar	11.615	9.714	12	11	
4.	Brod	10 934	9.216	2	1	
5.	Dubrovnik	9.252	7.443	30	26	
6.	Karlovac	11.715	9.138	—	—	
7.	Ljubljana	76 891	52.546	235	193	
8.	Mostar	5.492	3 453	230	225	
9.	Novi Sad	16.085	11.702	59	52	
10.	Osijek	29.367	23.642	20	13	
11.	Sarajevo	20 828	16.525	441	394	
12.	Skoplje	16 863	14.688	6	6	
13.	Sombor	16.396	12 143	8	4	
14.	Split	15.806	12.654	6	6	
15.	Subotica	18.641	13.159	20	13	
16.	Sušak	6.803	5.537	1	1	
17.	Travnik	12.224	11.514	305	262	
18.	Tuzla	5.364	4.779	28	27	
19.	Varaždin	11.225	8.321	8	6	
20.	Vel. Bečkerek	15 060	11.044	71	52	
21.	Vršac	12.170	9.610	56	38	
22.	Zagreb	46.295	31.181	8	5	
23.	Zemun	14 089	11.981	101	91	
I.	**Okružni uredi**	**468.769**	**364.996**	**2.192**	**1.918**	
24.	Zagreb „Merkur“	8 746	6.335	21	20	
25.	Ljubljana „Trg. b. p. dr.“	4.356	2 649	144	140	
II.	**Privat. društv. blag.**	**13.102**	**8.984**	**165**	**160**	
	Središnji ured	**481.871**	**373.980**	**2.357**	**2.078**	
	Suzor prošloga mjeseca	474 817	366.751	2.463	2.160	
	Suzor istog mj. prošl. god.	484 216	380.310	2.595	2.318	
	(+) više (—) manje od prošloga mjeseca	+ 7.054	+ 7.229	— 106	— 82	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine.	— 2.345	— 6.330	— 238	— 240	

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Juli (Srpanj)				Bilješka
		poprečni broj osiguranih radnika		Dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banju Luka	21.167	19.834	456	427	
2.	Beograd	64.451	55.631	97	66	
3.	Bjelovar	11.206	9.279	12	11	
4.	Brod	10.442	8.682	2	1	
5.	Dubrovnik	9.477	7.559	30	26	
6.	Karlovac	11.564	8.959	—	—	
7.	Ljubljana	76.175	51.858	231	190	
8.	Mostar	5.046	3.279	230	225	
9.	Novi Sad	15.635	11.312	58	51	
10.	Osijek	29.304	23 488	20	12	
11.	Sarajevo	20.215	15.982	459	385	
12.	Skoplje	17.058	14.843	7	7	
13.	Sombor	15.345	11.434	13	7	
14.	Split	15.360	12.464	6	6	
15.	Subotica	18.344	12.895	12	7	
16.	Sušak	6.867	5.524	3	3	
17.	Travnik	10.835	10.079	305	262	
18.	Tuzla	5.364	4.776	26	24	
19.	Varaždin	11.267	8.474	8	6	
20.	Vel. Bečkerek	14.182	10.283	69	53	
21.	Vršac	12.000	9.477	57	39	
22.	Zagreb	45.437	30.408	8	5	
23.	Zemun	13.689	11 915	92	87	
I.	**Okružni ured**	**460.430**	**358.435**	**2.201**	**1.900**	
24.	Zagreb „Merkur“	8 811	6.317	20	17	
25.	Ljubljana Trg. b. p. dr.	4.385	2 683	144	140	
II.	**Privat. druš. blag.**	**13.196**	**9.000**	**164**	**157**	
	Središnji ured	**473.626**	**367.435**	**2.365**	**2.057**	
	Suzor prošloga mjeseca	481.871	373.980	2.357	2.078	
	Suzor istoga mj. prošl. god.	467.135	364.718	2 666	2.393	
	(+) više (—) manje od prošle godine	— 8.245	— 6.545	+ 8	— 21	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine	+ 6.491	+ 2.717	— 301	— 336	

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 31. MARTA 1927. BROJ 3.

Dr. Gentner:

Nekoliko riječi na članak gospodina Dušana Glumca o reformi zakona o osiguranju radnika.

Moram priznati, s velikim sam interesom čitao članak gospodina Dušana Glumca »Jesu li, i koje reforme potrebne u našem zakonu o osiguranju radnika?«. Jedno što se i opet obistinila ona latinska »nil novi sub sole«, a drugo što g. Glumac predbacuje Središnjem uredu za osiguranje radnika, jednoj čisto autonomnoj i prema tomu demokratskoj instituciji doslovno ono isto, što su njegovi sumišljenici, a sada možda i protivnici predbacivali bivšem kr. zemaljskom uredu za osiguranje radnika, jednoj prema distinkciji g. Glumca činovničko-apsolutističkoj instituciji.

Držim, da je g. Glumac na krivom putu, no prije nego li udjem u ovo pitanje, moram, da u kratko reflektiram na neke njegove primjedbe više osobne naravi.

Gospodin se Glumac poziva na pokojnog g. Ancela, koji da je bio sličnog mnijenja kao i on. Držim, da pokojnik baš nije klasični svjedok u tom preporu.

Da to dokažem, navesti ću u kratko samo dvije činjenice. U vrijeme poslije prevrata, kada dakle već nije postojao kr. zemaljski ured za osiguranje radnika, ispraznilo se je kod okružnog ureda, onda još okružne blagajne u Zagrebu, kojoj je bio tada ravnateljem pok. g. Ancel, mjesto blagajnika što li, a ravnateljstvo izabralo je nekog njegovog protežea, koji nije imao kvalifikacije, propisane po službovniku. Bivše povjereničtvo za socijalnu skrb uskratilo je tom izboru potvrdu, pošto za tu potvrdu nije bilo oslona ni u zakonu, a niti u drugim zakonskim propisima. Gosp. Ancel medjutim ponovno je dao izabrati svog miljenika, a povjereničtvo je moralo i opet uskratiti potvrdu. Izbori činovnika redovito nisu potpadali odobrenju, nego samo onda, kada je što manjkalo. Gosp. Ancel ponovio je to još nekoliko puta, dok nije konačno ipak uspio. Taj njegov miljenik je kasnije pronevjerio više stotina hiljada kod okružnog ureda, pa je, koliko sam čitao u novinama, i odsjedio dulje vremena u zatvoru. Drugi slučaj. Gosp. Ancel postao je povjerenikom za socijalnu skrb u Zagrebu. Trebalo je baš onda popuniti stanovito činovničko mjesto. Bio je raspisan natječaj. Javio se je medju inima jedan čovjek s propisanom potpunom kvalifikacijom i inim sposobnostima. Ravnateljstvo dotičnog ureda i zaista je ovog sposobnog čovjeka izabralo. Pošto je ali g. Ancel htio drugog jednog gospodina viditi na tom mjestu, on je izbor radi jedne sitnice manje od »zapete« ukinuo.

Gospodin Glumac osobito podvlači, da je slabo što dobra dala i mogla dati feudalna madžarska klika. Nisam doduše madžarske narodnosti, ali poznam dobro prilike bivše monarkije, naročito one istočne pole. Izvan svake je dvojbe, da imamo vanredno mnogo zahvaliti »feudalnoj madžarskoj kliki« i da nije bilo »te klike«, danas nebi u državi SHS u opće bilo radničkog osiguranja. Da ga imamo danas u ovoj državi, to imamo zahvaliti činjenici, da je bilo već u vrijeme stvaranja naše države uvedeno i u Vojvodini i u Hrvatskoj i Slavoniji, a to je opet jedina i isključiva zasluga »madžarske feudalne gospode«.Naši domaći ljudi nisu imali za to ni trunka razumijevanja, kao što ga nemaju ni Srbijanci — protivnu tvrdnju gospodina Glumca najbolje oprovrgavaju silni zaostaci na prinosima na teritoriji ranije

Digitized by Google

Srbije —, pa su pravili toj instituciji sve moguće zapreke. Prema § 208. ugarsko-hrvatskog zak. članka XIX. : 1907. prepustilo je zajedničko ugarsko-hrvatsko zakonodavstvo hrvatskom autonomnom saboru, da protegne osiguranje i na namještenike kazališta, ljekarna, bolničkih i sličnih zavoda, na namještenike javnih, te zemaljskih zavoda i t. d. Premda je toliko razvikani zemaljski ured nebrojeno puta tražio od bivše kr. zemaljske vlade u Zagrebu, da odnosnu zakonsku osnovu, koja je imala već i kraljevu predsankciju, predloži hrvatskom saboru, nije to ipak učinjeno. Pisac ovih redaka vrativši se sredinom godine 1917. od vojske kući, te preuzevši privremeno upravu zemaljskog ureda, smatrao je jednom od svojih najprečih dužnosti, da ovu stvar makne s mrtve točke. Pa kada je na nadležnom mjestu naveo medju inim i tu činjenicu, da je zak. čl. XIX. : 1907. već na snazi punih 10 godina, a da je radničko osiguranje u Hrvatskoj i Slavoniji još uvijek krnje, dobio je na najmjerodavnijem mjestu odgovor »pa kad je moglo biti deset godina, može biti i dalje!«

Napokon nešto o tom kr. zemaljskom uredu, o kojem gospodin Glumac iz vlastitog opažanja u opće ništa ne može znati, a što o njem zna, čuo je od pokojnog gospodina Ancela i njemu sličnih. Samo dokinuće tog ureda po Narodnom Vijeću u Zagrebu dokazuje, kako je to vijeće imalo malo pojma o ustavnim načelima i o demokratskim ustanovama. Tko je god učio pravo, znade, da je neodvisnost od vlade, kao što je redovno dana samo sudovima, jedna ustavna garancija, jedna tečevina modernog pravnog života. A takva je institucija bio taj zloglasni kr. zemaljski ured, koji je imao svoj život zahvaliti u glavnom »feudalnoj madžarskoj kliki«, dok je u našoj zemlji imao neprijatelja ne samo u stanovitim interesentima radničkog osiguranja, koji nisu znali za razliku izmedju samouprave i suvereniteta, nego i u vladinim krugovima, kojima nije nikako išlo u račun, da tu bude jedan ured, koji se smije držati lih zakona, a da ne bude njoj, eksponentu vladajuće političke struje, podredjen. Kako je taj ured shvaćao svoju zadaću, ocrtati ću sa nekoliko riječi. Godine 1912. ili 1913. u vrijeme, kada je gospodin Slavko Cuvaj bio kr. komesarom za Hrvatsku i Slavoniju, imali su se baš providiti izbori za glavnu skupštinu okružne blagajne u Zagrebu. Kada je to doznala zagrebačka policija, ona je pozivom na nekakvu iznimnu odredbu, nekakovu obznanu zabranila te izbore. Pokojni gosp. Ancel kao ravnatelj okružne blagajne u mjesto, da stvar predloži svojoj predpostavljenoj oblasti, iznio ju je samo pred svoje ravnateljstvo, koje je odredbu redarstva uzelo na znanje i obustavilo daljnji rad za te izbore. A šta je učinio zloglasni kr. zem. ured, prototip birokratizma i neprijatelj slobode? Upravio je iz vlastite pobude na gospodina kr. komesara predstavku, izloživši mu u kratko, da se izbori u radničkom osiguranju ne tiču u opće redarstva, da je vrhovni državni nadzor nad tom institucijom isključivo povjeren njemu, naime zemaljskom uredu. Na ovu predstavku izdane su primjerene upute redarstvu u smislu predstavke zemaljskog ureda, a izbori za glavnu skupštinu okružne blagajne zagrebačke provedeni su bez smetnje usprkos iznimnog stanja, u kojem se je nalazila onda Hrvatska i Slavonija. Taj isti zemaljski ured izradio je osnovu pravilnika za sudove radničkog osiguranja i tražio od bivše kr. zemaljske vlade odrešito, da se to sudovanje provede. On je izradio osnovu banske naredbe o posredovanju općina, naročito kod ubiranja prinosa. On je tražio energično od vlade, da se ispravno primijene nesretno stilizovane ustanove zak. čl. XIX : 1907. u pogledu bolnica. A da nije uspio kod vlade, glavna je krivnja, na onim elementima interesovanim u radničkom osiguranju, koji su mu neprestano pucali u ledja, kako bi onemogućili provedbu njegovog vrhovnog načela, da se imade primijenjivati samo zakon i da se tako dugo, dok ovaj postoji, ne može ništa činiti, što je s tim zakonom i s ispravnim tumačenjem istoga u protimbi. Piscu ovih redaka pripovjedao je u svoje vrijeme jedan još danas živi visoki funkcijonar tog zloglasnog zemaljskog ureda, kako mu je pokojni podban g. Levin Čavrak, nagovarajući ga, da odstupi donekle od strogog tumačenja zakona, — g. Čavrak kao politička osoba trebao je za svoju politiku stanovite elemente — predbacio »Ta Vi ste još uvijek sudac!« Što se napokon spomenute po g. Glumcu epizode sa »zapetom« tiče, to čini se, g. Glumcu, nije poznat onaj klasički primjer »ibis redibis numquam peribis in bello«, a još mu je manje poznato, premda si vindicira pravo kritike o tumačenju zakona, da su u svim temeljitijim pravnim školskim knjigama posvećena cijela poglavja pitanju interpunkcija i važnosti istih kod tumačenja zakona.

Digitized by Google

A sada na samu stvarnu kritiku gospodina Glumca, u koliko se ista, s dopuštenjem, može nazvati stvarnom.

Prigovori gospodina Glumca su dvojaki. Jedni se odnose na organizatorne odredbe zakona i naročito na ustrojstvo Suzora, a drugi na sam rad tog ureda.

Gospodin Glumac prigovara prije svega centralizaciji, koja se očituje u tomu, što je zakon proglasio jedinim nosiocem osiguranja Suzor, dok su ostali uredi i blagajne tek njegovi mjesni organi. Premda ova tvrdnja baš ne stoji, jer je zakon ostavio još uvijek široki krug vlastitog djelokruga tim i po njem nazivanim mjesnim organima, moram, da prije svega istaknem, da je baš jedna odlika našeg zakona naprama sličnim zakonima drugih država, što je razmjerno više centralizirao radničko osiguraje. Ako igdje, a to kod osiguranja dolazi do uporabe zakon velikih brojeva. Samo kod razmjerno velikog broja članova mogu se ustanoviti stanoviti stalni fakti, samo kod velikog kruga osoba može se primijećivati stalan broj oboljenja, stalan broj smrti, stalan broj porodjaja, pa stoga se i samo kod velikog kruga osoba može mjeriti, a prema tomu i preuzeti riziko za oboljenja, nezgode, smrt i t. d. Kod uskog kruga osoba može se dogoditi, da u isti čas oboli i polovicu njih, pa i svi, pa odakle uzeti onda sredstva, da se svi ti opskrbe? Čim je nasuprot krug osoba veći, manje je vjerojatno, da će odmah polovica istodobno oboliti ili pomrijeti. Što rade stoga privatni osiguravajući zavodi? Da se oslobode prevelikog rizika, koji nastaje za njih iz premalenog kruga osiguranih osoba, oni si riziko porazdijele i reosiguravaju svoje osiguranike, drugim riječima oni proširuju svoj vlastiti krug osiguranika. Da je naš zakon, recimo, po ćefu g. Glumca proveo decentralizaciju, te primjerice svaki okružni ured proglasio samostalnim nosiocem osiguranja za njegovo područje, mnogi bi krajevi u opće ostali bez osiguranja, jer bi kako to gospodin Glumac na strani 522. i predvidja, usljed specijalnih prilika onih krajeva dotični okružni uredi morali s vremenom obustaviti svoje poslovanje. A tomu su autori našeg zakona htjeli da predusretnu. Što više, ti su autori dobro znali, da se u ovoj državi, u kojoj je do prevrata bilo velikih dijelova bez ikakovog radničkog osiguranja i gdje je ovo osiguranje nailazilo, a i danas nailazi na znatan otpor i nerazumijevanje, može osiguranje provesti jedino putem centralizacije. Mnogi smo se protivili centralizaciji, pa nas i nisu zvali na one ankete, ali se nismo protivili centralizaciji iz tehničkih razloga osiguranja — ta dobro smo znali, da je ta centralizacija najsavršeniji način osiguranja — nego smo se protivili iz političkih razloga i što smo se bojali, da će danas sutra prevagnuti oni, koji su uopće protivnici osiguranju, pa će nam uništiti i ono osiguranje, koje imamo zahvaliti na žalost tudjinskim vladama. Da nema centralizacije, predratna Srbija nikad ne bi došla do modernog osiguranja, a i Bosna ne bi imala osiguranja proti nezgodama.

Gospodin Glumac ističe naročito, da je posljedica centralizacije, da su i činovnici, a i ravnateljstva mjesnih organa, koja, kako znamo, sastoje iz interesenata, iz zastupnika poslodavaca i radnika, desinteresovani na uspjesima osiguranja, dok bi kod decentralizacije pokazivali mnogo veći interes za instituciju. Ovo priznanje zbilja otkriva jednu vanredno žalosnu činjenicu, te je baš dokaz za to, da centralizacija nije provedena u onoj mjeri, kako bi to iziskivao interes institucije, čiju opravdanost prema gospodinu Glumcu svi priznaju. Ova konstatacija gosp. Glumca najrečitiji je argumenat za to, da se kod eventualne rivizije našeg zakona ima dokinuti svaki samostalni djelokrug mjesnih organa, te iz ovih stvoriti lih ekspoziture Suzora, koji je i sada izgradjen po principima najšire autonomije (odbori interesenata, izbor činovnika i t. d.). Kako liberalno shvaća Suzor svoj »birokratski« djelokrug, dokazuje i činjenica, spomenuta po gosp. Glumcu, da je čak simulantu dao pravo. Gospodin Glumac ističe, kako se kraj centralizacije liječnici ne će da izvrgavaju svojom strogošću prigovorima članova, koji po svojim zastupnicima u ravnateljstvu suodlučuju o sudbini liječnika, a ni činovnici ne će da se izvrgavaju gnjevu poslodavaca strogim utjerivanjem prinosa. Sve ove činjenice govore jasno za to, da interesenti kod nas još uopće nisu zreli za samoupravu i trebaju zaista ono tutorisanje, kojemu toliko prigovara g. Glumac. On osobito podvlači, kako su poslodavci kadri upravljati svojim poduzećima, kako država njima, pa i radnicima daje pravo, da biraju čak narodne poslanike, pa se čudom čudi, zašto ti isti poslodavci i radnici ne bi mogli samostalno bez tutorisanja upravljati okružnim uredima. Što se vodjenja privatnih poslova tiče, gospodin će Glumac naći naj-

Digitized by Google

bolji odgovor u statistici o stečajevima, koju i sam spominje, a što se izbora skupštinskih poslanika tiče, ne smijemo zaboraviti, da je narod kao cjelina suveren, ali nisu suvereni njegovi pojedini dijelovi. Kad poslodavac X i radnik Y glasuju za narodnog poslanika, onda glasuju u ime cijelog naroda države SHS, a nipošto u ime oblasti sarajevske ili krajiške. U ostalom što je taj suvereni narod dosada polučio svojim izborima, vidimo od dana u dan sve više, pa volimo, da o tom i ne govorimo.

Što se pako paralele izmedju uprave okružnih ureda i uprave općina tiče, to moram upozoriti g. Glumca na to, da te općine i te kako stoje pod tutorstvom centralnih nadleštava, a to mora donekle i biti, jer bi se inače jedinstvo države raspalo na toliko malih državica, koliko ima u zemlji općina.

Gospodin Glumac doduše takodjer dozvoljava, da samouprava ima delati u okviru zakona (3. alineja odozdo str. 519.), hvali pače i autonomni državni ured — u Francuskoj (4. alineja odozgo na str. 518.), samo se ljuti na naš Suzor i na već pokopani zemaljski ured.

I unifikaciji prigovara gosp. Glumac. On doduše priznaje i sam, da unifikacija daje koristi (predzadnja alineja na str. 521.), pače i ističe tu korist — prištednja upravnih troškova usljed istovremenog obavljanja poslova, zajedničkih raznim vrstima osiguranja —, no istodobno tvrdi, da se ta korist ipak ne postizava sadanjom unifikacijom (alineja 2. na str. 522.). Gospodin Glumac tvrdi, da se ne postizava, a obrazloženje te kategoričke negacije ostaje nam naprosto dužan.

Jest, velika prednost unifikacije leži baš u vanrednom pojeftinjenju uprave, pa je to upravo jedan g o l e m i n a p r e d a k n a š e g z a k o n o d a v s t v a naprama onomu u inozemstvu. Prigovor gospodina Glumca, da unifikacija donosi sa sobom prevelike terete za i najsposobnije i najspretnije lice (zadnja al. na str. 521.), mislio je očito direktora okružnog ureda, opet vrlo čudno svjetlo baca na sposobnosti njegovih kolega, pa držim, da mu ti baš ne će biti za to osobito zahvalni. U ostalom svatko zna, da nijedan šef ureda, pa ni onaj okružnog ureda ne obavlja sve poslove sam, nego ima pomoćnikâ, pa prema tomu osobno ima samo da vodi nadzor i da daje direktive. Prigovor gosp. Glumca samo dokazuje, što je na žalost i onako dobro poznato onima, koji imaju uvida u prilike našeg radničkog osiguranja, da su kod popunjavanja činovničkih, a naročito i šefovskih mjesta u radničkom osiguranju prečesto odlučni sasma drugi momenti, nego li kvalifikacija i sposobnost.

Gospodin Glumac krivi unifikaciju, što grana osiguranja za slučaj bolesti troši novac, koji je namijenjen grani osiguranja u nesrećnim slučajevima (al. 4. na str. 522.), pače proriče neminovni slom i ove potonje grane osiguranja, ako »mjerodavni« ne poslušaju njegov Catonski ceterum censeo (al. 4. na str. 530.), pa ne dokinu odmah taj zloglasni Suzor. Pitam gospodina Glumca, kako bi si bili pomogli okružni uredi, da usprkos slabog inkasa, koji je jedva dokaz oduševljenja poslodavaca stanovitih krajeva za radničko osiguranje, pokriju prolazno velike izdatke ne za upravu, nego za podpore našeg, na polju madžarskog feudalizma nastalog zakona. Povišenju prinosa se gospodin Glumac protivi (al. 3. na str. 525. i predzadnja alineja na str. 530.), a i restringiranju potpora se čas protivi (al. 1. na str. 529.), a čas opet privoljuje (zadnja alineja na str. 530.). Kako dakle uravnotežiti primitke i izdatke radničkog osiguranja? To gospodin Glumac i sam pravo nezna, pa je očito tu i u neprilici, kao što je zagazio u grdnu nepriliku, kada je ne shvativ referate gosp. direktora Albina Bauera i gosp. gen. direktora Glasera, sam priznao u trećoj alineji odozdo na strani 529., da izgleda, da struna na gudalu nije uredna. Samo iz skromnosti propustio je ali priznati, da se radi o n j e g o v o m gudalu.

Gospodin Glumac opetovano kaže, da je Suzor glomazan, pa se poziva na inozemstvo. Žalibože nije naveo one podatke, koji bi govorili za njegovu tvrdnju, pa sam primoran ove malo nadopuniti. U zadnjoj alineji na strani 519. spominje, da je u Njemačkoj u godini 1912. bilo 21.659 blagajna, misli očito bolesničkih, sa 13,217.705 članova. Prema tomu odpadalo bi na jednu bolesničku blagajnu poprečno oko 600 članova. Kako na drugom mjestu (al. 5. na str. 520.) i sam priznaje, da mali zavodi nisu dorasli svrsi, to je glomaznost očito protegnuo na osiguranje proti nezgodama. A što vidimo u tom pogledu u klasičkoj Njemačkoj? Godine 1912. bilo je u Njemačkoj 114 profesionalnih udruga sa okruglo 25 milijona članova (Révai lexikon, svez. 14. str. 103.). a godine 1921. bilo je 112 profesionalnih udruga sa

Digitized by Google

25,576.147 članova (Radnička zaštita od g. 1923. str. 207.). Prema tomu odpadalo je tamo poprečno na jednu profesionalnu udrugu preko 200.000 članova, a ima ih sigurno i takovih, kojih broj članova daleko prekoračuje taj poprečni broj, pa se približuje broju 500.000, koliko mi imamo danas članova u cijeloj državi. A šta je u Austriji? Tamo je i prema podacima gospodina Glumca (al. 1. str. 520.) bilo 1911. godine 3,779.008 članova. Ako samo taj broj razdijelimo na osam bivših austrijskih zavoda za osiguranje za slučaj nesreće — prema mojim vrelima bilo ih je i preko 4 milijona — otpada na jedan austrijski zavod poprečno 472.376 članova. U koliko je dakle Suzor glomazniji od njemačkih i austrijskih zavoda?

U opće gospodin Glumac nekako čudno operiše sa ciframa.

Da dokaže svoju tezu, da je Suzor preskup (3. alineja odozdo na str. 528.) u odnosu prema okružnim uredima, izračunava, koliko otpada od upravnih, ličnih i stvarnih troškova na jednog činovnika kod okružnih ureda, a koliko kod Suzora. Sam je taj postupak neispravan, jer se kod prosudjivanja visine plaće namještenika smiju i mogu uzeti u račun s a m o lični izdatci. No što je još interesantnije, gospodin Glumac uzima za okružne urede podatke iz godine **1924.**, a za **Suzor** preliminar za godinu **1926.** Samo je šteta, što radničko osiguranje ne postoji u našoj zemlji u sadanjoj formi barem 50 godina, onda bi gospodin Glumac mogao uzeti za okružne urede podatke iz prve godine, a za Suzor one iz petdesete godine postojanja.

U dokaz skupoće naše cjelokupne organizacije radničkog osiguranja, dakle mjesnih organa i Suzora zajedno (al. 2. na str. 532) navodi gospodin Glumac činjenicu, da se u Austriji troši na upravne troškove 8%, a kod nas 18·98%. Nemam na žalost podatke za naše osiguranje i za austrijsko baš iz iste godine, ali to ne čini ništa, jer to nije slučaj kao kod plaća raznih kategorija činovnika iste zemlje. Uzimam one podatke, koji mi stoje ovaj čas na raspolaganje, a izmedju tih one, koji si stoje vremenski najbliže. Prema računu gubitka i dobitka za vrijeme od 1. VII. 1922. do 31. XII. 1923. (Radnička Zaštita od g. 1926. str. 213.) iznosili su upravni troškovi naših mjesnih organa 15·10% prihoda, daklem u glavnom prinosa, dok su prema podatcima austrijskog osiguranja za godinu 1921. (Radnička Zaštita za godinu 1924. str. 309.) kod tamošnjih mjesnih organa iznosila 13·2%, a kod kotarskih bolesničkih blagajna napose 13·9%. Razlika dakle na našu štetu za 1·9%, odnosno 1·2%, što je lako pojmivo, ako uočimo činjenicu, da je to prvi račun gubitka i dobitka radničkog osiguranja cijele kraljevine SHS, dok je ono u Austriji organizovano već nekih 40 godina.

Kad govori o opetovano palim predlozima zaslužnih i iskusnih radnika na polju našeg osiguranja, da se napokon strožom stilizacijom, odnosno promjenom odredaba smanje izdaci za porodilje, gospodin Glumac povišenim tonom (zadnja alineja na str. 524.) konstatira, da dojiljska i rodiljska potpora zajedno iznose godine 1924. tek 3·1%, pa sve kad bi se i posve ukinule, ne bi to otstranilo »crnih dana« na naše osiguranje. Svatko zna, da odviše liberalna stilizacija § 49. ZOR upliva na znatan broj stavaka računa gubitka i dobitka, pa da se, recimo, zbilja dokinu sve potpore za slučaj porodjaja, da bi to značilo daleko više od 3·1%. Ja sam uzeo samo ove stavke za g. 1924.: potpore porodilja osiguranih članova 2·20%, isto za obiteljske članove 0·49%, oprema djece osiguranih članova 0·63%, isto za obiteljske članove 4·04%, potpore za dojilje 0·22%, primaljske pristojbe za osigurane članove 0·19%, isto za obiteljske članove 0·75%, svega skupa 8·52%. Ako to sravnimo s propisom prinosa, dobili bismo bagatelu od 16½ milijona dinara. A nemojmo zaboraviti, da imade još i daljnjih vrsti izdataka, na koje takodjer nepovoljno upliva današnja stilizacija § 49. ZOR. Na to, razumije se, nitko ne misli, da se ove vrsti potpora dokinu, ali je ipak čudno, da se osiguravaju sigurne činjenice. Po svom pojmu svrha je osiguranju, da očuva osiguranoga od šteta, koje mu mogu prouzročiti dogadjaji, za koje se samo zna, da eventualno mogu nastati, ali za koje nije nikako sigurno, da će u opće i kada će nastati. A zar žena, koja stoji 3 mjeseca pred porodjajem, nezna sasma sigurno, da će unutar razmjerno kratkog vremena roditi?

No gospodin Glumac ne samo što zagovara ovaj apsurdum sadanjeg zakona, nego bi želio prigodom revizije, da unese još nekoliko takovih apsurda u zakon. Čovjeku naprosto pamet staje, kada čita zahtjev jednog bivšeg ravnatelja okružnog ureda, da se osiguranje za slučaj nezgode protegne i na slučaj, kada radnika u nje-

Digitized by Google

govom privatnom stanu usmrti jedna trula greda (al. 2. na strani 531.). Zar to spada u osiguranje za slučaj nezgode? Ovo može da bude predmetom osiguranja za slučaj starosti, obnemoglosti i smrti, ali se apsolutno ništa ne tiče osiguranja za slučaj nezgode.

Osobito me je zanimalo, što misli gospodin Glumac postaviti na mjesto tog tako omraženog Suzora. Pošto sam se teškom mukom progrizao kroz njegov dugi članak, u kojem uz malo zaboravnosti nalazi svoj račun svaki od glavnih faktora radničkog osiguranja, i radnici i poslodavci i činovnici i liječnici, naišao sam napokon na predlog, da po njem zamišljeni suvereni okružni uredi, odnosno autonomne jedinice stvore savez s ovim zadaćama: jedinstveno tumačenje zakona, kontrola autonomnih jedinica, da rade po zakonu i da se ne čine zloupotrebe, statistika i zajednički izvještaji osiguranja, uredjenje i vodjenje zajedničkih ustanova, nabava zajedničkih potrepština, obrazovanje zajedničkih rezervnih fondova, uredjenje činovničkog i liječničkog pitanja, plaća i penzija, socijalna higijena, gradnja radničkih stanova, riziko za rente i slično, sve ono, što danas radi i središnji ured, tek su izostale stalne rente.

Kada dakle djelokrug ostaje skoro isti, nije li onda svejedno, da li se taj ured zvao središnji ured ili savez? Zar savez ne će trebati direktore, načelnike, sekretare i t. d.? Ili će moguće činovnici i funkcijonari decentraliziranih okružnih ureda i novo zamišljenih zavoda za osiguranje za nezgode raditi savezu badava? Gospodin Glumac tvrdi na strani 528. (alineia 5.), da bi Suzoru bila dosta jedna trećina činovnika, ali dokaz za tu svoju tvrdnju ostao nam je dužan.

Gospodin Glumac zagovarajući savez na mjesto Suzora sigurno misli na saveze blagajna u Austriji i Njemačkoj. Na žalost nije si uzeo truda naći i statistiku o broju i troškovima tih saveza, no na jedno je, čini se, svakako zaboravio, a to je činjenica, da ti austrijski i ti njemački savezi blagajna otpremaju lih poslove osiguranja za slučaj bolesti, a taj naš nesretni Suzor obavlja agende ne samo tih saveza, nego i onih 112 njemačkih profesionalnih udruga — za agende, što ih na polju osiguranja za slučaj nezgoda vrše sada naši okružni uredi, postoje u Njemačkoj ekspoziture profesionalnih udruga, zvane sekcije —, odnosno veći dio agenda bivših 8 austrijskih zavoda.

Što se pako rada Suzora tiče, to je dosta pročitati članak g. B. Haberla u Radničkoj Zaštiti od g. 1927. strana 1. i sl. U ostalom svatko zna, da je taj ured imao da svlada goleme poteškoće, da u jednoj zemlji sa toliko raznih pravnih područja i gdje su cijeli krajevi bili bez svakog radničkog osiguranja, uvede tu instituciju, pa bio čovjek prijateljski ili neprijateljski raspoložen prema činovničtvu tog Suzora, jedno mora priznati, da su orijaški posao svladali. Da kraj toga nije baš sve ispalo tako, kako bi mi željeli, leži u samoj naravi stvari i jer smo kanačno svi ljudi, a ne bogovi.

Dirati danas u organizaciju radničkog osiguranja, a naročito u centralizam i unifikaciju, znači radničko osiguranje baciti barem za 30 godina natrag. To bi bio golemi grijeh. Organizatorne ustanove našeg zakona nastale su na temelju m n o g o g o d i š n j e g i s k u s t v a, kako sam to već obrazložio u mom članku »O reformi zakona o osiguranju radnika« u broju 5. Merkurovog Vjesnika za g. 1926. (str. 65. i 66.). Mi smo imali u našim krajevima posve autonomne okružne urede, zatim od g. 1908. dalje umjerenu centralizaciju, a od g. 1922. još nešto jaču centralizaciju, pa bi bila ludost vratiti se na staro nevaljalo.

Nego da svršim!

Nedvojbeno je, da institucija našeg radničkog osiguranja poboljeva. Bolest, na kojoj boluje, nemojmo si tajiti istine, je demagogija. Toj bolesti nije nikako kriva organizacija, a ako je ona na tom što kriva, krivnja leži u tom, što ta organizacija daje mogućnost, da samu instituciju, koja bi morala visoko stojati nad uplivom ljudskih strasti i slobaća, neprestano zapljuskuju demagoški valovi mutne Marice, prijeteći joj, da je progutaju. Dužnost je stoga svih onih, koji imadu da se brinu za tu instituciju, da je od tih valova obrane i da zapriječe, da ti valovi ne bi jednog dana probili dosada jošte dosta čvrste nasipe radničkog osiguranja.

Digitized by Google

Fran Visintin:

O zastari regresnih tražbina Središnjeg Ureda za osiguranje radnika po §§ 96. i 98.

Povod ovome prikazu pruža mi obrazloženje osude ljubljanskog zemaljskog suda (sudbenog stola) od 30. oktobra 1926. br. Cg Ia 946/25, kojom je taj sud odbio regresnu tužbu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika protiv gradjevinara V. A.

Species facti je ukratko ova:

Kotarski sud u Ljubljani svojom pravosnažnom osudom od 26. augusta 1922. br. U—VI—1585/22. — pravosnažnost je nastupila posle 7. X. 1922. — pronašao je, da je poslodavčev polir A. A. propustom zaštitnih mera skrivio nezgodu nameštenika A. M., koja se desila 20. jula 1922., te ga je proglasio krivim prekršaja § 335. k. z.

Središnji Ured podneo je dne 7. oktobra 1925. zemaljskom sudu u Ljubljani regresnu tužbu proti poslodavcu. Kotarski je sud u Ljubljani svojim zaključkom od 5. marta 1926. broj U. VI. 1585/22—19. u kaznenom predmetu protiv polira dozvolio obnovu postupka, čime bi ranija osuda ukinuta (§ 358. kazn. postupnika).

Razlozi citirane osude zemaljskog suda u Ljubljani su ovi: »Tužbenom petitu prigovara tužena stranka zastaru. U zakonu o osiguranju radnika, na čijim se odredbama temelji tužbeni petit, nalaze se dve odredbe, koje normiraju pitanje zastarelosti.

§ 96. citiranog zakona gledom na to glasi: Tražbine Središnjeg Ureda za osiguranje radnika po ovom §-u realizovat će se redovnim sudskim putem. — One zastaruju za tri godine od dana izvršnosti kaznene presude, kojom je utvrdjena krivica odnosno propust poslodavca ili pouzdanika.

§ 98. cit. zak. pak glasi: Pravo na naknadu, koje je pomenuto u §§ 96. i 97. ovoga zakona, može se i putem gradjanske parnice realizovati i bez izvršne kaznene osude, ako takva osuda nije bila mogućna zbog uzroka, koji leži u ličnosti onoga, koji je krivicom ili propustom prouzrokovao povredu. Tražbine Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po § 96. zastaruju u tom slučaju u roku od 3 godine iza nesrećnog slučaja.

Zakon, tim svojim odredbama ne rešava dakle sve slučajeve, koji se pojavljuju i koji se ne mogu supsumirati pod netom navedene tekste. Naročito je to slučaj, kad je poslodavac ili njegov pouzdanik pravosnažno odrešen, ili kad se postupak obustavlja zbog uzroka, koji ne leži u ličnosti poslodavca ili pouzdanika, proti kome je kazneni postupak zametnut.

Sud ipak drži, da i za slučajeve, koji nisu expressis verbis rešeni zakonom, važi zastarna odredba § 98. cit. zak., budući da je jasno, da u takvim slučajevima odredba § 96. cit. zak. ne može doći do primene.

Kad se navedene zakonske odredbe uvaže, pravno je stanje za tužioca takovo, da se on za pravovremeno podnošenje tužbe može pouzdano upirati jedino na ono vreme zastare, koje se broji od dana nesreće. Svakako je riskantno za tužioca, ako čeka, kako će uspeti kazneni postupak, hoće li svoju naknadu očuvati od zastare. Može se desiti, da se kazneni postupak otegne preko tri godine od dana nesreće, te da se kazneni postupak posle izmaka toga roka privede kraju bilo obustavom bilo odrešenjem, pa bilo s razloga, koji leže u ličnosti okrivljenoga ili iz stvarnih razloga. U svima takvim slučajevima tužilac riskira svoju naknadu. On dakle snosi riziko, kako će se kaznena parnica proti poslodavcu ili pouzdaniku odvijati i svršiti.

U nazočnom slučaju neosporno je, da je ljubljanski kotarski sud zaključkom od 5. marta 1926. broj U—VI—1585/22—19. u kaznenom predmetu protiv A. A. dozvolio obnovu postupka, te poništio osudu od 26. augusta 1922., kojom je A. A. bio osudjen po §-u 335. k. z. radi nezgode M., koja je predmet nazočne gradjanske parnice; nadalje je neosporno, da je pomenuti zaključak postao pravosnažan, i najzad da je A. A. posle toga zaključka umro, te da je postupak zaključkom od 2. aprila 1926. obustavljen po § 527. k. z.

Digitized by Google

Sud uzima, da se je pojavilo stanje, koje predvidja § 98. z. o. r. naime, da kondemnatornna osuda proti pouzdaniku poslodavca nije bila mogućna zbog uzroka, koji se desio u pouzdanikovoj ličnosti. Valjaló je dakle računati zastarelost od dana nezgode.

Tužilac je podneo tužbu 7. oktobra 1925. dok on sam iznosi, da se je nezgoda desila 20. jula 1922., iz čega je vidljivo, da je od dana, kad je počela teći zastara, do podnošenja tužbe proteklo više od tri godine.

Prigovor zastarelosti je prema tome osnovan.

Primećuje se, da na stvari ne menja ništa činjenica, što je A. A. prvobitno osudjen zbog delikta po §-u 355. k. z. u pogledu M-ove nezgode, čim stoji, da je dotična osuda na osnovu uporabe zakonom predvidjenog pravnog leka pravosnažno poništena i postupak proti A. A. obustavljen; merodavno je konačno stanje kaznenog postupka proti A. A.

Prema tome valjalo je tužbeni zahtev zbog zastare odbaciti.«

Kako je samo sudsko rešenje ispravno, tako je pogrešno pravno mišljenje, koje se ispoljava u obrazloženju. Polazna tačka neispravnog mišljenja jest naopako razumevanje zakonskog teksta: »zbog uzroka, koji leži u ličnosti onoga, koji je krivicom ili propustom prouzrokovao povredu« §-a 98. z. o. r.

Sudsko obrazloženje uzima naime, da pod naredjenje o zastari, kako je ono normirano u §-u 98. z. o. r., potpadaju svi slučajevi, kad nema kondemnatorne osude, dakle kad se kazneni postupak obustavi ili okrivljeni reši od optužbe bilo to s razloga, koji leži u njegovoj ličnosti, bilo sa stvarnih razloga.

Takovo razlaganje mora predmevati, da su naredjenja §§ 96. i 98. z. o. r. o zastarelosti nepotpuna. Jasno je naime, da obustava ili apsolutorna osuda sa stvarnih razloga ne ulazi u okvir naredjenja § 98. cit. zak. no niti u okvir naredjenja § 96. cit. zak., jer se ovde iziskuje kondemnatorna osuda. Zato sudsko rešenje i veli, da zakon svojim odredbama o zastarelosti ne rešava sve slučajeve, koji se mogu pojaviti.

Takovo razlaganje mora dalje predmevati, da je zakon i u drugom pogledu loš, jer prouzrokuje neizvesnost o sudbini naknade Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Zato sudsko rešenje i tvrdi, da Središnji Ured za Osiguranje Radnika riskira realizovanje svoje naknade, ako čeka uspeh kaznene parnice. Medjutim, kad pomno promotrimo i jedno i drugo naredjenje o zastarelosti, vidimo, da je stilizacija tih naredjenja doduše nezgodna, ali da pomenuta naredjenja stvarno rešavaju sve slučajeve, koji se uopšte mogu desiti, te da nema nikakova rizika za realizovanje regresnog zahteva.

Već činjenica, da vreme zastare predvidjene u §-u 98. z. o. r. počima teći od dana nezgode, dakle od postojanog dana, upućuje, da uzroci, koji leže u ličnosti okrivljenoga, ne mogu biti oni, zbog kojih se kazneni postupak obustavlja ili se okrivljeni osudom rešava od optužbe, budući da u tom slučaju dolazi u pitanje neizvesno vreme. Predmevanje takovih uzroka kao onih, koji leže u ličnosti okrivljenog, stvara disharmoniju. No zadatak tumačenja jest, da se pojedina zakonska naredjenja razlažu tako, da ona tvore organičnu celinu, naročito kad su u neposrednoj medjusobnoj vezi, kao što je slučaj s jedne strane s onima, koja su sadržana u jednom te istom §-u (§ 98. z. o. r.) s druge strane s naredjenjem § 98. i naredjenjem § 96. z. o. r.

Dalje i zakonske reči: »ako takova osuda nije bila mogućna zbog uzroka« govore za mišljenje, da uzroci, »koji leže u ličnosti,« ne mogu biti oni, koji su ranije pomenuti. Već se može raditi samo o takovim uzrocima, koji a priori isključuju mogućnost kondemnatorne osude i prema tome i sam kazneni postupak.

Na posletku i po samim rečima »uzroci, koji leže u ličnosti« može se zaključiti, da takovi uzroci ne mogu biti: n. pr. smrt ili abolicija (amnestija) u smislu čl. 50. Ustava, budući da se ovi uzroci mogu pojaviti kod svakog okrivljenoga i prema tome ne »leže u ličnosti«. Još manje mogu biti takovi uzroci oni stvarni uzroci, zbog kojih se postupak obustavlja ili se izriče apsolutorna osuda, opet s jasnog razloga, jer se to može desiti kod svakog okrivljenoga.

Pomno razmatranje samog naredjenja § 98. z. o. r. dovodi dakle zaključku, da tamo predvidjeni uzroci moraju da budu uzroci svoga roda, a nipošto gore pomenuti uzroci.

Digitized by Google

Ali do istog zaključka dolazimo dovodeći u logičnu vezu naredjenje § 98. i naredjenje § 96. z. o. r.

To poslednje naredjenje utvrdjuje naime pravo regresa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika samo za slučaj, da je poslodavac ili njegov pouzdanik pravosnažno osudjen radi krivice ili propusta. Nema li pravosnažne kondemnatorne osude ili bude li takova osuda poništena kao što u nazočnom slučaju, pravo regresa uopšte ne nastaje odnosno već nastalo pravo prestaje.

Pogrešno je prema tome uzimati, da za slučaj obustave kaznenog postupka ili apsolutorne osude, Središnji Ured ima još uvek mogućnost realizovanja svog regresnog prava putem same gradjanske parnice, u koliko nije nastupila zastarelost, propisana u § 98. z. o. r. Pravo regresa ne nastaje već krivicom ili propustom poslodavca ili pouzdanika, nego istom kaznenom kondemnatornom osudom.

Zakonodavac je tim svojim naredjenjem ustanovio odstupak od opšteg pravnog pravila (vidi n. pr. § 268. austr. gr. p.), da je gradjanski sudac vezan samo za kondemnatornu osudu kaznenog suda, i da prema tome nije vezan za apsolutornu osudu. U poslednjem slučaju civilni sud ovlašten je, da usprkos apsolutorne osude ispita i eventualno ustanovi krivnju tuženoga, te da ga na temelju tako utvrdjene krivnje osudi na naknadu štete. Takvu ovlast zakon o osiguranju radnika oduzeo je civilnome sudu.

Kako pravo regresa prestaje poništenjem već pravomoćne kaznene kondemnatorne osude, to sledi, da će poslodavac, koji bude kazneno osudjen, i sledstvom toga bude platio naknadu bilo već na osnovu same kaznene osude bilo na osnovu civilne osude, koja se temelji na kaznenoj osudi, imati pravo da traži povratak isplaćene sume (§ 1435. o. g. z.).

Kad sve do sada izneto dolično uvažimo, možemo sa lakoćom ustanoviti, koji su to uzroci, »koji leže u ličnosti« poslodavca ili njegova pouzdanika.

Iz reda tih uzroka izuzete su sve one okolnosti, koje isključuju krivnju, budući da se te okolnosti moraju istom utvrditi u kaznenom postupku. S obzirom na postojanu polaznu tačku vremena zastarelosti ne mogu takve okolnosti predstavljati uzroke, koji leže u ličnosti, jer bi se time zaista ustvario riziko, o kome je reč u obrazloženju sudske osude, dok zakon ne sme da stvara riziko a niti ga je ustvario.

U §-u 98. z. o. r. navedeni uzroci jesu oni, koji stanovita lica egzimiraju od sudske vlasti naše države t. j. oni, zbog kojih nema uopšte mesta kaznenom postupku. Ti uzroci osnivaju se na državnom ili medjunarodnom pravu i državnim ugovorima.

Na prvom mestu je to vladalac na temelju § 55. Ustava.

Dalje lica, koja se smatraju eksteritorijalnima:

1. Inostrani suvereni sa njihovim porodicama, osim ako su u službi naše države, nadalje kućani i sluge inostranih vladalaca, koji su državljani tih vladalaca (§ 61. austr. i 58. hrv. kaznenog post.).

2. Inostrani poslanici, koji su akreditirani kod našeg dvora, njihove obitelji i osoblje, koje pripada poslanstvu. Osim toga: kućani i sluge inostranih poslanika, koji su državljani one države, kojoj pripada i poslanik (§ 61. austr. i § 58. hrv. kazn. post.).

3. Konzuli u ograničenoj meri (glede prestupaka i prekršaja).

4. Vojska i odeli vojske stranih država, koji u prijateljskim prilikama borave u ovozemstvu.

5. Lica koja na osnovu svedočke pozivnice dolaze iz strane u našu zemlju kao svedoci. Glede lica ad 3., 4. i 5. samo, u koliko je to odredjeno državnim ugovorima.

U slučaju, koji tvori predmet sudskog rešenja, nije postojao ni jedan od nabrojenih uzroka; tu se nije pojavio jedan od uzroka, zbog koga kazneni postupak ne bi bio dopušten. Prema tome pogrešna je i primena naredjenja o zastarelosti predvidjenog u §-u 98. z. o. r.

Tužbeni zahtev Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika morao se odbiti iz sasvim drugog razloga. **Tužbeni zahtev morao se odbiti, jer je nestalo zakonskog osnova za realizovanje naknade, naime kaznene kondemnatorne osude (§ 96. z. o. r.) i nipošto zbog zastarelosti predvidjene u §-u 98. z. o. r.**

Na posletku da ukažemo na nezgodnost stilizacije odnosnih naredjenja §§ 96. i 98. z. o. r.

Digitized by Google

Pre svega upozorava se na nejasnost zakonske terminologije. Poslednji stav §-a 96. z. o. r. govori o »redovnom sudskom putu«, dok 1. stav §-a 98. z. o. r. govori »o putu gradjanske parnice«.

Za jedan te isti pojam, trebao bi zakon da upotrebljuje jedan te isti izraz. U nazočnom slučaju vidimo dva različita izraza. Ipak oni izražavaju isti pojam.

»Redovni sudski put« § 96. z. o. r. znači ono isto što i »put gradjanske parnice«. To se razabire iz daljeg naredjenja § 96.: »One zastaruju za tri godine od dana izvršnosti kaznene presude.« Posle pravomoćnosti kaznene presude, Središnji Ured za Osiguranje Radnika može gradjanskom parnicom, da utuži naknadu, no u zastarno vreme od tri godine.

Ujedno se upozorava, da zakon tom svojom odredbom zanemaruje adhezijski postupak normiran u austr., hrv. i srpskom kaznenom postupku (§ 366. odnosno § 307. odnosno § 295. i sledeći), da već kazneni sud reši i pitanje naknade.

Obradjena naredjenja §§ 96. i 98. z. o. r., da budu jasna, trebala bi da glase ovako:

»Tražbine Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po ovom §-u realizovaće se jedino za slučaj, da krivica odnosno propust poslodavca ili pouzdanika bude utvrdjena izvršnom kaznenom presudom.

Ako o naknadi ne bude već rešeno kaznenom presudom, tražbine realizovaće se putem gradjanske parnice. U tom slučaju one zastaruju za tri godine, od dana izvršnosti kaznene presude« (§ 96.).

»Pravo na naknadu, koja je pomenuta u §§ 96. i 97. ovoga zakona, može se putem gradjanske parnice realizovati i bez izvršne kaznene presude, ako uopšte nema mesta kaznenom postupku, zbog uzroka koji leži u ličnosti onoga, koji je krivicom ili propustom prouzrokovao povredu.

Tražbine Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po §-u 96. zastaruju u tom slučaju u roku od tri godine iza nesrećnog slučaja« (§ 98.).

Ante Babić, činovnik OUZOR Varaždin.

Formule, koje se odnose na prinose radničkog osiguranja i prireze radničke zaštite.*

Naredbom M. S. P. od 18. II. 1925. broj U 86/IV., kojom je snižena prinosna tarifa za prinos osiguranja protiv nesreće na 5% obezbedene nadnice za postotak opasnosti 100, znatno je pomoženo poslodavcima, ali i odmoženo propisivačima prinosa kod mjesnih organa Suzora, jer je time propis toga prinosa kompliciran, pa sada iziskuje najviše vremena.

Dr. Gentner iznio je u svomu članku u R. Z. VIII. str. 326. formulu, pomoću koje dolazimo do toga prinosa za jednu računsku operaciju prije, nego na način, koji je propisan okružnicom Suzora od 2. III. 1925. broj 5980/25. (R. Z. VII. str. 114.). Time je Dr. Gentner mnogo pridonio pojednostavljenju, dakle i brzini propisa prinosa, no budući da on nije posve povukao konsekvencije iz svojih formula, a nije ni iscrpio predmeta sa svoja 2 članka o formulama za izračunavanje prinosa, nastojati ću da to učinim ovim člankom.

Gdje treba, upozoriti ću na već iznesene formule po Dru. Gentneru. Upotrebljavati ću iste kratice, koje je stvorio Dr. Gentner. Te su kratice na prvi pogled jasne, pa bi bilo poželjno, da ih Suzor propiše kao obligatne, jer bi se time prištedilo mnogo piskaranja.

Posebno ću iznijeti formule, koje vrijede za vrijeme do 31. VII. 1926. i one, koje vrijede od 1. VIII. 1926., i to samo u njihovomu početnom i završnom obliku, da članak ne ispane prevelik. Iz istoga razloga izostavljam primjere, te pravila osim pod A. i D. 3.

---

* T. j. prireze za Radničke Komore i Berze Rada.

Digitized by Google

A. Izračunavanje prinosa osig. protiv nesreće.

1. Okružnicom Suzora određen je slijedeći način računanja

$$P_n = \frac{P_b \cdot 5 \cdot p_o}{6 \cdot 100}$$

Skrativši taj razlomak, dobiti ćemo

2. $$P_n = \frac{P_b \; p_o}{120} \text{ ili}$$

$$P_n = P_b \cdot \frac{p_o}{120} \text{ ili}$$

$$P_n = P_b : \frac{120}{p_o}.$$

Razlomak $\frac{120}{p_o}$ označiti ćemo sa r. Dakle

3. $$P_n = \frac{P_b}{r}.$$

P r a v i l o: Prinos osiguranja protiv nesreće dobijemo, ako prinos osig. protiv bolesti razdijelimo kvocijentom broja 120 i postotka opasnosti.

Time je sveden propis prinosa za nesreću na jednu računsku operaciju, no taj će način računanja imati praktičnu vrijednost samo za neke postotke opasnosti.

Tako je r za $2\% = 60$, $4\% = 30$, $6\% = 20$, $12\% = 10$, $16\% = 7{\cdot}5$, $20\% = 6$, $25\% = 4{\cdot}8$, $48\% = 2{\cdot}5$. Za 1% ($r = 120$), 3% ($r = 40$), 5% ($r = 24$), 8% ($r = 15$), 10% ($r = 12$), 15% ($r = 8$), 24% ($r = 5$), 30% ($r = 4$), 40% ($r = 3$), 50% ($r = 2{\cdot}4$), 60% ($r = 2$), 75% ($r = 1{\cdot}6$), 80% ($r = 1{\cdot}5$), 96% ($r = 1{\cdot}25$) i 100% ($r = 1{\cdot}2$) dobivamo za r također praktične brojeve, no ti postoci opasnosti rijetko dolaze u praksi.

$$P_n = \frac{P_b}{r} \text{ ili}$$

$$P_n = P_b \cdot \frac{1}{r}.$$

Faktor $\frac{1}{r}$ označiti ćemo s f. Dakle

4. $$P_n = P_b \; f.$$

P r a v i l o: Prinos osig. protiv nesreće dobijemo, ako prinos osig. protiv bolesti pomnožimo faktorom, koji izračunavamo dijeljenjem broja 1 s kvocijentom broja 120 i postotka opasnosti.

Ta je formula, odn. pravilo praktično samo za postotke opasn. 6 ($f = 0{\cdot}05$), 12 ($f = 0{\cdot}1$) i 48 ($f = 0{\cdot}4$).

5. Budući da je P_n od 1. I. 1925. jednak 5% ob. n.* za p_o 100, slijedi, da je P_n, koji se propisuje po prinosnoj tarifi, koja vrijedi od 1. I. 1925., pet šestina toga prinosa, koji se od istoga P_b i uz isti p_o propisivao do 31. XII. 1924. god.

Dakle prinos osig. protiv nesreće možemo počevši od 1. I. 1925. izračunati i tako, da taj prinos izračunat po tarifi važećoj do 31. XII. 1924. pomnožimo s $\frac{5}{6}$ ili brojem 0·833333.

$$P_n = p_o \text{ od } \frac{P_b \cdot 5}{6} \text{ ili } P_n = p_o \text{ od } P_o \cdot 0{\cdot}833333.$$

Dakako broj decimala toga broja, koji moramo upotrijebiti, da kao P_n dobijemo broj željene točnosti, ovisan je o veličini P_b pa radi toga, što treba uvijek na to paziti, odnosno raditi s mnogo decimala, taj način računanja P_n nije podesan.

6. Iz rečenoga slijedi također, da se P_n može izračunati i tako, da od izračunatoga odnosnoga postotka (opasn.) od P_b odbijemo jednu šestinu, kao što i

* Obezbeđene nadnice.

Digitized by Google

7. P_n može se izračunati tako, da taj prinos izračunamo od P_b po postotku, koji je jednak $\frac{5}{6}$ postotka opasnosti.

$$P_n = \frac{5}{6} \; p_o \text{ od } P_b.$$

Rekapituliramo li gornje načine izračunavanja P_n po važećoj tarifi, možemo za postotke opasn., koji redovno dolaze u praksi, najbrži način izračunavanja P_n označiti ovako:

$P_{n\ 1\%} = \frac{P_b}{120}$, $P_{n\ 2\%} = \frac{P_b}{60}$, $P_{n\ 3\%} = \frac{P_b}{40}$, $P_{n\ 4\%} = \frac{P_b}{30}$, $P_{n\ 5\%} = \frac{P_b}{24}$, $P_{n\ 6\%} = \frac{P_b}{20}$, $P_{n\ 7\%} = \frac{P_b\ p_o}{120}$, $P_{n\ 8\%} = \frac{P_b}{15}$, $P_{n\ 9\%} = 7{\cdot}5\%$ od P_b, $P_{n\ 10\%} = \frac{P_b}{12}$, $P_{n\ 11\%} = \frac{P_b\ p_o}{120}$, $P_{n\ 20\%} = \frac{P_b}{6}$, $P_{n\ 24\%} = \frac{P_b}{5}$, $P_{n\ 25\%} = \frac{P_b}{4{\cdot}8}$, $P_{n\ 30\%} = \frac{P_b}{4}$, $P_{n\ 31\%} = \frac{P_b\ p_o}{120}$, $P_{n\ 37\%} = \frac{P_b\ p_o}{120}$, $P_{n\ 39\%} = 32{\cdot}5\%$ od P_b, $P_{n\ 47\%} = \frac{P_b\ p_o}{120}$, $P_{n\ 48\%} = 0{\cdot}4\ P_b$, $P_{n\ 57\%} = 47{\cdot}5\%$ od P_b, $P_{n\ 59\%} = \frac{P_b\ p_o}{120}$, $P_{n\ 70\%} = \frac{P_b \cdot p_o}{120}$, $P_{n\ 73\%} = \frac{P_b\ p_o}{120}$, $P_{n\ 87\%} = 72{\cdot}5\%$ od P_b i $P_{n\ 100\%} = \frac{P_b}{1{\cdot}2}$.

Treba spomenuti, da je do 31. VII. 1926. t. j. do dana, do kojega je za P_{rk} vrijedila prinosna tarifa određena rješenjem M. S. P. od 12. IX. 1924. broj C/IV.—1924., bio način računanja P_n određen okružnicom Suzora, zgodan zato, jer je u istomu, ako se vršio propis prinosa samo od VI.—XVIII. nadn. razreda, bio sadržan i P_{rk}.

Stvar stoji ovako:

Ako podijelimo prinos za bolest brojem 6, zatim tim dijeljenjem dobiveni iznos pomnožimo brojem 5 i dobiveni umnožak podijelimo brojem 10, dobiti ćemo uz rečeni uvjet prirez za Radničke Komore propisivan do 31. VII. 1926., jer

$$\frac{P_{b\ VI.-XVIII.} \cdot 5}{6 \cdot 10} = \frac{P_{b\ VI.-XVIII.}}{12} = P_{rk} \text{ do 31. VII. 1926.}$$

Kod propisa prinosa za nesreću dobro će nam doći, ako sačinimo tabelu toga prinosa sastavljenu za jednoga namještenika za sve postotke opasnosti za 30 i 31 dan zaposlenja. Više ne možemo, jer bi tabela bila prevelika.

Primjeri:

$P_b = 2897{\cdot}50.$
$p_o = 48.$

1. $2897{\cdot}50 : 6 = 482{\cdot}91.5$
   2414·55.48
   9658 20
   1931 640
   1158·98,40 $\qquad P_n = 1158{\cdot}98.$

2. 2897·50 . 48
   11590 00
   2318 000
   13908 0,00
   13908 : 12 = 1159 $\qquad P_n = 1159.$
   19
   70
   108

Digitized by Google

3. 2897·50 : 2·5 = 1159 $P_n = 1159.$
39
147
22 5

4. 2897·50 . 0·4
1159·000 $P_n = 1159.$

5. 2897·50 . 48
1159000
2318000
1390·80,00 . 5
6954·00 : 6 = 1159 $P_n = 1159.$
35
54

ili 1390·80 . 0·83333
1112640
417240
417240
417240
417240
1158·99,53640 $P_n = 1158·99.$

6. 2897·50 . 48
1159000
2318000
1390·8000
— 231·80
1159·00 $P_n = 1159.$

7. 2897·50 . 40
1159·00,00 $P_n = 1159.$

Naročito treba upozoriti na $P_{n\ 2\%}$ i $P_{n\ 4\%}$, jer su to postoci op., u koje je najviše poslova uvršteno. Prema ključu pod 3. moći ćemo sada P_n izbaciti odmah na plat. nalogu bez posebnoga računanja na papiru. Na pr.

$P_b = 84·20.$
$p_o = 2.$
$P_n = 8·42 : 6 = \mathbf{1·40.}$

ili drugi najobičniji slučaj:

$P_b = 18·90.$
$p_o = 4.$
$P_n = 1·89 : 3 = \mathbf{0·63.}$

B. Kako ćemo pomoću jednoga prinosa i p_o izračunati ostale?

Ako je poznat P_b, znamo, kako ćemo ostale prinose dobiti na osnovu važećih prinosnih tarifa.

I. Poznat je P_n i p_o.

$$P_n = P_b \cdot \frac{p_o}{120}, \text{ dakle}$$

1. $$P_b = \frac{120\ P_n}{p_o}.$$

Uvrstivši ovamo vrijednost za P_{rk} do 31. VII. 1926. $= \frac{P_{b\ VI.-XVIII.}}{12}$, dobiti ćemo

Digitized by Google

2. a) P_{rk} do 31. VII. 1926. $= \frac{10\ P_n}{p_o}$.

Uvrstivši pak vrijednost P_{rk} od 1. VIII. 1926. $= \frac{P_{b\ VI.-XVIII.}}{20}$, dobiti ćemo

2. b) P_{rk} od 1. VIII. 1926. $= \frac{6\ P_n}{p_o}$, i uslijed izjednačenja prinosne tarife za prirez za Rad. Komore s onom za Berze Rada

3. $$P_{br} = \frac{6\ P_n}{p_o}.$$

II. Poznat je P_{rk} i p_o.

P_{rk} do 31. VII. 1926. $= \frac{P_{b\ VI.-XVIII.}}{12}$, dakle

1. a) $P_{b\ VI.-XVIII} = 12\ P_{rk}$.

P_{rk} od 1. VIII. 1926. $= \frac{P_{b\ VI.-XVIII.}}{20}$, dakle

1. b) $P_{b\ VI.-XVIII.} = 20\ P_{rk}$. Iz formule I. 2. a) dobijemo

2. a) P_n do 31. VII. 1926. $= \frac{P_{rk}\ p_o}{10}$, a iz formule I. 2. b)

2. b) P_n od 1. VIII. 1926. $= \frac{P_{rk}\ p_o}{6}$.

$$P_{rk} = \frac{P_{b\ VI.-XVIII.}}{12}, \text{ dok je}$$

$$P_b = 20\ P_{br}, \text{ (Vidi III. 1.) dakle}$$

$$P_{rk} = \frac{20\ P_{br}}{12} \text{ i konačno}$$

3. a) P_{br} do 31. VII. 1926. $= \frac{3\ P_{rk}}{5}$. Ako imamo prinose samo VI.—XVIII. n. r. biti će

3. b) P_{br} od 1. VIII. 1926. $= P_{rk}$.

III. Poznat je P_{br} i p_o.

$P_{br} = \frac{P_b}{20}$, dakle

1. $P_b = 20\ P_{br}$.

Iz formule pod B. I. 3. dobiti ćemo

2. $P_n = \frac{P_{br}\ p_o}{6}$.

Iz formule pod B. II. 3. a) dobiti ćemo

3. a) P_{rk} do 31. VII. 1926. $= \frac{5\ P_{br}}{3}$.

3. b) $P_{rk} = P_{br}$ uz gore navedeni uvjet, da predleže prinosi samo VI.—XVIII. nadn. razreda.

Uz isti uvjet samo vrijede i formule pod B. I. 2. a) i b), formule pod B. II. te pod B. III. 3. a), jer se radi o P_{rk}, koji se, kako znamo, propisuje samo od tih nadn. razreda.

C. Kako ćemo dobiti S pomoću pojedinih prinosa i p_o?

Primjeniti ćemo formule iznesene pod A. i B.

I. Poznat je P_b i p_o.

1. Predleže prinosi I.—XVIII. i VI.—XVIII. nad. razreda. Formule i pravila vidi R. Z. VIII. str. 327., 328., 433. i 434.

Digitized by Google

$$S_{I.-V.} = P_b + \frac{P_b\, p_o}{120} + \frac{P_b}{20} \text{ i konačno}$$

2. $$S_{I.-V.} = \frac{(126 + p_o)\, P_b}{120}.$$

II. Poznat je P_n i p_o.

$$S_{I.-V.} = \frac{120\, P_n}{p_o} + P_n + \frac{6\, P_n}{p_o} \text{ i konačno}$$

1. $$S_{I.-V.} = \frac{(126 + p_o)\, P_n}{p_o}.$$

$$S_{VI.-XVIII.} \text{ do 31. VII. 1926.} = \frac{120\, P_n}{p_o} + P_n + \frac{10\, P_n}{p_o} + \frac{6\, P_n}{p_o} \text{ i konačno}$$

2. a) $$S_{VI.-XVIII.} \text{ do 31. VII. 1926.} = \frac{(136 + p_o)\, P_n}{p_o}.$$

$$S_{VI.-XVIII.} \text{ od 1. VIII. 1926.} = \frac{120\, P_n}{p_o} + P_n + \frac{6\, P_n}{p_o} + \frac{6\, P_n}{p_o} \text{ i konačno}$$

2. b) $$S_{VI.-XVIII.} \text{ od 1. VIII. 1926.} = \frac{(132 + p_o)\, P_n}{p_o}.$$

III. Poznat je P_{rk} i p_o.

Predleže prinosi po VI.—XVIII. nadn. razredu.

$$S \text{ do 31. VII. 1926.} = 12\, P_{rk} + \frac{P_{rk}\, p_o}{10} + P_{rk} + \frac{3\, P_{rk}}{5} \text{ i konačno}$$

1. $$S \text{ do 31. VII. 1926.} = \frac{(136 + p_o)\, P_{rk}}{10}.$$

$$S \text{ od 1. VIII. 1926.} = 20\, P_{rk} + \frac{P_{rk}\, p_o}{6} + P_{rk} + P_{rk} \text{ i konačno}$$

2. $$S \text{ od 1. VIII. 1926.} = \frac{(132 + p_o)\, P_{rk}}{6}.$$

IV. Poznat je P_{br} i p_o.

$$S_{I.-V.} = 20\, P_{br} + \frac{P_{br}\, p_o}{6} + P_{br}, \text{ što daje konačno}$$

1. $$S_{I.-V.} = \frac{(126 + p_o)\, P_{br}}{6}.$$

$$S_{VI.-XVIII.} \text{ do 31. VII. 1926.} = 20\, P_{br} + \frac{P_{br}\, p_o}{6} + \frac{5\, P_{br}}{3} + P_{br}, \text{ a to daje konačno}$$

2. a) $$S_{VI.-XVIII.} \text{ do 31. VII. 1926.} = \frac{(136 + p_o)\, P_{br}}{6}.$$

$$S_{VI.-XVIII.} \text{ od 1. VIII. 1926.} = 20\, P_{br} + \frac{P_{br}\, p_o}{6} + P_{br} + P_{br} \text{ i konačno}$$

2. b) $$S_{VI.-XVIII.} \text{ od 1. VIII. 1926.} = \frac{(132 + p_o)\, P_{br}}{6}.$$

D. Kako ćemo dobiti pojedine prinose pomoću S i p_o?

Rješivši jednadžbe pod C po odnosnomu prinosu dobiti ćemo:

1. Predleže prinosi po I.—V. nadn. razr.

$$P_b = \frac{120\, S}{126 + p_o},\ P_n = \frac{S\, p_o}{126 + p_o},\ P_{br} = \frac{6\, S}{126 + p_o}.$$

2. Predleže prinosi po VI.—XVIII. nadn. razr.

a) Do 31. VII. 1926.:

$$P_b = \frac{120\, S}{136 + p_o},\ P_n = \frac{S\, p_o}{136 + p_o},\ P_{rk} = \frac{10\, S}{136 + p_o},\ P_{br} = \frac{6\, S}{136 + p_o}.$$

Digitized by Google

b) Od 1. VIII. 1926.

$$P_b = \frac{120\ S}{132 + p_o},\ P_n = \frac{S\ p_o}{132 + p_o},\ P_{rk} = \frac{6\ S}{132 + p_o},\ P_{br} = \frac{6\ S}{132 + p_o}.$$

3. Predleže prinosi po I.—XVIII. nadn. razr.

a) Do 31. VII. 1926.

$$P_b = \frac{120\ S - 10\ P_{b\ \mathrm{VI.-XVIII.}}}{126 + p_o}.$$

b) Od 1. VIII. 1926.

$$P_b = \frac{120\ S - 6\ P_{b\ \mathrm{VI.-XVIII.}}}{126 + p_o}.$$

Prema tim formulama sačinjene su tablice koeficienata, pomoću kojih treba repartirati djelomično uplaćeni iznos propisanih prinosa na pojedine prinose odn. prireze.

U slučajevima, u kojima načinom pod A. 7. navedenim, možemo dobiti prikladan broj za efektivni postotak, po kojemu od 1. I. 1925. treba propisati prinos za nesreću, biti će lako iz zbroja prinosa dobiti pojedine prinose tako, da zbroj svih prinosa razdijelimo brojem postotka prinosa za bolest sadržanoga u zbroju i dobiveni kvocijent pomnožimo postotkom odnosnoga prinosa (prireza) prema prinosu za bolest.

Na pr.
$S = 4596{\cdot}30$. Prinosi su po VI.—XVIII. n. r. od 1. VIII. 1926.
$p_o = 87$.

4596·30 : 182·5
4596.3 : 1825 = 25·185 . 100 = 2518·50 = P_b.
9463
3380
15550
9500
375
25·185 . 72·5
176295
50370
125925
1825·9125
25·185 . 5
125·925

1825·91 = P_n.
125·92 = P_{rk}.
125·92 = P_{br}.
4596·30 = S kao gore.

Do istoga rezultata može se doći i pomoću postotka ob. n. prema pojedinim prinosima. Vidi Naputak za knjigovodstvo Suzora (R. Z. V. str. 7.). Dakako od 1. I. 1925. treba primjeniti za P_n novu prinosnu tarifu, a od tada ie novum i P_{rk}.

E. Formule, koje se odnose na odbitke.

I. Kako ćemo dobiti Odb pomoću pojedinih prinosa i p_o? Formule, kojima dobivamo Odb pomoću P_b od 1. VIII. 1926. vidi R. Z. VIII. str. 434. i 435.

Primjenjujemo formule pod B.

1. Do 31. VII. 1926. vrijede slijedeće formule:

$$O_{db\ \mathrm{I.-XVIII.}} = \frac{P_b}{2} + \frac{P_{b\ \mathrm{VI.-XVIII.}}}{12} + \frac{P_b}{40},$$ što konačno daje

a) $$O_{db\ \mathrm{I.-XVIII.}} = \frac{63\ P_b + 10\ P_{b\ \mathrm{VI.-XVIII.}}}{120}.$$

Digitized by Google

$$O_{db\ VI.-XVIII.} = \frac{P_b}{2} + \frac{P_b}{12} + \frac{P_b}{40} \text{ i konačno}$$

b) $$O_{db\ VI.-XVIII.} = \frac{73\ P_b}{120}.$$

2. Poznat je P_n i p_o.

$$O_{db\ I.-V.} = \frac{60\ P_n}{p_o} + \frac{3\ P_n}{p_o}, \text{ što daje konačno}$$

a) $$O_{db\ I.-V.} = \frac{63\ P_n}{p_o}.$$

$O_{db\ VI.-XVIII.}$ do 31. VII. 1926. $= \frac{60\ P_n}{p_o} + \frac{10\ P_n}{p_o} + \frac{3\ P_n}{p_o}$ i konačno

b) $$O_{db\ VI.-XVIII.} \text{ do 31. VII. 1926.} = \frac{73\ P_n}{p_o}.$$

$O_{db\ VI.-XVIII.}$ od 1. VIII. 1926. $= \frac{60\ P_n}{p_o} + \frac{6\ P_n}{p_o} + \frac{3\ P_n}{p_o}$ i konačno

c) $$O_{db\ VI.-XVIII.} \text{ od 1. VIII. 1926.} = \frac{69\ P_n}{p_o}.$$

3. Poznat je P_{rk}.

$O_{db\ VI.-XVIII.}$ do 31. VII. 1926. $= 6\ P_{rk} + P_{rk} + \frac{3\ P_{rk}}{10}$, što daje konačno

a) $$O_{db\ VI.-XVIII.} \text{ do 31. VII. 1926.} = \frac{73\ P_{rk}}{10}.$$

$O_{db\ VI.-XVIII.}$ od 1. VIII. 1926. $= 10\ P_{rk} + P_{rk} + \frac{P_{rk}}{2}$ i konačno

b) $$O_{db\ VI.-XVIII.} \text{ od 1. VIII. 1926.} = \frac{23\ P_{rk}}{2}.$$

4. Poznat je P_{br}.

$$O_{db\ I.-V.} = 10\ P_{br} + \frac{P_{br}}{2} \text{ i konačno}$$

a) $$O_{db\ I.-V.} = \frac{21\ P_{br}}{2}.$$

$O_{db\ VI.-XVIII.}$ do 31. VII. 1926. $= 10\ P_{br} + \frac{5\ P_{br}}{3} + \frac{P_{br}}{2}$, a to daje konačno

b) $$O_{db\ VI.-XVIII.} \text{ do 31. VII. 1926.} = \frac{73\ P_{br}}{6}.$$

$O_{db\ VI.-XVIII.}$ od 1. VIII. 1926. $= 10\ P_{br} + P_{br} + \frac{P_{br}}{2}$, a to daje konačno

c) $$O_{db\ VI.-XVIII.} \text{ od 1. VIII. 1926.} = \frac{23\ P_{br}}{2}.$$

II. Kako ćemo dobiti pojedine prinose pomoću dozvoljenih odbitaka i postotka opasnosti?

Uporabom formula pod E. I. dobiti ćemo:

1. Prinosi su po I.—V. nadn. razr.

$$P_b = \frac{40\ O_{db}}{21},\ P_n = \frac{O_{db}\ p_o}{63},\ P_{br} = \frac{2\ O_{db}}{21}.$$

2. Prinosi su po VI.—XVIII. nadn. razr.

a) Do 31. VII. 1926.

$$P_b = \frac{120\ O_{db}}{73},\ P_n = \frac{O_{db}\ p_o}{73},\ P_{rk} = \frac{10\ O_{db}}{73},\ P_{br} = \frac{6\ O_{db}}{73}.$$

Digitized by Google

b) Od 1. VIII. 1926.

$$P_b = \frac{40\ O_{db}}{23},\ P_n = \frac{O_{db}\ p_o}{69},\ P_{rk} = \frac{2\ O_{db}}{23},\ P_{br} = \frac{2\ O_{db}}{23}.$$

Formula za P_b pod E. II. 2. b) dobro dolazi kod propisa prinosa temeljem isplatnih lista. Pomoću te formule možemo iz zbroja po poslodavcu izračunatih i po Uredu preispitanih odbitaka od zarade namještenikove odmah izračunati skupni prinos za bolest, te time otpada potreba individualnoga propisa toga prinosa.

Razlomak $\frac{40}{23}$ jednak je broju 1·73913, pa taj broj treba zapamtiti i istim množiti zbroj odbitaka.

Spominjem, da je takvu formulu, koja je vrijedila do 31. VII. 1926. iznio u svomu referatu na kasindolskoj konferenciji g. načelnik Korać (R. Z. VII. str. 318. dolje).

III. Kako ćemo dobiti S pomoću Odb i p_o?
Uporabom formula pod E. II. dobiti ćemo:
1. Predleže prinosi I.—V. nadn. razr.

$$S = \frac{40\ O_{db}}{21} + \frac{O_{db}\ p_o}{63} + \frac{2\ O_{db}}{21} \text{ i konačno}$$

$$S = \frac{(882 + 7\ p_o)\ O_{db}}{441}.$$

2. Predleže prinosi VI.—XVIII. nadn. razr.

a) Do 31. VII. 1926.

$$S = \frac{120\ O_{db}}{73} + \frac{O_{db}\ p_o}{73} + \frac{10\ O_{db}}{73} + \frac{6\ O_{db}}{73} \text{ i konačno}$$

$$S = \frac{(136 + p_o)\ O_{db}}{73}.$$

b) Od 1. VIII. 1926.

$$S = \frac{40\ O_{db}}{23} + \frac{O_{db}\ p_o}{69} + \frac{2\ O_{db}}{23} + \frac{2\ O_{db}}{23} \text{ i konačno}$$

$$S = \frac{(3036 + 23\ p_o)\ O_{db}}{1587}.$$

IV. Kako ćemo dobiti Odb pomoću S i p_o?
Uporabom formula pod E. III. dobiti ćemo:
1. Predleže prinosi I.—V. nadn. razr.

$$O_{db} = \frac{441\ S}{882 + 7\ p_o}.$$

2. Predleže prinosi VI.—XVIII. nadn. razr.

a) Do 31. VII. 1926.

$$O_{db} = \frac{73\ S}{136 + p_o}.$$

b) Od 1. VIII. 1926.

$$O_{db} = \frac{1587\ S}{3036 + 23\ p_o}.$$

Digitized by Google

Uporabom formula pod C. i E. I. možemo također dobiti formule za pod E. IV. označenu zadaću s vrijednostima za S izražen pojedinim prinosima.

V. O_{db} u % prema ob. n. i P_b.

Ako poznamo prinosne tarife i znamo od čega sastoje dozvolj. odbici, dobiti ćemo lako, da su $O_{db\ I.-V.}$ = 3·15% od ob. n., $O_{db\ VI.-XVIII.}$ do 31. VII. 1926. = = 3·65% od ob. n., $O_{db\ VI.-XVIII.}$ od 1. VIII. 1926. = 3·45% od ob. n.

Kako ćemo odatle dobiti pojedine prinose, vidi Naputak za knjigovodstvo Suzora. Dakako mjesto S dolaze Odb i k tomu kao novum P_{rk}.

Iz navedenih postotaka dobiti ćemo, da su O_{db} = 52·5% od $P_{b\ I.-V.}$ 60·83% od $P_{b\ VI.-XVIII.}$ do 31. VII. 1926., te 57·5% od $P_{b\ VI.-XVIII.}$ od 1. VIII. 1926., pa ako podijelimo odbitke odnosnim brojem postotka istih prema prinosu za bolest i dobiveni kvocijent pomnožimo sa 100, dobiti ćemo i opet prinos za bolest. —

Branimir Haberle:

Ugovor o provedbi socijalnoga osiguranja u medjudržavnom saobraćaju izmedju Njemačke i Austrije.*

Radi velike i mnogostruke razlike izmedju propisa pojedinih nacionalnih zakona o socijalnome osiguranju u raznim državama nemoguće je još za sada pomisliti na ustanovljenje općih pravila za provedbu principa jednakog postupka sa domaćim i stranim radnicima u pogledu socijalnoga osiguranja. U prvome je redu potrebno što više smanjiti tu razliku u odredbama postojećih zakona. Napose treba provesti to smanjenje različitosti u pogledu novčanih i drugih potpora. Da se uzmogne pristupiti ovome niveliranju postojećih razlika u sistemima socijalnoga osiguranja pojedinih država, nužno je prije svega da se provede medjunarodno uredjenje osnovnih principa za sve grane radničkog osiguranja. Tek nakon što se to provede, moći će se govoriti o mogućnosti provedbe jednakog postupka sa domaćim i stranim osiguranicima u pojedinoj državi. U posljednje se vrijeme mnogo bavi uredjenjem ovog pitanja Medjunarodni Ured Rada, a napose njegov stalni »odbor za socijalno osiguranje«. Kao prvi rezultat toga rada bila je konvencija o jednakom postupku sa stranim radnicima kao sa domaćima u pitanju odštete za poslovne nezgode, donešena na VII. Medjunarodnoj Konferenciji Rada. Daljni korak u tom pravcu biti će zasigurno konvencija o uredjenju osiguranja za slučaj bolesti na medjunarodnoj osnovi, koja dolazi kao glavni predmet na raspravu pred X. Medjunarodnu Konferenciju Rada. U smjeru ovih nastojanja oko medjunarodnog priznanja principa jednakog postupka sa stranim i domaćim osiguranicima, sklopile su matice socijalnoga osiguranja, Njemačka i Austrija, u siječnju prošle godine ugovor o provedbi socijalnog osiguranja u njihovom medjusobnom saobraćaju. Narodne skupštine obiju država ratifikovale su ovaj ugovor još u mjesecu lipnju odnosno srpnju prošle godine.

Područje primjene ugovora. Prema ovome ugovoru postoji od sada za njemačke i austrijske osiguranike jednaki postupak u pogledu sticanja i uživanja prava socijalnog osiguranja na području bilo Njemačke bilo Austrije. Teritorijalna granica i razlika u državljanstvu osiguranika ne dolaze uopće više u obzir. Ovaj jednaki postupak odnosi se na osiguranje radnika i namještenika obiju država za slučaj bolesti i nesreće, na rudarsko mirovinsko osiguranje u Njemačkoj s jedne strane i proviziono osiguranje rudara u Austriji s druge strane, te konačno na osiguranje namještenika u Njemačkoj s jedne strane i na mirovinsko osiguranje namještenika u Austriji s druge strane (čl. 1. U.). Ovaj ugovor se dakle ne proteže na osiguranje u slučaju iznemoglosti i starosti i to s razloga, što u Austriji te grane još nisu provedene. Medjutim u protokolu, koji je priložen k ugovoru, zaključile su obe ugovarajuće stranke, da će glede uredjenja ovog pitanja povesti nove pregovore, čim Austrija uvede osiguranje za slučaj starosti i iznemoglosti. Ovaj se ugovor nadalje

* Kratka bilješka o ovome ugovoru donešena je već prošle godine u „Radničkoj Zaštiti" str. 451.

Digitized by Google

ne proteže na momčad dunavskih brodova (šlepova i t. d.) ni na ostalo osoblje zaposleno stalno na tim brodovima, kao niti na momčad zračnih prometala. Unatoč toga mogu se ova lica služiti pogodnostima ovoga ugovora. Glede osiguranja posada dunavskih brodova, nastojati će obe države ugovarateljice, da se ono što prije uredi principijelno jednim ugovorom izmedju sviju t. zv. dunavskih država (Njemačke, Austrije, Čehoslovačke, Madjarske, Jugoslavije, Bugarske i Rumunjske). Kraj spomenutoga osnovnog principa o jednakom postupku sa stranim i domaćim osiguranicima, sadržaje ugovor i daljnji princip teritorijalnosti t. j. za primjenu pravnih propisa jedne države jeste mjerodavno mjesto zaposlenja (čl. 2. U.). Od ovog osnovnog principa postoje izuzetci za radnike i namještenike, koji su privremeno zaposleni na području druge države, željezničke namještenike, namještenike javnih i samoupravnih poduzeća te za ona lica, koja su namještena u službi diplomatskih i konzularnih zastupstava. Tako su n. pr. za osiguranje austrijskog radnika ili namještenika na području Njemačke mjerodavni pravni propisi Austrije, ako je takovo lice poslano u Njemačku sa strane kojega austrijskog poduzeća ili poslodavca na privremeni rad, koji ne traje dulje od godinu dana ili na takav posao, čija narav traži često kraće zadržavanje u Njemačkoj. (Inače vrijede pravni propisi Njemačke.) Isto vrijedi u obratnom slučaju za njemačkoga radnika odnosno namještenika. Za osiguranje lica, zaposlenih kod poduzeća, koja služe javnom prometu (željeznica), ako ona rade na području druge države bilo privremeno bilo trajno kod priključnih pruga ili pograničnih postaja kao i za osiguranje osoba zaposlenih kod državnih, pokrajinskih, općinskih i drugih javnih poduzeća, ako rade na području druge države, vrijede pravni propisi one države, u kojoj se nalazi sjedište onog nadleštva odnosno uprave poduzeća, pod koje potpada dotično lice u svojim ličnim pitanjima. Tako je na pr. za osiguranje njemačkog radnika tvornice municije iz Berlina, koji radi u tvornici municije u Möllersdorfu u Austriji u slučaju nesreće nad ležan berlinski nosioc ove grane osiguranja, koji će dopitati pripadajuću rentu po njemačkim propisima. Za osiguranje lica, zaposlenih kod diplomatskih i konzularnih zastupstava odnosno kod carina i ureda za izdavanje vizuma, ako rade u drugoj državi, mjerodavni su pravni propisi one države, koja ih je izaslala, u koliko je dotično lice njezin državljanin. U koliko moguće već postoje izmedju pojedinih njemačkih i austrijskih nosioca osiguranja na dan stupanja ovog ugovora u krijepost posebne pogodbe, koje se protive odredbama ovoga ugovora o izuzetcima od principa teritorijalnosti, stupaju one izvan snage unutar roka od godine dana izuzevši slučaj, da se nadležna Ministarstva obiju država sporazumno dogovore, da mogu uvjeti ovakvih pogodaba i nadalje ostati u uporabi. Ako potpada slučaj nezgode, koja se dogodila u jednoj državi, pod zakon o osiguranju za slučaj nezgode druge države, to vrijede njeni propisi u toliko, u koliko se ne radi o ostalim odštetnim tražbinama, koje se traže radi nezgode prema zakonu prve države (al. 3. čl. 2. U.). Ova se odredba ima primijeniti i kod ostalih grana socijalnog osiguranja. Kod osiguranja za slučaj nesreće kao i kod onog rudara i namještenika, vrijedi princip jednakog postupka i za siročad domaćih i stranih državljana. Za osiguranje siročadi poljoprivrednih radnika u slučaju nezgode, vrijedi ovaj propis ugovora o jednakom postupku samo u toliko, u koliko poljoprivredna poduzeća iste vrsti potpadaju prema zakonodavstvu obiju država pod obavezu osiguranja za slučaj nesreće.

Posebne odredbe o potporama. Potpore iz osiguranja za slučaj bolesti miruju u slučaju, ako se ovlaštenik nakon nastupa slučaja osiguranja udalji svojevoljno bez odobrenja sa strane samoupravnog organa nosioca, na područje druge države. Ovo odobrenje nije potrebno, ako se ovlaštenik udalji na područje druge države, koje graniči sa kotarom njegovog nadležnog nosioca osiguranja ili u slučaju, ako on već otprije stanuje na tom području. Ova suspenzija odobrenja vrijedi samo dotle, dok dotično lice boravi na tome području. Ako koji osiguranik oboli u drugoj državi, a nije u stanju da se vrati u državu, gdje imade svoje sjedište njegova nadležna bolesnička blagajna, imade on pravo na sve potpore, koje bi mu pripadale sa strane njegove nadležne blagajne. Ugovor prepušta unutarnjem uredjenju pojedine države, da li će ona odrediti, da se potpore ovakovom bolesniku pružaju neposredno sa strane nosioca ili putem poslodavca. Specijalne odredbe postoje glede uzajamnih odnošaja izmedju nosioca njemačkog osiguranja namještenika i austrijskog mirovinskog osiguranja namještenika. Kod prosudjivanja rokova mjerodavnih za sticanje prava iz ove grane osiguranja, izjednačeno je vrijeme uplate prinosa

Digitized by Google

obiju država u slučaju, da se ovakav rok pokriva sa rokom uplata prinosa u obim državama. U slučaju, da se ovaj mjerodavni rok pokriva samo sa njemačkom uplatom prinosa, to imade pružati njemački nosioc osiguranja puni osnovni iznos rente prema njemačkim propisima. Pokriva li se ovaj rok sa rokom uplate prinosa obiju vrsta, to se vrijeme uplate prinosa obiju država zbraja prema propisima jedne države za prosudjivanje ispunjenja karenčnog roka.

Pružanje pravne pomoći. Nosioc osiguranja jedne države imade postupati sa osiguranikom, koji uživa potporu od nosioca osiguranja druge države, a na zahtjev potonjega, na način, koji upotrebljuje u postupku s vlastitim osiguranikom kad provadja propise vlastitog socijalnog osiguranja. Napose vrijedi ova odredba za ispitivanje daljnjeg trajanja prava na potpore kao i za postupke vršenja liječničkih pregleda. Isto su tako dužni sudovi, upravne vlasti i nosioci osiguranja jedne države pružati srodnim vlastima druge države pravnu i upravnu pomoć u onom istom opsegu, u kojem je rabe, kad provode vlastito osiguranje. Isto vrijedi za provedbu njemačkoga osiguranja za slučaj iznemoglosti i austrijskog osiguranja državnih namještenika u slučaju bolesti, na koje se inače ugovor ne proteže. Glede pružanja pravne pomoći vrijedi ugovor o pravnoj zaštiti i pravnoj pomoći, sklopljen izmedju Njemačke i Austrije dne 21. juna 1923., u koliko ne određuje nešto drugo ovaj ugovor o socijalnom osiguranju. Vlasti su jedne države dužne ureda radi ustanovljivati u onom istom opsegu, u kojem rade kod provedbe vlastitog osiguranja, što je nužno u dvojbenim ili hitnim slučajevima za razjašnjenje stanja koje stvari. Izdatci skopčani sa pružanjem pravne i upravne pomoći naknadjuju se samo u onom iznosu, koji se naplaćuje i u vlastitom osiguranju. Tražbine za naknadu su dospjele onoga momenta, kad je zaključen službeni akt, koji je bio povodom za postanak izdataka, u koliko nije izmedju obostranih nadleštava što drugo zasebno ugovoreno. Tražbine se imadu podmiriti unutar roka od mjesec dana nakon primitka obavjesti u onoj vrijednosti, u kojoj su nastale, a u slučaju odgadjanja imadu se ukamatiti sa 4% računajući od dana dospjetka. Kod utjerivanja zaostataka na prinosima ili drugih tražbina sa strane nosioca osiguranja jedne države protiv dužnika u drugoj državi mora dotični nosioc predložiti nalog za utjerivanje zaostataka, providjen opaskom nadzorne vlasti, potvrdjenom njenim žigom i potpisom, u kojoj treba označiti, da je taj nalog sačinjen u svrhu obaveznog izvršenja. Ovo je potrebno samo za slučaj, da je prema pravu države, u kojoj se imade izvršiti utjerivanje, potreban dokaz za izvršenje tražbine. Ako izmedju nosioca osiguranja ili vlasti obiju država u pojedinom slučaju nastane spor o tome da li se imade primjeniti pravo jedne ili druge države, onda imadu donijeti konačnu odluku o tome sporazumno nadležna Ministarstva obiju država. Dok se ne donese ta odluka, imade se osiguraniku pružati primjerena privremena skrb. Za pružanje te privremene pripomoći pozvani su u prvom redu kod osiguranja za slučaj bolesti: a) bolesnička blagajna, kod koje je u istinu osnovano osiguranje, i b) bolesnička blagajna, kod koje je ponajprije prijavljena tražbina iz prijepornog odnošaja zaposlenja. Kod osiguranja za slučaj nezgode dužni su pružiti tu pripomoć: a) nosioc osiguranja za slučaj nezgode, u čijem kotaru imade svoje sjedište blagajna pozvana na pružanje prava i koji je stvarno nadležan, ako ne postoji prije navedeni spor glede primjene prava i b) nosioc osiguranja za slučaj nezgode, kod kojega je ponajprije prijavljena tražbina iz spornog odnošaja zaposlenja. Ova pripomoć sastoji se iz potpora, koje su dužni pružati nosioci osiguranja prema pravu, koje je za njih mjerodavno. Odšteta, koja se pruža na osnovu spornog zaposlenja, imade se u slučaju potrebe obračunati na osnovu zlatne relacije valuta obiju država. Ako se ova privremena pripomoć uskrati ili ne pruža u primjerenom opsegu, to se može uložiti žalba preko nadzorne vlasti, da se prisili nosioc osiguranja na pružanje ove potpore i da se odmjeri njezina visina. Kod rješavanja sporova izmedju bolesničke blagajne i nosioca osiguranja za slučaj nezgode glede provedbe ove privremene skrbi odlučuje nadzorni organ nosioca osiguranja za slučaj nezgode. Nosioc osiguranja, koji je konačno dužan da daje potpore, imade nadoknaditi učinjene izdatke onome, nosiocu, koji je pružao privremenu pripomoć. Uopće za sporazumno riješavanje sviju sporova po ovom ugovoru nadležno je u Njemačkoj Ministarstvo Rada, a u Austriji Ministarstvo za Socijalnu Upravu. Sve povlastice glede plaćanja biljega i ostalih taksa u jednoj državi vrijede na isti način kod provedbe socijalnog osiguranja druge države.

Digitized by Google

Bole Josip, uradnik OUZD v Ljubljani.

Naloge lajiškega nadzorovanja.

Ob izvajanju socialnega zavarovanja se je pokazala potreba različnih lajiških nadzorovanj, ki imajo namen, na eni strani ščititi nosilca zavarovanja pred zlorabami, na drugi strani pa skrbeti za točno izvajanje predpisov socialno zavarovalnih zakonov. Iz teh vzrokov se je tudi v bolezenskem zavarovanju uvedlo posebno lajiško nadzorovanje bolnikov. To ima namen predvsem nadzorovati člane, ki prejemajo denarne podpore. Možnost zlorabe dajatev ni pri nobeni drugi vrsti zavarovanja v tako veliki meri podana, kakor pri bolniškem zavarovanju. Če bi pa bila dolžnost zdravnikov samih, stalno obiskovati in nadzirati sumljive bolnike, bi to bilo združeno s prevelikimi stroški. Na drugi strani pa tako nadzorovanje bolnikov ne spada med redne dolžnosti zdravnikov in bi jih tudi na času preveč obremenjevalo.

Lajiško nadzorovanje bolnikov so dosedaj vršili nosilci zavarovanja jako enostransko in preveč policijsko. To je osovražilo nadzornike bolnikov, ki niso znali nadzorovalne službe pravilno opravljati pri zavarovanih članih. Policijsko ali detektivsko nadzorovanje bolnikov pa mora izginiti in nadomestiti ga mora zdravniško pomožna in posvetovalna nadzorovalna služba. Ta nadzorovalna služba ne sme imeti zgolj naloge, presojati, v kakšnih razmerah žive bolni člani, kako vpoštevajo zdravniška navodila in podobne predpise, marveč mora vršiti tudi vse druge poizvedbe, ki jih zahteva izvajanje bolniškega in nezgodnega zavarovanja, ter zavarovance poučevati v zavarovalnih in zdravstvenih stvareh. Le v tem slučaju bo mogoče nadzorovalno službo ekonomično izrabiti, da bo v korist zavarovanim in nezavarovanim članom ter uradu samemu. Izvajana mora biti tako, da ne napravlja na obiskano osebo vtisa, da jo nadzorovanje samo nadleguje.

V naslednjem se hočem nekoliko podrobneje ozreti na naloge take nadzorovalne službe.

Lajiško nadzorovanje bolnikov ni izvajati policijsko. Obiskana oseba mora imeti vtis, da jo zavod nadzoruje v svrho, da ugotovi, kako njeno zdravje napreduje in če živi v takih razmerah, ki ji omogočajo čimprejšnje ozdravljenje. Zato n. pr. bolnikov, ki so ponesrečili in jim je hoja onemogočena, ni potrebno nadzirati. Pri takih bolnikih po mojem mnenju ni govora o kršitvi zdravniških navodil, čeprav opravljajo doma kako domače delo. Zato je take bolnike nadzorovati le, če se sumi, da bi utegnili prevzeti na dom kako pridobitno delo. Isto velja o tuberkuloznih članih, katerim zdravnik dovoljuje izhod. Članov pa, ki se nahajajo v zadnjem stadiju tuberkuloze in so vezani na posteljo, sploh ni nadzorovati. Istotako ni nadzorovati članov, ki imajo nalezljive bolezni, dokler teče kontumačna doba. Glede takih članov pa je vselej poizvedeti in poročati, kako so se izvršile predpisane desinfekcije, ker je to velike važnosti v boju zoper nalezljive bolezni. Take desinfekcije morajo izvrševati desinfekcijske kolone na račun pristojnih občin oziroma države.

Nasprotno kakor v gori navedenih primerih, je ravnati pri članih, ki bolehajo na boleznih, katerih zdravnik objektivno ne more določno ali sploh ne ugotoviti, kakor n. pr. pri revmatizmih, bronhitidah, raznih katarih i t. d. Seveda je poleg bolezni vpoštevati tudi trajanje iste in poklic člana. Čim delj kdo boluje za boleznijo lažje vrste, bolj je sumljivo, da gre za pretiravanje ali pa, da zdravnik ni javil izpremembo prvotne negotove diagnoze. V takih sumljivih primerih mora nadzornik bolnikov ali pa upravitelj vpoklicati člana k zdravniškemu nadpregledu, da ugotovi pravo dejansko stanje bolezni. Da se pa s tem ne povzročajo spori z zdravniki, se je pred nadpregledom takega bolnika posvetovati z lečečim zdravnikom, da da eventuelna pojasnila. Zaraditega morajo biti nadzorniki v stalnih stikih s pristojnimi uradovimi zdravniki. Od teh lahko sproti izvedo, katere bolnike treba nujno in pogosto obiskovati ter kateri so že ozdraveli. S takim stikom z zdravniki si nadzornik olajša svojo službo in prihrani nepotrebno nadzorovanje marsikaterega bolnika. Na ta način je možno takoj nadzorovati bolnike, ki se zde zdravniku sumljivi in ki so morda bili v ordinaciji pri zdravniku neposredno pred prihodom nadzornika. Zdravnik tudi lahko pojasni, katerim bolnikom se je zdravstveno stanje tako po-

Digitized by Google

slabšalo, da je nadzorovanje nepotrebno, oziroma, kateri so že toliko ozdraveli, da je možno pretiravanje nadaljnega bolovanja. Kjer takega stika s pristojnimi zdravniki ni, tam se ne da izvesti potrebnih hitrih ukrepov, ker mine precej časa, preden urad zve iz oddaljenejših okolišev za novo obolele člane in nadzornika o tem obvesti.

O vseh ugotovljenih nedostatkih pri posameznih bolnikih mora nadzornik takoj obvestiti pristojnega lečečega zdravnika, da ta ve, kako ima ravnati, če se bolnik zglasi pri njem z najrazličnejšimi izgovori in opravičbami. Tudi o zdravstvenih in delavsko-varstvenih razmerah v posameznih obratih je zdravnike sproti obveščati, da se jim s tem olajša stališče z ozirom na zdravljenje in higijeno. Nadzorovanje bolnikov mora biti torej nekaka pomožna služba, ki jo vršijo nadzorniki sporazumno z zdravniki. K temu spada seveda tudi poučevanje delavstva o najvažnejših higijenskih in drugih predpisih.

V kolikor je potrebno, morajo nadzorniki takoj dati članom potrebna pojasnila z ozirom na ugotovljene higijenske nedostatke. Pri tem je seveda taktno ravnati in na vljuden način pojasniti škodljivost slabega zraka in nesnage. Če je v sobi slab zrak in je okno zaprto, ne sme nadzornik n. pr. na kratko zahtevati: »Odprite okno, ker smrdi,« marveč mora to željo izraziti vljudno in previdno. Pomiluje naj n. pr. člana, da ima slabo stanovanje, v katerem je tako slab zrak. Nato naj pojasni, da se že s kratkim prezračenjem večkrat doseže neverjetno hitro izboljšanje zraka in tudi vlaga zginjuje. Čim boljši zrak pa je v stanovanju, tembolj zdravo je za njegove prebivalce i t. d. Če se bo nadzornik previdno in vljudno izražal, bo uspeh njegovega pouka ves drugačen, kakor pa če odurno zahteva. Seveda je treba poučevati bolnika in njegovo okolico ob vsakem obisku v primerni obliki, ker doseza posebno pri starejših konservativnejših ljudeh pouk le počasi trajne uspehe.

Na primeren in takten način morajo nadzorniki tudi ugotavljati, koliko bolniki v resnici porablja predpisana zdravila, da se jih ne trati po nepotrebnem. O vseh ugotovljenih nedostatkih morajo nadzorniki obveščati pristojnega lečečega zdravnika, da ta eventuelno nadaljno zapisovanje zdravil opusti ali omeji.

Skrb za bolnika, ki živi v nezdravih socialno higijenskih razmerah, posebno v nezdravem stanovanju, ne more imeti pozitivnega uspeha, če bolnika ne odstranimo iz takih razmer. Sicer zdravnik večkrat že sam ugotovi taka dejstva in potrebno ukrene, vendar pri bolnikih, kjer niso potrebni zdravniški obiski na domu, zdravnik vsega ne more zvedeti. Na drugi strani utegne bolehati član na čisto nepomembni bolezni, spi pa s tuberkuloznim svojcem v eni postelji, kar zdravnik redko zazna, če slučajno ne obišče takega svojca na domu. Zato morajo nadzorniki ob obiskih tudi pregledovati stanovanja posameznih bolnikov, zlasti onih, ki bolehajo na tuberkulozi. Glede vsakega takega poseta morajo izčrpno izpolniti posetni list, v katerem navede tudi lečeči zdravnik svoje mnenje oziroma stavi svoje predloge. Posetne liste seveda ni izstavljati v vseh slučajih, ampak le tedaj, kadar smatrajo nadzorniki, da bi bila potrebna pomoč, bodisi v svrho pospešitve ozdravljenja člana ali pa preprečitve obolenja družinskih članov.

Tak posetni list mora vsebovati predvsem ime in naslov bolnika, skupno število stanovanjskih prostorov, koliko oseb spi v eni postelji, ali ima stanovanje na razpolago odprt, na prosto vodeč hodnik, dvorišče, vrt, kakšno je stranišče, kje se nahaja in ali ga porablja več strank, ali je pri hiši kanalizacija ali greznica in kako je slednja pokrita. Razen tega je važno, da se v posetnem listu navede, ali je kdo v družini bolan na tuberkulozi, ali je kdo v družini alkoholik in kakšno je splošna preskrba družine. Na podlagi takega posetnega lista more urad po svojem zdravniku šefu storiti primerne ukrepe, oziroma poskrbeti za primerno odpomoč, v kolikor je pač mogoča.

Veliko vlogo pri lajiškem nadzorovanju igra pravilno ravnanje in pravilen nastop nadzornika. Nadzornik ne sme pridrveti v stanovanje bolnika kot vihar, brez pozdrava in eventuelno celo s klobukom na glavi ter cigareto v ustih, ampak se mora v tem pogledu vesti nad vse vljudno. Pred vstopom v stanovanje si mora osnažiti čevlje, mora potrkati in počakati, da se mu kdo odzove ter sme šele nato vstopiti v stanovanje. Navzoče mora vljudno pozdraviti in šele po pozdravu vprašati po stanju bolnika, kako njegovo zdravje napreduje i t. d. Ob priliki takega razgovora si nadzornik ogleda stanovanje in ugotovi, če je zadržanje bolnika sumljivo ali ne, ne da bi s tem zbujal posebno pozornost.

Digitized by Google

Kakor že gori omenjeno, nadzorovanje ne sme biti policijskega značaja. Bolnik mora imeti vtis, da se ga ne nadzira zaradi bolniškega reda, ampak da se skrbi za čimprejšnje njegovo ozdravljenje. Vsak posamezni bolezenski slučaj je proučiti psihološko in nadzornik se mora vživeti v razmere bolnika, t. j., zdeti se mu mora, da je sam dotični bolnik. Le v tem primeru bo pravilno presojal vsak posamezni slučaj. Če n. pr. član, ki ima nogo v mavcu, pripravlja drva za domačo kurjavo, ali sedi težko tuberkulozni član na vrtu in tamkaj opravlja mala domača nepridobitna dela, ki mu ne povzročajo nobenih težkoč in ki ne vplivajo na podaljšanje njegovega bolovanja, ne more biti govora o kršitvi zdravniških navodil. Pri sumljivih bolnikih pa je seveda vse te stvari presojati drugače. Kot sumljive bolnike je smatrati v prvi vrsti one, ki so se javili bolnim vsled stavke, redukcije ali ukinitve obrata in one, ki so zaposleni pri sezonskih poslih in često bolehajo. Utegnejo seveda biti med njimi tudi resni bolniki, vendar je nadzornikom mogoče vsak čas presoditi posamezne primere in opozoriti na nje zdravnike.

Nadzorovanje sumljivih bolnikov ni samo poostriti s strogo presojo posameznih dejanj oziroma njih zadržanja, ampak je je tudi pogosteje vršiti. Če n. pr. nadzornik dobi kakega bolnega člana z rokami, ki so umazane od sveže zemlje, malte ali slično, ga seveda vsled tega še ne more predlagati v izločitev vsled kršitve zdravniških navodil, čeprav je njegov sum, da dela, popolnoma upravičen. Nadzornik mora oditi od takega bolnika na kontrolo k drugim bolnikom ter se po preteku kake dobre ure ali ob koncu kontrolne ture vrniti neopaženo k sumljivemu bolniku in ga bo tedaj nedvomno zalotil pri delu, če je bil njegov prvi sum utemeljen. Na tak način je vedno možno točno ugotoviti eventuelno kršitev zdravniških navodil ter so s tem preprečeni vsi poznejši izgovori člana in zatrdila nadzornika, da je »sumil, da bolnik dela« i t. d. S tem, da se kršitve točno ugotovijo, se prihrani uradu mnogo korespondence, na drugi strani pa si tako varujejo nadzorniki svoj ugled, ker ni potrebno, da jih urad desavouira. Če se pa člana izloči zgolj na sumnjo brez dokazov, je jasno, da mora urad pritožbi ustreči in s tem desavouirati nadzornika. To pa seveda škoduje na drugi strani tudi ugledu urada samega.

Kakor se ne sme nadzornik pri ugotovitvi kršitve bolniškega reda ozirati zgolj na sumnje, tako se tudi ne sme ozirati samo na ovadbe tretjih oseb, ako niso podkrepljene z dokazi. Če je kdo ovadil bolnega člana, da se ne ravna v smislu zdravniških predpisov, tedaj je takega bolnika pogosteje obiskati in se prepričati, če je ovadba utemeljena ali ne. Obenem je obvestiti lečečega zdravnika, da tudi da svoje mnenje ter na podlagi natančnega preiskanja člana ugotovi, koliko je mogoča simulacija.

Previdnost je potrebna, ker je vedno možno, da dajo tretje osebe iz osebnega sovraštva do člana ali iz nevednosti napačne informacije, ki povzročajo nadlegovanje člana z neupravičeno odklonitvijo podpore, kar znatno škoduje ugledu urada in njegovim organom.

Ako je sprejet v stalež bolnikov znan simulant oziroma oseba, ki je bila večkrat izločena iz staleža bolnikov vsled kršitve zdravniških navodil, mora nadzornik takega bolnika takoj nadzirati in sicer pogosto, da se čimpreje prepreči zlorabljanje podpor, ki so namenjene le resnim bolnikom. Na take simulante je opozarjati tudi pristojne lečeče zdravnike, da jim posvečajo več pažnje. V slučaju ugotovitve resnega obolenja pa je tem posvečati prav tako pažnjo, kakor drugim bolnikom.

Čim nadzornik na svoji nadzorovalni poti ugotovi, da se je izvršila v katerem obratu redukcija, ali pa se nahajajo delavci v stavki, mora na to opozoriti pristojnega lečečega zdravnika in urad. Le na tak način je dana zdravnikom možnost, da posvetijo posebno pažnjo bolnikom iz takega obrata. Če so taki člani sprejeti v stalež delanezmožnih za boleznimi, pri katerih je možna simulacija, jih je pogosteje nadzirati, po možnosti po dvakrat na dan. Ob takem nadzorovanju se kmalu izsledijo vse zlorabe, oziroma vsa pretiravanja s strani posameznih članov in s tem prepreči neupravičene izdatke.

Tudi članom, ki so bili sprejeti v stalež bolnikov v karenčnem roku po § 56. ZZD, je posvečati posebno pažnjo. Pri takih članih gre po večini za brezposelnost in je vselej možno, da hočejo s simuliranjem ali pretiravanjem bolezni priti do hranarine. Pri takih članih imamo opraviti s tremi vrstami bolnikov. Ali gre za člana, ki je bil resno bolan in se je silil delati do zadnjega dne, ker je vedel, da bo obrat

Digitized by Google

opuščen, oziroma bo odpuščen iz službe. Nato se pa javi pri zdravniku, ki ga sprejme v stalež bolnikov. Tak član gotovo ne simulira, ker bi se bil tudi v slučaju, da ni postal brezposeln, javil bolnim. Dalje imamo člane, ki bolehajo na kroničnih boleznih in jim prihaja taka bolezen ob času brezposelnosti v prid in skušajo ž njo doseči pravico do hranarine. V tretjo vrsto pa spadajo oni bolniki, ki iščejo vsled brezposelnosti nadomestek za zaslužek v hranarini in bolezen simulirajo ali jo celo umetno povzročajo. Na take člane je opozarjati pristojne lečeče zdravnike, da jim že od početka posvečajo posebno pažnjo.

Pri članu, ki je obolel v karenčnem roku po § 56. ZZD, je potrebno tudi ugotoviti, kaj je delal v času po prestanku službenega razmerja do obolenja. Če je v tem času vršil posle na polju ali kako drugo pridobitno delo, tedaj ugasne njegova pravica do podpor. Zato morajo nadzorniki bolnikov ugotoviti, ali je bil tak član v času po prestanku službenega razmerja do obolenja v resnici brez vsakršnega dela ali ne.

Če nadzornik bolnika ne pozna osebno, se mora ob prvem nadzorovanju prepričati o njegovi identiteti, da se ne dogodi, da bi pravi član delal, zanj pa bolovala druga oseba, ki bi sicer bila delanezmožna, ne bi pa bila član urada.

Članov, ki jim zdravnik dovoli izhod, ob urah dovoljenega izhoda ni nadzirati. Če pa imajo dovoljen izhod za pol dneva ali več, je poizvedovati, če ne izrabljajo izhoda v svrho pridobivanja. Zato bi zdravniki redoma smeli dovoljevati izhod le takim članom, pri katerih je izključeno, da bi ga izrabljali v svrho pridobivanja.

Veliko vlogo pri lajiškem nadzorivanju bolnikov igra delovni čas. Član, ki dela ponoči, lahko simulira bolezen, uživa hranarino in ga kontrolor vedno najde v postelji kot najresnejšega bolnika, ker pač spi podnevi. Glede bolnikov iz takih obratov, kjer se dela ponoči, je vselej skušati ugotoviti pri delodajalcih, ali bolni delavec ponoči dela ali ne. Tudi je umestno, da se nadzornik bolnikov v takih obratih tu pa tam zglasi ponoči in se prepriča, da nihče od bolnikov, ki uživajo hranarino, ne dela.

Nadzorniki morajo nadzirati tudi porodnice, ker iste za čas, ko pridobivajo, nimajo pravice do porodniške podpore. Seveda pri porodnicah opravljanje navadnih manjših domačih del ne more biti še povod za izločitev iz staleža porodnic. Kot pridobitno delo je smatrati pri porodnicah delo na polju, pri osebah, izučenih obrti, pa opravljanje dela, spadajočega v to obrt. Nedvomno gre za pridobivanje na pr. v primeru, če je porodnica po poklicu šiviljska pomočnica in jo nadzornik dobi, da d o m a na šivalnem stroju šiva obleko ali perilo.

Pri dojiljah morajo nadzorniki bolnikov poizvedovati, če jim daje njih zaposlenost možnost dojenja. S tem v zvezi seveda nadzorniki tudi ugotavljajo, koliko dajejo posamezni delodajalci v smislu zakona o zaščiti delavcev dojiljam predpisani prosti čas.

Kadar gre za poškodbo, ki jo je povzročila tretja oseba, mora nadzornik skušati ugotoviti, kako se je poškodba pripetila, in če morda ne zadene po § 63. ZZD tretjo osebo dolžnost povračila stroškov, ki jih je urad imel za poškodovanca. Enako je ravnati pri poškodbah članov s strani živali (psa, konja), če je podan sum, da gre za krivdo lastnika dotične živali.

Članov, ki so izčrpali podporo, ni pustiti iz evidence, ker jim § 59. ZZD nudi možnost, da si po ponovnem dvamesečnem članstvu zopet pridobijo pravico do podpor. Zato se mora nadzornik pri osebah, ki so bile po izčrpanju podporne dobe ponovno prijavljene v zavarovanje, ali niso od delodajalca odjavljene, prepričati, koliko so dejansko zaposlene v zavarovanju zavezanem poslu, oziroma, če tak posel v resnici vrše in da ne gre za fingirano nadaljevanje članstva.

Bolnikov ni nadzirati samo ob lepem vremenu, ker so nadzorovanja tudi ob slabem vremenu uspešna. Ob slabem vremenu namreč manj bolni člani večkrat vršijo različna gospodarska dela v podstrešjih, kleteh ali drugih stanovanjskih prostorih. Pred prazniki pa je posvečati posebno pozornost vajencem, ki hočejo z izgovorom na bolezen priti do počitnic. V poletnem času, ob priliki dopustov, pa je zopet posvečati največjo pažnjo trgovskim nastavljencem, da ne izrabljajo urada s tem, da uživajo dopust na račun zavarovanja v različnih okrevališčih ali toplicah.

Nadzorovalno službo v posameznih okoliših ni vršiti vedno ob istih dneh in ob isti uri v tednu, ampak je dneve in ure nadzorovanja v posameznih okoliših čim

Digitized by Google

pogosteje menjavati. To je potrebno zaraditega, ker sicer bolniki že vnaprej vedo, kdaj se morajo paziti pred kontrolo in kdaj lahko brez skrbi opravljajo razne posle.

Ker mora biti nadzorovalna služba obenem tudi posvetovalna služba, nadzornik ne sme članov in delodajalcev samo nadzirati, koliko se ravnajo po obstoječih predpisih, ampak jih mora s temi predpisi tudi seznanjati. Najvažnejša vprašanja, na katera morajo nadzorniki pogostokrat dajati informacije, so vprašanja glede inštančnih rokov za pritožbe, glede prispevkov in pravic do podpor.

Nadzorniki bolnikov naj skušajo tam, kjer obstoje strokovne organizacije ali imajo obrati delavske zaupnike, stopiti v stik z zaupniki in funkcionarji, kateri so večinoma najbolj informirani o članih. Sodelovanje teh more biti v korist zavoda in članov. O nalogah socialnega zavarovanja pravilno poučeni zaupniki bodo sami skrbeli za to, da se socialnega zavarovanja ne izrablja. S takim sodelovanjem bo možno preprečevati vse nepotrebne oziroma neupravičene izdatke. Delavski zaupniki in strokovne organizacije morejo v največji meri skrbeti za popularizacijo socialnega zavarovanja in za boj proti zlorabam.

Z delodajalci je neobhodno potreben stalen stik potom nadzornikov, ker ti nosijo delno breme socialnega zavarovanja, četudi ga indirektno prevračajo na konsumenta, ker vkalkulirajo prispevke za socialno zavarovanje pri določitvi cen svojim proizvodom. Vkljub temu je v interesu delodajalcev, da se jim ne zvišajo prispevki, ker bi se s tem obenem zvišale cene njih proizvodom. Zato morajo preprečevati, da bi se dajatve urada izrabljale. Po svojih močeh morajo sodelovati v boju zoper simulacije. To tudi zaraditega, ker morajo po § 1154/b avstr. drž. zakona v obliki čl. 190. finančnega zakona za leto 1922/1923 plačevati delavcem, ki so bili več kot 14 dni v poslu, za prvi teden bolezni razliko med hranarino in plačo.

Večji delodajalci lahko pripomorejo pri nadzorovanju bolnikov s tem, da na vidnem mestu razobešajo imena vseh bolnikov, ki uživajo hranarino, da morejo tako sodelavci sami nadzorovati, če je med njimi kak simulant. Do tega samonadzorovanja je treba delavce pripraviti ter obuditi v njih zavest, da si s simulacijami medsebojno škodujejo, ker to oškodovanje zavarovanja vpliva na višino dajatev. Čim manj je izdatkov, tem boljše in skrbnejše zdravljenje se more nuditi res potrebnim bolnikom.

S stalnim osebnim stikom nadzornikov z delodajalci pa se lahko tudi prihrani uradu ogromna korespondenca glede malenkostnih vprašanj oziroma informacij, ki se nanašajo na prijave, zaračunane prispevke i t. d.

Tekom svojih razgovorov se nadzorniki ne smejo spuščati v kritike poslovanja urada in ravnanja zdravnikov. Ako se kdo pritožuje nad ravnanjem zdravnikov, ga mora nadzornik pozvati, naj svojo pritožbo spiše ali pa jo poda na zapisnik pri občinskem uradu oziroma okrajnem glavarstvu. To pa zaraditega, da se ne obdolžuje zdravnikov pavšalno in da pritožitelji kasneje svojih ustnih pritožb ne zanikajo ali se izgovarjajo, da so izpovedali pod pritiskom nadzornika.

Kolikor pridejo nadzorniki v stik z osebami, ki so po naravi prepirljive, se ne smejo ž njimi prerekati. Vsakomur je skušati na miren način dati vsa potrebna pojasnila in se tudi na eventuelne žaljivke ne smejo ozirati, ampak naj jih mirno ovržejo. Če pa gre za težje žaljivke, izražene v pričo tretjih oseb in na javnem prostoru, naj nadzorniki zadevo javijo uradu, ki edini je upravičen podvzeti proti dotični osebi primerne kazenske korake po § 104. s. k. z. Nadzornik sam pa ne sme zahtevati od žalilca kakega zadoščenja ali ga celo v lastnem imenu ovaditi sodišču.

Kakor že povdarjeno, se mora vršiti nadzorovanje ekonomično in morajo biti vse nadzorovalne ugotovitve točne. Skrb zato, da se nadzorovanje vrši ekonomično, je dolžnost upraviteljev ekspozitur oziroma uradnikov, ki so zaposleni pri bolniških podporah. Leti ugotavljajo potrebo kontrole in jo odrejajo. Oni določajo nadzornikom uro odhoda ter jim vročajo tozadevne naloge. V teh nalogih se mora navesti, katero turo naj nadzornik napravi in katere bolnike naj na tej poti nadzira ter s kom mora stopiti v stik. Vsekakor pa mora nadzornik bolnikov na vsaki poti stopiti v stik s pristojnimi uradovimi zdravniki.

S seboj vzame nadzornik predmetne liste, v katerih je upravitelj navedel vzrok, zakaj je bolnika nadzirati. Ob povratku mora nadzornik izstaviti posebno poročilo v katero zabeleži obiske po vrsti, kakor jih je bil izvršil na podlagi dotičnih listov. V tem poročilu zabeleži upravitelj uro povratka nadzornika in navede pri vsakem posemeznem bolniku potrebne opazke. Dalje morajo biti iz poročila

Digitized by Google

razvidne ugotovitve nadzornika ter ukrepi, ki jih je upravitelj z ozirom na te ugotovitve podvzel.

Nadzornik mora tako v poročilu kakor v odnosnih listih svoje ugotovitve točno navesti z označbo ure obiska vsake posamezne osebe. Ker morajo poročila nadzornikov služiti za presojo pravilne izvršitve nadzorovalne službe, na drugi strani pa tudi za ugotovitev, kje je potrebno posebno nadzorovanje ali revizija obratov, morajo biti v poročilu navedeni poleg imena vsakega bolnika tudi poklic, delodajalec, diagnoza in dan obolenja. Ako je v obratu bolan samo en delavec, seveda označba delodajalca ni potrebna.

Točna označba kršitve bolniškega reda v poročilu je potrebna, da more urad na eventuelno pritožbo člana zadevo takoj rešiti brez ponovnih poizvedb. Na drugi strani služijo ugotovitve nadzornika za podlago pri odrejanju obiskov pri ponovnem obolenju bolnikov, ki so kršili zdravniška navodila.

V svrho presoje pravilnega načina in ekonomičnega izvrševanja nadzorovanja mora tudi nadzornik bolnikov v poročilu navesti, s katerimi osebami je stopil v stik, kaj je ž njimi obravnaval i t. d. Posebej je navesti v poročilu, kdaj je nadzornik stopil v stik s pristojnimi zdravniki in občinami. Glede zadnjih je na posebnem poročilu navesti razgovóre, ki jih je nadzornik imel in s katero osebo.

Nepotrebnih nadzorovanj ni odrejati, da se utegne nadzornik posvetiti vsem svojim nalogam. Pri odrejanju nadzorovalne službe se ni ozirati zgolj na % bolnikov, v primeri s celokupnim številom članov posameznih okolišev, ampak predvsem na % bolnikov, ki odpade na zavarovance posameznih obratov in strok. Na tak način je možno ugotoviti, kateri obrati in stroke izkazujejo nenormalni % bolnikov in je vsled tega podan sum, da so zdravju posebno škodljivi, oziroma, da ne vpoštevajo predpisanih varnostnih in higijenskih predpisov.

Le na zgoraj opisani način vršena nadzorovalna služba bo izkazala res uspehe in pridobila najširšo javnost za sodelovanje pri izvajanju socialnega zavarovanja.

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Radničke komore za socijalnu politiku. Centralni Sekretarijat Radničkih Komora u Beogradu sproveo ie Ministarstvu socijalne politike mišljenje radničkih komora po glavnim pitanjima naše socijalne politike, koje je formulirano na zadnjoj konferenciji komora u Splitu, dne 7. i 8. februara o. g.

Radničke komore po tom mišljenju zauzimlju stav u pogledu organizacije socijalno političkih ustanova i njihovog rada; dalje u pogledu socijalno-političkih problema, koji su u vezi sa privrednom krizom i napokon u pogledu sprovodjenja postojećih socijalno-političkih zakona, u prvom redu Zakona o zaštiti radnika i Zakona o osiguranju radnika. U prvom redu predlaže se, da Ministarstvo socijalne politike pristupi reorganizaciji aparata državnih socijalno-političkih ustanova, jer je bolja organizacija rada prvi uslov za uspješan rad na socijalno-političkom polju. Treba eliminirati svako dvostruko ili trostruko riješavanje istog predmeta od strane raznih instancija, čemu može da posluži tipičnim primjerom postupak kod riješavanja molbi za dozvolu uposlenja stranih radnika, gdje su jednim te istim poslom angažovane i radničke komore i berze rada, a za tim i inspekcije rada i konačno samo Ministarstvo socijalne politike. Obzirom na tendenciju, koja se javlja kod odlučujućih faktora, da se riješavanje molbi za dozvolu zaposlenja stranih radnika prenese na organa Ministarstva socijalne politike na velike župane, komore su mišljenja, da bi se to moglo učiniti samo onda, ako bi taj posao vršili veliki župani pod nadzorom Ministarstva socijalne politike, a ne kao podredjeni činovnici Ministarstva unutrašnjih djela.

Posebno se ističe potreba, da se rasterete od suvišnih poslova inspekcije rada, kako bi postale ekspeditivnije i tako mogle vršiti glavne funkcije, koje im je namjenio Zakon o zaštiti radn. i Zakon o inspekcijama rada. U tom cilju trebalo bi organizovati i suradnju organa radničkog osiguranja sa inspekcijama rada. Pored toga nameće se razumljivo i potreba, da inspekcije rada dobiju dovoljan broj personala, a ne da ostanu kao do sada ograničene na jednog činovnika i jednu daktilografkinju. U koliko budžetska sredstva ne bi dozvoljavala povećanje broja personala, onda su Radničke Komore mišljenja, da bi valjalo restringirati broj inspekcija rada, i barem nekoliko inspekcija učiniti sposobnim za vršenje njihovih zadataka.

Prelazeći za tim na radničke samoupravne institucije, komore se najenergičnije ogradjuju protiv izvjesnih tendencija, koje imadu korjen u samom Ministarstvu socijalne politike, a koje u krajnjim posljedicama idu za tim, da se te institucije birokratiziraju i od samouprav-nih ustanova postanu obični državni uredi. Ta tendencija nalazi potvrdu i u neprestanom posizanju državnih nadzornih vlasti u djelokrug samouprava, što ponekada ide tako daleko, da se čak zakon krši. Dok je naime naš Zakon o osiguranju radnika već sam dao državnim nadzornim vlastima mogućnosti za neprekidno uništavanje svake samouprave, dotle barem Zakon o zaštiti radnika ne daje nikakove zakonske podloge, da se na jednaki način krši i samouprava radničkih komora. Radničke komore u svom mišljenju skreću pažnju Ministarstvu socijalne politike na tu činjenicu, da državne upravne vlasti prema poslodavačkim komorama ne izlaze iz okvira zakona, pa je stoga potrebno, da se isti postupak zavede i prema radničkim komorama, koje samo pod tim uslovom mogu zadržati značaj nosioca socijalno-političkih inicijativa.

Prelazeći na glavne aktuelne socijalno-političke probleme, koji su u vezi sa privrednom krizom, kao što su problemi nezaposlenosti i potpomaganja nezaposlenih radnika; dalje problem emigracije

Digitized by Google

i unutrašnje kolonizacije te stambene krize i t. d. ističe, da su svi ti problemi pojavi jedne te iste posleratne činjenice i radi toga u uskoj medjusobnoj vezi. Porast stanovništva i radne snage na jednoj i kapitala na drugoj strani, koji u našoj zemlji već u predratno doba nije bio u ravnoteži, izgubio je u ratu i poslije rata svaku ravnotežu uopće. Ona je bila poremećena tim više, jer je otpao korektiv, koji je postojao za naše zemlje u prije ratno doba u emigraciji. Uslijed toga je potrebno: da državna vlast ne koči prirodne potrebe za emigraciju, već da izrade usprkos svim poteškoćama svoj emigracioni plan. Od ne manje važnosti je i pitanje unutrašnje kolonizacije, koje treba da prostudiraju stručnjaci, a komore ističu mišljenje, da bi moglo biti pravih i velikih uspjeha u tom pravcu samo onda, kad bi se organizovao taj rad u okviru velikih i snažnih organizacija, kao što je to bio slučaj kod svih težih i uspješnih kolonizacija. Pošto se u toj tačci državni interesi potpuno slažu sa socijalno-političkim zahtjevima, to komore smatraju, kolonizaciju državnim sredstvima potpuno izvodljivom.

U svakom je slučaju potrebno, da se održi i upotpuni organizacija berza rada, koje treba da budu pomoćni organi kod riješavanja gorespomenutih pitanja, a osim toga regulator ostale potražnje i ponude na radnim tržištima.

Obzirom na sadašnju akutnu krizu na radnom tržištu smatra se veoma potrebnim i hitnim, da se smjesta izda pravilnik o potpomaganju nezaposlenih radnika.

U pogledu stambene krize i mjera potrebnih u tom pravcu, komore su predložile ministarstvu posebni predlog zakona o potpomaganju gradjenja jeftinih stanova.

Napokon komore se u svom mišljenju osvrću na tendencije, koje se javljaju protiv sprovodjenja socijalno-političkih zakona a po kojima bi u našoj zemlji, zbog privredne krize svaka socijalna zaštita postala nepotrebna. Komore u tom mišljenju ističu da baš periodi privredne krize daju najviše mogućnosti za iskorišćivanje radne snage i da je izdašnija zaštita radne snage baš u tim periodima najpotrebnija. Kod toga je potrebno, da se ima u vidu, da u svim zemljama, sa zaostalom privredom, tudji kapital stvara na trošak domaće radne snage i domaćih potrošača ogromne kapitale, koji mogu da zadobiju i bez potrebe značaj pravih inostranih investicija u našoj zemlji, sa svim lošim poslijedicama, koje mogu da imaju takove investicije u našoj zemlji.

Sa spomenutom predstavkom Centralnog sekretarijata radničkih komora podneseno je ministru socijalne politike 15 najhitnijih socijalno-političkih predloga (Pravilnik o radničkim povjerenicima; o regulisanju nedeljnog počinka, radnog vremena, o otvaranju i zatvaranju trgovačkih radnja i poslovnica; o zabrani noćnog rada u pekarskom obrtu; o higijensko-tehničkoj zaštiti radnika; o potrebi udruživanja radnika; o održavanju zakonom propisanog radnog vremena; o radničkim legitimacijama; o neodložnom riješavanju sporova iz radnog odnosa; o zaštiti osoblja riječne i morske plovidbe; o provodjenju izbora za radničko osiguranje; o zakonu o osiguranju namještenika; o povećanju prinosne kvote za slučajeve nesreće; predlog zakona o potpomaganju izgradnje jeftinih stanova i o konvencijama medjunarodne organizacije rada).

Pomaganje nezaposlenih radnika. Na poziv zagrebačke Radničke Komore održala se 15. marta o. g. anketa, koja je raspravljala o osnovi pravilnika, koji je izradilo Ministarstvo socijalne politike u pogledu pomaganja nezaposlenih radnika, a na teret sredstava, prikupljenih na osnovu ovlaštenja čl. 110. Finansijskog Zakona za god. 1922./23., s kojim je predvidjeno osnivanje opšteg fonda za pomaganje nezaposlenih radnika. S tim pravilnikom predvidja se osnivanje naročitog centralnog odbora za pomaganje nezaposlenih radnika i mjesnih odbora, preko kojih bi se imalo to pomaganje vršiti. Pravilnik predvidja, da bi se preko centralnog odbora u Beogradu osnovali mjesni odbori u Beogradu, Skoplju, Nišu, Novom Sadu, Subotici, Osijeku, Zagrebu, Ljubljani, Mariboru, Bos. Brodu, Sarajevu, Banjaluci i Splitu. Pored toga pravilnik predvidja osnivanje berza rada na teret sredstava fonda u mjestima, gdje ne postoje državne berze rada. Budući da se u proračunu za god. 1927./28. briše kredit i poslednjih triju državnih berza rada u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, to bi na teret toga fonda imale da padnu sve berze rada, koje bi se u državi uopće osnovale.

Od važnih materijalnih odredaba pravilnika jesu i sledeće: naime, da dnevna novčana potpora imade da iznaša Din 10 kod samca, a Din 15 kod oženjenih, odnosno udatih lica. Ta bi se dnevna potpora davala kroz 6 nedelja u roku od

Digitized by Google

jedne kalendarske godine. Pored toga predvidjena je i putna pomoć u najvećem iznosu od Din 200. Sredstva fonda, koji je sakupljen iz t. zv. prireza za berze rada, a koji se kupi već nekoliko godina, iznašaju sada oko 40,000.000 dinara. Ta osnovna suma imala bi se po pravilniku upotrijebiti kako slijedi: 1. na upravne troškove zajedno sa materijalnim izdacima oko izdržavanja berza rada 5%; za novčane pomoći 10%; na produktivno pobijanje besposlice (podizanje jeftinih stanova, javnih azila, radničkih stanova i t. d.) 85%. Tekuća sredstva, koja će pritičati fondu, imala bi se upotrijebiti kako slijedi: na upravne troškove i održavanje berza rada 10%; na novčano pomaganje nezaposlenih radnika 20%; na produktivno suzbijanje besposlice 70%. Na anketi su, pored eksperata komore, te njenih redovnih i zamenićnih članova učestvovali i predstavnici radničkih sindikalnih organizacija, i to kako od organizacija Ujedinjenog Radničkog Sindikalnog Saveza Jugoslavije, a tako i od Centralnog Radničkog Sindikalnog Odbora Jugoslavije, a i nekih autonomnih organizacija. Na anketi je bilo prisutno oko 50 lica. Anketu je otvorio i rukovodio njome sekretar Radničke Komore Vladimir Pfeifer. Uvodni referat prema prednjim napomenama podnio je referent komore Spiro Gojšina. Nakon toga je anketa prešla smjesta na raspravu.

Ivan Krndelj u ime organizacija Centralnog Radničkog Sindikalnog Odbora Jugoslavije dao je izjavu, prema kojoj a limine odbija raspravu o pravilniku Ministarstva socijalne politike, jer da on ne može da posluži podlogom za istinsko pomaganje nezaposlenih radnika. Traži, da Radnička Komora izradi drugi pravilnik i da ga predloži Ministarstvu socijalne politike. S tim pravilnikom trebalo bi obezbijediti novčane pomoći svim nezaposlenim radnicima, a te novčane pomoći trebale bi da odgovaraju egzistencijonom minimumu u dotičnom mjestu. Radnička Komora trebala bi da se stavi na čelo jedne skupštinske akcije, s kojom bi se izvršio pritisak na mjerodavne faktore.

Iza njega govorio je Eugen Stark od Saveza grafičkih radnika Jugoslavije, koji je takodjer principijelno odbio osnovu pravilnika. Smatra medjutim, da je ipak nužno, da — ne ulazeći u detalje pravilnika — anketa ipak donese predloge, kako da se sakupljena sredstva korisno upotrijebe.

U ime organizacija Ujedinjenog Radničkog Sindikalnog Saveza Jugoslavije govorio je Josip Beker. On je istaknuo, da sredstva, s kojima pravilnik želi da raspolaže, ne dostaju za jedno istinsko pomaganje nezaposlenih. Pomaganje nezaposlenih može da se provede samo jednim osiguranjem u besposlici. Znajući s kakovim sredstvima raspolažemo, ni najbolji pravilnik ne bi mogao, da ovo pitanje riješi. Anketa to može principijelno da podvuče, ali ona ipak treba da udje i u meritornu raspravu, pa da kaže, što će se uraditi sa sakupljenih 40 milijuna dinara. Ako se anketa stavi na gledište, da ne udje u tu raspravu, onda bi se samo dao vladi argumenat za to, da stvar provede kako je ona i tako već naumila.

Voditelj ankete sekretar komore Vladimir Pfeifer, izjavio je na to, da je Ministarstvo socijalne politike poslalo Radničkoj Komori pravilnik na mišljenje. Principijelno mi se svi možemo složiti. Možemo se složiti u tome, da se posljedice besposlice mogu pobijati samo jednim općim osiguranjem za besposlicu. Mi medjutim ovdje imademo da riješimo jedno konkretno pitanje. Postoji suma od 40 milijuna dinara, i mi želimo, da se ta suma, a i one, koje će joj jošte pritičati, korisno upotrijebi. Mi želimo da se ona i čim prije upotrijebi, a da ne leži mrtva kod državne hipotekarne banke. Pravilnik Ministarstva socijalne politike predstavlja takav jedan predlog o upotrebi te sume. Anketa može izjaviti, da taj predlog ne valja, ali treba da kaže, što valja. Ovdje imade nekoliko konkretnih pitanja, da se riješe. Medju njima su važna: da li aparat, koji treba da provede distribuciju sredstava odgovara; da li je upotreba fonda po predlogu pravilnika onakva, kakva bi trebala biti; da li raspored sredstava odgovara; da li je dostatan broj predvidjenih isplatnih mjesta; da li novčane pomoći odgovaraju; da li je namjera, da se berze rada svale na trošak ovoga fonda, prihvatljiva i najzad, da li se sa sredstvima, koja stoje na raspolaganje, može provesti i produktivno suzbijanje besposlice. To su pitanja, o kojima treba riješavati.

Nakon toga su jošte govorili Krndelj, Predojević, Jaklin, Štark, Tomanić, Haramina, Strmota i još čitav niz drugih.

Digitized by Google

Najzad je voditelj ankete resumirao sva iznešena gledišta, koja kulminiraju u slijedećem: Principijelno se slažu svi u tome, da treba nastojati, da se provede opće osiguranje radnika u besposlici. Sredstva općeg fonda za pomaganje nezaposlenih radnika suviše su malena, a da bi se s njima moglo provesti i t. zv. p r o d u k t i v n o suzbijanje besposlice, i ako se svi slažu u tome, da je p r o d u k t i v n o suzbijanje besposlice, od prijeke nužde. Aparat za distribuciju pomoći, kako je predvidjen sa pravilnikom pojeo bi velik dio sredstava. Zato mjesto njega treba predvidjeti ili radničke komore, ili sindikalne organizacije ili organe radničkog osiguranja. Broj isplatnih mjesta treba povećati. Trošak održavanja berzi rada ne bi se smio prenjeti na ovaj fond, jer bi i on najveći dio fonda pojeo. Novčane potpore treba znatno povisiti.

Kriza osiguranja za slučaj bolesti u Rusiji. Poznati list »Економическаја Жизн« javlja, da u posledње vreme stalno rastu dugovi ruske industrije bolesničkim blagajnama i da su ta dugovanja kod pojedinih trustova zauzela gotovo opasne forme. Tako na primer dugуje trust »Гомса« bolesničkim blagajnama pol drug milijuna rubalja, trust .»Jугостал« jedan milijun rubalja, trust moskovskog poligrafskog obrta četiristo tisuća rubalja i t. d. Finansijski položaj bolesničkih blagajna, koje su usled uvaćanja režima opšte štedње dovedene u velikoj meri u težak položaj, pogoršao se usled ovih dugova tako, da su kod mnogih blagajna uopšte obustavљene isplate potpora i rента. Na posebnoj konferenciji moskovskih bolesničkih blagajna, tako javlja sindikalni organ »Труд«, ustanovљene su teške prilike u pitanju iskorišćivanja blagajničkih sredstava. Tako su pronađena mnoga lica, koja su se prijavila bolesnima, sa strane kontrolora bolesnika zdravima. **Б. Н.**

Sprovođenje radničkog osiguranja u Velikoj Britaniji. Zakon o osiguranju za slučaj bolesti i izmemoglosti (Нешнел иншнјурнс акт) obasizao je godine 1914. oko 13,687.000 lica. Od toga vremena neprestano je rastao broj osiguranika sve do 15,887.000 u godini 1918, zatim je padao u sledeće tri godine do 15,149.500 u godini 1921.; godine 1922. iznosio je 15,424.700, 1923. godine 15,492.600 i godine 1924. 15,588.100 lica. Do uključivo 1921. godine odnosili su se ovi podaci na Veliku Britaniju (Englesku, Uelc i Škotsku), a od godine 1922. protežu se i na Severnu Irsku. Koncem godine 1924. bilo je osigurano 10,486.600 muškaraca i 5,101.500 žena. Ukupni prihodi i izdaci osiguranja za slučaj bolesti i izmemoglosti rasli su uopšte od godine 1914. pa do danas delomice usled priraста broja osiguranika a delomice usled povišenja prinosne stope i potpora. Godine 1914. iznosili su prihodi 23·2 milijuna funti štrlinga, godine 1921. 40·6, godine 1922. 38·4, godine 1923. 39·0 i 1924. godine 41·1 milijun. Izdaci iznosili su za vreme od 1912.—1914. godine oko 33·6 milijuna funti štrlinga, posebnih podataka za godinu 1914. nije bilo. U godini 1915. iznosili su izdaci 15·9 milijuna, 1921. 29·9, 1922. 30·2, 1923. 29·9 i 1924. 34·2 milijuna. Svota sabirnog fonda podigla se u isto vreme od 23 na 116·2 milijuna funti štrlinga. Hranarina iznosi sada za muškarca obično 15, a za žene 12 engleskih šilinga sedmično, a za mање od 104 prinosnih sedmica 9 i 7½ šilinga; potpora za slučaj izmemoglosti iznosi 7½ šilinga. Ukupni izdaci za potpore porasli su od 11,971.000 funti štrlinga u godini 1914. na 12,732.000 funti štrlinga u godini 1919., na 17,580.000 funti štrlinga u godini 1920. (kada su bile povećane potpore), na 20,106.000 funti štrlinga u godidi 1921. tada su ostali u približno istoj visini kroz dve godine; godine 1924. iznosili su 21,612.000 funti štrlinga. Upravni troškovi pokazali su porast od 2·4 milijuna funti štrlinga u godini 1914. na 4,000.000 u godini 1924. U godinama 1922. i 1924. iznosili su izdaci za pojedine vrste potpora:

	1923.	1924.
	u milijunima funti štrlinga	
Hranarina	7·2	8·2
Potpora za izmemoglost . .	3·5	3·9
Potpora za materinstvo . .	1·4	1·4
Lekarska nega	7·7	7·5
Ostale potpore	0·6	0·6

Na 4. januara 1926. stupilo je na snagu novo osiguranje za slučaj starosti, koje predviđa osiguranje udovičkih, siroteinskih, i starostnih renta licima od 65—70 godina. Starija lica pri-

Digitized by Google

мају потпору за случај старости без плаћања приноса. Број ових ренташа порастао је од 647.000 у години 1909. на 984.000 у години 1914. и на 1,051.000 у години 1925.; од тога је било 386.000 мушкараца и 665.000 жена. У последним седмицама месеца марта 1925. уживало је 1,024.000 лица највиши износ ренте од 10 шилинга. Издаци за старосне ренте порасли су од 2,026.000 фунти штерлинга у години 1909. на 25,942.000 фунти штерлинга у години 1925. Обавезно осигурање против неупослености било је уведено у години 1911. за неке економске гране, које су особито трпиле од неупослености, и то за индустрију стројева и бродоградњу као и за грађевни обрт. Број осигураника износио је сада 2,225.000. Године 1916. протегнуто је ово осигурање на индустрије, које су лиферовале артикле за ратну спрему и тада се број осигураника повисио на 3,750.000. Нови закон од године 1920. проширио је обавезу осигурања у пракси на све раднике и слабо плаћене намештенике у рударству, индустрији, промету и транспорту. Укупни број осигураника износио је у Великој Британији и Северној Ирској према најновијој процени од јула месеца 1926. године 12,041.000, од тога 8,843.000 мушкараца, 3,197.000 жена. За време од 1. августа 1924. до 24. августа 1925. било је признато 3,040.000 потраживања главних врста потпора и осим тога 240.000 породичних потпора. За време од 25. августа 1925. до 11. јануара 1926. било је 1,108.000 прве врсте потраживања и 83.000 друге врсти. У управним (т. ј. административно-рачунским) годинама 1921./22. до 1924./25. износили су приходи и издаци осигурања за случај неупослености, како следи:

	Приходи	Издаци
	у милијунима фунти штерлинга	
1921/22.	43·0	58·5
1922/23.	46·7	47·9
1923/24.	50·2	41·2
1924/25.	50·2	51·6

Дефицит фонда осигурања за случај неупослености износио је у првим годинама економске кризе, које су следиле након рата (1921./22.) 15,000.000, у следећој години порастао је на 16·1 милијун, али је године 1923./24. пао на 7·1 милијун фунти штерлинга. Концем управне године 1924./25. износио је дефицит око 8·4 милијуна фунти штерлинга. **Б. Н.**

Socijalno osiguranje u Japanu. 1. jula 1926. stupio je na snagu u Japanu zakon o socijalnom osiguranju. Prije ovog zakona u Japanu nije bilo ni traga socijalnom osiguranju.

U Japanu se dugo proučavao projekt zakona, koji osim nesretnih slučajeva, predvidja obvezatno osiguranje za slučaj bolesti, nesposobnosti rada i starosti. Nakon dugih diskusija i bitnih promjena, ovaj je projekt postao zakon, te proglašen 23. aprila 1922. On je stupio na snagu tek 1. jula 1926., dok je isplata prinosa započela tek 1. I. 1927.

Interesantne karakteristike ovoga zakona nalazimo u decembarskoj svesci »Revue Internationale du Travail«, pa ćemo ih mi ovdje reasimirati za čitatelje »Radničke Zaštite«.

P r i m j e n a z a k o n a. Odredbe zakona od g. 1922. obvezne su za rudnike, za pogibeljne i nezdrave industrije, te sva industrijska poduzeća uopšte, kod kojih je redovito uposleno više od 10 osoba. Od osiguranja su prama tome isključene: poljoprivreda, trgovina, transportna društva i mala industrija; ali je ipak za ove grane, uključiv i gradjevnu, zakon predvidio fakultativno osiguranje, — no uz odredjene uvjete.

Drži se, da će broj radnika obvezno osiguranih iznašati preko 2,150.000 od kojih oko 850.000 muških i 950.000 ženskih u industrijskim poduzećima, te oko 270.000 muških i 80.000 ženskih u rudnicima.

Za slučaj bolesti i ozlede osiguranik ima pravo na liječničku njegu, ljekove, i dnevnu odštetu (hranarinu) u najvećem trajanju od 180 dana u slučaju jedne te iste bolesti ili ozlede ili u ukupnom trajanju od 180 dana u jednoj godini u slučaju različitog bolovanja ili različitih ozleda. Dnevna odšteta (hranarina) je ustanovljena u iznosu od 60% zarade osiguranika i teče od četvrtog dana nakon početka bolesti ili ozlede. Nesposobnost rada, nakon maksimuma trajanja od 180 dana, smatra se izvan okvira osiguranja za slučaj bolesti, te spada pod granu osiguranja za slučaj nesreće. Odšteta je dnevna, ako unesrećeni nastavlja lječenjem u svrhu pokušaja ozdravljenja. Odšteta je odmjerena i stalna za slučaj trajne, djelomične ili posvemašnje nesposobnosti.

Osigurane članice u slučaju poroda imaju prava da traže 4 sedmični odmor prije poroda, a pripada im pravo na 6 sedmični odmor poslije poroda, te od-

Digitized by Google

šteta od 60% zarade za 6 sedmica u svakom slučaju, a za 10 sedmica, ako su bile lišene dužnosti, da rade kroz one 4 sedmice prije poroda.

Za slučaj smrti osiguranika daje se članovima njegove obitelji odšteta u visini od 20 dnevnica njegove zarade, no ne veće od 20 yen, (1 yen iznaša 2·58 franka) i to kao pogrebnina.

Nesretni slučajevi u djelokrugu i na teret osiguranja za slučaj bolesti, pružaju pravo na istu lječničku njegu i na istu odštetu, koje su predvidjene za osiguranike u slučaju bolesti ili nesreće, uz slijedeće modifikacije:

1. Hranarina pripada od prvog dana nakon nesretnog slučaja.

2. Ne vodi se računa o maksimumu od 180 dana za trajanja liječničke njege i hranarinu u vremenu od 1 godine; i tako osiguranik, koji je radi bolesti ili nesreće iscrpio lječniku njegu i hranarinu za maksimum od 180 dana, a unesrećio se pri radu, ima pravo na dalnju njegu i hranarinu za cijeli drugi period.

3. Ako, nakon izminuća roka od 180 dana, traje nesposobnost rada, poslodavac je dužan, da mjesto prinosa za slučaj bolesti plaća dnevnu odštetu od 40% osiguranikove zarade, i da se brine, da mu omogući lječničku njegu do ozdravljenja i dok nije minulo 3 godine od početka nesretnog slučaja.

4. Ako se ustanovi trajna nesposobnost, daje se unesrećeniku renta prama postotku nesposobnosti, a u srazmjeru od minimuma 40 do maksimum 540 dnevnica zarade.

5. U slučaju smrti osiguranika unesrećenog pri poslu, daje se članovima njegove porodice odšteta ne veća od 300 dnevnica njegove zarade.

Osiguranje provadja »Osiguravajuće društvo za bolesti i nesreće«, »Vladini pokrajinski uredi za osiguranje u bolesti i nesreći«, a kontrolu vodi »Centralni ured«.

Rudnici i industrijska poduzeća, koja uposluju 500 radnika ili više njih dužni su ustanoviti osiguravajuću blagajnu pod naslovom »Društvo za uzajamnu potporu«. Rudokopi i industrijska poduzeća, koja uposluju preko 300 a manje od 500 radnika mogu takodjer osnovati slične blagajne. Poslodavci koji uposluju manje od 300 radnika, mogu se udružiti u svrhu osnivanja takove blagajne. Statuti pojedinih blagajna padaju pod odobrenje Centralnog ureda, koji kontrolira rad i poslovanje svih blagajna, kojima upravlja ravnateljstvo i glavna skupština u kojima su paritetno zastupani radnici i poslodavci.

Financijalna sredstva. Troškovi za lječničku njegu, hranarinu, rentu, pogrebninu, porodiljsku potporu i t. d., upravni troškovi, podmiruju se iz prinosa, koji uplaćaju poslodavci i radnici, te potpore od države. Prinos varira prema dnevnoj zaradi osiguranika, koja je klasificirana u 16 razreda. Prinos u prvom razredu iznaša 30 centima yena (0·78 franka u zlatu), a u najvećem 16 razredu 4 yena (10·32 franka u zlatu). Polovicu prinosa plaća poslodavac, a polovicu radnik, ali uz uvjet, da osiguranikov prinos nesmije prekoračiti 3% od njegove zarade.

Državna subvencija iznasa 10% likvidiranih i isplaćenih odšteta, ali u granici od 2 yena godišnje za svakog osiguranika. Računa se, da će ta državna subvencija iznašati godišnje 4 milijuna yena, dok će cijelo poslovanje osiguranja iznašati 40 milijuna yena. **ot.**

Besposlica. U Italiji je 30. novembra 1926. bilo uslijed pomanjkanja rada 148.821 besposlenih (100.278 muških i 48.543 ženskih). Broj besposlenih je u mjesec dana (od 31. oktobra) porasao za 35.899 ili za 31·79% Naiviše ie besposlenih u Emilia: 45.693, a najmanje u Basilicata, gdje je bilo samo 44 besposlenih.

U Austriji je koncem novembra 1926. bilo 168.753 besposlenih, dok ih je u oktobru bilo 151.183.

Belgija ima 148 ureda za osiguranje protiv besposlice sa 598.435 upisanih članova. Od tih je koncem oktobra 1926. bilo 8.105 sasma besposlenih (dakle 1·3%), te 12.304 djelomično besposlenih (2%).

U Francuskoj je 6. I. 1927. funkcioniralo 8 departmanskih blagajna za potporu besposlenih i 41 opštinskih blagajna. One su pružile potporu 17.178 besposlenih (12.402 muških i 4.776 ženskih).

Njemačka je 15. novembra 1926. imala 1,314.083 besposlenih, koji su primali potporu. Kroz mjesec oktobar padalo je na 100 upražnjenih mjesta 487 natjecatelja.

Engleska. Od preko 12,000.000 članova osiguranih protiv besposlice, iznašao je 22. novembra 1926. postotak besposlenih 13·5%.

Norveška je od 14.592 organizovanih koncem oktobra 1926. imala 23·5% besposlenih.

Digitized by Google

Poljska je u oktobru 1926. imala 196.586 besposlenih.

Amerika je u oktobru 1926. imala 3,112.689 besposlenih.

Švedska je u novembru 1926. imala 13% besposlenih radnika.

U Švicarskoj je koncem 1926. tražilo posla 16.366 radnika, dok ih je u oktobru tražilo 14.253.

Potpore besposlenima u Italiji. Kroz mjesec novembar 1926. data je potpora 39.427 besposlenim osiguranim članovima za 579.688 radnih dana. Najviše je potpora dano besposlenim u Turinu (5.593). **ot.**

Za obvezatno osiguranje protiv tuberkuloze u Italiji. Prof. Arnaldo Fioretti u jednom članku štampanom nedavno u listu »Il lavoro d' Italia«, baveći se tuberkulozom, veli da ona za talijanski narod predstavlja tešku pogibelj, pa predlaže, da se osnuje institucija za obvezno osiguranje protiv tuberkuloze. Iz njegovog članka proizlazi, da u Italiji ima godišnje 150.000 bolesnih od tuberkuloze. U godini 1923. bilo ie 53.889 slučajeva smrti uslijed tuberkuloze. U cijeloj Italiji ima 140 dispansera za tuberkulozu i ukupno 12.918 kreveta. Dispanseri uopšte slabo funkcioniraju, a kreveti se nalaze većinom u bolnicama, pa tako tuberkulozan leži uz druge bolesnike. Sva borba protiv tuberkuloze, koja je do sada bila poduzeta u Italiji, malo je, skoro ništa pomogla.

Direkcija javnog zdravstva ima na raspoloženje samo 2 milijuna lira, da pomogne borbu protiv tuberkuloze. U svemu se raspolaže iznosom, koji ne prekoračuje 40 milijuna, a za samo uzdržavanje bolesnika, sa odnosnim brojem kreveta, treba 100 milijuna lira. Treba podići nove bolnice i sanatorije, provesti jaku propagandu, odgajati masu i t. d. i za sve to treba bar 800 milijuna lira. A to i toliko država nemože, da snosi ni sada, a ni u doglednoj budućnosti.

Treba potražiti druga financijska vrela i Fioretti predlaže obvezno osiguranje protiv tuberkuloze. Za početak bio bi dostatan kapital od nešto preko 100 milijona i tom svotom bi se dala započeti jedna ozbiljna i praktična akcija na obranu tuberkuloze, koja je izlječiva.

ot.

Norveško društvo za socijalan rad. Norveško društvo za socijalan rad osnovano 10. juna 1909. u Oslu (prije Kristianija), imade svrhu da unapredi putem održavanja sastanaka, putem istraživanj i putem dopisivanja socijalno zakonc davstvo, a napose da unapredi zaštit radnika i socijalni rad uopće. Društvo u političkom i socijalnom pogledu po punoma neutralno i njegovi statuti s drže u tu svrhu izmedju ostaloga o redbu, da imadu biti članovima predsje ništva po dva poslodavca i radnika. Sj dište društva nalazi se u Oslu, ali o imâde članove i izvan glavnog grad Članovima mogu biti kako pojedi tako i udruženja. Broj članova izn sada oko dvije stotine u centrali druš i oko pedeset u društvenoj podružnici Bergenu. Medju članovima nalazi se čit niz udruženja sa vrlo znatnim brojem nova na pr. sveopći sindikalni savez, jedini radnički sindikati, savez držav namještenika, sanitetsko društvo nor ških žena, društvo norveških inžinje i t. d.

Društvo je pristupilo odmah nak svoga osnutka k riješavanju čitavog n važnih zadataka. Medju prvima uzeto u obzir pitanje zaštite kućnih radnika. se upoznaju široki krugovi sa životn uslovima ove vrsti radnika priredilo udruženje u maju 1911. godine u O izložbu kućnog rada. Njegova podružn u Bergenu otvorila je sličnu izložbu redne godine. Ove izložbe, koje su u znale javnost sa životnim uslovima ć ćnih radnika, pridonjele su mnogo k mu, da je Norveška malo godina iza to dobila svoj prvi zakon o zaštiti kuć radnika.

Drugi zadatak, kojim se društvo vilo u velikoj mjeri, jeste riješenje tanja zaštite od nezgode. Prigodom like jubilejske izložbe u Oslu godi 1914. priredilo je udruženje izložbu o štiti radnika, da pobudi interes za raz čite priprave oko zaštite protiv nezgod Iz početka postojala je namjera, da ova izložba ostala trajna, ali uslijed svje skog rata moralo je društvo napustit prostorije, koje su se upotrijebile z smještanje bjegunaca iz zaraćenih država i tako društvo nije moglo kasnije nać druge prikladne prostorije. Uslijed tog odlučilo je društvo, da provede opsežn propagandu medju poslodavcima i radn cima za probudjenje što većeg razumije vanja za važnost i značaj higijene i za štite protiv nezgoda. Društvo je odlučile da se posluži kod toga raznim sredstvima kao predavanjima sa svjetloslikama i sa filmom o zaštiti protiv nezgoda, izdava njem knjiga i letaka, izdavanjem silka o

Digitized by Google

zaštiti protiv nezgoda i t. d. Uslijed teške ekonomske krize nije moglo društvo osobito razviti svoj rad. Priredba predavanja nalazi se u pripremnom stadiju, a originalnih norveških slika o zaštiti protiv nezgoda izdano je do sada vrlo malo. Ove se zime nada društvo prirediti prvi niz svojih predavanja i otvoriti izložbu inozemnih slika o zaštiti protiv nezgoda.

Najveće djelovanje razvilo je društvo izdavanjem knjiga i povremenih spisa. Prvo je izdano djelo na Novu Godinu 1926. pod naslovom »Sudjelovanje radnika kod zaštite protiv nezgoda«, koje je raspačano do sada u 15.000 primjeraka. Slijedeće djelo »Ekonomija zaštite radnika« izići će u skoro vrijeme. Osim toga nalaze se u pripremi slijedeća djela »Sudjelovanje radnika kod higijenskih priprava«, »Zaštitne naprave kod poljodjelskih strojeva«, »Ozljede očiju« i »Odnošaji osvjetlenja i oči radnika«. Veći dio ovih djela izići će još tekom ove zime. Društvu je sada omogućeno bolje djelovanje, jer je pred kratko vrijeme parlamenat odobrio u svrhu propagande zaštite radnika znatniju subvenciju. Osim toga putem predavanja ili na drugi način nastojalo je društvo oko napretka zakonodavstva za skrb djece, o minimalnim nadnicama za trgovačke pomoćnike, o proširenju osiguranja za slučaj bolesti na lica sa većim dohodkom od 6.000 Kruna i t. d. Društvo je u vezi sa inozemnim srodnim društvima i član je medjunarodnog udruženja za socijalni napredak. **B. H.**

Središnjica za zaštitu protiv nezgoda u Njemačkoj-Austriji. U svim se je industrijskim državama pokazao u posljednim godinama neobičan porast broja nezgoda. Stoga su razloga u mnogim državama već dosada osnovane organizacije sa svrhom, da sistematski provode zaštitu protiv nezgoda. Tako je nedavno u Njemačkoj-Austriji održana u tu svrhu konferencija izmedju predstavnika središnje inspekcije rada, komisije za zaštitu protiv nezgoda, trgovačkih i radničkih komora, sindikalne komisije, industrijskih saveza i nosioca osiguranja za slučaj nezgode. Sve ove korporacije osnovale su središnjicu za zaštitu protiv nezgoda, koja će sasvim samostalno raditi, a čije će se sjedište nalaziti u prostorijama »Arbeiter - Unfallversicherungsanstalt-a«, Wien XX., Webergasse 2. Ova Središnjica bavit će se u prvom redu studijem uzroka nezgoda i sredstvima za zaštitu protiv istih kao i njihovom primjenom. Kao metodička sredstva dolaze izmedju ostaloga u obzir: prosvjećivanje radnika kao i poslodavaca putem predavanja bilo stručne bilo općenite vrsti, koja će se naročito širiti putem radio stanica; prikazivanje poučnih filmova, izradba i raspačavanje poučnih slika i plakata; nastojanje, da se uvede zaštita protiv nezgoda u naučni plan obrtničkih škola za usavršivanje zanatlija i tehničkih visokih škola. Sudjelovanje svih grupa interesenata, koje su donjele zaključak za osnutak ove središnjice, jamči nam, da će ova središnjica unatoč toga, što je ona dobrovoljna organizacija, unaprediti zaštitu protiv nezgoda i u skoro vrijeme sniziti njihov broj u Austriji. **B. H.**

Troškovi socijalnoga osiguranja u Poljskoj. Socijalno osiguranje u Poljskoj nije još do sada uredjeno jedinstveno za cijelu državu. Ujedinjenju je najbliže osiguranje za slučaj bolesti, jer zakon od godine 1920. vrijedi za sva područja izuzevši Istočnu Gornju Šlesku, gdje je još na snazi njemačko zakonodavstvo. U osiguranju za slučaj nezgode vrijede još odredbe njemačkog državnog reda o osiguranju u onim pokrajinama, koje su prije pripadale Njemačkoj, u bivšim pako ruskim i austrijskim pokrajinama vrijedi sa izvjesnim izmjenama austrijski zakon od godine 1888. Skrb za radnike i namještenike u slučaju iznemoglosti, starosti i sirotinjstva postoji u bivšim njemačkim pokrajinama, a penzijono osiguranje namještenika u bivšim austrijskim pokrajinama. Zakon o osiguranju osoblja industrijskih i trgovačkih poduzeća sa najmanje pet zaposlenih lica, za slučaj iznemoglosti vrijedi na području cijele države.

Odnošaj prinosa za socijalno osiguranje prema nadnicama prikazalo je poljsko ministarstvo rada u svojoj službenoj publikaciji za pojedine pokrajine kao i za veliku industriju, rudarstvo, zanatlijstvo i poljodjelstvo napose. U velikoj industriji bio je koncem decembra 1925. taj odnošaj slijedeći:

Pokrajine	Ukupni prinos	Poslodavčev dio	Radnikov dio
	u procentu nadnice		
Prijašnje njemačko područje (osim Gornje Šleske) .	15·1	9·8	5·3
Gornja Šleska . .	14·0	7·5	6·5
Bivša ruska i austrijska područja u Njemačkoj . . .	11·5	8·0	3·5

Digitized by Google

U Njemačkoj iznosi ukupni prinos za socijalno osiguranje (prema poljskom izvoru) 16 procenata nadnice, u Čehoslovačkoj 12, a u Austriji 17·3. U rudarstvu je odnošaj prinosa prema nadnici slijedeći: u Gornjoj Šleskoj 22 procenta, u ostalom bivšem njemačkom području 15·1 procenat, u bivšem ruskom području 11·5, a u bivšem austrijskom području 13·5. Za poljodjelstvo postoje slijedeći podaci:

Pokrajine	Velika poduzeća	Mala poduzeća
	procenat nadnice	
Gornja Šleska . .	11·0	10·8
Ostalo bivše njem. područje . . .	12·1	11·9
Bivše austrijsko područje . . .	8·0	0·8
Bivše rusko područje	1·0	0·8

Godišnji iznos troškova socijalnog osiguranja proračunan je za Gornju Šlesku sa prosječno 163·28 Zloty po osobi, za bivše ostalo njemačko područje sa 96·24 Zloty, za bivše austrijsko područje sa 105·17 Zloty, a za bivše rusko područje sa 121 Zloty. Brojevi iz ostalih država su slijedeći prema poljskoj tvrdnji: Njemačka 239·44, Čehoslovačka 161·50, Austrija 184·64, i Velika Britanija 241·59 Zloty. Ovi brojevi utvrdjuju činjenicu, da su izdaci za socijalno osiguranje u Njemačkoj i Velikoj Britaniji uopće najveći. Godišnji izdatak za socijalno osiguranje proračunan je u Poljskoj sa 313·7 milijuna Zloty ili 11 Zloty po jednom stanovniku. Ovaj izdatak iznosi 3·1 procenat na deset hiljada milijuna Zloty procenjene narodne imovine. U Njemačkoj iznosi izdatak za sve vrsti socijalnoga osiguranja, uključivši i skrb za neuposlene oko 2.723 milijuna Maraka ili 45 Maraka po jednom stanovniku. Ovaj izdatak iznosi 9·07 procenta narodne imovine. U Velikoj Britaniji godišnji troškovi za socijalno osiguranje i skrb staraca su isto tako visoki kao u Njemačkoj, ali odgovaraju samo iznosu od 3 procenta narodne imovine. Troškovi socijalnog osiguranja u Poljskoj su najveći u rudarstvu, a najniži u poljodjelstvu. Interesantni su podaci, koliko opterećuju cijenu ugljena u Gor. Šleskoj pojedini troškovi: Prosječna cijena jedne tone ugljena iznosi 25·60 Zloty, troškovi rada za tu tonu 5·74 Zloty, a troškovi socijalnog osiguranja po toni 0·63 Zloty. **B. H.**

Pregled knjiga i časopisa.

Časopisi.

Reichsarbeitsblatt br. 5. str. 21.—27. Dr. Ludvig Preller: Poslovna zaštita kod tekućeg posla. Str. 29.—31. A. Dünnebacke: Zaštita protiv nezgoda i radništvo. Str. 31.—33. R. Thielberg: O zaštiti gradjevinara. Poslovne opasnosti u gradjevnom obrtu. Str. 33.—35. Novosti o zaštiti radnika. Str. 35.—38. Dr. Julius Hanauer: Izdašna zaštita protiv nezgoda.

Gewerkschaftsarchiv svez. 2. str. 85. do 86. Fette Robert: Nikakvo skraćivanje renta iznemoglima. — Povišenje liječničkih taksa.

Die Landkrankenkasse br. 3. str. 33. do 37. Osiguranje za slučaj besposlice. Str. 37. Protiv spajanja različitih grana socijalnog osiguranja.

La Vie Sociale en France br. 16. str. 254.—257. Sanatorium Golnik (Jugoslavija). Upravitelj toga sanatorija u Sloveniji donosi informativni prikaz o ovom sanatoriju za tuberkulozne bolesnike. Ovaj sanatorij leži ispod Karavanka u južnom predjelu. Osim tuberkuloznih ratnih invalida, za koje je i izgradjen, prima taj sanatorij i članove raznih nosioca osiguranja i humanitarnih fondova. Primaju se na lečenje i privatnici. Sanatorij imade 160 kreveta, od toga za odrasle 130, a za djecu 30. Sanatorij dogotovljen je tek prošle godine, a nalazi se pod državnom upravom. Str. 257.—259. Dr. C. Chauveau: Finansijsko ravnovjesje socijalnog osiguranja.

Br. 17. str. 269. Dr. Fr. Raner: Institut društva za zaštitu narodnog zdravlja u Šabcu (Jugoslavija). Ovaj primitivni sanatorij služi u prvome redu za liječenje tuberkulozne djece. Izgradjen je pomoću Ministarstva Narodnog Zdravlja iz materijala, što ga je to ministarstvo dobilo na račun reparacija. Str. 272.—274. M. Schraffet: Razmatranja o nacionalnom kongresu pripomoćnih društava.

Volkstümliche Zeitschrift br. 4. str. 57. do 61. Fritz Spangenberg: Boj protiv

Digitized by Google

mjesnih bolesničkih blagajna. Str. 62. do 64. Gustav Wasewitz: Kaznene odredbe državnog reda o osiguranju. Str. 64. do 65. Wilh. Burmeister: Zdravstvena skrb rudarstva.

Deutsche Krankenkasse br. 6. str. 125. do 129. F. Okrass: Antisocijalna i demoralizirajuća djelovanja osiguranja za slučaj bolesti? Str. 129.—133. J. Schellhammer: Moraju li bolesničke blagajne sticati i uredjivati upravne zgrade? Str. 134.—139. Gustav Wasewitz: K osnovi zakona o osiguranju neuposlenih.

Br. 7. str. 141.—144. Helmut Lehmann: Imovinske sposobnosti bolesničkih blagajna. Str. 147.—149. Kirchoff: Vlastita poduzeća bolesničkih blagajna. Str. 153. do 155. Bolesničke blagajne i pruski zemaljski sabor.

Br. 8. str. 163.—165. A. Bending: Što stoji njega porodica u ambulatorijima?

Soziale Praxis und Archiv für Volkswohlfahrt br. 6. str. 129.—134. Dr. Bernhard Lehfeldt: Opažanja k osnovi zakona o osiguranju za slučaj neuposlenosti. Str. 134.—138. Dr. F. Memelsdorff: Nosioci osiguranja za slučaj neuposlenosti prema osnovi zakona za osiguranje neuposlenih i predlozi njemačkih gradskih zastupstava.

Br. 7. str. 153.—156. E. Lederer: Ataka protiv potpore u slučaju neuposlenosti. Str. 156.—160. Dr. Bernhard Lehfeldt: Opažanja k osnovi zakona o osiguranju za slučaj neuposlenosti (II.). Str. 167. do 170. Düttmann: Povišenje prinosa u osiguranju neuposlenih. Str. 170. Schaper: K pitanju ustanovljenja prinosa u osiguranju za slučaj neuposlenosti.

Internationale Rundschau der Arbeit svez. 1. str. 1.—20. Dr. Johannes Feig: Novo uredjenje zaštite rada u Njemačkoi.

Svez. 2. str. 101.—114. Dr. Cesare Biondi: Sudjelovanje liječnika kod izricanja prava u socijalnom osiguranju i ujedinjenje osiguranja.

Ekonomist br. 2. str. 108.—116. Al. Vegner: Vrednost našeg izvoza. Str. 116. do 122. Dr. Ivo Belin: Plan naše buduće željezničke mreže.

La Revue Economique de Belgrade br. 2. str. 29.—30. Dr. Milorad Nedeljković: Komercijalizacija državnih preduzeća. Str. 30.—31. L. Taubert: Reforma čeka.

Die Invaliditäts- und Altersversicherung br. 2. str. 9.—12. Georg Mildebrath: Zaštita od nezgode u praksi.

Trgovski Tovariš br. 2. str. 28.—29. Jos. J. Kavčič: Skupne ali deljene zbornice?

Amtliche Nachrichten des Bundesministeriums für soziale Verwaltung br. 1./2. str. 32.—40. Osiguranje poljodjelskih i šumskih radnika u Austriji (obrazloženje zakonske osnove).

Die Arbeiter-Versorgung svez. 5. str. 68.—69. Max Jung: Osiguranje za slučaj iznemoglosti i siročadi u odnosu na Eupen i Malmedy.

Svez. 7. str. 97.—101. Düttmann: Može li oskudno osiguranje za slučaj iznemoglosti povisiti svoje potpore?

Revue du Travail str. 25.—31. Osiguranje neuposlenih u Belgiji. Str. 125. Produženje izvjesnih odredaba trajanja zakona o osiguranju namještenika.

Schweizerische Zeitschrift für Volkswirtschaft und Sozialpolitik svez. 2. str. 41.—58. Max Kaufmann: Švicarska kao član medjunarodne organizacije rada saveza naroda.

Arbeiterschutz br. 3. str. 25.—27. Dr. Karl Kautsky: Značenje pregledaba zdravih za socijalno osiguranje. Str. 27.—29. Matthias Eldersch: Zakon o organizaciji blagajna i jedinstvena blagajna.

Br. 4. str. 37.—40. Dr. Siegfried Rosenfeld: Statistika bolesti austrijskih bolesničkih blagajna. Str. 40.—41. Matthias Jiszda: Osiguranje poljodjelskih i šumskih radnika za slučaj bolesti prema vladinoj osnovi. Str. 41.—43. Ignaz Chwolka: Deset godina zaštite matera i dojenčadi u osiguranju za slučaj bolesti. Str. 44. do 45. Samouprava blagajna u zakonu o organizaciji blagajna.

Savremena Općina br. 1.—2. str. 716. do 726. Dr. Miloslav Stojadinović: Samouprave pred novim dužnostima.

Socialna Misel št. 1. str. 16.—19. Fr. Eriavec: Pregled zgodovine delavskega gibanja med Slovenci. Str. 23.—24. Fr. Eriavec: Proračun ministarstva za socialno politiko. — Od svih izdataka, predvidjenih u proračunu rashoda iznose izdatci za ministarstvo socijalne politike 371.105.799 Dinara ili 3·2%. U tom pogledu, veli pisac, mogu se s nama isporediti samo najreakcionarnije države na svijetu. G. Erjavec sasvim pogrešno tvrdi, da novac ubran za berze rada na području Slovenije, leži neplodno kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u

Digitized by Google

Zagrebu. Taj prigovor trebao je uputiti na drugu adresu.

Rassegna della Previdenza Sociale br. 2. str. 3.—20. Dr. Riccardo Milano: O temi reforme osiguranja za slučaj nesreće. Str. 20.—26. Cesare Biondi: Problem nezgode uslijed kile. Str. 26.—42. Mario Isacchi: Treća konferenca medjunarodna statistike rada.

Pojištenec br. 3. str. 1.—2. B. Karpiškova: Žena u socijalnom osiguranju.

Die Berufsgenossenschaft br. 5. str. 70.—71. K pitanju neuroze kao nezgode.

Svepomoc br. 4. str. 49.—50. Hruška Fr.: Nekoliko riječi na adresu poslodavaca. Str. 52.—53. František Hauf: Izjave o socijalnom osiguranju. Str. 53.—54. Holič Rud.: Jeli nužno uvesti legitimacije. Str. 54.—55. Središnjica trgovačkih komora o novelizaciji zakona o socijalnom osiguranju.

Br. 5. str. 65.—69. Dr. R. Hotowetz: Podnaša li naše gospodarstvo terete socijalnoga osiguranja? Str. 70.—72. Frant. Hauf: Socijalno osiguranje i bolesničke blagajne. Str. 72.—73. František Hauf: Izjave o socijalnom osiguranju.

Digitized by Google

Broj: 32.213/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu nabavke redestilirane vode.

S v i m m j e s n i m o r g a n i m a.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika sklopio je s tt-kom, koja mjesnim organima dobavlja Neosalvarsan, utanačenje za dobavu redistilirane vode, pa se upućuju oni mjesni organi, koji ne mogu destiliranu vodu s a m i kuhanjem sterilizirati, da putem Središnjeg Ureda zajedno s Neosalvarsanom naručuju i redistiliranu vodu u sterilnim ampulama. Cijena je restiliranoj vodi:

Kutija sa	3	ampule a	10	ccm	stoji	Din	12.—
„ „	10	„ „	„	„	„	„	40.—
„ „	100	„ „	„	„	„	„	350.—

Redistilirana voda otpremati će se mjesnim organima zajedno s Neosalvarsanom bez zaračunavanja poštarine.

Za ispravnost sadržaja dobavljenih ampula garantira tvrtka time, što je njihova proizvodnja pod stalnom kontrolom Medicinsko-kemijskog i higijenskog Instituta Kr. Sveučilišta u Zagrebu.

Dobavljenu redistiliranu vodu isplaćivati će Središnji Ured zajedno na računima za istovremeno dobavljeni Neosalvarsan.

Prema tome zabranjuje se u buduće prepisivanje i nabavljanje iz apoteke aquae redistilatae sterila ili aquae destil steril. potrebne kod Neosalvarsan Injekcija.

U Z a g r e b u, dne 11. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Broj: 34.465 — 1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika kojom se zabranjuje, da mjesni organi plaćaju zamjenika po privatnom poslu otsutnom uredskom ljekaru.

S v i m m j e s n i m o r g a n i m a.

Kod iednog se mjesnog organa opazilo, da on analogno propisu stava drugog §-a 53. Službenog Pravilnika ljekara činovnika plaća zamjenika uredskom ljekaru i za vrijeme dok isti boravi na otsustvu po privatnom poslu.

Propis stava drugog §-a 53. Službenog Pravilnika ljekara činovnika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, da ured plaća za vrijeme redovnog godišnjeg dopusta kroz četiri nedjelje zamjenika, proizlazi iz principa, koji je usvojen u svim propisima o službenicima Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, da je redovni godišnji dopust (odmor) plaćen. Taj propis važi ali samo i isključivo za plaćeni

Digitized by Google

godišnji redovni dopust a ne i za dopust po privatnom poslu predvidjen u §-u 54. Službenog Pravilnika lekara činovnika.

Upozoruju se za to mjesni organi, da u slučaju otsustva po privatnom poslu treba sam otsutni ljekar (i činovnik i ugovorni), da plati, odnosno, da nadje zamjenika, koji će ga zamjenjivati.

Za otsustvo po privatnom poslu nema nikakvog zakonskog a ni stvarnog razloga, da se primjeni analogija iz stava drugog §-a 53. Službenog Pravilnika ljekara činovnika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, i da u slučaju istog plaćaju mjesni organi zamjenika otsutnom ljekaru.

Što se saopćuje znanja i daljnjeg upravljanja radi.

U Zagrebu, dne 2. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број: 3.359/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету територијалне раздиобе окружних уреда.

Свим окружним уредима.

Господин Заступник Министра Социјалне Политике, Министар Шума и Рудника решењем својим од 21. јануара 1927. У број 68/26. одобрио је на основу прописа §-а 141. З. О. Р-а закључак равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 13. септембра 1924. чланак 21. сјед. записника и закључак равнатељства од 22. децембра 1924. чланак 20. сјед. записника, којим је закључено:

1. да се од окружног уреда за осигурање радника у Дубровнику издвоји политички котар Макарска, те да се припоји окружном уреду за осигурање радника у Сплиту;

2. да се од окружног уреда за осигурање радника у Земуну издвоји подручје градске општине Петроварадин, те да се припоји окружном уреду за осигурање радника у Новом Саду;

3. да се од окружног уреда за осигурање радника у Сомбору издвоје барањски срезови Дарда и Батина, те да се припоје окружном уреду за осигурање радника у Осијеку.

Предсједништво Средишњег Уреда за Осигурање Радника у својој сједници од 15. марта 1927., а на основу овлаштења равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника закључило је, да окружни уреди за осигурање радника у Сплиту, Новом Саду и Осијеку имају спроводити радничко осигурање на ново припојеном им територију са даном 1. маја 1927.

Овако територијално преустројени окружни уреди (изузев окружне уреде у Босни и Херцеговини, гледе којих ће услиједити касније ријешење Министра Социјалне Политике) проглашују се дефинитивним мјесним органима Средишњег Уреда за Осигурање Радника у смислу алинеје 1. §-а 202. Закона о Осигурању Радника.

Што се окружним уредима за осигурање радника саопћује знања и равнања ради.

У Загребу, дне 18. марта 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Digitized by Google

Broj 37.079/1926.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu nabavaka s e r a i c j e p i v a.

S v i m m j e s n i m o r g a n i m a.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika uredio je susretljivošću Epidemiološkog Zavoda Kraljevine S.H.S. u Zagrebu pitanje nabavljanje sera i cjepiva, kako slijedi:

Epidemiološki zavod u Zagrebu izdavati će mjesnim organima Središnjeg Ureda besplatno c j e p i v a protiv Typhusa, paratyphusa, kolere, boginja i škrleti.

S e r a izdavati će Epidemiološki zavod mjesnim organima uz cijenu po kojoj ih sam zavod nabavlja. Mjesni organi mogu od Epidemiološkog zavoda nabavljati sve vrsti difteričnog seruma i Tetanus serum 20 A E. Pasteur. Ova sera treba da mjesni organi imadu na zalihi prema stvarnoj potrebi a u što manjim količinama.

Tetanus serum 100 A E kao i ostala sera trebaju rjedje, pa se mjesni organi upućuju, da ih od slučaja nabavljaju u apoteci. Što se napose tiče Tetanus seruma 100 A E, preporuča se onaj iz Hoechsta, jer je jeftiniji, i dugo se ne kvari.

Epidemiološki zavod raspolaže s ovim serima:

Tek br.	Vrst sera	Firma	Cijena po komadu Din
1.	Difterični serum 1000 IE SS	(Sächsisches Serumwerk Dresden)	10.—
2.	„ „ 1500 „ „		13.—
3.	„ „ 2000 „	SS	18.—
4.	„ „ 3000 „	„	28.—
5.	„ „ 3000 „	Inst. Pasteur	14.—
6.	„ „ 4000 „	SS	43.—
7.	Dizenterični serum 10 ccm	„	16.—
8.	„ „ 10 „	Inst. Pasteur	14.—
9.	„ „ 10 „	Wien	14.—
10.	Tetanus „ 20 AE	Inst. Pasteur	14.—
11.	Tetanus „ 100 „	Wien	50.—
12.	Streptokoken „ 10 ccm	Inst. Pasteur	14.—
13.	„ „ 10 „	SS	16.—
14.	Antrax „ 10 „	Inst. Pasteur	14.—
15.	Serum proti ujeda zmije	„ „	14.—
16.	Šarlah serum 25 ccm	Behring	82.—

Mjesni organi imadu se u svrhu nabavke sera i cjepiva obraćati izravno na Epidemiološki Zavod u Zagrebu ili posredstvom bakterioloških stanica, kojih je teritorijalna kompetencija odredjena raspisom Ministarstva Narodnog Zdravlja broj 39.448 (odštampana u glasniku Ministarstva Narodnog Zdravlja iz god. 1924.) Epidemiološki Zavod obračunavati će neposredno sa naručiteljima mjesnim organima, koji imadu račune isplaćivati odmah po primitku pošiljke.

Mjesni organi izdati će sera svojim liječnicima uz obračun.

U Z a g r e b u, dne 11. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

Број: 3606/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету провођења осигурања у несрећним случајевима.

Свим месним органима.
Свим рентним одборима месних органа.

Грана осигурања за случај несреће показује у биланци за год. 1925. дефицит од Дин 17,122.485·62, који ће се дефицит у годинама 1926. и 1927. повећати на предвидиво 25—30,000.000 Дин.

Равнатељство Средишњег Уреда у потпуној свести опасности, која прети грани осигурања за случај несреће, расправљало је питање реченог дефицита, као главну тачку дневога реда, у својој седници од 16. децембра 1926.; на овој седници закључене су и свестране мере, које треба подузети, да се тај дефицит у идућим пословним годинама санира.

Као у свакој администрацији тако и у грани осигурања за случај несреће један од најнепосреднијих фактора, који увјетују просперитет рада, јесте добра управа. Зато је један од првих и најближих захтева, који мора Равнатељство Средишњег Уреда а приори те у свако доба да ставља на своје органе, а који захтев мора поводом горњег дефицита озбиљно поновити и посебно нагласити: да месни органи усредоточе све своје настојање на поболшање рентне администрације. Јер независно од ових осталих мера, које долазе у обзир за санирање дефицита; посве је јасно, да ће ефикасност свих мера, ма како оне добре биле, опет овисити о начину њиховог примењивања и о начину општег вођења одштетних послова.

Давања осигурања, њихову висину и услове пружања с једне, те приходе осигурања с друге стране, регулише закон по принципима математике осигурања. За то се равновесје у финанцијама осигурања може одржати само онда, ако се пружање помоћи и одштета врши строго у границама закона; свако прекорачење законских прописа повлачи за собом ослабљење финанцијалне снаге осигурања, које је тим веће, чим се више администрација удаљује од закона.

Органи, који проводе осигурање у несрећним случајевима код месних органа јесу: рентни одбори, затим равнатељи и рентни референти. Да се може закон исправно проводити, нужно је пре свега, да су ти органи на свом месту. Од њих се тражи, да су темељито упућени у прописе закона и остале одредбе Средишњег Уреда, даље да исте сами врше и то исправно врше, односно да њихово извршивање тачно надзиру. Врховна компетенција у администрацији помоћи припада по §-у 106. Закона по равнатељствима изабраним рентним одборима. Рентни су одбори онај законити форум, којему припада мериторно одлучивање о одштетама, о њиховој висини и о условима њиховог пружања. Како је према томе иницијатива читаве рентне администрације, поверена рентним одборима, то су они дужни, а овој дужности одговара и њихова материјална одговорност за донесене одлуке, да ту иницијативу преузму у своје руке: да интензивно и активно учествује у решавању по управи изнесених предлога, да на основу истих прате рад рентних оделења, да опажене мањкавости у администрацији уклоне те све подузму, како би се организација и функционисање рентне службе што више усавршила и саобразила са прописима закона.

У конкретном позивају се рентни одбори, управници и рентни референти свих месних органа, да у настојању за побољшање рентне администрације обрате сву своју пажњу на следеће:

Осигурање почиње са ступањем у посао радника, а реализује се пријавом. Пријављеном надницом удара се темељ за остварење финанцијалних обавеза послодавца и Уреда; околност, да ли послодавац извршује пријаву и да ли је прописно извршује, такве је важности за читави финанцијални устрој Уреда, да треба упорабом свих законитих мера настојати, да се функционисање пријавне службе свестрано употпуни и продуби. Од овакве акције, ако

Digitized by Google

се озбиљно и устројно проводи, неће Уред имати само непосредне користи, већ ће његов морални учинак допринозити, да се и остали послодавци у размерно кратком времену приуче на точно и исправно вршење пријавне дужности.

Друго важно питање, које треба решавати већ поводом пријаве, а које прејудицира сваки одштетни поступак, јесте обавеза осигурања пријављеног лица. Осигурање је правомоћно чим се послодавац није жалио односно није се благовремено жалио против првог платежног налога. Члан уреда, за којега је правомоћно прописан први принос, има сва законита права на потпоре у случају болести и несреће, и ако би се накнадно установило, да по закону не потпада под обавезу осигурања. Такав се члан може само про футуро издвојити из осигурања те је стога врло важно, да се обавеза осигурања преиспита и коначно установи већ поводом саме пријаве.

Одштетни се поступак замеће на основу пријаве или какве друге вести, којом је Уред сазнао за несрећни случај.

По одредбама закона и према самој сврси одштетног поступка две су његове главне карактеристике, т. ј. брзина и исправност у провођењу. Закон тачно одређује рокове, у којима треба да одштетни поступак буде заметнут и финализиран. Послодавац дужан је, да пријаву о несрећном случају поднесе у року од 24 сата иза несреће (§ 99. ал. 1. ЗОР), а рента има се исплатити на дан, који следи иза обуставе хранарине (§ 105. ЗОР).

Између ових рокова има се одштетни поступак завршити и створити одлука о ренти. Да би се овом пропису закона могло удовољити, потребно је прво, да месни орган строго и досљедно примени законите мере против оних послодаваца,, који несрећни случај нису пријавили или нису пријавили у законитом року, а друго да месни органи након примљене пријаве безодвлачно приступе установљењу саме незгоде (истрази), те евентуалне кривице за незгоду, као и прикупљању свих оних података, који су потребни за одмеру саме ренте. Закон безусловно тражи континуитет у пружању законитих помоћи, а то мора као социјални закон да тражи у интересу озлеђеника, који је за своје издржавање упућен једино на потпору.

Међутим није само радник онај, који страда усљед одуговлачења поступка, већ упоредно с њим страда и финанцијална страна осигурања. Овде је доста споменути оне несрећне случајеве, за које се након извесног времена не може више устврдити, дали су се уопће догодили, односно како су се догодили, а које треба просуђивати на основу сасвим несигурних индиција односно на основу веће или мање вероватности накнадно сазнатог фактичнога стања. Претежна већина тих дубиозних несрећних случајева била би несумљиво расчишћена, да су исти у законитом року пријављени, односно по Уреду на време истражени. Још горе стоји са утврђивањем евентуалне кривице послодавца; овде свако одуговлачење поступка повећава послодавцу могућност, да трагове и доказе кривње сакрије. Како су дубиозни случајеви већином несреће теже и трајне нарави, то се може из тога видјети, колико штете може један сам несрећни случај проузрочити осигурању, а то само због тога, што није био благовремено пријављен, односно што Уред није сместа приступио његовом истраживању.

Упоредно са истрагом имају се прикупити и подаци потребни за израчунавање темеља одштете, а осим тога у смртним случајевима званична доказала о стању породице умрлога.

Како је обезбеђена зарада меродавна за висину будуће ренте, то треба, да месни органи код установљивања темеља одштете тачно и савесно поступају по постојећим законским прописима и по одредбама »Правилника о поступку одређивања помоћи у случају несреће«, нарочито да исказ послодавца о заради и очитовање озлеђеника о висини зараде упореде са по послодавцу пријављеним надницама, те да против послодавца, који је поднео лажну пријаву, поведу регрес у смислу одредаба §-а 11. ЗОР. Што се тиче самог начина израчунавања темеља одштете, треба имати на уму, да закон накнађује повређеноме штету, коју је сам индивидуално претрпио на својој заради, што је врло важно за оне случајеве, у којима треба за мањкајуће време примјењивати чланство сличног радника. Сличан је радник само онај, који је за време,

Digitized by Google

за које се рачуна темељ одштете, у истом или сусједном послу исте врсте толико зарађивао, колико би зарађивао озлеђени, да је у то време сам радио. Према томе зарада сличног радника у данашње доба пораста надница може да буие једнака или мања, али у ниједном случају већа од зараде озлеђеника. Друго је питање код радника у сезонском послу, који се за време изван сезоне баве пољопривредним радом (сељаци). На таквог радника не може се применити горњи појам сличног радника, јер се то противи јасној интенцији самог закона. Сељак ступи у шумски посао те зарађује по XVII. или XVIII. разреду. Сличан радник за мањкајуће време није шумски радник у истом или суседном послу, јер је озлеђени сељак изгубио кроз незгоду ону зараду, коју је заслуживао односно могао заслужити у пољопривредном несезонском раду. Закон не накнађује фиктивни, него стварни индивидуални губитак на заради, а последња је у нашем случају једнака заради, коју би озлеђени шумски радник могао да заслужи у подручју његовог боравишта у несезонском пољопривредном раду.

Признање одштете за несрећни случај веже закон за услов, да има несрећни случај карактер незгоде у послу (пословне незгоде). Која се незгода (болест) има сматрати пословном, одређује закон у глави XI. §-а 84.; за просуђивање пословног значаја несреће у појединoм случају меродавни су дакле само критерији, који проистичу из дотичних одредаба закона те интерпретационе праксе Средишњег Уреда; а у колико би месним органима односно рентним одборима била примена закона у појединoм случају нејасна и сумњива, имаду се одмах обратити за сходна упутства Средишњем Уреду.

Како по закону овиси признање одштете о одлуци рентног одбора, то је за благовремено издавање одштета од велике важности, да се седнице рентних одбора држе на време т. ј. да се сазивање истих регулише прама количини послова тако, да се одштетни предмети могу у најкраћем року финализирати. Нагомилавање послова не само да смета нормалном одвијању текућих послова и да изазива оправдано негодовање интересената, већ је оно и са финанцијалне стране штетно за Уред, у колико је исти принужден, да овлаштеницима издава предујмове на ренту, о којој има тек рентни одбор да одлучује.

Како се рентни поступци свршавају даномице, док се седнице рентног одбора могу сазивати само од времена до времена, то је Средишњи Уред овластио месне органе, да могу у циљу, да се сачува по закону прописани континуитет у плаћању помоћи, издавати предујмове на први оброк ренте. Но ово овлаштење не смије, да даде месним органима повода, да га искористе у циљу одуговлачења самих поступака, оно не смије да буде правило, већ само нужни излаз у сврху, да се одржи континуитет између престанка хранарине и исплате првог рентног оброка. Месни органи се поново упућују, да се овим својим правом служе с а м о у границама издатог овлаштења, а да се и гледе осталих модалитета код издавања предујмова најстроже држе одредаба »Правилника о поступку за одређивање помоћи у случају несреће«.

Према §-у 109. ЗОР ал. 5. повраћај прописно исплачене ренте (т. ј. ренте, за чију исплату су обдржане за исплату важећи прописи) не може се захтевати од осигураника нити се превише исплаћени износ може компензирати са будућом рентом, ако је орган Уреда ренту усљед властите кривње погрешно установио. Зато је неопходно потребно, да месни органи достављају Средишњем Уреду одштетне списе, који потпадају његовом одобрењу, безодвлачно, након што су финализирани у седници рентног одбора.

Има још једна врста послова у администрацији рента, којој треба посвећивати озбиљну пажњу, а то су поновне прегледбе рентника. Према одредби § 110. ал. 5. ЗОР свака промена ренте (обустава, снижење и т. д.) важи тек од дана доставе нове одлуке. За то је за финанцијалне интересе Уреда од велике важности, да се поновне прегледбе врше у по лекару заказаном року, а исто тако да се у што краћем року створи и достави повређеноме одлука о новој ренти.

Једнако треба овакве надпрегледбе, ако их Средишњи Уред одређује за своје рентнике, свом хитношћу обавити, а дотична лекарска мишлења, чим су истављена, одмах уступити Средишњем Уреду.

Digitized by Google

Препоручује се најзад месним органима, да сваком тражењу Средишњег Уреда на време удовоље; нарочито да тамо, где је Средишњи Уред хитност предмета посебно истакао.

У свим осталим пословима рентне администрације, у колико нису овде истакнути, има да служи месним органима и њиховим рентним одборима као основна директива: закон, статут и остале одредбе Средишњег Уреда, од последњих нарочито: »Правилник о поступку за одређивање помоћи у случају несреће«.

Достављајући предњу окружницу Средишњи Уред апелира на све месне органе и њихове рентне одборе, да свом озбиљношћу и савесношћу настоје, да издате одредбе проводе у живот, имајући код тога на уму, да је сваком просперитету па и санацији гране осигурања за случај несреће главни предувјет: исправно провођење и строго обдржавање закона.

У Загребу, дне 26. фебруара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Broj: 6247/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu plaćanja lijekova i zavojnog materijala u drž. lječilištu Kraljevica.

Svim mjesnim organima.

Svojom okružnicom od 22. oktobra 1926. broj 24.505/26. obavjestio je Središnji Ured sve mjesne organe o uslovima za primanje i liječenje bolesnika radničkog osiguranja u drž. lječilištu Kraljevica.

Uprava pomenutog lječilišta saopćuje svojim aktom od 16 februara o. g. broj 295/1927. da Okružni Uredi ne plaćaju troškove za lijekove i zavojni materijal bolesnika, koje upućuju u to lječilište.

Prema uslovima za primanje bolesnika u pomenuto lječilište navedeno ie pod tač. 3. izričito, da se troškovi za lijekove i zavojni materijal zasebno plaćaju.

Radi toga se pozivaju svi mjesni organi, da u redu i na vrijeme plaćaju i troškove lijekova i zavojnog materijala pomenutom lječilištu, kako bi se izbjeglo suvišno dopisivanje i opominjanje s jedne i druge strane, što nikako ne može da bude u interesu ekspeditivnosti rada.

U Zagrebu, dne 25. februara 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број: 3.627/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету поступка при оцењивању умањења радне способности.

Свим мјесним органима.

Како је биланца Средишњег Уреда за Осигурање Радника грана за осигурање за случај незгоде исказала мањак пословања у износу од Динара 17,122.485·62, то се намеће дужност свим органима радничког осигурања да уложе највећи труд, да се овај мањак не повећа. У ту сврху позивају се сви лијечници, намјештеници радничког осигурања, да се најточније држе »Напутка за оцјењивање умањења радне способности иза несрећних случајева«,

Digitized by Google

izdanoga po Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika. (Vidi Radničku Zaštitu broj 11./12. iz 1925.) Samo točan i savjestan postupak liječnika, koji pregledava ozlеđenika odnosno rentnika Središnjeg Ureda moći će da očuva ured od suvišnih troškova. Pozivaju se dakle liječnici, da ulažu svekoliko svoje znanje i umjeće, da ozlеđenika čim prije izliječe i da mu time čim skorije povrate najveći mogući stupanj radne sposobnosti. Ocjenjivanje postotka umanjenja propisuje »Napuťak« a tamo naведeni postoci odgovaraju onima po cijelom svijetu običajnim postocima umanjenja radne sposobnosti.

Dalje će liječnik sa svoje strane moći da doprinaša smanjenju deficita time, da poklони više pažnje nego doseле navikи na posljedice, osobito manjih ozleda. Bez svake je sumnje, što i svakodnevna praksa dokazuje, da takova navika postoji i da se istom radna sposobnost pobolšava. Ну treba pri konstatovanju takove navike uzeti u obzir i zanimanje ozlеđenika i ispitati, da li mu je zarada ista kao svakog drugog radnika iste vrste. Poblize raspravljeno je u ovom pitanju u »Radničkoj Zaštiti« broj 11.—12./1926. na strani 552. Postupkom, koji se temelji na gore istaknutim principima, odstraniti će se svaka mogućnost da buду krivnjom liječnika troškovi osiguranja za slučaj nesreće, veći nego je potrebno.

Nalaže se mjesnim organima, da gornju okružnicu stave do znanja svim svojim liječnicima i da ih pozovu, da se nje točno drže.

U Zagrebu, dne 27. februara 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 6995 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu povišenja prinadležnosti lekara-činovnika.

Svim okružnim uredima.

Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za osiguranje radnika zaključilo je u svojoj sjednici od 14. decembra 1926. pod čl. 6. sjed. zap. slijedeće:

1. da se povisuju za 15% u §-u 16. Službenog Pravitnika lekara-činovnika predvidjene godišnje plate svim lekarima-činovnicima i onim ugovornim lekarima, kojima su ugovorom zajamčena jednaka prava i prinadležnosti;
2. da se povisuje za 15% u §-u 36. Službenog Pravilnika lekara-činovnika predvidjeni u penziju uračunivi doplatak glavnog lekara kao i u penziju uračunivа nagrada lekara, kojima su povjereni poslovi oko nezgode;
3. da se gornja povišica ne odnosi na putni paušal lekara-činovnika predvidjen u §-u 25. Službenog Pravilnika lekara-činovnika.
4. da ovo povišenje prinadležnosti važi od 1. novembra 1926.

Gospodin Ministar Socijalne Politike rešenjem svojim od 21. februara 1927. broj 239/IV. odobrio ie gornji zaključak s tom izmjenom, da pomenuta povišica važi počev od 1. februara 1927.

Što se stavlja svim okružnim uredima do znanja pozivom, da taj zaključak počevši od 1. februara 1927. unatrag provedu.

U Zagrebu, dne 5. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

ДРЖАВНИ САВЕТ
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.
Број: 15.565 — 1926.
2. септембра 1926. године Београд.

Средишњи Уред за Осигурање Радника у Загребу поднео је жалбу Државном Савету против пресуде Управног Суда у Загребу од 9. децембра 1925. год. бр. 10.190/1925. год. Г. 353/1925. којим је поништено решење Управног Одбора Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу од 3. априла 1925. год. бр. 6.648, којим је обустављена исплата принадлежности Дервишу Хаџиоману, равнатељу Окружног Уреда за Осигурање Радника у Мостару за време док је био суспендован од службе, т. ј. од 10. јануара 1925. год. до 27. марта 1925. године.

Државни Савет у V. Оделењу узео је у разматрање жалбу, пресуду и остала акта овога предмета па је нашао:

У смислу чл. 15. Закона о Државном Савету и Управним Судовима, Управни Судови суде по административним споровима, који према истој установи могу постојати само између појединаца или правног лица с једне стране и управне власти с друге стране, а онде гдје је актом управне власти повређено какво право или какав непосредни лични интерес тужиоца, заснован на закону.

Према чл. 16. истог закона разумевају се под управним властима и самоуправне власти.

Средишњи Уред за Осигурање Радника у Загребу, односно његови месни органи нису ни управне ни самоуправне власти.

Средишњи Уред за Осигурање Радника основан је у смислу §-а 119. ЗОР за спровођење осигурања радника према том специјалном закону, те је у Уред за Осигурање Радника је према томе додуше корпорација јавног права, пошто је његово устројство и деловање уређено законом, а не вољом односно уговором појединих приватних лица, но Средишњи Уред за Осигурање Радника није услед тога још никакво управно или самоуправно надлештво (власт), колико год, он имаде право да врши у свом делокругу и некоја такова акта, која иначе редовно врше надлештва (прописивање приноса, прегледавање послова). Све ове функције односе се на редовито провођење осигурања, док му право признања казна због преуступака ЗОР, заштитних мера, које имају баш карактеристику и битност власти, не приступи, јер је према закону то право пренешено на државне управне власти. Средишњи Уред за Осигурање Радника услед тога није ни подређен одредбама врховне државне управе (Министарству), као што су овој подређена државна надлештва, односно самоуправне њласти, него само подпада под надзор Министарства Социјалне Плитике, који надзор имаде ово Министарство у границама главе XIX. ЗОР-а, који говори о државном надзору над извођењем осигурања. Други органи државне управе, нарочито управне (полицијске) власти, према томе нису Средишњем Уреду за Осигурање Радника ни нардеђене нити неводе над њим свој надзор.

Према томе у конкретном случају Хаџиомана спор није настао између управне власти (т. ј. Средишњег Уреда за Осигурање Радника) и појединца, који је повређен у својим правима и Управни Суд у Загребу није био надлежан, да доноси пресуду по тужби Дервиша Хаџиомана против решења Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу, већ се је имао огласити ненадлежним, па се стога жалба Средишњег Уреда за Осигурање Радника има уважити.

Са свега изложеног и чл. 37. и 41. Закона о Државном Савету и Управним Судовима, Државни Савет ништи пресуду Управног Суда у Загребу од 9. децембра 1925. год. бр. 10.190/1925. Т. 353/25. и уз повратак акта препоручује му да у смислу ових примедаба и закону даље поступи.

Председник V. Оделења
Државни Саветник,
З. Ранчевић в. р.

М. П.

За точност преписа јамчи:

Управитељ помоћних уреда:
Млинарић.

Digitized by Google

Broj: 2870 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu dužnosti pružanja prve pomoći u slučaju nesreće.

Svim mjesnim organima.

Sa strane pojedinih mesnih organa opetovano su ovom Središnjem Uredu podneseni upiti, tko je u slučaju nesreće ozledjenom članu dužan pružiti prvu pomoć, te da li je okružni ured troškove poslodavca oko pružanja prve pomoći dužan ovome naknaditi.

Kako se prema tome po tom pitanju postupalo različito, ma da je ono već načelno rešeno »Pravilnikom o higijenskim i tehničkim zaštitnim merama u preduzećima« obnarodovanim u 19. broju »Službenih Novina« od 28. januara 1922. to se u svrhu jednoličnog i ispravnog postupka u toj stvari mesnim organima stavlja do znanja §-a 46. pomenutoga »Pravilnika« koji glasi:

»Svako preduzeće, u kome su zaposleni izloženi opasnostima po život i zdravlje, dužno je imati sav potreban materijal za prvu pomoć (zavojni materijal, sredstva za zaustavljanje krvi, sredstva za desinfekciju i prenosna sredstva za bolnicu).

Jedno lice u preduzeću treba, da je poznato sa upotrebom ovog materijala.

Veća preduzeća, naročito ona udaljena više od 3 km od nastanjenih mesta i u kojima su nesretni slučajevi češće mogući, dužni su podići sopstvenu sanitetsku stanicu sa svim potrebnim materijalom za ukazivanje lekarske pomoći.

Rukovalac stanice treba da je stručno lice.

U stanici treba da se nalaze i bolnička nosila, a po mogućnosti i jedna kola za prenos«.

Iz ovoga dakle slijedi, da je troškove oko pružanja prve pomoći u svakom slučaju dužan snašati poslodavac, jer u smislu gornje ustanove mora imati vazda pri ruci potrebiti gore navedeni materijal za prvu pomoć. Ova se odredba prema tome odnosi na svako preduzeće bez obzira na broj uposlenih radnika i na udaljenost od nastanjenih mesta, jer je za preduzeća sa preko 10 radnika i raljena preko 3 km analogno ustanovi §-a 31. Zakona o zaštiti radnika predvidjena potpuna sanitetska stanica (ambulanta).

Prema tome dakle nema mesta kakovoj naknadi tih troškova po okružnim uredima, a niti su ovi dužni, da potrebiti materijal davaju preduzećima besplatno, već ga ova moraju nabaviti o svome trošku.

Za pružanje lekarske pomoći u pravilu ne mogu nastati nikakovi troškovi, jer je poslodavac dužan ozledjenoga člana pruživši mu prvu pomoć u smislu cit. Pravilnika, smesta uputiti nadležnom lekaru okružnoga ureda. Izuzetak čine hitni slučajevi težih ozleda, ako nema u blizni uredskoga lekara ili je isti suviše udaljen.

Pozivaju se stoga svi mesni organi, da postupaju u smislu gornjih odredaba.

U Zagrebu, dne 15. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број: 9.122 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету изравног достављања извадка из текућег рачуна формулар X. о прописаном и отписаном прирезу, те убраном и дозначеном прирезу Радничким Коморама.

Свим месним органима.

У четвртој алинеји закључних одредаба »Напутка о књиговодству« прописан је рок у којему се имаду Средишњем Уреду пружити извадци из текућих рачуна формулар X.

Digitized by Google

У истом року имаду у будуће мјесни органи, и то почевши од 1. јануара 1927., истодобно када те извадке предлажу Средишњем Уреду и Радничкој Комори надлежној полаг сједишта мјесног органа, предложити извадак из њезиног текућег рачуна »прописаног и отписаног прireза«, те извадак из њезиног текућег рачуна, убраног и Средишњем Уреду дозначеног прireза, у сврху да и надлежне Радничке Коморе узмогну у својим књигама сагласна књижења провести.

У извадцима текућих рачуна Радничких Комора треба као прву ставку унијети салдо из прошлог мјесеца, затим промет из текућег мјесеца и салдо концем текућег мјесеца.

Позивају се сви мјесни органи, да се одредаба ове окружнице тачно придржавају.

У Загребу, дне 14. марта 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Broj: 9123 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu nadopunjenja okružnice Središnog Ureda za osiguranje radnika od 10. marta 1924. broj 692—1924—IV. u pogledu sastava mjesečnog iskaza o stanju »gotovine i uložaka« u novčanim zavodima.

Svim mjesnim organima.

U predmetu navedena okružnica nadopunjuje, odnosno preinačuje se onamo, da se mjesečni iskaz o stanju »gotovine i ulažaka« u novčanim zavodima u buduće i to počevši od mjeseca marta 1927. imade sastavljati po stanju gotovine i uložaka u novčanim zavodima, ne sa stanjem koje je bilo zadnjega u mjesecu, već sa stanjem, koje je bilo prvoga u mjesecu, nakon što su izvršene isplate prinadležnosti službenika, lekara i t. d. Prvi budući iskaz o stanju gotovine i ulažaka u novčanim zavodima, koji će se po odredbama ove okružnice sastaviti, imade se sastaviti sa stanjem od 1. aprila 1927. koje se je ukazalo na svršetku uredovanja dana 1. aprila 1927.

Sve ostale odredbe okružnice Središnjeg Ureda za osiguranje radnika broj 692/1924. IV. od 10. marta 1924. ostaju i nadalje nepromjenjene.

Napominje se, da u iskaz treba unašati vrednosne papire. Isto tako ne treba u iskaz unašati ni kaucije ili pologe trećih lica koje ne sačinjavaju vlasništvo mjesnih organa.

U Zagrebu, dne 14. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број: 9.569 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету подношења тужби на Управни Суд односно Државни Савет против незаконитих одлука управних власти.

Свим месним органима.

На упит једнога месног органа, како ваља поступати у случају када у којем предмету виша (посљедња) управна власт донесе протузаконито односно ненадлежно решење саопштава се следеће:

Digitized by Google

Против незаконите одлуке више управне власти (Вел. Жупана, Инспектората Народног Здравља, особито у случају спора насталог између Окружног Уреда и болнице у предмету накнаде болничког трошка за којега члана) може се у смислу чл. 18. Закона о Државном Савету и Управним Судовима од 17. маја 1922. (обнародованог у »Службеним Новинама« од 22. маја 1922.), а који је добио обавезну снагу дне 8. јуна 1922. поднети т у ж б у само Управном Суду. Ако је та управна власт Министар, т у ж б а се подноси Државном Савету.

Т у ж б а на Управни Суд односно Државни Савет имаде се према чл. 21. цитираног Закона поднети у року од т р и д е с е т д а н а, а ж а л б а на Државни Савет против пресуде Управног Суда допушта се у смислу чл. 31. цитираног Закона у року од п е т н а е с т дана после пријема пресуде Управног Суда.

Надлежност (према чл. 48. цитираног Закона) Управних Судова јест следећа:

У Београду за Србију и Војводину; у Загребу за Хрватску и Славонију са Међимурјем; у Цељу за Прекомурје; у Сарајеву за Босну и Херцеговину; у Скопљу за Јужну Србију; у Дубровнику за Далмацију и Црну Гору.

Поднесци су у смислу § 189. ЗОР ослобођени од таксе (биљеговине).

Што се ставља свим месним органима до знања тиме, да према предњем стриктно поступају.

У З а г р е б у, дне 19. јануара 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Broj 5908 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu produženja ugovora sa upravom kupališta Krapinskih i Rimskih Toplica glede liječnja i oskrbe članova Središnog Ureda za osiguranje radnika.

S v i m m j e s n i m o r g a n i m a.

Saopćuje se, da su ugovori sklopljeni prošle godine izmedju ovoga Središnog Ureda za osiguranje radnika i uprave kupališta Krapinskih i Rimskih Toplica u predmetu penzionatne opskrbe i kupališnog liječnja članova Središnog Ureda za osiguranje radnika automatski produženi i za god. 1927., pošto otkaz u smislu §-a 16. ugovora nije uslijedio niti s jedne strane.

Prema tome mogu uredi i ove godine upućivati svoje članove u spomenute toplice uz dosadanje uvjete.

Uprava Varaždinskih toplica otkazala je ugovor odnosno postavila zahtjev za neke izmjene ugovora.

U koliko bude postignut sporazum i glede liječenja članova u Varaždinskim Toplicama, biti će uredi o tom pravodobno obavješteni.

U Z a g r e b u, dne 8. marta 1927.

Generalni direktor u z.:
Bauer v. r.

Digitized by Google

Broj: 9841 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnog Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu u predmetu kamatnjaka na uloge po čekovnim računima kod Poštanske Štedionice i njenih filijala.

Svim mjesnim organima Središnjeg Ureda za osiguranje radnika.

Gospodin Ministar Pošta i Telegrafa (Generalna Direkcija Poštanske Štedionice u Beogradu) u sporazumu sa g.g. Ministrom Finansija, te Ministrom Trgovine i Industrije — donio je rešenje od 23. februara 1927. broj 1174/1927., da se na uloge po čekovnim računima kod Poštanske Štedionice i njenih filijala — počam od 1. marta 1927. godine računaju 2% (dva od sto) kamate do maksimalnog iznosa uloga od Din 1,000.000.

Što se priopćuje svim mjesnim organima Središnog Ureda za osiguranje radnika na znanje i ravnanje.

U Zagrebu, dne 21. marta 1927.

Generalni direktor u z.:
Bauer v. r.

NATJEČAJ.

Temeljem zaključka Okružnog ureda za Osiguranje Radnika u Osijeku sjednice ravnateljstva od 29. studena 1926. raspisuje se jedno mjesto činovnika kategorije C položaja IX kancelarijske struke za ekspozituru u Belišću sa godišnjom plaćom od Din 9.600.— te položajnom plaćom od Din 7.200.—. Osim toga pripada porodični dodatak za svakoga člana obitelji od Din 1.800.— godišnje te mjesni dodatak od sistematske i položajne plaće.

Uvjeti namještenja jesu:

1. da je natjecatelj državljanin kraljevine SHS i znade srpsko-hrvatski ili slovenski jezik u govoru i pismu;
2. da je navršio 18 godinu, a nije prekoračio 40-tu godinu života;
3. da je svršio 4 razreda srednje škole, odnosno da imade sposobnosti za vršenje stručnih poslova i potrebnu inteligenciju za saobraćaj sa publikom i službenicima;
4. da nije pod starateljstvom i stečajem;
5. da nije sudjen radi zločinstva ili prestupa počinjenog iz koristoljublja;
6. da nije odpušten iz službe Središnjeg ureda ZOR ili državne ili druge javne službe, na temelju disciplinske presude ili razloga navedenih pod 5., 87., 113. § Službenog Pravilnika;
7. da je natjecatelj potpuno zdrav.

Vlastoručno pisane molbe, obložene sa svim potrebnim prilozima imaju se predložiti ovom uredu najkasnije do 16. aprila 1927. u 12 sati do podne.

Na zakašnjele i manjkavo obložene molbe, neće se uzeti u obzir.

Okružni ured za osiguranje radnika u Osijeku.

НАТЈЕЧАЈ.

На основу решења председништва уреда од 5. марта 1927. године тачка 28. седничког записника, овим се расписује натјечај на једно место за инкасанта код експозитуре уреда у Великој Кикинди.

Место је категорије Д. положаја X. Годишње принадлежности: систематска плата 8.400.— Дин, на име месног додатка 15% на систематску и поло-

*

Digitized by Google

жајну плату, на одело и обућу 1.800.— Дин, и породични додатак 1.800.— Дин годишње по члану с тиме, да укупни додатак не може бити већи од укупно 7.200.— Дин.

Услови намештења:

1. Да је молиоц довољно писмен што има доказати.

2. Да је молиоц поданик Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и да зна српско-хрватски или словенски језик у говору и писању.

3. Да има телесну, умну и моралну способност за службу Окружног Уреда.

4. Да је навршио 18 година живота а нема више од 40, сем ако је пре тога био у служби Средишњег Уреда односно његових месних органа или другог којег завода за социјално осигурање, у државној или којој другој јавној служби.

5. Да није под старатељством или стечајем, под истрагом за злочинство или преступ из користољубља, те да није пресудом редовног суда правомоћно осуђен за злочинство или преступ из користољубља и да није осуђен на губитак службе односно политичких права за време утврђено судском пресудом.

6. Да није отпуштен из службе Средишњег Уреда за Осиурање Радника односно којег другог завода за социјално осигурање, државне или које друге јавне службе.

Уз молбу приложити уверење о дану рођења, о надлежности, о законској брачној вези, о годинама деце, о досадањем занимању о здрављу и о регулисању војне обавезе, те уверење о свршеним школама.

Здравље се мора доказати уверењем лекара Средишњег Уреда, односно Окружног Уреда за Осигурање Радника или лекара државних или самоуправних власти.

Својеручно писане молбе са свима потребним документима имају се поднети најкасније 20. априла 1927. године до 12 часова Окружном Уреду за осигурање радника у Великом Бечкереку.

Из канцеларије Окружног Уреда за осигурање радника Бр. 1199/1927. 15. марта 1927. године.

Окружни уред за осигурање радника у Великом Бечкереку.

Upozorenje gg. pretplatnicima!

Upozoruju se gg. preplatnici, da su godišta »Radničke Zaštite« iz godine 1922., 1923 g 1924. raspačana. Potpisana administracija imade na skladištu samo još godišta 1925. i 1926. Uvezano godište iz godine 1925. stoji 75 Din, a ono iz godine 1926. stoji 85 Din.

Podjedno se umoljavaju gg. pretplatnici, da pripošalju pretplatu za godinu 1927., koja iznosi 60 Din godišnje, u koliko nisu istu dosada još uplatili.

Pretplata se šalje na adresu: Uprava »Radničke Zaštite« u Zagrebu, Preradovićeva ulica br. 44. II. kat.

Administracija »Radničke Zaštite«.

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po nadničnim razredima

Nadnični razredi	Poprečni broj osiguranih članova, god. 1926. u mjesecu:							
	August (Kolovoz)				September (Rujan)			
	muških i ženskih		muških		muških i ženskih		muških	
	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %
I.	33.766	6·99	27.472	5·69	33.700	6·86	27.401	5·58
II.	610	0·13	411	0·09	618	0·13	413	0·08
III.	730	0·15	626	0·13	741	0·15	633	0·13
IV.	3.485	0·72	2.957	0·61	3.454	0·70	2.929	0·60
V.	29.127	6·03	27.789	5·75	29.184	5·94	27.863	5·67
VI.	6.847	1·42	5.927	1·23	6.826	1·39	5.927	1·21
VII.	6.614	1·37	5.128	1·06	6.615	1·35	5.146	1·05
VIII.	2.991	0·62	1.835	0·38	3.006	0·61	1.853	0·38
IX.	8.180	1·69	4·728	0.98	8.094	1·65	4.699	0·96
X.	20.872	4·32	9.052	1·87	21.025	4·28	9·160	1·86
XI.	22.694	4·70	10.908	2·26	22.881	4·66	11.029	2·24
XII.	43.161	8·93	23.740	4·91	44.442	9·05	24 743	5·04
XIII.	34.174	7·07	22.286	4·61	35.472	7·22	23.117	4·71
XIV.	42.860	8·87	31.721	6·57	43.918	8·94	32.541	6·63
XV.	54.300	11·24	44.805	9·27	56.266	11·46	46.610	9·49
XVI.	53.482	11·07	48.431	10·02	56.454	11·50	51.335	10·45
XVII.	48.030	9·94	43.106	8·92	44.335	9·03	39.823	8·11
XVIII.	71.250	14·74	65 273	13·51	74.053	15·08	67.429	13·73
Ukupno	**483.173**	**100·—**	**376·195**	**77·86**	**491.084**	**100·—**	**382.651**	**77·92**
Poprečna obezbedjena nadnica u Din.	25·07	—	26·51	—	25·12	—	26·54	—
Poprečna obezbedjena nadnica u Din. prošloga mjeseca	24·32	—	25·63	—	25·07	—	26·51	—
(+ = više) (— = manje)	+ 0·75	—	+ 0 88	—	+ 0·05	—	+ 0·03	—

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec August (Kolovoz)				Bilješka
		poprečni broj osiguranih članova		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž	m.	
1.	Banja Luka	21.818	20.351	498	469	
2.	Beograd	65.667	56.808	97	66	
3.	Bjelovar	11.105	9.200	11	10	
4.	Brod	10.077	8.400	2	1	
5.	Dubrovnik	10.573	8.662	31	27	
6.	Karlovac	11.042	8.508	—	—	
7.	Ljubljana	77.218	52.783	229	190	
8.	Mostar	5.084	3 318	230	225	
9.	Novi Sad	15.838	11.470	57	49	
10.	Osijek	29.391	23.268	23	14	
11.	Sarajevo	20.028	15.858	457	382	
12.	Skoplje	17.528	15.229	6	6	
13.	Sombor	15.729	11.944	16	10	
14.	Split	14.830	12.021	6	6	
15.	Subotica	20.580	15.054	11	6	
16.	Sušak	6.767	5.396	3	3	
17.	Travnik	10.853	10.097	307	264	
18.	Tuzla	5.200	4.617	26	24	
19.	Varaždin	11.740	8.871	8	6	
20.	Vel. Bečkerek	14.860	10.910	70	53	
21.	Vršac	12.726	10.193	57	39	
22.	Zagreb	46.687	31.443	8	5	
23.	Zemun	14.623	12.789	90	86	
I.	**Okružni uredi**	**469.964**	**367.190**	**2.243**	**1.941**	
24.	Zagreb „Merkur“	8.808	6.314	18	15	
25.	Ljubljana „Trg. b. p. dr.“	4.401	2.691	142	138	
II.	**Privat. društv. blag.**	**13.209**	**9.005**	**160**	**153**	
	Središnji ured	**483.173**	**376,195**	**2.403**	**2.094**	
	Suzor prošloga mjeseca	473.626	367.435	2.365	2.057	
	Suzor istog mj. prošl. god.	477.293	374.690	2.777	2.486	
	(+) više (—) manje od prošloga mjeseca	+ 9.547	+ 8.760	+ 38	+ 37	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine.	+ 5.880	+ 1.505	— 374	— 392	

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec September (Rujan)				Bilješka
		poprečni broj osiguranih radnika		Dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banju Luka	21.998	20.496	472	449	
2.	Beograd	67.886	58.733	338	236	
3.	Bjelovar	11.433	9.578	9	8	
4.	Brod	10.193	8.471	4	2	
5.	Dubrovnik	11.146	9.265	30	26	
6.	Karlovac	11.406	8.826	2	1	
7.	Ljubljana	77.994	53.586	231	193	
8.	Mostar	5.168	3.396	230	225	
9.	Novi Sad	15.523	11.077	58	51	
10.	Osijek	30.047	23.615	20	12	
11.	Sarajevo	20.032	15.858	448	375	
12.	Skoplje	17.694	15.347	9	9	
13.	Sombor	17.107	12.938	19	12	
14.	Split	16.098	13.276	6	6	
15.	Subotica	18.655	13.141	12	7	
16.	Sušak	6.821	5.501	3	3	
17.	Travnik	11.049	10.277	310	267	
18.	Tuzla	5.084	4.474	25	23	
19.	Varaždin	12.253	9.313	8	6	
20.	Vel. Bečkerek	16.191	12.187	70	52	
21.	Vršac	11.969	9.461	59	40	
22.	Zagreb	47.647	32.223	7	4	
23.	Zemun	14.421	12.552	86	77	
I.	**Okružni ured**	**477.815**	**373.591**	**2.456**	**2.084**	
24.	Zagreb „Merkur“	8.861	6.357	19	17	
25.	Ljubljana Trg. b. p. dr.	4.408	2.703	140	136	
II.	**Privat. druš. blag.**	**13.269**	**9.060**	**159**	**153**	
	Središnji ured	**491.084**	**382.651**	**2.615**	**2.237**	
	Suzor prošloga mjeseca	483.173	376.195	2.403	2.094	
	Suzor istoga mj. prošl. god.	489.998	386.640	2.678	2.397	
	(+) više (—) manje od prošle godine	+ 7.911	+ 6.456	+ 212	+ 143	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine	+ 1.086	— 3.989	— 63	— 160	

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 30. APRILA 1927. BROJ 4.

Dr. Željko Hahn.

Zanimanje i bolest.

Već odavna znaju ljudi, da je zanimanje čovjeka od velikog upliva na njegovo zdravlje. Veliki liječnici staroga vijeka pisali su već o bolestima pojedinih zanimanja. Prije 250 godina napisao je talijanski liječnik Bernardino Ramazzini svoju slavnu knjigu o obrtnim bolestima. Gledao je navodno jednog dana, kako se živoder muči gadnim i opasnim radom pri čišćenju zahodske jame; pa je razmišljao o tome, kako bi se mogao olakšati rad tog nesretnog radnika. Navodno je to bio početak njegovog rada oko istraživanja obrtnih bolesti.

Njegova je knjiga ostala mrtvo slovo.

Tek 200 godina kasnije počela se zvanična medicina ozbiljnije pozabaviti sa pitanjima bolesti zanimanja i obrtne higijene. Tek je najnovije vrijeme uvidjelo, da je zaštita radnika od poslovnih trovanja i obrtnih bolesti, kojima je izložen u radu za svoj skromni kruh, ne samo zahtjev socijalne pravde i etike, nego i obrana same industrije, koja ne može da napreduje i da u opšte postoji bez zdravog i snažnog radništva.

Nauka o bolestima zanimanja dijeli se u glavnome na dva dijela. Prvi dio obradjuje obrtne bolesti i trovanja; drugi dio općeniti upliv zanimanja i načina rada na život i zdravlje radnika.

Obrtne bolesti i trovanja nastaju uslijed obrtnog, industrijalnog rada sa štetnim ili otrovnim tvarima ili uslijed poslovnog dodira živim parasitima.

Najraširenija takova obrtna bolest je trovanje olovom. Radnik, koji radi sa olovom ili otrovnim spojevima olova može da oboli od kroničnog trovanja olovom. Takav radnik slabi, postaje malokrvan, koža i sluzokoža su blijede, ima često glavobolju. Ima bolove u zglobovima: reumatizam od olova. Pati od zatvorenosti; na desnima se pojavljuje modro-sivi rub. Može doći do jakih kolika, sa velikim mučnim grčevima u trbuhu. Može doći do uzetosti mišićja ruke; poglavito mišićja za kočenje ruke. Ruka pada nemoćno u ručnom zglobu i radnik može da postane uslijed ove uzetosti stalno i potpuno nesposoban za svaki rad. Može doći do teških oboljenja mozga i cijelog živčevlja. Mrtvorodjeno dijete, abortusi, slaboumnost i druge forme teške degeneracije djece mogu takodjer nastati uslijed trovanja olovom u poslu.

Kod nas ne vidimo često teških trovanja olovom. Najčešće traže od Središnjeg Ureda odštetu uslijed trovanja olovom lončari, slagari i ličioci. Lončari upotrebljavaju za glazuru glinene posude gledju, u kojoj ima mnogo olova (olovnog oksida). Lončarstvo je kod nas obično primitivni, mali obrt. Olovni prah gledje nalazi se u zraku stana, na hrani, na odijelu svih ukućana. Olovo truje u takovom stanu ne samo radnika nego i žene, pa plod u utrobi majke a da radnici uopće i ne znaju, što je pravi uzrok njihovoj propasti.

Jedan lončarski pomoćnik iz ovećeg grada Vojvodine tražio je odštetu, jer je došlo do teškog reumatizma i do uzetosti uslijed trovanja olovom. Vidili smo težak slučaj oboljenja mozga i slaboumnost kod radnika jedne štamparije u Za-

Digitized by Google

grebu. U štamparijama upotrebljava se slitina olova za slova, iz kojih se izradjuje slog. Jedan bravarski radnik traži odštetu, jer je navodno uslijed rada sa crvenom olovnom bojom (miniumom) došlo do teškog oboljenja zglobova. Ličilac oboli obično od rada sa bijelim olovnim bojama (Bleiweiss). Olovo se upotrebljava još u bezbroj obrta; u tvornicama akumulatora, u keramijskoj i tekstilnoj industriji, u limarstvu i t. d.

Trovanje živom rijetko je kod nas. Prvi znaci trovanja su jača izlučenja sluza iz ustiju, zapaljenje zubnog mesa, čirovi u ustima, a kasnije dolazi do oboljenja živaca, drhtanja prstiju, katkada drhtanja cijelog tijela. Može doći do zapaljenja crijeva i bubrega. Uslijed grčeva u mišićima i uslijed malaksavosti može doći do smrti. Živa upotrebljava se u tvornicama zrcala, toplomjera i drugih instrumenata, te električnih žarulja i sličnih proizvoda, u kemijskoj industriji, pri fabrikaciji klobuka, pri fotografiranju i t. d.

Strašna je obrtna bolest trovanje fosforom. Žuti se fosfor upotrebljavao pri fabrikaciji žigica. Vidili smo kod Središnjeg Ureda jednog radnika iz jedne naše fabrike žigica. Fali mu cijela kost doljnje čelusti, izgnojila se tokom mnogogodišnje, mučne bolesti i veliki dio gornje čeljusti, ima rupu na nepcu u veličini kovanog dinara. Vonj iz usta tog nesretnoga čovjeka je tako užasan, da žena ne može da živi s njim zajedno u jednoj sobi. Uslijed trovanja fosforom dolazi do nekroze, do propasti kosti. Jedva si može čovjek predstaviti čovjeka u očajnijem stanju, nego što je takav radnik otrovan od fosfora. Uporaba žutog fosfora zabranjena je sada internacijonalnom konvencijom i tako je nestalo ovog užasnog trovanja — hvala radu nekoliko liječnika i tehničara, koji su se zato založili.

Ali je razvitak tehnike danas grozničavo brz — i mjesto jednog zabranjenog otrova upotrebljava moderna tehnika i industrija druge tvari, čiji utjecaj na zdravlje čovjeka još nije tako općenito poznat.

Imali smo tako sada nedavno u jednoj našoj ovećoj fabrici obrtna oboljenja od calcium cijanamida, koji se upotrebljava pri proizvodnji umjetnog gnojiva. Došlo je uslijed upliva tog praška do zapaljenja kože lica i ruke i do oboljenja pluća sa bacanjem krvi. Vidili smo nedavno slučaj takozvane chrom-bolesti. Zagrebački radnik, koji radi u grafičkom poduzeću kao fotokemigraf, obolio je na zapaljenju kože cijeloga lica, obih ruku i podlaktica uslijed rada sa solima chromske kiseline. Od tog trovanja može doći do nekroze dijela medjustijene (osredka) nosa, nastaje u nosu čir, kasnije rupa, koja vrlo teško zacijeli. U nekim našim fabrikama žeste došlo je do oboljenja očiju radnika od uporabe jednog eteričkog ulja, koje se upotrebljava za denaturalizaciju spiritusa.

Slučajeve, koje sam spomenuo, vidjeli smo za vrijeme od godinu dana u našem radničkom osiguranju. Ali ima još mnogo drugih bolesti i trovanja, koja su obrtnog porijekla. Opće su poznata strašna oboljenja liječnika i bolničarka od Röntgen zraka. Bedrenica mesara, koji dolazi u dodir sa zakuženim životinjama, obrtna je bolest kao i ankylostomiasis (crvi) u crijevu rudara. Obrtna je bolest kesonska bolest, oboljenje uslijed nagle promjene tlaka i trovanja od nitrobenzola i drugih spojeva benzola u industriji boja i tako dalje. Uslijed brzog razvitka tehnike ima sve više i više takovih oboljenja. Jedan dio tih obrtnih trovanja ima užasne posljedice za radnika. Ali ova oboljenja nijesu jako raširena, obrana protiv njih često je moguća, jer nam je uzrok oboljenja tačno poznat. Uslijed toga ove bolesti nemaju onu važnost za radništvo i za cijeli narod, koju ima druga grupa bolesti zanimanja, kod kojih nije veza izmedju zanimanja i bolesti tako očigledna, ali koje su u mnogo većoj mjeri rašireno. Oni ne djeluju samo na radnike u pojedinim obrtima, oni djeluju na sve radnike u zemlji. Upliv zanimanja na zdravlje radnika jedan je od najvažnijih uzroka većeg morbiditeta i veće smrtnosti radništva. Posmatrat ćemo jedan primjer bolesti iz ove grupe.

Općenito je poznata činjenica, da grafički radnici, u prvom redu štampari, mnogo češće obole od tuberkuloze, nego li radnici drugih kategorija.

Umiranje članova Zemaljske blagajne Hrvatske i Slavonije u godinama 1913—1919 od tuberkuloze po zanimanjima u procentima opšte smrtnosti bilo je ovako:

Digitized by Google

Trgovina	58%
Poligrafski zanat	56%
Industrija odijela	48%
Industrija živež. namirnica	44%
Kavane, gostione, hoteli	35%
Industrija željeza	34%
Industrija drva i kostiju	32%
Nadničari i sluge	29%
Kemijska industrija	23%
Ostala zanimanja	27%

Iz ove statistike vidimo, da je kod slagara više od polovice svih umrlih umrlo od tuberkuloze, dok je ovaj postotak kod drugih radnika, na primjer u kemijskoj industriji, mnogo manji, 23%.

Po statistici peštanske zemaljske blagajne u godini 1911 imali su na 100 članova radničkog osiguranja od tuberkuloze prouzročenih dana bolesti:

Slagari	274,0	dana
Knjigovesci	195,1	„
Tokari željeza i mjedi	182,2	„
Krojački radnici i švelje	147,5	„
Tapetari	117,3	„
Konobari	110,3	„
Stolari i tokari	108,3	„
Postolari i opančari	105,8	„
Gradjevinski i stroj. bravari	102,6	„
Soboslikari i ličioci	97,2	„
Frizeri	80,7	„
Kovači	79,5	„
Namještenici u trgovinama i kancelarijama	74,9	„
Limari i monteri	74,0	„
Pekari	61,7	„
Željezničari i prom. činovnici	47,6	„
Zidari	47,4	„
Mašiniste i ložači	40,6	„
Mesari i kobasičari	27,0	„

U ovoj statistici imaju slagari najveći broj tuberkuloznih. U svim statistikama ponavljat će se dokaz velikog oboljenja i velike smrtnosti slagara od tuberkuloze i sigurno je, da postoji veza izmedju ovog zanimanja i tuberkuloze. Samo nije veza izmedju zanimanja i oboljenja u ovom slučaju tako jasna, kakva je bila kod prve grupe obrtnih bolesti i trovanja. Slagar nema neposredno posla sa tuberkulozom, veza dokazana je samo statističkim putem. Ali ima osim zanimanja valjda i drugih razloga za prečesto oboljenje slagara od tuberkuloze. Kod ocjene statistike valja biti s obzirom na starost oboljelih, jer se zna, da se pojedine bolesti, pa i tuberkuloza češće pojave u stanovitim godinama. Roditelji misle, da je zanimanje slagara lako, i daju u slagare slabu, valjda već tuberkuloznu djecu. Tuberkulozu imaju i ljudi, koji nikada nijesu bili u štampariji. I p a k moramo priznati, da su štampari po svjedočanstvu i najopreznije statistike baš uslijed svojeg zanimanja i otrovanja olovom osobito izloženi oboljenju od tuberkuloze. Klesari i radnici zaposleni kod brušenja, obolit će uslijed udisanja oštre prašine kamena i metala takodje često od tuberkuloze i od astme. Pekari i konobari, koji moraju mnogo stajati i hodati, dobiju lako i često plosnate noge, »O« ili »X« noge i proširene krvne žile na nogama. Željezničari pate vrlo često od teških oboljenja zgolobova, od reumatizma, radnici u pivovarama i konobari od teških forma alkoholizma. Tih bolesti ima i kod drugih ljudi, ali se češće ponavljaju kod radnika onih kategorija, koje sam spomenuo. Oni su dakle kod ovih radnika bez dvojbe bolesti zanimanja. U ovu grupu bolesti zanimanja spadaju dakle sve one bolesti, koje nijesu ograničene na specijalna zanimanja i nijesu posljedice rada sa speci-

Digitized by Google

jalnim otrovnim tvarima u jednom obrtu. To su oboljenja i smrtni slučajevi, prouzročeni od raznih štetnih upliva rada, načina i okolnosti rada, koji mogu da djeluju skoro u svim obrtima i industrijama. Dok je uzrok oboljenja ili smrti kod prve grupe bolesti obično i u glavnome jedan otrov, ili jedno oštećivanje, djeluje kod druge grupe mnogo štetnih upliva, na primjer pretjerano naporan rad, loše svjetlo, velika prašina, premali i neracijonalni odmor, a osim ovih i ominozni socijalni faktor, nedostatna hrana, loš stan, pauperizam sa svim svojim posljedicama. Iz mnoštva štetnih upliva zanimanja upozorit ću ukratko samo na one, za koje je obrtna higijena dokazala, da su od osobitog upliva na razvitak raznih oboljenja.

Svaki rad, i tjelesni i umni, ograničen je sposobnošću čovječjeg organizma za rad. Nakon rada, koji se približio granici ove sposobnosti, javlja se umor. Istraživanja o fiziologiji rada dokazala su, da se uslijed rada mišićja stvaraju u tijelu otrovne tvari, koje se kod odmora izlučuju. Ako nema dovoljnog odmora, doći će uslijed umora do drhtanja, znojenja, bolova, do povišenja udaraca srca, isto kao kod nekih teških oboljenja. Uštrcali su ekstrakt umornog mišićja u zdravu životinju, koja nije bila radila, i opažali su znakove teškog umora, pa i otrovanja.

Umni rad, ako se pretjeruje, može biti uzrokom sličnih pojava. Odredba o nedjeljnom odmoru, ustanovljenje radnog vremena, isključenje žena i djece iz pojedine vrsti rada posljedice su tog iskustva. Stroga odredba biblije o nedjeljnom odmoru jedna je od prvih i najvažnijih odredaba socijalne higijene svih vremena. Zahtjev osamsatnog dnevnog rada postavio je prvi Hufeland prije 100 godina. Medjunarodni kongres za higijenu prihvatio je 1894. godine iz čisto znanstvenih razloga ovaj zahtjev. Veliki socijalni pokreti uzeli su svoje najvažnije argumente i zahtjeve iz obrtne higijene.

Od odvažnog su upliva na zdravlje radnika:

1. Izbor sposobnih za razne vrsti rada i uposlenje radnika u granicama njegove tjelesne i umne snage. Pregled djeca prije izbora zanimanja, posavjetovanje sa stručnjacima imat će neke uspjehe u tom pogledu.

2. Ograničenje radnog vremena tako, da ostaje dostatno vremena za odmor i ne dolazi do bolesti uslijed stalnog umora. Važnu ulogu igra udaljenost stana radnika od radione i pitanje dobre komunikacije. Ako radnik na dalekom putu k mjestu rada gubi mnogo vremena, odredjenog za odmor i dolazi već umoran na rad, vjerojatno je, da će se prije umarati i lakše oboliti, nego drugi.

3. Intensitet rada takodje je važan faktor. Rad, koji je pretjerano težak i zahtijeva stalno naprezanje svih sila, umara prije i više, i zahtjeva više odmora. Bolesti mišićja i srca, deformiteti kostiju, plosnatost noge, »O« noge i »X« noge, smanjivanje otpora protiv infekcioznih bolesti mogu biti posljedice pretjeranog rada bez odmora. Praktično i znanstveno je ustanovljeno, da pravedno ograničenje radnog vremena nije smanjio efekt rada ni kvantitativno, ni kvalitativno.

4. Veličina i uredjaj radiona. Naravna je stvar, da se bez štete za zdravlje može raditi samo u prostorijama, u kojima ima za to mjesta i zraka. Smatra se, da je minimum za jednog radnika 12—15 kubičnih metara zraka i 3 m^2 površine. Čovjeku treba svježeg zraka, on udiše kisik i izdiše ugljičnu kiselinu. Kad ima premnogo ugljične kiseline u zraku, pa i drugih tvari, koje se ishlapljuju iz ljudskog organizma, nije moguće raditi i živjeti u takovoj prostoriji bez štete za zdravlje i život. Smatra se, da je 1‰ do 2‰ maksimum ugljične kiseline, koji smije biti u zraku radne prostorije. Dobre moderne mašine smanjuju tjelesni napor radnika pri stanovitim poslovima.

5. Štetne tvari u zraku radione. Najopasnije za zdravlje radnika je kvarenje zraka radione sa štetnom prašinom i sa štetnim plinovima uslijed industrijskog rada. I kod obrtnih trovanja dolazi najveći dio obrtnih otrova u organizam radnika putem prašine i plina, koji se nalaze u zraku, pa i na svima predmetima u radioni. Ova je prašina sitna. Ne vidimo je obično. Ali smo svi vidili, kad zrake sunca padaju koso u našu »čistu sobu«, koliko milijuna čestica prašine ima u zraku sobe. U zraku radione, u kojoj je rad skopčan sa stvaranjem prašine, ima mnogo više prašine. Ima prašine, koja kemijski djeluje, na primjer prašina

Digitized by Google

olova, cijanamida; druga djeluje mehanički, to je u prvom redu prašina svih tvari, u kojima se nalaze sitne iglice kremena, prašine u industriji kamena, stakla i cementa, zatim pri klesanju i brušenju; onda prašina željeza, čelika, tvrdog drva, strune i t. d. Kad ovu prašinu pogledamo pod mikroskopom, vidimo, da ima u ovoj prašini oštrih čestica, sitnih iglica, koje ozledjuju sluzokožu grkljana, dušnika i pluća i ponište naravnu obranu tijela protiv štetnih upliva prašine u zraku.

Ima takovih vrsti prašine, koje su manje opasne. Prašina ugljena, koja je uzrokom crne boje pluća svih stanovnika velikih gradova, prašine sadre i brašna manje su opasna, ali u velikoj masi i one škodu zdravlju.

Veoma su opasne one vrsti prašine, u kojima ima osim organičkih tvari i infekcioznih bakterija, to je na primjer prašina u tvornicama jute ili u radionicama, u kojima se obradjuje struna. U ovoj prašini mogu biti klice bedrenice, boginja, kuge, tuberkuloze i drugih priljepčivih bolesti.

U slobodnom zraku ima prosječno 0.5 mg prašine po kubičnom metru, u tekstilnoj fabrici 10—20 mg., u tvornici cementa do 200 mgma!

Zračenje i čišćenje prostorija, nošenje radnog odijela, najveća čistoća u svakom pogledu važne su obrambene mjere protiv opasnosti od prašine. Gazmaske brane radnika od štetnog upliva otrovnih plinova. Naravno zračenje otvaranjem (gornjeg dijela) prozora i loženjem, ili zračenje s ekshaustorima pa metenje vlažnom krpom, i druge mjere obrtne higijene smanjit će opasnost od prašine. Ali je neće sasvim ukloniti. Prašina i štetni plinovi u zraku radionica bit će još dugo velika opasnost za uposlenog radnika i najčešći uzrok oboljenja od tuberkuloze.

6. Temperatura radione takodje je od velike važnosti za zdravlje radnika. Smatra se, da je temperatura od 16° do 20° C najbolja temperatura za radne prostorije. Ako je temperatura uslijed naravi posla mnogo veća, na primjer kod ložača, trebalo bi skratiti radno vrijeme. Važno je, da je zrak dosta vlažan. Relativna vlaga izrazuje se u procentima one količine vodene pare, koja bi morala biti u zraku odnosne prostorije, da bude zasićen. Relativna vlaga od 30% do 40% smatra se za najbolji razmjer vodene pare u zraku. Radnici u rudnicima, kupatilima i t. d. rade često u mnogo, mnogo vlažnijoj atmosferi a i to je štetno za zdravlje.

7. Loše osvetljenje djeluje štetno na oko, povečava opasnost nezgoda i sprečava pravu čistoću, jer se ne vidi svako smeće i zaprljanje. Pretjerano jako svijetlo i ultravioletne zrake škode takodje očima radnika. Stalna buka u radioni može biti uzrokom gluhoće, na primjer kod kovača kazana.

8. Nedovoljna čistoća. Zajedničke čaše za vodu, prljavi kloseti, nedostatni broj klozeta, pljuvanje na pod stvara mogućnost zaraze sifilisom, tuberkulozom i drugim zaraznim bolestima.

9. Manjkavost uredjaja, strojeva i organizacije rada, loše držanje kod rada, neopreznost radnika bit će takodje uzrokom bolesti zanimanje pa i velikom broju poslovnih nezgoda, koje su uništile toliko zdravlja, radne sposobnosti i života radnika.

Osim nabrojenih ima još bezbroj faktora, koji će svi skupa u vezi sa zanimanjem prouzročiti razne bolesti, tako da je moderna higijena stvorila skoro za svako zanimanje patologiju tog zanimanja, pa i način obrane protiv tih bolesti i nezgoda.

*

Uslovi rada tjelesnog i umnog radnika ustanovljeni su u teškoj borbi za opstanak, u konkurenciji sa drugima, pod pritiskom opštih socijalnih prilika, bez obzira na zdravstvene zahtjeve, naravno i bez obzira na tjelesne i umne sposobnosti pojedinaca. Jači pobjedio je u ovoj neumoljivoj borbi, slabiji je obolio i podlegao. Pod utjecajem socijalnih struja i borba razvila se socijalna svijest modernog društva. Tako je došlo do toga, da se danas cijela jedna nauka bavi pitanjem upliva rada na zdravlje i život radnika. Obrtna higijena traži način obrane radnika od svih onih šteta, koje se u opšte dadu otkloniti.

Skoro sve kulturne države imaju zakonske propise o osiguranju radnika i o zaštiti radnika. Imamo ih i mi, i to vrlo lijepe i moderne zakone. Naša je država izdala jedan »Pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama u preduzećima (obnarodovan u 19. broju Službenih Novina od 28. januara 1922. godine) koji ima vrlo dobre, sasvim moderne propise. Šteta, da je ovaj pravilnik vrlo malo poznat

Digitized by Google

našoj javnosti, našoj industriji, pa i našem radništvu. Radništvo bi moralo poznavati ove propise. Nekoliko liječnika i dobronamjernih inspektora rada nemoćni su, ako ih radništvo potpunim razumijevanjem i samo-disciplinom ne podupire u borbi protiv opasnosti obrtnih trovanja i bolesti zanimanja. Istina, da će poboljšanje socijalnih prilika radništva, smanjenje pauperizma, biti najsnažniji faktori u suzbijanju obrtnih bolesti. Ali je neoboriva istina, da je neupućenost i nemar našeg radništva važan uzrok, da danas nemamo više uspjeha u borbi protiv obrtnih trovanja i bolesti zanimanja. Ima rijetkih iznimaka. Poslodavci i radnici grafičkih poduzeća imaju u Zagrebu zajedničku higijensku komisiju, koja pregledava radnje i utječe na svoje članove, da izvrše higijenske propise kolektivnog ugovora. Ovaj primjer pokazuje, što može da učini radništvo sâmo, u samoobrani svoga zdravlja. Ali ova je komisija bijela vrana u našoj industriji. Velika masa radnika ne mari za naše higijenske savjete i propise. Čistoća tijela, higijena stana, pametni način hrane, planinarstvo, šport, uzdržavanje od alkohola, izbjegavanje krčma i kavana, odmor na čistom zraku, nužno znanje o higijeni, mnogo bi pridonijeli zdravlju naše radničke klase i pri današnjem stanju stvari. Da to toga dođe, treba da mi liječnici radništva još mnogo radimo na širenju zdravstvene kulture u radništvu i da nam pri tome još mnogo pomažu najbolji elementi našega radništva!

Literatura.

Dr. Theodor Weyl: Handbuch der Arbeiterkrankheiten Jena 1908.
Dr. Paul Reckzeh: Sociale Medicin. Berlin 1915.
Dr. Alfred Grotjahn: Soziale Pathologie. Berlin 1915.
Grotjahn-Kaup: Handwörterbuch d. sozialen Hygiene. Leipzig 1912.
Dr. Alfons Fischer: Grundriss d. Sozialen Hygiene. Karlsruhe 1925.
Dr. Mosse i Dr. Tugendrein: Krankheit und Soziale Lage. München 1913.
Dr. Vasa Savić: Tuberkuloza. Zagreb 1926.
Prof. Thomas Oliver: Dangerous trades. London 1902.

Đ. Grčević:

Slučajevi osiguranja i potpore u našem bolesničkom osiguranju.

Slučaj osiguranja je okolnost, koja osiguranom članu daje zahtjev na potporu, u koliko su ispunjeni zakonski uslovi. U našem osiguranju za slučaj bolesti imamo u glavnom tri slučaja osiguranja: bolest, porod i smrt. Prema tim trima slučajevima osiguranja poznaje naš zakon tri kategorije potpora: potpore u slučaju bolesti, u slučaju porođaja i u slučaju smrti osiguranog člana. Zahtjev na prve dvije kategorije potpora ima osigurani član za se i, pod uslovima spomenutim u tačci 5. §-a 45. Z. O. R., za članove svoje porodice. Zahtjev na treću kategoriju potpora ima bračni drug pokojnog osiguranog člana, a ako tog bračnog druga nema, onda ostali članovi porodice preminulog osiguranika. I drugi, u koliko su se za pogreb člana pobrinuli, imaju zahtjev na tu potporu, ali samo do svote stvarno učinjenih troškova pogreba (§ 52. Z. O. R.).

Pod članovima porodice u smislu stava 4. §-a 45. Z. O. R. razumiju se: vjenčani ili nevjenčani bračni drug, bračna, vanbračna ili usvojena (adoptirana) djeca, roditelji, djed, baba, unuci, braća i sestre osiguranika.

Opći propis § 45. Z. O. R. in principio — vjerovatno zbog iste omaške § 50. bivšeg ugarsko-hrvatskog zak. čl. XIX. : 1907. — preusko je koncipiran, jer obuhvaća, iako se radi o tri slučaja osiguranja, samo jedan slučaj, bolest. Bio bi iscrpljiv, kad bi umjesto »članovi osigurani za slučaj bolesti imaju, kad se razbole, pravo najmanje na ove potpore« glasio: »Osigurani članovi za slučaj bolesti imaju pravo najmanje na ove potpore: I. kad se razbole«. Pod pravom »najmanje na potpore« razumije se — za razliku od većih potpora po § 46. Z. O. R. — pravo

Digitized by Google

na one potpore, koje je središnji ured za osiguranje radnika dužan da dâ svojim osiguranim članovima, obligatorne potpore. Veće potpore na osnovu zaključka glavne skupštine Suzora, a prema količini materijalnih sredstava s kojima se raspolaže, mogu, ali ne mora, da se daju (fakultativne potpore).

Prve dvije kategorije potpora dijele se na naturalne i novčane. Treća kategorija potpora u glavnom je novčana, i samo u izuzetnim slučajevima, kad umrli član nema srodnika, staraju se mjesni organi Suzor-a sami za njegov pogreb (§ 52. Z. O. R. in fine).

Doba kroz koje se osiguranim članovima pružaju potpore, zove se potporno doba. Sa potpornim doba susrećemo se u cjelosti kod prve kategorije potpora i većim dijelom kod druge kategorije potpora. Prema različitim vrstima potpora, što ćemo docnije vidjeti, različito je i potporno doba. U trećoj kategoriji potpora, potpora u slučaju smrti osiguranog člana, nema potpornog doba. Pogrebnina je jednokratna potpora i isplaćuje se na jedamput«.

Razmotrit ćemo ponaosob sva tri slučaja osiguranja i potpore sa terminima u sve tri kategorije potpora.

Prvi slučaj osiguranja je bolest. Pod bolešću* u smislu radničkog osiguranja razumijeva se tjelesno ili duševno stanje lica, o kojem se radi, koje prema mišljenju medicinske znanosti iziskuje liječničku pomoć i pružanje lijekova. Kad se radi o kroničnom stanju (n. pr. astma, syphilis, duševna bolest, šećerna bolest, tuberkuloza), onda je svaka akutna pojava bolesti, kod koje nastaje potreba liječničke pomoći i lijekova, bolest u smislu radničkog osiguranja. Tjelesne i duševne mane (škiljenje, plosnate noge, slaboumnost, idijotizam i t. d.) smatraju se za bolest istom onda, kad je s njima spojen gubitak ili smanjenje radne sposobnosti i kad se dadu odstraniti samo sa liječničkom pomoći.

Bremenitost, porođaj, u koliko protječe normalno, nije bolest u smislu zakona. To je fizijološki a ne patološki proces!

Osigurani članovi u slučaju bolesti imaju pravo na ove naturalne potpore:

»1. na besplatnu lekarsku pomoć (§ 150.), dok traje bolest uzastopce za dvadeset šest nedelja, pa i preko toga za vreme za koje im pripada hranarina;

2. na lekove, kupanja, lekovite vode, potrebne zavoje i pomoćne sprave za lečenje (naočare, štake, potpase, veštačke noge) takođe besplatno za dvadeset šest nedelja, ali ove pomoćne sprave mogu se ostaviti bolesnim članovima i preko tog vremena sve dotle, dok su potrebne (stav prvi §-a 45. Z. O. R.)«.

Pod liječničkom pomoći razumijemo pomoć diplomiranog liječnika, koji ima pravo na liječničku praksu, računajući k tomu i potrebnu operaciju. Lijekovi su sredstva potrebna za odstranjenje bolesti ili za umanjenje bolova, koje bolest prouzrokuje. U našem radničkom osiguranju, kao što i u svim ostalim inostranim radničkim osiguranjima, propisuju se lijekovi po t. zv. norma pauperum. Propisivanje, što se tiče forme lijekova, mora biti prosto i jeftino. Od dva ili više lijeka, koji na isti način zadovoljavaju therapeutičku svrhu, mora se propisati jeftiniji lijek. Pomoćne sprave za liječenje jesu ona theropeutska sredstva, koja imaju svrhu, da naročito po završetku liječničke pomoći odstrane ili bar smanje posljedice bolesti, kako bi osiguraniku bilo omogućeno, da ide za svojim poslom. Nema oštre razlike između »lijekova« i »pomoćnih sprava za liječenje«; oboje zajedno obuhvaćaju sva sredstva, koja su prikladna, da proces bolesti li njene posljedice odstrane ili smanje. Pošto zakon, kako smo vidjeli, govori o kupanju i lijekovitim vodama, to se pod kupanjem nemaju razumijevati samo lijekovita kupanja, nego obična kupanja, n. pr. parno kupanje. Lijekovita kupanja zove zakon lijekovitim vodama. Na jedna i druga kupanja ima pravo osigurani član u slučaju bolesti, kad to propiše liječnik. Dašto, da na obično kupanje, kojemu je svrha samo uzdržavanje čistoće, osigurani član nema prava, jer je predpostavka i za pružanje ove vrsti potpore bolest.

Zahtjev na gore navedene naturalne potpore ima osigurani član od početka bolesti, dok traje bolest uzastopce za dvadeset i šest nedjelja, pa i preko toga za vrijeme za koje mu pripada hranarina ili za vrijeme, dok su mu potrebne pomoćne

* Definicije sam preuzeo iz odličnog djela Dr. Jana Gallasa: Výklad k zákonu o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáři, Praha 1926.

Digitized by Google

sprave za liječenje. Za početak bolesti uzima se termin, kada je kod osiguranika nastala potreba liječničke pomoći i lijekova, pa makar bolest u znanstveno-medicinskom smislu kod njega već i prije postojala. Bolest traje dotle, dok bolesni član uslijed svojeg bolesnog stanja treba liječničku pomoć i lijekove; kad stanje te potrebe prestane, nema tu, izuzevši rekonvalenscencije i stanja nakon amputacije skopčanog s radnom nesposobnošću, bolesti u smislu zakona, pa makar bolest u smislu medicinsko-znanstvenom trajala i dalje.

Po tekstu našega zakona pravo na besplatnu liječničku pomoć vremenski je ograničeno kod najmanjih potpora na dvadeset i šest nedjelja, odnosno kod onih koji su u posljednjoj godini prije oboljenja bili osigurani tečajem šest mjeseci ili u posljednje dvije godine tečajem dvanaest mjeseci na pedeset i dvije nedjelje (jedina današnja veća potpora u smislu §-a 46. Z. O. R.). Ovo potporno doba od dvadeset i šest odnosno od pedeset i dvije nedjelje produžuje se samo onda, kad tečajem bolesti nastupi privredna nesposobnost i kad nastanu prema tomu uslovi za davanje hranarine (»pa i preko toga za vreme za koje im pripada hranarina«). N. pr. kroz četiri je nedjelje osigurani član trebao liječničku pomoć, ali je radio svoj posao, jer ga liječnik nije pronašao nesposobnim za rad, pete nedjelje pogorša se bolest osiguranog člana i liječnik ustanovi kod njega radnu nesposobnost, tada će potporno doba na besplatnu liječničku pomoć kod ovog člana iznositi trideset odnosno pedeset i šest nedjelja. Intencija ovog zakonskog propisa bila je ta da osiguranom članu potporno doba na hranarinu, koje je što se vremena tiče jednako potpornom doba na besplatnu liječničku pomoć, ostavi netaknuto. Primjećujemo ovdje, da čsl. »zakon od 9. X. : 1924. o pojištěni zaměstnonců pro připad nemoci, invalidity a stáři« u tačci I. 1. §-a 95. stoji na skroz protivnom gledištu. Po njem je pravo na besplatnu liječničku pomoć vremenski neograničeno (»pokud nemoc trvá«), jedino, ako tečajem bolesti dođe do radne nesposobnosti, onda traje pravo na besplatnu liječničku pomoć najduže godinu dana od početka te radne nesposobnosti, koja se ne mora pokrivati, a i često se i ne pokriva, sa početkom bolesti. Prednost českog zakona pred našim u ovom slučaju očigledna je, kad uzmemo u obzir liječenja dugih kroničnih bolesti.

Potporno doba na lijekove, kupanja, lijekovite vode, potrebne i pomoćne sprave za liječenje, što sve možemo nazvati lijekovima u širem smislu, također je vremenski ograničeno na dvadeset i šest nedjelja. Naš zakon, kako smo vidjeli kaže izrijekom, da se samo pomoćne sprave mogu ostaviti bolesnim članovima i preko tog vremena sve dotle, dok su im potrebne. Namiče se pitanje, da li je i potporno doba za lijekove u širem smislu produženo, kad istom tečajem bolesti nastupi nesposobnost za rad, za vrijeme kroz koje članu pripada hranarina? Bez sumnje, i ako se o tom zakon izrijekom ne izražava, jer bi u protivnom bilo iluzorno pravo na besplatnu liječničku pomoć i hranarinu. Novija zakonodavstva grupišu zajedno potpore na besplatnu liječničku pomoć i potpore na lijekove u širem smislu; n. pr. čsl. zakon ima za njih skupni naziv »nemocenské ošetřováni (§ 95.)«. Ovo je sasvim na mjestu, jer je nemoguće zamisliti, da bi se potporno doba moglo razlikovati kod liječničke pomoći i lijekova.

Pored zahtjeva na besplatnu liječničku pomoć i na lijekove u širem smislu za svoju personu u slučaju bolesti ima osigurani član također pravo na ove dvije naturalne potpore za članove svoje porodice, kad mu se razbole (tačka 5a. §-a 45. Z. O. R.). Tko je član porodice, već smo spomenuli. Zahtjev na besplatnu liječničku pomoć i na lijekove u širem smislu za članove svoje porodice ima osiguranik; ne mogu ga dakle postavljati izravno članovi porodice, nego samo posredstvom osiguranog člana. Ovaj zahtjev uostalom nema osigurani član za svakog člana svoje porodice, nego samo za onog, koji nema privrede i žive s njime u istom kućanstvu. Praksa našeg radničkog osiguranja dosada je veoma liberalno tumačila preduslove za sticanje ovih potpora t. j. nemanje privrede i isto (zajedničko) kućanstvo. Međutim strogo tumačenje preduslova »isto kućanstvo« dovodi do tvrdoće, jer se pod istim kućanstvom razumijeva i zajednica stana i izvjesno zajedničko gospodarenje, (vidi u literaturi dr. Adolf Menzel: Die Arbeiterversicherung nach österreichischem Rechte, str. 465.). Pomenuti čsl. zakon u posljednjem stavu §-a 96. ublažio je tvrdoću strogog tumačenja pojma »istog kućanstva« s tim, što je preuzeo liberalnu interpretaciju iz §-a 65. službene pragmatike za bivše austrij-

Digitized by Google

ske državne namještenike (zakon od 25. I. : 1914. b. 15. r. z.). Po tim propisima nije na uštrb istom kućanstvu, kad bračni drugovi ili djeca odvojeno živu zbog odgoja djece, stanarinske krize, zbog zdravstvenih, gospodarskih i sličnih razloga, koji su neodvisni od njihovih ličnih odnosa. Praksa našeg radničkog osiguranja pojam »isto kućanstvo«, usuprot zakonske tvrdoće, tumači veoma liberalno. Refleks toga liberalnog tumačenja nalazimo i u stavu 1. §-a 216. Statuta, gdje se omogućuje i inostranim državljanima za njihove članove porodice, koji borave van područja naše države, pravo na ove naturalne potpore. Van svake je sumnje, da naša praksa kao što i Statut nadilazi okvir zakonskog pojma »istog kućanstva«. Zaključni račun S u z o r - a i njegovih mjesnih organa iz 1925. godine (vidi na str. 49. R. Z. br. 1 ex 1927.) pokazuju, da se nisu utrošile prevelike svote na bolesničke potpore porodičnih članova. Prema tome za željeti je, da se i dalje ostane pri liberalnom tumačenju pojma istog kućanstva kao što i pojma nemanja privrede (Vidi o tom komentar dra. Vilima Hekbranta na str. 114. i 115.).

Pravo osiguranog člana na besplatnu liječničku pomoć i za lijekove u širem smislu za bolesne članove njegove porodice zajedno s njegovim pravom na pomoći u slučaju porođaja porodičnih mu članova (točka b) 5. §-a 45. Z. O. R.) i direktnim zahtjevom bračnog druga, odnosno u odsutstvu istog, ostalih porodičnih članova na pogrebninu u slučaju smrti osiguranog člana, tvori porodično osiguranje. Značenje porodičnog osiguranja poglavito je u tom, što se ono stara za radnički podmladak, koji se istom sprema, da stupi u rad, i što se stara za ostarjele članove radničkih porodica, koji su napustili posao.

Za liječenje i lijekove članova porodice važe u principu isti propisi kao i za liječenje i lijekove osiguranog člana. Jedino osigurani član nema zahtjeva na kupanja i lijekovite vode za članove svoje porodice. Točka 5a. §-a 45. Z. O. R. ne spominje kod porodičnih članova ni potrebnih zavoja, nego samo potrebne pomoćne sprave za liječenja. Kako su zavoji kao što i pomoćne sprave za liječenje, potrebna therapeutička sredstva i samo je jedan pleonazam, da tačka 2. §-a 45. Z. O. R. nabraja pored pomoćnih sprava za liječenje i potrebne zavoje, to osigurani članovi imaju zahtjev i za svoje porodične članove na zavoje. To je uostalom postulat i prve pomoći.

Ove naturalne potpore pružaju se porodičnim članovima dotle, dok osigurani član ima pravo na potporu.

Osigurani član ima zahtjev i na novčanu potporu, hranarinu, ako je bolest skopčana sa nesposobnošću za privredu i traje duže od tri dana, za vrijeme privredne nesposobnosti računajući od dana oboljenja odnosno od dana nesposobnosti za rad, ako pak privredna nesposobnost nebi kasnije prestala, kroz dvadeset šest nedjelja (najmanje pravo) i to u iznosu $^2/_3$. obezbeđene nadnice dnevno (tačka 3. § 45. Z. O. R.-a). Z. O. R po uzoru bivšeg ug.-hrv. zak. čl. XIX. : 1907. (§ 50. i 70.) služi se u području osiguranja za slučaj bolesti sa izrazom »privredna nesposobnost«, a u području osiguranja za slučaj nesreće s izrazom izgubljena »sposobnost za rad« (§ 85. Z. O. R.). Međutim danas se znanost općenito služi u području osiguranja za slučaj bolesti sa pojmom radna nesposobnost (Arbeitsunfähigkeit, čls. pracovní neschopnost), dok pojam privredna nesposobnost (Erwerbsunfähigkeit čsl. vydělkova neschopnost) spada isključivo u područje osiguranja za slučaj nesreće. Z. O. R. u § 45. tački 3. služi se i s izrazom nesposobnost za rad, i to u rečeničnom sklopu, da hranarina teče od dana oboljenja odnosno od dana nesposobnosti za rad. Riječca »odnosno« — slično kaošto sam ukazao u ranijoj mojoj radnji »pitanje obaveze osiguranja udruženih radnika i akordanata« R. Z. ex 1925. str. 92. — ovdje općeniti jedan pojam, oboljenje, pobliže određuje s drugim specijalnijim pojmom, nesposobnost za rad, združujući ih oba u nerazdvojnu cjelinu.

Uslovi su za dobivanje hranarine po Z. O. R. — kako vidimo — strožiji od uslova za dobivanje besplatne liječničke pomoći i lijekova u širem smislu. Hranarina je nakdnada za nadnicu. Zato se za svaku bolest ne daje hranarina. Samo se za onu bolest, koja je prouzročila takovo stanje, u kojem je osigurani član nesposoban za rad, s čime obično gubi nadnicu, daje hranarina.

Za bolesne članove svoje porodice osigurani član, razumije se, nema zahtjeva na hranarinu. Uslijed toga i potporno doba kod liječenja i lijekova porodič-

Digitized by Google

nih članova ne može biti kod najmanjeg zakonskog prava duže od 26 nedjelja. Članovi porodice osiguranika u smislu stava petog § 54. Z. O. R. dobivaju za vrijeme, dok se osigurani član nalazi u bolnici na liječenju, polovinu hranarine, koja pripada članu, u koliko nemaju privrede i živu s osiguranim članom u zajedničkom kućanstvu.

Pitanje je, kad je oboljeli osigurani član nesposoban za rad? Iz glavnog obilježja hranarine, da ona ima da nadoknađuje nadnicu, koju osigurani član, dok je zdrav dobiva za svoj rad, i dalje iz karakteristike osiguranja za slučaj bolesti, da je s njime osiguran radni kapacitet, moramo uzeti, da u principu postoji nesposobnost za rad (privredu) u smislu zakona, onda kada osigurani član zbog bolesti ne može da izvršava posla, za kojega potpada pod obavezu osiguranja. Ne nesposobnost za ma kakav rad uopće, nego samo nesposobnost za posao, u kojem se osigurani član nalazio u vremenu, kad je uslijed bolesti došlo do njegove nesposobnosti za rad. Kod intelektualnog radnika dovoljno je, da je uslijed bolesti očiju nesposoban za svoju službu, i ako bi pokraj te bolesti mogao izvršivati izvjesne manuelne radove. Međutim takovo tumačenje pojma nesposobnosti za rad ne bi smjelo ići tako daleko, da bi dopuštalo pravo na hranarinu i onom osiguranom članu, koji je uslijed bolesti napustio dosadašnji svoj rad, i posvetio se drugoj samostalnoj ili nesamostalnoj privredi. U takovom slučaju je naime otpao razlog zbog kojeg se daje hranarina kao naknada za izgubljenu nadnicu, dakle za izgubljeno jedino vrelo prihoda osiguranog člana. O radnoj (privrednoj) nesposobnosti odlučuju uredski liječnici. Nije na mjestu dijeliti nesposobnost za rad na djelomičnu i potpunu. Važno je, da li bolesni osigurani član može izvršivati svoj rad ili ne; dok mu bolest ne smeta na radu, dotle po zakonu nema nesposobnosti za rad. Zahtjev na hranarinu nije vezan uz uslov, da osigurani član za vrijeme bolesti ne dobiva od poslodavca stana i opskrbe. Po stavu 3. §-a 51. Z. O. R. može se hranarina isplatiti poslodavcu samo po pristanku ovlaštenog osiguranog člana, ako je poslodavac za vrijeme bolesti davao osiguranom članu stan i potpunu opskrbu. Za zahtjev na hranarinu je relevantno, da osigurani član stvarno ne vrši posao, zbog kojeg je bio pronađen nesposoban. Na tom osnovu temelji se u našem, kao što i u stranom radničkom osiguranju, laička kontrola bolesnika. Zahtjev na hranarinu, bez obzira na bolest skopčanu sa nesposobnošću za rad, ima po našem zakonu osigurani član samo u jednom izuzetnom slučaju, kad je uslijed opće opasne, kužne ili priljepljive bolesti, naročito kuge, boginja (kozica) i tifusa od vlasti izolovan (stav 2. §-a 51. Z. O. R.). Razlog za davanje ove hranarine posve je isti kao i razlog za davanje hranarine u slučaju radne nesposobnosti, naime nemogućnost zarade. Sa ovog stanovišta ovaj je izuzetak opravdan.

Iz teksta zakona, da osigurani član ima pravo na hranarinu, ako je bolest skopčana sa nesposobnošću za privredu i traje duže od 3 dana, za vrijeme privredne nesposobnosti, računajući od dana oboljenja odnosno od dana nesposobnosti za rad, proizlazi, da se ne smije davati hranarina za kratkovremena oboljenja od jednog, dva ili tri dana, pa makar ta oboljenja bila skopčana, kao što i redovno i jesu, sa nesposobnošću za rad. Dakle po našem zakonu, kad postoji bolest skopčana sa nesposobnošću za rad, teče hranarina istom četvrtog dana, ali od prvog dana toga oboljenja. To je t. zv. relativno karenčno doba. Nekoji inostrani zakoni stoje na stanovištu apsolutnog karenčnog doba, a koje je u tom, da se hranarina daje istom po isteku ustanovljenog vremena, obično tri ili četiri dana, i to od dana, koji dolazi prvi po tom ustanovljenom vremenu. Veoma je prijeporno, koje karenčno doba, da li relativno ili apsolutno, zadovoljava bolje namijenjenoj svrsi. Ima li se na umu, da je svrha karenčnog doba, da se daje hranarina samo u slučajevima duže i ozbiljnije bolesti, onda i relativno karenčno doba, može da zadovoljava.

Potporno doba na hranarinu produženo je pod istim uslovima, kao i potporno doba na pomenute naturalne potpore u slučaju bolesti, na pedeset i dvije nedjelje. (Sadašnja jedina veća potpora u smislu §-a 46. Z. O. R.).

Hranarina, isto važi i za potporu za porodilje, isplaćuje se ovlašćenom članu nedjeljno unazad. To je t. zv. potporna nedjelja. (Stav prvi §-a 51. Z. O. R.).

Hranarina se isplaćuje za radne i neradne dane.

Digitized by Google

Visina hranarine ustanovljena je zakonom i iznosi u svim nadničnim razredima najmanje dvije trećine obezbjeđene nadnice. O mogućnosti povišenja hranarine do potpunog iznosa obezbjeđene nadnice govori § 46. Z. O. R. u točci 1.

Po našem zakonu ireletantni su za zahtjev osiguranih članova na bolesničke potpore uzroci oboljenja. U bivšem austrijskom bolesničkom zakonu (§ 24. stav drugi K. V. G.) za bolest prouzrokovanu kroničnim pijanstvom ili sakrivljenim učešćem u tučnjavi fakultativno, koliko su to odredivali Statuti, nije se davala hranarina, nego samo naturalne bolesničke potpore. Pomenuti č. sl. zakon u §-u 100. apsolutno je isključio hranarinu za oboljenja iz gornjih uzroka. Hranarinu kod bolesti, kojima leži uzrok u društvenim odnosima a ne u ličnosti osiguranog člana (na pr. venerija), nijedan zakon o bolesničkom osiguranju radnika ne isključuje. Po našem zakonu uzroci oboljenja, bili lične bili društvene prirode, za hranarinu uopće ne dolaze u obzir. Osigurani član, makar bolest prouzročio tučnjavom, hroničnim pijanstvom, dobiva hranarinu i ostale naturalne bolesničke potpore pod uslovima određenim u zakonu.

Jedino onaj član, koji je bolest hotimično prouzrokovao, nema prava na hranarinu. (§ 47. Z. O. R. in principio), nego samo na naturalne bolesničke potpore. Iz teksta zakonskog propisa »član, koji je bolest hotimično prouzrokovao«, proizlazi, da radnja ili propust osiguranog člana svijesno i direktno mora ići za tim, da izazove bolest (na pr. svojevoljno osakaćenje). Ovamo se ne bi mogli supsumirati slučajevi, kad osigurani član prouzrokuje bolest u drugom kakvom, razumije se nedopuštenom, cilju na pr. pokuša, da počini samoubijstvo. Namjera njegova u ovom slučaju nije išla za tim, da prouzrokuje bolest, i prema tome držimo, da osigurani članovi, koji su zadobili bolest s pokušajem samoubijstva, imaju pravo i na hranarinu. Ovaj nazor nije u protimbi sa socijalnom pravednošću, naprotiv on je konsekvencija saznanja, da razlozi koji vode radnika, da kidiše na svoj život, često leže u društvenim odnosima. Zašto kod radnika dolazi do pokušaja samoubijstva? Ponajviše za to, što mu njegova radna snaga, dokle jedino vrelo njegove privrede, ne namiče dovoljno sredstava za život. I kad očajan radnik podigne svoje ruke na se, pa mu se, osujeti njegov naum, sasvim je opravdano, da radničko osiguranje preuzima brigu za nj, da mu reparira radnu sposobnost i da mu ulije veće pouzdanje u društvo.

Za bolest porodičnog člana, pa makar bila skopčana s nesposobnošću za rad, osigurani član — kako već rekosmo — nema zahtjeva na hranarinu. Uostalom, da bi osigurani član u slučaju bolesti svojeg porodičnog člana s kojim živi u istom kućanstvu imao zahtjev i na naturalne bolesničke potpore, potrebno je, da taj porodični član nema privrede. O uslovima pod kojima se daje porodičnim članovima polovina hranarine za člana, dok je u bolnici, vidi stav peti § 54. Z. O. R. i stav drugi § 47. Z. O. R. (arg. a contr.). Zaključni računi Suzora pokazuju da je od cjelokupnih prihoda našeg osiguranja za slučaj bolesti utrošeno na hranarine u 1924. godini 32.24%. Ta je u poređenju s izdatcima na sve ostale novčane i naturalne potpore, prevelik iznos. Hranarine danas ponajviše dovode u pitanje financijsko prosperiranje našeg osiguranja za slučaj bolesti. Razlozi za preveliko trošenje na hranarine izneseni su na kasindolskoj konferenciji, i neosporno su u tom: što kod nas još nije uređeno osiguranje za slučaj nesakrivljene besposlice i što je odloženo provodenje osiguranja za slučaj starosti, iznemoglosti i smrti. I neuposleni i stari i invalidni radnici nastoje, da izvuku iz bolesničkog osiguranja bar kakva takva sredstva za održanje života.

I jedina veća potpora u smislu tačke 2. § 46. Z. O. R. t. j. pomenuto proširenje potpornog doba u bolesti od 26 na 52 nedjelje, pridonijela je mnogo, da su kod nas porasli troškovi na hranarine. Pravo na sve vrsti bolesničkih potpora ovisno je kod nas u smislu stava prvog § 55. Z. O. R. o faktu oboljenja tokom radnog odnosa, a ne i o tom, da li je bolest nastala pri izvjesnom trajanju uposlenja prijavljenog na osiguranje. Ovo međutim važi samo za sticanje prava na najmanje bolesničke potpore u smislu § 45. Z. O. R., jer je ravnateljstvo Suzora svojim zaključkom od 13. jula 1923. članak 118. sjedničkog zapisnika vezalo proširenje potpornog doba od 26 na 52 nedjelje na bolesničke potpore uz uslov, da je član bio tečajem posljednje godine osiguran najmanje 6 mjeseci, odnosno u toku posljednje dvije godine najmanje 12 mjeseci.

Digitized by Google

Dakle za veće naturalne i bolesničke potpore traži se šest odnosno dvanaest mjesečno vrijeme, kroz koje mora osiguranje trajati, da bi mogao nastati zahtjev na duže potporno doba. Početak ovoga vremena čekanja (Karenzfrist, čsl. čekaci lhůta, kvalificirano članstvo, zove ga naša praksa), pokriva se u konkretnom slučaju s početkom obaveze osiguranja u toku posljednje jedne ili dvije godine i prati obavezu osiguranja bilo besprekidno ili sa prekidima. Karakteristika je vremena čekanja u radničkom osiguranju, da ono traje, dok traje odnos osiguranja. U našoj praksi, koja je kod namicanja novčanih potpora bila veoma liberalna, na osnovu okružnice Suzora broj 1293/23. od 13. februara 1923. (vidi R. Z. str. 30 ex 1923.) ustalilo se mišljenje da se u vrijeme čekanja računa i bolovanje i prema tomu, da je vrijeme čekanja, od kojega je ravnateljstvo Suzora učinilo ovisnim proširenje većeg potpornog doba u bolesti, zališno. Ovo mišljenje, kaošto i citirana okružnica Suzora, počiva na krivoj i nategnutoj interpretaciji § 38. Z. O. R., koji glasi: »Za vrijeme dok je osigurani član uslijed bolesti nesposoban za privredu nije dužan ni on ni njegov poslodavac plaćati uopšte prinose za osiguranje«.* Kažu, da nakon istupa iz posla zbog bolesti traje ne samo pravo na bolesničke potpore nego i članstvo sve dotle, dok ne prestane pravo bolesnog člana na bolesničke potpore, jer ako bi prestalo članstvo, istupom iz posla, uslijed radne nesposobnosti, onda bi propis §-a 38. Z. O. R. bio suvišan, što više bez smisla, pošto je jasno**, da se ne plaćaju prinosi za onoga, tko nije član. Ovakovim tumačenjem izvlači se iz §-a 38. Z. O. R. smisao, kojega u njemu nema. Ne samo u zakonu o osiguranju radnika nego i u ostalim zakonima ima propisa, koji se sami od sebe razumiju i koje nije trebalo naročito isticati. No kraj svega toga ne smije se takovim zakonskim propisima pridodavati drugi smisao, nego što ga oni imaju. Potporno doba je jedna stvar a vrijeme čekanja druga stvar i ne smiju se međusobno miješati. Samo je karenčno doba sadržano u potpornom doba, a vrijeme čekanja ni u kojem slučaju. Vrijeme čekanja, kako već rekosmo, predpostavlja eksistenciju obaveze osiguranja, a potporno doba zahtjev, koji je proistekao iz eksistencije obaveze osiguranja. Prema tomu u smislu našeg zakona samo oni osigurani članovi, koji su tečajem posljednje godine bili osigurani najmanje šest mjeseci, odnosno u toku posljednje dvije godine najmanje dvanaest mjeseci, imaju pravo, da primaju naturalne novčane i bolesničke potpore kroz potporno doba od pedeset i dvije nedjelje. Pod ovim uslovima prvo ravnateljstvo S. U. Z. O. R-a, koje na osnovu naročitog ovlaštenja vrši i funkcije glavne skupštine, dozvolilo je pružanje ove jedine veće potpore i prema tomu trebala bi da se upravlja praksa.

U privatnom osiguranju zahtjev na osigurninu odvisan je od odnosa osiguranja. Gdje nema odnosa osiguranja nema kod nastupa slučaja osiguranja ni zahtjeva na osigurninu. Ovo u pravilu važi i za radničko osiguranje s tom modifikacijom, da se prava na potpore zajamčuju i onda, kad je slučaj osiguranja nastao u izvjesnom točno određenom vremenskom razmaku po prestanku odnosa osiguranja. Po našem zakonu »član, koji je tečajem jedne godine bio bar šest mjeseci osiguran kod središnjeg ureda za osiguranje radnika, i koji zbog nemanja zarade nije kadar uplaćivati članske prinose, uživa pravo na najmanju zakonsku bolesničku potporu (§ 45.), ako boravi u području naše države tri nedelje nakon istupa iz posla. Ako je član u toku dve godine bio osiguran najmanje dvanaest mjeseci, uživa pravo na te potpore šest nedjelja nakon istupa iz posla (stav prvi §-a 56. Z. O. R.).« U citiranom zakonskom propisu pored vremena čekanja od šest odnosno dvanaest mjeseci sukrećemo se i s doba od tri odnosno šest nedjelja, u

---

* § 38. Z. O. R. odgovara § 48. bivšeg ug.-hrv. zak. čl. XIX. : 1907. Ugarsko-hrvatsko zakonodavstvo radničkog osiguranja preuzelo je ovaj propis gotovo bukvalno iz njemačkog bolesničkog zakona (vidi § 54. njemačkog Krankenversichnrungsgesetz iz 1892. godine).

** Da tomu baš nije tako, slobodan sam upozoriti, da je profesor prava na univerzi u Beču Dr. Adolf Menzel — jer u austrijskom pravu radničkog osiguranja nije bilo sličnog zakonskog propisa — rezonovao: „Hervorzuheben ist, das hinsichtlich der erwerbslos gewordener Mitglieder eine Beitragspflicht überhaupt nicht besteht; ob diese Pflicht auch für jene Mitglieder ruht welche Krankenunterstützung erhalten, ist nach österreichischem Rechte zweifelhaft, aber wohl in bejahendem Sinne zu entscheiden (vidi na strani 440. njegove knjige: Die Arbeiterversicherung nach österreichischem Rechte, izdanje Duckera i Humblota u Leipzigu, 1893. godine)"

Digitized by Google

kojem zahtjev na potpore nastaje usuprot okolnosti, što je slučaj osiguranja nastupio po prestanku osiguranja t. j. kad odnos osiguranja već ne postoji. To je doba prozvala naša praksa »pasivno članstvo«; čehoslovački zakon zove ovo doba »ochranná lhůta«, zaštitno doba.

Uslovi pasivnog članstva po našem su zakonu, kako vidimo: 1. da je predašnje obavezno osiguranje trajalo tečajem jedne godine bar šest mjeseci odnosno tečajem dvije godine bar dvanaest mjeseci, 2. da bivši osigurani član boravi na području naše države, 3. okolnost, da bivši osigurani član nema zarade, Ratio zakona za ovo pasivno članstvo jeste mizerna gospodarska situacija u kojoj se nakon istupa iz posla u pravilu nađe radnik, t. j. bez posla i zarade.

U ustanovljeno doba čekanja za sticanje pasivnog članstva držimo, da se ne računa vrijeme, koje je član proveo na vojnoj vježbi. Razlozi zato su isti, koje smo naveli kod neispravnog računanja bolovanja u doba čekanja. Za vrijeme vojne vježbe članstva sa svim konsekvencijama, koje otale proizlaze, u stvari nema

Naš zakon u stavu trećem §-a 56. ustanovljuje doduše fikciju članstva (»za vreme vojne vježbe miruje člansko pravo člana«) a u stavu drugom istog §-a izrijekom kaže: »ako je član pozvan na vojnu vežbu članstvo usled toga ne prestaje«. Međutim i to je članstvo, pasivno članstvo, i ne može se jedno pasivno članstvo graditi na drugom. Vrijeme provedeno na vojnoj vježbi ne može se računati u propisano vrijeme čekanja, pošto vrijeme čekanja predpostavlja stvarni odnos osiguranja. Član za vrijeme vojne vježbe nije dužan plaćati prinosa niti za to vrijeme ima pravo na potporu. Za vrijeme vojne vježbe postoji samo njegovo pravo potraživanja potpora, koje mu pripadaju za članove njegove porodice po točci 5. §-a 45. Z. O. R. Protivni nazor dao bi se donekle braniti, kad bi se za vrijeme vojne vježbe člana tražio od poslodavca onaj dio prinosa, koji za slučaj bolesti pada na teret poslodavca. Držimo da propisu stava drugog §-a 56. »ovakav član nije dužan plaćati prinos za vreme vežbe«, to nije bilo u intenciji, jer dužnost plaćanja prinosa u smislu §-a 35. Z. O. R. uopće ne tereti osiguranog člana nego poslodavca, koji plaća prinos a dio prinosa, koji pada na teret radnika, samo odbija od zarade radnika. U ovom propisu omaškom zakonodavca rečeno je: »član nije dužan plaćati prinos za vrijeme vojne vježbe«, umjesto, »za vrijeme vojne vježbe člana ne plaćaju se za nj prinosi«.

Po isteku vojne vježbe član ponovno stiče pravo na potporu i za onu bolest, koju je zadobio na vojnoj vježbi.

Drugi slučaj osiguranja je porođaj.

Porođaj je kraj nošenja* i u koliko protječe normalno, kako smo već rekli, nije bolest, nego jedan čisto fizijološki proces. Nošenje kod žene normalno traje četrdeset nedjelja, nu i prije toga vremena može žena da rodi. Ako žena rodi prije sedmog mjeseca, onda dijete ne može da živi izvan njene utrobe. Takav porođaj zove se pobačaj (abortus). Pobačaj u toku prvih šesnaest nedjelja nošenja (Fehlgeburt) razlikuje se od pobačaja, koji nastupi u toku nošenja od 16. do kraja 28. nedjelje (Unzeitige Geburt), po tom, što je kod žene poslije šestnaeste nedjelje nošenja završeno stvaranje posteljice (placenta) i što kod nje istom od početka sedamnaeste nedjelje nošenja pobačaj ide obično po tipu dozrelog porođaja t. j. zasebno dijete a zasebno posteljica.

Kad žena rodi poslije sedmog mjeseca nošenja, između navršene 28. i 39. nedjelje, zove se ovaj porođaj nedospio (partus immaturus ili praematurus, Frühgeburt). Plod još nije sasvim dozrio i dijete može da živi ako se preduzmu sve potrebne kurativno-medicinske mjere. Obično ostaje na životu dijete, ako je nošenje trajalo barem trideset i dvije nedjelje.

Stanje žene do porođaja zove se bremenitost (graviditas), a žena bremenitom, trudnom (gravida).

Stanje žene u toku porođaja zove se porođajno (in partu).

---

* Čiste medicinske pojmove kod porođajâ formulirao mi je za vrijeme mog bavljenja na radu kod okružnog ureda za osiguranje radnika u Beogradu — što ističem na ovom mjestu sa zahvalnošću — tamošnji ginekolog gospodin Dr. Ilija Bjelousov.

Digitized by Google

Stanje žene poslije porođaja zove se babinjama (status post partus). U ovom periodu sve fizijološke promjene, koje nastupaju kod žene za vrijeme nošenja i rađanja iščezavaju i ženin se organizam vraća u prvobitno stanje prije začeća.

U toku razvijanja bremenitosti nastupaju kod žene velike promjene ne samo kod njezinih spolnih organa nego kod njenog cijelokupnog fizisa, njenog nervno-psihičkog organizma. Za vrijeme bremenitosti potrebno je svaku ženu njegovati i čuvati od umornog rada i naprezanja, a isto tako i u izvijesnom vremenu poslije porođaja. Naročito treba čuvati zdravlje bremenite radničke žene, koju briga za koricom hljeba prinuđuje da ostaje na poslu sve do samog porođaja. Socijalni medicinari dokazuju znanstveno, da je u slučaju, kad rodilja mora ostati na radu do posljednjeg dana, ugrožen njen život i život novorođenčeta. Dok socijalno zakonodavstvo nije sprovelo osiguranje za slučaj materinstva u mnogim fabrikama podlijegala su novorođenčad još u majčinim utrobama, štetnom utjecaju nikotinskog otrova, olova, fosfora, prašine i ostalih atmosferično otrovnih stvari. Obligatorna zaštita bremenitih matera-radnica danas je zapovijed čovječnosti.

Naš je zakonodavac u točci 4. §-u 45. Z. O. R. ustanovio ove potpore u slučaju porođaja osigurane radnice:

»a) na potrebnu primaljsku (babičku) pomoć i lečenje, naznačeno u tač. 1.;

b) na potporu za porodilje za vreme od 2 meseca pre i 2 meseca iza porođaja sa ¾ (tri četvrtine) obezbeđene nadnice dnevno;

c) na potporu za opremu deteta i to u četrnajestostrukom iznosu obezbeđene nadnice, ali samo u slučaju da je rođeno živo dete;

d) na potporu za dojenje onim osiguranim ženama, koje dete svoje doje, za dvadeset nedelja po prestanku potpore za porodilje s ½ (polovinom) obezbeđene nadnice, ali najviše do iznosa od 3 dinara dnevno.

One osigurane žene, koje prema lekarskoj potvrdi nisu kadre dojiti svoje dete, dobijaju mesto pripadajuće potpore za dojenje (tačka d) dečiju hranu, čija vrednost ne sme prekoračiti vrednost pripadajuće potpore za dojenje«.

Za slučaj porođaja kojega člana porodice osiguranog radnika, koji član porodice nema privrede i živi u istom kućanstvu sa osiguranikom ustanovio je naš zakon u točci 5. b) §-u 45. Z. O. R. slijedeće potpore: »potrebnu primaljsku pomoć i lečenje i potporu za porodilje za vreme od četiri (4) nedelje pre i četiri (4) iza porođaja u iznosu od 1.50 dinara dnevno kao i potporu za opremu deteta prema tač. 4. c)«.

Osiguranje u slučaju porođaja osigurane radnice obuhvaća ove faze: bremenitost, počevši 2 mjeseca pred porođajem, dalje porođaj sam i babinje za vrijeme od 2 mjeseca, napokon dojenje djeteta za vrijeme od dvadeset nedjelja po prestanku potpore za porodilje. Kod porođaja članova radničke porodice obuhvatilo je naše radničko osiguranje samo visoko stanje bremenitosti počevši četiri nedjelje pred porođajem, porođaj i babinje za vrijeme od četiri nedjelje iza porođaja. Razlike između bračnog i vanbračnog porođaja naš zakon ne poznaje ni kod osiguranih radnica ni kod ženskih članova radničkih porodica.

Od potpora u slučaju porođaja naturalne su potpore: babička i liječnička pomoć i dječja hrana. Babičku pomoć — jednako kao liječničku pomoć — pružaju središnji ured i njegovi mjesni organi u naravi i prema tomu honorar se isplaćuje diplomiranim babicama a ne osiguranim članovima, da ga oni dadu babicama. Sve ostale potpore — kao potpora za porodilje, potpora za opremu djeteta, potpora za dojenje — novčane su.

Pružanjem ovih naturalnih i novčanih potpora u slučaju porođaja iskupio je Z. O. R. za radničku klasu propis čl. 27. našeg ustava, koji određuje među ostalim, da se država stara o naročitoj zaštiti matera i male djece.

Citirani propisi našeg Z. O. R.-a u vezi sa propisima §§ 22. do 27. zakona o zaštiti radnika od 14. juna 1922. god. uredili su socijalno-higijensku zaštitu radničkih matera i djece. Cilj je ove socijalno-higijenske zaštite, da radničkoj skupini, u kojoj djeluje i koja najviše treba te zaštite, održi na životu što veći broj novorođenčadi i da obezbjedi radničke porodilje, da one i po porođaju sačuvaju svoje zdravlje i stupe ponovno kao sposobni članovi u veliku vojsku rada.

Digitized by Google

Mašinski način proizvodnje donio je u svim zemljama sa sobom strahoviti mortalitet radničke djece i propadanje matera-radnica tako, da je bilo krajnje vrijeme, da socijalno osiguranje pristupi k planskoj i opravdanoj socijalno- higijenskoj zaštiti.

U našoj zemlji, gdje je najjači konzervativni utjecaj sela, ne smatra se još uvijek dovoljno važnim, da se zaštite matere i mala djeca. Poznato je, da na našem selu bremenita žena ostaje na radu gotovo do samog porođaja. Nije rijedak slučaj, da za vrijeme žetve žena rađa u polju. I ako u poljo-privrednom radu rad bremenite žene nije toliko fatalan za ženu i novorođenče, ipak dobar procenat bolesti među seljačkim ženama potiče odatle, što one ostaju na poslu neposredno prije porođaja. Naš seljak i u babinjama pošteđuje porodilju od posla najviše jednu sedmicu.

Ovaj štetan utjecaj našeg konzervativnog sela bez sumnje je mnogo pridonio tomu, da se kod nas nisu shvatili, onako kako treba, ne samo socijalno-higijenski propisi zakona o zaštiti radnika nego čak i socijalno-higijenski propisi za zaštitu i djece i matera Z. O. R-a.

Mi smo vidjeli kod potpora za slučaj bolesti, da sticanje najmanjeg prava na te potpore nije ovisno o vremenu čekanja. Ne namiče li se samo po sebi pitanje, da je bar naturalne potpore za slučaj porođaja trebalo učiniti također neovisnim o vremenu čekanja? U visokoj bremenitosti škodi ženama relativno snošljiviji rad na svježem zraku u poljoprivrednim poslovima, a nezdravi fabrički, a i radionički i kancelarijski, rad u zagušljivoj atmosferi u to doba upravo je fatalan ne samo za život novorođenčadi nego i za život porodilja. Vrijeme čekanja za sticanje potpore za porodilje direktno sankcionira propadanje radničke novorođenčadi i matera-radnica!

Čehoslovački zakon u §-u 104. predvidio je samo za novčane porodiljske potpore fakultativno vrijeme čekanja, u slučaju, kad to iziskuje loše financijsko stanje osiguranja za slučaj bolesti. U Čehoslovačkoj naturalne porodiljske potpore, a za sada i novčane, nisu ovisne ni o kakvom vremenu čekanja.

Naš Z. O. R. u §-u 49. ustanovio je, da onaj član, koji ne može dokazati, da je tečajem jedne godine »pre no što je poslednji put pristupio središnjem uredu za osiguranje radnika, bar kroz tri meseca bio član ureda, može imati pravo na potporu za porodilje samo u slučaju, ako je porod usledio posle bezprekidnog tromesečnog članstva«.

Dozovemo li u pamet, da Z. O. R. dijeli potpore u slučaju porođaja na: potrebnu babičku pomoć, potporu za opremu djeteta, potporu za dojenje i napokon potporu za porodilje, onda je jasno, da je po točnom smislu slova §-a 49. zakona uvedeno tromjesečno vrijeme čekanja samo za novčane potpore za porodilje, a sve ostale naturalne i novčane potpore, da su neovisne o vremenu čekanja.

Međutim već u prvome vremenu sprovođenja Z. O. R-a Statut središnjeg ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa u stavu četvrtom §-a 215. zahtjev na sve i naturalne i novčane potpore u slučaju porođaja čini ovisnim o tromjesečnom vremenu čekanja §-a 49. Z. O. R-a. I to je provedeno! Otpora nije bilo ni u literaturi. Prošle godine prigodom pismene ankete o potrebi izmjene zakona o osiguranju radnika i nekoji naši stručnjaci okomili su se na vrijeme čekanja kod porodiljskih potpora. Po njima je i vrijeme čekanja od tri mjeseca za sticanje prava za sve porodiljske potpore premaleno i trebalo bi ga produžiti. Oni operišu s iskorišćivanjem kod rodiljskih potpora i traže, da se u interesu obrane nosioca osiguranja pred iskorišćivanjem produži vrijeme čekanja, kao da bi produživanje vremena čekanja u cjelosti odstranilo iskorišćivanje! Iskorišćivanja ima kod rodiljskih potpora, o tom nema pogovora, no mjesni organi SUZOR-a treba da se brane od iskorišćivanja s laičkom kontrolom i kontrolom poslova. Bit će iskorišćivanja i u mjestima gdje su dva mjesna organa privatno-društvena blagajna i okružni ured; tu može jedna ista porodilja dvaput da podigne rodiljske potpore, jedamput kao osigurani član, a drugiput kao porodični član. Ovo iskorišćivanje može se spriječiti prostim ispoređivanjem isplaćenih porodiljskih potpora. Sve u svemu iskorišćivanjima treba da se staje na put a ne da se zbog iskorišćivanja dira u princip, da se važnost principa smanjuje i da se dionicima

Digitized by Google

socijalno-higijenske zaštite materinstva učini relativno maleni broj matera-radnica. Zaključni računi SUZOR-a iz 1925. godine najbolje mogu poslužiti u dokaz, da se kod nas uostalom nije previše potrošilo na rodiljske potpore osiguranih radnica i rodiljske potpore porodičnih članova, i da su se svi oni, koji su s financijskim razlozima pravdali produženje vremena čekanja za sticanje svih potpora u slučaju porođaja, jako varali. Ne financijski razlozi, nego uvriježena konzervativnost, nagnala ih je, da se obore na potpore u slučaju porođaja. Finansijski prosperitet našeg osiguranja za slučaj bolesti ugrožavaju hranarine, te su dosegle iznos do kojega se nije došlo još ni u jednom inostranom radničkom osiguranju. Tu treba da se preduzmu ograničenja u okviru zakona! Prema stanju našeg osiguranja u slučaju bolesti ne bi bilo neopravdano, kad bi se potporno doba na hranarinu svelo opet na najmanju zakonsku mjeru od dvadeset i šest nedjelja. Samo besplatnu liječničku pomoć i lijekove trebalo bi ukazivati oboljenim članovima i za vrijeme duže od dvadeset i šest nedjelja do jedne godine, kad već po našem zakonu ne postoji mogućnost, da im se to ukazuje i duže od jedne godine (vidi točku 2. §-a 46. Z. O. R.). Od potpora u slučaju porođaja samo novčanu potporu za porodilje trebalo bi učiniti ovisnom od tromjesečnog vremena čekanja § 49. Z. O. R.

Kod porodiljskih potpora ustanovio je naš zakon potporno doba kod potpore za porodilje i kod potpore za dojenje. — Potpora za opremu djeteta u četrnaestostrukom iznosu obezbjeđene nadnice isplaćuje se osiguranoj ženi i osiguranom članu za njegovog porodičnog člana na jedamput — tri dana nakon poroda u slučaju, da je rođeno živo dijete. Potporno doba kod naturalne potpore na potrebnu babičku pomoć i liječenje § 45. Z. O. R. u tački 4. a) i 5. b) nije ustanovio s razloga, što porođaj nije bolest i što su te potpore kod normalnog porođaja potrebne najduže za devet dana. U smislu odnosnih propisa zdravstvenih zakona, pod porođajem ne smije se samo razumijeti sam akt poroda, nego također i stanje, koje mu neposredno prethodi i slijedi u pravilu vremenski period od devet dana (porođajno stanje, in partu). Na tom osnovu propisalo je naše ministarstvo narodnog zdravlja takse za babice, po kojem babica uz određeni novčani honorar pruža pomoć pri porođaju i posjećuje porodilju kroz devet dana. Kod abortusa i kod nenormalnog poroda već ne može biti govora o jednom čisto fizijološkom nego patološkom stanju i u tom slučaju razumije se samo po sebi, da što se tiče potpornog doba na besplatnu liječničku pomoć i lijekove u širem smislu dolaze do primjene propisi točke prve i druge §-a 45. Z. O. R. o naturalnim potporama u slučaju bolesti. Zbog toga nije ni bilo potrebno, da Z. O. R. fiksira potporno doba na potrebnu babičku pomoć i liječenje. Porodilji daje se potrebna babička i liječnička pomoć pri porođaju, a ako je potrebno, i sve ostale naturalne bolesničke potpore za vrijeme naznačeno u tački 1. i 2. §-a 45. Z. O. R.-a. Hranarina je za vrijeme uživanja potpore za porodilje isključena po izričitom propisu stava drugog §-a 50. Z. O. R.-a.

Kod novčane potpore za porodilje ustanovio je Z. O. R. za osiguranu ženu potporno doba od 2 mjeseca pred i 2 mjeseca iza porođaja, a kod žene člana porodice potporno doba za vrijeme od četiri nedjelje prije i četiri iza porođaja. Kroz to vrijeme osiguranoj radnici pripada novčana potpora u iznosu od tri četvrtine obezbjeđene nadnice dnevno, a radniku za porodilju njegovog ženskog člana porodice u iznosu od dinara i po dnevno. Po §-u 215. Statuta isplaćuje se osiguranoj radnici potpora za porodilje nedjeljno unazad kao i hranarina, dok se potpore za porodilje članova porodice osiguranih lica isplaćuju slijedeći dan nakon prijave porođaja za četiri nedjelje unatrag.

Važno je pitanje, u koliko tangira ovu isplatu promjena obezbeđene nadnice u toku od četiri nedjelje prije početka prava na potporu? U §-u 48. ustanovio je naime Z. O. R. slijedeće:

»Ako se obezbeđena nadnica promeni u toku od četiri nedjelje pre početka prava na potporu ima se potpora u gotovom novcu plaćati prema predašnjoj obezbeđenoj nadnici«. Ovaj zakonski propis preuzet je iz §-a 15. naredbe bivšeg ug. ministra predsjednika br. 4.790 — 1917. godine, koji govori o promjeni nadnice unutar četiri tjedna, koji prethode nastupu pravnog naslova za novčanu potporu. Izraz »pravni naslov« zamijenio je naš zakonodavac sa »početkom prava na potporu«. Po uobičajenoj juristićkoj terminologiji trebalo je ovdje upotrebiti za-

Digitized by Google

pravo izraz zahtjev (Anspruch, češki: nárok). Pod zahtjevom* razumijemo pravo od drugoga tražiti nešto, u konkretnom slučaju pravo osiguranog člana tražiti od središnjeg ureda novčanu potporu.

Pitanje se dakle postavlja, kad nastaje zahtjev na novčanu porodiljsku potporu? Pošto je sam akt porođaja događaj, koji zasniva pravo na ovu novčanu potporu, izgleda da zahtjev na ovu potporu nastaje s porodom. No obzirom na okolnost, da se potpora za porodilje pruža puna dva mjeseca prije no što je nastupio događaj, na kojem ona počiva, moramo uzeti da je fakat, koji zasniva zahtjev na ovu potporu stanje bremenitosti dva mjeseca pred porodom ili nešto kraće i prema tomu, da promjene nadnice u toku od četiri nedjelje prije početka zahtjeva na ovu potporu ne utiču na visinu potpore i da se ova potpora isplaćuje prema predašnjoj obezbeđenoj nadnici.

Ovo je stvar uostalom veoma prijeporna i u inostranoj literaturi radničkog osiguranja i pristaša i za jedno i za drugo mišljenje ima više.

Mi se prikljanjalo k mišljenju, da je početak zahtjeva na potporu za porodilje kod osigurane radnice termin dva mjeseca ili nešto kasnije pred porođajem, a kod porodilje člana porodice osiguranog lica termin od četiri nedjelje prije porođaja ili nešto kasnije.

Kažemo dva mjeseca odnosno četiri nedjelje ili nešto kasnije zbog toga, da se ne bi mislilo, da vrijeme čekanja po §-u 49. Z. O. R. utiče uopće na priznanje ovih potpora. Nije naime potrebno, da zahtjev na ovu potporu mora nastati dva mjeseca ili četiri nedjelje pred porođajem; on može nastati što se iz §-a 49. Z. O. R. in fine jasno vidi i kasnije sve do samog akta poroda. Kad se to desi, onda se novčane potpore za porodilje pružaju istom od prvog dana, koji slijedi po istečenju tromjesečnog vremena čekanja.

Razumije se, da obezbjeđena nadnica koja služi za temelj odmjerivanju novčanih potpora za porodilje služi za temelj i odmjerenju jednokratne potpore za opremu djeteta. Zbog potpore za opremu djeteta fiksirali smo i početak zahtjeva na potporu za porodilje članova porodice osiguranih lica sa četiri nedjelje pred porođajem odnosno nešto kraće. Inače ne bi imalo smisla da se govori o ovim potporama, koje su ustanovljenje sa stalnim iznosom od dinar i pô dnevno, u vezi sa obezbeđenom nadnicom.

Isplaćivanje potpore za porodilje u smislu stava trećeg §-a 45. Z. O. R. zavisno je kod osigurane radnice od okolnosti, da ona dotle, dok ima zahtjev na ovu potporu ne zarađuje. Iz ovog zakonskog propisa proizlazi, da se za zahtjev na tu potporu ne traži, da je osigurana radnica za rad nesposobna. Ona se mora samo suzdržavati od najamnog rada. Rad u vlastitom kućanstvu nije na uštrb zahtjevu na ovu potporu.

Potporno doba kod potpore za dojenje iznosi dvadeset nedjelja po prestanku potpore za porodilje kod osigurane radnice. Ta potpora iznosi polovinu obezbjeđene nadnice, ali najviše do iznosa od tri dinara dnevno. Zbog malog iznosa ove potpore imali smo slučaj kod jednog većeg okružnog ureda, da on kroz par godina nije davao potpore za dojenje i da se zbog toga nitko nije ni žalio. Sa stanovišta de lege ferenda dalo bi se prigovoriti tome, što je potpora za dojenje maksimalizirana sa neznatnim dnevnim iznosom. Bilo bi zaista bolje i korisnije za zaštitu novorođenjčadi, da je jednokratna novčana potpora za opremu djeteta ustanovljena sa manjim iznosom, a da je potpora za dojenje nešto veća.

Kod potpore za dojenje moglo bi se govoriti o tom, da je slučaj osiguranja, koji daje zahtjev na ovu potporu stanje dojenja.

Ova se novčana potpora daje samo onim osiguranim ženama, koje doje svoje dijete same.

Iz citiranog propisa stava drugog § 45. Z. O. R., da one osigurane žene, koje prema liječničkoj potvrdi nisu kadre dojiti same svoje dijete, dobivaju do vrijednosti pripadajuće potpore za dojenje dječju hranu, proizlazi, da ona osigurana žena, koja je kadra dojiti svoje dijete a ne doji ga, kao što i ona osigurana žena, koja se kod drugoga najmi da doji tuđe dijete nema zahtjeva ni na potporu za dojenje ni na dječju hranu. I sa ovoga gledišta postigla bi se daleko veća za-

* Vidi na strani 33. u „Nacrtu predavanja o općem privatnom pravu" Dr. Ivana Maurovića, Zagreb 1919.

Digitized by Google

štita novorođenčadi, radnica, kad bi potpore za dojenje bile veće, a manje jednokratne potpore za opremu djeteta. Potpora za opremu djeteta primi se najedamput i brzo se potroši, a za novorođenče je otale mala korist. Potpora za opremu djeteta čini mi se, da »je vrlo blizu k nekadašnjoj potpori »za krstitke« djece ruskih željezničkih nadničara (pobliže vidi u noti 2. mojega članka: Socijalno Osiguranje u Poljskoj, strana 504. Radničke Zaštite iz 1925. godine). Pa ipak prijeko je potrebno da osigurana radnica doji svoje dijete sama! Liječnici su odavna o tom na čisto, da nikakva hrana ne može da nadomjesti malome djetetu majčinog mlijeka. Mnoga radnička djeca propadaju zato, što ih majke ne doje zbog toga, što idu daleko od kuće na posao ili što se najmljuju kao doilje, da doje tuđu djecu. Veliku važnost za socijalno-higijensku zaštitu radničke male djece imaju propisi § 24. i 26. zakona o Zaštiti Radnika, koji govore o omogućavanju, da žene matere tečajem najamnog rada doje svoju djecu i o podizanju dječjih skloništa. Samo kad bi se ti zakonski propisi izvršivali? Z. O. R. da je uvećao potpore za dojenje također bi mnogo više pridonio socijalno-higijenskoj zaštiti radničke male djece.

I po sadašnjem stanju potpora u slučaju porođaja postoji mogućnost, doduše u izuzetnim i rijetkim slučajevima, da se favorizuje potpora za dojenje pred potporom za opremu djeteta. Z. O. R. nije izrijekom riješio kolika će se potpora za opremu djeteta i dojenje dati onim osiguranim ženama, koje rode dvojke. Praksa je naša riješila, da se u slučaju porođaja dvojka isplati osiguranim ženama i osiguranicima za porodilje članove njihovih porodica dvostruka potpora za opremu djeteta. Pitanje isplate potpore za dojenje, vjerojatno zbog neznatnih iznosa, nije nitko poticao za slučaj rođenja dvojaka, pa o tom naša praksa nije ni zauzela nikakvog gledišta. Zar nije opravdanije, da se u slučaju rođenja dvojaka isplaćuje osiguranim radnicama dvostruka potpora za dojenje? Potpora za opremu djeteta u interesu štednje mogla bi se isplaćivati osiguranim radnicama i osiguranicima za porodilje članove njihovih porodica u jednostrukom iznosu i u slučajevima rođenja dvojaka.

U slučaju porođaja članica porodice naš Z. O. R. nije predvidio potpora za dojenje.

Zahtjev na potporu za dojenje odnosno dječju hranu ima osigurana radnica — za razliku od zahtjeva na potporu za porodilje — i onda, kad zarađuje t. j. kad daje pod najam svoju radnu snagu. Po sebi se razumije, da radnica, kad radi tečajem uživanja potpore za dojenje potpada pod obavezu osiguranja, u koliko sâm posao na kojem radi zasad nije izuzet od osiguranja.

Kod pobačaja, abortusa, u koliko kod osigurane žene nastane potreba liječničke pomoći i lijekova, pripadaju joj bolesničke potpore u smislu točke prve i druge §-a 45. Z. O. R. odnosno, u koliko uslijed toga nastupi kod nje nesposobnost za rad, pripada joj i hranarina. Ovo važi za pobačaj tečajem prvih dvadeset i osam nedjelja nošenja.

Za nedospio porođaj tečajem dvadeset i devete nedjelje nošenja pa dalje, pripadaju potpore za porodilje i u slučaju da je rođeno mrtvo dijete. Slučajeve, da li se radi o pobačaju ili nedospjelom porođaju ustanovljuju uredski liječnici. U slučaju rođenja mrtvog djeteta ili djeteta, koje nije preživjelo prema našoj praksi dva dana nakon porođaja nazumije se, da otpadaju potpore za opremu djeteta i potpore za dojenje.

U koliko je osigurana radnica i dva mjeseca iza porođaja bolesna i za rad nesposobna, plaća joj se u smislu stava prvog § 50. Z. O. R. hranarina.

Završujući razmatranje o prva dva slučaja osiguranja moramo napomenuti, da je središnji ured u smislu §-a 53. Z. O. R. ovlašten, da umjesto potpora propisanih u točci 1.—3., 4a) i b) i 5. § 45., Z. O. R. dade bolničko liječenje onom bolesniku, koji je samac, zatim onom, koji živi u braku ili sa kojim članom svoje porodice u istom kućanstvu, ako je obolio na priljepljivoj bolesti ili bolesti takove prirode, koja iziskuje bolničko liječenje ili ako se bolesnik-član ne drži liječničkih savjeta i time odugovlači ozdravljenje. Pravnu narav ovoga ovlaštenja možemo označiti kao alternativno opunomoćenje na strani dužnika, u konkretnom slučaju središnjeg ureda za osiguranje radnika. Bolničko liječenje umjesto navedenih potpora može središnji ured dati onome bolesniku, koji živi u braku ili sa kojim članom svoje

Digitized by Google

porodice u istom kućanstvu ili inače s kojeg bilo razloga može uživati dovoljno kućnu njegu samo onda, ako oboljeni član pristane na bolničko liječenje. Pod bolnicom razumijemo javnu ili privatnu ustanovu, koja oboljela lica prima u svrhu liječenja. Mjesni organi središnjeg ureda u pravilu upućuju bolesnike u državne ili javne bolnice, klinike i babičke škole (rodilišta) s naročitim uputima. Troškove bolničkog liječenja za osiguranog člana plaća središnji ured do istečenja zakonom ili statutom određenog potpornog doba, a troškove bolničkog liječenja za članove porodice najduže za četiri nedjelje. (§ 54. Z. O. R.).

Bolničko liječenje članova porodice isključuje sve naturalne i novčane potpore u slučaju bolesti i u slučaju porođaja. Bolničko liječenje osiguranih radnica u slučaju porođaja ne isključuje potporu za opremu djeteta i potporu za dojenje odnosno dječju hranu.

Treći je slučaj osiguranja, koji zasniva direktan zahtjev pomenutih već ovlaštenika na pogrebninu, smrt. Smrt je fizičko uništenje osobnosti, koja je stalno izložena smrti. Smrt osiguranog člana redovno prouzrokuje u njegovoj porodici mučno stanje. Ako je pokojni osigurani član bio jedini hranilac svoje porodice, onda njegova smrt znači pravu katastrofu. Predašnji, baziran na hranarini ili nadnici — u koliko je osiguranika snašla smrt naglo — život radničke porodice, izbijen je iz svoga kolosjeka! Pored toga bespomoćna porodica treba da smogne novaca za izdatke na pogreb! I tu zaista, svaka novčana potpora, koja se pruža, treba da se pruži brzo prema onoj narodnoj: tko brzo daje, dvaput daje. Zakon o Osiguranju Radnika, honorirajući ovo, propisao je u stavu prvom in fine § 51., da se pogrebnina ima isplatiti najkasnije slijedeći dan iza smrti člana.

Zahtjev na pogrebninu u smislu § 52. Z. O. R. ima primarno bračni drug, a ako ga nema, ostali članovi porodice umrlog člana.

Uslov je zahtjeva na pogrebninu, da je osigurani član umro za vrijeme trajanja svoga članstva (važi i za ukrcane mornare, stav treći § 47. Z. O. R. arg. a contr.) ili za vrijeme trajanja pasivnog članstva po § 56. Z. O. R. ili u potpornom doba. Napokon uslov je zahtjeva na pogrebninu za člana, koji je iscrpio bolesničke potpore, da je njegova smrt nastupila kao posljedica bolesti, za koju je dobivao potporu i da je nastupila u roku od dvije godine dana, računajući od prestanka potpore (§ 58. Z. O. R.). Iz riječi »iscrpeo bolesničke potpore« i »od prestanka potpore« vidi se, da kod toga posljednjeg slučaja zahtjeva na pogrebninu nije dosta, ako je član uživao hranarinu kroz nekoliko nedjelja, nego da je potrebno, da su mu sve bolesničke potpore bile obustavljene iz razloga, što je isteklo potporno doba od dvadeset šest odnosno sa pedesetdvije nedjelje. Pri tom je po našem zakonu također odlučno, da je član umro od posljedice iste bolesti, za koju je dobivao potporu. Proces bolesti ne mora neprekidno trajati t. j. nije nužno u smislu našeg zakona, da je član, nakon iscrpljenja bolesničkih potpora u toku od dvije godine neprekidno bio bolestan. Odlučno je, da je on u tom vremenu umro od posljedica iste bolesti, za koju je iscrpio bolesničke potpore.

Pogrebnina, koja pripada bračnom drugu, odnosno ostalim članovima porodice, čini trideseterostruki iznos obezbeđene nadnice umrlog člana (tačka 6. § 45. Z. O. R.). Ovo je jednokratna najmanja zakonska novčana potpora i plaća se samo za slučaj smrti osiguranog člana. Od vremena čekanja nije pogrebnina ovisna.

O mogućnosti uvećanja pogrebnine do četrdesetpetstrukog iznosa obezbeđene nadnice za osiguranog člana i o mogućnosti potpore u slučaju smrti, koja se dogodi u porodici osiguranika govori tačka 3. i 5. §-a 46. Z. O. R.-a. To su t. zv. veće, fakultativne potpore, do koji još nije došlo.

Ako su se za pogreb člana drugi (fizička ili pravna lica) pobrinuli, to se dotičnima, izuzevši javne zaklade, imaju do svote pogrebnine naknaditi stvarno učinjeni troškovi pogreba. Ako umrli član nema srodnika, to se može okružni ured za osiguranje radnika sam pobrinuti za njegov pogreb (§ 52. Z. O. R.). U tim slučajevima isplaćuje se višak do iznosa pogrebnine bračnom drugu odnosno, ako ga nema, ostalim članovima porodice umrlog, pošto ta lica po našem zakonu imaju zahtjev na pogrebninu i u slučaju, kad se nisu sama pobrinula za pogreb.

Razlog, zašto je nastala smrt člana, ne utiče na opstojnost ove potpore. Ovlaštenici imaju zahtjev na pogrebninu također i onda, kad je osigurani član sam sebi smrt prouzročio. Samo onaj član porodice, koji je smrt osiguranog člana hotimično prouzrokovao, nema prava na pogrebninu (stav. drugi § 47. Z. O. R.).

Digitized by Google

Dr. Gentner:

Izračunavanje prinosa osiguranja za nezgode.

Gospodin Ante Babić napomenuo je u svom lijepom članku »Foumule, koje se odnose na prinose radničkog osiguranja i prireze radničke zaštite«, da sam ja svojim formulama doduše mnogo pridonio pojednostavljenju proračunavanja tih prinosa i prireza, ali da nisam posve povukao konsekvencije iz svojih formula.

Moram iskreno priznati, da me vanredno veseli, što se je našao praktičar iz krugova namještenika okružnih ureda, koji je mojim člancima o formulama posvetio toliko pažnje, te je nastojao dalje poći putem pojednostavljenja.

Mislim, da mi i g. Babić ne će zamjeriti, ako ću u ovim redcima pokušati, da se okoristivši rezultatima, do kojih je on došao, još više pojednostavim način izračunavanja prinosa za nezgode, koje prema priznanju čovjeka iz prakse gosp. Babića zadaje propisivačima prinosa vrlo mnogo posla.

Nemamo na žalost oglašenih statističkih podataka o broju poslova, uvrštenih u pojedine razrede opasnosti, pa tako ja danas lih kao teoretičar ne mogu ocjeniti važnost načina izračunavanja prinosa za nezgode, kako ga je predočio g. Babić.

Jedno ali moram, da utvrdim, pa je priznao zapravo i gosp. Babić, da se konzekvencije, koje je on povukao iz mojih formula u pogledu izračunavanja prinosa za nezgode, ne čine osobito praktičnima i da u njima nema jednoličnosti.

Dok primjerice g. Babić za izračunavanje prinosa za nezgode (P_n) za postotak opasnosti (p_o) 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 20 i t. d. upotrebljava divizor r — ja bi ga okrstio divizorom opasnosti —, dotle se za izračunavanje prinosa za nezgode (P_n) za postotak opasnosti (p_o) 7, 11, 31, 37 i t. d. služi mojom formulom 1. (Radnička zaštita od g. 1926. strana 327) $P_n = \frac{P_b \; p_o}{120}$, a za izračunavanje prinosa za nezgode (P_n) za postotak opasnosti (p_o) 9, 39, 57 i t. d. svojim faktorom f. Jednom riječi g. Babić se služi za izračunavanje jednog te istog prinosa sad jednim sad drugim od triju različitih načina prema tomu, kako mu izadju jednostavniji brojevi. Držim, da to ipak nije praktično, već da moramo ostati dosljedni, te birati izmedju ona tri načina, koja g. Babić rabi alternativno.

Ja sam potaknut predlozima g. Babića izračunao divizor opasnosti r za sve postotke opasnosti od 1 do 100, kako to pokazuje ova skrižaljka:

Postotak opasnosti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Divizor	120	60	40	30	24	20	17·1428..	15	13·3	12
Postotak opasnosti	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Divizor	10·909	10	9·23076..	8·57142..	8	7·5	7.05882..	6·6	6.31578..	6
Postotak opasnosti	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Divizor	5.71428..	5·454	5·21739..	5	4·8	4·61538..	4·4	4.28571..	4.13793..	4
Postotak opasnosti	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
Divizor	3·87096..	3·75	3·636	3·52941..	3·42857..	3·3	3·24324..	3·15789..	3·07692..	3
Postotak opasnosti	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
Divizor	2·92682..	2·85714..	2·79069..	2·727	2·6	2·60869..	2·55319..	2·5	2·44897..	2·4
Postotak opasnosti	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
Divizor	2·35294..	2·30769..	2·26415..	2·2	2·18	2·14285..	2·10526..	2·06896..	2·03389..	2
Postotak opasnosti	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
Divizor	1·96721..	1·93548..	1·90476..	1·875	1·84615..	1·818	1·79104..	1·76470..	1·73913..	1·71428..

Digitized by Google

Postotak opasnosti	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
Divizor	1·69014..	1·6	1·64383..	1·62162..	1·6	1·57894..	1·55844..	1·53843..	1·51898..	1·5
Postotak opasnosti	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
Divizor	1·48148..	1·46341..	1·44578..	1·42857..	1·41176..	1·39534..	1·37931..	1·36..	1·34853..	1·3
Postotak opasnosti	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
Divizor	1·31868..	1·30434..	1·29033..	1·27659..	1·26315..	1·25	1·23711..	1·22448..	1·21	1·2

Iz te skrižaljke vidimo, da je taj r za neke postotke opasnosti cijeli broj, za druge konačni desetični česnik, a na žalost za većinu beskonačni desetinski česnik, kadkada povratni. Ja sam izračunao taj r za svaki postotak opasnosti na pet desetinskih mjesta, ne pribiv nigdje korekture, a gdje je povratni česnik, označio sam to konvencijonalnim znakom (točkom nad dotičnim ciframa).

Jasno je, da je podesan r samo u onom slučaju, ako je cijeli broj ili konačni česnik, dok je dioba s beskonačnim česnikom vrlo mukotrpan posao, a ako dijelimo skraćenim načinom — u ostalom vrlo ih malo ima, koji to i znadu — kvocijent je dosta netočan.

Ali ova moja tvrdnja, da je r podesan samo onda, ako je cijeli broj ili konačni česnik, vrijedi samo za onaj slučaj, kada se služimo temeljnom vrsti računanja, naime u našem slučaju diobom. Za one, koji znadu rabiti l o g a r i t m e ili koji to hoće da nauče — a to je vrlo lako i čisto mehanička stvar — uporaba divizora r podesna je i onda, kada je r beskonačni česnik.

Gosp. Babić sveo je formulu izračunavanja P_n na ovaj oblik:

$$P_n = \frac{P_b}{r},$$

dakle na jednu dijelidbu. Znamo, da se kod logaritmovanja svodi dioba na odbidbu i time mnogo olakšava način računanja i smanjuje duševni napor, kojeg iziskuje dioba. Dakle

$$\log P_n = \log P_b - \log r$$

Ako sada već unapred izračunamo log r, a ja ću to niže dolje učiniti, sveli smo tu jedinu računsku operaciju, koja iziskuje veći duševni napor — diobu — na još jednostavniju formu, na odbidbu. Ja naročito naglašujem operaciju, skopčanu s većim duševnim naporom, jer dok u jednu ruku uporabom logaritama smanjujemo duševni napor, pretvorivši diobu u odbidbu, s druge strane umnažamo opet broj računskih operacija. Da naime dobijemo P_n pomoću naše gornje formule i logaritama, moramo najprije naći log P_n, koji kako je poznato, sastoji iz karakteristike, odvisne od mjesne vrijednosti najviše znamenke one oline, koja se logaritmira, i mantise, koja se, kako je poznato, prema tomu, za koliko je mjesta sastavljena dotična logaritmička tablica — ja se služim onom Dr. O. Schlömilcha, preradjenom po Dr. Majcenu, a izdanom nakladom knjižare Hartman g. 1926. (III. izdanje), u kojoj su logaritmi (mantise) gotove za sve brojeve sa 4 mjesta (vierstellige Zahlen) — i prema broju znamenaka logaritmanda (numerusa) može očitati iz tablice ili odmah ili izračunati pomoću jedne sasma lagane zbrojidbe. Kod uporabe Majcenove tablice mantise za četveroznamenkaste ili brojeve s manje mjesta nadjemo sasma gotove, dok za eventualnu petu i šestu znamenku pribrajamo još partes proportionales. Kad smo ovako našli log P_n, odbijemo od njega već unapred i jedanput za uvijek izračunati log r, a dobiveni ostatak antilogaritmujemo opet pomoću logaritmičkih tablica. Primijećujem ponovno, da logaritmovanje i antilogaritmovanje ne iziskuje za onoga, koji se je malo uvježbao u uporabu logaritmičke tablice, skoro nikakav duševni napor, treba samo imati zdrave oči, da čovjek uzmogne brzo prepisati i očitati gotove ili malo ne gotove brojke iz tih tablica.

Logaritmi divizora r za postotke opasnosti (p_0) 1 do 100 pokazuje nam ova skrižaljka:

Digitized by Google

Postotak opasnosti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Log. divizora	2·07918	1·77815	1 60206	1 47712	1·38021	1·30103	1·23408	1·17609	1 12494	1·07918
Postotak opasnosti	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Log. divizora	1·03779	1·00000	0·96524	0·93305	0·90309	0·87506	0 84873	0 82391	0·80043	0·77815
Postotak opasnosti	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Log. divizora	0·75696	0·73676	0·71745	0·69897	0·68124	0·66421	0·64782	0·63202	0·61678	0·60206
Postotak opasnosti	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
Log. divizora	0 58782	0·57403	0·56067	0·54770	0 53511	0·52288	0·51098	0·49940	0·48812	0 47712
Postotak opasnosti	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
Log. divizora	0 46640	0·45593	0·44571	0·43573	0·42597	0·41642	0·40708	0 39794	0 38898	0·38021
Postotak opasnosti	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
Log divizora	0 37161	0·36318	0·35490	0·34679	0·33882	0·33099	0·32331	0·31575	0·30833	0 30103
Postotak opasnosti	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
Log. divizora	0·29385	0 28679	0 27984	0 27300	0·26627	0·25964	0 25311	0·24667	0 24033	0 23408
Postotak opasnosti	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
Log divizora	0 22792	0·22185	0·21586	0·20995	0·20412	0·19837	0·19269	0·18709	0 18155	0·17609
Postotak opasnosti	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
Log. divizora	0·17069	0·16537	0·16010	0 15490	0·14976	0·14468	0·13966	0·13470	0 12979	0·12494
Postotak opasnosti	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
Log. divizora	0·12014	0·11539	0·11070	0·10605	0·10146	0·09691	0 09241	0·08795	0·08354	0 07918

A sada dva konkretna primjera, jedan s četvero- i jedan sa šesteroznamenkastim brojem!

Uzmimo, da je $P_b = 96.44$, a $p_o = 67$. Tražimo P_n.

Prema formuli gosp. Babića

$$P_n = \frac{P_b}{r}$$

odnosno

$$\log P_n = \log P_b - \log r$$

dobijemo:

	log P_b . . .	1.98426 (Majcenove tablice, str. 60),
odbiv od tog	log r	0.25311 (vidi gornju skrižaljku)
ostaje		1.73115

Ako ovaj broj antilogaritmujemo, dobijemo ovo:

broj, čija je mantisa neposredno manja od 73.115, je prema Majcenovim tablicama (str. 46) 5384

razlika izmedju odgovarajuće mantise 73.111 i slijedeće više 73.119 je 8, a razlika izmedju naše mantise 73.115 i najbliže niže 73111 je 4, dakle je prema P. P.

peta znamenka u traženom numerusu . 4

a šesta 9

538449

Pošto je pako karakteristika gore bila 1, to naš traženi broj ima dva cijela mjesta, dakle je

$$P_n = 53.8449$$

Digitized by Google

Medjutim mi trebamo samo dva desetinska mjesta za pare, pa je prema tomu bilo posve suvišno tražiti šestu znamenku, a ako nas ne smeta eventualna diferencija od 1 pare — a to nas obzirom na gubitak vremena ne smije smetati — onda je bilo u konkretnom slučaju suvišno tražiti i petu znamenku, te smo se mogli zadovoljiti s gotovo pronadjenim četveroznamenkastim brojem 5384, pa jednostavno odrezati u njem primjereno karakteristici 1 dva cijela mjesta, dakle

$$P_n = 53{\cdot}84.$$

Sada još jedan primjer sa šesteroznamenkastim brojem.
Uzmimo, da je $P_b = 7846.92$, a $p_o = 85$. Onda dobijemo

log Pb	3.89465	(Majcenove tablice str. 54).
za 5. znamenku	4.5	
za 6. znamenku	0.1	
skupa	3.89470	
odbiv od toga log r . . .	0.14976	(vidi gornju skrižaljku)
ostaje	3.74494	

Ako ovaj broj antilogaritmujemo, dobijemo (Majcenove tablice str. 47) ravno:

$$P_n = 5558.25$$

Gospoda, koja znadu operirati s logaritmima i logaritmičkim tablicama, moći će se uvjeriti, da su na taj način u jedno prijepodne kadri izračunati prinos za nezgode za par stotina poslodavaca!

Dr. B. Adžija:

Medjunarodna ekonomska konferencija.

Početkom mjeseca maja sastaje se u Ženevi medjunarodna konferencija, koja ima da rasprvalja o svim ekonomsskim pitanjima. Prva takova konferencija održana je godine 1922. u Genovi, takodjer pod vodstvom Društva Naroda, i baš iskustva, stečena povodom neuspjeha te prve medjunarodne ekonomske konferencije, diktirala su Društvu Naroda, da se ne požuri sa sazivom jedne ponovne takove konferencije, već da ju prije saziva brižljivo i detaljno pripremi.

Za pripremu ovogodišnje medjunarodne ekonomske konferencije Društvo je Naroda imenovalo jedan pripremni odbor, koji se je na svojoj sjednici u mjesecu maju lanjske godine, nakon generalne debate o programu konferencije, razdijelio na tri komisije: 1. komisija za pitanja financijalna, poljoprivredna i populaciona; 2. komisija za pitanja industrijske proizvodnje; 3. komisija za pitanja medjunarodne trgovine. Duh i smjer u kojem bi ova konferencija imala biti vodjena, nazirao je pripravni komitet u sporazumu izmedju konkurirajuće industrije i u postavljanju novih osnovica za medjunarodnu trgovinsku politiku.

Druga i zadnja sjednica pripravnog odbora održana je 15.—19. novembra prošle godine, na kojoj su sjednici završene sve predradnje i pripravljen program, sastav i dan konferencije. Radi njegove zanimljivosti i o p s e ž n o s t i navadjamo ovdje u cijelini utanačeni program medjunarodne ekonomske konferencije. Taj se program dijeli na dva glavna dijela:

P r v i d i o.

1. Svjetska ekonomska situacija.
2. Glavne oznake i problemi svjetske ekonomske situacije s gledišta pojedinih država.
3. Analiza ekonomskih uzroka, koji se pojavljuju kao poteškoće u trgovini i industriji.
4. Ekonomske tendencije, koje mogu da ugroze svjetski mir.

Digitized by Google

Drugi dio.

I. Trgovina.

1. Sloboda trgovine:
a) Zabrane i ograničenja izvoza i uvoza.
b) Limitacija, reglementacija i monopoliziranje trgovine.
c) Postupak sa pripadnicima i društvima strane države u pitanjima ekonomskim i fiskalnim.
2. Carinske tarife i trgovački ugovori:
a) Smetnje medjunarodne trgovine prouzročene visinom i promjenljivošću uvoznih carina.
b) Smetnje prouzročene carinskom nomenklaturom i klasifikacijom.
3. Indirektna sredstva za zaštitu domaće trgovine i brodarstva:
a) Indirektne i direktne potpore.
b) Dumping i protudumpingsko zakonodavstvo.
c) Saobraćajni sistem.
d) Fiskalna sredstva proti uvozu strane robe.
4. Uticaj umanjene kupovne snage na medjunarodnu trgovinu.

II. Industrija.

1. Situacija glavnih industrijskih grana (produktivna sposobnost, efektivna proizvodnja, potrošnja, pitanja rada).
2. Narav postojećih zapreka u industriji i njihovi uzroci.
3. Mogućnosti intervencije:
a) Organizacija proizvodnje, osobito medjunarodni industrijski ugovori u pitanju proizvodnje, potrošnje i uslova rada, carina.
b) Značenje sakupljanja i brze izmjene statističkih informacija odnosećih se na industriju.

III. Poljoprivreda.

1. Situacija poljoprivrede i njena usporedba sa predratnom situacijom; proizvodnja, potrošnja, te opskrba, cijene i sloboda izmjene poljoprivrednih produkata.
2. Uzroci postojećih smetnja.
3. Uogućnost intervencije:
a) Razvitak i medjunarodna saradnja proizvadjačkih i potrošačkih organizacija, te razni sistemi zadrugarskih organizacija.
b) Neprestana izmjena svih korisnih izvještaja odnosećih se na poljoprivrednu situaciju, naučno i tehničko istraživanje, poljoprivredni kredit, i t. d.
c) Podizanje kupovne snage poljoprivrednika.

Uzmemo li u obzir, da je bogati i opsežni program, prama predlogu nekojih članova pripravnog odbora, imao biti još veći, te makar je taj program radjen više za udovoljenje teoretske savršenosti, nego praktičnih svrha, on je ipak dokaz koliko bi važnih pitanja u privrednom životu svih naroda i zemalja trebalo riješiti, i to na medjunarodnoj bazi.

Prama odluci pripravnog odbora na medjunarodnu ekonomsku konferenciju neće biti pozvani samo članovi Društva Naroda, već i one države, koje nisu članice Društva Naroda, ali u medjunarodnom ekonomskom životu igraju važnu ulogu. Tako je pozvana i Sovjetska Rusija, koja će — kako zadnje vijesti javljaju — izaslati svoje delegate.

Glede datuma zaključeno je, da konferencija započne dne 4. maja 1927. Taj je datum bio utanačen zato, jer se u mjesecu maju održavaju i druge medjunarodne konferencije, a u prvom redu medjunarodna konferencija rada, koja počimlje dne 16. maja, pa da bar do toga vremena ekonomska konferencija svrši sa glavnim radovima.

Pripravni je komitet time završio svoj posao i ekonomska je konferencija formalno pripravljena. Ističemo formalno, jer je ona stvarno bila spremna

Digitized by Google

već davno prije tom činjenicom što je potreba saziva takove konferencije proizašla iz neodrživosti i haosa u sadanjem stanju i organizaciji svjetskog privrednog života.

Kako smo vidjeli program je konferencije bogat, ali njezin će se rad u glavnom kretati oko općenitog pitanja o sadanjoj ekonomskoj situaciji u svijetu i istraživat će sve ono, što ugrožava svjetski mir (naravno sa ekonomskog gledišta). Ima li se u vidu, da mir medju narodima u prvom redu ovisi o njihovim medjusobnim e k o n o m s k i m odnosima, o izmjeni industrijskih i poljoprivrednih produkata, o carinskim, trgovinskim, uvoznim i dovoznim mjerama i propisima, to se onda zbilja mora s radošću pozdraviti inicijativa, da se o svim tim pitanjima, na jednom medjunarodnom forumu, raspravlja i odlučuje. Ali na žalost mi smo mišljenja, da je današnja organiza-cija svjetskog ekonomskog života toliko zastarjela i toliko zahrdjala, da ona na svakom koraku zapinje i prouzročuje krize, i vrlo sumnjamo, da će — i u pretpostavci najbolje volje — jedna medjunarodna konferencija, vodjena u duhu današnjeg ekonomskog sistema, moći tu organizaciju dovesti u normalnu kolotečinu.

Mi pozdravljamo svako ozbiljno i iskreno nastojanje, da se pročiste i pojednostavne komplicirani medjunarodni odnosi, ali znajući koji su i gdje se nalaze pravi uzroci današnjoj haotičnoj situaciji privrednog života, mi ne možemo i ne smijemo, da se prepustimo suvišnim iluzijama, jer ni lijepi govori, ni dobro mišljene rezolucije ne mogu nas izvesti iz ekonomske anarhije, koja proističe iz kapitalističkog sistema proizvodnje.

Naravno ne ispovjeda se ovime nikakova »Katastrophen-Theorie«, u kojoj bi i radnička klasa mogla biti pokopana;nasuprot i radnička je klasa uvijek spremna, da se prihvati posla oko poboljšanja ekonomskih i socijalnih prilika u svijetu, oko sprečavanja medjunarodnih sukoba i spašavanja kulturnih tečevina, ali naravno ta rekonstruktivna akcija sa strane radničke klase može nadoći tekar onda, ako joj se u takvim akcijama (kao što je n. pr. medjunarodna ekonomska konferencija) dade dolično i odgovarajuće zastupstvo i ako njezini programatski zahtjevi budu ozbiljno uvaženi. Na žalost, n. pr. naša država nije se obazirala na ovu imperativnu potrebu; našim radničkim organizacijama nije dala mogućnosti, da uzmu učešća na ekonomskoj konferenciji.

Vrlo je utješljivo, da je na medjunarodnoj ekonomskoj konferenciji dano dostojno mjesto problemima i pitanjima z a d r u g a r s t v a. To je novost, koja — obzirom na to da su dosada službeni medjunarodni forumi maćeški postupali sa zadrugarstvom — ima veliko značenje i za radničku klasu. Zadrugarski pokret ima veliko značenje za poboljšanje medjunarodnih ekonomskih odnosa, jer taj pokret prama unutra znači podizanje narodnog blagostanja, a prama vani osiguranje mira medju narodima. Već u pripravnom odboru bilo je zadrugarstvo zastupljeno dvjema poznatim medjunarodnim ličnostima Andersom Oerne iz Štokolma i Emom Freundlich iz Beča, koji su izradili sav zadrugarski materijal za ovu konferenciju, osobito u pogledu zadrugarske izmjene dobara ili t. zv. zadrugarske trgovine. U svim su zemljama mase konzumenata izrabljivane od monopola, trustova i kartela; svuda postoji kalvarijski put jednog produkta od proizvadjača do potrošača, i svuda je taj put spojen sa velikim poskupljenjem dotičnog produkta; svuda je kupovna snaga širokih narodnih slojeva smanjena i utučena množinom raznovrsnih poreza; odnos izmedju agrarnog i industrijskog producenta nije još nigdje uredjen, naravno na štetu jednog i drugog: svuda egoizam pojedinca ili jedne skupine ubija interese zajednice. I sve ove zlokobne metode, koje postoje unutar pojedinih država, sve više osvajaju medjunarodni teritorij. Prvi i veliki spas i izlaz iz toga donosi z a d r u g a r s t v o, kao novi tip proizvodnje, izmjene i potrošnje ekonomskih dobara, pa nije čudo pripisujemo li veliko značenje okolnosti, da će tome pitanju medjunarodna ekonomska konferencija posvetiti dobar dio svog radnog programa.

U vezi za problemima industrijske proizvodnje od velikog će značenja, posebno za radničku klasu, b i t i p i t a n j e b e s p o s l i c e i p o b i j a n j a b e s p o s l i c e. Industrijalizacija, bolje rekuć hiperindustrijalizacija, veliko mnoštvo sredstava za proizvodnju, u najužoj je vezi sa besposlicom, jer je ova posljedica

Digitized by Google

one prve, a ne kao što se često dogadja, te nekoji nacijonalni ekonomi tvrde, da su uzrok besposlice radnički sindikati sa svojom politikom dizanja nadnica i plaća. Oni tvrde, da radi toga što radnički sindikati drže nadnice i plate na stanovitoj visini, radi toga da ne mogu padati cijene a produkti da ne mogu biti konzumirani — a iz toga da slijede sve ostale zle posljedice, a medju njima i besposlica. Ali ti nacijonalni ekonomi i privrednici ne vide ili neće da vide, da su i pored pada troškova za proizvodnju, prouzročenog racijonalizacijom proizvodnje, cijene produktima ipak ostale visoke, čega su glavnim krivcom kartelizirane cijene u pojedinim zemljama.

Da nam slika bude jasnija kako ve dimenzije obuhvaća to veliko socijalno zlo, donosimo ovdje (prema »Biltenu« Društva Naroda) jednu statističku tabelu o prosječnom procentu neuposlenih radnika, koji su članovi sindikalnih organizacija:

Godina i mjesec	Njemačka	Velika Britanija	Švedska	Danska	Norveška
1921.	2·8	15·3	26·6	19·7	17·6
1922.	1·5	15·4	22·9	19·3	17·1
1923.	10·2	11·5	12·5	12·7	10·6
1924.	13·1	8·1	10·1	10·7	8·5
1925.	6·8	10·5	11·1	14·7	13·2
1926.:					
Januar	22·6	10·6	15·7	30·1	23·4
Februar	22·0	10·4	14·8	27·5	24·2
Mart	21·4	10·1	14·7	21·4	24·5
April	18·6	10·0	12·3	16·6	25·8
Maj	18·1	13·2	9·9	14·8	23·7
Juni	18·1	12·9	9·6	15·8	22·1
Juli	17·7	13·2	8·5	17·0	20·4
August	16·7	13·3	8·3	17·0	21·4
Septembar	15·2	13·6	9·1	16·5	22·3
Oktobar	14·2	13·6	11·5	18·6	24·4
Novembar	14·2	13·2	13·0	22·1	—
Decembar	16·7	12·2	—	32·7	—

Ova ogromno raširena besposlica, koja predstavlja kroničku depresiju svjetskog privrednog života, ne znači samo bijedu i nevolju neuposlenih radnika i namještenika, već ujedno opće osiromašenje čitavog naroda, jer gotovo u istom procentu, u kojem se jedan dio pučanstva nalazi bez posla i zarade, u istom procentu miruju i ne rade motori i mašine. Ta činjenica jasno pokazuje u kako je uskoj vezi depresija privrednog života sa rastućom besposlicom, a otale i potreba pobijanja besposlice za odstranjivanje i ublaženje te depresije. Posveti li medjunarodna ekonomska konferencija, pored pitanja stabilizacije valute, pitanja internacijonalnog ujednoličenja carinskih propisa, i t. d., i ovom pitanju — pitanju besposlice — odgovarajuću pažnju i dovede li u potrebni sklad proizvodnju, produktivitet i radno vrijeme, ona će, nadajmo se, učiniti priličan korak u smjeru konsolidisanja medjunarodnih ekonomskih prilika.

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Kurz racijonalnog liječenja, sa osobitim obzirom na socijalno osiguranje, priređuje u Pragu Socijalno liječnički zbor kod Mlade Generacije Liječnika, uz sudjelovanje redakcije časopisa »Prakticky Lékař«.

Svrha je tome kurzu, da pouči praktične liječnike, a naročito liječnike radničkog osiguranja kako treba liječiti svrsishodno, jednostavnim sredstvima, sa najmanjim izdacima i režijom. Pod pojmom racijonalnog liječenja ne misle priređivači jeftino liječenje a tout prix. Priređivači polaze sa stanovišta, da liječnik mora uvijek uvažiti što bolest nužno treba, kako bi se postigao uspjeh, dobar i brz. Dugotrajno liječenje, makar i jeftino, je skupo. Gdje postoji mogućnost, da je za dobro liječenje potreban najedamputa veći izdatak, ne smije se štediti. Kurz se tiče uglavnom kroničnih bolesti, koje opterećuju naše društvo, ograničuju privrednu sposobnost oboljelih, a često dovode i k invalidnosti. Predavači će osobiti obzir uzeti i na profilaksu bolesti. Kurz se obdržava od 20. do 30. aprila o. g.

O ovom, po socijalno osiguranje, vrlo važnom kurzu donesti će »Radnička Zaštita« u idućim brojevima opširnije referate. Dr. *I. Št.*

Medjunarodni kongres bolesničkih blagajna u Švicarskoj. Švicarske bolesničke blagajne namjeravaju, da sazovu u godini 1927. ili 1928. medjunarodni kongres bolesničkih blagajna u Bazelu. Glavni savez njemačkih bolesničkih blagajna i francuski savez pripomoćnih blagajna dali su već svoj pristanak sa saziv ovog kongresa. Zadatak ovog kongresa bio bi uspostava ličnoga kontakta izmedju vodećih ličnosti pojedinih bolesničkih blagajna raznih država, izmjena iskustava na području osiguranja za slučaj bolesti, izradba smjernica za proširenje i usavršenje osiguranja za slučaj bolesti. *B. H.*

Апотеке болесничких благајна у Пољској. Пољски закон о осигурању за случај болести од 19. маја 1920., овлашћује болесничке благајне у члану 44., да могу оснивати апотеке у сопствене сврхе. Болесничке су благајне дужне према члану 23. I. A., да пружају бесплатно болесним члановима и њиховим породичним члановима овојни материјал, наочаре и друга мала хигијенска средства. Пољске болесничке благајне искоришћују установу члана 44. и оснивају властите апотеке. Разумљиво је само по себи, да су оваке апотеке основале само оне благајне, за које је овакво сопствено господарство значило у најмању руку уштеду на издацима. На 31. децембра 1926. имало је од 235 постојећих болесничких благајна 39 сопствене апотеке. Како изгледа током године 1927. уредити ће још по свој прилици десет благајна своје апотеке. Предности, које одатле имаду благајне, без обзира на уштеду, су врло велике. Сопствене апотеке издају лекове боље квалитете и стварају могућност, да се контролише прављење лекова по сопственим органима.

Поједине благајне имаду према својој величини и више апотека, тако на пр. болесничка благајна у Варшави 7, у Лоцу 6, у Сосновјецу 19 сопствених апотека и т. д. Шестгодишње искуство показало је, да сопствена апотека нарочито оних болесничких благајна са најмање 80.000 до 100.000 чланова може да пружи користи. Из тих разлога мање благајне поседују врло ретко сопствене апотеке. Од 39 благајничких апотека отпада на бивше руско подручје 31. У бившем пруском подручју биле су само 2 благајне са сопственим апотекама, а у бившем аустријском подручју 6. Пошто је радничко осигурање за случај болести у бившем ру-

Digitized by Google

ском подручју била једна новост, то је било тамо могуће оснивати више апотека. Како велике предности имаду болесничке благајне од сопствених апотека, показују годишњи извештаји. Према службеној статистици од 1924. године износили су издаци пољских благајна за лекове и овојни материјал (урачунајући личне трошкове) око 13% свеукупних прихода, т. ј. 11,000.000 пољских Злоти (око 70 миљуна динара). Издаци за лекове и овојни материјал били су врло различити код појединих благајна. У години 1925. износили су у болесничкој благајни у Варшави 10.2% свеукупних прихода, у Лоцу 17.7%, у Сосновјецу (рударско подручје Домброва) са 14%, унаточ тога што ова благајна поседује девет сопствених болница са 600 кревета. Према службеној статистици износили су ови издаци код малих благајна око 27% укупних прихода. У западним војводствима (бивше пруско подручје) износили су просјечно 24%, у јужним војводствима (бивше аустријско подручје) око 15%. Разлог овим разним процентима лежи по свој прилици у различитости организације лекарске службе. У западним војводствима не поседују благајне своје амбуланте, већ лекари лече код куће, што наравно знатно повисује издатке. Што се тиче уштеда, донашају годишњи извештаји интересантне податке. Болесничка благајна у Варшави у свом последњем годишњем извештају за 1925. годину саопштује, да просечни трошкови једног рецепта, који је био извршен у сопственој апотеци, износе 56.3 пољских гроша (око 3.6 динара), у приватној апотеци 1.45 пољских Злоти (око 9.6 динара). У истом извештају саопштује благајна, да тржна цена рецепата, изданих у години 1925. износи 3.1 милијун пољских Злоти (око 19.8 милијуна динара), сопствена цена износи само 1.2 милијуна Злоти (око 7.7 милијуна динара). Благајна уштедила је тако помоћу сопствених апотека округло 1.9 милијуна Злоти (око 12.1 милијуна динара). Ова благајна имаде 170.000 чланова. Обзиром на своју потребу она је у стању, да купује сирови материјал непосредно од продуцената и зато је разлика између тржне цене и сопствених трошкова тако велика. Осим великих благајна и мале благајне уређују властите апотеке. Болесничка благајна у Биали са 21.000 чланова извјешћује, да трошкови за 35.000 рецепата изданих у сопственим апотекама износе око 32.000 Злоти (око 204.800 динара), напротив су износили трошкови за 12.000 рецепата, који су дани приватним апотекама, 25.000 Злоти (око 160.000 динара). У једној посве малој благајни у Освјецими са 4.000 чланова стајали су у години 1925. сопствени рецепти управо толико, колико у варшавској благајни. Предности, које имаду благајне од сопствених апотека су дакле очите. Државни савез болесничких благајна у Пољској установио је у последње време сопствену централу за трговину лекова, да помаже благајнама код купње сировог материјала. Благајне моћи ће на тај начин пружати још јефтиније лекове. Према члану 43./IV. пољског закона о осигурању за случај болести дужне су приватне апотеке да дају благајнама попуст, чију висину имаду установити здравствене власти по саслушању интересираних кругова т. ј. савеза благајна и апотекара. Тај попуст износи за сада 20% официелне таксе. Апотеке дужне су да кредитирају благајнама дужне рачуне на 14 дана. У некојим мањим местима су ови попусти још већи, апотеке пружају лекове на дуљи кредит, пошто су благајне најбољи и тачан платац. У последње време покренули су апотекари велику акцију проти оснивања сопствених апотека са стране болесничких благајна. Колико се знаде, израђује се посвема тајно у министарству унутарњих дела основа закона, према којој би се имало забранити болесничким благајнама оснивање нових апотека, ако би тиме опскрба народа са лековима била у опасности. — Ова основа биће предложена на мишљење савезу болесничких благајна, који ће са свим средствима, која му стоје на располагању, бранити стечена права. Пољска радничка класа имаде довољно снаге, да ће сузбити све нападаје на сопствено господарство болесничких благајна. **Б. Х.**

Naknada u slučaju poslovne nezgode u Velikoj Britaniji. Odšteta u slučaju poslovne nezgode u Velikoj Britaniji uredjena je zakonima o naknadi štete radnicima od godine 1906. i 1923. (Workmens Compensation Acts). Zakon od godine 1923. poboljšao je u mnogom pogledu postojeće pravno stanje na području naknade štete u slučaju poslovne nezgode, ali ipak nije uveo obavezu osiguranja.

Digitized by Google

Poslodavcima ostaje sloboda prema tome, da sami naknadjuju nastalu štetu, nastalu uslijed ozlijede, koja se dogodi u njihovim poduzećima ili da se osiguraju protiv rizika kod koje poslodavačke zadruge osnovane na principu uzajamnosti ili kod kojeg običnog osiguravajućeg društva. Opseg dobrovoljnog osiguranja nije sasvim točno poznat, već samo za onih sedam gospodarskih grana, koje su obavezane zakonom od godine 1906. na redovitu prijavu naknade štete u slučaju nezgode t. j. za rudarstvo, kamenolome, željeznice, tvornice, škverove, poduzeća dubokih gradnja i parobrodarstvo. Bez dvojbe da se većina nezgoda dogadja u ovim gospodarskim granama, ali ipak nisu sve vrste poslovnih nezgoda uračunate u obavezi kao na pr. one visokih gradnja i saobraćaja na ulicama. Za sedam naznačenih gospodarskih grana izvjestile su poslodavačke zadruge i osiguravajuća društva u kolektivnim izvještajima o naknadi šteta, koje su nastale u poduzećima tih gospodarskih grana. Prema ovim izvještajima ovi nosioci osiguranja obasižu 120.556 poslodavaca. Oni se tiču 72.5% naknadjenih smrtnih nezgoda i 73.8% nezgoda skopčanih sa iznemoglosti. Od ukupnog iznosa odšteta, koji je iznosio 6,642.932 £, isplatile su poslodavačke zadruge 3,397.845 £ ili 51.1%, osiguravajuća društva 1,546.455 £ ili 23.3%, a neosigurani poslodavci 1,698.630 £ ili 25.6%.

U pojedinim granama i u industriji je opseg osiguranja različit. U pamučnoj industriji n. pr. isplatile su od ukupnog iznosa odšteta poslodavačke zadruge 78.4%, osiguravajuća društva 19.5%, a neosigurani poslodavci 2.1%. U vunenoj industriji iznose ovi postoci 29%, 65.4% i 5.6%, u rudarstvu 67.7%, 9.3% i 23%. Od 18.441 neosiguranog poslodavca, isplatilo je 2.441 odštetu, kod ostalih 16.000 nije bilo nikakvih slučajeva odštete. U sedam gospodarskih grana bilo je godine 1925. prosječno 7,541.014 zaposlenih osoba, koje potpadaju pod odštetu za slučaj nezgode. Ovaj broj bio je najveći godine 1919., kada je iznosio 8,359.183. Popis zvanja god. 1921. pokazao je ukupno 17,414.000 nesamostalno privredjujućih osoba. Uzme li se u obzir na opsežnu neuposlenost, može se kazati, da se podaci objavljeni o naknadi štete odnose na polovicu svih nesamostalno privredjujućih lica. Zakonodavstvo o naknadi štete primjenjuje se na sva lica, koja se nalaze u kakvom radnom, namještenićkom ili naučničkom odnošaju. Izuzeti su: namještenici sa više od 350 £ godišnjih prihoda; prigodni radnici, čiji rad ne stoji u nikakovoj vezi sa poduzećem poslodavaca; policisti, za koje se brinu drugi zakoni; kućni radnici; porodični članovi poslodavaca, koji žive s njima u zajedničkom kućanstvu. Broj slučajeva odšeta u posleratno doba, u navedenih sedam gospodarskih grana, prikazuje slijedeća tabela.

Godine	Smrtne nezgode	Obične nezgode	Ukupno
	Broj slučajeva		
1919.	3 293	365.176	368.469
1920.	3.531	381.986	385.517
1921.	2 385	283 361	285 746
1922	2.489	390.423	392.912
1923.	2 647	477 388	480 035
1924.	2.878	487.442	490.320
1925.	3 030	473.055	476.085
	Iznos odšteta		
	£	£	£
1919.	687.477	3,929 246	4,616 723
1920.	755.657	5,222.352	5,978.009
1921.	518.064	4,991 331	5,509 395
1922.	546.889	5,948.839	6,495.728
1923.	591.164	6,542.932	7,134.096
1924.	786.444	5,888.594	6,675.038
1925.	864.726	5,778.204	6,642.930

Kod smrtnih nezgoda prosječno plaćeni iznos odštete iznosio je godine 1925. 285 £, godine 1924. 273 £, a godine 1914. 161 £, Prema zakonu od godine 1906. ravnala se odšteta za smrtne nezgode samo prema visini zarade umrlog radnika. Na 1. januara 1924. stupio je na snagu novi zakon, koji je odredjivao, da se imade povišena odšteta plaćati u svim onim slučajevima, u kojima umrli ozledjenik ostavi iza sebe djecu ispod 15 godina. Najviši iznos odštete za ovakve slučajeve povećan je od 300 do 600 £. Istovremeno povišen je i minimalni iznos odštete, za siročad od 150 na 200 £. Iz toga razloga, kao i radi povećanja nadnica, očitovala se je velika razlika izmedju prosječne odštete u godinama 1924. 1925. s jedne strane i godine 1914. s druge strane.

Rente isplaćene ozledjenicima iznosile su u godišnjem prosjeku: godine 1914. 4 £ 14 s, godine 1924. 9 £ 3 s, godine 1925. 8 £ 19 s. Jednokratne otpravnine iznosile su u prosjeku godine 1914. 28 £ 4 s, 1924. 69 £ 16 s a godine 1925. 82 £ 10 s. Iznos renta za slučaj iznemoglosti uslijed nezgode nije se prema novom zakonu općenito promjenio. On iznosi 50% nadnice ozledjenika, ali ipak je bio tjedni

Digitized by Google

najviši iznos povećan od 20 na 30; u slučaju da je radnik uživao manju plaću recimo tjedno do 50 s, može renta iznositi 75% nadnice. Na osnovu zakona od godine 1917. i 1919. o ratnim dodacima k odštetama povišene su rente za potpuno iznemogle osobe predbježno za 75%. Ovi su zakoni medjutim stavljeni koncem godine 1923. izvan snage. Brojnost smrtnih nezgoda nije se bitno povećala u posljednjih pet godina. Ona je iznosila 1921. godine 3, a 1922.—1925. 4 osobe na 10.000 zaposlenih. Od pojedinih gospodarskih grana bilo je u parobrodarstvu najviše smrtnih slučajeva t. j. u godini 1921. 12, 1922. 13, 1923. 11, 1924. 14, i 1925. 15 na 10.000 radnika. Rudarstvo naprotiv imalo je godine 1921. 8, 1922. 10, a 1923.—1925. 11. U kamenolomima bilo je ovih nezgoda godine 1921. 4, znatno manje nego u rudarstvu, a 1925. 12 na 10.000 radnika. Prosječno iznosili su smrtni slučajevi u škverovima (7, 8, 8, 7, 9), kod željeznica (6, 5, 5, 5, 6,) i kod dubokih gradnja (6, 4, 5, 7, 6 na 10.000 zaposlenih). Na 1.000 zaposlenih bilo je nezgoda bez smrti prema slijedećoj tabeli:

	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.
Parobrodarstvo	20·6	21·8	20·8	31·5	33·4
Tvornice	26·1	27·2	33·4	28·3	38·1
Škverovi	67·8	80 7	83·9	88·4	86·9
Rudokopi	101 4	190·6	215·1	191·0	184·2
Kamenolomi	58 8	62·1	76 8	85·2	88·5
Duboke gradnje	42·8	51·8	66·3	78·2	81·2
Željeznice	28·5	29·9	35·1	41·3	41·8
Ukupno	38·7	54 2	65·0	64·9	62·7

Trajanje isplate renta iznosilo je:

Godine	Manje od 4 tjedna	od 4 do ne cijelih 13	od 13 do ne cijelih 26	od 26 tjedana i dulje
	Procenat svih nezgoda			
1921.	55·16	37 05	5·28	2 51
1922.	55 21	38·44	4·74	1·88
1923.	56·97	36·94	4 18	1 91
1924.	62·71	31·89	3·62	1 78
1925.	63·83	30·99	3 50	1·68

Dulje je trajalo isplaćivanje renta u slučaju poslovnih bolesti. Samo jedna trećina slučajeva iznosila je manje od četiri tjedna odnosno izmedju četiri i trinaest tjedana. Godine 1921. bilo je isplaćeno najmanjih potpora u trajanju od 26 tjedana u 28.5% slučajeva, godine 1922. 20.2%, godine 1923. 28.1%, godine 1924. 19.8% i godine 1925. 18.9%. Broj slučajeva poslovnih bolesti, za koje bila isplaćena odšteta, iznosio je godine 1924. 16.852, a godine 1925. 17.297. Od toga bilo je mrtvih godine 1924. 24 slučajeva, a godine 1925. 41. Nystagma jeste najčešća poslovna bolest kod rudara. Ona je godine 1925. iznosila 7.890 starih i 3.445 novih odštetnih slučajeva. Dermatitis iznosio je 94 novih i 597 starih slučajeva, a olovno otrovanje 177 novih 234 starih slučajeva. Na odštetu za poslovne bolesti bili su u godini 1925. isplaćeni slijedeći iznosi:

Brodarstvo	—	19
Tvornice	6.949	44 986
Škverovi	731	490
Rudarstvo	115	609.656
Kamenolomi	—	54
Duboke gradnje	595	449
Željeznice	—	373
Ukupno	8.390	656.027

Na jednu zaposlenu osobu u godinama 1921.—1925. otpadalo je troškova naknade štete od poslovnih bolesti i poslovnih nezgoda prema slijedećem iskazu:

	1921.	1922.	1923.	1924.	1925.
	Iznosi u šiligima				
Brodarstvo	15½	16¾	15¼	22	23
Tvornice	9½	8¾	9¼	8½	8½
Škerovi	33	36¾	36½	35½	37
Rudarstvo	40¾	61	62¾	56¼	56½
Kamenolomi	20¾	22¾	24¼	23¼	28¼
Duboke gradnje	15½	19	23½	28	28
Željeznice	11½	11¼	12¼	11½	12
Prosječno	15	18	19½	17¾	17½

Ovi iznosi zaokruženi su na četvrt šilinga. Dakle najviše troškova otpada na osobe uposlene u rudarstvu. Zatim slijede škverovi, a na treće i četvrto mjesto dolaze kamenolomi i poduzeća za duboke gradnje.

Sudovi riješavali su u godini 1925. u 5.846 spornih slučajeva. *B. H.*

Nови чехословачки закон о социјалном осигурању у опасности. Koalicija чешких, словачких и немачких грађанских странака намерава снизити потпоре новог закона о социјалном осигурању. Грађанске странке израђују основу закона у том правцу, који би имао ретроактивну снагу почам од 1. јануара 1927. Путем ове новелизације закона о социјалном осигурању имали би бити млађи радници, који још нису навршили 17 годину живота, изузети из осигурања; приноси и ренте за пољопривредне раднике, сезонске раднике и индустријске помоћне раднике имали би се снизити оснутком трију нових надничних разреда, заступање радника у самоуправним телима боле-

Digitized by Google

сничких благајна, које одговара аустријском, имало би се претворити у паритетно. Жели се такођер диспозиционо право са фондом Средишњег Уреда за Осигурање Радника придржати држави. Синдикати и радничке странке спремају се на огорчену борбу противу ових нападаја на млади али и најмодернији закон о социјалном осигурању. **Б. Х.**

Pregled knjiga i časopisa.

Knjige.

Dr. Lujo Thaller: Povijest medicine u Hrvatskoj i Slavoniji od g. 1770.—1850. Zagreb, knjižara Prestini, 1927.

Ova prva povijest medicine u Hrvatskoj i Slavoniji od godine 1770.—1850 uopće je prva znanstveno i sistematski obrađena povijest medicine u našoj literaturi. Pisac je vršio teški rad pionira na ovom neobrađenom polju naše kulturne historije.

Duh, u kojem je knjiga pisana, označen je ovim riječima predgovora: »Da ne gledam u plemstvu ovih krajeva narod, nego da ga gledam u onima, što su radili, krv svoju lijevali i muku mučili, priznajem ... Da, unatoč toga gledam u taj narod ljubavlju, ne tajim. Moje je gledište subjektivno često, ali ja se ne žacam to priznati, jer je moja subjektivnost uvjetovana ljubavlju prema narodu, u kojemu živim ...«

Ova se subjektivnost piščeva osjeća samo u načinu shvaćanja historijskih događaja. Izvrsno školovan filozof i mislilac misli svojom markantnom glavom, i to često sasvim drugačije, nego što misli zvanična znanost i javno mišljenje. Ali pri traženju istine nije subjektivan.

Tu je strogo objektivan. Impulzivno traži istinu i kaže istinu; fanatičar je pravde i istine. Što on kaže o životu magnata ili o zaslugama Marije Terezije i o drugim stvarima djeluje danas snagom senzacije. Posebna mu je zasluga, da je u pregledno sastavljenom spisku upotrebljene literature dao bogatu bibliografiju svoga predmeta.

Knjiga se dijeli u 6 poglavlja. Prvo je poglavlje u v o d. Pisac naglašuje, da je povijest medicine dio opće kulturne povijesti, i da je medicina skup svega, što ljudi rade, da se obrane od bolesti. Konsekvencija je tog shvaćanja, da nam medicinske prilike tumači i prikazuje uvijek u vezi sa općom i kulturnom historijom onoga doba.

Drugo poglavlje opisuje u r e đ j a j Hrvatske i njezine kulturne prilike. Magnate i plemstvo, položaj kmeta, građjanstva i svećenstva označuje oštrim i jasnim crtama. Liječnika je bilo na početku obrađjene ere svega četiri u zemlji, a apoteka nekih dvanaest. Broj poroda bio je velik, ali pomor je bio strašan.

Treće poglavlje govori o o p ć i m p r i l i k a m a u E v r o p i a naročito o razvoju znanosti i medicine u njoj do polovice osamnaestoga vijeka. U ovo je doba Haller stvorio fiziologiju i eksperimenat, Morgagni patološku anatomiju, a van Swieten bečku univerzu i austrijski sanitet.

Četvrto poglavlje obrađjuje p r o s v j e t n u eru našega medicinskoga života. Najbolje poznata osoba naše stare medicine je Lalangue, banski liječnik Nádassda. Napisao je i dao je štampati knjigu »Medicina ruralis ili vračtva ladanjska« 1776. godine. To je prva hrvatska štampana medicinska knjiga, pisana od liječnika za Hrvatsku. Napisao je još četiri knjige, medju njima jednu, u kojoj propagira sadjenje krumpira.

Peto poglavlje obrađjuje p r e l a z n o d o b a od prosvjete do ilirizma.

To je vrijeme francuske revolucije i Napoleona. Na naše prilike djeluje mnogo veliki biskup zagrebački, Maksimilijan Vrhovac. Romantika djeluje i na medicinu. Ali medicina ipak znatno napreduje. Važno je otkrivanje perkusije i vakcinacije. U Zagrebu se gradi Zakladna bolnica, koja je u početku imala svega 32 bolesnika, Nas interesira, da je već onda Golubić opisao koliku saturninu, trovanje olovom, i da je Luef tražio već godine 1810., da se za radnike u tvornici u sv. Križu uredi bolnica.

Šesto, najopširnije poglavlje obrađjuje eru i l i r i z m a i oslobodjenja kmetova. Nas osobito zanima, da su u jednom raportu Zakladne bolnice u Zagrebu navedeni 2 slučaja kolike od olova. Liječnici sudjeluju u ilirskom pokretu, hrvatska liječnička kolonija u Beču imala je velik upliv na ilirski pokret. Medicina naglo na-

Digitized by Google

preduje. U zemlji ima više od 100 liječnika. Interesantno je, da je onda, 1844. godine u Zagrebu osnovan prvi hidroterapejtski zavod, mrzlica kod sv. Ksavera. Čudnovato je, kako je ovaj zavod već bio bogato uredjen. Vidimo početke medicinske kritike 1850. godine. Zaključuju liječnici u skupštini zagrebačkog društva liječnika sastaviti osnovu za uredjenje zdravstva. Bez obzira na to uredjuje se u septembru 1850. godine uprava zdravstva kod nas pa i u cijeloj Austriji patentom Bacha. Nastojanja, da se stvori medicinski fakultet, ostaju bezuspješna.

U osvrtu upozorava pisac na golemi napredak medicine u opisanoj kratkoj eri od 80 godina.

Knjiga je uvijek zanimljiva, pisana duhovitom borbenošću, ne drži se nigdje suhoparne šablone drugih historija medicine. Trebalo je mnogo truda i strpljenja za sakupljanje ovog dragocjenog materijala. Velika ljubav prema stvari omogučila je ovaj teški rad. Ovako treba pisati historiju medicine, pa i historiju uopće. Rad liječnika u organskoj je vezi sa kulturnim i socijalnim prilikama svoga doba. Bez razumijevanja tih prilika nikada nećemo razumijeti stanje medicine.

Za nas ima ova knjiga osobitu važnost baš zbog tog bogatog materijala o kulturnoj historiji i sociologiji. Treba knjigu kupiti i čitati.

Ona je prokrčila put studiju historije medicine svih naših krajeva. Ona nas je naučila, kako ćemo ispravno prosuditi ne samo prošlost naše medicine, nego i njenu sadašnjost, i otvorila nam je vidik u njezinu budućnost. *Dr. Hahn.*

Časopisi.

Ekonomist br. 3. str. 161—178. Dr. Slavko Šećerov: Agrarna reforma u Kraljevini SHS. Str. 178.—201. Dr. Milorad Nedeljković: Pasivna menična sposobnost zemljoradnika. Str. 201.—211. Dr. Ivo Belin: Samoupravne finansije. Str. 211. do 221. Dr. Dj. Mitrović: Privredna kriza i stanje stočarstva. Str. 221.—226. Dr. Holcmann E. P.: Konvencija o orijentalnim željeznicama.

Br. 4. str. 241.—266. B. T. Panjevac: Značaj statističkih ispitivanja. Str. 266. do 280. Dr. O. Frangeš: Agrarna reforma u državama susjednim Kraljevini SHS. Str. 280.—286. Dr. E. D.: Medjunarodna ekonomska konferencija u Ženevi. Str. 286.—296. Kl. Sirišćević: Ekonomski značaj Jugoslovenskog Primorja. Str. 296. do 299. M. Obradović: Osiguranje života — matematička rezerva.

Socialna Misel št. 3. str. 57.—61. Dr. K. Gantar: Slovensko dijaštvo in socialno vprašanje v pretekli dobi. Str. 67.—69. Fr. Erjavec: Pregled zgodovine delavskega gibanja med Slovenci. Str. 70. J. Š.: Denarno podpiranje brezposlenih. Pisac zagovara uvedenje osiguranja za slučaj neuposlenosti.

Št. 4. str. 87.—91. Fr. Erjavec: Pregled zgodovine delavskega gibanja med Slovenci (nastavak). Str. 95. E.: Poročilo delavske zbornice za Slovenijo za leti 1925. in 1926.

Savremena Opština br. 3.—4. (Jubilarni broj) str. 813.—821. Dr. Miloslav Stojadinović: U drugoj godini. Str. 870. do 872. Dr. K. Kumanudi: Glavne crte reforme Zakona o opštini beogradskoj. Str. 919.—923. Dr. St. Ivanić: Zdravstvene stanice. Str. 923.—930. Dr. Simo Petrović: Opština i sanitet.

Deutsche Krankenkasse br. 9. str. 177. do 178. Osiguranje zemljoradnika za slučaj bolesti. Str. 178.—179. Socijalni izbori.

Br. 11. str. 217.—219. Dr. F. Hube: Zaštita od bolesti putem mjera ishrane. Str. 223. Udruženje za reformu njemačkog osiguranja za slučaj bolesti. Str. 225. do 226. E. Müller: Apotekari i bolesničke blagajne. Str. 230.—234. Obavezno osiguranje za slučaj bolesti u novim provincijama Italije.

Br. 13. str. 269.—272. Dr. Karl Degenhardt: Popularizacija statistike bolesničkih blagajna. Str. 275. Osiguranje za slučaj neuposlenosti. Str. 275.—277. Socijalno osiguranje u Luksemburgu.

Br. 15. str. 316.—319. F. Okrass: Uredjenje odnošaja izmedju poduzetničkih blagajna državnih željeznica i liječnika. Str. 319.—320. Dr. Hans Ruhemann: Odgovornost zakonskih predstavnika jurističkih osoba za zaostale prinose. Str. 320. do 321. Dr. Sassen: Racionalizacija kontrole bolesnika.

Br. 16. str. 342.—346. F. Okrass: Organizirana laž. Str. 352.—353. Dr. Ervin Goldmann: Znanstveno unapredjenje blagajničkih zubnih klinika. Str. 355.—362. Medjunarodna izgradnja osiguranja za slučaj bolesti.

Arhiv za pravne i društvene nauke br. 3.—4. str. 169.—183. Dr. Metod Dolenc: Kaznenopravna zaštita autorskih prava.

Digitized by Google

Str. 183.—188. Dr. Djordje Tasić: Samouprava i autonomija (po našem ustavu). Str. 238.—262. Dr. Janko Šuman: O pravu preštampavanja članaka izašlih u novinama i revijama.

Amtliche Nachrichten des Bundesministeriums für soziale Verwaltung. br. 3. str. 80.—81. Osiguranje poljoprivrednih i šumskih radnika u Austriji.

Revue du Travail br. 2. str. 248.—252. Osiguranje za slučaj neuposlenosti u Njemačkoj. Str. 219.—223. Sudjelovanje liječnika u socijalnome osiguranju.

Br. 3. str. 342.—343. Osiguranje neuposlenih u Nizozemskoj.

Trgovski Tovariš št. 3. str. 49.—50. Josip J. Kavčič: Prisilna poravnava in kriza. Str. 59.—62. Anton Podgoršek: Valujoče cene v cenovni politiki podjetij.

Interenazionale Zeitschrift für Sozialversicherung svez. 1.—2. str. 1.—12. Dr. Hubert Korkisch: Zdravstvene komisije, predlog. Str. 12.—19. Richard Schmitz: Reorganizacija austrijskog osiguranja za slučaj bolesti. Str. 19.—28. Dr. Rudolf Mertha: Osiguranje poljodjelskih i šumskih radnika u Austriji. Str. 28.—37. Dr. Ferdinand Czerny: Novi austrijski zakon o osiguranju namještennika. Str. 37. do 45. Dr. Giovanni Miraldi: Spajanje austro-ugarskog socijalnog osiguranja sa talijanskim u Veneciji i Giuliji i u Veneciji Tridentini.

Die Invaliditäts und Altersversicherung br. 3. str. 18. K osnovi zakona o osiguranju neuposlenih.

Monatsschrift für Arbeiter- und Angestellten-Versicherung svez. 4. sp. 201. do 208. Dr. Gustav Heinemann: K nadzornom pravu u osiguranju za slučaj bolesti. Str. 218.—220. Frankenberg: Proširenje osiguranja za slučaj nezgode radi radnog orudja.

Reichsarbeitsblatt br. 8. str. 51.—55. H. Wahlther: Zaštita radnika u kamenoj industriji.

Br. 10. str. 130.—135. Schindler: K osnovi zakona o stručnoj izobrazbi. Str. 135. do 138. Dr. Marija Baum: Riješenje stanbenog problema u Engleskoj.

Br. 11. str. 65.—68. W. Kraft: Racionalno gospodarstvo poduzeća i zaštita od nezgoda. Str. 68.—70. N. Gross: Sudjelovanje radnika kod zaštite od nezgoda u rudarstvu. Str. 70.—71. A. Nauck: Poslovne nezgode i njihova zaštita. Str. 71. do 73. Zaštita od nezgoda i radništvo. Str. 76.—78. Karl Maier: Opasnost od nezgode kod elektricitete. Str. 78.—79. Dr. A. Seitz: Opasnost od olova u obrtu.

Deutsche Zeitschrift für öffentl. Versicherung u. Volkswohlfahrt br. 3. str. 21. do 22. Josef Jar. Čižinsky: Odmerenje prinosa za osiguranje za 7 dana u tjednu. Str. 27. Oko novelizacije radničkog socijalnog osiguranja.

Die Arbeiter-Versorgung svez. 11. str. 161.—166. Dr. Georg Wolff: Novosti iz područja obrtne higijene.

Arbeiterschutz br. 5. str. 49.—50. Dr. Alfred Krieger: Blagajničke apoteke u Poljskoj. Str. 52.—53. Karl Heinrich Küpper: O opsegu i osnovnim principima zaštitne tehnike. Str. 54.—55. Samouprava blagajna u zakonu o organizaciji blagajna.

Br. 6. str. 61.—64. Siegfried Taub: Borba protiv socijalnog osiguranja u Čehoslovačkoi. Str. 64.—66. August Marianek: Skrb za mladež bolesničkih blagajna. Str. 66.—69. Organizacija osiguranja namještenika.

Br. 7. str. 73.—74. Johann Smitka: Reforma prinosa u radničkom osiguranju. Str. 74.—77. Parlamentarna borba oko socijalnog osiguranja. Str. 77.—79. Novelizacija zakona o organizaciji bolesničkih blagajna. Str. 79.—80. Dr. Ferdinand Czerny: Potpore penzionog osiguranja u zakonu o osiguranju namještenika.

Br. 8. str. 85.—88. Matthias Eldersch: Radničko osiguranje u dalekoj budućnosti. Str. 89.—90. H. Fehlinger: Medjunarodno sravnjivanje socijalnog osiguranja.

Soziale Praxis und Archiv für Volkswohlfahrt br. 9. sp. 223.—224. Marija Hellersberg: Organizacija osiguranja neuposlenih i berze rada.

Br. 12. str. 301.—302. Rudolf Huppelsberg: Prinosne markice za osiguranje neuposlenih. Str. 303.—304. Pitanje dopustivosti vlastitih poduzeća bolesničkih blagajna.

Br. 13. Dr. Paul Fey: Skrb za bolesne javne namještenike.

Br. 14. str. 358.—363. Dr. Martha Ascher: Privatno osiguranje za slučaj bolesti u sadašnjosti sa osobitim obzirom na osiguranje srednjeg staleža.

Br. 15. str. 385.—386. Zakon o potporama i prinosima u osiguranju za slučaj iznemoglosti. Str. 386.—388. Socijalna izborna godina.

Digitized by Google

Volkstümliche Zeitschrift br. 6. str. 89.—90. H. von Frankenberg: Osiguranje kućnih sluga. Str. 90.—94. Fritz Dittmar: Socijalno osiguranje i stečajni postupak. Str. 94.—96. W. Boll: Osiguranje pomoraca za slučaj bolesti.

Br. 7. str. 105.—107. R. Gruber: Pojam i sadržaj osiguranja. Str. 107.—109. Fr. Kleeis: Poslovni izvještaji i statistike bolesničkih blagajna.

Schweizerische Zeitschrift für Volkswohlfahrt und Sozialpolitik svez. 4. str. 97.—112. Karl Franck: Neuposlenost i njeno suzbijanje, s osobitim obzirom na odnošaje u Njemačkoj.

Svez. 5. str. 150.—159. Karl Franck: Neuposlenost i njeno suzbijanje s osobitim obzirom na stanje u Njemačkoj (nastavak).

Svez. 7. str. 193.—207. Dr. Gotthelf Kuhn: Stanje skrbi za neuposlene u Švicarskoj.

La Vie Sociale en France br. 18. str. 277.—278. Socijalno osiguranje u Rusiji. Str. 278.—280. Dr. C. Chaveau: Finansijsko ravnovjesje socijalnog osiguranja (nastavak).

Br. 19. str. 304.—306. H. Robert Perdon: Povijest socijalnog osiguranja u Francuskoj.

Svepomoc br. 6. str. 81.—86. Dr. Evžen Štern: K novelizaciji socijalnog osiguranja. Str. 86.—87. Josef Beranek: O sanaciji rudarskog osiguranja. Str. 87.—88. František Hauf: Izjave o socijalnom osiguranju. Str. 88.—89. Frant. Hruška: Potreba legitimacije.

Br. 7. str. 97.—99. Dr. Jiri Pleskot: Može li biti poljodjelsko radništvo bez osiguranja. Str. 99.—101. Dr. Gallas: Poboljšati treba a ne pogoršati zakon 221. 24. Str. 101—103. Dr. Otto Kopecky: Istražna prijava. Str. 103.—104. Liječnici protiv pogoršanja socijalnog osiguranja.

Digitized by Google

Broj: 13.881/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu — u predmetu promjene nekih odredaba zakona o taksama.

Svim mjesnim organima.

Članom 89. Financijskog Zakona za buđetsku 1927./1928. god. snižena je stopa (postotak) takse za uговоре o kuповini i prodaji po vrednosti i to za kuповinu i prodaju pokretnih stvari od 2% na 1%, a za kuповinu i prodaju nepokretnih stvari od 6% na 4%.

Prema tome tarifalni broj 12. Zakona o Taksama počam od 1. aprila 1927. god. glasi:

»TBr. 12.: Za uговоре o kuповini i prodaji plaća se taksa po vrednosti i to:

a) za kuповinu i prodaju pokretnih stvari 1%;

b) za kuповinu i prodaju nepokretnih stvari 4%.«

Ove nove stope iz TBr. 12. Taksene Tarife Zakona o Taksama primjenjivaće se samo na one pravne poslove, koji su zaključeni — odnosno gdje je to potrebno od strane vlasti — odobreni, poslе 31. marta 1927. godine.

Dosljedno tome imade se dosadašnja 2%-tna odnosno 6%-tna (3%-tna polovična) taksa naplatiti u svim oniм slučajevima u kojima je pravni posao zaključen odnosno nadležno odobren do uključivo 31. marta 1927. god.

Gorња odredba člana 89. Financijskog Zakona za 1927./1928. god. tangira i TBr. 24. Taksene Tarife Zakona o Taksama, prema kojem se za građevinske uговоре ili uговоре o nabavkama, kojima se podužetnik obvezuje, da će za pogođenu cenu nabaviti kome izvjesnu stvar ili izvršiti kakav posao — plaća taksa po toč. a) TBr. 12 — dakle počam od 1. aprila 1927. god. sa 1% umjesto 2%.

Naravski, da i ovo vredi samo za one pravne poslove, koji buду zaključeni — odnosno nadležno odobreni — poslе 31. marta 1927. godine.

Za slučaj, da je pravni posao sklopljen poslije 31. marta 1927. na osnovu ponude građevinara, podužetnika, dobavljača, liferanta, preduzimača podnešene Uredu prije stupanja na snagu Financijskog Zakona za 1927./1928. godinu — naplatiće se prigodom isplate zaslužbine, kuповnine samo 1% u ime takse, a 1% zaprimiti u korist Ureda iz razloga, jer je građevinar, podužetnik, dobavljač, liferant, preduzimač i ovaj 1% takse ukalkulirao Uredu u cenu prigodom podnošenja ponude.

Što se priopćuje mjesnim organima na znanje, ravnanje i obdržavanje tim, da ostale odredbe ovđešnje okružnice od 8. maja 1924. broj: 10.264/1924. u predmetu primene Zakona o Taksama, te Taksenog i Pristojbinskog Pravilnika ostaju na snnazi u koliko nisu gorњim odredbama izmjenjene. (Radnička Zaštita VI., god. 1924., broj 5., strana 93—98.)

U Zagrebu, dne 19. aprila 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

Broj 14.685 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu — u predmetu oslobođenja novih zgrada i dogradnja od neposrednog poreza na zgrade.

Svim mjesnim organima

Član 81. Finansijskog Zakona za budžetsku 1927./1928. godinu sadržaje sljedeću odredbu:

»Nove zgrade u granicama reona opštine Grada Beograda, koje su podignute po odobrenju građevinskog odbora posle 1. novembra 1918. godine kao i sve nove zgrade koje se u buduće budu podigle, bez obzira na to kad je građenje otpočeto, oslobađavaju se neposrednog poreza na zgrade, kao i svih državnih i opštinskih prireza osim invalidskog poreza i to:

a) prizemne i jednospratne za vreme od 20 godina;

b) dvospratne, trospratne i višespratne za vreme od 30 godina.

Ako sopstvenici zgrada na već postojeće zgrade sa odobrenjem građevinskog odbora dozidaju nove spratove, onda će prinos od tih novopodignutih spratova biti oslobođen poreza za onoliko vremena, za koliko bi prema ovome članu bila oslobođena nova zgrada od tolikog broja spratova, da je podignuta na praznom zemljištu.

U svima ostalim mestima na području cele Kraljevine oslobađaju se od poreza na kućnu kiriju nove zgrade i delovi postojećih zgrada, koje se podignu po odobrenju građevinskih vlasti i to: u mestima preko 50.000 stanovnika na 20 godina; u mestima preko 20.000 stanovnika na 15 godina, u ostalima na 10 godina.

Pravo na oslobođenje ostvaruje se posebnom molbom, koja se ima podneti u roku od 30 dana, od dana kad je izdana dozvola za upotrebu, a ako upotreba usledi ranije oddana stvarne upotrebe.

Od istog dana računaće se i početak oslobođenja.

Oslobođenje skraćuje se za dvostruko onoliko vremena, za koliko je molba kasnije podnešena.

Sve one građevine u oblastima za koje posle prestanka odredaba ozakonjene uredbe o pomaganju produkcije stanova ne postoji pravo na poresko oslobođenje od poreza na kućnu kiriju, naknadno se oslobađavaju od plaćanja ovog poreza u gornjim granicama i po istim uslovima, ako sopstvenici tih zgrada zatraže to oslobođenje u roku od 45 dana od dana kad ovaj zakon stupi na snagu.

Sve ostale odredbe postojećih zakona o oslobođenju novih gradnja u koliko nisu ovim izmenjene ostaju i dalje na snazi«.

Gornje se priopćuje mjesnim organima Središnjeg Ureda za osiguranje radnika znanja i ravnanja radi sa niže navedenim objašnjenjem i uputom.

Neposredni porez na zgrade nosi u svakoj pokrajini poseban naziv, jer još uvek imademo u našoj Kraljevini na snazi pet raznovrsnih poreznih sistema odnosno poreznih zakonodavstva.

Na području Hrvatske, Slavonije, Medjumurja, Prekomurja, Banata, Bačke i Baranje zove se kućarina (najamna ili razredna).

Na području Bosne i Hercegovine naziva se porez po kiriji i zgrada (kućna najamnina).

Na području Slovenije i Dalmacije, ostrvu Krk i Kastavskoj Općini — zove se porez kućni po kiriji (najamnina) i porez kućni po klasama (razredna kućarina).

Na području Srbije i novim oblastima Srbije i Crne Gore po ratu godine 1912./1913. naziva se porez na zgrade.

Porezno oslobođenje uopće može biti dvovrsno:

A. Stalno.

B. Privremeno (iznimno ili izvanredno),

Digitized by Google

Ad A. S t a l n o oslobođenje od poreza na zgrade pripada po poreznim zakonima zgradama zbog njihovog opredeljenja (svrhe) tako dugo, dok to opredelenje (svrha) traje.

Prema tome je potrebno, da za stalno porezno oslobođenje postoje tri uvjeta:

a) da je ustanova zakonom ustrojena;

b) da je oslobođenje ograničeno lih na prostorije, koje služe isključivo za uredske svrhe (ne za stan).

Ne pripada primjerice oslobođenje onim delovima uredske zgrade, koji su izdani trećim licima pod kiriju ili koji su izdani za stan uredskim namještenicima — izuzev one delove, koji su uredskim namještenicima ustupljeni b e s p l a t n o kao stan u naravi.

c) da odnosna ustanova obavlja javne fukcije.

Zgradama i zavodima, koji su vlasništvo ustanova radničkog osiguranja — u koliko služe svrhama radničkog osiguranja — priznaje Zakon o Osiguranju Radnika u §-u 189. takovo stalno porezno oslobođenje od s v i h državnih i samoupravnih (gradskih, općinskih i t. d.) nameta, poreza, prireza i pristojba.

Zahtjev za ovakovo stalno porezno oslobođenje treba nadležnoj finansijskoj vlasti samo prijaviti, a ako bi finansijska vlast razrezala porez na zgrade iza onih delova vlastite zgrade, koji služe isključivo za uredske svrhe valja podneti žalbu.

Pozivaju se stoga mjesni organi Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, koji imadu svoje uredske prostorije u zgradama Središnjeg Ureda za osiguranje radnika — bilo novosagrađenim, bilo u kupljenim, te adaptiranim — da vode tačnu kontrolu o tom, da li im možda finansijske vlasti ne razrezuju poreze i na one delove vlastite uredske zgrade, koji po §-u 189. Zakona o Osiguranju Radnika uživaju stalno porezno oslobođenje. U jesnom slučaju imadu mjesni organi podneti u ime Središnjeg Ureda za osiguranje radnika nadležnoj finanasijskoj vlasti prijavu za priznanje stalnog oslobođenja zgrade od poreza pozivom na § 189. Zakona o Osiguranju Radnika, a protiv eventualnog razreza poreza predložiti zasebno žalbu nadležnoj finansijskoj vlasti.

Pripominje se ovdje, da stalno porezno oslobođenje pripada od vremenna, kada za isti nastupi okolnost, koja ustanovljuje stalno porezno oslobođenje (opredelenje zgrade), te dan prijave nije odlučan, a i sama kasna prijava nema nikakovih pravnih posljedica kao što je to kod privremenog poreznog oslobođenja, o kojem niže govorimo.

Stalno porezno oslobođenje prestaje onog časa, kada prestane poraba (svrha), koja ustanovljuje oslobođenje odnosno kad prestane opredeljenje (svojstvo) zgrade.

Promeni li se opredelenje zgrade i zgrada postane podvržena oporezovanju — na pr. uredovne prostorije vlastite zgrade se adaptiraju za stanove — mora se ova činjenica odmah nadležnoj finasijskoj vlasti prijaviti, jer se propuštaj prijave kazni globom.

Ad B. P r i v r e m e n o oslobođenje od poreza na zgrade pripada za stanoviti broj godina na osnovu zakona o novim zgradama i dogradnjama, te je to samo jedna zakonska privremena pogodnost za promicanje gradnje.

Privremeno porezno oslobođenje proteže se na sve prostorije zgrade, dakle i na one delove vlastite zgrade, koji su iznajmljeni (dani pod kiriju).

Zgrade privremenog značaja ili takove, koje mogu postojati samo do stanovitog roka, ne mogu dobiti privremeno porezno oslobođenje.

Privremeno porezno oslobođenje postoji nepromenjeno sve dotle, dok ne izmine vreme za koje je podeljeno, te prestanak tog privremenog poreznog oslobođenja ne treba finansijskoj vlasti prijaviti.

Postojanje stalnog poreznog oslobođenja ne isključuje, da se moli i podelenje privremenog poreznog oslobođenja t. j. za zgradu, koja imade zbog svog opredeljenja stalno porezno oslobođenje, može se podeliti istovremeno i privremeno porezno oslobođenje. Isto je potrebno moliti iz razloga što uvjeti stalnog poreznog oslobođenja (svrha, opredelenje, svojstvo zgrade) mogu prestati, te onda stupa odmah na snagu privremeno porezno oslobođenje, ako nije već uopće

Digitized by Google

izminulo vreme za koje je privremeno oslobođenje podeljeno. (Na pr. u vlastitoj uredskoj zgradi se dosadanje uredske prostorije preudese za stanove).

Za privremeno porezno oslobođenje treba podneti molbu nadležnoj finansijskoj vlasti u odredjenom roku, jer kasno podnešena molba ima tu posljedicu da se vreme privremenog poreznog oslobođenja skraćuje za dvostruko onoliko, koliko je molba zakašnjeno predana.

Molbi za podelenje privremenog poreznog oslobođenja treba priložiti:

a) građevnu dozvolu;

b) načrt zgrade ili onih prostorija (kod dogradnje) za koje se privremeno porezno oslobođenje moli;

c) stanbenu dozvolu.

Ove priloge se preporuča molbi priklopiti u prepisu, jer finansijske vlasti priloge ne vraćaju, već isti ostaju u aktima.

Privremeno porezno oslobođenje odnosi se redovito samo na državni neposredni porez na zgrade, a ne i na ostale državne prireze, invalidski porez, općinske (gradske) namete i prireze, samoupravne (oblasne, sreske i t. d.) prireze, koji se svi razrezuju na osnovu oslobodenog ali idealno razrezanog državnog neposrednog poreza na zgrade.

Dosljedno ovome razrezuje se neposredni porez na zgrade, koje su vlasništvo Središnjeg Ureda za osiguranje radnika samo iza onih delova, koji su izdani pod kiriju trećim licima odnosno za stan uredskim namještenicima — sa svim državnim, općinskim (gradskim) i samoupravnim prirezima, te invalidskim porezom ako je vreme za koje je privremeno porezno oslobođenje izdano, već isteklo.

Postoji li privremeno porezno oslobođenje još uvek — oslobođeni su pod kiriju izdani delovi vlastite zgrade samo od neposrednog poreza na zgrade i t. zv. komorskog (vojno-komorski) prireza, a ostali državni, općinski (gradski) i samoupravni prirezi, te invalidski porez se razrezuju na osnovu idealnog oslobođenog poreza na zgrade.

Prema čl. 82. Finansijskog Zakona za 1927./1928. godinu — izuzetno od zakonskih propisa u pojedinim oblastima Kraljevine — na razrezane sume neposrednog poreza na kućnu kiriju faktičnu ili ocenjenu ne mogu općinski prirezi biti veći od 200%, a ostali samoupravni s v a k i od 25% prireske osnovice. Ovom odredbom mogu se koristiti obveznici samoupravnih prireza za 1926. godinu od kojih do sada nije izvršena naplata prireza.

U Z a g r e b u, dne 21. aprila 1927.

Generalni direktor u z.:
Albin Bauer v. r.

Broj: 8.994/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу у предмету ингеренције председника месних органа у послове администрације.

С в и м м е с н и м о р г а н и м а.

Министарство Социјалне Политике својим актом број 2.355/IV. од 11. марта 1927. доставило је овом уреду следеће решење:

»Министарство Социјалне Политике прегледало је записник седнице председништва окружног уреда за осигурање радника у Б... одржане 3. јануара 1927. год., па је нашло да је одлука по тач. 2. поменуте седнице, о томе, да председник има право непосредно општити и издавати наређења службеницима подређеним управнику неправилна и на законским прописима незасновања. Председник равнатељства је члан самоуправе и његова права и дужности утврђене су законом и статутом. Осим тога што председава и руководи седницама самоуправних органа, он у смислу главе V. статута врши надзор у ко-

Digitized by Google

лико се одредбе закона и прописа извршују, те може у том циљу контроле ради — захтевати извештаје. Али не само да председник не може издавати наређења нижим службеницима да му непосредно подносе извештаје (§ 183. Службеног Правилника) већ никакве врсте наређења (акта управног карактера) не може издавати нити ни равнатељу, јер овај има извршавати само одлуке самоуправних органа. Члановима ових органа, као ни председнику никаква ингеренција у пословима администрације није дозвољена, јер исту води на своју одговорност само равнатељ, а по одредбама Закона и Статута (§ 135. Закона о Осигурању Радника).

С обзиром на изложено и § 182. Закона о Осигурању Радника Министарство ништи овај закључак окружног уреда за осигурање радника у Б.... и позива Средишњи Уред да у овом смислу изда наређење свима самоуправним телима својих месних органа за стриктно придржавање.

По наредби
Министра Социјалне Политике
За начелника
Инспектор:
Инг. Сл. Маршићанин в. р.«

Што се саопштава месним органима ради знања и управљања.

У Загребу, дне 22. марта 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Broj 14.354 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu — u predmetu oporezivanja prinadležnosti dnevničara Središnjeg Ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa.

Svim mjesnim organima

Član 86. Finansijskog Zakona za 1927./1928, god. sadrži slijedeće:

»Dok se ne počne sa razrezom poreza po novom zajedničkom zakonu o neposrednom porezu za celu Kraljevinu — svi državni činovnici, oficiri i ostali službenici — sem telesnih radnika — kao i lica, koja primaju od države penziju, pomoć, invalidu, plaćaće na ime neposrednog poreza i svih prireza sem invalidskog i komorskog i to:

a) Aktivni na osnovnu i položajnu platu, a svi ostali na penziju odnosno pomoć — bez dodatka na skupoću po ovoj skali:

1. Činovnici, oficiri i službenici van kategorije 5%.
2. Činovnici, oficiri i službenici u kategorijama 4%.
3. Zvaničnici, podoficiri i služitelji 3%.

b) Ispušteno.

c) Dnevničari uposleni na kancelarijskim poslovima od ukupnih prinadležnosti 3%«.

Što se priopćuje svim mjesnim organima na znanje i ravnanje.

Gornjom odredbom ne dira se dosadanje oporezovanje prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa, već se samo mjenja porezni temelj i porezna stopa glede oporezovanja prinadležnosti dnevničara. Stoga se ovom okružnicom mjenja ovdješnja okružnica od 27. januara 1927. broj 41.174 — 1926. u predmetu oporezovanja prinadležnosti namještenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa (Vidi Radnička Zaštita IX., 1927. g., broj 2. strana 118.—122.) samo u onom djelu, koji govori o oporezovanju dnevničara.

Digitized by Google

Dosljedno tome će se počam od 1. aprila 1927. godine prinadležnosti dnevničara oporezovati tako, da se u porezni temelj uzmu cjelokupne njihove prinadležnosti (dnevnica i mjesni dodatak), a neposredni porez odmjeri sa 3%.

Na raspisani (neposredni) porez odmjeruje se i dalje invalidski porez i komorski prirez, koji su određeni specijalnim zakonima.

U Zagrebu, dne 19. aprila 1927.

Generalni direktor:
u. z.
Albin Bauer v. r.

Broj: 10.017/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu ustanovljenja granice opterećenja u smislu §§ 50. i 238. Statuta.

Svim mesnim organima.

Predsjedništvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na sjednici svojoj od 2. aprila t. g. zaključilo je na osnovu prosječnog broja članova osiguranih u god. 1926., da granica opterećenja u smislu §§-a 50. i 238. Statuta važi nepromijenjeno kako je objavljena okružnicom Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 23. aprila 1926. broj 34.464/1926. i dalje do 31. marta 1928. god., jer gledom na prosječni broj osiguranih članova kod pojedinih mjesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u dosadanjoj kategorizaciji ne nastaje nikakova promjena. (Vidi: Radničku Zaštitu godište VIII. godina 1926. dvobroj 5. i 6., strana 295.)

Što se priopćuje svim mjesnim organnima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na znanje i ravnanje.

У Загребу, дне 7. априла 1927.

Генерални директор: у з.
Бауер в. р.

Broj 11.303 — 1927.

OKRUŽNICA

u predmetu tumačenja okružnice Središnjeg Ureda za osiguranje radnika od 8. februara 1927. broj 38.968 — 1926. u pogledu zaračunavanja ovršnih troškova po §-u 41. Z. O. R.

Svim mesnim organima.

Na upit jednog mjesnog organa Središnjeg Ureda za osiguranje radnika kako se imame tumačiti okružnica Središnjeg Ureda za osiguranje radnika od 8. februara 1927. broj 38.968 — 1926. (Radnička Zaštita od god. 1927. strana 127.) priopćuje se mjesnim organima slijedeće:

I. Na 6% zateznih kamata godišnje, imaju mjesni organi pravo od dana dospjetka do dana uplate dužnog prinosa, u svakom slučaju bez obzira na to, dali prinose ovršno utjeruju sami po vlastitom ovrhovoditelju ili putem političke ili sudske vlasti.

II. Ako dužne prinose ovršno utjeruju mjesni organi po vlastitom ovrhovoditelju, mogu u svoju korist, a na teret poslodavaca zaračunati u ime ovršnih troškova isti % od dužne svote, koji u smislu financijskog zakona mogu zaračunavati političke i ostale državne vlasti za ovršno utjerivanje državnog poreza i ostalih javnih daća.

Digitized by Google

III. Ako mjesni organi sami provađaju i dražbu zapljenjenih stvari, mogu u svoju korist, a na teret poslodavca zaračunati isti % od dužne svote u ime dražbenih troškova, koji u smislu financijskog zakona mogu zaračunati na teret dužnika političke i ostale državne vlasti, kada dražbuju zaplenjene stvari radi dužnog državnog poreza ili drugih javnih daća.

Ako mjesni organi ne provađaju sami i dražbu zapljenjenih stvari, onda ne mogu u svoju korist zaračunati dražbene troškove, već ih može zaračunati u svoju korist ona vlast, koja dražbu provađa.

IV. Ako mjesni organi dužne prinose ne utjeruju ovršno po vlastitom ovrhovoditelju, već ih utjeruju putem političkih ili sudskih vlasti, i ako su prema propisima ili običajima dotičnih vlasti prisiljeni za svakog dužnika predložiti poseban ovršni predlog ili ovršnu molbu (kao što je to slučaj u Sloveniji) onda za svaki ovršni predlog, odnosno za svaku takovu ovršnu molbu mogu zaračunati u svoju korist, a na teret poslodavca u napred spomenutoj okružnici Središnjeg Ureda za osiguranje radnika predviđeni iznos od D 25.— sa naslova troškova naplate i ništa više.

V. Ako mjesni organi dužne prinose na ovršno utjerivanje iskažu političkim vlastima sumarno ovršnim iskazom, propisanog okružnicom Središnjeg Ureda za osiguranje radnika od 5. augusta 1922. broj 1407 — 1922. (Radnička Zaštita od god. 1922. strana 271.—272.) onda u svoju korist a na teret poslodavca sa naslova ovršnih i dražbenih troškova ne mogu ništa zaračunati.

U Zagrebu, dne 4. aprila 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Broj: 10.630 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету дознаке убратих прireза за берзу рада.

Свим месним органима.

Како се из преписа текућих рачуна (формулар X.) констатује, да већи део месних органа дугују на рачуну убратог прireза за берзе рада веће своте, а да се нису придржавали наше окружнице Број 23.440/1924. (Радничка Заштита из 1924. страна 294.—298.), то се позивају ти месни органи, да уз личну одговорност равнатеља у року од 14 (четрнајст) дана дозначе све убрате прireзе за берзу рада Државној Хипотекарној Банци Београд, у корист Рна Средишњег Уреда за Осигурање Радника, те да нас о извршењу обавесте.

У Загребу, дне 23. марта 1927.

Генерални директор: у з.
Албин Бауер в. р.

Broj: 12.566 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету промјене окружнице Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 24. фебруара 1924. број 3.843/1924. (Радничка Заштита од год. 1924. страна 35.)

Свим месним органима.

На упит једног месног органа дали се у окружници овог уреда од 22. фебруара 1924. број 3.843/1924. наведени мјесечни принос за случај болести од

Digitized by Google

Дин 10.80, који се плаћа на терет управних трошкова Окружног Уреда за Осигурање Радника и Средишњег Уреда за Осигурање Радника имаде и надаље плаћати за службенике и пензионере Окружних Уреда и Средишњег Уреда унаточ тога што је окружницом Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 18. марта 1927. број 9.186/1927. повишен принос за добровољно осигурање, који је наведен у §-у 197. Статута, приопћује се слиједеће:

Оекружница Срдишњег Уреда за Осигурање Радника од 22. фебруара 1924. број 3.843/1924. миења се онамо, да почевши од 1. априла 1927. сваки Окружни Уред и Средишњи Уред плаћа за сваког појединог службеника мјесечни принос од **Дин 13.50** на терет својих управних трошкова. Исто вреди и за пензионере Средишњег Уреда за Осигурање Радника.

Што се овим мјесним органима знања и извршења ради приопћује.

У З а г р е б у, дне 10. априла 1927.

Генерални директор: у з.
Албин Бауер в. р.

Broj 11.197 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu uputstva za likvidaciju putnih troškova inspektorima rada.

S v i m m e s n i m o r g a n i m a i s v i m i n s p e k c i j a m a r a d a,

U vezi okružnice ovog ureda broj 4354 — 1927. od 4. februara 1927. po predmetu saradnje Inspekcije rada i Središnjeg i Okružnih Ureda za osiguranje radnika izdaju se u pogledu povratka putnih troškova inspektorima rada, kad budu putovali u smislu spomenute okružnice, slijedeća uputstva:

Za likvidaciju putnih troškova inspektora rada važi Uredba DR Br. 96.000 od 30. septembra 1920. i dopuna toj Uredbi KDR br. 121.400 od 1. oktobra 1923. Isti propisi važe u smislu rešenja Ministarstva Socijalne Politike od 27. novembra 1922. broj 9267/IV. za inspektore rada i onda kad putuju po poslovima ureda za osiguranje radnika. U smislu ovih propisa imadu Okružni Uredi postupati ovako:

1. Inspektor rada predložiće putni račun onom uredu koji ga je pozvao, te će ga taj ured pregledati i obrediti. Za ovakove putne račune nisu nadležna Državna Računovodstva, Mesne Kontrole i t. d. nego ih imadu rešiti samostalno okružni uredi.

U slučaju spora inspektora rada i okružnog ureda radi trajanja vremena provedenog na putu ili primjenjivanja ove ili one tarife i t. d. dostaviće se putni račun Središnom uredu, koji će spor rešiti.

2. Inspektor Rada, kad bude pozvan na putovanje ima pravo na avans kod Okružnog ili Središnog ureda do visine svote, koja će putovanjem nastati.

3. Dnevnice, koje dolaze u obzir za inspektore rada su 65 i 75 Din ove se imadu isplaćivati za svakih punih 24 časa; ostatak veći od 12 časova računa se kao cela dnevnica.

Svaki Inspektor Rada predložiće jedanput za svagda okružnom uredu ili Središnom uredu pri prvom putnom računu i uverenje Inspekcije Rada o dnevnici i klasi na željeznici koja mu pripada, te će se na osnovu ovog uverenja i u buduće obredjivati putni računi.

4. Kod putovanja državnom željeznicom pripadaju Inspektoru rada troškovi za brzi i putnički voz i to polovicu I. ili II. klase, koja već odgovara njegovom činu, što će se iz pre spomenutog uverenja konstatovati, a kod putovanja lađom uvek I. klasa.

5. Za iznos, eventualno prenos i iznos prtljage u željezničke kola ili lađu pripada inspektoru rada pristojba po tarifi t. j. po 5 dinara.

6. Za podvoz od stana ili hotela do željezničke ili parobrodarske stanice i obratno kao i podvoz u spojnim stanicama kad je parobrodarska od željezničke

Digitized by Google

stanice ili obratno udaljena, pripada inspektoru rada podvoz po službenoj tarifi gdje takova postoji (kao u većim mestima Ljubljana, Zagreb, Beograd i t. d.). Za ona pak mesta, gdje tarife nema, plaćaće se danju, računajući od 6 do 18 časova po 30 dinara a noći računajući od 18 do 6 časova po 60 dinara.

7. Fijakerine plaćaće se Inspektoru od uredskih prostorija i u slučajevima kad mesto u kojem imade da obavi službeni posao nije udaljeno više od 2 kilometra. Fijakerina računaće se po tarifi ili u pomanjkanju ove kao pod t. 6.

8. Kad se za vreme službenog putovanja ne može putovati parobrodom ili željeznicom usled nedostatka ovih prevoznih sredstava pripada naknada troškova za prevoz po kilometru po D 6.—.

Pozivaju se mesni organi, da se pridržavaju predjnjih propisa i da uvek ekspeditivno rešavaju ovakove predmete.

U Z a g r e b u, dne 16. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 1.394 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osigurање Radnika o zabrani primanja u službu lica, koja nisu regulisala vojnu obavezu.

S v i m m e s n i m o r g a n i m a.

Zapaženo je pigodom odobrenja izbora pojedinih službenika okružnih ureda, da se među istima još uvjek nalaze mušk a lica, koja nisu pridonijela doka z, da su regulisala vojnu obvezu, to jest da su odslužila obvezani rok u stalnom kadru, dotično, da su od odslužења roka u kadru stalno ili privremeno oslobođena.

Poводom toga svraća se pozornost svima mjesnim organima, da se u smislu §-a 47. Zakona o ustrojstvu vojske u budуće ne smije primiti za službenika ureda, to jest za činovnika ili služitelja niједno lice, koje nije regulisalo vojnu obvezu, kako to § 47. Zakona o ustrojstvu vojske i mornarice propisuje.

Zaključeno u sjednici Upravnog Odbora Središnjeg Ureda od 1. aprila 1927. pod članom 259. sjedn. zapis.

У Z a g r e b u, dne 4. aprila 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Broj 10.664 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu povišenja prinadležnosti lekara-činovnika.

S v i m o k r u ž n i m u r e d i m a.

U vezi sa okružnicom od 5. marta 1927. broj 6995 saopćuje se okružnim uredima, da je Gospodin Ministar Socijalne Politike svojim riješenjem od 21. marta 1927. broj 2843 izmenio svoje ranije rešenje od 21. februara 1927. broj 239/IV. po pitanju odobrenja zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 14. decembra

Digitized by Google

1926. čl. 6. sjed. o povišenju prinadležnosti lekara-činovnika u toliko, što ova povišica ima da važi od 1. novembra 1926. a ne od 1. februara 1927.

O čemu se okružni uredi obavješćuju znanja i provedbe radi.

U Zagrebu, dne 28. marta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 4.021 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osigurање Radnika u predmetu davanja stručnih mišljenja za izvršenje izvjesnih nabavaka ili za ugovarање odnosno obavljање izvjesnih poslova.

Svim mesnim organima.

Ministarstvo Socijalne Politike, odjeljenje za zaštitu radnika, dostavilo je ovamo akt Z. P. Broj 1.122/IV. od 1. februara 1927. godine sledeće sadržine:

»U poslednje vreme primetio sam, da mnoga ravnateljstva okružnih ureda za osigurање radnika za izvršenje izvesnih nabavaka ili za ugovarање odnosno obavljање izvesnih poslova pretходno traže stručna mišljenja i da u tom cilju obrazuju čak i komisije, koje su obično i gotovo uvek sastavljene od članova ravnateljstva ili nadzornog odbora. Pa kako je nezgodno a i necelisходno, da članovi samoupravnih organa okružnih ureda po izvesnim predmetima i rešavaju i daju pretходno stručna mišljenja, to na osnovu §-a 178. Zakona o Osigurању Radnika, — Naređujem: da stručna mišljenja po napred pomenutim pitanjima, a za slučaj da je to neopходno potrebno za ured, mogu davati samo zaklета stručna lica, koja nisu članovi samoupravnih organa.

O predњem naređenju neka Ured obavesti sve svoje mesne organe.«

Što se saopćuje svim mjesnim organima pozivom, da se u buduće najstroже drže predњeg rješenja Ministarstva Socijalne Politike.

U Zagrebu, dne 22. marta 1927.

Generalni direktor: u z.
Bauer v. r.

Broj 9.186 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu promjene §-a 197. Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mesnih organa.

Svim mesnim organima.

Zaključkom ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 30. oktobra 1926. čl. 45. sjedničkog zapisnika odobrenog rešenjem Ministarstva Socijalne Politike od 16. marta 1927. broj 1.645/1926. — IV. promjenjen je § 197. Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mesnih organa kako slijedi:

Drugi stav (alineja) spomenutog §-a imade glasiti:

»Nedeljni prinos u obaveznom osiguranju za slučaj nesreće ustanovljen je jedinstveno za čitavu zemlju, a na osnovu §-a 34. zakona, prinosnom tarifom odre-

Digitized by Google

danom u §-u 10. provedbene naredbe sa 30% obezbedjene nadnice za svaki postotak opasnosti, kojim je posao uvršten u razred opasnosti«.

Promjena ovog stava vrijedi u smislu §-a 3. Naredbe Ministarstva Socijalne Politike od 18. februara 1925. U broj 86/1925., počevši od 1. januara 1925. godine.

Treći stav spomenutog §-a imade glasiti:

»Mesečni prinos u dobrovoljnom osiguranju iznosi:

a) za slučaj bolesti:

za lica pomenuta u §-u 13. a) i b) Provedbene Naredbe 13 dinara 50 para;
za lica pomenuta u §-u 13. b) do d) Provedbene Naredbe 18 dinara;
za poslodavce sa najviše 2 šegrta 37 dinara 50 para;
za poslodavce sa više od 2 šegrta 75 dinara;
za lica pomenuta u §-u 13. e) — 1½-struki iznos obezbeđene nadnice;

b) za slučaj nesreće:

od svakog postotka opasnosti 1.565% jednodnevne obezbeđene nadnice mesečno, a za one, koji nisu ujedno osigurani i za slučaj bolesti, 1.878%, to jest:

za lica pomenuta u §-u 13. b) do d) Provedbene Naredbe 18 para, odnosno 22 para;

za poslodavce sa najviše 2 šegrta 38 para, odnosno 45 para;

za poslodavce sa više od 2 šegrta 75 para, odnosno 90 para od svakog postotka, kojim je posao uvršten u razred opasnosti«.

Ova izmena stupa na snagu danom 1. aprila 1927. godine.

Prednje se mesnim organima znanja i ravnanja radi priopćuje time, da napred navedene promjene Statuta u svojim primjercima Statuta provedu.

U Zagrebu, dne 18. marta 1927.

Generalni direktor:
u. z.
Bauer v. r.

Broj: 10.493 — 1927.

Ново суђење због проневерења.

Код кумановског првостепеног суда суђен је 15. марта 1927. због проневјерења бивши привремени чиновник Окружног Уреда за Осигурање Радника у Скопљу Боривоје Нишлијевић на десет година робије и да надокнади 34.000.— динара колико је у својству водитеља експозитуре у Куманову проневјерио уредског новца.

У Загребу, дне 26. марта 1927.

Генерални директор: у з.
Бауер в. р.

КРАЉЕВИНА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА, МИНИСТАРСТВО СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ. ОДЕЉЕЊЕ ЗА ЗАШТИТУ РАДНИКА.

Број: 1.123/IV. 1. фебруара 1927. год. Београд.

Средишњем Уреду за Осигурање Радника.

Загреб.

На основу § 181. Статута Средишњег Уреда равнатељства окружних уреда могу стално или од случаја до случаја поверити посебне послове из свог делокруга посебним одборима, који су састављени из извесног броја чланова равнатељства, а који пак могу доносити пуноважне закључке у име равнатељства уреда, и то само једногласно.

Digitized by Google

Приликом надзора рада месних органа Средишњег Уреда, као и приликом прегледа записника ових месних органа, Министарство је приметило, да извесни окружни уреди и сувише широко искоришћавају овај пропис Статута, установљавајући често овакве одборе и без икакве стварне потребе.

Па како се ови посебни одбори баве питањима, за чија би решења била потребна материјална и морална одговорност целог равнатељства уреда, а не само чланова ужег одбора, који би евентуално у току извесног периода времена напустили не само чланство у одбору, него и у равнатељству, то на основу § 178. Закона о Осигурању Радника, — Наређујем: да месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника могу оснивати посебне одборе у смислу прописа § 181. Статута Средишњег Уреда само у случајевима када за то постоји стварна потреба и да овакве одлуке могу постати пуноважне тек након одобрења од стране равнатељства Средишњег Уреда односно овог Министарства.

Помоћник
Министра Социјалне Политике
П. Протић в. р.

Број: 4.022 — 1927.

Свим месним органима.

Приопћује се у смислу Закључка Управног Одбора Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 1. априла 1927. чланак 258. сјед. записника на знање и извршење.

У Загребу, дне 9. априла 1927.

Генерални директор: у з.
Др. **Хелебрант** в. р.

Broj 6823 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu — u predmetu plaćanja 6%-tnih zateznih kamata na sve neplaćene opskrbne račune vlastitih lječilišta, oporavilišta ili sanatorija.

Svim mjesnim organima SUZOR-a.

Upravni odbor ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na sjednici svojoj od 1. aprila 1927. donio je zaključak, da okružnica Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 31. decnmbra 1926. broj 36.739/1926. u predmetu plaćanja 6%-tnih zateznih kamata na sve opskrbne račune lječilišta »Brestovac« važi od 1. aprila 1927. za neplaćene opskrbne račune svih ostalih vlastitih lječilišta, oporavilišta ili sanatorija, Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili njegovih mjesnih organa, kojima je 30-dnevni rok plaćanja istekao 31. marta 1927. godine.

Ovom se odredbom ne mijenja okružnica Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 14. juna 1924. broj 14.452/1924. u predmetu predujmova Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Sarajevu na račun opskrbnine za liječenje članova mjesnih organa Središnjeg Uredi za Osiguranje Radnika u oporavilištu »Kasindol« (Radnička Zaštita VI. godište; 1924. god., broj 6. i 7. strana 186.).

Što se saopćuje svim mjesnim organima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na znanje i ravnanje, te obdržavanje, a u vezi okružnice Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 31. decembra 1926. broj 36.739 — 1926. (Vidi: Radnička Zaštita 1927. god. broj 1. strana 36.).

U Zagrebu, dne 5. aprila 1927.

Generalni direktor:
u. z.
Bauer v. r.

Digitized by Google

Број: 4.906 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

о потреби строге контроле послодаваца и исправној пријави радника на осигурање.

Свим месним органима.

Вршењем контроле по окружним уредима опажено је, у више случајева, да се не проводи довољна контрола послодаваца над пријављивањем чланова, а нарочито да се не пази на исправност навода пријаве код пријављивања радника на осигурање. Ово питање расправљено је на седници Управног Одбора Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу дне 2. фебруара 1927., па је под чланком 74. закључено, да се изда Правилник о контроли послодаваца и исправној пријави радника на осигурање. Пошто ради разних месних прилика и околности није за сада могуће уредити јединствени Правилник у том предмету, позивају се сви месни органи, да на основу § 139. Закона о Осигурању Радника точка 1. а) најстроже контролишу послодавце у вршењу пријавне дужности. Тим у вези имаду сви месни органи у властитом делокругу и на основу властитог искуства израдити предлоге, на који начин и како би се најлакше могла организовати контролна служба и тко би је вршио. О тому се има поднети извештај Средишњем Уреду у року од 2 мјесеца иза издања ове окружнице.

У Загребу, дне 28. марта 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Broj 13.882 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu — u predmetu plaćanja poreza priznanicama, koje su izdane na zadržanih 20% krunskih novčanica prilikom njihovog žigosanja.

Svim mesnim organima.

Članom 34. Financijskog Zakona za budžetsku 1927./1928. godinu određeno je sledeće:

»Za dugovanu porezu primaće državne blagajne od 1. aprila 1927. god. mesto gotovog novca priznanice, koje su izdate na zadržanih 20% krunskih novčanica prilikom njihovog žigosanja, a koje glase na sume manje od 1.000.— Kruna. Ove priznanice za plaćanje dugovane poreze primaće se samo od onih lica i naslednika, kojima su bile izdate od strane nadležnih organa, koji su vršili žigosanje i obustavu.

Ministar Financija propisaće bliža uputstva za izvršenje ove zakonske odredbe«.

Što se priopćuje svim mjesnim organima — na znanje i ravnanje tim, da sa gorespomenutim priznanicama — u koliko ih imade — podmiruju neposredne poreze iza prinadležnosti uredskih namještenika ili poreze propisane iza prostorija iznajmljenih trećim licima u uredskim zgradama.

U Zagrebu, dne 19. aprila 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

Broj 2925 — 1927.

Na osnovu zaključka ravnateljstva ovog ureda od 26. marta 1927. raspisuje se za grad Dubrovnik:

NATJEČAJ

za jedno mjesto liječnika-činovnika opće medicine u drugom plaćevnom razredu prvog stepena.

Godišnja beriva iznose D 30.000.— (tridesethiljada) sa eventualnim dodatkom za članove obitelji po D 1.800.— godišnje za svakog člana — ali najviše za četiri člana.

Uslovi namještenja jesu ovi:

1. da je molioc državljanin Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i da poznaje hrvatski ili srpski ili slovenski jezik;
2. da ima tjelesnu, umnu i moralnu sposobnost za ovu službu, te da ne boluje od tuberkuloze;
3. da nema više od 40 godina života— osim ako je prije bio u službi Središnjeg Ureda odnosno, kojeg od Okružnih Ureda ili kojeg zavoda za socijalno osiguranje u državnoj službi ili kojoj drugoj javnoj službi;
4. da nije pod starateljstvom ili stečajem; pod istragom za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja, te da nije osudom redovnog suda pravomočno sudjen za gornje zločinstvo ili prestup i da nije osudjen na gubitak službe odnosno političkih prava;
5. da nije otpušten iz službe Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odnosno kojeg zavoda za socijalno osiguranje, državne ili koje druge javne službe;
6. da ima diplomu cijelokupnog liječništva i opće pravo vršenja prakse u Kraljevini SHS.;
7. da nije u državnoj ili kojoj drugoj službi stalno namješten t. j. sa pravom na mirovinu.

Uz molbu ima se priložiti krštenica, vjenčani list, liječnička diploma, uvjerenje o pravu vršenja prakse, svjedodžba o zdravlju i regulisanju vojne obveze.

Sva ostala prava i dužnosti uredjena su u Službenom Pravilniku liječnika-činovnika.

Svojeručno pisane molbe sa potrebnim dokumentima imaju se predati potpisanom uredu do uključivo 31. maja 1927.

U Dubrovniku, dne 1. aprila 1927.

Okružni Ured za Osiguranje Radnika u Dubrovniku.

Broj 13.318 — 1927.

NATJEČAJ.

Na temelju zaključka predsjedništva ovoga ureda od 14. aprila 1927. toč. 327. sjedničkog zapisnika, raspisuje ovaj ured natječaj za popunjenje jednog mjesta liječnika-činovnika za opću praksu sa sjedištem u Sisku u II. plaćevni razred.

Plaćevni stepen biranoga kandidata utvrditi će se prigodom izbora kandidata zaključkom ravnateljstva o priznanju godina službe u smislu ustanova »Pravilnika lekara-činovnika Središnjeg ureda za osiguranje radnika«.

Prednost imadu u smislu odredaba citiranoga pravilnika liječnici, koji su u službi radničkog osiguranja, odnosno, koji su u takvoj službi već stajali.

Vlastoručno pisane molbe obložene sa svim potrebnim ispravama (domovnicom, krsnim listom, liječničkom svjedodžbom o zdravlju natjecatelja, svjedodžbom o pravu vršenja opće prakse, svjedodžbom o dosadašnjem službovanju i ponašanju, eventualno vjenčanim listom i krsnim listovima djece, potvrdu, da je natjecatelj član liječničke komore svojega područja, dokazom, da je udovoljio svojoj vojnoj obavezi) imadu natjecatelji predati ovom uredu najkasnije do 23. maja 1927. do 12 sati o podne.

U Zagrebu, dne 22. aprila 1927.

Okružni ured za osiguranje radnika u Zagrebu.

Digitized by Google

Prilog „Radničkoj Zaštiti“.

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po nadničnim razredima

Nadnični razredi	Poprečni broj osiguranih članova, god. 1926. u mjesecu:							
	Oktobar (Listopad)				Novembar (Studeni)			
	muških i ženskih		muških		muških i ženskih		muških	
	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %
I.	34.124	6·84	27.671	5·55	34.517	6 91	27.909	5·59
II.	621	0·12	416	0·08	614	0·12	415	0·08
III.	747	0·15	639	0·13	768	0·15	662	0·13
IV.	3.475	0·70	2.953	0·59	3.501	0·70	2.971	0·59
V.	29.342	5·88	28.014	5·61	29.505	5·90	28.143	5·63
VI.	6.796	1·36	5.914	1·19	6 839	1·37	5.938	1·19
VII.	6.656	1·33	5.136	1·03	6.781	1·36	5.201	1 04
VIII.	2.884	0·58	1.774	0·36	2.907	0·58	1.790	0 36
IX.	7.930	1·59	4·588	0.92	7.935	1·59	4.548	0 91
X.	21.158	4·24	9.047	1·81	21.468	4·30	9·121	1·83
XI.	22.833	4·58	10.892	2·18	23.399	4·68	11.280	2·26
XII.	44.696	8·96	24.742	4·96	45.569	9·12	25.310	5·07
XIII.	35.919	7·20	22.941	4·60	36.380	7·28	23.373	4·68
XIV.	44.716	8 96	33.053	6·62	45.569	9·12	33.996	6·80
XV.	58.060	11·64	48.196	9·66	57.881	11·58	48.014	9·61
XVI.	59.009	11·83	53.873	10·80	57.358	11·48	52.228	10·45
XVII.	39.922	8·—	35.614	7·14	38.546	7·72	34.349	6·87
XVIII.	80.027	16·04	73.037	14·64	80.130	16·04	73.030	14·62
Ukupno	**498.915**	**100·—**	**388·500**	**77·87**	**499.665**	**100·—**	**388.278**	**77·71**
Poprečna obezbeđena nadnica u Din.	25·29	—	26·75	—	25·15	—	26·60	—
Poprečna obezbeđena nadnica u Din. prošloga mjeseca	25·12	—	26·54	—	25·29	—	26·75	—
(+ = više) (− = manje)	+ 0·17	—	+ 0 21	—	— 0·14	—	— 0·15	—

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Oktobar (Listopad)				Bilješka
		poprečni broj osiguranih radnika		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banja Luka	22.978	21.419	411	385	
2.	Beograd	70.439	60.944	102	69	
3.	Bjelovar	11.716	9.829	9	8	
4.	Brod	10.093	8.390	2	2	
5.	Dubrovnik	11.170	9.449	30	26	
6.	Karlovac	11.809	9.170	—	—	
7.	Ljubljana	77.815	53.280	226	189	
8.	Mostar	5.184	3.399	230	225	
9.	Novi Sad	16.058	11.479	59	51	
10.	Osijek	30.572	24.048	19	12	
11.	Sarajevo	20.305	16.046	451	379	
12.	Skoplje	17.010	14.638	11	11	
13.	Sombor	18.913	14.391	14	10	
14.	Split	15.832	13.088	6	6	
15.	Subotica	18.719	13.185	10	6	
16.	Sušak	6.461	5.216	3	3	
17.	Travnik	11.145	10.362	318	272	
18.	Tuzla	5.397	4.692	26	24	
19.	Varaždin	11.997	8.859	8	6	
20.	Vel. Bečkerek	16.880	12.956	66	49	
21.	Vršac	11.869	9.373	63	42	
22.	Zagreb	48.270	32.173	7	4	
23.	Zemun	14.966	13.019	84	76	
I.	**Okružni ured**	**485.598**	**379.405**	**2.155**	**1.855**	
24.	Zagreb „Merkur“	8.913	6.386	20	17	
25.	Ljubljana Trg. b p. dr.	4.404	2.709	140	136	
II.	**Privat. druš. blag.**	**13.317**	**9.095**	**160**	**153**	
	Središnji ured	**498.915**	**388.500**	**2.315**	**2.008**	
	Suzor prošloga mjeseca	491.084	382.651	2.615	2.237	
	Suzor istoga mj. prošl. god.	490.619	385.894	2.799	2.503	
	(+) više (—) manje od prošle godine	+ 7.831	+ 5.849	— 300	— 229	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine	+ 8.296	+ 2.606	— 484	— 495	

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Novembar (Studeni)				Bilješka
		poprečni broj osiguranih članova		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž	m.	
1.	Banja Luka	23.255	21.619	428	402	
2.	Beograd	68.033	59.005	98	67	
3.	Bjelovar	12.075	10.192	9	8	
4.	Brod	10 927	9.216	2	2	
5.	Dubrovnik	11.096	9.362	30	26	
6.	Karlovac	12.998	10.259	—	—	
7.	Ljubljana	77 869	53.019	218	180	
8.	Mostar	5.222	3 427	230	225	
9.	Novi Sad	16.234	11.612	59	56	
10.	Osijek	31.339	24.804	19	12	
11.	Sarajevo	20 605	16.233	446	374	
12.	Skoplje	15 512	13.112	14	13	
13.	Sombor	19.442	14 881	18	13	
14.	Split	15.576	12.836	6	6	
15.	Subotica	19.027	13.321	17	11	
16.	Sušak	6.463	5.248	3	3	
17.	Travnik	11.185	10.388	320	274	
18.	Tuzla	5.284	4.543	25	24	
19.	Varaždin	12.051	8.916	8	6	
20.	Vel. Bečkerek	15.215	11.430	68	52	
21.	Vršac	11.953	9.415	66	43	
22.	Zagreb	49.352	32.722	7	4	
23.	Zemun	15.634	13.633	86	77	
I.	**Okružni uredi**	**486.347**	**379.193**	**2.177**	**1.878**	
24.	Zagreb „Merkur“	8.927	6.384	18	16	
25.	Ljubljana „Trg. b. p. dr.“	4.391	2.701	140	136	
II.	**Privat. društv. blag.**	**13.318**	**9.085**	**158**	**152**	
	Središnji ured	**499.665**	**388.278**	**2.335**	**2.030**	
	Suzor prošloga mjeseca	498.915	388.500	2.315	2.008	
	Suzor istog mj. prošl. god.	484.467	378.206	2.761	2.447	
	(+) više (—) manje od prošloga mjeseca	+ 750	— 222	+ 20	+ 22	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine.	+ 15.198	+ 10.072	— 426	— 417	

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 31. MAJA 1927. BROJ 5.

Radovan Matjašić:

Nacrt uredbe

o osiguranju rudarskih radnika i namještenika i mišljenje Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika o tom nacrtu.

Ministarstvo Šuma i Ruda, radi provedbe ovlaštenja čl. 32. Zakona o budžetskim dvanaestinama za mesece: august, septembar, oktobar i novembar 1925. god., izradilo je nacrt »Uredbe o osiguranju radnika i nameštenika u preduzećima, koja potpadaju pod Rudarske Zakone« sa zakonskom snagom, a koja ima da zameni postojeća »Pravila Bratimske Blagajne za osiguranje radnika i osoblja na rudarskim preduzećima«, propisana od Ministra Šuma i Ruda pod R Br. 11.324. od 1. decembra 1924. god.

Ovom se uredbom ima osiguranje rudara staviti konačno na svoju trajnu zakonsku bazu, koju postojeća Pravila nisu imala. Nacrt uredbe, i ako se oslanja u glavnom na važeća Pravila, rađen je mnogo savesnije i stručnije, tako da je uklonio glavne mane tih Pravila, naročito nedovoljnu finansisku fundaciju potpora, koja je činila da bi obećane potpore Pravila morale ostati samo obećanje. U tom pogledu može se očekivati da će predloženi nacrt uredbe, ako se sa još nekojim potrebnim dopunama provede u život, u punoj meri udovoljavati svojoj svrsi.

Uredba uređuje osiguranje rudara za slučaj bolesti i za slučaj nesreće kao i za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti. U pogledu materijalnih odredaba osiguranja u bolesti i nesreći oslanja se uredba skoro u celosti na ZOR, u pogledu penzionog osiguranja pak, koje je kod rudara već stogodišnjom tradicijom ustaljeno, ide nacrt bitno preko ZOR oslanjajući se na odredbe postojećih Pravila.

Pojedine probleme osiguranja uređuje nacrt uredbe u glavnom kako sledi:

Obaveza osiguranja.

Obaveza osiguranja proteže se na sve radnike i nameštenike zaposlene u preduzećima koja potpadaju pod Rudarske Zakone (čl. 1.). Obaveza je zajednička za sve tri vrste osiguranja, ali su izuzeti iz obaveze:

a) Za slučaj bolesti, nameštenici kojima bi njihovi poslodavci ugovorom, priznatim od Rudarske Vlasti, osigurali za slučaj bolesti potpunu platu i lečničku pomoć za najmanje 26 nedelja kao i sve ostale pomoći i potpore, koje Uredba predviđa u bolesti.

b) Za penziono osiguranje: 1. nameštenici, koji su osigurani za taj slučaj po specijalnim zakonima (svakako na pr.: zakon o penzionom osiguranju privatnih nameštenika u Slovenačkoj i Dalmaciji) ili koji imaju pravo na činovničku penziju od države; 2. radnici zaposleni na kraće vreme kod prolaznih radova, koji su sa ostalim radom preduzeća samo u posrednoj vezi. Ovi radnici izuzeti su samo dok ne bude provedena X. glava ZOR (čl. 2.).

Poređ radnika i nameštenika u rudarskim preduzećima obavezno je prema nacrtu na osiguranje kod Bratimskih Blagajna i osoblje obrtnih radnja, koje same za sebe ne potpadaju pod Rudarske zakone, ali koje su vezane sa rudarskim preduzećima, kao i osoblje samih Bratimskih Blagajna (čl. 1., 2. al.).

Digitized by Google

Dobrovoljno osiguranje i produženje osiguranja.

Dobrovoljno osiguranje dopušta se samo za slučaj penzije a i to jedino nameštenicima izuzetim iz obaveznog osiguranja (čl. 45. t. 2. a).

Produženje obaveznog osiguranja nakon prestanka obaveze dozvoljeno je svim članovima Penzione Blagajne samo za slučaj penzije, za slučaj bolesti pak samo penzionerima i invalidima Bratimske Blagajne bez posla (čl. 45.) kao i članovima na odsustvu (čl. 46.). Produženje osiguranja u bolesti u smislu 4. al. § 55. ZOR nije predviđeno.

Trajanje i prekid osiguranja.

Članstvo počinje sa danom nastupa službe ili rada a prestaje sa danom razrešenja službenog ili radnog odnosa u koliko se osiguranje ne produži dobrovoljno (čl. 44.).

Za vreme odsustva članstvo se ne prekida, izuzev da ni poslodavac ni član neće da plate uloge (čl. 46.).

Prelazom od jednog preduzeća drugom ne prekida se članstvo, ni kad se prelazi drugoj Bratimskoj Blagajni, a međuvreme važi kao vreme odsustva (čl. 47.).

Vreme provedeno na vojnoj dužnosti važi kao odsustvo, vreme provedeno na vojnoj vežbi uopšte ne prekida članstva, ni kad se ulozi ne plaćaju (čl. 48.).

Prestankom ili prekidom članstva prestaje osiguranje, izuzev prava na pomoći stečena već pre prestanka (čl. 49.), i to bezuslovno u koliko nije osiguranje trajalo barem 6 meseci. Posle 6 meseci članstva ostaje lice osigurano nakon prestanka članstva za bolest još kroz 3 nedelje, odnosno ako je članstvo trajalo više od godinu dana još kroz 6 nedelja (čl. 50.), a za penziju još kroz 6 meseci; ovaj se rok za lica na vojnoj dužnosti i lica osigurana najmanje 5 godina može produžiti do dve godine (čl. 51.).

Za obolenja nastala posle prestanka članstva, a pre prestanka osiguranja, potpore u bolesti daju se samo do isteka 3 odnosno 6 tedna posle prestanka članstva (čl. 66. al. 5.).

Čuvanje stečenih prava na penziju može se produžiti uz naročitu pristojbu i preko dve godine (čl. 51.).

Osnov za odmerivanje prinosa i pomoći.

Stvarna zarada po nadničnim razredima ne tvori osnov za odmerivanje visine uloga i pomoći već se isti računaju prema određenoj zaradi kategorije u koju je član uvršten. Kategorija ima 6 i to: I. sa Din 50.— osigurane nadnice za činovnike, nadzornike, predradnike i glavne minere, II. sa Din 40.— nadnice za kopače i kvalifikovane radnike preko 25. godine starosti i njima izjednačene starije spoljne radnike, III. sa Din 30.— nadnice za rudare i kvalifikovane radnike ispod 25. godine starosti i za starije pomoćne i spoljne radnike sa preko 15 godina članstva, IV. sa Din 25.— nadnice za jamske vozače i ostale jamske radnike, radnike spoljnih kopova i starije spoljne radnike sa ispod 15 godina članstva, V. sa Din 20.— nadnice za mlađe spoljne radnike, nadničare i radnice preko 25 godina starosti i VI. sa Din 15.— nadnice za učenike, šegrte, početnike i mlađe radnike i za lica bez novčane nagrade za svoj rad (čl. 54. i 55.).

Prevođenje iz više u nižu kategoriju nije dozvoljeno (čl. 54.).

Drugi osnovi za odmerivanje uloga i potpora mogu se dopustiti u pravilima Bratimske Blagajne (čl. 55.).

Prelaz u višu kategoriju u pogledu potpora važi tek posle isteka jednog meseca. Penzije i otpravnine iz Penzione Blagajne određuju se na osnovu prosečne kategorijske zarade poslednjih 5 godina (čl. 56.).

Osigurane potpore.

Iznosi i uslovi za potpore u bolesti (čl. 62.—74. Uredbe) saobrazni su sa odredbama IX. glave ZOR, samo je vreme potrebno za sticanje prava na porođajne potpore produženo od 3 na 9 meseci članstva (čl. 66.).

Uskraćuje se izuzetno od ZOR pravo na hranarinu za vreme dok ima član pravo na platu ili nadnicu po zakonskim propisima (čl. 66. zak.).

Digitized by Google

Iznosi i uslovi potpora za nesrećni slučaj članova 80.—93. Uredbe (Invalidske potpore), saobrazni su sa odredbama XI. glave ZOR, jedino su potpore povećane za potpore udovi u slučaju porođaja pre isteka 9 meseci posle smrti unesrećenog muža (čl. 83.).

Snižena je otpravnina u slučaju preudaje udove na iznos jednogodišnje rente (čl. 86.).

Potpore za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti (čl. 105. do 115. Uredbe) (Penzije), u opšte uzev, bitno su veće i raznovrsnije nego u X. glavi ZOR. Predasvim penzija člana raste sa godinama službe, a daje se bezuslovno već sa 60. godinom života. Udova ima pravo na doživotnu penziju (čl. 108.), a isto tako i ascendenti, ako penzijama udove i dece nije iscrpljen maksimalni iznos (čl. 109.). Dok se ne stekne pravo na penzije, dobija se u slučaju iznemoglosti ili smrti otpravnina (čl. 114. i 115.).

Visina ovih penzija prema nacrtu uredbe manja je nego prema Pravilima. Prema Pravilima penzija člana posle 5 godina članstva iznosi 20%, te raste sa svakom godinom za 2·4% tako da posle 30 godina već dosiže 80% kategoriske zarade; prema uredbi penzija člana povećaje se nad 20%, posle 5 godina članstva, svake godine za 2%, tako da dostiže 80% kategoriske zarade tek posle 35 godina. Shodno tome i starosna renta, za koju se traži najmanje 10 godina članstva, pripadne članu tek posle 60. godine umesto 55. godine starosti (čl. 107.).

Ovo sniženje penzija u stvari samo prividno je, pošto penzije Pravila nisu bile realne, već su prema Pravilima samim trebale unapred da se smanje s razloga što 5%-ni prinos za nje u nikom slučaju nije mogao biti dovoljan.

Pojam iznemoglosti definiran je kao u ZOR-u sa smanjenjem sposobnosti zarađivanja ispod $^1/_3$ normalne (čl. 106.).

Penzija udovice iznosi ½ penzije člana, penzija dece ispod 16. god. ¼ za svako dete, $^1/_2$ za svako siroče bez oca i majke (čl. 108.), no ukupno ne više od cele penzije člana (čl. 110.).

Penzije ascendenata: roditelja, deda i babe, unučadi, braće i sestara, određene su, ako preostaje od penzija udovice i dece, sa najviše ¼ penzije člana (čl. 109. i 110.).

Udova nema pravo na penziju, ako je brak sklopljen sa već iznemoglim članom ili ako je sklopljen posle 50. godine života člana, a nije trajao 3 godine. Ako ima udova dete iz tog braka, ima i u ova dva slučaja pravo na penziju (čl. 111.). U slučaju preudaje gubi udova penziju a dobije otpravninu u iznosu jednogodišnje penzije (čl. 113.).

Otpravnina osiguranim članovima, koji iznemognu pre nego što navrše 5 odnosno 10 godina uračunljivog članstva, odmerava se sa 70% uplaćenih uloga (čl. 114.), ako umre član u tom roku, pripada ova otpravnina porodici sa istim delovima kao i renta (čl. 115.).

Posebni uslovi za uživanje invalide i penzije isti su kao u ZOR. Naročito se smanji penzija za $^2/_3$ invalide kao u § 76. ZOR, ako ima član pravo i na invalidu i na penzije (čl. 122.).

Uslovi za uživanje penzija i invalide stranih državljana u inostranstvu isti su kao u § 111. ZOR, isto tako uslovi za otpravninu u slučaju iselenja (čl. 127. i 128.).

Protivno ZOR-u ascendenti ne mogu steći pravo na rentu, ako tek posle godinu dana posle smrti osiguranog ili penzionisanog člana otpadne dete ili udova, koja je dotle imala umesto ascendenata pravo na rentu (čl. 120.).

Izvanredne potpore.

Pored osiguranih potpora može svaka Mesna Blagajna iz naročitih fondova davati izvanredne potpore članovima, koji usled bolesti u kući žive u bednom stanju (čl. 79.), a glavna Bratimska Blagajna iz svog potpornog fonda invalidima i penzionerima kao i porodici umrlih članova (čl. 133.).

Pokrivanje troškova osiguranja.

Prinosi u bolesti iznose 4—6% kategorijske zarade, a padaju na teret poslodavaca i radnika u pola i pola. Preko 6% mogu se ovi prinosi privremeno povisiti

Digitized by Google

samo u cilju podizanja bolnica, kupališta, lečilišta i oporavilišta i dr. kao i u cilju izvođenja potrebnih sanacijskih planova (čl. 77.).

Prinosi za osiguranje u nesrećnim slučajevima ubiru se na osnovu tablice opasnosti i prinosnog tarifa, koji treba da bude dovoljan za kapitalno pokriće obaveza i obrazovanje sigurnosne rezerve do 10% glavničnog pokrića (čl. 101.—104.) slično kao po ZOR. Snosi ih poslodavac sam (čl. 59.).

Prinosi za osiguranje u iznemoglosti, starosti i smrti iznose 3—5% kategoriske zarade, a treba da su dovoljni za puno glavnično pokriće svih postojećih i budućih obaveza Blagajne i obrazovanje sigurnosne rezerve do 10% pokrića (čl. 118.). Ovi prinosi terete radnike i poslodavce u pola (čl. 59.). Oni se mogu u slučaju pasivnosti matematičke bilance povisiti u vezi sa sniženjem davanja do 7% (čl. 119.). Ovaj prinos plaća se i za bolesne radnike (čl. 57.).

Radi kontrolisanja dali su imovina i prinosi za Invalidsku i Penzionu Blagajnu dovoljni, propisana je svakih 5 godina izrada matematičke bilance (čl. 131.).

Prinose plaća preduzeće naknadno za svaki mesec u roku od 14 dana posle prijema platežnog naloga (čl. 57.).

Pokrivanje troškova osiguranja prema tome postavljeno je nacrtom uredbe na solidnu bazu time, da se u slučaju, da se normalni prinosi pokažu nedovoljnim, mogu u cilju sanacije privremeno prekoračiti maksimalne granice, dok su se prema Pravilima samo obećana davanja neograničeno smanjivala. To važi posebice za Penzionu Blagajnu, za koju su u slučaju pasivnosti matematičkog bilanca predviđene sledeće mere za sanaciju: 1. obustava penzionisanja bez dokazane trajne iznemoglosti (priznavanja starosnih renta); 2. privremeno sniženje penzija produženjem roka za postignuće pune penzije preko 35 godina do najviše 40 godina kako za nove tako i za stare penzije; istodobno treba ukupne redovne uloge privremeno povisiti preko 5% i to za 0·4% zarade za svaku godinu produženog članstva preko 35 god.; 3. sniženje svih penzija. Ove mere može u slučaju potrebe odrediti i sama Rudarska Vlast (čl. 119.).

Za osiguranje u bolesti predviđen je pored toga u čl. 79. naročiti zajednički fond za podupiranje pojedinih Bolesničkih Blagajna u slučajevima vanrednih prilika, kao na pr. epidemija, i za podizanje zajedničkih ustanova.

Za bolesti i nesreće skrivljene po poslodavcu važe u pogledu regresa iste odredbe kao i u ZOR (čl. 75.,-94.), isto tako u pogledu prelaza prava na naknadu od trećeg lica na Bratimsku Blagajnu (čl. 96.).

Obzirom na međusobno uračunavanje članstva u slučaju prelaza od jedne Bratimske Blagajne drugoj predviđaju čl. 136. i 137. uredbe srazmerno snošenje troškova zbog ovog uračunavanja u bolesti, odnosno isplatu udelova na rezervi ili naknadu isplaćenih potpora prema vremenu članstva u penzionom osiguranju.

Organizacija osiguranja rudara.

O s i g u r a n j e u bolesti s p r o v o d e: Mesne Bratimske Blagajne na sedištima pojedinih preduzeća. Njihov je delokrug određen u pravilima Glavnih Bratimskih Blagajna kojima pripadaju (čl. 3. i 4.).

Glavne Bratimske Blagajne u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu i Splitu sprovode osiguranje za slučaj nesreće u poslu u Invalidskim svojim Blagajnama, osiguranje u iznemoglosti, starosti i smrti u Penzionim Blagajnama (čl. 5.) za područja dotičnih rudarskih direkcija (satništva) i vrše pored toga nadzor nad Mesnim Bratimskim Blagajnama tog područja (čl. 22.). Svaka Bratimska Blagajna, pa i Mesna, jamči za svoje obaveze samo svojom imovinom (čl. 3.).

Organi Mesnih Bratimskih Blagajna jesu: Mesni Upravni Odbor, Mesna Skupština i Mesni Nadzorni Odbor (čl. 6.), organi Glavnih Bratimskih Blagajna: Glavni Upravni Odbor, Glavna Skupština i Glavni Nadzorni Odbor (čl. 8.), birani na osnovu pariteta (čl. 10.); Predsednici Upravnih Odbora biraju se iz grupe poslodavaca (čl. 15.).

Glavni Upravni Odbor u pogledu osiguranja u bolesti daje uputstva i vodi nadzor nad Mesnim Blagajnama i rešava o žalbama osiguranih članova proti odlukama Mesnih Upravnih Odbora; on može iznimno preuzeti privremeno u vlastiti delokrug poslove Mesnih Upravnih Odbora; on rešava po stvarima službenih odnosa činovnika i lekara, podiže bolnice, kupališta, lečilišta i potrebne zgrade i njima

Digitized by Google

upravlja; on sklapa ugovore sa bolnicama i lekarima; on podnosi Rudarskoj Vlasti zapisnike, računske zaključke, statistiku i izveštaje Mesnih Blagajna (čl. 22.).

Državni nadzor vrši Oblasna Rudarska Direkcija u sedištu Glavne Blagajne u pogledu vršenja zakona, uredbe i pravila vodeći računa o svim okolnostima, o kojima zavisi sigurnost tekućih pomoći i budućih obaveza, naročito kontrolira pravilnost zaključnih računa i matematičkih bilanca (čl. 29.). U tom cilju može vršiti škontracije Blagajni i prisustvovati sednicama samoupravnih organa, obustavljati nezakonite zaključke i stavljati primedbe na zapisnike sednica. Podizanje građevina podleži predhodnom odobrenju Rudarske Vlasti. Rudarska Vlast može iznimno preuzeti i sama dužnosti upravnih organa, iste razrešiti ili kazniti (čl. 33.).

Protiv odluke Rudarske Vlasti Glavne Bratimske Blagajne mogu se žaliti Ministarstvu Šuma i Ruda (čl. 34.).

Sud rudarskog osiguranja za rešavanje sporova između osiguranih članova i Bratimske Blagajne posluje analogno sudu radničkog osiguranja, a troškove istog nosi Invalidska Blagajna (čl. 35.—40.).

Povlastice Bratimske Blagajne imaju da uživaju iste kao i Središnji Ured za Osiguranje Radnika (čl. 150.—153.).

Kaznene sankcije.

Kaznene sankcije regulisane su obzirom na specijalne prilike drukčije nego u ZOR; pored kazna samoupravnih organa za neizvršenje naredaba i kazna članova suda za nevršenje dužnosti, kažnjavaju se radnici za namerno oštećenje Bratimske Blagajne do Din 100.—, preduzeća za namerno odbijanje većih iznosa od propisanih i za sklapanje sporazuma sa osobljem protivnih Uredbi do Din 2.000.—, preduzeća za neprijavu ili neblagovremenu prijavu sa Din 100.— do 1.000.— za svakog neprijavljenog radnika (čl. 142.). Prema tome otpada i regres prema § 11. ZOR u slučaju obolenja zakasnelo prijavljenog radnika.

Ovaj način sankcije za neprijavu izgleda pravedniji nego po ZOR, a ipak dovoljno efikasan.

Međusobni odnosi Bratimskih Blagajna i ostalih ustanova socijalnog osiguranja.

Regulisanje odnosa Bratimskih Blagajna prema Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika i prema ostalim ustanovama socijalnog osiguranja, domaćim i inostranim, ostavlja se posebnom sporazumu sa Ministrom Socijalne Politike (čl. 138.).

Prelazne odredbe.

Dok prinosi ne budu regulisani prema uredbi, za osiguranje u nesreći ubiraće se 1% zarade (čl. 149.).

Za računanje penzija uračunava se i sve vreme provedeno kod Bratimske Blagajne po postojećim i ranijim Pravilima istih (čl. 146.) a manjak, koji će zbog uračunavanja vremena pre 1925. godine nastati u rezervama, ima se amortizirati iz redovnih uloga u toku od 50 godina (čl. 147.).

Penzije određene pre 1. januara 1925. godine povisiće se dodatcima na skupoću iz redovnih prihoda ili naročitih fondova tako da ukupni prihodi odgovaraju invalidi ili penziji V. kategorije sa Din 6.000.— godišnje zarade; penzije za penzionisanja posle 1. januara 1925. godine odrediće se na osnovu odredaba uredbe ponova (čl. 148.).

Sve što nije predviđeno uredbom raspravljaće Ministarstvo Šuma i Ruda u konkretnim slučajevima (čl. 154.).

Uredba ima da stupi na snagu prvog sledećeg meseca posle obnarodovanja (čl. 155.).

O ovom nacrtu uredbe Središnji Ured za Osiguranje Radnika na poziv Ministra Šuma i Ruda od 13. marta 1927. godine dao je sledeće

mišljenje:

Središnji Ured za Osiguranje Radnika obzirom na kratkoću vremena nije mogao u sve detajle da prouči svaku pojedinu odredbu predloženog nacrta uredbe ni sve posledice istih, no ipak može da konstatuje, da predloženi nacrt uredbe pokazuje bitan tehnički napredak ne samo prema ranijim nacrtima Ministarstva Šuma i Ruda za provedbu osiguranja rudara, već i prema važećem pravilniku za bratimske blagajne od 1. decembra 1924. god. R broj 11.324, i da može isti zbog toga tvoriti

Digitized by Google

ozbiljnu bazu za uspešno sprovođenje osiguranja rudara van okvira opšteg radničkog osiguranja.

No ipak mora i napram ovom nacrtu Središnji Ured za Osiguranje Radnika ostati na svom ranijem načelnom stanovištu, da treba i osiguranje rudara provesti u sklopu jedinstvenog radničkog osiguranja, koje može jedino i osiguranicima i preduzetnicima pružiti sve prednosti izjednačenja rizika i pojeftinjavanja uprave putem velikih i kapitalno jakih nosioca osiguranja. Predloženi nacrt, ma da je skoro u svim glavnim tačkama uvažio prigovore Središnjeg Ureda protiv nedostataka i mana ranijih projekata, još uvek je nepovoljan po osiguranike u toliko što ne štiti dovoljno prava osiguranih lica stečena osiguranjem kod Središnjeg Ureda ili kod Bratimske Blagajne u slučaju prelaza od rudarskog na nerudarski rad i obrnuto, budući da uredba tretira svako zaposlenje van rudarskog rada kao za nju nepostojeće. Pored toga razgraničenje nadležnosti Bratimskih Blagajna i Središnjeg Ureda nije dovoljno precizirano niti su međusobni odnosi ovih dveju vrsta nosioca osiguranja fiksirani u uredbi samoj kao što bi to trebalo.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika, u očekivanju da će se rudarski interesenti uveriti o opravdanosti njegovog principijelnog stanovišta u pogledu potrebe jedinstvene organizacije za celokupno radničko osiguranje, a želeći da svojim primedbama već danas doprinese što boljem sprovođenju osiguranja rudara i van njegovog sastava, u sledećem svom mišljenju izneće predasvim one dopune, koje smatra potrebnim da bi i Bratimske Blagajne i Središnji Ured mogli uspešno i bez trzavica uporedno poslovati potpomažući se uzajamno, nadalje označiti odredbe koje bez potrebe stavljaju rudare u nepovoljniji položaj od ostalih radnika i konačno upozoriti na one odredbe nacrta uredbe, koje po njegovom mišljenju nisu celishodne ili nisu dovoljno jasne. U detajle organizacije Bratimskih Blagajna Središnji Ured za Osiguranje Radnika ne želi da se upušta u koliko istom nisu pogođeni bitni interesi radništva.

U tom smislu Središnji Ured ima da kaže sledeće:

1. Predasvim Središnji Ured za Osiguranje Radnika mora skrenuti pažnju Ministarstva Šuma i Ruda na potrebu da se tačno definiše nadležnost Bratimskih Kasa prema nadležnosti Središnjeg Ureda i njegovih mesnih organa, kako bi se u tom pogledu izbegla svaka nejasnoća i svaka mogućnost kompetenčnih sporova.

1. a) U tom cilju Središnji Ured smatra prvo, da čl. 1. uredbe treba saobraziti rešenju Generalne Rudarske Direkcije od 31. marta 1926. god. pod R broj 3.115 i ponešto stilistički nadopuniti, tako da glasi:

»Radnici i nameštenici, zaposleni u preduzećima koja potpadaju pod Rudarske Zakone u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, izuzeti su ispod obaveze osiguranja kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po zakonu o osiguranju radnika od 14. maja 1922. god. (ZOR), a obvezani su na osiguranje po ovoj Uredbi. Oni su osigurani za slučaj bolesti, nesreće na poslu, iznemoglosti, starosti i smrti kod Bratimskih Blagajna kao ustanova za osiguranje rudarskog osoblja.«

»Jednako je osigurano kod Bratimske Blagajne i osoblje samih blagajna.«

»Osoblje obrtnih radnja, koje kao samostalni poslovi ne potpadaju pod Rudarske Zakone, ali koje su sastavni deo rudarskih preduzeća i rade isključivo za potrebe rudnika, pa stoje zbog toga pod nadzorom rudarske vlasti, osiguraće se kod Bratimskih Blagajna.«

»Osoblje onih obrtnih radnja (kamenoloma, krečana, ciglana i dr.), koje ne rade samo za rudnike, već i za opštu prodaju, osiguravaće se i nadalje kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po zakonu o osiguranju radnika.«

1. b) U interesu jasnoće trebalo bi utvrditi ovom prilikom nadležnost osiguranja za osoblje zaposleno u radu na istraživanju ruda. Središnji Ured smatra da bi iz praktičnih razloga ovaj rad, u koliko ga vrše rudarska preduzeća, potpadao pod Bratimske Blagajne, u koliko ga pak vrše druga lica, pod Središnji Ured.

1. c) Nadalje smatra Središnji Ured u pogledu nadležnosti Bratimskih Blagajna potrebnim, da se za izuzetne slučajeve, koji već danas postoje, dozvole iznimke od opšteg pravila čl. 1. u sledećoj formi: »Rudarska vlast može pojedina manja rudarska preduzeća, koja su kao pomoćni poslovi sastavni deo većeg nerudarskog preduzeća, izuzeti od osiguranja po ovoj uredbi i ostaviti u nadležnosti Središnjeg Ureda. U koliko ovakova preduzeća zaposluju stalno rudarsko osoblje, Rudarska

Digitized by Google

vlast može ovakovim preduzećima ujedno naložiti, da osiguravaju svoje rudarsko osoblje za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti kod Penzionih Blagajna Glavnih Bratimskih Blagajna, kojima će plaćati prinose izravno ili preko nadležnih Okružnih Ureda.«

1. d) Konačno treba u čl. 1. ili u završnim odredbama uredbe ustanoviti, da će sporove u pogledu nadležnosti između Bratimskih Blagajna i Središnjeg Ureda rešavati Ministarstvo Šuma i Ruda sa Ministarstvom Socijalne Politike sporazumno.

2. Jednako razgraničenje treba da se provede i u pogledu Penzionog Zavoda za Nameštenike u Ljubljani. Penzioni Zavod za Nameštenike u Ljubljani vrši penziono osiguranje u bitno većem obimu nego Bratimske Blagajne, ali samo za Slovenačku i Dalmaciju. Nadležnost osiguranja za penziju rudarskih činovnika za Slovenačku i Dalmaciju može se prema tome rešiti na jedan od sledećih načina:

a) Činovnici su osigurani uporedo u oba zavoda; ovo nije uputno pošto povlači preveliki teret na prinosima i daje prevelike rente.

b) Činovnici su osigurani samo kod Bratimskih Blagajna a izričito izuzeti od osiguranja kod Penzionog Zavoda, čime bi činovnici, uopšte uzeto, bili teško oštećeni, pošto bi bili osigurani umesto do maksimalne penzije od 24.000 Din u najboljem slučaju samo na 12.000 Din.

c) Činovnici su osigurani samo kod Penzionog Zavoda a izuzeti od osiguranja kod Bratimskih Blagajna, što bi odgovaralo interesima činovnika ali donekle komplikovalo poslovanje Bratimskih Blagajna.

d) Činovnici su osigurani kod Bratimskih Blagajna za kategorisku penziju, a kod Penzionog Zavoda za razliku između činovničke i rudarske penzije; ovaj način ne bi krnjao prava činovnika niti bi smetao kod provedbe osiguranja u Bratimskim Blagajnama.

3. Čl. 138. nacrta uredbe ostavlja regulisanje odnosa Bratimskih Blagajna prema Središnjem Uredu i prema ostalim ustanovama socijalnog osiguranja, domaćim i inostranim, posebnom sporazumu sa Ministrom Socijalne Politike.

Ova odredba u pogledu inostranih ustanova nezgodno je stilizovana, pošto se međunarodni odnosi ne mogu rešavati jednostrano već samo uzajamnim sporazumom zainteresovanih država. Naprotiv je tačno, da stanovište naše države treba da se precizira sporazumno sa Ministarstvom Socijalne Politike.

U pogledu domaćih ustanova pak, a specijalno Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, treba da se ovi odnosi već sada regulišu, po mogućnosti sa prethodnim pristankom Ministarstva Socijalne Politike u uredbi samoj. Radi se u stvari samo o tri ustanove, čije je ustrojstvo i poslovanje već poznato, tako da se odnosi mogu odmah regulisati, i to: Središnji Ured za Osiguranje Radnika u Zagrebu, Humanitarni Fondovi iMnistarstva Saobraćaja u Beogradu i Penzioni Zavod za Nameštenike u Ljubljani.

U pogledu ovih ustanova treba polaziti sa principa punog uračunavanja osiguranja kod jedne od tih ustanova od strane ostalih ustanova i međusobnog potpomaganja, kako ne bi nastupila anomalija, da ova međusobnost postoji sa stranim državama (n. pr. sa Italijom u Nettunskim konvencijama) a u samoj državi ne.

3. a) Od ovih ustanova Penzioni Zavod za nameštenike dolazi u obzir samo za penziono osiguranje. Zbog toga trebalo bi samo odredbe čl. 137. uredbe u interesu činovnika već sada proširiti i na odnose između Bratimskih Blagajna i Penzionog Zavoda time, da se provedeno vreme osiguranja međusobno u celosti uračunava isplatom premijskih rezerva ili na drugi koji celishodni način, a višak ili manjak rezerve odnosno stečenih ranijih prava uzme u obzir u iznosu rente same. Od preodkazivanja (isplate) i uračunavanja rezerve jedino bi se eventualno mogao izuzeti višak činovničke penzije nad rudarskom, shodnim propisima.

3. b) U pogledu Humanitarnih Fondova Ministarstva Saobraćaja razgraničenje nadležnosti nije potrebno — možda izuzev za rudnike Ministarstva Saobraćaja. U pogledu uzajamnosti penzionog osiguranja neka se predvide slične odredbe kao i za Penzioni zavod. U pogledu osiguranja za nesrećni slučaj naročite odredbe nisu potrebne — izuzev možda u pogledu računanja obezbeđene zarade — a pitanje uzajamnosti u bolesti treba rešiti na isti način kao za Središnji Ured za Osiguranje Radnika pod tačkom 3. c).

Digitized by Google

3. c) U pogledu odnosa Bratimskih Blagajna prema Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika zasada, dok osiguranje u iznemoglosti nije provedeno, u prvom je redu važan odnos u pogledu osiguranja u bolesti, da ne bi radnici stradavali gubljenjem prava prilikom prelaza od rudarskog nerudarskom preduzeću i obratno niti se dvostruko koristili osiguranjem. Zbog toga treba odrediti:

a) da se vreme provedeno kod Središnjeg Ureda (ili Humanitarnih Fondova Ministarstva Saobraćaja), uz uslov uzajamnosti, uračunava analogno čl. 136. 2. al. uredbe za sticanje prava na potpore u bolesti (po čl. 65.) i porođaju (čl. 66. al. 2.), a naročito i za čuvanje prava po čl. 50.;

b) da osiguranq lica ne mogu biti dvostruko osigurana (analogno 1. al. čl. 136.) ni onda, kad su zbog dvostrukog zaposlenja obvezna na osiguranje i kod Bratimskih Blagajna i kod Središnjeg Ureda. U tom slučaju da pruža lečničku negu ona ustanova, kod koje je lice osigurano na veću nadnicu, a pomoći u novcu obe ustanove ali tako, da ukupna pomoć ne bude veća od pomoći po I. kategoriji.

Što se tiče naknađivanja troškova između Središnjeg Ureda i Bratimskih Blagajna u slučaju uračunavanja ranijeg vremena, to smatra Središnji Ured ovakovu odredbu i u pogledu odnosa između pojedinih Bratimskih Blagajna necelishodnom, pošto i suviše komplikuje poslovanje. Ovakovo obračunavanje treba, a da se spreči namerno opterećenje jedne blagajne, ograničiti na izvesne kraće rokove, na pr. u bolesti 6 nedelja ili mesec dana, kod porođaja 3 meseca, a posle tog roka da nova ustanova priznaje ranije vreme bez naknade za osiguranje u bolesti.

Konačno smatra Središnji Ured za uputno, da se u uredbi predvidi, da mogu Glavne Bratimske Blagajne ili Ministarstvo Šuma i Ruda sa Središnjim Uredom ugovoriti postupak radi međusobnog potpomaganja Bratimskih Blagajna i Okružnih Ureda u pružanju potpora.

3. d) U pogledu osiguranja u nesreći može dolaziti u pitanje predasvim izračunavanje temelja odštete (kategoričke zarade) u slučajevima nesreće pre isteka prvog meseca zaposlenja, analogno čl. 56. uredbe, na osnovu obezbeđene zarade kod ranijeg nosioca osiguranja. Premda bi sa stanovišta Središnjeg Ureda bilo poželjno, da Središnji Ured računa temelj odštete i na osnovu osiguranja provedenog u toku godine dana pre nesreće (§ 93. ZOR) kod Bratimskih Blagajna, ipak ovakova odredba nije bezuslovno potrebna, ako bi uzajamno uračunavanje komplikovalo poslovanje kod Bratimskih Blagajna.

Više potrebe za regulisanje postoji u slučaju ponovnog nesrećnog slučaja (čl. 82., 3. al. i čl. 83., 2. al. uredbe) gde bi trebalo — možda prostim tumačenjem ovih članova — uzeti u obzir i nesreće odštećene kod Središnjeg Ureda ili Humanitarnih Fondova. No bitnih šteta ne može biti ni ako se odštete određuju za svaki nesrećni slučaj nezavisno.

3. e) Pitanje uzajamnosti između Središnjeg Ureda i Bratimskih blagajna najvažnije je u pogledu osiguranja u iznemoglosti, starosti i smrti, ma da ovo osiguranje danas kod Središnjeg Ureda nije još provedeno. Budući da je provedba istog kod Središnjeg Ureda samo odgođena, uredba treba da vodi i o tome osiguranju računa.

Osiguranje u iznemoglosti, starosti i smrti po Zakonu o Osiguranju Radnika i penziono osiguranje u Bratimskim Blagajnama razlikuju se u tome, što Zakon o Osiguranju Radnika daje samo minimalnu invalidisku rentu (najviše 24% posle 4 godine, a 36% posle 10 godina), dok Bratimske Blagajne davaju penziju, koja sa godinama osiguranja raste od 20% do 80%, sa efikasnom starosnom rentom i što Bratimske Blagajne porodici davaju rentu, dok Središnji Ured daje rentu samo deci, a ženi otpravninu. Ali ipak ima osiguranje kod Središnjeg Ureda za osiguranog radnika često veću vrednost s razloga, što mu daje rentu u svakom slučaju i što mu prelaz od jednog poslodavca drugome nikako ne može uzeti stečenih prava, kao što to grozi rudaru u pogledu njegove rente.

Da se u tome pogledu očuvaju prava radnika, Središnji Ured predlaže da se, ne menjajući sistem penzionog osiguranja kod Bratimskih Blagajna, za slučaj da se provede glava X. (§§ 64.—83. ZOR) i od dana kad se provede, i članovima Bratimskih Blagajna osigura u svakom slučaju potpora, koja radniku prema ovoj glavi pripada i to na osnovu celokupnog vremena, za koji je bio (počev od tog dana) osiguran bilo kod Središnjeg Ureda bilo kod Bratimske Blagajne bilo kod Humanitarnih Fondova. Dakako treba u tom slučaju da i Središnji Ured i Humanitarni

Digitized by Google

Fondovi uračunavaju vreme osiguranja kod Bratimskih Blagajna. Troškovi ovih potpora dele se na nosioce osiguranja prema iznosu (3%-nih) prinosa, plaćenih kod svake od osiguravajućih ustanova za vreme, koje dolazi za računanje rente u obzir. Obračun vrši se tek, kad se potpora odredi, a obaveza plaćanja rente može se predajom potrebne rezerve preneti na poslednjeg nosioca osiguranja.

U tom cilju prema ovdašnjem mišljenju dovoljne su dve odredbe u ovoj uredbi, koje bi glasile:

a) Čl. 115. a)

»Od dana, kad se sprovede glava X. zakona o osiguranju radnika od 14. maja 1922. god. u pogledu renta za iznemoglost, starost i smrt, Penzione Blagajne Bratimskih Blagajna osiguravaće svojim članovima i njihovoj pravoovlaštenoj porodici za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti u svakome slučaju najmanje onu pomoć, na koju bi isti imali pravo, da su osigurani u smislu te glave a na osnovu kategorijskih zarada čl. 55. ove uredbe (minimalna pomoć). U slučaju, da dobije na osnovu ove odredbe pravoovlašteno lice pravo na trajnu rentu, otpada otpravnina po čl. 114. i 115.

Od tog dana obavezni su na osiguranje u iznemoglosti, starosti i smrti na minimalne pomoći, spomenute u 1. alineji, lica spomenute u čl. 2. t. 2. a) ove uredbe, za koje će se nadležnoj Penzionoj Blagajni Bratimskih Blagajna plaćati prinos od 3% one kategorijske zarade, koja se bude za ova lista odredila.«

b) Čl. 137. a)

»Za računanje minimalnih pomoći za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti u smislu čl. 115. a) uzeće se u obzir, i preko ustanove čl. 51. uredbe, sve vreme osiguranja, koje se ima u smislu X. glave ZOR uračunati, pa bilo ono provedeno kod Bratimskih Blagajna ili kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili kod Humanitarnih Fondova. Troškovi ovih minimalnih pomoći, u koliko iste prelaze iznos penzije prema propisima za Bratimske Blagajne a bez čl. 115. a), raspodeliće se na sve ustanove, kod kojih je lice bilo osigurano u vreme, koje dolazi u smislu X. glave ZOR za računanje rente u obzir, a u srazmeru uplaćenih prinosa za to vreme, računajući te prinose prema jedinstvenoj stopi od 3% obezbeđene zarade,«

»Pojedine osiguravajuće ustanove mogu umesto svog udela na renti isplatiti jednom za svagda onoj ustanovi, kod koje je lice poslednji put bilo osigurano, glavnično pokriće za dotičnu rentu izračunato prema jedinstvenim propisima za sve ustanove, a ova će ustanova preuzeti plaćanje rente. Ove će propise Ministarstvo Socijalne Politike izdati u sporazumu sa Ministarstvom Šuma i Ruda.«

Ovim odredbama radnici su u svojim pravima potpuno osigurani, a sva šteta od podvojenosti osiguravajućih ustanova uklonjena.

4. U pogledu iznosa osiguranih potpora, odredbe uredbe zadovoljavajuće su pod uslovom, da odgovara kategorisanje po čl. 54. i 55. uredbe stvarnoj zaradi. U tom pogledu Središnji Ured slobodan je skrenuti pažnju na to da se njegova najveća obezbeđena zarada od 1. jula 1926. dalje povećala od 40 na 48 Din dnevno i da prema tome zarada I. kategorije rudara nije više za 25% već samo za 4% veća od najveće zarade Središnjeg Ureda.

Obzirom na to uputno je da se već u uredbi predvida, sa svim potrebnim kautelama, mogućnost da se kategorijska zarada povisi do izvesnog maksimalnog iznosa n. pr. 60 Din dnevno za I. kategoriju.

5. a) Ispraviti treba i nekoje odredbe uredbe koje su, a bez evidentne potrebe, nepovoljnije od odredaba ZOR. Među ove Središnji Ured ne broji produženje roka čekanja za porođajne potpore u čl. 66. uredbe, pošto smatra isto opravdanim i potrebnim.

Važnija je otpravnina udovicama kad se preudaju u čl. 86. uredbe pošto ista prema § 88. ZOR dostiže iznos trogodišnje rente (jednogodišnje obezbeđene zarade) a ne jednogodišnje rente kao u spomenutom članu.

5. b) Isto tako 5. al. čl. 66. ne odgovara § 55. ZOR, pošto ona obustavlja potpore u bolesti već posle 3 odnosno 6 nedelja, dok prema ZOR bolesnička potpora, ako je pravo na potporu u ovim rokovima nastupilo, traje i preko tog roka za sve vreme bolesti do 26 nedelja.

Digitized by Google

5. c) Odbijanje uloga za Penzionu blagajnu od hranarine smanjuje efektivnu hranarinu ispod one po ZOR. Pošto ovaj ulog iznosi, dok je radnik osiguran, 1½%—2½%, a kad ga poslodavac odjavi 3%—5%, a može i do 3½% odnosno 7%, to se hranarina smanji od $66^2/_3$% na $65^1/_6$% odnosno $61^2/_3$% ili čak $59^2/_3$%. Zakon o osiguranju radnika oslobađa za vreme primanja hranarine od plaćanja uloga za bolest, invaliditet i nesreću, a vreme ipak uračunava. Ako kod Penzione blagajne to nije moguće, treba iz bolesničke blagajne pored hranarine platiti i ulog osiguranog radnika u penzionu blagajnu. Plaćanje uloga iz hranarine nezgodno je i zbog toga, što radniku ponovo smanji hranarinu kad ga poslodavac otpusti zbog bolesti.

5. d) Ograničenje prava daljnjih srodnika da dobiju pravo na onaj deo rente, koji je postao slobodan otpadom drugih uživatelja porodičnih renta, na samo jednu godinu dana posle smrti unesrećenog u čl. 120. uredbe nepravedno je i treba je za invalidsku rentu ukinuti. Jedino bi se ovaj rok mogao propisati za prijavu ovog prava.

6. Odklonjenjem dosada nabrojenih nepotpunosti uredbe udovoljeno bi bilo u glavnome primedbama, koje Središnji Ured treba da stavi u interesu radnika sa gledišta opšteg radničkog osiguranja. Pored toga, a radi boljeg sprovođenja osiguranja rudara samog, Središnji Ured slobodan je skrenuti pažnju još na sledeće odredbe nacrta, koje smatra da treba upotpuniti.

6. a) Odredba poslednje alineje čl. 3., da svaka Bratimska Blagajna jamči za svoje obaveze samo svojom imovinom, opasna je po sigurnost radničkih potraživanja prema Mesnim Bratimskim Blagajnama, budući da iste, zbog toga što nije određen ne samo nedovoljan, već nikakav minimalni broj članova, mogu u nepovoljnim prilikama, nemajući nikakovog izjednačenja rizika, vrlo lako doći u stanje, da ne mogu odgovarati svojim obavezama, što znači isto kao da radnici uopšte nisu osigurani. Dozvoljeno je istina u čl. 79. 1. al. putem statuta stvaranje zajedničkog potpornog fonda za pomaganje pojedinih Bolesničkih blagajna u slučajevima izuzetnih prilika, ali taj fond nije obavezan niti dovoljan, pošto mogu kod pojedinih rudnika prilike biti i trajno nepovoljne. Središnji Ured smatra, da treba ustanoviti kod svake Glavne Bratimske Blagajne pored ovog fakultativnog fonda po čl. 79. 1. al. uredbe i jedan obavezan »fond za izjednačenje rizika« pojedinih Mesnih Bratimskih Blagajna u slučaju da one ne mogu ispunjavati svoje obaveze iz svoje imovine. U ovaj fond treba da se ulaže izvesan minimalan prinos (na pr. 5% propisanog prinosa u bolesti) od svih Bratimskih Blagajna i izvesan postotak (n. pr. 10%) čistog viška aktivnih Bratimskih Blagajna, koji se postotak u pravilima Glavnih Bratimskih Blagajna može samo povisiti. Iz ovog fonda daje se potpora pasivnim Bolesničkim Blagajnama pod uslovima određenim statutom, kako ne bi bolesni radnici pojedinih Blagajna ostali bez potpore, ili bili prinosom i suviše opterećeni.

6. b) Središnji Ured vidi izvesno nesuglasje u odredbi čl. 3., 4. al. da Mesne Bratimske Blagajne po pravilniku nisu pravna lica, a za njihove obaveze da ipak odgovara samo njihova imovina. Kako će prema njima realizirati svoje tražbine treća lica, lekari i apotekari, ako ovi ne mogu tužiti Mesnu Blagajnu (usprkos tačke 13. čl. 20.), pošto ista nije pravno lice, a Glavna Blagajna za njihove obaveze ne odgovara (čl. 3. poslednja al.). Ovo treba svakako prečistiti. Mesnim Blagajnama može se dati značaj pravnog lica i ako se u ostalom zadrži predviđena organizacija u celosti.

7. Opasna po finansijelno ravnovesje čini se Središnjem Uredu odredba čl. 57. da se imaju prinosi plaćati tek 14 dana nakon dostave platežnog naloga, ma da je ista odredba kod Središnjeg Ureda u punoj snazi. Opasnost nastaje stoga, što upravljaju Mesnim Blagajnama činovnici preduzeća, koji mogu na želju preduzeća propis zategnuti u nedogled. Ona nije ni potrebna, pošto može rudarsko preduzeće samo tačno znati, koliko ima da plati, što kod većeg dela poslodavaca-članova Središnjeg Ureda nije slučaj. Prva alineja čl. 57. treba dakle da se dopuni još sledećom rečenicom: »svakako pak, i bez platežnog naloga, do 20. dana sledećeg kalendarskog meseca«.

Nepotreban je i rok plaćanja od 14 dana za dobrovoljne članove; oni treba da plate odmah, samo posledice neplaćanja da nastupe tek posle 14 dana zaostatka.

Digitized by Google

8. U pogledu osiguranja u bolesti skrene se pažnja još na sledeće odredbe nacrta:

8. a) U čl. 45. dopušta se dobrovoljno osiguranje u bolesti penzionerima i invalidima Bratimskih Blagajna. Ovo osiguranje, ako nije bazirano na stvarnoj zaradi istih iz njihovog rada, može postati opasno po Bratimske Blagajne onda, kad iste pružaju i novčane pomoći ili besplatnu bolesničku njegu, pošto omogućava uživanje i hranarine i rente zajedno za vreme bolesti, koja je kod invalida i penzionera česta, a u mnogim slučajevima trajno latentna. Ovo osiguranje treba ograničiti samo na lekarsku pomoć uz određen stalan prinos.

8. b) Poslednja al. č l. 75. o snošenju troškova zaraznih bolesti od strane države postoji i u § 54. ZOR, ali je financijskim zakonom derogirana i ne izvršuje se.

8. c) Ukidanje maksimalne granice uloga u slučaju potrebe sanacije opravdano je, ali bi u vezi sa primedbom pod 6. a) ipak bilo uputno povući neku granicu za povećanje uloga u bolesti i to barem sa 10%.

Za podizanje bolnica i drugih ustanova povećanje uloga ne čini se Središnjem Uredu bezuslovno potrebnim, pošto se može graditi i pozajmicom kod Glavnih Blagajna iz sakupljenih rezervi ostalih grana. Ovakovo povećanje znači, i ako je imalo dosada takvih slučajeva, opterećenje sadanje generacije u korist budućih, što nije svrsishodno isto tako kao ni obrnuti postupak u slučaju razreza troškova nesreća. Povećanje uloga treba predvideti jedino u cilju amortizacije troškova ovakovih ustanova i za nje učinjenih zajmova.

9. U pogledu osiguranja u nesreći Središnji Ured nema naročitih prigovora. Davanje porodiljskih potpora u slučaju smrtne nesreće prema tački 2. čl. 83. Središnji Ured smatra umesnim čak i kad bi iste išle na teret mesnih blagajna, koje ih pružaju.

Odredbe čl. 102. i 103. u pogledu tablice opasnosti podudaraju se sa odredbama ZOR. Ipak smatra Središnji Ured da može skrenuti pažnju na to, da ovakve odredbe nisu bitne ni bezuslovno potrebne u obaveznom socijalnom osiguranju, već samo ostatak iz vremena osiguranja poslodavca za njegovo jamstvo u slučaju nesreće u poslu kod privatnih osiguravajućih zavoda. Prinos u nesreći mogao bi se bez štete određivati za sva rudarska preduzeća jednako bez obzira na specijalnu opasnost vrste produkcije. Jedino treba u takovom slučaju još više pokloniti pažnju tome, da treba diferencirati prinos prema uređaju preduzeća sa gledišta zaštitnih mera. Ovim dobija se efikasno sredstvo, kojim se preduzetnik prinudi na sprovođenje svih potrebnih zaštitnih mera a u interesu i Blagajne i ostalih preduzetnika, koji plaćaju prinose, i njegovih radnika, koji bi zbog neprovađanja ovih mera nastradali.

10. Uređenje penzionog osiguranja rudara nema pune analogije u opštem radničkom osiguranju, više u penzionom osiguranju privatnih činovnika u Slovenačkoj i Dalmaciji. Ipak je Središnji Ured slobodan, da i u tom pogledu sa gledišta organizacije i tehnike ovog osiguranja stavi izvesne primedbe.

10. a) U čl. 51. u pogledu sačuvanja stečenih prava iz ovog osiguranja nisu diferencirana dva bitno različita momenta, koja dolaze kod penzionog osiguranja u obzir. Stečeno pravo na rentu ili otpravninu u slučaju da iznemoglost, starost ili smrt stvarno nastupi sa jedne strane i pravo ponovnog vaskrsnuća ranije stečenih ali prekidom izgubljenih prava u slučaju produženja osiguranja sa druge strane. Rokovi za gubitak ovih dveju vrsta prava moraju i mogu biti različiti a isto tako i uslovi za njihovo očuvanje. Čl. 51. uredbe vodi računa u glavnom u pogledu prvog prava; određenim rokovima nema prigovora.

U pogledu drugoga prava (prava vaskrsnuća) stavljene su već izvesne primedbe obzirom na osiguranje u iznemoglosti, starosti i smrti po ZOR. Ali i preko toga za čisto bratimsko penziono osiguranje, ove bi rokove trebalo u uredbi samoj produžiti. Penzioni zakon za privatne činovnike čuva ovakva prava vaskrsnuća u celosti kroz 12 godina, a i Bratimske Blagajne treba da ih čuvaju barem pet godina, budući da veliki broj profesionalnih rudara može biti prinuđen da kroz više godina radi u inostranstvu, pošto kod kuće nema rada, ili da se privremeno primi nerudarskog posla u zemlji. Prema stanju pravilnika a donekle, i ako u bitno manjoj meri, i

Digitized by Google

uredbe postoji opasnost da najveći deo rudara mnogo pre penzionisanja gubi svoja stečena prava u celosti ili delomice.

10. b) Odredbe čl. 119. pokazuju ozbiljnu volju, da izbegnu anomaliji važećeg pravilnika, koji jednom rukom uzima što drugom daje. Provedene matematičke bilanse nekojih blagajna pokazale su, da je predviđeni maksimalni 5%-ni prinos bezuslovno nedovoljan, pogotovo onda, kad se ne radi o seljacima u rudniku, već o profesionalnim rudarima, kod kojih storniranje prava zbog prekida nije prečesto. Središni ured se boji, da ni privremeno povišenje uloga do 7% ujedno sa sniženjem rente po t. 1. i 2. čl. 119. neće u većini slučajeva biti dovoljno za održanje financijskog ravnovesja i da prema tome treba predvideti mogućnost da se i ova granica još proširi, naročito kad čl. 147. ne predviđa poseban prirez za amortizaciju manjka iz vremena pre 1925. godine već amortizaciju istog iz redovitih uloga.

Što se tiče mera predloženih u čl. 119. to bi prvo obzirom na starosnu rentu ZOR trebalo u tački 1. zadržati 70. godinu kao bezuslovnu granicu starosne rente.

U tački 2. treba tačnije odrediti način sniženja pune penzije. Za taj slučaj nameravano je svakako da ostaje posle pet godina članstva pravo na 20% penzije, a da se samo porast iste smanji od 2% godišnje na 1 29/31%, odnosno 1 28/32%, 1 27/33%, 1 26/34%, 1 25/35%. Ako se ovo nameravalo, treba to izričito utvrditi, jer se može snizavanje rente urediti i na drugi način na pr. produženjem početnih godina karence od 5 na 6, 7, 8, 9 i 10 godina, što Središni Ured ne smatra umesnim. Pitati se treba i da li ne bi smanjivanje stečenih, već likvidnih penzija trebalo da dođe tek u drugom redu u obzir za sanaciju.

Smanjenje prema tački 3. treba da bude po pravilu procentualno jednako za sve rente u koliko ne padnu sniženi iznosi ispod iznosa rente po ZOR-u. Zbog toga za sniženje svih renta treba postaviti kao najnižu granicu iznose rente po ZOR odnosno po predloženom čl. 115. a), koji se iznosi moraju u svakom slučaju zagarantovati i onda, ako za nje ni 7%-ni prinos ne bi bio dovoljan.

10. c) Prekluzivni rok čl. 120. od godine dana za stupanje novih pravoovlaštenika u iznos rente, koja je postala slobodna otpadom drugih, nepravedan je i u penzionom osiguranju barem za one srodnike, koji žive sa udovicom i decom u zajedničkom kućanstvu a od penzije. Ovaj rok treba izostaviti barem za iznos rente po predloženom čl. 115. a) jednako kao za invalidu prema t. 5. d) ovog mišljenja.

11. a) Obzirom na čl. 134. Središnji Ured smatra uputnim, da se završni računi i statistike Mesnih Bratimskih Blagajna podnašaju ne samo Rudarskoj Vlasti već i Glavnoj Bratimskoj Blagajni a radi njezinih potreba i radi sastavljanja sumarnih pregleda poslovanja i sastističkih rezultata, a to napose u vezi sa predlogom Središnjeg Ureda o zajedničkom fondu Mesnih Blagajna za izjednačenja rizika pod t. 6. a) ovog mišljenja.

11. b) Obzirom na čl. 136. Središnji Ured poziva se na ranije svoje primedbe pod tačkom 3. c) u pogledu potrebe da se međusobna obračunavanja što više smanje.

11. c) U čl. 137. čini se, da je celishodnije, ako odredbe 2. i 3. al. budu predviđene kao eventualne odredbe a odredbe 4. al. kao trajno pravilo a ne samo u granicama čl. 145., s razloga što obračunavanja premijske rezerve kod svakog prelaza iziskuju, a da budu tačna, konsultovanje stručnjaka-matematičara osiguranja ne samo od davajuće već i od primajuće strane, kao što je to praksa austrijskog penzionog osiguranja pokazala. Tim računom povećavaju se upravni troškovi i stvara posao, za koji niti imamo mnogo stručnjaka, niti je posao u stvari potreban.

Prema ovdašnjem mišljenju obračunavanja treba da se vrše tek kad se radi o određivanju rente ili pomoći. Radi ovog obračuna može se odrediti da se izdatci za penzije raspodele na učestvujuće Bratimske Blagajne prema svoti prinosa uplačenog kod pojedinih Blagajna a računatog jednoobrazno sa 5% kategorijske zarade t. j. izdatci treba da se dele ne samo prema vremenu članstva već i prema kategorijskoj zaradi u pojedinom razdoblju. Pored toga može se još odrediti, da svaka Blagajna preda Blagajni, koja je poslednja osiguravala i koja će isplaćivati rentu, za svoj ovako izračunati udeo na penziji potrebno kapitalno pokriće. Eventualno može se umesto toga odrediti da Bratimske Blagajne predavaju rezervu, umesto tekuće isplate svog udela, samo

Digitized by Google

onda ako njihov udeo ne dosiže izvesne visine. Glavno je da se obračunima ne komplikuje suviše poslovanje.

U slučaju, da penzija ne dostiže minimalnu rentu po predloženom čl. 115. a), podela rente i preodkazivanje rezerve ima da se izvrši između zainteresovanih Bratimskih Blagajna prema prvoj alineji ovog člana samo za iznos penzije, koja licu pripada prema propisima o penzijama Bratimskih Blagajna bez primene čl. 115. a), a razlika na minimalnu rentu da se podeli prema predloženom čl. 137. a između svih ustanova osiguranja koja dolaze u obzir.

12. Iz stilizacije čl. 139. nije razvidno, dali Statut Glavne Bratimske Blagajne određuje u napred broj i sedišta Mesnih Bratimskih Blagajna ili samo način njihovog poslovanja. U prvom slučaju svako ustrojstvo novih ili ukidanje postojećih Mesnih Blagajna povlači za sobom izmenu statuta. Možda treba ovo tačnije utvrditi.

13. Stilizacija al. 2. čl. 144. suviše je generalna, a da nejasnoće i sporovi ne nastaju. Treba jasnije odrediti, koje odredbe uredbe odmah važe, a koje odredbe pravilnika ostaju, što neće biti nemoguće.

14. U 3. al. čl. 144. kao direktivu za postupanje pred Sudom Rudarskog Osiguranja treba uzeti i propise za postupak pred Sudovima Radničkog Osiguranja, kako bi se poslovanje obeju vrsta sudova što više saobrazilo.

15. Obzirom na čl. 147. i 148., već je ranije spomenuto, da nije verovatno, da će se uračunavanje u penziju godina članstva i prava stečenih pre 1. januara 1925. moći izvršiti bez naročitog prireza samom amortizacijom manjka iz redovnih uloga. Zbog toga treba da se predvidi primena čl. 119. i na ove rente, pošto ista iz uredbe ne proizlazi neosporno.

Ovo su glavne primedbe, koje je Središnji Ured smatrao prilikom prvog pregleda nacrta potrebne da učini u očekivanju, da će ih Ministarstvo Šuma i Ruda moći korisno upotrebiti kod definitivne redakcije uredbe. Ukoliko Ministarstvo Šuma i Ruda želi, da Središnji Ured uredbu sa eventualnim dopunama na osnovu gornjih primedaba još detaljnije prouči, Središnji je Ured spreman da to učini, kako bi ova uredba potpuno ispunila očekivanja, koje interesenti na nju stave.

U Zagrebu, dne 31. marta 1927.

Branimir Haberle:

Фонд за помагање неупослених раденика.

У другој половини месеца фебруара ове године доставило је Министарство Социјалне Политике свим интересованим круговима на мишљење и евентуалне примедбе ради нову основу правилника о помагању неупослених раденика. Ова се основа, која је друга по реду, у велике разликује од прве, о којој је већ била реч у »Радничкој Заштити«.* Она предвиђа уопште а у финансирању овога збрињавања неупослених раденика напосе огромну разлику од прве основе, а такођер и у погледу самих органа за спровођење збрињавања као и гледе потпора и раздеобе средстава. Са нашега становишта ова је основа уопште лошије издање прве, јер се са једне стране умањују приходи потребни за збрињавање неупослених ради ускрате државне субвенције, а са друге се стране повисују издаци тиме, што се из сабраних средстава имаде да финансира не само давање потпора и уздржавање институција за збрињавање неупослених (азила и т. д.), него се жели тим средствима оснивати и подржавати органе за спровођење помагања неупослених као и сопствених берза рада. Ван сваке је сумње, да је добра страна ове основе, што је концентрисала посредовање рада и збрињавање неупослених на једноме те истоме месту. То је уистину и једини добар моменат у целој основи.

Пројекат правилника разликује у неку руку »самоуправне« и управне органе за спровођење збрињавања. Први биће »Централни одбор за помагање

* Године 1924. израђена је прва основа »Правилника о помагању неупослених раденика«. О њеном садржају донели смо приказ уједно са нашим становиштем и примедбама по овом питању у бр. 2. »Р. З.« из ове године стр. 99—102.

Digitized by Google

неупослених раденика« у Београду и »Месни одбори за помагање неупослених раденика« са седиштима у Београду, Скопљу, Нишу, Новом Саду, Суботици, Осеку, Загребу, Љубљани, Марибору, Босанском Броду, Сарајеву и Бања Луци. Чланови су централног одбора по један представник Централног Секретаријата Радничких Комора и по један послодавачких комора, обојица из Београда те начелник одељења за заштиту раденика при Министарству Социјалне Политике, који је уједно и председник одбора. Ови редовити чланови имаду и своје заменике, који се именују са стране Министарства једновремено са редовитима. Заменици заступају редовите чланове у свакоме случају, када су последњи спречени, да врше лично поверену им дужност. Отворено је остало питање у пројекту, који ће представник послодаваца ући у одбор, да ли делегат индустријске коморе, или онај трговачке или занатске коморе. Требало би о томе водити рачуна обзиром на постојећу подвојеност београдских послодавачких комора, а која ће ући као основни принцип и у нови закон о привредничким коморама. Ако се намерава задржати само једног представника послодавачких комора онда треба да се уведе турнус код именовања. На тај начин биће заступане све три привредне гране са стране послодавачке групе у овом одбору. Ово што смо до сада казали вреди и за месни одбор у Београду. Месни одбори по своме саставу идентични су са централним одбором са једином том разликом, да се представник надлежне радничке коморе и онај послодавачке бирају на неодређено време, као и њихови заменици (ал. 5. §-а 4. О. П. Н.).* Држимо да је помутњом ушао у пројекат овај израз »бирају се«, будући да се нигде у основи не говори о начину избора, шта више ал. 4. §-а 4. О. П. Н. одређује да се за формирање месних одбора имаде да стара централни одбор, који је дужан да се побрине да поред редовних чланова буде једновремено именован и потребан број заменика. Ову контрадикцију требало би исправити. По изричитом одобрењу господина Министра Социјалне Политике моћиће се оснивати и у другим местима месни одбори (ал. 2. §-а 4. О. П. Н.). Требало би овде ставити додатак, да се оснивање нових месних одбора може дозволити само по стварним потребама, у колико је у таквом седишту концентрисан извесни већи број раденика. Чланови ових одбора вршиће своју дужност не бесплатно, како је то предвиђала прва основа, већ уз одштету на рачун управних трошкова дотичних одбора. Висину одштете одредиће Министар на предлог централног одбора (ал. 3. §-а 13. О. П. Н.). Основа неодређује поближе, дали ће та одштета бити месечна или седмична паушална свота или ће се она исплаћивати у форми дневнице само за оне дане, када дотични члан врши поверену му дужност. То је са финансијског гледишта велика разлика и држимо, да тај мањак треба у основи попунити са прецизном одредбом. Према последњој алинеји §-а 13. О. П. Н. имаће чланови одбора, у колико буду приморани на путовање ван места њихова седишта, право на исте принадлежности као и чланови равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника у сличним околностима. Што се мисли тиме под том општом ознаком »принадлежности чланова равнатељства«, то није посвема јасно. Дали ће се исплаћивати само накнада путних трошкова без дневнице т. ј.. железничка карта, унос и износ пртљаге и т. д. или накнада свих трошкова т. ј. подвознине заједно са дневницом од 192 динара, како то сада уживају чланови Равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника према окружници од 21. јуна 1926. број 19.482. Дали ће можда у овом случају овакви чланови примати сем принадлежности, које смо ми споменули и одштету по ал. 3. §-а 13. О. П. Н. или неће, о свему томе не садржаје основа поближе одредбе. Ово требаће узети у обзир код коначне редакгије правилника пре публиковања. О раду одбора садржају одредбе §-и 10. и 12. О. П. Н. који нису у међусобном сагласју. У §-у 10. О. П. Н. изричито се каже, да су пуноважне само оне одлуке одбора, са којима се сагласи на седници и председник одбора т. ј. представник државне власти. Иначе оне нису извршне, већ потпадају под изричито одобрење вишега органа т. ј. централног одбора односно Министарства Социјалне Политике. Дакле је јасно из ове стилизације, да могу и друга два члана т. ј. пред-

* О. П. Н. = Основа »Правилника о Помагању Неупослених Раденика«, од месеца фебруара ове године.

Digitized by Google

ставници раденика и послодаваца донети одлуку, за чију је ваљаност нужно више одобрење. Међутим одређује § 12. О. П. Н. да су оне одлуке пуноважне, када се са њима сагласе најмање два члана с председником. Ова стилизација одредбе у §-у 12. О. П. Н., да се доведе у склад са одредбом §-а 10. О. П. Н., требаће да се измени и да гласи: »одлуке су пуноважне када их донесе један члан одбора у сагласности са председником«. Једногласност свију чланова одбора држимо, да је сувишна. Додуше за радништво биће ова одредба у пракси доста неповољна, јер ће засигурно већином представници државне власти прионути уз предлог послодавачког делегата. Унаточ те констатације несмемо то да узмемо као правило. Одредбом члана 281. и 282. финансиског закона за године 1927./28. овлаштује се Министар Социјалне Политике, да може разрешити досадање државне берзе рада и њихов инвентар и архиве уступити установама основанима у сврху посредовања рада на основу нарочитог правилника. § 6. О. П. Н. предвиђа оснивање сопствених берза рада са стране месних одбора, чија ће организација бити прилагођена постојећој организацији државних берза рада, с том разликом, да ће избор, контролу и отпуштање персонала у тим берзама решавати сами одбори. Ове берзе рада биће уједно административни органи збрињавања неупослених раденика. Последња ал. §-а 9. О. П. Н. садржаје једну одредбу, за коју можемо казати да је уникум у правној знаности. Основа најме изричито изјављује, да државна средишња берза рада у Београду није досада са успехом отправљала дужности, које су јој биле доделене на основу §-а 75. Закона о Заштити Раденика. Незнамо што се је хтело получити овом јавном дисквалификацијом и деградацијом државне средишње берзе рада, а нити то желимо знати, већ једино морамо казати да треба безуветно ову аномалију избацити из текста основе. Ми држимо, да једи... разлог за евентуални нерад како средишње тако и осталих месних државних берза рада јесте скресавање потребних кредита у државном буџету, а не нерад или саботажа персонала, како то провејава из редака основе. Централни одбор у Београду може организовати сопствену Централну Берзу Рада у Београду, која ће имати слична права и дужности као средишна државна берза рада.

На више места у основи говори се о »Управи Фондова«. Тај израз треба да се излучи пригодом коначног редиговања правилника, јер Управа Фондова као такова званично више не постоји, већ »Државна Хипотекарна Банка Краљевине СХС«. (Види одредбу члана 1. закона о уређењу државне хипотекарне банке Краљевине СХС од 8. јула 1898. године са изменама и допунама од 21. фебруара 1906., 14. јуна 1910, 30. марта 1922. и 14. марта 1924.) У §-у 2. О. П. Н. одређује се, да са »Општим Фондом за Помагање Неупослених Раденика« рукује централни одбор. То је посвема и у реду. Али се несме, да заборави да је према тачки 1. чл. 5. закона о уређењу државне хипотекарне банке овлаштена да рукује са свим јавним фондовима и сама банка односно њен орган управни одбор банке. Могао би се дакле десити случај, да централни одбор закључи извесно руковање становитом свотом новчаних средстава, а да се управни одбор банке извршењу тога успротиви. Овака колизија надлежности могла би се избећи, када би у централнни одбор ушло још једно лице као представник државне хипотекарне банке и то из редова чланова банчиног управног одбора. Овај представник нетреба да имаде право гласа, већ треба да буде само саветујући члан. У месним одборима делегат државне хипотекарне банке није потребан.

Гледе услова за стицање новчане помоћи тражи ова нова основа следеће: 1. Навршену 21. годину живота дакле пунољетност. 2. Да неупослени живи искључиво од свога најамног рада. 3. Да није упослен код пољопривреде односно шумарства. 4. Да је лице најмање 15 дана без своје кривице неупослено. 5. Да је у току последне године дана најмање шест месеци или у току последних двију година најмање једну годину укупно уплаћивало у фонд за помагање неупослених раденика. 6. Да за време трајања неупослености није примало никакву врсту новчане помоћи на терет општег осигурања, општина, хуманих установа или државе у облику пензија, инвалиднине и т. д. 7. Да нема никакву врсту непокретне или покретне имовине, која му пружа ма коју врсту и ма колико стално обезбеђивање прихода. 8. Да у породици са којом живи у заједничкоме кућанству нема ни једног члана изнад 18 година старости, који

Digitized by Google

је упослен за награду код трећих лица или који врши ма коју слободну професију или који располаже имовином, која му обезбеђује ма какве сталне приходе. 9. Да није одбило рад понуђен од стране берзе рада и 10. Да је најмање пет дана пријављено код берзе рада у месту свог становања. Ови услови не разликују се много од оних у првој основи и за то све наше опаске по томе питању изнешене у нашем чланку код критике прве основе остају у целости и овде. Говорићемо само о новим условима. Тако је увет споменут под тачком 6. апсолутно престрог за примену у пракси. Ко ужива пензију, инвалиднину или ренту, могао би у најгорем случају да ужива само умањени износ потпоре за случај неупослености, а никако и у никојем случају неби се смело оваквоме лицу уопште укидати право на новчану припомоћ. Исто тако требао би се изменити или још боље докинути увет под тачком 7. Чудно је, да се жели излучити код уживања новчане потпоре на пр. неупосленог столарског раденика, који из милосрђа спава на сопственом кревету, којега си је сам сачинио, у туђему стану или још горе раденика са великом породицом, напосе са великим бројем деце, који као кирајџија непоседује ништа друго сем сопствени собни намештај. Ван сумње је оправданост ове одредбе, али је њена данашња стилизација немогућа. Требали би овде поставити неку минималну границу, регулисану платежом становите пореске стопе и то оне непосредне порезе. Исто тако треба да се одреди максимална граница прихода члана породице, с којим живи неупослени раденик у заједничком кућанству, а унутар које би неупослени имао право на потпору за случај неупослености. Установа §-а 21. О. П. Н. одређује, да на путну помоћ имаду право раденици старији од 16 година. Незнамо, зашто се одређује за стицање новчане потпоре увет навршена пунољетност т. ј. навршење 21. године, а овде је достатно навршење 16. године. Ако се већ жели уопште прописати неки минимум за границу добе живота, онда је требало узети као такав навршену 14. годину т. ј. законски утврђени минимум, испод којега не могу бити упослена деца у предузећима (§ 20. Закона о Заштити Раденика). На основу прописа §-а 101. З. З. Р. имаде радник право на половину жељезничке карте III. класе. Стога требаће изменити одредбу §-а 22. О. П. Н. у том смеру. Нова основа предвиђа додуше веће новчане припомоћи, него ли прва основа, и то за самце односно самице 10 Дин дневно, а за ожењене, удате или обудовљеле са децом 15 Дин дневно. Ми остајемо и у овоме питању код својих ранијих извода у прошломе чланку. Путна помоћ повишена је тиме, што се даје четиридневна новчана потпора сем бесплатне жељезничке карте. За чланове породице брисане су уопште припомоћи у новој основи, што је врло лоше са становишта социјалне хигијене. Трајање уживања периодичне новчане потпоре јесте мало и требаће да се исто продужи на минимално време од 12 седмица.

Средства потребна за ово збрињавање прикупљају се на основу прописа §-а 110. финансиског закона за годину 1922. и 1923., а у вези са одредбама наредбе Министра Социјалне Политике од 7. децембра 1922. број 10.810. Та средства сачињавају »Општи фонд за помагање неупослених раденика« код државне хипотекарне банке. На основу овлаштења даног у члану 281. Финансиског закона за 1927./1928. годину може Министар Социјалне Политике из ових средстава употребљавати новац за организацију посредовања рада, за давање непосредне помоћи неупосленима као и давати јефтине зајмове за подизање радничких станова. Овај правилник, израђен у смислу ових одредаба финансиског закона испустио је посвема из вида државну субвенцију, коју је прва основа предвиђала. Према одредби §-а 23. О. П. Н. вршиће се финансирање овога збрињавања на следећи начин: 1. Од приноса прикупљених до краја 1925. године може се утрошити на управне трошкове заједно са материјалним издацима око одржавања берза рада до 5%, на новчано помагање неупослених до 10%, а на стварање рада неупосленима продуктивним кредитима до 85%. 2. Од приноса прикупљених почев од 1. јаннуара 1926. па на даље може се утрошити на управне трошкове 10%, на новчано помагање до 20%, а на продуктивне кредите до 70%. Пропис приноса за берзе рада износио је према годишњим извештајима управе Средишњег Уреда за Осигурање Радника:

Digitized by Google

у години 1923.	Дин	7,890.865.22
у години 1924.	Дин	9,478.388.84
у години 1925.	Дин	10,302.798.89
Укупно	Дин	27,672.052.95
од те своте остало је неубрано до 31. децембра 1925. . .	Дин	4,203.769.82
износе дакле сва прикупљена средства до конца 1925. . .	Дин	23,468.283.13
одбивши од тога 7% у име трошкова манипулације и т. д.	Дин	1,442.779.82
остаје на располагању у сврхе збрињавања у истину . .	Дин	22,025.503.31

Средства из године 1926. и даље износиће по прилици годишње око 9—10 милуна динара. — Према горњој раздеоби ових средстава држимо да их неће бити довољно за пружање потпора и уздржавање одбора за помагање неупослених као и берза рада. Сигурно ће већи део прихода требати, да се утроши за административне трошкове како одбора тако и берза рада. Постотак одређен за пружање потпора јесте свакако премален, јер би он износио на пр. од прихода до конца 1925. Дин 2,202.550.33, а будуће сваке године око Дин 2,000.000. Жели ли Министарство да уистину спроведе збрињавање неупослених треба да повиси приходе у ту сврху на тај начин, да предвиди државну субвенцију у редовитом државном буџету и да обавеже радничке коморе на извесни допринос.

Dr. *B. A-a:*

Radničko zakonodavstvo u Sovjetskoj Rusiji.

Osnovni propisi radničkog zakonodavstva u Ruskoj Socijalističkoj Federativnoj Republici nalaze se u t. zv. »Zakoniku rada«, koji je bio prihvaćen na četvrtoj sjednici Sveruskog centralnog izvršnog odbora Sovjeta dne 9. novembra 1922., a stupio je na snagu dne 15. novembra iste godine. Prama ovom zakonu, u kojem je u glavnom sadržano čitavo socijalno zakonodavstvo današnje Rusije, prikazat ćemo u kratko glavne propise tog zakonodavstva.

Uglavnom svi se propisi odnose samo na najamni rad, a ne uopće na rad u privrednom životu. U smislu ovog ruskog zakona najamni je rad predmet slobodnog ugovora izmedju poslodavca i posloprimca. Usvojivši ovaj princip, taj se je zakon odrekao onog principa, koji je zastupao sovjetski režim u prvim godinama nakon pobjede boljševičke revolucije (1918.—1921.) t. j. princip opće radne dužnosti. Jedino je opća radna dužnost zadržana samo za izvanredne slučajeve (na pr. u slučaju pomanjkanja radne snage, a potrebno je izvršiti nekoje važne državne poslove) kada vijeće pučkih komesara ima pravo, da izda posebni dekret o uvadjanju opće radne dužnosti.

Pod udar »Zakona o radu« potpadaju sve vrste radnika: manuelni i intelektualni radnici, činovnici, namještenici, i t. d., a da kod toga — sa formalnog gledišta — nema nikakove razlike izmedju državnih, gradskih, općinskih ili privatnih službenika. Jedino su — prama jednom posebnom dekretu vijeća pučkih komesara — isključeni kućni radnici, koji rade direktno za naručitelja, a ne za posrednika.

Posredovanje rada, nabavljanje radne snage nalazi se u rukama države; to je državni monopol, koji obavljaju posebni organi komesarijata za rad. Monopoliziranje u državnim rukama ove socijalne funkcije ima svoje značenje baš gledom na princip slobodne organizacije najamnog rada. Ali i ovaj propis ima svoje iznimke: iz državnog monopola o nabavljanju radne snage isključeni su svi oni slučajevi, u kojima se od dotičnog radnika traži posebno političko povjerenje ili specijalne kvalifikacije, i svi oni slučajevi, u kojima državni organi (berze rada) nisu u stanju tri dana nakon što je stigla odnosna molba da dostave traženu radnu snagu. Kako nekoje vijesti saopćuju i nekoji statistički podaci dokazuju, izgleda da se državno posredovanje radne snage u praksi nije pokazalo mnogo korisnim, tako da u zadnje vrijeme sve više osvaja terena princip slobodne potražnje i ponude

Digitized by Google

radne snage, a berze rada polagano gube svoje značenje. Neuposlenost je i u sovjetskoj Rusiji važan socijalni problem.

Zakonom o radu obvezatno je propisan ugovor o radu. Čl. 27. rečenog zakona ovako definira radni ugovor: »Radni ugovor je sporazum izmedju dvije ili više osoba, prama kojemu jedna strana (koja rad prima) drugoj strani (koja rad daje) daje svoju radnu snagu uz odštetu na uporabu.« Ostali su uslovi rada utanačeni slobodnim ugovorom medju strankama; naravno da ta slobodna utanačenja ne smiju sadržavati ništa što se protivi zakonskim propisima radničkog zakonodavstva, propisima unutarnjeg (kućnog) reda u preduzeću, i ne smiju biti ograničena politička ili opća prava radnika. Radni ugovor stranke moraju sklapati i ako za dotično zvanje postoji opći kolektivni ugovor. Radni ugovor može biti sklopljen sa pojedinim osobama, a i sa udruženjima (na pr. sa t. zv. artjelima). Nakon sklopljenog radnog ugovora mora biti ispostavljena knjižica za obračun, u kojoj je poslodavac dužan da navede sve glavne uslove rada: visinu nadnice, kućni red preduzeća, temeljne ustanove kolektivnog ugovora, sve promjene, koje u radnom ugovoru nastanu (na pr. promjenu tarife, isplate nadnice i t. d.), te slučajeve kad se može dokinuti radni ugovor. Pravni karakter ove knjižice za obračunavanje, koja se ispostavlja kod sklapanja radnog ugovora, označuje jedan dekret od 25. februara 1924. ovako: »Knjižica služi i vrijedi kao osnovna isprava kod riješavanja svih sporova koji nastanu iz radnog ugovora.«

Dužnosti i prava poslodavca kodificirana su u zakoniku rada ovako: Poslodavac je dužan držati se svih uslova rada o naplati, o dopustu, i t. d. Poslodavac ne može od svog radnika ili namještenika tražiti da radi posao, za koji nije bio primljen u posao, osobito ne može tražiti, da vrši posao, koji je skopčan sa pogibelji života ili koji ne odgovara propisima radničkog zakonodavstva. U iznimnim slučajevima može poslodavac upotrebiti radnika ili namještenika za drugi posao, ali i taj drugi posao mora odgovarati njegovoj kvalifikaciji. Ako se radnik u takovim slučajevima usprotivi primiti drugi posao, ima poslodavac pravo, da ga otpusti isplativši mu stanovitu, zakonom odredjenu, otpravninu (obično 14-dnevnu nadnicu). Čak zakon predvidja nekoje osobito iznimne slučajeve, u kojima se posloprimcu može odrediti i posao, koji ne odgovara njegovim kvalifikacijama.

Radni ugovor može biti sklopljen na stanovito vrijeme (najdulje na jednu godinu), ili na neodredjeno vrijeme ili na izvedbu jednog stanovitog posla. Pred definitivnim primitkom u posao, može radnik biti primljen samo na probu, i to kod nekvalificiranih radnika najdulje 14 dana, a kod kvalificiranih najdulje jedan mjesec.

Prekinuće radnog ugovora nastaje: slobodnim dogovorom stranaka, izminućem vremena, na koje je ugovor sklopljen, na poticaj sindikalne organizacije, ili obostranim otkazom u smislu zakonskih propisa. Posloprimac može da dade otkaz: a) ako se isplata nadnice (plate) vrši svakog trećeg tjedna bar jedan dan prije izminuća tog roka; b) ako se isplata vrši mjesečno ili polumjesečno najmanje sedam dana prije tog roka (u ovim slučajevima posloprimac ne dobiva nikakove otpravnine.) Poslodavac može prekinuti radni odnos: ako preduzeće ili zavod likvidira ili ako u njemu nema više posla; ako se iz produkcijonih razloga mora rad obustaviti; ako je radnik ili namještenik nesposoban; kad posloprimac bez važnih razloga neće da vrši obaveze, koje je na sebe preuzeo ugovorom; kad radnik ili namještenik počini kakovo kažnjivo djelo radi kojega je sudbeno pravomoćno osudjen; ako radnik preko tri dana uzastopce ne dodje na posao bez važnih razloga; ako namještenica četiri mjeseca iza poroda ne dodje na posao. U svim ovim slučajevima nije poslodavac dužan platiti nikakovu otpravninu.

Jedan od najvažnijih dijelova ruskog zakonika rada sačinjavaju ustanove o kolektivnom ugovoru, koje normiraju odnos izmedju poslodavca i posloprimca. Prvobitno je sklapanje kolektivnog ugovora bilo obligatorno, sada je ono prama zakoniku rada samo fakultativno. Glavne zakonske ustanove o kolektivnom ugovoru su slijedeće: Kolektivni je ugovor sporazum sklopljen medju sindikalnom organizacijom, kao predstavnicom radnika i namještenika, s jedne strane i poslodavcem s druge strane; taj ugovor normira radne i službovne odnose za pojedina preduzeća, zavode, gospodarstva ili za čitave skupine i odredjuje sadržaj budućih osobnih ugovora. Ustanove o kolektivnom ugovoru davaju sindikalnim organizacijama veliki uticaj na sklapanje kolektivnih ugovora, ali zato te organizacije ne

Digitized by Google

nose nikakovu materijalnu odgovornost, koja bi mogla nastati iz kolektivnih ugovora.

Svi kolektivni ugovori moraju biti evidentirani i registrirani kod pučkog komesarijata za rad, koji ih preispita i potvrdjuje, odnosno — ako se protive zakonu — poništava. Kolektivni je ugovor obvezatan za sva lica u dotičnom preduzeću, bez obzira na to jesu li ona članovi sindikalne organizacije ili ne.

Zakon razlikuje o p ć e kolektivne ugovore, koji se protežu na čitav državni teritorij jedne produkcijone grane ili ekonomije; i l o k a l n e kolektivne ugovore.

U kolektivnim i u radnim ugovorima mora biti označena visina naplate poslo-primčeva rada, i ne smije biti manja od t. zv. državnog minimuma, koji mjesečno objavljuju državni organi. Taj državni minimum ima značenje kao t. zv. Existenzminimum. Ponešto su veće naplate, nego one, koje su predvidjene kolektivnim ugovorom, individualne naplate radnika u državnim i kooperativnim zavodima i preduzećima. Naplata rada pripada radniku i onda kad on ne može da onog dana izvrši dužni posao usljed razloga, koji nisu od njega ovisni. Tako mu isto ta naplata pripada ako se je on odalečio od posla, da izvrši svoje pravo glasovanja, ili kao svjedok ili kao funkcijoner u svojoj sindikalnoj organizaciji ili konferenciji.

Normalni radni dan je o s a m s a t i; za nekoje kategorije radnika dekretirano je š e s t sati rada (za radnike izmedju 16. i 18. godine života i za duševne radnike). Prekovremeni je rad principijelno zabranjen, ali i u tom pogledu ima dosta iznimaka.

Glede počinka rada zakon poznaje slijedeće propise: a) neprekidno mirovanje rada najmanje 42 sata tjedno; b) državne blagdane: novu godinu, godišnjicu ruske revolucije iz god. 1905. dne 9. januara (taj je dan ujedno posvećen uspomeni Lenjina), godišnjicu pada monarhije — 12. marta, godišnjicu pariške komune — 18. marta, dan Internacijonale — 1. maja i godišnjicu boljševičke revolucije — 7. novembra. Osim toga ima osam narodnih blagdana. Zakon također predvida godišnji 14-dnevni dopust.

Glede zaštite dječjeg i ženskog rada postoje slijedeći propisi: uposlivanje je lica ispod 14. godine života zabranjeno; uposlenje lica od 14. do 16. godine života dozvoljava se samo iznimno, i ukoliko rade njihov radni dan iznosi samo četiri sata. Lica do 18. godine života i žene ne smiju biti uposlene u teškim i zdravlju škodljivim poduzećima. Trudnim ženama i dojiljama zabranjen je noćni rad. Žene, koje obavljaju fizički rad, moraju biti od tog rada oslobodjene osam tjedana prije i osam tjedana poslije porodjaja; a duševne radnice šest tjedana prije i šest poslije porodjaja. Mnoge od ovih ustanova zakona iz god. 1922. bile su kasnije novelirane na gore, dakle na štetu zaštitnih ustanova žena i djece.

Nadalje zakon iz god. 1922. sadržaje ustanove o zaštiti radnika. Bez odobrenja inspekcije rada ne smije nijedno preduzeće biti otvoreno, niti smije početi raditi. Preduzeća su dužna na vidljivom mjestu objelodaniti sve propise i ustanove o zaštiti radnika; kontrola nad provadjanjem tih propisa pripada tehničkim i zdravstvenim inspekcijama, koje su organi komesarijata rada. Inspektore rada biraju vijeća sindikalnih organizacija, a odobrava ih komesarijat rada.

U spomenutom zakonu nalaze se i propisi o svim granama socijalnog osiguranja: o potporama u prelaznoj nesposobnosti za rad (bolest, nezgoda, karantena, babinje, porodjaj i t. d.), u besposlici, invaliditetu i t. d. Ove se ustanove o socijalnom osiguranju najrigoroznije provadjaju.

Zakonik rada posvećuje osobitu pažnju radničkim sindikalnim organizacijama. Osobito se time ističe njihova važna uloga u političkom i privrednom životu današnje Rusije. U početku boljševičke revolucije sindikalne su organizacije upravljale čitavom proizvodnjom i potrošnjom; u njima su morali biti organizovani svi ruski državljani; njihove financije poticale su iz državne blagajne; one su u stvari bile državni organi. Nakon uvedenja t. zv. N e p - a (Nova ekonomska politika), a posebice nakon stupanja na snagu zakonika rada iz god. 1922. sindikalne organizacije nisu više vezane uz državni organizam. Zakon ne daje direktne definicije sindikalnih organizacija, ali iz njegova člana 150. indirektno proizlazi, da su sindikalne organizacije one korporacije, u kojima se udružuju svi oni gradjani, koji vrše najamni rad u državnim, općinskim ili privatnim preduzećima. Sindikalne organizacije u prvom redu imaju pravo, da u ime radnika sklapaju kolektivne ugovore, i da u svim pitanjima rada nastupaju kao reprezentanti radnika. One biraju inspektore

*

Digitized by Google

rada; izašilju svoje predstavnike u sudove rada; one su odlučujućom instancom u pitanju unutarnjih (radioničkih) poslovnih redova; odredjuju i kontroliraju sve uslove rada. Sindikalne su organizacije juristička lica.

I pored ovog velikog uticaja, koji sindikalne organizacije u Sovjetskoj Rusiji imaju na socijalni i ekonomski položaj radnika, i pored toga što su one zakonski reprezentanti radnika u njihovom socijalnom i ekonomskom životu, to su one u stvari ipak eksponenti današnjeg državnog režima u Rusiji, tako da često dolazi do paradoksalne pojave, da u konfliktu izmedju radnika i poslodavca-države, sindikalne organizacije stoje na strani države, dakle poslodavca. I baš usljed tih paradoksalnih pojava često se dogadja, da radnici stupaju u štrajk ilegalnim načinom t. j. bez znanja ili protiv vodstva svoje sindikalne organizacije. Ovakove pojave otvoreno je požalio i osudio na 14. kongresu ruske komunističke stranke (god. 1925.) predsjednik centralnog vijeća sindikalnih orgaizacija Tomski.

Završavajući ovaj kratki prikaz moramo istaknuti: socijalno zakonodavstvo Sovjetske Rusije u svom dobrom dijelu nosilo je obilježje razdoblja aktivne socijalne revolucije, gradjanskog rata i ratnog komunizma, ali ono se je u toku vremena, osobito došavši u sukob sa stvarnim privrednim životom poratne Rusije, koji nije bio kadar da podnese učinak onih (inače lijepo zamišljenih!) socijalno-revolucijonarnih zakona i dekreta, ono se je evolucijoniralo i ono se još uvijek, pod vodstvom praktičnih socijalnih političara, i nadalje evolucijonira, dokazujući, da se baš u toj evoluciji i u praktičnoj, dobro smišljenoj socijalnoj politici i nalazi smisao i značenje konstruktivnog razdoblja socijalne revolucije. — Osim toga moramo i to istaknuti, da se mnogi od socijalno-političkih zakona u komunističkoj Rusiji ne razlikuju od sličnih zakona u nekojim drugim naprednim državama u Evropi (n. pr. u Čehoslovačkoj).

Racijonalno liječenje.

Referati predavanja iz kurza o racijonalnom liječenju održanog u Pragu od 20. 4. do 30. 4. o. g. po Socijalno-liječničkom zboru Mlade Generacije, uz sudjelovanje redakcije časopisa »Praktický Lékař«.

Referent Dr. Josip Štajduhar, Zagreb.

Značenje terapije u socijalnom osiguranju.

Uvodno predavanje prof. dra. F. Procházke.

Svrha je medicine, da u prvom redu liječi bolesnika, da ga riješi bolesti i ozdravi. Sva biološka i patološka istraživanja imadu poslužiti toj svrsi. N i j e t o m e d a v n o, š t o j e l i j e č e n j e b i l o p r i v a t n o m s t v a r i b o l e s n i k a, k o j i s e o b r a ć a o n a l i j e č n i k a s v o g p o v j e r e n j a i s a m g a h o n o r i r a o. Razvitak socijalnih prilika posljednjih 25 god. 19. stoljeća doveo je k socijalnom osiguranju. U početku je bilo uvedeno samo osiguranje radnika, a kasnije je rašireno i na druge slojeve, tako da danas imademo na širokoj bazi osnovano socijalno osiguranje za slučaj bolesti, nezgode, invalidnosti i penzije, a tiče se svih osoba, koje samostalno ne gospodare, te svih državnih i javnih namještenika. Danas velika većina pučanstva Češkoslovačke potpada barem pod osiguranje za slučaj bolesti.

P o d u t j e c a j e m t o g o s i g u r a n j a p r o m i j e n i l a s e i l i j e č n i č k a p r a k s a, a p r o m j e n i o s e, š t o j e o s o b i t o v a ž n o, i o d n o š a j b o l e s n i k a p r e m a l i j e č n i k u. B o l e s t n i j e v i š e p r i v a t n a s t v a r p o j e d i n c a, v e ć j e s t v a r d r u š t v a, k o j e s n a š a t e r e t e s p o j e n e s a l i j e č e n j e m. Liječnik nije posve slobodan u svom djelovanju. Njegovi su pothvati kontrolirani po bolesničkoj blagajni, koja si pridržaje pravo o mnogim načinima liječenja (na pr. banjsko, sanatorijsko i sl.). Liječenje kod bolesničkih blagajni nije bilo svuda jednako uređeno. Tamo gdje je bilo više sredstava bilo je i

* Prema predavanjima publiciranim u časopisu „Praktický Lékař".

Digitized by Google

liječenje savršenije i potpunije. Često je bolesnička blagajna davala samo onoliko koliko propisuje zakon.

Zakonom od 1924. god. o osiguranju radnika za slučaj bolesti, invalidnosti i starosti bilo je socijalno osiguranje prošireno osiguranjem za slučaj invalidnosti. Taj zakon imade dati prihod onima, koji su postali nesposobni za rad i privređivanje. Kod određivanja invalidnosti treba postupati strogo medicinski, a ne administrativno, jer bi inače bilo vrlo mnogo invalida. Upravo zato se liječenjem imade obnoviti privredna sposobnost i odvratiti invalidnost. U tu svrhu može središnji ured (USP = ústřední socijální pojistòvna) dati liječiti osiguranika na svoj trošak u bolnici, sanatoriju ili u kakvom drugom zgodnom zavodu. Po čl. sl. zakonu o socij. osiguranju može USP dati bolesnika za vrijeme liječenja ili poslije istoga izvježbati za njegovo dosadašnje ili novo zanimanje.

Liječenjem se mora početi za vremena, jer se ne dođe do cilja, ako se zakasni. Stoga treba u prvom redu preventivno suzbijati invalidnost već za vrijeme liječenja. Liječenje mora biti ispravno i uspješno. Savršeno liječenje je najbolje sredstvo za odvraćanje invalidnosti. Zakon, koji misli na tu prevenciju daje prilike USP, da se brine za kandidate invalidnosti već za vrijeme njihovog liječenja kod okružnih ureda. Prema § 146. toga zakona može USP tražiti, da se bolesnik pošalje na liječenje u bolnicu ili ga može preuzeti u vlastito liječenje (§ 147.).

Samo stanovita oboljenja vode k invalidnosti. U prvom su redu to neizlječive bolesti, kojih imade sve manje. Nadalje prouzrokuju invalidnost kroničke bolesti, kad se razviju do takvog stupnja, da su skoro neizlječive. Tiče se to onih kroničkih bolesti, koje su nastale iz akutnih, kao i onih koje su se od početka razvijale kronički. Stoga se ispravnim liječenjem akutnih bolesti sprečava postanak kroničkih, a pravovremenom dijagnozom kroničkih bolesti može se njihov razvitak zaustaviti. Svim subakutnim i kroničkim bolestima treba posvetiti posebnu pažnju i liječiti ih dobro. Liječenje kroničkih bolesti je drukčije, nego akutnih traži veći pregled, te seže i u mnoge specijalne struke (klimatologija, balneologija, mehanoterapija i t. d.). Ono, pretpostavlja mnogo terapeutskih uređenja, koja su dosada ograničena.

Liječenje se uvijek provađalo prema stanju medicine stanovite dobe. Metodika se liječenja mijenjala. Otkrića prirodnih znanosti 19. stoljeća udarila su temelj modernom liječenju, koje nastoji, da sve biološke i patološke pojave znanstveno objasni i dokaže. Modernoj terapiji nije glavno empirij, nego metode sa znanstvenim temeljem. Moderna medicina istražuje utjecaj prirodnih sila na čovjeka (utjecaj sunca, vode, zraka, klime, elektrine, rentgenovih i radijovih zraka, te raznih drugih ljekova iz carstva biljnog i životinjskog), te je terapeutskim metodama postigla rezultate, kojih prije nije.

Prelaz od terapije, koja se temelji na tradiciji i empiriju, k modernoj znanstvenoj terapiji bio je polagan i težak, jer nije bilo lako uobičajeni način liječenja zamijeniti drugim, znanstvenim. Zato je ta doba dovela do skepse i terapeutskog nihilizma. Starija generacija liječnika trpi još danas od tog nihilizma, koji je počeo u 70-tim god. prošlog stoljeća i održao se sve do početka ovog. Kod velikog napredka svih struka medicine, morao je nastati preokret tako, da ni terapija nije mogla zaostati. Svjedoče nam seroterapija, organoterapija, rentgeno i radioterapija, moderna dijetetika i terapeutsko iskorišćavanje prirodnih sila. I farmakologija je preispitala djelovanje pojedinih ljekova. Parenteralna aplikacija pojedinih ljekova znači napredak. Ljekovi su davani u novim oblicima. Kemičke tvornice izrađuju ljekove na veliko i izmišljaju razne specijalitete. Za njima su se poveli mnogi apotekari i kemičari. Svaki je lijek popraćen velikom reklamom. Mnogi su liječnici stupili u službu te trgovine i potpomagali reklamu. Premda se ne može zanijekati veliki napredak na tom polju ipak se ne može zašutiti, da je u trgovinu došlo mogo suvišnih ljekova. Liječnik se u toj bujici ljekova često nije mogao pravo orijentirati. Mnogi liječnički časopisi su podlegli trgovačkim utjecajima. Mladi liječnik često neza što da počne. Treba postupati kritički i sve ljekove očistiti od reklame.

Isto vrijedi i za banje. Često liječnik nezna u koje bi kupalište poslao bolesnika, jer u prospektima čita, da su skoro sve banje za sve bolesti. Ipak nije tako. Znanost je odredila indikacije. Mnoga dobra kupališta su malo posjećivana, a druga su prepuna — zahvaljujuć reklami.

Digitized by Google

Nove metode liječenja, za koje su potrebni aparati, zaražene su reklamom onih, koji ih proizvađaju. Svako novo sredstvo, kojeg uhvati trgovina hvaljeno je, a njegove indikacije su već time diskreditovane. Liječnici gube orijentaciju, jer ne mogu dobro slijediti čitavu tu bujicu reklama, ljekova, kupališta, voda i aparata. Klinike nemaju vremena, da tim stvarima posvećuju pažnju, jer moraju u prvom redu učiti metode pregledbe i dijagnostike, a za liječenje im ne ostaje mnogo vremena. Za liječnika je zbilja najvažnija dijagnoza, jer bez ispravne dijagnoze nema ispravnog liječenja. Poslije prevrata su praktičari naglašavali potrebu osnivanja terapeutske klinike na praškom medicinskom fakultetu. Taj glas nije naišao na odziv, jer je svaka klinika ujedno i terapeutska. Stoga je trebalo tražiti druge puteve, da se udovolji potrebama praktičnog liječnika. Tom je idejom bila vođena Mlada Generacija Liječnika, kad je organizovala ovaj terapeutski kurz.

Svaki razuman praktički liječnik obazire se, kod svojih prepisivanja i savjetovanja, na gospodarsko stanje bolesnika i ne preporučuje na pr. neimućnome Karlove Vary, ako se može izliječiti jeftinijim načinom. Tu racijonalnost treba imati na umu i kod liječenja na račun socijalnih institucija i javnih fondova. Mladi kolege, koji izlaze iz klinika, učine često neispravnosti, prepisujući neimućnim osobama skupe preparate, koje su bili navikli prepisivati na klinici. Praktički liječnik treba da znade ne samo terapeutsku cijenu lijeku, nego i prodajnu, te nesmije bolesnika gospodarski oštećivati i prouzročiti mu suvišne izdatke. Od salicilnih preparata istog djelovanja nekoji su skupi, nekoji jeftini. Slično je i sa željeznim preparatima. Nije ispravno, ako se neimućnome prepisuje skupi preparat, kad se jeftinim postigne isti uspjeh. Za skupi preparat može se odlučiti samo onda, kad se isti dade teško nadoknaditi, a zajamčeno je, da će djelovati.

I od socijalnog se osiguranja mora tražiti, da sa imetkom, koji pripada njegovim članovima postupa racijonalno. Praksa bolesničkih blagajna se u tom razlikovala. Nekoje nisu pravile nikakvih ograničenja, te su izdavale za liječenje mnogo novaca. Stoga su bile u tom pogledu na dobrom glasu. Bilo je malih blagajni, koje su ograničavale prepisivanje specijaliteta i sl. Ta štednja je prouzrokovala, da se raširio glas, da je liječenje kod blagajni nepotpuno. Centraliziranjem blagajna u okružne — po novom zakonu — nestalo je tih malih blagajna. Time su blagajne znatno gospodarski pojačale, jer velike blagajne imadu i veće mogućnosti u liječenju.

USP uvađa najsvrsishodnije liječenje t. j. koje najsigurnije i najprije dovađa k ozdravljenju. To nije uvijek jeftino liječenje, već naprotiv može biti i skupo. Ispravnije je dati na jedamputa više novaca, kad to koristi, nego otkloniti liječenje zbog velikog troška i onda platiti kroz mnogo godina invalidninu. Skupo liječenje se često isplati (kupališta, sanatoriji, specijalističko liječenje), jeftino je skupo, ako se mimoide cilj. Tako se imade razumjeti racijonalno liječenje.

Liječnik, koji socijalnom osiguranju savjetuje način liječenja treba, da imade pregled nad svim vrstama liječenja. S toga stanovišta je organizovan ovaj kurz. Što u njemu neće biti potpuno, nadopuniti će se naknadno u tisku.

*

U početku djelovanja socijalnog osiguranja bilo je zbog štednje uvedeno prepisivanje de norma pauperum, t. j. prepisivanje je ograničeno na ljekove, koji se nalaze u farmakopeji (ordinacijona norma) sa najjednostavnijom ekspedicijom (dispenzacijona norma). Obe su norme bile proglašene ministarskim naređenjem od 17. 3. 1891. Prema naređenju ministarstva od 20. 7. 1907. mora ljekarnik dati popust od 33% od cijele cijene recepta. 1927. bili su i fondovi uvršteni u radničko osiguranje s pravom na popust. Ta naređenja ne isključuju prepisivanje specijaliteta. Ima mnogo specijaliteta, koji su vrlo dobri i jednake cijene, a gdjekad i jeftiniji, nego magistraliter propisani ljekovi. Potrebno je, da se blagajne dogovore sa liječnicima, koje se specijalitete može prepisivati.

*

Digitized by Google

Svrha je bolesničkog osiguranja, da liječi, a USP da preventivno djeluje, da spreči invalidnost. Zakon ide i za time, da uopće spreči bolesti. USP imade da podupire socijalnu higijenu i da se preventivno brine za zdravlje osiguranika i njihovih obiteljskih članova.

Medicina je još uvijek, a i biti će još dugo samo kurativna. Preventivna medicina nalazi se još u povojima. Tako dugo, dok nam etiologija velike većine bolesti nije jasna, nije moguće izgraditi čvrstu strukturu preventivne medicine. Ideal sprečiti bolesti ostaje idealom. Moguće mu se približiti. Dvojbeno je dali će ljudstvo taj ideal postići. Iz tih razloga neće kurativna medicina isčeznuti, već će se naprotiv usavršiti. U dobrom liječenju imade i mnogo prevencije.

Dužnost je socijalnog osiguranja, da provađa zakonom određene zadatke, t. j. da liječi. Prevencijom se upotpunjuje taj zadatak. Premda je socijalno osiguranje niklo iz ideje gospodarske zaštite ipak je ono svojim djelovanjem postalo zdravstvenom institucijom i u tom smjeru ima budućnost. Njegov će uspjeh ovisiti o radu liječnika, koji zanj rade, a to će uz male iznimke — biti svi liječnici. U socijalnom osiguranju je rad u rukama liječnika, koji se moraju brinuti, da taj rad bude dobar i uspješan. Liječničku je izobrazbu u koliko ne zadovoljava studij, potrebno prilagoditi praktičkim potrebama, a to se može popuniti samo privatnim studijem.

Vrlo dobro spreman i terapeutski oboružan liječnik nailazi u svojem radu na stanovite poteškoće, koje su uvjetovane današnjom situacijom kod bolesničkih blagajna. Ispravno liječenje temelji se na ispravnoj dijagnozi. To pretpostavlja dobru pregledbu ev. i opetovne pregledbe. Jeli to uvijek moguće?

Liječenje kod bolesničkih blagajna ne uživa dobar glas ni kod članova ni kod liječnika. Liječnici najbolje znadu za njegove nedostatke. Brze pregledbe, ordinacije velikom broju članova karakteriziraju blagajničku praksu. To je temeljno zlo, koje se mora popraviti, jer inače neće biti moguće ispravno liječenje. Liječnik nesmije biti preopterećen, a što je glavno njegov rad nesmije biti koncentriran u određene kratke satove. Rad mora biti razdijeljen na veći broj liječnika, da imadu vremena za pregledbe i individualizaranje terapije. Specijalističko liječenje treba, što više raširiti. Djelovanje blagajna treba revidirati, jer sadašnji način prakse u blagajnama nisu uveli liječnici.

Daljnja smetnja uspješnog liječenja je pomanjkanje terapeutskih uređaja. U prvom redu bolnica. Imade doduše dosta bolnica, ali malo ima onih, koje su moderno uređene i dobro vođene. Dobre su bolnice prepunjene. Uslijed toga se mnogi bolesnici prije vremena otpuštaju. Članovi bolesničkih blagajni stanuju u rđavim higijenskim prilikama. Ako je bolesnik prije vremena otpušten iz bolnice u rđav stan, to mu samo škodi zdravlju. Tome se mora pomoći, osnivanjem zavoda za rekonvalescente. Bolesnik u bolnici ozdravi u medicinskom smislu, ali nipošto u socijalnom. On je doduše zdrav, ali je slab, ne može da radi. Treba mir, dobru hranu, zrak, higijenski stan, a pošto svega toga nema treba zavod za rekonvalescente. Oporavilišta treba proširiti. Dalje treba osnivati specijalne pučke sanatorije i to u prvom redu za živčane bolesti, jer ti ne postoje uopće. Posebna oporavilišta treba i za žene. I za kupališno liječenje se treba više brinuti i osnovati u pojedinim kupalištima kupališne domove.

To su zadaci ,koje treba da ispuni USP, ako želi izgraditi savršenu terapiju, za to treba vremena i novaca. Uspjeh socijalnog osiguranja počiva na liječničkom djelovanju. Liječnici stupaju u službu socijalnog osiguranja i davaju mu, što je moguće. No i na drugoj strani treba provesti ono, čemu se ne može izbjeći, ako želimo da socijalno osiguranje bude ono čime ga hoćemo imati i što mora i biti, a to je zdravstvenom institucijom.

(Nastavak slijedi.)

Digitized by Google

Бранимир Хаберле:

Одговор немачке владе на питања М.Б.Р. о међународном регулисању осигурања за случај болести на X. Међународној Конференцији Рада.

У децембарском броју »Радничке Заштите« прошле године донели смо наше мишљење поводом питања Међународнога Бироа Рада о Међународном регулисању осигурања за случај болести. Случајно смо сада добили одговор немачке владе на ова питања, преудешен за штампу. Како је Немачка ступила сада у Лигу Народа као једнакоправан члан осталим државама и како је њено социјално осигурање једно од најстаријих и најизграђенијих, које служи узором многим осигурањима уведенима у другим државама, убеђени смо, да ће предлози немачких делегата за сигурно бити прихваћени по већини чланова десете Међународне Конференције Рада. Због ове важности донећемо одговор немачке владе у целости. Поједина питања нећемо овде спомињати јер смо их већ цитирали у нашем пре поменутом чланку. Донећемо уместо тога кратки сиже самих питања Бироа Рада.

1. Питање: *Социјалне и економске потребе обавезе осигарња.* Одговор: У Немачкој јесте осигурано 20 миљуна раденика јавно-правно проти болести. Они сачињавају готово трећину целокупног пучанства или близу две трећине свију лица, која привређују. У години 1925. било је код осигураника око 10 миљуна случајева оболења са укупно 250 миљуна болесничких дана и 120.000 смртних случајева. Нису овде урачуната оболења и смртни случајеви код породичних чланова осигураника. Изрекавши то у поредбеним бројкама, постаје просечно сваки други раденик једанпута годишње кроз 24 дана болестан и за рад неспособан. Земљорадднички раденик јесте прикладна поузданица за своју болесничку благајну; он постаје тек сваки трећи дан једанпута болестан и тада само просечно кроз 22 дана. Најчешћи су случајеви оболења у рударству и у тешкој индустрији, у овим опасним и мучним звањима постаје сваки трећи раденик два пута годишње просечно 28 дана неспособан за рад ради оболења. Код женских осигураника, напосе код жена у кућној служби, јесте учесталост боловања нешто мања, него ли код мушкараца; зато траје код њих боловање просечно за пет дана дуље. На 1.000 осигураника долази просечно 6 смртних случајева годишње. Проти ових промена и њихових економских последица не може се раденик бранити властитом снагом, и то данас мање него ли пре. Велика предузећа и чиста новчана плата потиснули су индустријског раденика у положај исто тако опасан као и пун промена. Раденик јесте овисан од закона, који имаду власт над туземним тржиштем. Сам притисак, који долази од светског господарства, проширује се све до радничких породица у појединим државама. Свако комешање на светском тржишту повлачи у заједничку беду не само капитал, него и другог носиоца привреде, раденика. И тамо, где се послодавци удружују ради продаје својих производа, ради ограничења продукције, раздеобе добара и т. д., постао је за индивидуалну самопомоћ судбоносним положај раденика. Животно уздржавање раденика јесте мање у опасности тамо, где се још налази шири круг сељака, где се још оджаје занатлија и мали трговац или где раденик налази за време кризе залеђе у малом сопственом господарству. Такве разлике у одношајима привреде оснивају пако једну разлику у степену потребе скрби. »Прастари је социјални принцип, да је службодавац, земљопоседник, власник брода, сопственик рудокопа имао, да узме у заштиту своје болесно, старо особље, које се налази у невољи«. (Шмолер). Ова лична дужност скрби послодавца није била општа и ради слободе сеобе раденика, она се је расплинула. Стога су већ средином прошлога века раденици стварали слободне припомоћне благајне за случај болести и смрти. Ова самопомоћ била је по својој природи ограничена и оставила је стога многе празнине. Велики део раденика дошао је код оболења до сиротињске неге. Али су прошла времена, у којима је било милосрђе носиоц скрби за болесног раденика. Из ових реалних потреба произашла је у Немачкој јавноправна обавеза осигурања у случају болести. Осигурање удружује у себи радно-правну дужност уздржавања са стране послодавца, бесплатну самопомоћ раденика и дужност скрби јавних савеза; оно је поставило болесничку помоћ на нову етичку основицу и дало је осигураницима правно овлаштење на болесничку негу и хранарину. Оно је постало јавно-правна обавеза штедње са изједначењем ризика за случај болести и битна саставина радног права. Добровољно осигурање ствара неједнаки положај за болесног раденика и води до разликовања у продукционим условима предузетника; оно не може постићи циља, којега си је поставило обавезно осигурање за економију човека. Издаци, који настају ради обавезног осигурања нису малени, али су потребни за одржање и обнову радне снаге. Без обавезе осигурања за случај болести јесте угрожено здравље и привредна способност раденика у семену и цело животно уздржавање њихових породица, уједно су угрожени привреда, народно здравље и држава.

Држава, која имаде обсежно осигурање за случај болести може у економској утакмици са државом без изграђеног осигурања донести у потешкоће, али само привремено а никада не трајно; с временом морају се показати успеси здравствене скрби у осигурању за случај болести. Преузме ли основа конвенције обавезно осигудање, придонеће уједно принос к уређењу светске привреде; створиће најмање за један део подручја исте про-

* Овај одговор преносимо из часописа „Deutsche Krankenkasse“ бр. 16. од 21. априла 1927. ст. 355–362.

Digitized by Google

дукцијоне услове за општу утакмицу. Немачка се стога изјављује за обавезно осигурање раденика.

2. Питање: *Опсег осигурања за случај болести.* Одговор: Основа конвенције треба да у принципу обасиже намештенике, раденике и научнике свију привредних грана. Као знак осигурања достатно је уопште плаћено запослење у страном предузећу, тиме отпада потреба набрајања и разликовања предузећа:

а) земљорадници и шумски раденици имаду право на потпуно осигурање за случај болести. Патријархални је односај, под чијом је заштитом живео местимице део земљорадничких раденика, готово посвема потиснут правом слободе сеобе и путовањима унутар земљорадничког округа или са села у град. Сеоба сељака може се управо тиме сузбијати да се у осигурању за случај болести изједначе земљорадници раденици са занатским. Плата у натури, која још местимице игра у земљорадништву видну улогу, није никаква озбиљна препрека за осигурање, свакако никакав достатан основ за ускрату заштите осигурања. Потешкоће, које могу настати у осигурању земљорадника и шумских раденика, су према искуству размерно мале. Лица, која врше кућне службе и живе у кућној заједници са службодавцем, налазе се у првим данима болести већином у скрби послодавца. Код веће болести прети управо кућном намештенику опасност затегнућа болести. Трошкови који настају ради болничке неге прелазе уистину снагу послодовца. Обавеза осигурања јесте стога оправдана и за кућне намештенике. Опрост од осигурања треба да се пружи лицима, која се налазе у служби државе или јавно-правних корпорација и која имаду на основу службовног односаја право на скрб једнаку редовитој болесничкој помоћи; чиновничко својство не треба да се увек тражи.

б) заштита осигурања постаје сувишна код намештеника, чија годишња зарада прелази извесну границу. У Немачкој износи ова граница код годишње плате 2.700 Марака. Да се установи граница у основи конвенције јединствено, неће бити могуће спровести обзиром на различитости у трошковима животног уздржавања у појединим државама. Не прима ли научник никакову плату у готовоме, тада неће имати болесничка благајна да пружа никакву хранарину; право на болесничку негу оправдано је исто тако и код научника, као и код раденика. И кућни раденици треба да су осигурани проти болести. У пракси је пако тешко, да се разликује кућног раденика од лица, која терају кућни обрт. Немачко право одстранило је ове спорове прописом, да и лица која терају кућни занат, потпадају под обавезу осигурања. За сезонске се раденике неможе дозволити изузетак од обавезе осигурања. Запослење, које се извршује само пригодице, може се према поближој одредби државних влада опростити од обавезе осигурања. У обавези осигурања треба да се изједначе иностранац туземцу. Минималну и максималну добу за обавезу осигурања неби требало одредити. Рад жене или деце у предузећу супруга или оца почива додуше већином на породично-правној обавези и не оснива данас никакав односај запослења у смислу осигурања за случај болести. Основа конвенције мораће узети у обзир овакве односаје.

3. Питање: *Случај осигурања.* Одговор: Као случај осигурања вреди уопште свака болест. Под тиме имаде да се разуме абнормално телесно или психично стање, које чини потребним лечење или имаде за последицу радну неспособност. Хранарина треба да се пружи код радне неспособности без обзира на порекло. Опасност се злоупотребе може да уклони смањењем каренчног рока од прилике пола седмице. Потреба чланства кроз извесно време може да ускраћује правовремено и потпуно излечење болести. За боравак ван подручја благајне могу да говоре важни разлози, на пр. ако радно место лежи унутар боравишта осигураника али ван подручја благајне или ако осигураник тражи ван подручја благајне негу код породице. Али не постоји напокон никакав премишлај, ако се тражи за промену боравка одобрење болесничке благајне.

4. Питање: *Хранарина.* Једнакост у хранарини јесте само привидно праведна, она прелази природне разлике у звању, у надничном и породичном стању, она подупире под околностима неожењенога а оштећује оца породице. Хранарина јесте накнада за изгубљену надницу, она треба да се овој прилагоди и да износи минимално половину зараде. Нови немачки закони не гледају само на осигураника, они узимљу у обзир и припаднике, које он прехрањује. Односај запослења садржаје додуше основицу осигурања, али не његову границу. Препоруча се, да се путем степеновања хранарине према стању породице и обавези уздржавања унесе заштита осигурања и за породицу осигураника.

5. Питање: *Трајање уживања хранарине.* Установљење минималног трајања за уживање хранарине несме да се мимоиђе. Временско ограничење јесте сувишно онде, где по измаку извесног рока прелазе потпоре осигурања за случај болести непосредно у потпоре осигурања за случај изнемоглости. У осталом биће потребан минимални рок уживања од 26 седмица.

6. Питање: *Веће потпоре.* Одговор: Овлаштење да се надопуне законске потпоре у статуту са већим потпорама, показало се је целисходним. Оно ствара могућност, да се води рачуна о особитости односаја звања и места осигураника. Као већа потпора препоруча се код хранарине продужење трајања уживања, пре свега пако пружање додатака за породицу. Укинуће или ограничење каренчног рока имало би се допустити за извесне сврхе.

7. Питање: *Погребнина.* Одговор: Као редовита потпора у случају смрти имаде да се исплаћује погребнина у становитој висини. Статутом може се износ повисити. Погребнином треба да се осигура примерени погреб. Одобровање погребнине у случају смрти брачног друга или детета осигураника може се препустити самосталној одредби болесничких благајна путем статута.

Digitized by Google

8. Питање: *Бесплатна лекарска нега и лекови.* Одговор: Болесничка нега мора да буде битни саставни део одштетног права. К томе припада бесплатна лекарска нега и бесплатна опскрба са лековима у границама потребе. Осигураник не може да тражи од лекара потпоре, које прелазе преко тога, што је достатно за стварну негу. Прекорачење граница пако не лежи у специјалистичкој лекарској помоћи. Она је потребна, она пружа код данашње специјализације лекарства једину могућност, да учини корисним за болесника напретке медицине. У основи конвенције неће бити могуће да се поближе одреди одношај лекара спрам болесничких благајна и осигураника. Према већој или мањој слободи, коју пружа болесничка благајна осигуранику код избора лекара, разликује пракса систем благајничких лекара, ограничени слободни избор лекара и неограничени слободни избор лекара. Предности и зле стране ових система су јако опсежне и могу се добро да реше само према свагдањим приликама. Први систем вреди код великог дела рударских братимских благајна а последњи у општем осигурању за случај болести. У сваком случају треба болесничка благајна, у колико је то могуће, да омогући осигуранику избор између лекара, који стоје са благајном у уговорном одношају а најмање између двојице лекара. У осталом се може детаљна одредба препустити уговору између болесничких благајна и лекара.

9. Питање: *Трајање стварних потпора.* Одговор: И код стварних потпора треба да се одреди минимално трајање, оно може да буде дуље него ли код хранарине. Болесничка нега треба да се пружа кроз минимално 26 седмица.

10. Питање: *Болничка нега, заштита од оболења.* Одговор: У основи конвенције треба да се допусти на место болесничке неге и хранарине бесплатно лечење и нега у болници или лечилишту. Право избора не припада осигуранику, то треба да учини болесничка благајна уреда ради. У толико није нега у заводу већа потпора, него докнада за општу редовиту потпору. У поједином пако случају може к редовитом праву на болесничку негу припадати управо смештај у болници, напосе тада ако нису према врсти болести или према стању оболелог достатни нега у стану или у ординацији лекара. Сем неге у заводу треба болесник да имаде право на новчану потпору — око половине хранарине —, ако је он досада уздржавао из своје зараде у целости или претежно породичне чланове. Као веће потпоре препоручују се: продужење трајања болничке неге, на пр. на годину дана, пружање помоћних средстава противу наказивања и осакаћења, уметних удова, уметних зуби и т. д., послугу и негу у стану болесника, скрб за рековалесценте, најме смештајем у опоравилиште. Напредак јесте, ако се овласти блесничка благајна да употребљује средства за превенирање од оболења у поједином случају или у осигураном пучанству и проналази прикладна средства. На основу таквога овлаштења стекле су си многе болесничке благајне одличне заслуге у борби противу пучких пошасти, напосе туберкулозе. Законодавство и управа у Немачкој настоје већ годинама да уведу овакове стварне потпоре. У години 1925. провели су заводи осигурања за случај изнемоглости и болесничке благајне поступак лечења ради плућне или гркљанове туберкулозе у преко 50.000 случајева.

11. Питање: *Помоћ породици.* Одговор: Готово све немачке болесничке благајне пружају из властите побуде женама и деци осигураника бесплатну лекарску негу, оне снашају у већини случајева и трошкове лекова у целости или деломице. У рударству је прописана нега болесних чланова породице. Немачка препоруча, да се у пројекту конвенције предвиди нега породичних чланова као већа потпора.

12. Питање: *Носиоци осигурања.* Одговор: Немачка имаде око 7.700 болесничких благајна, које се деле на месне, предузетничке и струковне. Према броју осигураника надмашују куд и камо месне и покрајинске болесничке благајне, а према броју благајна пако предузетничке. У 2.600 месних и покрајинских болесничких благајна осигурано је 14,4 миљуна раденика, код 4.300 предузетничких 3,4 миљуна осигураника, а под заштитом 16 рударских болесничких благајна налази се 750.000 рудара, 800 задружних болесничких благајна имаде 440.000 чланова. Четрдесет признатих докнадних благајна са око један миљун осигураника попуњава се у главноме из редова трговачких и техничких намештеника. Месне и покрајинске болесничке благајне оснивају се на заједници свију осигураника у једноме округу, предузетничке благајне на заједници предузећа, а остале благајне на припадности к извесноме звању. Намештеници и задруге држе се чврсто и устрајно својих струковних благајна; чланови предузетничких болесничких благајна сачињавају $^4/_5$ мушкараца, од којих је највећи део ожењен. Код предузетничких болесничких благајна јесте одатле сасвим разумљиво поље рада за веће потпоре изградња болесничке неге породице. Чисто локално уређење јесте прикладно као подстава за осигурање за случај изнемоглости. У основи јесте осигурање за случај изнемоглости наставак осигурања за случај болести са ограниченим средствима: хранарина прелази по истеку рока од 26 седмица у ренту за случај изнемоглости, која је једнака скоро половини хранарине; досадње право на хранарину ослабљује се у добровољну потпору, напосе у поступку лечења туберкулозе и сполних болести. Јединствено уређење имаде сем тога предност једноставности у убирању приноса, у надзирању уживаоца потпора и т. д. Не постоји напротив никаква опасност, ако се у основу конвенције преузму организаторни принципи, али без штете за потребан обзир но историјску потребу и особитост одношаја у појединим државама. Није свака форма могућа у свакој држави, у свакој народној привреди.

13. Питање: *Јавно-правни носиоци осигурања.* Одговор: Спровођење осигурања за случај болести не треба да се препусти приватном осигуравајућем друштву. Ово жели у првоме реду да стиче добитак. Код јавно-правног уређења стоје у првоме реду скрб и ћудоредан дух. Приватни посао и слободна удружења били су додуше местимице почетак новог осигурања раденика, државно уређење и обавезни органи постали су пако више сврха државе и народне привреде. Они су ту на месту и раде боље, нено ли приватни посао, јер вредно чиновништво и чврсти дух заједнице може радити и подржавати. У сваком

Digitized by Google

случају треба да одговарају носиоци осигурања за случај болести извесним условима признања. Предузеће осигурања дозвољено је само на опште корисној основици. За одржање способности рада носиоца и за сузбијање губитака по осигураника треба да се пропише минимум чланова и оснивање резерви. Код јавно-правних болесничких благајна одређене су општине или општински савези као жиранти. Обавеза таквих сигурности омогућује способност рада благајне. Држава треба да надзире престанак обавезе.

14. Питање: *Самоуправа.* Одговор: Управа болесничких благајна има да буде ствар осигураника и њихових послодаваца. У томе лежи уједно јемство за скрб нутарњег бивствовања болесничких благајна. Учествовањем у управи одгајају се осигураници за новчано господарство, а послодавци за чување здравља и радне снаге у њиховим предузећима. У Немачкој превлађује утицај осигураника у управи болесничких благајна. Осигураници имаду $^2/_3$, а послодавци $^1/_3$ гласова.

15. Питање: *Сабирање средстава.* Одговор: Наличје самоуправе јесте обавеза плаћања приноса интересената. Ова произлази такођер из нарави осигурања. У Немачкој се сабиру средства за осигурање у случају болести приносима осигураника и њихових послодаваца, разрезивањем прireза, осигураник снаша $^2/_3$, а послодавац $^1/_3$ приноса. За платежну способност болесничке благајне одговарају уопште општине и њихови савези. Ка трошковима за родиље осигуранице или припаднице осигураника придонаша држава додатак од 50 Марака. Сабирање средстава може се препустити државо-правном уређењу.

16. Питање: *Установљење потпора.* Одговор: За решавање и пресуду правних спорова из осигурања, напосе за проведење одштетног права, прикладнији су посебни судови осигурања него ли грађански судови. Поступак пред таквим судовима осигурања јесте бржи, једноставнији и јефтинији. Судови осигурања могу уједно да воде надзор над управом болесничких благајна. Изрицање права и вршење контроле оплођују се тада узајамно. Одобрење опроста од такса јесте уистину ствар државних влада.

Ante Cvitković:

Stapanje radnih elemenata.

Kad bi čovjek život prosuđivao po spoljašnjim manifestacijama, ne zalazeći ispod njegove politirane površine, lako bi zastranio, zadržavajući se samo na posljedicama vjekovnih gibanja i fenomenalnih pertubacija, ne ispitujući uzroke, koji su doveli čovječanstvo do dosadašnjeg uspona.

Kud god čovjek krene, svuda vidi naporni i grozničavi rad, kao da se ljudi natječu u plemenitoj utakmici i nastojanju, da život učine što sadržajnijim i ljepšim. Svi žive ubrzanim životom, ne obazirući se na nikoga imajući jedino u vidu, kako da dođu do sredstava i novaca, pa da zavladaju životnim dobrima i eksploatišu društvo, ako ne žele biti eksploatisani.

Ulica pulzira, žive bujnim i raznolikim životom. Grad se razvija i preobražava se u stjecište kulturnih i tehničkih fenomena. Selo vegetira i stenje pod pritiskom hipotekarnih zajmova, i ne može nikako, da se oduži svojim nezasitljivim dobročiniteljima, koji ga redovito posjećuju u sezonskim izbornim kampanjama, da poberu obilate plodove svoje blagotvorne i nesebične djelatnosti.

U isto vrijeme se približuju na skrajnim tačkama dva antipoda, koja sve više brusi i žari kapital.

Uza sve kočenje, oni će se neminovno sudariti, bez revolucijonarnih tirada, jer to je prirodna posljedica stanja; što danas vlada u svijetu.

Naši dani su obilježeni upornom i nejednakom borbom, između pojedinca i sukobom između prividnosti i stvarnosti.

Sav taj prividan rad i napor odraz je bolesnog stanja, u kojem danas živimo. Čovjek sa zanosom gleda velebne i monumentalne zgrade i divi se arhitekturi i stilu. Sa zanimanjem se propituje za ime umjetnika, što je gradnju izveo, a zaboravlja na hiljade onih ustrajnih i nesebičnih radnika, čija su imena prekrivena velom zaboravi. Bez njih nebi se radnja nikada izvela, jer oni su je u ličnoj samozataji, svojim mišicama digli.

Rad se smatra kao najsilniji pokretač čovječanstva. Radu se pjevaju ode i himne i veliča ga se kao dar prividnosti, i najosnovniji uvjet blagostanja.

Istina, rad je providnost, za genijalnog umjetnika, a sreća je za bogataša, dok je za radnika nesreća. Umjetnik u radu stvara, uživa i približuje se božanstvu.

Bogataš u radu umnožava svoju imovinu i prikraćuje vrijeme, a radnik dobiva tubelkulozu i toliku nagradu, da uvijek lebdi između života i smrti.

Digitized by Google

Tragedija je radnika, što svi ostali staleži rade za sebe, a dočim radnik mora da radi za sve. U tom smislu je rečeno, da je rad u obliku kakav je danas nesreća za radnika.

Teško je odrediti granice, gdje svršava spontani pregaralački i uzvišeni rad, a gdje počinje rad, koji je inspiriran sebičnošću i diktiran zaradom. Pred zaradom mnogi su poklekli i njoj su žrtvovali karakter, savjest i poštenje.

U savremenom društvu se osjeća neobuzdana težnja za zaradom; koja je porušila sve obzire, smrvila sve zapreke i sama sebi postala idolom i žrtvenikom. Promišljeni, sistematski i ustrajni rad, zbog zarade se preobrazio u nesolidni i ubrzani, koji je pod tim utjecajem izgubio svaku produktivnu i duhovnu vrijednost.

Ogromna većina ljudi, već unaprijed zna sa preciznom tačnošću, koliko može imati zarade od nekoga rada. Nije samo zarada u nerazmjernom procentu, koji trgovac zaračunava, već i u očekivanju nezasluženog priznanja, u neobuzdanoj ambiciji, u pretjeranom slavohleplju.

Zarada se ispoljava u većini ljudskih pothvata i zahvaća tolike dimenzije, da joj lako podliježu i jači ljudski karakteri.

Rijetki su oni kojima je rad duhovna i bezuvjetna potreba, da ispunja njihovu ličnost samopouzdanjem i sviješću, da nisu propustili ni jedan trenutak koristiti sebi i drugima, društvu i čovječanstvu; ne pomišljajući ni na nagradu, ni na diplome, a niti na zaradu i priznanje. Većina ljudskih pothvata zasniva se na pretjeranoj zaradi i rijetki su oni, što ne pomišljaju bilo na zvečeću ili moralnu, idejnu ili materijalnu nagradu.

Ne može se ljudima osporavati pristojna zarada, ali njih nebi smjela jedino ona goniti na vršenje dužnosti; jer da nema i drugih motiva osim nje, onda je rad besplodan i bezdušan; suvišan i negativan.

Zarada ne smije ni u kojem slučaju preći vrijednost, koju radnik svojim radom zasluži. Bankar za masivnom kasom; profesor za politiranom katedrom; apotekar za preciznom tezgom; svećenik za mramornim oltarom; ljekar za anatomskim stolom; svi misle na zaradu, koja je svojom silnom sugestivnošću sebi podredila društvo, a rijetki pojedinac uzalud se napinje i trza, da se oslobodi njenog utjecaja.

Zarada prostituiše i ženu, demoralizira ljude, ona je svemoćni faktor pred kojim mnoštvo drhti i strepi, koja je u stanju izmijeniti pravac jedne epohe, te može nagnati u krvavo i svirepo razračunavanje sve protiv svih.

Zarada je velesila i njoj se klanjaju i pojedinac i društvo, ostavlja joj se neograničena sloboda i tako ona od ljudi stvara neoporne i slabašne jedinice, što joj bez odupiranja podliježu.

Tihi, besprekidni, smišljeni i pozitivni rad, ne smije biti profanisan prekomjernom zaradom, i treba da zamjeni bezglavi i nesolidni, čijem poraznom utjecaju podliježu gomile i pojedinci.

Ima nedostojnog rada i još nedostojnije zarade toliko u svijetu, da je skoro nemoguće posvetiti se radu, koji nebi vrijeđao, već podizao dostojanstvo čovjeka. U želji za dobitkom i zaradom, ljudi se laćaju prljavih i odvratnih poslova. Isprsavaju se kako i oni svojim radom koriste društvu i čovječanstvu.

I onaj krvnik, što se bavi najodvratnijim i najnehumanijim poslom kao što je vješanje ljudi, samosvijesno govori o koristi rada, stavljajući sebe, kao evidentni primjer čestitog i dobrog radnika.

Čitavi niz svodilja i svodnika, bez stida priča o svom jadnom i besdušnom zanatu, smatrajući se ljudima, što radom i trudom stiču sredstva za život.

Bankari i trgovci, što uz deseterostruku zaradu, onemogućuju život bijednih i siromašnijih slojeva, ne propuste ni jedne prilike, a da ne istaknu svoj blagotvorni i altruistički rad.

Partijski demagozi i politički pelivani; vašarski patriote i bezbrojni parasiti; svi oni uvjeravaju nevaspitane mase, da svojim djelovanjem razvijaju latentne društvene energije, i da doprinašaju dragocjeni tribut u progresu čovječanstva.

Industrijski i tehnički razvitak čovječanstva potpuno je specijalizirao pojedine vještine i zanate. Podjela rada se provodi u svim oblastima ljudskog djelovanja. Iz raznih dosadanjih zanata granaju se i stvaraju novi. Ako ovako potraje, doskora će se ljudi morati odreći svojih zanata.

Biti će prisiljeni jedino obavljati izvjesni mehanički posao, što zasjeca u njihovu struku. Približavamo se prelaznom vremenu, u kojemu će individualni i kvali-

Digitized by Google

fikovani radnici iščeznuti pred privremenim tipom, automatskog i mehaničkog radnika, da onda tek zavlada moderni tip mnogostranog radnika.

U vremenu sveopće nivelacije i uniformiranje ove činjenice također će utjecati na potpunu materijalizaciju čovjeka.

Ionako još nerazvijeni duševni horizont kod radnika, novi način rada može samo još više da skuči. Jer ako je čovjek prisiljen od jutra do mraka, da obavlja jednolični i dosadni posao, kao neki automat i to bez truna intelektualne i duševne saradnje, već jedino mehaničkim kretanjem mišica, onda će takav rad apsorbirati i utući radnika.

Ta ista pojava zapaža se, još u jačoj mjeri u nauci.

Neslućeni razvitak prirodnih i ostalih znanosti nameće detalniju podjelu rada, koja će dovesti do apsurda krene li onim pravcem i tempom, kojim je već krenula.

Uzmimo samo medicinu. Ona se u zadnje vrijeme dnevno skoro raspada na nove grane. Slično kao što tvornički radnik izrađuje iste šablonske djelove za neki komad pokućstva tako se već i ljekari bave sa neznatnim dijelom medicine, ne vodeći računa u potrebnoj mjeri o ostalim dijelovima. To više nije specijaliziranje, već drobljenje nauke. Jedino u selima i manjim varošicama mogu opstojati doktori cjelokupne medicine, ali u većim gradovima su u glavonome specijalisti. Tako daleko ide medicina, da tvrdi da je skoro čitavo čovječanstvo bolesno.

Izdano je pak dosta knjiga, gdje se dokazuje i tvrdi kako su svi geniji bolesni i da se nalaze na granici razbora i ludila. Njihov rad da je diktiran i uvjetovan bolešću intelekta i duha.

Paraliza i onanija, sadizam i masohizam, homoseksualnost i fetišizam, tabes i neurastenija, epilepsija i ludilo, to su, kako tvrdi medicina, najčešće i tipične bolesti genija svih vremena i epoha. Razumna podjela rada bezuvjetno je potrebna, ali kad je na štetu cjeline, kad ide u krajnost, onda je suvišna.

Svaki posao bilo fizički ili duševni, manuelni ili intelektualni, obavlja se radi materijalne ili moralne koristi.

Rad u današnjem obliku ljudi smatraju poniženjem i ropstvom. Ne ide se danas za tim, da nam rad pruži duševno zadovoljstvo i da nas približi antičkoj harmoniji idealnog radnika, gdje su fizičke i duševne proporcije stajale u skladnom i zaobljenom omjeru, već da nas potpuno fizički i duševno iskoristi, iscijedi i onemogući nam, da stvorimo uslove za ljepši i pametniji život, nego li je današnji.

Nije onda neopravdano, ako se današnji rad smatra sramotan i nametnutim zlom, kojega se čovjek gleda pošto poto riješiti i osloboditi.

Rad bi morao biti izvor radosti i zdravlja, blagostanja i poleta, a ne iznurenosti, bolesti i siromaštva. Kult rada treba razviti u čovjeku, ali ne ropskog i ponižavajućeg, već rada, koji će skladno razviti sve njegove duhovne, fizičke i intelektualne snage.

Ne smije rad biti samo sredstvo za sticanje novca, već također sredstvo za duševnu razonodu i nasladu. Ljudi rade zato, jer su prisiljeni, da na taj način stiču sredstva za život. Sve dotle, dok je zarada jedina sila, što ljude neumoljivim i čeličnim pritiskom prisiljava na rad iluzorno je govoriti o duševnoj i vaspitnoj strani rada.

Rijetki su oni, što rade zbog ličnog zadovoljstva osjećajući ljepotu i potrebu stvaralačkog rada, te mu se podaju sa mladenačkim i spontanim zanosom ne tražeći ni priznanja, ni koristi.

Rad u glavnome dijelimo na fizički i manuelni, i na intelektualni i duševni. U fizičkom radu u glavnome prevladavaju tjelesni elementi, pod kontrolom razuma. Potrebna je ipak stanovita doza intelektualne saradnje.

Manuelni rad se vrši jedino snagom mišica, bez ikakvih intelektualnih i duševnih funkcija. Automatski se vrši neki stanoviti posao, na koji se tijelo tako istrenira, da se pokorava samoj navici.

U duševnom radu prevladavaju elementi srca, a u intelektualnom elementi razuma.

Između intelektualnog i duševnog rada s jedne strane, te fizičkog i manuelnog rada s druge strane, postoji beznadna provalija, koja se pokušava zatrpati, ali ne zajedničkom saradnjom premostiti.

Osim toga postoji osjetljiva disharmonija između intelektualnog i duševnog rada, kao i između manuelnog i fizičkog rada.

Digitized by Google

Jednostranost rada manifestuje se na svim poljima ljudskog djelovanja i njene posljedice u tolikoj mjeri frapantno izbijaju, da oko nas vlada kaos, koji pripisujemo sasma drugim uzrocima, a u stvari je posljedica neproporcijonalno razvijenih, mišićnih i umnih, tjelesnih i duševnih funkcija. U glavnome prevladavaju intelektualni i manuelni radnici, dok su ostali u velikoj manjini.

Oni svojim mozgom i mišicama obilježavaju epohu ugljena, čelika, elektrike i radia; te konzekventni svojim principima i naučavanjima, provađaju dosljedno i ustrajno materijalizaciju društva i mehanizaciji života.

Manuelni radnik većinom je analfabeta, alkoholičar, beskućnik. Izmrcvaren teškim i napornim radom. Izbičevan bijedom i stradanjem. Surov i nevaspitan. Život je iz njega napravio nezgrapnu i krvavu gromadu, koja se voljom društvenih satrapa valja u blatu. Gomila za svačiju eksploataciju. Prezire knjigu i prosvijećenost. To su nekvalifikovani radnici, koje društveni sistem bezobzirno uništava, a bolest decimira.

Može li rad onda za ovakove ljude biti blagostanje i sreća, ili pak prokletstvo i nesreća!?

Intelektualni radnik je ponosan i samosvijestan. Potcjenjujući vrijednost duha omalovažava sve one, koji ne vide u razumu početak i svršetak ljudskog savršenstva. Ne smatra nikoga sebi ravnim, koji nije stekao potrebne službene kvalifikacije zato.

Anatemiše sve one, koji svojom ličnom i prirođenom sposobnošću steku stvarnije i solidnije znanje od njega. Prezire manuelni rad i bavi se isključivo intelektualnim. Smatra slabošću podavati se raznim osjećajima i prisluškivati otkucajima ljudskoga srca.

Dakle između intelektualnog i manuelnog radnika ne postoji nikakav odnos. Oni se ne poznaju, ali se instinktivno mrze. Jedna i druga vrsta rada je štetna za njih i cjelinu.

Fizički radnici, po ovoj raspodjeli spadaju među profesijonalne radnike. Oni su svijesni i valjani radnici. Bore se neustrašivo za svoju egzistenciju. Gdjekada po koji stidljivo uskoči u srednji stalež. Osjeća se dobro među filistrima. Postoji izvjesni antagonizam između njih i manuelnih radnika. Ne posjeduju solidniju naobrazbu, koja bi odgovarala njihovim potrebama.

Duševni radnik je desorijentiran i odviše se oslanja na elemente srdca. Osjećaji ga rukovode u raznim pothvatima i postupcima. Žazire od kontrole razuma. Osjeća neku antipatiju prema intelektualnoj ukočenosti. Sa fizičkim radnicima nema nikakovih veza. Gleda na njih s visoka. Ima momenata, kad bi htio, da im se približi, ali je u tome nespretan i zato smiješan. Iz navedenog se jasno razabire, kakovi odnosi vladaju između raznih vrsta rada.

Uzrok što se je i jedva pokušalo, da se približi rad mozga i srca radu tijela i ruku, je i taj, što još nije ni stvoren idealan tip intelektualno-duhovnog radnika. Nalazi se već u početnom formiranju, ali dok se iskristalizira i usavrši, treba mnogo vremena i volje.

Također disharmonija što postoji između fizičkog i manuelnog radnika, mora se prebroditi i stvoriti uzoran tip manuelio-fizičkog radnika.

Kad se stvori odgovarajući tip manuelno-fizičkog radnika i intelektualno-duhovnog, onda će se ta dva tipa približiti i stopiti u jedinstveni tip.

Anomalija što vlada u savremenom društvu, da se jedni isključivo bave radom ruku i tijela, a drugi mozga i duha, može se postepeno ukloniti marljivim sistematskim radom, samozatajom i pregaranjem; kulturnom i prosvjetnom akcijom, kao i vaspitanjem novih svijesnih boljih generacija od dosadanjih. Stapanje navedenih radnih elemenata može se provesti tako, da se u istoj proporciji razviju u čovjeku i ne dozvoli, da jedan drugoga u svojoj ekspanziji i agresivnosti uništi.

Ne treba pregledati, da društvo ne gravitira još spajanju radnih elemenata, već dapače, da se rad sve više diferencira.

Računajući na tu važnu činjenicu, ne može ona da poljulja postavljenu tezu, jer društvo još neko vrijeme može da provodi tu nelogičnu, protuprirodnu i sektarsku podjelu rada, ali će vrijeme biti u prilog koncentraciji i fuziji radnih elemenata. Prilike će usprkos društvene tendence donijeti životnu reakciju, koja je u svakom konfliktu suzbila nezdrave društvene pokušaje, da život unakazi i deformira.

Digitized by Google

Službeni Glasnik Sred. Ureda za osiguranje radnika.

Broj: 13.805 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu sklapanja ugovora s tt. Elema d. d. za dobavu ovojnog materijala i s t. t. Prof. Dr. F. Brösslera d. d. za dobavu sanitarnih potrepština.

Svim mjesnim organima.

Zaključkom upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg Ureda za osiguranje radnika od 1. aprila 1927. povjerena je na osnovu održanih ofertalnih licitacija tt-ki Elema d. d. u Zagrebu dobava ovojne robe, a tt-ki Prof. Dr. F. Brösslera d. d. u Zagrebu, Beogradu, Ljubljani, dobava ostalih sanitarnih potrepština. Ugovori, koji su na temelju tog zaključka sklopljeni sa spomenutim tvrtkama, prilažu se ovoj okružnici, pa se mjesni organi upućuju, da prema tim ugovorima a u smislu odredaba okružnice od 3. oktobra 1924. broj 25.781/24. nabavljaju potrebni ovojni i ostali sanitarni materijal.

Mjesni organi upozoruju se napose na slijedeće:

Umjesto triju kvaliteta vate (A., B. i C.) i ginekološke vate, koje su dosada bile u ugovoru s tt. Elema — u novom ugovoru nalazi se samo jedna vrsta vate i to prima kvaliteta, koja se imade kao standard vata od sada upotrebljavati za sve medicinske svrhe.

Kaliko i mull ovoji ugovoreni su i rezani i s utkanim rubovima, ali se imadu nabavljati samo ovoji s utkanim rubovima osim u slučaju, ako pojedini ured nije u mogućnosti, da pere ovoje u svrhu ponovne upotrebe.

Što se hidrofilne tkanine tiče, dostaje za jednokratnu uporabu kvaliteta 5/5 niti, dok uredi, koji peru ovojni materijal neka nabavljaju kvalitetu 6/6 niti.

Impregnovane hidrofilne tkanine imaju se nabavljati samo u kvaliteti 5/5 niti. Kod preuzimanja naručene ovojne robe treba medju ostalim naročito paziti i na to, da li impregnovane hidrofilne tkanine kvalitativno odgovaraju, napose da li su ispravno impregnovane, a ne samo naprašene.

Od toplomjera preporučaju se jedino oni marke ugovornog dobavljača (»Asklepios«) za koje isti preuzima potpunu garanciju, te neispravne termometre besplatno izmjenjuje.

Od triper štrcaljki ugovorene su samo štrcaljke (Sigmunnd) s montažom iz tvrde gume i kolbenom iz metala, i te se imadu nabavljati.

Record štrcaljke imadu se nabavljati i upotrebljavati samo u izuzetnim slučajevima, dok redovno treba uzimati samo Luer štrcaljke, koje su znatno jeftinije a odgovaraju svrsi.

Ovom okružnicom gube važnost okružnice od 19. juna 1926. broj 16.906 g. 1926. i od 20. septembra 1926. broj 28.006 te njima priloženi ugovori.

Pozivlju se mjesni organi, da u smislu tač. 6. ugovora s t. t. Elema d. d. od 19. juna 1926. i toč. VI. ugovora s t. t. Rave d. d. od 9. septembra 1926. namire račun za predložene uzorke.

Glede naplaćivanja 2%-tne ugovorne takse (čl. VII. ugovora s t. t. Prof. Dr. Brösslera d. d.) upućuju se mjesni organi na odredbe okružnice od 19. aprila o. g. broj 13.881/1927., prama kojoj će od računa ipak ustezati 2% ugovorne takse, jer je ponuda bazirana na tom iznosu takse, dok je ugovor sklopljen nakon

Digitized by Google

stupanja na snagu finans. zakona kojim se ova taksa počevši od 1. aprila 1927. snizuje na 1%.

Prema tomu će uredi od ustegnutih 2% takse u korist države naplatiti 1%, a 1% knjižiti u svoju korist.

U Zagrebu, dne 30. aprila 1927.

Generalni direktor:
u. z.
Bauer v. r.

Prilog br. 1. okružnici br. 13.805/27.

Ugovor
o dobavi ovojnog materijala

sklopljen u smislu zaključka upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 1. aprila 1927. izmedju Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu s jedne strane i tvrtke Elema d. d. u Zagrebu s druge strane, kako sledi:

1.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika u Zagrebu poverava dobavu ovojnog materijala za svoje mesne organe tvrtki Elema d. d. u Zagrebu uz niže označene uslove:

2.

Elema d. d. dobavljat će sve vrsti ovojnog materijala, vate i bandaža uz cene, kako sledi:

1. Brunsov očišćeni pamuk:

I. Prima kvaliteta:

a) u balama po 50 kg. Din. 45.—

b) u omotima po grama

	10	25	50	100	250	500	1000
Dinara	—.52	1.35	2.60	4.90	11.90	23.50	47.—

c) u omotima rolovan sa papirom po grama

	10	25	50	100	250	500	1000
Dinara	—.51	1.15	2.35	4.50	11.25	22.50	45.—

II. Bolnička vata I-a nebiljeljena, nelijepljena

a) u balama po 50 kg. Din. 20.—
b) u omotima po 5 kg. Din. 21.—

Težine razumiju se n e t t o bez omota.

2. Vata iz staničevine I-a biljeljena

a) u balama po 50 kg. Din. 15.—
b) u omotima po 5 kg. Din. 15.—

3. Hidrofilna tkanina, biljeljena bez masti 80 cm. širine

a) u komadima po 100—150 met.

¼ engl. cola sa	5/5	6/6 niti
Dinara	2.25	2.60

b) u komadima 5—10 met. rolovano

	5/5	6/6 niti
Dinara	2.50	2.80

c) u papirnatim omotima

	10	5 metara
5/5 niti	D. 25.50	13.50
6/6 niti	D. 29.—	15.—

Digitized by Google

d) u kuvertama sterilizovano	1	½	¼ m
5/5 niti D.	2.90	1.70	—.95
6/6 niti D.	3.20	1.90	1.15

Cijene razumjevaju se n e t t o uzevši, da 1 tekući metar tkanine 80 cm. siroke teži

kod 5/5 niti grama 18
kod 6/6 niti grama 21

4. Ukrućena tkanina (gesteifter Mull) bijeljena 80 cm. široka

a) u balama od 50 m sa	5/5	6/6 niti
Din.	4.—	4.40
b) u komadima po 5—10 m. rolana	4.30	4.70

5. Kaliko I-a nebiljeljen 80 cm. širok

a) u komadima po 100—150 met. niti	8/8	11/10
Dinara	2.80	3.60
b) rolan u komadima od 5—10 „	3.70	3.85

Težina jednog tekućeg metra 80 cm. širine 37—40 grama

6. Kaliko ovoji I-a nebijeljeni 11/10 niti u papirnatim omotima

a) rezani šir.	4	5	6	8	10	12	15	20 cm.
5 m. duljine	1.10	1.40	1.70	2.25	2.70	3.30	4.—	5.30
10 m. duljine	2.20	2.80	3.40	4.50	5.40	6.60	8.—	10.60
b) sa utkanim rubovima (gewebte Kanten) 5 m. duljine	1.40	1.70	2.05	2.70	3.40	4.10	5.10	6.80
10 m. duljine	2.80	3.40	4.10	5.40	6.80	8.20	10.20	13.60

Netto težina pojedinog omota imade odgovarati ustanovi toč. 5.

7. Mull ovoji biljeljeni 6/6 niti na ¼ kvadr. engl. cola u papirnatim omotima

a) rezani 5 m. duljine šir	4	5	6	8	10	12	15	20 cm.
Dinara	1.—	1.20	1.40	1.80	2.20	2.70	3.20	4.25
10 m. duljine	2.—	2.40	2.80	3.60	4.40	5.40	6.40	8.50

b) sa utkanim rubovima (gewebte Kanten)

5 m. duljine šir.	4	5	6	8	10	12	15	20 cm.
Dinara	1.—	1.20	1.45	1.85	2.30	2.80	3.45	4.60
10 m. duljine	2.—	2.40	2.90	3.70	4.60	5.60	6.90	9.20

Netto težina pojedinog omota imade odgovarati ustanovi toč. 3. c)

8. Impregnovana hidrofilna tkanina 80 cm. široka u kuvertama

a) jodoform 10%	¼	½	1 metar
5/5 Din.	2.10	3.75	6.70
b) jodoform 20% 5/5 Din.	2.60	4.75	8.90
c) xeroform 10% 5/5 Din.	1.75	3.30	6.—
d) xeroform 20% 5/5 Din.	2.25	4.10	7.50
e) dermatol 10% 5/5 Din.	1.70	3.—	5.40
f) dermatol 20% 5/5 Din.	2.—	3.60	6.60

Digitized by Google

9. Ideal elastični ovoji širine		6	8	10	12 cm.
u rastegnutom stanju 5 m. duljine	Din.	6.10	8.—	10.—	12.—
10 m. duljine	Din.	12.20	16.—	20.—	24.—

10. Sadreni ovoji u limenim kutijama širine	6	8	10	12 cm.
duljine od 5 m. Din.	6.40	7.10	8.50	10.—
duljine od 10 m. Din.	12.80	14.20	17.—	20.—

11. Flanel ovoji iz pamučne tkanine 5 m duljine širine 6	8	10	12 cm
5.70	7.40	9.20	10.90

12. Billroth batist 78—80 cm širine
a) cijeli omot od 10 m à Din 17.—
b) u kuvertama

¼	½	1 metar
Din 5.—	9.75	18.50

13. Mosetig batist 78—80 cm širine
a) cijeli omot od 10 metara à Din 32.—
b) u kuvertama

¼	½	1 metar
Din 8.65	16.75	33.—

14. Trouglasti rupci
iz obične kaliko tkanine $^{11}/_{10}$ niti Din 1.75
iz guste tkanine . . . . . Din 3.—

Kod ovojne robe tolerirat će se manjak ili višak na duljini od 2—3%, a na širini samo kod rezane robe 2—3%.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika može od vremena do vremena po svojim izaslanicima pregledati skladište dobavljača, kao i svaku naručenu robu prije njezine otpreme.

3.

Cene nisu fiksne, već ih se dobavljač obvezuje od vremena do vremena prema stanju dnevnog tržišta snizivati, dok ih povisiti ne može — ali može otkazati ugovor.

4.

Elema d. d. obvezuje se, da će robu, ako pojedina naručba iznaša više od 4.000.— dinara slati franco pakovanje i franco poštarina.

5.

Mesni organ Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika nije dužan potrebitu robu nabaviti od ttke Elema d. d., ako je na drugom mestu može dobiti uz povoljnije uvete

6.

Mesnim organima kao i Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika ima dobavljač izdati svakom po jedan uzorak svih vrsti vate i bandaža. Ne bude li poslana roba odgovarala uzorku, može je naručitelj povratiti na trošak dobavljača. Uzorci, u koliko će biti kao celi predmet predloženi, vratit će se u naravi ili će se platiti po ugovornoj ceni.

7.

Dobava se izvršava na taj način, da mesni organ šalje Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika iskaz svoje potrebe t. j. naručbenicu u dva primjerka. Jedan se primjerak izručuje dobavljaču, a drugi ostaje kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Naručena roba ima se najkasnije u roku od 8 dana odaslati naručitelju.

Dobavljač imade svakoj pošiljci priložiti dostavnicu t. j. popis poslatih predmeta.

Račun ispostavlia dobavljač na ime naručitelja, a šalje ga zajedno s namirom biljegovanom sa0.5% od iznosa računa Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika

Digitized by Google

na preispitanje. Preispitani račun sa namirom odašilje Središnji Ured za Osiguranje Radnika naručitelju na likvidaciju i podmirenje. Ako dobavljač ne bude imao na skladištu naručene robe ili je ne bi odaslao u roku od 8 dana, vlastan je naručitelj tu robu nabaviti drugdje, a diferencu obračunati na štetu dobavljača prigodom isplate prvog računa.

8.

Ovaj ugovor traje 6 mjeseci, a otkazati se može s obe strane uz rok od jedan mjesec dana. Ako se ugovor 30 dana pre izminuća 6 meseci ne otkaže, vredi automatski dalnja tri mjeseca.

9.

Zai spravno izvršivanje ugovora polaže t. t. Elema d. d. kauciju u iznosu od Din 30.000.— (tridesethiljada dinara).

10.

Ovaj ugovor stupa na snagu 20. aprila 1927. i traje do 20. oktobra 1927.

11.

Ovaj se ugovor dostavlja u dva saglasna izvorna primjerka, od kojih se jedan primjerak izručuje tvrtki Elema d. d. u Zagrebu, a drugi ostaje kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu.

U Zagrebu, dne 20. aprila 1927.

Generalni direktor: u z. **Albin Bauer** v. r. Predsjednik: **Marko Bauer** v. r. Elema D. D. **Kronfeld** v. r. **Bregant** v. r.

Prilog br. 2. okružnici br. 13.805/1927.

Ugovor
o dobavi sanitarnih potrepština

sklopljen u smislu zaključka Upravnog Odbora Ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 1. aprila 1927. izmedju Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu s jedne strane i tvrtke Znanstveni Zavod prof. Dr. F. Brösslera d. d. u Zagrebu s druge strane, kako slijedi:

I.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika u Zagrebu povjerava dobavu sanitarnih potrepština za svoje mjesne organe tvrtki prof. Dr. Brösslera d. d. u Zagrebu uz niže označene uslove.

II.

Prof. Dr. Brösslera d. d. dobavljati će sanitarne potrepštine uz cijene, kako slijedi:

1. Leukoplast 1 m duljine 18 cm širine Din 28.—
5 m duljine 18 cm širine Din 125.—

	širina	1	2	3	4	5 cm
1 m dulj. 2—5 cm šir.	Din	2.70	4.30	5.75	7.25	8.65

	širina	2½	3¾	5	7½	10 cm
5 m dulj. do 10 cm šir.	Din	18.—	24.—	31.50	44.—	62.—

2. Emplastrum adhaesivum
1 m duljine 18 cm širine Din 23.—; 5 m × 18 cm Din 105.—

	širina	1	2	3	4	5 cm
1 m dulj. 2—5 cm šir.	Din	2.40	3.60	5.25	6.50	7.80

	širina	1	2	3	4	5	6	8 cm
5 m dulj. do 10 cm šir.	Din	9.50	12.—	15.—	18.—	22.—	26.—	30.—

*

Digitized by Google

3. Gumene cijevi za drenažu u raznim debljinama po 1 kg Din 198.—.

4. Crne ovalne i okrugle očale svjetle i tamne poniklovane metal po komadu:

	F 4	5	6
Din	12.—	13.25	14.50

5. Stakleni štapići za oči 100 komada
1. veliki sa lopaticom Din. 45.—
2. mali sa lopaticom Din. 30.—
3. okrugli debeli Din. 17.—
4. mali čunjasti Din. 40.—

Kapala za oči, staklena cijevčica sa nastavkom iz para gume crveni i crni 100 komada Din. 52.—.

7. Suspenzorija: iz I-a platna sa čvrstom kesicom, velič.

	1—2	3—6
bez gume	Din. 8.—	9.—
isti, sa gumom	Din. 11.—	12.—

8. Potpasači za kilu

	lijevi i desni	dvostruki
a) iz Moleskina I-a	Din. 28.—	55.—
b) iz Logar kože I-a	Din. 35.50	60.—
c) iz Sämisch kože I-a	Din. 35.50	70.—

9. Irigatori kompl. sa čvrstom gumenom cijevi 1¼ met. duljine te garniturom od 3 kom. iz tvrde gume sadržaj

	1 l.	1½ l.
a) posuda iz emajla I-a 1 kom.	Din. 21.50	24.70
b) posuda iz emajla II-a 1 kom.	Din. 18.50	22.25

10. Tripper štrcaljke montaža iz tvrde gume a kolben iz metala (Sigmund) 1 kom.

	8 gr.	10 gr.	12 gr.
	Din. 5.20	5.70	6.80

11. Toplomjeri službeno preispitani:
a) sa žigom 1926. i 1927. g. u papirnatoj kutiji, ovalni, 13 cm. duljine 1 komad Kramer br. 20 Din. 15.50
b) iz jenskog stakla marke »Asklepios«, za koje dobavljač preuzima jamstvo, te neispravne termometre mijenja besplatno Din. 11.60
c) preispitani termometri, bez marke Din. 10.—

12. Trbušni ovoji iz flanela 70—100 cm. 1 kom. Din. 30.—

13. U za cipele 1 par
a) od kože s gumenim umetkom kao »Plastoform« Din. 55.—
b) od kože bez gumenog umetka, veliki sa cijelim potplatom Din. 55.—
c) od kože bez gumenog umetka, mali sa pol potplata Din. 40.—

14. Kesice za led iz platna natrpljenog gumom 1 kom.

vel.	20	23	25	28	30 cm.
Din.	21.75	25.50	30.—	35.—	39.—

15. Napršnjaci:
a) iz patent gume (Fingerlinge) 1 kom. Din. 1.85
b) iz tanke gume za pretragu (Condon) Din. —.45
c) iz kože (Sämisch) u raznim bojama Din. 2.45

16. Gumene rukavice za pretrage 1 par Din. 16.—

17. a) Rekord-štrcaljke, bez etuia

	1	2	5	10	20 grama
Din.	29.80	32.40	37.80	48.60	67.50

b) Luer štrcaljke, bez kutije Din. 7.— 12.— 16.— 22.—

18. Rekord igle a) iz nikla br. 1—20 kom. Din. 1.77
b) iz chromnikla br. 1—20 kom. Din. 2.88
c) čelične poniklovane kom. Din. 1.—

Digitized by Google

19. Chirurška svila sterilizovana u staklenim fijolama

broj	00,	0,	1,	2,	3,	4,	5,	6,	7,	8
Din.		8.50								

20. Catgut sterilizovan u staklenim fijolama raznih debljina Din. 13.—

21. Gumene čarape

		4—8	9—10	11—12	vel.
br. 5905 za koljeno	Din.	54.—	58.—	62.—	kom.
„ 5906 za gležanj	Din.	58.50	63.—	68.—	„
„ 5907 za listove	Din.	63.—	68.—	73.—	„
„ 5908 do koljena	Din.	88.—	93.—	98.—	„
„ 5909 nad koljenom	Din.	133.—	140.—	152.—	„
„ 5910 do stegna	Din.	189.—	200.—	220.—	„

22. Ovoji za oči iz crnoga sukna sa tracima na svakoj strani 50 cm. duljine 1 komad Din. 2.—

Središnji Ured za Osiguranje Radnika može od vremena do vremena po svojim izaslanicima pregledati skladište dobavljača, kao i svaku naručenu robu prije otpreme.

III.

Cijene nisu fiksne, već ih se dobavljač obvezuje od vremena do vremena prema stanju dnevnog tržišta snizivati, dok ih povisiti ne može — ali može otkazati ugovor.

IV.

Prof. Dr. Brösslera d. d. obvezuje se, da će robu, ako pojedina naručba iznaša više od 2.000 dinara, slati franko pakovanje i franko podvoz poštom ili željeznicom.

V.

Mjesni organ Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika nije dužan potrebitu robu nabaviti od t. t. Prof. Dr. Brösslera d. d., ako je drugdje može dobiti uz povoljnije uvjete kraj iste kvalitete.

VI.

Mjesnim organima kao i Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika ima dobavljač izdati svakomu po jedan uzorak svih vrsti potpasača, suspenzorija i uopće svih predmeta iz tkanine, a od tvrdih predmeta imade izdati slike i tačan opis. Ne će li otposlana roba odgovarati uzorku, može je naručitelj povratiti na trošak dobavljača. Uzorci, u koliko će biti kao cijeli predmet predloženi, platiti će se po ugovornoj cijeni nakon prestanka ugovora.

VII.

Dobava se izvršava na taj način, da mjesni organ šalje Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika iskaz svoje potrebe t. j. naručbenicu u dva primjerka. Jedan se primjerak izručuje dobavljaču, a drugi ostaje kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Naručena roba ima se najkasnije u roku od 8 dana odaslati naručitelju.

Dobavljač imade svakoj pošiljci priložiti dostavnicu odnosno popis poslatih predmeta.

Račun ispostavlja dobavljač na ime naručitelja, a šalje ga u originalu i jednom prepisu zajedno s namirom, biljegovanom sa 0.5% od iznosa računa Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika na preispitanje. Preispitani račun s namirom odašilje Središnji Ured za Osiguranje Radnika na likvidaciju i podmirenje. Račun je plativ u roku od 30 dana uz odbitak od 2% u ime ugovorne takse za onu robu, koja nije namjenjena neposrednoj potrošnji.

Ako dobavljač ne bude imao na skladištu naručene robe ili je nebi odaslao u roku od 8 dana, vlastan je naručitelj tu robu nabaviti drugdje, a diferencu obračunati na štetu dobavljača prigodom isplate prvog računa.

Digitized by Google

VIII.

Ovaj ugovor traje 6 mjeseci, a otkazati se može s obe strane uz rok od jedan mjesec dana. Ako se ugovor 30 dana prije izminuća 6 mjeseci ne otkaže, vrijedi automatski dalnja 3 mjeseca.

IX.

Za ispravno izvršivanje ugovora, polaže t. t. Prof. Dr. Brösslera d. d. kauciju u iznosu od 10.000 Din.

X.

Ovaj ugovor stupa na snagu 20. aprila 1927. i traje do 20. oktobra 1927.

XI.

Ugovor se sastavlja u dva suglasna izvorna primjerka, od kojih se jedan primjerak izručuje t. t. Prof. Dr. Brösslera d. d. u Zagrebu, a drugi ostaje kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu.

U Zagrebu, dne 20. aprila 1927.

Generalni direktor:	Predsjednik:	Prof. Dr. F. Brösslera d. d.
u. z	M. P.	Zagreb, Marovska ul. 27
Albin Bauer v. r.	**Marko Bauer** v. r.	Dr. **F. Brössler** v. r. **M. Taus** v. r.

Број: 16.993 — 1927.

СВИМ МЕСНИМ ОРГАНИМА!

Господин Министар Социјалне Политике решењем својим од 4. маја 1927. г. З. Р. број 283/IV. изволео је одлучити следеће:

»Усвајајући предлог Равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника, а на основу §-а 34. Закона о Осигурању Радника,

НАРЕЂУЈЕМ:

§ 1.

Приносна тарифа, која служи у смислу §-а 29. Закона о Осигурању Радника као основа за одмеривање приноса за осигурање у несрећним случајевима, а која је одређена Наредбом Министра Социјалне Политике од 18. фебруара 1925. г. »У« бр. 86/1925. (»Службене Новине« бр. 51) са 5 динара, повисује се, почев од 1. јануара 1927., на 6 динара за сваких 100 динара обезбеђене наднице и за постотак опасности 100. Принос за несрећни случај одређује се према томе, почев од 1. јануара 1927. г., за сваки 100 динара обезбеђене наднице са толико пута по 6 пара, колико износи постотак опасности, са којим је посао уврштен.

§ 2.

Средишњи Уред за Осигурање Радника дужан је, да на основу ове Наредбе и закључка свога Равнатељства од 16. децембра 1926. г. изврши корекцију тачке 2. §-а 197. Статута Средишњег Уреда.

§ 3.

Ова Наредба има да важи од 1. јануара 1927. г.«

Месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника ће према томе одмах након доставе овог решења прописивати принос за случај несреће на основу шест %-тне тарифе.

Принос за случај несреће на основу 6-%тне тарифе израчунава се од приноса у болести, у колико је исти одређен са 36% недељно, на тај начин, да се укупни принос у болести помножи са постотком опасности, у који је посао уврштен, а умножак раздели са 100.

Digitized by Google

На исти начин контролира се и исказ формулара II-а за поједине постотке опасности.

Код 24% приноса за случај болести, који се прописује за укрцане морнаре, овај ће се принос прво повећати за 50% и тек онда множити са постотком опасности.

Пошто је принос за случај несреће за месеце јануар, фебруар и март 1927. г. већим делом већ прописан, али на основу 5%-тне приносне тарифе, то ће месни органи морати у првом следећем платежном налогу накнадно прописати још и разлику између приноса за случај несреће према 6% и према 5%-тној тарифи. Ова разлика (која износи 1%) добија се на тај начин, да се прописани принос за случај несреће на основу 5%-тне тарифе дели кроз 5 или помножи са 0·2 и добивени износ пропише као накнадни пропис.

У формуларима II-а треба назначити, да ли је пропис за дотични месец обављен још на основу 5%-тне или већ на основу 6%-тне тарифе. Поред тога треба у тим формуларима у »Опасци« исказати за сваког појединог послодавца накнадни пропис у оном месецу кад се исти изврши. Исто то треба учинити и у рекапитулацији формулара II-а, која се предлаже Средишњем Уреду.

У вези са променом приносне тарифе мења се после 1. јануара 1927. г. и Таблица за израчунавање поједине врсти приноса у случајевима оброчних отплата приноса, издана окружницом Средишњег Уреда од 13. новембра 1926., број 33.862/1926. (Р. З. од 1926. г. стр. 612—614), која ће се накнадно обелоданити.

У Загребу, дне 10. маја 1927.

Генерални директор:
Милан Глазер в. р.

Broj: 16.694/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu vodjenja inventara.

Svim mjesnim organima.

Prilikom pregleda poslovanja mjesnih organa primjećeno je, da nekoji mjesni organi ne vode točno ni pregledno, a nekoji da u opšte ne vode nikakove evidencije o inventarskim predmetima, pa se radi toga kao i radi jednoličnog vodjenja tih evidencija odredjuje slijedeće:

Svaki mjesni organ ima voditi o svim invetarskim predmetima:

I. Knjigu inventara.

II. Sumarnik inventara.

Kako se imaju ispunjavati pojedine kolone knjige inventara razabire se jasno iz samog njihovog naslova, n. pr.:

a) U kolonu »naziv i opis predmeta« mora biti stavljen pored naziva predmeta i kratki opis njegov. N. pr. »Pisaći stol iz tvrdog drveta sa 6 ladica, crno oličen«, ili »obični stol sa 2 ladice žuto oličen iz tvrdog drveta veličine 80 × 200«.

b) U kolonu 9. »redni broj sumarnika« treba staviti broj pod kojim je svaki pojedini predmet upisan u knjigu »sumarnik inventara«.

c) Za inventarne predmete, koji su preuzeti od likvidirane blagajne, ili su kupljeni prije 1. januara 1927., nije potrebno ispunjavati rubriku 2., 3., 4. i 7. knjige inventara. U rubriku 8. »Ukupna cijena« upisati će se iznos t. j. vrednost sa 31. decembra 1926. Za inventarne predmete, koji su kupljeni poslije 1. januara 1927., imadu se ispuniti sve rubrike od 1.—8.

Koncem godine 1927. imade se ispuniti rubrika 10. i 11. U rubriku 10. imade se upisati 10% od svote navedene u rubrici 8. ali samo kod onih predmeta, koji su nabavljeni prije 1. januara 1927., a ostatak prenijeti u rubriku 11. Od inventarnih predmeta, koji su nabavljeni u godini 1927. ne otpisuje se u smislu okružnice Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 3. juna 1925. broj 9.590/1925. (Radnička

Digitized by Google

1	2	3	4	5	6	7		8		9	10	11	12	13	14	15	16
Redni broj	Dan, mjesec i godina nabavke	Članak dnevnika	Broj riješenja	Naziv i opis predmeta	Broj komada	Pojedinačna cijena		Ukupna cijena		Redni broj sumarnika	Otpisano sa 31. XII. 1927.	Vrednost u godini 1928.	Otpisano sa 31. XII. 1928.	Vrednost u godini 1929.	Otpisano sa 31. XII. 1929.	Vrednost u godini 1930.	Otpisano sa 31. XII. 1930.
						Din.	p.	Din.	p.								

17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
Vrednost u godini 1931.	Otpisano sa 31. XII. 1931.	Vrednost u godini 1932.	Otpisano sa 31. XII. 1932.	Vrednost u godini 1933.	Otpisano sa 31. XII. 1933.	Vrednost u godini 1934.	Otpisano sa 31. XII. 1934.	Vrednost u godini 1935.	Otpisano sa 31. XII. 1935.	Vrednost u godini 1936.	Otpisano sa 31. XII. 1936.	Vrednost u godini 1937.	Primjedba

Digitized by Google

Formular II. — Sumarnik inventara.

Redni broj	Naziv predmeta	Redni brojevi knjige inventara	Godina 1927. komada			Godina 1928. komada			Godina 1929. komada			Godina 1930. komada			Godina 1931. komada		
			Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine

Godina 1932. komada			Godina 1933. komada			Godina 1934. komada			Godina 1935. komada			Godina 1936. komada			Stanje koncem godine 1936.	Primjedba
Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine	Stanje početkom godine	Nabavljeno tekom godine	Rashodovano koncem godine		

Digitized by Google

Formular III. — Spisak lekarskog instrumentarija.

1	2	3	4	5	6	7
Redni broj	Naziv i opis predmeta	Broj komada	Datum preuzeća	Datum rashodovanja	Razlog rashodovanja	Primjedba

Zaštita od god. 1925. strana 357.) ništa, pa se stoga kod tih predmeta u rubrici 8. iskazana svota imade bez odbitka u cjelosti prenijeti u rubriku 11.

Za inventarne predmete, koji će se nabaviti u godini 1928. ispunjuju se u knjizi inventara rubrike 1.—8. i 11.

Koncem godine 1928. ispunjuje se rubrika 12. za one inventarne predmete, koji su nabavljeni do konca godine 1927., a ostatak se prenaša u rubriku 13. i t. d.

U rubrici 29. iskazana vrednost sa 1. januarom 1937. imade se prenijeti u novu knjigu.

Vrednost inventara iskazana u ovoj knjizi mora se slagati sa ukupnom vrednošću inventara, koja je iskazana u glavnoj knjizi.

Nakon što su svi predmeti upisani u knjigu inventara, ima se iz iste provesti knjiženje u sumarnik inventara na ovaj način:

Svi predmeti istog naziva, koji su kupljenii li preuzeti do 31. decembra 1926. imaju se upisati sumarno pod jednom stavkom u ovu knjigu uz oznaku rednih brojeva knjige inventara pod kojima su ti predmeti u knjizi inventara provedeni.

Prema tome svi oni predmeti, koje su mjesni organi nabavili odnosno upisali u knjigu inventara sa 1. januarom 1927. na napred izloženi način, biti će sumarno upisani u sumarniku za godinu 1927. u rubrici »stanje početkom godine«, a svi oni, koji budu nabavljeni u toku 1927. godine i slijedećih godina, biti će unešeni u sumarnik inventara koncem svake godine u rubrici »nabavljeno tokom godine«, kada će se ujedno izvršiti i rashodovanje neuporabivih predmeta, u rubrici »Rashodovano koncem godine«.

Ako se stanju početkom godine pribroji tekom godine nabavljeno i od toga zbroja odbije koncem godine rashodovanno, dobije se stanje koncem godine, koje se upisuje u rubriku »Stanje početkom godine« kao početno stanje iduće godine.

Obadve ove knjige imaju se voditi samo kod centrale mjesnog organa i to zasebno za inventar koji se nalazi u sjedištu samog mjesnog organa, a zasebno za svaku ekspozituru ili povjereništvo mjesnog organa.

Za predmete koji su strogo medicinski i nalaze se u ambulantama mjesnih organa, ima se voditi posebna knjiga inventara i sumarnik inventara, i to zasebno za predmete, koji se nalaze u sjedištu mjesnog organa a zasebno za one, koji se nalaze kod ekspozitura i povjereništava.

Pored ovoga ima se za sve strogo medicinske predmete voditi spisak lekarskog industrumentarija prema formularu III. po kome će lica, koja tim predmetima rukuju i koja za njih nose odgovornost ista preuzimati i u slučaju predaje dužnosti predavati svome nasljedniku.

Konačno se napominje, da se inventarskim predmetima ne smatraju oni predmeti, koji se troše, kao što ni n. pr. metle, držala za pera, uvlake, mastionice, i tome slične pisarničke potrebštine, pa ih prema tome ne treba unositi ni u knjigu ni u sumarnik inventara.

Digitized by Google

Ovom okružnicom propisane tiskanice formular I., II. i III. u koliko ih pojedini mjesni organ želi nabaviti putem Okružnog Ureda sa Osiguranje Radnika u Zagrebu, neka mu svoju potrebu na ovim tiskanicama o d m a h prijavi, jer će tisak istih — ako se u većoj količini naručuju — biti jeftiniji.

U Z a g r e b u, dne 7. maja 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број: 15.430 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за осигурање радника у предмету дозначивања убраних приноса Средишњег Уреда за осигурање радника.

С в и м м е с н и м о р г а н и м а.

У задње доба су месни органи тако рекућ сасвим престали дозначивати убране приносе за несрећни случај, Берзу Рада и Радничке Коморе, акопрем се напред наведене све три врсти приноса редовито убиру као и прије.

Тим својим поступком месни органи онемогућују Средишњем Уреду за осигурање радника извршење његових платежних обавеза и довођају га у неповољан материјални положај.

Позивају се стога месни органи, да редовно свакога 10. у мјесецу дозначе теком прошлог мјесеца убране приносе за несрећни случај, по одбитку течајем мјесеца исплаћених потпора и трошкова на рачун гране осигурања за несрећни случај, а убрани прирез за Радничке Коморе, да у целости дозначе.

Убрани прирез за Берзу Рада имаде се као и до сада по одбитку 63% провизије дозначити Државној Хипотекарној банци, у Београду у корист текућег рачуна Средишњег Уреда за осигурање радника.

Месни органи, који својим напред наведеним платежним обавезама напрама Средишњем Уреду неби могли удовољити, дужни су у року од 14 дана известити овај уред с којих разлога не могу удовољити.

У З а г р е б у, дне 28. априла 1927.

Генерални директор: у з.
Бауер в. р.

Broj: 14.344/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika o postupanju u pogledu službenog odnošaja sa službenicima, koji ne budu položili ili se ne budu po pozivu javili, da polažu ispit po §§ 7. i 196. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

S v i m O k r u ž n i m U r e d i m a z a O s i g u r a n j e R a d n i k a.

Gospodin Ministar Socijalne Politike izdao je na osnovu §§ 130. i 147. ZOR, a u vezi s § 205. Službenog Pravilnika službenika naredjenje od 12. aprila 1927. ZR broj 3.639/IV. o postupanju u pogledu službenog odnošaja sa službenicima, koji ne budu položili ili se ne budu po pozivu javili, da polažu ispit po §§ 7. i 196. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika s tim da Središnji Ured za Osiguranje Radnika po njemu odmah tačno postupi. Ovo naredjenje glasi:

»Da se sa službenicima, koji ne budu položili ili se ne budu javili da polažu ispit predvidjen §§ 7., 56. i 196. Službenog Pravilnika, postupa ovako:

Digitized by Google

1. Stalni službenici, koji su uslovno prevedeni po tač. 4. § 196. Službenog Pravilnika, razrešiće se dužnosti na osnovu posljednjeg stava tač. III. § 196. Službenog Pravilnika po tač. 5. § 113. istog Pravilnika, u koliko su na to imali stečena prava po Službenim Pravilnicima, koji su za njih vredili danom 30. juna 1921. god. ako ih pak ured ne ostavi i nadalje u službi po propisima i pod uslovima posljednjeg stava § 202. Zakona o Osiguranju Radnika.

Kod ustanovljenja penzije ili otpravnine imadu se s obzirom na ustanovu § 202. Zakona o Osiguranju Radnika u račun uzeti one prinadležnosti, koje je službenik uživao na dan 30. juna 1921. god.

2. Privremeni službenici, koji su uslovno prevedeni po § 196. Službenog Pravilnika, kao i službenici, koji su u službu primljeni do stupanja na snagu Službenog Pravilnika razrešuju se takodjer dužnosti na osnovu posljednjeg stava tačke III. § 196. Službenog Pravilnika po tački 5. § 113. istog Pravilnika u koliko su na to imali stečena prava po Službenim Pravilnicima, koji su za njih vredili 30. juna 1921. god.

3. Službenici, koji su u službu stupili posle stupanja na snagu Službenog Pravilnika, razrešuju se na osnovu § 7. Službenog Pravilnika od dužnosti po tač. 10. § 113. istog Pravilnika.

4. Službenici, koji su medjutim iz niže kategorije promaknuti u višu sa obavezom da za višu kategoriju imaju polagati ispit, vraćaju se u slučaju da ovaj ispit ne polože, u kategoriju i položaj, u kojemu su bili neposredno pre promene kategorije, ako za ovu nižu kategoriju imaju propisanu školsku spremu, ili su za nju već položili propisani ispit i ako su u njoj stekli stalnost. U protivnom slučaju vraćaju se u kategoriju i položaj, u kojemu su bili neposredno pre promene kategorije i istodobno razrešuju dužnosti prema odredbama 1.—3. ovog naredjenja.

5. Svi službenici, sa kojima bude razrešen službeni odnošaj prema posljednjoj alineji stava III. § 196. Službenog Pravilnika, mogu biti primljeni kao činovnici natrag u službu Središnjeg Ureda samo na upražnjena mesta a na osnovu propisno raspisanog i obavljenog izbora i to samo za kategoriju, za koju imaju propisanu školsku kvalifikaciju.

U tom slučaju obustavlja im se penzija odnosno dužni su pre ponovnog stupanja na dužnost vratiti primljenu otpravninu.

Ovim se naredjenjem zamenjuje rešenje moga pomoćnika od 1. februara t. g. broj 403.

Ovo naredjenje dostaviti Središnjem Uredu da po njemu odmah postupi.

Ministar
Socijalne Politike
Dr. **Gosar** v. r.«

Što se naslovu znanja i provedbe radi priopćuje s tim, da je ovim naredjenjem stavljena izvan snage ovdješnja okružnica od 5. oktobra 1926. broj 31.337 u predmetu polaganja ispita, predvidjenih odredbama §§ 7., 55. i 196. Službenog Pravilnika (Radnička Zaštita, god. 1926. broj 9—10, strana 470. i sl.).

Poziva se stoga naslov, da u smislu pretposljednjeg stava § 113. Službenog Pravilnika službenika ishodi za svaki konkretni slučaj prestanka službe službenika zaključak tamošnjeg predsjedništva i ovamo ga na dalje uredovanje predloži.

Riješeno u sjednici predsjedništva Središnjeg Ureda za osiguranje radnika od 25. aprila 1927.

U Zagrebu, dne 2. maja 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

Број: 4.008/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигуравање Радника у Загребу у предмету ослобођења од опорезовања камата од улога на штедњу по уложним књижицама и текућим рачунима.

Свим месним органима.

Члан 79. Финансијског Закона за буџетску 1927./1928. годину садржаје под точком IV. следећу одредбу:

»Од 1. јануара 1927. год. камате од улога на штедњу по уложним књижицама и текућим рачунима без обзира на висину, ослобађају се пореза на приход и свих државних пореза и прireза, који се наплаћују на његовој основи, као и инвалидског пореза и коморског прireза«.

Што се приопћује свим мјесним органима на знање и равнање тим позивом, да приликом полугодишњег сравњивања извадака из текућих рачуна новчаних завода, код којих имаду плодоносно уложену своју расположиву грометну готовину — обрате пажњу и на горњу одредбу, те контролирају, да ли новчани заводи према истој одредби поступају.

У Загребу, дне 23. априла 1927.

Генерални директор: у з.
Бауер в. р.

Broj: 17.269 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu u predmetu prestanka važenja čl. 290. Finansijskog Zakona za god. 1926./1927.

Svim mjesnim organima.

Stupanjem na snagu Finansijskog Zakona za godinu 1927./1928. dovedeno je osiguranje državnog najamnog osoblja (namještenika državnih ustanova i nadleštava, koji potpadaju pod obavezu osiguranja) u normalu, te se isto prema naredjenju Ministarstva Socijalne Politike od 8. maja 1927. Br. 4185/IV. ima početi od 1. aprila 1927. vršiti u smislu propisa Zakona o Osiguranju Radnika na isti način, kao i osiguranje privatnog najamnog osoblja.

Pošto je pak danom 31. marta 1927. prestao važiti čl. 290. Finansijskog Zakona za god. 1926./27., to na osnovu gore cit. rešenja Ministarstva Socijalne Politike i objašnjenja g. Ministra Socijalne Politike O. Broj 193/IV. od 9. juna 1926. ima država kao poslodavac isključivo iz svojih sredstava plaćati do 31. marta 1927. sve prinose za svoje osoblje, koje je po Zakonu o Osiguranju Radnika obavezno na osiguranje (izuzev osoblja zaposlenog u industrijskim državnim preduzećima) — nadležnom okružnom uredu.

Prednja odredba, glede dužnosti države, da sama i isključivo iz svojih sredstava plaća do 31. marta 1927. sve prinose za svoje osoblje, koje je po Zakonu o Osiguranju Radnika obavezno na osiguranje, nadležnom okružnom uredu, važi i za lica uposlena kod državnih higijenskih i sanitetskih ustanova odnosno osoblje Ministarstva Narodnog Zdravlja.

Okružnica Središnjeg Ureda za osigurannje radnika broj 18.111/1926. od 29. juna stavlja se van snage.

Što se svim mesnim organima saopštava znanja i ravnanja radi.

U Zagrebu, dne 18. maja 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

Број: 16.174/1927.

Свим месним органима Средишњег уреда за осигурање радника.

Господин Министар Социјалне Политике издао је под бројем 4107/IV. од 1. маја 1927. у предмету тумачења одредаба чл. 283. и 284. Финансијског Закона за годину 1927./1928. следеће наређење:

»Средишњи Уред за осигурање радника у Загребу.

Пошто ми је дошло до знања, да поједини месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника погрешно тумаче одредбе чл. 283. и 284. Финансијског Закона за годину 1927./1928. — овим издајем следеће наређење:

Средишњи Уред за Осигурање Радника, као и сви његови месни органи, без обзира на број осигураних чланова, имају до издања уредбе, која је предвиђена у посљедњој алинеји чл. 283. Финансијског Закона за год. 1927./1928., односно до моје даље одредбе — пословати и држати се у спровођењу осигурања за случај болести и несреће прописа Закона о Осигурању Радника од 14. маја 1922. год.

Свако неизвршивање одредаба издатих од стране Средишњег Уреда за осигурање Радника Окружним Уредима односно његовим месним органима у границама његове надлежности, која му је законом о Осигурању Радника од 14. V. 1922. одређена, казниће се најстроже у смислу постојећих одредаба овога Закона и Службеног Правилника службеника С. У. З. О. Р. и његових месних органа.

Београд, 1. маја 1927. год.

Министар
Социјалне Политике:
Др. **Мијовић** в. р.«

Што се месним органима саопћује знања ради с позивом, да према горњем наређењу поступају придржавајући се у погледу спровођења радничког осигурања као и пословања уопште прописа ЗОР-а и Статута те одредаба издатих месним органима од стране Средишњег Уреда.

У Загребу, дне 4. маја 1927.

Генерални директор:
Милан Глазер в. р.

Broj: 16.059/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu ispravka okružnice Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 15. marta 1927. broj: 2870/27. glede dužnosti pružanja prve pomoći u slučaju nesreće.

Svim mjesnim organima.

U alineju 8. okružnice Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 15. marta 1927. broj: 2870/27. u predmetu dužnosti pružanja prve pomoći u slučaju nesreće uvukle su se nekoje štamparske greške.

Cit. al. 8. ima da glasi:

»Iz ovoga dakle slijedi, da je troškove oko pružanja prve pomoći u svakom slučaju dužan snašati poslodavac, jer u smislu gornje ustanove mora imati vazda pri ruci potrebiti gore navedeni materijal za prvu pomoć. Ova se odredba prema tome odnosi na svako preduzeće bez obzira na broj uposlenih radnika i na udaljenost od nastanjenih mesta, jer je za preduzeća sa preko 100 radnika i udaljena preko 3 km. analogno ustanovi §-a 32. Zakona o zaštiti radnika predvidjena potpuna sanitetska stanica (ambulanta)«.

Pozivaju se mesni organi, da ovu alineju isprave.

U Zagrebu, dne 7. maja 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Digitized by Google

Број: 15.461 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за осигурање радника у предмету предложења списка о дуговању приноса за осигурање државних надлештава и установа из ранијих година.

Свим месним органима.

Министарство Социјалне Политике доставило је Средишњем Уреду за осигурање радника акт О. број 193/26.-IV. од 20. априла 1927. године следеће садржине:

»Новим Финансијским Законом за 1927./28. г. престао је важити члан 290. Финансијског Закона за 1926./27. те је тако доведено питање осигурања државног особља, које потпада под обавезно осигурање, у нормалу тако да плаћа држава из својих средстава само свој део приноса, а другу половину има да плаћа особље у смислу §-а 35. Закона о Осигурању Радника.

Пошто у прошлогодишњем буџету нису били предвиђени довољни кредити за исплату дужних приноса за осигурање особља, то је ово Министарство упутило дотична надлештва, да при разређивању кредита, из новог буџета за 1927./1928. годину узму у обзир потраживања појединих окружних уреда на заосталим дужним приносима у прошле буџетске године.

Да би ово Министарство било у стању да посредује код појединих надлештава, која до сада још нису никако или су само делимично подмирила своја дуговања на приносима за осигурање из прошле године, и да би уопште знало колико Окружни Уреди потражују од државе на име заосталих приноса, то нека Средишњи Уред изволи саставити списак са осталим потребним подацима свих ових државних надлештава и институција те доставити га овом Министарству ради даљег поступка«.

Што се свим месним органима саопштава позивом, да с м е с т а саставе такав списак и то за сва надлештва и установе, које подпадају под исто Министарство засебан списак, те све спискове заједно н а ј к а с н и ј е до 31. маја 1927. предложе овом Средишњем Уреду за осигурање радника даљњега уредовања ради.

Сваки списак треба да садржи с ванске стране (наслов) Списак дужних приноса државних надлештва и установа, које потпадају под Министарство . . . . ., с нутарње стране:

1. текући број,
2. тачан наслов државног надлештва и установе,
3. седиште државног надлештва и установе,
4. време за које је принос прописан,
5. износ прописаног приноса,
6. примедба, те на крају (доле) укупни зброј дужних приноса.

Сваки списак такођер треба, да је провиђен уредским печатом и два потписа т. ј. равнатеља (управника) уреда и главног уредског књиговође.

Ове спискове о укупном дуговању приноса државних надлештава и установа из ранијих година ваља овамо предложити без обзира на то, да ли су поједини месни органи већ слали месечне исказе, како је било одређено окружницом Средишњег Уреда за осигурање радника број 18.111/26. од 29 јуна 1926.

Позивају се сви месни органи, да строго пре́ма горњем поступе.

У З а г р е б у, дне 7. маја 1927.

Генерални директор:
Милан Глазер в. р.

Digitized by Google

Broj: 18.720/1927.

Svim mjesnim organima.

Na osnovu zaključka sednice ravnateljstva od 20. maja 1927. god. kojim je ravnateljstvo zaključilo zamoliti g. Ministra Socijalne politike da povišenje prinosne tarife za osiguranje u nesrećnim slučajevima stupa na snagu tek od 1. aprila 1927. kako se ne bi povišeni prinos naknadno propisivao, menja se ova okružnica od 10. maja 1927. g. broj 16.993/27. u toliko, što će se 6%-ni prinos za slučaj nesreće propisivati tek od 1. aprila 1927. god. dalje, i što se zasada neće naknadno ubirati razlika za mesece januar, februar i mart 1927. god. u smislu 6. al. okružnice.

U Zagrebu, dne 20. maja 1927.

Generalni direktor:
M. Glaser v. r.

Broj: 14.633 — 1927.

NATJEČAJ.

Na temelju zaključka predsjedništva ovoga ureda od 14. aprila 1927. tač. 335. sjedničkog zapisnika, raspisuje ovaj ured natječaj za popunjenje jednog mjesta kotarskog liječnika za opću praksu, sa sjedištem u Zagrebu u I. plaćevnom razredu, 1. plaćevnom stepenu.

Prednost imadu u smislu odredaba »Pravilnika lekara-činovnika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika«, liječnici koji su u službi radničkog osiguranja, odnosno koji su u takovoj službi već stajali.

Vlastoručno pisane molbe obložene sa: svim potrebnim ispravama (domovnicom, krsnim listom, liječničkom svjedodžbom o zdravlju natjecatelja, svjedodžbom o pravu vršenja liječničke prakse, svjedodžbom o dosadašnjem službovanju i ponašanju, eventualno i vjenčanim listom i krsnim listovima djece, potvrdom, da je natjecatelj član liječničke komore svojega područja, dokazom, da je udovoljio svojoj vojničkoj obavezi), imadu natjecatelji predati ovom uredu najkasnije do 11. juna 1927. do 12 sati o podne.

U Zagrebu, dne 6. maja 1927.

Okružni ured za osiguranje radnika u Zagrebu.

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po nadničnim razredima za mjesec decembar 1926.

Nadnični razredi	Poprečni broj osiguranih članova				Bilješka
	muških i ženskih		muških		
	apsolutno	relat. %	apsolutno	relat. %	
I.	35.222	7·25	28.400	5·85	
II.	626	0·13	434	0·09	
III.	784	0·16	681	0·14	
IV.	3.550	0·73	3.036	0·63	
V.	29.572	6·09	28.202	5·81	
VI.	6.858	1·41	5.931	1·22	
VII.	6.901	1·42	5.265	1·08	
VIII.	2.973	0·61	1.837	0·38	
IX.	7.983	1·64	4.604	0·95	
X.	21.926	4·52	9.117	1·88	
XI.	23.384	4·82	11.112	2·29	
XII.	45.452	9·36	25.221	5·19	
XIII.	36.475	7·51	23.745	4·89	
XIV.	45.287	9·33	34.191	7·04	
XV.	54.478	11·22	44.646	9·19	
XVI.	51.485	10·60	46.317	9·54	
XVII.	34.654	7·14	30.454	6·27	
XVIII.	77.985	16.06	70.760	14·57	
Ukupno	**485.595**	**100·—**	**373.953**	**77·01**	
Poprečna obezbeđena nadnica u Din.	24·73	—	26·14	—	
Poprečna obezbeđena nadnica u Din. prošloga mjeseca	25·15	—	26·60	—	
(+ = više) (− = manje)	— 0·42	—	— 0·46	—	

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Decembar (Prosinac) 1926.				Bilješka
		poprečni broj osiguranih članova		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banja Luka	19.947	18.346	411	385	
2.	Beograd	62.353	53.601	94	63	
3.	Bjelovar	12.272	10.305	11	10	
4.	Brod	11.331	9.661	2	2	
5.	Dubrovnik	11.195	9.413	30	26	
6.	Karlovac	13.065	10.283	—	—	
7.	Ljubljana	76.962	51.625	225	186	
8.	Mostar	5.237	3.421	124	121	
9.	Novi Sad	16.150	11.466	36	31	
10.	Osijek	32.746	26.328	20	13	
11.	Sarajevo	19.498	15.076	446	364	
12.	Skoplje	14.099	12.107	12	12	
13.	Sombor	17.051	13.114	20	16	
14.	Split	15.694	12.550	6	6	
15.	Subotica	18.924	13.212	18	13	
16.	Sušak	6.399	5.178	3	3	
17.	Travnik	11.343	10.533	296	273	
18.	Tuzla	5.193	4.498	26	25	
19.	Varaždin	12.896	9.156	8	6	
20.	Vel. Bečkerek	14.196	10.712	77	59	
21.	Vršac	12.077	9.438	87	64	
22.	Zagreb	48.375	31.567	7	4	
23.	Zemun	15.261	13.271	82	75	
I.	**Okružni ured**	**472.264**	**364.861**	**2.041**	**1.757**	
24.	Zagreb „Merkur“	8.928	6.378	15	14	
25.	Ljubljana Trg. b. p. dr.	4.403	2.714	98	94	
II.	**Privat. druš. blag.**	**13.331**	**9.092**	**113**	**108**	
	Središnji ured	**485.595**	**373.953**	**2.154**	**1.865**	
	Suzor prošloga mjeseca	499.665	388.278	2.335	2.030	
	Suzor istoga mj. prošl. god.	466.868	360.533	2.630	2.301	
	(+) više (—) manje od prošlog mjeseca	— 14.070	— 14.325	— 181	— 165	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine	+ 18.727	+ 13.420	— 476	— 436	

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 30. JUNA 1927. BROJ 6.

Dr. *T. K. Fodor,* Beograd.

Napred ili nazad?

Pitanje slobodnog izbora lekara u uredima za osiguranje radnika.

Na dnevni red sledećeg kongresa jugoslavenskih lekara, koji će se održavati septembra meseca ove godine, stavljene su na dnevni red dve teme, koje su od najvećeg značaja za razvitak zdravstvenih prilika u našoj zemlji. Prva se bavi patologijom ishrane, gde bi se, svakako, imalo govoriti i o socijalnoj patologiji ishrane, koja se javlja u obliku očite grube gladi (naši pasivni krajevi i naš nezaposleni proletarijat) ili kronične delimične gladi, koja je danas zahvatila velike delove gradskog i seoskog stanovništva. Druga je tema pitanje slobode izbora lekara kod bolesničkih blagajna. Prvi problem dotiče se indirektno socijalnog osiguranja, jer što je nadnica niža i hleb skuplji, tim ima više obolevanja i umiranja. A čim češća obolevanja, tim veći izdaci soc. osiguranja za bolnopotpornu granu i tim manje nade, da će ova institucija moći i najmanje da prinese podizanju zdravstvenog nivoa radničke klase.

Ovom prilikom, mi želimo da progovorimo o problemu lekarske službe u radničkom osiguranju, a pridržajemo sebi pravo, da o drugom pitanju koje će se, verovatno, tretirati kao pitanje čisto medicinsko-znanstvene naravi, isto progovorimo na ovom kompetentnom mestu drugom prilikom.

Pitanje slobodnog izbora lekara može se danas egzaktno postaviti samo u organskoj vezi sa razvitkom socijalnih i ekonomskih društvenih sila. Inače se dolazi do pseudoegzaktnih i pseudoindividualističkih zaključaka, kao što to na pr. u alkoholnom pitanju pokazuje stav fabrikanata alkohola koji su stali na branik odbrane primarnih prava individue, tvrdeći, da je pravo svakoga pojedinca da odluči, hoće li piti ili ne. Isto bi tako pogrešno bilo, i falsifikovalo bi pravo stanje stvari, ako bi se u vidu povoljnog rešenja pitanja poverenja bolesnika spram lekara, a iz nekih mutnih i konzervativnih instikata, tražio slobodan izbor lekara.

Glavno obeležje poslednja dva veka je razvitak tehnike. Sredstva za produkciju porasla su u djinovskim razmerima. Isto tako menjao se i sam način rada: od ručnog rada po cehovskim sitnim radionicama ka dvorenju mašina u golemim fabričkim holovima. Ove kardinalne promene u načinu proizvodnje našle su svoj odražaj i u medicini, u njenoj tehnifikaciji i specijalizaciji. Nestalo je starog, patriarhalnog lekara koji se, uz internu medicinu i svih ostalih grana medicine, bavio i botanikom i filozofijom. Njega je potisnuo polako, a u poslednjim godinama sve brže, lekar specijalista, koji je svu svoju pozornost obratio samo jednom naročitom organskom sistemu (očni, ušni lekar) naročitom načinu lečenja (kirurg, rentgenolog) ili je, uopšte, svoju delatnost ograničio na pregled (bakterijolog, rentgenolog). Ovaj put bio je neminovan, ali je doveo lekarsko znanje do groteskih izobličenja, do toga, da je lekar lečio na pr. samo »zube mudrosti« a za celog ostalog čoveka nije imao nikakvog interesa, doveo je do toga, da je lekar, promatrajući i lečeći jedan organ, zaboravio na čoveka kao celinu. Mi ćemo posle, kada se bude govorilo o zdravim putevima u budućnost,

Digitized by Google

objasniti, kako uzrok te mehaničke specifikacije ne leži u biti mašine, nego u načinu njene upotrebe. Tehnika je unela u lekarsku praksu razne sprave čiji je broj, iz dana u dan, postao sve veći, i za čije je rukovanje bilo potrebno sve dublje znanje i više vežbe. Neke, najpotrebnije, dospele su u ordinaciju svakog lekara kao na pr. stetoskop ili manometar za merenje krvnog tlaka, a veći broj našao se u kabinetima specijalista, koji su smogli za njih novac. Jedino veliki znanstveni instituti imali su sve, što je tehnika mogla pružiti. Šta iz toga sledi? Sledi da veći deo lekarskih ordinacija ne odgovaraju nivou današnje medicinske nauke, jer ne raspolažu sa dovoljnim brojem sprava. U skladu s tom tvrdnjom stoji i činjenica da je, pre, ceo lekarski stalež bio rasadnik medicinskog znanja i istraživanja, a danas su to samo klinike. Danas, one su postale ćelije lekarskog rada isto tako kao što su fabrike postale ćelije privrednog rada. Ali nije samo mašina ta, koja odlikuje jedan i drugi i oštro ga deli od ručnog rada feudala, već je to kooperativni način na bazi podele rada. Kao što radnik u fabrici radi samo na jednom malom segmentu produkta, tako i lekar u bolnici vrši samo jedan deo poslova oko pregleda i lečenja bolesnika. Drugo je opet pitanje zašto ni jedan ni drugi danas ne ume više da uoči ceo objekt svog zanimanja. Ne leži u biti mašine, što radnik ne zna za svrhu svog posla, a lekar ne poznaje celog integralnog čoveka, s čijim se organima bavi, nego samo u primenite mašine. A ovo pitanje je, socijalne prirode koje, se može povoljno rešiti samo uz neke dublje promene društva. Svakako stoji čvrsto činjenica: da današnjem nivou nauke nikako ne odgovara sitnosopstvenička privatna lekarska ordinacija. Težnja da se ova održi i borba protiv svake kolektivizacije lekarskog rada, konzervativna je, jer hoće da zaustavi tok istorije. Odgovara stavu engleskih tkalaca koji su, u početku industrijalne ere, a iz nekog tamnog revolta i bede, urnisali mašine. Naši lekari, koji se grčevito drže privatne prakse, jesu ovaki idealni »mašinenštirmeri«. Za radničko osiguranje kod nas ispad te borbe je od velike važnosti. Jer pobeda ove tendence značila bi — ma i samo za kratko vreme, jer istorija se ne dâ zaustaviti — kočenje rada radničkih bolesničkih blagajna, čiji položaj i tako nije najsjajniji.

Ovako bi otprilike, u najpovršnijim potezima prikazano, izgledalo polje istorijskih sila, na kojem se debatuje o odnosu lekara u okviru osiguranja. Posle gore izvodjenog, van svake je sumnje, na kojoj smo mi strani, preostaje samo da preciznije izložimo perspektive, koje ona pruža.

Šta tražimo mi? Prvo: da se lekar svim svojim silama može staviti u službu radničkog osiguranja; da lekar sem svoje službe u institucijama radničkog osiguranja ne vrši privatne prakse. Zašto mi to tražimo? Zato, jer će samo u tom slučaju lekar moći da i praktički i ideološki sraste sa tom institucijom. Šta spada u delokrug rada te institucije? Sanacija radničkog zdravlja ili tačnije: pripremanje te sanacije. U tom pothvatu, lečenje pojedinca predstavlja samo jednu kariku, čija važnost zaostaje za zadatkom sprečavanja bolesti. A preventivnu se medicinu može samo onda sa uspehom vršiti, ako se zna za uslove života, za uslove rada, prehrane, stana pojedinih grupa ljudi, radnika. Te socijalne uslove bolesti mora lekar poznavati u istoj meri kao i biološke uslove. To pak znanje može da stekne samo na taj način, da uporedjuje morbiditet za svako obolenje jedne grupe sa opštim morbiditetom i da eventualne razlike protumači uslovima života. Društvo bi tada obvezatno bilo da popravi te uslove.

Briga oko radničkog zdravlja ne sme da počne istom onda, kada on polazi na posao. U interesu je finansija Ouzora, a što je najglavnije, u interesu je pojedinca, da on u borbu za opstanak ulazi zdrav i čitav. Zbog toga je potrebno da skrb oko članova osiguranja počinje već pre radjanja. Potrebno je znati, kako dejstvuje rad u raznim preduzećima na zdravlje trudne žene, a preko nje na život deteta. Potrebno je da buduća majka stoji u kontaktu sa lekarom i da se ravna po njegovim uputstvima, koliko joj to ekonomske prilike dozvoljavaju. Dolazi zatim skrb oko odojčeta, za čiji je razvitak od najvećeg značaja prehrana i očuvanje od tuberkuloze. Seksualno pitanje, sklapanje braka, izbor zvanja, sve su to prilike kada bi lekar trebao aktivno da saradjuje u životu pojedinca. Lekarski rad u socijalnom osiguranju ne sme se, dakle, ograničiti na individualno lečenje, sprečavanje bolesti, već se mora proširiti radom u savetovaonicama za majke, za odojčad, za izbor zvanja, seksualnim prosvećivanjem, pa konačno pripremanjem materijala, koje bi

Digitized by Google

moglo rukovoditi društvo da promeni uslove rada i života. Sve te zadaće socijalno osiguranje ne može razumljivo, da izvrši iz svojih sredstava, već mu je potrebna finansijska pomoć države, kojoj bi skrb oko narodnog zdravlja trebala biti jedna od glavnih zadaća. I sada postaje jasno da lekar, koji se zakukuljio u svoju privatnu ordinaciju i čije je mišljenje čisto biološko, ne može ni izdaleka da udovolji zadaćama takve institucije. Jasno je da se ovakav djinovski rad može savladati uz pripomoć države samo u kolektivnim radionicama, u kojima će se život članova odvijati pred očima lekara. Te ambulance morale bi biti snabdevene svim modernim spravama i pomagalima za socijalno-medicinska istraživanja. U njima saradjivali bi, a ne samo radili, lekari, sviju specijalnosti. Bolesnika se ne bi moralo više maltretirati, šaljući ga na razne strane grada ovom specijalisti i onom bakteriologu, već bi svi oni bili skupljeni na jednom mestu. A lekar sâm se ne bi morao zadovoljiti sa diagnozom ispisanom na malom komadiću hartije, nego bi u razgovoru sa kolegom druge specijalnosti mogao da stekne plastičnije i integralnije znanje o stanju svoga bolesnika. U svim velikim gradovima, kod nas u Zagrebu i Beogradu, moralo bi se, na raznim stranama, stvoriti po nekoliko takvih ambulatorija, kako bi se bolesnicima olakšao dolazak i izbegao »Massenbetrieb«. Razumljivo, da je to u vezi sa finansijama ureda, jer bi takva decentralizacija tražila veće investicije ali danas ili sutra, ovim putem moraće se poći.

U Nemačkoj uvidelo se to poslednjih godina. Januara 1924. počelo se osnivanjem takvih ambulanata u Berlinu i to povodom lekarskog štrajka, kako bi se kako-tako zbrinulo obolele članove. Posle primirja sa lekarima u aprilu, odlučile su berlinske blagajne da ograniče rad ambulatorija samo na porodične članove, za čije paušale se lekari nisu mogli složiti sa blagajnama. Broj tih ambulatorija iznaša danas u Berlinu 40. Moderno su opremljeni, sa ugodnim čekaonicama. Najveća se pažnja polaže na fizikalnu terapiju, pa je time uštedjena velika suma novaca za razne sirupe, čija je vrednost problematična, a koji teško tlače na finansijama ureda. Uz razne specijaliste angažovani su i medicinski kapaciteti kao konzilariji. Drže se kurzevi za mlade lekare. Postoje savetovališta za trudne žene, za sklapanje brakova i za sport. Troškovi za pojedinog člana iznose samo jedan deo onog, što su tražili lekari. A što je najvažnije i što najbolje ilustrira vitalnu snagu i vrednost tih ambulanata jest činjenica, da i članovi, koji imaju prava na slobodan izbor lekara u sve većem broju prilaze ambulantama. Danas se njihov broj popeo na 30% svih posetilaca.

Nešto moramo još da napomenemo. I danas postoje kod nas ambulante u okviru radničkog osiguranja. Ali kad smo govorili o kolektivnim lekarskim radionama, nismo pomislili na njih kao na takve uzorke. Daleko od toga, one su, danas, za velik deo lekara radničkog osiguranja jedno nužno zlo. Ovo mora da se kaže kraj sve dobronamernosti, koja provejava kroz knjigu ravnatelja Ouzora u Zagrebu, dra. Mudrinića. U nemogućnosti da shvati mentalitet svojih bolesnika-radnika, i pretrpan od posla uredski lekar se ograničava da leči organe i pri tome zaboravlja na — čoveka. Istom kad lekar celu svoju snagu posveti radu u ambulantama i bibliotekama radničkog osiguranja, moćiće ove postati pioniri za podizanje zdravlja radnih masa. Socijalno osiguranje proširiće se, tada, na sve manuelne i intelektualne radnike i poslužiti kao most socijalizacije medicine.

Đuro Grčević:

Plativost, odbitak i zastara prinosa.

Zakonski propisi, koji se odnose na plativost, odbitak i zastaru prinosa, u našem Zakonu o osiguranju radnika razlikuju se od istih propisa bivšeg ug.-hrv. zak. čl. XIX. : 1907. o osiguranju obrtnih i trgovačkih namještenika za slučaj bolesti i nezgode jedino kod zastare. Pravo odbitka prinosa, koji pada na teret zarade namještenika, posve je jednako formulirano u oba zakona. Plativost (dospjelost, dospjetak) prinosa razlikuje se u toliko, što je redovno prinosno vrijeme od mjesec dana ustanovljeno zakonom, a nije — kaošto je to bio slučaj u zak. čl

Digitized by Google

XIX. : 1907. — prepušteno Statutu. Ravnateljstvo Suzora prema potrebi može izuzetno ustanoviti kraće ili duže prinosno vrijeme od redovnog, ali ne kraće od jedne nedjelje i ne duže od tri mjeseca (§ 200. Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mesnih organa).

Plativost i odbitak prinosa dovoljno je obradila naša stručna literatura, a o zastari prinosa — iako je novum — malo je kod nas pisano.

Novo, i do sada valjda osamljeno mišljenje, iznosim u području zastare prinosa. Bilo bi bez sumnje korisno za ispravno provođenje našeg radničkog osiguranja, da u pogledu zastare prinosa iznesu u Radničkoj Zaštiti svoja mišljenja i druga gospoda, koja se bave bilo teorijski bilo praktički sa ovim pitanjem. Više ljudi vidjet će više.

Da bi istaknuo naročite osebine ovih triju pojmova u našem pravu radničkog osiguranja ,dodirnut ću se i inostranih zakona.

S inostranim zakonima počinjem odmah kod plativosti prinosa (die Fälligkeit der Versicherungsbeiträge, splatnost pojistného). Po austrijskom pravu radničkog osiguranja postajao je prinos izvjesne periode plativ (dospio) sam od sebe, bez obzira na to, da li je bio propisan i da li je tražena njegova naplata. U području austr. bolesničkog osiguranja radnika ispunjenje dužnosti platiti prinos slijedilo je po isteku prinosne periode, koju je utvrđivao Statut (§ 33. K. V. G.). Prinos je dospjevao u području austrijskog osiguranja za slučaj nesreće sa istečenjem 14. dana iza kraja Statutom određene prinosne periode (§ 21. U. V. G.), ako je preduzeće obustavilo rad, tada je nastupala dospjelost sa osmim danom iza obustave preduzeća (§ 28. U. V. G.). Isto je i u sadašnjem čehoslovačkom socijalnom osiguranju. Tamo po § 163. Zakona o osiguranju namještenika za slučaj bolesti, invaliditeta i starosti plativ postaje prinos krajem nedjelje ili drugog statutom određenog prinosnog razdoblja, u kojem je namještenik izvršio rad ili službu, koja potpada pod osiguranje. Stav drugi § 161. istog čsl. zakona statuira, da dužnost platiti prinos nije odvisna od toga, da li je prinos bio propisan i da li je platežni nalog postao izvršiv. Napominjem mimogred, da su nekoje bolesničke blagajne u Čehoslovačkoj pozivom na potonji zakonski propis tražile od poslodavaca, da plate prinos, ili barem avans na nj, i prije dostave platežnih naloga. »Ustřední sociální pojišťovna« zbog teškoća, koje nastaju u kontokorentnom propisu i naplati prinosa, dala je bolesničkim blagajnama u broju 1. Věsníka ex 1926. str. 18. instrukcije, da naplaćuju od poslodavaca prinose istom iza dostave platežnih naloga.

Po našem pravu radničkog osiguranja prinos sam od sebe ne biva plativ. Iz riječi stava trećeg § 35. Z. O. R. »prinose je dužan platiti poslodavac, na osnovu platežnog naloga okružnnog ureda« proizlazi, da je dospjelost prinosa zavisna od volje mesnog organa Suzora, izražene dostavom platežnog naloga. No ne samo od toga. Iz dalje dikcije citiranog stava »prinose je dužan platiti poslodavac . . . redovno naknadno za mjesec dana u roku dospetka . . . , koji je propisan statutom središnjeg ured aza siguranje radnika« i iz ustanove stava drugog § 199. Statuta, da je »propisane prinose dužan platiti poslodavac najdalje za 8 dana iza dostave platežnog naloga«, slijedi, da je prinos plativ u potpunom smislu riječi za postcipatnu prinosnu periodu po istečenju roka od 8 dana iza dostave platežnog naloga. Tokom pomenutih 8 dana mogu poslodavci po volji platiti propisane prinose, a da ih ne stižu štetne zakonske posljedice. Istom po isteku pomenutog osmodnevnog roka mogu mjesni organi Suzora tražiti od poslodavaca zatezne kamate za prinos i preduzimati eksekutivnu naplatu.

Dakle osebina je našeg prava radničkog osiguranja, da je dospjelost prinosa zavisna od istečenja prinosne periode, volje mjesnog organa Suzora izražene dostavom platežnog naloga i napokon od istečenja 8 dnevnog roka iza dostave platežnog naloga.

Okolnost, da je dospjelost prinosa zavisna i od volje mjesnog organa Suzora, naročito podvlačimo. Na to vratit ćemo se, kad budemo govorili o zastari.

Što se tiče odbitka prinosa od zarade namještenika (Zurückbehaltungsrecht, právo srážky) ustanovio je naš zakon u stavu petom §-a 35., da polovina prinosa za slučaj bolesti i za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti pada na teret poslodavca, a polovina na teret namještenika i da tu polovinu poslodavac može odbiti od zarade namještenika. Isto pravo odbitka od zarade namještenika ima poslodavac i u slučaju, kada je prinose za nj plaćala zadruga (§ 20. ZOR). Pravo odbitka od zarade

Digitized by Google

namještenika, koje je ovim priznato poslodavcu, jeste puko retenčno pravo (preuzeto iz pruskog civilnog prava Zurückbehaltungsrecht; austrijsko ga civilno pravo ne pozna), koje se može ostvariti samo i jedino sa odbitkom od zarade namještenika. Poslodavac ne može dio prinosa, koji pada na teret namještenika tražiti iz ostaloga imutka namještenikova. Ovo pravo odbitka ima poslodavac, što sam već ukazao u ranijoj mojoj radnji »Uvrštavanje u nadnične razrede« samo od zarade u gotovom novcu, koia dosiže i premašuje iznos obezbjeđene nadnice najnižeg nadničnog razreda.

Pravo odbitka od zarade namještenika ne može poslodavac svakovremeno oživotvoriti nego u roku ustanovljenom u zakonu. Po stavu osmom §-a 35. ZOR »ako poslodavac nije prinos, koji pada na teret namještenika, odbio prilikom prve isplate zarade po dospjelosti toga prinosa, smije obrok, koji je propustio odbiti, kasnije samo onda odbiti, ako od dotične isplate nije prošlo mjesec dana, odnosno dva mjeseca, ako namještenik dobiva platu ili nadnicu mjesečno«.

Dikcija prednjeg zakonskog propisa podsjeća nas na dikciju stava četvrtog § 21. ZOR-a, po kojoj je za uvrštavanje u nadične razrede mjerodavna zarada na dan. Za odbitak od zarade namještenika mjerodavna je isplata zarade. Pravo odbitka od zarade namještenika ima se vršiti redovno na dan svake isplate po dospjelosti prinosa odnosno u određenom roku prigodom kasnije isplate, u koliko je to ustanovio zakon. Dospjelost prinosa, koji pada na teret radničke zarade, nastupa i po našem zakonu sama po sebi. Radi se ovdje o dospjelosti prinosa vis-a-vis poslodavcu, a ne o dospjelosti prinosa vis-a-vis mjesnom organu SUZOR-a. Ovdje dospjelost znači, da je prinosno vrijeme (dan, nedjelja, mjesec), za koje se odbija polovina prinosa, već isteklo. Nije potrebno, da je isteklo prinosno razdoblje, za koje se propisuje prinos. Obzirom na pravo odbitka poslodavca od zarade njegovih namještenika, ne smije se naime dopustiti zasada, da je redovno prinosno razdoblje od mjesec dana, u kojem se propisuje prinos, nedjeliva jedinica prinosa. Iz citiranog zakonskog propisa, a i iz stava 1. §-a 199. Statuta — koji mimogred budi rečeno nije dosta precizno stilizovan, jer ne polaže težište i na pravo odbitka — proizlazi, da poslodavac prigodom svake isplate zarade može da se posluži sa svojim pravom odbitka za dospjele prinose. Ovaj princip bio je jasno izražen u §-u 5. naredbe bivšeg kr. zem. ureda za osiguranje radnika u Zagrebu od 13./II. 1918. br. 192. Pravo odbitka od zarade namještenika dopustivo je i onda, kad namještenik još nije bio prijavljen na osiguranje (slučajevi, kad radni odnos traje manje od 8 dana) ili, kad mjesni organi središnjeg ureda za osiguranje radnika još nisu propisali prinose.

Ako je kod isplate kraće od jedne nedjelje, nedjeljne ili dvonedjeljne isplate poslodavac propustio, da odbije obrok dospjelog prinosa, onda ga smije kasnije odbiti samo onda, ako od dotične isplate nije prošlo mjesec dana. Ako je kod mjesečne isplate poslodavac propustio, da odbije obrok dospjelog prinosa, smije ga odbiti, ako od te isplate nisu prošla dva mjeseca. U koliko ni u tom vremenu nije izvršen odbitak od zarade namještenika, onda pravo na ovaj odbitak prestaje.

O pravu odbitka kod ugovorene godišnje isplate zarade zakon izričito ne govori. Nema sumnje, da se i kod ove isplate može poslužiti poslodavac sa svojim pravom odbitka za dospjelu perijodu prinosa od čitave godine dana. U koliko se ne posluži sa svojim pravom odbitka na dan isplate godišnje zarade, onda po našem mišljenju gubi to pravo odbitka. Ovdje imamo slučaj, da poslodavac za svaki kalendarski mjesec plaća nadležnom mjesnom organu središnjeg ureda za osiguranje radnika čitav prinos iz svojih sredstava, a da se s pravom odbitka polovine prinosa, koji pada na teret namještenika, služi nakon istečenja godišnjih dospjelih prinosa.

Dosada smo vidjeli, da obroci prinosa, koji padaju na teret namještenika, dospijevaju prema ugovorenoj zaradi, dnevno, nedjeljno, mjesečno i godišnje.

O sporovima između poslodavca i namještenika o odbicima od zarade rješavaju redovni sudovi.

Poslodavac, koji čini protivzakonite odbitke od zarade namještenika, odbija više ili kasnije nego što je ovlašten, čini kažnjivo djelo po točci prvoj §-a 197. ZOR-a i kažnjava se policijski novčanom kaznom od 100 do 2.000 dinara, u ponovnom slučaju do 5.000 dinara.

Kod prinosa za osiguranje u nesrećnim slučajevima (stav sedmi §-a 35. ZOR-a) i kod naročitog prinosa, koji je propisan za poduzeća osobito štetna po zdravlje osiguranih lica, za osiguranje u bolesti i za osiguranje u iznemoglosti, sta-

Digitized by Google

rosti i smrti (stav šesti §-a 35. ZOR) poslodavac nema prava odbitka od zarade svojih namještenika. Ti prinosi padaju isključivo na poslodavčev teret.

Pravo odbitka od zarade namještenika slično je regulirano i u bivšem austrijskom i sadašnjem čsl. pravu radničkog osiguranja. Po austrijskom pravu dužni su poslodavci, da o učinjenim odbicima od zarade obavijeste radnike pismenim obračunom (§ 22. U. V. G.). Bliže odredbe o obavijesti ovog obračuna sadrži ministarska odredba od 4. maja 1890. — Cilj je obračunu, da uputi radnike, kolika prinosna kvota pada na njihov teret i da osigura kontrolu, da su odbici ispravni.

O zastari (Verjährung, promlčení) bivši austrijski zakoni o bolesničkom osiguranju radnika i o osiguranju radnika za slučaj nesreće nisu sadržavali nikakvih specijalnih propisa. Kako se tamo u početku općenito uzimalo, da su prinosi perijodične činidbe, čije je svojstvo u tom, da svaki propisani prinos sačinjava samostalnu o sebi stojeću cjelinu a ne dio koje veće cjeline, to su ih u pogledu zastare supsumirali pod propis §-a 1.480. općeg austrijskog građanskog zakonika. Taj propis općeg građ. zakonika glasi: »iskanja glede zaostavših godišnjih danaka, daća, prihoda ili posluga prestaju u tri godine, a pravo dotično zastaruje, ako se ne izvršava kroz trideset godina«. Austrijski civiliste (vidi n. pr.: Stubenrauch, Kommentar zum österr. allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuche....) u ovom zakonskom propisu obzirom na ratio legis, pod »godišnji danci i t. d.« razumjevaju i danke i ostale tamo nabrojene činidbe, koje se periodično obnavljaju i u kraćem vremenu ispod godine dana. Prema tome zastarivao je u tri godine u bolesničkom osiguranju mjesečni prinos po isteku dotičnog kalendarskog mjeseca, a u osiguranju u slučaju nesreće polugodišnji ili godišnji (po kalendarskoj ili poslovnoj godini) prinos petnaesti dan nakon istečenja statum odnosne blagajne određenog prinosnog razdoblja. Zastarjevao je dakle svaki perijodični prinos sam za se.

Protiv ovoga shvaćanja izneseni su ponajprije u literaturi razlozi, da prinosi nisu stanovite perijodične činidbe (wiederkehrende Leistungen), da prinosna perijoda nije nedjeljiva jedinica prinosa i napokon da se oni ne mogu obuhvatiti §-om 1.480. o. g. z., jer se osnivaju na naslovu javnoga prava. Literaturi je uspjelo da odstrani dotadašnje zablude i naskoro je i najviši austrijski sud u nekoliko svojih rješidaba proglasio, da prinosi za osiguranje nisu perijodične činidbe i da uopće ne potpadaju pod zastaru, jer o njihovoj zastari ne govore ni zakoni o osiguranju radnika a ni ostali specijalni zakoni (rješidba od 3./VII. 1898. br. 3.950 sb. Budw. br. 9.834, rješidba od 10./V. 1901. br. 3.649 sb. Budw. br. 317.). Pomenute rješidbe odnosile su se na prinose za slučaj nesreće.

Međutim ni ovo stanje nije moglo da zadovoljava. Zastara je pravni institut iuris publici. Ona faktično stanje izvršivanja ili neizvršivanja s vremenom pretvara u pravno. Novija zakonodavstva o osiguranju radnika našla su za potrebno da ustanove zastaru prinosa i da tako prepreče, da zaostaci prinosa odviše ne narastu i time poslodavce ne ugroze financijski. Uvađanjem zastare na prinose opet s druge strane ne može se reći, da se čini krivo i institucijama radničkog osiguranja, jer se one, kad imaju zaostatke na naplati prinosa i kod obične pomnje moraju sjetiti, da im treba naplatiti te prinose. Razumije se, da ovo važi pod predpostavkom, da poslodavci udovoljavaju dužnosti prijave na osiguranje.

Ugar.-hrvat. zak. čl. XIX. : 1907. u stavu trećem § 46. ustanovio je specijalno zastarno vrijeme za prinose. I novi čsl. zakon o osiguranju namještenika za slučaj bolesti, invaliditeta i starosti u §-u 176. ustanovio je zastaru za prinose.

Naš ZOR u pogledu zastare prinosa propisao je u §-u 44. slijedeće: »Sve tražbine središnjeg ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa, koje se na osnovu ovoga zakona imaju platiti, zastaruju za pet godina računajući od dostave platežnog naloga.

Ako platežni nalog nije dostavljen u roku od tri godine, računajući od kraja prve godine dospjelosti tražbine, tražbina zastaruje«.

Za razliku od bivšeg ug.-hrv. zak. čl. XIX. : 1907. godine ZOR govori o tražbinama, dakle ne samo o zastari prinosa nego o zastari svih zakonskih tražbina n. pr. i doknadnog prinosa (§ 24. ZOR), naknade po §-u 11. ZOR, naknade vrijednosti izdanih novčanih potpora do kraja četvrte nedjelje u osiguranju za slučaj nesreće (stav treći § 95. ZOR) i t. d. Mi ćemo dalje govoriti samo o zastari prinosa, pošto

Digitized by Google

se samo po sebi razumije, da sve ono, što kažemo za zastaru prinosa važi i za zastaru svih ostalih tražbina, koje po ZOR-u potražuju mjesni organi Suzora.

Moramo napomenuti, da je u temeljnim pravilima Zemaljske blagajne za potporu bolesnih radnika i za osiguranje protiv nezgodama u Zagrebu od 17. III. 1910. zastara zaostalih i neraspoređanih prinosa bila ponešto drukčije određena nego to propisuje stav treći in principio §-a 46. bivšeg ug.-hrv. zak. čl. XIX. : 1907. (vidi § 39., i stav prvi §-a 75. temeljnih pravila), kao što i zastara za neraspoređane prinose za osiguranje protiv nezgodama (vidi stav drugi i treći § 75. temeljnih pravila i odnosni propis u stavu trećem § 46. zak. čl. XIX. : 1907.). Za nas je mjerodavan zakon i mi ćemo kod uspoređivanja propisa o zastari prinosa služiti se s tekstom ZOR-a i zak. čl. XIX. : 1907. godine. I po takvom uspoređenju stav prvi §-a 44. ZOR, izuzevši šire koncepcije, ne razlikuje se bitno od sličnog propisa stava trećeg § 46. zak. čl. XIX. : 1907. god. Po prvom stavu §-a 44. ZOR zastaruje zasebno svaki propisani perijodični prinos. Petogodišnje zastarno vrijeme počinje teći danom dostave platežnog naloga a ne raspoređanja. Ovaj je stav jasan i nije potrebno, da se kod njega duže zadržavamo.

Tumačenje je stava drugog § 44. ZOR oteščano s razloga, što zakon ovdje glasi veoma nejasno. Od sličnog propisa stava trećeg § 46. zak. čl. XIX. : 1907. god. razlikuje se ovaj stav ZOR-a kardinalno. Nejasnoće udaraju u oči. U prvom redu, kako se moglo govoriti u stavu drugom §-a 42. o dospjelosti tražbine, kada smo vidjeli, da po našem zakonu ne nastupa dosjelost sama od sebe nego istom dostavom platežnog naloga i istečenjem određenog roka. Možda će se naći tkogod, koji će iz teksta §-a 35. ZOR-a i §-a 41. zak. čl. XIX. : 1907. izvoditi, da je dospjetak prinosa jedno, a dospjelost prinosa drugo. Pošto ne znam madžarski nije mi poznato, s kakovim se terminima služio madžarski tekst* bivšeg ug.-hrv. zak. čl. iz 1907. godine, no po hrvatskoj pravnoj terminologiji dospjetak i dospjelost označuju jedan isti pojam (plativost). Otale su ovi termini ušli i u tekst §-a 35. ZOR-a. Otklanjam apsolutno nazor, koji u glavnom bazira na § 39. temeljnih pravila bivše Zemaljske blagajne, da je dospjelost prinosa za odbitak od zarade namještenika mjerodavna za početak zastare u smislu stava drugog § 44. ZOR-a. Pravo platiti prinos je obligacija, a pravo odbitka od zarade namještenika retenčno pravo. Nerazumljivo je dakle, što je stav drugi §-a 44. ZOR statuirao s tim, da početak zastare teče od kraja prve godine dospjelosti tražbine. Kod prinosa za kojeg platežni nalog nije dostavljen, zavisi dospjelost od volje mjesnog organa SUZOR-a. Adolf Rušnov u II. knjizi Tumača općemu austrijskome građanskome zakoniku na strani 806. kaže »da i kod tražbina, kod kojih zavisi dospjelost njihova samo od volje vjerovnika, nastaje zastara, ako i nije još actio nata, jer ako je vjerovnik propustio, preduzimati potrebne korake, da mu dospije tražbina, mora se predpostaviti s istih razloga kao i kada vjerovnik propušta utužiti dospjelu tražbinu, da tražbina više ne postoji, jer bi u protivnom slučaju vjerovnik ovakovu tražbinu mogao pretvoriti u takovu, koja ne može zastariti. U slučaju, kad dužnik ima da namiri dug na zahtjev vjerovnika, tada nije dužniku prepušteno na volju, da prije no što vjerovnik zahtjeva, izvrši činidbu; ali zastara počinje teći ipak odmah, k a d a j e n a s t a l a t r a ž b i n a s a m a«. Sasvim u skladu s ovim civilističkim shvaćanjem, ustanovio je i bivši ug.-hrv. zak. čl. XIX. : 1907. godine na odnosnom mjestu u stavu trećem §-a 46., da za neraspoređane prinose za osiguranje protiv nezgodama jamči poslodavac kroz tri godine, računajući od nastanka njegova duga. Nerazumljivo je stoga, zašto se naš zakonodavac u stavu drugom §-a 44. ZOR služi sa izrazom »računajući od .... dospjelosti tražbine«. Riječ dospjelost ovdje je sasvim zališna. Po našem zakonu, ponavljamo opet, ne mogu dospjeti prinosi, ako platežni nalog nije dostavljen. Ovo pitanje nije zadavalo tolikih teškoća u našoj praksi. Nejasnost propisa stava drugog §-a 44. ZOR u našoj praksi ispoljila se u tom pogledu, da li se cjelina prinosa od godine dana, koja zastaruje, ima uzeti kalendarski ili se godina dana ima računati po §-u 902. o. g. z., 365 dana čine po zakonu jednu godinu (pomična godina).

*** Činovnik Suzora g. Dušan Mladenović bio je dobar, pa mi je saopćio, da madžarski tekst i za dospjetak i dospjelost rabi isti izraz „esedékessév".**

Digitized by Google

Teškoće dakle zadaje kod tumačenja stava drugog §-a 44. ZOR dikcija računajući od kraja prve godine dospjelosti tražbine »tražbina zastareva«. Što je mislio naš zakonodavac pod »godina« nije jasno, jer on po uzoru inostranih zakona ne označuje izričito odsječke vremena, kako ih kalendar određuje, sa stalnim početkom i svršetkom, kalendarska godina, kalendarski mjesec i t. d. U stavu trećem §-a 35. ZOR je jasno, da prinosi, koji se plaćaju za mjesec dana, plaćaju se za kalendarski mjesec, jer mjesni organi SUZOR-a iz razumljivih administrativnih razloga propisuju prinose po pojedinim kalendarskim mjesecima. Ako je u jednom kalendarskom mjesecu radnik bio u poslu samo tri dana, onda se poslodavcu propiše prinos za toga radika samo za tri dana, ali u dotičnom kalendarskom mjesecu. Što je mislio naš zakonodavac u stavu drugom §-u 44. ZOR pod »godina« zaista je teško odrediti. U savremenoj pravnoj nauci prevladaba mišljenje, da smisao zakona, kakvog mu je zakonodavac dao, nije za zakon u praksi tako odlučan, kao verbalna zakonska tekstucija, kao slovo zakona. »Dok filolog«, kaže profesor prava na univerzi u Pragu dr. E. Tilsch u svojoj knjizi Občanské právo, o výklada zákona, »prestaje na tom, kad izloži što je auktor htio da reče i nije li u skladu misao auktorova sa značenjem općenito priznatim, prosto može da ostane pri konstatovanju te divergencije, ne može tako činiti pravnik, negò mora riješiti pitanje, što ima da odluči, da li vanjski izražaj ili skrivena volja unutrašnja. Budući da zakon ne izražava samo ono, što je autor mislio, nego je podjedno pravilo, po kojemu se imaju ljudi upravljati; odlučno je za pravnika ono, što je bilo rečeno. To je u skladu sa zasadom, koja je općenito priznata u pravu (a i u praktičnom životu uopće), da volja, treba li da ima značenje, mora biti očitovana«. Obzirom na okolnost, da prinosna perijoda po našem zakonu o osiguranju radnika iznosi redovno mjesec dana (u izuzetnim slučajevima, najmanje jednu nedjelju i najduže tri mjeseca), van svake je sumnje, da se u stavu prvom §-a 44. ZOR pod »godina« nije mislila prinosna perijoda.

Jedno od mogućeg tumačenja je ovo, da se pod »prva godina« mislila kalendarska godina kao jedinica za zastavu. U tom bi slučaju za prinos koji je nastao (danom stupanja u posao radnika) sa 1. jula 1924. godine počelo teći trogodišnje zastaro vrijeme sa danom 31. decembra 1924. godine, jednako kao što i za prinos, koji je nastao sa danom 1. januara 1924. godine ili 30. decembra 1924. godine. I ako je prinos od 1. jula 1924. godine tekao u kontinuiranom vremenskom perijodu od 1. jula do 31. decembra 1924. god. (namještenik je za cijelo to vrijeme bio uposlen), onda bi taj prinos zastario brojem treće pomične godine, računajući od početka zastare, pošto se rok zastare nesumnjivo računa po §-u 902. o. g. z. (vidi Rušnov: Tumač općemu austrijskome građanskom zakoniku, knjiga II. pri kraju 319. strane). U ovom konkretnom slučaju, jer zastarno vrijeme ne pada u prestupnu godinu, zastario bi prinos sa danom 31. decembra 1927. godine.

Drugo je moguće tumačenje, po mojem mišljenju ispravno, da se u ZOR-u stavu drugom §-a 44. pod »prvom godinom... tražbine« ima razumjeti pomična godina po §-u 902. o. g. z. U tom slučaju prinos dužeg kontinuiranog vremena, koji je nastao sa 1. jula 1924. godine ne bi se ukazivao za zastaru kao jedinstvena cjelina u razdoblju od 1. jula do 31. decembra 1924. godine nego u razdoblju od 1. jula 1924. godine do 30. juna 1925. godine. Taj bi prinos zastario istečenjem 26. juna 1928. prestupne godine.

Smatramo da se »prva godina tražbine« ima računati po §-u 902. o. g. z., jer u zakonu o osiguranju radnika ne nalazimo nikakvog uporišta za protivno mišljenje t. j. da bi se prva godina tražbine imala računati u skladu sa prinosom, koji je propisan u odnosnoj kalendarskoj godini. Kalendarska godina imala je neku važnost u bivšem ug.-hrv. zak. čl. XIX.: 1907. U tom zakonu prinosi kalendarske godine prestavljali su po jednom kriteriju jedinstvo s razloga, što je taj zakon bazirao i na sistemu rasporezivanja godišnjih troškova, po kojem su se izdaci jedne poslovne godine, koja se je podudarala sa kalendarskom, za potpore i za upravne troškove u idućoj godini raspodijeljivali na prinosnike. Naš zakon o osiguranju radnika u grani osiguranja u nesretnim slučajevima počiva na sistemu glavničkog pokrića (stav drugi §-a 34.), a u grani osiguranja u iznemoglosti, starosti i smrti na sistemu premijske rezerve (točka 2. §-a 28. ZOR). Jezgra ovih sistema je u tom, da oni ne uzimaju u obzir na koncu izvjesne poslovne perijode razrez troškova te perijode za iduću perijodu, nego da prema principima tehnike osiguranja

Digitized by Google

prvi obzirom na buduća opterećenja, koja će nastati iz isplatnih perijoda, a drugi obzirom na hipoteze o vjerojatnosti razvitka invaliditeta, starosti i smrti osiguranika i njihovih porodičnih članova,kao što i ostalih kolektivnih pojava, ustanovljuju prinose sa stalnim iznosima, koji će zadovoljiti pokriće svih obaveza, koje će nastati u idućim godinama. Po zakonu o osiguranju radnika prinosi u jednoj kalendarskoj godini ne razlikuju se od prinosa u drugoj kalendarskoj godini, dok su se u bivšem ug.-hrv. zak. čl. XIX. : 1907. godine i te kako razlikovali. Prema tomu zaista nema nikakvog oslona, da kao zastarna jedinica važi prinos kalendarske godine. Za jedinicu prinosa, koji je podvrgnut zastari, u smislu našeg zakona treba uzeti pomičnu godinu po §-u 902. o. g. z.

U skladu sa istaknutim već civilističkim shvaćanjem § 1.480. o. g. z. mislim, da bi se pod »godinom tražbine« u smislu stava drugog § 44. ZOR imali razumjeti i prinosi i ostale tražbine, koji su tekli ispod godine dana. N. pr.: radnik je stupio u u posao 1. marta 1920. godine, a istupio iz posla 30. aprila 1920. godine. Tu bi se imao uzeti za početak trogodišnje zastare prinosa dan 30. aprila 1920. godine tako, da bi prinos za ovog radnika, u koliko poslodavcu nije dostavljen platežni nalog, zastario krajnem 27. aprila 1923. godine.

Iz gornjeg razlaganja vidimo, da je računanje trogodišnje zastare prinosa, u slučaju kad platežni nalog nije dostavljen, od kraja prve pomične godine prinosa, čiji početak pada ujedno sa početkom ekzistencije obaveze osiguranja, mnogo povoljnije za nosioca našeg radničkog osiguranja. S druge strane ovom interpretacijom stava drugog §-a 44. ZOR nije učinjena nepravda ni poslodavcima, jer je njihova dužnost, da prijave radnika na osiguranje. U najviše slučajeva ne propisuju se poslodavcima prinosi za to, što oni nisu udovoljili svojoj dužnosti prijave osiguranja. Novija zakonodavstva o ovoj okolnosti vode računa još i više nego naš zakon. N. pr. novi je čehoslovački zakon u slučaju, kad su poslodavci prijavili neispravne okolnosti, koje utiču na obavezu osiguranja ili uopće nisu prijavili radnike na osiguranje, da bolesničke blagajne prikrate za prinos, ustanovio u §-u 176., da zahtjev bolesničkih blagajna na propis prinosa zastaruje čak za deset godina računajući od dana plativosti.

Za zastaru je potrebno, da zastarno vrijeme proteče bez prekinuća. Naš zakon o osiguranju radnika o prekinuću (interruptio), zastare ništa ne govori. Glede prekinuća zastare trebat će dakle u našem pravu radničkog osiguranja primjenjivati odnosne propise građanskog privatnog prava (§ 1.497. o. g. z.). Praktično govoreći prekidat će se kod nas zastara prinosa, na što je ukazao dr. Vilim Helebrant na strani 105. i 106. svoga komentara, sa ponovnom dostavom platežnog naloga.

Novi čsl. zakon o osiguranju namještenika za slučaj bolesti, invaliditeta i starosti ustanovio je posebno prekinuće zastare prinosa. Po §-u 177. toga zakona prekida se zastara činom, koji ima cilj da propiše ili naplati prinos, ako je o tom činu saznalo dotično lice; osim toga prekida se zastara po propisima konkurznog i poravnavajućeg reda. Sa ovim propisom čsl. zakona u pogledu prekinuća zastare riješena su mnoga pitanja, koja su kod nas sporna. Dovoljno je spomenuti, da u smislu pomenutog zakonskog propisa biva u Čehoslovačkoj prekinuta zastara prinosa svakom opomenom, ponovnim pozivom na platež i sa svakim posjetom kod poslodavca namještenika ovlaštenog na inkaso prinosa.

Završavajući razmatranje o plativosti, odbitku i zastari prinosa, napominjem, da se na zastaru službeno ne uzima obzir (§ 1.501. o. g. z.). Poslodavci se dakle ne mogu ex officio osloboditi od plaćanja zaostalog prinosa nego samo redovnim žalbenim putem. Moraju dakle izvesti iza dostave platežnog naloga u određenom roku u žalbi prigovore zastare.

Digitized by Google

Dr. *Ž. Hahn:*

Lječilište Stražilovo u Banji Koviljači.

Okružni ured za osiguranje radnika u Beogradu otvorio je 29. maja ove godine na svečani način novo lječilište radničkog osiguranja, lječilište S t r a ž i l o v o u Banji Koviljači. Svečanom otvorenju prisustvovali su predstavnici vlasti, predstavnici Središnjeg ureda i beogradskog Okružnog ureda, izaslanici industrijalnih, trgovačkih i zanatlijskih korporacija poslodavaca, izaslanik radničke komore i upravni odbor Banje Koviljače.

Prisustvovali su svečanom aktu otvorenja i bolesnici i namještenici lječilišta.

Dužnost kućedomaćina vršili su srdačno i gostoljubivo podpretsjednici okružnog ureda za osiguranje radnika gg. Milutin Cvetković i Dragoljub Milošević, te upravnik okružnog ureda g. Ljubiša Petrović. Samoupravu središnjeg ureda za osiguranje radnika zastupao je g. Stevan Sekerezović, g. ministra socijalne politike sekretar g. dr. Tuljković, političku vlast g. veliki župan podrinjske oblasti.

Prilikom svečanog otvorenja govorili su predstavnici vlasti sa mnogo razumijevanja i priznanja o radu radničkog osiguranja za održanje narodnog zdravlja i narodne snage. Predstavnici radničkog osiguranja istaknuli su zdravstvenu i socijalnu važnost prvog radničkog lječilišta u ovim krajevima i značajnost socijalnog zakonodavstva, u prvom redu zakona o osiguranju radnika, za radni narod i za cijelu narodnu privredu.

Predstavnici poslodavačkih korporacija govorili su svi u duhu solidarnosti sa velikim ciljevima socijalnog osiguranja i njegovih zdravstvenih institucija i sa mnogo ljubavi o ovom prvom lječilištu radničkog osiguranja u ovim krajevima.

U istom duhu su govorili radnički delegati.

Svečanost otvorenja lječilišta Stražilovo u Banji Koviljači bila je lijepa svečanost radničkog osiguranja.

Lječilište Stražilovo leži na jednom od najljepših mjesta poznate, od prirode bogato obdarene i dobro uredjene Banje Koviljače.

Lječilište ima zemljište u veličini od preko 3 jutra, ima 3 zgrade i jednu veliku verandu, koja služi kao blagovaona. Ima svega 51 mjesto, i to 42 muška i 9 ženskih mjesta. Zgrade, bašta i putevi su u dobrom stanju i besprikorno čisti. Kuća ima svoj vodovod sa sopstvenim rezervoarom, klosete sa vodom i kanalizacijom. Radovi za konačno uredjenje i proširenje vodovoda i kanalizacije već su u toku.

Bolesnici se liječe u kući sa omotima ljekovitog blata, ljekovite kupke dobivaju u zgradama banje.

Glavni bunar Banje Koviljače, bunar Kralja Petra ima temperaturu od 30° C, daje na minutu 666·5 litara vode.* Voda je bistra, ima jak miris na sumporovodik, koji sa ugljičnim dioksidom u sitnim mehurićima iz vode izbija. Prema analizi g. prof. Lekoa spada ovaj izvor u red sumporovitih hypoterma.

Ima sumpor vodionika (H_2S) 0·0106 gr i slobodne ugljične kiseline (CO_2) 0·3250 gr u litri. Ljekovita sumporovita voda za piće u parku ima temperaturu od 27° C. Od drugih 6 izvora znameniti je izvor »Jordan«, takozvana »bakarna voda«. Ovaj naziv postoji zbog toga, što se iz nje na vazduhu odvaja znatna količina bakarno crvenog taloga od bazijskog karbonata gvoždja. Bakra u stvari nema u ovoj vodi. Izvor sadrži u jednoj litri cca 60 miligrama oksida gvoždja. Prema tome dolazi ovaj izvor u red jakih gvoždjevitih alkalnih kiselih voda. Radioaktivnost tih voda je prilična, po prof. Leku ima bunar Kralja Petra 1·04, »Jordan« izvor 6·08 »mah« jedinica.

Ljekovito sumporovito blato sprema se od naročite ilovače, koja se u jesen dovlači iz okoline banje, usitni i meće u cementirane basene (kanale) sa pregradama, kroz koje van sezone prolazi sumporovita voda iz velikih bunara banje. Stalnim mješanjem vode sa ilovačom i uticajem zraka sprema se u toku od nekoliko mje-

---

*** Podatke o ljekovitim vodama, klimatskim i drugim prilikama Banje Koviljače uzeo sam sve iz zvaničnog izdanja Ministarstva Narodnog Zdravlja „o ljekovitim vodama i klimatskim mjestima". Analizu vode izvršio je g. prof. Leko.**

Digitized by Google

seci ljekovito blato. Uticajem sumporovodika žuta glinovita zemlja, koja sadrži hidrat gvoždja, pocrni usljed stvaranja sulfida gvoždja. Uticajem zraka na crno blato oksidira sulfid gvoždja, a blato opet gubi crnu boju. Tako zvano »novo kupatilo« ima na 40° C zagrejanu ljekovitu vodu, 24 porculanskih kada i nekoliko betonskih kada.

Ima ženski i muški opšti bazen, odjeljenje za tuševe, paru i masažu i dve ćelije za znojišta.

Ima dva odjeljenja za djelomično kupanje pojedinih djelova tjela u zagrijanoj vodi ili u zagrijanom sumporovitom blatu. Po zvaničnom izdanju Ministarstva narodnog zdravlja o ljekovitim vodama i klimatskim mjestima indicirana je Banja Koviljača u glavnome kod ovih bolesti:

kod skrofuloze žljezda i tuberkulose kostiju;

kod hroničnog reumatizma, kod ukočenosti, uzetosti, neuralgije i sličnih oboljenja;

kod posljedica ozlijeda, što je za radničko osiguranje od osobite važnosti;

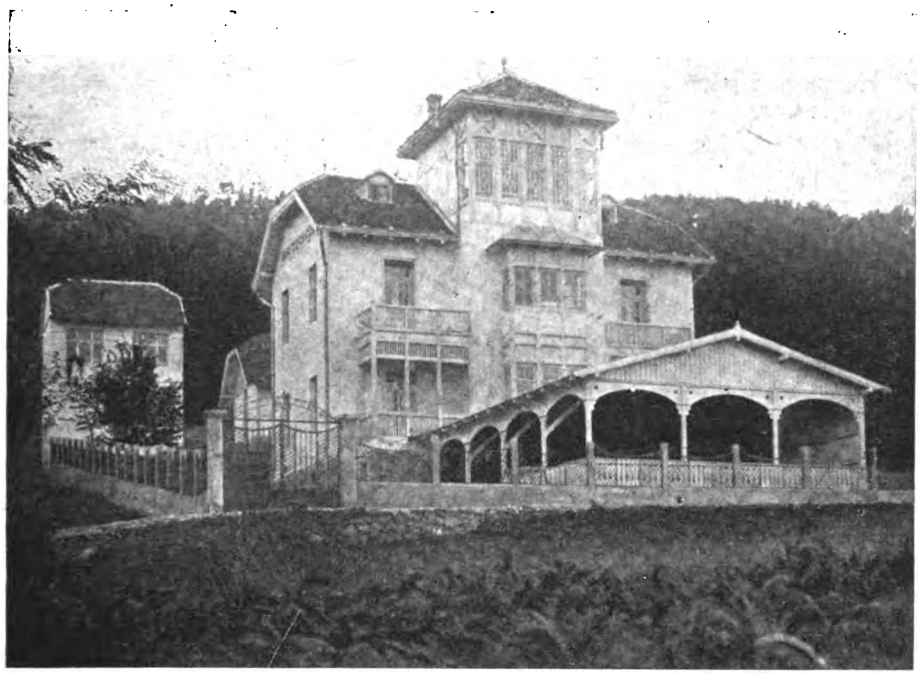

kod kožnih bolesti, kod hroničnih trovanja metalima (živom, olovom), kod raznih ženskih bolesti, naročito exsudativne naravi, kod raznih bolesti organa za varenje i za disanje, kod malokrvnosti.

Banja ima dobro uredjen krasan park, leži u lijepoj prirodi na desnoj obali Drine na podnožju planinskih ogranaka Gučeva. Vezana je željeznicom sa Šapcom. Ljekoviti izvori nalaze se na visini od 124 metra nad morskom površinom. Opasana je šumovitim visovima. Srednja dnevna toplota je za vrijeme sezone 20° C.

Banja je jedna od najposjećenijih banja u Srbiji. Ima vrlo lijepe, moderne zgrade za stanovanje. Monumentalna novogradnja Kurhausa i nove blatne kupelji su pod krovom i dovršit će se za nekoliko godina.

U investicijonom programu Središnjeg Ureda bilo je predvidjeno jedno lječilište u jednoj od naših glasovitih banja za liječenje težih slučajeva hroničnog reumatizma. Ova je radnička bolest kod nas prilično proširena. U takovoj banji mogu se liječiti i posljedice teških ozlijeda, preloma kostiju i t. d. Takozvanom naknadnom liječenju teških ozlijeda, koje može da spasi veliki dio radne sposobnosti ozlijedjenih, moramo u buduće posvetiti više pažnje, nego do sada. Banja Koviljača sa svojom sumpornom vodom i blatom osobito je podesna za podizanje radničkog lječilišta za liječenje spomenutih bolesti.

Digitized by Google

Središnji Ured kupio je dakle po inicijativi beogradskog okružnog ureda vilu Stražilovo u ovoj lijepoj banji i predao je objekt okružnom uredu u Beogradu, da ga uredi i da s njim upravlja.

Okružni ured beogradski uredio i otvorio je lječilište i predložio je već Središnjem Uredu planove za one radnje, koje će omogućiti zimsku uporabu lječilišta.

Usavršavanjem sanitetskog uredjaja banje i lječilišta vršit će Stražilovo nakon svladanja prvih poteškoća savršeno svoju važnu ulogu pri liječenju bolesnih radnika.

Svaki iskreni prijatelj radničkog osiguranja s radošću će pozdraviti ovo novo, lijepo lječilište radničkog osiguranja.

Dr. *Edo Deutsch:*

Gubitak obih gornjih okrajnina uslijed nezgode.

Središnji Ured z. o. r. uputio mi je dne 13. V. 1927. ozledjenika S. B. iz područja okr. ureda u Bjelovaru, da ga pregledam i da sastavim nalaz i mnijenje radi ustanovljenja rente.

Ozledjeni je 27 god. star, oženjen, otac dvoje djece. Bio je hranilac vršaćeg stroja, pa ga je u poslu uhvatio remen dne 23. VII. 1926. i razmrskao mu obe gornje okrajnine. Iza toga bio je 17 dana u bolnici, gdje su mu amputirane obe gornje okrajnine, i to desna na granici gornje i srednje trećine nadlaktice, a lijeva dva prsta ispod laktenog zgloba. Rane su za vrijeme bolničkog liječenja zarasle. Gnojenja nije bilo. Sada se ozledjeni tuži samo na bolove u bataljcima, te na osjećaj, kao da još imade prste, tako da osjeti, da ga katkada bole i nokti.

Pregledbom ustanovio sam, da su amputacijoni okrajci cilindrični, mišićje im je atrofično, ali su rameni zglobovi i lijevi lakteni zglob gibivi.

Gubitak obih gornjih okrajnina iznosi 100% gubitka radne sposobnosti, ali k tome dolazi još, da ozledjeni neće moći vršiti ni onaj posao, koji mu je potreban za uzdržavanje života, dakle mu je potrebna stalna paska i njega. To se obično računa sa 33% kao dodatak na radnu nesposobnost za otštetu one osobe, koja ozledjenoga mora čuvati i njegovati.

Postavlja se ali sada pitanje, dali ozledjeni imade pravo na umjetne okrajnine? Na ovo je pitanje lahko odgovoriti, ako se radi o donjoj okrajnini. Svakako će biti onom, koji je izgubio jednu donju okrajninu ili makar obadvije, od velike koristi, ako mu se izgubljene okrajnine nadomjeste umjetnima, jer će ga ove osposobiti za hodanje i stajanje, dakle bit će mu od pomoći u privredi, i ako ni jedan amputirac nije potpuno sposoban za privredu. Ipak će po mome mišljenju podavanje umjetne donje okrajnine smanjiti otštetu, koja ozledjenoga pripada.

Drugo je kod gubitka gornje okrajnine. Gubitak ove sam po sebi je veći, nego što je gubitak donje okrajnine. Jer dok donja okrajnina služi u velikoj većini slučajeva samo posredno privredi (izuzeti su oni radnici, koji tjeraju stroj s nogom, dotle je gornja okrajnina ona, s kojom si radnik zapravo služi kruh.

Osiguranje proti nezgodi dužno je starati se zato, da ozledjeni dobije odštetu za izgubljenu radnu sposobnost. To može učiniti na tri načina: 1. ili će vratiti ozledjenome faktičnu radnu sposobnost, 2. ili će ga za izgubljenu radnju sposobnost novčano otštetiti, 3. ili će mu vratiti radnu sposobnost do one granice, do koje je to moguće, a ostalo dati mu u stalnoj renti.

Kako stoji kod gubitka gornje okrajnine?

Prvi nadomjestak amputirane gornje okrajnine bila je umjetna proteza sa prstima, koja je samo po svome obliku odgovarala izgubljenoj okrajnini, ali ne po radnoj sposobnosti jer se s njom nije mogao vršiti nikakav rad. No napredovanjem tehnike, kada su s jedne strane gubitci bivali sve veći, a s druge strane moglo pomišljati na mogućnost, da se izgubljene okrajnine djelomično dadu nadomjestiti takvim protezama, s kojima će se moći raditi, nastale su zaista takove proteze. Navodno je već glasoviti njemački junak srednjega vijeka, Götz von Berlichingen imao željeznu ruku, s kojom je mogao baciti kopljem. U najnovije doba nastale su tako-

Digitized by Google

zvane radne proteze raznih konstrukcija. Ove se proteze mogu razvrstati u dvije grupe 1. proteze s rukom (njem. Handarm), 2. prave radne proteze (Arbeitsarm).

P r o t e z e s r u k o m slične su normalnim rukama, te im je svrha, da amputirani mogu s njima lahke, a i teže predmete dizati i nositi, a približavanjem palca ostalim prstima, odnosno udaljivanjem od njih te predmete uhvatiti ispuštati. Takovih ruka imade više u uporabi, najbolja od njih je amerikanska po Carnesu, koji je upotrebio rad mišića amputacijonog bataljka u svrhu pokretanja palca. Ako je amputacijoni bataljak dosta dug, onda se može gibati i šaka, a osim toga se može i kretati u laktu. Sve se ove kretnje vrše pomoću različito smještenih vrpca.

P r a v a r a d n a p r o t e z a nije slična normalnoj ruci, već jednostavno predstavlja nastavak amputacijonog bataljka, te poprima njegov cilindrični ili konični oblik. U ovaj nastavak se umetnu razne sprave, koje se mogu izmjenjivati. Tako imade radnih nastavaka za zemljoradnike, za kovinare i t. d. Poznamo jednoga radnika u Zagrebu, koji je u ratu izgubio desnu podlakticu, pa sa radnom protezom obavlja svoj posao u skoro normalnom opsegu. Radnih proteza imade isto više sistema, spominjemo onu, koju je izumio šef lekar sred. ureda, dr. Hahn.

Nažalost se ali takove proteze ne mogu primjenjivati kod onih, koji su izgubili obe gornje okrajnine. Jer za umetanje sastavnih dijelova potrebna je barem jedna donekle sposobna ruka. Imade doduše jedna vrst kaputa, čiji rukavi predstavljaju neku vrst proteze, ali su ove jedva dovoljne, da si amputirani može zakapčati dugmeta, a druga mu osoba mora opet staviti nastavke.

Tako mi našeg amputirca ne možemo više osposobiti za nikakav rad, te je sa odredjenjem rente naša s o c i j a l n a dužnost iscrpljena. No takove teške ozlede ne smiju se promatrati samo sa socijalnoga gledišta, osobito onda ne, ako je sakatost ozledjenoga tako upadna, već se mora uzeti u obzir i h u m a n o stanovište. A ovo će nam staviti u dužnost, da sakatost što više prikrijemo, jer se ozledjeni možda ni ne boji toliko toga, da će ostati nesposoban za privredu, koliko ga je strah nesavjesnih ljudi, koji će mu se izrugivati. Radi toga smo mu odredili jednu umjetnu protezu. Time smo mu ali dali i pouzdanje u instituciju socijalnog osiguranja, koja, ma da mu nije mogla vratiti izgubljenu radnu sposobnost, ali je učinila sve, što je bilo moguće, da mu olakša život.

Racijonalno liječenje.

(Nastavak.)

Referati predavanja iz kurza o racijonalnom liječenju održanog u Pragu od 20. IV. do 30. IV. o. g. po Socijalno-liječničkom Zboru Mlade Generacije, uz sudjelovanje redakcije časopisa »Praktický Lékař«.

Referent Dr. Josip Štajduhar, Zagreb.

Ispravna dijagnoza i racijonalno liječenje.

Predavao prof. dr. *A. Veselý.*

Današnje je doba znatno promijenilo odnošaj liječnika prema bolesniku. Osobnost liječnika pomalo se gubi i liječnik postaje neke vrsti slugom bolesnika. Pojam liječnika kao prijatelja i savjetnika obitelji se izgubio u nepovrat. Svakako je to samo na štetu bolesnika i socijalnog osiguranja. Specijaliteti su zamijenili recepturu. Između bolesnika i liječnika umetnute su razne laičke instancije, tako da je liječnik više činovnik, nego umjetnik. Ipak je praktična medicina bila i ostaje umjetnost. U današnjem socijalnom pokretu je medicina mnogo izgubila na svojoj tajnovitosti, jer se zaboravilo na dušu, a više se gleda na materiju. Dobar dijagnostičar nije ni danas izgubio na čaru svoje ličnosti.

Temelj liječničke umjetnosti jest i biti će ispravno ustanovljenje dijagnoze. Dobra dijagnoza znači i racijonalno liječenje. Bez ispravne dijagnoze liječnik se

Digitized by Google

gubi u simptomatičnom liječenju, a time ne liječi ni racijonalno ni umjetnički. Stoga je potrebno stalno se vježbati i upotpunjavati se. To svoje mišljenje predavač potkrepljuje primjerima iz svoje klinike.

I. Fibrozna ftiza pluća. 45. god. radnik pet godina kašlje i uz to radi. Prije 3 mjeseca stanje mu se pogoršalo. Jače kašlje i ekspektorira. Blagajnički liječnik našao emfizem pluća sa bronhitidom i proglasio ga sposobnim za rad. Stanje se pogoršalo, ali je kod natpregleda ipak ostao sposoban. Na intervenciju svoga brata je ponovno natpregledan, a sa rentgenom postavljena dijagnoza fibrozna ftiza. Na klinici dijagnoza potvrđena, a u sputumu nađeno mnoštvo tbc bacila. Ostaje u liječenju. Taj pokašljavač imade već odavna otvorenu tuberkulozu i širi je na svoju okolinu u stanu i tamo gdje radi. Racijonalno i profilaktično liječenje sastoji se ovdje u izolaciji bolesnika u bolnici. Medikamentozno liječenje u ovom slučaju je suvišno. Ovdje je glavno dijetetsko liječenje i nadzor.

II. »Nervozno« povraćanje sa bradykardijom i anachlorhydrijom. Depresivno poremećenje sekrecije želuca. Povećani tonus vagusa. Jedna je zdrava i jaka djevojka prigodom jedne športske priredbe dobila anoreksiju s anachlorhydrijom, hypaciditetom i povraćanjem, bilo odmah poslije jela bilo 3 do 4 sata poslije jela. Povraćena masa nije bojadisala kongovi papir modro, a modri lakmusovi papir bojadisao se sasma slabo crveno. Acetonaemije nema. Otpor prema jelu iz straha pred povraćanjem. Stolica uredna. Proljeva ni opstipacije nema. Rentgenološki je želudac nešto spušten, dobre motilitete, za 6 sati prazan. Prolaz kaše kroz probavni aparat u redu. Anatomskih promjena nema. Za vrijeme prolaza kaše nema povraćanja, ali zato je nastalo povraćanje u jakoj mjeri poslije. Pošto je medikamentozna terapija ostala bez uspjeha (acidolpepsin, ac. hydrochl. dilut, strychn. nitr., papaverin, i t. d.), započeto je liječenjem sa sondiranjem i isplahivanjem želuca toplom fiziološkom otopinom. Odmah poslije prvog sondiranja prestalo povraćanje i nestala bradykardija. Poslije se stanje posve popravilo.

I u ovom se slučaju pokazalo mehaničko liječenje ne samo ispravnijim od medikamentoznog, nego i racijonalnijim, jer je dovelo brzom izliječenju.

III. Histerička hipertermija. 30 god. žena radnika liječena kroz dvije godine na više klinika u Pragu sa dijagnozom sepsis post abortum. Rodila 4 puta i to svaki puta teško. U martu 1922. abortus arteficialis proveden po liječniku. Nekoliko je dana trajala povišena temperatura. U oktobru 1924. drugi abortus proveden po primalji. Opet temperatura.

Od 12. 10. 1924. do 12. 2. 1926. liječena na njemačkoj ginekološkoj klinici sa dijagnozom sepsis post abortum. Kulture iz krvi negativne. Svako liječenje bez rezultata. Slika krvi ne pokazuje sliku tipičku za sepsu. Povlačila se od klinike na kliniku i svuda opažane visoke temperature, a poslije opet normalne. Čudno je bilo, da je nekoje dane imala temperaturu na površini tijela različitu od nutarnje (pod pazuhom 42° C, a u rektu 37° C). Drugi dan je na obim mjestima bila temperatura opet normalna.

Kod kontrole temperature na njemačkoj klinici nađena temp. 36·3° C, ali pošto je bolesnica imala vrućinu do 41° C. nedvojbeno je da si je sama pravila temperaturu. Poslije kontrolnog liječeja zatražila je sama otpust.

Na predavačevoj klinici nije bila bolesnici prividno posvećena nikakva pažnja. Usprkos visokih temperatura nije oslabila, a nije imala septički izgled.

Kod kliničkog predavanja je upozoreno na njezino dvogodišnje povlačenje po klinikama, te joj je rečeno, da se njezinim temperaturama ne može pripisati ozbiljno značenje. Na taj se način dala nagovoriti, tako da se počela vježbati u hodanju i brzo bila otpuštena.

Slučaj je zanimiv također i time, što je bolesnica podnesla jaku terapiju, a da joj usprkos neispravne dijagnoze nije škodila. Ukupno je dobila 167 injekcija. Kroz dvogodišnje liječenje i boravak u bolnici potrošeno je na nju oko 10.000 kč.

Zaista primjer neracijonalnog liječenja na temelju labave i nesigurne dijagnoze!

Digitized by Google

O racionalnom liječenju kroničkih reumatičkih bolesti.

Predavao docent dr. *E. Cmunt.*

Međunarodna klasifikacija pojedinih oblika artritida ne postoji. Kronički reumatizmi su posljedica infekcije ili intoksikacije, koje najviše djeluju na zglobove ili na periartikularno tkivo. Dugo se držalo, da je uzrokom reumatizma posebna artritička konstitucija. Kronički reumatizam je često oboljenje, koje dolazi u lakšoj formi, i to najčešće u zimsko doba. Teški deformirajući reumatizam je redi. Reumatizam je najčešći u Engleskoj i Holandiji, gdje je vlažna i maglena klima. Obično se javlja između 40 i 60 god., a i kod djece nije rijedak. Slabe životne prilike povoljno utječu na razvoj bolesti, stoga se u starijoj literaturi i naziva »arthritis pauperum«. Kod žena je češći i to u glavnom u klimakteriju. Pošto na reumatizam ima veliki utjecaj vlaga, to najčešće oboljevaju ljudi, koji stanuju u vlažnim stanovima, kao i oni koji rade u vlazi i u vodi.

Najrazličitije infekcije (tuberkuloza, gonoreja, lues) mogu prouzročiti reumatizam. Prostatitis, stare endometritide, zubni periostitis, a ponajčešće kroničke lakunarne angine mogu isto da utječu na razvitak reumatizma. Otrovanja alkoholom, olovom, živom ugljičnom kiselinom i sl. još nisu dovoljno prostudirana. Smetnje endokrinih žlijezda (ovarium, gland. thyreoidea, hypofiza) utječu na postanak bolesti. Etiološki utjecaj nervstva niječe Mouriquand, jer drži, da je kronički reumatizam uvijek posljedica otrovanja ili infekcije.

Nije potrebno posebno naglasiti, da je temelj ispravne terapije stalni obzir na etiologiju, te na sve spomenute faktore. Čim se prije sa liječenjem počne, tim će bolji biti uspjeh.

Za terapiju je važna kontrola rentgenom. Posebna se dijeta prepisuje samo kod uratičkih artritida, inače može biti hrana miješana. Bolesnici moraju stanovati u suhim, prozračenim i sunčanim prostorijama. Čitava terapija ostaje bezuspješna, ako bolesnik ne može higijenski stanovati.

Medikamentozno liječenje.

Kod akutnih recidiva kroničkog reumatizma najbolji su salicylati, a kod velikih bolova i nesanice Harburnova mješavina. Radi li se o komplikaciji, dajemo lithium salicylicum, 1 do 3 gr pro die i više. Gdjekad bolje pomaže antipirin, colchicin, atophan, piperacin. Od jodovih preparata preporuča se jodova tinktura do 100 kapi dnevno u mlijeku za vrijeme jela, dale lipiodol, jodipin, riodin. Hvale i riodin i Mirion injekcije. Bolove mišića i zglobova umiruje mazanje jodovom masti. Kod tuberkuloznog reumatizma ordinira se jodataninovi, fosfatovi ili jodželjezni sirup. Kod slabog teka ne smijemo zaboraviti na arsen u tinkturi ili pilulama. Česta hipaciditeta traži ordiniranje solne kiseline u kapljicama. U zadnje doba se posvećuje pažnja sumporovim preparatima (per os ili perenteralno). Za intravenosne injekcije je dobar kolodijalni rastvor (Schwefeldiasporal), a za intramuksularne uljeni rastvor sumpora (Sulfoleam-Farmaka).

Predavač je mišljenja da arteriosklerosa, hipertensija ili smetnje bubrega ne mogu biti kontraidikacija za liječenje sumporom, jer se često uz poboljšanje u zglobovima snizila tenzija i isčeznula bjelančevina u mokraći. »Reizkörper«-terapija je često uspješna i dobro poznata. Injiciranje koloidalnih metala (kolargol, elektrargol, argochrom) pokazalo se dobro kod kroničkih recidiva. Kontraindicirana je ta terapija kod hipertenzije i greški srca.

Kod astheničkih reumatizma i sklonosti kontrakturama i ankilozama davaju Francuzi acid. phosphoricum offic. u dozama 1 do 5 gr pro die sa vodom, poslije jela. Lokalno se rabe pilokarpinova i dermatolova mast (za umirenje bolova). Gdjekad su dobra vezikancija ili siva mast sa opijem u kombinaciji sa tct. jodi. Proti bolova su vrlo ugodni uljeni oblozi preko noći. Sezamovim se uljem debelo namaže zglob naokolo, zamota gutaperkovim papirom i zaveže vatom. U jutro se otstrani povoj, a ulje otare.

Kod reumatizma od distireoidizma dobro djeluju tablete gland. thyreoideje, a kod klimakteričkih artritida tablete ovarija.

Vakcinoterapija ima uspjeha kod gonoroičkih artrida. Ako se ne može učiniti autovakcina, onda je dobar arthigon sa urotropinom. Gdjekad učini

Digitized by Google

napadni preokret k boljemu autohaemotherapija. Iz vene se uzme 10—20—40 cm krvi i odmah injicira intraglutealno.

Ponndorfovu metodu je u posljednje vrijeme modificirao G. Paul (Cutivakcin Paul I. i II. Biopharma-Wien). Kutivakcin je mješavina tuberkulomucina Weleminski, vakcinotoxina Paul i saprofytina Günther. Paul kaže da je to novo sredstvo dobro kod nekih slučajeva arthritis deformans, ischiasa i neuralgija trigeminusa. Dok je prije Paul radio sa Ponndorfovom vakcinom B. nije savjetovao istodobnu aplikaciju fizikalne terapije. Sada preporučuje istodobnu terapiju termalnu, pitnu i terensku. Dakle se ne pouzdava u sigurnost svoje terapije.

Od fizikalne terapije rabe se obasjavanje rentgen. i radijem.

Fototerapija imade svojih uspjeha. Helioterapija pospješava ozdravljenje, osobito tuberkuloznih reumatizama. Kontraindicirana je kod svježe ili početne afekcije pluća.

Sunčanim kupeljima se posvećuje malo pažnje, premda je dokazan njihov upliv na kožu kao organ unutarje sekrecije. Liječenje vrućim zrakom umiruje bolove.

Liječenje vodom i masažom ima široko polje, a može se aplicirati i u stanu bolesnika. Dnevna aplikacija vrućeg tuša umiruje bolove, regulira cirkulaciju. Opće kupelji ordiniramo od 37° C postepeno do 41°—42° C u trajanju od 15 do 30 min. Poslije kupelji se dade suhi zavoj za 20—30 min.

Premda su te kupelji dobro pomagalo, ipak previše oslabljuju bolesnika. Zato se rade rabe Schweningerove kupelji. Na pojedine zglobove se daju oblozi od rašeline, pišt'anskog blata, fango ili vrećice sa vrućim pijeskom.

Kod ankiloza dobra je Bierova pasivna hiperemija (već u kupelji), dva puta dnevno.

Gdje je moguće može se kombinirati parna i elektrosvjetlena kupelj sa suhim ili studenim oblogom ili tušom, jer vrlo dobro djeluje na cirkulaciju krvi, probavu i opće raspoloženje. U kućnom liječenju su dobre melasove, solne i sl. kupelji. I masaža je vrlo važno sredstvo fizikalne terapije reumatizma.

Elektroterapija galvanizacijom djeluje dobro kod zastarjelih slučajeva. Kod kroničkih artritida je dobra jontoforeza. Proti atropije muskulature dobro čini faradizacija. Danas se sa najviše uspjeha rabi diathermija sama ili kombinovano sa galvanizacijom.

Što se tiče klimatoterapije, izaberemo takovo podneblje, gdje imade dosta sunca. Za rekonvalescente po infekcioznim artritidama je južno primorje, sjeverno se ne preporučuje.

Morske kupelji nisu za kron. reumatizam, jer se dosta često opažaju pogoršanja i recidive.

Kupatila su svakako najbolje sredstvo za liječenje kron. reumatizma. Ako hoćemo da kupališno liječenje imade dobar efekt, mora trajati dulje vremena. Tamo gdje nema sredstava treba odgovarajućom kućnom terapijom pripraviti bolesnika na kupalište, a poslije povratka opet uvesti energično naknadno liječenje. Tada se mora imati uspjeha.

(Nastavak slijedi.)

Dr. *Marko Bibica,* šef-liječnik Onzora u Dubrovniku.

Radna sposobnost živčanih slabića.

(Neurastenija najveće polje simulacije i agravacije.)

Da budem što kraći, pozabavit ću se neurastenijom, najraširenijom živčanom bolešću, i mimogred bolestima, koje se nje dotiču, prepuštajući ostale živčane bolesti drugoj prilici ili vještijem peru, nego što je moje.

Skup živčanih pojava, simptoma, kojih uzrok ne leži ni u kojoj organičkoj bolesti, nego samo u pomućenoj funkciji živčane bitnosti, supstanciji, zovemo neurastenijom. Ova se pomućena funkcija prikazuje nama pod slikom podražljive slabosti. Radi se naime još o nekom abnormalnom duševnom ponašanju, ili bolje re-

Digitized by Google

čeno, o abnormalnoj duševnoj konstituciji. Ova je posljednja u ogromnoj većini slučajeva prirođena ili, ako to nije, onda joj je osnova prirođena. Opaziti mi je ovomu, da i prije oboljenja sasvim zdrava čeljad mogu postati neurasteničarima, a to obično uslijed duševnog naprezanja i razdraženosti. Stanoviti živčani sustav ne podlijega svakom teretu, svakom trudu; jedan će sustav snositi svaki teret, a da ne podnese nikakve štete, dok drugi naprotiv podleže.

Čovjek inače slabih živaca postane često neurasteničarom bez osobitog povoda, bez osobitog uzroka. Nemoć nastaje u životu čovječjih misli i predočaba i tako možemo lako da razumijemo, kako na neurasteniju utječe stepen naobrazbe, bogatstvo i živahnost predočbenog života. S ovim neću da rečem, da kod seljaka nema ove bolesti, koja se nama prikazuje pod drugom formom.

Neodlučnost i neprestana sumnja prate život neurasteničara. Takvi bolesnici žive u nekom stalnom i trajnom uzbuđenju. Često imamo prilike čuti od njih samih karakteristične riječi: »svaka i najmanja mi smeta«! Veći dio ovih misli, ovih predočaba su sasvim neovisne o događajima oko našeg bolesnika. Ovakvu vrst misli nazivljemo nametnutim predočbama.

Među duševnim pojavama ubrajamo misli tjeskobnog i nemirnog sadržaja ili hipohondrične misli. Ove se odnose ili na vlastitu osobu bolesnika, tako, da on sam misli, da mu prijeti kakva ozbiljna bolest ili pogibao, ili se pak ove posljednje odnose na kakvu bližu svojtu. Ovakav nemoćnik misli, da neće sigurno proći s jedne strane ulice na drugu, izbjegava tisku, strah ga je voziti se željeznicom ili parobrodom, boji se društva, neće da sjedi u kazalištu pod glavnim svjetionikom. Češće su ovaki pacijenti napadnuti od tjeskobnih i nemirnih napada osobito po noći, te ih opažamo, kako se po noći dižu iz postelje i nemirno hodaju tamo amo po sobi.

Ako se sve ove navedene pojave prikažu u teškoj formi, ne govorimo više o nervoznosti i neurasteniji, nego o neurasteničnom ludilu (mahnitosti).

Dalje nalazimo s jedne strane uzbuđenih i nemirnih bolesnika, a s druge mirne, melankolične, deprimirane naravi, kod kojih se jasno vidi, da i ono malo slobodnih misli su potištene i spriječene. Nenadna promjena od najvećeg veselja u najveću tugu upadna je kod takih pacijenata. Poremećeni život misli i predočaba smeta i priječi sve ostale pomisli — recimo zdrave, — jer se prve uvijek i stalno tiskaju u glavu bolesnika. Eto, to nam je glavni razlog, zašto neurasteničar — razumije se o višem stepenu — nije sposoban za nikakvu naprežnu, metodičnu, duševnu radnju.

Osim duševnog čuvstva umora nalazimo i tjelesno čuvstvo slabosti, nesposobnost dulje vremena čitati ili pisati, neugodna subjektivna čuvstva slabosti i tlak u očima, što nazivljemo nervoznom astenopijom.

Osim duševnih boli podnosi neurasteničar nebrojne tjelesne bolesti, koje su naravno samo posljedica primarnog poremećenja u životu misli i predočaba. Uz duševnu anomaliju mogu pojedina funkcijonalna živčana poremećenja nastati u drugim nervoznim sferama i dovesti našeg pacijenta do osobitih tjelesnih pojava.

Da su preko rata, a i u današnjem poratnom vremenu najviše pretrpjeli živci, to je činjenica, za koju možemo svi, koliko god nas je iznjelo živu glavu, priseći.

Otkad je ZOR zahvatio prelazom bivših bolesničkih blagajna u okružne urede šire slojeve pučanstva, opažam susljedno i više nervoznih slučajeva. Susrećemo nervoznosti i uz ostale bolesti i akutne i hronične naravi i u ambulantama, u bolnicama, u kancelarijama, u sudnici, na ulici, jednom rječju svukuda. Svak misli, da je nervozan i malo je nemoći, koja je tako raširena, kako ova i malo je usta, koja tu riječ ne izreku i više puta na dan. Nije zapravo ni čudo, da je do toga došlo u današnjem teškom vremenu, u vječnom boju za opstanak. Što se tiče pak same dijagnoze kao takove — ne govorim o liječnicima, nego o puku — svak hoće, da prepozna bolest, a nadasve ovu i dava savjete, kako bi se liječila. Nema bez sumnje zvanja do liječničkog, kojeg svak, i bolji i gori bez razlike hoće, da dosta (?) razumije! Ima i dobrih savjeta, ali ih ima i takvih, koji više puta nijesu na mjestu, jer se liječiti ne da po nekoj šabloni ni u kakvoj bolesti, a možda najmanje baš u ovoj. Svaki je čovjek za sebe nešto napose. Dapače se više puta dogodi, da, što koristi jednomu, šteti drugomu.

To je u stanju, da odluči samo liječnik i to nakon vrlo savjesne i tačne pregledbe. Već postavljanje dijagnoze zahtjevat će u pojedinim slučajevima i više liječnika, da se dođe do zaključka, gdje će se povući granica. U najtežim slučaje-

Digitized by Google

vima bit će potreba, da i stručnjak reče svoju. Ima mnogo bolesnika, koji dodu sami sa gotovom dijagnozom, koja naravno može, ali ne mora biti ispravna. Nalazimo zato obratno mnogo više drugih, koji o nervoznosti ne govore ništa, a mi i pri najskrupoloznijoj pregledbi ne nalazimo nikakve organske promjene na njima.

Po sretno postavljenoj dijagnozi dolazi tek onda zapravo naša uredska glavna, a i najteža zadaća. Određivanje sposobnosti u ovoj i ovako raširenoj bolesti ne sačinjava baš neznatnu dužnost. Imamo još da računamo i sa velikim porastom u tom pogledu, a to je ženski spol. Žena se zadnjih godina sve to više diže i pokušava, da prodre u muške poslove. Ustala je iz ropstva, izišla iz harema, oslobodila se ognjišta i materinstva. Po anatomsko-fizijološkoj prirodi seksualne sfere su kod žene raširenije i zauzimlju prama tome veći prostor, nego kod muškarca. Žena je mnogo više i duže od njih obuzeta, nego li drugi spol. Kad pomislimo samo na materinstvo, razumjet ćemo gornje izvode bez poteškoće i doći do zaključka, da je žena ćutilno razvijenija od muškarca.

Prama ovakvom silnom porastu u različitim zvanjima morat će se uredski ljekari pozabaviti sa ovim slučajevima, jer je sama neurastenija po sebi takva, da se pojavlja sama, da se pridružuje bolestima drugim i da prikriva u sebi početak kakve teške živčane bolesti.

Naumice sam popratio najmarkantnije pojave neurastenije sa odnosnim porastom, da razumljivije predočim poteškoću u određivanju sposobnosti »naših slabića«.

Moj je običaj, koji me od godina nije još ostavio na cjedilu, da pratim pri pregledu neurasteničara slijedeća pravila i obazrem se na diferencijalno-dijagnostičke momente najtežih živčanih bolesti — naravno u potrebi — od kojih navodim u donjoj tablici one, koje se brzo dadu ustanoviti u svakoj ordinaciji.

1. Neurasteničara valja često i vrlo često pregledavati, koliko nijednog drugog bolesnika, upotrebljujući pri tome neobično strpljenje i marljivo liječenje.

2. Neurasteničaru valja po mogućnosti ugoditi u izboru lijekova, nadasve koliko se radi medikamentornih.

3. Ljekar valja da bude na čistu, — a to mu neće biti tako teško radi čestih pregleda, — radi li se o nervoznosti, prvim stepenima ili daljnjim neurastenije, neurasteničnom ludilu (mahnitosti) ili histeriji. Vidio sam mnogo ove posljednje i kod muškaraca, osobito preko rata, utrnutih refleksa na rožnjači i grlu, te globus i drugim tipičnim pojavama.

4. Pogledati zenice i ostale reflekse, da nije kakav spinalni ili cerebralni proces.

5. U potrebi vaditi krv za pregled.

6. Obzirati se na nove anamnestičke podatke, kojih svu silu moramo do konca pomno saslušati, a potrebito uvažiti.

7. Uzeti u obzir odgovornost mjesta, koje pokriva bolesnik.

Neurastenija	Spinalna slika		Cerebralni simptomi
	subjektivno	objektivno	
1. Sjeta 2. Hipohondrija 3. Podražljivost 4. Neodlučnost 5. Slabost pamćenja 6 Razsijanost 7. Bol glave 8. Vrtoglavica 9. Nespavanje 10. Dispepsija 11. Crijevna atonija 12. Često mokrenje 13. Tresavica	1. Lancinirajući bolovi 2. Brahialgija 3. Prosopalgija 4. Čuvstvo pojasa 5. Gastrične krize 6. Parestezije 7. Nesigurnost 8. Smetnje u mjehuru 9. Smetnje u čmaru 10. Smetnje u potenciji 11. Ischias	1. Anomalija zenica 2. Osakaćenost očnih mišića 3. Atrofija optikusa 4. Ataksija 5. Pomanjkanje patelarnih refleksa 6. Povećanje refleksa (klonus)	1. Smetnje u pamćenju 2. Defekti u inteligenciji (računske greške) 3. Anomalije u raspoloženju (euforija) 4. Smetnje u govoru: a) dizartrija (posrnjivanje u slovkama), b) afazija, c) agrafija 5. Tranzitorne pareze 6. Napadi slični apoplexiji 7. Nesvjestica 8. Napadi slični padavici 9. Kasna bol glave

Digitized by Google

Nego, kako ni vrag nije crn, kako ga opisuju, tako nije ni ovo tako teško, jer su u našoj praksi velika većina slučajeva najobičnije nervoznosti i neurastenije manjeg i srednjeg stepena. Terapija bi me odveć na dugo povela, nada sve, kad bi je htio podrobnije navesti, čemu inače na ovom mjestu i u ovom listu nije mjesta. Ograničit ću se na to, da rečem, da se svim lakim slučajevima ove bolesti može preporučiti i k a o l j e k o v i t o s r e d s t v o daljna zabava u svom zvanju. Po tomu je pitanje sposobnosti riješeno, barem za svu onu veliku većinu slučajeva, gdje će se neka stanovita terapija, bilo kupelji, faradizacija ili galvanizacija sprovoditi mimo običajno vršenje zvanja. Srednji će stepen zahtjevati moguće primjereni odmor i udaljenje iz svoga milieua, a veći liječenje u zavodu. U namjeri, da dođem na ruku osobito mladim ljekarima, kojih većina raštrkani i osamljeni uređuju u našim uredima, da tako rečem bez ičije pomoći, napisao sam ovo malo crta, da u ovom sveopćem mrtvilu dođe do potrebitog što stalnijeg i jačeg kontakta među liječnicima R. O. Ljekare ne smiju spopasti posljedice onog groznog svjetskog rata, koje nitko ni u snu nije predviđao. Njih ne smije spopasti ova sveopća apatija, koju opažamo u današnjem svijetu! Dobrom riječju zadobit ćemo povjerenje ovakvih bolesnika, sugestijom djelovati ćemo na njih, a pisanjem i dogovorom uzdržati liječničke redove u duhu uvijek na oku pa i pripremne na pomoć.

Skučio sam po svom najdubljem uvjerenju sve, što se moglo kazati, na najpotrebitije i to samo u pomenutu svrhu. Uvjeren sam, da bi se članak mogao u mnogom čemu nadopuniti. Prema raširenosti ove bolesti, prema izobilju predmeta samoga moj čedni ovaj člančić nek služi kao pobuda pozvanijim od mene, da napišu još nešto o sposobnosti »živčanih slabića«. Tim bi bez ikakve sumnje silno zadužili ljekare »Radničkog Osiguranja«, koji bi se obilato okoristili, a opet samo u svetu svrhu, kojoj svi služimo.

Branimir Haberle:

Reforma radničkog osiguranja u Njemačkoj-Austriji.

Predratno austrijsko zakonodavstvo o socijalnom osiguranju, koje datira od godine 1887., nije odgovaralo po svoiim odredbama duhu novog doba, nastalog poslije svjetskog rata. Zato ga je trebalo ili izmjeniti ili nadopunjavati. Austrijska legislativa prihvatila je u prvih šest godina poslije rata radi hitnosti same stvari ovaj poslijedni način, koji je bio za rad parlamenta laganiji i brži. Ona je prihvatila sistem novelizacije zakonâ. Ali tom neprestanom novelizacijom predratnih zakona nastala je ogromna kompilacija zakonskih propisa, koja je dovela do velike zbrke u poznavanju i primjeni propisa. Zakon o grani osiguranja za slučaj bolesti doživio je skoro 30 novela, a onaj o grani za slučaj nezgode nešto manje. Ova ogromna količina raznih propisa potakla je austrijsku vladu, da je odlučila pred dvije godine, da prekine sa praksom neprestane novelizacije te da pristupi izradbi novog zakona, koji bi sadržavao propise, odgovarajuće sadanjim potrebama radništva. Došavši država nakon saniranja teškog ekonomskog položaja po Društvu Naroda u povoljniju situaciju, držala je vlada, da je sada najzgodniji momenat za donošenje novoga zakonodavstva o socijalnom osiguranju, da je najprikladniji čas za njegovu temeljitu reformu. I zbilja u roku od dvije godine dana donešena su u Austriji tri važna osnovna zakona na tom području: Zakon o osiguranju namještenika (Angestelltenversicherungsgesetz), Zakon o organizaciji bolesničkih blagajna (Krankenkassenorganisationsgesetz) i Zakon o osiguranju radnika (Arbeiterversicherungsgesetz). Prihvatom ovih zakona započelo je novo razdoblje socijalnoga osiguranja u Austriji. Cilj je ovih reforma postepeni napredak u pravcu unifikacije zakonodavstva raznih grana osiguranja i prilagodjivanje zakonskih propisa novim zahtjevima modernog prava socijalnog osiguranja. Posljednjim od navedenih zakona, koji je donešen 1. aprila ove godine, uredjuje se osiguranje radnika za slučaj bolesti, nezgode i iznemoglosti. Ovim zakonom biti će obuhvaćeno više od $^1/_3$ cjelokupnog pučanstva Njemačke-Austrije. Ovaj zakon bazira na načelu »ex-lege osiguranja«

Digitized by Google

t. j. da svaki radnik stiče prigodom stupanja u posao, koji potpada pod osiguranje, zakonsko pravo na potpore iz osiguranja, i ako nije bila podnešena prijava, kao i na načelu »identiteta kruga osoba« t. j. da svaki radnik, koji je obavezan na osiguranje za slučaj bolesti, potpada i pod obavezu osiguranja za slučaj nezgode i iznemoglosti. Izmedju ostaloga uveo je taj zakon i obavezno osiguranje članova porodice u slučaju bolesti, proširio je osiguranje za slučaj nezgode i na poslovne bolesti, ujedinio je organizaciju osiguranja za slučaj nezgode i iznemoglosti u jednom jedincatom nosiocu, u zavodu za osiguranje radnika (Arbeiterversicherungsanstalt) u Beču i t. d. Od osebujne je važnosti X. dio zakona, koji govori o općoj skrbi za slučaj starosti svih onih lica, koja ne mogu zbog starosti i prekasnog uvedenja osiguranja za slučaj iznemoglosti, da uživaju više prednosti ovoga osiguranja. Ovo novo radničko osiguranje imati će za posljedicu znatnije opterećenje narodne privrede. Prema izvodima Ministra za socijalnu upravu g. Dr. Rescha, iznosit će taj veći izdatak oko 75,000.000 šilinga godišnje. Od ukupnih godišnjih prinosa, koji će iznositi sada oko 272,000.000 šilinga (prije 197,000.000), snašati će poslodavci 146,000.000 (prije 89,000.000), a radnici 126,000.000 šilinga (prije 99,000.000) za sve grane osiguranja. Ovi veći izdaci traže bez sumnje i povoljniji privredni položaj, pa je stoga na predlog većine parlamentarnog odbora za socijalno osiguranje zaključeno, da osiguranje po novom zakonu (izuzevši skrb za starce, X. dio zakona) počinje tekar, kada će broj neuposlenih, koji uživaju potporu, spasti u prosjeku od polovice kalendarske godine na 100.000 osoba i kada će se opaziti uslijed povišenja izvanjske trgovine, porasta tuzemnog prometa i napredka poljodjelske produkcije, takvo poboljšanje cijelokupnog položaja privrede, da će izgledati, kao da se veće opterećenje privrede i javne uprave kompenzira sa uvedenjem radničkog osiguranja (čl. III. zakona). Manjina parlamentarnog odbora (socijalni-demokrati) tražila je, da osiguranje stupi na snagu danom 1. jula 1928. Predstavnici radništva tražili su uopće mnoga poboljšanja u ovom zakonu. Ti zahtjevi radništva došli su najbolje do izražaja na glavnoj skupštini bečke radničke komore, održane 19. marta ove godine, gdje je bila naglašena solidarnost radništva i namještenistva u svim pitanjima socijalnoga osiguranja, a napose u pitanju ujedinjenja nosioca osiguranja za slučaj bolesti u jednu jedinstvenu blagajnu na stanovitom području. Odredbe zakona o radničkom osiguranju ipak su od velike važnosti za reformu austrijskog radničkog osiguranja, i ako neće tako brzo još stupiti na snagu. Mi ćemo ih ovdje ukratko donijeti.

I. Opće odredbe zakona.

O b a v e z a o s i g u r a n j a (§§ 2.—7.). Ona se proteže na svako lice, koje je zaposleno na osnovu radnog, službovnog i naučničkog odnošaja, kao i na svako ono lice, koje je zaposleno kao kućni radnik ili srednje lice u smislu zakona o kućnom radu. Izuzeti su ispod obaveze osiguranja službenici Narodne Banke; oni Dunavske Plovidbe, u koliko su istima osigurane jednake potpore; vojni pripadnici u aktivnoj službi; posredni majstor (majstor od komada) u smislu zakona o kućnom radu; supruga ili suprug te roditelji (očuh, maćuha, tast i punica) poslodavca; lica, koja se upotrebljavaju za posvršavanje poslova u pojedinačnom kućanstvu kao na pr. dvorkinje, pralje, švelje. Ova posljednja mogu se naredbenim putem staviti kasnije pod obavezu osiguranja ili mogu dobrovoljno pristupiti k osiguranju. Naredbenim putem mogu se izuzeti ispod obaveze osiguranja namješteni države, pokrajina, okružnih saveza, okruga i općina, kao i onih javnih fondova, zaklada, zavoda i poduzeća, u koliko su im osigurana jednaka prava odnosnim propisima. Isto se tako naredbenim putem mogu izuzeti ispod obaveze nuz-zanimanja, te privremena i prema trajanju ili plaći neznatna zanimanja .Zakon predvidja i dobrovoljno produženje članstva za one osiguranike, koji su tečajem posljednjih 12 mjeseci najmanje 26 tjedana bili zaposleni u poslu, obaveznom za osiguranje i koji plaćaju puni prinos svog dosadanjeg nadničnog razreda, ali nikako ne ispod petog. Pod osiguranje po ovom zakonu ne spadaju lica zaposlena isključivo ili pretežno u poljodjelstvu i šumarstvu; lica osigurana po zakonu o osiguranju namještenika; osiguranici po zakonu o osiguranju državnih namještenika za slučaj bolesti; lica zaposlena kod željeznica javnih i privatnih, kod ovih posljednjih, u koliko su članovi penzionog instituta austrijskih privatnih željeznica. Za sve ove izići će posebni propisi o osiguranju.

Digitized by Google

Prijava i odjava članova (§§ 194—199.). Svaki je poslodavac dužan u roku od tri dana nakon početka zaposlenja prijaviti lice obavezno na osiguranje, koje je stupilo u posao, kod nadležne bolesničke blagajne. U istom roku dužan je podnesti i odjavu kao i prijavu svake promjene. Osiguranik dužan je u tu svrhu dati pravovremeno poslodavcu potrebne osobne podatke. Osim toga dužan je poslodavac prijaviti u roku od tri dana i istup iz posla uslijed obolenja radnika (trudnoća, porod) kao i povrat u posao u takvom slučaju. Blagajna može putem statuta produžiti rok za podnašanje prijave do posljednjeg radnog dana u kalendarskom tjednu. Prijave, koje smo spomenuli ne trebaju podnašati oni poslodavci, koji sklope ugovor sa blagajnom, da ona može preuzeti na isplatni dan od njih isplatne liste i ispitati ih sravnivanjem sa knjigama i dokazalima poduzeća. Uživaoci renta dužni su, da prijave nosiocu osiguranja za slučaj nezgode u roku od dva tjedna sve okolnosti, mjerodavne za daljnji opstanak njihova prava uživanja kao i svaku promjenu stanovanja.

Nadnični razredi. (§§ 9.—11.). U svrhu odmjerivanja potpora i prinosa uvrštuju se osiguranici prema iznosu svoje zarade u deset nadničnih razreda prema slijedećoj razdiobi:

nadnični razredi	Zarada dnevno u šilingima		tjedno		mjesečno	
	od	do	od	do	od	do
1.		1·2		7·2		31·2
2.	1·2	1·8	7·2	10·8	31·2	46·8
3.	1·8	2·4	10·8	14·4	46·8	62·4
4.	2·4	3·0	14·4	18·0	78·0	93·6
5.	3·0	3·6	18·0	21·6	62·4	78·0
6.	3·6	4·8	21·6	28·8	93·6	124·8
7.	4·8	6·0	28·8	36·0	124·8	156·0
8.	6·0	7·2	36·0	43·2	156·0	187·2
9.	7·2	8·4	43·2	50·4	187·2	218·4
10.	8·4		50·4		218·4	

U zaradu uračunavaju se osim nadnice i dodaci sviju vrsta, redovito isplaćivane dividende, nagrade i prihodi u naravi, pripomoći trećih lica, u koliko je pružanje ovih običajno i od uticaja na odmjerivaje nadnice. Prihodi u naravi proračunavaju se prema prosječnim cijenama, koje ustanovljuju pokrajinski glavari u sporazumu sa financijskim vlastima, a po saslušanju interesenata. Naredbenim putem mogu se odrediti nadnični razredi jedinstveno na području cijele države ili pojedinih pokrajina za pojedine kategorije radnika, čije se nadnice bitno ne razlikuju, kao i za ona lica, koja se nalaze u naučničkom odnošaju. U zaradu se ne uračunavaju pripomoći, koje prima radnik izuzetno pod izvanrednim okolnostima, niti odšteta za materijalija, orudje ili druga pomagala, što ih radnik daje za posao. Promjena uvrštenja u nadnični razred uslijed promjene zarade teče tek od slijedećeg ponedjeljka. Promjena nadnice, koja ne traje dulje od četiri tjedna, ne dolazi kod toga u obzir.

Razredi opasnosti. (§§ 80.—87.). Za pokriće plaćanja potpora iz osiguranja za slučaj nezgode kod poduzeća sa naročitom opasnošću za nezgode, kao i za osnivanje lebdeće pričuve, propisuje zakon plaćanje posebnih t. zv. »prireza razreda opasnosti« k prinosu socijalnog osiguranja, koji se odmjeruju u dvadesetinama prinosnog osnova. Ove prireze imadu plaćati sami poslodavci. Prema opasnosti podijeljeni su ovi prirezi u više stupnjeva, te se prema tome i poslovi uvrštavaju u više razreda opasnosti naredbenim putem, a na osnovu rezultata statistike nezgoda. Do daljnjega razlikuje zakon samo četiri razreda opasnosti, u kojima iznosi prirez $^1/_{20}$, $^2/_{20}$, $^3/_{20}$ i $^4/_{20}$ prinosnog osnova. Svaki poslodavac, koji zaposluje u svom poslu najmanje jedno lice obavezno na osiguranje, dužan je prijaviti svoj posao ili svaku promjenu u njemu u roku od dva tjedna zavodu u Beču radi uvr-

Digitized by Google

štenja u razred opasnosti. Ovaj zavod vrši uvrštavanje odlukom, protiv koje imade mjesta žalbi nadležnom pokrajinskom glavaru, ali žalba nema odgodne moći. Nosioc osiguranja za slučaj nezgode može propisati osim prireza i poseban dodatak u iznosu od polovice prireza onim poduzećima, u kojima ne postoje potrebne zaštitne naprave za zaštitu od nezgoda i poslovnih obolenja, a isto tako može i sniziti sam prirez za najviše polovicu iznosa onim poslovima, gdje postoje naročite i izvanredno dobre naprave. U koliko se u pojedinačnim kućanstvima ne upotrebljuju jahaće životinje ili se ne rabe vozila sa životinjskom ili elementarnom snagom, ne treba ista prijavljivati. Sredstva prikupljena putem ubiranja spomenutog prireza smiju se upotrebiti u svrhe osiguranja ili za napredak zaštite od nezgoda, za uredjaj lječilišta i bolnica, za školovanje ozljedjenih i omogućenje njihova rada.

II. Potpore iz osiguranja za slučaj bolesti.

Zakonske potpore. (§§ 42.—56.). Zakonske potpore sačinjavaju pripomoć u slučaju bolesti, hranarina, pripomoć u slučaju poroda i pogrebnina. Pomoć za slučaj bolesti pruža se kroz 26 tjedana. Onim osiguranicima, koji su prije obolenja bili neprekidno osigurani kroz 30 tjedana, daje se ta pomoć kroz najdulje 52 tjedna. Kao prvi dan obolenja vrijedi uopće onaj dan, kada se osiguranik prijavio bolesnim. Porodični članovi osiguranika imadu pravo na pomoć u slučaju bolesti u najduljem trajanju od 26 tjedana, u koliko je njihovo obolenje nastalo za vrijeme trajanja članstva osiguranika ili za vrijeme, u koje osiguranik uživa potpore. Ova pomoć traje nakon prestanka članstva najdulje još 6 tjedana. Medju članove porodice, koji imadu pravo na potpore iz osiguranja za slučaj bolesti, ubrajaju se supruga, ako živi u zajedničkom kućanstvu sa osiguranikom; bračna, legitimirana i adoptirana djeca, vanbračna djeca — ova muških osiguranika samo ako je očinstvo sudski ustanovljeno, — pastorčad rodjena u braku, pastorčad, koja nose ime osiguranika, djeca, koja se nalaze u besplatnom odgoju. Za svu ovu djecu daje se pomoć, dok ne navrše 16. godinu života i ako stalno borave u zajedničkom kućanstvu sa osiguranikom. Osim toga pripada medju članove porodice u pomanjkanju supruge gazdarica, koja samostalno ne privredjuje a živi u zajedničkom kućanstvu s osiguranikom neprekidno najmanje 8 mjeseci, i vodi mu besplatno kućanstvo. Hranarina isplaćuje se počam od četvrtog dana radne nesposobnosti i to prema nadničnom razredu u slijedećem iznosu:

Nadnični razred	hranarina dnevno	nadnični razred	hranarina dnevno
1.	0·8 Š	6.	3·0 Š
2.	1·2 „	7.	3·6 „
3.	1·6 „	8.	4·2 „
4.	2·0 „	9.	4·8 „
5.	2·4 „	10.	5·4 „

Hranarina ne pripada, ako je osiguranik sam skrivio bolest, za vrijeme njegove bolničke njege ili u kojem zavodu, i ako uživa potporu za slučaj neuposlenosti ili je isključen od uživanja takve. Štatutom blagajne može se odrediti, da se ne daje hranarina onom osiguraniku, kod kojega se bolest ukazuje kao neposredna posljedica pijanstva. Ako je bolest takve naravi, da nije dovoljna liječnička njega ili nije moguće kućno liječenje, može se pružiti osiguraniku bolnička njega u bolnici, lječilištu ili ludnici. Upućivanje u rodilište dozvoljeno je samo privolom trudnice. Naknada bolno-opskrbnog troška može iznositi najviše 12 šilinga dnevno, a plaća se najdulje kroz 6 tjedana, u koliko se trajanje potpore već prije ne svršava. Rodiljska potpora isplaćuje se u visini hranarine za vrijeme od 6 tjedana prije i 6 tjedana nakon poroda, u koliko trudnica kroz to vrijeme zadržaje plaćeni rad i ako je kao ženski osiguranik osigurana unutar posljednjih 12 mjeseci najmanje 26 tjedana ili uživa hranarinu ili zakonsku potporu za slučaj neuposlenosti. Porodičnom članu t. j. supruzi osiguranika pripada ova potpora uz iste uvjete u visini od polovice hranarine, koju bi osiguranik uživao u slučaju bolesti. Osim toga isplaćuje se u slučaju dojenja dojiljska potpora u visini polovice hranarine nakon poroda 12 tjedana. Ova potpora pripada uz porodiljsku potporu ili hranarinu. Porodiljska potpora kao i dojiljska

Digitized by Google

ne isplaćuju se u slučaju zavodske ili bolničke njege. Pogrebnina iznosi 50-struki iznos hranarine, na koju je umrli osiguranik imao pravo, a najmanje 80 šilinga. U slučaju smrti porodičnih članova pripada osiguraniku takodjer pogrebnina. Ova iznosi prema tome dali je smrt nastupila u prvom tjednu života ili u dobi ispod ili iznad 6 godina 20-, 30-, 50-struki iznos hranarine, ali u oba prva slučaja najmanje 50, a u posljednjem najmanje 80 šilinga.

Veće potpore (§§ 57.—60.). Putem štatuta mogu se pružati kao veće potpore: hranarina za prva tri dana radne nesposobnosti; povećanje hranarine za 10% oženjenom osiguraniku; za 20% osiguraniku sa 4 člana porodice i za 30% osiguraniku sa još većom porodicom; povišenje hranarine kod duljeg trajanja radne nesposobnosti za $^5/_4$ iznosa; pružanje dojiljske potpore kroz 26 tjedana; povišenje pogrebnine do 75-strukog iznosa hranarine; pružanje potpore za porodične članove osiguranika, koji se nalaze na bolničkom ili zavodskom liječenju. Konačno zakon predvidja kao veću potporu daljnje liječenje osiguranika i njihovih članova preko zakonskih potpora i to: njegu u oporavilištima, promjenu boravka i boravak u kupalištima i liječilištima, kao i snašanje putnih troškova u tu svrhu, te pružanje kućne njege.

III. Potpore iz osiguranja za slučaj nesreće.

Pomoć i renta ozledjenog osiguranika (§§ 61.—73.). Gubitak ili umanjenje radne sposobnosti osiguranika, nastali uslijed poslovne nezgode ili koje poslovne bolesti, daju pravo osiguraniku na rentu za trajanja umanjene radne sposobnosti, te na liječenje kao i na opskrbu sa umjetnim udovima i ortopedskim sredstvima. Renta ozljedjenika, koji je potpuno nesposoban za rad uslijed nezgode iznosi mjesečno 20-struki iznos rentnog osnova (puna renta). Renta onog ozledjenika, čija radna nesposobnost iznosi više od $^1/_5$, iznosi razmjerni dio pune rente prema stepenu umanjenja radne sposobnosti (djelomična renta). Ako radna nesposobnost iznosi manje od $^1/_5$ onda prima ozledjenik izvjesnu novčanu potporu u najvišem iznosu od 50-struke mjesečne rente. Ako ozledjenik ostaje nakon liječenja bez pomoći povisuje mu se renta za $1^1/_2$-struki iznos pune rente. Nosioc osiguranja može pružati punu rentu i onim ozledjenicima, koji nisu potpunoma za rad nesposobni, privremeno kao rentu za oporavak, ako je ozledjenik vrijedan pažnje za potpunu uspostavu svoje radne sposobnosti. Kao osnov za odmerivanje renta vrijedi prosječni osnov prinosa unutar poslijednjih 52 tjedana prije nezgode. Ako ozledjenik prije nezgode nije bio zaposlen kroz godinu dana, to se uzima za osnov odmjerivanja renta prosjek osnova prinosa kroz faktično trajanje osiguranja. Osim rente dobiva ozledjenik, čija renta iznosi $^2/_3$ pune rente ili više, za svako neopskrbljeno dijete do navršetka 16 godine dodatak, koji iznosi $^1/_{10}$ za jedno dijete, a za svako daljnje $^1/_{20}$ rente. Ovaj dodatak može se davati najdulje do navršetka 18 godine, ako se dijete nalazi na školovanju ili nije u stanju da se uzdržava uslijed tjelesne ili duševne mane. Umjetni udovi i ortopedska sredstva moraju odgovarati osobi i zvanju ozledjenika. Kroz prva 4 tjedna pruža liječenje ozledjeniku bolesnička blagajna na svoj račun, a nakon toga plaća za naknadu troškova liječenja nosioc osiguranja za slučaj nezgode bolesničkoj blagajni iznos od $1^1/_2$-struke hranarine.

Potpore za slučaj smrti ozledjenika (§§ 74.—79.). Iza umrlog ozledjenika isplaćuje se porodici za pokriće troškova pogreba iznos u visini mjesečne pune rente. Ovaj se iznos može povećati na 2 i $^1/_2$-struki, ali na najmanje 80 šilinga u slučaju, da porodica nema pravo na pogrebninu iz osiguranja za slučaj bolesti. Udovici ozledjenika pripada do njene smrti ili do njene ponovne udaje udovička renta u visini $^1/_3$ pune rente ozledjenika. Uda li se udovica, to dobije otpravninu u 36-strukom iznosu svoje mjesečne rente. Udovcu osiguranice, koji je za vrijeme smrti osiguranice bio nesposoban za privredu i sirotinjskog stanja pripada udovačka renta u iznosu od $^1/_3$ pune rente osiguranice. Neopskrbljena djeca do navršene 18. godine imadu pravo na sirotinjsku rentu u iznosu od $^1/_6$, ako su izgubila jednog roditelja, a ako su izgubila obadva roditelja, onda u iznosu od $^1/_4$ pune rente umrlih. Na ovu rentu imadu pravo i vanbračna djeca po svome ocu samo, ako je očinstvo sudski utvrdjeno, ili po unesrećenome prije nezgode vansudski priznato. Na ovu rentu imadu pravo i pastorčad iz braka, adoptirana djeca i ona, koja se nalaze na opskrbi, u koliko je dotični odnošaj nastao prije nezgode. Ova renta može se pružati i nakon navršene 18. godine pod istim uvjetima kao i dodatak za djecu.

Digitized by Google

Roditelji (djed i baka) te braća i sestre umrlog osiguranika imadu pravo na $^1/_3$ pune rente umrlog, ako ih je ovaj uzdržavao i to roditelji do svoje smrti, a oni drugi do navršene 18. godine. Nastanu li uvjeti za više prava na rente iz ove grane osiguranja, to počiva od toga momenta pravo na nižu rentu.

Ustanovljivanje renta (§§ 88.—97.). Svaki je poslodavac dužan prijaviti bolesničkoj blagajni u roku od 5 dana svaku poslovnu nezgodu, uslijed koje je usmrćeno ili tako ozledjeno osigurano lice, da je za rad nesposobno potpunoma ili djelomice kroz više od tri dana. Za poslovne bolesti nije potrebno ovu prijavu podneti, to su dužne učiniti same bolesničke blagajne. Ako je osiguranik umro uslijed nezgode, imade zavod* odmah da stavi u tečaj odštetu, čim primi potrebne podatke. Ako li je pako osiguranik samo ozledjen, to se ustanovljuje renta počam od dana nakon svršetka liječenja, prouzrokovanog nezgodom. Renta se može mijenjati na zahtjev rentaša ili ureda radi, ako su nastupile zato bitne promjene. Izmedju nosioca osiguranja i uživaoca renta može se sklopiti ugovor, prema kojemu se isplaćuje uživaocu renta nakon odreknuća rente ili jednog dijela iste, jednokratno otpravninu u najvišem iznosu od 100-struke rente (ili dijela rente). Ova se otpravnina dozvoljava samo, ako je sigurno, da će se ona svrsishodno upotrebiti i ako dadu na to privolu nadležne vlasti. Ako je poslodavac ili njegov zakonski zastupnik kriv nezgodi hotimično ili grubom nemarnošću i to je sudski utvrdjeno, dužan je naknaditi nosiocu osiguranja sve troškove.

IV. Potpore iz osiguranja za slučaj iznemoglosti.

Uvjeti za sticanje prava na invalidsku i starosnu rentu (§§ 98.—110.). Pravo na invalidsku i starosnu rentu imade onaj osiguranik, koji je u posljednje tri godine prije nastupa slučaja osiguranja imao najmanje 104 tjedana prinosa, od toga najmanje 52 tjedna na osnovu obaveze osiguranja ili 78 na osnovu ovlaštenja iz osiguranja. Kao tjedni prinosi računaju se oni tjedni, za koje su prinosi na osnovu obaveze osiguranja dospjeli ili na osnovu ovlaštenja osiguranja bili plaćeni. Kod onih osiguranika, koji su imali 500 prinosnih tjedana, i koji su navršili 45. godinu života, računaju se u prinose i oni tjedni, kroz koje su oni uživali hranarinu, ili kroz koje su uživali potporu za slučaj neuposlenosti. Pravo na invalidsku rentu počinje onim danom, kada je iznemoglost nastupila, a ako se neda taj sa sigurnošću ustanoviti, onda od dana traženja prava. Uz uvjete, koje smo prije spomenuli, pripada osiguraniku, koji je navršio 65. godinu i koji je stekao 500 prinosnih tjedana, invalidska renta kao starosna i ako nije još iznemogao. Pravo na ovu rentu počinje sa danom nakon navršenja 65. godine života, inače sa danom, kad se ispune propisani uslovi. Udovici osiguranika pripada udovička renta kroz 12 tjedana. Nakon toga roka imade ona pravo na rentu samo, dok je iznemogla, ako je već navršila 65. godinu života i dok uzdržava više od dvojice neopskrbljene djece ispod 18 godina ili jedno dijete potpuno nesposobno uslijed tjelesne ili duševne mane. Udovcu pripada udovačka renta uz iste uvjete kao kod osiguranja za slučaj nezgode. Djeca imadu pravo na sirotinjsku rentu uz iste uvjete, koje smo spomenuli kod grane osiguranja za slučaj nezgode. Ove rente porodici isplaćuju se nakon smrti osiguranika, a ako je isti bio sam uživaoc renta počam od prvog dana nakon isteka roka, za koje je već renta bila isplaćena umrlom.

Iznosi renta (§§ 111.—120.). Osnov za odmjerivanje potpora iz osiguranja za slučaj iznemoglosti jeste prosječni osnov prinosa kroz 104 tjedana prije nastupa slučaja osiguranja, a ako toga nema prosjek osnova prinosa kroz faktično trajanje osiguranja. Invalidska renta iznosi 10-struki osnov za odmjerivanje u slučaju, da je osiguranik imao stečenih 500 tjedana prinosa, ili ako je postao iznemogao uslijed poslovne nezgode, u svim ostalim slučajevima iznosi ona $6^2/_3$-struki iznos navedenog osnova mjesečno. Ona nesmije iznositi nikada manje od mjesečnih 12 šilinga. Osim invalidske rente pripada osiguraniku dodatak za svako dijete neopskrbljeno do navršenja 16. godine života. Ovaj dodatak iznosi $^1/_{10}$ za jedno dijete, za svako daljnje $^1/_{20}$ rente, ali najmanje za svako dijete 1·2 šilinga mjesečno. Ovaj dodatak može se pružati i do navršetka 18. godine uz iste uvjete kao kod osiguranja za slučaj nezgode. Udovička renta iznosi polovinu, sirotinjska renta četvrtinu, a dvo-

* Tu kraticu donašamo za „Zavod za osiguranje radnika u Beču".

Digitized by Google

struka sirotinjska renta tri osmine one rente, na koje je imao osiguranik pravo za vrijeme smrti. Ženski osiguranici imadu u slučaju svoje udaje pravo na miraz u visini od 4-struke mjesečne svoje rente. Svakoj tekućoj renti pripada dodatak iz javnih sredstava i to u iznosu od mjesečnih 6 šilinga za invalidsku i starosnu rentu, 3 šilinga za udovičku rentu, 1·5 šilinga za sirotinjsku rentu, 2·25 šilinga za dvostruku sirotinjsku rentu, i 1 šiling za dodatak djeci.

Gubitak, mirovanje i utrnuće prava (§§ 121.—127.). Ne stavi li nakon jedne godine dana ovlaštenik zahtjev uslijed kakve smetnje bez svoje krivnje za rentu, ista se ne isplaćuje, dok on ne postavi naknadno zahtjev. U takvom slučaju mora ipak zahtjev biti postavljen u roku od tri mjeseca, nakon što je prestala smetnja za postavljanje istog. Pravo na udovičku rentu ne postoji, ako je osiguranik sklopio brak nakon 55. godine, ili je bio invalid nakon sklopljenog braka pa sve do svoje smrti. Pravo na udovičku rentu prestaje, ako se udova ponovno uda. U tom slučaju ima ona pravo na otpravninu u 36-strukom mjesečnom iznosu svoje rente.

Liječenje iznemoglih (§§ 135.—138.). Zavod za osiguranje radnika, koji je ujedno i nosioc osiguranja za slučaj iznemoglosti, može jedan dio svojih sredstava upotrebiti za preventivno i uspješno liječenje iznemoglih. Za vrijeme trajanja ovakvog liječenja počiva pravo na primanje svih tekućih novčanih potpora. Zavod je pak dužan u takvom slučaju isplaćivati porodičnim članovima rentnika potporu u iznosu od polovice hranarine, odnosno u iznosu polovice mirujuće rente. Nosioc osiguranja može rentnika na njegov zahtjev staviti u dom za iznemogle ili siročad ili u koji slični zavod i za to upotrebiti posvema ili djelomično njegovu rentu. Pijanice može zavod ureda radi staviti u odnosne zavode ili ih dati u privatnu njegu ili im može davati potpore u naravi umjesto u novcu.

V. Prinosi.

Za pokriće izdataka za potpore iz sviju grana osiguranja, za pokriće upravnih troškova nosioca osiguranja i za osnivanje pričuva, potrebnih za provedbu ovoga zakona, propisuje se jedan prinos t. zv. »prinos za socijalno osiguranje«, kojega je dužan plaćati poslodavac i osiguranik u jednakom dijelu. Kod dobrovoljnog produženja članstva plaćaju ovaj prinos sami osiguranici. T. zv. »prirez razreda opasnosti« plaća sam poslodavac. Zakon predvidja osim toga da mora poslodavac platiti sam poseban prirez u slučaju, da njegovo poduzeće nema potrebnih sanitarnih i zaštitnih naprava. Ovaj prirez iznaša $^1/_3$ dijela prinosa, koji otpada na osiguranje za slučaj bolesti. Prinos za socijalno osiguranje dijeli se u više stepena prema nadničnim razredima. Kao osnov za odmjerenje prinosa služi donja granica dnevne zarade onog nadničnog razreda, u kojem se nalazi osiguranik, a kod prvog nadničnog razreda odredjena je ta donja granica sa 80 groša. To je t. zv. osnov prinosa. Do daljnjega iznosi prinos za socijalno osiguranje tjedno 70% prinosnog osnova. Od prinosa za socijalno osiguranje otpada na granu za slučaj bolesti 45%, a na granu za slučaj iznemoglosti 25% prinosnog osnova. Od dijela prinosa, koji otpada na iznemoglost daje se 5% prinosnog osnova za svrhe osiguranja za slučaj nezgode. Ministar imade pravo svake godine ispitati dostatnost prinosa za socijalno osiguranje i na osnovu toga može počam od 27. kalendarskog tjedna ustanoviti njegovu visinu za slijedeću godinu. U svrhu ispitivanja prinosa za socijalno osiguranje treba da se pronadje na osnovu principa osiguravajuće tehnike t. zv. »potreban« prinos za svaku granu osiguranja. Iz iznosa tih pojedinih potrebnih prinosa proračunava se prinos socijalnog osiguranja. Kod proračunavanja prinosa potrebnog za slučaj bolesti imadu se uzeti u obzir zakonske potpore, troškovi za daljnje liječenje do najvišeg iznosa od 6% dospjelih prinosa, upravni troškovi i pričuva u iznosu od 6% dospjelih prinosa za skupljanje jedne lebdeće rezerve. U prinosu potrebnom za iznemoglost moraju naći pokrića sve potpore ove grane dospjele u tekućoj poslovnoj godini, uračunajući i izdatke za nezgode, koji se pokrivaju iz prinosa za socijalno osiguranje, nadalje troškovi liječenja sa 6% dospjelih prinosa, upravni troškovi i pričuva za osnutak pričuvnog fonda. Za pokriće upravnih troškova smije se upotrebiti kod bolesničkih blagajna 9% dospjelih prinosa za osiguranje za slučaj bolesti, a kod zavoda za osiguranje radnika po 6% od dospjelih prinosa za slučaj iznemoglosti i onih za slučaj nezgode. Bolesničkim blagajnama pripada osim toga za izvršenje prenešenih poslova

Digitized by Google

za druge grane osiguranja 2·5% dospjelih prinosa za slučaj neuposlenosti i staračke skrbi, po 6% dospjelih prinosa za slučaj iznemoglosti i nezgode.

P l a ć a n j e i u b i r a n j e p r i n o s a (§§ 205.—217.). Prinose dužni su plaćati poslodavci nadležnoj blagajni. Prinos za socijalno osiguranje odmjeruje se prema tjednima. Za zaposlenja, koja traju manje od tri dana, plaća se polovica tjednog prinosa, inače puni. Prinosi su dospjeli prve subote svakog mjeseca i imadu se unutar 4 tjedna od toga momenta ubrati za proteklu četiri tjednu ili pet-tjednu periodu. Štatutom blagajne može se za izvjesne grupe osiguranika kao kućne pomoćnike, naučnike i druge, dozvoliti dulji rok za plaćanje prinosa i to najdulje svake pola godine. Osim toga može se ugovoriti sa poslodavcima, da plaćaju prinose na dan svake isplate nadnica. Poslodavac je ovlašten, da ustegne osiguraniku od njegove plaće onaj dio prinosa, koji otpada na njega. Kod osiguranika, koji ne uživaju plaću u novcu ili koji se nalaze u naučničkom odnošaju, a malodobni su, plaća poslodavac prinose sam iz svojih sredstava. Blagajne moraju predoznačiti sve, do konca mjeseca ubrane prinose, najkasnije do 10. slijedećeg mjeseca na potrebna mjesta. Ne doznače li pravovremeno odredjene svote, imadu plaćati 2% kamata prema kamatnoj stopi Narodne Banke. Nadzor nad pravovremenim i potpunim ubiranjem prinosa vrši zavod za osiguranje radnika. On je ovlašten da može preko svojih delegata u svako vrijeme provjeriti ugledom u knjige kod bolesničkih blagajna, kakvo je stanje osiguranika i ubiranje prinosa. Pravo na ustanovljenje prinosa zastaruje unutar tri godine nakon isteka odnosne prinosne periode. Ako je poslodavac dao krive podatke ili uopće nikakve o osiguraniku, zastaruje pravo unutar 10 godina. Zaostali prinosi utjeruju se sudskim ili administrativnim putem. Radi li radnik kod više poslodavaca, to on potpada pod obavezu osiguranju prema svom glavnom zaposlenju t. j. prema onom, gdje prima najveću plaću. Supruga poslodavca odgovara samo za one prinose, koji su dospjeli za vrijeme njihovog zajedničkog kućanstva. Nasljednik poduzeća odgovara za prinose svoga prednika samo za vrijeme od najviše 12 mjeseci, nakon što je stekao dotično poduzeće.

VI. Nosioci osiguranja.

Nosioci osiguranja za slučaj bolesti su bolesničke blagajne, a onog za slučaj nezgode i iznemoglosti zavod za osiguranje radnika u Beču. Kod bolesničkih blagajna sastoji se glavna skupština i ravnateljstvo od $^1/_5$ zastupnika poslodavaca i $^4/_5$ zastupnika radnika, a nadzorni odbor obratno. Kod zavoda u Beču sastoji se ravnateljstvo od 20 zastupnika osiguranika, 20 zastupnika radnika i 8 zastupnika javne uprave. Predsjednika ovog zavoda imenuje predsjednik republike na predlog vlade. Pobliže ćemo se osvrnuti u posebnom članku na organizaciju, djelokrug rada i medjusobni odnošaj ovih nosioca osiguranja sa naročitim obzirom na zakon o organizaciji bolesničkih blagajna.

Leon Steinitz (Ženeva):

Troškovi produkcije i radnička zaštita.

Problem troškova produkcije vrlo je važan za modernoga industrijalca. Konkurencija, produkt ekonomskoga liberalizma, sili ga da uoči taj problem. Da bi se borio protiv nje, on rabi sva moguća sredstva: moderne mašine, bolju industrijalnu organizaciju, sav svoj trgovački talent.

A da borba bude što uspješnija, treba da točno poznaje osim općih gospodarskih prilika i svoj pothvat kao ekonomsko-tehničku jedinicu. Mora da zna, što njega produkt stoji, koliko je koja mašina, koliko je koji radnik radio na sirovini ili polufabrikatu od početka proizvodnje pa do kraja. Samo tako će moći da racionalizira svoj pothvat — da i snagu kapitala i snagu čovječjega rada upotrebi što produktivnije.

Ali i tamo, gdje je industrijalac u sklopu koje velike horizontalne koncentracije, protivnice anarhističke produkcije, morat će da racionalizira svoj pothvat,

Digitized by Google

da bi imao što jače dioništvo (Beteiligungsziffer) u njoj i da bi se mogao što bolje priljubljivati određenju cijena.

U sklopu koje vertikalne koncentracije racionalna organizacija igra također veliku ulogu. Samo one fabrike, koje najracionalnije rade, mogu opstajati u sklopu ogromnoga trusta — ostale se napuštaju.

I u toj eri racionalizacije mnogi neracionalni industrijalac traži uzroke svoga neuspjeha i u — radničkoj zaštiti. On govori o »socijalno-političkoj inflaciji«, traži zaštitne carine i druge protekcije države, ali ne racionalizira svoga pothvata.

Kakav je dakle odnos između troškova produkcije i radničke zaštite. U širem smislu taj je odnos opće ekonomsko i socijalno pitanje. U užem smislu on je pitanje, koje zanima pojedini pothvat kao ekonomsko-tehničku jedinicu.

Naša je zadaća, da se bavimo tim odnosom u užem smislu, t. j. kao pitanjem pojedinoga pothvata.

Ali budući da je pojedini pothvat dio velikoga gospodarskog organizma — dio cjeline — vrijede i za njega zakoni te cjeline. Zato ćemo i morati neke događaje u pothvatima — njihova boljeg razumijevanja radi — da promatramo i s narodnogospodarskoga stajališta.

Svaki moderni pothvatnik nastoji, da što više smanji troškove produkcije. U njegovoj su službi i tehnika i psihologija, ekonomske nauke i prirodne znanosti; on poznaje Münsterberga, Taylora i Forda. Pokret točka, korak radnikov mora da bude produktivno upotrebljen. A to ne može da bude bez točne diobe troškova. Bez nje nema dobre kalkulacije.

Oni se sastoje iz troškova za materijal, iz direktnih plaća i općih fabričkih troškova.

Opći fabrički troškovi se dijele: na čiste fabričke troškove (indirektne plaće, plaće fabričkih činovnika, troškovi za električnu struju, za paru, za uzdržavanje mašina, za magacine, za pokuse, za socijalne izdatke (radničko osiguranje i t. d.) i t. d., na troškove kapitala (ukamaćenje kapitala, amortizacije i t. d.) te na upravne troškove (komercijalna isprava, organizacija kupnje, prodaje, porezi i t. d.) Svi se ti troškovi opet mogu da dijele na stalne i promjenljive.

Radi boljega razumijevanja rastumačit ćemo neke od tih troškova. Direktne plaće beru oni radnici, koji neposredno obrađuju neki predmet, indirektne pak oni radnici, koji rade u pothvatu, ali ne obrađuju direktno neki predmet produkcije.

Od općih troškova su osobito važni — u modernoj kapitalističkoj produkciji — troškovi kapitala, t. j. ukamaćenje stalnoga kapitala (Anlagekapital) i prometnoga kapitala (Betriebskapital), ako oni nijesu vlasništvo pothvata. (Tako se na pr. moraju računati kamate za dioničku glavnicu ili za privatni imutak pothvatnika.) Troškovi za amortizacije nijesu manje važni. Kod njih je glavno, da se ne smanji supstancija pothvata. — Baš se troškovi kapitala zanemaruju, premda oni često karakteriziraju pothvat. (O troškovima produkcije i t. d. vidi: Heidebrock: Industriebetriebslehre. Berlin, 1923. J. Springer.)

Na koje od ovih troškova djeluje radnička zaštita i kakvo je njezino djelovanje? S narodno-gospodarskog stajališta radnička zaštita djeluje na sve troškove s našega specijalnog stajališta, sa stajališta pojedinoga pothvata kao gospodarsko-tehničke jedinice, ona djeluje na plaće i na opće troškove. Na troškove za materijal (potrošnja materijala) djeluje, jer je utjecala na cijenu materijala; na direktne plaće i opće troškove djeluje pak specijalno (direktno ili indirektno), jer na njih utječe u tečaju produkcije.

Prije nego što se pozabavimo njezinim djelovanjem na te dvije vrste troškova (direktne plaće i opće troškove), nužno je da upoznamo razmjer pojedinih vrsta u ukupnim troškovima i razmjer među pojedinim vrstama općih troškova.

Ako uzmemo, jednostavnosti radi, da je materijal konstantna jedinica, onda je (po Heidebrocku) razmjer među općim troškovima i direktnim plaćama, u malome pothvatu, koji još radi na poluzanatskoj bazi, oko 1 : 1 do 1·5 : 1, u srednjemu pothvatu, koji radi na fabričkoj bazi (200—300 radnika), taj razmjer je prije rata bio 2 do 2·5. U velikim pothvatima, koji su moderno uređeni, mehanizirani, u kojima je provedena dioba rada, odnos među općim troškovima i direktnim plaćama jest oko 3 : 1 do 4 : 1. U prvome primjeru plaće čine oko 40% svih troškova produkcije, u zadnjemu oko 15%.

Digitized by Google

Premda su ti razmjeri relativni, ipak vidimo, da procenat troškova izdan za opće troškove raste s veličinom pothvata, a procenat izdan za plaće pada. (Razmjeri su zato relativni, jer ima velikih pothvata, u kojima su opći troškovi manji, a ima malih pothvata, u kojima su oni veći, i t. d.)

Razmjer među pojedinim općim troškovima nije nam još dobro poznat, jer mnogi pothvati ne uračunavaju dovoljno neke troškove, na pr. troškove kapitala.

Budući da nam nije poznat procenat troškova izdan za »socijalne izdatke«, za nas je samo važan još odnos među indirektnim plaćama i drugim općim troškovima.

U pothvatu, koji je radio god. 1920.—1921. s 310 radnika i malim mašinama, iznosili su troškovi za indirektne plaće oko 40% svih općih troškova, koji su opet bili za 40—60% veći od troškova za plaće. U pothvatu, koji je iste godine radio sa 170 radnika i velikim mašinama, iznosili su troškovi za indirektne plaće oko 31% svih općih troškova, koji opet bijahu za 250% veći od troškova za plaće.

I tu vidimo, da procenat troškova izdan za opće troškove raste s veličinom pothvata, dok procenat izdan za direktne plaće pada — i da procenat općih troškova, koji je izdan za druge troškove osim indirektnih plaća, raste s veličinom pothvata, a procenat troškova izdan za indirektne plaće pada.

Dalje vidimo, da u velikim pothvatima mašine zamjenjuju čovjeka, pa će i izdaci za radničku zaštitu (na pr. za osiguranje) biti manji u tim pothvatima nego u onima, gdje je snaga čovjeka glavni faktor. Ako na pr. pothvatnik plaća određeni procenat, koji je u razmjeru s plaćama, kao prinos za osiguranje, onda iznos prinosa pada i raste s iznosom plaća.

To je jedan od odnosa među radničkom zaštitom i troškovima produkcije, a po njemu vidimo, da s veličinom pothvata bivaju izdaci za radničko osiguranje manji. Ali radnička je zaštita mnogostruka; osiguranje je samo jedna njena grana. A sve uredbe, svi zakoni, koji zaštićuju radnika, djeluju direktno ili indirektno na troškove produkcije. Kakvo je to djelovanje, to je pitanje nesamo pojedinoga pothvata nego cijele privrede.

Što o tome djelovanju kaže Cornélissen (Théorie du Salaire et du Travail salarié. Paris, 1908. V. Giard & E. Brière)? On se bavi djelovanjem radničkoga zakonodavstva na plaće (dakle na dio troškova produkcije). Po njemu je glavni faktor, koji djeluje na poboljšanje plaća (i koji je po našemu zakonu o zaštiti radnika priznat) sindikat, radnička organizacija uopće.

Organizacija može da djeluje na cijenu rada tako, da djeluje na njegovu vrijednost produkcije (valeur de production) (koja odgovara troškovima uzdržavanja radnika — a ovi se mijenjaju prema socijalnome milieu) i na vrednost upotrebe rada (valeur d'usage) (a ta je za pothvatnika osobito važna). (Upravo te dvije vrijednosti i utječu na tržnu cijenu rada — na plaću.) Ona svojom tendencijom, da ustali i održi minimalne plaće, teži k cilju, da održi i povisi »standard of life« radnika i vrijednost produkcije njegova rada.

Na vrijednost upotrebe pak djeluje organizacija time, što umanjuje ponudu rada (organizacija ponude) i što obrazuje radnika, te tako povećava produktivnu vrijednost njegova rada.

Ostale uredbe radničkoga zakonodavstva Cornélissen promatra prilično pesimistički. — Ako radničko zakonodavstvo posreduje direktno kod uslova radnoga ugovora (radno vrijeme, ustanovljenje plaća i t. d.), opstoji tendencija, koja čuva i uniformizira uslove rada — a to znači učvršćenje već određenoga »standard of lifea« među radnicima određenoga kraja ili pojedine grane industrije. Legalna sankcija toga znači — s teoretskoga stajališta — isticanje neke određene vrijednosti produkcije rada, koja se smatra, da je norma, a na štetu utjecaja specijalne vrijednosti upotrebe, koja se mijenja.

Evo dva primjera, kako može da djeluje radničko zakonodavstvo na vrijednost upotrebe rada: žene, koje po zakonu ne smiju da rade u nekoj industriji, odu u drugu — većinom u najgori industrijalni sistem (u kućnu industriju) — i djeluju tako negativno na vrijednost upotrebe rada, dakle i na plaće. Osposobnice pozitivno djeluju na vrijednost upotrebe rada (i na plate), ali često i na štetu susjednih vrsta rada. Za svaki je slučaj djelovanje drugačije..... Osim toga se i izigravaju mnogi zakoni, a u tome izigravanju vrlo često radnik pomaže pothvatnika, jer ga na to sili materijalna nevolja.

Digitized by Google

Cornélissen priznaje, da legalno nadziranje zdravlja i sigurnosti radništva u nekim granama produkcije, radničko osiguranje i druge zaštitne uredbe imaju svrhu, da poboljšaju materijalno blagostanje radništva. Ali to uvijek ne znači, da one također zaštićuju plaće. Baš protivno! Opadanje opasnosti smrti i bolesti, te uvođenje mirovine imaju tendenciju da snize plaće.

To je pisano prije 20 godina, ali tendencija, da se snize plate radi radničkoga osiguranja i t. d. opstoji još i danas.....

Vratimo se sada pothvatu kao ekonomsko-tehničkoj jedinici. On kao takav treba da računa s platom kao gotovom činjenicom. Organizacija pothvata mora da što racionalnije upotrebi rad, čija je cijena u glavnome određena po općim ekonomsko-socijalnim faktorima. Organizacija treba da traži najzgodniju vrstu plaća, ali uvjeti su i opet zavisni o ekonomskome položaju uopće, a napose o razmjeru među snagom pothvatnika i radnika. A u tome ekonomskome položaju, u razmjeru snaga radničkih i pothvatničkih, sadržana je i radnička zaštita kao izvanjski faktor. Kao nutarnji faktor ona se javlja u tečaju produkcije pojedinoga pothvata — u troškovima proizvodnje. Tu ona djeluje, kako već i gore rekosmo, na opće troškove i na direktne plaće. — Ona na pr. djeluje na njih raznim odredbama o sigurnosti, o zaštiti zdravlja, o radnome vremenu, o osiguranju i t. d.

Mislim, da bi bilo skoro nemoguće, a možda i neplodno, raspravljati o svim tim dijelovima radničke zaštite. Zato ćemo kao primjer da uzmemo dva važna faktora: radno vrijeme i radničko osiguranje (o kome smo već i prije nešto govorili).

Otkada je obligatan radni dan od 8 sati ili otkada se bori, da bude obligatan, bilo je mnogo govora o njegovu djelovanju na produkciju. Zanimljiva su izvješća iz Amerike o djelovanju dužine radnoga dana uopće na produkciju za vrijeme rata. (Po »Enquete sur la Production«. Bureau international du Travail. Genève, 1925.) Na početku rata radilo se preko normale, jer se je mislilo, da će rat trajati kratko vrijeme i da se mora što više proizvoditi. Ali se brzo uvidjelo, da je rezultat rada malen; došlo je do krize rendementa rada. I ne savjetuju samo javne korporacije nego i mnogi pothvatnici privatni, da se opet normalno radi — i rezultat rada je bio produktivniji

Anketa o produkciji je dokazala, da djelovanje radnoga dana od 8 sati nije bilo onakvo, kako bi to protivnici htjeli da dokažu.

On je povoljno djelovao na tehnički napredak, tako da su sprave usavršivane a organizacija rada se poboljšala. Dioba rada je napredovala a i specijalizacija fabrikacije, te izbor radnika.

Njegovo je djelovanje povoljno i na zdravlje radnika, na njegov socijalni i familijarni život; ono je povoljno i za širenje radničke prosvjete i za pobijanje alkoholizma. Produktivna moć radnika je narasla, radnici postaju uredniji, njihov rad bolji...

Po P. Sargant Florencu, koji je proučio materijal engleske i američke vlade, gubitak na efektu rada iznosi kod radnoga dana od 8 sati u zadnjemu satu 10·9% normalnoga efekta, a kod radnoga dana od 10 sati 20·9%. — Rezultati takve vrste ne smiju biti primljeni s omalovažavanjem...

Interesantni su i rezultati Ankete o produkciji o vrstama industrijalnih operacija i dužini rada. Ako je pretežan faktor ljudske radne snage — a uloga mašine je podređena — povećanje rendementa po jedinici vremena postiže svoj maksimum pod utjecajem skraćenoga radnog dana. Povećanje rendementa je najmanje onda, kada je rad čisto mehaničan. (Povećanje nije nikakvo samo u posve izvanrednim slučajevima....)

Vidimo dakle, da u pothvatima, gdje rad čovjeka igra veću ulogu u troškovima produkcije, njegova produktivnost raste, ako je radno vreme kraće; a u pothvatima pak, koji su mehanizirani, da ne raste u toj mjeri. Ali i znamo, da je u njima rad čovjeka, čija se cijena odražava u direktnim i indirektnim plaćama, manje važan.

Budući da mašine igraju sve veću ulogu u mehaniziranim pothvatima, moderni će industrijalac nastojati, da ih što korisnije upotrebi. On će morati da računa, koliko koja mašina radi, jer kako ona po kapitalističkome principu predstavlja kapital, koji mora da bude što produktivniji — troškovi će kapitala da rastu, to više, što je cio fabrički aparat (ili samo pojedini dio njegov) manje uposlen. Ako na pr. koji odio ne radi, neproduktivne su nesamo mašine toga odjela nego i zgrade,

Digitized by Google

vodovod i t. d. Zato i jest za kalkulaciju u modernoj industriji vrlo važan stupanj zaposlenosti.

Da navedemo nekoliko primjera (po Heidebrocku).

Mašina, koja radi 7.200 sati na godinu (3 grupe po 8 sati na dan), proizvodi predmete, kod kojih iznosi procenat općih troškova — dodan izdatku za plaće 75% toga izdatka. Troškovi su ovi:

za motornu snagu	0·165 M
za potrošak alata i t. d.	0·111 M
za amortizacije	0·250 M
	0·526 M
+ plaća po komadu	0·770 M
Ukupno	1.226 M po komadu

Ako ta mašina radi samo 3.600 sati, troškovi su ovi:

za motornu snagu	0·165 M
za potrošak alata i t. d.	0·111 M
za amortizacije	0·500 M
	0·776 M
+ plaća po komadu	0·700 M
Ukupno	1.476 M po komadu

Procenat općih troškova iznosi sada 110% direktnih plaća, a radi li mašina samo 1.440 sati, on iznosi 217%.

Heidebrock nam te primjere navodi, da nam pokaže važnost gospodarskoga efekta neke mašine. Kada se kalkulira, mora se u račun uzeti, koliko koja mašina treba električne struje, kolika je njezina cijena, koliki je njen kapacitet — koliko se može da upotrebi taj kapacitet. Može se dogoditi, da je za neki fabrički odjel jevtinija manje moderna mašina, koja treba više ljudske radne snage nego modernija mašina. Ali uopće vrijedi pravilo, da mehanizirane fabrike moraju najviše da paze na stupanj zaposlenosti. Njegova uloga raste s mehanizacijom.

Industrijalac treba da što produktivnije upotrebi cio fabrički aparat, dok on radi. A to može, kako i Heidebrock kaže, ako upotrebi onaj sistem plaća, koji najviše hrabri samostalni rad — a to je pensum-sistem. »Visoke plaće, koje su upotrebljene na pravom mjestu, donose baš male troškove produkcije«. Anketa o produkciji nam kaže, da je jedan od efekata radnoga dana od 8 sati bio i taj, što se je vrlo često proširio sistem plaćanja po rendementu (plaće po komadu, nagrade i t. d.). Otpor radnika protiv toga sistema plaćanja bivao je sve manji (ili nestao) u razmjeru, u kojemu se jačala radnička organizacija i narastao broj kolektivnih ugovora. (Samo u specijalnim slučajevima otpor je jači, ali tu je uzrok tehničke ili profesionalne prirode.)

Kako vidimo, sloboda organizacije, koja jača radničku svijest i otpor radničke klase, može da bude korisna i za industrijalca.

Budući da se plaćanje po rendementu ne može da provodi kod indirektnih vrsta rada, zadaća je dobre organizacije, da i taj rad što produktivnije upotrebi. Ali i kod tih vrsta rada radnik će bolje da radi, ako je materijalno osiguran; njegov će rad biti svijesniji nego rad fizički i moralno iscrpljenoga bića.

Materijalnoj obezbijeđenosti radničke klase uopće doprinosi mnogo i radničko osiguranje. Ono osigurava radnika i njegovu familiju, ono povoljno djeluje na njegovu moralnu i fizičku snagu. Svojim kurativnim uredbama radničko osiguranje vraća produktivnost bolesniku, svojim preventivnim uredbama (na pr. zaštita trudnih žena, dojenčadi i t. d.) ono jača radničke generacije. Invalidskim i drugim mirovinama ili osiguranjem protiv nezaposlenosti ono materijalno zaštićuje radnika, koji više nije sposoban za rad ili koji rada ne može da dobije. Kako sve to ne bi dobro djelovalo na produktivnu snagu radnika!

Dobar je dokaz, da je radničko osiguranje korisno za pothvatnika i to, što često baš pothvatnici osnivaju bolnice i druge socijalne institucije. To su na pr. činili i pothvatnici u trećoj četvrti 19. stoljeća. Tako im je sigurna »stalna radna snaga, zdrava i vjerna«.

Digitized by Google

Bez radničkoga osiguranja i nema produktivne snage radničke klase. U prvoj polovini 19. stoljeća država radi svojih »liberalnih principa« nije htjela da se brine za politički slobodno ali ekonomski zarobljeno radništvo — a rezultat je bio, da je zdravlje cijele zajednice došlo u opasnost. A bez zdravlja nema produktivne snage. (O historiji r. o. v. Les problèmes généreaux de l'Assurance sociale. B. I. T. Genève, 1925.)

Jesu li troškovi toga osiguranja, koje kako vidimo produktivno djeluju na rad, tako važni za pothvatnika? Već prije rekosmo, da s mehanizacijom pothvata bivaju razmjerno manji troškovi za radničku zaštitu (dakle i za radničko osiguranje), premda se oni nalaze među općim troškovima, koji rastu u razmjeru, u kojem se pothvat mehanizira. Kako to plaće (direktne i indirektne) igraju sve manju ulogu u troškovima produkcije onog pothvata, koji se sve više mehanizira — a prinosi za rad. osiguranje rastu i padaju u razmjeru s plaćama — njihova se važnost među općim troškovima umanjuje. Toj konstataciji od prije treba dà dodemo, da baš radi toga odnosa među visinom plaća i prinosa za radničko osiguranje pothvatnik ima zadovoljštinu, da plaća veći prinos za onoga radnika, koji je produktivniji. (U Engleskoj taj razmjer ne opstoji.) Produktivnost pak radnika djeluje pozitivno na troškove kapitala te i na taj način opstoji odnos među troškovima kapitala i troškovima za radničko osiguranje.

Rastu li troškovi za radničko osiguranje (radi produktivnijega rada — većih plaća) — umanjuju se troškovi kapitala (radi produktivnije upotrebe mašina i t. d.).

Vidjeli smo, da radnička zaštita djeluje pozitivno na troškove produkcije, ako je pothvat racionaliziran — a znamo, da pothvatnici navaljuju na nju. Zašto ne racionaliziraju svoje pothvate? Nemaju kapitala, da nabave mašine? To nije krivnja radničke zaštite. Ako na pr. industrijalci velikoga dijela Evrope nemaju kapitala — to je posljedica velikoga rata.

Ali pothvatnik i racionalizira samo onda — kada mora. On ne racionalizira racionnalizacije radi nego dobitka radi! François Simiand (Le salaire des ouvriers des mines de charbon en France. E. Cornély & Cie. Paris, 1907) konstatira već prije 20 godina, da pothvatnici uvode mašine, t. j. zamjenjuju rad čovjeka s mašinskim radom, kada cijene padaju, a nemoguće im je da snize cijene rada ljudskoga (ili da povise korist toga rada) u istome razmjeru, u kojemu padaju prodajne cijene. Kada pak cijene rastu, više raste uloga rada ljudskoga nego uloga mašinizma — ili najmanje uloga mašinizma ne naraste toliko — koliko rad čovjeka...

Amerikanci imaju kapitala pa ipak ne racionaliziraju dovoljno. Anketa, što su je priredile amerikanske tvornice mašina, pokazala je, da su gubici (u procentima od teoretskoga optimuma):
na pr. u inndustriji odijela 75 radi loše uprave,

16 radi neracionalne upotrebe rada,
9 radi konjunkture (moda i t. d.)

Ti su brojevi u industriji metala: 81, 9, 10; u industriji cipela: 73, 11, 16; u štamparskoj industriji: 63, 28, 9.

Poprečni je gubitak u industriji odijela 63·78, a najbolje je rješenje 26·73; u industriji metala 28·66 i 6; u industriji cipela 40·83 i 12·50; u štamparijama 57·61 i 30·50.

Premda ova statistika ne mora da bude najtočnija, jer je teško bilo računati bez pogrješaka i jer industrije mašina imaju interesa, da što više mehaniziraju sve industrije, ipak se rezultati mogu smatrati ispravnima, budući da je proučeni materijal velik, a i u upitnim arcima se pazilo na potankosti.

Što nam dakle kažu ti rezultati? Komercijalna i industrijalna organizacija pothvata nije još dobra; radna snaga je razmjerno dobro upotrebljena (jer su na pr. štrajkovi i pasivne rezistencije uračunane u neracionalnu upotrebu rada). Amerika može da proizvodi skoro dvaput toliko cipela, koliko to sada čini; tipiziranje nije dosta provedeno; spekulacija kod kupovanja sirovina je velika; u industriji cipela se gubi često 35% radnoga vremena radi čekanja na materijal.

Da nije možda i radnička zaštita jedan od uzroka tih gubitaka? — Narodno gospodarstvo u Americi gubi ½ milijarde dolara radi tuberkuloze; jednu milijardu radi nezgoda u fabrikama! »

Digitized by Google

Ako zato ispitna komisija ankete, koju nnijesu priredili radnici nego pothvatnici, zahtijeva, da se prošire sve uredbe za zaštitu industrijalne higije ne, to je onda sigurno u interesu pothvatnika.

Racionalizacija industrije jedna je od posljedica modernoga kapitalizma. Tko hoće da napreduje, mora se njoj pokoriti. A ako je to grijeh, što radnička zaštita sili pothvatnika, da bude racionalan — onda je to častan grijeh — —!

Dr. *Božidar Adžija:*

Nekoliko poglavlja iz socijalne politike.

I. Uvod.

August Strindberg u svojim »Švicarskim novelama« stavlja u usta dvama ruskim revolucijonarcima, od kojih jedan — Ivan — nije ustrajao u svom revolucijonarnom osvjedočenju, ovaj dijalog:

»Umoran sam. Ah, kako sam umoran! Vrlo sam nesretan!«

»Vjerujem ti, Ivane; vrlo si nesretan, jer si izgubio nadu u budućnost.«

»Da, beznadno je to!«

»Nije to beznadno zato jer si ti izgubio nadu. Da se današnja umjetna zgrada izgradi potrebovali su dosada dvije tisuće godina; a mi ju za dvadeset i pet godina ne možemo srušiti i još k tome izgraditi novu. — Mojsije je vodio narod izraelski tako dugo kroz pustinju dok su mu svi starci umrli i on je za to vrijeme odgojio novu generaciju, kojoj je bilo suđeno, da vidi Kanaan. Neka naše kosti istrunu u pijesku pustinje, to je naša sudbina, ali zato radimo za one, koji dolaze iza nas, i to je sve, što možemo da učinimo.«

Ove riječi velikog pisca treba da dobro upamte svi oni, koji misle, da je politika »sve ili ništa« jedini ispravni put, koji vodi do preobražaja današnjeg društvenog poretka u novo društvo socijalne pravednosti i jednakosti, jer oni su, u svojoj velikoj većini, vjerujući u tu politiku, koja se na svakom koraku sukobljuje sa željeznim zakonima stvarnog života i društvenog razvoja, na najboljem putu, da — poput Strindbergovog Ivana — padnu u očajanje i izgube svaku nadu u bolju budućnost, što za samu borbu za novo društvo znači ogromni gubitak. A radnička klasa, koja je nosioc te borbe, teško će osjetiti taj gubitak.

Stoga svi oni, koji se iskreno i smišljeno bore za novo društvo treba da uvide, da ta borba znači dugi niz planski izradjenih osvajanja pozicija u današnjem društvu, koje za radničku klasu nalaze svoj smisao i značenje u poboljšanju njezinog ekonomskog, socijalnog, političkog i kulturnog položaja, a time i u podizanju njezine borbene snage.

Na tom je putu s o c i j a l n a p o l i t i k a jako i odlučno sredstvo. Ne politika dobrog srca, osjećaja, filantropije ili čak politika samo nekih slobodoumnih kulturnih nazora, što sve ima za cilj osladiti gorak današnji položaj slabih i ugnjetavanih, v e ć s o c i j a l n a p o l i t i k a, k o j a p r o r a č u n a t o s p r e m a t e r e n k o n a č n o j b o r b i z a v e l i k i c i l j p o t p u n o g p r e o b r a ž a j a d a n a š n j e g d r u š t v e n o g p o r e t k a.

Odmah se mora naglasiti, da socijalna politika sama za sebe nije sredstvo ni put, kojim će iz našeg društva nestati svako zlo i kojim će se naše društvo preporoditi u jedno idealno stanje moralne, ekonomske, političke i socijalne pravde i jednakosti. Socijalna je politika tek jedno sredstvo, uz mnoga ostala koja, prije potpunog preobražaja društvene strukture, a da taj preobražaj ubrza i olakša, može ublažiti mnogo današnje ekonomsko, socijalno pa i biološko zlo. Socijalna je politika jedno od najsposobnijih sredstava u postizavanju te svrhe, stoga joj svaka država ima dati prvo mjesto kao najčvršćem temelju i najboljoj osnovici za riješavanje problema i unutarnje i spoljne državne politike.

Mnogo je zala u ljudskom društvu; njih ukloniti ili bar ograničiti, smanjiti njihov broj, ublažiti njihove posljedice — to je davna ljudska težnja, koja u pri-

Digitized by Google

jašnjim vremenima, pojavljujući se u romantičkim utopijama ili najviše u filantropiji, nije imala mnogo uspjeha. Danas je ta težnja razvojem ljudskog uma i ojačanjem društvenih klasa, dosada socijalno potištenih, dobila realnije i konkretnije forme. Jedna od takovih — i to baš kao plod ljudskog uma i snage moderne radničke klase — jest socijalna politika. Njezin je cilj, da spriječi nastajanje duševno, moralno, materijalno i fizički degeneriranih pojedinaca, a ukoliko takvi postoje, da im pruži pomoć i zaštitu. K tomu njezinu cilju služe sve pozitivne tekovine moderne socijalne politike (uporedo s velikim napretkom zdravstva) za ublaženje besposlice, nezgode i bolesti, osiguranje za slučaj bolesti, invalidnosti i starosti, za skraćenje radnog vremena, za smanjenje ženskog i za ukinuće dječjeg rada, za besplatno školovanje siromašnih slojeva, za besplatno liječenje i davanje pravnih savjeta, za povišenje nadnica i plaća, za kolektivizaciju gospodarskog života, za socijalizaciju, za uvedenje progresivnog oporezovanja dohotka, imovine, baštine i t. d. Istom cilju služi borba protiv alkoholizma, prostitucije i veneričkih bolesti, i t. d.

II. Socijalno pitanje i socijalizam.

Već davno pred svjetskim ratom, otkada su se iz temelja promijenili društveni ekonomski, politički i kulturni odnosi, a posebice nakon velikog svjetskog rata, postoji u današnjem društvu mnoštvo problema i pitanja, koje društvo, ako hoće da poradi na svom ozdravljenju, napretku i sreći svojih budućih generacija, mora da ih neminovno uzme u pretres i riješavanje.

Uporedo sa novim sistemom produkcije, novom kulturom i civilizacijom, upoznalo se je društvo i sa degeneracijom, duševnom i tjelesnom, sa prostitucijom, s alkoholizmom, sa samoubijstvima, sa raznim zločinstvima, sa padanjem narodnog zdravlja, i t. g. Sva ova pitanja svi ovi problemi, koji kao mora leže na društvenom organizmu, nijesu pojedinačne, već su oni pojave »en masse«, skupne pojave, zato ih i zovemo s o c i j a l n i m p i t a n j i m a. Za obilježje socijalnog pitanja mora pristupiti još jedan drugi vrlo važni momenat, t. j. da u cijeloj društvenoj organizaciji postoji toliko socijalne svijesti, da si ona postavi za zadaću ta pitanja riješiti.

Kao što medju svim društvenim pojavama, tako i medju pojedinim socijalnim pitanjima postoji neka uzajamna, unutarnja veza. Jedno je s drugim usko povezano: prostitucija je prouzrokovana moralnom i materijalnom bijedom, nedostatkom stanova, zločinstvo je usko spojeno sa alkoholizmom i t. d.; — to je lanac sa dugim nizom članaka; to je lanac koji nam predstavlja fizičku, materijalnu i moralnu bijedu današnjeg društva.

Prama samoj naravi pojedinih socijalnih pitanja vidimo, da se ona ne tiču samo jednog jedinog društvenog sloja ili klase. Ona se tiču svih društvenih slojeva i svih klasa. Kao crne aveti vucare se po gradskim ulicama milijoni zanemarenih, zaboravljenih, siromašnih, tjelesno i duševno degeneriranih, zločinaca, i njihova ukupna slika najstroži su državni odvjetnik, koji podiže najtežu optužnicu protiv današnjeg društvenog poretka.

Ali i pored toga, da skup socijalnih pitanja zasjeca u moralni i materijalni život svih društvenih slojeva ipak danas — i to potpuno pojmljivo — pod socijalnim pitanjem razumijevamo socijalno pitanje kao radničko pitanje. Socijalno je pitanje i historijski i faktički usko vezano sa radničkim masama, uzimljući radništvo u najširem smislu (duševno i manuelno radništvo).

Danas govoreći o »socijalnom pitanju« mislimo na materijalnu, moralnu i fizičku bijedu proletarijata i njegovo nastojanje u borbi, da se te bijede oslobodi.

Dok radništvo nije istupilo na pozornnicu društvenog života kao posebna društvena klasa, nije niti postojalo socijalno-oslobodilačkog rada i borbe za radništvo. Taj se socijalno-oslobodilački rad i borba tiče drugih staleža i klasa. U feudalno doba ide on za oslobodjenjem buržoazije protiv feudalne aristokracije i visokog klera. Do otvorene borbe tih staleža dolazi u velikoj francuskoj revoluciji, iz koje izlazi kao pobjednica oslobodjena buržoazija (gradjanski stalež). Pojedinci, koji su već i prije francuske revolucije obraćali svoju pažnju i brigu radništvu, sa izljevima svog filantropskog nastrojenja, nisu za oslobodilačku borbu radništva imali gotovo nikakovog značenja. (Tako na pr. već u XVII. stoljeću u Francuskoj Jean Meslier, a u Engleskoj John Bellers upozoravaju na bijedu i patnje radništva. Još markantnije ističe tu bijedu i traži radikalnog lijeka za nju jedan od preteča

Digitized by Google

modernog socijalizma, Francuz Saint-Simon. Za istim ciljem ide i francuski revolucijonarac Babeuf još god. 1795.) Tekar u prvoj polovici XIX. stoljeća, iza kako para i elektricitet udaraju temelje novome sistemu proizvodnje — kapitalističkom sistemu —, stupa i radništvo na arenu borbe za bolji i dostojniji život. U toku tog stoljeća budi se radnička klasna svijest, ono se organizira kao posebna klasa i kao takova bori se za svoje oslobodjenje iz jarma ekonomskog izrabljivanja, iz ropstva političke odvisnosti i iz, socijalnim prilikama prouzročene, nemogućnosti moralnog i intelektualnog razvoja.

Socijalno pitanje u današnjem svom obliku i opsegu znak je teško bolesnog društvenog organizma, koji sve više trune i gnjije. U koliko se je ta bolest pred svjetskim ratom nalazila u kroničnom stadiju, rat i ratne posljedice dovele su tu bolest u akutno stanje. Glavni uzročnici te teške bolesti jesu ekonomski odnosi u društvu, koji su ujedno i glavni razlozi velike svjetske krvave tragedije. Tik pred ovim strašnim krvoprolićem moć i vlast kapitala nalazila se je na vrhuncu, svijetom je zavladala mahnita i zvjerska grabežljivost, požuda za profitom i bogaćenjem; ta se grabežljivost ne žaca nikakovih sredstava u postizavanju svojih ciljeva; ona se ne srami i njoj nije oduran nijedan zločin, koji ona, služeći svom bogu mamonu, počinja; ona ne čuje jauk i stenjanje umirajućih, ne čuje prokletstva udovica i bogalja, ni plača nevine siročadi. Kapitalistički moloh, koji se radja u znoju, krvi, gladi i bijedi milijuna radnih ruku i glava, koji raste i jača na grobu milijuna egzistencija, koje padoše u najamno ropstvo, taj neprijatelj svakog napretka i kulture, koji se cinički smije svim zakonima čovječanstva, on je jedini krivac rata. Kao takav on je — kako gore rekosmo — doveo i današnje socijalno pitanje u akutni stadij i stavio ga pred neminovni imperativ njegovog brzog riješenja.

A tko će da riješi socijalno pitanje? Osamnajsto je stoljeće mislilo, da je lijek i socijalnim nedaćama našlo u l i b e r a l i z m u, u njegovim političkim i ekonomskim principima, u praksi i teoriji. Liberalizam uči, da je napredak i društvena harmonija uvjetovana radom pojedinca, čijemu radu smjer i poticaj daje lični profit. Rad i nastojanje pojedinaca koriste tobože cjelokupnosti. Liberalizam je proti uplitanja kolektivnih zajednica u rad društva, pogotovo je proti uplitanja u ekonomski život, već hoće da država bude pukim policajnim i vojničkim organom, koji ima da štiti pojedinca u njegovom »svetom privatnom pravu«. Liberalizam, dosljedan svome geslu »laissez faire, laissez passer«, prepušta svakom individuu i na svakom polju slobodne ruke i podiže do svetinje princip individualne slobode, a da pri tom ne pomišlja, da je »sloboda« pojam relativan, pogotovu u današnjem kapitalističkom društvu, u kojem je ona privilegij bogatih i jakih. »Sloboda« liberalističkog poretka dovela je u privilegisani ekonomski, kulturni, politički i socijalni položaj mali broj neradećih i sebičnih pojedinaca na uštrb ogromne većine. Slobodna konkurencija dovela je do anarhije u kapitalističkom režimu. Princip »laissez faire, laissez passer«, koji individuu ostavlja slobodan put njegova razvoja — u koliko je uopće bio iskreno i pošteno zamišljen — promašio je svoj cilj. U društvenom se životu još nije obistinila Darwinova teorija o prirodnom izboru (selekcija), jer razvoj pojedinca ne odredjuje njegova sposobnost, već stjecaj slučaja, te nasljedje, rod, imetak, i t. d.

Liberalizam sa svojom »ekonomskom i kulturnom slobodom« pokazao se je nesposobnim da iz materijalne i moralne bijede izvede čovjeka, koji je tražio pravo na rad. Sudbinu i život ljudskog roda ne smije se dakle prepustiti tom liberalističkom poretku, u kojemu je proizvodnja ekonomskih dobara, koji imaju da služe udovoljavanju potreba cijeloga društva, prepuštena pojedincima, koji nemaju i neće da imaju nikakovog pregleda o potrebama čitavog društva; poretku u kojem uslijed pomanjkanja kolektivne organizacije proizvodnje vlada privredna anarhija; i napokon poretku, u kojemu profitarstvo nekolicine privatnika dovadja do najbrutalnijeg izrabljivanja širokih radničkih masa.

Taj se poredak mora dokinuti i društvo izgraditi na novim temeljima. Prva potreba, koja se u tom smjeru nameće, j e s t n o v o o r g a n i z i r a n j e r a d a, k o j e ć e s v a k o m č o v j e k u d a t i p r a v o na r a d. Privatna svojina proizvodnih sredstava mora preći u ruke cijeloga društva. Kad proizvodna sredstva budu u rukama cijeloga društva i kad proizvodnja bude organizirana prema stvarnim potrebama svih konzumenata, i kad svi ljudi budu imali pravo i dužnost da rade, izrabljivanje većine po manjini bit će nemoguće, svi će ljudi na temelju prirodnih

Digitized by Google

prava, svojim ljudskim dostojanstvom, medjusobno biti jednaki. To hoće socijalizam.

Socijalizam hoće novi društveni poredak, u kojem će svi ljudi na temelju prava na rad uživati blagostanje i ekonomsku jednakopravnost, na temelju prirodnih prava političku jednakopravnost a na temelju za sve jednakog, skraćenog vremena rada kulturnu i prosvjetnu jednakopravnost. Već prvi socijalistički mislioci, socijalistički utopisti, izgradjuju opširni, detaljni plan novog društvenog poretka, kritizirajući zla i korove liberalističkog društva. To su: Bazard, Pecqueur, Fourier, Cabet, Owen, Thompson i mnogi drugi.

Makar medju socijalistima — utopistima ima ih nekoliko, koji su ujedno i veliki praktičari (na pr. Owen, ukoliko je on bio idealista i sanjario o asocijaciji svih klasa i svih naroda, on je s druge strane bio i veliki praktičar; on ie u svojim vlastitim tvornicama provadjao ideje socijalizma, a ujedno je on otac najvažnijeg socijalističko-ekonomskog pokreta — kooperativnog), to su oni ipak u glavnom samo sanjari i fantasti i njihova se je nauka prilično malo približavala potrebama realnog života, zato je ona i ostala nepoznata širokim masama. Tekar je zasluga Karla Marksa, da je on znao realne, dnevne potrebe proletarijata spojiti sa socijalizmom, kao naukom. I utopijskim socijalistima ležalo je na srcu blagostanje i poboljšanje položaja radničkih masa, ali tekar Marks identificira borbu za socijalističke ideale sa borbom proletarijata za poboljšanje svog položaja.

Iz svega rečenog vidimo, da socijalizam, vršeći svoju veliku zadaću — rješavajući socijalno pitanje — u prvom redu hoće da oslobodi radništvo iz ropstva, ekonomskog, političkog i kulturnog. Ali kao što i socijalno pitanje prelazi danas svoje uže granice i sferu života manuelnog radnika, već svojom širinom i dubinom obuhvaća sve šire krugove, tako i socijalizam, preko borbe za materijalno i moralno oslobodjenje radničke klase, vodi k oslobodjenju čitavog čovječanstva iz sputanosti današnjeg društvenog poretka, koji više ne odgovara potrebama današnjice. U tom smislu govori i socijalistički erfurtski program: »..... socijalni pokret ne znači oslobodjenje samo proletarijata, već i cjelokupnog ljudskog roda, koji u današnjim odnosima trpi«. Veliki francuski socijalista i političar Jaurès god. 1906. na kongresu u Limoges kaže: »socijalizam nema u vidu oslobodjenje samo radnika, već čovjeka uopće«.

Socijalizam gradi svoju veličanstvenu zgradu na prirodnim ljudskim pravima: jednakopravnosti političkoj, kulturnoj i ekonomskoj. Demokracija za vrijeme velike francuske revolucije dala je čovječanstvu ljudska prava, koja pružaju samostalnost i ravnopravnost političku, dok je nasuprot ostavila netaknut sistem neograničene, slobodne privatne svojine. Socijalizam pako hoće politička prava da nadopuni ekonomskim i socijalnim pravima, političku sa socijalnom i ekonomskom demokracijom; on hoće da svakome pruži jednaku mogućnost ekonomskog razvoja. Ostvarenjem ekonomske i socijalne ravnopravnosti, uz ravnopravnost političku, riješit će se i socijalno pitanje. To je historijski i filozofski smisao socijalizma.

Socijalizam, jedan od bezbroj dijelova humanističke filozofije, nije više samo teorija, već je i život. Neka se on pojavljuje danas u »zapadnoj« ili »istočnoj« formi, on u svom razvoju znade da odstranjuje svoje nedostatke vremena i prostora, koje je njegova početna nauka imala u odnosu prama današnjim prilikama. Današnji socijalizam — nazovimo ga realistički socijalizam — upoznavši psihologiju čovjeka, računa sve više sa stvarnošću. On računa sa stvarnim čovjekom, koji nije više »junak dana« iz dobe seobe naroda, nego je obično stvorenje, koje traži više sreće i koje k toj sreći treba više zemaljskih dobara. Potpuna i neograničena socijalna pravednost — dobro i ispravno shvaćena —, to je sadržina socijalnog pitanja, a to je ujedno skupno ime za sve ono, za čim ide i teži socijalizam.

Mnogi će primjetiti, da ovo poglavlje ne spada u okvir ovih socijalno-političkih poglavlja. Medjutim njime smo htjeli postići to, da što jače iskoči razlika izmedju konačnog cilja socijalnih borba i pokreta i onoga, što je već danas potrebno izvojštiti na socijalno-političkom polju kao nužnu pripremu za konačni cilj.

*

Digitized by Google

III. Socijalna politika.

Tačno je i ispravno stanovište, da se pojam socijalne politike ne može i ne smije tako usko shvatiti kao da je socijalna politika samo politika u korist radničke klase. Socijalna politika nije samo radničko zakonodavstvo; socijalno-političkih elemenata mora biti i u poreznoj, stambenoj i školskoj politici, u ženitbenom i nasljednom pravu, i t. d.; jednom riječi u čitavoj ekonomskoj i kulturnoj politici. Tako ju uzevši socijalna je politika u glavnom preventivna činost, koja svojom djelatnošću mora biti prisutna svagdje ondje, gdje današnje društveno uredjenje štetno djeluje na interese zajednice, bili ti interesi materijalne, moralne, zdravstvene ili kulturne naravi.

Medjutim i pored tog širokog pojma i značenja socijalne politike, mi ćemo se u ovim poglavljima ograničiti u glavnom na socijalnu politiku u užem smislu njezinog pojma shvaćajući ju kao politiku, koju njezini nosioci (država, oblasti, općine, radničke organizacije) razvijaju u cilju pridizanja ekonomskog, socijalnog i zdravstvenog položaja radničke klase, koja je pod pritiskom današnjeg društvenog uredjenja osjetljivo oštećena u tom svom položaju, a ne zaboravljajući kod toga, da plodovi takove socijalne politike ne donose korist samo radničkoj klasi, već istodobno čitavoj društvenoj zajednici, a u prvom redu državi.

U ovom užem smislu smatramo zadaćom socijalne politike, da ona svojim mjerama odstranjuje ili bar ublažuje sve one nepodobštine (osobito ekonomske i socijalne), koje se u današnjem društvenom uredjenju u masi pojavljuju na štetu radništva kao jedne društvene klase. I baš u tome što je oštrica socijalne politike uperena protiv štetnih pojava u masi leži razlika izmedju socijalne politike i t. zv. socijalne skrbi, koja svoju brigu posvećuje pojedincima, a ne masama ublažujući njihov teški ekonomski, socijalni ili zdravstveni položaj u toliko ukoliko je za danih prilika i u današnjem poretku moguće. Prama tome je djelatnost socijalne skrbi više represivne naravi (na pr. činost raznih, javnih ili privatnnih, karitativnih udruženja). Razumije se, da je ova razlika više teorijskog, nego praktičnog značenja.

Iz ovog i ovakovog pojma socijalne politike proizlazi, da je njezin objekt radnička klasa, čiji opći položaj nije i ne smije biti indiferentan za položaj i razvoj društvene zajednice. Subjekt je ove i ovakove socijalne politike u prvom redu država, koja u svojim rukama posjeduje sva sredstva prinudne moći (zakonodavnu i izvršnu vlast). Osim države mogu subjektom ili nosiocom socijalne politike biti oblasti i općine, koje takodjer posjeduju, djelomičnu ili potpunu, direktnu ili prenesenu, prinudnu moć. Nadalje mogu biti subjektom i staleške korporacije kao n. pr. radničke komore, i konačno kao nosioc socijalne politike mogu aktivno da djeluju i radničke sindikalne organizacije, jer i one, makar se ravnaju isključivo klasnim interesima onih, koje zastupaju, svojim radom praktično dovode do socijalno-političkih rezultata.

I tako smo za naš nazočni predmet sužili pojam socijalne politike na skup onih mjera, koje pojedini nosioci (subjekti) socijalne politike poduzimlju za zaštitu radničke klase i njezine radne snage, i to preventivno ili represivno. Taj se skup mjera u glavnom naziva socijalno ili radničko zakonodavstvo.

Općenito se socijalno zakonodavstvo (sc. radničko) dijeli u dvije velike grupe: a) radničko zaštitno zakonodavstvo i b) radničko osiguranje. Cilj i zadaća prvoga jest, da ekonomski slabije narodne slojeve, koji su primorani da svoju radnu snagu prodavaju na tržištu rada po principima slobodnog ugovora, štite pred zlim posljedicama te ugovorne »slobode«; dok je nasuprot radničkom osiguranju zadaća, da radnim slojevima obezbijedi egzistenciju u doba, kad oni — bez svoje krivnje (radi bolesti, nezgode, invaliditeta, starosti i besposlice) — dodju u nemogućnost da zaradjuju.

Svaka grana ovog socijalnog zakonodavstva znači zasijecanje javne (državne) vlasti u slobodu i slobodni razvoj privrednog života. Tim se zakonodavstvom sve više ruši i dokida liberalistički princip, na kojem se, nakon pobjede liberalističke nauke u 18. stoljeću, osnivao čitav ekonomski život, i na kojem je bio izgradjen čitav onaj sistem »slobode« u svakom pogledu i u svakom smjeru. »Sloboda ugo-

Digitized by Google

vora« bio je temeljni kamen, na kojem je bio sazidan odnos izmedju rada i kapitala. Socijalno zakonodavstvo izgradjuje na potpuno novim temeljima radni odnos, ono izmedju rada i kapitala dovodi posrednika (t. j. javnu vlast), koja iz viših interesa, iz interesa čitave društvene zajednice, ne može ekonomski slabije (a takovi oni postadoše baš razvojem i napretkom produkcijone tehnike!) prepustiti »slobodi ugovaranja«, jer je ta »sloboda« postala odviše relativan pojam; o n a j e p o s t a l a p r i v i l e g i j e k o n o m s k i j a č i h.

Ovog sadanjeg posrednika izmedju rada i kapitala (t. j. državu), moramo razlikovati od posrednika, kakvim je država bila u srednjem vijeku, pak sve do 18. stoljeća. I u merkantilističko doba zasijeca država u privredni život svojih državljana, ali svrha tog zasijecanja bila je zaštita pred konkurencijom stranih država, a motivi su bili često fiskalne naravi, dakle sa stajališta države čisto egoistični. Nasuprot današnje zasijecanje države u privredni život njenih državljana u formi socijalnih zaštitnih i osiguratelinih zakona nije ništa drugo, već jedna funkcija više u porastu njezinih kulturnih i ekonomskih zadataka, a glavni razlog toga leži naravno u porastu snage (političke i kulturne) onih, u interesu kojih se socijalni zakoni donose. Pa to je i pojmljivo: tko pomoći i zaštite treba, taj valja da si je izvojšti, pa makar katkada i najradikalnijim sredstvima. Polazeći sa ovog stajališta, dolazimo do tvrdnje, da je socijalno zakonodavstvo gotovo u svakoj državi mjerilo organizovane snage radničke klase. Ali iz ove tvrdnje ne smijemo povlačiti zaključak, da je socijalno zakonodavstvo samo u interesu radničke klase, a još manje da je ono na štetu ekonomskog života ili ostalih društvenih klasa, ili čak same države. Nasuprot, njime država doprinosi u prvom redu svojoj nutarnjoj socijalnoj i političkoj konsolidaciji i smirenju, a time jača i svoju poziciju u medjunarodnom odnosu. Osim toga socijalno zakonodavstvo, kojemu je svrha, da ekonomski, kulturno i etički pridigne radnika, potpomaže u velike privredni život, jer radnik — ekonomski obezbjedjeniji, a kulturno i moralno jači — ujedno je produktivniji i za rad sposobniji.

Socijalno zakonodavstvo, posebice nekoje njegove grane, starijeg su već datuma. Osobito nakon velike francuske revolucije nalazimo u nekojim državama zakonskih ustanova, koje reguliraju noćni rad žena i djece, normiraju dužnost odštete za one poslodavce, u čijim se radnjama dogode poslovne nezgode i smrtni slučajevi, uvode dužnost poslodavaca oko sbrinjavanja njihovih bolesnih radnika. Pod imenom »tvorničkog zakonodavstva« uvodi Engleska, koja se prva počinje industrijalizirati, a iza nje i moge druge države, zakone, koji — uočimo li ondašnje prilike, te apsolutističke i reakcijonarne režime — znače ipak veliki napredak prema dotadanjem stanju u socijalnom pogledu, a ujedno znače i temelj, na kojem se dalje razvijala današnja socijalna politika. Već onda, pred svjetski rat, prelazi socijalno zakonodavstvo nacionalne i državne granice, i socijalna se pitanja počinju rješavati na medjunarodnoj bazi. U dobro shvaćenom vlastitom interesu, a poglavito ekonomskom, same države postaju jednim od glavnih propagatora medjunarodnog socijalnog zakonodavstva.

Veliki svjetski rat ne samo da nije u nikojem pogledu ublažio a još manje odstranio socijalne protimbe, već ih je još više zaoštrio, izazvavši time veliki broj novih, akutnih socijalnih problema, koje ima socijalna politika — i ako ne potpuno da riješi — a to bar da umanji njihove zle i štetne posljedice.

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Socijalno osiguranje u Luksemburgu. Socijalno osiguranje u Luksemburgu postoji već od godine 1901. U najnovije vrijeme reformirano je ono zakonom od 17. decembra 1925. Granica za obavezu osiguranja namještenika za slučaj bolesti ustanovljena je sa 10.000 franaka godišnje. Medjutim može naredbenim putem ta granica biti i mijenjana. Isto tako može se naredbenim putem osiguranje proširiti i na poslodavce, koji uposluju u pravilu manje od dvojice radnika. Slobodni su od osiguranja kućni sluge i poljodjelski sluge i radnici. Ovi mogu pristupiti k osiguranju dobrovoljno. Za dobrovoljan pristup osiguranju predvidjena je granica zaslužbe od 12.500 franaka. Za proračunanje prinosa i potpora ustanovljena je najveća nadnica od 36 franaka. Potpore za slučaj bolesti sastoje se iz liječničke njege, pružanja lijekova, hranarine i bolničke njege. Hranarina isplaćuje se tekar nakon najmanjeg, osamdnevnog članstva. Porodiljska potpora isplaćuje se u visini hranarine za osam tjedana onim rodiljama, koje su bile najmanje prije poroda šest mjeseci osigurane unutar jedne godine dana. Nadalje dobivaju rodilje za 12 tjedana dojiljsku potporu u visini ¼ hranarine. Daljnje potpore ne daje se u osiguranju rodilja, naprotiv može se uvesti putem statuta kao veća potpora liječnička njega, babička pomoć, pomoć za trudnice i pomoć porodiljska za porodicu. Pogrebnina iznosi 15. dio godišnje zarade, ali minimalna granica iznosi 200, a maksimalna 400 franaka. Kao nosioci osiguranja fungiraju u principu samo dvije vrsti bolesničkih blagajna, okružne i poduzetničke. Okružne odgovaraju našim okružnim uredima za osiguranje radnika. Oni vlasnici preduzeća, koji zaposluju najmanje 500 radnika, mogu dobiti ovlaštenje za osnivanje bolesničke blagajne za svoje radnike. Za ovu ovlast moraju dobiti odobrenje vlade. Personal blagajne plaća poslodavac, ali taj personal može biti namješten samo u sporazumu sa ravnateljstvom blagajne. Bolesničkim blagajnama u Luksemburgu dozvoljeno je da mogu stvarati svoje saveze. Organi bolesničkih blagajna jesu glavna skupština i ravnateljstvo. Predsjednik ravnateljstva bira se sa kvalificiranom većinom. Ako je on poslodavac, to mora njegov zamjenik biti osiguranik, ili obratno. Poslodavci imadu jednu trećinu, a osiguranici dvije trećine glasova. Zastupnici osiguranika mogu biti samo osobe, koje su obvezane na osiguranje. Organi poduzetničkih blagajna organizirani su slično, kao organi naših bivših poduzetničkih blagajna. U Luksemburgu postoji posebno uredjenje glede ličnih i stvarnih upravnih troškova kod okružnih blagajna. Ti troškovi padaju polovicom na teret države. Ali zato imade država pravo stavljanje prigovora kod sastavljanja proračuna. Sporove o tome riješava državno vijeće. Imovina blagajna, koja stoji na raspolaganju, imade se u prvom redu upotrijebiti za unapredjenje socijalnih ustanova za osiguranike. Blagajne mogu sklapati ugovore sa stanovitim liječnicima, apotekarima, drogistima, babicama, bolnicama i t. d. Ali unatoč toga postoji pravo slobode osiguranicima, da mogu izabrati i druge liječnike, samo moraju u tom slučaju snositi sami s tim skopčane veće troškove. Nadzor nad bolesničkim blagajnama vodi jedan centralni odbor, kojega imenuje vlada za cijelu zemlju. Ovaj je odbor istovremeno i sudski organ u prvoj instanci. Protiv njegovih riješenja imade pravo žalbe na obranički sud, koji riješava konačno. Prinosi ustanovljeni su kod osnivanja koje blagajne sa 4½% osnovne nadnice, ili najviše sa 6·75%. — Prinosi su slobodni od poreza.

Osiguranje je za slučaj nezgode takodjer provedeno. Pod to potpadaju sva obrtna, poljoprivredna i šumska kao i zanatska poduzeća, ali ne trgovačka. Za cijelu zemlju osnovan je jedan jedini za-

Digitized by Google

vod za osiguranje u slučaju nezgode, koji se sastoji iz jednog odjeljenja za poljoprivredu i šumarstvo i jednog odjeljenja za sva ostala poduzeća. Svako odjeljenje imade svoju posebnu glavnu skupštinu i svoje posebno ravnateljstvo. Uprava nalazi se potpunoma u rukama poslodavaca. Putem štatuta mogu se pridijeliti ovim organima i zastupnici radnika.

Osiguranje za slučaj iznemoglosti proteže se i na namještenike, u koliko njihova plaća ne prelazi godišnjih 10.000 franaka. Nosioc ove grane osiguranja jeste zavod za osiguranje u slučaju iznemoglosti i starosti. Ovaj zavod spojen je sa zavodom za osiguranje u slučaju nezgode u jednu zajedničku upravu, koja nosi naslov »Zavod za socijalno osiguranje«. I ovdje padaju upravni troškovi polovicom na teret države. Zato država imade pravo imenovati najvišeg činovnika. *B. H.*

Осигурање за случај болести и апотекари у Чехословачкој. И у Чехословачкој републици воде борбу апотекари за повишење апотекарске таксе. Аргуменат апотекара, да проширење обавезе осигурања утиче неповољно на конзум лекова код апотекара, наводи се врло често у Чехословачкој. Напротив томе аргументу доказује Емил Крајсел у »Социјалном Прегледу« повишење употребе лекова, која је порасла у чехословачком осигурању за случај болести. Према томе износио је просечни годишњи издатак за лекове по члану у години 1918. чК 4·84, године 1920. чК 16·47, године 1922. чК 34·67, године 1923. чК 35·68. Утицај осгурања за случај болести на апотекарски обрт долази до изражаја у повећању промета и вредности апотека. Године 1918. отпадало је на једну апотеку 3.567 чК са наслова благајничке рецептуре, године 1920. 34.005 чК, године 1922. 91.529 чК, а године 1923. већ 98.977 чК. Стога исправно изваћа Крајсел, да осигурање за случај болести ставља не само милијоне радника и намештеника у положај да се служе код најмањих болести са лековима, него оно пружа код трговачке продаје артикала апотекарима и већу корист него приватни промет. У приватном промету мора апотекар конкурирати дрогисти и не може стога рачунати на никакви диспензацијони приход, који си он зарачунава код благајничког пацијента. Вриједност апотека огромно је порасла и у Чехословачкој. Тако саоштује Крајсел, да је једна апотека, за коју се је плаћало прије рата 80.000 чК, недавно прешла у посед другог апотекара за 1,200.000 чК. Једна је апотека, која је била основана текар пре четири године, продана недавно за 700.000 чК. Уређење апотека укључивши залиху лекова цени се највише на 100.000 чК. Преостало је дакле 600.000 чК за монополно право. Крајсел цени вредност монополног права 1.150 јавних чехословачких апотека на 350,000.000 чК. Није дакле чудно, да се настоји под притиском терета монопола апотека са стране болесничких благајна и њихових савеза доказати у све већој мери потребу оснивања сопствених апотека. Апотека болесничке благајне »Живот« у Прагу опскрбљује осигуранике са свим потребним лековима у бољој квалитети и получила је један необично повољан успех. **Б. Х.**

XV. Годишња скупштина »National Savety Council«. Прошле године у месецу октобру одржан је 15. годишњи конгрес овог америчанског удружења за заштиту од незгода у Детроау, Мичиган, којему је присуствовало 5.000 особа. Оволики број присутних најбољи је доказ, како је у велике порастао покрет за спречавање незгода. Од 25. до 29. октобра одржана су многа предавања. Истраживани су разни проблеми заштите и предлагани су разни методи за спречавање незгода на више од тисућу начина. Конгресу су присуствовали представници од двадесет различитих индустрија, америчко друштво сигурносних инжењера, индустрија аутомобила, цемента, кемије, електричних жељезница, бродова, метала, рудокопи, индустрија конзерва и кожа, папира и сировина за папир, каучука, парних жељезница, сопственици аутомобила, фијакера и бродова, индустрија текстила и дрва. Осим тога одржале су посебне састанке друге различите организације и групе, тако здравствени чиновници, разни савези за јавну сигурност и изобразбу, државни чиновници као и школски и ћачки одбори за заштиту против незгоде. Између многих важних говора прве седнице морамо споменути говор председника овог удружења г. Чарлеа Б. Скота, који је истовремено приказао деловање и важност овога удружења. Између осталог казао је, да се ова организација не ограничује само на улогу једног слу-

Digitized by Google

жбеног или пропагандистичког места за јавну сигурност. Њезина животна сврха, њезин задатак у америчком привредном и социјалном животу и њезини највиши циљеви прелазе преко помоћи за индустрију у утицај на јавно мнење, јер је удружење схватило да треба не само проширити интерес за ова питања у индустрији и у јавности, већ треба привући и њихово суделовање код здравствених мера за решење ових проблема. Одговорност удружења је тим већа, што се његова делатност више односи на најважније факторе за унапређење цивилизације, што се она односи како на уздржавање тако и на развитак живота мушкараца, жена и деце. Људи, о чијим се интересима ради, морају бити више повезани у најдубљој унутрашњости, кад се ради о овако важним и господарским и другим питањима. Само, ако ће сви, који припадају овом удружењу, сватити тако свој задатак, биће тада могуће ову организацију унапредити, да она буде један од најважнијих фактора у америчком привредном и грађанском животу. Парох Алфред Ш. Шисхарт говорио је о драматичној страни народног оптерећења услед незгода. Заштита од незгоде, казао је он, јесте резултат доброг менталитета и обичаја. Она значи, да су си људи поставили један циљ, да се вежбају у позорности, да мисле на друге, да се држе својих дужности и да следе корисне одредбе организираног друштва. Кад би ова својства морала и душевне уставности превладала у читавом свету у свим људским одношајима, тада би ми имали основа тражити нови друштвени ред, у којем би владала не само сигурност него и право и мир. Након тога поднели су директори удружења годишњи извештај о раду друштва, те је изабран нови одбор удружења. Тиме је закључена прва седница.

Др. Лује И. Дублин, председник статистичког комитета овог удружења и статистичар Метрополитан осигуравајућег друштва изнео је у својем говору разлоге постанка незгода, да запањујући велики бројеви незгода настају услед немарности, незнања, непознавања и кривог разумевања закона. По њему изнешени бројеви са знанственом строгошћу и озбиљношћу учинили су силан утисак на слушаоце тако, као да су гледали неку драматску представу. С једне стране опадају смртни случајеви услед пада, пожара, пијанства, жељезнице или других уличних возила, док напротив с друге стране повећавају се смртни случајеви услед аутомобилских незгода. У години 1925. установљено је, да су на 100.000 становника дошле 17·2 смртне аутомобилске незгоде. Према томе било је у Сједињеним Државама Америке у години 1925. ништа мање, него 19.800 смртних случајева услед аутомобила, неурачунајући незгоде, које су настале услед сраза између жељезница или трамваја и аутомобила. Сједињене Државе платиле су у години 1925. за сваки час дневно порез од више него два људска живота или другим речима 62 људска живота за сваки дан у години. Из ових разлога ово удружење не пушта са вида реформу на подручју аутомобилског промета и без двојбе није далеко време, када ће се показати побољшање ових одношаја, јер ће аутомобилисти доћи услед већег одгоја у погледу заштите од незгода до тога, да је то део њихових грађанских дужности. У години 1925. доживиле су Сједињене Државе Америке највећи број смртних случајева у историји своје земље услед аутомобилских незгода. Ови високи бројеви морају потакнути сва јавна и приватна надлештва, која раде на јавној сигурности, да проведу призната начела и методе за сузбијање ових незгода путем стварних сигурносних мера, које би се имало проширити у целој држави. Највећи део од споменутог великог броја (300) говора одржан је на пленарним седницама. Осим тога одржале су поједине различите секције сопствене седнице, које су биле организиране као мали конгреси. Предавања која су држана у овим оделењима, бавила су се само посебним проблемима. Сви предлози били су добро расправљени, што ће бити од нарочите користи за будућу примену. Унаточ страшног броја незгода, могло се опазити из појединих извештаја, додуше полагано али стално побољшање. Брзи развитак систематског истраживања узрока аутомобилских незгода, који се још непрестано појављају у страшном броју, допушта наду за једним битним побољшањем у скоријој будућности. Занатске незгоде знатно су спале нарочито у оним занатима, у којима је оделење за сигурност предвиђено као најважнији фактор организације. У модерним предузећима, која су се специјализирала

Digitized by Google

бирократски до једног високог степена, установљена су сва одељења тако, да се у њима запослење мора вршити потребе ради одгојно. Сви извештаји конгреса констатирали су поновно важну улогу покрета за заштиту од незгода у индустрији. **Б. Х.**

Prinosi bolesničkih blagajna i njihova upotreba u Njemačkoj. Državni statistički ured objavio je predbježne rezultate osiguranja za slučaj bolesti u 1925. godini. Ukupno je bilo uplaćeno na prinosima 1.240,536.000 državnih maraka. Na pojedine vrsti bolesničkih blagajna otpada od toga:

		Po članu
Mjesne bolesničke blagajne . . .	817,484.000 M	66·15 M
Pokrajinske bolest. blagajne . . .	70,072.000 M	34·13 M
Poduzetničke bolest. blagajne .	320,537.000 M	94·08 M
Zadružne bolest. blagajne . . .	32,443.000 M	73·23 M
	1.240,536.000 M	67·59 M

Ovi prihodi bili su upotrebljeni na slijedeći način:

		Po članu
Liječnička njega .	241,824.000 M	13·24 M
Zubna njega . .	42,860.000 M	2·35 M
Njega bolesnika .	5,994.000 M	0·32 M
Lijekovi i ostala zdravstvena sredstva . . .	133,804.000 M	7·33 M
Bolnička njega . .	150,219.000 M	8·23 M
Hranarina . . .	439,680.000 M	24·08 M
Kućna njega i skrb uopće	4,845.000 M	0·26 M
Oporavilišta . . .	3,913.000 M	0·21 M
Porodiljska pomoć	56,449.000 M	3·10 M
Pogrebnina . . .	14,461.000 M	0·80 M
Upravni troškovi .	81,322.000 M	4·45 M
	1.175,371.000 M	64·37 M

Obzirom na uplaćene prinose iznose potpore osiguranicima i upravni troškovi:

stvarne potpore (liječnička njega, lijekovi, bolnička i ostala njega) 49·6%;

novčane potpore (hranarina, porodiljska potpora, pogrebnina) 43·5%;

upravni troškovi 6·9%.

Od prihoda iz prinosa izdano je 94·8% na potpore i upravne troškove, dočim je 5·2% prinosa privedeno k zakonom propisanom rezervnom fondu. *B. H.*

Digitized by Google

Broj 16.868 — 1927.

PRAVILNIK

Privatno-društvene bolesničke blagajne »Merkur« u Zagrebu donešen na temelju § 176. Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu, kao nadopuna tog statuta.

GLAVA I.

Ime, sedište, područje, jezik poslovanja, zadatak, zastupanje i način obznana blagajne.

§ 1.

»Privatno-društvena bolesnička blagajna »Merkur« u Zagrebu (skraćeno »blagajna«) važi na temelju § 202. ZOR kao mesni organ Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu.

Ona je zasnovana na načelu samouprave te kao pravno lice može uzimati na se obaveze i sticati prava.

Njezin je naslov: »Privatno-društvena bolesnička blagajna »Merkur«, a sedište joj je Zagreb.

Područje djelovanja: Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca.

Pečat: naslov blagajne i sedište.

Jezik poslovanja: srpsko-hrvatski i slovenački.

§ 2.

Zadatak je blagajne, da prema odredbama ZOR i na osnovu toga zakona propisanih naredaba, statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika te ovog Pravilnika sprovodi: a) osiguranje u bolesti, b) u nesreći, c) u iznemoglosti, starosti i smrti i to za lica koja su u trgovačkim preduzećima upotrebljena pretežno za vršenje trgovačkih poslova ili viših netrgovačkih poslova, a u drugim preduzećima (industrijskim prometnim, bankovnim, osiguravajućim, rudarskim i slobodnim zvanjima) koja prema vrsti svojega namještenja imaju činovnički karakter ili redovno vrše pretežno više duševne poslove.

U tom cilju u smislu § 139. ZOR blagajna:

1. vrši osiguranje za slučaj bolesti i obavlja mesne poslove;
2. posreduje osiguranje u nesrećnim slučajevima;
3. posreduje osiguranje za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti;
4. rešava sporove u pogledu osiguranja, koji u smislu ZOR spadaju u njen delokrug;
5. obavlja naplaćivanje tražbina po ZOR.

§ 3.

Prema vlastima i trećim licima zastupa blagajnu u delokrugu odredjenom zakonom, na osnovu zakona i izdanim naredbama i ovim statutom kolektivno predsednik i ravnatelj blagajne, odnosno njihovi zamenici. Ovo pravo zastupanja proteže se i na takve pravne poslove, za koje je po drugim zakonima potrebno naročito punomoćtvo.

Digitized by Google

Akta, kojima blagajna uzima na sebe obaveze ili ustupa prava, potpisivaće se punovažno tako, da predsednik i ravnatelj odnosno njihovi zamenici pored pečata ureda, stave kolektivno i svoje potpise.

Pozivi, sudske i uopšte službene dostave smatraju se da su predane blagajni, kad se predadu ravnatelju odnosno od njega ovlaštenom licu u uredskim prostorijama blagajne.

Prepisku, odnoseću se na tekuće poslove, potpisivaće ravnatelj odnosno njegov zamenik ili na to ovlašteno lice.

Platežne naloge za uredsku blagajnu, poštanske i bankarske čekove potpisivaće blagajna prema odredbama svoga ravnateljstva a na osnovu uputstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

§ 4.

Svoje obznane obnarodovaće blagajna u zvaničnim novinama mesta u kojem ima svoje sedište.

Blagajna može prema potrebi obznane obnarodovati članovima i na koji drugi način, a prema potrebi i u materinjem jeziku interesovanih lica.

GLAVA II.

Članstvo blagajne, vrst, primanje, početak i prestanak.

§ 5.

Članovi »Privatno-društvene bolesničke blagajne Merkur« mogu biti neosigurani i osigurani.

Neosigurani članovi jesu oni poslodavci, koji zaposluju u svom poslu barem jedno lice začlanjeno kod ove blagajne, koje je obavezano na osiguranje po § 3. do 8. ZOR (članovi poslodavci).

Osigurani članovi mogu biti:

a) lica predvidjena u stavu 1. § 2. ovog pravilnnika, u koliko su u smislu §§ 3.—8. ZOR obavezna na osiguranje, ako dobrovoljno stupe u članstvo trgovačkog društva »Merkur« u Zagrebu i pored toga izjave specijalnu želju, da stupe u članstvo ove blagajne;

b) lica koja na osnovu § 55. ZOR dobrovoljno produžuju svoje obavezno osiguranje započeto kod blagajne (osiguranje dobrovoljno produžujući članovi);

c) lica koja u smislu § 5. ZOR odnosno § 13. slovo e) provedbene naredbe produžuju dobrovoljno osiguranje kod ove blagajne (dobrovoljni članovi).

Druge vrsti članova ne može imati ova blagajna.

§ 6.

Članstvo neosiguranog poslodavca počinje danom kad započne kod blagajne članstvo prvoga njegovog na osiguranje po ZOR obvezanog nameštenika.

§ 7.

Člastvo je kod blagajne fakultativno; ni jedan na osiguranje obvezani nameštenik nije dužan da pristupi blagajni, niti ga poslodavac proti njegovoj volji može da osigura kod blagajne, već ga je u tom slučaju dužan da prijavi za člana kod nadležnog okružnog ureda za osiguranje radnika.

Radi primitka dužan je član podneti blagajni posebnu prijavnicu, kojom izjavljuje, da želi pristupiti blagajni. Formular i cenu prijavnice propisaće Središnji Ured za osiguranje radnika.

§ 8.

Članovi ove blagajne ne mogu biti niti nameštenici saobraćajnih preduzeća, za koje su po ZOR osnovane posebne blagajne za osiguranje radnika, niti nameštenici rudarskih preduzeća, za koje su osnovane Bratimske kase u smislu glave XVIII. ZOR.

Digitized by Google

§ 9.

Članstvo na osiguranje obvezanih članova nameštenika, koji su se prijavili po § 7. počinje kod blagajne ili a) istodobno sa stupanjem u posao, koji obvezuje na osiguranje ili b) prelazom iz članstva kojega okružnog ureda za osiguranje radnika.

§ 10.

Prema točki a) § 9. počinje članstvo onda, ako se začlani nameštenik, kojega poslodavac nije još prijavio za člana kod nadležnog okružnog ureda za osiguranje radnika, niti je taj Okružni Ured u slučaju zakašnjele prijave proti poslodavcu već zametnuo postupak.

§ 11.

Prema točki b) § 9. počinje članstvo, ako se nameštenik, koji je već prijavljen za člana okružnog ureda za osiguranje radnnika, naknadno prijavi privatno društvenoj blagajni »Merkur«. U tom slučaju dužna je blagajna u roku od 14 dana nakon primitka za člana, o tom obavestiti nadležni okružni ured za osiguranje radnika; promaši li blagajna taj rok za prijavu, počinje članstvo kod blagajne tek danom, kada ta obavest stigne Okružnom Uredu, kod kojega je dotični bio začlanjen.

§ 12.

U slučaju začlanjenja na osiguranje obaveznih nameštenika kod blagajne »Merkur« prema točki a) § 9. odnosno prema § 10. ovih pravila, kod kojih je propuštena pravodobna prijava, a nadležni okružni ured nije još zametnuo radi toga postupak, dužna je blagajna sama da provede postupak oko uteranja tražbine po § 11. ZOR eventualno i da podnese prijavu radi dela kažnjivih prema glavi XXII. ZOR.

§ 13.

Ako nameštenik prigodom stupanja u posao izjavi poslodavcu svoju želju, da pristupi blagajni umesto nadležnom okružnom uredu, tada je poslodavac propisnu prijavnicu za člana dužan podneti Privatno-društvenoj bolesničkoj blagajni »Merkur«, te se tada smatra da je svoju dužnost prijave po § 10. ZOR izvršio.

§ 14.

U slučaju da nameštenik svoju nakanu, da pristupi blagajni, najavi poslodavcu nakon što je on već izvršio prijavu za člana nadležnom okružnom uredu za osiguranje radnika, dužan je poslodavac blagajni podneti ponovnu prijavu za člana, naznačivši na njoj, da je prva prijava već izvršena kod okružnog ureda.

§ 15.

U slučaju spora o članstvu izmedju blagajne i kojega drugog mesnog organa Središnjeg Ureda za osiguranje radnika izriče odluku Središnji Ured za osiguranje radnika (§ 123. ZOR), te će u njoj imati i da odredi, kojim danom članstvo počinje kod blagajne odnosno okružnog ureda.

U koliko bi blagajna poricala članstvo, dužan je do rešenja eventualnog spora prinose ubirati i eventualne potpore pružiti nadležni okružni ured za osiguranje radnika, u koliko ne bi bilo sporno članstvo kod Središnjeg Ureda uopšte.

§ 16.

Članstvo neosiguranog člana poslodavca prestaje kod blagajne »Merkur« danom prestanka članstva posljednjeg na osiguranje obvezanog mu namještenika, začlanjenog kod blagajne.

Članstvo osiguranih članova-nameštenika prestaje:

1. danom kada blagajni stigne pismeno očitovanje člana, da ne želi više da bude članom blagajne; ako nije istodobno usledio i prestanak radnog odnošaja, na kojem se temelji članstvo društva, ima blagajna o tom bezodvlačno obavestiti nadležni Okružni Ured za osiguranje radnika;

2. danom istupa iz posla, koji obvezuje na osiguranje, bez obzira na to, da li je odjava izvršena, ako član ne produžuje osiguranje dobrovoljno u smislu stava 4. § 55. ZOR.

Digitized by Google

§ 17.

Glede ekvivalenta hrane i inih prinadležnosti u naravi, koje se imaju u smislu § 22. ZOR u svrhu ustanovljenja nadničkog razreda u račun uzeti, merodavni su oni ekvivalenti, koji vrede za onaj okružni ured na čijem se području nalazi prebivalište člana nameštenika.

GLAVA III.

Ustrojstvo i samoupravni organi blagajne.

§ 18.

Samoupravni organi blagajne jesu:
1. Glavna skupština.
2. Ravnateljstvo.
3. Nadzorni odbor.

§ 19.

U pogledu izbora, delokruga i poslovanja samoupravnih organa blagajne imadu se se primeniti analogno propisi §§ 116. do uključivo 173. statuta Središnog Ureda za osiguranje radnika, koji vrede za okružne urede za osiguranje radnika i to sledećim izmenama:

1. Svagdje ondje, gdje se govori o okružnom uredu za osiguranje radnika, ima da se razume «Privatno-društvena bolesnička blagajna Merkur«.

2. Od pravila u § 125. Statuta Središnjeg Ureda za osiguranje radnika vredi iznimka u toliko, da kandidatsku listu može predložiti i najmanje 50 birača; u izbornom telu neosiguranih članova-poslodavaca dovoljan je i manji broj birača, ako imaju svega najmanje 200 glasova. Napokon kandidatska lista treba da sadrži najmanje samo onoliko kandidata, koliko se delegata bira, a najviše tri puta toliko.

GLAVA IV.

Vodjenje upravnih poslova blagajne.

§ 20.

1. Predsjedništvo,
2. Rentni odbor,
3. Posebni odbor,
4. Predsednik i potpredsednici,
5. Upravljajući ravnatelj,
6. Ekspozitura.

§ 21.

1. Predsedništvo, rentni odbor, posebni odbor, predsednik i potpredsednici te ekspoziture.

Glede delokruga i poslovaja organa pod točkama 1., 2., 3., 4. i 6. § 20. imadu se analogno primeniti propisi §§ 178. do uključivo 187. te §§ 192. do 196. Statuta Središnjeg Ureda za osiguranje radnika.

2. Ravnatelj i službenici, koji vode upravne poslove.

§ 22.

Poslove blagajne vodi, prema odredbama ZOR, na zakonu osnovanim naredbama, i prema odredbama Statuta Središnog Ureda i ovog Pravilnika, te prema nadležno izdatim propisima Središnjeg Ureda zaključcima samoupravnih organa blagajne, ravnatelj i ostala njemu podredjena plaćena lica blagajne. Glede sistemizovanja mesta, nameštenja, prestanka službe, službenog odnošaja, prinadležnosti, penzija i disciplinskog postupanja imadu se na sve nameštenike primeniti propisi »Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za osiguranje radnika« i drugih s time u vezi stojećih propisa, koji vrede za okružne urede za osiguranje radnika.

Ovim se nameštenicima dopušta, da za vreme kancelarijskih časova vrše poslove društva »Merkur« u koliko su skopčani sa poslovima ove blagajne, a izvan

Digitized by Google

kancelarijskih časova i sve druge poslove društva, u koliko time služba u blagajni ne bi trpela štete.

U ostalom za ravnatelja blagajne i ostala plaćena lica vrede analogno propisi §§ 188. do 191. Statuta Središnjeg Ureda za osiguranje radnika.

3. Opšti propisi o opštem poslovanju blagajne.

§ 23.

Glede opšteg poslovanja blagajne vrede analogno svi propisi glave VIII. Statuta Središnjeg Ureda.

Od upravnih troškova blagajne (2. ali. § 235. Statuta Središnjeg Ureda) terete osiguranje samo tri četvrtine, dočim jedna četvrtina pada na teret društva »Merkur« kao naknada troškova skopčanih sa vršenjem poslova društva po nameštenicima blagajne.

GLAVA V.

Mješovite i prelazne odredbe.

§ 24.

»Privatno-društvena bolesnička blagajna Merkur« može svojim članovima u bolesti davati i veće pomoći no što daju okružni uredi za osiguranje radnika ako na to unapred pismeno pristane društvo »Merkur«, ali taj višak pada na teret društva »Merkur«. Isto tako mogu i prinadležnosti plaćenog osoblja i lekara blagajne biti više nego prinadležnosti plaćenog osoblja i lekara okružnih ureda predvidjene službenim Propisima ako na to unapred pismeno pristane društvo »Merkur«, pa i taj višak pada na teret društva »Merkur«.

§ 25.

Za »Privatno-društvenu bolesničku blagajnu Merkur« nisu obvezatna društvena pravila Hrvatskog trgovačkog društva »Merkur«, niti eventualne nadopune tih pravila, ako se protive ovom Pravilniku odnosno Zakonu o Osiguranju Radnika, Statutu Središnog Ureda za osiguranje radnika i naredbama i propisima izdanim na temelju ovih.

Svaku izmenu svojih pravila društvo »Merkur« dužno je vršiti u sporazumu sa Središnim Uredom za Osiguranje Radnika i Ministarstvom Socijalne Politike.

§ 26.

Ako prosečni broj na osiguranje obvezanih članova nameštenika osiguranih kod blagajne, barem kroz 6 meseci padne ispod broja 2.500, imaće ravnateljstvo Središnjeg Ureda da je razreši.

Njezina preostala čista imovina pripada Okružnim Uredima za osiguranje radnika u razmeru broja na osiguranje obvezanih članova nameštenika, koje pojedini Okružni ured prigodom razrešenja preuzme.

§ 27.

Lica, koja su stekla članstvo kod blagajne prema propisima, koji su važili pre ovog Pravilnika, zadržavaju to svoje članstvo bez ponovne prijave za člana i bez obzira na propise ovog Pravilnika tako dugo, dok im članstvo u smislu ovog Pravilnika ne prestane.

§ 28.

Ovaj Pravilnik smatra se nadopunom Statuta Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu, te stupa u krepost počevši od prvog dana u mesecu, koji sledi iza dana, kojim ga potvrdi Ministarstvo Socijalne Politike, a može se menjati samo zaključkom Glavne skupštine Središnjeg Ureda za osiguranje radnika uz potvrdu Ministarstva Socijalne Politike.

Broj: 16.868 — 1927.

Ovaj Pravilnik primljen je u sednici ravnateljstva Središnog Ureda za osiguranje radnika obdržanoi dne 12., 3. i 14. jula 1923. pod čl. 104. i 111. sedničkog zapisnika odnosno dne 12. septembra 1924. pod čl. 3. sedničkog zapisnika a odobren rešenjem gospodina Ministra Socijalne Politike M. br. 241/25—IV. od 4. maja 1927.

Digitized by Google

Broj: 19.392 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu pružanja banjskog lečenja i promene boravka u sezoni 1927.

Svim mjesnim organima.

Radi nastupajuće toplije sezone Upravni Odbor Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u svojoj sjednici od 17. maja 1927. zaključio je, da se banjsko lečenje i promena boravka u sezoni 1927. osiguranim članovima ureda može dozvoliti uz uslove i na način sadržan u ovouredskoj okružnici br. 14.670/26. od 12. maja 1926.

Što se svim mesnim organima saopštava znanja i strogog obdržavanja radi.

U Zagrebu, dne 31. maja 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Број: 18.658 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету повишења годишњих хонорара и посебних одштета уговорних лекара.

Свим окружним уредима.

Равнатељство Средишњег Уреда за Осигурање Радника закључило је у својој сједници од 14. децембра 1926. чл. 6. сједничког записника следеће:

1. да се повисује за 10% годишњи хонорари уговорних лекара окружних уреда за осигурање радника предвиђени у §-у 6. Уговора;

2. да се ова повишица не односи на годишњи путни паушал уговорних лекара предвиђен у §-у 8. Уговора;

3. да се повисују посебне одштете за лекарске послове предвиђене у §-у 9. Уговора под тач. 1.—5. и то: од 25 Дин на 35 Дин, од 150 Дин на 200 Дин, од 150 Дин на 200 Дин, од 200 Дин на 250 Дин и од 250 Дин на 300 Дин;

4. да горње повишење важи од 1. новембра 1926.

Господин Министар Социјалне Политике решењем својим од 16. маја 1927. бр. 235/IV. одобрио је горњи закључак с том измјеном, да поменута повишица важи почев од 1. јануара 1927. Што се ставља свим окружним уредима до знања позивом, да тај закључак почевши од 1. јануара 1927. унатраг проведу.

У том циљу није потребно да се досада склопљени уговори мијењају већ се без даљега повишени хонорари имају ставити у течај, док се формулари уговора, који ће се у будуће склапати, имаду према овом рјешењу измијенити.

Ово се рјешење не односи на оне уговорне лекаре, који имаду принадлежности лекара чиновника, јер су ове већ прије повишене.

Оним уговорним лекарима, који су били у служби након 1. јануара 1927. а које ова окружница у служби више не затекне, може се разлика исплатити, ако то нарочито писмено затраже.

У Загребу, дне 31. маја 1927.

Генерални директор:
Милан Глазер в. р.

Broj: 16.993 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu izmjene tablice koeficijenata za izračunavanje pojedine vrsti prinosa i prireza u slučajevima obročne otplate prinosa i prireza.

Svim mjesnim organima.

Savezno sa okružnicom Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 10. maja 1927. broj isti izdaje se u istoj spomenuta nova tablica koeficijenata za izračuna

Digitized by Google

Tablica za izračunavanje pojedine vrsti prinosa (u slučajevima obročnih otplata prinosa).

% opasnosti	Koeficijent za izračunavanje prinosa za slučaj bolesti	Koeficijent za izračunavanje prinosa za slučaj nesreće	Koeficijent za izračunavanje prinosa za radničku komoru	Koeficijent za izračnnavanje prinosa za Berzu rada	Ukupni zbroj sviju 4 koeficijenata	% opasnosti
0	0·909090	0·000000	0 045455	0·045455	1·000000	0
1	900901	009009	045045	045045	1·000000	1
2	892857	017857	044643	044643	1·000000	2
3	884955	026549	044248	044248	1·000000	3
4	877192	035088	043860	043860	1·000000	4
5	0·869566	0·043478	0·043478	0·043478	1·000000	5
6	862070	051724	043103	043103	1·000000	6
7	854701	059829	042735	042735	1·000000	7
8	847457	067797	042373	042373	1·000000	8
9	840336	075630	042017	042017	1·000000	9
10	0·833333	0·083333	0·041667	0·041667	1·000000	10
11	826447	090909	041322	041322	1·000000	11
12	819671	098361	040984	040984	1·000000	12
13	813009	105691	040650	040650	1·000000	13
14	806451	112903	040323	040323	1 000000	14
15	0 800000	0·120000	0·040000	0·040000	1·000000	15
16	793650	126984	039683	039683	1·000000	16
17	787402	133858	039370	039370	1·000000	17
18	781249	140625	039063	039063	1·000000	18
19	775193	147287	038760	038760	1·000000	19
20	0·769230	0·153846	0·038462	0·038462	1·000000	20
21	763359	160305	038168	038168	1·000000	21
22	757575	166667	037879	037879	1·000000	22
23	751880	172932	037594	037594	1·000000	23
24	746269	179105	037313	037313	1·000000	24
25	0·740741	0·185185	0·037037	0·037037	1·000000	25
26	735294	191176	036765	036765	1·000000	26
27	729928	197080	036496	036496	1·000000	27
28	724638	202898	036232	036232	1·000000	28
29	719425	208633	035971	035971	1·000000	29
30	0·714286	0·214286	0·035714	0·035714	1·000000	30
31	709220	219858	035461	035461	1·000000	31
32	704226	225352	035211	035211	1·000000	32
33	699301	230769	034965	034965	1·000000	33
34	694445	236111	034722	034722	1·000000	34
35	0·689655	0·241379	0·034483	0·034483	1·000000	35
36	684931	246575	034247	034247	1·000000	36
37	680271	251701	034014	034014	1·000000	37
38	675675	256757	033784	033784	1·000000	38
39	671141	261745	033557	033557	1·000000	39
40	0·666667	0·266667	0·033333	0·033333	1·000000	40
41	662251	271523	033113	033113	1·000000	41
42	657894	276316	032895	032895	1·000000	42
43	653594	281046	032680	032680	1·000000	43
44	649350	285714	032468	032468	1·000000	44
45	0·645162	0·290322	0·032258	0·032258	1·000000	45
46	641026	294872	032051	032051	1·000000	46
47	636943	299363	031847	031847	1·000000	47
48	632911	303797	031646	031646	1·000000	48
49	628930	308176	031447	031447	1·000000	49

Digitized by Google

% opasnosti	Koeficijent za izračunavanje prinosa za slučaj bolest	Koeficijent za izračunavanje prinosa za slučaj nesreće	Koeficijent za izračunavanje prinosa za radničku komoru	Koeficijent za izračunavanje prinosa za Berzu rada	Ukupni zbroj sviju 4 koeficijenata	% opasnosti
50	0·625000	0·312500	0·031250	0·031250	1·000000	50
51	621118	316770	031056	031056	1·000000	51
52	617284	320988	030864	030864	1·000000	52
53	613497	325153	030675	030675	1·000000	53
54	609756	329268	030488	030488	1·000000	54
55	0·606061	0·333333	0·030303	0·030303	1·000000	55
56	602409	337349	030121	030121	1·000000	56
57	598803	341317	029940	029940	1·000000	57
58	595238	345238	029762	029762	1·000000	58
59	591716	349112	029586	029586	1·000000	59
60	0·588235	0·352941	0 029412	0 029412	1·000000	60
61	584795	356725	029240	029240	1·000000	61
62	581395	360465	029070	029070	1·000000	62
63	578034	364162	028902	028902	1·000000	63
64	574712	367816	028736	028736	1·000000	64
65	0·571429	0·371429	0·028571	0·028571	1·000000	65
66	568182	375000	028409	028409	1·000000	66
67	564971	378531	028249	028249	1·000000	67
68	561797	382023	028090	028090	1·000000	68
69	558659	385475	027933	027933	1·000000	69
70	0·555555	0·388889	0·027778	0·027778	1·000000	70
71	552487	392265	027624	027624	1 000000	71
72	549450	395604	027473	027473	1·000000	72
73	546449	398907	027322	027322	1·000000	73
74	543478	402174	027174	027174	1·000000	74
75	0·540540	0·405406	0·027027	0·027027	1·000000	75
76	537634	408602	026882	026882	1·000000	76
77	534760	411764	026738	026738	1·000000	77
78	531914	414894	026596	026596	1·000000	78
79	529100	417990	026455	026455	1·000000	79
80	0·526315	0·421053	0·026316	0·026316	1·000000	80
81	523560	424084	026178	026178	1·000000	81
82	520833	427083	026042	026042	1·000000	82
83	518134	430052	025907	025907	1·000000	83
84	515464	432990	025773	025773	1·000000	84
85	0·512820	0·435898	0 025641	0·025641	1·000000	85
86	510205	438775	025510	025510	1·000000	86
87	507614	441624	025381	025381	1·000000	87
88	505050	444444	025253	025253	1·000000	88
89	502512	447236	025126	025126	1·000000	89
90	0·500000	0·450000	0·025000	0·025000	1·000000	90
91	497512	452736	024876	024876	1·000000	91
92	495049	455445	024753	024753	1·000000	92
93	492610	458128	024631	024631	1·000000	93
94	490196	460784	024510	024510	1·000000	94
95	0·487805	0·463415	0·024390	0·024390	1·000000	95
96	485436	466020	024272	024272	1·000000	96
97	483091	468599	024155	024155	1·000000	97
98	480770	471154	024038	024038	1·000000	98
99	478470	473684	023923	023923	1·000000	99
100	0·476190	0·476190	0·023810	0 023810	1·000000	100

Digitized by Google

vanje pojedine vrsti prinosa i prireza u slučajevima obročnih otplata prinosa i prireza.

Pojedina vrst prinosa i prireza u slučaju obročne otplate može se po ovoj tablici izračunati počevši od onog mjeseca od kojega se redovito mjesečno propisuje sa ostalim prinosima i prirezima povišeni 6% prinos za nesrećni slučaj.

U Zagrebu, dne 18. maja 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 18.213 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu liječenja članova u oporavilištu »Jadran« na otoku Rabu.

Svim mjesnim organima.

Saopćuje se slijedeći dopis ljubljanskog okružnog ureda znanja i ravnanja radi:

»Okrožni urad za zavarovanje delavcev v Ljubljani, ki upravlja okrevališče »Jadran« na Rabu, opaža že nekai let sem, da se predlogi za lečenje v tem okrevališču izredno pomnože, ko nastopijo prvi lepi pomladanski dnevi. Iz tega je moč sklepati, da smatrajo mnogi člani bivanje na Rabu za nekak oddih ali nekako letovišče, najsi imajo to ali ono lažjo ali težjo bolezensko afekcijo. Dokazuje pa to tudi, da mnogi gg. zdravniki slučaje premalo kritično premotrijo in da preradovoljno ugodijo željam članov. Posledica tega je, da je okrevališče v pomladanskih in poletnih mesecih ves čas zasedeno, često z bolniki, ki so potrebni samo oddiha, ki bi ga z uspehom lahko uživali drugod, in to vzbuja upravičeno kritiko in nejevoljo v krogu delavskih zavarovancev in resnih bolnikov. Tako je bilo predlogov v novembru 2, v decembru 1, v januarju 4, v februarju 12, ko so pa nastopili prvi lepi pomladanski dnevi, je v marcu število predlogov naraslo na 33, v aprilu pa na 40. Ker ima okrevališče v celoti 33 postelj in ostane vsak bolnik po 4, mnogi tudi po 6 do 8 tednov tamkaj, da se doseže uspeh, je jasno, da mora spomladi in po leti vsak bolnik po več tednov čakati na vpoklic. Pri vpoklicih se strogo vpošteva vrstni red in so torej vse intervencije v svrho hitrega vpoklicanja tega ali onega bolnika neumestne, ker morajo ostati brezuspešne. Kaka izjema bi bila samo v izrednih utemeljenih slučajih mogoča, na pr. pri težkih obolenjih, pri katerih je nujno indicirano bivanje v morskem zraku.

Zlasti je opozarjati, da je pri specifičnih pljučnih obolenjih tudi lažje vrste morsko obnebje le izjemoma koristno. Dosti večji in sigurnejši uspehi se v inicijalnih štadijih in pri profilaktikih dosegajo v čistem gorskem zraku. Naše morsko obnebje karakterizira visoka temperatura, intenzivna solnčna pripeka, relativno majhna zračna vlaga; zaradi tega je učinek tega podnebja malo vzbudilen (wenig anregend) pretežno sedativen, eventuelno celo omlahuioč (erschlaffend). Za to podnebje pridejo le v poštev živčno razdražljivi in telesno oslabeli na pljučih bolni brez vsake povišane temperature in je tudi za te primere ugodno samo lečenje v hladnejših zimskih mesecih. Bolniki z diognozo »apicitis« (začetni slučaji zatvorjene tuberkuloze) naj se torej na Rab pošiljajo v času od novembra do marca, ne pa v vročih spomladanskih in poletnih mesecih. Vsako povišanje telesne temperature je naravnost kontraindikacija. Temperatura se na Rabu zlasti v toplejših mesecih po navadi stopnjuje. Pripetilo se je že, da so taki bolniki, ki so bili na Rab poslani s subfebrilnimi temperaturami, tamkaj dobili znatno povišanje temperature, obležali in doživeli poslabšanje obolenja. Tudi za primere skrofuloze, tuberkuloze sklepov, kosti, kože in žlez (v kolikor ni otvorjena, ker se taki primeri ne morejo in ne smejo sprejemati) so hladnejši meseci ugodnejši. Poleti dosegamo pri teh slučajih tudi v naših klimatih izboljšanje.

Digitized by Google

Ako bodo gg. uradovi zdravniki to vpoštevali, primere skrbno izbirali in se pri tuberkuloznih obolenjih pred vsem posluževali zimskih mesecev, bo moč bolnike dosti lažje razporediti in ne bo treba posameznikom tako dolgo čakati na sprejem«.

U Zagrebu, dne 27. maja 1927.

Generalni direktor u z.:
Dr. **Hahn**, v. r.

KONKURS.

Kod Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Vršcu imaju se popuniti dva sistemizovana mesta lekara činovika opšte medicine, u prvom platnom razredu prvog stepena, koji bi vršili lekarsku dužnost pri Ekspozituri ovoga Ureda u Pančevu.

Godišnja plata je 27.600 dinara, sa eventualnim dodatkom za članove porodice po 1.800 dinara godišnje, ali najviše za četiri člana porodice.

Uslovi su nameštenja:

1. da je kompetent državljanin Kraljevine Srba, Hrvata i Slovennaca, da znade srpsko-hrvatski jezik u govoru i pismu;
2. da ima telesnu, umnu i monalnu sposobnost za ovu službu, te da ne boluje od tuberkuloze;
3. da nema više od 40 godina života, izuzev da je pre tog bio u službi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje, u državnoj ili drugoj javnoj službi;
4. da nije pod starateljstvom ili stečajem, da nije pod isledjenjem za zločin ili prestup iz koristoljublja, da nije presudom redovnog Suda pravomoćno sudjen za zločin ili prestup iz koristoljublja, da nije sudjen na gubitak službe odnosno političkih prava za vreme utvrdjeno sudskom presudom;
5. da nije otpušten iz službe Središnjeg Ureda za Osiguraje Radnika odnosno kojeg zavoda za socijalno osiguranje, državne ili druge javne službe;
6. da ima diplomu celokupnog lekarstva i opšte pravo vršenja prakse u Kraljevini SHS;
7. da nije u državnoj ili kojoj drugoj javnoj službi stalno namešten t. j. sa pravom na penziju.

Uz molbu se ima priložiti krštenica, venčani list, lekarska diploma, uverenje o pravu vršenja prakse, uverenje o zdravlju i regulisanju vojne obaveze.

Sva ostala prava i dužnosti odredjena su u Službenom Pravilniku lekara-činovnika.

Svojeručno pisane i potrebnim dokumentima obložene molbe imaju se predati potpisanom Okružnom Uredu za Osiguranje Radnika do zaključno 15. jula 1927. god. Docnije prispele i potrebnim dokumentima ne snabdevene molbe neće se uzimati u obzir.

V r š a c, 11. lipnja 1927. god.

Okružni Ured za Osiguranje Radnika u Vršcu.

КОНКУРС:

Окружни Уред за Осигурање Радника у Вршцу расписује конкурс за попуњење упражњених чиновничких места како следи:

1. Једно место категорије Ц. положаја VIII. помоћно-техничке струке за Експозитуру овога Уреда у Панчеву са годишњом систематском платом од 9.600 динара, са годишњом положајном платом од 9.000 динара, месним додатком од 2.790 динара, те породичним додатком од 1.800 динара по члану по-

Digitized by Google

родице годишње. Изабрани чиновник на ово место вршиће по потреби и дужност инкасанта за град Панчево.

2. Два места категорије Ц положаја VIII. помоћно-техничке струке за рад у Уреду у Вршцу са годишњом положајном и систематском платом те месним и породичним додатком као и за место под 1.

Услови су намештења:

1. Да је компетент држављанин Краљевине СХС, да зна српско-хрватски језик у говору и писму.

2. Да има телесну, умну и моралну способност за службу, те да не болује од туберкулозе.

3. Да је навршио 18., а није прекорачио 40. годину живота, изузев случај да је пре тога био у служби Средишњег Уреда за Осигурање Радника или другог којег завода за социјално осигурање, у државној или другој јавној служби.

4. Да не стоји под старатељством или стечајем, да није под ислеђењем за злочин или преступ из користољубља, те да није пресудом редовног суда правомоћно осуђен за злочинн или преступ из користољубља, да није суђен на губитак службе односно политичких права за време утврђено судском пресудом.

5. Да му служба код Средишњег Уреда за Осигурање Радника или другог којег завода за социјално осигурање, код државне или друге јавне службе није престала из узрока поменутих у §-у 112. и тачки 5. и 7. §-а 113. Службеног Правилника службеника Средишњег Уреда за Осигурање Радника.

6. Да има најмање 4 разреда средње школе односно, у колико нема довољне школске спреме, да докаже способност за вршење стручних послова за та места, знање законских прописа о осигурању радника и потребну интелигенцију за службени саобрачај са публиком и службеницима.

Уз молбу има сваки компетент приложити уверење о дану рођења, о надлежности, о законитој брачној вези, о годинама деце, школске сведоџбе, уверења о дотадањем занимању, о здрављу и о регулисању војне обавезе.

Здравље се мора доказати уверењем лекара Окружног Уреда за Осигурање Радника или лекара државних и самоуправних власти, те још једном сведоџбом изданом по државном или другом јавном диспанзеру, односно лекару специјалисти за туберкулозу.

Сва остала права и дужности утврђена су Службеним Правилником.

Својеручно писане и потребним документима обложене молбе имају компетенти поднети потписаном уреду до закључно 2. јула 1927. год. до 12 часова пре подне. Доцније приспеле и потребним документима не снабдевене молбе неће се узимати у обзир.

У Вршцу, 11. јуна 1927. год.

Окружни Уред за Осигурање Радника у Вршцу.

KONKURS.

Na osnovu zaključka Ravnateljstva ovog Ureda od 5. maja 1926. godine raspisuje se ovim ponovni Konkurs:

Na jedno mesto lekara-činovnika opšte medicine u opštini Apatin.

Mesto je sistemizovano u I. plaćevnom razredu, I. stepenu sa godišnjom platom od 24.000 dinara (dvadeset četiri hiljade dinara), te eventualnim porodičnim dodatkom za svakog no najviše četiri člana porodice po 1.800 Din (jednu hiljadu osam stotina dinara) odnosno najviše 7.200 Din (sedam hiljada dvestotine dinara) godišnje.

Digitized by Google

Uslovi nameštenja su:

1. Da je molioc podanik Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i da zna srpsko-hrvatski ili slovenski jezik u govoru i pismu.

2. Da ima telesnu i moralnu sposobnost za službu Okr. Ureda.

3. Da je navršio 18. godinu života a nema više od 40, sem ako je pre toga bio u službi Središnjeg Ureda odnosno njegovih mesnih organa ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje, u državnoj ili kojoj drugoj javnoj službi.

4. Da nije pod starateljstvom ili stečajem, pod isledjenjem za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja, te da nije presudom redovnog suda pravomoćno osudjen za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja i da nije osudjen na gubitak službe odnosno političkih prava za vreme utvrdjeno sudskom presudom.

5. Da nije otpušten iz službe Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odnosno kojeg drugog zavoda za socijalno osiguranje, državne ili koje druge javne službe.

6. Da ima diplomu celokupnog lekarstva i opšte pravo prakse u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

7. Da nije u državnoj ili kojoj drugoj službi stalno namešten t. j. sa pravom na penziju.

Uz molbu ima priložiti uverenje o danu rodjenja, o nadležnosti, o zakonskoj bračnoj vezi, o godinama dece, lekarsku diplomu, uverenje o opštem pravu prakse, o dotadanjem zanimanju, o zdravlju i o regulisanju vojne obaveze.

Zdravlje se mora dokazati uverenjem lekara Središnjeg Ureda, odnosno Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika, ili lekara Državnih ili samoupravnih vlasti, te još jednim uverenjem izdatim po Državnom Javnom Dispanzeru odnosno po lekaru specijalisti za tuberkulozu.

Sva ostala prava i dužnosti utvrdjena su Službenim Pravilnikom lekara-činovnika.

Svojeručno pisane molbe snabdevene svim potrebnim dokumentima imaju se, po mogućnosti lično predati potpisanom Uredu do zaključno 15. avgusta 1927. do 12 časova.

Zadocnele ili ne potpuno obložene molbe neće se uzimati u obzir.

U Somboru, 13. maja 1927. godine.

Ured za Osiguranje Radnika u Somboru.

Broj: 20.198/1927.

NATJEČAJ.

Na osnovu zaključka nadležnog samoupravnog organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika raspisuje se ovime natječaj za popunjenje slijedećih činovničkih mjesta u sanatoriju Klenovnik kraj Ivanca i to:

a) jednog mjesta upravitelja sanatorija sa prinadležnostima kategorije B. položaja III. to jest sa godišnjom sistematskom platom od Din 10.800.—, sa godišnjom položajnom platom od Din 28.800·—, mjesnim dodatkom od Din 5.940.— godišnje i odgovarajućim porodičnim dodatkom te funkcionalnim dodatkom od Din 9.600.— godišnje i putnim paušalom od Din 18.000.— godišnje. Osim toga dobiva stan i opskrbu u naravi za sebe i za članove obitelji, koji su navedeni u §-u 26. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika;

b) jednog mjesta knjigovodje sa prinadležnostima kategorije B. položaja VI. to jest sa godišnjom sistematskom platom od Din 10.800.— sa godišnjom položajnom platom od Din 15.000.— sa godišnjim mjesnim dodatkom od Din 3.870.— i odgovarajućim porodičnim dodatkom. Osim toga dobiva izabrani za sebe lično stan i opskrbu u naravi;

c) jednog mjesta manipulativnog činovnika sa prinadležnostima kategorije C. položaja IX. t. j. sa godišnjom sistematskom platom od Din 9.600.— sa godišnjom položajnom platom od Din 7.200.—, sa godišnjim mjesnim dodatkom

Digitized by Google

od Din 2.520— i odgovarajućim porodičnim dodatkom. Osim toga dobiva izabrani za sebe lično stan i opskrbu u naravi;

d) jednog mjesta s k l a d i š t a r a kategorije C. položaja IX. Prinadležnosti iste kao pod c).

Uvjeti namještenja jesu:

1. da je natjecatelj državljanin Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, i da znade srpsko-hrvatski ili slovenski jezik;

2. da ima tjelesnu, umnu i moralnu sposobnost za službu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika uopšte;

3. da je navršio 18. godinu života i da nema više od 40 godina života izuzev slučaj, da je prije toga bio u službi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje, u državnoj ili drugoj javnoj službi;

4. da ne stoji pod starateljstvom ili stečajem, da nije pod isledjenjem za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja, te da nije presudom redovnog suda pravomoćno sudjen za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja, te da nije sudjen na gubitak službe odnosno političkih prava za vrijeme utvrdjeno sudskom presudom;

5. da mu služba kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje, kod državne ili druge javne službe nije prestala iz uzroka pomenutih u §-u 112. toč. 5. i 7. §-a 113. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika;

6. da imade potpunu srednjoškolsku spremu (trgovačku akademiju, visoku trgovačku školu) za namještenje pod a) i b) odnosno za namještenje pod c) i d) četiri razreda srednje škole odnosno u koliko nema te spreme, da dokaže sposobnost za vršenje stručnih poslova, znanje zakonskih propisa o osiguranju radnika i potrebnu inteligenciju za službeni saobraćaj sa publikom i službenicima.

Uz molbu imade svaki natjecatelj priložiti svjedočanstvo o danu rodjenja, uverenje o nadležnosti, o zakonitoj bračnoj vezi, o godinama djece, školske svjedodžbe, uvjerenje o dotadanjem zanimanju, o zdravlju i o regulisanju vojne obaveze.

Zdravlje se mora dokazati svjedodžbom lekara Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili njegovih mjesnih organa ili lekara državnih i samoupravnih vlasti te još jednom svjedodžbom izdanom po državnom ili drugom javnom dispanzeru, odnosno lekaru specijalisti za tuberkulozu.

Sva namještenja jesu u ugovornom svojstvu. Obostrani otkazni rok za namještenja pod a) i b) je 3 mjeseca, za namještenja pod c) i d) 2 mjeseca. Nastup službe tijekom augusta 1927. Vlastoručno pisane i potrebnim dokazalima obložene molbe imadu natjecatelji podnijeti potpisanom uredu do uključivo 30. j u n a t. g. do 12 sati o podne.

Na zakašnjele molbenice ne će se uzeti obzir.

U Z a g r e b u, dne 7. juna 1927.

Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu.
Preradovićeva ul. 44/II.

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 31. JULA 1927. BROJ 7.

Dr. Edo Deutsch, liječnik okr. ureda u Zagrebu:

Bolesti zvanja mišićja i kostura.

Opće je poznata činjenica, da fizički rad ostavlja svoje tragove na čovječem tijelu. Ovi znakovi mogu da potječu: 1. od izravne nezgode (na pr. rezotine, opekline, naglih otrovanja, preloma), a 2. od polaganog štetnog djelovanja rada (na pr. žuljevi, pukotine kože, otrovanje fosforom, olovom, ugljenom prašinom i t. d.). Nekoje su od ovih promjena samo prolazne i prestaju, ako radnik napusti onu vrst rada, koja ih je prouzročila (na pr. žuljevi i sve one promjene, koje se tiču samo najpovršnijeg sloja kože), dok su druge trajne (na pr. nekroza kostiju uslijed otrovanja fosforom).

Ruka fizičkog radnika dobije debelu, tvrdu kožu punu žuljeva, odebljina i pukotina. Nokti su debeli, tvrdi i popucani. Kod nekojih se zanimanja nadju veoma karakteristične promjene na rukama, iz kojih se često može zaključiti i na zanat radnika. Tako na primjer imadu često zemljoradnici, koji voze tačke t. zv. Dupuytren-ovu kontrakturu na rukama (odebljalost potkožnog tkiva i time savitost prstiju), koja nastaje kraj drugih uzroka od držanja ručke. Takove ruke mogu imati i mornari i kočijaši, koji barataju užetom, a ovi im predmeti naribaju kožu i potkožno tkivo. Karakteristične ruke imadu gladilice, nadalje košarači, kod kojih su nekoji prsti desne ruke iskrivljeni. Druga zanimanja ostavljaju svoje tragove na noktima, bilo uslijed stanovitih bolesti kao na pr. kod pivara, kojima se odebljaju nokti od pjenice, bilo od ozleda ili upliva kemijskih tvari ili topline. Imade onda zanata, koji pokazuju svoje štetno djelovanje na drugim dijelovima tijela ili na unutarnjim organima (na pr. otrovi). Veliko mnoštvo bolesti potječe od fizičkoga rada, pa se one opisuju pod imenom obrtnih bolesti ili bolesti zvanja.

U daljnjem htjeli bi opisati one obrtne bolesti, koje se očituju na koštanom i mišićnom sustavu. Te se bolesti očituju u tri oblika: 1. nezgode, 2. otrovanja, 3. deformiteti.

Posljedice nezgoda mogu nastati bilo na kojem dijelu tijela, te ne pokazuju za svaki slučaj karakteristične promjene. Tako se na primjer očituju rezotine kože u manje više ravnim brazgotinama, koje se mogu ograničiti na kožu, ili na kožu i potkožno tkivo ili na oboje i mišićje, a u najtežim oblicima i na zglobove. Osobito ove potonje mogu biti od sudbonosne važnosti, jer u slučaju, da se zglob inficira, mogu nastati teške gnojne upale zgloba, koje se u sretnijem slučaju izliječe sa ukočenim zglobom, a mogu biti i tako teške naravi, da treba ozledjenu okrajninu konačno i amputirati. Takove ozlede nalazimo često kod šumskih radnika, koji rade sa sjekirama. Opekline ostavljaju manje više proširene brazgotine, koje mogu opet obuhvatiti sve slojeve od kože pa do pokosnice. U teškim slučajevima mogu opekline prouzročiti deformitete okrajnina, kao što je na pr. čupasta noga. Isto tako mogu ostavljati deformitete prelomi kostiju. Zapravo posljedice nezgoda ni ne spadaju u obrtne bolesti, već u kirurgiju, te je njihovo prosudjivanje u socijalnom osiguranju drugo, nego od ostalih bolesti. Važne su ove posljedice kod prosudjivanja rente, jer redovito smanjuju radnu sposobnost ozledjenika.

Digitized by Google

Od otrovanja kostiju imade danas praktičnu vrijednost samo još nekroza, t. j. zamrlost kostiju od fosfora, koju dobiju radnici, koji rade sa bijelim fosforom. Bolest se očituje na gornjoj i donjoj čeljusti, te može dovesti do potpunoga gubitka donje čeljusti i do velikog razaranja gornje. Radi ove njegove opasnosti za organizam je uporaba bijeloga fosfora skoro u svim državama Evrope zabranjena.

Izmedju traumatskih (od nezgoda nastalih) promjena i deformiteta stoje nekoje bolesti mišićja. Tako već spomenuta Dupuytrenova kontraktura na dlanu. Druga takova bolest je tendovaginitis, upala tetive, koja se očituje osobito na podlaktici zemljoradnika i ciglara, ali se nadje i kod pralja i gladilica, te nastaje uslijed preopterećenja tetive. Bolest traje redovito tri do četiri nedelje.

Deformiteti su stalne promjene oblika jednoga dijela skeleta. Kako smo već spomenuli, mogu nastati i kao posljedice nezgoda, nastaju ali redovito polagano bez vidljivog vanjskog utjecaja. (Još je jedna mogućnost, a ta se očituje u prirodjenim deformitetima, no ovi dolaze ovdje samo u toliko u obzir, u koliko se mogu pod utjecajem tjelesnoga rada pogoršati. O tome kasnije.) Uslovi, pod kojima će se stvarati deformiteti kod radnika, su dvije vrste: 1. ili je opterećenje organizma normalno, a organizam preslab, da ga podnaša, u tom je slučaju organizam redovito oslabljen od koje bolesti, od kojih je najčešća t. zv. engleska bolest, rachitis, 2. ili je organizam normalan, a opterećenje preveliko. Ima zanimanja, koja su karakterizovana naročitim deformitetima.

Tako je plosnata noga deformitet, koji nalazimo najčešće kod konobara i kuharica. Od 361 kuharice, koje smo pretražili kroz 2 godine u zagrebačkom okružnom uredu, imala je taj deformitet 181. Do nedavna držalo se, da kuharice obole najčešće na reumatizmu zglobova, pa se je te »reumatizme« uzaludno kušalo liječiti kupkama, fizikalnim metodama i sl. Naša statistika dokazala je, da se u velikoj većini slučajeva radi o plosnatim nogama, te je sa svrsi shodnim liječenjem i malim sredstvima uspjelo ove tegobe odstraniti. Ovaj deformitet nastaje uslijed stalnog opterećivanja stopala kod stajanja i hodanja, kada se noga na glatkom tlu giba, redovito u jednom smjeru. Rijetki je taj deformitet na pr. kod zemljoradnika, kod kojih se noge na neravnom tlu moraju gibati u svim smjerovima.

Drugi opće poznati deformitet je takozvano X-koljeno (genu valgum, X-Bein), kod kojega podkoljenica ne čini ravni nastavak sa nadkoljenicom, već zatvara s njome prama van otvoren kut (obratno kao kod O-noge). Najčešće ga nalazimo kod pekara, koji čitave noći stoje u ovom stavu, te ako im je organizam preslab, deformira im se koljeno u ovom smislu. Mora se uvažiti, da noćni rad i otpadanje prirodnog noćnog počivanja sami po sebi oslabljuju organizam, a time i koštani sustav, te je onda razumljivo, da su pekari manje otporni prama deformitetima, a i prama ostalim bolestima. Tako pokazuje jedna statistika, da su se kod bolesničkih blagajna u Beču god. 1900.—1907. pekari javljali tri puta češće bolesni, nego pripadnici ostalih zanata (Löwy).

Spomenuti deformitet može biti tako jak, da razmak izmedju obih peta — kraj sastavljenih koljena — može iznositi i preko 40 cm, dok su kod normalnih nogu pete uvijek zajedno, ako su koljena sastavljena. (Obratno je kod O-nogu, kod kojih su koljena medjusobno udaljena, ako su pete sastavljene.)

Ovaj se deformitet nadje još i kod mlinara, koji nose teške terete. Skopčana je s njime redovito i plosnata noga, jer i ova trpi pod teškim teretom. Liječenje ovog deformiteta je operativno, i dosta dugotrajno. No i izliječenom pacijentu može liječnik konačno da savjetuje promjenu zvanja u takovo, koje neće na njega stavljati velike zahtjeve u pogledu tjelesnoga napora, jer je lahko moguće, da se takovi deformiteti i nakon operacije povrate.

Kod zemljoradnika se vrlo često nalazi iskrivljen vrat nadkoljenice (coxa vara).

Važan i često sudbonosan deformitet je skolioza, t. j. iskrivljena kralježnica. U manjem stepenu ona je vidljiva samo na golom tijelu, ali su poznate one velike grbe na jednoj strani leđa, koje se više ne mogu prikrivati, te često unesreće socijalno one, kojima je sudjeno, da ih kroz cijeli život nose.

Za bolje razumijevanje stvari moramo si predočiti, kako nastaje skolioza.

1. Skolioza može biti prirodjena. U tom se slučaju radi redovito o prirodjenom manjku polovice jednog kralješka, tako da svi ostali kralješci stoje u krivom položaju. U velikom broju slučajeva se ovo iskrivljenje očituje tek u drugom dje-

Digitized by Google

tinjstvu, poslije trinaeste godine, kada su na kralježnicu stavljeni veći zahtjevi, osobito, ako dijete mora u zanat i eventualno nositi teške terete.

2. Rahitička skolioza, kod koje iskrivljenje kralježnice nastaje uslijed engleske bolesti kostiju. Ova vrst skolioze prouzrokuje najčešće one poznate teške deformitete kralježnice.

3. T. zv. habitualna skolioza. Kod ove vrsti zapravo nema anatomske podloge, već joj je uzrokom neka prirodjena slabost kralježnice. Očituje se, kao i prirodjena, redovito u 13.—15. godini. Schanz ju je nazvao skoliozom naučnika, jer se kod stanovitih zanata, nadalje tvorničkih radnika i radnica vidi najčešće. Tako ju imadu na pr. mesarski naučnici, koji nose na ramenima velike komade mesa, nadalje dimnjačari, koji nose teške željezne kugle i sl. Sva ova djeca podnijela su školske napore veoma lahko, no stupivši u zanat, nisu bila dorasla teškim teretima. K tome dolazi po Spitzy-u slabokrvnost, neotpornost, koje prouzrokuju slabost kralježnice.

4. Statička skolioza, koja nastaje uslijed toga, što je jedna donja okrajnina kraća od druge, pa se čitav trup spušta na jednu stranu. Dolazi kod teških plosnatih nogu ili kod radi koje druge bolesti kratke noge, nadalje kod onih, koji nose protezu na donjoj okrajnini.

5. Osim navedenih uzroka mogu biti uzrokom skolioze još i veće brazgotine, kako smo već i uvodno kazali, nadalje bolesti porebrice, živčane bolesti i nezgode. Sve ove vrsti skolioza za nas nemaju osobitog interesa.

Važno je za nas to, da skolioza može nastati uslijed preopterećenja kralježnice, ako je ova preslaba, da podnaša teške terete ili uslijed stanovitih oboljenja, koja ali dadu samo podlogu, a opterećenje prouzrokuje onda razvitak skolioze. Kod nekojih od navedenih vrsti skolioza, na pr. kod naučničkih, bilo je u mnogim slučajevima dovoljno, osobito ako kralješci nisu u krivom položaju srasli, da se zanat promjeni i skolioze su nestale.

Na kralježnici imade još dva oboljenja, koja treba na ovom mjestu spomenuti. Prva je t. zv. juvenilna kifoza, t. j. iskrivljenje kralježnice u sagitalnom smjeru, kod koje je grba u sredini leđa, tako da je čitav trup savinut u obliku luka, a oči pacijenta su uperene u zemlju. Ova bolest dolazi isto oko 15. godine, i to kod mladih zemljoradnika, te dovodi često do jakih deformiteta. Kod druge bolesti nastaju na pojedinim kralješcima mali šiljci, koji sve više rastu, dok se konačno šiljci susjednih kralježaka ne sastaju, te ovi kralješci srastu i postaju negibivi. Ova se bolest, imenom Spondylitis deformans nalazi većinom isto kod zemljoradnika u kasnijim godinama. Vidio sam nekoliko slučajeva kod radnika, koji voze tačke i kod kojih se je kralježnica prilagodila onom stavu, u kojem su posao vršili, a konačno u tom položaju i ukočila.

Često se spominje jedan deformitet, koji da bi isto bio posljedica rada, a taj je t. zv. postolarski grudni koš, koji da nastaje od pritiska kalupa prama grudnoj kosti, te se sastoji od jedne udubine u istoj. Zapravo ovaj deformitet nema sa zvanjem nikakvog posla.

Nabrojivši deformitete skeleta, vidjeli smo, da je zanimanje zapravo onaj momenat, koji ih je izazvao, dok im uzrok leži mnogo dublje. Sve se ove bolesti dadu svesti na već pretrpljene bolesti (na pr. engleska bolest, koja je u narodu veoma raširena), iza kojih ostaje redovito slabost organizma, te znači za njih samo pogoršanje.

Zato je važno, da se kod stupanja u zanat djeca pregledaju, te im se dade stručni savjet, koji zanat će njihovom organizmu najbolje odgovarati. Ako je pak takova bolest nastala, onda doduše u prvom redu dolazi u obzir ortopedsko liječenje, ali svakako treba — kako smo već naglasili — iza svršenog liječenja takovim pacijentima savjetovati, da promjene svoj dotadanji zanat.

Digitized by Google

Бранимир Хаберле:

Зашто се не спроведе ефикасно хигијенске и техничке заштитне мере.

Број несретних случајева у нашој држави јесте још увек сувише велик. Радионице у индустријским предузећима као и занатске и трговачке радње у великој мери лоше су изграђене. Машине и алат јесте опет таке врсти, да се не пружа довољна гаранција за сигурност раденика код посла. Иностраном стручњаку, који не познаје наше прилике изгледа на први моменат као да код нас не постоје законске одредбе о заштити раденика и као да нема органа, који би контролисали спровођење заштите. Међутим ствар уистину стоји сасвим другчије. Већ наш државни основни закон т. ј. устав гарантује у свом члану 130. раденицима заштиту. Следствено томе донешен је и модеран закон о заштити раденика, који прописује, да морају предузећа или сопственици радња држати радионичке просторије, машине, алат и материјал у таковом стању, да је здравље и живот раденика обезбеђен. Већ пет година постоје инспекције рада, чија је првенствена дужност да саобразно законским и наредбеним прописима врше надзор над спровођењем свих одредаба, које се односе на хигијенску и социјално-техничку заштиту лица, запослених у радњама и предузећима. Шта више и закон о осигурању радника овлаштује Средишњи Уред и Окружне Уреде да могу по сопственим органима вршити контролу о проведби одредаба о заштити здравља и живота осигураника и потребних мера за предупређење несретних случајева. Унаточ постојања потребних прописа и контролних државних и самоуправних органа, неможе се казати, да код нас постоји ефикасна хигијенска и социјално-техничка заштита раденика. Читајући последњи извештај Средишње Инспекције Рада о деловању њених органа у години 1926. запажа се, да су Инспекције Рада свакодневно наилазиле на неограђене главне кајише, замајке, зупчанике, на радионице са узиданим прозорима и без сваке вентилације. Велик је био број предузећа са претрпаним оделењима, где је била сигурност раденика минимална. Велик је био број пропуста код употребе сигурносних направа. Било је честих склизнућа раденика са крова и падова са великих висина, који су већином проузроковали смрт или у најмању руку тешку телесну повреду. Били су чести унаточ прописа Правилника о хигијенским и техничким заштитним мерама, према којему морају раденици, који раде на крову бити снабдевени са заштитним појасом, причвршћеним ужетом. На каквом је ниском нивоу код нас хигијенска заштита раденика, најбоље илустрира онај несретни случај, где се један раденик утопио у нужнику. Како је морао негде да изгледа тај нужник. Једна се Инспекција Рада у своме извештају тужи, да је фабрика стакла ставила генераторе за производњу гаса на отвореном под слободним небом, тако да су раденици били изврженi временским непогодама. У једној су пако електричној централи били смештени у једном простору гасгенератор, мотор, парна локомобила и електрични генератор. У другој пако централи није био последњи део разводне табле осветлен, а нити проводници нису били смештени прописно у затвореним каналима. Ови последњи били су смештени у отвореним каналима на поду, или су висели незатегнути у висини човека. Зачудно је да нитко пре доласка Инспектора рада није знао, да је оваково стање за раденике врло опасно. Да је у таквом предузећу са електрицитетом без изолације уопште рад недопустив. Зачудно је да сопственик централе није знао за прописе §-а 160. Правилника*, или да зато није знао инжињер оне добавне фирме, који је инсталисао централу. Врло се мало пажње обраћало са стране послодаваца изградњи потребних излаза за случај опасности. У једној фабрици канапа није уопште било другог излаза из радионице, доли оног кроз котларницу, што је нарочито опасно у случају експлозије котла. У таквом моменту била би погибија свију раденика у тој радионици готова ствар. Било је такових постројења, из којих

* Правилник — Правилник о хигијенским и техничким заштитним мерама.

Digitized by Google

уопште нису водили никакови излази за спасавање раденика у случају пожара. Нека предузећа имала су излазе за овакви случај, али су ти излази били дрвене лествице у место гвоздене и ако је у §-у 52. Правилника изричито забрањена употреба лествица из сагорљивог материјала. Новосадска Инспекција Рада нашла је у једној фабрици гвозденог намештаја апарат за варење у радионици, где је радило више раденика. На захтев Инспекције морала је фабрика преместити апарат у засебно одељење крај радионице, јер је нађено стање било штетно и опасно по здравље раденика у случају експлозије. Фабрике су врло мало пазиле на чистоћу у предузећу. Тако је једна фабрика вате за поставу одеће и покривача поставила строј за кидање крпа, који је био без икакве ограде, у саму радионицу. Резултат тога пропуста био је тај, да је цела радионица била пуна ситних отпадака и прашине. Недостатан санитетски материјал, помањкање купатила, умиваоника и нужника доказ су мањкавих хигијенских мера. Помањкање ових мера увећава и онако бедни положај раденика услед несташице техничких заштитних направа. Из ово неколико случајева наведених из извештаја Инспекције Рада показује се, да на подручју заштите раденика постоји још увек велика неуредност.

Намеће се питање, где леже узроци том рђавом стању заштитних уређаја у предузећима? По нашем мишљењу налазе се они с једне стране у конзерватизму послодаваца, напосе занатлија и у непросвећености радничких маса, а с друге стране у недовољно организованој контролној служби и у потпуном помањкању пропаганде идеје заштите раденика од пословних несрећа. Многи наши послодавци никако не удовољавају ни најмањим захтевима за уведење уређаја заштитних направа. Они се врло често жале за ситнице, које могу њих стајати врло малу суму, а чије уведење захтева контролни орган зато, да спаси скупоцени живот многог храниоца бројне радничке породице. Особито је развијен тај конзерватизам, та у неку руку да кажемо супротност уважању хигијенских и техничких мера за заштиту раденика за време рада, у редовима занатлија. У Босни и у Јужној Србији имаде занатских радионица, које наличе посвема средовечним апсаницама без прозора, без осветлења, без вентилације а са гвозденом капијом. У много се случајева дешава, да мора у оваквом херметички затвореном простору, да спава преко ноћи научник. Јадни младић мора да удише сву нечист радионице не само по дану за време рада, већ и по ноћи за време спавања. Хигијенски уређај јесте непозната ствар у великом делу занатских предузећа. Тамо нема ни најнужнијег санитарног материјала за пружање прве помоћи у случају повреде, а камо ли других хигијенских потребштина. Али нису само занатлије у том правцу конзервативни. Следе их и сопственици трговачких радња. Ови последњи су мишљења, да се њихове намештенике нема рад чега да штити. Управо не умеју, чему и какве сигурносне мере треба за њихове трговачке помоћнике, који седе у канцеларији за писаћим столом у фином оделу и лакованим ципелама, или који за пултом дворе муштерије. Шта се може њима да деси. Код њих, веле они, не може да дође до несретног случаја за време рада. У трговини нема додуше трансмисија и опасних стројева, али ипак то не значи, да је у њој искључена могућност, да дође до повреде здравља и живота намештеника. Било је већ више случајева, да је трговачки намештеник за време рада у трговини пао са лестава, озледио ногу и задобио нутарње повреде. Сем тога у великом делу трговина налазе се на ускладиштеној роби велике наслаге прашине, које нитко месецима не одстрањује, већ се она купи све више и више, и није редак случај, да намештеници оболе тешко на дисаћим органима и да изгубе радну способност. Зар ту дакле нису потребне хигијенске мере. Мора се признати, да индустријска предузећа још најбоље удовољавају прописима о хигијенским и техничким заштитним мерама.

Други фактор, који лоше дејствује на ефикасност заштите раденика, јесте њихова непросвештеност, њихове лоше предрасуде о употреби заштитних мера и направа. Својим узаним схватањем не разуме раденик на пр. важност забране улажења пијаници у просторије радионице. Он не схвата далекосежност одредбе, којом се забрањује пушење у предузећима, која раде са експлозивним и лако упаљивим материјалом. Он незна да може једним делом горуће цигарете уништити животе стотину својих другова и да може

Digitized by Google

оставити небројене породице неопскрбљене. Код великог дела радника опажа се помањкање сваког опреза. Многи покривачки радник пре поласка на рад заборавља на то, да треба да узме опасач. Он полази на кров без заштитних направа прецењујући своју одважност. Резултат тога је често смрт, или у најмању руку тешка телесна повреда услед високог пада са крова. Често се сусрећу личилачки радници, напосе шегрти, где једу воће или какво друго јело са неиспраним рукама, пунима свеже боје. Није зато ни чудо, да је у редовима те групе радника велики број отровања. Радник увиди важност заштитних направа у већини случајева тек онда, када сам доживи повреду. Али је тада обично доцкан. Овој непросвештености радничких маса имаде лека на више начина. У првом реду треба провести ефикасну пропаганду. Треба извесити крај опасних места у предузећу велике плакате са поучним сликама, које ће приказивати задобијање повреда код строја дотичне врсте, као и са потребним текстовима, који ће садржавати кратка и јасна упутства. Треба држати у предузећима часта предавања, напосе одмах иза којег несретног случаја, да се тако одмах на лицу места упознају радници са узроком несреће као и са мерама предохране, те да се на тај начин у њима побуди свест и створи чврсто убеђење, да је радник и сам дужан, да својим опрезом доприноси деломице к општим мерама за предупређење несретних случајева. Ту пропаганду треба да преузму у свој делокруг радничке коморе и Средишњи Уред за Осигурање Радника, напосе овај последњи, јер је то у његовом материјалном интересу.

Већ је пре истакнуто, да се унаточ многих органа, којима је стављена у дужност контрола над спровођењем заштите радника, она још и данас налази на врло ниском нивоу. Разлог је томе у главноме у потпуном помањкању сарадње између тих разних органа. Изгледа на пр. да административне власти, које поделују дозволу за изградњу фабрика и других пословних постројења, управо игноришу својим поступком Инспекције Рада, које су прве зване да воде бригу о томе, дали се градња фабрике или радионице изводи на начин, да ће доцније пружати пуну сигурност лицима, која ће у њој радити. Услед те ресервисаности државних административних власти долази често до размимоилажења између појединих државних органа пригодом колаудације изграђених објеката. Долази често до непотребних сукоба. У једном делу државе пропуштају обртне власти, да пријаве Инспекцији Рада оснутак нових предузећа. Најбољи је пример да нема никаковог дотицаја између контролних органа за заштиту радника моменат, када се догоди несретни случај. Ту се позива на присуће у првом реду полиција или жандармерија па лекар па и свештеник, али правих стручњака на подручју социјално-техничке заштите радника т. ј. представника Инспекције Рада и уреда за осигурање радника нема ни близу. Може ли сресни лекар или полицијски писар, да просуди ситуацију у предузећу у моменту несреће. Држимо да не може. Та лица апсолутно не могу да процене чињенице, меродавне за установљење правог узрока пословне незгоде. До недавна било је и мањкаво обавештавање о насталим несрећним случајевима између Инспекције Рада и појединих уреда за осигурање радника. Било је случајева, да је Инспектор Рада извршио увиђај радионице текар, када се је у истој из истих разлога и под истим приликама десио већ већи број повреда радника. Сасвим се исправно крај таковних прилика, питају радници, имаде ли уопште смисла, да постоје Инспекције Рада. У интересу је ефикасне заштите радника, да се престане са игнорисањем Инспекција Рада, да се тој институцији даде ауторитет, којега уживају и друге државне власти, јер и она врши својим радом један део збрињавања за безбедност великог броја држављана. Несме да буде воља или каприц сопственика радње јачи од одредбе Инспектора Рада. Сем тога премален је и број Инспектора Рада у нашој држави. Територији њихова делокруга сувише су велики. Али унаточ те мањкавости, могуће је ефикасно спровођење хигијенских и техничких заштитних мера, ако се организује у држави густа мрежа њихових помоћних органа. Ту дужност имали би да врше раденички повереници, чији је то уосталом и задатак према пропису §-а 109. закона о заштити радника. Ако ће у сваком предузећу бити при руци у свако време овакав помоћни контролни орган, биће социјално-техничка заштита радника ефикаснија. Данас још нажалост постоји код нас потпуно игнорисање радничких повереника, јер многи послодавци нису склони

Digitized by Google

томе, да и сами раденици учествују у акцији око предупређења несретних случајева. Док нема те сарадње раденика неће бити ни ефикасне заштите раденика. Средишњи Уред за Осигурање Радника требао би да се више ангажује код спровођења контроле над хигијенским и техничким заштитним направама. Његово учешће неби смело да остане само на контроли неколицине стручноспремних лица. Он би требао да одржаје курсеве за службенике окружних уреда, који раде у рентовним одсецима, да их се изобрази стручно за контролу над заштитним направама и да се тако и са стране Средишњег Уреда створи већи број контролних органа. Тиме би се много допринело ефикасном спровођењу заштите раденика.

Сем практичне контроле над спровођењем заштитних мера било би потребно, да се у нашој држави уведе и знанствено истраживање хигијенских и техичких услова рада. Било би потребно да се оснује код Средишње Инспекције Рада један знанствени завод за заштиту раденика. Тај би завод требао, да испитује у првом реду све потребне и меродавне услове код хигијене рада, тако физиологију рада, експерименталну биологију и т. д. У потребним лабораторијима проучавао би такав завод унапређење рационалног система рада, уморност под утицајем рада, истраживао би сопствена својства појединих раденика обзиром на спол и добу. Овај завод истраживао би утицај разних отрова и прашине на живи организам, бавио би се анализом промене крви код разних пословних болести. Истраживао би утицај анормалних одношаја у радионици на организам раденика, тако утицај температуре, влажности ваздуха, осветлења, отрова и т. д. Овакав завод морао би да имаде посебно оделење за технику заштиту од незгода и оделење за здравствену технику. У првом оделењу испитивали би се узроци незгода, конструкција сигурносних направа, истраживале би се незгоде на специјалан захтев и у извесне сврхе. У другом оделењу истраживали би се разни типови уређаја за прозрачивање радионица, уређаји за рационалну вентилацију, уређаји за рационално осветлење и грејање радионица. Овакав знанствени институт много би допринео побољшању заштите раденика. Слична установа основана је пред две године у Советској Русији и показала је досада видне резултате.

Получи ли се код нас уска сарадња између свију органа којима је стављено у дужност да се старају за хигијенску и социјалну техничку заштиту раденика узевши код тога у обзир и учествовање самих раденика, моћиће се сузбити непросвештеност раденика и конзерватизам послодаваца. На тај начин доћиће се до коначног циља до ефикасне примене свих мера за заштиту раденика. Знанствени завод за истраживање и унапређење услова рада добро би дошао као потпорањ општој организацији заштите раденика.

Đ. Grčević:

Zašto su u poljskom radničkom osigranju lijekovi jeftiniji nego kod nas?

Novija zakonodavstva o socijalnom osiguranju, polazeći sa stanovišta da institucije za osiguranje radnika za slučaj bolesti imaju krupan interes na cijeni lijekova, dopuštaju mogućnost osnivanja vlastitih apoteka kod radničkog osiguranja.

Tako na pr. naš zakon o osiguranju radnika od 14. maja 1922. godine u §-u 122. određuje Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika kao cilj, »da omogući upotrebu ..... zajedničkog nabavljanja lekova i lekarskih sprava, kao i da uređuje sva pitanja, koja sa ovim stoje u vezi« (točka 4.) i »da se pobrine za vlastite uredske lekarne .....« (točka 5.). Riješavanje o podizanju uredskih apoteka stavlja naš zakon o osiguranju radnika u točci 4. §-a 126. izrijekom u djelokrug glavne skupštine Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Isto tako i čehoslovački zakon o osiguranju namještenika za slučaj bolesti, invaliditeta i starosti (zákon za dne 9. října 1924. č. 221 Sb. z. an. o pojištěni zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří) u §-u 156. ovlašćuje bolesničke blagajne i njihove saveze na bivšem austrij-

Digitized by Google

skom području*, da mogu osnivati vlastite apoteke (»Pojištovny a jejich svazy jsou oprávněny zřizovati a provozovati ústavní lékárny za předpokladů zakona ze dne 18. prosince 1906....«). Poljski zakon o osiguranju za slučaj bolesti od 19. maja 1920. (»Ustawa ubezpieczeń na wypadek choroby«) u članu 44. također ovlastio je tamošnje bolesničke blagajne, da mogu osnivati vlastite apoteke (»Kasa może urzadrać dla celów własnych.... apteki«).

U Češkoj bolesničke blagajne nisu se u velikoj mjeri služile s zakonskim ovlaštenjem, da osnivaju vlastite apoteke, jer tamo u pogledu dobave lijekova važi još i danas bivša austrijska ministarska naredba od 20. augusta 1907. br. 167., po kojoj apoteke moraju davati bolesničkim blagajnama 33% popusta od cjelokupne cijene recepata, a i inače su tamo povoljni uslovi o cijeni i dobavi lijekova iz apoteka.

Kod nas također još do danas nije bilo aktuelno pitanje osnivanja vlastitih apoteka. U »Radničkoj Zaštiti« iz 1925. godine na strani 400. jedini je liječnik iz Srnetice dr. Josip Ljubin u članku »Jedan od načina štednje kod radničkog osiguranja«, pertraktirao ovo pitanje, po mojem mišljenju sa ispravnog stanovišta. Kod nas se, šta više, zato što se Središnji Ured nije služio sa zakonskim ovlaštenjem da osniva vlastite apoteke, ustalilo mišljenje, kao da on i nema toga prava. Ministarstvo narodnog zdravlja riješenjem svojim br. 32.870 od 15. jula 1926. godine zabranilo je našim okružnim uredima za osiguranje radnnika dijeljenje gotovih lijekova i zavojnog materijala osiguranim članovima izvan uredskih ambulanta. U Splitu, a čini mi se i u Dubrovniku, zaplijenili su sreski poglavari na tužbu tamošnjih apotekara iz uredskih ambulanta sve gotove lijekove i zavojni materijal pozivom na pomenuto riješenje ministarstva narodnog zdravlja. Središnji Ured za Osiguranje Radnika, povodom ovih pojava u Dalmaciji, uložio je tužbu na državni savjet. Državni savjet svojom presudom br. 321. od 16. IV. 1927. godine poništio je pomenuto riješenje ministarstva narodnog zdravlja kao protivno točci 4. i 5. §-a 122. kao i točci 4. §-a 126. zakona o osiguranju radnika. U obrazloženju ove presude, koja je bez sumnje jedan prilog k ispravnom i socijalnom shvaćanju zakona o osiguranju radnika, navodi državni savjet, da u pogledu izdavanja gotovih lijekova i zavojnog materijala iz uredskih ambulanta u citiranim propisima zakona o osiguranju radnika nema ograničenja, koje ministarstvo narodnog zdravlja čini u svome riješenju.

Kod nas nakon donošenja nove apotekarske takse moraju apoteke davati okružnim uredima za osiguranje radnika 30% popusta na lijekovima. Da cijene naših lijekova nisu inače visoke, mogao bi ovaj popust da zadovoljava.

Cijene lijekova u apotekama ovisne su o apotekarskoj taksi, koja bi se u pravilu svake godine trebala da mijenja, zatim o pharmakopeji i ostalim apotekarskim propisima. Za institucije radničkog osiguranja dakle imaju veliko značenje postojeći apotekarski propisi. Institucije za osiguranje radnika, kao interesenti velike konsumpcije lijekova, imaju pravo, da osiguraju dobavu dobrih lijekova pod povoljnim uslovima. One mogu da rezigniraju na svoje pravo, da osnivaju vlastite apoteke, samo pod uslovom, ako cijene lijekova u apotekama nisu previše visoke i ako su principi po kojima se utvrđuju cijene lijekova prosti i ne jednostrani u interesu samo jednog, apotekarskog, staleža.

Mnogim apotekarima, jednako kao i liječnicima, ne samo u našoj zemlji, nego uopće na evropskom kontinentu s pravom se danas predbacuje, da nisu shvatili ideju osiguranja, i koristi, koje odatle proističu za široke vrste neimućnog radništva i da bi htjeli silom da održe stanje, da se i za radnika kao osiguranog člana u slučaju potrebe plaćaju troškovi liječenja i lijekova kao i za sve ostale privatne pacijente.

U republici Poljskoj udruženje apotekara dugo se vremena odupiralo, da dade tamošnjim bolesničkim blagajnama primjeren popust na lijekovima. Preko generalne direkcije službe zdravlja stalno im je polazilo za rukom, da ostavljaju za bolesničke blagajne neznatan popust na lijekovima (1924. god. samo 20%) i da ih obavezuju, da u roku od 14 dana isplaćuju sve apotekarske račune. Na ove nepovoljne uslove odgovorile su poljske bolesničke blagajne s tim, da su počele osnivati svoje vlastite apoteke i da danas oko $^2/_3$ svojih potreba na lijekovima podmiruju u vlastitim apotekama.

* U Slovačkoj i Podkarpatskoj Rusiji smiju bolesničke blagajne osnivati samo kućne apoteke.

Digitized by Google

Razumije se da cijene lijekova u vlastitim apotekama poljskih bolesničkih blagajna nisu posvuda jednake. One variraju obzirom na plate farmaceutskog personala, na veličinu članstva i napokon gospodarstvo svake pojedine blagajne. U posljednjem broju »Radničke Zaštite« g. B. H. u bilješci: »Apoteke bolesničkih blagajna u Poljskoj« iznio je, da prosječni troškovi jednog recepta u vlastitoj apoteci varšavske bolesničke blagajne iznose 56 poljskih groša (naših 3·6 dinara), a u privatnoj poljskoj apoteki 1·45 poljskih zloti** (naših 9·6 dinara). Varšavska bolesnička blagajna je veća blagajna. U nešto manjoj lavovskoj bolesničkoj blagajni (godišnji izvještaj 1925. str. 15.) iznose prosječni troškovi jednog recepta 1·50 zloti (9·55 naših dinara), a u privatnoj apoteci 2·65 zloti (16·88 naših dinara). Kod najmanje bolesničke blagajne u Oświęncimiu, koja je 1925. godine brojila samo 4.000 članova, iznosili su troškovi 15.665 recepata, priređenih u vlastitoj apoteci, 10.929 zloti ili prosječno stajao je jedan recept 60·9 groša (naših 3·82 dinara), a troškovi 9.035 recepata, nabavljenih u privatnim apotekama, iznosili su 13.662 zloti ili prosječno jedan recept 1·51 zloti (nnaših dinara 9·61).

Prednji su podaci zanimljivi, no oni predstavljaju veći interes za poljske prilike. Za naše prilike mnogo je interesantnije, da se usporede cijene lijekova vlastitih apoteka poljskih bolesničkih blagajna i cijene lijekova privatnih poljskih apoteka sa cijenama lijekova, pod kojima naše apoteke prodavaju lijekove našim okružnim uredima za osiguranje radnika i našim privatnicima. U broju 6. »Przegląda Ubezpieczeń Społecznych« ex 1926. godine u članku »Czy zakładać apteki kasowe?« iznio je g. Stanisław Jaskowiak cijene nekoliko recepata priređenih u vlastitim apotekama poljskih bolesničkih blagajna i u privatnim poljskim apotekama. Dobrotom jednog našeg magistra pharmaciae navodim kraj tih recepata i cijene naše nove apotekarske takse za elegantnu i jednostavnu ekspediciju lijekova po odbitku 30% popusta za članove Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

U ciframa to izgleda ovako:

I. Liječnički recept:

Infusum Digitalis 1,0—175,0
Natrii bicarbonici 2,0
Syrupi rubi Idei 20,0

U privatnoj apoteci u Poljskoj stoji taj recept 1 zloti i 55 groša (9·87 Din); vlastite apoteke poljskih bolesničkih blagajna utroše na taj recept samo 15·9 groša (1 Din); naši okružni uredi uz 30% popusta i jednostavnu ekspediciju dobivaju taj lijek u našim apotekama za Din 10·19.

II. Recept liječnički:

Ichtioli 10,0
Unguenti Cinerei 10,0
Vaselini 30,0

U privatnoj apoteci u Poljskoj stoji taj recept 1 zloti i 81 groš (Din 11·53); poljske bolesničke blagajne u vlastitim apotekama stoji taj recept 46·5 groša (Din 2·96); naši okružni uredi plate za taj recept Din 15·54.

III. Recept liječnički:

Morph. mur. 0,2
Extr. Bellad. 0,4
Butyr. Cacao 40,0
M. f. suppos. No 20.

U privatnoj apoteci u Poljskoj stoji taj recept 6·71 zloti (Din 42·74); poljske bolesničke blagajne stoji taj recept u vlastitim apotekama 92 groša (Din 5·86); naše okružne urede uz 30% popusta i jednostavnu ekspediciju stoji 31 dinar i 99 para.

IV. Recept liječnički:

Bism. subnitrici 5,0
Tanalbin 3,0
Extr. opii 0,1
M. f. pul. No 10.

** Jedan poljski zloti stoji naših 6·37 dinara; berlinska i praška burza od 13./IV. 1927. godine.

Digitized by Google

U privatnoj apoteci u Poljskoj stoji taj recept 3·08 zloti (Din 24·21); poljske bolesničke blagajne u vlastitim apotekama stoji taj recept 65·5 groša (Din 4·17); kod nas u apotekama plaćaju okružni uredi za taj isti recept uz 30% popusta i jednostavnu ekspediciju Din 17·26.

Ovim ciframa nije potreban naročiti komentar, one govore samo za se. Svaki laik može opaziti, da je naša apotekarska taksa znatno skuplja od poljske, iako Poljaci tvrde, da su kod njih cijene lijekova u poređenju sa cijenama u ostalim državama, najskuplje. (Vidi članak »Apteki publiczne i kasy chorych« u broju 5. ex 1926. godine organa državnog saveza bolesničkih blagajna u Poljskoj »Przegląd Ubezpieczeń społecznych«, Warszawa).

Ovi podaci prinukali su me, da sam izvršio upoređenje između zaključnih računa poljskih bolesničkih blagajna i zaključnih računa mjesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika iz 1924. godine u pogledu utroška na lijekove i zdravstvene potrepštine. U broju 3. do 4. ex 1926. g. pomenutog organa državnog saveza bolesničkih blagajna u Poljskoj iskazano je, da je kod 153 bolesničke blagajne izdato na lijekove i zdravstvene potrepštine (lekarstwa i opatrunki) zloti 11,018.800·39. Kod nas prema računu rashoda i prihoda mjesnih organa SUZORa — publikovanom u 2. broju »Radničke Zaštite« ex 1927. g. — utrošeno je na lijekove i zdravstvene potrepštine u godini 1924. za osigurane članove Din 24,064.057·90, a za njihove porodične članove Din 6,430.090·78. U poljskim zaključnim računima u istoj koloni iskazani su troškovi liječenja osiguranih i porodičnih članova (obojih zajedno 3,556.088 lica, i to 112 porodičnih na 100 osiguranih članova). Statistika se porodičnih članova kod nas ne vodi i ja sam morao izvesti račun, koliko se troši godišnje kod nas, a koliko u Poljskoj, po osiguranom članu. Prema prednjim sumama i prosječnom godišnjem broju članova 1,677.400 (u Poljskoj) naprama 459.541 (kod nas) dobio sam, da u Poljskoj po osiguranom članu iznose troškovi lijekova i zdravstvenih potrepština godišnje *Din 41·85* (6·57 zloti), a kod nas *Din 66·40* (10·42 zloti).

Znači kod nas se godišnje utroši po osiguranom članu za lijekove i zdravstvene potrepštine punih 58·7% više nego u Poljskoj. Objašnjenje za ovo je već dato u tom, što poljske bolesničke blagajne $^2/_3$ recepata podmiruju u vlastitim apotekama i što je poljska apotekarska taksa neosporno jeftinija od naše.

Moramo napomenuti, da kod poljskih bolesničkih blagajna postoji tendencija, da se pođe dalje ne samo na putu dekomercijalizacije farmacije, nego i na putu dekomercijalizacije farmaceutske industrije. Iz članka »Apteczna centrala handlowa«, publikovanom u broju 5. ex 1926. godine »Przegląd ubezpieczeń społecznych«, vidimo, da se državni savez poljskih bolesničkih blagajna bavi sa mišlju, da skoncentrira u Varšavi u vlastitoj režiji i fabričnu proizvodnju lijekova i djelomičnu produkciju polufabrikata za potrebe bolesničkih blagajna, koje posjeduju vlastite apoteke. Francuski kemijsko-apotekarski koncern preko ministarstva rada i socijalne skrbi dostavio je državnom savezu poljskih bolesničkih blagajna ponudu za financiranje ovoga pothvata, a njemačka preduzeća Beyera, Mercka i Kahlbauma izravno savezu. Pothvat ovaj još nije proveden, jer se ministarstvo rada i socijalne skrbi angažiralo za francusku ponudu, a savez je izjavio, da se ni u kojem slučaju ne može zadovoljiti sa jedinim francuskim ofertom.

Organizacija poljskih apotekara vodi borbu protiv vlastitih apoteka poljskih bolesničkih blagajna uz pomoć generalne direkcije službe zdravlja, jednog odsjeka ministarstva unutrašnjih djela. Upeli su sve sile, da u novi apotekarski zakon (»Nowa Ustawa Aptekarska«) proturaju ograničenje, po kojem bi pravo osnivanja blagajničkih apoteka bilo ovisno od koncesije administrativnih vlasti. U poljskoj štampi već drugu godinu vodi se velika polemika izmedu udruženja poljskih farmaceuta i saveza poljskih bolesničkih blagajna. Udruženje tvrdi, da neograničeno pravo bolesničkih blagajna, da osnivaju vlastite apoteke ruinira privatne apoteke u manjim mjestima. Savez naprotiv pita, da li je za državu preči interes 1.700 lica, toliko ima u Poljskoj vlasnika apoteka, ili interes 4,000.000 lica, koja se liječe kod poljskih bolesničkih blagajna?

Jedno je stalno, da su prošla danas vremena, da se favorizuje jedan stalež. Socijalna zakonodavstva nastoje, da pruže širokim slojevima radnog naroda vlastitom snagom faktičnu pomoć u faktičnoj bijedi.

Digitized by Google

Svojevremeno poljske bolesničke blagajne bile bi odustale od osnivanja vlastitih apoteka pod uslovom, da generalna direkcija službe zdravlja obrazuje stalnu komisiju za izradbu novih apotekarskih taksa, za zasade kalkulacije i ostale potrebne izmjene. Naišle su u tom traženju kod udruženja poljskih apotekara na liniju najvećeg otpora. Iz godine na godinu proturavalo je poljsko apotekarsko udruženje preko generalne direkcije službe zdravlja apotekarske takse bez šire saradnje javnosti i namicalo bolesničkim blagajnama dobavu lijekova uz neznatne popuste i nepovoljne uslove. Poljske bolesničke blagajne odgovorile su na ovo s tim, što su počele da osnivaju vlastite apoteke. I tako je poljsko apotekarsko udruženje podrezalo samo granu, na kojoj sjedi. Vlastite apoteke pokazale su neočekivane rezultate i one su danas u Poljskoj pridonijele u znatnoj mjeri k pojeftinjenju lijekova ne samo za radničku klasu nego i za sve slojeve naroda. Isključeno je, da bi se borba između apotekarskog udruženja i saveza bolesničkih blagajna u Poljskoj mogla svršiti u korist apotekara.

Iz cifre, da poljsko radničko osiguranje stoje lijekovi za punih 58·7% jeftinije nego kod nas, treba da crpi pouku i naše radničko osiguranje, a i naši vlasnici apoteka.

Dr. *Božidar Adžija:*

Nekoliko poglavlja iz socijalne politike.

(Nastavak.)

Razvoj socijalnog zakonodavstva.

Nećemo ovdje zalaziti u najstarije početke socijalnog zakonodavstva, jer u stvari zakonske socijalne reforme, kako ih danas shvaćamo, i borba za njih počimlju tekar u novije doba osnutkom moderne g r a đ j a n s k e k l a s n e d r ž a v e.

Veliki revolucijonarni pokreti XVIII. i XIX. stoljeća ruše staru feudalnu državu i udaraju temelje novoj gradjanskoj državi, koja se osniva na liberalističkim principima, osobito u privrednom životu, pridržavajući za sebe samo brigu za izvanjsku i unutarnju sigurnost svojih »podanika«.

Ogromni tehnički napredak u XIX. stoljeću (izum parnog stroja, osnivanje tvornica u modernom smislu, razvoj kemije i t. d.) s jedne strane, a ekonomski liberalizam t. j. sloboda individua u gospodarskom životu s druge strane, iz temelja su izmijenili dotadanji društveni život i sve socijalne prilike. Pod sve jačim udarcima ekonomskog liberalizma, kao ploda francuske narodno-gospodarstvene škole fiziokrata, trgaju se okovi feudalizma i s njim sva ograničenja zemljišnog vlasništva. Oslobodjenje zemljišnog vlasništva vodi za sobom, bar djelomično, oslobodjenje seljačkog staleža. Tako je bilo u poljoprivredi; u zanatskoj i obrtničkoj proizvodnji, i u trgovini, zadaje liberalizam smrtni udarac cehovnom sistemu i ustoličuje neograničenu slobodu pojedinca na svim područjima privrednog života, a s njom i slobodu konkurence.

Mora se priznati da je do skrajnosti provedeni princip gospodarske slobode, kao najglavniji i najmoćniji potstrekač duha poduzetnosti i želje za dobitkom, najviše doprinjeo dotada nevidjenom razvoju svih grana privrede. Gospodarska sloboda je zapravo otac industrijalizacije, koja počimlje u Engleskoj i rapidno se širi po čitavom svijetu. Tvornice se osnivaju na sve strane, a veliki gradovi upravo niču i bujaju sve većim brojem sa sela emigrirajućim žiteljstvom. U istom razmjeru, u kojem je ekonomski liberalizam uticao na procvat industrije, toliko je on od dana u dan pogoršavao socijalne prilike onih, koji upadoše u čadjave zidove tvornica, da pod egidom »slobode ugovora« doprinašaju najveći obol napretku i razvoju industrije, a i ostalih grana privrede.

»Sloboda«, koja je od teorijskih začetnika liberalizma bila dobro moguće i idealno zamišljena, u čitavom svom lancu, kojim je povezala privredni život (»sloboda« proizvodnje, »sloboda« ugovora izmedju poslodavaca i posloprimaca, »sloboda« utakmice, i t. d.), postaje sasvim relativnim pojmom, i to tako daleko rela-

Digitized by Google

tivna, da je za jednoga (ekonomski jačega, vlasnika proizvodnih sredstava) zbilja značila potpunu i neograničenu slobodu, a za drugoga (ekonomski slabijega) gotovo potpuno ropstvo.

Posloprimac, s jedne strane posjedujući jedino svoju radnu snagu i neimajući sredstava da pokrije i istražuje povoljnije uslove tržišta rada, a s druge strane strepeći pred gladi i bijedom svojom i svoje porodice i bojeći se konkurence neprestano umnožavajućeg se broja industrijskog proletarijata, — morao je u devedeset od sto slučajeva svoju radnu snagu prodavati uz bescijenje. Za njega je »sloboda« ugovora postala potpuno iluzorna. Ove su subjektivne prilike pojedinog radnika postajale dnevno gore neprestano se pogoršavajućim objektivnim socijalnim prilikama. Kako već rekosmo, ladanjsko je žiteljstvo, mamljeno na oko komotnijim gradskim životom i tvorničkim radom, hrlilo u gradove, u industrijska središta. Stambena kriza, stanovanje u malenim i nezdravim stanovima, a uz to težak i umarajući rad u tvornicama, prouzročili su takove moralne i higijenske prilike, da je radnička klasa stala pred fizičkom i moralnom degeneracijom.

Kad je k tome nadošao još noćni rad, te uposlivanje žena i djece, okvir bijede i izrabljivanja bio je potpun. To je bio plod ekonomskog liberalizma i sistema slobodne konkurencije.

U takovim je prilikama živio radnik, i njegova obitelj, dok je radio i zaradjivao. Naprotiv prilike, u koje bi on upao, time što bi ostao bez posla uslijed neprestanih kriza i uslijed slobodne konkurence sa strane rezervne armije proletarijata, ili time što bi se on razbolio, ozledio se, ili umro, bile su mnogostruko gore, jer k tim nesnosljivim prilikama moralnim i zdravstvenim, nadošle su još i one ekonomske naravi. Egzistencija radnika i njegove obitelji stajale su na kocki.

Pod pritiskom ovih vrlo loših materijalnih, moralnih i zdravstvenih prilika, i pod uticajem šireće se socijalističke nauke, postala je radnička klasa svijesna ovog i ovakovog svog položaja. Pojavljuje se r a d n i č k o p i t a n j e kao jedan od najvažnijih problema u ovo nekoliko zadnjih decenija. Radničko pitanje traži neminovno svoje riješenje, revolucijonarnim i evolucijonim putem. Držeći se principa »pomozi sam sebi« osniva radnička klasa svoje sindikalne (strukovne), zadrugarske i političke organizacije, koje se bore za poboljšanje njezinog materijalnog i socijalnog položaja, kao i za njezina gradjanska prava. Nasuprot država stojeći na principu individualizma nije se upuštala u riješavanje ovog pitanja; ona se nije smatrala zvanom, da uredjuje radne odnose izmedju posloprimca i poslodavca; ona nije htjela dirati u »slobodu ugovora«.

Pa i sama radnička klasa gledala je iz početka s nepovjerenjem, čak i s averzijom, i u najneznatnije umješavanje države u ove odnose, bojeći se pristranosti i neobjektivnosti buržoaskih država, ali neispravno bojeći se gubitka raisona d'etre za svoje sindikalne organizacije, time što bi im država tobože oduzimala njihov djelokrug. Taj strah za oduzimanje djelokruga sindikalnim organizacijama sa strane države radništvo je brzo napustilo, te ne samo, da ono nije mučke prelazilo preko državne ingerencije, već je najagilnije počelo nastojati, da putem svojih političkih organizacija postigne što veći upliv na vodjenje državnih poslova, te da na taj način prisili državu na donošenje i usavršavanje državne socijalne politike. Radnička je klasa došla do uvjerenja, da socijalnim zakonodavstvom ne prestaje raison d'etre sindikalnih organizacija; nasuprot one postaju još više potrebne, d a p o p u n e s v e o n e p r a z n i n e, k o j e z a s o b o m o s t a v l j a d r ž a v n o z a k o n o d a v s t v o, k o j e u d a n a š n j e m p o r e t k u t e š k o m o ž e d a d o s t i g n e p o t r e b n u s a v r e m e n o s t, i k o j e u n a j b o l j e m s l u č a j u p i s a n i m z a k o n o m p o t v r d j u j e o n o, š t o s u v e ć ž i v o t i z b i l j a u s t a l i l i.

I povrh toga zakonodavstvo ima veliko značenje, jer riješavajući na stanovito vrijeme sporove medju spornim strankama, oduzimlje im brigu za ta pitanja i ostavlja im slobodne ruke za borbu u riješavanju daljnjih problema, koji silom prilika nisu još stigli u ruke zakonodavca.

Ovi su momenti postali razlogom, da je radništvo nastojalo doći do što većeg uticaja u legislativi i egzekutivi svake pojedine države. Osobito danas nakon velikog svjetskog rata, radništvo je to u velikom broju država i postiglo. I zahvaljujući tom uticaju prestalo je državno zakonodavstvo postupati sa radnikom kao običnim objektom, pa veliki dio svog djelokruga posvećuje zaštiti interesa radničke klase.

Digitized by Google

Radničko zakonodavstvo — u pravom smislu riječi — razvija se tekar u doba, kad je radnik postao slobodan i kad se on na društvenoj pozornici pojavljuje kao svijesna i organizovana klasa. Dok je radnik bio rob i nevoljnik svog gospodara, dok je on bio sastavnim dijelom njegove imovine i njegova inventara, gospodar se je sam brinuo bar za najprimitivnije potrebe radnika. Interes je bio samog gospodara, da svog radnika uzdrži zdrava i živa, jer ga je teško bilo nadoknaditi drugim radnikom, koji je pripadao drugom gospodaru. Osim toga svaki je radnik, kao šegrt, pa kalfa, znao da će s vremenom postati samostalan majstor, on je znao da je njegov položaj i ma koliko bio težak, samo privremen, te mu je prama tome manjkao glavni razlog borbe za poboljšanje svog socijalnog i materijalnog položaja. U tom pogledu nastaje promjena tekar pojavom strojeva u proizvodnji. U strojnoj proizvodnji potreban je kapital, veći ili manji. Radnik ne posjeduje nikakovog kapitala, da si pribavi strojeve, prama tome ne može nikada postati samostalan, već njegova i njegove obitelji egzistencija kroz čitav život ostaje ovisna o poslodavcu. Poslodavac pako nema nikakovog interesa na pojedinom radniku, njemu je gotovo svaki radnik jednak; razboli li se jedan, nadomjesti ga drugim; umre li jedan, dodje na njegovo mjesto drugi. Izmedju radnika i poslodavca danomice postaje sve veća društvena i klasna razlika, koja se još više zaoštruje time, što poslodavac u svrhu što veće mogućnosti konkuriranja, nastoji snizavanjem proizvodnih troškova što jeftinije prodavati svoje proizvode. Ne uzmemo li u obzir amortizaciju kapitala uloženog u preduzeću, to su sastavni dijelovi proizvodnih troškova: sirovine i radničke nadnice. Na cijene sirovina preduzetnik obično ne može uplivisati, i ne preostaje mu, nego da snizivanjem cijena svojih produkata (a u svrhu konkurence) izvrši obaranje radničkih nadnica, proudživanje radnog vremena i opće pogoršanje ostalih radnih uslova.

Ovo novo stanje, koje je nadošlo »slobodnim radnim ugovorom« ugrozilo je egzistenciju, zdravlje i život radnika i njihovih obitelji, i time je ono postalo općom socijalnom pogibelji, koja za sobom povlači nedogledne socijalne, političke i ekonomske trzavice.

U tom stadiju razvoja društvenih odnosa nastupa država, postavljajući s jedne strane opće radne uslove, ograničujući na taj način slobodu ugovora, i ujedno štiteći radnika pred štetnim posljedicama te »slobode«, a s druge strane prisiljavajući radnika da postane članom onih organizacija, koje se na principu uzajamne pomoći brinu za radnika, kad on uslijed bolesti, nezgode, invaliditeta, besposlice i t. d. ne može da prodaje svoju radnu snagu. Prama tome imamo dvije vrste radničkog zakonodavstva: radničko zaštitno zakonodavstvo i radničko osiguravajuće zakonodavstvo.

* * *

Kao što je Engleska majka moderne kapitalističke produkcije i modernog radničkog pokreta, tako se u njoj radja i prvi moderni pokret za socijalne reforme. Nastojanja nekojih predjašnjih pojedinaca filantropa (Simon de Sismondi, Thomas Carlyle, Adam v. Müller, i dr.), kao i nekojih utopijskih socijalista (Fourier, Owen, Saint Simon), koji su moralnu i materijalnu bijedu radničke klase htjeli ublažiti romantičkim sanjarijama i apelirajući na srce i razum kapitalista, ostali su za uvijek glas vapijućeg u pustinji. Prave orgije kapitalističkog izrabljivanja, osobito ženskog i dječjeg rada, dovele su englesko radništvo do spoznaje o potrebi radikalnih socijalnih i političkih reforma i odvele ga u otvorenu borbu za te reforme. Kolosalni pokret četrdesetih godina prošlog stoljeća, nazvan čartistički, u svojoj prvoj navali dovodi do pobjede zakonskog desetsatnog radnog dana. Sam Karlo Marks u inauguralnoj adresi Internacijonale označuje principijelno značenje ove pobjede ovako: »Zakon o desetsatnom radnom danu nema samo praktički rezultat, već on ujedno predstavlja pobjedu principa: to je prvi put što je politička ekonomija buržoazije čisto i bistro podlegla političkoj ekonomiji radničke klase«.

I uistinu nakon ovog prvog prodora u princip kapitalističke ekonomske slobode, koji je bio probijen zakonskom moći države i ta sloboda izrabljivanja zakonski ograničena, nije više u nijednoj državi bilo principijelnih zapreka uvadjanju zakonskih socijalnih reforma. Slijedile su zakonske socijalne reforme, makar u polaganom tempu, jedna za drugom, naravno uvijek kao rezultat teških i oštrih borba,

Digitized by Google

koje je u tom cilju vodio klasni radnički pokret. Uvedeno je zakonski radničko osiguranje (osobito za slučaj bolesti i nezgode), skraćenje radnog vremena, zaštita ženskog i dječijeg rada, zaštitne mjere za zdravlje i život radnika uposlenih na težim i opasnijim poslovima, zakonska posredovanja rada, inspekcije rada, i t. d.

Oštra i teška borba organizovane radničke klase za osvajanje zakonskih socijalnih reforma bila je tim više potrebna što su se poslodavački krugovi i država, kao njihova klasna predstavnica, svim mogućim sredstvima borili protiv socijalnih reforma. Osobito je taj otpor bio osjetljiv u zadnjem deceniju pred svjetski rat i pogotovo za vrijeme samog rata. U svim je državama (a osobito u bivšoj Austro-Ugarskoj i Njemačkoj) kroz to vrijeme sve više rastao smisao i raspoloženje za agresivnu imperijalističku politiku i paralelno s tim i sve veći otpor protiv socijalnog zakonodavstva. Države su upadale iz jednog nesretnog i zlokobnog imperijalističkog eksperimenta u drugi. Imperijalizam je sve više potiskivao i ugušivao socijalnu politiku, da je za vrijeme svjetskog rata potpuno uguši.

Nakon završetka svjetskog rata, nakon pada habsburške monarhije, njemačkog kaizerizma i ruskog carizma, nakon uspjelih revolucija, a posebice ruske revolucije, osvajanje zakonskih socijalnih reforma, gotovo u svim zmeljama, rapidno napreduje. I onim prvim poratnim revolucijonarnim godinama, u kojima je radnička klasa još jaka i nepocjepana, potpomognuta općim revolucijonarnim raspoloženjem, u svojoj borbi nastupala, tim dakle poratnim godinama ima se zahvaliti uzakonjenje današnjih najvažnijih socijalno-političkih tečevina. I kad jedan dio medjunarodne radničke klase nebi bio podlegao nesretnoj poratnoj psihozi, koju su izazvali fantasti i ispovjedači nasilne i nagle opće svjetske socijalne revolucije, što je u medjunarodnom radničkom pokretu izazvalo zbrku, razdor i bratoubilački rat i dosljedno tome potpuno oslabljenje njezine borbene snage, danas se radnička klasa ne samo da nebi nalazila u obrambenom stavu ili čak gubitku dobivenih tečevina, već bi se ona nalazila u napredujućoj ofenzivi i osvajanju daljnih tečevina, koje bi ju u najkraće vrijeme približile njezinom konačnom cilju.

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

Broj: 24.916 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu u predmetu tumačenja §-a 200. ZOR.

Svim mjesnim organima.

Ministarstvo Socijalne Politike u Beogradu dostavilo je ovom Središnjem Uredu akt broj 5.375/IV. od 24. juna 1927. god. sledeće sadržine:

»U ovome Ministarstvu nalaze se više žalba pojedinih okružnih ureda za osiguranje radnika protiv rešenja policijskih vlasti u smislu §-a 200. zakona o Osiguranju Radnika.

Povodom jedne od ovih žalbi F. K. i dr. iz S. protiv presude sreskog poglavara u S. od 8. aprila 1925. god. broj 162/1, Ministarstvo je uputilo Ministarstvu Pravde akt od 26. XI. 1926. K. br. 498, sledeće sadržine:

»Ministarstvu je čast uputiti tome Ministarstvu ovaj predmet s molbom, da povodom ovog konkretnog slučaja, odredi:

1. da li se u smislu §-a 200. Zakona o Osiguranju Radnika od 14. maja 1922. god. (Službene Novine od 30. maja br. 117/22.) protiv presude policijskih vlasti mogu žaliti prvostepenom odnosno kotarskom sudu obe strane t. j. i optuženi (poslodavac odnosno radnik) i tužilac odnosno dostavljač (Okružni ured za osiguranje radnika) ili samo optuženi (poslodavac ili radnik) kad je osudjen, odnosno: dali je prvostepeni odnosno kotarski Sud dužan donositi izvršne presude po svima sporovima na osnovu pomenutog paragrafa Zakona o Osiguranju Radnika t. j. ako bi i tužilac odnosno dostavljač (okružni ured) podneo žalbu protiv presude policijske vlasti.

2. Ako pak nije prvostepeni Sud odnosno kotarski sud dužan da rešava po sporovima ako bi žalbu podneo tužilac t. j. okružni ured, dali tužilac odnosno okružni ured ima pravo žalbe na Vel. Župana odnosno Ministarstvo Unutrašnjih Dela protiv rešenja policijskih vlasti, koja su doneta na osnovu §-a 200. Zakona g Osiguranju Radnika i

3. Najzad, u vezi prednjega, dali policijske vlasti na osnovu Gl. XXII. Zakona o Osiguranju Radnika od 14. maja 1922. g. imaju pravo uzimati u meritorno razmatranje dostave za kazne od strane okružnog ureda ili pak samo imaju pravo da na osnovu podnešenih dostava odnosno dokumenata utvrdjuju odnosno izriču u smislu pom. Gl. Zakona o Osiguranju Radnika visinu novčane kazne.

Umoljava se Ministarstvo da ovaj predmet uzme kao hitan s obzirom na česte sukobe po ovome pitanju, i da dostavi što pre uz povratak akta svoje stanovište po prednjim pitanjima ovoga Ministarstva«.

Ministarstvo Pravde povodom prednjeg akta, odgovara svojim aktom od 10. juna t. g. broj 76.839/25. sledeće:

»Uz povrat tamošnjeg akta od 26. novembra 1926. K. broj 498/IV. u stvari protiv F. K. i drug radi prekršaja suprot zakona o osiguranju radnika, čast je Ministarstvu Pravde saopštiti sledeće mišljenje:

U glavi XXII. Zakona o osiguranju radnika govori se o kaznenim odredbama koje se imaju primeniti na prekršenje toga zakona. Po naredjenju prve alineje § 200. nadležne su za izricanje novčanih kazni policijske vlasti, a po naredjenju treće alineje može se osudjeni žaliti prvostepenom sudu, odnosno kotarskom sudu u roku od 8 dana od saopštenja presude.

Digitized by Google

Zakon ovde izričito navadja, da se »osudjeni« može žaliti protiv presude policijske vlasti prvestepenom sudu. Tužitelja ili drugo lice, zapravo drugu koju stranku osim osudjenog ne spominje zakon, pak je prema tomu jasno, da samo osudjenom pripada pravo žalbe protiv presudi policijske vlasti.

Time bi bilo odgovoreno na pitanje u tamošnjem aktu broj 498 — 1926. pod 1.

U §-u 200. pominju se samo policijske vlasti bez pobliže oznake, da li se tu misli isključivo na policijske vlasti prvog stepena ili pak i na policijske vlasti viših stepena.

Iz dve čijenica jasno se vidi intencija zakonodavca, da je ovde mislio samo na policijske vlasti prvog stepena. Te su činjenice prvo, što je odredjeno, da put žalbe vodi prvostepenom sudu, iz čega sledi, da nije vjerojatno, da je zakonodavac mislio na više upravne instancije, a drugo, što takodjer nije vjerojatno, da je zakonodavac htio protiv presude prvostepene policijske vlasti ustanoviti dvije razne instancije, naime osudjeniku dati pravo žalbe na prvostepeni sud, a drugim strankama na višu upravnu vlast.

Prema tomu se zakon mora tumačiti tako, da proti presudi prvostepene policijske (upravne) vlasti imade jedino osudjenik pravo žalbe na prvostepeni ili kotarski sud, dočim druge stranke nemaju u opšte pravo žalbe protiv presude prvostepene policijske vlasti.

Ovime je odgovoreno na pitanje pod 2. u aktu broj 498/1926.

Što se tiče trećeg pitanja u istom aktu, to je jasno da policijska vlast nije samo nadležna da odredi visinu kazne već ona mora da i pitanje krivnje tuženog prosudjuje po svojoj oceni. Razumije se, da će policijska vlast izreći odrešujuću presudu, ako po svojoj oceni nadje, da se tuženi nije ogrešio o propise zakona o osiguranju radnika; ili da nema nikakve krivnje sa njegove strane; ili pak da imade razloga koji isključuju njegovu kaznenopravnu odgovornost.

Ministarstvu Pravde čast je saopćujući ovo gornje svoje mišljenje napomenuti, da ovo mišljenje nije autentično tumačenje zakona, jer za to nije ovlašteno Ministarstvo Pravde a niti je to mišljenje obvezatno za sudove, već može da služi samo za upotrebu Ministarstvu Socijalne Politike«.

Prednje se dostavlja tome Uredu, da primi na znanje i izvesti o tome svoje mesne organe.

Po Naredbi
Ministra Socijalne Politike
Za Načelnika
Inspektor:
Ing. **Maršičanin** v. r.«

Što se svim mesnim organima saopštava znanja i ravnanja radi.

U Zagrebu, dne 11. jula 1927.

Generalni direktor u z.:
Dr. **Milovan Ježić** v. r.

Broj: 25.643/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу у предмету исправка окружнице Средишњег Уреда за Осигурање Радника број 39.050/1926. од 31. децембра 1926. (Радничка Заштита број 1 из год. 1927. страна 35.) гледе упућивања обитељских припадника осигураних чланова у опоравилиште »Касиндол« те плаћања опскрбних пристојби.

Свим месним органима.

Обзиром на то, што поједини месни органи Средишњег Уреда за Осигурање Радника различито тумаче овоуредску окружницу број 39.050/1926. од 31. децембра 1926. у предмету упућивања обитељских припадника осигураних

Digitized by Google

чланова у опоравилиште »Касиндол« те плаћања опскрбних пристојби упућују се овиме, да се цит. окружница имаде разумети тако, да су месни органи дужни исплатити опоравилишту трошкове лечења чланова породица својих осигураних чланова упућенх на лечење у опоравилиште најдуље за 28 дана.

Према томе у колико обитељски члан остане на лечењу у опоравилишту преко 28 дана нису месни органи дужни предујмљивати трошкове за то време, већ сам осигураник односно његов породични члан.

О чему се месни органи обавешћују знања и равнања ради.

У Загребу, дне 12. јула 1927.

Генерални директор: у з.
Др. **Јежић** в. р.

Broj: 25.644 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu u predmetu željezničke vožnje u pola cene na putovanjima u ljekovite banje.

Svim mjesnim organima.

Ministarstvo Saobraćaja rešenjem M. S. Broj 1672 ex 1927. od 5. februara 1927. te kasnijim nadopunama M. S. Br. 3694 ex 1927. od 1. marta 1927. i G. D. Br. 16.823 ex 1927. (ovo zadnje proglašeno od Direkcije Državnih željeznica u Zagrebu pod brojem 25.978 ex 1927. god. od 26. maja 1927.) izmenilo je Putničku Tarifu od 15. septembra 1923. onamo, da je posjetiocima morskih i lekovitih banja dozvolilo vožnju na državnim željeznicama u pola cene kako sledi:

1. Svaki posetilac našeg Primorja uživa povlasticu popusta 50% na državnim i vicinalnim željeznicama, ako proboravi najmanje 14 dana na Primorju. Ova povlastica važi za stanice i pri odlasku u naše ljekovite banje.

2. Pre polaska na Primorje ili u banju putnik mora na železničkoj putničkoj blagajni kupiti jedan obrazac (uz cenu od 5 Din), koji će putnička blagajna žigosati dnevnim žigom. Uz to mora kupiti i celu voznu kartu do mjesta putovanja.

3. Na osnovu ovoga obrasca, potvrdjenog od polazne stanice posjetilac će pri povratku od Uprave banje, opštinskih vlasti, zastupstva društva »Putnik« ili povjereništva »Turing kluba« dobiti potvrdu, da je proboravio zaista najmanje 14 dana u dotičnom lečilištu.

4. Za ovakva putovanja izdaju se direktne vozne karte. U slučaju da nema direktnih voznih karata ili da se usput mora promeniti vrsta vlaka, izdaju se kombinovane karte bjelice.

5. U slučaju da putnik nije proveo ni 14 dana u dotičnom lečilištu, o čemu će se pri povratku železnički organi uveravati iz potvrda, mora platiti razliku izmedju već plaćene i cele normalne vozarine.

6. Ako se pak putnik iskaže potvrdom, da je u banji ili na Primorju proveo najmanje 14 dana, kod polaska kupljena cela vozna karta važi i za povratak. Vozna karta sa ovakvom potvrdom važi 60 dana računajući i dan izdavanja, i ako se vraća istim putem. Ako se putnik vraća drugim putem, izdat će mu se pri polasku kuponska vozna knjižica u pola cene predvidjene relacije. (Za sada društvo Putnik i njegova zastupstva).

7. Putovanje se može tri puta prekinuti (kod kuponskih knjižica više puta.

8. Direktne vozne karte izdaju se do krajnjih železničkih stanica u našem Primorju i to: Bakar, Gospić, Dubrovnik, Zelenika, Ercegnovi, Metković, Solin, Split, Sučurac, Ćilipi, Cavtat, Crikvenica, Plase i Šibenik, zatim do ovih lekovitih banja (imena u zagradi znače železničke stanice): Brestovačka banja (Metovnica), Bukovačka banja (Arandjelovac), Varaždinske Toplice, Vranjska banja, Daruvar, Dobarska banja (Kičevo), Dobrna (Celje), Ilidža (Sarajevo ili Ilidža), Jošanička banja, Ovčarska banja, Pribojska banja (Uvac), Prilika Kiseljak (Požega užička), Ribarska banja (Djunis) Rimske Toplice, Rogaška Slatina, Koviljača (Klenak—Sava ili Beograd), Katlanovo (Skoplje), Lipik, Laško, Mataruška banja (Kraljevo), Mladenovačka banja, Negoračka banja (Djevdjelija), Rusanda (Melenci), Sijarinska

Digitized by Google

banja (Prokuplje), Sokobanja (Aleksinac), Sutinske Toplice, Topusko, Slatina Radenci, Slatina (Banjaluka grad ili predgradje).

Što se stavlja do znanja svim mjesnim organima time, da pri šiljanju članova na oporavak u Primorje ili lekovite banje zaračunavaju putni trošak u smislu gornjega, te da kod toga točno upute članove u gornje propise, kako ne bi prilikom putovanja nastale poteškoće.

U Zagrebu, dne 12. jula 1927.

Generalni direktor: u z.
Dr. **Ježić** v. r.

Број: 14.662/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету штампања радова на трошак уреда.

Свим месним органима.

Један мјесни орган штампао је на свој терет једну публикацију, која не представља службени извештај, те допитао састављачу публикације нарочити хонорар.

Министарство социјалне политике (оделење за заштиту радника) својим решењем од 13. априла 1927. број 2.818/1927. препоручило је Средишњем Уреду, да опомене све своје мјесне органе, да се у будуће с обзиром на финансијско стање уреда, овакови радови не могу штампати на трошак уреда.

Што се ставља до знања свим мјесним органима, позивом, да у будуће поступају у смислу горњег ријешења Министарства социјалне политике.

У Загребу, дне 15. јуна 1927.

Генерални директор:
Милан Глазер в. р.

Broj: 11.280 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu u predmetu isplate dodatka za porodicu službenicima za djecu, koja su navršila punoljetnost, a nalaze se na redovnom školovanju na univerzitetu.

Svim mjesnim organima.

Radi pravilne provedbe propisa 4. al. §-a 26. Službenog Pravilnika o pružanju dodatka za decu službenika, koja se nalaze na redovnom školovanju, saopćuje se svim mjesnim organima, da se prema rješenju Delegacije Ministarstva Finansija u Zagrebu od 9. matra o. g. broj 5.595 smatra redovno školovanje na univerzitetu završenim onda, kada dotični slučač apsolvira fakultet bez obzira nato, da li već položio sve propisane ispite ili ne t. j. redovnim školovanjem na univerzitetu može se smatrati samo ono razdoblje, kroz koje je dotični slušač upisan kao redovan slušač odnosnog fakulteta.

Potrebna dokazala za uspešno učenje deteta na univerzitetu imade svaki službenik predočiti prigodom isplate prinadležnosti na 1. maja i 1. novembra svake godine do navršenja školovanja.

Što se saopćuje znanja i obdržavanja radi.

U Zagrebu, dne 24. juna 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

Broj: 20.126 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu naknade bolničkih troškova.

Svim mjesnim organima.

U više navrata je ustanovljeno, da pojedini mjesni organi ne plaćaju uredno bolničke troškove za lečenje svojih članova. Uslijed toga bolnice dolaze u težak financijski položaj, pa se žale koliko Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika, toliko Inspektoratima Ministarstva Narodnog Zdravlja i samom Ministarstvu.

Pozivaju se mjesni organi, da u buduće redovito i na vrijeme podmiruju bolnicama bolničke troškove, da se tako izbjegne žalbama i zamjerkama sa strane Ministarstva Narodnog Zdravlja.

U Zagrebu, dne 15. juna 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 16.980 — 1927.

NATJEČAJ.

Na osnovu zaključka sjednice ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu od 18. maja 1927. pod čl. 2. sjedničkog zapisnika, raspisuje se ovime natječaj za popunjenje slijedećih upražnjenih mjesta kod ovog Središnjeg Ureda:

1. za jedno mjesto referenta lekarske struke kategorije A. pol. IV. sa godišnjom platom Din 12.000·—, godišnjom položajnom platom Din 24.600·—, te pripadajućim mesnim i porodičnim dodatkom;

2. za dva mjesta referenata apotekarske struke kategorije A. pol. V. sa godišnjom sistematskom platom od Din 12.000·—, godišnjom položajnom platom od Din 21.000·—, te pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom;

3. za jednom mjesto referenta inžinjerske struke, kategorije A. pol. IV. sa. godišnjom sistematskom platom od Din 12.000·—, godišnjom položajnom platom od Din 24.600·—, te pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom;

4. za jedno mjesto referenta inžinjersko-arhitektonske struke, kategorije A. pol. IV. sa godišnjom sistematskom platom od Din 12.000·—, godišnjom položajnom platom od Din 24.600·—, te pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom;

5. za jedno mjesto činovnika kategorije B. položaja VI. tehničke (graditeljske)- struke ,sa godišnjom sistematskom platom od Din 10.800·—, sa godišnjom položajnom platom od Din 15.000·—, te pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom;

6. za jedno mjesto činovnika kategorije B. položaja VII. knjigovodstvene struke, sa godišnjom sitematskom platom od Din 10.800·—, sa godišnjom položajnom od Din 12.000·—, te sa pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom;

7. za jedno mjesto referenta kategorije A. pol. VI. konceptualne struke, sa godišnjom sistematskom platom od Din 12.000·—, sa godišnjom položajnom platom od Din 15.000·—, te sa pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom.

Uvjeti namještenja jesu slijedeći:

1. da je natjecatelj državljanin kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i da znade srpsko-hrvatski ili slovenski jezik;

2. da ima tjelesnu, umnu i moralnu sposobnost za službu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u opšte;

3. da nema više od 40 godina života izuzev slučaj, da je prije toga bio u službi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje u državnoj ili drugoj javnoj službi;

4. da ne stoji pod starateljstvom ili stečajem, da nije pod isledjenjem za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja, te da nije presudom redovnog suda pravo-

Digitized by Google

moćno sudjen za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja, te da nije sudjen na gubitak službe odnosno političkih prava, za vrijeme utvrdjeno sudskom presudom;

5. da mu služba kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje, kod državne ili druge javne službe nije prestala iz uzroka pomenutih u §-u 112. i u tačci 5. i 7. §-a 113. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika;

6. da imade: a) za mjesto pod tač. 1. Potpunu fakultetsku spremu, diplomu doktora sveukupnog lekarstva i pravo na vršenje lekarske prakse u kraljevini SHS. te da ima po mogućnosti specijalnu spremu za ortopediju ili fizikalnu terapiju;

b) za mjesta pod tač. 2. potpunu fakultetsku spremu i diplomu magistra pharmacije;

c) za mjesto pod tač. 3. potpunu fakultetsku spremu na Visokoj tehničkoj školi sa svim propisanim ispitima i inžinjerskom diplomom;

d) za mjesto pod tač. 4. (potpunu fakultetsku spremu na Visokoj tehničkoj školi (arhitektonski odsjek) sa svim propisanim ispitima i inžinjerskom diplomom;

e) za mjesto pod toč. 5. potpunu spremu sa zaključnim ispitom na srednjoj tehničkoj (graditeljskoj) školi;

f) za mjesto pod tač. 6. potpunu srednjoškolsku spremu, odnosno u koliko nema iste, da dokaže sposobnost za vršenje stručnih poslova, znanje zakonskih propisa o osiguranju radnika i potrebnu inteligenciju za službeni sabraćaj sa publikom i službenicima i

g) za mjesto spomenuto pod toč. 7. potpunu fakultetsku spremu, odnosno ako nema iste, da dokaže sposobnost za samostalno vršenje konceptualnih poslova, potpuno znanje zakonskih propisa o osiguranju radnika, kao i opštu orijentaciju o socijalnom zakonodavstvu, opšte znanje o organizaciji, upravi te knjigovodstvu i računovodstvu Središnjeg Ureda, odnosno okružnog ureda za osiguranje radnika i potrebnu inteligenciju za službeni saobraćaj sa publikom i službenicima.

Uz molbu imade svaki natjecatelj priložiti: svedočanstvo o danu rodjenja, uverenje o nadležnosti, o zakonitoj bračnoj vezi, o godinama djece, školske svjedodžbe, uvjerenja o dotadanjem zanimanju, o zdravlju i o regulisanju vojne obaveze. Zdravlje se mora dokazati svedodžbom lekara Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili njegovih mjesnih organa ili lekara državnih ili samoupravnih vlasti, te još jednom svedodžbom izdanom po državnom ili drugom javnom dispanzeru, odnosno lekaru specijalisti za tuberkulozu.

Sva ostala prava i dužnosti utvrdjena su Službenim Pravilnikom Službenika Središnjeg Ureda.

Vlastoručno pisane i potrebnim dokazalima valjano obložene molbe, imadu natjecatelji podnijeti potpisanome uredu do uključivo 20. a u g u s t a 1927. do 12 sati o podne.

Na zakašnjele molbenice ne će se uzeti obzir.

U Z a g r e b u, dne 2. jula 1927.

Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu.

Broj: 20.199/1927.

NATJEČAJ.

Na osnovu zaključka nadležnog samoupravnog organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika raspisuje se ovime natječaj za popunjenje mjesta p r i m a r n o g l l j e č n i k a za liječilište Klenovnik kraj Ivanca.

S ovim namještenjem skočane su sledeće prinadležnosti: godišnja položajna plata od Din 30.000·—, funkcionalni dodatak godišnje Din 36.000·— te odgovarajući porodični dodatak. Osim toga uživati će izabrani stan i opskrbu za sebe i one obiteljske. članove, koji su spomenuti u §-u 18. Službenog Pravilnika lekara-činovnika.

Namještenje je u ugovornom svojstvu uz obostrani otkazni rok od 3 mjeseca dana.

Primiti se može samo ono lice:

Digitized by Google

1. koje je državljanin kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i znade srpsko-hrvatski ili slovenački jezik;

2. koje ima tjelesnu, umnu i moralnu sposobnost za službu Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u opšte. Zdravlje se mora dokazati svjedodžbom lekara Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili njegovih mjesnih organa ili lekara državnih i samoupravnih vlasti, te još jednom svjedodžbom izdanom po državnom ili drugom javnom dispanzeru, odnosno lekaru, specijalisti za tuberkulozu;

3. koje ima diplomu doktora sveukupnog lekarstva i pravo na vršenje lekarske prakse u kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

Ne može se primiti lice:

1. koje nije navršilo 24 godinu života;

2. koje ima više od 40 godina života, a prije toga nije bilo u službi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje, u državnoj ili drugoj javnoj službi;

3. koje je pod starateljstvom ili stečajem;

4. koje je pod isledjenjem za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja;

5. koje ima fizičke nedostatke, koji bi mu sprečavali vršenje službe;

6. koje je presudom redovnog suda pravomoćno sudjeno za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja ili koje je osudjeno na gubitak službe odnosno političkih prava za vreme utvrdjeno sudskom presudom;

7. koje je bilo u službi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili drugog kojeg zavoda za socijalno osiguranje; u državnoj ili drugoj javnoj službi, pa mu je služba prestala iz uzroka, pomenutih u §-u 67. i tač. 6. §-a 68. Službenog Pravilnika lekara-činovnika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika;

8. koje stoji udržavnoj, samoupravnoj, bolničkoj ili drugoj javnoj službi.

Svojeručno pisane i potrebnim dokumentima obložene molbe imadu se podneti potpisanom uredu najkasnije do 30. j u n a 1927.

Nastup službe ima da uslijedi 1. augusta 1927.

Molbi treba priklopiti zvanične podatke o dosadanjem službovanju i eventualne svjedodžbe o specijalističkoj spremi.

U Z a g r e b u, dne 7. juna 1927.

Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu.
Preradovićeva ul. 44/II.

Broj: 8.345/1927.

NATJEČAJ.

Kod potpisanog ureda imade se popuniti jedno mjesto služitelja kod ispostave u Rumi u kat. D. pol. XI. sa godišnjom sistematskom plaćom od Din 8.400·—, položajnom platom od Din 3.600·—, odornim paušalom 1.800·— Din, porodični dodatak Din 1.800·—, do najviše za 4 čl. porodice, te mjesnim dodatkom od 15% od sistematske i položajne plate.

Uvjeti namještenja jesu:

1. da je natjecatelj državljanim kraljevine SHS i da znade srpsko-hrvatski ili slovaenački jezik u govoru i pismu;

2. da je navršio 18 god., a da nije prekoračio 40 god. života;

3. da nije pod starateljstvom ili stečajom;

4. da ima telesnu, umnu i moralnu sposobnost za vršenje službe u koju želi da udje;

5. da nije sudjen radi zločinstva ili prestupka počinjenog iz koristoljublja, da nije odpušten iz službe središnjeg ureda za osiguranje radnika iz državne ili druge javne službe, na temelju disciplinske presdu ili iz razloga navedenih pod toč. 5. i 7. §-a 113. Službenog pravilnika;

6. da je natjecatelj potpuno zdrav;

7. da je svršio 4 razreda osnovne škole.

Vlastoručno pisane molbe obložene sa svim potrebnim prilozima imaju se predložiti ovom uredu najkasnije do 31. j u l a 1927. god.

Na zakašnele i manjkavo obložene molbe ne će se uzeti obzir.

U Z e m u n u, dne 29. juna 1927.

Okružni ured za osiguranje radnika u Zemunu.

Digitized by Google

Broj: 9.110/1927.

NATJEČAJ.

Kod Okružnog ureda za osiguranje radnika u Zemunu, raspisuje se natječaj za popunjenje mjesta ravnatelja u kat. B. pol. V. sa godišnjom sistematskom platom od 10.800·— Din, sa godišnjom položajnom platom 21.000·— Din te pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom kao i funkcionalnim doplatkom.

U koliko bi ovo mjesto bilo popunjeno kompetentima iz samoga ureda obavit će se istovremeno izbor bilo na mjesto tajnika, bilo na mjesto glavnog knjigovodje u kat. B. pol. VI. sa god. sistematskom platom od Din 10.800·—, sa godišnjom položajno mplatom od Din 15.000·—, te pripadajućim mjesnim i porodičnim dodatkom.

Uvjeti namještenja jesu:

1. da je natjecatelj državljanin kraljevine SHS i da znade srpsko-hrvatski jezik;

2. da je zdrav i bez fizičkih ili duhovnih mana i nedostataka, koji bi ga sprečavali u vršenju službe;

3. da nije mladji od 18 ni stariji od 40 godina, sem ako se nalazi u službi središnjeg ureda ili drugog zavoda za socijalno osiguranje, državnoj ili javnoj službi;

4. da nije pod starateljstvom ili stečajem;

5. da nije pod isledjenjem ili već pravomoćno osudjen za zločinstvo ili prestup iz koristoljublja, ili gubitka službe odnosno političkih prava;

6. da nije odtpušten iz službe Središnjeg ureda ili kojeg drugog zavoda za Socijalno osiguranje iz državne i javne službe iz uzroka pomenutih u §-u 112. i toč. 5. i 7. §-a 113. Služ. Pravilnika Središnjeg ureda z. o. r.

Posebni uslovi su slijedeći:

Da reflektant raspolaže potpuno srednjoškolskom spremom, odnosno u koliko nema iste, da dokaže sposobnost za vršenje stručnih poslova, znanje zakonskih propisa po osiguranju radnika i potrebnu inteligenciju, za službeni saobraćaj sa strankama i službenicima.

Reflektanti su dužni da najdalje do 10. VIII. t. g. u 12 sati predaju svoje ručno pisane molbe sa slijedećim podatcima:

a) ime i prezime; b) mjesto, dan, mjesec i god. rodjenja; c) narodnost i dosadanje zanimanje; d) školsa sprema; e) jezike, koje reflektant govori i piše; f) broj dece i godina njihovog rodjenja.

Molbe imaju biti obložene krsnim listom, uverenjem o nadležnosti, o zakonitoj bračnoj vezi, o godinama djece, školskim svjedodžbama, uverenjem o dosadanjem zanimanju, lekarskim uvjerenjem, istavljenim sa strane kojeg lekara okružnog ureda za osiguranje radnika, državnog ili samoupravnog lekara i uverenjem o regulisanju vojne službe.

Prvenstvo na raspisana mjesta imaju službenici ovoga ureda, odnosno službenici Središnjeg ureda i njegovih mjesnih organa.

Docnije priskjele ili navedenim dokumentima ne obložene molbe ne će se uzimati u obzir.

Okružni ured za osiguranje radnika u Zemunu.

Broj: 20.875 — 1927.

DRUGO SUDJENJE ZBOG PRONEVJERENJA.

U 4. broju »Radničke Zaštite« od ove godine objavljena je prva presuda Borivoja Nišlijevića, bivšeg činovnika skopskog okružnog ureda za osiguranje radnika zbog utaje uredskog novca.

Ova presuda medjutim nije bila izvršna i Nišlijević je prema primedbama kasacionog suda u Beogradu bio ponovno sudjen kod kumanovskog prvostepenog suda, na dan 27. maja 1927. Ovoga je puta Nišlijević osudjen na dvadeset godina zatočenja.

U Zagrebu, dne 11. juna 1927.

Generalni direktor: u z.
Dr. **Helebrant** v. r.

Digitized by Google

Prilog „Radničkoj Zaštiti“.

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po nadničnim razredima

za mjesec januar 1927.

Nadnični razredi	Poprečni broj osiguranih članova				Bilješka
	muških i ženskih		muških		
	apsolutno	relat. %	apsolutno	relat. %	
I.	34.730	7·54	27.909	6·06	
II.	635	0·14	463	0·10	
III.	769	0·17	676	0·15	
IV.	3.465	0·75	2.977	0·65	
V.	29.605	6·43	28.269	6·14	
VI.	6.629	1·44	5.746	1·25	
VII.	6.789	1·47	5.281	1·15	
VIII.	2.845	0·62	1.800	0·39	
IX.	7.875	1·71	4.524	0·98	
X.	21.489	4·67	8.806	1·91	
XI.	22.459	4·88	10.339	2·25	
XII.	43.032	9·35	23.749	5·16	
XIII.	35.385	7·68	23.351	5·07	
XIV.	42.432	9·22	31.822	6·91	
XV.	50.046	10 87	40.604	8·82	
XVI.	45.535	9·89	40.415	8·78	
XVII.	31.208	6·78	27.274	5·92	
XVIII.	75.481	16.39	68.464	14·87	
Ukupno	**460.409**	**100·—**	**352.469**	**76·56**	
Poprečna obezbedjena nadnica u Din.	24·48	—	25·86	—	
Poprečna obezbedjena nadnica u Din. prošloga mjeseca	24·73	—	26·14	—	
(+ = više) (– = manje)	— 0·25	—	— 0·28	—	

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Januar (Siječanj) 1927.				Bilješka
		poprečni broj osiguranih članova		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banja Luka	18.182	16.791	473	447	
2.	Beograd	42.583	36.738	91	62	
3.	Bjelovar	11.426	9.655	11	10	
4.	Brod	10.530	8.973	1	1	
5.	Dubrovnik	10.855	9.053	20	19	
6.	Karlovac	12.316	9.529	—	—	
7.	Ljubljana	74.766	49.486	224	185	
8.	Mostar	5.231	3.342	124	121	
9.	Niš	16.412	13.968	11	11	
10.	Novi Sad	15.480	10.949	43	37	
11.	Osijek	33.670	27.456	20	13	
12.	Sarajevo	18.031	13.714	445	362	
13.	Skoplje	10.242	9.277	13	12	
14.	Sombor	15.701	12.126	20	16	
15.	Split	15.651	12.404	5	5	
16.	Subotica	17.905	12.616	18	14	
17.	Sušak	6.268	5.035	3	3	
18.	Travnik	9.814	9.015	296	273	
19.	Tuzla	4.818	4.191	23	22	
20.	Varaždin	12.812	9.073	8	6	
21.	Vel. Bečkerek	13.423	10.193	73	53	
22.	Vršac	11.810	9.122	80	58	
23	Zagreb	46.070	29.450	11	6	
24.	Zemun	13 097	11.229	75	73	
I.	**Okružni ured**	**447.093**	**343.385**	**2.088**	**1.809**	
25.	Zagreb „Merkur“	8.942	6.392	16	14	
26.	Ljubljana Trg. b. p. dr.	4.374	2.692	79	75	
II.	**Privat. druš. blag.**	**13.316**	**9.084**	**95**	**89**	
	Središnji ured	**460.409**	**352.469**	**2.183**	**1.898**	
	Suzor prošloga mjeseca	485.595	373.953	2.154	1.865	
	Suzor istoga mj. prošl. god.	438.522	335.269	2.665	2.345	
	(+) više (—) manje od prošlog mjeseca	— 25.186	21.484	29	+ 33	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine	+ 21.887	17.200	— 482	— 447	

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 31. AUGUSTA 1927. BROJ 8.

Dr. A. Benau, lekar-činovnik Ouzor Sarajevo.

O lekarskoj službi kod soc. osiguranja.

Zakon o osiguranju radnika uveden je kod nas godine 1922. Zasnovan na širokoj i modernoj osnovi uveo je on nov duh u naš socijalno-medicinski život. Ali u kratkom razdoblju od 5 godina pokazali su se znatni nedostaci i s toga se sve češće čuju glasovi o potrebi reformiranja tog zakona. Nuzgred treba spomenuti, da cjelokupni zakon još nije ni proveden, da manjkaju još veoma važni dijelovi i da taj manjak osjetljivo koči rad u onim granama osiguranja, koje su već zakonski uvedene. Osim toga se među glasovima, koji traže reformu zakona, čuju veoma često i takovi, koji idu zatim, da i postojeće tekovine još više osakate, povodeći se sa financijskim interesima onih, koji ne uživaju direktnih blagodati zakona. Nema sumnje, da su nekoje reforme potrebne, nema sumnje, da je potrebno upotpunjenje cjelokupnog zakona, kako je to ustavom predviđeno, ali je opravdan strah onih, koji se boje, da bi eventualno reformisanje moglo donijeti još veće pogoršanje, te već radi toga žele, da se postojeće ne dira. Reforme treba provesti u praktičnom primjenivanju zakona, ne dirajući u fiksirane ustanove. Razvitak treba da ide u smjeru što većeg i šireg izgrađivanja, što šire i cjelishodnije primjene zakona, ali taj razvitak mora biti postepen, prilagođen našim prilikama, jer bi i ono, što je teorijski najidealnije u nepripravljenoj sredini moglo donijeti više štete no koristi. Put može biti obilježen sa velikim vidicima u dalekoj budućnosti, tim se putem može i mora poći, ali praktične reforme moraju stajati u skladu sa opštim prilikama naše sadašnjice, moraju biti evolucionističke, jer bi se moglo dogoditi da naša sadanja podloga ne podnese nagle skokove, te bi se mogla cijela zgrada da sruši uslijed mjera, koje su poduzete sa najboljom namjerom, da se još većma učvrsti i obezbedi.

Potrebne su promjene u primjeni zakona. O tome se je mnogo govorilo i pisalo. I uređenje lekarske službe pri socialnom osiguranju traži reforme, ali o tome se je u našoj javnosti relativno malo diskutovalo. Tek u posljednje vrijeme stavilo je Jug. Lek. Društvo na dnevni red idućeg Kongresa pitanje o slobodnom izboru lekara pri soc. osiguranju i time je taj problem postao akutan. Nezgodno je bilo, da se je pitanje postavilo u ovom obliku, jer je time iz cijelog kompleksa istrgnut samo jedan dio, koji je stavljen na dnevni red. Nije nikako uputno, da se u jednom smjeru preporuči ili traži ovako dalekosežna promjena, a pusti iz vida cjelokupna lekarska služba pri soc. osiguranju, koja čini jednu cjelinu i koja se samo kao jedna cjelina može tretirati.

U dosadanjim raspravama o reformama u soc. osiguranju mimoišla se je većinom jedna činjenica, koja se mora naročito naglasiti, a to je, da je s jedne strane cjelokupno osiguranje (njegovo finansijsko napredovanje kao i meritorna sadržina) ovisna od lekarskog rada, dok je s druge strane lekarski rad slabo organizovan i potpuno neodgovaran (osim moralne odgovornosti), te u glavnom ovisi od spreme i uvidavnosti pojedinog lekara, koliko će on dovesti u sklad svoj rad sa principima soc. osiguranja. Ovo je jedan ogroman nedostatak, koji baca svoju sjenu na cjelokupnu instituciju soc. osiguranja.

Digitized by Google

Skoro cjelokupni izdaci u osiguranju (osim honorara i administrativnih troškova) izdaju se na temelju lekarske doznake. Izdaci sa hranarinu, lekarije, za specijalističko i banjsko liječenje, rente i t. d. isplaćuju se na osnovu lekarske potvrde. Suvišno je, da se naglasi, da se lekarski rad kod soc. osiguranja baš radi ove veze sa blagajnom bitno razlikuje od lekarskog rada u drugim institucijama i od privatne prakse i da se specijalna vještina uredskog lekara sastoji u tome, da dovede u harmoniju zahtjeve članova i interese institucije. Mi danas znamo, da se svim opravdanim i potrebnim zahtjevimačlanova može udovoljiti — u koliko se to sa medicinskog stanovišta uopće može — a da se pri tome ne optereti preko granice budžet soc. osiguranja. Nije ni onaj lekar na svom mjestu, koji iz »dobrote« ostavlja sve članove na hranarini i udovoljava svim, kadikad i sasvim bezumnim zahtjevima članova, kao što nije ni onaj na svom mjestu, koji u svakom vidi simulanta, te sa »ponosom« može da ukaže, da je kod njega najmanji broj članova na bolovanju. Socijalno osiguranje je jedna čisto medicinska ustanova i jedino medicinski obziri mogu biti odlučujući, a oni, svedeni na pravu mjeru i rukovođeni tačnom indikacijom, ne mogu nikada ugroziti soc. osiguranje. Mnogo toga imalo bi se primijetiti svakoj pojedinoj grani lekarskog rada (prosuđivanju o nesposobnosti za rad, recepturi, indikacijama za banjsko ili sanatorijsko liječenje, određivanju rente i t. d.), ali u ovom okviru dovoljno je, da se naglasi, da lekar soc. osiguranja mora imati druge nazore, nego što se to od lekara u drugim prilikama zahtjeva i da za to mora biti posebno spremljen. Propust je, da se lekar nakon svršenog studija ili staža postavlja kao samostalni uredski lekar. Za uredskog lekara potreban je poseban, kratkoročni staž u jednom velikom Uredu pod kontrolom iskusnih uredskih lekara i tek nakon svestranog upoznavanja sa specifičnom stranom ovog rada i tačnog upoznavanja strukture soc. osiguranja može ga se postaviti na samostalno mjesto. Time bi otpala ona prva godina privremene službe, koja u današnjem obliku nema nikakovog smisla. Cjelokupni lekarski rad jednog Okružnog Ureda mora biti podvržen obligatnom nadzoru glavnog lekara u čijim rukama mora biti usredotočeno lekarsko uredovanje i koji snosi odgovornost za rad u svome području. Za to bi se morao i položaj glavnog lekara iz temelja promijeniti. On, kao šef lekarskog rada treba da ima potpuno neovisan položaj i cjelokupna medicinska djelatnost ima da podleži jedino njegovoj kontroli. On je jedini i direktni pretpostavljeni svih lekara kod soc. osiguranja i jedna od njegovih glavnih dužnosti je organizacija lekarskog rada u smislu soc. osiguranja. Tom reformom znatno bi se promijenio položaj uredskih lekara, a i njihova odgovornost spram lica stručne naobrazbe došla bi na drugu bazu i imala bi sasvim drugo značenje, no što je to do danas. Tim bi se znatno izašlo u susret administrativnoj grani osiguranja, koja bi se onda tek mogla u punoj mjeri da posveti svojoj pravoj zadaći.

Lekarski se rad u institucijama soc. osiguranja iz dana u dan usavršava. Ambulante se u modernom duhu izgrađuju i snabdjevaju sa što više pomagala, uređuje se što izdašnija specijalistička služba, izrađena su razna lječilišta i oporavilišta, još nam treba uređenje nekoliko većih radničkih bolnica. Taj je razvoj postepen i ako ide dosta brzim tempom. Kod ovakovog razvitka je opet uredski lekar onaj, koji iskorišćujući sva ta pomagala, koja mu stoje na raspolaganje, može mnogo dobra i korisna da učini. Ali i u tom pogledu manjka prava organizacija. Moramo, istini za ljubav, priznati, da baš u pogledu lekarskog rada postoje mnogi nedostaci, koji se jedino mogu ukloniti racionalnom organizacijom rada. Lekar soc. osiguranja ne smije biti činovnik u rđavom smislu te riječi, koji imade jedino tu želju, da što prije izađe iz uredskih prostorija i da se oslobodi tog »neugodnog natezanja«. Mnoge tužbe članova (u koliko su opravdane) imaju se svesti baš na to, da im se sa strane lekara ne posvećuje ona pažnja, koju svaki čovjek od lekara traži i na koju taj član nailazi u ordinaciji privatnog lekara. S druge je strane služba uredskog lekara danas u mnogom pogledu tako uređena, da on postepeno gubi volju i interes za rad. Moglo bi se nabrojati bezbroj takovih primjera (cijela knjiga bi se o tome mogla napisati) pa i ako se svakoj pojedinoj pojavi ne smije pripisati naročito značenje, treba ipak uvidjeti, da položaj uredskog lekara treba promjeniti i to tako, da se u jednu ruku poboljša njegov položaj i podigne ugled (koji je često u očima članova veoma malen) a u drugu ruku

Digitized by Google

da se poveća njegova odgovornost, što će samo i lekarima i instituciji biti od koristi. Potrebno je, da se zadre u samu suštinu problema i, da se pitanje postavi ovako: Zašto privatni lekar, bolnički lekar i t. d. uživa u većini slučajeva potpuno povjerenje svojih pacienata, dok je kod uredskog lekara skoro obrnut slučaj? Može li se to jedino rastumačiti time, što uredski lekar uz ordiniranje mora potpisivati i novčane doznačnice? Teško. U medicinskom smislu ne uživa veliki ugled ni onaj uredski lekar, koji sve potpisuje. On će sigurno biti obljubljen, imati će najveći broj pacienata, ali velik dio tražiti će čisto lekarsku pomoć, izvan njegove ordinacije. Taj je problem i suviše ozbiljan, a da bi se mogao riješiti ovako jednostavnim odgovorom, taj se problem ima razmatrati samo tako, da se uoči položaj uredskog lekara spram ureda i spram članova, to je čisto pitanje položaja i naravno spreme lekara. No o tome drugom prilikom.

Lekarska služba kod soc. osiguranja iziskuje temeljite i dalekosežne reforme, ali ne reforme po nekim aspektima u daleku budućnost, što se kod nas danas i ne može realizovati, već reforme na podlozi dane stvarnosti. Lekarska služba se mora tako organizovati, da je svaki lekar soc. osiguranja u administrativnom i medicinskom radu puno odgovoran svom pretpostavljenom glavnom lekaru, koji opet ima u svojim rukama, da usredotoči cjelokupni lekarski rad i da je neovisan i snabdjeven najdelekosežnijim pravima i punomoćima. Lekarski rad kod soc. osiguranja se mora postaviti na pravo mjesto, ne smije to biti jedna podređena funkcija inštitucije, već zapravo jedini sadržaj cijelog osiguranja. Treba podići niveau lekarskog rada i to iznutra, a ne samo izvana podizanjem još jedne zgrade ili nabavkom još jednog rentgen aparata ili ekstremnim specijaliziranjem, gdje će se konačno bolesnik da izgubi među svim aparatima i specijalistima tako, da se na koncu zaboravi, da je i on živi čovjek, koji je došao da traži neku pomoć.

Ima mnogo toga, što treba izmijeniti, ali će te promjene samo onda imati uspjeha, ako lekari osiguranja budu tu instituciju smatrali kao svojinu, kao nešto, što oni zapravo podržavaju, kada budu našli zadovoljstva za svoj trudan rad u spoznaji, da rade na jednom dobrom i korisnom djelu. Lekari moraju biti usko, veoma usko vezani sa tom institucijom, a to je moguće samo u obliku stalnih uredskih lekara. Slobodan izbor lekara imao bi baš u tom pogledu veoma štetne posljedice, da ne govorimo o tome, da bi se usled demoralizacije, koja bi neminovno sljedila, doskora potkopali temelji soc. osiguranja kod nas.

Dr. *Joža Bohinjec:*

Stvarne dajatve.

V socialnem zavarovanju zavzemajo stvarne dajatve vedno večji obseg in pomen. Denarne dajatve po svoji važnosti stopajo v ozadje, dasi so zlasti v današnjem času še vedno velike socialne važnosti in tvorijo važen korelat k stvarnim dajatvam. Efektivno zdravljenje je kljub najboljšim diagnostičnim in terapevtičnim pripomočkom nemogoče, ako pacijent nima materijelnih sredstev, da za čas bolezni preživlja sebe in družino. Materijelne skrbi zadržujejo, ovirajo in celo onemogočajo zdravljenje. Pri mnogih boleznih, omenjam samo tuberkulozo, je materijelno denarna pripomoč zelo važen in bistveni del uspešne terapije. Zato denarne dajatve na svojem pomenu ne morejo zgubiti in je njih ekonomični izpopolnitvi in preorganizaciji posvečati nezmanjšano pažnjo. Vendar pa moderno socialno zavarovanje ob dejstvu, ker so denarne podpore za skromno silo urejene in po zakonu stalne in gotove za vsak slučaj delanezmožnosti, težišče svojega dela ulaga v organizacijo stvarnih dajatev, t. j. predvsem v zdravljenje članov. Potrebo tega prizadevanja utemeljujejo splošni gospodarski razlogi narodnega gospodarstva, socialno-higijenski momenti in ne v zadnji meri oziri na lastno finančno gospodarsko politiko nosilcev zavarovanja. Z dobro organizacijo stvarnih dajatev se ima predvsem doseči hitro in pa trajno ozdravljenje, kar zmanjšuje izdatke na denarnih podporah, zdravilih itd. V zasledovanju tega tako gospodarskega kakor

*

Digitized by Google

socialnega cilja imajo nosilci bolniškega zavarovanja največji interes na tem, da se usposobijo z vsemi možnimi in znanimi sredstvi za zanesljivo in hitro diagnosticiranje in da na podlagi te ugotovitve določijo ekonomično terapijo. V dosego tega namena se nosilci bolniškega zavarovanja ne smejo strašiti nobenih žrtev, ker to je njih glavni in bistveni namen in pomen.

Hitra in zanesljiva ugotovitev diagnoze spada med najtežje in najodgovornejše naloge medicinske vede. Zato je potrebno globoko strokovno medicinsko znanje in poznanje ter mnogo skušenj. Za pravilno ugotavljanje diagnoz je treba širšega znanja, katero gre preko čiste zdravniške vede in posega v polje poznanja socialnih in gospodarskih pridobitnih prilik članstva, družinskih in osebnih razmer ter v polje poznanja splošnih socialno-higienskih pojavov med narodom. Socialna medicina je postala stroka zase, ki bo dobivala zlasti s preventivno medicino čim dalje večji pomen. Da je moja trditev utemeljena, dokazuje dejstvo, da medicinske fakultete industrijskih držav ustanavljajo posebne stolice, katerih namen je strogo zdravniško znanje slušateljev izpopolniti s spoznanjem najrazličnejših socialnih in gospodarskih pojavov, katerih poznanje je od bistvene važnosti za plodonosno delovanje modernega zdravnika. Poznamo stolice za zavarovalno medicino, za nezgodno medicino, za poklicne bolezni, slušatelji se specijalizirajo za zdravniško službo pri inspekcijah dela itd. Vsa ta prizadevanja dokazujejo eno: da moderni zdravnik potrebuje obširno socialno in gospodarsko znanje, ako hoče zadoščati socialnim in higienskim zahtevam časa. Kako naj na pr. zdravnik ugotavlja in zdravi razne delavske poklicne bolezni, ako ničesar ne ve o nevarnostih, ki delavca ogrožajo, o načinu produkcije, o življenju takega delavca, kako naj izvršuje svoj poklic v okvirju nezgodnega zavarovanja, ako mu niso znane metode dela, zahteve, katere gotova produkcija stavi na delavca, kako naj zdravnik zdravi tuberkulozo, ako ni upogledal v življenje in trpljenje delavca in njegove družine, kateri je ta bolezen usodna lastnina! Napačno je mnenje, ako se socialno in gospodarsko znanje zahteva le od upravnega uradnika in politika. Doba široko organiziranega socialno-higijenskega udejstvovanja v vseh državah zahteva tudi od zdravnika, da časa ne sprespi. Tozadevna zakrknjenost ali kratkovidnost bi bila le njemu v škodo.

Osnovni predpogoj za dobro organizacijo učinkovitosti stvarnih dajatev je predvsem socialno in gospodarsko naobražen zdravniški stan. Uprave naših univerz in naša najvišja prosvetna uprava bodo morale o tem problemu voditi račun, ako hočejo preprečiti čimdalje večje sproletariziranje zdravnikov. Zdravnikom se odpirajo povsem novi poklici, zanje pa morajo zdravniki biti kvalificirani. Ne zadošča več čista biologična medicina, potrebna je poleg nje tudi socialna medicina. Potrebno je veliko duše, to pa ustvari predvsem intezivno in ekstenzivno socialno-gospodarsko znanje. Strah pred socialno medicino je podoben svoječasnemu strahu pred železniškimi progami, ko gotovi kraji niso hoteli biti zvezani z njimi.

Osrednji urad za zavarovanje delavcev ima veliko interesa na tem, da pri prosvetnih upravah upliva na izpopolnitev učne materije v gornjem smislu.

Izmed dajatev, ki jih taksativno našteva § 45.. zakona, je brezdvoma najvažnejša dajatev po točki 1. Od organizacije zdravniške pomoči je odvisen praktični uspeh zavarovanja. Tu igra veliko vlogo predvsem ureditev službenega razmerja med nosilcem zavarovanja in zdravniki, ker je od dobre ali slabe ureditve tega vprašanja odvisna kvaliteta zdravniške pomoči. Toda to ni edino vprašanje. Nič manj ni važno vprašanje organizacije dajatve zdravniške pomoči absolutno vzeto, na podlagi kakoršnekoli, sedanje ali drugačne ureditve službenega razmerja zdravnikov do urada. — Ločiti imamo med dvema možnostima. Ali naj se zdravniška pomoč nudi članom in njih svojcem v zasebnih ordinacijah zdravnikov ali v strnjenih lastnih napravah nosilca zavarovanja, predvsem v bolnicah in ambulatorijih? Vsi razlogi silijo k odgovoru, da je zdravniško pomoč v n a č e l u predvsem n u d i t i v lastnih bolnicah in v ambulatorijih. Načelo našega zakona, izraženo v § 53., aplicira pravilnost te trditve samo na neoženjene člane, ki nimajo možnosti dobivati zadostno domačo oskrbo. Kdor ima to možnost, sme biti oddan v bolnico le pod gotovimi pogoji. Iz stilizacije tega paragrafa sledi, da naš zakon polaga veliko pozornost na domačo oskrbo in je toraj najbrže mnenja,

Digitized by Google

da ista zelo ugodno vpliva na zdravljenje in da je zato domačo oskrbo predpostavljati zdravljenju v bolnici. To stališče našega zakona ni pravilno. Motivi zato morejo ležati samo v socialnih ozirih do družine, nikar pa ne v stvarnih razlogih. Lečenje v bolnici nikakor ne izključuje dobre oskrbe, ki je poleg tega v polnem skladu z zdravnikovimi odredbami, dočim je tozadevna kontrola oskrbe na domu nemogoča. Socialni oziri do družine ne morejo biti diktirani iz vidika, da se člana v bolnem stanju prepusti iz nekake sentimentalnosti družini, važnejši socialni oziri so v tem, da zavarovalna institucija obolelemu članu v najkrajšem času vrne zdravje. Kaj družini v socialnem in gospodarskem oziru koristi bolan član! Sentimentalni občutki pa v resni gospodarski ustanovi ne smejo igrati odločilne vloge, vsaj ne take, da bi bila v kvar socialnim in gospodarskim potrebam člana in njegove družine. Lečenje v lastni bolnici nudi vse predpogoje, katere zahteva dobra zdravniška pomoč. Lečenje v bolnici je iz finančnih razlogov nujno priporočljivo za vse slučaje, kjer gospodarski momenti govore za tako zdravljenje. Danes vlada nasprotno mišljenje, da je namreč lečenje v bolnici le izjemno, dopustno v najskrajnejšem slučaju. P r a v i l o b i m o r a l o b i t i n a s p r o t n o, d a j e n a m r e č n o r m a l n o l e z d r a v l j e n j e v b o l n i c i. Zato govori nebroj razlogov. Predvsem ima bolnica na razpolago vse pripomočke, ki so v moderni zdravniški vedi potrebni v svrho pravilne ugotovitve diagnoze. S tem se izključi napačno zdravljenje. Koncentracija večjega števila bolnikov na enem kraju bi omogočala zanesljivejšo statistiko iz najrazličnejših vidikov, katerih danes ne moremo zasledovati, ki so pa za ugotovitev socialno-higijenskih razmer med delavstvom nujno potrebni, zlasti ako bi se zavarovanje udejstvovalo na polju socialne medicine in preventivnega zavarovanja. S koncentracijo zdravljenja v bolnicah bi se dvignila tudi kvaliteta zdravljenja, zdravnikom bi se nudila prilika, da se izpopolnjujejo v svojem znanju. Zavarovalna institucija bi si vzgojila kader za socialno-zavarovalno zdravniško službo res dobrih in vestnih zdravnikov. Danes so vsi bogati zakladi, ki jih nudijo zavarovalni slučaji, raztreseni na to in sto zdravnikov, ki med sabo nimajo ne osebnih informativnih stikov in ne publicističnih. Zato vidimo, kako malo ali nič se medicinski ali kirurgični slučaji znanstveno obravnavajo, kako malo se praktične skušnje uporabljajo. Bolniško zdravljenje bi dvignilo nivô zdravniške službe v soc. zavarovanju in istega dvignilo iz površnega povprečja v resno znanstveno višino. Stremljenje zav. institucij po ustvaritvi najširše možnosti bolniškega zdravljenja v lastnih bolnicah je posebno utemeljeno toliko časa, dokler je pomanjkanje javnih bolnic in dokler zavarovalne institucije ne dobe možnosti ingerence na zdravljenje svojih članov v tujih bolnicah. Pri današnji organizaciji zdravniške službe v bolnicah je izključeno, da bi iz njih izšli dobri zdravniki, nobeno jamstvo ni podano, da se člani v tujih bolnicah zdravijo tako, kakor je to potrebno. Šefi bolnic se stalno pritožujejo, da pomanjkanje kreditov in druge okolščine ovirajo vsako zboljšanje in izpopolnitev zdravljenja, dasi bi bilo to nujno potrebno. Kriza v gospodarstvu naših javnih bolnic ima usodepolne posledice zlasti za zavarovano članstvo in zavarovalne institucije, dasi so tozadevni stroški tako visoki, da mestoma presegajo 15% predpisa. Bolnice — nekatere — tudi prav nič ne prikrivajo, da imajo velik gospodarski interes na tem, da so njih postelje zasedene po zavarovanih članih.

Socialno zavarovalne institucije so v stanu, da iz bolnic ustvarjajo prave ljudske klinike in izrazita središča najuspešnejšega socialno-higijenskega udejstvovanja in zdravstvene seminarje v pravem pomenu besede. S široko organiziranih bolniškim lečenjem bi znatno premaknili k zadovoljivejši rešitvi cel problem zdravniškega vprašanja. V tem slučaju bi tudi o zahtevi po prosti izberi zdravnikov mogli razpravljati.

Na vseh večjih kongresih inozemskih zavarovalnih zavodov je bila v utemeljenih referatih iznešena zahteva in misel, da problem koristne zdravniške pomoči leži le v organizaciji zdravljenja v bolnicah. Tendenca, zavedna ali nezavedna, gre tudi pri nas za to mislijo. Saj težnju po ambulatorijskem zdravljenju i bivstvu ne pomeni ničesar drugega, kakor težnjo po koncentraciji pacijentov in kolaboraciji zdravnikov ter ekonomično strnitev vseh diagnostičnih in terapevtičnih pripomočkov na enem ali več važnejših krajih. Ambulatoriji sami pa teh

Digitized by Google

važnih namenov uspešnega zdravljenja ne dosegajo v polni meri. Predvsem je težko izvedljiva koristna koncentracija zdravnikov in njih sodelovanje v oni meri, kakor bi to bilo potrebno. Ordinacije se vrše še vedno ločeno, tako krajevno, kakor časovno, med zdravniki za splošno medicino in za posamezne stroke ni pravih vezi, medsebojnega informiranja in konsultiranja. Vsak zdravnik se smatra kot enoto zase, ki gleda več ali manj vestno le na svoje pacijente iz svojega lastnega stališča. Uvedba zdravniških nadpregledov, pri katerih bi moral na en ali drug način sodelovati tudi ordinujoči zdravnik, je v tem smislu radi odrejenega števila zdravnikov in velikega števila pacijentov in radi drugačne zaposlitve vsakega zdravnika nemogoča. V ambulatorijski promet in obrat ni prinešen ozko med seboj povezani sistem, katerega duša bi bil zdravnik. Ambulaorijsko zdravljenje se pri sedanjem sistemu zdravniške službe prav v ničemur ne razlikuje od zdravljenja na domu zdravnikov, razun v kolikor je pregled ordinacij, pacijentov in preodkazovanje pacijentov v specijalistično lečenje hitrejše. Da bi ambulatoriji v boljši meri dosegli svoj uspeh, bi nadzor in izvrševanje zdravniške službe morali poveriti posebni zdravniški komisiji, kuratoriju, ki bi zdravljenje izvajala na lasten riziko in na lastno odgovornost in da na ta način zdravljenje izloči iz laiškega vpliva uprave, kateri upliv pa je pri današnjem stanju stvari potreben ali vsaj logično podan, ako mora uprava sama s svojim prizadevanjem ustvarjati ozke vezi med posameznimi deli ambulatorija in organizirati promet v njih. Večji ambulatoriji, kakor jena pr. ljubljanski, potrebuje svojo popolnoma ločeno upravo, pod vodstvom posebnega zdravnika, ki bi bil samo šef ambulatorija in celodnevno zaposlen ter oproščen vseh splošnih zdravniško-upravnih poslov. Njegovi posli bi imeli značaj posebnega poverenja. Ako naj ambulatoriji predstavljajo novo moderno organizirano zdravniško službo, je tej organizaciji treba dati tudi povsem novo vsebino in nov duh. Ni pravilno, ako je uprava ambulatorijev del splošne uprave. V tem slučaju se prične površnost in sile tendirajo vsaka v svojo smer. Ambulatoriji imajo predstavljati organiziran veleobrat s skladno podporo vseh sil, kjer se ne razloči, kje delovanje ene sile preneha in druge prične. Ambulatoriji morajo biti reservoar, v katerega se steka vse, kar posamezni zdravnik vidi in ugotovi. V to svrho je potrebna organična strnitev vseh posameznih zdravnikov, ordinujočih v ambulatoriju v eno veliko enotnost in skupnost.

Hote ali nehote gre in mora iti razvoj zdravniške pomoči za tem, da se ista čim dalje bolj izločuje iz vpliva splošne uprave zavarovalne institucije. Zdravniška služba mora preiti zlasti v ambulatorijih, kjer je to organizatorično in tehnično mogoče, pod upliv in pa tudi pod odgvornost zdravnikov samih. Danes se ambulatorijsko zdravljenje vrši pod formalno odgovornostjo — ravnatelja splošne uprave. Tako ne more biti, ker je škodljivo. Odgovorni šefi splošne uprave ne morejo biti poklicani, da so odgovorni, če tudi preko šefzdravnikov, za dejanje in nehanje ambulatorijev, t. j. za čisto zdravniško upravo. Zato: spremenjeni statut in vbodočnosti novelizirani zakon naj te momente upošteva. Tudi pri nas bo preje ali pozneje opstalo aktualno vprašanje organizatorične ločitve stvarnih in denarnih dajatev. Z ambulatoričnim zdravljenjem in z dobro premišljenim bolniškim zdravljenjem ta, morda koristen problem ni nerešljiv. Kakor sem rekel: hote ali nehote ga že pričenjamo reševati s tem, da zdravljenje koncentriramo in ustvarjamo večje ali manjše ambulatorijske obrate. Treba je ambulatorijem dati lastno upravo in prvi korak bo storjen. — Ako zagovarjamo iz splošnih finančnih razlogov koncetracijo nosilcev zavarovanja, zadevamo pri reševanju te zahteve na velike težkoče političnega in osebnega značaja in težko verujem, da se bo kljub stvarni utemeljenosti kedaj posrečilo nekaj krajevnih organov zbrisati in jih strniti z drugimi. K o n c e n t r a c i j a s t v a r n i h d a j a t e v, ker ista ne bi zadela ne na politična in tudi ne na ostrejša osebna nasprotja — pa je mogoča. Koliko debat se je do danes v samoupravnih organih n. pr. vršilo o načinu in uspehu bolniškega zdravljenja, o poklicnih boleznih, o reumatizmu, o pojmu obratnih nezgod, o statistiki i t. d.! Samouprave imajo smisel samo za politično upravo n pr. za usodo tega ali onega nameščenca, veliko manj energije posvečajo stvarnim dajatvam članom, kar je pa pravzaprav najvažnejše. Zato nova pota organizacije stvarnih dajatev ne bi zadela na nepremagljive težkoče.

Digitized by Google

Finančna, politična in organizatorna situacija, katero preživlja bolniško zavarovanje, je nevzdržna. Svojo opzornost mora obrniti na organizacijo stvarnih dajatev, per tu leži ključ do rešitve.

Investijski program v bodočnosti se mora ravnati po tendencah ekonomične organizacije stvarnih dajatev. Taka gospodarska politika bi ne prinašala samo gmotnih, pač pa predvsem moralne uspehe v vseh ozirih.

S. J. Sarajevo.

Razvitak oporavilišta Kasindo.

Oporavilište radničkog osiguranja Kasindo kod Sarajeva nalazi se u neprekidnom razvijanju. Ravnateljstva i Uprave Središnjeg Ureda u Zagrebu i Okružnog Ureda za osiguranje radnika u Sarajevu postavili su jedan cilj daljem razvitku Kasindola, i taj cilj i plan danas su, već konkretizovani i marljivo se radi na njihovom realizovanju. Taj cilj, kada bi bila na raspoloženju potrebna novčana sredstva, mogao bi se realizovati za dvije-tri godine, a sa oskudnim sredstvima, koja danas stoje na raspoloženju za izgradnju Kasindola, taj se plan ne će moći tako brzo oživotvoriti.

Glavne tačke konačnog investicionog plana za dovršenje izgradnje Kasindola odobrene su načelno od nadležnih foruma Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, a djelomično i od Ministarstva Socijalne Politike. Ali zbog nedostatka novčanih sredstava, taj se plan ne može tako brzo dovršiti, jer Kasindo se izgrađuje jedino jednim dijelom sredstava koja se na teritoriju Okružnog Ureda sarajevkog uberu od osiguranja u nesrećnim slučajevima. Dakle, se Kasindolom je sasvim drukčiji slučaj nego n. pr. sa Klenovnikom, za koga je Središnji Ured votirao potrebne kredite, da se može definitivno izgraditi i dovršiti prije, nego što počne da radi. Ali pošto je i Kasindo vlasništvo Središnjeg Ureda, bilo bi neophodno potrebno, da Središnji Ured odobri optrebne kredite za dovršenje izgradnje Kasindola. Iz vlastitog iskustva sa Klenovnikom Središnji Ured znade da jednu instituciju ovake vrste treba najprije po-dići do stepena, da odgovara savremenim zahtjevima, pa onda očekivati da ona zadovolji svima potrebama bolesnih radnika i da bude što manje izložena kritikama radi primitivnosti i nesavršenosti.

U svom daljem razvitku oporavilište Kasindo treba da postane moderno oporavilište i liječilište za liječenje lakših obolenja na plućima i rekovalescenata iza težih bolesti, sa 250 kreveta. Oporavilište se nalazi u jednoj dolini opkoljenoj brdima, 600 metara nad morem, na podnožju u blizini visokih planina Jahorina, Trebević, Treskavica, Bjelašnica i Igmana. Prostor, na kome se nalazi oporavilište sa okolnim brdima imade po prilici 200 hektara ili 2000 dunuma i taj je prostor, u sporazumu sa nadležnim državnim vlastima proglašen k a s i n d o l s k i m z a š t i t n i m r e o n o m. Svo zemljište u tome reonu pripašće oporavilištu i već danas pripada oko 1500 dunuma, dakle tri četvrtine cjelokupne površine.. Kada je osnovano oporavilište, imalo je 100 dunuma (10 hektara) površine, a proširenje je postignuto na taj način, što su imanja najbližih seljačkih porodica otkupljena i što je državno zemljište u tomę reonu, većinom brda sa šikarom i sitnom šumom, u površini od 972 dunuma ustupljeno oporavilištu uz malu zakupninu na 10 godina, a poslije 10 godina, po ugovoru, to zemljište prelazi u vlasništvo oporavilišta.

Otkupljivanje privatnih imanja okolnih seljaka vrši se na taj način, što se sa nekima pogodila otkupnina za gotove pare, pa su oni kupovali drugo zemljište i kuće, a nekima je Okružni Ured kupio zemljišta, sazidao kuće i preselio ih. Namjesto njihove zemlje dobili su dva-tri puta više i bolje zemlje na drugom mjestu i sazidane su im nove kuće od cigle i crijepa. U toku posljednjih jedanaest mjeseci otpočelo je i završeno preseljenje velike starosjedilačke familije Tešanovića koja je nekada posjedovala i današnje cjelokupno zemljište oporavilišta. Od tih osam kuća seljaka Tešanovića sa blizu 40 kućne čeljadi više se u

Digitized by Google

Kasindolu ne nalazi ni jedna kuća, ni jedno čeljade. Svi su već preselili i njihove kuće porušene, a prije nekog vremena su porušene one kuće, koje su se nalazile uz veliki bazen za kupanje. Trojica Tešanovića preseljeni su u Lukavicu kraj Sarajeva, dvojica u Osijek kod Blažuja na bivše imanje Bega Čengića, dvojica u Butmir na imanje begova Svrze i Mutevelica i jedan u Mladice kod Kobiljdola. Svaki od njih imade lijepo imanje i novu zidanu kuću.

Poslije preseljenja ove porodice ostaje u kasindolskom reonu još pet-šest seljačkih kuća, medju kojima dvije veće porodice, a ostalo su male kućice, u kojima stanuje malo osoba. Idućih godina nastaviće se sa raseljavanjem i ovih seljaka tako da onda cijeli kasindolski reon, kako se vidi na skici u tekstu, pripadne oporavilištu. Kada u budućnosti bude moguće i javni put provesti s druge strane brda onda će se cijeli kasindolski prostor moći ograditi i sačinjavaće jednu zatvorenu cjelinu.

Na skici, koju donosimo u ovome tekstu, vidi se kako izgleda kasindolski reon i naročito vidi se kako će izgledati cijeli prostor pošto cijelo zemljište predje u vlasništvo oporavilišta. Po granici zemljišta, koja je ograničena po okolnim brdima, zasadjena je šuma, a u koliko nije, zasadiće se. Ovoga proljeća nanovo je zasijano 14.000 komada borića i omorika. Ravnica se parkira i ona će vremenom cijela postati park. Izmedju šume i parka nalazi se zemljište za ekonomiju, dakle za sijanje ljudske i stočne hrane. Kada sve izraste što je posijano i što će se još posijati, onda će Kasindo davati izgled jednog velikog parka, kroz koji protiče jedna planinska rječica, koja će se regulisati. U tome parku imaće osam zgrada, u kojima e nalaze bolesnici i nekoliko ekonomskih zgrada. Kroz cijeli teren oporavilišta proveden je vodovod, a odlična voda dobija se iz jednog vrela, u kome ima nekoliko puta više vode nego što je oporavilištu potrebna.

Oporavilište ima sada svoje vlastite motore za eletkričnu struju. Ali pošto se održavanje vlastite eletrične centrale pokazalo nepraktično i skupo, to se sada provode eletrični vodovi od Alipašinog Mosta do Kasindola, pomoću kojih će Kasindo dobiti struju od sarajevske Gradske Elektrane, koja povećava svoj kapacitet tako da će moći elektrificirati cijelo sarajevsko polje.

Da bi Kasindo mogao postati potpuno moderno oporavilište, nužno je, uz uredjenje, pošumljavanje i parkiranje terena i regulisanje rijeke, da se podigne jedan nov moderan paviljon za bolesnike. U investicionom planu za izgradnju Kasindola idućih godina nalazi se podizanje paviljona »Bosna« na mjestu više bazena, gdje je doskora stajala seljačka kuća Mitra Tešanovića i braće. Ovaj se paviljon zamišlja tako, da će u njemu biti 100 kreveta u manjim sobama koje bi bile uredjene sa svim komforom, kao i centralnim grijanjem, umivaonicima sa hladnom i toplom vodom i t. d. S prednje strane u ovom paviljonu bile bi ležaonice, balkoni i otvorene verande. U podrumu istog paviljona bile bi smještene banje i hidroterapia, a u prizemlju ambulante, laboratorij, Rentgen i ostali aparati za liječenje. U ovome paviljonu bi zimi stanovali svi bolesnici, a ljeti nešto manje od polovine bolesnika.

Podizanjem ovoga velikoga modernog paviljona odmah uz glavnu zgradu oporavilšta omogućen bi bio i svestraniji rad na liječenju bolesnika. U Kasindo se primaju takvi na plućima oboljeli radnici i namještenici, kojima se može pomoći. Radi usavršavanja liječenja bolesnika pokazuje se podizanje ovoga novog paviljona kao velika nužda.

Da bi se oporavilište Kasindo usavršavanju liječenja bolesnika što više približilo, ove godine je postavljen novi ljekar specijalista za unutrašnje bolesti, tako da se već sada u Kasindolu nalaze dva ljekara, dr. Gjuro Ostojić i dr. Oskar Hildes. Dosadašnji uspjeh u oporavljanju bolesnika u Kasindolu opravdava nadu da će se, nakon što se oporavilište definitivno uredi, postizavati rezultati u liječenju kakvi su uopšte mogući u ovakvoj instituciji. Pa i dosadašnji uspjeh, koji pokazuje da su oko 6.000 bolesnika, koji su dosad prošli kroz Kasindo, svaki dobio prosječno na težini nešto ispod jednog kilograma nedeljno. U Kasindolu je velikom broju radnika i radnica popravljeno zdravlje i spašen život, a i Okružnim Uredima je znatno olakšan zadatak liječenja slabunjavih članova, jer je i za Urede bolje i jeftinije, a i za članove mnogo

Digitized by Google

korisnije ako se za kraće vrijeme dobro oporave nego li da duže vrijeme ostaju na novčanoj potpori i time još pogoršavaju svoju bolest, jer od bolesničke potpore ne mogu dobiti sve ono što bolesniku treba. A to u Kasindolu sve imaju.

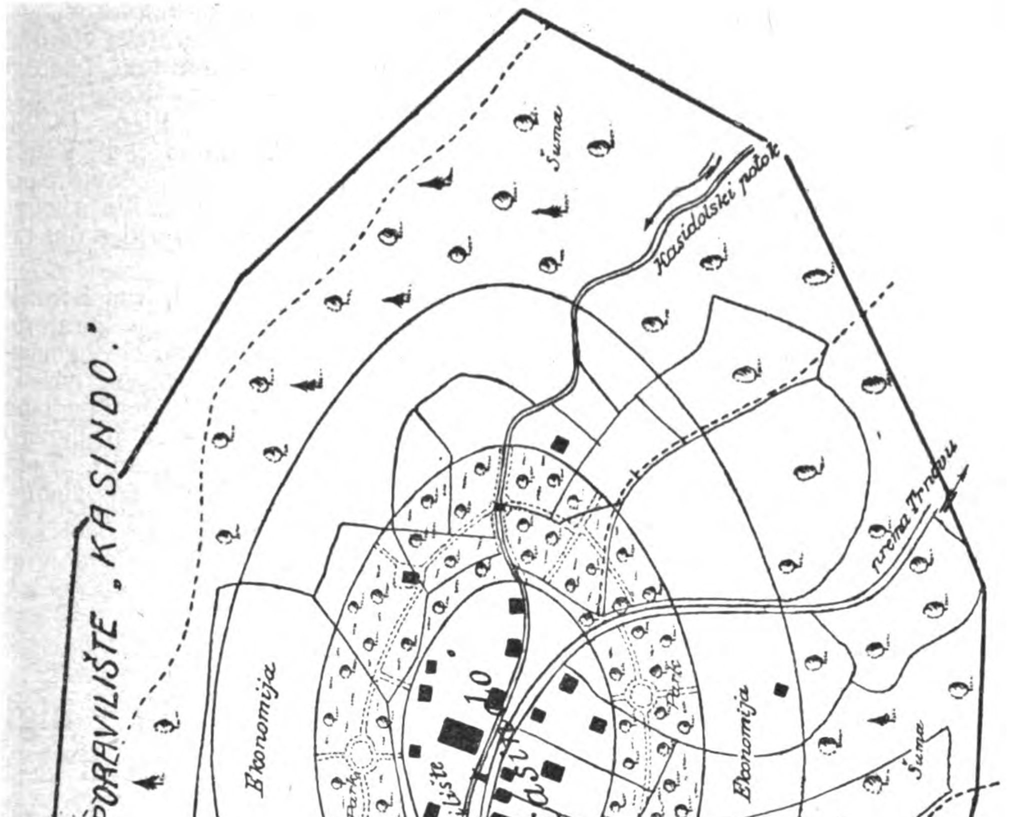

Kasindo je radničko oporavilište, u koje se primaju b o l e s n i c i sviju institucija radničkog osiguranja, dakle članovi Okružnih Ureda, Trgovačkog Društva »Merkur«, Rudarskih bratimskih blagajna i željezničarskih humanitarnih fondova.

Oporavilište, i ako je po svome obimu vrlo veliko, nema i ne može imati karakter banje, u koju dolaze bolesnici, ili dolaze i zdravi radi provodjaja i zabave. Zbog toga će se u buduće urediti da pacijenti više leže nego šetaju i naročito će im se onemogućiti svako posjećivanje gostionica i upotreba alkohola. Zbog toga se sada radi na tome da se odstrane dvije-tri gostionice i kafane u kasindolskom reonu. Podizanje ovakvih lokala za posjetioce bolesnika i izletnike iz Sarajeva vjerovatno će preduzeti privatni ljudi izvan kasindolskog reona u selu Kobiljdolu, tamo gdje je osnovana škola i jedan seoski han. Tu će se razvijati varošica Kobiljdo, koja će, nalazeći se u jednom ćošku sarajevskog polja, biti jedno lijepo izletište i lijepa tačka sarajevske okolice. A oporavilište Kasindo biće ogradjeno i u njegov zatvoreni prostor moći će posjetioci bolesnika doći da posjete svoje članove porodice i prijatelje, a izletnici da pregledaju oporavilište — i ništa više. Inače bolesnici moraju biti odvojeni i oni moraju da se liječe, da bi mogli povratiti svoju radnu snagu.

Sa Kasindolom dobila je cijela zemlja, a u prvom redu Bosna i Sarajevo jednu uzornu ustanovu za podizanje narodnog zdravlja. Osim toga Sarajevo je još dobilo time, što mu je u okolici njegovoj uzorno uredjen jedan veći kompleks zemlje i podignut park i pošumljena brda. Uvidjajući ovo i državne vlasti su pomagale razvitak Kasindola. I svi drugi činioci našeg javnog života, pa i predstavnici političkih partija iz Bosne i sarajevska štampa svakom su prilikom bili susretljivi prema ovome prvom oporavilištu velikih razmjera u zemlji. Time se ujedno manifestuje pojava da se Kasindo smatra opštom narodnom tekovinom što će njegov budući razvitak osigurati, olakšati i ubrzati.

Ing. *Drag. J. Domainko.*

Inspekcije rada i sprovodjenje tehničkih i higijenskih zaštitnih mera u našoj državi.

Povodom »Izveštaja o poslovanju Inspekcija Rada i parnih kotlova god. 1926.«

Kao svake godine i ove je godine izdalo Ministarstvo Socijalne Politike izveštaj o poslovanju Inspekcija Rada i parnih kotlova u kom je prikazan rad Inspekcija Rada u godini 1926.

Posmatrajući bilans čitavog rada, hoću da se specijalno osvrnem na pitanje sprovodjenja tehničkih i higijenskih zaštitnih mera u preduzećima, kao najvažniju zadaću Inspekcija Rada. Pokušat ću u glavnom da iznesem uzroke, usled kojih to pitanje postaje kod nas pitanjem trećeg reda i ako je van svake sumnje, da je sprovodjenje tehničkih i higijenskih mera radi predupredjenja nesrećnih slučajeva i bolesti jedno od najvažnijih faktora kako za radničko osiguranje tako i za narodnu privredu.

Kod iznašanja nekih činjenica pomaže mi detaljno poznavanje Inspekcija Rada, koje sam postigao kao bivši Inspektor Rada kao i to, da imam mogućnost da jednako i nadalje pratim to poslovanje u vezi s mojim sadašnjim položajem u Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika, gdje mi je stavljena u dužnost briga za predupredjenje bolesti i nesrećnih slučajeva u smislu § 114. Z. O. R.

Pre faktičnog tretiranja tog pitanja potrebno je, da se nekoliko reči kaže o razvitku Inspekcija Rada od početka njenog postojanja u našoj državi do danas.

Posle rata nije mnogo vremena prošlo, da se ponovno uoči i oseti posle minule i privremene opasnosti ratne i stalna opasnost kod svakodevnog rada kao i potreba regulacija mnogih socijalnih i privrednih pitanja. Pošto naša država pri svom osnutku nije na velikom delu svoje teritorije našla institucije, koja bi imala dužnost da se rešavanjem takovih pitanja t. j. socijalno ekonomske i socijalno tehničke zaštite radnika bavi, dakle da ispunjava zadaću, koja je danas poverena Inspekcijama Rada, trebalo je hitno preći k osnutku takove

Digitized by Google

jedne institucije i time zadovoljiti jednu stvarnu potrebu. U onim oblastima naše države, gde su postojali zakoni, pravilnici i institucije za zaštitu zdravlja i života uposlenih radnika, moglo se nekako nastaviti odmah posle rata s radom na polju zaštite radnika (kao na pr. u ljubljanskoj, mariborskoj oblasti i Dalmaciji), dok je za druge krajeve trebalo tek stvoriti potrebnu zakonsku bazu i naći podesna lica za organizaciju novih institucija.

Uredbom iz godine 1921. faktički su i osnovane u čitavoj državi Inspekcije Rada (njih deset i nekoliko ekspozitura), čime su u krajevima, gde su analogne institucije postojale, njihove funkcije prešle na novo osnovanu instituciju. Ta je Uredba bila uz neke promene primljena u Narodnoj Skupštini te tako postane godine 1922. zakonom, usled čega je pitanje organizacije Inspekcija Rada u čitavoj državi unifikovano i definitivno bilo rešeno. U vezi s time bio je izdat »Pravilnik o tehničkim i higijenskim zaštitnim merama u preduzećima«, koji čini bazu za jednoobrazno tehničko poslovanje Inspekcija Rada.

Ovako zakonski ujedinjena, stručnim licima snabdevena i inače dobro organizovana institucija Inspekcija Rada mogla je konačno da započne s ozbiljnim radom. Taj je rad, kako je već spomenuto sadržan u socijalno-političkoj, ekonomskoj i tehničkoj zaštiti radnika na strogo objektivnoj bazi, kao i regulaciji radnih odnosa medju poslodavcima i posloprimcima.

Odnosi medju poslodavcima i posloprimcima bili su upravo u ono vreme veoma zaoštreni, tako da su Inspektori Rada već na početku svog rada morali u prvom redu skrenuti pažnju na regulisanje tih odnošaja u koliko se tiču radnih uslova. Kod toga je trebalo postupati polagano i oprezno i obe stranke (poslodavce i posloprimce) tek priučiti, da postoji zakonom predvidjeni forum, pred kojim oni mogu na parlamentaran način da rešavaju nastale sporove. Tu su svoju zadaću Inspektori u kratko vreme i uspešno rešili, tako da su od tog vremena vrlo intenzivno bili frekventirani u ovim pitanjima.

Polučivši tako u neku ruku poverenje poslodavaca i posloprimaca, Inspekcije su mogle da preduzmu pojačanu akciju i oko svoje skoro najglavnije ali i najteže zadaće — sprovodjenja zaštitnih mera za predupredjenje nesrećnih slučajeva i bolesti uposlenih lica.

Za rad na tom — socijalno-tehničkom — polju traži se naročita organizacija poslovanja kao i naročito izabrana lica. Dužnost je naime Inspektora Rada, da s jedne strane pri podizanju novih preduzeća predvide i primene takove tehničke i higijenske mere, da bude sigurnost za život i zdravlje pri radu obezbedjena, a s druge strane da kontrolišu poslodavce da li se tih predvidjenih mera pridržavaju, pa u slučaju, ako su se pojavile nove opasnosti, da shodnim merama iste uklone. Po ovome se vidi da je jedini način, kojim se može ova dužnost vršiti, stalno obilaženje i pregledavanje preduzeća. Za pokriće pak troškova učinjenih u tu svrhu potrebni su odgovarajući krediti.

Novi zakon o Inspekciji Rada dao je u punoj meri mogućnost valjane organizacije za spomenutu svrhu, pa pošto je izbor lica, kojim je socijalno tehnički rad stavljen u dužnost, bio srećan, a potrebni krediti su taokdjer bili za početak dovoljni, mogao se rad uspešno vršiti. U tom smislu govore i izveštaji o poslovanju Inspekcija Rada iz ranijih godina, gde se vidi kako se poslovanje sve više širilo, a ujedno su se pokazivali i stvarni rezultati.

Protiv svakog očekivanja se opažao u poslednjim godinama, kako intenzivnost rada Inspekcija Rada jenjava, a sam rad dobiva potpuno neželjenu formu. O tome nam najbolju sliku daju poslednji izveštaji o poslovanju Inspekcija Rada, a naročito izveštaj o radu u godini 1926.

Izveštaj Inspekcije Rada i parnih kotlova o njenom poslovanju za god. 1926. pokazuje nam bez sumnje ozbiljan nazadak *u radu Inspekcija Rada prema prošlim godinama*. U glavnom je poslovanje teklo ovako: preduzeća je godine 1926. pregledano u svemu 5.662 i to 5.970 puta što znači za 3.417 preduzeća manje nego god. 1925. (pregledano 9.079 preduzeća) t. j. za 38%. Iz ovog broja se vidi, da su skoro sva preduzeća pregledana tek jedanput, te se prema tome Inspekcije Rada nisu mogle osvedočiti, da li su izvršene sa strane preduzetnika zaštitne mere, koje im je Inspektor Rada naredio. U svim Inspekcijama Rada postoji sveukupno 13

Digitized by Google

revizijskih organa, koji su gornji broj pregleda izvršili približno u 2.000 dana, a to znači, da je svaki revizijski organ izvršio 460 revizija u 154 dana ili prosečno 3 revizije dnevno, pored još i drugih poslova, koji su se prvenstveno morali rešavati (kancelerijski poslovi, strani radnici, komisijski pregledi i t. d.). Kako izveštavaju Inspektori Rada njihovi su putni krediti bili minimalni, a dogadjalo se, da su u razmacima do 2 mjeseca Inspekcije Rada bile uopšte bez putnih sredstava. Broj zaštićenih radnika u spomenutom broju preduzeća iznaša 149.304, te je dakle porasao za 2.584 prema godini 1925. (zaštićeno 146.720 radnika) i ako je broj pregledanih preduzeća pao. To znači, da su inspekcioni organi, ispravno shvativši težinu položaja svoje službe, radi pomanjkanja putnih sredstava inspicirali prvenstveno veća preduzeća, dok su ona s manjim brojem radnika ostala dobrim delom nepregledana. Ne mogu pri tome da mimoidjem konstataciju, kojom će se saglasiti svaki onaj, koji poznaje inspekcionu službu, da taj porast zaštićenih radnika pokazuje tek staranje inspektora, da vrše svoju službu, no stvarno nije mogao inspekcijski organ ni približno da obavi onako temeljito revizije preduzeća, ni da preduzme onoliko zaštitne mere, kako bi on to učinio, kad bi imao na raspoloženju dovoljno materijalnih sredstava i prema tome dovoljno vremena. Služba s ovakovim sredstvima je stalno hitanje s mesta u mesto, s preduzeća u preduzeće, kroz koja se može tek površno proći i na brzo izdati često puta samo usmeni nalog preduzetniku za odstranjenje nedostataka.

Za naše prilike bi po mom mišljenju važile sledeće predpostavke: broj preduzeća, koja bi potrebno bilo držati pod stalnim nadzorom iznaša najmanje 10.000. Pošto ista treba pregledavati najmanje dva put godišnje, to znači da treba izvršiti 20.000 revizija. Uzimajući u obzir naše naročite saobraćajne prilike, kao i to, da naša preduzeća treba relativno znatno temeljitije pregledavati, nego na pr. u Njemačkoj, ili Udruženim Državama Američkim, gde se već sami radnici i preduzimači staraju oko uvodjenja zaštitnih mera, može se pretpostaviti, da se dnevno ne može izvršiti praktički više od 2 revizije. Pošto jedan reviziski organ može da upotrebi za revizije i putovanja maksimalno 150 dana godišnje, dakle može da izvrši prosečno 300 revizija, bi za 10.000 preduzeća (20.000 revizija) prema tome bilo potrebno približno 60 tehničko-revizijskih organa.

Kod spomenutih pregleda preduzeto je najviše intervencija zbog raznih nedostataka i neodržavanja propisa kod industrije hrane i poslastica (2.207), koja je i najviše zastupana u našoj državi, pa industrije odeće i čišćenja robe (1.372) zatim industrije drveta (1.433) i obrade metala (1.034) i još manji broj intervencija kod industrije kamena i zemlje (480), tekstilne industrije (334), proizvodnje mašina, aparata i t. d. (244), hemijske industrije (185) i t. d.

Najviše je intervencija bilo radi nedostataka higijenskih naprava (1.160), pa zaštitnih mera (1.169), osim toga intervencije radi nedostataka radnog reda (968), nepravilnog vodjenja radničkih knjiga (422), dužeg radnog vremena (814), nereda i nečistoće (351), neodgovarajućih mašinskih odnosa tehničkih naprava (120) i t. d.

Prijavljenih preduzeća u kojima je bio štrajk u godini 1926. bilo je 46 sa 10.979 štrajkujućih radnika, 157.485 izgubljenih radnih dana i 7,578.741 izgubljene sume u dinarima.

Radnička zarada snižena je u godini 1926. u svim granama zaposlenja prosečno za 10 do 15%, tako da je prosečnazarada kvalifikovanog radnika iznosila 40 do 150 dinara, a nekvalifikovanog 25—45 dinara. Odnos zarade prema cenama životnih namirnica varirao je od 2.85—3.20.

Stranaca bilo je uposleno u svim preduzećima u našoj državi 18.000 do 20.000. Posao oko izdavanja dozvola za rad stranim radnicima i vodjenje evidencije je bez sumnje zauzimao, s obzirom na smanjeni intezitet socijalno tehničkog rada, skoro 75% od sveukupnog poslovanja inspekcije rada. Zato ispravno primećuje Središnji Inspektor rada u svom izvešaju, da posao oko rešavanja pitanja stranih radnika preti da potpuno degeneriše Inspekcije Rada pa ih pretvori u kancelarije za smeštaj stranaca. I ako sam duboko ubedjen, da je Inspekcija Rada jedina institucija, koja može merodavno ad rešava pitanje uposlenja stranaca, te da kontroliše preduzeća, da li se i u tom pogledu pridržavaju propisa i da vodi borbu

Digitized by Google

protiv invazije stranaca, a za zaštitu domaćih radnika, to ipak ne poričem ispravnost mišljenja Središnjeg Inspektora Rada u toliko, u koliko inspekcije rada nemaju ni izdaleka dovoljno personala za rešavanje prvotne svoje socijalno tehničke zadaće, a gde da još i vrše dužnost po pitanjima, koja zahtevaju tako ogromnu prepisku i komplikovanu kancelarijsku službu. Pitanje uposlenja stranih radnika je od velike važnosti i za našu privredu i za naše domaće radnike kao i za zemaljsku odbranu, te treba da bude rešavano precizno i ekspeditivno, što pod ovakovim prilikama nije moguće. To se najbolje vidi po tome što usprkos staranja Inspekcija Rada kao i mnogih organizacija domaćih nameštenika, većina preduzeća nesmetano uposluje strance, a besposlica, u poslednje vreme naročito medju višim intelektualnim profesijama — na pr. inžinjerima, raste. Jedno vreme postojao je propis, da Veliki Župani imadu dati za manipulaciju oko rešavanja pitanja stranaca Inspekcijama Rada na raspoloženje jednog svog činovnika. I ako je to bilo nedovoljno, izgleda da nijedna inspekcija više nema na raspoloženju ni tog jednog činovnika bez obzira na redukcije sopstvenog personala.

Toliko u glavnom o poslovanju Inspekcije Rada.

Sad je potrebno navesti glavne teškoće, koje su se pojavile pri poslovanju i uzroke, usled koji Inspekcije Rada sada doživljuju, posle lepo započetog rada, ovako jaku dekadansu.

Već u početku svog poslovanja naišli su inspektori na potpuno nerazumevanje ne samo kod poslodavaca i radnika, kojih se neposredno tiču preduzete mere za zaštitu zdravlja i života, nego i kod državnih i obrtnih vlasti, koje su dužne u prvom redu poznavati zakon i pridržavati se zakonskih propisa te pomagati rad Inspektora Rada. Kod podizanja naime svih novih preduzeća dužna je nadležna politička obrtna vlast konzultovati svakako i Inspektora Rada, da isti preduzme sve mere, kako bi se preduzeće tako sagradilo i tehnički uredjaj tako uredio, da bude opasnost po zdravlje i život za uposlena lica uklonjena ili reducirana na minimum. Mnogo je bilo potrebno i borbe i intervencija svake vrste, dok su upravne vlasti počele uvidjati važnost takovog poslovanja te pozivati Inspektore na saradnju, ali koliko je do tog vremena učinjeno štete i nacionalnoj i socialnoj ekonomiji, teško je danas prosuditi. Velik jedan broj preduzeća, podignutih posle rata, nije ni izdaleka onako moderno sagradjen i uredjen, kako bi to morao i mogao biti, da je bio pri osnutku planova prisutan Inspektor Rada. Naknadno tražiti veće preuredbe i veće investicije bilo je vrlo teško i to se moglo činiti samo u retkim i najneophodnijim slučajevima. Inspektori se tuže, da se još i danas dešava mnogo slučajeva, da upravne vlasti ne pozivaju na konzultaciju Inspektora kod podizanja novih poduzeća, ali ipak je u glavnom posle teške borbe i ta teškoća odstranjena.

Što se tiče nerazumevanja sa strane radnika i poslodavaca, toga je bilo i biće uvek, ali se ono smanjuje s vremenom, pošto isti uvidjaju koristi, koje im socijalno tehnički propisi donose. Svakako postoje još i zakonska sredstva, putem kojih se mogu i poslodavci i posloprimci prisiliti na pridržavanje propisa. U tome je Inspekciji Rada u našoj državi mnogo pomogao sam zakon o Inspekciji Rada, koji daje Inspekciji pravo kažnjavanja što na pr. austrijski inspektori nisu imali.

Prema tome i ova poteškoća ne bi predstavljala ozbiljnu zapreku za vršenje dužnosti. Ali upravo u vreme (godine 1924.), kad su se u svakom pogledu počeli javljati dobri rezultati poslovanja Inspekcija Rada, pojavi se neočekivano jedna nova zapreka, koja je stvarno počela kočiti sav rad, da ga s vremenom posve zaustavi. Ta je zapreka skraćivanje kredita za putovanje i redukcija kancelarijskih činovnika.

Skraćivanje putnog kredita za inspekcijskog organa znači onemogućivanje obavljanja revizija tehničkih naprava u potrebnoj meri. S tim u vezi koči se rad na predupredjenju nesrećnih slučajeva t. j. prvotne dužnosti Inspekcija Rada, dok redukcija kancelarijskog osobnja znači pretvaranje stručnih činovnika (revizijskih inžinjera) u pisarničko osoblje, koje će biti prisiljeno stavljati većinu predmeta ad acta, pošto ih bez pregleda na licu mesta ne može drugačije rešiti. A da se nevolja još poveća nametnuta je Inspekcijama Rada pored svega još i dužnost rešavanja pitanja zaposlenja stranih radnika; za samo ovo rešavanje pokazalo se, da bi bio potreban zaseban činovnički aparat.

Digitized by Google

O štetnom učinku, koji nastaje usled ovakovog onemogućivanja pravog rada, izveštavaju već nekoliko godina inspektori i traže zaludu pomoć od nadležnih faktora.

Taj će se učinak sve osetljivije pokazati pri izvršivanju glavne zadaće Inspektora Rada: sprovodjenju tehničkih i higijenskih zaštitnih mera te predupredjenju nesrećnih slučajeva i bolesti.

Nesrećnih slučajeva bilo je prijavljeno u god. 1926. Inspekcijama sa strane okružnih ureda za osiguranje radnika u svemu 7.058 (od tih se desilo pri mašinama 1471), što bi prema ranijoj godini 1925. (ukupno 8.150 nesrećnih slučajeva) predstavljalo manjak od 1017 slučajeva.

Po ovome iznašao bi pad broja nesrećnih slučajeva cca 12%. U koliko treba visoko ceniti rad Inspektora Rada, te i verovati da relativan pad nesrećnih slučajeva treba pripisati zasluzi razvitka socijalne tehnike a po tome njezinim predstavnicima »Inspektorima Rada, u toliko se za sada ne mogu smatrati ove brojke tačnima, a ni merodavnima za kriterij stanjaunesrećenja u našoj državi. Pre svega Inspekcija Rada nemaju ni aparat ni mogućnosti, a konačno ni svrhe da vode onakovu statistiku nesrećnih slučajeva, iz koje se mogu pouzdano stvarati stvarni zaključci. Za vodjenje takove statistike potreban je velik i dosta komplikovan kancelarijski aparat, koji je stavljen na raspoloženje radničkom osiguranju i ono je u prvom redu zvano, da vodi tačnu statistiku nesrećnih slučajeva i obolenja, koja će davati direktive i merilo za preduzimanjem nužnih mera u buduće.

Inspekcije Rada dobivaju doduše od okružnih ureda za osiguranje radnika prepise prijavnica sviju nesrećnih slučajeva iz kojih ali se velikim delom ne mogu bez daljnjega naći svi podaci potrebni za vodjenje svestrane statistike nesrećnih slučajeva. Tek nadaljnjim postupkom, koji preduzima radničko osiguranje, komisijskim pregledom, preslušavanjem i t. d. mogu se dobiti pouzdaniji i tačniji podaci, potrebni Središnom uredu za osiguranje radnika radi odredjivanja eventualne rente i vodjenja statistike. Prema tome prijavnice nesrećnih slučajeva služe Inspekcijama za momentanu informaciju, da uzmognu odmah istražiti na licu mesta slučaj i preduzeti eventualno potrebno zaštitne mere za sprečavanje nesrećnog slučaja u buduće. Tu svoju dužnost Inspekcija Rada nisu u godini 1926. skoro nikako mogle vršiti, jer im putni krediti, kako se vidi, nisu dostajali ni iz daleka, ni za redovite revizije.

Pa ako se ipak usled pomanjkanja druge statistike (koju upravo ove godine svršava S. U. Z. O. R.) uzmu gornji podaci kao baza, pa se pretpostavi da je broj nesrećnih slučajeva u godini 1926. faktički ovoliko pao, nema sumnje da je to delomično jedna od zasluga akcije oko predupredjenja nesrećnih slučajeva, koju sprovode inspekcije rada, ali se mora uzeti svakako u obzir, da je i industrija radila u posljednjim godinama sa znatno smanjenim intenzitetom, a i brojem preduzeća (naročito u industriji drva), što je takodjer uzrok apsolutnog opadanja broja nesrećnih slučajeva. I upravo radi smanjenog intenziteta kao i manjeg broja preduzeća gornji broj nesrećnih slučajeva izgleda još uvek znatno previsok u odnosu prema normalnoj intenzivnosti rada i broja preduzeća u drugim državama (na što ću se zgodom u »Radničkoj Zaštiti« još specijalno osvrnuti). Bez sumnje bi i taj broj bio stvarno znatno smanjen, ako bi institucija inspekcije rada mogla funkcionisati onako, kako je to bilo predvidjeno u početku.

U koliko se prema gornjemu bar neka slika može dobiti o kretanju nesrećnih slučajeva pri radu u našoj državi, u toliko nema skoro nikakvih podataka o opažanjima i kretanju profesionalnih bolesti te njihovom predupređenju. I tu treba spomenuti, da u prvom redu Radničko osiguranje imade u službi jedan veliki lekarski aparat, koji bi morao dati svoja stručna opažanja o kretanju raznih bolesti, na raspoloženje Inspekcijama rada, da ove na osnovu toga uzmognu preduzeti potrebne mere za predupredjenje. Čini se pak, da se u tom pogledu nije posvetilo dovoljno pažnje i interesa ni sa strane Radničkog Osiguranja ni sa strane Inspekcije Rada i ako se zna, da higijena rada kod nas stoji na dosta niskom stepenu, te se usled toga daje mogućnost našoj narodnoj bolesti -- tuberkulozi pored drugih čisto profesionalnih, da se još jače širi.

Digitized by Google

Iz navedenog se vidi, da pored pomanjkanja putnih kredita i personala za normalno vršenje službe postoji još jedan važan uzrok, usled kojeg se specijalno zaštitne mere dovoljno ne sprovode, a to je pomanjkanje saradnje, koja je potrebna medju Inspekcijama Rada i Radničkim Osiguranjem.

To je pomanjkanje prošle godine konačno osetilo i Radničko Osiguranje, koje snosi neposredno sve terete obolenja i nesrećnih slučajeva radnih lica, pa je rešilo, da zevede tesnu saradnju s Inspekcijama Rada, te da takoder samostalno preduzme akciju oko predupredjenja bolesti i nesrećnih slučajeva, kako to traži § 114. Zakona o Osiguranju Radnika.

U tu bi svrhu bilo potrebno Središnom uredu za osiguranje radnika kao nosiocu osiguranja za slučaj nesreće osnovati i jedan naročiti organizam analogan Inspekciji Rada. O tome ću drugom prilikom detaljno izložiti svoje mišljenje kao i to, kako takva služba izgleda u radničkim osiguranjima drugih država. Za sada ograničujem se da spomenem, da jeS. U. Z. O. R. stvarno izradivši sve predradnje i program za spomenutu akciju i saradnju s I nspekcijama rada, započeo delomično s radom.

Do većih rezultata dakako je još daleko i oni će se pokazati tek onda, kad bude rad na predupredjenju bolesti i nesrećnih slučajeva bar približno odgovarao stvarnoj potrebi. Kao primer kako se u drugim zemljama radi, mora se spomenuti, da su u Nemačkoj u god. 1926. pregledavala 392 tehnička revizijska organa radničkog osiguranja (Berufsgenossenschaft) 294.097 preduzeća, t. j. prosečno svaki revizijski organ, pregledao je približno 750 preduzeća. Valja naglasiti, da je to rad tehničkih revizijskih organa samo radničkog osiguranja bez državnih inspekcija rada.

Na žalost za sad još ne možemo za analogiju u tom smislu uzeti delatnost našeg radničkog osiguranja, koje ima samo jednog jedinog revizijskog organa, a koji je uspeo, da pregleda tek najminimalniji broj preduzeća.

Pa kad se zna i kad ne može biti sumnje o tome, da se zaštitne mere u našoj državi sa strane Inspekcije Rada ne sprovode radi pomanjkanja putnih kredita i presonala, ne mogu, a da se ne dotaknem pitanja zašto zapravo nadležni faktori ne daju dovoljno kredita i personala? Inspekcije Rada i parnih kotlova i s time u vezi sprovodjenje tehničkih zaštitnih mera su faktori, koji efektivno donose korist privredi i gradjanima ove države time, što ih čuvaju od nesrećnih slučajeva, i invalidnosti pa takodjer sistemizuju i moderniziraju rad. Tu štednja u državnom gazdinstvu nije nikako na mestu. Na ovo pitanje izgleda, ima samo jedan odgovor, a taj je da leži krivnja na dezinteresmanu političkih stranaka, koje nisu mogle, usprkos nekoliko pokušaja, da učine iz Inspekcije Rada svoje političke eksponente, pa se zato odnose potpuno ravnodušno pitanju njihovog opstanka.

I bez sumnje će za kratko vreme, ako se ovako s Inspekcijama Rada nastavi, one prestati potpuno da funkcionišu.

Dvanaesti je čas i reč ima Radničko Osiguranje!

Grana osiguranja za nesrećni slučaj je pasivna i upravo žato treba za predupredjenje nesrećnih slučajeva što više investirati i službu oko toga što bolje organizovati. To pored toga imperativno nalaže radničkom osiguranju i zakon kao i nacionalna i socijalna uloga, koju bi ono moralo vršiti u našoj državi.

Digitized by Google

Dr. *Božidar Adžija:*

Nekoliko poglavlja iz socijalne politike.

(Nastavak.)

Medjunarodno socijalno zakonodavstvo*).

Socijalistički radnički pokret, polazeći sa stanovišta potrebe solidarnosti i jedinstvene medjunarodne radničke organizacije, u svakom je pogledu najodušević jenije potpomagao i izgradjivanje socijalnog zakonodavstva na medjunarodnoj bazi. I zbilja za sve ono što je dosada učinjeno na polju medjunarodne socijalne politike, u teoriji i u praksi, nalazimo kao prvoborca medjunarodni radnički pokret. Naravno da kod toga radnička klasa ne upada u nikakove iluzije, jer ona dobro znade, da značenje i medjunarodnih socijalno-političkih mjera i uredaba, u današnjem društvenom poretku, ima svoje granice, koje su još uvijek daleko od onoga za čim opravdano teži radnički pokret. Jedna od praktičkih loših strana medjunarodnog socijalnog zakonodavstva je sporost u donošenju takovog zakonodavstva, koje proizlazi iz vrlo teškog i polaganog sporazumijevanja u detaljnim pitanjima medju pojedinim zemljama sa raznovrsnim socijalnim i privrednim prilikama. Izgradjivanje domaćeg socijalnog zakonodavstva u pojedinim zemljama ide mnogo bržim tempom.

Opet sa svog stanovišta polazeći podupiru izgradjivanje medjunarodnog socijalnog zakonodavstva i napredniji poslodavci i liberalni agrarci. Njihovo je stanovište, da se socijalni tereti (izdaci za socijalno zakonodavstvo) imaju posmatrati kroz prizmu industrijske i trgovačke konkurence. Dakle strah, da usavršavanje socijalnog zakonodavstva kod kuće ne dovede domaću industriju u nepovoljan položaj prama inozemskoj konkurenciji, doveo je poslodavačke krugove medju pristaše medjunarodnog socijalnog zakonodavstva.

Ne smije se mimoići jedna objektivna poteškoća kod izgradjivanja medjunarodnog socijalno-političkog zakonodavstva, a koja se sastoji u raznolikosti industrijskog razvoja pojedinih zemalja. Glavno obilježje medjunarodnog soc. pol. zakonodavstva je njegova jednoličnost a upravo ta se teško postiže kod raznolikosti industrijskog razvoja pojedine zemlje (teško je zamisliti, da na pr. važi isto socijalno zakonodavstvo u Engleskoj i Njemačkoj i isto u Albaniji).

Kratak historijki razvoj medjunarodnog socijalnog zakonodavstva bio bi ovaj: jedan od prvih predloga u tom mjeru učinili su pred više od 100 godina poznati utopisti — socijaliste Sismondi i Owen; njihovi su predlozi ostali bez praktičkih rezultata isto kao i predlog Francuza Legranda; istu sudbinu doživljava i predlog švicarskog kantona Glarus, koji je bio učinjen god. 1855. 70-tih godina prošlog stoljeća predlažu njemački nacijonalni ekonomi Schönberg i Wagner, da sve industrijske države urede pitanje radničke zaštite putem medjusobnih medjunarodnih ugovora. Osobito se za donošenje medjunarodnog radničkog zakonodavstva zalaže medjunarodni radnički pokret, koji od osamdesetih godina prošlog stoljeća ne propušta nijedan svoj medjunarodni kongres, a da na njemu ne istakne svoje zahtjeve po pitanju medjunarodnog radničkog zakonodavstva. Godine 1890. od 15. do 28. marta održava se u Berlinu medjunarodni kongres za radničku zaštitu, na kojem je bilo zastupano 15 država. Ovaj kongres izradjuje prvi konkretniji program medjunarodnog socijalnog zakonodavstva u pitanju rada u rudokopima, nedjeljnog počinka, uposlenja djece i žena. Direktnog praktičnog rezultata nije imao ni ovaj kongres, ali on je dao potstreku mnogim udruženjima, većinom privatnim, da sazivaju medjunarodne kongrese, koji su, makar polagano, ali ipak počeli vršiti uticaj na vlade pojedinih zemalja. Osobito je u tom pogledu vršilo velik i efikasan uticaj Medjunarodno Udruženje za zakonsku zaštitu radnika, koje je bilo osnovano god. 1900. u Parizu i u Bazelu je imalo svoj medjunarodni biro rada.

*) Opširnije o ovom predmetu vidi moju knjižicu „Medjunarodna Organizacija Rada", Zagreb, 1926.

Digitized by Google

Prvi praktični uspjeh svih dotadanjih nastojanja u smjeru medjunarodnog socijalnog zakonodavstva postignut je godine 1904. kada je bio sklopljen prvi medjunarodni socijalno-politički ugovor izmedju Francuske i Italije. Neposredno iza toga u trgovačkom ugovoru izmedju Njemačke i bivše Austro-Ugarske uvrštene su socijalno-političke klauzule, prama kojima se ima sa radnicima obiju ugovarajućih strana u pitanju radničkog osiguranja jednako postupati.

Jedan od najljepših prvih uspjeha u pogledu pozitivnog zakonodavstva postigla je naredna medjunarodna konferencija, koja se je održavala godine 1905. u Bernu. Taj se je uspjeh sastojao u tome, da je godine 1906. u Bernu sklopljen medjunarodni ugovor, koji je bio ratificiran od 13 država, a prema kojemu je u produkciji žigica bila zabranjena upotreba bijelog fosfora i noćni rad žena u industriji. Kao rezultat daljnje medjunarodne konferencije iz godine 1913. bio je medjunarodni ugovor o deset-satnom radnom vremenu za žene i neodrasle radnike; nažalost prije nego je ovaj ugovor bio ratificiran buknuo je svjetski rat. U to je doba, pred svjetski rat, bilo lijepo uznapredovalo zakonodavstvo o radničkom osiguranju, tako da su mnoge države, po uzoru njemačkom, bile uvele obvezatno osiguranje za slučaj bolesti i nezgode, i to u glavnom sve na principu medjusobnog reciprociteta. Rat je obustavio daljni razvoj medjunarodnog socijalnog zakonodavstva, da se nakon rata taj razvoj ubrza i što više usavrši pod rukovodstvom Medjunarodne Organizacije Rada kao sastavnog dijela Društva Naroda.

(Nastavit će se.)

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Važnost socijalno-higijenske prosvjete. Na ovogodišnjem njemačkom skupu liječnika socijalnog osiguranja (Krankenkassentag), na kojem su sudjelovali i predavanja držali najznamenitiji predstavnici njemačkog medicinskog svijeta (Adam, Chajes, Langstein, Röschmann, Schweers i dr.), prihvaćena je među ostalima i slijedeća rezolucija: »Sastanak liječnika bolesničkih blagajna naglašuje ponovno veliku važnost socijalno-higijenskog prosvjećivanja za uzdržavanje zdravlja osobito među osiguranim pučanstvom. Da bi prosvjetne priredbe mogle što trajnije djelovati, treba ih češće ponavljati. Najveću važnost treba opložiti na sitan rad organa bolesničkih blagajna i organizacija poslodavaca i radnika, te ovaj rad treba neumorno nastaviti. Podesne socijalno-higijenske priredbe, koje budu s drugih interesiranih strana priredjene, neka se podupiru sa strane bolesničkih blagajna. Služba oko socijalno-higijenskog prosvjetnog rada neka se služi svima modernim sredstvima, s kojima se može doći do naroda. Izložbe i sportske priredbe služe propagandi za čovječje zdravlje, te se imaju podupirati od blagajna. Što će blagajne time prištediti na podavanjima, treba upotrebiti za pripravu prosvjetne službe. Gdje nema organizacije za propagandu, moraju ovu uzeti u ruke blagajne«. U Njemačkoj se mnogo psuje na blagajne sa liječničke i laičke strane, no ipak vidimo i po ovoj rezoluciji, da se na njih stavljaju veliki zahtjevi, među ostalima i takovi, koji su ako i ne sasvim udaljeni od svrhe socijalnog osiguranja, ipak ne mogu, da dolaze u prvom redu u obzir. Nezadovoljstvu sa radom pojedinih — ne svih — blagajna krivo je uredjenje liječničke službe po sistemu slobodnog izbora. Nezadovoljnici ne naglašuju ovaj sistem, no po njihovom pisanju ne može se drugačije suditi. Iz gornjeg ipak proizlazi, da blagajne — i unatoč velikih pogodnosti svojih članova — često mogu da rade i sa stanovitim poslovnim viškom, koji se onda može upotrebiti u propagandističke svrhe. Kod nas još nije došlo vrijeme, da bi se moglo misliti na široku propagandu, koja izlazi iz kruga socijalnoga osiguranja, jer nemamo dosta sredstava. No ne može se poreći, da bi ova vrst propagande mogla služiti i članovima i samoj instituciji. Prosvjetna propaganda imala bi dvije svrhe. U prvom redu onu, koju naglašuje i gornja rezolucija: ako je narod zdrav, onda će u manjoj mjeri trebati službu socijalnog osiguranja, dakle na taj način bi se mogla polučiti štednja. S druge strane pak — što je za naše prilike osobito važno trebalo bi naglasiti, da se samo zaista bolesni ljudi imaju služiti sa blagajnom. Time bi se služba kod socijalnog osiguranja u velike odteretila, pa bi se mogao jedan dio prištednje na novcu i vremenu upotrebiti u svrhe socijalno-higijenske profilakse, što je zapravo i zadaća socijalnih institucija. Sa malom voljom i sa malim sredstvima trebalo bi ipak s tim radom započeti. Za sada bi se mogla držati predavanja za osiguranike, koje bi držali činovnici i liječnici socijalnog osiguranja. Činovnici bi držali predavanja o zakonu socijalnog osiguranja i o svrsi institucije, a liječnici mogli bi započeti socijalno-higijensku propagandu u smislu rezolucije njemačkih blagajničkih liječnika. Obratno ali ovom zahtjevu: za sada ne bi moglo socijalno osiguranje podupirati propagandistički rad drugih institucija, već bi one i država morale podupirati rad socijalnog osiguranja.

Kako je potrebna i koliku moć ima propaganda, o tom sam se upravo u zadnje vrijeme mogao osvjedočiti. U ambulatoriju okr. ureda počeo sam liječiti malog naučnika od 14 godina, koji boluje na tuberkulozi koljena. Uputio sam ga, da se mora sunčati i izradio mu sadreni povoj za imobilizaciju koljena, te sam mu rekao, da će mu se koljeno ukočiti, ali će mu se ujedno bolest izliječiti. Nakon tri nedjelje došao je mali opet u ambulatorij sa željom, da mu skinem sadreni povoj,

Digitized by Google

jer ga taj ne će izliječiti. Ja sam mu opet predočio, da je bolest dugotrajna i da se zapravo od sadrenog povoja ne će bolest izliječiti, već da ga liječi sunce i ostale mjere, na koje sam ga uputio, a sadreni povoj da samo pomaže prirodi. No to nije koristilo, drugi dan je došao s ocem i ja sam morao povoj skinuti, a mali je opet stupio u posao. Nije prošlo 14 dana, opet se je javio u ambulatoriju, te me je molio, da mu stavim sadreni povoj i da je sada uvjeren, da će se izliječiti, jer je u jednim novinama čitao, da je jedini lijek za ovu bolest sunce. I ja sam sam čitao ovaj članak, u kojem se je radilo o liječenju bolesti pomoću sunca. Ilustracije k tome članku bila su skoro sama tuberkulozna koljena, te se je moj mali pacijent osvjedočio o ozbiljnosti mojih riječi istom, kada je svoje koljeno vidio naslikano u novinama. To ali nije bilo sve, jer se je pod utiskom rečenog članka isti tjedan javilo još nekoliko roditelja sa svojom djecom, koja su imala bolesne zglobove.

Digitized by Google

Broj 16.853 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu sniženja manipulativnih troškova za propisivanje i ubiranje prireza Radničkih Komora.

Svim mjesnim organima.

Povodom predstavke Centralnog Sekretarijata Radničkih Komora u Beogradu od 25. januara 1927. broj 80/1927. zaključio je Upravni odbor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u svojoj sjednici od 1. aprila 1927. god. pod čl. 395. sjedničkog zapisnika slijedeće:

»Sporazumno sa Centralnim Sekretarijatom Radničkih Komora u Beogradu i Radničkim Komorama snizuje se počevši od 1. maja 1927. zaključkom upravnog odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 22. decembra 1924. god. pod čl. 2.272. sedničkog zapisnika utvrdjena odšteta za propisivanje i ubiranje prireza Radničkih Komora sa 0·04% od obezbedjene nadnice na 0·024% od obezbedjene nadnice ili na 8% od netto propisanog prireza Radničkih Komora.«

Što se mjesnim organima znanja i ravnanja radi priopćuje time, da odmah u smislu okružnice Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 11. oktobra 1926. god. broj 30.856/1926. (Radnička Zaštita od god. 1926. strana 474.) obračunaju $13^1/_3\%$ manipulativnih troškova od netto propisanog prireza Radničkih Komora za mjesece januar, februar, mart i april 1927. god. u korist svojih upravnih troškova, a na teret računa ubranog prireza Radničke Komore.

Počevši od 1. maja 1927. god. imadu mjesni organi mjesečno (a ne kao do sada koncem godine) obračunati 8% manipulativnih troškova od netto propisanog prireza Radničke Komore u korist svojih upravnih troškova, a na teret računa ubranog prireza Radničke Komore.

Ovom se okružnicom prema tome mijenjaju okružnice Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 11. februara 1926. broj 4.543/1926. (Radnička Zaštita od god. 1926. strana 114.) te od 11. oktobra 1926. broi 30.856/1926. (Radnička Zaštita od god. 1926. strana 474.).

U Zagrebu, dne 28. jula 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Broj: 20.258 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu doznačivanja bolničkih opskrbnih pristojba bolnicama.

Svim mjesnim organima.

Ravnateljstvo Kr. sveučilišnih kliničkih bolnica u Zagrebu pritužilo se je ovom uredu, da mnogi okružni uredi za osiguranje radnika prigodom doznačivanja bolničkih opskrbnih pristojba ne obavješćuju spomenuto Ravnateljstvo za koga novac šalju pa ga stoga ne može zaračunati u korist pravoga dužnika.

Pozivaju se stoga mesni organi da u buduće prigodom doznake novca spomenutom ravnateljstvu ili kojoj drugoj bolnici u svakom slučaju na poledjini poštanske uputnice ili čeka označe ime i prezime za koga se novac šalje kao i broj računa ili spisa bolnice, ili da te podatke priopće bolnici posebnim popratnim pismom istodobno kada novac šalju.

U Zagrebu, dne 29. jula 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

Broj: 22.609 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika glede tumačenja okružnice od 7. maja 1927. broj 16.694/1927. (Radnička Zaštita od god. 1927. strana 281.—285.) u predmetu vodjenja inventara.

Svim mjesnim organima.

Na zamolbu jednog mesnog organa da se u predmetu spomenuta okružnica Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika još detaljnije protumači i objasni, priopćuje se slijedeće:

Godišnji 10% otpis od vrednosti inventara imade se u knjizi inventara formular I. iskazati za svaku stavku napose, a ne u jednoj svoti za sveukupni inventar što ga ured imade.

Koncem godine otpisuje se 10% od zadnje vrednosti samo od onih inventarnih predmeta, koji ostaju i nadalje u uporabi, dok se zadnja vrednost koncem godine uslijed neuporabivosti rashodovanih predmeta otpisuje u cjelosti.

Ako je pod jednom stavkom unešeno više istoimenih i jednako vrednih predmeta ustanovljuje se vrednost pojedinog rashodovanog predmeta, te 10% otpis za preostale predmete ovako: Na primjer: Ako je pod jednom stavkom unešeno 8 stolica sa ukupnom vrednošću 31. decembra 1926. od Din 720.— od kojih će se 31. decembra 1927. 3 komada radi neuporabivosti rashodovati, u tom se slučaju 31. decembra 1927. imade otpisati ukupna vrednost rashodovanih 3 komada stolica po Din 90.— ili ukupno Din 270.— te 10% od vrednosti preostalih 5 komada stolica t. j. Din 45.— ili ukupno Din 315.—. Ostatak od Din 405.— imade se kao vrednost preostalih 5 komada stolica preneti u rubriku 11. kao početnu vrednost u god. 1928.

Broj komada rashodovanih predmeta kao i njihovu vrednost treba označiti u rubrici »Primjetba«, a preostalu brojku uporabivih predmeta treba u rubrici »Broj komada« ispraviti.

Rubriku 8. knjige inventara formular I. »Ukupna cijena« moći će naslov ispuniti za one predmete, koji su nabavljeni do uključivo 31. decembra 1926. na slijedeći način:

Sa danom 30. juna 1922. imali su u smislu §-a 202. ZOR svi zavodi i blagajne za osiguranje radnika ustanoviti svu svoju imovinu i dugovinu u svrhu likvidacije. U smislu §-a 25. Naredbe Ministarstva Socijalne Politike od 3. juna 1922. broj 1077 imao se je inventar procijeniti sa prodajnom vrednošću. Da se to uzmogne učiniti, morao se je prije svega sačiniti popis (spisak) inventara i u istome naznačiti pojedinačnu kao i ukupnu prodajnu cenu istoimenih i jednako vrednih inventarnih predmeta kao i prodajnu vrednost svih inventarnih predmeta zajedno. Pošto je stvarna (prodajna) vrednost ovih inventarnih predmeta ustanovljena sa 30. juna 1922. nema se od njih kao ni od onih, koji su nabavljeni u razdoblju od 1. jula do 31. decembra 1922. sa 31. decembra 1922. ništa otpisati, nego tek sa 31. decembra 1923. godine 10%. Od ostatka vrednosti imade se sa 31. decembra 1924. otpisati opet 10%. Od toga ostatka 31. decembra 1925. opet 10%, a od ovog ostatka 31. decembra 1926. opet 10%.

Na taj način dobiveni ostatak sa 31. decembra 1926. imade se iskazati u rubrici 8. knjige inventara formular I.

Isto tako postupati će se i sa onim inventarnim predmetima, koji su nabavljeni u god. 1923., 1924. i 1925. sa tom razlikom, da će se od onih, koji su nabavljeni u god. 1923. prvi puta otpisati 10% sa 31. decembra 1924., drugi puta sa 31. decembra 1925., a treći puta sa 31. decembra 1926. Od inventara, koji je nabavljen u god. 1924. otpisati će se 10% prvi puta 31. decembra 1925., a drugi puta 31. decembra 1926. dok će se od onoga, koji je nabavljen u god. 1925. prvi puta otpisati 10% sa 31. decembra 1926.

Inventar nabavljen u god. 1926. imade se u rubrici 8. knjige inventara formular I. iskazati sa potpunom nabavnom cijenom, jer će se od ovoga otpisati 10% tek 31. decembra 1927.

Kako je već napred navedeno netreba u knjigu inventara formular I. unašati svaki pojedini predmet zasebno, već u jednoj te istoj godini nabavljene ili od likvi-

Digitized by Google

dirane blagajne preuzete istovrsne i jednake pojedinačne vrednosti, pod jednom stavkom, odnosno pod jednim rednim brojem.

U slučaju da sa 30. juna 1922. vrednost inventara likvidirane blagajne nije pojedinačno ustanovljena, već u jednoj paušalnoj svoti za sve inventarne predmete, u tom slučaju imadu se za ove predmete, koji su 31. decembra 1926. još opstojali, u knjizi inventara formular I. ispuniti samo 1., 5. i 6. rubrika, dok će se u rubriku 8. nakon što je zadnja stavka ovih predmeta unešena upisati sumarna vrednost, svih ovih inventarnih predmeta po odbitku otpisa za god. 1923., 1924., 1925. i 1926.

Za sve ostale inventarne predmete, koji su nabavljeni od 1. jula 1922. do 31. decembra 1926. imade se rubrika 8. ispuniti za svaku stavku na napred opisani način.

Na napred opisani način osnovana knjiga inventara formular I. mora sa 31. decembra 1926. odgovarati faktičnom stanju u uporabi se nalazećih inventarnih predmeta. Ako bi se konačni zbroj vrednosti iskazane u rubrici 8. razlikovao od vrednosti inventara, koju iskazuje glavna knjiga, treba vrednost inventara, koju iskazuje glavna knjiga pripisom ili otpisom u korist ili na teret »računa otpisa od inventara« izravnati da bude u skladu sa vrednošću inventara, koja je iskazana u 8. rubrici knjige inventara formular I.

Mišljenje mjesnog organa da će iskazivanjem 10% godišnjeg otpisa i vrijednosti po otpisu za pojedinu stavku, još u toku vodjenja prve knjige inventara svi predmeti nabavljeni do konca god. 1926. postati bez vrednosti, te da bi se stoga ti predmeti god. 1937. morali uneti u novu knjigu bez vrednosti, — pogrešno je iz slijedećih razloga:

Od vrednosti inventarnog predmeta čija je vrednost sa 31. decembra 1926. iskazana sa Din 100.— (sto dinara) otpisuje se 31. decembra 1927. 10% t. j. Din 10.— ostaje Din 90.—. Koncem godine 1928. otpisuje se od Din 90.— opet 10% t. j. Din 9.— ostaje Din 81.—. Koncem god. 1929. otpisuje se od Din 81.— opet 10% t. j. Din 8.10, ostaje Din 72.90. Koncem god. 1930. otpisuje se od Din 72.90 opet 10% t. j. Din 7.29 ostaje Din 65.61 i t. d.

Koncem god. 1936. iznositi će vrednost toga predmeta

iznos od	. . . . .	Din 34.88
koncem god. 1946.	. . . .	Din 12.17
koncem god. 1956.	. . . .	Din 4.23
koncem god. 1966.	. . . .	Din 1.48
koncem god. 1976.	. . . .	Din 0.50 i t. d.

Iz napred navedenog slijedi, da inventar po 10% otpisu nakon 10 godina predstavlja još uvijek 34.88%,

nakon 20 godina 12.17%,
nakon 30 godina 4.23%,
nakon 40 godina 1.48%,
nakon 50 godina 0.50%,

od početne vrednosti.

Što se mesnim organima znanja i ravnanja radi priopćuje time, da se ovom okružnicom nadopunjuje u predmetu navedena okružnica.

U Zagrebu, dne 4. augusta 1927.

Generalni direktor: u. z.
Mijo Mergl v. r.

Broj 27.435 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu tumačenja §§ 108. i 124. Službenog Pravilnika.

Svim mjesnim organima.

Povodom jednog konkretnog slučaja, da je porodici umrlog službenika od trošskova sahrane, koji joj pripadaju temeljem §-a 108. Službenog Pravilnika ustegnut iznos, koji je umrli službenik duguvao uredu s naslova ne-

Digitized by Google

отплаћене позајмице — закључило је председништво Средишњег Уреда за осигурање радника у својој седници од 30. јула 1927. год. чл. 3. седничког записника у тумачењу §§ 108. и 124. Службеног Прагилника, по којем није могућа наплата дугова умрлог службеника из породичне пензије — не могу ти дугови наплаћивати ни од трошкова сахране, који припадају породици односно лицу, које се је за сахрану активног односно пензионираног службеника побринуло то више, што се ти трошкови за сахрану имаду према одредби §-а 108. Службеног Правилника, исплатити породици умрлога службеника.

Интенција §§ 108. и 124. Службеног Правилника наиме јест, да се породици умрлог службеника осигура покриће трошкова сахране, што међутим често не би било могуће у случају, да се од трошкова сахране смију одбити дугови умрлог службеника.

Месни органи се уједно упућују, да у случајевима, када се иза смрти умрлог службеника води оставинска расправа, осигурају своја потраживања у име ев. дугова или неотплаћене позајмице из оставштине истог.

Што се мјесним органима знања и равнања ради саопћује.

У Загребу, дне 6. августа 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Број 26.302 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радникика у Загребу у предмету избора службеника.

Свим месним органима.

Министарство Социјалне Политике, одељење за заштиту радника решењем од 16. јула 1927. број 6.454/IV. саопћило је овом уреду сљедеће:

Министарство Социјалне Политике прегледавајући записнике окружних уреда за осигурање радникка, као и записнике тога Уреда, приметило је, да се већина закључака о изборима чиновника уреда на више положаје не оснивају на прописима Службеног Правилника службеника тога Уреда. Тако на пример Министарство је запазило, да се код избора службеника никако не узимају у обзир прописи §§ 45.—49. Службеног Правилника, којима је тачно и изричито одређено, колико службеници уреда имају неопходно да проведу у појединим положајима да би могли бити изабрани у непосредно више положаје.

Стога се поновно наређује Средишном Уреду да одмах окружницом још једном позове све равнатеље уреда, као и своје референте по питањима избора чиновника Средишњег Уреда, да су неминовно дужни, да равнатељство уреда приликом обављања избора обавесте, да службеник уреда може бити изабран у виши положај само, ако је у служби осигурања а у појединим положајима провео оно време, које је предвиђено напред поменутим параграфима Службеног Правилника.

О учињеном потребно је известити што пре ово Министарство.

Што се ставља до знања месним органима с позивом, да се држе строго горњег наређења.

У Загребу, дне 6. августа 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Digitized by Google

Број 25.736 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за осигурање радника у предмету оснивања Болесничке Благајне Београдске Трговачке Омладине.

Свим мјесним органима.

Чланом 285. финансијског закона за 1927./1928. годину одобрено је Удружењу Београдске Трговачке Омладине, да оснује властиту болесничку благајну. Решењем Господина Министра Социјалне Политике П. број 5.403/IV. од 17. јула 1927. на основу поменутог члана финансијског закона, §§ 126. и 202. ЗОР. и § 176. Статута Средишњег Уреда за осигурање радника и његових мјесних органа одобрен је Правилник Болесничке Благајне Београдске Трговачке Омладине.

Болесничка Благајна Београдске Трговачке Омладине нови је мјесни орган Средишњег Уреда за осигурање радника, који се привремено налази у згради Боградске Трговачке Омладине у Београду, Кнез Михајлова ул. 14, II. спрат (Телефон 221) и одпочиње са радом на дан 1. августа 1927. године. Врши факултативно осигурање за случај болести и несреће лица стално запослених у трговачким радњама (ученика, помоћника, продавача, благајника, агената, путника, књиговођа и сличних намјештеника), која су чланови Београдске Трговачке Омладине и која на пријавном листу, којега подноси послодавац, изјаве писмени пристанак, да се пријаве на осигурање код ове благајне. У колико поменута лица не пристају, да се пријаве на осигурање код Болесничке благајне Београдске Трговачке Омладине, она имају бити и даље обавезатно осигурана односно имају се пријављивати на осигурање код надлежног уреда, али не и код приватно друштвене благајне »Меркур« (§ 7. in fine Правилника).

Делокруг рада Болесничке благајне Београдске Трговачке Омладине биће у почетку ограничен на сам град Београд, а наокн тога ће се према закључку самоуправних органа ове благајне постепено проширивати и на остало подручје Београдске Трговачке Омладине.

Формулар и цену пријавног и одјавног листа за чланове ове благајне има у смислу става другог §-а 7. Правилника накнадно прописати Средишњи Уред на предлог благајне. Док Болесничка благајна Београдске Трговачке Омладине не стави за то конкретан предлог а у циљу, да због одсуства потребних прописа о одјави и пријави намештеника не би дошло до двоструког прописа приноса послодавцима код првог прелаза осигураних чланова од Окружног уреда за осигурање радника у Београду к Болесничкој благајни Београдске Трговачке Омладине, обналази Средишњи Уред, да mutatis mutandis уреди пријаву и одјаву и за ове чланове на уобичајеном досадашњем формулару А (Пријава и одјава за члана). Београдски ће окружни уред у ту сврху одступити Болесничкој благајни Београдске Трговачке Омладине уз набавну цену потребну количину тисканица формулара А (Пријава и одјава за члана), које се састоје из три дела: потврде, одјавног листа за члана и пријавног листа за члана. Болесничка благајна Београдске Трговачке Омладине прецртаће у формулару А на потврди у рубрици 1. »на рад« и написати поврх тога »у чланство«, у рубрици 2. прецртаће »рада« и написати »чланства«. На одјавном листу за члана прецртаће у рубрици 5. »рада« и написати поврх тога »чланства«, рубрику 6. примедбе послодавца прецртаће целу и написати тамо: »изјава намештеника«. Исто ће тако у пријавном листу за члана у рубрици 13. »у рад ступио дне прецртати реч »рад« и поврх тога написати »чланство«.

Овако исправљене формуларе А (пријава и одјава за члана) има Болесничка благајна Београдске Трговачке Омладине (евентуално и београдски окружни уред у споразуму с благајном) продавати послодавцима уз досадању цену уз упутство, да за намештеника, који прелази к благајни од београдског окружног уреда, поднесу пријавни лист благајни а одјавни лист београдском окружном уреду. Пријавни и одјавни лист за члана, да се има

Digitized by Google

испунити на досадашњи начин уз ове промене: у рубрици 13. пријавног листа за члана »у чланство ступио(ла) дне« има се ставити дан, који следи иза дана, који је наведен у рубрици петој одјавног листа за члана »иступио из чланства«. Даље у рубрици 6. одјавног листа за члана треба да напише намештеник »пристајем« и да се ту подпише. Све остале податке испуњује послодавац и то како је већ речено, на исти начин, као што је и то до сада чинио код пријаве и одјаве намештеника на осигурање код окружног уреда. Из испуњеног формулара А преузеће од послодавца београдски окружни уред одјавни лист за члана након учињене претходне пријаве код благајне и потврдиће му у потврди иступ намештеника из чланства. Пријавни лист за члана преузеће од послодавца Болесничка благајна Београдске Трговачке Омладине и потврдиће му на истој потврди ступање намештеника у чланство. На овај начин имаће послодавац у рукама доказ, да је код овога прелаза правилно извршио пријаву и одјаву намештеника за члана, а београдски ће Окружни уред и Болесничка благајна Београдске Трговачке Омладине бити опет у могућству, да у својим очевидницима проведу тачне одјавне и пријавне податке и да послодавцима правилно пропишу приносе.

У својим очевидницима београдски окружни уред треба да на сходан начин нотира прелаз осигураних чланова к благајни Омладине.

Код послодаваца, који пријављују своје намештенике на осигурање са исплатним листама имају београдски окружни уред и Болесничка благајна Београдске Трговачке Омладине споразумно уредити ступање и иступ из чланства, држећи се при том принципа напред изложених.

Овом пријавном и одјавном дужношћу послодавца није тангирана дужност благајне, по којој је и она у смислу става другог §-а 10. и става другог §-а 14. Правилника дужна у одређеном року известити надлежни окружни уред о ступању односно иступању члана у чланство у случају, да није раскинут радни однос.

Лица, која истовремено са ступањем у посао ступају у чланство Болесничке благајне Београдске Трговачке Омладине послодавци неће одјављивати код београдског окружног уреда него ће их пријавним листама формулара А пријавити изравно на осигурање код ове благајне. У том случају има се извршити пријава на осигурање са пријавним листом формулара А, у којем благајна није извршила никаквих исправака. Но и у овом случају у рубрици 13. »У рад наступио(ла) дне« треба да стави намештеник покрај датума »пристајем« и свој потпис.

Иста начела важиће за прелаз чланства, кад Болесничка благајна Београдске Трговачке Омладине отпочне спроваћати осигурање и изван Београда и на подручју других окружних уреда, пошто је она овлаштена да спроведе осигурање поменутих лица на читавом подручју Београдске Трговачке Омладине.

У Загребу, дне 1. августа 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Број 25.736 — 1927.

ПРАВИЛНИК

Болесничке Благајне Београдске Трговачке Омладине, као допуна § 176. Статута Средишњег Уреда за Осигурање Радника.

ГЛАВА I.

Име, седиште, подручје, задатак, начин објава, заступање и језик пословања.

§ 1.

Према овлашћењу у члану 285. Финансијског Закона за 1927./28. годину (Службене Новине бр. 73. од 1. априла 1927. год.) којим је допуњен § 202.

Digitized by Google

Закона о Осигурању Радника од 14. маја 1922. године (ЗОР) оснива се болесничка Благајна Београдске Трговачке Омладине (скраћено Благајна), као месни орган Средишњег Уреда за Осигурање Радника (скраћено СУЗОР).

Благајна је установа, заснована на начелу самоуправе и као правно лице, може на себе узимати обавезе и стицати права.

Назив Благајне је: »Болесничка Благајна Београдске Трговачке Омладине«, а седиште јој је Београд.

Подручје Благајне је подручје Београдске Трговачке Омладине.

Печат: наслов Благајне и седиште.

Језик пословања: српско-хрватски-словеначки.

§ 2.

Задатак Благајне је, да према одредбама Закона о Осигурању Радника, статута СУЗОР, и на основу Закона о Осигурању Радника издатих наредаба и овог правилника, врши: а) осигурање у болести; б) осигурање у несретном случају и в) осигурање у изнемоглости, старости и смрти. У том циљу Благајна:

1. Врши осигурање у болести и обавља месне послове.
2. Посредује осигурање у несретном случају.
3. Посредује осигурање у изнемоглости, старости и смрти.
4. Решава спорове у погледу осигурања, који у смислу ЗОР спадају у њен делоркуг, и
5. Врши наплате тражбина по ЗОР.

Благајна врши осигурање само за лица стално запослена у трговачким радњама.

§ 3.

Благајну пред властима као и у свима њеним пословима заступају, у делокругу одређеном Законом, на основу Закона издатим наредбама, статутом и овим правилником, колективно председник са управником, односно њихови заменици. Ово правно заступање протеже се и на такве послове, за које је, по другим законским прописима потребно нарочито пуномоћје.

Акта, којим Благајна преузима на себе какву обавезу или уступа права, потписана су пуноважно кад председник и управник, односно њихови заменици, поред печата Благајне ставе колективно своје потписе.

Позиви, судска и у опште сва службена акта сматрају се да су предана Благајни, кад се предају управнику или од њега за то овлашћеном лицу у просторијама Благајне.

Преписку, која се односи на текуће послове, потписује управник сдносно његов заменик или од њега за то овлашћено лице.

Платежни налози, поштански и банкарски чекови потписују се према одредбама равнатељства Благајне и на основу упустава СУЗОРА.

§ 4.

Своје објаве обнародоваће Благајна у »Службеним Новинама« и »Трговинском Гласнику«.

Осим тога, Благајна своје објаве може обнародовати и на који други начин.

ГЛАВА II.

Врста, почетак, трајање и престанак чланства.

§ 5.

Чланови Благајне деле се на осигуране и неосигуране.

Неосигурани чланови су послодаци трговачког реда, који запослују најмање једно лице зачлањено код Благајне, а које подлежи обавези осигурања по одредбама §§ 3.—8. ЗОР.

Осигурани чланови су:

Digitized by Google

1. Лица поменута у последњем ставу § 2. овог правилника у колико су у смислу одредаба §§ 3.—8. ЗОР обавезна на осигурање, ако су чланови Београдске Трговачке Омладине и изјаве жељу да ступе у чланство Благајне — ово су осигурани чланови.

2. Лица, која на основу § 55. алинеја 4. ЗОР добровољно продужују обавезно чланство започето код Благајне, — ово су добровољно продужујући чланови, и

3. Лица добровољно осигурана код Благајне у смислу § 5. ЗОР и § 13. тач. д) проведбене наредбе, — ово су добровољни чланови.

Других чланова код Благајне не може бити.

§ 6.

Чланство неосигураних чланова — послодаваца — почиње даном, кад код Благајне започне чланство први члан, обавезан на осигурање по ЗОР.

§ 7.

Чланство осигураних чланова код Благајне је факултативно; на осигурање обавезни члан по ЗОР није дужан да приступи Благајни, нити се може на то присилити, нити га послодавац може пријавити, ако члан неће; у том случају га послодавац има пријавити надлежном Окружном Уреду за осигурање радника.

За ступање у чланство код Благајне члан подноси свој писмени пристанак на самом пријавном листу, који подноси послодавац. Формулар и цену пријавног листа прописује СУЗОР, на предлог Благајне.

Члан »Београдске Трговачке Омладине« обавезан на осигурање по ЗОР, који не жели бити чланом Благајне, може бити само члан надлежног Окружног уреда за осигурање радника али не и приватне друштвене благајне »Меркур«.

§ 8.

Осигураним чланом Благајне може бити само оно лице, које спада под обавезу осигурања по ЗОР, а упослено је у трговачкој радњи као: ученик, помоћник, продавач, благајник, агент, путник, књиговођа, деловођа и слично, и које је члан Београдске Трговачке Омладине.

§ 9.

Чланство осигураних чланова код Благајне почиње:

а) истовремено са ступањем у посао и

б) прелазом из чланства којег месног органа.

§ 10.

Према тачци б) предњег параграфа, чланство код Благајне за члана, који је пријављен надлежном месном органу СУЗОР-а, па се као такав накнадно пријави Благајни, почиње даном пријаве код Благајне.

У овом случају Благајна је дужна у року од 14 дана од пријема пријаве, известити надлени месни орган о ступању у чланство код Благајне. Пропусти ли то учинити у одређеном року, чланство се рачуна од дана приспелог извештаја месном органу.

§ 11.

За потпоре, за које се тражи квалифицирано чланство, чланство проведено код Благајне или ма којег месног органа узима се у обзир.

Потпоре има исплатити онај месни орган, где је члан у доба стицања права на потпоре, био зачлањен.

§ 12.

Ако послодавац, који упосли лице обавезно на осигурање, исто не пријави у законском року на надлежном окружном уреду ни Благајни, а у случају регресне тражбине (§ 11. ЗОР) надлежна је Благајна да регрес поведе, ако то већ надлежни Окружни уред није учинио.

Казну, предвиђену по ЗОР у том случају има Благајна да тражи.

Digitized by Google

§ 13.

Ако члан, који је већ пријављен надлежном месном органу, изјави писмено, да жели зачлањење код Благајне, послодавац је дужан пријаву поднети Благајни, назначивши у њој, да је прва пријава учињена надлежном месном органу, у којем случају Благајна ће поступити по одредбама § 10. овог правилника.

§ 14.

Ако члан Благајне писмено изјави жељу, да не жели даље остати чланом Благајне, а радни однос није раскинут, послодавац је дужан одјавити га код Благајне.

Благајна ће о томе одмах известити окружни уред за осигурање радника.

§ 15.

Свако приступање и иступање из чланства код Благајне, вршиће се прописаним пријавним односно одјавним листовима.

Пријаву односно одјаву дужан је учинити послодавац (§ 10. ЗОР) у року од осам дана од иступања или ступања у посао, односно изјављене писмене жеље за приступ или иступ из чланства код Благајне.

У истом року дужан је послодавац пријавити и сваку промену у пријављеним околностима код члана.

Послодавац, који не изврши своју дужност по овом параграфу сносиће последице §§ 11. и 194. тач. 1. ЗОР.

§ 16.

Чланство неосигураних чланова-послодавца престаје иступањем из чланства код Благајне последњег на осигурање обавезног члана.

Чланство осигураних чланова престаје:

1. даном иступа из посла, према одјави послодаваца, ако члан не продужује добровољно осигурање у смислу § 55. тач. 4. ЗОР;
2. даном иступа из чланства Београдске Трговаче Омладине и
3. даном својевољног приступа месном окружном уреду.

§ 17.

За спорове о чланству између Благајне и ма којег месног органа СУЗОР-а, као и у случају других спорова између њих, одлуку изриче, према § 123. ЗОР Средишњи Уред за Осигурање Радника.

§ 18.

За новчани еквиваленат принадлежности у натури важи таблица, која важи за месни орган, где је члан упослен.

ГЛАВА III

Устројство.

§ 19.

Самоуправни органи Благајне су:

1. Главна сукпштина.
2. Равнатељство (Управни одбор) и
3. Надзорни одбор.

§ 20.

За избор, делокруг и пословање самоуправних органа имају се аналогно применити §§ 116. до закључно 173. Статута, који важе за окружне уреде за осигурање радника, уз следеће измене:

а) Свуда, гле се говори о Окружном уреду за осигурање радника, има да се разуме Болесничка Благајна Београдске Трговачке Омладине;

б) Кандидатску листу може предложити најмање 50 бирача, а у изборном телу неосигураних чланова-послодаваца и мањи број бирача, ако имају најмање 200 гласова и

Digitized by Google

в) Кандидатска листа треба да садржи најмање онолико кандидата колико се делегата бира, а највише три пута толико.

ГЛАВА IV.

Вођење управних послова.

§ 21.

Управне послове благајне води:

1. Председништво;
2. Рентни одбор;
3. Посебни одбори;
4. Председник и потпредседник;
5. Управник и остали службеници; и
6. Експозитуре.

§ 22.

За председништво, рентни одбор, посебне одборе, председника, потпредседнике и експозитуре важе аналогно прописи §§ 178.—187. и 192.—196. Статута Сузора.

Управник и остали службеници.

§ 23.

Послове благајне води према ЗОР, наредбама изданим по основу њега, прописима Сузора, одредбама статута, овог правилника и закључцима самоуправних органа Благајне, управник и њему подређени службеници.

§ 24.

За систематизовање службених места код Благајне, пријем у службу, престанак службе, службени одношај, принадлежности, пензије и дисциплински поступак важе прописи службеног правилника службеника Средишњег Уреда за Осигурање Радника и с њим у вези на снази прописи, који важе и за окружне уреде за осигурање радника.

§ 25.

Управник и остали службеници могу обављати и послове Београдске Трговачке Омладине у колико су у вези са пословима Благајне.

Одредбе §§ 188. до закључиво 191. Статута Сузора важе аналогно и за управника и остале службенике Благајне.

Прописи о општем пословању.

§ 26.

Одредбе главе VIII. Статута Сузора важе аналогно и за пословање Благајне.

Управне трошкове Благајне сносе Благајна и Омладина и то: три четвртине Благајна а једну четвртину Омладина.

ГЛАВА V.

Разне и прелазне одредбе.

§ 27.

Благајна може својим члановима давати и веће потпоре него месни органи Сузора, ако на то пристане Београдска Трговачка Омладина. Ове веће потпоре падају на терет Београдске Трговачке Омладине.

§ 28.

Правила Београдске Трговачке Омладине нису обавезна за Благајну, ако се противе одредбама ЗОР, статута, наредаба изданих на основу ЗОР и овог правилника.

Digitized by Google

§ 29.

Равнатељство, Надзорни, Рентни и посебни одбори, као и председништво Благајне, вршиће своје дужности из почасти до времена када Благајна буде у могућности да поднесе издатке на дневнице и награде овим Одборима.

§ 30.

Ако просечни број на осигурање обавезних чланова зачлањених код Благајне кроз годину дана падне испод 2500, Равнатељство Средишног Уреда за Осигурање Радника може Благајну разрешити.

Чиста имовина Благајне припада месним органима сразмерно броју чланова, које месни органи при разрешењу преузму.

§ 31.

Овај правилник сматра се као допуна Статута Средишног Уреда за Осигурање Радника, а ступа на снагу даном потврде од стране Министра Социјалне Политике.

Сваку измену у њему доноси Главна Скупштина Средишног Уреда за Осигурање Радника уз одобрење Министра Социјалне Политике.

Број 25.736 — 1927.

Овај Правилник примљен је према предлогу Београдске Трговачке Омладине на седници равнатељства Средишног Уреда за Осигурање Радника (уместо главне скупштине), одржаној 18. маја 1927. чланак 6. сед. зап., а одобрен решењем господина Министра Социјалне Политике Бр. 5403/IV. на дан 17. јуна 1927. године.

Број 24.365 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету прегледа пословања по надзорним одборима.

Свим месним органима.

У поводу учесталих проневера код институције радничког осигурања г. Министар Социјалне Политике решењем својим од 30. јуна 1927. З. Р. број 5838/IV. позвао је овај Средишњи Уред, да упозори све надзорне одборе подручних месних орлана, да код прегледа рада, новчаном пословању посвете нарочиту пажњу.

Господин Министар у свом цитованом решењу одређује, да се код прегледа унутрашњег пословања нарочита пажња посвети не само прегледу касе, већ и новчаном промету, који се одвија путем поште (поштанским упутницама и новчаним писмима) новчаних завода и предузећа.

Код ових прегледа треба обратити пажњу и преиспитати стање дужника на ненаплаћеним приносима, те од одговорних уредских органа (управника или његовог замјеника) затражити разјашњење зашто принос по појединим дужницима није плаћен и да ли су подузете све мере, да до наплате дође.

У погледу временског рока извршивања прегледа дужни су се надзорни одбори држати одредбе тач. 3. §-а 82. Статута.

Коначно г. Министар одређује, да ће поједине чланове надзорног одбора за сваки евентуални нехат или пропуст темељем §-а 128. ЗОР. и §-а 84. Статута притегнути на материјалну одговорност.

Достављајући ово наслову до знања, позива се, да ово решење у препису достави сваком поједином члану надзорног одбора.

Ријешено у сједници предсједништва Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 19. јула 1927.

У Загребу, дне 19. јула 1927.

Генерални директор:
у. з.
Др. **Хелебрант**, в. р.

Digitized by Google

Државни Савет
Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
Број 18.009. Р. 1831/7890 —1927.
16. јуна 1927. године,
Београд.

Розалија Шурле из Беловара обратила се је Државном Савету жалбом противу решења Сред. Уреда за Осигурање Радника, као и решења саопштења Мин. Социјалне Политике због ренте, и додатка на скупоћу које прима од Сред. Уреда.

VI. Оделење Државног Савета по размотрењу овог предмета нашло је да је у смислу § 160. Закона о Осигурању Радника по овом спору надлежан Суд за Радничко Осигурање, а не Државни Савет. Стога се Оделење није ни упуштало у расправу овог спора, већ на основу тачке 1. чл. 24. Закона о Државном Савету и Управним Судовима овом

Одлуком:

Одбацује тужбу Розалије Шурле.

Секретар:
П. Давидовић, в. р.

Председник
VI. Оделења Државног Савета:
Др. **В. Станишић**, в. р.

Broj: 24.365 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu kontrole nad uredskim organima, koji rukuju uredskim novcem.

Svim mjesnim organima.

U povodu učestalih pronevera kod pojedinih okružnih ureda g. Ministar Socijalne Politike rešenjem svojim od 30. juna 1927. Z. R. broj 5.838/IV. izdao je najstrožija naredjenja, da se kontroli novčanog poslovanja ureda posveti naročita pažnja.

U tom cilju odredjuje se sledeće:

1. Upravnici mesnih organa dužni su barem jedanputa u mjesecu pregledati uredsku kasu i čitavi novčani promet, koji se odvija putem pošte (poštanskim uputnicama i novčanim listovima), novčanih zavoda i preduzeća.

Oni su dužni koncem svakog mjeseca pregledati stanje dužnika na nenaplaćenim prinosima, te tačno ispitati razloge zašto prinosi po pojedinom dužniku nisu plaćeni, te da li su preduzeti svi potrebni koraci, da do naplate dodje.

O obavljenom pregledu ima se sačiniti zapisnik, te ovaj vazda na uvidjaj pokazati članovima nadzornog odbora i nadzornim organima ovog Središnjeg Ureda.

2. Za uredske blagajnike imadu se po mogućnosti postaviti lica, koja imadu privatnog imetka, te koja inače svojim radom i životom pružaju dovoljno garancije, da im se rukovanje novcem povjeri.

3. Uz blagajnika treba, da je uvijek postavljen i likvidator, kojemu će uz ostalo biti dužnost, da vodi i knjigu blagajne.

On je podjedno i sukljućar kase, te je dužan svakog dana sa blagajnikom sačiniti stanje blagajne i popis novca, ovo stanje i popis sa blagajnikom potpisati i predati ga upravniku.

Upravnik je dužan ovaj popis pregledati te eventualno odrediti što je potrebno a na iskazu staviti svoj vizum (datum i potpis) te iskaz vratiti blagajniku, koji će ga pohraniti.

4. Uredski inkasanti, kojima je povjerena naplata prinosa nisu ovlašteni, da nenaplaćene platežne naloge uručuju strankama.

Nenaplaćeni platežni nalozi kako u sjedištu ureda, tako i van sjedišta ureda imadu se strankama dostaviti prema odredbama ovostrane okružnice od 6. decembra 1926. broj 25.365 (Radnička Zaštita str. VIII./624).

To isto vredi i za inkasante kod ekspozitura ili povereništva.

Digitized by Google

Ekspoziture i povereništva imadu nenaplaćene platežne naloge vratiti uredu, da ih ovaj odredjenim načinom dostavi strankama.

Dok ekspozitura ili povereništvo nije predložilo obračun o naplaćenim prinosima prošlog mjeseca i doznačilo ostatak gotovine, ne mogu im se novi platežni nalozi na naplatu slati.

5. Pregled rada ekspozitura ima se najtočnije vršiti prema odredbama ovostrane okružnice od 12. juna 1924. broj 24.569/23. (R. Zaštita god. VI./1924. str. 192).

6. Gospodin Ministar naročito naredjuje, da se i pri ekspoziturama i povereništvima strogo odvoje funkcije naredbodavaca od funkcije blagajnika te da se uzme u proučavanje mogućnost sprovodjenja svih blagajničkih poslova u radničkom osiguranju preko Poštanske Štedionice, pa se upravnici okružnih ureda pozivaju, da po ovom pitanju dadu svoje mišljenje.

7. Konačno se pozivaju svi mesni organi, da ovome Središjem Uredu predlože popis svih službenika (blagajnika, šefova ekspozitura i povereništva, inkasanata i t. d.) kojima je povjereno rukovanje uredskim novcem.

Ovaj popis treba da sadrži:

1. ime i prezime službenika; 2. godina rodjenja; 3. svojstvo nameštenja; 4. kategorija i položaj; 5. od kada je u službi radničkog osiguranja; 6. od kada rukuje novcem; 7. koliko iznosi godišnji novčani promet, kojim dotični činovnik rukuje (kod inkasanta godišnji propis prinosa, koji ima da uberu); 8. da li ima položenu kauciju i u čemu se ta sastoji; 9. da li ima privatnog imetka, u čemu i kolika mu je vrijednost; 10. da li je disciplinski kažnjavan i zašto; 11. kako je poslednji put ocenjen i 12. Opaska.

Ovoj okružnici dužni su svi upravnici udovoljiti najdulje u roku od 14 dana.

Zaključeno u sjednici predsedništva Središnjeg ureda za osiguranje radnika od 19. jula 1927.

U Zagrebu, dne 19. jula 1927.

Generalni direktor u z.:
Dr. **Helebrant** v. r.

Broj: 25.172 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu provedbe čl. 30. Pravilnika 3. br. 13.102/27. o kontroli rada u bolnicama.

Svim mjesnim organima.

Pravilnik 3. br. 13.102/27. Ministarstva Narodnog Zdravlja o načinu izdržavanja bolnica i kontroli rada u bolnicama sadrži u čl. 30. medju inim odredbu, da »bolničke uprave ne smeju primati na lječenje članove okružnih ureda za osiguranje radnika, ako je na doznaci, kojom se upućuje na lječenje naznačen rok, do kojega sme da ostane u bolnici na teret ureda, u koliko to nije zakonom ograničeno, jer da samo bolnički organi mogu da odlučuju o tome, koliko će dugo koji bolesnik ostati u bolnici na lečenju.

Povodom protiv te odredbe uložene predstavke, Ministarstvo Narodnog Zdravlja otpisom od 5. jula 1927. br. 25.180 saopćilo je ovom uredu sledeće:

»Pravilnik 3. Br. 13.102/27. Ministarstva Narodnog Zdravlja čl. 30. sadrži pozitivnu odredbu »u koliko to nije zakonom ograničeno«, a Središnji Ured stoji na gledištu i osnovi Zakona o osiguranju radnika čl. 45., 53. i 54.

Prema tome delovanje je omogućeno u smislu ciljeva i Središnog Ureda i bolnica«.

Buduć je time priznato zakonito gledište Središnjega Ureda, stavlja se gornje svim mesnim organima do znanja time, da imadu u buduće kao i do sada pri upućivanju članova u bolničko lečenje označiti rok, do kojega najdulje može da traje lečenje u bolnici na račun ureda.

U Zagrebu, dne 30. jula 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

Broj: 25.799 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u predmetu penzionatne opskrbe i kupališnog lječenja članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u ljekovitom kupalištu Varaždinske Toplice.

Svim mjesnim organima.

Uprava Središnjeg Ureda za osiguranje radnika je na osnovu zaključka Upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu od 5. jula 1927. čl. 909. sjed. zapisnika sklopila sa kupališnim ravnateljstvom Varaždinskih Toplica u predmetu penzionatne opskrbe i kupališnog lječenja članova Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u ljekovitom kupalištu Varaždinske Toplice — ugovor, koji glasi:

U G O V O R,

sklopljen na osnovu zaključka Upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg ureda za osiguranje radnika od 5. jula 1927. izmedju Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu, koji se u daljnjem toku ovoga ugovora ukratko označuje »S.U.Z.O.R.«, te izmedju uprave kupališta u predmetu penzionatne opskrbe i kupališnog liječenja članova »S.U.Z.O.R.« u ljekovitom kupalištu Varaždinske Toplice.

§ 1.

Uprava kupališta obvezuje se članovima SUZOR, koji u smislu ovog ugovora budu upućeni u kupalište, podavati za vrijeme liječenja, a uz naplatu označenu §-om 12. ovog ugovora: stan, podvorbu, rasvjetu i za slučaj potrebe loženje, zatim hranu, kupelji te lječničku i po kupališnom lječniku odredjenu therapeutsku njegu.

§ 2.

Stan dužna je uprava kupališta lečilišta dati u čistoj, zračnoj i suhoj sobi. U sobi sa jednim prozorom mogu se smjestiti najviše 2 opskrbljenika, a u sobi sa 2 prozora prema veličini sobe najviše 4 opskrbljenika nu tako, da na svakog zapadne barem 15 m^3 zračnog prostora.

Članovi SUZOR-a imadu se tako porazdijeliti, da upućenici jedne sobe budu uvijek istoga spola, a po mogućnosti i jednakog društvenog položaja.

Svakomu opskrbljeniku imade se dati posebni ormar i za isključivu ličnu porabu posebni komadi posudja (na pr. zdjela za umivanje, čaša i t. d.).

Posteljina imade se najmanje svakih 14 dana čisto presvući, a ručnik valja jedanput tjedno mjenjati.

Uprava je kupališta dužna skrbiti, da opskrbljenici, koji novo stignu ma u koje doba dana, budu odmah shodno smješteni, a okružni ured je dužan da dolazak člana pravodobno najavi upravi kupališta (lečilišta).

Za vrijeme od 16. juna do 31. augusta može uprava kupališta opskrbljivati najviše 25 osoba istodobno, nu dolazak u to vrijeme treba najaviti tri tjedna unapred. Izvan ovoga vremena treba dolazak najaviti 8 dana prije.

U svakom slučaju treba javiti socijalni položaj najavljenog člana.

§ 3.

Pod podvorbom razumije se dnevno čišćenje odijela i obuće, te pospremanje i čišćenje soba.

Podvorno osoblje ne smije od članova SUZOR zahtijevati nikakovu naplatu (napojnicu), te uprava kupališta primanje iste imade najstrože zabraniti.

§ 4.

Kada sobna toplina padne ispod 16° C, imadu se sobe shodno grijati u koliko kupališni liječnik inače ne odredi.

§ 5.

Pod hranom razumije se:

a) zajutrak: prema odredbi liječnička kava sa šećerom (barem sa 0·2 L mlijeka) ili 0·3 L mlijeka i 2 komada pekarskog peciva;

Digitized by Google

b) objed: 0·25 l juhe, govedina sa dva variva ili pečenje sa salatom dva puta tjedno, a po mogućnosti pečena tjestenina triput tjedno.

Pečeno meso imade se davati tjedno barem dvaput.

K svakom objedu pripadaju dvije žemlje ili komad kruha (100 gr.) i svježa voda za piće;

c) južina: kava (barem sa 0·2 l mlijeka) sa šećerom ili mlijeko (0·3 l) ili čaj sa 1 kom. pekarskog peciva;

d) večera: pečeno meso (barem 200 gr prijesne vage) s varivom, plućica, gulaš ili slično.

Svakoj večeri pripadaju 2 žemlje ili komad kruha od 100 gr.

Sve vrsti jela imaju biti uvijek nepokvarene i svježe, te tečno pripravljene.

Po liječniku odredjenu hranu ne može ni član ni gostioničar izmjeniti za alkoholno piće.

Liječničku ordinaciju u pogledu hrane imade ravnateljstvo kupališta svagda strogo obdržavati, te osobito valja kod ugojbenog liječenja i kod mliječne dijete davati mlijeko u neograničenoj količini.

Članove S.U,Z.O.R. valja providiti za isključivo ličnu porabu dotičnika opredjeljenim posebnim potrebštinama za jelo i piće, te posebnim ubruscem. Članove S.U.Z.O.R. prehranjivat će uprava kupališta u Gostioni Br. 2. Eventualne promjene mogu nastati samo sporazumno.

§ 6.

Uredskim članovima valja čistoće radi nedjeljno jedanput pružati kupke, u koliko to uslijed načina lječenja po njihovo zdravlje ne bi bilo štetno.

§ 7.

L i j e č e n j e: Redovitu pregledbu članova S.U.Z.O.R. i njihovo liječenje u glavnoj sezoni obavlja liječnik Dr. Josip Lochert, te honorar toga liječnika iznaša za prvu pregledbu Din 20·— a za svaku daljnju pregledbu, koja je potrebna za vrijeme liječenja, po najviše jedanput nedjeljno Din 15·—. Isto tako iznaša liječnički honorar Din 15·— za pregledbu, koja bi bila potrebna radi kakvog interkurretnog obolenja.

U pred i po sezoni vršit će liječničku službu Dr. Franjo Batušić uz iste uvjete.

Uprava kupališta dužna je po odredbi liječnika pružati sva ona sredstva lječenja, koja može da rabi svaki drugi uz platež redovitih pristojba u kupalištu boraveći bolesnik, bilo to liječenje pićem ljekovite vode, lječilišno lječenje vodom, umotavanje, djetično liječenje ili koji god drugi ovdje ne navedeni, u kupalištu običajni način liječenja, uključivo ovamo za samo liječenje potrebne potrebštine svake vrsti (na pr. plahta i odijelo za kupanje) pa i podvorba. Rublje za kupanje u pučkom bazenu ima donijeti sam član (gačice, plahtu, ručnik).

Kakvoću i način lječenja imade kupališni liječnik odredjivati prema potrebi, nu nedjeljno barem jedanput i to pismeno koje pismo valja radi predočenja upravi kupališta predati samomu opskrbljeniku, a kupališna uprava dužna je pismo predati svome namješteniku, koji vodi skrb oko podavanja načina liječenja.

§ 8.

Potanje glede upotrebe kupališnog liječenja i opskrbe mjerodavan je kupališni i kućni red, kojima se svaki opskrbljenik ima providiti čim u kupalište prispije. Liječnik nadzire način opskrbe.

§ 9.

Na teret S.U.Z.O.R. može se u smislu ovog ugovora u kupalištu liječiti i opskrbljivati samo onaj član S.U.Z.O.R. koji predoči propisnu doznaku, ispostavljenu po kojem okružnom urdeu za osiguranje radnika, blagajni hrv. trg. društva »Merkur« u Zagrebu, te blagajni trgovskog in bolniškog potpornog društva u Ljubljani.

Na doznaci mora biti naznačeno ime i prezime upućenoga, njegovo zvanje i obitavalište, te najdulji rok, kroz koji smije trajati opskrba i liječenje.

Osim toga priposlat će okružni ured izravno upravi kupališta t. zv. Liječnički Nalaz, kojega će uprava predati svom liječniku. Ovaj će ispuniti odnosne

Digitized by Google

rubrike, a na naleđju unijeti povijest liječenja. Ovaj referat potpisat će bolesnik svaki put, kad bude po liječniku pregledan.

Uprava kupališta dužna je, da u smislu ustanova ovog ugovora opskrbljuje u predsezoni i posezoni t. j. do 15. juna i od 1. septembra istodobno sve na liječenje upućene članove a u glavnoj sezoni najviše 25 članova.

§ 10.

U koliko bi nastala potreba, da se opskrba i liječenje kojeg člana produlji preko roka označenog u doznaci, imade to kupališni liječnik kratkim izvješćem uz detaljni liječnički nalaz zamoliti od upućujućeg ureda, i to barem 5 dana prije izminuća roka opskrbe. Ako glede produljenja opskrbe prije izminuća roka ne bi stigla dozvola blagajne za produljenje, a isto tako izminućem dozvoljenog roka, gdje produljenje nije zatraženo odnosno dozvoljeno, dužna je uprava opskrbljenika radi odlaska 24 sata prije izminuća opskrbe obavijestiti, a po potrebi ga izminućem opskrbe iz kupališta odstraniti, osim da je tako bolestan da putovati ne može.

Uprava kupališta dužna je netom označenim načinom opskrbu i liječenje člana prekinuti i prije izminuća roka opskrbe, ako glasom pismenog izvješća kupališnog liječnika opskrbljenik više ne potrebuje kupališno liječenje, ili ako bi neobdržavanjem liječničkih odredaba oporavak svoj zavlačio.

Uprava kupališta ovlaštena je, da opskrbljenika u svako doba od liječenja i opskrbe isključi, ako se usprkos opetovane opomene ne drži kupališnog kućnog reda ili ako se sablažnjivo ponaša. U svakom takvom slučaju dužno je ravnateljstvo kupališno, da upućujući okružni ured u roku od 24 sata o isključenju obavijesti.

§ 11.

Uprava kupališta dužna je, da pri odlasku upućenog iz kupališta dade po liječniku sačiniti kratku povijest liječenja, u kojoj će biti označeno trajanje i način liječenja te opis stanja pri odlasku. Ovaj opis liječenja ima se priložiti računu.

§ 12.

Za sva podavanja i činitbe, označene u prediducim ustanovama, može si uprava kupališta zaračunati na teret SUZOR odnosno njegovih mjesnih organa iznos od Din 75.— (slovom: sedamdeset pet dinara) po danu i to za liječenje u glavnoj sezoni, a dinara 65.— (slovom šezdeset pet dinara) po danu za liječenje u pred i posezoni.

U ovom iznosu sadržana je i naplata svih ostalih pristojba koje god vrsti, kao što je pristojba za glazbu i kupke, kupališna taksa (Kurtakse).

Željezničkim putnim troškom od polazne željezničke stanice stalnog boravišta člana, koje je vidljivo iz uputnice, do željezničke stanice kupališta i natrag opskrbljuje člana okružni ured kao i sredstvima za prehranu na putu, te troškom od željezničke stanice Varaždinske Toplice do kupališta i obratno, koji snosi i trošak poštanskog auta za vožnju od željezničke stanice do Varaždinskih Toplica, a koji iznosi Din 9.— za svaku vožnju.

U koliko se pokaže potrebnim, može kupališni liječnik članovima propisati potrebne ljekarije, koje si član imade dobaviti iz ljekarne na trošak okružnog ureda. Ljekarije propisivati će se na tiskanicama okružnog ureda, koje će ured staviti besplatno na raspolaganje liječniku.

Uprava kupališta dužna je ali obvezati dotičnog kupališnog lječnika, da se drži propisa mjerodavnih za propisivanje lijekova po liječnicima okružnog ureda, te da na pripisu (receptu) naznači okružni ured, koji je člana u kupalište uputio.

§ 14.

Za svakog opskrbljenika valja zasebno i najkasnije osam dana nakon završetka liječenja priposlati upućujućem okružnom uredu račun vrhu troškova opskrbe i kupanja. Računu valja priložiti naputnicu i povijest liječenja.

Upućujući okružni ured dužan je račun podmiriti u roku od 14 dana računajuć od dana podnešenja računa.

Digitized by Google

Ako joj i okružni ured ne plati u ovom roku svog računa, imade isplatu posredovati SUZOR, a članovi neurednog okružnog ureda isključit će se od primića za buduće.

Tražbine proističuće iz ovog ugovóra utuživat će se od SUZOR-a.

Kod prispjetka člana poslije podne računa se cijela dnevna opskrba. Dan odlaska bez razlike ne računa se.

§ 15.

Svi troškovi biljegovine i javnih podavanja, koja eventualno proisteknu iz ovog ugovora, terete upravu kupališta.

§ 16.

Ovaj se ugovor sklapa na neizvjesno vrijeme, nu svaka je stranka vlasna, da ga razriješi koncem svake kalendarske godine uz prethodni otkaz barem od jedan mjesec dana. Otkaz imade se učiniti preporučenim pismom.

§ 17.

Ovaj ugovor stupa na snagu danom prihvata po upravnom odboru Središjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu, nu uprava kupališta nije ovlaštena otstupiti od ugovora nakon što isti potpiše.

§ 18.

Ovaj ugovor izdaje se u dva suglasna izvorna primjerka, od kojih se jedan imade izručiti SUZOR-u u Zagrebu, a drugi upravi kupališta Varaždinske Toplice.

U Zagrebu, dne 7. jula 1927.

Predsjednik: (M. P.) Generalni direktor: u. z.

Marko Bauer v. r. **Albin Bauer** v. r.

Kupališno ravnateljstvo Varaždinske Toplice.

Gabro Kuković v. r., ravnatelj.

Što se priopćuje svim mjesnim organima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na znanje i ravnanje.

U Zagrebu, dne 16. jula 1927.

Generalni direktor u z.:

Mijo Mergl v. r.

Digitized by Google

Godišnji iskaz 1926. god.

o poprečnom stanju osig. članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po nadničnim razredima.

Nadnični razred		Poprečni broj osig. članova u god. 1926.			Poprečni broj članova u % postocima			Na 100 čl. pojedinog nadn. razr. otpada.		Bilješka
		muških i ženskih	muških	ženskih	m. i ž.	m.	ž.	m.	ž.	
I.		34.447	27 940	6.507	7·26	5·89	1·37	81·11	18·89	
II.		626	459	167	0·13	0·09	0·04	73·32	26·68	
III.		749	634	115	0·16	0·13	0·03	84·65	15·35	
IV.		3.600	3.051	549	0·76	0·64	0·12	84·75	15·25	
V.		29.204	27.834	1.370	6·15	5 86	0·29	95·31	4·69	
VI.		7.007	6 019	988	1·48	1 27	0·21	85·90	14·10	
VII.		6.643	5.144	1.499	1·40	1·08	0·32	77·43	22·57	
VIII.		3.032	1.849	1.183	0 64	0·39	0·25	60·98	39 02	
IX.		8.089	4.581	3.508	1·70	0 97	0·73	56·63	43·37	
X.		21.105	8.964	12.141	4·45	1·89	2 56	42·47	57·53	
XI.		23.029	10.920	12.109	4·85	2 30	2·55	47·42	52·58	
XII.		42.990	23 839	19.151	9·05	5·01	4·03	55·45	44·55	
XIII.		34.479	22.576	11.903	7 27	4·76	2 51	65·48	34 52	
XIV.		42.870	31 667	11.203	9·03	6·67	2·36	73·87	26·13	
XV.		53 996	44.285	9.711	11·38	9·33	2·05	82·02	17·99	
XVI.		52.272	47.154	5.118	11·01	9·94	1·07	90·21	9·79	
XVII. XVIII.		110.472	100.063	10.409	23·28	21·09	2·19	90·58	9·42	
XVIII.	poprečni broj od 1./VII. do 31./XII. 1926.	71.459	65.105	6.354	15 05	13·71	1·34	91·11	8·89	
Poprečni broj članova	**1926.**	**474 610**	**366.979**	**107.631**	**100.—**	**77·32**	**22·68**	**77·32**	**22·68**	
	1925.	469.206	367.878	101.328	.	78·40	21·60	78·40	21·60	
	više (+) manje (—)	+ 5.404	— 899	+ 6.303	.	—1·08	+ 1·08	.	.	
Poprečna obezbed. nadnice u Dinarima	1926. sa XVIII. nad. razr.	24·11	25·42	19·65	.	.	.	.	.	
	1926. bez XVIII. nad. razr.	23·51	24 71	19·41	.		.	.	.	
	1925.	23·37	24·60	18·92	.		.	.	.	
	više (+) manje (—)	+ 0·74	+ 0·82	+ 0·73		.	.	.	.	

Digitized by Google

Godišnji iskaz 1926. god.

obavezno osiguranih članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika po pokrajinama i mjesnim organima.

Tekući broj	Mesni organi	Poprečni broj osig. članova u godini 1926.			Poprečno u postocima %			Poprečna nadnica god. 1926. u Dinarima	Bilješka
		muških i ženskih	muških	ženskih	muški i ženski	muški	ženski		
1.	Bjelovar	11.429	9.551	1.878	2·41	2·01	0·40	18 83	
2.	Brod	10.527	8.832	1.695	2·22	1·86	0 36	21·21	
3.	Karlovac	11.500	8.991	2 509	2 42	1·89	0 53	21·86	
4.	Osijek	30.438	24.473	5.965	6·41	5·16	1·25	23·05	
5.	Sušak	6.530	5.275	1.255	1·38	1·11	0·27	28·20	
6.	Varaždin	11.875	8.718	3.157	2·50	1·84	0·66	17·06	
7.	Zagreb	45.670	30.268	15.402	9·62	6·38	3·24	26·33	
8.	Zemun	13 995	12 052	1.943	2·95	2·54	0·41	22·19	
9.	Zagreb „Merkur„	8.813	6 360	2.453	1·86	1·34	0·52	41·30	
	Hrvatska i Slavonija	**150.777**	**114.520**	**36.257**	**31·77**	**24·13**	**7·64**	**24·24**	
	1925.	149.277	116.353	32.924	31·81	24·80	7·01	23·13	
10.	Novi Sad	15.562	11.162	4.400	3·28	2·35	0·93	24·84	
11.	Sombor	16.397	12.354	4.043	3·45	2·60	0·85	21·50	
12.	Subotica	18.585	13.087	5.498	3·92	2·76	1·16	20·84	
13.	Vel. Bečkerek	14.657	10.837	3.820	3·09	2·29	0·80	21·97	
14.	Vršac	11.983	9.446	2.537	2·52	1·99	0·53	20·07	
	Bačka i Banat	**77·184**	**56.886**	**20.298**	**16·26**	**11·99**	**4·27**	**21·88**	
	1925.	83.112	61.762	21.350	17·71	13·16	4·55	21·31	
15.	Ljubljana	75.326	51.114	24.212	15·87	10·77	5·10	22·43	
16.	Ljubl. „Tr. b. p. dr.“	4.361	2.673	1.688	0·92	0·56	0·36	33·76	
	Slovenija	**79.687**	**53.787**	**25.900**	**16·79**	**11·33**	**5·46**	**23·05**	
	1925.	76.973	53.206	23.767	16·41	11·34	5·07	22·49	
17.	Beograd	63.474	54.287	9.187	13·37	11·43	1·94	26·73	
18.	Skoplje	15.363	13.320	2.043	3·24	2·81	0·43	23·36	
	Srbija i Crna Gora	**78.837**	**67.607**	**11.230**	**16·61**	**14·24**	**2·37**	**26·08**	
	1925.	70.864	61.437	9.427	15·10	13·09	2·01	25·20	
19.	Banja Luka	20.593	19.135	1.458	4·34	4·03	0 31	23·47	
20.	Mostar	5.319	3 409	1.910	1·12	0·72	0·40	20·50	
21.	Sarajevo	19.485	15.163	4.322	4·11	3·20	0·91	26·18	
22.	Travnik	11.523	10.787	736	2·43	2·27	0·16	24·08	
23.	Tuzla	5.104	4.484	620	1·07	0·94	0·13	20 90	
	Bosna i Hercegovina	**62.024**	**52.978**	**9 046**	**13 07**	**11·16**	**1·91**	**23·97**	
	1925.	61.857	53.037	8.820	13·19	11·31	1·88	24·65	
24.	Dubrovnik	10 347	8.527	1.820	2·18	1·80	0·38	28·01	
25.	Split	15.754	12.674	3.080	3·32	2·67	0·65	27·27	
	Dalmacija	**26.101**	**21.201**	**4.900**	**5·50**	**4·47**	**1·03**	**27·56**	
	1925.	27.123	22.083	5.040	5·78	4·70	1·08	25·81	
	SUZOR	**474.610**	**366.979**	**107.631**	**100·—**	**77·32**	**22·68**	**24·11**	

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 20. SEPTEMBRA 1927. BROJ 9.

Poseban i značajan je dogodjaj, kojim je vezan ovaj broj Radničke Zaštite. Otvaranje sanatorija Klenovnika samo po sebi pretstavlja jedno tako značajno i krupno djelo, da je potrebno i vrijedno da se obilježi i sačuva za budućnost posebnim brojem Radničke Zaštite. Socijalno zakonodavstvo u našoj državi čini sastavni dio onih velikih reforma, koje su vezane uz historijske dogodjaje, koje je sa sobom donio svjetski rat. Medjutim ne radi se toliko o samom zakonodavstvu, koliko o novom duhu, koji provejava novo doba i nova pokoljenja. Slovu zakona treba da odgovara duh, jer on im daje život, on tek stvara pravu vrijednost. Može da koji zakon bude loš, može da bude dobar — nijesu ta svojstva odlučna, već duh, kojim se provadjaju i loši i dobri zakoni. Jer valjanim radom i dobrom voljom može da se i lošim zakonom postignu dobri uspjesi, kako se obratno može da upropasti i najbolji zakon lošim njegovim sprovodjenjem. Ovdje nije mjesto, da kažem svoje mišljenje o dobrim i lošim stranama našega Zakona o osiguranju radnika. Mnogo je tu već utrošeno i mnogo rečeno, tek onima, koji su po zakonu zvani i postavljeni da ga sprovedu, a to je samouprava i uprava Središnjega ureda za osiguranje radnika i njegovih mjesnih organa, treba sada nakon pet godina, što se ovaj zakon sprovadja, priznati, da su sve učinili kako bi njihov rad donio one rezultate, za kojim zakon ide. Ako su ovdje ondje učinjene grješke, ne može se krivica da baci ni na sam zakon ni na samoupravne i upravne organe. Rad na socijalnom polju rezultanta je socijalne svijesti sredine i ne može se zamisliti, da taj rad može da bude plodonosan, kad te socijalne svijesti nema. I kod nas, u našoj često još starinskim i patrijarhalnim naklonostima i običajima ispremiješanoj sredini mora se konstatovati, da se socijalna svijest, svijest društvenih obaveza zajednice, sve više budi i da u tom pogledu naš napredak koraca ogromnim koracima naprijed jednako, kako to naš mladi i zdravi narod čini na svim ostalim područjima materijalne i duhovne kulture. Treba samo imati pred očima, u kakovom je miljeu nastao naš Zakon o osiguranju radnika, u kakovim teškim i stvarnim i ličnim prilikama počeo rad na području socijalnoga rada, pa da se mogu pravedno i ispravno prosuditi rezultati dosadanjega rada.

Jedan od najkrupnijih i najznačajnijih rezultata toga rada pretstavlja sanatorij Klenovnik, koji je namijenjen da onim na žalost u našem narodu brojnim bolesnicima na plućima povrati i zdravlje i privrednu sposobnost. I ako je i samouprava i uprava nakon stupanja na snagu Zakona za osiguranje radnika bila i pre-

Digitized by Google

više zauzeta i opterećena pitanjima same organizacije — ne smije se zaboraviti, da je trebalo na velikom području naše države da se udare prvi temelji radničkom osiguranju, — ipak nije pustila s vida glavni cilj samoga zakona t. j. da izgradnjom ljekarske službe što više daje mogućnosti svojim članovima, da se liječe i da se opet vrate radu. U tom nastojanju jedan je od temeljnih preduvjeta, da se omogući liječenje u vlastitima zdravstvenim zavodima. Kao vidni znak i dokaz toga nastojanja služe ona lječilišta, koja su podignuta u ovih pet godina kao i izgradnje i proširenja već ranije osnovanih lječiliša. Klenovnik zauzima u tom radu najvidnije mjesto, jer je zasnovan na najmodernijim tekovinama ljekarske znanosti i jer integralno obuhvaća sve, što moderna ljekarska znanost može da da bolesnim članovima u svrhu njihova ozdravljenja. U tom lječilištu sastati će se članovi iz svih djelova naše otadžbine, pripadnici svih vrsti tjelesnih i umnih radnika, koje obuhvaća Zakon o osiguranje radnika, i na taj način vršit će lječilište Klenovnik takodjer jednu veliku i važnu socijalnu zadaću u formiranju novoga duha u našoj mladoj državi. Klenovnik — to nije djelo pojedinaca, to je rezultat zajedničkoga rada svih onih, koji su pozvani da u zajednici kapitala, rada i znanosti rade na polju kulturnoga napretka našeg naroda u socijalnom smjeru. Taj rad nije bio lahak i trebalo je mnogo i dobre volje i energije i odlučne vjere u uspjeh da se ostvari ovo djelo. Sada stoji tu kao trajna tekovina i kao trajno djelo svih onih, kojima je u dio pala i čast i teška dužnost da budu prvi pijoniri ne samo socijalnoga zakonodavstva u našoj državi nego i socijalne svijesti naše narodne zajednice.

Klenovnik zajedno sa ostalim rezultatima dosadanjega rada u sprovodjenju Zakona o osiguranju radnika pretstavlja jednu zaključnu etapu petgodišnjega djelovanja samouprave i uprave. Medjutim sve ono, što je dosada učinjeno, malo je prema onome, što još treba da se izvrši. Područje socijalnoga rada tako je ogromno i tako ispunjava sav današnji život, da ne smije da dodje do stanke. Dužnost je svih nas da u tom radu sudjelujemo, dužnost je to naša ne samo prema sadašnjici nego i i prema budućnosti, jer samo u tom zajedničkom radu, u zajednici nastojanja i napora možemo da stvorimo preduslove za trajan napredak našega naroda u velikoj ljudskoj zajednici. Klenovnik neka ne bude samo kamen-medjaš jedne prošle etape, već ujedno i početak i poticaj za novo stvaranje, za nova djela i novi razvitak naših socijalnih ustanova.

Marko Bauer.

OFFICIVM CENTRALE PRO
OPERARIIS TVENDIS ZAGRABIÆ
DOMVM · INIVRIA TEMPORVM
PAENE COLLAPSAM · PRO SALVTE
AEGROTANTIVM OPERARIORVM
RENOVARI ET AMPLIFICARI CVRAVIT
A · D · MCMXXV — MCMXXVII

Digitized by Google

Juraj Meniga, ovlašt. graditelj i ing. Stj. *Szavits-Nossan* (Zagreb).

Pregradnja i dogradnja dvora Klenovnika u Sanatorij Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Osam kilometara sjeverozapadno trgovišta Ivanec leži grad Klenovnik, jedan od najvećih velikaških dvorova u Hrvatskoj, a kroz više stoljeća vlasništvo moćnih grofova Draškovića-Trakošćanskih.

Klenovnik spominje se kao posjed već god. 1244. za kralja Bele IV., a postao je glasovit kad je u drugoj polovici XVI. vijeka prešao u vlasništvo grofova Draškovića, koji su ga uz neznatni prekid sredinom XVII. vijeka držali sve do sredine XIX. vijeka.

Sredovječni grad Klenovnik stajao je na susjednom brežuljku, gdje mu se tragovi još i danas nalaze. Sadašnji dvor sagradjen je početkom XVII. vijeka, a krilo sa Kapelicom sv. Antuna u drugoj polovici istog stoljeća, kako to svjedoče latinske spomenploče iz godine 1616. i 1667. smještene na dvorišnom pročelju sjeverozapadnog i sjeveroistočnog krila. U gradu nadjena su sredinom XVIII. vijeka navodno 3 rimska spomenika. U razizemnoj dvorani jugoistočnog krila vijećao je za banovanja Ivana grofa Draškovića (1640.—1646.) u više navrata hrvatski Sabor. Kako su Draškovići stanovali u krasnom svom dvorcu Trakošćanu, to je Klenovnik služio poglavito za boravak časnika i momčadi Draškovićeve garde. Grad je bio opasan obranbenim zidom, a prilaz branile su dvije jake kule sa strijelnicama za lake topove. Posljednja od njih porušena je god. 1925., prigodom pregradnje, pošto nije bila od nikakve arhitektonske vrijednosti, te je naprotiv smetala harmoničkom izgledu zgrade i zastirala potrebno osvetlenje prostorija za prekodnevni boravak. Manja jedna kula, koja se nalazi na sjeverozapadnom uglu obranbenog zida bila je već vrlo trošna, pa je prigodom pregradnje restaurirana.

Pedesetih godina prošlog stoljeća prodao je Juraj grof Drašković grad Klenovnik bivšem austrijskom ministru Karlu barunu Brucku, koji je sagradio prostranu i arhitektonski vrlo lijepu i zanimivu žitnicu. Poslije njega mijenjao je Klenovnik više gospodara dok ga godine 1925. nije kupio Središnji Ured za Osiguranje Radnika od Josipa grofa Bombellesa, da ga proširi i pregradi u lječiliste za svoje bolesne članove.

Izvedba projekta kao i vrhovni nadzor nad gradnjom povjerena je prof. Zagrebačkog Tehničkog Fakulteta arh. Hugi Ehrlichu.

Stari grad Klenovnik.

Stari grad Klenovnik leži na oko 35 m visokom brežuljku tik malenog seoca istoga imena. Gradjen je u obliku paralelograma čija osovina leži u smjeru od sjevero-zapada k jugoistoku sa duljinom pročelja od 58·0 i 40·5 m. U sredini grada nalazi se prostrano dvorište površine 27·0 × 17·0 m. Zgrada je dvokatna, te je na dvorištnoj strani bila opasana u svakom spratu sa 2·50 m širokim, otvorenim svodnim hodnikom (arkadama). Prigodom adaptacije zatvoreni su lukovi ovih svodova prozorima tako, da je prvobitna arhitektura i u novome pročelju ostala nepromjenjena. Stari grad je podrumljen samo u svome sjeverozapadnom krilu. Glavni ulaz u stari grad čini otmjeni portal sa grbom grofova Draškovića, odakle se uspinje prostrano stubište u gornje spratove, dočim je za družinu i vojnike služilo posebno stubište u sjeverozapadnom traktu dvora. Razizemlje i I. kat presvodjeni su svodovima od kamena i opeke, a drugi sprat sa grednikom od moždanika. Zidovi su prividno vanredno dimenzijonirani pa imadu primjerice vanjski zidovi debljinu od 1½ m. Temelji su vrlo plitki pa im dubina ne siže nigdje iznad jednog metra.

U sjeveroistočnom traktu smještena je velika i lijepa dvorska kapelica Sv. Antuna izradjena u bogato urešenom baroku, sa lijepom propovijedaonicom i štukko ornamentima na stropu. Naročito su skupocjeni barokni oltari i slike te krasna propovijedaonica, no sve su te umjetnine u vrlo trošnom stanju. Nad kapelicom uzdiže se vitki toranj sa baraknom kapom, kao daleko vidljiv simbol Klenovnika. U kapelici nalazi se grobnica Franje grofa Draškovića Trakošćanskog i

Digitized by Google

njegove supruge Klotilde, rodj. grofice Kulmer. Osim dvorišnih arkada ne pruža stari Klenovnik arhitektonski ništa naročitoga, izuzev mirne i otmene harmonije u svojim fasadama.

Stari dvor su gradili talijanski ili primorski graditelji, pa su njihovi klesarski znakovi (ime i godina) iz XVII. vijeka pronadjeni i ako već jedva čitljivi na kamenim parapetnim klupčicama dvorišnih arkada (imena kao Spissich, Zobarich i t. d.).

Stanje starog dvora u vrijeme kad ga je kupio Središnji Ured bilo je vrlo trošno. Jugoistočni trakt dvora je posljedni puta restauriran godine 1880. po tadanjoj vlasnici Klotildi grofici Drašković, kako se to vidi iz treće spomenploče, smještene na jugoistočnom traktu grada. Kako ga se već decenijama nije uzdržavalo to je zub vremena, a naročito voda i vlaga u tolikoj mjeri oštetila gradjevinu, da joj par godina kasnije nebi više bilo spasa. Krovište je doduše bilo izvedeno sa vanrednim potroškom drvene gradje, ali kako su pojedini dijelovi drvene krovne konstrukcije bili izvedeni bez ikakovog statičkog principa, to se veliki dio krovišta slegao i deformirao, pa je kroz mnogobrojne pukotine kiša nesmetano curila u unutrašnjost zgrade podgrizujući time i onako već trošno zidje. K tome se pridružilo slegavanje plitkih temelja u nakvašenom ilovačastom terenu, usljed čega su

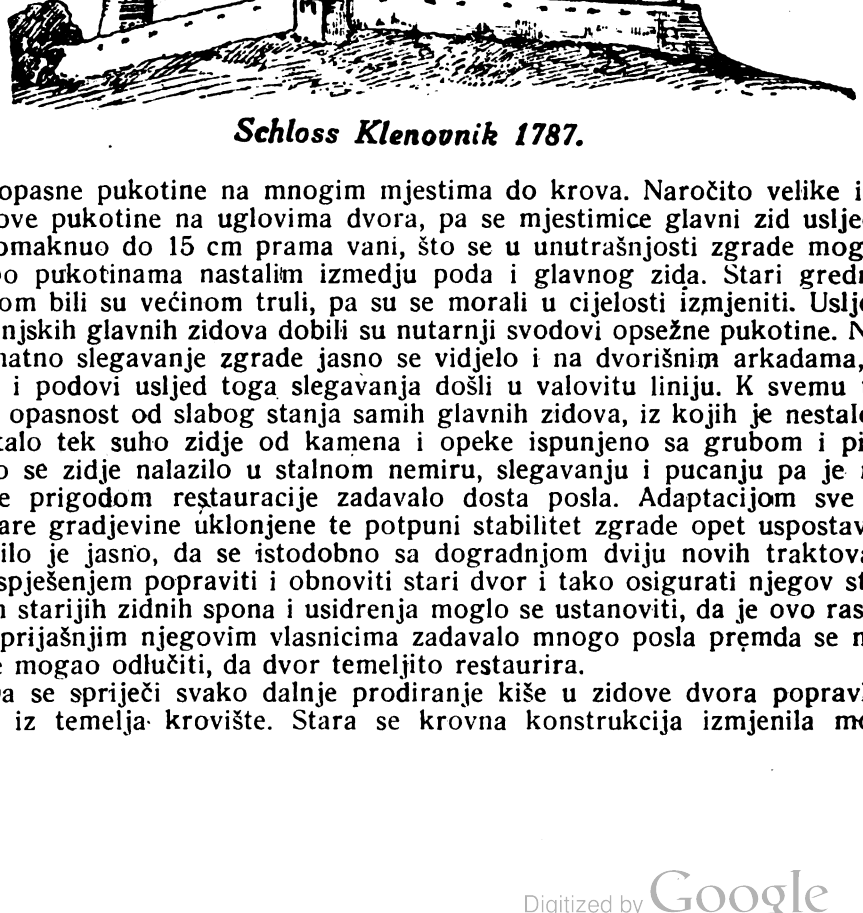

Schloss Klenovnik 1787.

nastale opasne pukotine na mnogim mjestima do krova. Naročito velike i opasne bile su ove pukotine na uglovima dvora, pa se mjestimice glavni zid usljed slegavanja pomaknuo do 15 cm prama vani, što se u unutrašnjosti zgrade moglo ustanoviti po pukotinama nastalim izmedju poda i glavnog zida. Stari grednici nad II. spratom bili su većinom truli, pa su se morali u cijelosti izmjeniti. Usljed izmicanja vanjskih glavnih zidova dobili su nutarnji svodovi opsežne pukotine. Nejednoliko i znatno slegavanje zgrade jasno se vidjelo i na dvorišnim arkadama, čije su klupčice i podovi usljed toga slegavanja došli u valovitu liniju. K svemu tomu je pridošla opasnost od slabog stanja samih glavnih zidova, iz kojih je nestalo morta a preostalo tek suho zidje od kamena i opeke ispunjeno sa grubom i pijeskom. Ovakovo se zidje nalazilo u stalnom nemiru, slegavanju i pucanju pa je njegovo saniranje prigodom restauracije zadavalo dosta posla. Adaptacijom sve su ove mane stare gradjevine uklonjene te potpuni stabilitet zgrade opet uspostavljen.

Bilo je jasno, da se istodobno sa dogradnjom dviju novih traktova imade svim pospješenjem popraviti i obnoviti stari dvor i tako osigurati njegov stabilitet. Iz raznih starijih zidnih spona i usidrenja moglo se ustanoviti, da je ovo raspadanje grada i prijašnjim njegovim vlasnicima zadavalo mnogo posla premda se nitko od njih nije mogao odlučiti, da dvor temeljito restaurira.

Da se spriječi svako dalnje prodiranje kiše u zidove dvora popravljeno je najprije iz temelja krovište. Stara se krovna konstrukcija izmjenila modernim

Digitized by Google

POLOŽAJNI NACRT SANATORIJA

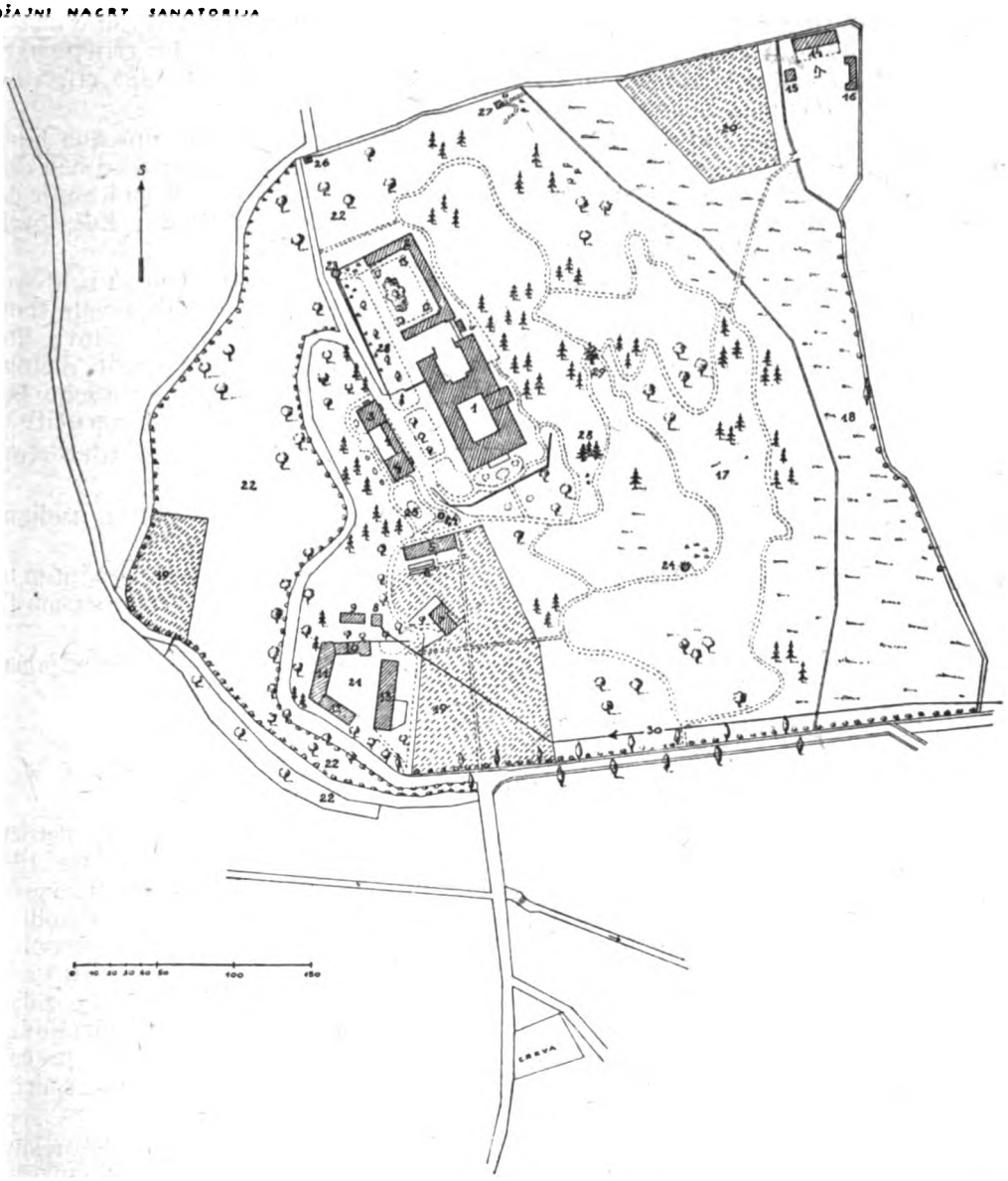

Tumač položajnog nacrta:

1. Sanatorij.
2. Muške ležaone.
3. Stan ravnatelja.
4. Ženske ležaone.
5. Staklenik, pčelinjak i nasada šampinjona.
6. Klijališta.
7. Stan upravitelja.
8. Transformator.
9. Kukuružnjak i bolnica.
10. Suša, auto-remize i stan namještenika.
11. Žitnica, priredba krme, mlijekara, skladište konzerviranog povrća i kuhinja za konzerviranje voća i povrća.
12. Stanovi namještenika.
13. Staja za krave.
14. Svinjac za tov i rasplodne krmače.
15. Klaonica, stan mesara, kuhinja za pripremu krme za svinje.
16. Kokošinjac.
17. Perivoj.
18. Livade.
19. Povrtnjak.
20. Nasada šparga.
21. Majur.
22. Voćnjaci.
23. Kula.
24. Paviljon.
25. Nasadi ruža.
26. Skladište ugljena.
27. Biološka čistiona.
28. Stoljetne tise.
29. Stoljetni amerikanski bor.

Digitized by Google

krovištem, pa se na taj način na prostranom tavanu dobilo obilno prostora, koji se kasnije može iskoristiti u bilo koje svrhe. Što se od stare drvene gradje dalo upotrebiti to je ušlo u novo krovište. Krov se ponovno prekrio starim crijepom, pa se samo manjak nadomjestio novim. Potrebni krovni žljebovi i otpadne cijevi osiguravaju brzo i sigurno oticanje oborinskih voda.

Da se spriječi dalnje razilaženje gradjevine provedena su opsežna horizontalna usidrenja jakim željeznim sponama u svim spratovima, a naročito nad drugim spratom i na uglovima dvora. Unatoč tog jakog usidrenja pokazale su kasnije deformacije nekih spona da postoje još uvijek jake sile u starome zidju, koje ovakovo čvrsto usidrenje potpunoma opravdavaju.

Svi stari grednici izmijenjeni su novima i osim toga uklonjeni su neki svodovi na uglovima, koji su svojim jakim horizontalnim pritiskom ugrožavali stabilitet glavnih zidova te zamijenjeni drvenim grednicima. Bilo je i zidanih pilova, koji su se usljed jačih pukotina i slabe unutarnje čvrstoće morali pojačati betonskim plaštem. Svi ovi radovi oko osiguranja stabiliteta starog dvora, izmjene trošnih dijelova i t. d. bili su skopčani velikim poteškoćama, pa su iziskivali naročiti oprez.

Nakon provedene adaptacije, prigodom koje je osim zidova gotovo sve izmijenjeno, sadržaje stari dio sanatorija slijedeće prostorije:

u podrumu: strojarnicu centralnog loženja sa skladištem goriva, radionicom i t. d.;

u razizemlju: uredovne prostorije za upravu sanatorija, u jugoistočnom traktu sa terasom razne prostorije za dnevni boravak bolesnika, u sjeveroistočnom traktu kapelicu, apoteku i razne druge nuzprostorije;

u I. katu: sobe za ženske bolesnike sa svim potrebnim nuzprostorijama;

u II. katu: sobe za muške bolesnike sa svim nuzprostorijama.

Dogradnja.

Na stari grad Klenovnik dogradjeno je kao produljenje sjeveroistočnog i jugozapadnog trakta po jedno dvospratno krilo duljine 32·0 m, širine 10·90 sa prizemnim prigradnjama na krajevima tlocrta 4·45×7·90 m. Ovi trakti izgradjeni su kao stari dvor na 2 sprata, ali sa potkrovljem i suterenom. Temelji i podrumsko zidje izvedeno je od nabijenog betona, a gornji spratovi od opeke. Stropovi podruma i razizemlja su od armiranog betona, a gornji stropovi od drvenih grednika. U traktu nad blagovaonom, gdje se grednik usljed pomanjkanja srednjeg zida imao izvesti na 10 m. raspona, kombinirao se grednik sa krovnom konstrukcijom, koja poput visulje preuzima jedan dio težine, opterećenja grednika, te ga prenaša na glavne vanjske zidove i time grednik znatno rastereću je. Dogradnja sadržava u sjeveroistočnom krilu:

u suterenu: prostranu moderno uredjenu kuhinju sa nuzprostorijama za čišćenje živeža, pranje posudja i desinfekciju jedala, zatim pekarnu, nuzprostorije, a kao podzemnu prigradnju 15·35×5·60 ledanu i hladionicu za konserviranje živežnih namirnica naročito: mesa, mlijeka i dr. i fabrikaciju leda;

u razizemlju: veliku zajedničku blagovaonu površine 28·50×9·70 i visinom od 8 m. preko visine I. kata, sa ukrasnim kasetiranim stropom od armiranog betona, koje će prostorije služiti ujedno za skupne sastanke, predavanja i kino — predstave, a do koje se priključuje garderoba i predsoba;

u II. katu: sobe za bolničarke, poslugu, sobe za strance, te razne nuzprostorije kao kupaone i t. d.;

u podkrovlju: stanbene sobe za poslužni personal.

U jugozapadnom krilu dogradnje smješteno je:

u suterenu: parna praona, desinfekcija, sušiona i spremište rublja sa potrebnim strojarskim uredjajem;

u razizemlju: hidroterapija za muške i ženske, sa čekaonom i spremištem rublja, zatim sasma odijeleni odio za zarazne bolesti sa posebnim nuzprostorijama, te 2 prostrane radione;

Digitized by Google

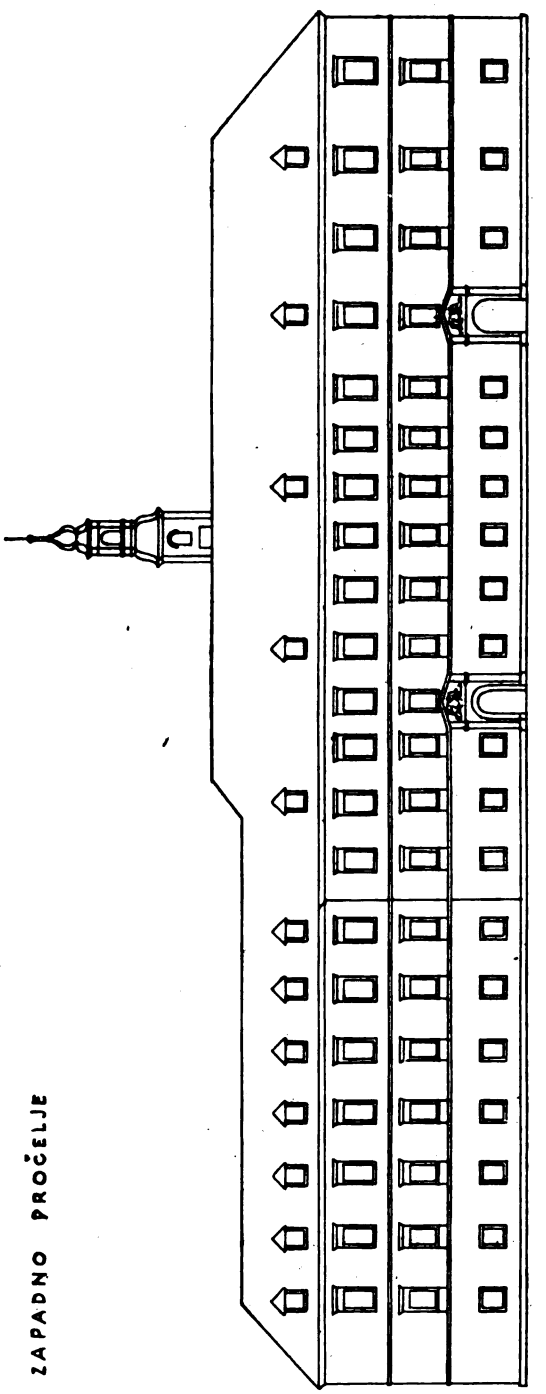

Ljetilište Klenovnik: Glavno (zapadno) pročelje.

Digitized by Google

u I. katu: sobe za ordinaciju, operaciju, Röntgen, Quarz, apoteka i čekaonica, te sve nuzprostorije;

u II. katu: dvije veće prostorije za bolesnike, stan primarnog liječnika, ordinacije, kupke;

na podkrovlju: stanbene prostorije za pomoćno osoblje.

U svakom spratu smješten je potreban broj moderno uredjenih opločanih kupaona, umivaona i W. C. Podovi u svim hodnicima i prostorijama, u kojima je uveden vodovod, izvedeni su od bijelog mramornog terazza, dočim su podovi u bolesničkim sobama i ostalim prostorijama izvedeni od hrastovih daščica. Hodnici, stubišta, i sve prostorije bojadisane su jednobojno, pretežni dio bijelo, dočim su stijene u svim prostorijama na visinu od po prilici 1½ m. ličene sa »Keim« bojom, koja se dade prati (nije uljena boja). Svekolike stolarske radnje ličene su bijelom uljenom bojom i emajlirane. Prostorije za prekodnevni boravak i velika blagovaona obložene su drvenom oplatom djelomično od hrastovine, a djelomično od mekanog drva. Iznad drvene oplate obloženi su zidovi jednobojnom tapetom. Cjelokupna gradjevna i umjetna stolarija (svekoliko pokućtvo, opločenja i t. d.) izvedena je potpuno nova na samoj gradnji sa vlastitim stolarskim strojevima i u vlastitoj režiji.

Dogradjena krila su u neposrednoj vezi sa starim dvorom, a osim toga imade svako od ovih krila svoje posebno stubište.

Vanjsko dvorište izmedju oba nova krila iskopano je na dubinu podruma, te je privoznom kosinom spojeno sa naravnom razinom terena. Time su suterenske prostorije dogradjenih krila dobile znatno više svjetla i zraka a centralnom loženju moguć je neposredni dovoz goriva kolima. Velika kubatura ovog iskopa upotrebila se za zatrpavanje nekih uvala u susjednom parku.

Park, nuzgrade i ekonomija sanatorija.

Na sjeveroistočnoj i jugoistočnoj strani dvora nalazi se prekrasni vlastelinski park sa starom šumom, koja sadržaje mnogo vrijednih i kod nas rijetkih stabala. Ovaj je park obnovljen i uredjen, smješteno je mnoštvo klupa, zasadjeno ukrasno cvijeće i t. d. Pred sjeverozapadnom frontom podignute su ležaone za muške sa tuševima i zahodima, dočim je prostor medju njima i pred jugozapadnom frontom ukusno parkiran. Prema jugozapadu na terasi, nad nekadanjim paradnim stajama dvora, smještene su prostrane ležaone za ženske, sa tuševima i zahodima, na koje se priključuje prizemna zgrada za glavnog liječnika (adaptirana stara zgrada).

Na južnom obronku klenovničkog brijega smješten je prostrani majur, čije su gospodarske i stanbene zgrade od temelja renovirane. Tu se nalazi stanbena zgrada ekonomskog upravitelja, prostrana staja za konje i stoku, već prije napomenuta arhitektonski lijepa žitnica, staklenik, spremište za kola i automobile, kukuružnjak, stanbene zgrade za gospodarsko pomoćno osoblje i t. d., te transformatorska postaja. Oko majura prostiru se voćnjaci, vrtovi za povrće i t. d. Svojom bijelom bojom, novopokrivenim krovovima, te novim naličem ističu se gospodarske zgrade vrlo lijepo u zelenoj okolici, pa mogu služiti primjerom, kako se i izvedbi i vanjskoj slici gospodarskih zgrada imade posvetiti dolična pažnja.

Centralno loženje, sanitarni uredjaji.

Strojevi centralnog loženja smješteni su, kako je već prije spomenuto, u podrumu starog dvora, a centralno se grijanje vrši djelomično toplom vodom, a djelomično parom niskog tlaka. Postrojenje je tako izvedeno, da se kod vanjske temperature od —20° C mogu polučiti slijedeće temperature:

u dvoranama za operacije, u kupatilu i hidroterapiji + 25° C;

u bolesničkim sobama, pisarnama, stanbenim prostorijama, blagovaoni + 20° C;

na hodnicima, stubištima, u umivaonama, kuhinjama, te inim nuzprostorijama + 15° C.

Digitized by Google

Za grijanje i pripremu tople vode postavljeno je ukupno 6 kotlova sistema »Strebel-Ecunmi«, svaki od 25·5 m² ogrijevne površine za paru niskog tlaka od 0·15 atmosfera, od toga 4 kotla za grijanje, 1 za pripremu tople vode i 1 za rezervu.

Za opskrbu parom praonice, hidroterapije, desinfekcije, sputum-sterilizatora, kuhinje i boilera postavljen je 1 kotao sa 50.0 m² ogrijevne površine i pogonskim tlakom od 0·5 atmosfera. Za spremanje tople vode služi boiler od 3.000 lit. sadržine.

Ventilacija i to djelomično naravna, a djelomično sa ekshaustorima omogućuje dvo- do peterokratnu izmjenu zraka u raznim prostorijama.

Moderno izvedeni kuhinjski uredjaji, sistema »Senking« odgovaraju potrebi od 300 osoba, pa će se pranje i sušenje posudja i jedala vršiti mašinelno.

Uredjaj pekarne omogućuje proizvodnju kruha i bijelog peciva.

Podzemno smještena hladionica udešena je za dnevni proizvod od 50 kg leda za 6 do 7 radnih sati, te će omogućiti stalno hladjenje mesa od + 2 do + 4° C, mlijeka od + 4 do + 6° C, te raznog drugog živeža i pića od + 6 do + 8° C.

Centralno loženje i sanitarne uredjaje, kuhinjske uredjaje, uredjaj praone, gladione, dobavila je i montirala tvrtka »Bačić d. d.« iz Zagreba.

Vodovod, kanalizacija i dobava električne struje.

Opskrba sanatorija izdašnom količinom zdrave pitke vode bilo je jedno od najvažnijih tehničko-higijenskih problema kod uredjenja sanatorija Klenovnik. Kako postojeći bunari ne mogu doći u obzir, to je trebalo naći podesno vrelo. Po prilici jedan kilometar sjeverozapadno od sanatorija u dolini potoka Klenovnika ima obilno vrelo »Berovje«, čija se voda kemijskim i bakteriološkim ispitivanjem po kemičko-analitičkom zavodu u Zagrebu ustanovila kao dobra i zdrava pitka voda. Vrelo, koje izbija iz unutrašnjosti zemlje, oprezno je uhvaćeno vrelišnom komorom u kojoj je smještena visoko-tlačna turba — pumpa sistema Teudloff-Dittrich sa učinom od 4 sekundnih litara i jakošću od 7·5 KS tjerana Ganzovim elektromotorom za okretnu struju 220—380 volti, sa 50 perioda i 2.880 okretaja u minuti. Pogon pumpe ravna se automatski. Iz vrelišne komore pumpa se voda kroz tlačni vod od 80 mm na visinu od okruglo 60 metara u betoniranu vodospremu, dimenzioniranu za dnevnu potrebu od 50 m³. Vodosprema je smještena u terenu kraj sela Berglesi i snabdjevena svim potrebnim i običajnim uredjajima i armaturama. Iz vodospreme tlačni cijevovod 80 mm u sanatorij i k raznim hidrantima. Cijevi, fasone i armature dobavila je talionica u Vitkovicama, dočim je montažu cjevovodne pruge te armaturu vrelišta i vodosprema izveo A. Podhraški, limarski i vodovodni obrtnik iz Zagreba.

Kako u blizini nema rijeke u koju bi se izvela kanalizacija, to se cjelokupne fekalije i potrošne vode odvadjaju kanalizacijonim sistemom u biološko čistilište smješteno ispod sjevernog šumovitog obronka sanatorija u udaljenosti od 200 m. Ovo čistilište imade tlocrtnu površinu od 11·80 × 7·00 m. te siže do maksimalno 6·20 m. ispod nasutog terena. Biološko čistilište izvela je »Süddeutsche Abwasserreinigungsgesellschaft«, Ulm a. d. Donau. Djelovanje tog čistilišta odgovara posvema zahtjevima, jer je voda, koja nakon što je prošla proces biološkog čišćenja iz njega izlazi, bistra i bez mirisa, a pušta se u otvoreni jarak.

Za spremanje kišnice izvedena je pred jugozapadnom frontom zgrade podzemna cisterna patent Emscher po istoj prije spomenutoj njemačkoj tvrtci sa tlocrtnom površinom od 5·80 × 4·48 m i maksimalnom dubinom od 3·60 m.

Električna struja potrebna za rasvjetu i pogon raznih strojeva dobavlja se od hidrocentrale u Fali na taj način, da je sanatorij Klenovnik pomoću 8.200 m dugog žicovoda visokog napona priključen na krajnu točku već postojećeg Falinog voda u Ladanju Dolnjem. Žicovod se sastoji od 3 bakrene žice svaka sa prosjekom od 25 mm². Žicovod je montiran na drvenim stupovima, koji su već prema terenskim prilikama smješteni na razmak od 60—100 m. U transformatornoj kućici na majuru sa izgradjenim tlocrtom od 6·30 × 6·50 m² snizuje se primarni napon od 35.000 Volti na 380 odnosno 220 Volti. Žicovod visokog napona i transformatorsku stanicu montirala je »Delniška Družba prej Škodovi Zavodi u Plznju, električni odelek, zastupstvo za Jugoslaviju u Ljubljani«, odnosno elektrotehnički poduzetnik Alojz Sprager iz Maribora.

Digitized by Google

Gradjevna izvedba.

Sa predradnjama započelo se zimi 1924./25. kada su provedene snimke starog dvora i postojećih gospodarskih zgrada. Po dovršenju projekta i statičkih proračuna za željezobotenske konstrukcije i nakon što je po nadležnoj Gradjevinskoj Sekciji u Varaždinu održan povjerenstveni očevid dana 21. lipnja 1925. izdana je gradjevna dozvola po sreskom poglavaru u Ivancu dne 25. lipnja iste godine uz naročiti uvjet, da se prvobitni karakter i stil starog dvorca kao historičkog spomenika imade prigodom obnove i adaptacije u svakom slučaju uščuvati, i da se u smislu tog uvjeta imade uščuvati dvorska kapelica, jedna od najljepših baroknih objekata te vrsti kod nas. Arhitektu je posvema uspjelo riješiti tešku zadaću, da se stari dvor adaptira u moderne sanatorijske svrhe, a da se ipak uščuva njegov stil i karakter. Ovaj princip izražen je već u uručbenom projektu, dakle prije nego što je i sama gradjevna oblast, kao nadležni forum za uščuvanje historičkih spomenika i gradjevina taj zahtjev stavila.

Nakon što se sa obnovom i pregradnjom gospodarskih zgrada započelo u proljeću 1925. otpočelo se sa adaptacijom starog dvora i sa dogradnjom mjeseca srpnja 1925., pa su težačke, zidarske, betonske, željezo-betonske kao tesarske i pokrivačke radnje dovršene ljeti 1926., dok su razne inštalacije te obrtničke i ine unutarnje radnje dovršene koncem mjeseca kolovoza 1927.

Gradjevni radovi i jedan dio obrtničkih izvedeni su u vlastitoj režiji Središnjeg Ureda, dočim su ostali obrtnički i inštalaterski radovi izdani neposredno raznim obrtnicima i specijalnim tvrtkama. U cilju da se što više moguće snize gradjevni troškovi proizvedena su mnoga gradiva u vlastitoj režiji: tako se vapno peklo u vlastitim vapnarama, veliki dio opeke proizveden je na gradilištu u vlastitim pećima, znatan dio gradjevnog drva dobiven je u vlastitoj šumi na Bituševju, za beton potreban tučenac lomio se u okolišnim nalazištima dolomita i t. d.

Prije samog početka gradnje istraženo je pokusnim jamama gradjevno tlo, koje je ustanovljeno kao obična no vrlo tvrda i jednolična ilovačasta zemlja. Unatoč toga faktično specifično opterećenje tla ispod temelja ne prekoračuje nigdje 2·6 kg/cm² i ako se temelji nalaze u dubini od 5 metara ispod razine naravnog terena. Isto tako je prije početka gradnje sav raspoloživ materijal, koji bi došao do uporabe kao tučenac za beton, pijesak za žbuku i t. d. preispitan u kr. geološko-mineraloškom zavodu u Zagrebu, pa je došao do uporabe tek nakon što je nalaz rečenog instituta ispao povoljan.

Za betonske i željezo-betonske radnje upotrebljen je dolomitni oštrozrnati tučenac dobiven u blizini gradilišta. Od betonske smjese za armirane stropove, podvlake i stupove u razmjeru 1:10, 1:8, 1:5 i 1:4 priredjeno je po tri komada propisnih pokusnih kocaka 20×20×20 cm, te su nakon 14 dnevnog ležanja pod vlažnim pijeskom i 4 tjedna dalnjeg ležanja preispitane u »Zavodu za ispitivanje gradiva« na Kr. Tehničkoj Visokoj Školi u Zagrebu, gdje im je ustanovljena slijedeća kockasta čvrstoća:

1 : 10 (temelji)	$\frac{79 + 67 + 91}{3}$	=	79 kg/cm²
1 : 8 (zidje)	$\frac{99 + 91 + 102}{3}$	=	97 „
1 : 5 (stropovi)	$\frac{194 + 110 + 176}{3}$	=	160 „
1 : 4 (podvlake)	$\frac{195 + 195 + 196}{3}$	=	195 „

Svi su stropovi preispitani pokusnim opterećenjem i to naslaganim opekama sa dvostrukim maksimalnim mogućim opterećenjem, pa nisu pokazali ni stropovi ni podvlake nigdje ni najmanje pukotine, dok im je zvuk kod udaraca čvrst i metaličan.

Velikoj opasnosti od zime bio je izvrgnut najveći strop sa 10 m raspona i 28·5 m duljine nad blagovaonom, jer je skoro iza dovršenja betoniranja nastupio poznati veliki mraz koncem studenoga 1925., koji je u Klenovniku dosegao —20° C, i držao po više tjedana. Poduzete zaštitne mjere, pokrivanje stropa mosnicama,

Digitized by Google

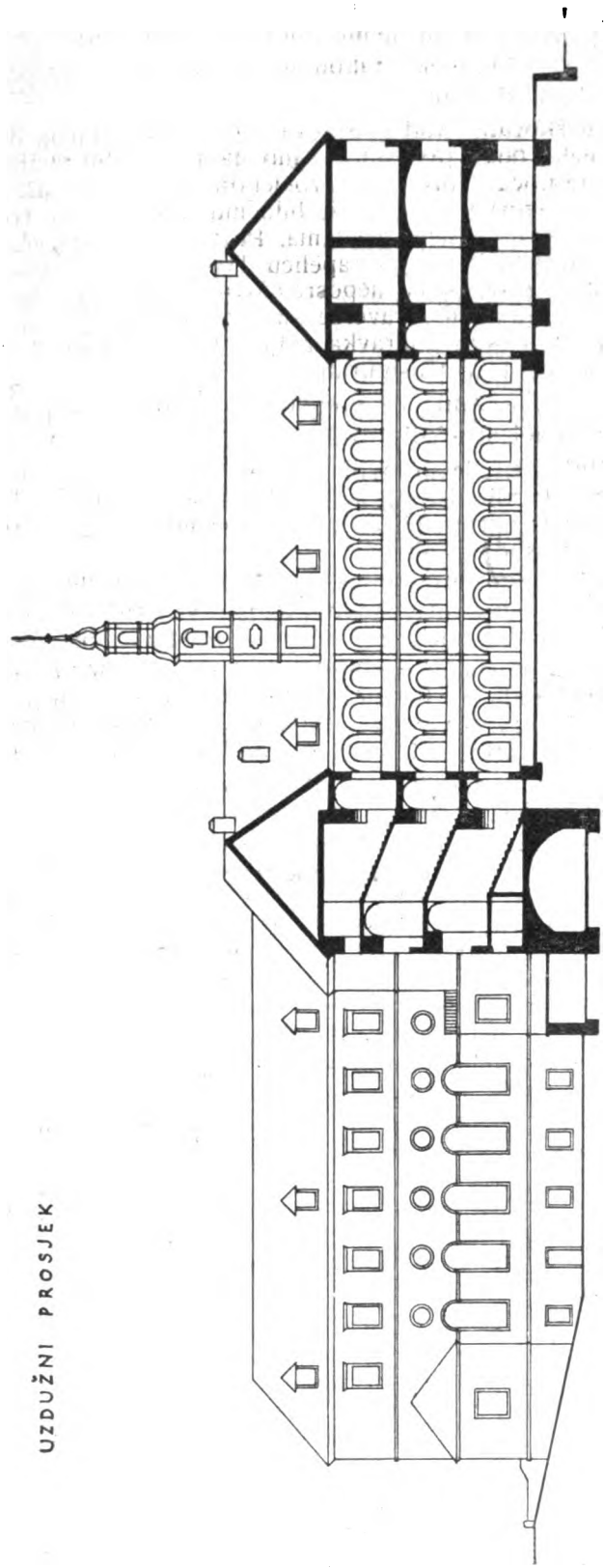

Lječilište Klenovnik: Uzdužni prosjek cijele zgrade.

Digitized by Google

praznim cementnim vrećama i pijeskom, te stalno loženje pod njim potpunoma su uspjele, te je i ovaj strop izdržao obilno pokusno opterećenje potpunim uspjehom.

Vlastito proizvedena opeka takodjer je ispitana u Zavodu za ispitivanje gradiva sa povoljnim rezultatom.

O velikim poteškoćama kod popravka i učvršćenja starog dvora već je prije spomenuto. Ovdje neka bude još nadovezano da je i stabilizacija tornja kapelice zadala naročitih poteškoća. Toranj sa prosjekom 3·70×3·70 siže svojim zidanim dijelom 9·50 m iznad razine tavana. Zidje bilo mu je već posve trošno, a ležalo je na posve trulim starim hrastovim gredama. Postojala je najveća opasnost da se toranj sruši i time uništi pod sobom kapelicu. Da se tome predusretne podhvaćeni su zidovi tornja jakim traverzama neposredno nad trulim gredama, što se izvelo postepeno i najvećim oprezom. Traverze su zabetonirane i time je toranj dobio stabilnu podlogu, pa je nakon popravka zidja i barokne kape i taj historički dio zgrade opet posvema uščuvan i osiguran.

Dvorska kapelica sv. Antuna takodjer će se potpunoma popraviti i obnoviti, pa će tako i njen skupocjeni uredjaj iz XVII. vijeka ostati uščuvan.

U ime Središnjeg Ureda upravljao je tehničkim djelom cjelokupne gradnje Juraj Meniga, ovlašt. graditelj, koji je izradio i sve detaljne i izvedbene nacrte, dočim je administrativna uprava bila u rukama ravnatelja dobra Klenovnika Slavka Henča. Kao eksperti su sudjelovali:

Za armirano-betonske konstrukcije i za statičke probleme kod popravka i osiguranja starog dvora: ing. Stj. Szavits-Nossan ,za centralno loženje: prof. ing. Müller, za vodovod: ing. J. Ivančić, za električne uredjaje: ing. A. Visković.

Relief nad novim portalom sa mottom: »Labor et Medicina« izradio je profesor umjetničke Akademije Ivo Kerdić, a latinski tekst spomen ploče o posljednjoj obnovi i pregradnji dvora 1925.—1927., koja je postavljena na dvorišnom pročelju sjeverozapadnog trakta, sastavio je prof. Gj. Szabo, a izradio prof. Ivo Kerdić.

Kod izvedbe raznih važnijih uredjaja, instalacija i unutarnjih radova sudjelovale su poglavito slijedeće tvrtke:

Terazzo podovi: »Beton d. d.« Zagreb, razne taracarske radnje: »Beton d. d.« i »Pilot d. d.« Zagreb, stube od umjetnog kamena: M. König, Zagreb, parketarske radnje: »Zagrebačka tvornica parketa« i »Karlovačka tvornica parketa i parna pilana«, limarske radnje: A. Podhraški, Zagreb i drugi obrtnici, okovi: Devide i Modec, Zagreb, V. Pandić Zagreb, staklarske radnje: J. Marković Zagreb, električne inštalacije jake i slabe struje: »Udruga za elektroindustriju« Zagreb, teretna dizala: A. Ereissler, Wien i mnogi drugi.

Portland cement dobavljen je od tvornice »Croatia« u Podsusedu, a razne vrsti opeke iz ciglane u Cerju i Lepoglavi-Trakošćanu.

Sa strane vlasti vršila je nadzor nad gradnjom Gradjevinska Sekcija u Varaždinu pod upravom njenog šefa gradjevinskog inspektora ing. Viktora Plazzeriana, koja je sa svoje strane učinila sve, da gradnja što bolje i nesmetanije napreduje.

Pregradnja starog dvora u moderne sanatorijske svrhe, a da stil i karakter zgrade i okolice bude uščuvan, kod nas je rijedak slučaj. Mora se priznati, da je arhitektu uspjelo pregradnju i dogradnju izvesti tako, da se harmonički prilagodjuje prvobitnom starom gradu.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika je na hvalevrijedan način po poslodavcima i radništvu za osiguranje uplaćen novac uložio u ovaj sanatorij, te je tako stvorio svojim bolesnim članovima priliku lečenja daleko od gradske buke i vreve na svježem zraku i u hladovini stoljetnog vlastelinskog parka. Razumnim načinom nije uskraćivao novčanih sredstava kad god je trebalo doprinijeti novih žrtava da gradnja i uredjaj uspije što bolje i ljepše. Kako je za gradnje, uredjenje lječilišta i gospodarstva utrošeno približno oko 20 miliona dinara, to je mnogo milijuna dinara ostalo medju okolišnim pučanstvom i radništvom, koje se je prilično pomoglo, dok prije toga nije u ovome kraju imalo nikakovu mogućnost zarade.

Požrtvovnošću Središnjeg Ureda uspjelo je konačno i jedan od najvećih dvoraca u Hrvatskoj i znamenit historički spomenik spasiti od očite propasti i

Digitized by Google

time je provedeno veliko i kod nas na žalost nikako ne cijenjeno kulturno djelo. Stari dvorovi, koji su nekad bili glasnici slave i moći grofova Draškovića, velikaškog roda, koji je hrvatskome narodu dao mnogo junačkih i umnih muževa i banova, služiti će odsele, u duhu novog vremena oporavku bolesnih članova Središnjeg Ureda i tako jednoj nadasve humanoj svrsi.

Pregradnja i adaptacija grada Klenovnika u svakome je pogledu veliko i lijepo djelo!

Dr. *Željko Hahn:*

Lječilište središnjeg ureda za osiguranje radnika Klenovnik kraj Ivanca.

Klenovnik leži u gorskom kraju, na jednom od najljepših mjesta Hrvatskog Zagorja, 258 m nad morem, u krasnoj prirodi, na jednom brežuljku usred lijepog parka, staroga već više stoljeća.

Najbliže su željezničke stanice Ivanec u udaljenosti od 8½ km i Lepoglava u udaljenosti od 6 km. Lječilište ima auto promet do stanice. Lječilište ima 105 kreveta za muškarce, a 70 za ženske.

Klimatske prilike.

Klima Klenovnika ne razlikuje se mnogo od klime stalnog boravišta najvećeg dijela naših bolesnika. Zrak je čist, u blizini nema većih ljudskih naseobina, a krasni, stari park štiti lječilište od svake prašine. Prema sjeveru, zapadu i istoku jesu brežuljci i gora. Sveti Vuk je 473 m visok. Veliko Gorance 493 m, Breza 409 m, Ravna Gora 680 m. Prema jugu leži oko 15 km. duga, lijepa ravnica do strme Ivančice Gore, koja je preko 1000 m visoka. U samom Klenovniku još nema metereološke stanice. Najbliža je metereološka stanica ona u Lepoglavi. Premda može biti i bitnih razlika u klimi mjesta, koja su inače blizu jedno drugome, ipak ćemo dobiti barem približnu sliku o klimatskim prilikama na Klenovniku posmatrajući prilike na susjednoj stanici u Lepoglavi, udaljenoj 6 km. U godišnjim izvještajima zagrebačkog metereološkog zavoda našao sam klimatske podatke za Lepoglavu u godinama od 1901. do 1904. godine i za oborinu podatke od 1901. do 1913. godine. Prosječna temperatura bila je 1901. godine u Lepoglavi 9.5° C, na Sljemenu 6.1° C, 1904. godine 10.5° C i 7.1° C. Relativna vlaga bila je 1901. godine u Lepoglavi 74%, na Sljemenu 81%, 1904. godine 79% i 81%. Tlak zraka je u Lepoglavi 742 mm, na Sljemenu 682 mm. Oborine bilo je 1901. godine u Lepoglavi 1.124 mm, na Sljemenu 1.471 mm, 1904. godine 1.376 mm i 2.050 mm. U Lepoglavi ima prosječno manje oborine, nego na Sljemenu. Broj dana sa olujom bio je 1901. godine u Lepoglavi 11, na Sljemenu 17, 1904. godine u Lepoglavi 10 na Sljemenu 28. Klima ovog lijepog gorskog kraja ima dakle svoje prednosti. Položaj Klenovnika povoljniji je od položaja Lepoglave. Lepoglava leži na sjevernom podnožju strme gore Ivančice, dok je Klenovnik prema jugu otvoren. Glavna zgrada sagradjena je tako, da je jedan ugao okrenut prema sjeveru, a drugi prema jugu. Sobe u jugoistočnom, južnom i jugozapadnom krilu imaju dakle vrlo mnogo sunca. Prostorije za prekodnevni boravak nalaze se u južnom dijelu zgrade.

Higijenski uredjaj.

Sanatorij ima sopstveni svoj vodovod iz bogatog izvora. Izvorska je voda bistra, zdrava i dobrog ukusa. Ona je kemijski i bakteriološki besprikorna. Kanalizacija je sprovedena. Izmet i prljava voda kanalizacije čiste i desinficiraju se u napravi za biološko čišćenje izmeta (Kläranlage). U jamama se taloži jedan dio blata, prljava se voda cijedi kroz cijeli niz naslaga, u kojima se biološkim putem desinficira tako, da voda iz te naprave izlazi čista i bez patoloških klica. Glavna zgrada ima 39 kloseta sa vodom, na 4 osobe otpada jedan kloset. Ima 69 umivaonika.

Digitized by Google

Na 2·5 osoba otpada jedan. Umivaonici nalaze se u posebnim prostorijama, da se sobe za stanovanje ne zaprljaju umivanjem. U umivaonicima ima posebnih naprava za ispiranje usta, što je kod tuberkuloznih bolesnika prilično važno. Pored ulaza u sanatorij jesu komore za cipele. Bolesnici ne smiju u sanatorij unijeti blato i prašinu puteva i parka. Oni će ostavljati cipele u komorama i oblačiti kućne cipele.

Sanatorij ima posebni uredjaj za desinfekciju pljuvačke. Na hodnicima, gdje je promet velik i gdje ima osim bolesnika još i drugog svijeta, ima na zidu pljuvačnica, koje se ispiraju vodom. Bolesnici imaju »Detweiler« flašice u džepu. Ove se flašice desinficiraju dnevno u posebnom specijalnom desinfektoru. U posebnoj prostoriji, pomoću posebnih naprava čiste se zdjele i flaše »urinali« ležećih bolesnika. Za rublje, za posteljinu i slične stvari ima sanatorij posebni veliki desinfektor sa parom. Zavod za desinfekciju ima i kupatilo. Ako je nužno, može se dakle bolesnik prije primanja na odjeljenje očistiti, ošišati i okupati, a stvari mu se medjutim desinficiraju. U hidroterapiji ima izdašno prilike za redovno kupanje bolesnika i namještenika putem škropila, a to je najhigijenski način kupanja. Za teške bolesnike nalaze se na svakom spratu posebne kupaone.

Za izolaciju slučajnih akutnih, zaraznih oboljenja ima sanatorij sasvim separirano, malo odeljenje sa posebnom kupaonom i strogo odvojenim ulazom. Sanatorij ima svoju parnu praonu. Prljavo rublje sakupljat će se u čistim vrećicama, u koje će ga sam bolesnik da spremi. Prije pranja desinficirat će se rublje u antiseptičnoj rastopini. Cijeli uredjaj sanatorija, podovi i zidovi su takovi, da se sve lako i brzo daje čistiti i desinficirati. Bolesničke sobe su lijepe i prostrane. Služe samo kao spavaće sobe. Preko dana su bolesnici u prostorijama za prekodnevni boravak. Svaki prozor ima naprave za otvaranje gornjeg krila. Ventilacija osigurana je dakle i za vrijeme jake kiše i jake zime. Inače su prozori uvijek sasvim otvoreni.

Sve prostorije glavne zgrade imaju centralno grijanje toplom vodom, samo su hodnici grijani sa parom niskoga tlaka. Rasvjeta je električna. Cijeli skupi centralni uredjaj, higijenski, liječnički, kao i gospodarski, uredjeni su tako, da su dostatni i za mnogo veći broj bolesnika, nego će se sada liječiti na Klenovniku. Broj kreveta moći će se dakle u slučaju nužde lako povećati, a bez prevelikih investicija.

Prehrana.

Sanatorij ima veliku, lijepu kuhinju sa parnim kotlovima i sa velikim štednjakom. Ima pekarnu i hladionicu.

Gospodarstvo sa oranicama, livadama, vinogradima, voćnjakom, pčelarstvom i mljekarstvom, pa svinjogojstvom i peradarstvom poboljšava pomoću svojih svježih proizvoda hranu bolesnika.

Bolesnici jedu 5 puta na dan u zajedničkoj lijepoj dvorani blagovaone.

Oni dobivaju oko 4.000 kalorija na dan. Odraslom, tjelesnom radniku treba, ako radi, oko 3.000 kalorija na dan. Pri liječenju tuberkuloznih ima hrana važnu ulogu. Hrana naših sanatorija je prvorazredna. Daje se za jednu porciju mesa po osobi oko 25 dkg. govedine i 33 dkg. teletine ili svinjetine (prijesno sa kostima). To je za 3—4 osobe jedan kilogram mesa. A znamo da meso i nije najvažniji dio hrane tuberkuloznih. Mlijeka se daje toliko, koliko liječnik propisuje. Usporedbe radi navadjamo jedan jelovnik sanatorija radničkog osiguranja »Du Midi« u Davosu i jedan jelovnik lječilišta Brestovca.

Liječnički uredjaj.

Sanatorij ima potpuni uredjaj za moderno liječeje tuberkuloze. Ima instrumentarij za opću medicinsku terapiju. Ima operacijonu dvoranu za pneumothorax i druge operacije i uredjaj za specifično liječenje i za modernu kemoterapiju tuberkuloze. Ima posebnu sobu za inhalaciju i sobu za kvarc-lampe i za solux-lampu. Ima nadalje »Universal Röntgen stroj« za diagnostiku i terapiju i posebne sobe za periodične ambulantne pregledbe. Ima dobro uredjen laboratorij za kemijska i bakteriološka istraživanja.

Hidroterapija je izvrsno uredjena. Ima tuš-katedru sa parnim tušem i sa tušem velikog tlaka, ima razne druge tuševe, zatim kade za polukupke, za medicinske kupke i kade za sjedanje. Sanduci za parne kupke i za kupke u toplom zraku nalaze se takodjer u hidroterapiji. Ima klupa za masažu, za omatanje i za odmaranje.

Digitized by Google

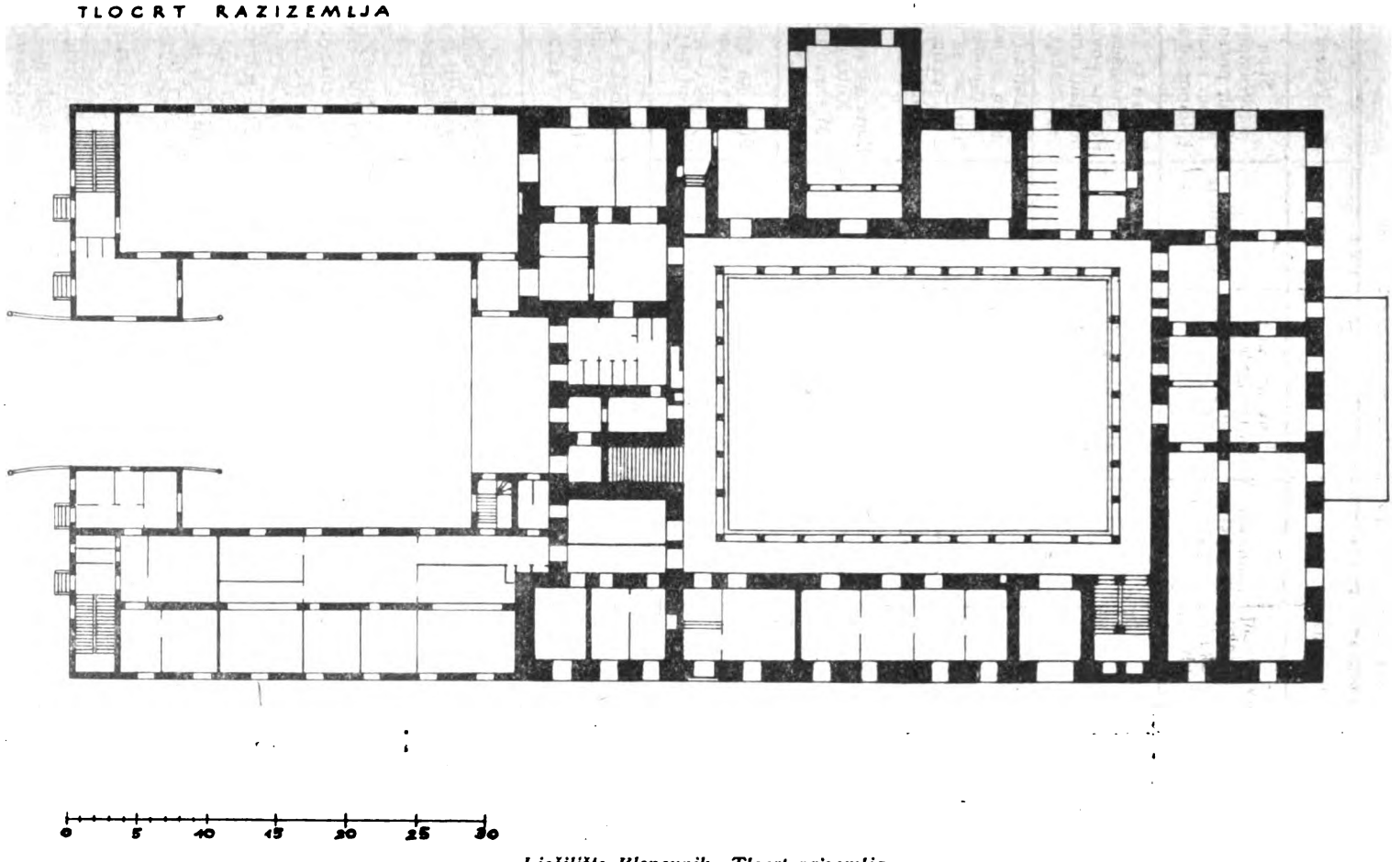

Lječilište Klenovnik: Tlocrt prizemlja

Digitized by Google

JELOVNIK

sanatorija radničkog osiguranja „Du Midi“ u Davos Platzu

od 6. septembra do 12. septembra 1926.

Dan	I. doručak	II. doručak	Ručak	užina	Večera
Ponedeljak	Kava ili čaj ili mlijeko ili kakao kruh	mlijeko ili maslac kruh	Julienne-supa Carbonnade de boeuf (govedina) Risotto Salata	Kao I. doručak	Supa sa krumpirom Kruh pečen sa jajem i putrom Kompot od šljiva
Utorak	»	»	Supa sa pasuljom Bečki odrezak Dinstana repa Krumpir	»	Supa a la Schaffhausen Pečena govedina Restani krumpir Salata
Srijeda	»	»	Brösnerli supa Teleći ragu à la jardinière sa noklicama Salata	»	Minestra (gusta supa sa makaronima) Pirinač sa mlijekom Borovnica
Četvrtak	»	»	Supa sa lukom Pečena govedina Karfiol Pečeni krumpir	»	Supa sa povrćem Kobasice Mješana salata
Petak	»	»	Supa sa ječmenom Šunka sa spinatom Špinat i krumpir	»	Supa sa zobnom kašom Sir i jaja Kompot od jabuka
Subota	»	»	Bouillon Kuhana govedina i slanina Salata od krastavaca krumpir kolorabice	»	Pariška supa kosano meso Pire od krumpira Salata
Nedelja	»	»	Čorba Pečena svinjetina pasulj i spečen krumpir. Vanille sladoled. Biskit	»	Čaj Hladni narezak spaghetti sa paradajzom

Velike lijepe ležaone otvorene su prema jugu. Muška ležaona ima oko 90, a ženska oko 70 kreveta. Sa ležaona, iz parka i sa prozora sanatorija imaju bolesnici krasan vidik na lijepo, blago Zagorje, na bregove i brežuljke neposredne okolice, na crkvu i na selo, na veličanstvenu silhuetu Ivančice i na bogato drveće parka.

Sunčalište ima prostora za svlačenje i tuš. U starom krasnom parku ima ravnih puteva a ima i šumskih puteva sa blagim nagibom. Na putevima ima dosta klupa. Ima dakle dosta prilika za gibanje u lijepoj i slobodnoj prirodi, šta je važan faktor liječenja. Dobro Klenovnik ima lijepu borovu šumu. Ljeti će se i ova šuma moći da upotrebljava pri liječenju bolesnika u slobodnoj prirodi.

Ako je vrijeme loše, ima na svijetlim, širokim, zatvorenim i grijanim hodnicima, kojih ima u svakom spratu oko 200 m, dosta mjesta za šetnju.

Lječilište će imati 4 liječnika. Ravnajući je liječnik dr. Roko Joković, bivši direktor zagrebačkog privatnog sanatorija, za primarnog liječnika izabran je Dr. Pero Samardžija, specijalista za tuberkulozu, višegodišnji liječnik našeg sanatorija Brestovac. Njegu bolesnika preuzele su sestre reda Svetoga Križa.

Digitized by Google

JELOVNIK

lječilišta Središnjeg Ureda za osiguranje radnika na Brestovcu

od 6. septembra do 12. septembra 1926.

Dan	Obična dieta				Posebna dieta	
	Zajutrak i užina	Objed	Doručak	Večera	Objed	Večera
Ponedeljak	kava-mlijeko kakao-čaj	Juha rezanci Govedina Restani krumpir Sos od paradajza. Savijača od jabuka	Sir	Juha prežgana Naravn odrezak Salata	Juha Teleći odrezak Rest. krumpir Savijača od jabuka	Juha Fleklice od šunke
Utorak	„	Juha nokli od griza Korabica Teletina Buchtli	Jaja	Juha francuska Pašírani šnicl grašak	Juha francuska, teleći odrezak, grašak, savijača od vrhnja	Juha Griz na mleku Kompot
Srijeda	„	Juha ribana kašica Svinjetina Mahune Palačinke	Teleći ujušad	Juha Pečena teletina Krumpir	Juha Jezik Mahune Palačinke	Juha Jaja na oko salata Kompot
Četvrtak	„	Juha gris Teletina Buće Savijača od jabuka	Gulaš	Juha krumpir Filana paprika Krumpir	Juha gris Teletina Kompot Torta	Juha Karfijol Kompot
Petak	„	Juha krpice Govedina Zelje Knedli od šljiva	Maslac i med	Juha s jajima Teletina Mahune	Juha Biftek s jajima Knedli od šljiva	Juha Koch od riže Sado Kompot
Subota	„	Juha levanci Govedski šnicl Kelj Carski šmarn	Sir s vrhnjem	Juha Pečena svinjetina Salata	Juha Teleći šnicl Kelj Šmarn	Juha Griz na mleku Kompot
Nedelja	„	Juha francuska Pilići Salata Torta	Šunka	Juha s jajima Đuvede	Juha francuska Pilići Salata Torta	Juha Jaja pečena salata Kompot

Prekodnevni boravak. Razonoda.

Osim ljepote prirode, nužne discipline i reda, osim socijalnog i humanog duha kuće, važan je psihološki faktor pri liječenju tuberkuloznih i razonoda. Prostorije za prekodnevni boravak vrlo su prostrane i lijepe. Veliki dio prizemlja starog dijela zgrade sa divnim vidikom na goru Ivančicu uredjen je za prekodnevni boravak bolesnika. Pred ovim prostorijama nalazi se lijepa terasa. Prostorije imaju garderobe. Prva je soba uredjena za primanje. Tu primaju bolesnici svoje goste i posjetioce. Pored ove sobe je s jedne strane prostrana dvorana za prekodnevni boravak, sa malim stolovima. Tu će bolesnici igrati razne igre, bit će šaha, biljara i raznih drugih igara. Bolesnici će se ovdje razgovarati i zabavljati. S druge strane sobe za primanje nalazi se soba za glazbu sa pianinom. Onda dolazi dvorana za čitanje i pisanje, sa pisaćim stolovima, a posljednja je soba biblioteka. Ove su dvorane jednostavno uredjene, ali ipak tako, da je opći utisak ugodan i dobar. Duševni faktori pri liječenju bolesnika djeluju na radnika isto tako, kao i na svakog drugog čovjeka.

Digitized by Google

Smatra se, da ni radnički sanatoriji ne moraju, a niti ne smiju biti mizerno uredjeni. Siromašni smo, moramo strogo izbjegavati svaki luksus, ali dobro, svrsishodno i solidno uredjenje sanatorija je na kraju kraja jeftinije od nedostatnog uredjenja, koje iziskuje stalno krparenje, a nikada ne odgovara potpuno svrsi.

- Razonodi bolesnika služi kino uredjaj u monumentalnoj dvorani blagovaone. Ima i radioaparat sa megafonom.

Rad.

Sanatorij Klenovnik ima dvije velike, lijepe dvorane, u kojima će se urediti radione za bolesnike. U ovim radionama i u velikom gospodarstvu biti će prilike, da lakše tuberkulozni bolesnici pod nadzorom liječnika rade one lakše poslove, koji ne škode njihovom zdravlju. Tuberkuloza je dugotrajna bolest, ona traje katkada mnogo godina. Jedno oboljenje traje prosječno šest do osam godina. U sanatoriju ne može naš bolesni član ostati godinama, za to nema zakonske mogućnosti. Ako je bolesnik napustio sanatorij, bio je upućen na hranarinu. Od hranarine se slabo može živjeti, a još manje izdašno hraniti, kako to bolest zahtjeva. Željezna nužda sili bolesnika, da opet radi. Ima ih, koji su se u sanatoriju tako dobro oporavili, da poslije otpusta godinama rade, ima i takovih koji pored toga, da rade, potpuno ozdrave. Ali ima i takovih lakših bolesnika, koji su već kod kuće, a još više u sanatoriju, za vrijeme višemjesečnog liječenja izgubili svaku volju za rad, svako samopouzdanje, svaku vjeru u svoju radnu sposobnost, i koji smatraju, da je radničko osiguranje ili ljudsko društvo dužno, da im trajno omogući način života, kako su živjeli u sanatoriju za vrijeme liječenja. To je danas nemoguće i takovi bolesnici općenito brzo propadaju duševno i tjelesno. Teški, za rad nesposobni bolesnici moraju se izdržavati na teret radnog svijeta. Ali milijuni i milijuni lakših bolesnika rade i moraju raditi. Problem rada tuberkuloznih jedan je od najtežih problema socijalne medicine. Ne govori i ne piše se rado o tom vrlo delikatnom problemu. Velikom dijelu tuberkuloznih ne škodi takav rad, koji ne prelazi granicu njihove radne sposobnosti. Stotine hiljada slučajeva su to dokazali. Istina je, da je teško naći takav rad i da nije svaki rad podesan za tuberkuloznog bolesnika. Teški tjelesni rad i rad u nehigijenskim, ne ventiliranim, prašnim radionicama nije za tuberkuloznog čovjeka. Ima dakle lakših bolesnika, kojima bi se morala dati mogućnost da nakon energičnog i uspješnog sanatorijskog liječenja rade pod povoljnijim uvjetima, nego što su radili prije. Ima pekara, kuhara, konobara, učitelja i drugih bolesnika sa otvorenom tuberkulozom, koji su u radu opasni za zdravi svijet. Vlasti ovakovim bolesnicima, iako su za rad sposobni, zabranjuju daljnji rad. To je valjda nužna samoobrana društva. Ali nitko ne pita, od čega će ovakav bolesnik živiti, kako će uzdržavati svoju porodicu, ako mu se oduzimlje kruh. On bi morao mjenjati zanimanje. A nema nikoga, tko bi mu pri tome pomagao. Ima dakle mnogo teških, skoro neriješivih problema oko rada tuberkuloznih. Riješit će ove probleme opće poboljšanje ekonomskih i socijalnih prilika naroda, i sjedinjenje svih energija u borbi protiv tuberkuloze. Nikako ih ne može riješiti sâmo socijalno osiguranje. Ali treba jedamput početi sa radom i učiniti savjesno barem ono malo, što možemo. Svjesni smo, da nam pri ovom poslu ne cvatu ruže. Valjda je mrtva straža, na kojoj se borimo. Ali ako hoćemo, da naše sanatorijsko liječenje bude zaista uspješno, moramo — i ako oprezno i skromno — ipak pristupati riješavanju problema rada tuberkuloznih. Hoćemo da oni tuberkulozni, koji su sposobni za rad, za vrijeme boravka u sanatoriju spase i iskoriste svoju radnu sposobnost, da ne budu nakon otpusta iz sanatorija duševno i tjelesno onesposobljeni za svaki rad. Oni, kojima rad ne škodi, radit će u lječilištu, u vrtu, u radionici i u ekonomiji pod nadzorom liječnika. Nekoji će raditi samo sat-dva, a drugi duže.

Nastojat će se, da oni bolesnici, kojima škodi rad, koji su vršili prije oboljenja, nauče u sanatoriju po mogućnosti unutar izučenog, starog zanimanja poslove, koji bolje odgovaraju njihovim sposobnostima, a nijesu tako naporni, kao dosadašnji rad. Nastojat će se da oni, kojima vlasti iz općeg interesa zabranjuju da rade u svom starom zanimanju ili kojima staro zanimanje apsolutno škodi, nauče novo zanimanje. To je vrlo teška stvar, ali ipak lakša kod nas nego u industrijalnim zemljama, jer se veliki dio našeg industrijalnog radništva rekrutira iz nekvalifikovanih radnika, koji su jedva napustili poljoprivredni rad.

Digitized by Google

Bolesnik, koji radi, moći će dulje ostati u sanatoriju, pa se može sam uzdržavati, ako mu prestane pravo na potporu. U Engleskoj stvorene su stalne radne kolonije tuberkuloznih, koji tu žive sa ženom i djecom, pa se sami potpuno uzdržavaju. Mi smo vrlo daleko od toga. Put, koji do toga vodi, dug je i trnovit. Ali treba poći ovim putem.

Imat ćemo da pri tome svladamo mnogo duševnih, pa i materijalnih zapreka i mnogo predrasuda. Morat će nam pomoći najbolji elementi radništva u ovoj borbi, koja će biti odlučna za daljnju sudbinu i za uspjeh naše akcije protiv tuberkuloze.

Bolesnik, koji je otpušten iz sanatorija, ne smije se prepustiti sudbini. Ured mora da ima veze sa burzom rada i sa privrednim organizacijama, pa mora pokušati da pomogne bolesniku, kad je postao sposoban za rad, da mu se nadje takav posao, koji odgovara njegovoj snazi i koji mu uopće ne škodi ili barem manje škodi od dosadašnjeg rada. Treba bolesnika, koji radi, od vremena na vrijeme pregledati, treba mu pomagati pri uredjenju higijene stana i načina života. Bezuvjetno treba dakle imati tijesne veze sa državnim dispanzerima, koji moraju da budu centar cijele borbe protiv tuberkuloze. Bez ove veze cijela je naša akcija osudjena na neuspjeh. Bez koncentracije svih raspoloživih intelektualnih i gospodarskih sila nema uspjeha u borbi protiv tuberkuloze, ove najstrašnije bolesti radnog naroda.

Kakve bolesnike treba slati na Klenovnik?

O izboru bolesnika ovisi uspjeh cijelog sanatorijskog liječenja. Naše siromašno radničko osiguranje doprinijelo je veoma velike žrtve za ovo svoje lječilište za tuberkulozu. Žrtve će imati svoje opravdanje samo onda, ako će se u sanatorij slati samo izlječivi bolesnici, koji pate od početne, aktivne tuberkuloze pluća.

Ima li uopće izliječivih tuberkuloznih bolesnika?

Jeste, ima ih u masama. Ustanovljeno je, da u gradovima jedva ima čovjeka, koji nije bar jedamput u životu prebolio tuberkulozno oboljenje. Mi liječnici radničkog osiguranja vidimo velike mase tuberkuloznih radnika sa početnom, aktivnom tuberkulozom pluća, koji kod kuće, kod slabe i neracijonalne hrane, u pretrpanim, mračnim ili vlažnim stanovima žive skroz nehigijenskim načinom života i ne mogu ozdraviti. A kad smo takove bolesnike izvadili iz ove okoline i u lječilištu intenzivno liječili, hraneći ih izdašno i dobro i naučivši ih, kako treba da kod kuće žive i kako treba da paze na higijenu stana i rada, onda je mnogo njih ozdravilo. Vidjeli smo ove uspjehe kod cijelih generacija radništva. Imućnim bolesnicima valjda ne trebaju sanatoriji. Radničko osiguranje ne može biti bez njih. Ali je preduvjet uspjeha, da se bolesnik još na vrijeme pošalje u lječilište. Teške, neizliječive bolesnike mi ne možemo i ne smijemo slati u lječilišta. 1925. godine imao je Središnji ured dnevno preko 3.000 tuberkuloznih sa hranarinom, pored toga imao je godišnje 20.000 tuberkuloznih oboljenja. Od ovih je bilo preko 5.000 slučajeva početne aktivne tuberkuloze; to su radnici, koji se još daju spasiti, koji spadaju u lječilišta. A imamo samo 293 sanatorijska mjesta.

Možemo dakle u najboljem slučaju smjestiti pri tromjesečnom roku liječenja godišnje jednu petinu onih, koji bi se još dali spasiti.

Strašna i porazna je pojava, da na ono malo mjesta, što ih imamo, ipak ne dolaze ovi izliječivi bolesnici. Više od polovice bolesnika, koji su upućeni u naše sanatorije, teški su bolesnici u 3. stadiju tuberkuloze, koji de facto nijesu izlječivi. Sasvim je svejedno, da je u teoriji moguće da se katkada izliječi i ovakav teški bolesnik, no takvih ima na 600 jedan. Koji se od ovih teških bolesnika ipak mogu uputiti u sanatorije, to su problemi za one sretne države, koje imaju lječilišnih kreveta u izobilju. Ali kod nas znači popunjenje naših lječilišnih kreveta sa takovim de facto neizlječivim bolesnicima ne samo nesavjesno rasipavanje novca radničkog osiguranja, nego i ubijanje onih 500—600 izliječivih bolesnika godišnje, kojima ovi neizlječivi oduzimaju mjesta u lječilištima. Samo sa ovog gledišta možemo i moramo prosuditi rad onih liječnika i ureda, koji iz milosrdja i iz drugih obzira šalju neizlječive bolesnike u naše sanatorije.

Izbor podesnih bolesnika za lječilišta nije laka stvar. No izmedju 3.000 do 4.000 tuberkuloznih, koji dnevno imaju hranarinu, naći će se lako 300 izlječivih.

Digitized by Google

Bolesnike moraju da izabiru specijalisti za tuberkulozu ili dispanzeri. Gdje ih nema, treba da ih izabire liječnička komisija ureda. Navaljuje se na liječnike sa protekcijom, katkada i sa pretnjama baš kod preteških i neizlječivih bolesnika. Ali bolesnike treba unatoč svemu tome izabirati strogo po medicinskoj i socijalnoj indikaciji. Izlječivi se bolesnici obično ne osjećaju teško bolesnim. Jedan dio njih i neće u sanatorij za tuberkulozne. Takav bolesnik se boji, da će se on tamo »zaraziti«. A ima sam otvorenu aktivnu tuberkulozu, a da to ne znade, jer mu se kaže, da ima »s a m o« »katar plućnih vršaka«. Sreća je za takovog bolesnika, ako ga početno krvoliptanje uplaši i natjera u sanatorij.

Dužnost je liječnika, da sa ovim zaista izliječivim bolesnicima sa početnom tuberkulozom iskreno i ozbiljno govore. Ne valja ih bajkom o malom »spitzenkataru« narkotizirati i pustiti, da rade ili da postanu teški bolesnici. Treba ih iskreno obavijestiti o pravom stanju stvari i na vrijeme uputiti u lječilište.

Naravna je stvar, da će to lakše razumjeti inteligentniji radnici i da će lakše ići na tri do šest mjeseci u sanatorij mladi ljudi, nego očevi obitelji, koji moraju obitelj ostaviti u bijedi i nevolji. Zato nema mnogo smisla, kad nam se predbacuje, da ima više intelektualaca i mladih ljudi u našim sanatorijima, nego što treba.

Da dobijemo jasnu sliku o tome, bilježili smo prilikom primanja u lječilište Brestovac sve nužne podatke o socijalnim prilikama bolesnika. Od hiljade tuberkuloznih, koje sam pregledao prilikom primanja u lječilište Brestovac od god. 1925. do sada, bilo je 604 u godinama do 27. godine starosti t. j. 60·4%. A od svih tuberkuloznih oboljenja otpada kod nas 61% na grupu starosti do 27. godine života. Bilo je dakle još nešto manje mladih ljudi na Brestovcu, nego što postotku njihovog oboljenja od tuberkuloze odgovara. Bilo je od jedne hiljade bolesnika 764 radnika i 236 bankovnih i drugih činovnika i kancelarijskog osoblja. To je mnogo. Treba nastojati da tjelesni radnici na vrijeme shvate ozbiljnost njihovog oboljenja i potrebu energičnog liječenja.

U sanatorij ne spadaju ni oni laki bolesnici, koji se za vrijeme ljetnog dopusta u pomanjkanju druge mogućnosti ljetovanja, upućuju u lječilišta za tuberkulozne, a imaju latentnu ili već izliječenu tuberkulozu. Sanatoriji za tuberkulozne ne mogu biti surogat za ljetovanja. Oni su namijenjeni ozbiljnom liječenju bolesnika, koji bi umrli, da naših lječilišta nema.

Svaki ured ima na Klenovniku na raspolaganje toliko kreveta, koliko mu po broju članova pripada. On ih mora iskoristiti, jer svaki ima samo na hranarini više od deset puta toliko tuberkuloznih, koliko uopće ima kreveta na raspolaganje u svim našim lječilištila. Financijalna kriza ne može spriječiti iskorišćivanje tih kreveta, — jer racijonalno liječenje tuberkuloznih bolesnika znači uštedu u bilanci ureda. Izliječeni bolesnik radi, a neizliječeni dobiva hranarinu i lijekove mjesecima, a katkada i godinama.

Za izbor bolesnika u naša lječilišta izdali smo nove tiskanice sa tačnim detaljnim uputstvima.

Klenovnik će ispuniti svoju važnu ulogu u našem radničkom osiguranju i svoju misiju u borbi protiv tuberkuloze radništva samo u tom slučaju, ako će ga pri izboru bolesnika podupirati svi liječnici i upravnici ureda.

Priroda je bogato obdarila Klenovnik. Radničko osiguranje je gradilo i dobro uredilo u ovoj blagoj, krasnoj prirodi monumentalno lječilište za tuberkulozne radnike. Ali važnije od prirodnih krasota i od dobrog uredjaja bit će duh, u kojem će raditi ljudi, kojima je osiguranje povjerilo sudbinu sanatorija i bolesnika. Ako će oni raditi u istom duhu u kojem su radili oni koji su podigli ovaj sanatorij, onda će ovo lječilište s v o j i m r a d o m posvjedočiti idućim pokoljenjima, da je i ovo doba imalo socijalnu svijest i osjećaj dužnosti prema slabima i bolesnima.

Digitized by Google

Milan Glaser:

Kratak prikaz našeg osiguranja radnika.

I.

Mnogo je vremena proteklo dok je skrb o zdravlju i pomoći radnika zadobila opseg i sadržaj današnjeg socijalnog osiguranja, kao što je trebalo i mnogo vremena, da se od feudalnog načina gospodarstva dodje do današnje moderne privrede. Razvitkom zanata, trgovine i industrije, pronalaskom i uporabom strojeva u produkciji dobara, pojavio se u ljudskome društvu nov čovjek, koji je pored zanatlije i poduzetnika ušao u život kao novi socijalni sloj najamnog radnika.

On, otac ili još i deda njegov, ostavio je zemlju i selo, postao slobodan građanin i siromah čovjek. Živi o radu i snazi mišica svojih i ništa nema do te svoje snage. Ona mu je temelj i uslov života, jedini izvor egzistencije, a zdravlje jedino bogatstvo. Naplata rada dosiže mu jedva da osnuje dom i pokrije dnevne potrebe života. A kada mu sa kakigod uzroka, od kojih su ponajglavniji: bolest, nesreća, iznemoglost, starost ili besposlica, prestane radna snaga ili privredna sposobnost, ruši se smjesta u bezdan siromaštva i bijede cijela egzistencija radnika i njegove obitelji. A mase radnika rastu neprestano i legije bijednika umažaju se dnevno.

I nije se moglo ordžati stanje, da čovjek, koji je cijeli svoj život proveo na radu, u času bolesti, nesreće, starosti ili besposlice bez vlastite krivnje postaje prosjak. Nije se moglo održati ovo stanje, jer je protivno pojmu socijalne pravde i jer je ugrožavalo u osnovu postojeći društveni poredak. Tražilo se riješenje ovoga problema. Pomoć pojedinaca, društva, pa i države same na osnovu zastarjelog sistema javne pomoći nije bila dostatna. Dobrovoljno udruživanje radnika u pripomoćne i sindikalne organizacije takodjer nije pomoglo, jer su te organizacije bile preslabe, da udovolje potrebama radi kojih su stvorene.

Tako se malo pomalo pripremao konflikt interesa u modernom načinu gospodarstva. Posvemašnje iskorišćivanje radnika dovelo je do sve češćih sukoba interesa radnika i njihovih poslodavaca, iz kojih se sukoba postepeno razvilo tako

Digitized by Google

zvano radničko pitanje. Ovo je pitanje bila glavna sadržina predratne socijalne politike kulturnih naroda, te je riješavanje njegovo donijelo i prvo radničko zakonodavstvo, ponajprije ono radničke zaštite, a zatim i osiguranja radnika.

Radničko osiguranje stvoreno je u svrhu, da pomogne radnika, kada ga ostavi njegova radna snaga. Bit toga osiguranja očituje se najbolje po cilju, kojemu služi, kao i načinu, na koji je postalo.

Cilj je osiguranja radnika na osnovu načela udruživanja i uzajamnosti obezbijediti osiguranim licima u slučajevima umanjenja ili gubitka radne sposobnosti mogućnost egzistencije.

Ako je ovo udruživanje obavezno, tada je to obvezatno ili obligatorno osiguranje radnika, ako je pak ostavljeno na volju pojedinca, tada je to dobrovoljno osiguranje radnika.

Prema vrsti radnika, za koje je osiguranje uredjeno, dijelimo radničko osiguranje na osiguranje željezničara, rudara, pomoraca, poljoprivrednih radnika, privatnih namještenika i t. d. Novije zakonodavstvo nastoji, da sve vrste lica, kojima treba osiguranje, osigura u jednolikim, opštim zavodima za osiguranje radnika.

Slučajevi umanjenja ili gubitka radne sposobnosti mogu u glavnome nastati uslijed bolesti, porodjaja, nesreće, iznemoglosti, starosti, smrti ili besposlice. Prema tome, za koji je od ovih slučajeva predvidjeno, dijelimo socijalno osiguranje na:

1. osiguranje za slučaj bolesti;
2. osiguranje za slučaj nesreće;
3. osiguranje za slučaj iznemoglosti i starosti (invaliditeta), i smrti (osiguranje porodice osiguranika);
4. osiguranje za slučaj besposlice.

Ovo osiguranje nazivalo se u početku radničkim osiguranjem, jer je osiguravalo samo radnike u užem smislu riječi, danas je već obuhvatilo sve slabije slojeve društva, pa je općenito poznato pod imenom socijalno osiguranje.

Moderno socijalno osiguranje nastalo je u Njemačkoj osamdesetih godina prošloga stoljeća, kao socijalno politička mjera za poboljšanje opšteg položaja radnika. Ujedno se na ovaj način pokušalo suzbiti sve jači upliv socijalne demokracije na široke slojeve naroda. Poslije francusko-pruskoga rata i ujedinjenja od godine 1871., Njemačka se brzim tempom razvija iz agrarne zemlje u modernu industrijsku državu. Stvara se najamno radnički proletarijat, mlada i jaka socijaldemokratska ideologija, a time i potreba riješavanja socijalno političkih problema moderne države.

Interesantna su i nada sve karakteristična obrazloženja prvih osnova o osiguranju radnika, donesena u to vrijeme. U motivaciji ovih osnova spominje se i zakon iz godine 1878., koji se odnosi na suzbijanje navodno opće opasnih nastojanja socijalne demokracije u to doba. Tu se kaže, da je već prigodom rasprave ovoga zakona priznato, da je obaveza države pobrinuti se u većoj mjeri za državljane, koji su potrebni pomoći, ne samo dužnost humaniteta i kršćanske ljubavi, kojima treba da budu prožete sve državne ustanove, već da je to i osnovna zadaća državotvorne politike, koja ima da nastoji, da i slojevi naroda, koji ništa ne posjeduju, a koji su najmnogobrojniji i najneupućeniji, uvide, da država nije samo jedna potrebna, već takodjer humana i dobrotvorna uredba. Oni moraju na osnovu prednosti, koje će im pružati ovi zakoni, uvidjeti, da država ne postoji samo za zaštitu interesa imućnih klasa društva, već da je to ustanova, koja služi i njihovim potrebama i interesima.

Politika je to svemožnog kancelara Bismarka, koja dolazi do izražaja u znamenitoj poruci cara Vilima I. od 1. novembra 1881. Ova poruka naziva se i magna carta socijalne politike Njemačkoga carstva. U njoj se izričito kaže, da se sanacija socijalnih teškoća ne može tražiti samo putem represalija protiv socijaldemokratskih ispada, nego jednako i pozitivnim promicanjem dobrobiti radnika. Preporuča stoga Reichstagu, da donese zakone o osiguranju radnika za slučaj bolesti, nesreće, invaliditeta i starosti, te izražava nadu, da će interesenti u svojim zadrugama pod državnom zaštitom i državnim staranjem moći rešiti zadaće, kojima sama državna vlast u istoj mjeri ne bi bila dorasla.

Prema tome je feudalna i konzervativna Njemačka još pred pola vijeka priznavala potrebu, da država u svom vlastitom interesu pripomogne stvaranje dobro

Digitized by Google

stojeće radničke klase, te potrebu saradnje radnika u javnim poslovima, kao što je uvidjala i koristi, koje će država imati od te saradnje.

Ovo sve trebali bi da dobro uoče i nikada ne zaborave svi naši političari. Ispravno upotrebljena snaga naroda može počiniti čudesa. I kad su jednom u dobro shvaćenom interesu države doneli napredno socijalno zakonodavstvo, onda bi morali iz svih sila nastojati, da se isto provede u cijelosti. Nikako pak nebi smjeli dozvoliti, ili čak i sami raditi na tome, da se iz stranačko političkih razloga ruše ove tečevine posljeratne demokracije.

Zakon o osiguranju radnika za slučaj bolesti donesen je u Njemačkoj godine 1883., za slučaj nesreće 1884., za slučaj invaliditeta 1889. Ovi su zakoni tečajem godina nadopunjavani, te konačno godine 1911. kodificirani u jednom zakonu od šest dijelova sa 1805. članaka (Reichsversicherungsordnung). Tom prigodom uvedeno je novo osiguranje udovica i djece u slučaju smrti oca obitelji.

Njemačko socijalno osiguranje u brzo je postalo svojim djelovanjem na ekonomskom, zdravstvenom i socijalnom polju jedan od osnova dobrotiti njemačkoga naroda. U prvih 25 godina rada socijalno je osiguranje u Njemačkoj isplatilo osiguranim članovima preko 7·6 milijarda maraka u zlatu, šta bi danas vrijediło više od 100 milijardi dinara. Ovim novcem spašeno je na milijone ljudi od bijede i propasti, te uzdržano na okupu mnogo hiljada radničkih porodica. Tako su očuvani domovi roditeljima i djeci, koji bi bez te pomoći neminovno propali u bolesti i nesreći hranitelja. Moralnu i ekonomsku vrijednost ovih rezultata po radnike, društvo i državu teško je ocijeniti u suhim brojkama. Osim toga prikupilo je njemačko radničko osiguranje u to vrijeme oko 2 i pol milijarde zlatnih maraka rezerva, koji je kapital ponajviše uložen u zdravstvene uredjaje osiguranja, kao uredske zgrade, bolnice, sanatorije, oporavilišta, obdaništa i slične ustanove.

Sa stanovišta javnoga zdravstva i socijalne higijene, ova su djela od neprolazne vrijednosti. Radnici došli su na taj način do dobre liječničke njege i ljekarija, zdravstvenih zavoda i bolnica, koje si iz vlastitih uštednja nikada ne bi mogli pribaviti. Suzbijanje pučkih bolesti, a naročito tuberkuloze, te strašne radničke bolesti, dobilo je ogromno značenje, pa su u kratko doba postignuti i veliki rezultati na tom polju rada.

I za vrijeme rata izvršila je ova ustanova svoju zadaću. Za vrijeme sloma njemačke marke sačuvala je veći dio svojih kapitala, jer ih je još u mirno doba ugradila u svoje zdravstvene zavode.

Uspjesi njemačkoga socijalnog osiguranja osigurali su pobjedu ove grane socijalne politike na čitavom svijetu. Danas već nema uredjene države, u kojoj ne bi postojalo i osiguranje radnika.

U našim krajevima uvedeno je osiguranje:

U pokrajinama bivše Austrije, Sloveniji i Dalmaciji: za bolest 1888., za nesreću 1887., penziono osiguranje privatnih namještenika 1906. godine.

U zemljama bivše Ugarske, Vojvodini, Hrvatskoj i Slavoniji: za bolest 1891., za nesreću 1907. godine.

U Bosni i Hercegovini: za bolest 1910. godine.

U Srbiji zakonom o radnjama od godine 1910. za bolest, nesreću i invaliditet, samo ovaj zakon nije nikada proveden u pogledu osiguranja radnika.

II.

Po svršetku svjetskoga rata radničko pitanje opet je jedan od najvažnijih problema socijalne politike svih naroda. Konferencija Mira ozbiljno se bavi ovim pitanjem, te u svom najvećem djelu, u Paktu Društva Naroda, obavezuje članove Društva Naroda, da obezbijede i održe pravične i čovječne uslove rada za čovjeka, ženu i dijete po celome svijetu. Konferencija Mira konstatuje, da postoje i takovi uslovi rada, koji za veliki broj ljudi znače nepravdu, bijedu, i oskudicu, što sve zajedno stvara nezadovoljstvo, koje opšti mir i harmoniju života dovode u opasnost. Usljed toga je prešno, da se ti uslovi rada poprave, da se naročito uredi radno vrijeme i nedeljni odmor, plaćanje nadnice, koja će radnicima osigurati pristojan život, osiguranje protiv bolesti i nesretnih slučajeva, penzije starcima i invalidima, borba protiv nestašice rada, zaštita djece i žena, načelo sindikalne slobode, organizacija profesionalne i tehničke

Digitized by Google

nastave i t. d., u kratko rečeno da se uredi radnička zaštita i osiguranje radnika. U tom cilju osnovana je pri Društvu Naroda i stalna Medjunarodna Organizacija Rada, čija je dužnost da radi na ostvarenju izloženoga programa u svim državama svijeta.

Ovom opštem zahtjevu socijalne pravde i čovječnosti odazvala se i naša država. Odmah po Oslobodjenju, nakon što je stvorena Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, živo se radi na svim istaknutim socijalnim pitanjima u cilju zaštite socijalno slabijih slojeva naroda. A takove je zaštite u to vrijeme trebalo mnogo, jer je poslјeratna bijeda bila općenita.

Novo organizovano Ministarstvo Socijalne Politike nastoji da pored svih iskrslih socijalno-političkih problema napose i što brže uredi radničko zakonodavstvo jednoliko za cijelu državu. Naročito se kod tog posla osiguranju radnika posvećuje osobita pažnja. Već početkom godine 1919. izradjuje se osnova zakona o osiguranju radnika, koji treba da zamijeni dotadanje zakonodavstvo, koje je u svakoj pokrajini države drugojačije.

Odredbama čl. 31. i 34. Vidovdanskog Ustava od 28. juna 1921. godine zajamčeno je, da će se na području Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca naročitim zakonom urediti obezbjedjenje radnika za slučaj nesreće, bolesti, besposlice, nesposobnosti, starosti i smrti. Na ovom osnovu doneseni Zakon o Osiguranju Radnika od 14. maja 1922. godine izvršio je odredbe Ustava djelimice i uredio osiguranje radnika za slučaj:

1. bolesti,
2. iznemoglosti, starosti i smrti,
3. nesreće.

Osiguranje za slučaj besposlice ovaj zakon nije uredio. Ostavljeno je to jednom posebnom zakonu, a do toga vremena od posebnih doprinosa radnika i poslodavaca (0·3% obezbjedjene nadnice) daju se besposlenim radnicima potpore posredstvom Berza Rada i Radničkih Komora.

Zakon o Osiguranju Radnika sproveo je na cijelom području države izjednačenje cjelokupnog zakonodavstva radničkog osiguranja, koje je do tada bilo različito u pojedinim pokrajinama države.

Na osnovu ovoga zakona sprovodi se počevši od 1. jula 1922. godine na cijelom području države osiguranje radnika za slučaj bolesti i nesreće. Sprovodjenje osiguranja za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti, koje je osiguranje trebalo sprovesti najdalje 1. jula 1925. godine, odgodjeno je Finansijskim Zakonom na neizvjesno vrijeme, a Ministar Socijalne Politike ovlašten je, da to osiguranje sprovede kada to budu dozvoljavale opšte privredne prilike.

Prigodom donošenja ovoga zakona usvojena su sva načela, kojima teži moderno socijalno osiguranje. Naročito se kod toga imalo u vidu, da sve vrsti osiguranja radnika zajedno, čine jedan sistem, pa da uslijed toga treba da sve te vrste osiguranja budu sprovedene u jednoj organizaciji. Jer kod svih vrsti osiguranja može se govoriti samo o jednom interesu i jednom cilju, koji se ima postići: na osnovu načela uzajamnosti obezbijediti osiguranim licima i njihovoj porodici mogućnost egzistencije u slučaju njihove radne ili privredne nesposobnosti bez obzira na to, da li je ta nesposobnost nastala uslijed bolesti, invalidnosti, starosti, smrti, nesreće ili besposlenosti.

Osnovna načela ovoga zakona jesu ova:

Uvedena je najširа obaveza osiguranja. Svako lice, koje radi za platu, obavezno je na osiguranje i to za sve tri vrste osiguranja. Pripadnici porodice svakog osiguranog člana obezbijedjeni su u slučaju bolesti bez posebne naplate prinosa.

Centralizacija osiguranja sviju vrsta osiguranja sprovedena je u jednom centralnom zavodu, a neposredno sprovedjenje osiguranja dano je lokalnim organima, koji se prema potrebi organizuju na području cijele države.

U ovim zavodima sprovedena je samouprava na osnovu paritetnog zastupanja osiguranih namještenika i njihovih poslodavaca u svim upravnim organima zavoda.

Rješavanje sporova predano je posebnim obraničkim sudovima.

Državni nadzor nad osiguranjem povjeren je Ministarstvu Socijalne Politike.

Pored toga, zakon je predvidio mogućnost usavršivanja zdravstvene službe podizanjem vlastitih ambulatorija i apoteka, bolnica, oporavilišta i sanatorija; omogućio je nadalje provedbu svih potrebnih higijenskih i tehničkih mjera za

Digitized by Google

zaštitu života i zdravlja radnika i predupredjenje nesrećnih slučajeva u radionicama i fabrikama. Nadalje je odredio dovoljne potpore u naravi i novcu za sve vrste osiguranja, te se pobrinuo za pravednu razdiobu tereta osiguranja na radnike i poslodavce.

Obaveza osiguranja uredjena je tako, da je na osiguranje obavezano svako lice ,koje na području Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca stalno ili privremeno, a na osnovu ma kakvog radnog odnosa, daje svoju tjelesnu ili umnu snagu pod najam, i to bez obzira na pol, doba života i državljanstvo. Ovamo spadaju i šegrti, praktikanti i volonteri, kućni radnici i slična zanimanja, i to sve bez obzira na visinu zarade, ali osigurana je ta zarada ipak samo do visine od najviše 48.— dinara dnevno. Prema veličini zarade uvršćuju se sva osigurana lica u zakonom odredjene nadnične razrede, kojih ima XVIII. Obezbjedjena nadnica svakog nadničnog razreda (najniža 2 dinara, a najviša 48 dinara) služi kao osnova za odmjerivanje i ubiranje prinosa, kao i odmjeravanje potpora sviju vrsti osiguranja.

Pored obligatornog osiguranja zakon poznaje i dobrovoljno osiguranje lica, koja su oslobodjena od obligatornog osiguranja, kao i lica, koja su istupila iz posla, koji ih je obavezivao na osiguranje.

Od obaveze osiguranja izuzeti su privremeno poljoprivredni radnici i sluge u poljoprivrednom radu, lica koja su smještena u popravilištima ili su zatvorena u kaznenim zavodima, te lica zaposlena nestalno u poslovima kućanstva. Osiguranje ovih lica ima propisati Ministar Socijalne Politike posebnim statutima.

Osoblje državnih saobraćajnih ustanova izuzeto je iz ovog opšteg osiguranja radnika i na osnovu posebne Uredbe osigurano u posebnim Fondovima Ministarstva Saobraćaja. Isto su tako posebnim pravilnikom Ministarstva Šuma i Ruda izuzeti iz ovoga osiguranja rudari te su osigurani u posebnim bratimskim kasama i njihovim savezima.

Činovnici i državni službenici, kao i namještenici, koji su namješteni u nadleštvima, zavodima ili preduzećima države, samoupravnih vlasti, javnih korporacija (tačno nabrojenih u § 7. zakona), nisu dužni osigurati se po ovom zakonu, ako im država na osnovu njihovih pragmatika pruža barem ono, što ovaj zakon u slučaju bolesti, nesreće, iznemoglosti, starosti i smrti pruža radnicima.

Od osiguranja za slučaj invaliditeta i starosti oslobodjeni su svi invalidi i lica starija od 70 godina, te lica osigurana u drugim zavodima. U Sloveniji i Dalmaciji sprovedeno je posebno osiguranje privatnih nameštenika za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti na osnovu zakona od 12. maja 1922. godine u Pokojninskom zavodu za nameščence v Ljubljani.

Potpore. Osiguranim licima, kao i članovima njihovih porodica, zakon o osiguranju radnika obezbjedjuje sve, što je potrebno, da im se u slučaju bolesti i nesreće povrati narušeno zdravlje i uspostavi radna sposobnost, povrh toga daje novčane potpore i rente, kako je odredjeno pojedinim odredbama zakona za svaku vrstu osiguranja napose.

Za slučaj bolesti pružaju se osiguranim članovima slijedeće potpore: besplatna lekarska pomoć, zubna njega, lijekovi, kupanja, ljekovite vode, potrebni zavoji i pomoćne sprave za liječenje, hranarina u iznosu 2/3 obezbijedjene nadnice dnevno, sve dok traje bolest nu najdulje kroz 52 nedjelje. Umjesto toga u slučaju potrebe bolnička ili sanatorijska njega sa pola hranarine člana za uzdržavanje obitelji. U slučaju porodjaja: potrebna babička pomoć i liječenje, potpora za porodilje dva mjeseca prije i dva mjeseca iza porodjaja u iznosu ¾ obezbijedjene nadnice, oprema djeteta u četrnaesterostrukom iznosu obezbijedjene nadnice, potpora za dojenje. U slučaju smrti pogrebnina u tridesetostrukom iznosu obezbijedjene nadnice. Osim ovih potpora ima osigurani član pravo i na besplatno liječenje članova svoje porodice, koji nemaju privrede i žive u istom kućanstvu sa osiguranikom. Isto tako u slučaju porodjaja za članove porodice potpore odredjene zakonom.

Za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti daju se članovima invalidske i starosne rente, a kad umru pogrebnina i najnužnije pomoći udovici i srodnicima, te rente neopskrbljenoj djeci.

Za slučaj nesreće daje se: besplatno liječenje, liiekovi pomoćne sprave i sve potrebno do ozdravljenja; hranarina do svršetka liječenja, najdulje do desete nedjelje iza nesreće; iza toga renta za vreme trajanja umanjenja radne sposobnosti za više od 10% prema stepenu gubitka radne sposobnosti. Za potpunu radnu nespo-

Digitized by Google

sobnost punu obezbijedjenu zaradu osiguranika. U slučaju smrti uslijed nesrećnog slučaja pogrebnina i rente obudovjeloj ženi, preostaloj djeci, kao i roditeljima i nekim bližim srodnicima u koliko je ove potonje unesrećeni pretežno uzdržavao.

T r o š k o v i o s i g u r a n j a pokrivaju se prinosima osiguranja, što ih snose osigurani namještenici i njihovi poslodavci, a uplaćuju sami poslodavci. Za svaku vrstu osiguranja postoji poseban prinos, pa se za svaku vrstu osiguranja vodi i poseban račun bez obzira na to, da je provedba cijelokupnog socijalnog osiguranja centralizovana u jednom zavodu. Prema tome imamo poseban račun osiguranja za slučaj bolesti, a poseban za slučaj nesreće. Kada se sprovede osiguranje za slučaj invaliditeta biti će i poseban račun za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti.

Prinos za slučaj bolesti iznosi 6% od obezbijedjene nadnice, koji plaćaju u polovini osigurani radnici i njihovi poslodavci.

Prinos za osiguranje u nesrećnim slučajevima plaća poslodavac sam prema opasnosti posla i prinosnoj tarifi. Prinosna tarifa odredjena je na osnovu sistema glavničkog pokrića renta i iznosi sada 6% obezbijedjene nadnice za postotak opasnosti 100.

Prinosi za osiguranje u iznemoglosti, starosti i smrti iznositi će, kada se to osiguranje provede, 3% obezbjedjene nadnice osiguranih lica. Polovinu prinosa plaća osigurani član, a polovinu njegov poslodavac.

O r g a n i z a c i j a o s i g u r a n j a. Jedini nosilac osiguranja za cijelu državu je Središnji Ured za Osiguranje Radnika. Njegovo je sjedište za sada u Zagrebu, ali ga Ministar Socijalne Politike može obzirom na stvarne potrebe i mogućnost preselenja poslije 1930. godine premjestiti u Beograd.

Središnji Ured sprovodi osiguranje radnika preko svojih mjesnih organa, u glavnom okružnih ureda za osiguranje radnika. Ukupno ima danas mjesnih organa 27.

U pogledu organizacije osiguranja provedeno je jedinstvo organizacije svih triju vrsta osiguranja u jednom zavodu, a zabačene i dokinute su sve prijašnje blagajne za osiguranje radnika, koje su provodile samo koju vrstu osiguranja, ili pak osiguravale samo jednu vrstu namještenika. Iznimka je samo privatna društvena blagajna »Merkur« u Zagrebu, blagajna Trgovačke Omladine u Beogradu i blagajna trgovinskog in potpornog društva u Ljubljani, koje još i danas, kao mjesni organi Središnjeg Ureda, osiguravaju samo trgovačke i slične privatne namještenike.

Sigurno je da centralizacija osiguranja u jednoj organizaciji omogućuje jednoličnu i ispravnu, te najjeftiniju provedbu osiguranja. Upravni troškovi svedeni su na mogući minimum, jer se za sve vrste osiguranja vodi samo jedna administracija. Postoji samo jedna evidencija osiguranika i njihovih poslodavaca, i jedno računovodstvo i knjigovodstvo. Na jednom računu propisuje se prinos za sve vrste osiguranja, jednom jedinom brojkom knjiži se propis, kao i uplata prinosa za sve vrsti osiguranja na jedamput. Šta više na istom računu propisuje se i ubire prinos za Berzu Rada i Radničke Komore, koje su taj posao povjerile osiguranju radnika.

Centralizacijom osiguranja provedena je u svim pokrajinama jednolična praksa, a što je glavno u cijeloj državi uvedena su jednaka prava i jednaki tereti, koji proističu iz osiguranja. Slobodno kretanje radne snage omogućeno je na području cijele države, jer su radniku na svakom mjestu u državi jednako zajamčena sva stečena prava. Isključena je konkurencija poslodavaca s naslova tereta osiguranja, jer svi poslodavci u državi plaćaju jednake prinose za osiguranje.

S a m o u p r a v n i o r g a n i Središnjeg Ureda jesu: Glavna skupština, koja se sastoji iz paritetno zastupanih delegata glavnih skupština mjesnih organa; ravnateljstvo, koje se sastoji iz 24 člana, od kojih su 12 osiguranih namještenika i 12 neosiguranih poslodavaca. Ono bira izmedju sebe predsjednika i dva podpredsjednika, koji sa generalnim direktorom čine predsjedništvo ureda. Nadzorni odbor ima 10 članova i to pet radnika i pet poslodavaca. Ovi samoupravni organi birani su iz raznih krajeva zemlje, članovi su njihovi zastupnici svih struka industrije i zanata, te su tako sposobni da upravljaju poslovima osiguranja radnika cijele države.

Slično su ustrojeni i samoupravni organi mjesnih organa osiguranja. Kompetencije tih organa odredjene su zakonom i statutom. Prva ravnateljstva i nadzorni odbori imenovani su po Ministru Socijalne Politike, a izbori do danas još nisu provedeni.

Digitized by Google

Sudovi radničkog osiguranja osnivaju se u sjedištu svakog okružnog ureda. Predsjednik je po Ministru Pravde imenovani sudac, članovi su po dva osigurana namještenika i dva poslodavca. Ovi sudovi rešavaju o sporovima, koji nastaju izmedju Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa s jedne strane i osiguranih članova s druge strane u pogledu potpora ili odštete osiguranja.

U sjedištu Središnjeg Ureda imao bi se osnovati i Vrhovni sud radničkog osiguranja kao druga i posljednja molba. Organizacija ovih sudova sada je u toku.

Državni nadzor nad osiguranjem sprovodi Ministar Socijalne Politike na način, koji je tačno predvidjen u zakonu.

III.

Socijalno osiguranje, kako je zamišljeno po našem Zakonu o osiguranju radnika jedan je od najvažnijih socijalno-političkih faktora u životu naše mlade države. Već danas nakon pet godina poslovanja, unatoč što nije sprovedeno u cijelosti, osjeća se blagotvorno djelovanje socijalnog osiguranja u životu radnika. Njegovoj brizi povjereno je zdravlje i skrb za bolesne, unesrećene, stare i nemoćne radnike, kao i njihove porodice. Svega zajedno preko milijun duša, kojih se većina nalazi u našim gradovima i industrijskim centrima, gdje su za vrijeme sadanje privredne krize uslovi života i rada najteži i najnepovoljniji.

Sprovodjenje novog zakona započelo je 1. jula 1922. godine. Do danas izvršena je reorganizacija postojećeg osiguranja na novim osnovima. Organizovani su po cijeloj državi organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, koji sprovode osiguranje za slučaj bolesti i nesreće. Svega ima dvadesetčetiri okružna ureda i tri privatno-društvene blagajne za osiguranje radnika i to:

Okružni ured za osiguranje radnika u Beogradu, Nišu i Skoplju (Srbija); Vršcu, Velikom Bečkereku, Subotici, Somboru i Novom Sadu (Vojvodina); Zemunu, Osijeku, Brodu, Bjelovaru, Varaždinu, Sušaku, Karlovcu i Zagrebu (Hrvatska i Slavonija); Ljubljani (Slovenija); Splitu i Dubrovniku (Dalmacija); Sarajevu, Travniku, Tuzli, Banjaluci i Mostaru (Bosna i Hercegovina); Privatno-društvena blagajna Merkur u Zagrebu, Blagajna Trgovačke Omladine u Beogradu i Blagajna trgovinskog in potpornog društva u Ljubljani.

Najveći je okružni ured za osiguranje radnika u Ljubljani sa više od 75 hiljada članova, najmanji je okružni ured u Tuzli sa jedva nešto preko 5 hiljada osiguranih članova.

Broj obavezno osiguranih članova bio je 1. jula 1922. godine 400.709; taj broj raste postepeno, te dosiže 1. jula 1926. godine 476.631, koji se ali krajem godine opet smanjuje na 460.409.

U godini 1926. bio je poprečni broj osiguranih članova 474.610, od toga muških 366.979 (77·32%) i ženskih 107.631 (22·68%).

Prema broju stanovništva Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (popis od 31. januara 1921.) sa 12,017.323, odnosno muških 5,893.547 i ženskih 6,123.776 iznosi to kod muških 6·23%, kod ženskih 1·76% ili prosječno 3·95%.

Od cjelokupnog broja stanovništva pojedinih pokrajina bilo je osigurano 1·83% u Srbiji, 3·03% u Dalmaciji i Crnoj Gori, 3·15% u Bosni i Hercegovini, 5·32% u Hrvatskoj i Slavoniji, 5·51% u Vojvodini i 6·95% u Sloveniji.

U tim pokrajinama na području pojedinih okružnih ureda osigurano je žiteljstva: u Srbiji, u beogradskom uredu 2·2%, u skopljanskom uredu radi pomanjkanja svake industrije samo 1·1%, u Vojvodini, najviše u okružnom uredu novosadskom 7·7%, najmanje u Banatu, naime u vršačkom uredu 4·5%, a u Vel. Bečkerečkom uredu 4·7%; u Bosni i Hercegovini, najviše u sarajevskom okružnom uredu 5·0% i travničkom uredu radi velike drvene industrije 4·0%, najmanje u tuzlanskom uredu radi slabe industrije 1·2%; u Dalmaciji, u splitskom okružnom uredu 3·3% (industrija cementa), u dubrovačkom uredu 2·7% (Crna Gora); u Hrvatskoj i Slavoniji, najviše u zagrebačkom okružnom uredu zbog Zagreba 11·4% i u osječkom uredu radi Osijeka i drvene industrije 8·5%, najmanje u karlovačkom uredu radi Like i Krbave 2·2% i u varaždinskom uredu, gdje rudari nisu osigurani kod Središnjeg Ureda, a industrije nema 2·7%: u Sloveniji, jedinom ljubljanskom uredu 6·95%.

Od ukupnog broja osiguranih članova bilo je u Hrvatskoj i Slavoniji 150.777 (31·77%), u Sloveniji 79.687 (16·79%), u Srbiji 78.873 (16·61%), u Vojvodini 77.184

Digitized by Google

(16·26%), u Bosni i Hercegovini 62.024 (13·07%) i Dalmaciji i Crnoj Gori 26.101 (5·50%).

Prema obezbijedjenoj nadnici najviše je članova bilo osigurano u XVIII., najvišem nadničnom razredu sa 48 dinara zarade, koji je uveden 1. jula 1926. godine, sa 71.459 (15·06%) članova prosječno u drugoj polovini godine i u XV. nadničnom razredu sa obezbijedjenom zaradom od 28.80 Dinara sa 53.996 članova (11·38%), najmanje u II. i III. nadničnom razredu sa obezbijedjenom zaradom od 2.50 i 3 Din sa 626 (0·13%) odnosno 749 (0·16%) članova. U I. nadničnom razredu sa zaradom do 2 dinara ili bez zarade, kao vježbenika, šegrta i djece, bilo je osigurano 34.447 (7·26%) članova. No šegrti osigurani su i u V. nadničnom razredu sa 4.40 Dinara, kad imaju stan i hranu, a tih je bilo 29.204 (6·15%) članova. U svim razredima od I.—IX. t. j. sa zaradom ispod 10 Dinara bilo je osigurano svega 19·68% članova od toga 13·41% u I. i V. razredu; u razredima od X.—XIII. sa zaradom od 11.60 do 20 dinara nalazilo se svega 25·62% članova; u razredima XIV.—XVII. sa zaradom od 24 do 40 dinara 39·64%.

Prosječna osigurana nadnica bila je godine 1923. Dinara 21.36, godine 1924. Dinara 22.21, godine 1925. Dinara 23.37, godine 1926. prije uvodjenja XVIII. nadničkog razreda Dinara 23.51, poslije uvodjenja XVIII. razreda Dinara 24.11 i to muškaraca 25.42, a ženskih 19.65 Dinara.

Broj uvrštenih poslova iznosio je svega 211.272, od toga velikih 29.469 i malih 181.803, u kojima je godine 1926. bilo prosječno obavezno osiguranih namještenika 474.610.

Dobrovoljno osiguranih članova bilo je godine 1926. samo 2.433.

Prihodi u grani osiguranja za slučaj bolesti iznosili su godine:

1922./23.	Din	228,177.876·74
1924.	„	197,147.516·25
1925.	„	209,728.949·10
1926.	„	218,372.528·64

ili svega za vrijeme od 1. jula 1922. do 31. decembra 1926. **Din 853,426.870·73**

Potrošeno je u to vrijeme na:

hranarine	Din	241,670.377·58	28·32%
potpore za porodilje osig. članova . . .	„	18,307.324·65	2·15%
potpore za porodilje obitelj. članova . . .	„	4,423.117·98	0·52%
potpore za opremu djeteta osig. član. . .	„	5,244.470·28	0·60%
potpore za opremu djeteta obitelj. članova .	„	33,729.233·90	3·95%
potpore za dojilje	„	1,876.671·94	0·22%
primaljske pristojbe osig. članova . . .	„	1,564.529·76	0·18%
primaljske pristojbe obitelj. članova . . .	„	6,481.897·84	0·76%
troškove bolničkog lečenja osig. članova . .	„	63,595.888·65	7·45%
troškove bolničkog lečenja obitelj. članova . .	„	10,030.894·69	1·18%
troškove vlastitih bolnica	„	2,020.946·41	0·24%
troškove uzdržavanja ambulatorija . . .	„	5,608.247·01	0·66%
lekove i zdravstvene potrebštine osig. članova	„	88,173.072·05	10·33%
lekove i zdravstvene potrebštine obitelj. član.	„	25,574.362·10	3·00%
kupališta i sanatoriuma	„	28,442.729·76	3·33%
zubnu njegu	„	12,576.629·56	1·47%
pogrebnine	„	9,694.567·58	1·14%
lečničke troškove	„	80,626.682·30	9·45%
upravne troškove	„	137,682.458·47	16·13%
otpis od inventara	„	1,758.135·55	0·21%
otpis od vrednosnih papira	„	2.766·30	—
razne izdatke	„	2,057.444·05	0·24%
poslovni višak	„	72.284.422·32	8·47%
	Din	**853,426.870·73**	100%

Ovi postoci i brojke označuju prosjek, koji je polučen u poslovanju Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Poslovanje pojedinih mjesnih organa pak različito je prema vrsnoći uprave i prilikama odnosnoga kraja. Pojedini organi

Digitized by Google

polučuju znatne suficite, drugi su opet pasivni. Središnji Ured, po zakonu jedini nosilac osiguranja, pokriva te deficite na račun polučenih suficita. Kod toga se nesmije zaboraviti, da u socijalnom osiguranju deficit poslovanja ne znači još uvijek neuspjeh poslovanja, a niti da već i sam suficit znači uspjeh toga poslovanja.

Kako se iz prikazanih podataka može vidjeti socijalno osiguranje gotovo sve svoje prihode u grani osiguranja za slučaj bolesti troši na potpore članovima u naravi i gotovu novcu. Uz dobru ljekarsku njegu, opštu i specijalističku, daju se svi potrebni lijekovi, ljekovite vode, kupanja, sanitarne sprave, kao i sve ostalo, što je nužno za liječenje. Pored toga zubna njega, bolničko liječenje, u slučaju potrebe liječenje u vlastitim lječilištima i oporavilištima. Napokon potpore u gotovu novcu: hranarine, rodiljske potpore, opreme novorodjenčadi, pogrebnine i ostalo. Sve potpore u naravi i novcu iznosile su od cijelokupnog prihoda 1922./1923. godine 63·11%, 1924. godine 80·65%, 1925. godine 78·83% i 1926. godine 77·15%. Upravni troškovi iznosili su 16·13% u prosjeku. Po procentu pojedinih potpora u godinama 1924. do 1926. vidi se, da su se iste prilično ustalile, dok su u godini 1922./23. bile znatno manje. Ovo znači, da okružni uredi sada daju sve zakonite potpore i da ih članovi u punoj mjeri upotrebljuju. Prema tome će se i uspjeh slijedećih godina kretati u granicama već polučenih rezultata, što u ostalom dokazuju i pokusne bilance za tekuću godinu 1927.

Sveukupni višak poslovanja u ovoj grani osiguranja iznosi za cijelo ovo razdoblje od 1922.—1926. godine ukupno oko 72 milijuna dinara. Novac ovaj nalazi se na dugu kod poslodavaca (zaostatak na prinosima osiguranja za slučaj bolesti iznosio je 31. XII. 1926. Din 116,981.399·62), te će se upotrijebiti za zakonom odredjene pričuve i posebne rezerve za otpis neutjerivih tražbina.

Prihodi osiguranja za slučaj nesreće iznosili su godine:

1922./23.	Din	75,258.046·24
1924.	„	60,567.014·57
1925.	„	56,182.163·09
1926.	„	55,804.565·—
ili svega za vrijeme od 1. jula 1922. do 31. decembra 1926.	**Din**	**247,811.788·90**

Na račun grane osiguranja za slučaj nesreće doznačeno je za vrijeme od 1. jula 1922. do 31. decembra 1926. godine svega 5.183 renta (3.645 lične rente, 539 renta udovica, 893 renta siročadi, 96 renta roditelja i 10 renta braće i sestara) sa godišnjim iznosom od Din 14,496.410·10. Pored toga nalazilo se je 31. decembra 1926. godine u liječenju još 716 lica, koja su pretrpjela nesretni slučaj i kojima će se kad dovrše liječenje i kad se ustanovi njihovo umanjenje radne sposobnosti, doznačiti zakonite potpore i rente.

Pored ovih renta po novom zakonu o osiguranju radnika od 14. maja 1922. isplaćuje Središnji Ured za Osiguranje Radnika i sve rente, koje su prijašnji zavodi i blagajne za osiguranje radnika doznačili po starim zakonima o osiguranju radnika do 30. juna 1922. godine. U svemu bilo je takovih renta na 31. decembra 1926. godine 5.786 sa godišnjim iznosom od 1,807.193·39 Dinara i skuparinskim dodatkom od 3,386.753·89 Dinara.

Prema tome bilo je 31. decembra 1926. u svemu 11.685 renta, a račun kapitalnog pokrića svih ovih renta iznosio je svega 169.355.523.— Dinara, te je bio pasivan sa 28,677.184·13 Dinara. Ovaj deficit kapitalnog pokrića renta nastao je, jer je premija osiguranja snižena ponajprije od 8% na 6% i najzad počevši od 1. januara 1925. na 5% od obezbjedjene nadnice za 100% opasnosti posla, te je bila premalena za pokrivanje svih troškova osiguranja za slučaj nesreće. Uslijed toga trebalo je ovu premiju povisiti na 6% obezbijedjene nadnice za 100% opasnosti posla. Ovo povišenje stalo je na snagu 1. aprila o. g., ali prema posljednjim iskazima prinosa još uvijek ne će biti dovoljno za puno pokriće svih troškova osiguranja za slučaj nesreće. Uslijed toga morati će se premija povisiti na 7%. U tom slučaju iznosio bi prinos za osiguranje u slučaju nesreće ipak prosječno samo 2% obezbijedjene nadnice svih osiguranih članova i poslova.

Velike teškoće u sprovodjenju osiguranja čini današnja teška privredna kriza. Ne samo zato, što uslijed pomanjkanja zarade mnogo neuposlenih radnika traži potpore na račun osiguranja za slučaj bolesti — jer osiguranja za slučaj neuposle-

Digitized by Google

nosti još neimamo — već naročito i stoga, što je privreda socijalnom osiguranju dužna ogromne iznose, kojih osiguranje nemože na vrijeme ubrati od poslodavaca i upotrijebiti u zakonom odredjene svrhe. Ovaj zaostatak na prinosima iznosio je 31. decembra 1926. godine na računu osiguranja za slučaj bolesti Din 116,981.399·62, na računu osiguranja za slučaj nesreće Din 24,369.238·09, za Radničke Komore Din 6,892.058·76, za Berzu Rada Din 5,758.747·83 ili svega Din 154,001.444·30 (53·06%).

Sistem kapitalnog pokrića troškova osiguranja za slučaj nesreće i tim spojeno prikupljanje kapitala i rezerva omogućio je, da se namaknu krediti, koji su potrebni za racionalno sprovodjenje socijalnog osiguranja. Odmah u početku trebalo je kapitala za izgradnju dobro i shodno izgradjenih uredskih zgrada, u kojima su pored uredovnica smješteni i moderni ambulatoriji sa svim potrebnim uredjajem za liječenje članova. Stare su zgrade adaptirane i popravljene. Uzorne zgrade sa svim potrebnim uredjajem imamo sada u Ljubljani, Sarajevu, Novom Sadu, Splitu, Dubrovniku, Osijeku, Brodu, Banjaluci i Subotici.

Završava se gradnja uredske zgrade Središnjeg Ureda u Zagrebu, dok će se slična zgrada do godine početi graditi u Beogradu.

Osim valjanih ambulatorija potrebna su još i sanatorija za tuberkulozu, oporavilišta, bolnice, obdaništa, te razne druge ustanove za liječenje oboljelih članova. Središnji Ured ima danas jedno oporavilište u Kasindolu kraj Sarajeva sa 200 kreveta, jedno u Paliću kraj Subotice sa 50 kreveta i jedno na otoku Rabu sa 35 kreveta. Za liječenje tuberkuloze postoji sada lječilište »Brestovac« na Sljemenu kraj Zagreba sa 100 kreveta, i sanatorium Klenovnik sa 175 kreveta, koji se sada otvara. U banji Koviljači na Drini nabavljen je objekat »Stražilovo«, gdje se može liječiti oko 50 bolesnika od reume, skrofuloze, slabokrvnosti i sličnih bolesti. Za 500.000 članova zaista vrlo malo. Medjutim socijalno osiguranje nastoji da po mogućnosti što prije izgradi što više objekata, koji su potrebni za valjano liječenje članova.

Troškovi ovih gradnja namiču se tako, da pojedine grane osiguranja, koje rabe ove objekte, prema izvršenoj uporabi plaćaju najamninu, koja služi za ukamaćenje i amortizaciju utrošene gradjevne glavnice, te uzdržavanje izgradjenih nekretnina. — Ovim načinom izgraditi će se sve potrebne ustanove, vremenom će se i amortizirati, pa će tada predstavljati znatnu imovinu socijalnog osiguranja.

Socijalnom osiguranju prigovara se danas mnogo i često. Glavni su prigovori da se za osiguranje plaćaju vrlo visoki prinosi, da su stanovite potpore prevelike, a interesenti u glavnom ipak nisu zadovoljni osiguranjem.

Obzirom na prigovore glede visine prinosa valja reći, da su naši prinosi vrlo nisko odmjereni, te da se u svim drugim državama, gdje postoji moderno osiguranje plaćaju mnogo viši prinosi. Za osiguranje u slučaju bolesti 8—10% obezbijedjene nadnice, za osiguranje u nesrećnim slučajevima isto tolika premija, u nas samo 6% prinosa i 6% premija. Ovaj prinos ne dosiže ni visinu prinosa, koji se za osiguranje plaćao prije rata, a ipak su danas potpore po novom zakonu mnogo veće, a nabava lijekova i svih drugih materijalija mnogo skuplja. Glede ostalih prigovora mora se priznati, da naše socijalno osiguranje nosi sve dobre i loše oznake vremena u kojem je donesen zakon o osiguranju radnika. Godine 1918. do 1922. bilo je vrijeme prvog previranja svih narodnih snaga, u kojem su moderne ideje socijalne politike prihvatane bez ikakvih rezerva. Tako su u radničko osiguranje ušle stvari, koje po svojoj naravi spadaju u opšte zadaće javnoga zdravstva i socijalne politike, a ne u specijalne zadaće socijalnog osiguranja.

Primjera radi navesti ćemo ovdje samo potpore za slučaj poroda. Poslije rata posvećena je osobita pažnja zaštiti matera i novorodjenčadi. Po našem zakonu zaštita matere i djeteta tolika je, da nadmaša dapače i odredbe medjunarodne konvencije o radu i zaštiti žene pre i poslije porodjaja, kako je ista zaključena na I. Medjunarodnoj Konferenciji Rada u Vašingtonu godine 1919. A ove su potpore vrlo velike. Na tim potporama isplatilo je naše socijalno osiguranje samo 1926. godine 9·8% sveukupnih prihoda, što iznosi preko 21 i pol milijuna dinara. Prije rata nisu te potpore iznosile ni 1% prihoda i jasno je, da je socijalnom osiguranju uz stvarno manje prinose teško snositi ove potpore. Time ne želimo reći, da ovi izdaci za zaštitu djece i matera nisu opravdani. Oni su i te kako potrebni i opravdani, samo po svojoj prirodi spadaju na javnu skrb države, a nikako ne na socijalno osiguranje. Ovakovim i sličnim troškovima javnoga zdravstva, kao liječenjem i

Digitized by Google

preveniranjem venerićnih bolesti, trahoma, tuberkuloze, malarije i t. d. socijalno je osiguranje mnogo opterećeno, te bi ga trebalo osloboditi što prije ovih tereta. Reviziju zakona u tom pravcu ne treba odlagati.

Ali zakon trebao bi izvršiti u cijelosti i vratiti osiguranju sve ono, što mu je oduzeto pojedinim financijskim zakonima. Od kada postoji radničko osiguranje nije ono plaćalo bolničkog liječenja venerije, trahoma i umobola, jer to spada na javno zdravstvo. I danas mogu svi gradjani, siromašni i bogati, da se liječe besplatno od tih bolesti na trošak države, jedino je radničko osiguranje financijskim zakonom osudjeno da plaća milijone bolničkih troškova unatoč toga, što je zakonom o osiguranju radnika riješeno plaćanja tih troškova. Novčana pomoć države radničkom osiguranju iznosi danas 250.000.— Dinara, umjesto zakonom odredjenih 2,000.000 Dinara! I tako dalje. Ne sprovodi se osiguranje lica odredjenih po zakonu, a naročito: lica, koja se bave kućnom industrijom; poljoprivrednih radnika; nestalno zaposlenih lica; kao i osoba pomorskog ribarstva .Ne sprovodi se osiguranje lica zaposlenih u mnogim državnim preduzećima. Osiguranje za slučaj invaliditeta odgodjeno je na neizvjesno vrijeme, a za osiguranje besposlice nije još uopće donesen zakon, premda i jedno i drugo osiguranje odredjuje Ustav.

A sve ovo na veliku je štetu interesenata. Jer dok sistem jedan nije sproveden u cjelini ne može da zadovoljava, ni da izvršuje zadaće, koje se na njega stavljaju.

Na posljetku potrebno je istaći opšte poznatu istinu, da će socijalno osiguranje potpunoma uspjeti tek onda, kada ga podupru svom snagom vlastiti članovi, kao i sva ostala javnost. Članove mora prožeti uvjerenje, da je socijalno osiguranje ustanova, koju treba paziti i čuvati, jer mu u času najveće bijede pruža sve, što mu je za održanje egzistencije potrebno. Ostala pak javnost, a naročito privredni krugovi, treba da uvide, da su koristi, što ih socijalno osiguranje pruža radniku i poslodavcu, zanatu i industriji, tolike, da se bez njih ne može više ni zamisliti zdrava i jaka privreda, te moderna država.

Broj 29.698/1927.

Statut lječilišta Središnjeg Ureda za osiguranje radnika Klenovnik.

I.

Vlasništvo i svrha.

§ 1.

Lječilište Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika Klenovnik vlasništvo je Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Svrha lječilišta je liječenje i osposobljenje za privredu grudobolnih bolesnika.

II.

Vrhovna uprava i vrhovni nadzor.

§ 2.

Vrhovnu upravu lječilišta vrši Središnji Ured za Osiguranje Radnika po propisima Zakona o Osiguranju Radnika i ovoga Statuta putem svoga lječilišnog odbora. Vrhovni nadzor nad lječilištem vrši Središnji Ured za Osiguranje Radnika po svom nadzornom odboru i svojoj upravi. Državni nadzor vršiti će nadležne vlasti po postojećim zakonskim propisima.

Lječilišni odbor i uprava lječilišta vode unutar odobrenog proračuna samostalno poslove lječilišta na isti način i pod istim uvjetima, kako to zakon o osiguranju radnika odredjuje za mjesne organe Središnjeg Ureda. Samoupravu mjesnog organa nadomjestit će lječilišni odbor Središnjeg Ureda, upravu mjesnog organa uprava lječilišta.

Digitized by Google

§ 3.

Lječilišni odbor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika sačinjava predsjedništvo Središnjeg Ureda prošireno sa po jednim članom ravnateljstva iz poslodavačke i jednim iz radničke skupine. Generalni direktor, direktor zdravstvenog odjeljenja i direktor finansijsko-ekonomskog odjeljenja Središnjeg Ureda sudjeluju ureda radi u radu lječilišnog odbora, drugi činovnici Središnjeg Ureda samo po odredbi generalnog direktora.

Referent lječilišnog odbora za sanitetsku i higijensku službu i opskrbu bolesnika je ravnajući liječnik (ili njegov zamjenik), za ekonomsku službu upravitelj lječilišta (ili njegov zamjenik). Lječilišni odbor održat će svoje sjednice prilikom svakog zasjedanja ravnateljstva na sjedištu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, po potrebi i češće. Najmanje jedamput godišnje ima se održati sjednica lječilišnog odbora u samom lječilištu.

§ 4.

Uprava lječilišta dužna je do konca novembra svake godine sastaviti godišnji proračun lječilišta i predložiti ga lječilišnom odboru na prihvat, koji ga predlaže ravnateljstvu Središnjeg Ureda na odobrenje.

III.

Uredjenje zdravstvene i upravne službe.

§ 5.

Za obavljanje zdravstvene i upravne službe namjestit će Središnji Ured odnosno uprava lječilišta potrebno osoblje.

Uprava lječilišta ima naslov: »Uprava lječilišta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika Klenovnik«.

§ 6.

Na čelu lječilišta stoji r a v n a j u ć i l i j e č n i k. On je starješina sviju namještenika lječilišta. On vodi cijelu lječilišnu upravu i vrši stalni nadzor nad cijelim poslovanjem u lječilištu. Protiv činovnika, koji povredi svoju službenu dužnost, postupati će po propisima §-a 141. i § 142. Službenog Pravilnika namještenika Središnjeg Ureda odnosno po §§-u 96.—98. Službenog Pravilnika lekara činovnika Središnjeg Ureda ili će pokrenuti disciplinski postupak u smislu odredaba ovih pravilnika. Protiv namještenika, koji su namješteni posebnim ugovorom postupat će po odredbama toga ugovora. Ostale namještenike kaznit će opomenom, ukorom ili otpustom iz službe. On ima kratkim putem da rješava sporna pitanja nastala izmedju namještenika lječilišta.

Ravnajući liječnik zastupa lječilište prema državnim i inim vlastima i prema strankama, on ima da vidi i potpiše sva akta i korespondenciju lječilišta.

Ravnajući je liječnik vlastan namještenicima lječilišta podijeliti dopust od najviše tri dana. Jedan od ovih dopusta neće se uračunati u redovni godišnji dopust. Bude li koji namještenik lječilišta bolešću ili kakovim izvanrednim dogodjajem spriječen u redovitom vršenju svoje službe mora to on ili onaj namještenik, koji za zapreke prvi dozna odmah javiti ravnajućem liječniku.

§ 7.

Za liječničku i sanitarnu službu namjestit će se jedan p r i m a r n i l i j e č n i k. On zastupa ravnajućeg liječnika za vrijeme njegovog odsustva. Liječenje povjerenih mu bolesnika vrši samostalno po svom nahodjenju u okviru propisa Službenog Pravilnika lekara činovnika Središnjeg Ureda odnosno ugovora. U svemu ostalom podredjen je ravnajućem liječniku.

§ 8.

Primarnom liječniku neposredno su podredjeni dodijeljeni mu liječnici lječilišta, kao i drugo osoblje za vršenje zdravstvene službe.

Digitized by Google

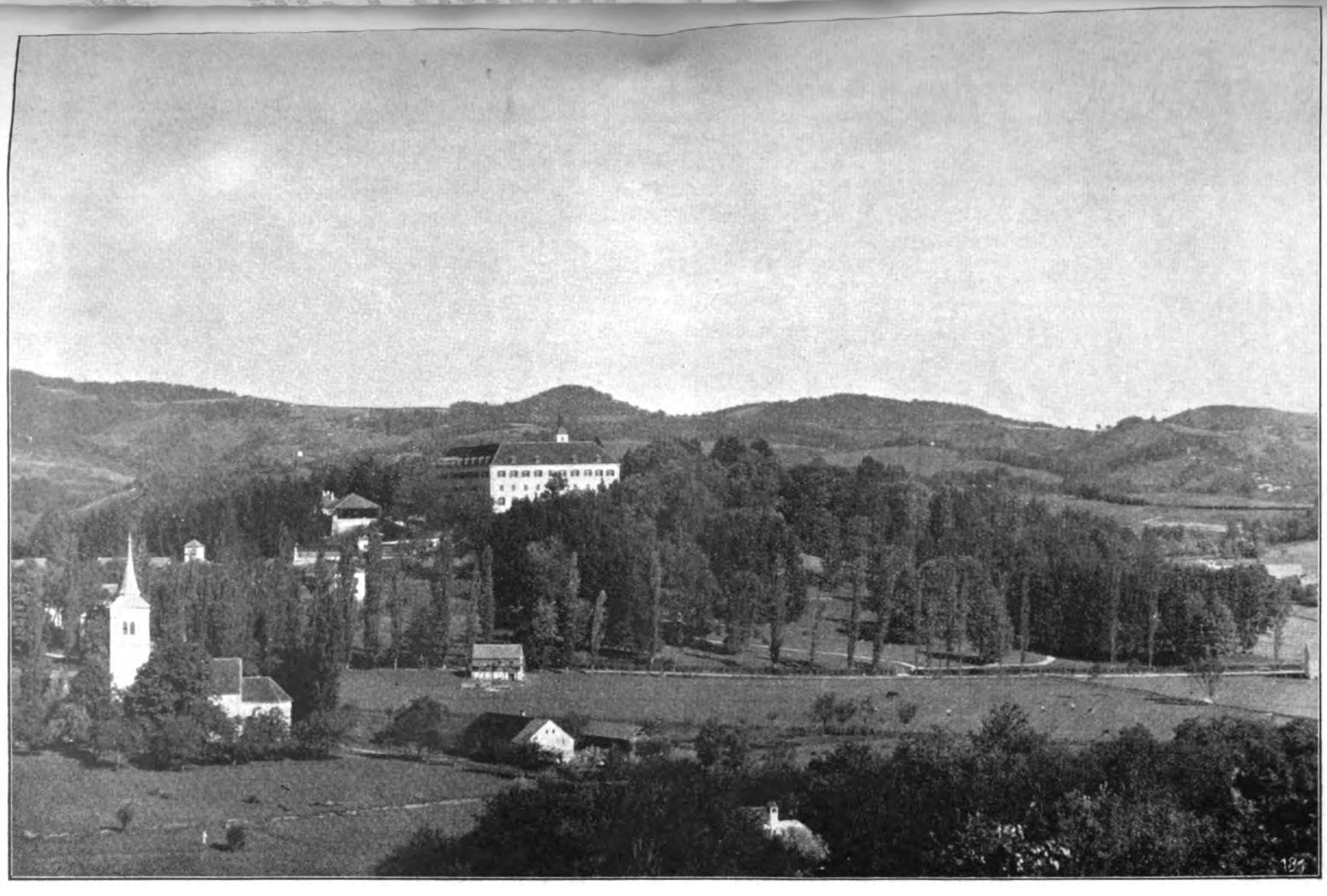

Pogled na lječilište Klenovnik sa perivojem. Južna strana.

Digitized by Google

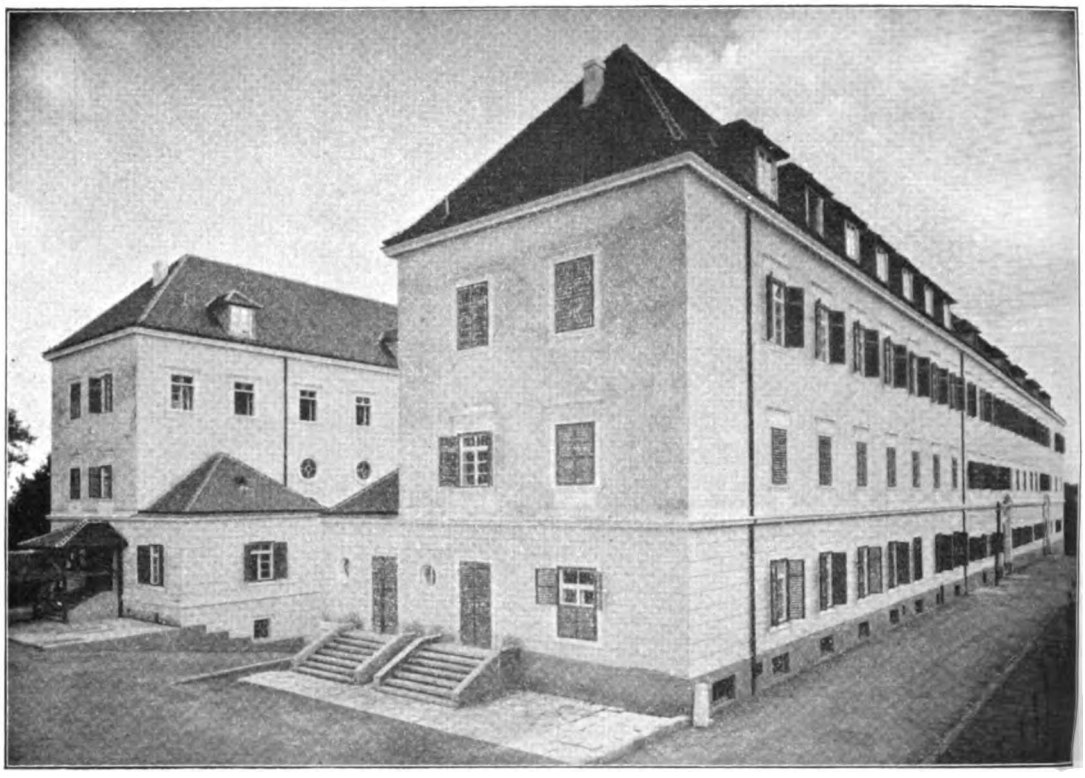

Glavna zgrada lječilišta.

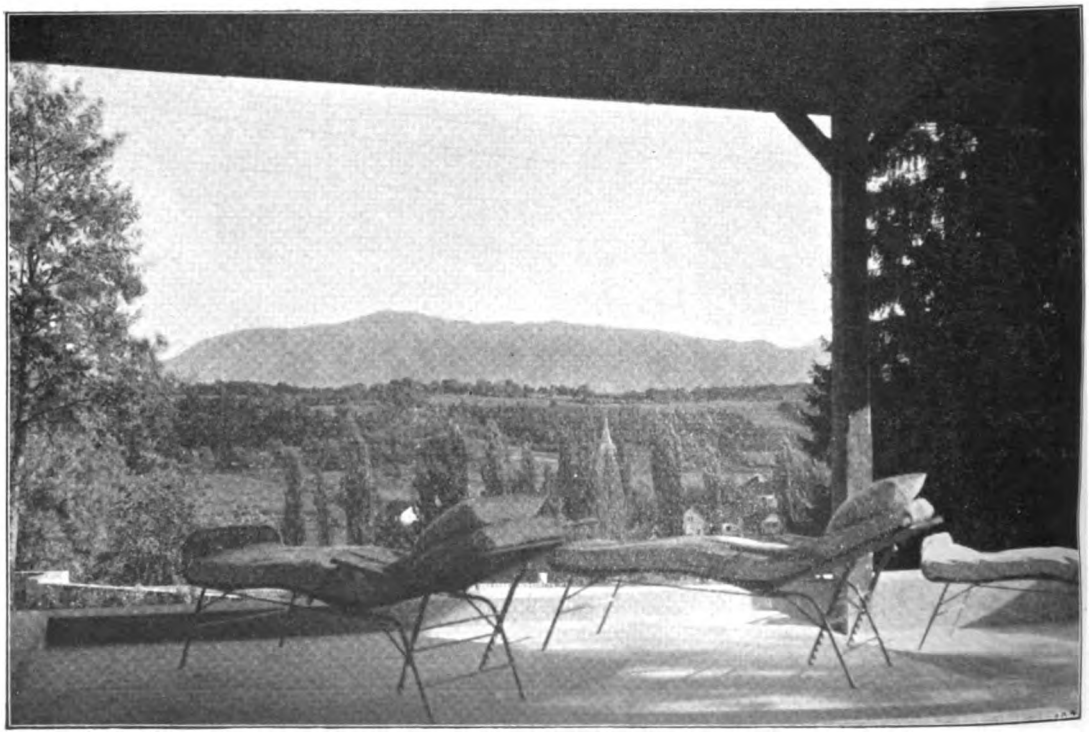

Ženske ležaone sa pogledom na Ivančicu.

Digitized by Google

Južno pročelje lječilišta sa terasom i parkom.

Digitized by Google

Ulaz u lječilište. Novi portal sa reliefom „Labor et Medicina“ od Prof. Ive Kerdića.

Stari portal dvora sa grbom grofova Draškovića.

Digitized by Google

Pogled na lječilište sa sjeverne strane.

Digitized by Google

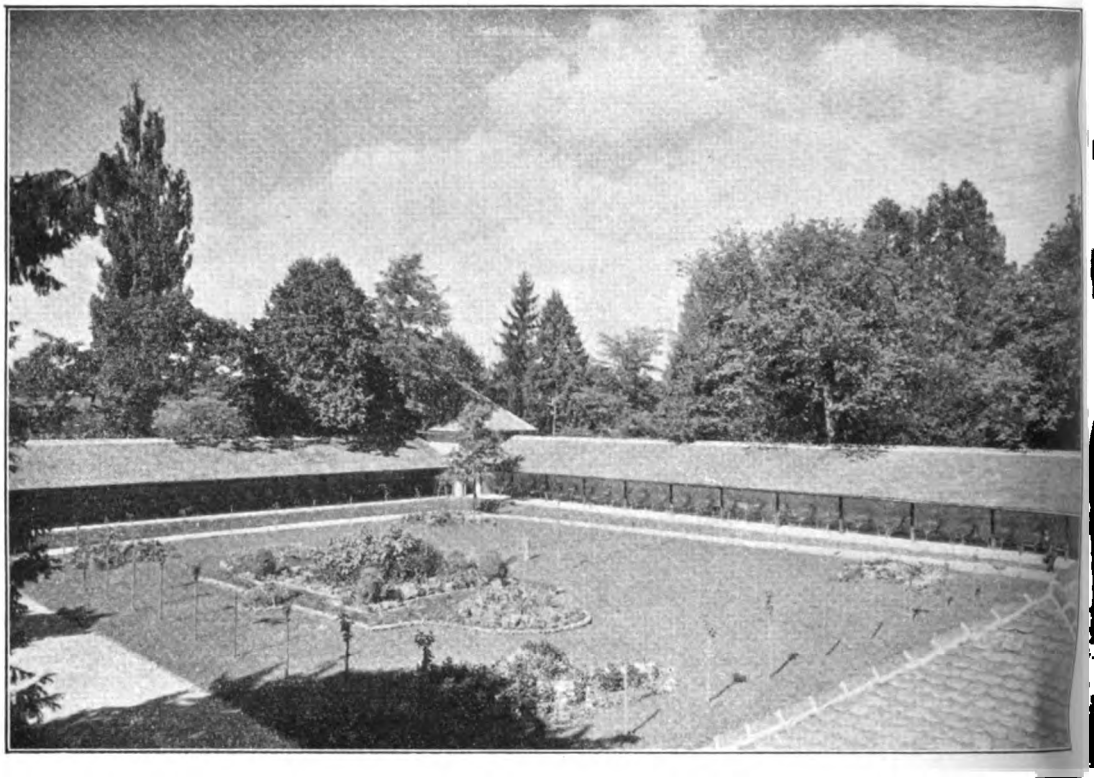

Muške ležaone.

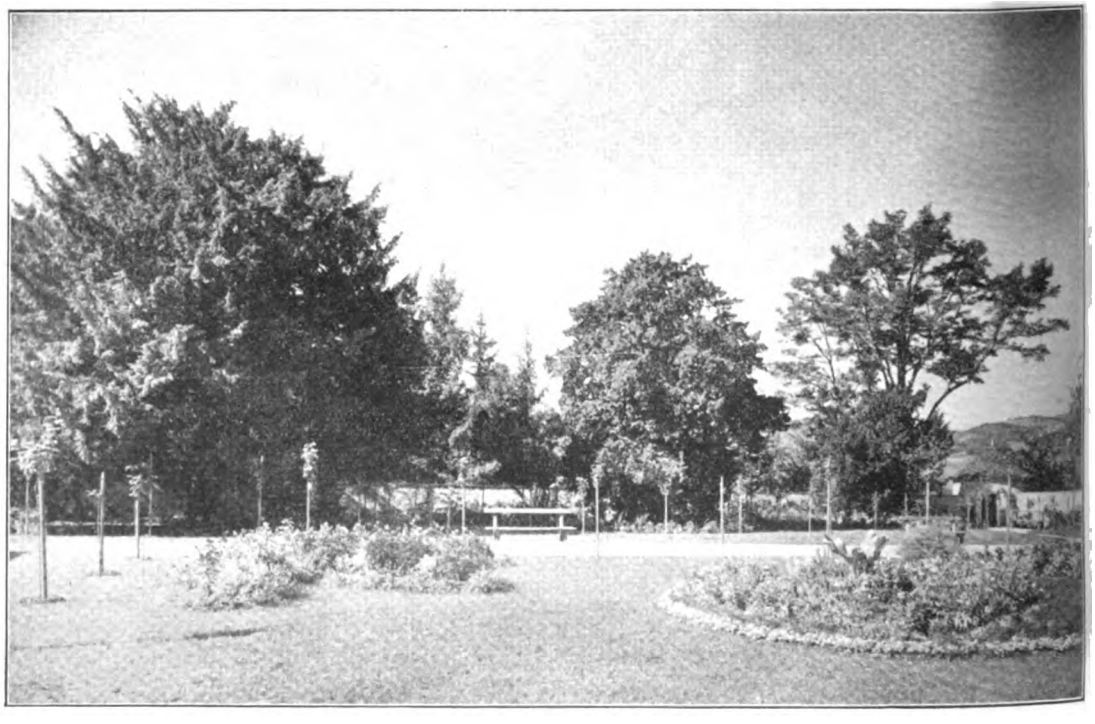

Nasadi pred muškim ležaonama.

Digitized by Google

Partija iz parka.

Digitized by Google

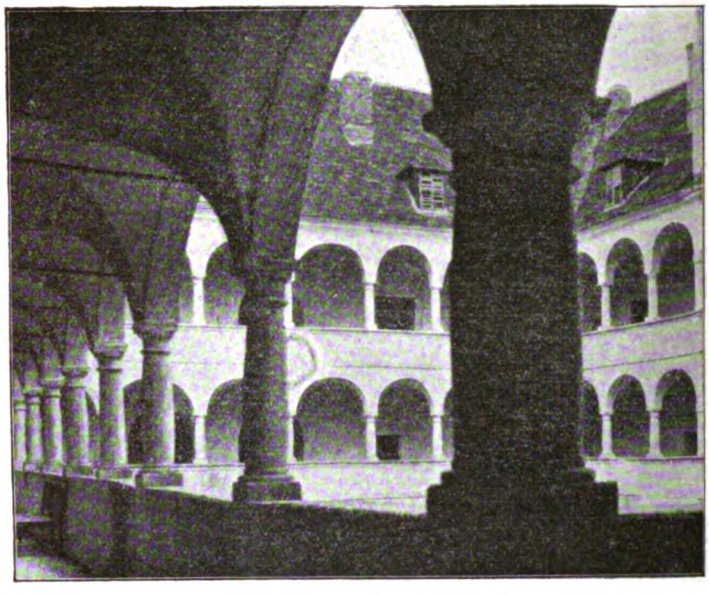

Hodnici dvora prije pregradnje.

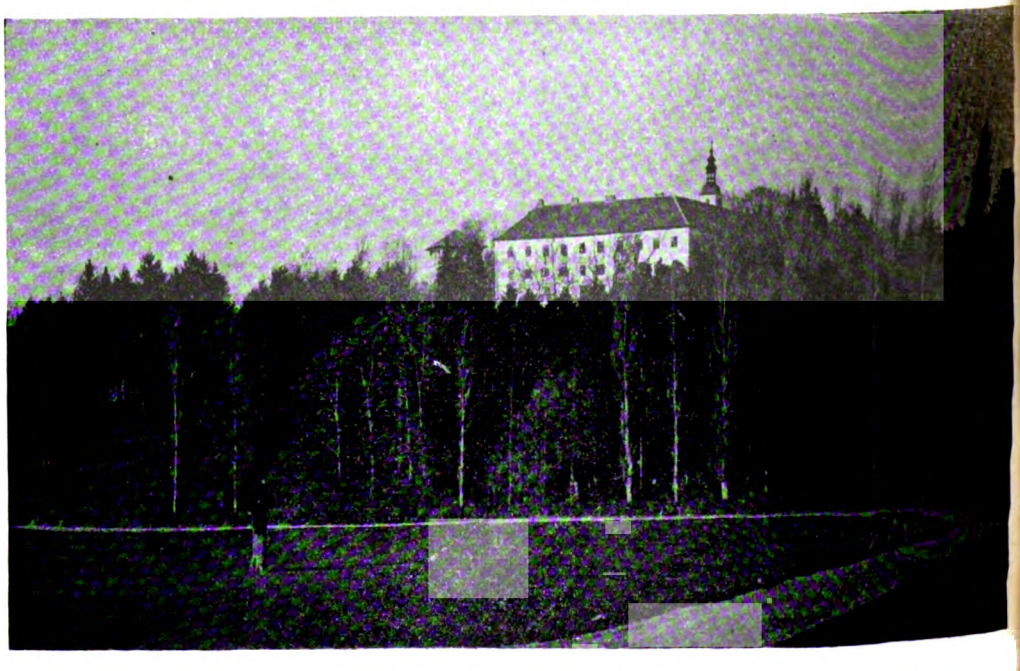

Dvorac Klenovnik prije pregradnje.

Digitized by Google

Stari toranj dvorske kapelice.

Digitized by Google

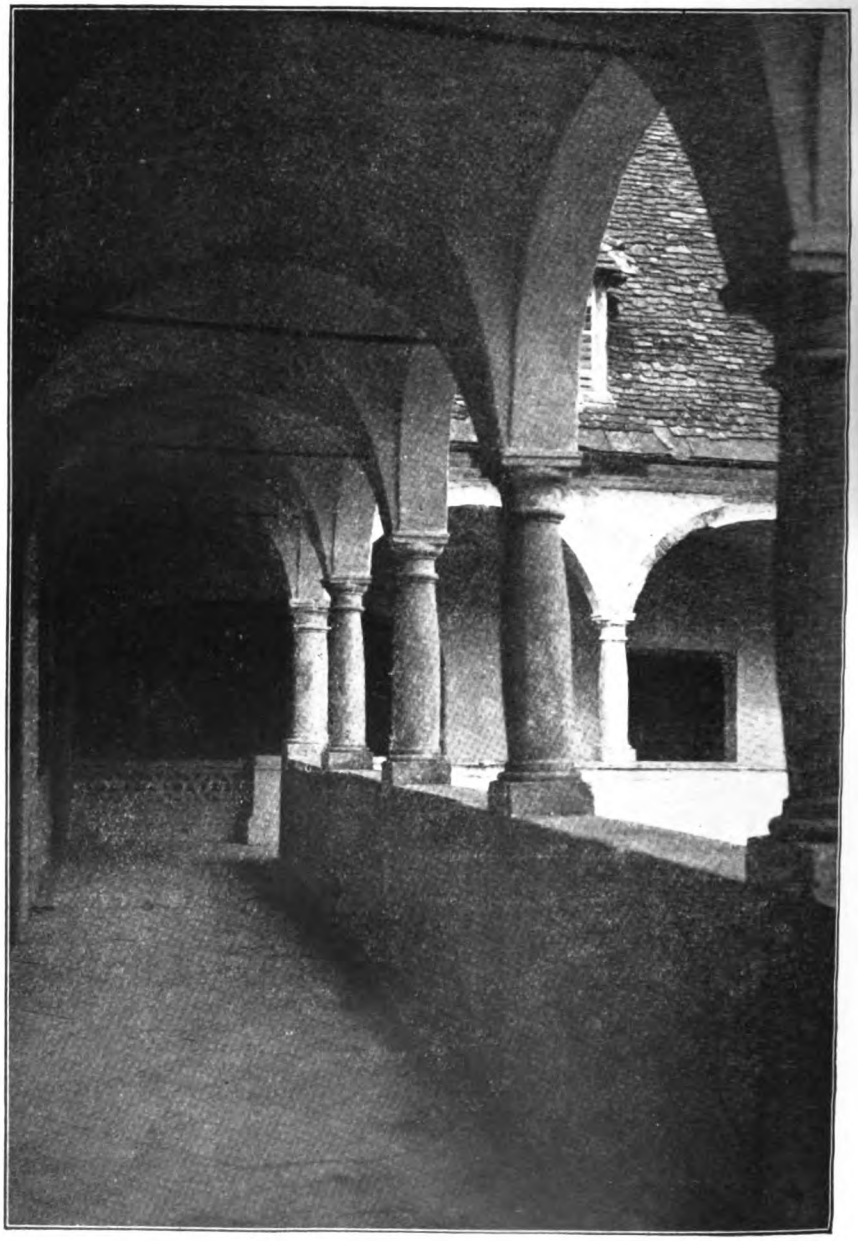

Dio hodnika sa stubištem.

Digitized by Google

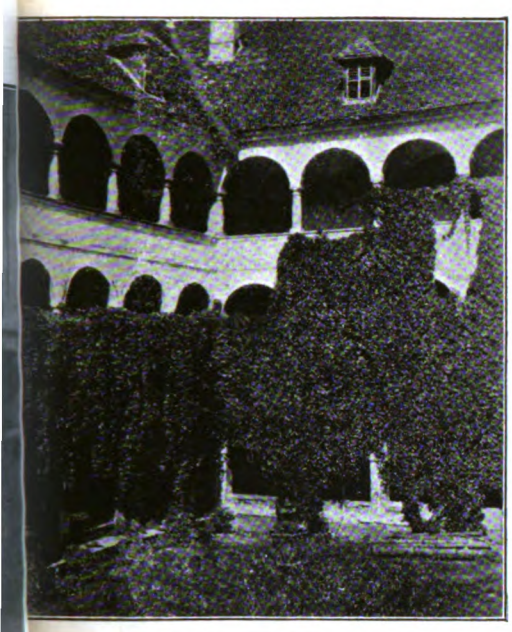

Staro dvorište sa arkadama i bršljanom.

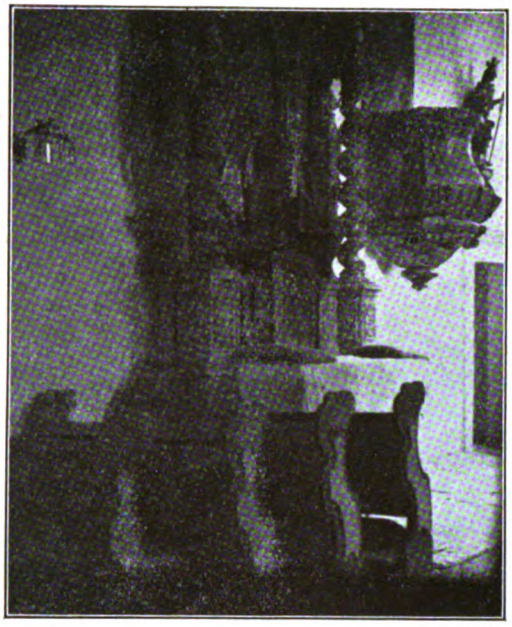

Dvorska kapelica.
Propovijedaonica iz god. 1741.

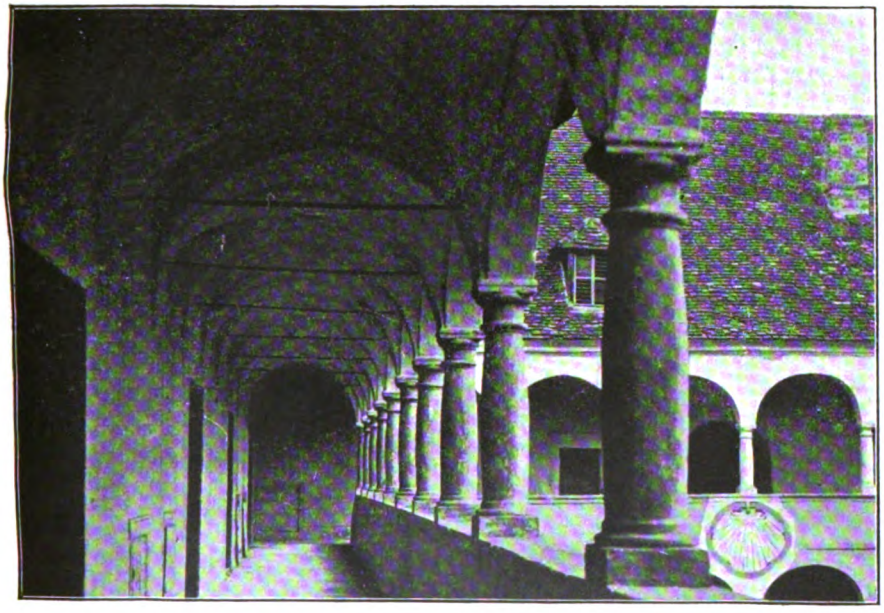

Zapadni hodnik sa sunčanom urom.

Digitized by Google

Spomen ploča iz godine 1616.

OFFICIVM CENTRALE PRO
OPERARIIS TVENDIS ZAGRABIÆ
DOMVM · INIVRIA TEMPORVM
PAENE COLLAPSAM · PRO SALVTE
AEGROTANTIVM OPERARIORVM
RENOVARI ET AMPLIFICARI CVRAVIT
A · D · MCMXXV — MCMXXVII

Spomen ploča iz godine 1927.

Digitized by Google

§ 9.

Za ekonomsku i upravnu službu namjestit će se jedan upravitelj lječilišta, koji uz pomoć zato odredjenog osoblja vrši sve ekonomske i upravne poslove, vodi kuhinju lječilišta, te vrši sve nabavke po propisima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i ovog statuta. On vodi blagajnu, računovodstvo i knjigovodstvo lječilišta i cijelu ekonomiju gospodarstva dobra Klenovnik, koje je vlasništvo lječilišta. U svim poslovima podredjen je ravnajućem liječniku.

Upravitelj ima da se naročito brine za utjerivanje opskrbnine i inih prihoda lječilišta. On bdije nad uzdržavanjem zgrada, parka, cijelog pokretnog i nepokretnog mrtvog i živog inventara.

§ 10.

Upravitelj je neposredni starješina dodjeljenog mu upravnog i ekonomskog osoblja.

§ 11.

Ravnajućeg liječnika moraju upravitelj i primarni liječnik redovno dnevno izvješćivati o važnim dogodjajima njihovog djelokruga.

Dodir izmedju djelokruga liječnika i upravitelja lječilišta je stalan i neizbježiv. Za osiguranje harmoničnog rada održati će ravnajući liječnik sa primarnim liječnikom i upraviteljem najmanje tjedno jedamput konferenciju uprave lječilišta. O ovim konferencijama vodit će se kratki zapisnik. Zapisnik sadržavati će osim kratkih referata upravitelja i primarnog liječnika o najvažnijim dogadjajima njihovog djelokruga, sve njihove predloge i sve zaključke konferencije o stvarima, koje spadaju u djelokrug uprave lječilišta, te o predlozima, koji će se predložiti Središnjem Uredu, i njegovom lječilišnom odboru. U svim pitanjima, u kojima konferencija nije došla do jednoglasnog mišljenja, odlučit će u okviru propisa ovog statuta riječ ravnajućeg liječnika.

§ 12.

Za dvorbu i njegu bolesnika i za službu u kuhinji, u praoni, u strojarni i u drugim poslovima lječilišta i gospodarstva postavljaju se u granicama odobrenog proračuna potrebni namještenici, služinčad, dnevničarsko i nadničarsko osoblje.

Liječnike i činovnike, strojara i sve one više namještenike, čiji su službeni odnošaji uredjeni pravilnicima ili posebnim ugovorima namjestiti će liječilišni odbor, odnosno Središnji Ured po propisima postojećih službenih pravilnika za lekare činovnike i namještenike ili posebnih ugovora. Prava i dužnosti namještenika, u koliko nijesu ustanovljena ovim pravilnicima, imaju se ustanoviti ugovorom. Ostale privremene namještenike, služinčad i slično namjestiti će unutar granica odobrenog proračuna i otpustiti ravnajući liječnik. Namještenje i otpust službenika ima se računovodstvu lječilišta pismeno javiti.

IV.

Primanje i otpuštanje bolesnika.

§ 13.

Lječilište Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika Klenovnik prima na lječenje grudobolne (tuberkulozne) bolesnike, kod kojih se lječilišnim liječenjem i njegom sigurnošću ili velikom vjerojatnošću može postići potpuno ozdravljenje ili trajno osposobljenje za privredni rad. Isključeni su dakle svi bolesnici, koji boluju od teške tuberkuloze pluća, kod kojih je potpuno ozdravljenje ili trajno osposobljenje za privredu isključeno ili vrlo nevjerojatno. Isključeni su i takovi bolesnici prvog stadija tuberkuloze pluća ,koji su sposobni za privredu i koji žive kod kuće u takovim higijenskim i socijalnim prilikama, da se sigurno ili vrlo vjerojatno mogu izliječiti i bez sanatorijskog liječenja. Isključeni su i takovi bolesnici, koji boluju na kojoj drugoj prilepčivoj ili veneričkoj bolesti.

Svaki bolesnik ovog lječilišta obavezan je, da po nalogu liječnika vrši sve one poslove, koje po mišljenju liječnika ne škode zdravlju bolesnika. To su radovi u lječilištu, u radionicama, u vrtu i u ekonomiji lječilišta, koje će liječnik odrediti u

Digitized by Google

interesu ozdravljenja bolesnika, te u cilju da nakon svršetka dugotrajnog lječilišnog liječenja ne bude onespobljen za privredni rad. Ovamo spadaju i svi poslovi oko održanja reda i čistoće lječilišta, oko njege i ishrane bolesnikâ, svi poslovi, koji idu u korist svih bolesnika lječilišta.

Nastojati će se, da lakši bolesnici u lječilištu vježbaju i uče po mogućnosti unutar svojih dosadanjih zanimanja one poslove, koji manje škode tuberkuloznim ljudima ili da uče sasvim novo zanimanje, koje je za njih manje pogibeljno od njihovog dosadanjeg zanimanja.

Ne može biti primljen u lječilište nijedan bolesnik, koji ne će preuzeti ovu obvezu rada.

U lječilište primaju se:

A. Članovi mjesnih organa Središnjeg Ureda, koji budu propisno upućeni na liječenje.

B. Članovi drugih ustanova socijalnog osiguranja.

Svaki mjesni organ Središnjeg Ureda ima u lječilištu toliko kreveta na raspolaganje, koliko mu po poprečnom broju članova percentualno pripada.

Lječilišni odbor može po molbi drugih ustanova socijalnog osiguranja odrediti stanoviti broj kreveta za članove ovih ustanova.

C. Privatni bolesnici, ako ima praznih mjesta.

Uvjete primanja bolesnika pod B. i C. ustanoviti će lječilišni odbor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika posebnim riješenjem.

§ 14.

Članovi mjesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika primaju se na lječenje redovno na temelju riješenja nadležnog mjesnog organa. Mjesni organi šiljati će svoje riješenje i prijedlog ordinirajućeg liječnika, mišljenje svoga specijaliste za tuberkulozu ili jednog dispanzera za tuberkulozu ili kad nema specijaliste ili dispanzera, svjedodžbu svoje liječničke komisije putem Središnjeg Ureda upravi lječilišta. Ako mjesni organi ne izrabljuju svoja raspoloživa mjesta u lječilištu ili ako upućuju bolesnike, koji su nepodesni za liječenje u lječilištu, može lječilišni odbor Središnjeg Ureda odrediti i drugi način upućivanja tuberkuloznih članova u lječilište. Može da odredi naročite stručne komisije, koje će neposrednim izborom bolesnika izmedju tuberkuloznih i za rad nesposobnih bolesnih članova osigurati upućivanje onih bolesnika, koji po prirodi svoje bolesti spadaju u ovo lječilište. U lječilištu odlučuje o primanju i otpuštanju bolesnika nakon saslušanja primarnog liječnika ravnajući liječnik. On odredjuje dan i sat nastupa liječenja. Promaši li bolesnik odredjeni rok gubi pravo na mjesto u lječilištu, a bolesnik odnosno mjesni organ, koji ga upućuje, naknaditi će lječilištu štetu, koja bi nastala uslijed toga, da je krevet ostao prazan. U ime te naknade štete lječilište ne može da traži više od trodnevne opskrbnine.

Bolesnik biti će definitivno primljen tek nakon najpomnije pregledbe poduzete u lječilištu po primarnom liječniku. Na temelju tog pregleda odlučuje ravnajući liječnik konačno o primanju bolesnika. Ne bude li bolesnik primljen, izvestiti će lječilište o tome smjesta nadležni mjesni organ uz navod razloga.

§ 15.

Bolesnici imaju se u zavod dopremiti sa potpunim odjelom, obućom, rubljem i inim nužnim predmetima za toaletu, koje će odrediti lječilišni odbor.

§ 16.

Obzirom na dugotrajnost liječenja tuberkuloze imaju se bolesnici redovno upućivati na vrijeme od 3 do 6 mjeseci. Bolesnici upućeni na kraći rok od 2 mjeseca ne mogu se primiti na liječenje.

§ 17.

Ravnajući je liječnik odgovoran za to, da se u lječilištu nitko ne drži dulje, nego li je za liječenje potrebno.

Digitized by Google

Bolesnike, kojima iz ma kojih razloga nije potrebno lječenje do po mjesnom organu odredjenog roka otpuštati će ravnajući liječnik po prijedlogu primarnog liječnika iz lječilišta.

Ravnajući liječnik tražiti će po prijedlogu primarnog liječnika 4, a najmanje 2 nedelje prije isteka roka produljenje roka liječenja od nadležnog mjesnog organa za one bolesnike, kojima je to za uspješno liječenje ili za osposobljenje za privredni rad bezuvjetno nužno, a imaju još zakonito pravo na liječenje. Ako na pravovremeno otpravljeni predlog za produljenje na vrijeme nije stigao odgovor mjesnog organa ima ravnajući liječnik pravo da bolesnika tako dugo ostavi na trošak mjesnog organa u lječilištu dok ne stigne odgovor mjesnog organa. Odgovor se ima dan prije isteka roka pismeno, eventualno i brzojavno požuriti.

§ 18.

O bolesnicima, članovima mjesnih organa Središnjeg Ureda, ima lječilište prigodom otpusta izdati mjesnom organu, koji je bolesnika uputio na liječenje otpusnicu, u kojoj će se označiti dosadanji tok bolesti i stanje, u kome je bolesnik otpušten.

§ 19.

Umre li bolesnik na lječilištu, saopćit će to lječilište brzojavno obitelji bolesnika, odnosno onome, na čiji se trošak isti uzdržavao, pa u koliko ne stigne odredba obitelji zakopati će se na groblju u Klenovniku. Lječilište zaračunati će faktične troškove pogreba, koji kod članova ureda ne mogu biti viši od pogrebnine umrlog člana.

§ 20.

Lječilišni odbor može u okviru ustanova ovog statuta izdati pobliže opće upute o uvjetima primanja bolesnika u lječilište.

V.

Troškovi.

§ 21.

Za bolesnike članove Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika plaća mjesni organ, koji ih je uputio, opskrbninu, koju će ustanoviti lječilišni odbor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. U ovoj opskrbnini uključeni su svi troškovi za stan u zajedničkoj sobi, za hranu, njegu, podvorbu, za pranje rublja, za liječenje i lijekove. Mjesni organ, koji bolesnika upućuje u lječilište ne će teretiti redovno nikakvi drugi troškovi, osim troškova podvoza, te odštete za jednu džepnu pljuvačnicu (Dettweiller ili slično), jedan termometar i za one predmete, koje će odrediti lječilišni odbor.

Opskrbnina ustanovit će se godišnje prilikom primanja proračuna po rezultatu obračuna bilance lječilišta, kod koje dolaze u obzir i prihodi dobra Klenovnik i svi drugi eventualni prihodi lječilišta.

§ 22.

U hitnim i izuzetnim slučajevima može po prijedlogu primarnog liječnika ravnajući liječnik lječilišta dati bolesniku dopust od najviše 5 dana. Za vrijeme dopusta plaća se opskrbnina u cjelosti.

§ 23.

Bolesnik, koji svojevoljno hoće da ostavi lječilište, ima to bar 8 dana prije odlaska prijaviti primarnom liječniku. Od privatnih bolesnika može lječilište pristojbu za stan i hranu ubrati za 8 dana računajući od dana, kada je privatni bolesnik ujavio svoj otkaz, pa i u slučaju da je faktično prije otišao.

Digitized by Google

§ 24.

Privatni bolesnik ne smije se primiti na liječenje u lječilišta, ako nije položio od lječilišnog odbora propisanu svotu kao jamčevinu za opskrbne troškove. Ovaj polog ne može biti manji od četrnaest-dnevnog troška liječenja.

O troškovima, koje imaju plaćati privatni pacijenti, predlažu se nedeljni računi, koji se u roku od 3 dana nakon uručenja moraju platiti. Ne bude li račun unutar 3 dana isplaćen ima uprava unutar daljnjih 3 dana da otpusti bolesnika, odnosno da učini sve, da lječilište ne bude oštećeno. Račun posljednje nedelje, u koliko ne bude prije namireno, ima se namiriti iz položene jamčevine.

VI.

Njega i liječenje bolesnika.

§ 25.

Hrana, njega, liječenje i uposlenje svih bolesnika, ima da odgovara načelima liječničke znanosti i posebnim potrebama tuberkuloznih bolesnika i jednaki su za sve bolesnike, kako za uredske članove tako i za privatne bez svake razlike.

§ 26.

Primarni liječnik ovlašten je da u granicama postojećih propisa odredi osim ili mjesto redovne hrane posebnu hranu i druge pogodnosti u pogledu hrane samo u slučaju, kada to bezuvjetno zahtjeva interes liječenja. Bolesnicima mogu se, u koliko to primarni liječnik dozvoli, izdavati na zahtjev posebna jela i pogodnosti u pogledu hrane, koja se po posebnom od lječilišnog odbora odobrenom cijeniku napose i smjesta zaračunavaju.

§ 27.

Za štetu počinjenu po bolesnicima na zavodskim predmetima, u vrtu, kao i gospodarstvu lječilišta, bilo namjerice ili nepažnjom jamči počinitelj.

§ 28.

Za uredjenje liječničke administrativne službe može lječilišni odbor izdati posebne pravilnike, naputke za pojedine namještenike i kućni red, propise za hranu namještenika i bolesnika, propise za rad u radionicama i ekonomiji.

Ovi pravilnici i propisi imaju biti u skladu sa ustanovama i načelima ovoga Statuta.

Kućni red

lječilišta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika Klenovnik.

1.

Stupanjem u lječilište obavezuje se svaki bolesnik (te njegova pratnja i posjetioci) da se pokorava odredbama kućnog reda.

Dolazak.

Odmah po dolasku ima se svaki bolesnik javiti u kancelariji uprave gde će navesti svoje lične podatke i uz potvrdu predati na besplatno čuvanje novac i druge stvari od vrijednosti. Lječilište odgovara samo za one predmete, koji su upravi predani na čuvanje. Pošto lječilište ne odgovara za izgubljene ili ukradjene stvari ma koje vrsti, ima svaki bolesnik da pazi na svoje stvari, da odijelo i rublje odloži na za to odredjenom mjestu. Obavezan je predati oružje i naboje svake vrsti, te lijekove ili otrove, koje slučajno sobom donese.

Kancelarija će uputiti bolesnika na odjeljenje, gdje mu lekar odredjuje sobu, krevet i ormar.

Nakon kupanja bolesnik će leći u krevet i ostati, dok mu liječnik ne odredi dnevni red.

Digitized by Google

2.

Odijelo i druge potrebštine.

Svaki bolesnik ima donijeti sobom najpotrebnije odijelo i rublje, na primjer:
jedno potpuno odijelo, a muškarci barem još jedan par hlača za preobuku,
kaput ili kabanicu za hladnije vrijeme,
jedan par čvrstih cipela i po mogućnosti još jedan par za promjenu,
jedan par dobrih papuča,
4—5 košulja,
4 para gaća,
4 para (vunenih) čarapa,
dovoljno (barem 8) džepnih maramica,
sapun češalj, četku za odijelo, četku i prašak (pastu za zube).
Termometar i džepne pljuvačnice dobiti će u zavodu.
Preporuča se donijeti i kišobran.
Na zahtjev uprave treba da pacijent dozvoli desinfekciju donešenih stvari.

3.

Liječenje.

Svaki bolesnik ima vršiti odredbe zavodskih liječnika, sestara-bolničarka, te organa uprave zavoda, t. j. svih osoba, kojima je povjereno liječenje, nadzor i njega bolesnika. Ko se ne bi tim odredbama pokoravao, morat će ostaviti zavod.

Svaki bolesnik ima pravo na dobro liječenje i savjesno izvršavanje liječničkih propisa od strane sanitetskog personala, no pomoć sanitetskog osoblja mogu bolesnici upotrebljavati samo u tolikoj mjeri, koliko to njihovo zdravstveno stanje iziskuje.

Bolesnici imaju savjesno ispunjavati liječničke propise, koji se i izdaju u njihovom interesu. Temperatura se mora tačno mjeriti kako i kada liječnik odredi. Za vrijeme mjerenja topline u ustima zabranjen je govor.

Ko bude pred liječnikom hotimično zatajio kakvu bolest ili pojavu bolesti, ili ih krivo prikazivao (pisanjem krive temperature i sl.), bit će otpušten.

Bolesnici imaju svaku ličnu molbu, ili promjenu u zdravstvenom stanju priopćiti sestri ili liječniku kod dnevne vizite.

Propisane lijekove izdaju bolesnicima sestre bolničarke. Bolesnici ne smiju upotrebljavati nikakve druge lijekove osim onih, koje im odredi liječnik lječilišta.

4.

Rad.

Svaki bolesnik ovog lječilišta obavezan je, da po nalogu liječnika vrši sve one poslove, koje po mišljenju liječnika ne škode zdravlju bolesnika. To su radovi u liječilištu, u radionicama, u vrtu i u ekonomiji liječilišta, koje će liječnik odrediti u interesu ozdravljanja bolesnika i zato da ne bude nakon svršetka dugotrajnog lječilišnog liječenja onesposobljen za privredni rad. Ovamo spadaju i svi poslovi oko održanja reda i čistoće, oko njege i ishrane bolesnika, poslovi, koji idu u korist svih bolesnika lječilišta.

Nastojat će se, da lakši bolesnici u lječilištu vježbaju i uče po mogućnosti unutar svojih dosadanjih zanimanja one poslove, koji manje škode tuberkuloznim ljudima ili da uče sasvim drugo zanimanje, koje je manje pogibeljno za grudobolnog čovjeka.

Ne može biti primljen u lječilište nijedan bolesnik, koji ne će preuzeti ovu obavezu.

5.

Ponašanje.

Svaki bolesnik treba da pokazuje pristojno i mirno ponašanje. Da se vlada prema liječnicima i namještenicima, te posluzi tako, da im ne čini težim nji-

Digitized by Google

hovo i onako teško zvanje. Da i susretljivošću olakšava personalu vršenje njihove dužnosti. Tako isto dužan je da ima obzira i pažnje i prema drugim bolesnicima.

Svekoliko osoblje ima se naprama bolesnicima vladati uslužno i ne smije činiti nikakove iznimke izmedju bolesnika.

Primanje napojnica ili kakovih god nagrada za usluge od članova zabranjeno je osoblju lječilišta, zahtijevanje napojnica ili nagrada od ma kojeg bolesnika (i od privatnih bolesnika) kažnjava se bezuvjetno otpustom iz službe.

Način života u lječilištu također je liječenje. Za povoljan uspjeh liječenja potreban je svakomu mir i medjusobna snošljivost, jer uzrujavanja kvare uspjeh liječenja. Zabranjeno je započimati rasprave, od kojih bi se mogle razviti mržnja jednih protiv drugih, naročito su zabranjene političke i vjerske, nacionalne i socijalne rasprave i debate. Ne smije se nikome predbacivati političko uvjerenje. Zabranjena je svaka propaganda, smetanje izvršivanja vjerskih dužnosti, predbacivanje ili ruganje zbog toga, a jednako i nagovaranje drugih na kakve religiozne čine, te sve lične svadje i vredjanja.

Nije dozvoljeno bolesnicima nositi na sebi bilo kakve značke ili vrpce raznih udruženja ili stranaka.

Agitacija svake vrsti, svejedno protiv koga i zašto, najstrože je zabranjena, jednako stvaranje raznih odbora ili skupljanje potpisa — što se kazni otpustom iz zavoda.

Prodaja, izmjena stvari ili trgovanje bilo kakove vrsti (kao i raspačavanje knjiga, brošura, listova i sl.) bolesnicima je zabranjeno. Za skupljanje novaca medju bolesnicima treba dozvola liječnika.

Strogo je zabranjeno nepristojno ponašanje i razgovori, te širenje ili pokazivanje drugim bolesnicima nepristojnih (pornografskih) slika i spisa.

6.

Dnevni red.

Mjesto u blagovaoni i na ležaoni odredjuje bolesniku liječnik. Liječnik odredjuje vreme ustajanja i ležanja, kupanja, šetnje i t. d. Dnevni red ima se tačno izvršavati, naročito vrijeme ustajanja, ležanja na ležaoni, dolaska na jelo i polaska u krevet. Na večer u 9½ (21½) sati ima svjetlo biti ugašeno u svim bolesničkim prostorijama. Za svaku zloupotrebu pacijent će platiti odštetu. Bez liječničke odredbe ne smije bolesnik napustiti krevet.

Na šetnju smiju samo oni, kojima to liječnik odredi, pa su te šetnje u odredjeno vrijeme obligatne. Poslije večere zabranjeno je pacijentima izlaziti iz zavoda.

Zadržavanje u spavaonama preko dana nije dozvoljeno bez opravdanog razloga. Prozori spavaona i drugih lječilišnih prostorija treba da su otvoreni danju i noću prema odredbi liječnika i sestara bolničarka. (Samo pri jakoj zimi i oluji mogu prozori biti djelomično zatvoreni).

Vrata se bolesničkih soba ne smiju zaključavati. Mijenjati sobu ili krevet smije bolesnik samo po odredbi liječnika. U društvenim prostorijama (dvorane za prekodnevni boravak) smiju se bolesnici zadržavati samo u slobodno vrijeme po dnevnom redu, ili kad zbog rdjavog vremena nije moguća šetnja ili boravak na ležaoni, te kad su dozvoljene kućne zabave.

7.

Hrana.

Hrana je jednaka za sve bolesnike, ako liječnik u pojedinim slučajevima ne odredi posebnu dietu. Svaka promjena diete vrši se samo na osnovu pismene naredbe liječnika.

Zamjenjivanje, davanje ili prodavanje hrane medju pacijentima zabranjeno je, jednako i donašanje hrane iz vana bez liječničke dozvole. Izvana donešena hrana i piće mogu biti zaplijenjeni.

Jede se skupno u odredjenim prostorijama i u odredjeno vrijeme, koje se zvonom obavlja. U spavaonama je bez liječničke dozvole zabranjeno jesti ili donositi kakovo jelo. Za jelo i piće dozvoljeno od liječnika izvan redovite opskrbe plaća se prema cjeniku.

Digitized by Google

Na jelo treba dolaziti tačno kad zvoni. Nije dozvoljeno ustati od stola dok sestra ne dade znak. I druge odredbe reda u blagovaoni (stolnog reda) treba držati. Jelo se ne smije iznositi iz blagovaona. Za izostanak od jela treba liječnička dozvola.

Ko ne dodje na vrijeme na jelo ne će mu se naknadno servirati, niti ima pravo na naknadu za jelo, koje ne dobije.

Opravdane želje i žalbe radi hrane treba saopćiti odmah, a ležeći bolesnici najkasnije pri narednoj liječničkoj viztii. Najstrože je zabranjeno kod stola glasno prigovarati, i kuditi jelo ili čak nagovarati druge, da ne jedu, jer se time drugim bolesnicima kvari volja za jelo. Svakomu je slobodno nenapadno saopćiti svoje žalbe službujućoj sestri ili liječniku, ali bez uznemirivanja drugih bolesnika.

8.

Čistoća.

S p r e m a n j e k r e v e t a i ležaljke na ležaoni imaju bolesnici sami da obavljaju, jednako da čiste svoje odijelo i obuću, — u koliko liječnik iz zdravstvenih razloga drugačije ne odredi.

Č i š ć e n j e o d i j e l a i o b u ć e vrši se samo u odredjenim prostorijama. Zabranjeno je čišćenje odijela i cipela u sobama kao i svako dizanje prašine. Bolesnici imaju svoje stvari (odijela, rubje, obuću) držati u ormaru, zabranjeno je to držati u spavaoni i unaokolo. Ulična obuća drži se u sobi za cipele. Mokra odijela, obuća, kišobrani i gunjevi suše se u odredjenim prostorijama, a ne na pećima.

S v i k o v č e z i moraju se isprazniti i dati na pohranu. Uprava zavoda ima uvijek pravo uvida u kovčege i ormare pacijenata. Odijelo bolesnika, naročito mijenjanje rublja, spada pod liječničku kontrolu. Rublje se mora dati prati u zavodu. Rublje mora biti označeno brojem ili oznakom.

U lječilištu stavlja se bolesniku na raspolaganje boja i štampilja, kojom može označiti svoje rublje. Uprava ne preuzima odgovornost za izmjenu onoga rublja, koje nije bolesnik na propisani način označio. Prljavo rublje mora se držati u za to odredjenoj vrećici i predati bolničarki.

Poslije svake šetnje imaju pacijenti da izmjene obuću u za to odredjenom prostoru, te moraju u zavodu nositi čiste papuče (ili kućne cipele).

Bez čistoće nema liječenja. Preporuča se i vjeruje se da će bolesnici i sami sa svoje strane paziti, da red i č i s t o ć a u zavodu, naročito u spavaonama, blagovaonama, društvenim prostorijama, hodnicima, ležaonama i t. d., budu bez prigovora, i da u tom smislu uplivišu i na druge bolesnike i posjetnike.

Pokućstvo, podovi i zidovi moraju se držati čisti. Tako isto i zahodi gdje poslije upotrebe treba pustiti vodu. Ne smije se u zahode bacati veća količina papira ili razni otpaci. U sobi smiju obavljati nuždu samo oni bolesnici, za koje to liječnik odredi.

Za papire i otpatke postavljen su koševi, zabranjeno ih je stoga bacati drugud u zavodu i oko njega.

Zabranjeno je leći na krevet odjeven ili obučen, kao i sjediti na krevetima. Pacijenti nemaju sami ni paliti ili gasiti svjetlo bez iznimne potrebe.

Svaki bolesnik ima odredjeni prostor za umivanje. Obavezno je pranje zubiju četkom jednom dnevno, najbolje prije spavanja.

9.

Higijena.

Da bi se izbjeglo prenašanje bolesti najstrože je zabranjeno p l j u v a t i po podu, u umivaonike, u zahode, u džepne maramice i po cesti. Stoga svaki polesnik treba da stalno nosi uza se svoju džepnu pljuvaljku (Dettweiler). Tko bude protivno radio, bit će otpušten.

Kod kašljanja treba držati maramicu (ili barem dlan ruke) pred ustima, i ne kašljati drugome prema licu, već se okrenuti na stranu. Ako se nekome razbije pljuvačnica ili se inače pljuvačka izlije, nema to sam očistiti već javiti sestri ili bolničaru, te će pljuvačka biti propisno odstranjena i pod očišćen.

Čišćenje pljuvačnica vrši se po propisu liječnika.

Digitized by Google

10.

Oštećivanje lječilišta.

Sve zgrade, uredjaj, voćke i ostali nasadi te gospodarstvo lječilišta postoje isključivo za korist bolesnika, pa se od njih pravom očekuje, da će sve to čuvati kao svoje vlastito dobro.

Voda, svjetlo, ogrijev, sve to stoji mnogo novaca, pa valja na tom području razumno štediti.

Ogromna većina bolesnika svjesna je, da oštećujući lječilišne objekte, oštećuje samoga sebe, ali može biti i takovih, koji nemaju osjećaja za skupno dobro. Protiv njih treba da ustanu svi ostali i da spriječe takove ispade, odnosno da ih smjesta prijave upravi lječilišta.

Tko će ovakovo oštećivanje skupnog dobra vidjeti i ne će ga spriječiti ili prijaviti, smatrat će se za sukrivca počinitelja.

Dužnost je bolesnika, da paze na uredjaj i vlasništvo zavoda. Za lakoumno i hotimično o š t e ć i v a n j e počinitelj je odgovoran. Zabijanje čavala u zidove, vrata ili pokućstvo, vješanje slika, pisanje po zidovima i namještaju ili zavodskom rublju, najstrože je zabranjeno.

Općenito je zabranjeno svima bolesnicima zalaziti u gospodarske prostorije zavoda (kuhinju, spremnice, staje, praone, prostorije namještenika i t. d.). Prije odlaska iz zavoda treba da pacijent povrati sve zavodske stvari (knjige, cedulje za temperaturu, ključeve ormara, ručnike i t. d.). Svi nadjeni predmeti nepoznatog vlasništva moraju se predati u kancelariju uprave, koja će postupati po propisima.

11.

Mir i tišina.

M i r i t i š i n a veoma su potrebni bolesniku. Stoga treba izbjegavati svaku galamu i bezobzirno lupanje vratima i s obzirom na ležeće bolesnike.

Izbjegavati treba bučne razgovore, vikanje i pjevanje, koje smeta, neumjesno ponašanje u zavodu i izvan njega.

12.

Pušenje, šetnje.

P u š e n j e je zabranjeno, pušenje u zgradi i pred drugim bolesnicima, na ležaoni, verandama, sunčalištu i t. d. kažnjava se otpustom. Pijanstvo se u svakom slučaju kažnjava otpustom. Jednako i p o s j e ć i v a n j e g o s t i o n a blizu i dalje od lječilišta. Tako isto su strogo zabranjene d a l e k e š e t n j e.

Šetnje su dozvoljene samo po putovima, koje lekar odredi, a najviše do 2 km udaljenosti. Zabranjeno je oštećivanje šume ili nasada. Dalje šetnje i izleti vrše se samo dozvolom ili odredbom liječnika.

13.

Posjeti.

Primati posjete mogu bolesnici samo dozvolom liječnika, pod uslovom, da se i posjetioci drže kućnog reda.

Posjete bolesnika sa strane većeg broja osoba, n. pr. raznih udruženja ili osoba, koje nijesu pacijentu u rodu, te kroz to boravak većeg broja stranaca u lječilištu, ne može se dozvoliti.

Posjetioci bolesnika mogu se zadržavati samo u društvenim prostorijama lječilišta. Posjeti u spavaonama dozvoljeni su samo kod ležećih bolesnika i s posebnom dozvolom liječnika.

Posjetioci se trebaju javiti vrataru, odnosno u birou uprave i ne smiju se kretati u lječilištu bez pismene dozvole. Maloj djeci ispod 6 godina zabranjen je ulaz u lječilište.

Dovodjenje pasa zabranjeno je.

Vodjenje posjetioca u spavaone, ili u blagovaonu k jelu, i u druge prostorije strogo je zabranjeno u svakom slučaju. Isto i nastanjivanje rodbine u okolici zavoda.

Digitized by Google

Posjeti su dozvoljeni samo u odredjeno vrijeme i dane. Prekidanje propisnog ležanja zbog posjete ne smije biti bez dozvole liječnika.

Pacijenti medjusobno mogu posjećivati samo one, koji su cijeli dan u krevetu (dnevni red B). Ujedamput mogu biti kod bolesnika najviše dva (iznimno tri) posjetnika, najduže zadržavanje 10—15 minuta.

Strogo je zabranjeno, da posjetioci donose bolesnicima jelo i piće, duhan ili lijekove. Za primitak odgovoran je pacijent.

Donos hrane ili pića izvana može biti u iznimnim slučajevima samo s dozvolom liječnika.

Nijedan posjetilac ne smije u lječilištu pušiti niti pljuvati na podove, te mora u svemu poštivati kućni red.

Liječnik može posjete zabraniti.

Posjetiocima nije dozvoljeno prenoćiti u bolesničkim sobama. Žele li posjetioci hranu ili podvoz (u koliko im ga zavod može pružiti), neka se odmah po dolasku obrate na kancelariju uprave.

14.

Pošta, telefon.

P o š t a se šalje i prima preko kancelarije uprave. Bolesnik ima da prigodom dolaska u lječilište sa sobom ponese sve one stvari, koje mu trebaju. Dopremanje i odpremanje svih poštanskih pošiljaka od lječilišta do pošte i obratno vršit će lječilište, u koliko će to tehnički biti moguće, besplatno, ali ne će ni u kom slučaju preuzeti nikakvo jamstvo za izgubljene ili ukradjene poštanske predmete.

T e l e f o n s k i r a z g o v o r i pacijentima dozvoljeni su samo u odredjeno vrijeme. Ležeći bolesnici ne smiju dolaziti iz kreveta na telefon. (O tome neka obavijeste svoju rodbinu).

15.

Knjige, igre.

B i b l i o t e k a (knjižnica) i izloženi č a s o p i s i (novine) u čitaonici stoje bolesnicima na raspoloženju. Kjige se posudjuju u odredjeno vrijeme. Ko posudjuje knjige iz biblioteke, obvezuje se, da će ih vratiti u redu i čiste, za štetu odgovara. Najkasnije jedan dan pred odlaskom mora bolesnik i bez poziva vratiti upravi sve posudjene knjige.

Za biblioteku plaća svaki posudjivač knjiga na početku samo jedamput Din 4.— (privatni pacijenti Din 10.—) taj doprinos služi za nabavu novih knjiga.

I lektira sopstvenih knjiga podložna je liječničkoj kontroli.

Zabranjeno je iznositi novine iz čitaonice. Stare brojeve može uprava poslati u bolesničke sobe.

D r u š t v e n e i g r e (šah, domino i sl.) stoje bolesnicima na raspolaganje. Izdava ih od uprave odredjeni namještenik. Ne smiju se iznositi iz dvorane, a poslije upotrebe treba ih spremiti u kutiju i povratiti.

K a r t a n j e i uzbudjujuće igre, te sve igre za novac i vrijednosti, strogo su zabranjene.

16.

Dopusti.

D o p u s t i (otsustva) su u principu zabranjeni i neće se davati osim iznimno u vrlo važnim slučajevima i ako to zdravstveno stanje bolesnika dozvoljava.

Lječilište je udaljeno od grada 20 km, stoga je potrebno da svaki pacijent prije odlaska u lječilište svrši sve važnije nabavke, pravne i druge poslove, a naročito da ako treba dade temeljito svršiti sve popravke zubiju, jer u lječilištu nema zubara.

Za vrijeme otsustva (dopusta) mora se takodjer plaćati opskrbnina.

17.

Lječilišna disciplina.

Sve odredbe kućnog reda imaju svrhu da omoguće što bolje i uspješnije liječenje bolesnika. Za pacijente, koji neuredno vrše ili opetovano krše kućni i

Digitized by Google

dnevni red, smatrat će liječničko vodstvo zavoda, da nemaju pravilnog shvaćanja ni smisla za liječenje svoje bolesti. Manji prekršaji kućnog i dnevnog reda kazne se ukorom i opomenom. Za veće prekršaje i za opetovano kršenje kućnog reda, te protivljenje odredbama liječnika i uprave, pacijent će biti odmah otpušten iz lječilišta, a o tome će biti obavješten njegov ured radničkog osiguranja. Jednako i o samovoljnom napuštanju lječilišta bez privole liječnika.

Privatni bolesnici moraju svoj odlazak iz zavoda prijaviti upravi barem 8 dana ranije. Dan dolaska i odlaska zaračunava se bez obzira na doba dana.

18.

Pritužbe.

Pritužbe, za koje pacijent smatra da ima razloga, treba da priopći u svakom slučaju primarnom liječniku. Nakon riješenja primarnog liječnika može se pacijent, ako drži opravdanim, pritužiti ravnatelju zavoda, a protiv odluke ravnatelja samo Ravnateljstvu Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu.

Do konačnog riješenja ima se pacijent bezuslovno (u svakom slučaju) pokoriti riješenju primarnog liječnika odnosno ravnatelja.

Svaki pacijent može da se tuži samo za svoju stvar i samo u svoje ime.

U iznimnim hitnim slučajevima u odsustvu primarnog liječnika, može se tužiti ma kojem liječniku lječilišta. Ako ga ravnajući liječnik pita, ima da sve svoje želje i tužbe iskreno priopći ravnajućem liječniku.

Nijedna drugim putem i načinom podnešena pritužba ne će se uvažiti.

Anonimne tužbe kao i pritužbe nakon odlaska iz lječilišta ne mogu se uopće uzimati u obzir (pretres).

Radničko osiguranje godine 1922.—1927.

Referat generalnog direktora Milana Glasera za konferencu radničkog osiguranja na Klenovniku 29. IX. do 1. X. 1927.

Ovoga leta prošlo je pet godina rada na osnovu zakona o osiguranju radnika od 14. maja 1922. godine. Pred nama leže bilance toga rada za vreme od 1. jula 1922. do 31. decembra 1926. godine, a pored toga svaki od nas znade tačno, koji je posao izvršen na tom polju socijalne politike u njegovu području.

Za to vreme udaren je osnov novoj organizaciji socijalnog osiguranja u celoj državi. Ali varao bi se, tko bi mislio: Završen je jedan težak i mučan posao, razgledajmo malo, šta smo uradili, pa iz rezultata, koje smo postigli, odredimo direktive za naš budući rad. Jer kušnje našeg osiguranja radnika i njegovi porodjajni bolovi još uvek nisu završeni. Šta više, oni počinju iz nova. Ta mi ni danas nakon pet godina teškog organizatornog rada uopšte neznamo, kako će do godine izgledati organizacija te ustanove u našoj državi. Ponova su pred nas izneli probleme, za koje smo držali, da smo ih već davno i to sa uspehom rešili. Reorganizacija osiguranja, centralizacija ili decentralizacija, u kojoj formi i do koje granice, to su pitanja, koja su odredbama člana 283. Finansijskog Zakona za godinu 1927./1928. stavljena na dnevni red socijalnog osiguranja.

Bez ikakve stvarne potrebe, ne uvažujući ni dosadanje velike uspehe sistema centralizacije i unifikacije osiguranja, dira se u osnovna načela sistema, kojega prednosti priznaju se općenito, i kojega u većoj ili manjoj meri uvadjaju sve države, gde se posle rata sprovodi organizacija ili reorganizacija osiguranja. Samo od država, koje su nastale na teritoriju bivše Austro-Ugarske Monarhije: Čehoslovačka, Austrija i Madjarska u pogledu organizacije osiguranja slede ista osnovna načela, na kojima je sazdan i naš zakon o osiguranju radnika. A ipak nitko ne može reći, da su ove države bez dovoljnih priprema, iskustva i spreme donele ove socijalne zakone.

Slobodan izbor lekara u socijalnom osiguranju drugo je isto tako veliko organizatorno pitanje, koje preti povoljnom razvitku našeg

Digitized by Google

osiguranja radnika. Ovaj problem treba da se ovih dana raspravi na IX. godišnjem skupu Jugoslavenskog lekarskog društva. Možemo biti sigurni, da ova stvar nije potaknuta od naših lekara, jer znamo, da je pitanje, da li će se lečenje članova vršiti preko stalno namještenih i odredjenih lekara ili slobodnim izborom lekara, rešeno u punom skladu i sporazumu izmedju lekara i nadležnih samoupravnih organa našeg osiguranja radnika. Možemo se stoga pouzdano nadati, da će ovo pitanje uz njihovo sudjelovanje biti povoljno rešeno koli po dobro shvaćene interese lekara, toli i po vitalne interese socijalnog osiguranja.

Osim ovih krupnih problema organizacije osiguranja, koji su nam nametnuti u poslednje vreme, prošlih pet godina rada Središnjeg Ureda i njegovih mesnih organa iznelo je na površinu čitav niz pitanja, koja treba rešiti. Medju ovim ima i takovih, kojih rešenje ne trpi nikakova odlaganja. Nisu to nikakovi novi problemi, to su svakodnevna pitanja osiguranja radnika i upravo stoga od odlučnog uticaja na razvitak ove ustanove.

Svima nama poznata su od postanka svoga: Održanje ravnovjesja unutar finansija grane osiguranja za slučaj bolesti, pitanje je, koje je već jednom raspravljano na kasindolskoj konferenci upravnika i dubrovačkoj konferenci glavnih lekara godine 1925. (Radnička Zaštita, Godište 1925. broj 7 i 8, strana 261., Godište 1926. broj 1, strana 36). Uza sva nastojanja Središnjeg Ureda, upravnika i glavnih lekara pojedinih mesnih organa ono žalibože nije ništa izgubilo od svoje aktuelnosti. U vezi s ovime još je teže pitanje pasivno poslovanje većine okružnih ureda za osiguranje radnika, te pokriće deficita poslovanja ovih ureda. Sva ova pitanja od neizmjerne su važnosti, jedno s razloga održanja zdravih finansija osiguranja radnika, drugo s razloga što protivnicima sistema centralizacije daju prividne argumente za rušenje postojeće organizacije osiguranja. Propisivanje prinosa, slabo ubiranje prinosa, te ogromni zaostaci na prinosima najsudbonosnija su pitanja današnje administracije osiguranja. A pošto ova administracija, uprava i samouprava, treba da ponese i svu odgovornost za sve ovo, potrebna je i što skorija izmena Statuta Središnjeg Ureda i njegovih mesnih organa, kao što i izmena Pragmatike namještenika osiguranja radnika.

Najteža konstatacija u pogledu našega rada u posljednjih pet godina jest činjenica, da uza sve napore Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i faktora sklonih napretku socijalnog osiguranja, nije bilo moguće u celosti sprovesti sve odredbe Zakona o osiguranju radnika od 14. maja 1922. godine.

I tako je ostalo nesprovedeno osiguranje za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti, premda ga je na osnovu zakona trebalo sprovesti najdalje sa 1. jula 1925. godine. Provodjenje ove vrste osiguranja preka je potreba ne samo radnika, već i same ustanove osiguranja. Radniku treba dati, i onako minimalnu, penziju za slučaj starosti i iznemoglosti, kako mu je istu zajamčio Ustav i Zakon o osiguranju radnika. Grana osiguranja za slučaj bolesti pak treba, da se oslobodi tereta starih i iznemoglih radnika, jer se ovaj teret ne može dalje snositi na tom računu. Pored toga nisu sprovedene odredbe zakona glede osiguranja lica, koja se bave kućnom industrijom, nadalje odredbe glede osiguranja poljoprivrednih radnika i slugu u poljoprivrednom radu, nestalno zaposlenih lica i osoba pomorskog ribarstva. Odredbe zakona o sudovima radničkog osiguranja sprovesti će se u najkraće vreme, te se sada čine posljednje pripreme za početak djelovanja ovih sudova.

Raznim odredbama finansijskih zakona posljednjih godina izmenjene su mnoge odredbe zakona o osiguranju radnika, nikada u korist same ustanove osiguranja. Nesprovodjenjem raznih zakonskih odredaba, kao i menjanjem pojedinih ustanova zakona, izmenjen je zakonski osnov, pa i sama finansijska baza, dakle temelji, na kojima se ima sprovesti osiguranje radnika i izgraditi zgrada našeg socijalnog osiguranja. Osim toga tečajem sprovodjenja zakona iskrsla su mnoga pitanja, koja bi trebalo rešiti što prije.

U interesu povoljnog razvitka osiguranja radnika valjalo bi stoga tražiti, da se sastavi jedna komisija interesenata i stručnjaka, koja bi pribrala i proučila sav taj materijal. Uz čuvanje već stečenih prava po zakonu od 14. maja 1922. godine i sadanjeg stanja osiguranja, trebalo bi pripremiti osnovu za novelu dana-

Digitized by Google

šnjem zakonu, koja bi se donela redovitim zakonodavnim putem i koja bi rešila sva viseća pitanja osiguranja.

Kloniti se ovoga posla uzaludno je i pogibeljno po interese osiguranja. Naprotiv, ako se potrebna zakonska novela ne može doneti redovitim zakonodavnim putem, onda noveliranje zakona treba forsirati putem finansijskog zakona. Jer svakako je bolje, da interesenti sami traže i predlažu potrebne izmene zakona, nego da se iste godinama donašaju bez potrebnih predradnja, saslušanja i pitanja interesenata.

Ovo su u glavnome predmeti, koje treba raspraviti. Razume se samo sobom, da će se prigodom kritike dosadanjeg rada Središnjeg Ureda i njegovih mesnih organa naći i drugih interesantnih i važnih predmeta, o kojima bi se moglo raspravljati. Upravnici i lekari osiguranja radnika biti će naročito zahvalni članovima samouprava na svakom upozorenju u tom pogledu. Nu obzirom na vrlo odmereno vreme ovoga sastanka držim, da bi prigodom rasprave po mogućnosti trebalo ostati u granicama nabačenih pitanja, koja u ostalom čine i samu srž aktuelnih problema osiguranja radnika.

U cilju olakšanja same rasprave izneti ću glavne podatke istaknutih pitanja.

I. Finansijsko stanje osiguranja za slučaj bolesti.

Zaključni računi prihoda i rashoda, kao i bilance Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mesnih organa, grane osiguranja za slučaj bolesti i nesreće, za poslovnu godinu 1922./1923., 1924. i 1925. sa svim statističkim podacima o kretanju članstva, nadničnim razredima, obezbedjenoj nadnici, upravnim troškovima, zaostacima prinosa i t. d. publicirani su u Radničkoj Zaštiti, Godište 1926. i 1927. Zaključni računi i bilance za poslovnu godinu 1926. zaključuju se sada, te će biti otštampane još u ovome broju Radničke Zaštite, u koliko budu na vreme dogotovljene.

I stoga ću ovdje izneti samo glavne sumarne podatke, iz kojih treba da crpemo poticaja za naš rad.

Uzevši u obzir celokupno poslovanje Središnjeg Ureda u grani osiguranja za slučaj bolesti za vreme od 1. jula 1922. do 31. decembra 1926. prikazuje nam se sledeće stanje:

Celokupni prihod iznosio je:

na prinosima za slučaj bolesti	Din	841,960.386·68
na regresima	„	5,532.706·81
na kamatama	„	2,942.648·78
i raznim prihodima	„	2,991.128·46
Svega	Din	853,426.870·73

Celokupni rashod iznosio je:

za hranarine	Din	241,670.377·58	ili	28·32%
za potpore u slučaju porodjaja	„	71,627.246·35	„	8·38%
za bolničko lečenje	„	73,626.783·34	„	8·63%
troškovi vlastitih bolnica	„	2,020.946·41	„	0·24%
troškovi ambulatorija	„	5,608.247·01	„	0·66%
za lekove	„	113,747.434·15	„	13·33%
za kupališta i sanatorija	„	28,442.729·76	„	3·33%
za zubnu njegu članova	„	12,576.629·56	„	1·47%
za pogrebnine	„	9,694.567·58	„	1·14%
za lekarske troškove	„	80,626.682·30	„	9·45%
upravni troškovi	„	137,682.458·47	„	16·13%
Razni izdaci, otpis inventara, vrednosnih papira	„	3,818.345·90	„	0·45%
Poslovni višak	„	72,284.422·32	„	8·47%
Svega	Din	853,426.870·73	ili	100·00%

Od propisanih prinosa osiguranja za slučaj bolesti u iznosu od 841,960.386·68 Dinara bilo je na zaostatku 31. decembra 1926. svega 116,981.399·62 Dinara. Prema tome ubrano je ovih prinosa za vreme od 1. jula 1922. do 31. decembra 1926. ukupno 724,978.987·06 Dinara. Pošto je u isto vreme izdano na račun bolnopotporne grane osiguranja u svemu 781,142.448·41 Dinara ukazuje se nepokrivena razlika od 56,163.461·35 Dinara. Ovoj razlici valja još dodati potrošeni prihod od kamata, regresa i raznih primitaka sa 14,466.484·05 Dinara, te imovina likvidiranih blagajna

Digitized by Google

sa 13,357.859·75 Dinara ili svega 80,987.805·15 Dinara. Odbijemo li od ove svote 11,438.708·87 Dinara, koja je služila za nabavu inventara, vrednosne papire i nekretnine, vidi se, da je ova grana sa raznih računa Središnjeg Ureda (račun grane osiguranja za slučaj nesreće, Berze Rada, Radničkih Komora, likvidiranih zavoda i blagajna) morala uzajmiti Dinara 69,549.096·28 u gotovu, da uzmogne udovoljiti svojim tekućim obavezama. Pored toga mesni su organi 31. decembra 1926. iskazivali tražbine svojih verovnika (na računu apotekara, bolnica, sanatorija i t. d.) sa Dinara 50,928.237·56.

Poslovanje bolnopotporne grane osiguranja za poslovnu godinu 1926. završilo je sledećim rezultatima:

Prihod iznosio je ukupno 219,638.069·58 Dinara, od toga propisani prinosi za slučaj bolesti 217,216.049·15 Dinara. Poslovni višak, nakon bonifikacije po grani osiguranja za slučaj nesreće na troškovima uzdržavanja ambulatorija, lekarskih troškova, otpisa od inventara i upravnih troškova (ukupno s Din 7,226.061·12) iznosio je Din 11,606.867·20 ili 5·28% prihoda. Upravni troškovi iznosili su 36,598.268·07 Dinara ili 16·66% prihoda. Otpis inventara, kamati i razni izdaci iznosili su u svemu 0·91%, dok je sve ostalo dano članovima u obliku potpora u novcu i naravi. Svega 77·15% celokupnih prihoda. Od toga plaćeno je za hranarine članovima 56,613.490·38 Dinara ili 25·78%, potpore za slučaj porodjaja 21,535.867·21 Dinara ili 9·80% prihoda, od toga samo na opremu dece oko 11½ miliona dinara! Troškovi bolničkog lečenja iznosili su Dinara 23,045.783·40 ili 10·49% prihoda. Troškovi lekarija i zdravstvenih potrebština bili su 27,750.601·15 Dinara ili 12·64%, kupališta i sanatorija 8,108.348·20 Dinara ili 3·69%, zubna njega Dinara 4,632.819·39 ili 2·11%, pogrebnine 2,624.797·54 Dinara ili 1·20% i lekarski troškovi 21,790.137·38 Dinara ili 9·92% ukupnog prihoda. Ovi troškovi povisuju se za 1,725.236·60 Dinara, koju je svotu za lekarske troškove platila grana osiguranja za slučaj nesreće.

Da ovi podaci budu potpuni za ispravno prosudjivanje situacije, potrebno je, da se navede još i ovo:

Zaostatak na prinosima, koje ubire radničko osiguranje (prinosi osiguranja za slučaj bolesti i nesreće, prinosi za Berze Rada i Radničke Komore) iznosio je 31. decembra 1925. svega 140,687.440·16 Dinara. U godini 1926. propisano je u svemu na ovim prinosima 289,923.007·11 Dinara, a uplaćeno 276,609.002·97 Dinara, manje od propisa za 13,314.004·14 Dinara.

Tako je ukupni zaostatak na prinosima 31. decembra 1927. iznosio Dinara 154,001.444·30 ili 53·12% propisa. Točan pregled ovih zaostataka po vrsti prinosa, kao i po mjesnim organima prileži ovome broju Radničke Zaštite. Ova je tabela zrcalo prilika i rada svakog pojedinog mesnog organa!

Svi izneseni podaci prikazuju nam poslovanje Središnjeg Ureda u grani osiguranja za slučaj bolesti. Iznesene cifre označuju prosek poslovanja svih mesnih organa. Podaci o poslovanju pojedinih mesnih organa u grani osiguranja za slučaj bolesti za poslovnu godinu 1926. razabiru se iz raznih pregleda, tabela i računa priloženih ovom broju Radničke Zaštite.

Prosečni procenat potpora u naravi i novcu, koje je osiguranje za slučaj bolesti u posljednjih pet godina pružilo svojim članovima, dosegao je zamernu visinu od 74·95% unatoč toga, što je ovaj procenat godine 1922./1923. iznosio samo 63·11% prihoda. Godine 1924. iznosio je 80·65%, te je ozbiljno zapretio održanju ravnoteže u finansijama ove grane osiguranja. Godine 1925. pao je na 78·83% i godine 1926. na 77·15% prihoda.

Od pojedinih potpora pokazuje nam prosek posve normalne cifre izuzimajući od toga potpore u slučaju porodjaja (8·38%), troškove lekova (13·33%) i nešto previsok izdatak na hranarinama (28·32%). Rezultati poslovanja u godini 1926. pokazuje skoro posve normalni izdatak na hranarini (25·78%), dok potpore za slučaj porodjaja rastu neprestano i dosižu po osiguranje opasnu cifru od 9·80%.

Usled smanjivanja izdataka na hranarinama povisuje se godine 1926. trošak bolničkog lečenja na 10·49% prihoda. Troškovi lekarija i zdravstvenih potrebština iznose 12·64%, a sve druge potpore ostaju unutar granica primerenosti.

Upravni troškovi iznose u proseku 16·13%, te se u današnjim prilikama mogu označiti normalnima. Medjutim ovaj postotak, kao i svi ostali, postignuti su u proseku samo najsavjesnijim radom pojedinih ureda i njihovih upravnika, te bi uspeh poslovanja izgledao posve drugojačije, da su svi uredi jednako povoljno poslovali.

Digitized by Google

I upravo u tome leži cilj i težište rada ove konference. Valja ispitati i iskreno izneti razloge, koji odlučuju o uspesima, odnosno neuspesima poslovanja pojedinih ureda. Tko je kriv, da pojedini uredi na osnovu jednog zakona, istih propisa, okružnica i uputa polučuju u svom poslovanju ogromne deficite, dok drugi pod istim prilikama uspešno izilaze sa svojim sredstvima? Jer konačno netko mora biti odgovoran za ovo poslovanje i sve nedaće, koje usled toga stižu osiguranje radnika.

Sa nekoliko primera prikazati ćemo ove nerazmere, dok se tačni podaci o svim mesnim organima razabiru iz privitog računa gubitaka i dobitaka mesnih organa Središnjeg Ureda za godinu 1926.

Najniži postotak na isplaćenim hranarinama postigli su: Skoplje 13·30 (!), Trgovsko-bolniško društvo Ljubljana 16·58, Tuzla 19·57, Varaždin 19·74, Vršac 20·70, Veliki Bečkerek 21·16, Novi Sad 21·27, Banja Luka 21·61. Najviši postotak postigli su: Mostar 48·29, Zagreb 33·14, Karlovac 31·78, Dubrovnik 31·15, Sušak 30·46.

Najniži postotak na lekovima postigli su: Banja Luka 6·87, Sarajevo 7·26, Ljubljana 9·02, najviši dostigli su: Dubrovnik 21·26, Varaždin 19·36, Merkur 19·03, Subotica 16·89, Zemun 15·72, Veliki Bečkerek 15·68.

Najviši postotak postignut je kod davanja opreme deteta u Travniku sa 10·55%, Splitu sa 9·51%, Banja Luci sa 9·00 i Tuzli sa 7·94%, najniži kod Merkura sa 2·55%, Trgovskog-bolniškog društva Ljubljana sa 2·55%, Skoplja sa 2·83% i Novog Sada sa 3·24%. Kod potpora za porodilje najviši je postotak postignut u Zagrebu sa 6·42%, najniži u Skoplju sa 0·52%.

Za zubnu njegu članova najviše su izdali: Trgovsko-bolniško društvo u Ljubljani 5·74%, Merkur 4·62%, Travnik 4·08 i Sušak 4·37%, najmanje Veliki Bečkerek 0·54%, Banja Luka 0·61%, Skoplje 0·84%, Subotica 0·87 i Varaždin 0·94%.

Na upravnim troškovima postignut je najpovoljniji uspeh u Zagrebu sa 15·76%, Osijeku 16·39 i Zemunu 16·80%, najviše izdano je na tim troškovima u Tuzli 31·70%, Varaždinu 28·73%, Bjelovaru 24·79% i Vršcu 24·32%.

Najmanji procenat zaostalih prinosa ima Merkur sa 12·94%, Osijek 24·04%, Trgovinsko-bolniško društvo u Ljubljani sa 25·49% i Brod n/S sa 25·97%, najviši procenat zaostataka ima Beograd sa 136%, Skoplje sa 79·11%, Tuzla sa 73·27% i Sombor sa 63·75% zaostataka.

Najbolji uspeh u ubiranju prinosa u godini 1926. postigao je Veliki Bečkerek, kojega je zaostatak spao od 56·62% na 34·16% (otpis prinosa), Banja Luka od 41·50% na 28·82% i Ljubljana od 41·73% na 34·20%. U većini slučajeva zaostatak je porasao u velike, tako u Beogradu od 122·09% na 136%, Novom Sadu od 42·67% na 57·43%, Skoplju od 53·22% na 79·11% i t. d.

U proseku poslodavci su godine 1926. platili toliko prinosa koliko je propisano. Povišenje zaostataka za neko 13 miliona dinara uzrokovano je donekle i otvaranjem XVIII. nadničnog razreda počevši od 1. jula 1926. godine. U ovoj teškoj privrednoj i novčanoj krizi povoljan uspeh.

Koji su ali uzroci nerazmjernom povišenju prinosih zaostataka kod spomenutih ureda nije jasno, i treba da nam upravnici ovih ureda protumače samu stvar. I ne samo protumače, nego i opravdaju, jer samo ti zaostaci su krivi, da grana osiguranja za slučaj bolesti duguje raznim računima Središnjeg Ureda ogromnu sumu od oko 70 miliona dinara, te da na vreme ne može platiti svoje vjerovnike.

Ogromni zaostaci pojedinih ureda, kao Beograda, Skoplja, Novog Sada, Sombora, Tuzle i t. d. ozbiljno su ugroženi nedostatnom brigom oko ubiranja i naplaćivanja prinosa. Produžimo li tako dalje, staviti ćemo u dvojbu i samu aktivnost bilance osiguranja za slučaj bolesti. I za to je potrebno, da svi uredi bezrazlike redovito propisuju i ubiru prinose. Zaostale prinose valja svom energijom u vlastitom djelokrugu ili putem nadležnih vlasti naplaćivati bez odlaganja. Isto tako valja izlučiti sve dubiozne i neutjerive prinose, dokazati njihovu neutjerivost, te ih otpisati i to ne na teret redovitog poslovanja, nego na teret poslovanja, u kojem su propisani. Za ovakove otpise postoje naročite rezerve, koje se sastoje iz polučenih suficita u prošlim godinama poslovanja.

Kada proučimo sve iznesene podatke možemo o rezultatu poslovanja grane osiguranja za slučaj bolesti slobodno reći, da je radničko osiguranje svojim članovima u slučaju bolesti i porodjaja dalo sve, što im je za lečenje bilo potrebno, a

Digitized by Google

naročito, da im je dalo sve, što im je moglo dati na osnovu pozitivnih odredaba zakona.

Kod toga su pojedini mesni organi prešli mnogo puta i dozvoljenu finansijsku meru. Ova je pojava u teškim životnim prilikama radnika razumljiva, ali nije uvek opravdana i moguća radi lošeg finansijskog stanja osiguranja. Upravnici i lekari socijalnog osiguranja imadu u tom pogledu svagde, a naročito u naš težak i odgovoran položaj. Dovesti u sklad pozitivne odredbe zakona, potrebe bolesnih članova i finansije osiguranja, teška je zadaća, koju treba dnevno uspešno rešavati.

U njihovu radu mora da ih vodi osnovno načelo: Osiguranje za slučaj bolesti mora u što kraće vreme početi da živi samo o sebi i svojim vlastitim dohocima. Ono treba da se reši svih dugova, treba da uspostavi potpuno ravnovjesje u svojim finansijama. Treba uvesti krajnu štednju, treba članovima dati sve, šta je potrebno, a ništa nepotrebna, treba savesno i na vreme propisivati i energično ubirati prinose, te uspostaviti iskrenu saradnju izmedju lekara i uprave u svim poslovima osiguranja.

II. Pasivno poslovanje većine Okružnih Ureda za Osiguranje Radnika.

Grana osiguranja za slučaj bolesti završila je godine 1926. svoje poslovanje deficitom u trinaest okružnih ureda i to u Bjelovaru, Brodu n/S., Dubrovniku, Karlovcu, Mostaru, Osijeku, Subotici, Sušaku, Travniku, Tuzli, Varaždinu, Zagrebu i Zemunu. Svi ovi uredi pozvani su, da opravdaju nastale deficite u svom poslovanju. I bilo bi vrlo poučno, kada bi ravnatelji ovih ureda učinili to i na samoj ovoj konferenci. Upravni odbor Središnjeg Ureda odlučio je, da sve one, koji su skrivili ove deficite pozove na odgovornost.

Deficit u poslovanju jednoga ureda može biti i posve neskrivljen. Prilike jednoga kraja u pogledu privrede, klime, zdravstvenih odnošaja, pomanjkanja lekara, saobraćajnih sredstava i t. d. mogu uvjetovati pasivnost malih ureda bez ikake krivnje uprave. Ali kada pojedini uredi u normalnim zdravstvenim godinama isplate 5 do 10% svoga prihoda na hranarinama više nego iznosi postignuti prosek hranarine na čitavom području države, i kada je već samo usled toga nastao deficit u poslovanju toga ureda, onda je sigurno, da je tome deficitu u prvome redu kriva nedostatna saradnja uprave i lekara toga ureda, pa za tim nedostatna kontrola bolesnika, uredjaja poslova i t. d. Isto je tako, i stvar se ne menja, kada je taj deficit uzrokovan previsokim izdacima na lekarijama, zubnoj nezi i bolničkim troškovima. Samo je u tom slučaju propust lekara, a naročito glavnoga lekara mnogo veći od krivnje same uprave. O tome napose u detalje referisati će šef lekar direktor Dr. Željko Hahn.

Pored ostalog današnje teško stanje grane osiguranja za slučaj bolesti i deficiti pojedinih ureda, uzrokovani su takodjer već samim odredbama Zakona o pružanju potpora u slučaju porodjaja, a naročito ustanovom o davanju opreme deteta. Izdaci na ovoj vrsti potpora dosegli su danas u proseku za celi Središnji Ured više od 10% ukupnih prihoda. Zakonodavac je prigodom donošenja ove zakonske ustanove za celo imao pred očima plemenitu, po narod i državu nadasve korisnu zadaću zaštite dece i matera. I mi priznajemo u celosti humanost i potrebu ove zaštite, samo držimo, da bi istu imalo snositi javno zdravstvo t. j. država, a ne radničko osiguranje. Pre rata iznosili su izdaci bivše zemaljske blagajne za osiguranje radnika u Zagrebu 1 do 1·50% prihoda za potpore ove vrste, a prinosi osiguranja bili su isti kao i danas. Iz toga se već vidi, da radničko osiguranje bez poremećenja svojih finansija ne može snositi ovih izdataka. Da je naše stanovište ispravno dokazuje i činjenica, što u inostranom osiguranju za ovu vrstu potpora daju znatne doprinose socijalnom osiguranju iz javnih sredstava. Vodeći računa o svim ovim okolnostima Ravnateljstvo Središnjeg Ureda zaključilo je zamoliti Ministarstvo Socijalne Politike, da poradi oko toga, da se rokovi u § 49. Zakona, koji uvjetuju sticanje prava na potpore za porodilje, produže na 18, odnosno 12 meseci.

Sve uzroke lošeg finansijskog stanja grane osiguranja za slučaj bolesti mi smo već raspravili na kasindolskoj i dubrovačkoj konferenci. Mi smo se već sporazumili, kako ćemo popraviti ovo stanje. I moramo priznati, da su pojedini savesni, marljivi i vredni upravnici svojim radom postigli zamerne rezultate u poslovanju njima poverenih ureda. Bez te nekolicine upravnika mi bi već davno bili u velikom deficitu. Ali šta koristi sva ta muka, kada povoljni rezultati poslovanja ovih ureda nestaju bez traga u deficitima ostalih ureda, kojih upravnici kao da ne osjećaju

Digitized by Google

odgovornosti, koja na njima počiva. Kao da je istina ono, što je u kritici o centralizaciji radničkog osiguranja napisao jedan naš inače uvaženi upravnik: »Svaki predsednik ili upravnik Okružnog Ureda može se držati one bosanske narodne: Platiće Vlah ili Turčin! Dok para, kojih bilo, imade u kasi, ne treba se zamerati ni članovima, ni poslodavcima«.

Strašan moral i skrajni nemar pokazali bi upravnici, koji bi se držali ovih reči. I ja prosto ne verujem, da ima takovih upravnika. Ali žalibože deficita ima i ne će biti moguće, da ovo stanje i dalje potraje. Jer deficiti i manjeg broja ureda mogu da upropaste ne samo bilancu celokupnog poslovanja osiguranja za slučaj bolesti, već time posredno naše osiguranje radnika u celini. A ovo moramo sprečiti zajedničkim silama. I stoga će svaki ured morati snositi sve posledice svoga gazdovanja i svaki će upravnik morati poneti lično svu odgovornost za svoje poslovanje.

U prvome redu pasivnim uredima morati će se odrediti veći prinos, koji će biti dostatan za poslovanje ovih ureda. I obratno sniziti će se prinos uredima, koji će pokazati da trajno bez pogibelji po svoje finansije mogu uspešno poslovati sa nižim postotkom prinosa, nego je sada odredjen.

U drugome redu Središnji Ured morati će se pobrinuti da svi mesni organi sa odredjenim postotkom prinosa pokrivaju sve svoje potrebe u sprovodjenju osiguranja za slučaj bolesti. Treba uvesti opštu štednju, te se za najbliže vreme kloniti svih investicija. Treba živeti o svom trošku, te na potpore grane osiguranja za slučaj bolesti u naravi i novcu ne trošiti više, nego što iznose ubrani prinosi ove grane osiguranja. Najvećim naponom sila treba pospešiti ubiranje prinosa, sniziti ogromne zaostatke i platiti svoje dugove.

Istodobno valja povisiti prihode ureda. Treba marljivo kontrolirati poslove, dali zaposluju radnike, koji nisu prijavljeni na osiguranje. Treba tačno ispitivati stigle prijave, napose u pogledu prijavljenih nadnica. Prosek običajnih nadnica treba mesečno utvrditi za sve poslove i razne grane privrede, te kontrolirati dali prijavljene nadnice odgovaraju prosečnim nadnicama dotičnog mesta, kraja i vrste privrede. Ovim načinom u velike se može povisiti prihod osiguranja. Potrebu ove kontrole dokazuje nam tabela o visini prosečnog prinosa osiguranja za slučaj bolesti i nesreće, koja je priložena ovom broju Radničke Zaštite.

Napokon morati će se postupati protiv odgovornih lica onih ureda, koji neće moći poslovati bez deficita. Samostalni referenti, šefovi odseka, knjigovodje i blagajnici, uopšte svi kojima je poveren odgovorni posao, morati će odgovarati za svoj rad ili bolje nerad. Ovo nisu prazne reči. Ta nemoguće je bez kazne ostaviti ljude, koji počinjaju kažnjiva dela. A skrivljeni deficiti radničkog osiguranja u ovo teško vreme socijalne politike zaista su kažnjiva dela. Ili ti ljudi, a naročito upravnici, nisu sposobni da vode agende, koje su im poverene, ili su lakoumnici, koji ne zaslužuju poverenja, koje im je poklonjeno. U oba slučaja ne mogu ostati na svojim mestima. Pragmatika službenika promeniti će se u tome smislu.

Teško je izneti sve ovo. Simpatije se ovime ne stiču. Pomoći si ali ne možemo, jer na tešku ranu treba ljuta leka.

III. Propisivanje, ubiranje i ovršno naplaćivanje prinosa socijalnog osiguranja jedna je od tema, koje su tačno iznesene na kasindolskoj konferenci upravnika radničkog osiguranja (Radnička Zaštita, Godište 1925. broj 7 i 8, strana 312. do 330.). Ipak je potrebno, da na odnosni referat i danas skrenemo svoju pažnju, jer na žalost ne može se konstatovati, da bi kod naših okružnih ureda za osiguranje radnika u pitanju zaostataka na prinosima krenulo na bolje. Izneli smo već strahovite cifre naših zaostataka, koje danas premašuju ogromni iznos od 150 miliona dinara, ili 53% godišnjeg propisa. Pojedini okružni uredi doterali su sa svojim zaostacima na prinosima dotle, da je upravo neverovatno, da bi se ti prinosi ikada mogli ubrati.

Ovaj fakat radja u svakoga, a naročito u ljudima, koji nisu tačno upoznati sa poslovanjem Središnjeg Ureda i njegovih mesnih organa osećaj nepouzdanja u samu instituciju. I kada ne bi bilo ureda (Banjaluka i Ljubljana), koji su u jednoj godini dana pokazali, što se dobrom voljom i ustrajnošću dade postići na tom polju rada, morali bi već danas konstatovati, da je bilanca osiguranja za slučaj bolesti pasivna.

Najveća opasnost preti radničkom osiguranju upravo od ovih silnih zaostataka. Jer oni iz dana u dan, u današnjoj teškoj privrednoj krizi, postaju sve manje

Digitized by Google

vredni, te u koliko se u najkraćem vremenu ne uberu, morati će se otpisati. I sva je sreća, da nam u tu svrhu stoje na raspolaganje znatne rezerve od postignutih suvišaka poslovanja u prošlih pet godina.

Normalnim zaostatkom može se označiti zaostatak, koji ne prelazi 25 do 30% godišnjeg propisa. Ovaj zaostatak uvetovan je našim načinom poslovanja i teško ga je sniziti ispod 20% propisa. Godišnji propis prinosa iznosio je godine 1926. oko 290 miliona Dinara. To znači, da bi naš prinosni zaostatak u najgorem slučaju smio iznositi oko 90 miliona Dinara. Ovde su uračunani i prinosi za Radničke Komore i Berzu Rada. Prema tome imamo mi danas oko 60 miliona prinosa, koje treba u roku od 6 meseci ili ubrati ili ustanovivši njihovu neutjerivost otpisati, i to prinose osiguranja za slučaj bolesti na teret spomenutih rezerva.

Tečajem ove i najkasnije u prvoj polovini buduće godine treba ovu stvar urediti tako, da joj nitko neće moći opravdano prigovoriti. Uredima, koji će i sledeće poslovne godine iskazivati prinosni zaostatak veći od 30%, morati će se staviti posebna mesna kontrola na račun samoga ureda.

Stvar je ova od neizmerne važnosti po radničko osiguranje. Molimo stoga sve naše ravnatelje, da joj posvete naročitu pažnju i najveću brigu. Ovo pitanje treba u najkraće vreme skinuti sa dnevnoga reda osiguranja radnika.

IV. Izmena Statuta Središnjeg ureda i njegovih mesnih organa. Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika zaključilo je, da se u cilju primerenog povećanja samouprave, samostalnosti i odgovornosti okružnih ureda za osiguranje radnika u sprovodjenju osiguranja za slučaj bolesti provedu stanovite izmene Statuta Središnjeg Ureda i njegovih mesnih organa.

Ovaj posao izvršiti će se ove zime. Svi okružni uredi pitani su za mišljenje po tom predmetu. Na osnovu stiglih mišljenja može se u glavnim pitanjima kazati sledeće:

1. U pogledu potpora, koje su okružni uredi u osiguranju za slučaj bolesti dužni pružati, predvidja zakon tako zvane minimalne (§ 45.) i maksimalne potpore (§ 46.). Minimalne potpore moraju se pružati u svakom slučaju, za maksimalne može dozvoliti (§ 140.) ili zaključiti (§ 46.) Središnji Ured, da se pružaju članovima, ako ima za to raspoloživih materijalnih sredstava.

U tim granicama okružni su uredi potpuno samostalni, pa se to može Statutom i naročito zajamčiti.

Stvarni efekat ove samostalnosti nije mogao za sada doći do izražaja iz jednostavnog razloga, što se dosadanji višci poslovanja okružnih ureda ukazuju samo kao računski višci, koji se nalaze kod poslodavaca u obliku zaostalih prinosa. Naprotiv, okružni su uredi do danas od grane osiguranja za slučaj nesreće, Berze Rada i Radničkih Komora pozajmili oko 70 milljuna dinara, da mogu isplaćivati minimalne potpore osiguranja za slučaj bolesti.

2. U grani osiguranja za slučaj nesreće i invaliditeta okružni uredi vrše lokalne poslove osiguranja u smislu odredaba Zakona, uputa i propisa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. U ovim granama osiguranja može se okružnim uredima odredbama Statuta primereno povećati delokrug, n. pr. može im se staviti u zadaću, da na osnovu dobivenih uputa i odredaba vrše privremeno uvrštavanje poslova u razrede opasnosti uz garanciju za jednoobrazno vršenje ovih poslova.

3. U pogledu preuzimanja obaveza i sklapanja različitih posala okružni uredi prema odredbi § 144. Zakona vezani su na odobrenje Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, ako su ti poslovi skopčani sa većim opterećenjem ureda. Ovo veće opterećenje normirano je odredbama § 238. Statuta. U cilju što veće samostalnosti ureda moguće je sadanje iznose povisiti, propise u nabavkama, potrebnim odobrenjima i t. d. izmeniti, pa će tako samouprave okružnih ureda u tom pogledu steći potrebnu samostalnost.

Zaključci okružnih ureda o kupovini ili otudjivanju nepokretnog imanja u smislu § 144. Zakona treba da potpada i dalje pod odobrenje ravnateljstva Središnjeg Ureda. Ovo je odobrenje potrebno, jer se u ovim slučajevima radi redovito o većim poslovima i opterećenjima osiguranja, koje treba preispitati.

4. Prinos osiguranja za slučaj bolesti odredjuje Statut Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika prema odredbama §§-a 23., 122. i 126. Zakona. Ovi prinosi neka u celosti ostaju na raspoloženju okružnim uredima, a Središnjem Uredu neka

Digitized by Google

se dostave samo iznosi, koji u smislu zakonskih odredaba (§§ 26. i 140) imaju služiti pričuvama i pokriću deficita pasivnih ureda.

Prinos osiguranja za slučaj nesreće, Berze Rada i Radničke Komore neka se propisuje po okružnim uredima, ali otpadajući iznos prinosa neka se plaća izravno Središnjem Uredu u smislu zaključka ravnateljstva od 15. decembra 1926. (Okružnica od 29. decembra 1926. broj 41.256).

Središnji Ured pokriti će sve deficite pasivnih mesnih organa, ali će pasivnim uredima za sledeću godinu propisati veći prinos, koji će biti dostatan za poslovanje odnosnog ureda prema odredbi al. 3. §-a 23. Zakona. Ovo će biti sankcija veće samostalnosti i odgovornosti samouprava okružnih ureda.

Isto tako sniziti će se prinos mesnim organima, koji će svojim radom pokazati, da mogu dobro poslovati i sa manjim prinosom (al. 4. §-a 23.).

5. Središnji Ured sprovodio je do sada uvek takovu finansijsku politiku, da je novac ubran na teritoriju pojedinih ureda, ostao uložen u novčanim zavodima dotičnog kraja, kako bi se njime mogla služiti i tamošnja privreda i to sve do vremena, dok ga nije morao upotrebiti u svrhe, za koje je odredjen.

Ova načela treba normirati posebnim odredbama Statuta, kako se ne bi širile vesti o odašiljanju novaca iz jedne u drugu oblast.

6. Jedno od najtežih pitanja administracije osiguranja, koje pruža i najčešće prilike za sporove izmedju samouprave centrale i mesnih organa, jest pitanje izbora i odobravanja izbora činovnika i ostalih nameštenika radničkog osiguranja. Ako se ovo pitanje reši povoljno, onda je i pitanje samostalnosti samouprave okružnih ureda u najvećem delu povoljno rešeno.

Odobravanje budžeta upravnih troškova zajedno sa sistemizacijom mesta službenika treba pridržati odobrenju ravnateljstva Središnjeg Ureda prema odredbi § 147. Zakona, jer to traži dosadanje iskustvo te činjenica, da upravni troškovi terete sve grane osiguranja podjednako i proporcionalno. Popunjavanje tih mesta u definitivnom svojstvu treba da ostane u kompetenciji Središnjeg Ureda, da se udovolji postojećoj odredbi Zakona. Ako se ali Službenim Pravilnikom odredi da nameštenik službuje tri godine privremeno, i da privremena nameštenja ne potpadaju odobrenju Središnjeg Ureda, onda će autonomija okružnih ureda biti dovoljno zajamčena i u tom predmetu. Ovoj autonomiji treba još dosledno prepustiti u celini otkaze i otpuste privremenih nameštenika.

Od ovih odredaba treba svakako u opštem interesu sviju vrsta osiguranja izuzeti ravnatelje, njihove zamjenike, kao i glavne knjigovodje ureda, kojih bi nameštenje i u privremenom svojstvu moralo odobriti ravnateljstvo Središnjeg Ureda.

7. Nadzor nad sprovodjenjem osiguranja i poslovanja okružnih ureda vrši Središnji Ured putem skontracija ureda na licu mesta. Svaki ured treba godišnje pregledati barem dva puta i izvešćem o pregledu rada obavestiti ravnateljstvo Središnjeg Ureda o stanju poslova dotičnog mesnog organa. Osim toga okružni će uredi zapisnike sednica glavne skupštine, ravnateljstva, nadzornog odbora, predsedništva, kao i drugih raznih odbora, predlagati Središnjem Uredu u overenom prepisu i Središnji će Ured preispitujući ove zapisnike kontrolisati poslovanje svojih mesnih organa. Opazi li tom prilikom, da su pojedini zaključci protuzakoniti ili protupropisni obustaviti će izvršenje odnosnih zaključaka i zatražiti akta radi postupka u smislu § 145. Zakona. Posebnim izveštajem morati će se predlagati samo predmeti, koji su vezani na odobrenje prema odredbama Zakona ili Statuta. U koliko na zapisnik ili na ove izveštaje ne stigne odobrenje ili obustava izvršenja u roku od 15 dana po dostavi, moći će se svi zaključci bez daljega izvršiti.

8. Ostaje otvoreno pitanje, u kojima će poslovima osiguranja za slučaj bolesti Središnji Ured izdavati odredbe, okružnice, propise obaveznog značaja za sve mesne organe.

Ovo pitanje treba rešiti Statutom. Jasno je, da će Središnji Ured izdavati takove odredbe u svim pitanjima administracije, gde je u pitanju ne samo osiguranje za slučaj bolesti, već i osiguranje za slučaj nesreće i invaliditeta. Dakle opšta pitanja administracije, kao: evidencije članova i poslodavaca, knjigovodstva i računovodstva, statistika i t. d. Glede ovih pitanja postoji i kompetencija Ministarstva Socijalne Politike prema odredbi § 184. Zakona.

Digitized by Google

Isto tako Središnji će Ured izdavati obvezatne odredbe u svim pitanjima, koja u interesu osiguranja valja rešiti na jednakom osnovu, kao: pitanja, koja su predvidjena u tač. 4. § 126. ili tač. 4. i 5. § 122. Zakona. U glavnome biti će to sva pitanja, koja pojedini uredi ne mogu sami povoljno rešiti.

Konačno će se tom prigodom morati naći načina, da se izborni red za deledate glavnih skupština mesnih organa ujednostavi, jer ovaj sadanji, kako je odredjen statutom ne odgovara prilikama, a osim toga je bez svake potrebe i odviše skup.

Zajedno sa izmenom Statuta morati će se pristupiti i izmeni Službenog Pravilnika službenika radničkog osiguranja. Glavne izmene, koje će uprava Središnjeg Ureda predložiti odnosile bi se na automatsko unapredjenje nameštenika, garancije o ispravnom vršenju službe, ujednostručenje disciplinskog postupka, kao i uredjenje svih spornih pitanja, koja su se ukazala tečajem ovih godina.

V. Novelisanje Zakona o osiguranju radnika od 14. maja 1922. godine redovitim zakonodavnim putem. Ovo je pitanje potaknuto prekom potrebom osiguranja. Upravnici ureda treba da se o njemu izjasne. Sva sporna pitanja, koja su u osiguranju radnika nastala u ovo pet godina sprovodjenja Zakona, treba rešiti ovom novelom. Naročito pitanje prevelikih troškova na potporama u slučaju porodjaja, bolničke njege, plaćanja troškova opskrbe u bolnicama za venerične, trahomatozne, tuberkulozne i umobolne članove, povišenja obezbedjene zarade i ujednostavljenja nadničnih razreda, državne subvencije, osiguranja radnika na javnim radnjama, u državnim preduzećim, ubiranja i osiguranja dužnih prinosa. Sve su to pitanja, koja se mogu rešiti jedino zakonodavnim putem. Ona su od velikog i sudbonosnog značenja po osiguranje, jer od ispravnog rešenja tih pitanja ovisi i finansijsko stanje našeg osiguranja radnika.

Pored toga treba rešiti i sam problem organizacije osiguranja, jer donošenjem člana 283. Finansijskog Zakona za godinu 1927./1928. taj je problem stavljen u prvi red nerešenih pitanja osiguranja.

Zdravstvena služba Središnjeg Ureda za osiguranje radnika.

Referat direktora dr. Željka Hahna za konferencu radničkog osiguranja na Klenovniku 29. IX. do 1. X. 1927.

Socijalno osiguranje može da izvrši svoju važnu zadaću u životu države i naroda, može da očuva i obrani zdravlje i radnu sposobnost radnika i da ga spasi u najtežim časovima života od skrajne bijede samo u slučaju, ako ima zato nužna sredstva i ako mu je ekonomski temelj zdrav i čvrst.

Bolnopotporna grana našeg osiguranja imala je u godinama 1924., 1925. i 1926. mali poslovni višak, bila je dakle aktivna. Ali u svim tim godinama bila je faktično isplaćena svota potpora i drugih rashoda veća od faktično uplaćene svote prihoda, jer su zaostatci na prinosima bili veliki. Uredi su mogli isplaćivati potpore osiguranima i plaće svojim namještenicima samo tako, da su upotrebljavali za bolnopotpornu granu novac grane za slučaj nezgoda i novac radničkih komora. Tako se ne može dalje raditi. Ovakova je ravnoteža samo prividna i vrlo labava.

Uspjelo je zajedničkim radom najboljih sila našeg radničkog osiguranja ukloniti katastrofu osiguranja za slučaj bolesti. Ali latentna kriza osiguranja još nije uklonjena.

Naša je zadaća da ustanovimo šta nam je učiniti, da je uklonimo.

O tome smo već prilično mnogo govorili. Uticaj gospodarske krize i nepovoljnih poslije ratnih zdravstvenih i socijalnih pojava na osjetljivi organizam radničkog osiguranja poznati su svakom stručnjaku.

Znamo, da naše osiguranje za slučaj bolesti nosi teret osiguranja za slučaj invaliditeta i nezaposlenosti a da zato nema pokrića.

Raspravljalo se mnogo i o povišenju prinosa kao i o promjenama zakona. Bilo je različitih mišljenja u pogledu ustrojstva našeg radničkog osiguranja i o

Digitized by Google

tome, koje su to potpore za koje nema pokrića u financijama osiguranja. Naše slabo osiguranje ne može da snosi mjesto države sve troškove osiguranja materinstva i dojenčadi. Ali u tome su bili svi stručnjaci jednoga mišljenja, da nijesu nužna takova sniženja potpora, koja bi bila na štetu socijalnog efekta osiguranja.

Nema praktične vrijednosti, da o tim stvarima ovdje ponovno raspravljamo. Nema dvojbe, da naš zakon, koji stručnjaci cijeloga svijeta jednoglasno priznaju kao uzoran zakon, nije skrivio s v e naše poteškoće, nego da je veliki dio njih skrivio način, na koji smo izdavali potpore i ubirali prinose.

Mi radnici socijalnog osiguranja, imamo sada zadaću, da se sporazumimo u ovim ozbiljnim za dalnju sudbinu radničkog osiguranja odlučnim danima o onim praktičnim mjerama, kojima mi sami možemo i moramo da smanjimo materijalne poteškoće bolnopotporne grane.

Imamo pri tome tri važne dužnosti:

1. moramo osigurati prihod putem savjesnog propisivanja i pravovremenog ubiranja prinosa,

2. moramo održati rashode u normalnim granicama, koje su odredjene zakonom i iskustvom velikih skupina radničkog osiguranja,

3. moramo spriječiti sve zlouporabe.

Od tih teških zadaća spada pretežno na liječnike najteža: dužnost održanja potpora u normalnim granicama.

1926. godine izdala je bolnopotporna grana osiguranja oko 169 milijona dinara to jest 84% od cjelokupnoga rashoda na temelju liječničkih uvjerenja odnosno u vezi sa radom liječnika. Bez iskrene saradnje liječnika sa upravom ne mogu da se urede financije radničkog osiguranja. Sudbina osiguranja povjerena je liječnicima.

Na temelju rezultata konferencija upravitelja okružnih ureda u Kasindolu i glavnih liječnika u Dubrovniku izdao je Središnji Ured 1925. godine okružnicu broj 26.940/25. o postupku pri izdavanju i o nadzoru nad izdavanjem najvažnijih potpora u bolnopotpornoj grani osiguranja.

U ovoj okružnici bilo je odredjeno sve, što se onda moglo i moralo učiniti, da se naše osiguranje spasi od propasti a da ipak pošteno vrši svoje socijalne i zdravstvene zadaće.

Prošle su od onda dvije godine. Pojedini uredi učinili su sve, što je bilo na temelju zajedničkog rada odredjeno. Bilo je ali i takovih ureda, koji uopće nijesu vodili računa o rezultatima onih rasprava. Na temelju stečenih iskustava raspravljati ćemo sada o tome, po kojim načelima treba dalje izgradjivati zdravstvenu službu osiguranja i nadzor nad izdavanjem najvažnijih potpora.

1. Organizacija liječničke službe.

S a r a d n j a u p r a v e s a l i j e č n i c i m a.

Naše radničko osiguranje ima 1.077 liječnika, od toga 853 za opću praksu. Na jednoga liječnika otpada prosječno 445 članova. Njemačka ima slobodan izbor liječnika, a ipak razmjerno manje liječnika od nas, tamo otpada 482 člana na jednog liječnika. Na jednog liječnika za opću praksu otpada kod nas prosječno 562 člana, a ustanovljeno je da treba namjestiti prosječno na 1.000 članova jednog liječnika tamo gdje imaju i članovi porodice pravo na besplatno liječenje. Imamo dakle još jedanput toliko liječnika nego kolika je stvarna potreba. Ima naime kod nas mnogo vrlo prostranih okruga i mnogo mjesta sa vrlo malim brojem članova, uslijed čega pak imamo razmjerno mnogo liječnika. Ipak ima još tu i tamo liječničkih okruga sa prevelikim brojem članova. Ima i pretrpanih ambulanata. Ima kod nas okruga, u kojima ne stanuje više od jednog liječnika. Ali ima okruga u kojima stanuje dosta liječnika, a ipak je broj članova, koji otpada na jednog liječnika, preveliki. Ima okruga, u kojima jedan liječnik liječi 1.400 do 2.000 a i više članova. Sveukupno ima 153 okruga sa više od 1.000 članova na jednog liječnika za opću praksu. U pojedinim okruzima je veliki broj članova samo prividan. To su okruzi u velikim gradovima, u kojima ima mnogo specijalista. Oni vrše znatni dio liječničkog posla. Ipak je pogrešno, ako se namješta sve više specijalista na račun liječnika za opću praksu. Prva je dužnost radničkog osiguranja, da osigura liječenje teških, ležećih

Digitized by Google

bolesnika. Ako su ovi već dovoljno opskrbljeni liječnicima za opću praksu, tek se onda mogu namjestiti specijalisti.

Liječnici za opću praksu vrše najvažniji rad u osiguranju za slučaj bolesti. Oni su obilazeći bijedne stanove radništva, spasili čitave generacije radnika i djece od smrti i bolesti. U stalnom dodiru sa bolesnikom i njegovom porodicom širili su zdravstvenu kulturu medju onim slojevima radništva, koji prije nikada nijesu imali liječnika.

U nekim velikim gradovima dali su uredi liječnicima za opću praksu podvoz u formi automobila. Pošto imaju samo jedan ili dva automobila može samo jedan najviše dva liječnika na jedamput obilaziti ležeće bolesnike. Valjda je to put k napretku. Ali odredjivanjem prevelikih okruga, u kojima se ni automobilom ne mogu izvršiti sve nužne posjete, ne smiju se natovariti liječniku za opću praksu zadaće, koje on ne može savjesno izvršiti.

Uprava je glavni krivac, ako liječnička služba nije besprikorna tamo, gdje je jednom liječniku dala previliki broj članova i gdje su ambulante pretrpane. Ako je iole moguće treba prevelike okruge podijeliti, preopterećene ordinacije dijeliti i dati liječniku inteligentnog pisara ili sestru ili mladog pomoćnog liječnika i tako omogućiti savjesno vršenje posla. Treba liječnika osloboditi svakog suvišnog administrativnog posla. Pretrpane ordinacije i preopterećenost liječnika nanijeli su radničkom osiguranju mnogo moralne i materijalne štete.

Ambulante moraju biti dobro uredjene i moraju imati dobre čekaone. Ali treba obzirom na naše materijalno stanje izbjeći svakom pretjeravanju. Ne može svaka ambulanta u svakom malom mjestu imati Röntgen stroj, kvarz-lampe, stroj za diatermiju, pantostat i instrumentarij za rijetke i teške operacije, koje se valjda ambulantno i ne mogu izvršiti. Bilo je ureda, koji su isplatili godišnje jednom röntgenologu 200.000 i 300.000 dinara za Röntgen pregledbe i snimke. U ovakovim uredima se bezuvjetno isplati kupiti Röntgen stroj i namjestiti röntgenologa. Polipnagmaziju treba izliječiti. Nije nužno u svakom slučaju praviti Röntgen snimke, snimiti svaku kontuziju prsta. Pretjerivanja moraju prestati na svakom polju rada, ma kako plemenitim razlozima se oni dali obrazložiti. Ne možemo na teret našeg siromašnog radničkog osiguranja za ambulante kupovati strojeve, koje ni naše klinike kao ni najveće bolnice nemaju, — a bilo je i takovih zahtjeva.

Ne možemo namjestiti u svakom mjestu, sa razmjerno malim brojem članova, sve moguće specijaliste.

Bez specijalista se danas ne može biti. Radničko osiguranje ima 124 specijalista, 11·6% svih liječnika. Ali i opet kažemo, treba s obzirom na naše materijalno stanje izbjeći svako pretjeravanje. Ako jedan specijalist ima mnogo bolesnika, ne treba odmah namjestiti još jednog specijalista. Treba namjestiti mladog pomoćnog liječnika ili više njih, koji će raditi pod uputstvom visoko kvalifikovanog specijalista. Specijalistička ordinacija, u kojoj jedan liječnik ima da liječi za vrijeme od 2 sata 30 i više bolesnika nije više specijalistička ordinacija, ona uopće nije liječnička ordinacija. Specijalist treba da bude konzilijarni liječnik ureda za ambulantne i za ležeće bolesnike. Bolesnike, kojima ne treba specijalističkog liječenja, liječit će poslije pregleda specijalista i dalje liječnik za opću praksu, koji može da zatraži savjete i mišljenja specijalista, kolikogod puta mu to ustreba. Ako ne skinemo na taj način teret sa ordinacije specijalista, dovesti ćemo naše specijalističko liječenje ad absurdum. Liječnik se nebi smio primiti liječenja prevelikog broja članova. Istina da član ne može da traži od uredskog liječnika ništa, što nije bezuvjetno nužno za uspješno liječenje. Ali član nije bolesnik drugoga reda, on se ne liječi iz milosti. On plaća prinos, pa ima pravo na liječenje, koje odgovara svima zahtjevima moderne nauke. On ima pravo zahtjevati da se s njim postupa humano i strpljivo. Tko zato nema vremena i volje, taj ne spada u red liječnika socijalnog osiguranja. Takovi su liječnici izuzeci u radničkom osiguranju, a protiv njih treba postupati. Ali liječnik, koji za skromnu plaću savjesno vrši svoj velik i važan posao, taj ima pravo, da se s njim postupa tako, kako to važnost njegovog rada zahtjeva. Jedan dio liječnika, koji oštećuju ured sa pretjeranim izdavanjem potpora, ne radi to zlonamjerno, nego iz nepoznavanja socijalnih i ekonomskih načela socijalnog osiguranja. Imamo na našu nesreću premnogo liječnika sa malim brojem članova. 41% naših liječničkih okruga nema više od 200 članova. Liječniku se ne isplati da čita knjige o socijalnom osiguranju. Informativni sastanci uprave i glavnog liječnika

Digitized by Google

sa ovim liječnicima imat će povoljni efekat na financije radničkog osiguranja. Ovi sastanci uprave i glavnog liječnika moraju se u buduće redovno održavati. U veće gradove i središta industrije mogu upravnik i glavni liječnik da odlaze. Sve liječnike ureda treba samo u slučaju nužde sazvati, a najviše godišnje jedamput. Troškovi su veliki i liječnici teško mogu da napuste mjesta rada.

Velika većina štampanih i drugih pritužaba protiv liječenja u radničkom osiguranju dolazi od onih, kojima uopće nije bilo stalo do liječenja — nego svijesno ili nesvjesno — do novčanih i drugih potpora, koje im po zakonu ne pripadaju. Bila bi hipokrizija, ako bi tvrdili da uredski liječnik nikada ne griješi. Treba odlučno braniti prava člana. Ali treba isto tako odlučno braniti savjesnog liječnika, koji je bio napadnut, jer nije dao potpore, koje člana ne pripadaju. Ako to samouprava ili uprava iz bilo kojih razloga neće učiniti, uništit će radničko osiguranje, jer će stvoriti tip liječnika, koji će na temelju gorkih iskustava svakom članu dati sve što traži, jer je naučio da je mnogo zahvalnija stvar biti dobrim čovjekom na teret džepa radničkog osiguranja, nego boriti se za opće pravo i dobro osiguranja.

Socijalno osiguranje nikada ne može da riješi sve socijalne probleme. Za odredjeni prinos mogu se davati samo zakonom odredjene potpore. Onaj član, koji je bez posla i u bijedi, to neće i ne može razumijeti.

Konfliktima, koji iz toga proizlaze, izloženi su u prvom redu liječnici. Savjesni liječnik, koji svaki dan ima da rješavá teške probleme ustanovljenja prava na novčane i druge potpore teško osjeća odgovornost i odium tih sukoba. Uprava treba da o tome vodi računa pri riješavanju tih konflikata. Ogorčene borbe koje se sada vode u inozemstvu za slobodni izbor liječnika i koje su uzdrmale temelje radničkog osiguranja, nijesu samo posljedice ekonomskih suprotnosti, nego i teških taktičnih i psiholoških pogriješaka u postupku sa liječnicima i kod riješavanja konflikata. Ozbiljna i iskrena suradnja i solidarnost uprave i liječnika najpošteniji je i najsigurniji način osiguranja razumne štednje pri izdavanju potpora.

2. Zdravstveno prosvjećivanje radništva i profilaktični rad.

Stalni dodir 1.000 liječnika radničkog osiguranja sa bolesnim radnicima, besplatno liječenje djece i rad higijenski dobro uredjenih uredskih ambulanata i lječilišta imaju veliku profilaktičnu vrijednost i vrše već samo po sebi intenzivnu zdravstvenu propagandu medju radnicima.

Ali moramo priznati, da su uredi vrlo malo učinili za direktnu zdravstvenu propagandu.

Predavanja o obrtnim i narodnim bolestima bilo je ove godine više nego prije, ali još uvijek vrlo malo. A ova predavanja su za člana od velike koristi, imaju uvijek vrlo dobar moralni i materijalni efekat za ured, a često i za liječnika. Naše Ministarstvo Narodnoga Zdravlja uzorno je organizovalo profilaktičnu službu. Uredi će od njega dobiti neposredno ili preko Središnjeg Ureda materijal i slike za predavanja o čistoći, o tuberkulozi, o alkoholizmu o veneričnim bolestima, o higijeni djece i o raznim zaraznim bolestima. Središnji Ured nabavio je slike i diapozitive o obrtnim bolestima i o prvoj pomoći kod poslovnih nezgoda. Uredi ih mogu besplatno pozajmiti. Predavanja ne treba dakle da budu skopčana sa većim izdacima.

Obligatorna su pregledavanja onih radiona i tvornica, za koje ured znade, da njihovi radnici često obole, i da se u njima dogadja mnogo ozlijeda. Većina upravnika i glavnih liječnika za to nije imalo vremena. Treba prilikom tih pregleda postupati sa najvećim taktom, treba uzeti u obzir teške prilike naše industrije. ali treba ipak odlučno braniti nama povjereno zdravlje osiguranih radnika. A profilaksa bolesti i nezgoda važnija je nego liječenje bolesnih i izdržavanje osakaćenih. Ona je najbolji način štednje.

Ako ima državnih dispanzera treba tražiti saradnju s njima. Ako ih nema, treba u ambulantama urediti savjetovaonice za tuberkulozne, za venerično bolesne, za alkoholičare i za majke.

Mjesto ordinacije ili prije nje, jedamput ili dvaput nedeljno, može se u svakoj dobro uredjenoj ambulanti održati služba savjetovaonice za bolesne i za njihovu porodicu.

Digitized by Google

U onim ambulantama u kojima ima više hirurških slučajeva valja jedamput godišnje prirediti kurs o prvoj pomoći sa praktičnim vježbama.

Veliku profilaktičnu važnost imaju hidroterapeutski uredjaji i kupke u ambulantama. Čistoća u pravom smislu riječi znači skoro jednu efikasnu profilaksu protiv zaraznih bolesti. Fizikalna je terapija jedan od najuspešnijih i najmodernijih načina liječenja. Jednostavni tuš, kade i hidroterapeutski uredjaji nijesu skupi, a isplaćuju se brzo, jer je ušteda na skupim i katkada sasvim bezvrijednim lijekovima vrlo velika.

Naša je propaganda imala neke uspjehe. Imamo uzorne zavode za fizikalnu terapiju i kupke u novim velikim ambulantama u Ljubljani i u Zagrebu, a kade i u drugim ambulantama. Ali sve je to vrlo malo. Imamo ambulante, koje imaju skupe i komplicirane operacione stolove, imaju razne skupe strojeve, röntgen, pantostat, diatermiju, ali nemaju ni jedne kade za polukupke, nijednog tuša ni jedne klupe za masažu.

3. Nadzor poslovanja pri izdavanju potpora.

Kontrola je uredjena okružnicom broj 26.940/25. Ona nije svagdje provedena. Bez energične i sistematične kontrole izdavanja potpora naše osiguranje ne može da opstoji.

Isplaćeno je za	1924. god.		1925. god.		1926. god.	
	u milijunima dinara	% prihoda	u milijunima dinara	% prihoda	u milijunima dinara	% prihoda
hranarinu	63·5	32·2%	56·1	26·7%	56·6	25·7%
bolničke troškove . .	16·5	8·4%	20·5	9·8%	22 0	10·0%
troškove sopstvenih bolnica	—	—	1·0	0·5%	1·0	0·5%
lijekove i zdravstvene potrepštine	30·5	15·4%	29·9	14·3%	27·7	12·5%
kupališta i sanatorija .	6·8	3·4%	8·9	4·3%	8·1	3 7%
zubnu njegu	2·1	1·1%	4·6	2·2%	4·6	2·1%
troškove ambulanata .	—	—	2·9	1·4%	4·3	2%
Ukupno . . .	119·4	61·5%	123·9	59·2%	124·3	56·5%

U ovoj tabeli sastavljeni su oni rashodi osiguranja za slučaj bolesti u godinama 1924., 1925. i 1926. koji su u najvećoj mjeri ovisni o našem postupku pri izdavanju potpora i koji su u medjusobnoj vezi. Ako je svota hranarine manja za 7 milijuna dinara, a svota isplaćena za bolničko i sanatorijsko liječenje veća za 7 milijuna onda će i konačni efekt u bilanci biti isti, ako su prihodi ostali jednaki. Iz gornje tabele vidimo, da je postotak hranarine od 1924. godine pao, isto tako pao je i postotak troškova lijekova i zdravstvenih potrepština, dok je postotak troškova bolnica i sanatorija kao i zubne njege porasao. Sveukupno pao je postotak troškova navedenih potpora od 1924. godine do 1927. godine za oko 5%. Pojedine potpore prelaze ali još uvijek daleko preko normalne granice, to su u prvom redu troškovi za lijekove i zdravstvene potrepštine.

Potpore, koje su u vezi sa porodjajem, uopće se ne daju usporediti sa sličnim potporama stranog radničkog osiguranja, njih u ovoj mjeri, kako to naš zakon odredjuje, nigdje nema.

Reorganizacija nadzora imala je upliv na financije radničkog osiguranja. Ali je taj upliv još dosta neznatan i nije još stalan. Ima još dosta ureda, kod kojih se još ne vidi nikakova promjena na bolje.

Hranarina. Godine 1924. bilo je isplaćeno preko 63·5 milijuna dinara t. j. 32·2% prihoda, 1925. godine 56·1 milijuna dinara t. j. 26·7% prihoda, 1926. godine 56·6 milijuna dinara t. j. 25·7% prihoda.

Digitized by Google

Izmedju pojedinih ureda ima napadno nenormalno velikih razlika. 1926. godine otpada po glavi člana najviše hranarine kod »Merkura« 178 dinara a najmanje kod okružnog ureda u Skoplju 54 dinara. Kod okružnog ureda u Beogradu otpada na glavu člana 127 dinara, u Zagrebu 169 dinara, u Ljubljani 110 dinara.

Nerazumljivo i napadno velike su razlike izmedju pojedinih liječničkih okruga jednog te istog ureda. Bilo je okruga u kojima je dobilo prosječno dnevno 0·4% osiguranika hranarinu u drugom okrugu 12%, t. j. 30 puta toliko. A nijesmo uzeli ove primjere iz okruga sa malim brojem članova. U ovima može slučaj da igra veliku ulogu. Ovi su brojevi uzeti iz većih okruga, u kojima vrijedi zakon velikih brojeva. Odredjeno je, da uredi vode evidenciju o postotku bolesnika sa hranarinom u pojedinim liječničkim okruzima. Primjeri, koje smo naveli, dokazali su, da se na stari patrijarhalni način bez evidencije bolesnika sa hranarinom kod nas ne može biti. Ova je evidencija alfa i omega svake kontrole nad izdavanjem hranarine i ona pokazuje gdje treba početi sa efikasnom kontrolom. Imaju je svi dobro vodjeni uredi inozemstva. Oni iskazuju tačno od dana na dan postotak bolesnika. Kod nas je dosta, ako to ured jedamput mjesečno vodi. Ipak ima ureda, koji za to nijesu imali vremena ni razumijevanja.

Lakše je svakako uputiti svima liječnicima oštre okružnice, da treba smanjiti izdatke na hranarini i s time vrijedjati takodjer i svijest savjesnog liječnika, nego ustanoviti, koji su to liječnici, koji imaju preveliki broj bolesnika sa hranarinom; ustanoviti uzroke ove pojave, i ukloniti ih, ako je to moguće.

Glavni liječnik ureda mora mjesečno ovu evidenciju tačno pregledati. Pregledat će sve doznake za hranarinu svih liječnika ili barem onih liječnika, koji stalno imaju preveliki broj bolesnika sa hranarinom.

Tek pregledavanjem tih hranarinskih doznaka bit će upućen u rad liječnika. Glavni liječnik, koji nezna, kako liječnici rade, nije dorasao svojoj zadaći. Vidjeti će iz evidencija, u koje okruge mora da putuje, da ukloni nedostatke. Dosta je godišnje jedamput otići u takove okruge. Sama činjenica, da netko vodi računa o broju bolesnika sa hranarinom, popraviti će stanje stvari. Glavni liječnici moraju imati vremena za ovu kontrolu. Glavni liječnik ureda mora biti upućen u medicinu radničkog osiguranja i u socijalnu medicinu. Treba glavnog liječnika pristojno platiti, ali treba bezuvjetno zahtijevati da vodi brigu o liječničkoj administraciji ureda. Mnogi su se glavni liječnici tužili da im opća, uredska praksa ne ostavlja dosta vremena za nadzor i za organizatorski rad. Ako je tako, treba službu glavnog liječnika preurediti na taj način, da ne bude preopterećen uredskom praksom, ali njegovo radno vrijeme u uredu treba tako odrediti, da se dobitak na vremenu zaista iskoristi za ured.

Nadpregledbe bolesnika organizovane su na temelju okružnice 26.940/1925. Ni u tome se nijesu svi uredi držali odredaba, koje su izdane na temelju naših konferencija. Nadpregledbe treba urediti prema mjesnim prilikama, drugačije u velikom gradu, a drugačije na selu. U gradu, u kojem stanuje, vršiti će ih glavni liječnik sam ili konzilijarno sa drugim liječnicima ili će ih vršiti komisija liječnika. Skoro svagdje pregledavaju liječnici kolege medjusobno svoje bolesnike. Banja Luka uredila je takadjer pregledbe pravilnikom, liječnici pregledavaju medjusobno bolesnike. Zagreb uredio je komisionalne nadpregledbe pomoću liječničke komisije u kojoj ima specijalista i nekoliko starijih, iskusnijih liječnika. Ljubljana organizuje sada ove komisijonalne nadpregledbe. Mora se postupati kolegijalno i obzirno prema liječniku, treba osigurati pravo člana konzilijarnom nadpregledbom ili u dvojbenim slučajevima upućivanjem u bolnice. Nadpregledbe ne smiju biti skopčane većim troškovima. Kod nas su pojedini uredi prilikom nadpregledaba odjavili 3, drugi 20, opet drugi do 60% nadpregledanih. U Njemačkoj bilo je 1926. godine kod mjesnih blagajna 8 milijuna članova, 1½ milijuna nadpregledaba, 56.5% nadpregledanih moralo se odjaviti. Naši uredi ne mogu biti bez dobro organizovanih nadpregledaba.

Kontrola bolesnika sa hranarinom najbolja je obrana prava zaista bolesnih članova. Kontrola kod nas još uvijek malo vrijedi. Kontrolori moraju imati dobru plaću, moraju biti inteligentni ljudi i moraju raditi pod nadzorom i po uputstvu glavnog liječnika. Liječnik mora pismeno tačno odrediti dali mora bolesnik da leži u krevetu, dali mora ostati u stanu, dali može izaći iz stana i kada to može? Kod toga mora liječnik uzeti u obzir stambene i životne prilike bolesnika. Kontrolor mora

Digitized by Google

znati najvažnije propise higijene stana i bolesničke sobe i način obrane djece od zaraze. Prilikom kontrole mora da daje — ako je to nužno —, uputstvo i savjete o higijeni. Mora izvjestiti liječnika o opaženom zlu. Bez ozbiljne kontrole kod nas se može biti još manje nego u inozemstvu. Kontrolu moraju uredi smjesta izgraditi odnosno preurediti i pri tome paziti na to, da se izbjegne svaka sekatura bolesnog člana.

Bolničko liječenje. 1924. godine potrošilo je radničko osiguranje 16·5 milijuna t. j. 8·4% prihoda na bolnice. 1925. godine više od 20½ milijuna to jest 9·8% prihoda, 1926. godine 22 milijuna dinara t. j. 10% prihoda. Po glavi člana potrošeno je 1926. godine najviše kod okr. ureda u Zagrebu 74 Din na pranje, u Skoplju 6 Din, u Beogradu potrošeno je 14 Din, u Ljubljani 68 Din. Bilo je pritužaba da pojedine bolnice ne primaju naše članove, da za naše članove nema mjesta u pretrpanim bolnicama, da članovi u bolnicama predugo, katkada više nedelja čekaju na operacije i da to opterećuje urede suvišnim troškovima. Drugi se uredi tuže, da se naši bolesnici prerano otpuštaju iz bolnice sa još otvorenim ranama. Pojedine bolnice i klinike naplaćuju od člana odnosno od ureda zavojni materijal, razne lijekove i specijalitete. Uredi sada u glavnom redovno plaćaju svoje račune bolnicama. Gdje to nijesu činili, treba u buduće račune bezuvjetno redovno plaćati. Treba se brinuti za naše članove, dok su u bolnici, treba ih posjećivati i tražiti dodir sa upravom i sa liječnicima bolnica. Bolnice će nam sigurno izaći u susret već obzirom na naše teško materijalno stanje. Imamo pravo tražiti da državne i druge javne zdravstvene ustanove imaju obzira na potrebe radničkog osiguranja. Država je zakonom prinukala radništvo, da štedi, dok je zdravo i da si tako samo osigura liječenje i potpore za vrijeme bolesti. Ipak su ovi slojevi ostali siromašni i država kao i državne bolnice imaju prema njima iste moralne i materijalne obaveze, ako ne i više, nego prema drugim socijalno slabim slojevima pučanstva, koji padaju za vrijeme bolesti isključivo na teret države i općine.

Zato davaju sve države članovima radničkog osiguranja u svojim bolnicama veće pogodnosti nego drugim gradjanima i podupiru većim subvencijama zdravstvenu službu radničkog osiguranja.

Jedan dio naših bolnica shvatio je to, pa je susretljiv prema radničkom osiguranju. Na nama je da strpljivo uklanjamo sve sukobe i nesporazumke, gdje ih ipak ima.

Isključenje baš naših članova iz ambulanata i dispanzera države opravdano je samo tamo, gdje osiguranje ima istovjetne ustanove. U drugim slučajevima ne može biti opravdano. Suradnja sa ovim zdravstvenim ustanovama države neodloživa je nužda.

Banjsko liječenje. Sanatoriji. Troškovi ovog liječenja iznosili su 1924. godine 6·8 milijuna dinara, 3·4% prihoda, 1925. godine oko 9 milijuna dinara, 4·3% prihoda, 1926. godine oko 8·1 milijuna dinara to jest 3·7% prihoda.

Kod okr. ureda u Skoplju bio je ovaj trošak 1926. godine najmanji sa 1·44% prihoda, kod okr. ureda u Karlovcu bio je najveći sa 16·8% prinosa. Po glavi člana potrošeno je 1926. godine najviše kod Merkura 74 din., najmanje u Mostaru 3 din. 49 para. Kod okružnog ureda u Beogradu potrošeno je 13 dinara 27 para, u Zagrebu 24 dinara 44 para, u Ljubljani 4 dinara 89 para. Izdaci rastu od godine do godine.

Što se banjskog liječenja tiče, ono je zaista nužno samo u pojedinim, izuzetno teškim slučajevima. Ma kako skeptična bila moderna medicina prema »čudotvornim banjama« ipak se mora priznati, da ima slučajeva kroničnog teškog reumatizma, uzetosti i posljedica teških nezgoda, kojima treba banjsko liječenje.

Beogradski ured otvorio je banjsko liječilište Stražilovo u Koviljači, koje liječi ovakove bolesnike kupkama i lijekovitim blatom.

Nikako se ne može smatrati ozbiljnim liječenjem šiljanje bolesnika u razne banje za vrijeme ljetnog dopusta bez svakog osiguranja liječenja, bez svakog osiguranja liječničkog nadzora. Imamo vrlo loša iskustva o ovoj praksi, koja moraju da upropaste radničko osiguranje, ako se prošire na sve krajeve države. Banjsko liječenje moguće je i dopušteno je u radničkom osiguranju samo kod teških slučajeva, koji se ne daju drugačije izliječiti. Ovo liječenje mora biti ozbiljno liječenje — to jest ured mora dati članu u banji liječnika i besplatno liječenje. Nikako ne može banjsko liječenje biti ljetovanje na teret ureda za vrijeme ljetnog dopusta. Ljetni

Digitized by Google

dopust radništva socijalno je opravadan i ima veliku zdravstvenu profilaktičnu važnost. Ali troškovi ljetnog dopusta ne spadaju na radničko osiguranje.

Priznajem, da oni ljudi, koji u mjesecima junu, julu i augustu u velikom broju idu na teret ureda u banje i u oporavilišta, nijesu sasvim zdravi. Ali da uredi popuštaju ovoj ljetnoj navali znači da oni nemaju inicijativu pri izboru bolesnika i da ne idu u naša oporavilišta samo oni, koji su najpotrebniji toga liječenja. A uslijed ove navale moraju teški bolesnici ljeti katkada vrlo dugo čekati na mjesto.

Isto tako stoji stvar u našim oporavilištima.

Imamo tri oporavilišta: K a s i n d o l kraj Sarajeva sa oko 200 kreveta, J a d r a n na otoku Rabu sa 35 kreveta i P a l i ć kraj Subotice sa 57 kreveta. Kasindol i Rab rade i zimi. Kasindol ima zimi izvrsnu klimu i izvrsne rezultate. Rab je zimi i u proljeće ljepši nego ljeti. Ipak su ljeti pretrpani, a zimi su do pola prazni. A bolesnika ima i zimi toliko, ako ne više, nego ljeti. U oporavilišta ne spadaju oni, koji ih smatraju za ljetovališta za vrijeme ljetnog dopusta i koji stoga nijesu zadovoljni, jer oporavilišta ne odgovaraju svim zahtjevima ugodnog ljetovanja. Ona su stvorena za bolesnike i za rekonvalescente, koje ćemo tu liječiti od bolesti i spasiti od teškog oboljenja i od tuberkuloze. Oporavilišta su stvorena za one, kojima se drugim načinom liječenja ne može pomoći i koji bi umrli ili propali da nema ono nekoliko mjesta u našim oporavilištima.

I kod naših sanatorija za tuberkulozne ovisi uspjeh o izboru bolesnika. Imamo sada dva sanatorija: Lječilište B r e s t o v a c na Sljemenu sa 118 kreveta i novootvoreno liječilište K l e n o v n i k sa 175 kreveta, skupa 293 kreveta. A imamo s v a k i d a n p r o s j e č n o o k o 3.000 t u b e r k u l o z n i h s a h r a n a r i n o m i o k o 20.000 s l u č a j e v a o b o l j e n j a o d t u b e r k u l o z e g o d i š n j e. Od ovih ima oko 5.000 tuberkuloznih, kojima bi trebalo i koristilo sanatorijsko liječenje. Nesreća je, grijeh je, da se na ono malo kreveta što imamo ipak ne šalju bolesnici, koji spadaju u liječilište. Iz krivo shvaćenog milosrdja i iz raznih drugih obzira šalju se u velikom broju preteški neizlječivi bolesnici, kahektični sa kavernama i sa velikom temperaturom. U Brestovcu bilo je 1926. godine 58·3% svih bolesnika u trećem, najtežem stadiju tuberkuloze po Turban Gerhardtu. Brestovac i Klenovnik ima najmoderniji uredjaj za liječenje tuberkuloznih. Imaju Röntgen uredjaj, uredjaj za liječenjen pneumothoraxom i svim drugim metodama modernog liječenja, imaju ležaone, sunčališta, hidroterapiju i iskusne liječnike specijaliste. U ova liječilišta treba slati one bolesnike, kojima ovaj uređaj još može da koristi. Trošiti velike svote na beznadno liječenje neizliječivog bolesnika znači nesavjesno rasipavanje novaca radničkog osiguranja, a svaki neizlječivi bolesnik oduzimlje mjesto drugog izliječivog bolesnika.

Izbor podesnih bolesnika za liječilišta nije laka stvar, skopčan je velikom odgovornošću. Navaljuje se na liječnike protekcijom katkada i pretnjama baš kod najtežih neizlječivih bolesnika. Često je to očajna borba za spas ljubljenog rodjaka, a katkada hoće okolica sama da se riješi teškog zaraznog bolesnika. To je razumljivo. Ali ipak nije moguće smjestiti umiruće bolesnike na ono malo sanatorijskih kreveta što ih ima radničko osiguranje, ma kako lijepo se to htjelo obrazložiti. Bolesnike treba izabrati strogo po medicinskoj i socijalnoj indikaciji. Bolesnike će izabrati po predlogu liječnika, koji ih stalno liječe, specijalista za tuberkulozu. Ako ima dispanzera blizu i ako je saradnja moguća treba da dispanzer pregleda bolesnika i da istraži stambene i socijalne prilike. Ako nema ni specijaliste ni dispanzera, treba da bolesnika pregleda komisija uredskih liječnika.

Komisijalni pregled bolesnika, koji je predložen za sanatorij, mora se najsavjesnije vršiti. Komisija mora da ima tačni plućni nalaz bolesnika, mora pregledati izvještaj o rezultatu Röntgen pregleda, pregleda pljuvačke, mokrače i o mjerenju temperature. Ako liječnik nema uredjaja za ove pregledbe neka ih vrši najbliža uredska ambulanta ili najbliži dispanzer ili koji drugi državni zavod. Radi se u svakom slučaju o sudbini jednog života i o trošku od 7.000 do 15.000 dinara. Za vrijeme čekanja — do nastupa liječenja — može se stanje bolesnika poslije komisijskog pregleda znatno pogoršati. Zato liječnik mora dan prije odlaska u sanatorij bolesnika još jedamput pregledati.

U liječilišta za tuberkulozne ne smiju se slati oni bolesnici, koji ne mogu više ozdraviti, ili kod kojih se ne može očekivati trajno osposobljenje za rad. Iskustvo mnogih decenija dokazalo je neoborivo, da ima vrlo mnogo radnika sa

Digitized by Google

početnom aktivnom tuberkulozom pluća, koji kod kuće u nehigijenskom stanu, pri slaboj hrani, pa bez njege pri sasvim neracijonalnom načinu života ne mogu ozdraviti. A u sanatoriju, pri intenzivnom liječenju i kod dobre hrane oni će ozdraviti, ili će barem naučiti, kako treba da žive i kako treba da se liječe, da onda kod kuće ozdrave i da čuvaju svoju djecu i svoju okolicu od zaraze. Ako se u sanatorije šalju samo takovi bolesnici, onda sanatorijsko liječenje nije skupo. Naprotiv. Ono će uštediti osiguranju velike svote na hranarini i na lijekovima. Novčana kriza ne može dakle da spriječi upućivanje bolesnika u sanatorije. Ona mora da natjera urede, da energično pristupaju izboru onih slučajeva tuberkuloze, koji se još dadu spasiti. Svaki ured ima toliko kreveta u našim lječilištima, koliko mu po broju članova pripada. Radničko osiguranje žrtvovalo je velike svote za novo uredjenje Brestovca i za svoje lijepo novo lječilište, za Klenovnik. Ako ih uredi neće iskoristiti kako treba, griješiti će ne samo protiv bolesnih članova, nego i protiv životnog interesa radničkog osiguranja. Novo lječilište mora da znači novu eru u našoj borbi protiv tuberkuloze. Tuberkuloza, ovaj bič božji, najveće je zlo, koje tišti radničko osiguranje.

Lijekovi i zdravstvene potrebštine.

Na lijekove i zdravstvene potrepštine potrošeno je 1924. godine 30·5 milijuna dinara t. j. 15·4% prihoda; 1925. 29·9 milijuna dinara t. j. 14·3% prihoda, 1926. godine 27·7 milijuna dinara, t. j. 12·5% prihoda.

1926. godine bilo je takodjer velikih razlika izmedju pojedinih ureda. Merkur je potrošio na lijekove 23% p r i h o d a! Banja Luka samo 6·8%. Po članskoj glavi otpada najviše kod Merkura, 147 dinara 16 para, a najmanje u Sarajevu 37 dinara 59 para. U Beogradu potrošeno je 63 dinara 70 para, u Zagrebu 70 dinara 92 pare, u Ljubljani 39 dinara 79 para.

Prema 1925. godini pao je rashod za lijekove ,ali je uvijek od prilike još jedanput toliki, kolika je normala.

Bilo je više glavnih liječnika, koji su ozbiljno i konzekventno pregledavali recepturu i koji su postupali po odredbama okružnice 26.940/1925. Oni su imali ozbiljne uspjehe. Ali ima još uvijek dosta ureda, kod kojih nitko ozbiljno ne mari za recepturu. Kod Središnjeg Ureda kontroliše se receptura, ali ova se kontrola vrši prilično kasno. Mnogo vrijedi samo ona kontrola, koju će glavni liječnik odmah sprovesti, čim stignu računi i recepti iz apoteka. Trošimo oko 30 milijuna dinara godišnje na lijekove i zdravstvene potrepštine. Najmanje 12 milijuna od toga je sasvim suvišno i neproduktivno potrošeno. Od hranarine i od novčanih potpora, koje se preko nužde izdavaju, ima član ipak neke koristi. Ali novac za suvišne lijekove baca se zaista kroz prozor, od toga ima u glavnome koristi samo strana farmaceutska industrija.

Još uvijek ima ljudi, koji vjeruju da se u uredskoj praksi propisuju samo jeftini lijekovi. Danas je uredska receptura kud i kamo skuplja od privatne. Savjesni liječnik neće pisati u privatnoj praksi skupi lijek, ako zna da ga bolesnik ne može da kupi. U uredskoj praksi otpada svako ograničenje. Zato se prepisalo na teret ureda na jednom receptu jednom bolesniku insulin za 4.600 dinara, a drugom jednom bolesniku saccharin za 505 dinara. Zato imamo toliko recepata sa 182, 215 i više dinara.

Još ove godine 1927. našli smo u recepturi jednog od najvećih naših ureda skoro isključivo skupe recepte. Tu se tipično piše Mesotan za 112 dinara, Serravala vino za 77 dinara. Na jednom receptu propisano je članu jedna litra Vinum Malagense i Veronal i Tannalbin, recept stoji 326 dinara, svakako neobična cijena za recept i u privatnoj praksi. Propisuje se na jednom receptu Theocola i Jodvasogena za 145 dinara. Piše se u masama aspirin i piramidon orig. Svaki recept stoji 51 dinar. A kad se ista količina tačno istoga lijeka piše pod kemijskim imenom Acidi acetilosalicylici i amidopyrina stoji isti recept 9 dinara dakle 42 dinara manje. Propisuje se iz apoteke 2 l i t r e d e n a t u r a l i s i r a n o g s p i r i t a za 72 Din. i 6 komada Schicht sapuna za 60 dinara. Piše se na teret ureda iz apoteke i »cucla« za dojenčad po cijenu od 30 dinara.

Ovi primjeri iz recepture jednog jedinog ureda iz 1927. godine jasno prikazuju pravo stanje stvari u našoj uredskoj recepturi. Naša uredska receptura ima tri

Digitized by Google

velike mane. Kod nas se propisuje premnogo na jedanput. Veliki dio premnogo propisanih lijekova baca se. Kod nas se propisuje u velikim masama patent preparati strane farmaceutske industrije, koji su nadoknadivi zvaničnim lijekovima naše državne farmakopeje. A kod nas se i zvanični lijekovi prepisuju u neekonomskoj formi. Liječnici radničkog osiguranja to ne rade zlonamjerno. Mnogi ne poznavaju zakone ekonomijskog propisivanja lijekova, često niti ne znaju što stoje pojedini recepti, koje iz navike stalno prepisuju, najzad oni ne čitaju odnosne propise.

Osim ovog najvažnijeg uzroka ima izvanredna skupoća naše recepture još i druge uzroke. Skoro u svim državama uživaju uredi radničkog osiguranja osobite pogodnosti u pogledu cijene lijekova. U Austriji postoji posebna blagajnička taksa za lijekove, u Njemačkoj dobivaju uredi veliki dio lijekova u ručnoj prodaji, u Češkoj i u Poljskoj imaju pravo na sopstvene apoteke. Kod nas je država uredima dozvolila popust od 30% od takse za privatnu praksu. Efekt je mnogo veći u inozemstvu, nego li kod nas. U Varšavi stoji u sopstvenoj apoteci svaki recept sa svim troškovima prosječno 3·6 dinara, kod nas 21·06 dinara. U Beču je potrošeno po članskoj glavi 1925. godine kod »Bezirkskrankenkasse« 8·24 dinara, kod »Krankenkassenverbanda« 12·16 dinara na lijekove, kod nas 63·8 dinara na lijekove i zdravstvene potrebštine. Ovo nesnosno stanje pogoršava materijalnu krizu radničkog osiguranja.

Prije kratkog vremena došlo je do kompromisnog sporazuma izmedju predstavnika apotekarske komore, Ministarstva Narodnog Zdravlja i Središnjeg Ureda. Ministarstvo će odrediti pravila (»norme«) za one lijekove, koji se u radničkom osiguranju češće propisuju. Lijekovi, sadržani u ovom propisu ne će se moći propisivati na teret ureda u drugoj formi i u drugoj količini, nego što će biti odredjeno. Količina lijeka ne će se označiti u gramima, nego će se propisivat »dosin«. Nekoliko primjera pokazat će ekonomsku važnost ovih propisa.

Rp

Acidi acetylo salicylici
Dtl. N-XX
0·50

Cijena . . . . Din 8·65

Rp

Tabletar. Aspirini Bayer
Phiol orig. aa 0·5 N-XX.

Cijena . . . . Din 18·—

Rp

Tabletar. Acidi acetilosalicylici
No viginti aa 0·5

Dosad. cijena . Din 10·60

Rp

Tablettarum acidi acetilosalicylici
doses IV. aa 0·5

Cijena . . . . Din 4·70

ili

Rp

Sirolini lag. orig.
grta 150.0

Cijena . . . . Din 45·—

Rp

Syrup Kalii sulfogajacolici
guta 200 0

Dosad. cijena . Din 16·10

Rp

Syrup Kalii sulfoguajacolici
dosin 200·0

Cijena . . . . Din 15·—

Obzirom na ovaj dodatak taksi, izdat će Središnji ured nova pravila za propisivanje lijekova. Glavna načela ostaju ista:

Može se prepisati svaki lijek, bez kojega se zaista ne može biti. Najjeftiniji je onaj lijek, koji najbrže i najsigurnije pomaže. Nije jeftino, a nije ni savjesno, propisivati lijekove samo zato, jer su jeftini, znajući da neće pomoći. Ako bi osigu-

Digitized by Google

ranje ovako radilo, moralo bi mnogo više trošiti na hranarinu i na lijekove nego ako se odmah propisuju lijekovi koji pomažu, bez obzira na njihovu cijenu. Ali nije uvijek najskuplji lijek ujedno i najbolji. Ako ima više lijekova istog djelovanja treba propisati jeftiniji. Mogu se propisivati svi lijekovi naše državne farmakopeje. Ima patent preparata velike farmaceutske industrije bez kojih se zaista ne može biti. Patent preparati i sera, pa organoterapejski preparati, koje će na temelju mišljenja liječničkog savjeta dozvoliti Središnji Ured, propisivati će se slobodno. U dvojbenim, izuzetnim slučajevima može glavni liječnik ureda dozvoliti pojedinačno izuzetno propisivanje i drugih patentovanih lijekova. Ako ima stranih i domaćih preparata istog djelovanja treba propisati domaći.

Ne smije se propisati, više nego što će vjerojatno trebati. Ne smije se ni jedan lijek propisati u skupljoj formi, ako se isti lijek može propisati i u jeftinijoj formi. Naša pravila ne propisuju dakle u glavnome, koji lijek treba propisivati, nego odredjuju formu, u kojoj ga treba propisivati. Ova su pravila stvorena u duhu poštivanja liječničke slobode savjesti. Ali mora se spriječiti, da se u ime ove svete slobode, iz nepoznavanja zakona ekonomskog rada ili iz nemara ili pak iz drugih razloga, stalno oštećuje radničko osiguranje.

Iz psiholoških razloga može se izuzetno i sa razlogom propisati lijek u neracijonalnoj formi. Ali sistematsko i redovno prekoračenje pravila ekonomskog propisivanja mora da prestane. Bezbroj opomena ostao je kod pojedinih bez efekta. Tko ih se neće držati, morat će nadoknaditi štetu, koju je prouzročio.

Glavni liječnik morati će recepturu stalno i tačno pregledavati. Upozoriti će na opažene pogriješke u pogledu ekonomije propisivanja. Pri tome će postupati kolegijalno. Ne treba zbog neznatnih pogrešaka i izuzetnih, rijetkih, neracijonalnih ordinacija nikoga uznemirivati. Ali spriječiti će se u buduće redovno i stalno oštećivanje osiguranja. Samouprava i uprava moraju se takodjer riješiti starih predrasuda u pogledu uredske recepture. Danas je uredska receptura nesnosno skupa, skuplja od privatne recepture. To mora da prestane baš u interesu cjeline osiguranika. Uprava mora liječnika lojalno podupirati u borbi protiv starih predrasuda i neopravdanih zahtjeva.

Svijesnog i savjesnog liječnika vodit će u recepturi isključivo obziri na bolesnika. Naši propisi dopuštaju to u neograničenoj mjeri. Veliki je interes cjeline radnika, da radničko osiguranje ne propadne. Obzirom na opstanak radničkog osiguranja ne će ga dakle savjesni liječnik opteretiti suvišnim troškovima na lijekovima, koji su poremetili materijalnu ravnotežu našeg socijalnog osiguranja.

Zubna njega.

Na zubnu njegu potrošeno je 1924 godine 2·1 milijuna dinara t. j. 1·1% prihoda, 1925. godine 4·6 milijuna dinara t. j. 2·2% prihoda a 1926. godine 4·6 milijuna dinara t. j. 2·1% prihoda. Izmedju pojedinih ureda su razlike opet vrlo velike. Po članskoj glavi otpada na zubnu njegu najviše kod trgovsko bolničkog društva u Ljubljani 38 dinara 47 para, najmanje kod okr. ureda u Velikom Bečkereku, 2 Din. 50 para. U Beogradu otpada na glavu člana 5 dinara 58 para, u Zagrebu 10 dinara 9 para, u Ljubljani 16 dinara 18 para. Naše radničko osiguranje ima 81 zubara t. j. 7·5% svih uredskih liječnika, 4 tehničara rade u radionicama ambulanata.

Konzervativna zubna njega smatra se u drugim zemljama kao potpora, koja se članovima može davati samo po materijalnoj mogućnosti. Naše radničko osiguranje riješilo je ovo teško pitanje, koje ima veliku važnost za financijsku ravnotežu radničkog osiguranja, na najliberalniji način, davajući do skrajne granice materijalne mogućnosti plombe i umjetna zubala svima onima, kojima je to za liječenje i za profilaksa protiv bolesti želudca i drugih organa bezuvjetno nužno. Profilaktična je vrijednost ovog intenzivnog rada osiguranja velika. Ima nažalost mnogo pretjeravanja. Ova će pretjeravanja dovesti u pitanje cijeli ovaj profilaktički važni rad osiguranja. Središnji Ured izdao je više okružnica, u kojima su tačno ustanovljena načela, kojih se treba držati pri izdavanju ove potpore. Najvažnija od ovih je okružnica Središnjeg Ureda broj 5.218/1924. Radnička Zaštita god. 1924. strana 32.: Najvažnije je načelo, da se konzervativna zubna njega i vještačka zubala na teret ureda ne mogu davati iz kosmetičkih obzira nego jedino onda, ako je to iz zdravstvenih razloga zaista i ozbiljno potrebno. Pojedini uredi plaćaju ugovornim

Digitized by Google

zubarima vrlo velike svote. Gdje je promet vrlo velik dobro se isplati uredjenje sopstvenog zubarskog uredjaja. Kod ove potpore ima i mnogo zloporabe. Ove treba zajedničkim radom uprave i liječnika energično spriječiti.

Porodiljske potpore.

Za porodiljske potpore, za opremu djeteta i za potporu dojilja isplaćeno je 1926. godine oko 19 milijuna dinara t. j. 8·5% prihoda. Osim toga potrošeno je još na platu babica 2·6 milijuna dinara t. j. 1·2% prihoda. Dok su kod nas potpore u slučaju porodjaja bez troškova za babice iznosili 8·5% prihoda, iznosili su u Njemačkoj samo 3·8% dakle manje od polovice. Osim toga daje Njemačka država godišnje 20 milijuna zlatnih maraka osiguranju u ime porodiljskih potpora.

Radničko osiguranje isplaćuje kod nas u jednom slučaju porodjaja nekoliko hiljada dinara (oko 4.000 Din.) novčanih potpora. Radničko osiguranje vrši time važnu profilaktičnu zadaću u borbi protiv pomora dojenčadi. Pitanje je, ima li za to pokrića u našim financijama. Ali dok pozitivne odredbe zakona to propisuju naša je dužnost, da se ove velike žrtve upotrebljavaju zaista u ovu svrhu, kojoj ih je zakonodavac namijenio. Pošto je kod nas pravo na ovu veliku novčanu potporu vezano samo na karenčni rok od 3 mjeseca, naravna je stvar, da ima mnogo zlouporaba. Prijavljuju se kao radnice žene iz imućnijih slojeva, pa i žene seljaka, prijavljuju se i muževi trudnih žena, samo da bi došli do tih potpora. Pravo na porodiljske potpore kroz 8 nedelja ima samo žena, koja u interesu svoga zdravlja i života svoga djeteta ne nastavlja privredni rad.

Ipak ima žena, koje i pored što primaju potpore, dalje rade.

Dužnost je ureda i liječnika da se sve zlouporabe spriječe.

Iznijeli smo naše predloge. Glavno načelo razumne štednje je ovo: Treba dati bolesnom i za rad nesposobnom članu pošteno sve, što mu po zakonu pripada, ali ni jedne pare onomu, kojemu po slovu i duhu zakona ne pripada potpora. Predložili smo izgradnju naše zdravstvene službe, a u prvom redu službe liječnika za opću praksu. Preporučili smo smanjenje prevelikih okruga i dijelenje pretrpanih ambulanata kao i reorganizaciju pretrpanih specijalističkih ordinacija, zatim izbjegavanje svakog pretjeravanja i davanja privilegija pojedinim grupama članova na štetu cjeline.

Predložili smo izgradnju nadzora nad izdavanjem najvažnijih potpora i organizaciju profilaktičnog rada. Predložili smo da se nastavi i popravi rad, koji je inaugurisan na prvim sastancima u Kasindolu i u Dubrovniku. Prikazali smo uspjehe tog rada. Ali na proslavi jednog od najvećih tvorevina radničkog osiguranja, pri otvorenju ovog monumentalnog liječilišta za tuberkulozne radnike, upozoravamo iskreno i ozbiljno na zapažene nedostatke našega rada.

Iskustva i savjeti najodličnijih praktičara našeg radničkog osiguranja pokazati će nam, da li je put, kojim smo krenuli, pravi put, koji vodi do uspjeha, do ojačanja našeg socijalnog osiguranja.

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Internacionalni radnički sindikalni pokret. Povodom kongresa Internacionalnog Sindikalnog Saveza održanog u Parizu u augustu 1927. Radničko osiguranje je ustanova, koja je najuže povezana sa životom radničke klase. Ta tvrdnja vrijedi za sve one zemlje u kojima ta ustanova postoji bilo u kojem opsegu. Koliku blagodat predstavlja radničko osiguranje najbolji je dokaz to, što bi danas položaj radničke klase bez te ustanove bio u punom smislu riječi neodrživ. Ovako se može reći, da je opseg radničkog osiguranja u pojedinim zemljama ujedno i mjerilo socijalnog stanja radničke klase i njime se lako može odrediti stepen njenog socijalnog i kulturnog razvoja. Ali isto onoliko, koliko radništvo ima interesa, da to osiguranje bude što širje i solidnije, toliko je i sama ta ustanova zainteresovana u socijalno-političkom i materijalnom položaju radnika. Za ustanovu radničkog osiguranja nikako nije svejedno kakav je položaj radničke klase i pod kakovim ona prilikama živi Jer je sve to po egzistenciju i napredak same ove ustanove od prvoklasne važnosti. U prvi mah izgleda, naročito ako se stvar površnije shvati, da su sa radničkim osiguranjem u glavnom obuhvaćeni. tek nekoji momenti radničkog života. Ali to nikako nije tačno i ako se, recimo kod nas, ustanovom radničkog osiguranja pruža samo socijalna zaštita u slučaju bolesti i radnicima, koji na poslu stradaju (osiguranje u poslovnim nezgodama). Nisu samo dijelovi radničkog života zaštićeni ovim osiguranjem, nego je cio radnikov život blagodati te ustanove obuhvaćen, jer za bolesnog radnika, koji nije sposoban za zaradu, ovo osiguranje ne znači samo efektna i djelotvorna zaštita, nego često puta pravo spasenje. To znači, da radnik u slučaju bolesti i nezgode dolazi pod zaštitu jedne javne socijalne ustanove, koja mu prilazi u pomoć zato, što je ta socijalna zotreba odredjena naročitim zakonskim propisima. Ali još važnije je to, što radnik prema ovom redu stvari ima pravo na tu pomoć, na tu intervenciju ove ustanove, koja u stvari ima tu lijepu i plemenitu svrhu, da radniku olakša breme života u najtežim njegovim časovima i da ga često puta spasi iz očite katastrofe, koja bi bez te intervencije neminovno nastupila.

Već time dokazano je, da ova ustanova vodi računa o radnikovom životu. Što više ona na njega misli u najtežim njegovlm časovima onda, kada je bolestan i kada mu treba liječničke pomoći, njege i mogućnosti odmora, onda, kada ga zadesi poslovna nezgoda i potreba trajne i stalne pomoći, jer je usljed nezgode postao nesposoban za privredu.

Nu treba poći za jedan korak dalje, jer nije dovoljno samo to, da se društvo za radnika brine, kada on oboli ili kad ga zadesi nesreća. Treba povesti ozbiljnog računa o uslovima radničkog života, koje su od presudne važnosti ne samo po same radnike, nego i po ustanovu radničkog osiguranja. Jer što su bolji uslovi radničkog života, što je taj život lakši, što je radnik manje ugrožen, tim će manje biti bolestan i veća je sigurnost protiv poslovne nezgode. Sve manji će broj radnika stradati, barem u redovnim prilikama, a radničko će osiguranje lakše odgovoriti svom pozivu, jer se neće morati boriti sa nezgodama, koje proizlaze iz raznih deficita, nego će materijalno dospjeti da proširi i ubrza tempo svoje djelatnosti.

Doduše i u oblast životnih uslova radnika ušlo se je već kod nas jednim pozitivnim zakonom, (Zakon o zaštiti radnika) kojim su izvjesni momenti radničkog života uzeti pod naročitu zakonsku zaštitu (radno vrijeme, radnički povjerenici). Konačno i postojeće odredbe glede higijenkih i zaštitnih mjera u preduzećima odlučno uplivišu na uslove radničkog života i daju barem donekle garancije protiv ugrožavanja radničkog života.

Ali poznato je, da osim osiguranja ima još ustanova, kojima je cilj materijalno

Digitized by Google

i moralno obezbjedjenje radnika. U prvom je to redu svakako i nedvojbeno sam radnički sindikalni pokret, kojemu pripada sigurno lavovski dio zasluga što postoji i sama ustanova radničkog osiguranja, jer je obrazovanje te ustanove bio jedan stalan i dugotrajan zahtjev radničkog sindikalnog pokreta u cijelom svijetu, pa i kod nas. Dok se kod nas taj pokret danas bori za proširenje našeg radničkog socijalno-političkog i zaštitnog zakonodavstva, dotle u ostalom naprednijem svijetu, gdje su objektivni uslovi povoljniji, taj isti pokret čini već posljednje napore, da se provede osiguranje radnika u starosti i iznemoglosti.

Već time dovoljno je rečeno, što taj pokret znači za život radničke klase, a da i ne istaknemo ostale momente, koji spadaju u djelokrug ovih samostalnih radničkih ustanova, koje postoje odlukom i slobodnom voljom organizovanih radnika i koji su zahvaćeni akcionim radiusom tog pokreta.

Pored toga poznato je, da je najjači dio radničkog sindikalnog pokreta onaj, koji je najkonstruktivniji, koji se može istaknuti najvidljivijim uspjesima od vrlo velikog značenja, organizovan na internacionalnoj bazi i da su radnički sindikalni pokreti mnogih, naročito naprednih i ekonomski razvijenih evropskih zemalja, sjedinjeni u Internacionalnom Sindikalnom Savezu (I. S. S.) sa sjedištem u Amsterdamu, s kojeg se mjesta naročito na socijalnom polju, u socijalno-političkom i zaštitnom pogledu radničke klase , čine najveći napori, da se svekoliko radničko osiguranje unificira i da ono u svim zemljama bude od istog sadržaja i opsega.

Nedavno t. j. od 1.—6. augusta o. g. održan je u Parizu četvrti redoviti kongres Internacionalnog Sindikalnog Saveza. Za taj kongres spremljen je izvještaj o radu i djelatnosti Internacionale kroz tri posljednje godine (1924.—1926.). Izvještaj je štampan u tri jezika (Engleski, francuski i njemački). Za podlogu ovog prikaza služi njemačko izdanje (Tätigkeitsbericht des Internationalen Gewerkschaftsbundes über die Jahre 1924, 1925, und 1926), koje obasiže 167 stranica.

Već iz samog pregleda predmeta i pitanja o kojima se izvješćuje vidi se, da je ovaj izvještaj bogat raznovrsnim sadržajem. Izvještaj je razdijeljen osim uvodnika na 17 poglavlja. Za širu javnost naročito su od interesa 7. poglavlje, koje govori o gospodarskoj obnovi, 8. poglavlje, koje govori o socijalnom zakonodavstvu, 11. poglavlje o iseljeničkom problemu, te 16. poglavlje o saradnji Internacionalng Sindikalnog Saveza u Medjunarodnom Birou Rada. Svi ostali članci posvećeni su nutarnjim organizacionim pitanjima I. S. S. i nisu od većeg interesa za široke redove javnosti, osim 6. poglavlja, koji govori o velikim radničkim socijalnim pokretima, koji su izbili za spomenuto razdoblje i koji su od internacionalnog značaja radi svojeg opsega i gospodarskog značenja, kao na primjer veliki tarifni pokret u Danskoj, gdje su poslodavci u proljeću 1925. iz posla isključili 125 hiljada radnika, koje je isključenje nastupilo 20. aprila. Nakon 12 tjedana borba je završena uz potpunu pobjedu radnika, jer su uz djelotvornu (materijalnu i moralnu) pomoć Internacionale radnici Danske odbili navalu poslodavaca na nadnice radnika koje su htjeli reducirati. Drugi važni radnički pokret, koji je obuhvatio veliki broj radnika je štrajk tekstilnih radnika u Bombay-u (Indija). Do ovoga štrajka je došlo radi toga, što su predstavnici tekstilne industrije Bombay-a odlučili sniziti plaće radništvu, koje je uposleno u tamošnjoj tekstilnoj industriji. I ovaj pokret obuhvatio je preko 150 hiljada radnika, a borba je izbila 25. septembra 1925. 2. decembra štrajk je obustavljen, jer su preduzetnici izjavili, da odustaju od namjeravane redukcije nadnica tekstilnog radništva.

Treći slučaj je svakako najvažniji i po svom opsegu i po značenju. To je borba rudarskih radnika u Engleskoj u godini 1926., koja je odjeknula cijelim svijetom i koja je skoro potresla temeljima britanskog imperija. Borba je izbila 1. maja 1926., a trajala je punih 7 mjeseci. Ona je izazvana isključenjem rudarskih radnika, njih preko jednog milijona, jer nisu htjeli prihvatiti nove produljenjem radnog vremena pogoršane uslove rada, koje su im htjeli nametnuti engleski rudarski poslodavci. Ali neposredni povod ovom sukobu mnogo je važniji od spomenute opće konstatacije. Za karakteristiku vremena i velikih socijalnih i ekonomskih problema ne samo Engleske nego cijelog savremenog društva, svakako je vrlo značajna privilegija, koju je sve do ovog sukoba uživala rudarska industrija u Engleskoj.

Odnosi izmedju rudara i poslodavaca bili su do 1. maja 1926. regulirani na taj

Digitized by Google

način, t. j. ti odnosi mogli su se održavati radi toga, što je država pomagala subvencijama sva ona rudarska preduzeća u Engleskoj, koja su bila pasivna. Kako je ali 1. maja 1926. istekla ta obveza, to su rudarski preduzetnici odlučili da istupe sa zahtjevima, kojima su tražili redukciju temeljnih plaća i produženje radnog vremena. Zahtjevi za pasivne rudnike bili su teži a za aktivne nešto lakši. Radnički sindikati izradili su jednu čitavu osnovu, kojom su zamislili sanirati teške prilike, koje su u Engleskoj zavladale u rudarstvu. Ova je osnova sadržavala čitavu reorganizaciju rudarstva i glavna njena značajka je bila u tome, što je sadržavala očite tendencije socijalizacije svekolikog rudarstva u Engleskoj.

To je izazvalo reakciju tako, da o toj osnovi nije htjela da raspravlja niti sama vlada, a pogotovo ne vlasnici ugljenokopa, ma da je vladi taj predlog donekle konvenirao, jer su same radničke organizacije tom osnovom isključile državno pomaganje pasivnih radnika.

Prvo vrijeme ovog gigantskog sukoba bilo je vanredno burno, jer je odmah prvi dan, kako je ovaj sukob poprimio oštre forme, izbio generalni štrajk, u kojemu je učestvovalo mnogo milijuna radnika. Sukob je konačno likvidiran nakon 7 mjeseci neobično tvrdokorne borbe. Zaključeni su parcijalni kolektivni ugovori i rudarski radnici morali su pored svih napora popustiti: uslovi rada pogoršani su ne toliko radi redukcije temeljnih plaća, koje nije provedeno u onoj mjeri, kako su to poslodavci u prvi mah htjeli, već u glavnom radi toga, što je radno vrijeme od 7 sati dnevno produženo na 8 sati. I. S. S. učinio je nadčovječne napore, da olakša borbu i eksistenciju isključenih rudara. Sigurno je, da engleski rudari ne bi mogli izdržati tako dugo u ovoj borbi, da nije bilo te njegove djelotvorne pomoći. Medjutim problem nije nikako riješen. Kriza ugljena se pojačava u istoj onoj mjeri u kojoj se pojačava opća privredna kriza. Može se reći, da se kriza uglja sve brže širi, jer se iz dana u dan potreba uglja sve više smanjuje. Neće proći dugo i ovo će pitanje iskrsnuti još jačom vehemencijom i još težim zaprijekama. Radnički sindikalni pokret sve više će ukazivati na potrebu, da se pridje odlučnoj reformi cijelokupne proizvodnje uglja, jer to diktuje potreba i interes brojem silne radničke klase Engleske.

Vrlo je interesantno ono poglavlje izvještaja, koje raspravlja o problemu gospodarske obnove, kojom se prilikom iznose težnje i principi, koje Internacionala po tom pitanju već od 1919. godine stalno ističe. Treba odmah istaknuti, da je početkom maja o. g. u Ženevi održana medjunarodna konferencija jedno traženje I. S. S. već iz godine 1919. i sigurno je, da zasluge te Internacionale, da je do te važne medjunarodne konferencije došlo, nisu na posljednjem mjestu. Već godine 1919. istaknuto je na sindikalnoj konferenciji u Bernu, da Društvo Naroda neće moći izvršiti svoje zadatke, ako će se ono ograničiti samo na regulisanje i sredjivanje političkih odnosa izmedju pojedinih država, ako ono svoju djelatnost ne bude proteglo i na ekonomsko polje i ako Društvo Naroda ne bude postao faktor sredjivanja i gospodarskih odnosa izmedju pojedinih država. Taj zahtjev ima svoju logiku u činjenici, što danas svi politički sukobi medju državama imaju gospodarsku pozadinu. Prema ovom shvaćanju I. S. S. je tražio, da se u nadležnost Društva Naroda uvrste slijedeća pitanja: Opće pojačanje narodne djelatnosti i produktivnosti, izobrazba radnika, socijalno-političko i zaštitno zakonodavstvo, racionalna naučna organizacija rada, medjunarodna podjela sirovina i uredjenje medjunarodnog novčanog prometa, transporta i saobraćaja.

Za gospodarsku obnovu Evrope izradjen je jedan specijalni radni program. Nije se ostalo kod općenitih programatskih zahtjeva, nego su u duhu tog programa provedene razne akcije u svim onim zemljama, čiji je radnički sindikalni pokret priključen toj Internacionali i gdje je radnički pokret svojom snagom mogao ta pitanja pokretati. Ali radni program, o kojemu je riječ, nije se samo ograničio na čisto gospodarske zahtjeve, nego je njime obzirom na postojeći opći haos, obuhvaćena i borba protiv svekolike reakcije i ratnih opasnosti, koje bi izbijale iz abnormalnih medjunarodnih odnosa. U novembru 1920., na kongresu Internacionale u Londonu, konačno je sazrela ideja donošenja tog programa, jer se je na tom kongresu temeljito raspravljalo ne samo o pitanju zaposjednuća Ruhrske kotline po vojnim snagama aliiranih sila, nego o čitavom nizu prvoklasnih ekonomskih problema. Tako se je raspravljalo o pitanju izmjene surovina, o ratnim dugovima, o valutarnim prilikama i odnosima, o so-

Digitized by Google

cijalizaciji sredstava za proizvodnju, o provedbi osam satnog radnog dana i o mjerama, koje bi organizovano radništvo imalo preduzeti u borbi protiv reakcije. Treba istaknuti, da su prema odnosnim zaključcima, sve mjere. koje su se po ovom programu imale preduzeti i koje su se preduzimale nosile internacionalni karakter, jer je prevladalo osvjedočenje, da je Evropu moguće sanirati samo na taj način, a ne pojedinačnim akcijama u pojedinim zemljama. Nakon svih tih konstatacija postalo je jasno, da je za jedinstvo takove internacionalne akcije potreban solidan radni program. U vezi sa zaključcima londonskog kongresa obrazovane su naročite delegacije, koje su na licu mjesta ispitivale gospodarske odnose i radničke prilike u raznim dijelovima Evrope. Tu dolazi u obzir Ruhr i Saar, Gornja Šleska, Austrija i Sjeverna Francuska, gdje je Internacionala činila napore, da se ratom uništena Sjeverna Francuska obnovi uz saradnju njemačkih i francuskih radničkih sindikalnih organizacija.

21. marta 1921. održana je u Londonu poznata konferencija aliiranih sila, na kojoj se je raspravljalo o opsegu reparacija, koje bi Njemačka imala izvršiti u ime ratne otštete. Mjesec dana prije toga Internacionala je u duhu svog programa za gospodarsku obnovu na Lloyd Georga uputila telegram, kojim skreće pažnju na ta svoja nastojanja i kojim ističe kako organizovano radništvo nije protiv toga da Njemačka plaća za reparacije ratom prouzročenih šteta, ali protestira protiv svih zahtjeva, kojim bi se zavelo dugogodišnje ropstvo radničke klase Njemačke i Srednje Evrope. Kako je bilo za predviditi prilike onda još nisu bile dovoljno smirene i zrele, i zaključci ove konferencije bili su rezultante političkog rezoniranja dok su gospodarski momenti bili potisnuti u pozadinu. Zato ova konferencija nije ni najmanje uspjela, ona je propala, jer se niti u načelu nisu prihvatili razumni stručni predlozi Internacionale za saniranje medjunarodnih odnosa, koji su proizlazili iz problema reparacija. Na konferenciji Internacionale od 31. marta održane u Amsterdamu zaključeno je u produženju ove akcije, da se Njemačku primi u Društvo Naroda i da se obrazuje jedan zaseban Institut za gospodarsku obnovu Evrope. Već godine 1922. mogli su se primjetiti uspjesi nastojanja I. S. S. To zasvjedočavaju sastanci vijeća Društva Naroda održanih u Cannesu i Genovi g. 1922. Po prvi puta prodrlo je na ovim konferencijama priznanje, da je gospodarska obnova Evrope moguća samo putem internacionalnih mjera. Tu je, što je i logično, nikla i ideja, da se što prije sazove jedna medjunarodna ekonomska konferencija, na koju je zaključeno pozvati i Rusiju.

Uporedo sa ovim akcijama, koje su obuhvaćene radnim programom Internacionale za gospodarsku obnovu Evrope, činjeni su i napori za suzbijanje političke reakcije, jer je ona u svim zemljama, gdje je izbila stvarala velike upravo nesavladive zaprijeke baš težnjama za gopodarsku obnovu Evrope. Isto tako izvještaj iscrpivo prikazuje historijat zaposjednuća Ruhrske kotline i opširno iznosi auspicije, koje je Internacionala doprinijela da se ukloni opasnost sankcija i represalija aliiranih sila protiv Njemačke, jer bi se time zaoštrio ne samo položaj u Njemačkoj nego u cijeloj Evropi, što bi se u prvom redu nepovoljno odrazilo na gospodarsku situaciju, koja bi se neminovno pogoršala pojačavanjem vojske nezaposlenih radnika. Naročito je važan udio, kojeg je Internacionala imala u donošenju Dawesovog plana, kojim je regulirana reparaciona obveza Njemačke, jer njime je utvrdjeno što i koliko Njemačka ima godišnje da daje u ime reparacije. Iako to sve nije idealno, ali je ipak prihvat ovog Dawesovog plana značio velik korak napred za sanaciju gospodarskih i finansijskih prilika Evrope. Time je mnogo doprinešeno stabilizaciji vrijednosti novca u mnogim državama Evrope.

Nakon što je stupio na snagu Dawesov plan, nakon što je stabilizovana valuta Njemačke i mnogih drugih zemalja i nakon što je zaposjednuće Ruhra ukinuto, a gospodarski život nekojih država (Austrija, Ugarska) uz saradnju Saveza Naroda normalizovan, došlo je vrijeme — tako se veli u izvještaju — da se novom snagom nastoji doći do gospodarskih mjera potrebnih za regulisanje poratne kapitalističke privrede. Prije svega ukazala se potreba saziva jedne svjetske ekonomske konferencije, na kojoj bi se, u cilju saniranja rovitog stanja u privredi i poremećenih privrednih odnosa izmedju pojedinih država, raspravljalo o svim pitanjima ove oblasti i donijeli potrebni zaključci. Ovo su naročito uporno tražili radnički predstavnici i ujedno predstavnici I. S. S. na Medjunarodnoj Konferenciji Rada godine 1922. Tako je početkom

Digitized by Google

maja o. g. došlo do Medjunarodne Ekonomske Konferencije, koja je održana u Ženevi. Vrlo odlučnu riječ na toj konferenciji imali su radnički predstavnici, koji su bili tumači nastojanja i težnja Internacionale u pogledu gospodarske obnove Evrope i cijelog svijeta.

Iz ovoga već može se viditi, da je medjunarodni radnički sindikalni pokret preko svoje Internacionale postao vrlo živ faktor u socijalnom i ekonomskom životu Evrope i da su njegova nastojanja zaista naišla na razumijevanje, čime je ujedno dokazano, da je ta politika ispravna, potpuno uspjela i za radničku klasu vrlo korisna.

U osmom poglavlju izvještaj govori o socijalnom zakonodavstvu. Odmah u početku iznosi se, kako na žalost na tom polju nije moguće ništa novog zabilježiti, a najmanje kakav opći napredak. Doduše ne može se zatajiti, da su u razdoblju ovog izvještaja u mnogim državama, čiji je radnički pokret priključen ovoj Internacionali provedene razne mjere socijalnog i radničko-zaštitnog karaktera značenje kojih se ne može potcijeniti, ali izvještaj ipak utvrdjuje, da se je u većini zemalja usljed raznih reakcionarnih uticaja socijalno i radničko-zaštitno zakonodavstvo pogoršalo, ili ono stoji na mrtvoj tački. Ističe se značajna činjenica, da se radništvo u mnogim zemljama sve odlučnije zalaže i bori za pravo suodlučivanja u upravama preduzeća, što je kako je poznato u Njemačkoj, Austriji, Čehoslovačkoj, Luksenburgu i Norveškoj dovelo do nekojih zakonskih propisa na tom polju. Borba za pravo suodlučivanja, kojom se nastavlja bez obzira na postojeće teške prilike, je prirodna posljedica nastojanja poslodavačke klase za sniženjem radničkih nadnica i zarada i pogoršavanjem uslova rada, koju ona provodi samovoljno i bez obzira na potrebe i zahtjeve radničke klase. Ovo shvaćanje i samovolja bilo je još razumljivo u doba dok su radnici bili slabo ili nikako organizovani, ali danas te su težnje neostvarive. Nije više nikakvo čudo i ništa novog, kada danas radničke organizacije kod svakog većeg konflikta traže da im se predoče poslovne knjige, da dobiju uvid u račune i da na osnovu tih računa mogu ustanoviti, da li je po preduzeću zatražena redukcija plaća i zarada opravdana. Taj razvoj dovesti će nesumnjivo do toga, da će se u svim zemljama na sličan način postupati, kao u spomenutim državama, gdje u tom pravcu po-postoje već i izvjesne zakonske odredbe. Da bi se važnost toga zahtjeva podcrtao Internacionalni je Sindikalni Savez u postavljenom svom programu za medjunarodno radničko zakonodavstvo naročito istaknuo to pravo suodlučivanja radnika tražeći da se taj princip prizna kako u općim tako i u specijalnim prilikama svih preduzeća. Nadalje se u ovom izvještaju iznosi opsežan rad predstavnika I. S. S. u Medjunarodnom Birou Rada i na Medjunarodnim Konferencijama Rada, gdje su se ovi neumorno zalagali za ratifikaciju konvencije za 8 satno radno vrijeme. Uopće je I. S. S. svagdje i u svako doba, gdje god je to bilo nužno i moguće digao svoj glas u obranu 8-satnog radnog vremena. Da se ovom prilikom poslužim jednim citatom iz čitavog niza zaključaka sjednice predsjedništva I. S. S. od 11. i 12. januara 1924.: »Navale za 8-satno radno vrijeme imaju tu svrhu, da se 48 satni radni tjedan zamjeni za 54 ili čak 60 satnim radnim tjednom. To je dokaz da poslodavci i vlade žele sniziti gospodarski, moralni i socijalni niveau radništva pored svih njihovih i opetovano naglašenih uvjeravanja u obratno, jer općenito i na nikoji način ne pokazuju volju, da se založe za opće dobro radnika!« U svim onim zemljama u kojima nisu ratificirane poznate waschingtonske konvencije (sa konvencijama za 8 satni radni dan) I. S. S. proveo je čitav niz akcija preko organizacija, koje su mu u dotičnoj zemlji priključene. Kolika je aktivnost I. S. S. na polju promicanja radničkog zaštitnog zakonodavstva najbolje dokazuje činjenica, da je njemu uspjelo za ta socijalna pitanja zainteresovati i Medjunarodno Mirovno Sudište u Haagu, koje je u godini 1926. stvorilo zaključak, koje je za socijalno zakonodavstvo svih zemalja od prvoklasne važnosti. U vezi sa pitanjem zabrane noćnog rada u pekarskom obrtu, koje pitanje energično pokreće I. S. S. Medjunarodno je Mirovno Sudište pozivajući se po tom slučaju na XIII. dio Versaillskog mirovnog ugovora, došlo do zaključka, »da je Internacionalni Biro Rada ovlašten izraditi i predlagati zakonske odredbe, koje imaju svrhu zaštite interesa naročitih radničkih grupa i kojima bi se istodobno i rad u preduzećima regulirao«.

Vrlo je interesantan odjeljak 9. kojim se izvješćuje o propagandi I. S. S. protiv rata i ratnih opasnosti. Ovdje je iznešen čitav niz predloga u pravcu suz-

Digitized by Google

bijanja ratnih opasnosti i razoružavanja. Traži se obrazovanje jedne stalne medjunarodne kontrole nad trgovinom oružja. U tom pravcu izvještaj donosi čitavu osnovu za jednu konvenciju o toj kontroli.

Iza ovog poglavlja slijedi poglavlje, koje govori o djelatnosti I. S. S. na suzbijanju reakcije i fašizma, jer pod tim abnormalnim političkim prilikama u prvom redu stradava radnička klasa, koja je organizovana, jer su njene organizacije i kulturne ustanove redovno prve žrtve svake socijalne reakcije.

Još je od važnosti iseljeničko pitanje o kojem takodjer I. S. S. vodi mnogo ozbiljnog računa. To se razabire i iz ovog izvještaja, iz kojeg se vidi, da je njegovim zauzimanjem došlo najprije do konferencije, koja je raspravljala o iseljeničkom problemu, u Pragu, (24.—30. septembra 1924.) a zatim do kongresa u Londonu, koji je održan u junu mjesecu 1926. u Londonu. Na tom kongresu vodili su riječ funkcioneri I. S. S. i tom je prigodom prihvaćeno 5 rezolucija, kojima je u glavnom obuhvaćen sav taj problem i koje su izradjene po Internacionalnom Sindikalnom Savezu.

Osvrčući se na ovo izvješće po kojem se najbolje može prosuditi veliku djelatnost, koju je uspio da razvije Internacionalna Sindikalni Savez (u Amsterdamu) i kojom se nesumnjivo na najbolji način koristi velikoj socijalnoj ideji oslobodjenja radničke klase od današnjih teških prilika i često puta upravo nesnosnih uslova života, ističem, da je radnički sindikalni pokret, koji slijedi politiku te internacionalne ustanove najbolji prijatelj i čuvar svih društvenih reforama i socijalno-zaštitnih ustanova. Jer za društvo i za zajednicu imaju vazda samo trajnu vrijednost oni faktori, koji stalno i odlučno rade za one društvene klase, kojima su socijalne zaštite potrebne. Danas je radnička klasa onaj društveni sloj, kojemu treba omogućiti, u interesu budućnosti samog društva, u prvom redu nesmetan razvoj njegovih organizacija, kojima se ona postavlja na princip samopomoći, i dalje treba sa proširivanjem socijalno-političkog i zaštitnog zakonodavstva što solidnije zaštititi najveće narodno bogatstvo i najdragocjeniji društveni kapital, radničku klasu. Kako se vidi iz izvještaja, o kojem je bila riječ, I. S. S. je ona autoritativna sila, koja se napreže, da u tu potrebu urazumi i osvjedoči u prvom redu sve najamne radnike svijeta, a preko njih i sve današnje vladajuće klase, Istodobno ta se medjunarodna radnička ustanova svim silama zalaže za to, da se položaj radničke klase u cijelom svijetu popravi, da se digne njen životni standart, socijalni i kulturni niveau. Zato i vidimo da je I. S. S. razvio svoju djelatnost na svim poljima radničkog života i da se napreže, da svojim autoritetom radništvu za budućnost osigura sve do sada polučene uspjehe. A da je I. S. S. jedna velika organizacija i svjetski socijalni faktor najbolji je zato dokaz činjenica, da on danas — usred ove upravo poražavajuće privredne krize i poslovne stagnacije, koja vlada skoro cijelim svijetom — obuhvaća 13,500.000 članova, najamnih radnika, koji su se ovoj velikoj medjunarodnoj ustanovi priključili slobodnom svojom voljom iz cijelog svijeta. Da to nije slučaj sigurno je, da njegov izvještaj za ovo razdoblje ne bi bio toliko bogat raznim velikim i uspjelo završenim akcijama, kojima su se proširivala prava radnika, i kojima se s toliko ljubavi i požrtvovnosti vodi računa o najelementarnijim potrebama radničke klase.

O svim je važnijim poglavljima ovog lijepog i interesantnog izvještaja potrošeno nekoliko riječi, ali o jednome donijeti ćemo nešto tek na kraju: Medju imenima zaslužnih vodja I. S. S., o kojima se govori sa pietetom u poglavlju »In Memoriam«, ističe se izmedju ostalih ime pokojnog našeg radničkog vodje Vilima Bukšega, koji nije bio kroz velik dio svog života samo ugledan stup ove Internacionale, nego istodobno i važan faktor ustanove radničkog osiguranja u našoj državi. Nije slučaj da je on bio i vodja onog našeg radničkog sindikalnog pokreta, koji je priključen I. S. S. i prvi glavni upravitelj Središnjeg ureda za osiguranje radnika. Slijedivši kroz cijeli svoj život po radničku klasu toliko blagotvornu politiku, koju provodi I. S. S. i posvećujući toj velikoj internacionalnoj ustanovi sav svoj život, on je kao vodja tog radničkog pokreta bio ujedno i zidar radničkog zaštitnog zakonodavstva i socijalno-zaštitnih ustanova radničke klase u našoj zemlji. *Josip Beker.*

Rezolucija 31. glavne skupštine njemačkih bolesničkih blagajna. U mjesecu julu 1927. održana je u Düsseldorfu 31. godišnja skupština njemačkih bolesničkih blagajna. Nakon iscrpivih referata pojedi-

Digitized by Google

nih referenata i koreferenata, te nakon iscrpive diskusije donijela je glavna skupština slijedeće rezolucije:

I.

Opći položaj osiguranja za slučaj bolesti.

Glavna skupština energično protestira protiv toga, što se zakonodavac priprema trećim zakonom, da izmjeni drugu knjigu državnog reda o osiguranju, da dopusti osnutak novih pričuvnih blagajna u bolisničkom osiguranju. Time se potiskuje socijalna misao obaveznog osiguranja u korist stručno-staleške sebičnosti, te da se tako doknadnim blagajnama otvori put za postavljanje zahtjeva za daljnjim privilegijima. U tome leži socijalno-političko nazadovanje, koje će ugled matere zemlje socijalnog osiguranja najteže prikratiti. Istodobno pojavljuje se opasnost, da će zakonske obavezne blagajne kod daljnjeg gubitka dobrih okolnosti biti potisnute u svojoj radnjoj sposobnosti.

Doknadne blagajne znače težak potres osnovnog principa zajednice rizika, na kojem počiva osiguranje za slučaj bolesti. Zakonodavstvo mora kod toga učiniti sve, da se osiguranje za slučaj bolesti dovede zajedničkim radom svlju sila do najvišeg stepena sposobnosti, umjesto da se neprestano daljnjim raspačavanjem oslabljuje. Ovoj svrsi ima da pripadaju sve vrsti blagajna uključivo i doknadne. Samo tako može osiguranje za slučaj bolesti udovoljavati svojim visokim socijalnim i zdravstvenim zadacima.

II.

Socijalno-higijensko poučavanje naroda.

Skupština naglašuje ponovno veliku vrijednost socijalno-higijenskog poučavanja naroda za održanje zdravlja, naročito pučanstva, koje je osigurano za slučaj bolesti. Bolesničke blagajne moraju smatrati svojom kulturnom dužnosti, da pojačaju svoj rad na tom području, a da ga prodube, moraju osnivati što češće ustanove naučnog karaktera. One moraju razdijeliti prema planu ove ustanove na sve kotare. Najveću težinu, mora se posvetiti malom radu putem organa bolesničkih blagajna, putem organizacija radnika i poslodavaca. Vlastite socijalno-higijenske ustanove, koje su osnovane od drugih interesiranih krugova, moraju blagajne snažno potpomagati. Socijalno-higijenska služba poučavanja naroda imade se služiti svim najmodernijim sredstvima, kojima se govori narodu. Imade se to sprovesti nesamo putem letaka i časopisa, nego i predavanjima. Film, svjetla slika i radio su važna i najbolja pomoćna sredstva. Izložba i športske priredbe kortešuju, za održanje zdravlja ljudi i za to moraju bolesničke blagajne to potpomagati. Koliko time uštede bolesničke blagajne na potporama, toliko moraju da utroše na priredjivanje službe za poučavanje. U koliko mjestimice nema takve organizacije, to moraju prednjačiti bolesničke blagajne. One moraju sudjelovati u radu mjesnih odbora za zdravstveno poučavanje naroda.

III.

Sudjelovanje bolesničkih blagajna u borbi protiv spolnih bolesti.

Skupština vidi u zakonu o suzbijanju spolnih bolesti od 18. februara 1927. novo oruđje protiv najgorje pučke pošasti. Ona traži od bolesničkih blagajna, da pojačaju svoju dosadanju obranbenu borbu protiv spolnih bolesti sa svrsishodnom suradnjom na provedbi novog zakona. Naročito trebaju bolesničke blagajne, da potpomažu rad općinskih zdravstvenih vlasti. Suradnji ovih obiju nosioca njege narodnog zdravlja imade se pripisati najveća vrijednost. Okružno-organizirano zajedničko djelovanje zemaljskih zavoda za osiguranje prikazuje faktično upotpunjenje ove lokalne izgradnje borbe za suzbijanje pošasti. Ako i liječništvo sudjeluje na provedbi zakona, to se mogu postići ovom zajedničkom suradnjom zdravstveni i kulturni napredci od najvećeg zamašaja.

IV.

Novi izbori kod bolesničkih blagajna.

Zakon o izborima prema državnom redu o osiguranju, nošen osnovnom idejom t. zv. »Socijalne Izborne Godine«, želi da provede izbore u istom roku u cijeloj državi za sve blagajničke odbore. Zajedničko skupljanje izbora u tako kratko vremensko razdoblje donaša tešku opasnost politizacije izborne borbe, a time i blagajničkih organa. Ova opasnost u interesu zdravog razvitka osiguranja za slučaj bolesti imade se odstraniti i to mora biti zadaća ravnateljstava pojedinih blagajna. Izbori moraju stoga biti u po-

Digitized by Google

sljednjem četvrt godištu 1927. tako razdijeljeni, da se mogu provesti svi izbori do konca godine. Važan socijalni rad bolesničkih blagajna, može se samo onda uspješno provesti, ako nisu organi bolesničkog osiguranja u svojem radu vodjeni političkim ciljevima. Skupština upozoruje stoga poslodavce i osiguranike, da delegiraju kod budućih izbora samo muškarce i žene u organe bolesničke blagajne, koji nošeni duhom socijalne suradnje, nose u sebi i čvrstu volju, da će stvarnom suradnjom u bolesničkim blagajnama osigurati izgradnju i učvršćenje narodnog zdravlja u interesu narodne općenitosti.

B. H.

Socijalno osiguranje u Sovjetskoj Rusiji. U 25. i 26. broju Münchener med. Wochenschrifta piše dr. A. Dvoreckij o razvoju i sadašnjem stanju socijalnog osiguranja u Rusiji. Njegovi se izvodi temelje na službenim podacima. U ovom prikazu oslanjamo se na Dvoreckijev članak i na neke podatke, koje smo našli u raznim drugim publikacijama.

Poslije revolucije prestao je važiti u Rusiji stari zakon o radničkom osiguranju, ali mjesto njega nije donešen novi, jer je država preuzela na se svu brigu za lica, koja su bila te brige iz budi kojega razloga potrebne, te ih je za vrijeme nevolje materijalno podupirala. No na taj su način nastali za državu ogromni izdaci, za koje nije bilo pokrića. Tek god. 1921., kada je uveden novi ekonomski smjer (Nep), nastao je novi zakon o socijalnom osiguranju. Prema ovom zakonu potpadaju socijalnom osiguranju sve one osobe, koje rade za plaću, bez obzira na to, tko im je poslodavac. Tako su osigurani i oni, koji rade u privatnim poduzećima, a i oni, koji su zaposleni kod državnih, gradskih, sindikalnih poduzeća i uprava. God. 1913. bilo je osigurano 68.500 osoba, dok je taj broj narasao do konca god. 1926. na 8 milijuna.

Podavanja institucija za socijalno osiguranje dijele se u redovita i u nuzpodavanja. Redovita su podavanja: potpora za vrijeme privremene ili stalne nesposobnosti za rad, potpora nezaposlenih radnika i briga za udove i siročad članova. Nuzpodavanja su: rodiljska, dojiljska i posmrtna pripomoć.

Potpora za vrijeme privremene nesposobnosti za rad sastoji se od liječničke njege i hranarine. Ova je hranarina za razliku od ostalih evropskih osiguranja isto tako visoka, kao i faktična zarada osiguranika.

Kod stalne se nesposobnosti dijele osiguranici u dvije grupe: U prvu grupu spadaju oni, koji su postali invalidi uslijed nezgode ili obrtne bolesti, te dobivaju prema težini invaliditeta tri vrsti potpore (tri kategorije). U prvu kategoriju spadaju oni invalidi, kojima je potrebna posebna njega, te im renta iznosi potpunu svotu prijašnje mjesečne zarade. U drugu kategoriju spadaju oni, koji ne mogu uopće raditi, ali im nije potrebna posebna njega. Njihova renta iznosi tri četvrtine faktične zarade. U treću kategoriju spadaju oni invalidi, koji mogu vršiti od vremena do vremena lagani posao. Ovi dobivaju rentu u iznosu od polovice njihove zaslužbe. — U drugu grupu spadaju oni, koji su postali nesposobni iz drugih razloga, te starci. I ovi su podijeljeni u tri kategorije. Prva kategorija dobiva kao rentu $^2/_3$ faktične zarade, druga $^2/_3$ od one, koju uživa prva, a treća polovicu one, koju dobiva prva.

Potporu za vrijeme nezaposlenosti dobivaju svi nezaposleni radnici, koji se dijele u dvije grupe: u prvu spadaju izučeni radnici, stručnjaci s visokom kvalifikacijom (liječnici, inženjeri i sl.), demobilizirani vojnici i mornari, dok u drugu grupu spadaju svi ostali nezaposleni. Prva grupa dobiva za vrijeme nezaposlenosti potporu u iznosu od $^2/_3$ one mjesečne plaće, koja je u istom mjestu oubičajena, dok druga grupa dobiva $^2/_3$ one potpore, koju uživa prva. Potpora za nezaposlene traje najviše šest mjeseci u godini.

Rodiljska potpora teče kod fizičkih radnica 8 tjedana prije i 8 tjedana poslije poroda, a kod duševnih radnica 6 tjedna prije i 6 tjedna poslije poroda u potpunom iznosu zarade.

Rusko socijalno osiguranje razlikuje se i u tome od ostalih evropskih institucija, da tamo radnik ne plaća uopće nikakvih prinosa, već ovi padaju potpuno na teret poslodavca. Ovi su prinosi naravno opet razni prema vrsti i opasnosti rada, te iznose sada prosječno 14%, no mlada ruska industrija nije mogla podnijeti toliki teret, pa se je postotak uplaćivanja od godine do godine postepeno snizivao, tako da se sada kreće izmedju 10 i 22%, dakle prosječno iznosi 14%. To je ona najmanja svota, koja je potrebna za redovito djelovanje institucije osiguranja, a bez koje ova ne bi mogla postojati. No varali bi se, ako bi mislili, da se i ova minimalno

Digitized by Google

odredjena svota uplaćuje redovito. Ruska je industrija prilično opterećena i s drugih strana. Tako mora svako poduzeće pridonašati za poboljšanje životnoga nivoa radništva 10% svoga čistoga dobitka, a 1% od isplaćenih prinadležnosti za podizanje raznih radničkih institucija. 1. augusta 1926. iznose zaostaci uplaćivanja oko 60 milijuna rubalja. Na taj način faktična uplaćivanja ne iznose 14%, već samo oko 13%. Značajno je, da su u najvećem zaostatku državne institucije, poglavito državna metalna industrija.

Broj svih bolesničkih blagajna u Rusiji iznosio je sredinom god. 1926. 553, a na čelu im stoji Državni Ured za osiguranje. Na pojedine blagajne otpada oko 12.000 članova.

Kako smo vidili, rusko osiguranje postupa prilično velikodušno u pogledu podavanja. Pridodajmo tome još i činjenicu, da raspolaže s velikim brojem sanatorija i oporavilišta, u kojima se liječilo tokom poslovne godine 1925./26. preko 360.000 članova, tako da je za ovu vrst liječenja izdano oko 35 milijuna rubalja, t. j. 5.6% ukupnog dohodka.

Što se tiče organizacije liječničke službe, o tome piše Dvoreckij slijedeće: Između administracije socijalnog osiguranja i liječničke službe postoji veliki jaz, jer dok organizacija pripada komesarijatu za rad, dotle potpadaju liječnici komesarijatu za zdravlje, tako da zapravo i nema pravih »blagajničkih liječnika« u našem smislu. Ova podvojenost ne služi na korist instituciji, jer ova nema prilike, da kontroliše rad liječnika, te ne može da kontroliše ni to, da li je prijavljeni član zaista bolestan, kako je dugo bio bolestan i t. d. Liječnici pak, koji ne stoje u direktnoj vezi s institucijom i ne primaju direktna obavještavanja sa strane uprave, ne računaju sa financijalnim mogućnostima institucije, te rade često protiv interesa socijalnog osiguranja. Ova podvojenost dovela je do čestih ribanja između komesarijata za rad i komesarijata za zdravlje. Potonji komesarijat naime stoji na stanovištu, da treba čuvati »jedinstvo sovjetske medicine« i da nije potrebno, da se kod socijalnog osiguranja namjeste liječnici, koji bi bili neovisni o komesarijatu za zdravlje. Socijalno osiguranje mora čak da stavi na raspolaganje komesarijatu za zdravlje godišnje dosta veliku svotu, koja bi se imala upotrebiti u korist socijal. osiguranja (t. zv. »fond G«), no zapravo se ova svota upotrebljava i za opće narodno zdravlje.

Odvojenost liječničke službe od administracije, a i velikodušnost institucije u pogledu podavanja doprinaša tome, da je broj simulanata i agravanata veoma velik. O tom piše Dvoreckij doslovce slijedeće: »Prosječni radnik, osobito neprosvijećeni, drži, da je njegovo bezuvjetno pravo, koje si je revolucijom i građanskim ratom teško iskupio, da bude kod najmanje smetnje u zdravlju oslobodjen od dužnosti i da se ga treba poslati u oporavilište ili sanatorij. Drži, da ga u tom pravu ne smije ni jedan liječnik spriječiti. Liječniku, koji njegovoj želji ne će smjesta i bez prigovora udovoljiti, prigovarat će ne samo to, da nema smisla za jadi proletera, već će ga optužiti za neprijateljsko držanje«. Kod tako velikih podavanja, koja iznose često i čitav iznos zarade, naravno je, da takav radnik, koji nije u čistom sa svrhom socijalnog osiguranja, ne će dugo premišljavati, da li bi kod male smetnje zdravlja pošao u rad ili bi prestao raditi. Sam liječnik je u neugodnoj situaciji, jer ako radi po savjesti i znanju, onda se izlaže čestim neugodnostima sa strane članova, ako pak ide ovima u susret, radit će protiv interesa socijalnog osiguranja.

U kolikoj je mjeri simulacija raširena, o tome neka govore neke brojke iz Dvoreckijevog prikaza. (Po naravi same stvari ne može se dati točna slika simulacije, već samo približne brojke). Na jednom kongresu sindikata saopćio je delegat iz Urala, da je tamo u jednoj jedinoj godini isplaćeno 500 hiljada zlatnih rubalja na notorne simulante. Zanimivi su slijedeći podaci iz Moskve. Da se mogu bolesnici kontrolisati, namjestio je god. 1925. moskovski ured za osiguranje 20 liječnika, koji su imali posjećivati one članove, koji su bili radi privremene nesposobnosti izvan posla. Liječnici načinili su 3.375 posjeta.

Po dobivenoj adresi nisu našli	183 os. (5,4%)
Nije bilo kod kuće	1.132 os. (33,6%)
Kod kuće nađeno	2.060 os. (61,0%).
Od potonjih bilo je simulanata odnosno agravanata	154 os. (7,4%)
Sposobnih za rad bilo je	312 os. (15,6%)
Nije se držalo liječničkih propisa	406 os. (29,3%)
Za kratko vrijeme vraćeno je poslu	277 os. (13,4%).

Digitized by Google

Samo 6,0 od sto pacijenata je trebalo produljenja dopusta, a kod 10,5 od sto trebalo se promjeniti dotadanje liječenje.

I alkoholizam je rubrika, koja stoji radničkog osiguranja mnogo novaca. Ustanovljeno je, da radništvo troši 5—8 put više na alkohol, nego što je trošilo prije tri godine. Na taj je način broj prijavljenih bolesnika iza nedjelje i blagdana veći, nego što je prije njih. Tako je u jednom tekstilnom centru broj bolesničkih dana prije blagdana 14%, a iza blagdana 9%. U Lenjingradu je broj izdanih bolesničkih iskaznica ponedjeljkom za 30% veći. Stoga je vlada bila prisiljena, da ukazom odredi, da se onim bolesnicima, koji su oboljeli uslijed uživanja alkohola, ili čije su bolesti, odnosno ozlede nastale u pijanstvu, ne smije pružiti liječnička pomoć, niti isplaćivati hranarina.

Važan preokret je nastao u ocjenjivanju bolesnika vladinim ukazom od 4. marta 1927. Ovim se ukazom naime postavljaju povjerljivi liječnici socijalnog osiguranja, koji imaju zajedno sa liječnikom komesarijata za zdravstvo, pregledati svakog bolesnika, koji boluje preko pet dana. Istim je ukazom uvedena stroga kontrola nad onim bolesnicima, koji se nalaze u kućnoj njezi. Socijalno se osiguranje nada, da će se ovim ustanovama smanjiti broj simulanata i agravanata i time i troškovi na hranarinama i lijekovima.

Isto tako su smanjeni troškovi sanatorija i oporavilišta, te je upravo u zadnje vrijeme odlučeno, da se u ove zavode ima poslati što manji broj bolesnika, jer se s ovom vrsti liječenja postupalo do sada previše velikodušno. Zato je u budžet za god. 1927./28. unišlo za uzdržavanje lječilišta samo 24 milijuna rubalja umjesto dosadanjih 30 milijuna.

Napadan je stalan porast poslovnih nezgoda u Rusiji. Dok je broj invalida od poslovnih nezgoda bio 1. oktobra 1924. 4.768, taj je broj narasao do 1. marta 1925. na 6.673, do 1. januara 1926. na 9.712, a do 1. jula 1926. na 11.914. Taj veliki porast poslovnih nezgoda nastao je uslijed nedovoljne izobrazbe radnika u mladoj ruskoj industriji, a dijelom i zbog zastarjelih strojeva i manjka na zaštitnim uredbama.

Dvoreckij na koncu svoga članka izvješćuje i o financijalnom stanju socijalnoga osiguranja. U prvim godinama bilo je financijalno stanje povoljno, te je bio postignut i stanoviti poslovni višak, iz kojega su se mogle osnovati dosta znatne rezerve. No ovo se je stanje naskoro okrenulo, jer su sve veće mase uvućene pod okrilje socijalnoga osiguranja, sami članovi počeli su se sve više obraćati na instituciju, nezgode su sve više učestale, broj nezaposlenih porasao je, te su i organizatorni troškovi postali veliki. Tome nasuprost, kako smo već istaknuli, postala su uplaćivanja sve manja, a dugovi socijalnog osiguranja prama državnim kasama sve veći i svi ti uzroci doprinjeli su tome, da je sada socijalno osiguranje u stalnom deficitu. Dok su primici za jednoga člana iznosili god. 1924./25. 51.80 rubalja, a izdaci 46.84 rubalja, dotle iznose primici god. 1925./26. 44.65. rubalja, a izdaci 47.64 rubalja.

Sada se naravno svagdje radi na reformi socijalnog osiguranja. Već se čuju glasovi, da treba hranarine sniziti i početi s uračunavanjem tek 2 dana iza početka bolesti, nadalje da bi i članovi morali doprinijeti za liječenje u sanatorijima i kupalištima. Svi su ovi predlozi od mjerodavnih mjesta odbijeni. Vodstvo soc. osiguranja drži, da treba u prvom redu zaostatke ubrati i paziti, da se od sada točno uplaćuju prinosi, nadalje da bi trebalo namjestiti samostalne »blagajničke« liječnike, koji nisu ovisni o komesarijatu za narodno zdravlje i da treba nuzpodavanja (rodiljsku, dojiljsku i posmrtnu potporu) znatno sniziti. Ovo potonje je već 1. februarom 1927. provedeno.

Osim toga je na novo organizirana i potpora za slučaj besposlice. U tu su svrhu radnici udijeljeni po kvalifikaciji u tri grupe: Prva grupa dobiva potporu u čitavom iznosu zarade, druga u iznosu jedne četvrtine, a treća jednu petinu. Provedeno je i to, da radnik ne dobije potporu za slučaj besposlice, ako nije najmanje 12 mjeseci bio uposlen. Time se je isključilo one, koji su sa sela dolazili u gradove, te se jednostavno javili kao nezaposleni i vukli potporu.

Vodstvo socijalnog osiguranja nada se da su ove poteškoće samo prolazne, te da će se institucija naskoro ojačati i moći će odgovarati svima zahtjevima, koji su na nju stavljeni. *Dr. D.*

Digitized by Google

Broj: 25.809/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu povišenja opskrbne takse u državnom lječilištu u Kraljevici.

Svim mesnim organima.

Državno lečilište u Kraljevici primilo je od Higijenskog zavoda u Zagrebu pod brojem 7094/1927. dopis ovoga sadržaja:

»Rešenjem Gospodina Ministra Narodnog Zdravlja od 7. juna 1927. X broj 24.453 određeno je, da se opskrbne takse u Vašem lečilištu sa 1. jula povisuju sa 5 dinara dnevno.

Prema tome imate da postupate i sve svoje boleznike kao i ostale interesente obavijestite. Povišenje se odnosi na sve vrste opskrbnih taksa bez razlike izuzev opskrbu po I. razredu.

V. d. Direktora:
Dr. Borčić v. r.

Što se svim mjesnim organima stavlja do znanja u vezi sa I. Prilogom ovdašnje okružnice broj 24.505/1926. od 22. oktobra 1926. time da prema gornjem dnevna taksa iznosi:

za pacijente do 14 godina . . . . Din 35.—
za pacijente preko 14 godina . . . Din 45.—

U Zagrebu, dne 25. augusta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 30.052/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu vođenja knjiga tekućih računa poslodavaca formular II. gruписano po % opasnosti uvrštenih poslova, bez istodobnog vođenja individualnog iskaza formular II/a. o propisanim prinosima i prirezima.

Svim mesnim organima.

Na upit jednog mjesnog organa, da li bi se moglo napustiti vođenje Naputkom o knjigovodstvu propisanog iskaza formular II/a. u koji se mjesečno iz platežnih naloga unašaju individualno za pojedinog poslodavca propisani prinosi i prirezi, ako bi se tekući računi poslodavaca u knjigama tekućih računa poslodavca formular II. gruписali po % opasnosti uvrštenih poslova.

Na ovaj upit priopćuje se svim mjesnim organima znanja i ravnanja radi slijedeće:

Vođenje iskaza formulara II/a. u koji se pojedina vrst prinosa i prireza iz pojedinog platežnog naloga individualno unašaju, moglo bi otpasti samo onda, ako bi se u knjigama tekućih računa poslodavaca, tekući računi poslodavaca gruписali odvojeno prema % opasnosti.

Digitized by Google

У томе случају састављао би се мјесечни исказ о рекапитулацији прописаних приноса формулар II/a, који се имаде мјесечно Средишњем Уреду предлагати, из књига текућих рачуна послодаваца на слиједећи начин:

Пригодом унашања прописаних приноса у књигу текућих рачуна формулар II. имаде се на посебном папиру или списку исписати принос за случај болести, којега не терети прирез Радничке Коморе и то посебно за сваки постотак опасности. Након што је то учињено зброји се у књигу послодаваца за дотични мјесец унешени укупни пропис свих врсти приноса и прireза и то посебно за сваки постотак опасности. Ако н. пр. принос за случај болести, случај несреће, Берзу Рада и Радничку Комору за све послодавце, којих је посао увршten у % опасности 2. износи Дин 120.617·30 у којем је износу садржан и принос за случај болести којега не терети прирез Радничке Коморе са Дин 7.158·20, онда се принос за случај болести, којега терети прирез Радничке Коморе, те принос за случај несреће, прирез за Берзу Рада и Радничку Комору израчунава овако:

У првом реду се имаде принос за случај болести, којега не терети прирез Радничке Коморе т. ј. Дин 7.158·20 повисити за 5% прireза за Берзу Рада и за 2% приноса за несрећни случај т. ј. Дин 7.158·20 помножити са 107, а резултат подијелити са 100, т. ј. 7.158·20 × 107 = Дин 765.927·40 : 100 = Дин 7.659·27. Овај се износ имаде одбити од укупног износа од Дин 120.617·30, па ће се добити остатак од Дин 112.958·03. У овом потоњем износу садржан је одговарајући износ приноса за случај болести од којега је прописано 5% прireза за Радничку Комору, 5% прireза за Берзу Рада и 2% приноса за случај несреће.

Према томе добије се износ приноса за случај болести од којега је прописано 5% прireза за Радничку Комору на тај начин ,ако се износ од Дин 112.958·03 подијели са 112 и помножи са 100, т. ј. Дин 112.958·03 : 112×100= Дин 100.855·38.

Прирез за Радничку Комору имаде се израчунати од приноса за случај болести, којега терети овај прирез т. ј. од Дин $\frac{100.855{\cdot}38 \times 5}{100}$ = Дин 5.042·78

Пошто се прирез за Берзу Рада и принос за случај несреће имаде одмјерити и од оног приноса за случај болести, којега не терети прирез за Радничку Комору, имаде се износу од Дин 100.855·38 прибројити још износ од Дин 7.158·20 што износи укупно Дин 108.013·58 као укупни принос за случај болести.

Од овога т. ј. од Дин 108.013·58 имаде се одмјерити 5% прireза за Берзу Рада, што износи Дин 5.400·67 и 2% приноса за несрећни случај што износи Дин 2.160·27.

Према томе садржано је у свеукупном износу од Дин 120.617·30:

Приноса за случај болести	Дин	108.013·58
Приноса за случај несреће	«	2.160·27
Прирез за Берзу Рада	«	5.400·67
Прирез за Радничку Комору	«	5.042·78
Укупно	**Дин**	**120.617·30**

Само се по себи разумије, да је систем израчунавања појединe врсти приноса и прireза једнак за све % опасности, једино што се мјења бројка са којом се множи или дијели.

На пр. ако се ради о израчунавању појединe врсти приноса и прireза за % опасности 31 онда се принос за случај болести којега не терети прирез Радничке Коморе множи са 136, а остатак износа у којем су садржане све врсти приноса и прireза се дијели са 141 и т. д.

У Загребу, дне 27. августа 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Digitized by Google

Број: 30.607/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету повишења приносне тарифе за несрећни случај од 5% на 6% за постотак опасности 100 почевши од 1. априла 1927. године.

Свим месним органима.

Савезно са окружницом Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 10. маја т. г. број 16.993/1927. и од 20. маја т. г. број 18.720/1927. (Радничка Заштита од године 1927. страна 280—281 и страна 290), те од 3. јуна т. г. број 20.505/1927. која није обелодањена у Радничкој Заштити, приопћује се месним органима следеће:

Господин Министар Социјалне Политике решењем својим од 11. августа т. г. број 6.359/IV. одредио је, да повишење приносне тарифе од 5% на 6% у грани осигурања за несрећни случај важи тек почевши од 1. априла 1927., а не почевши од 1. јануара 1927., како је то напред споменутом окружницом Средишњег Уреда од 10. маја т. г. број 16.993/1927. одређено било.

Позивају се стога мјесни органи, да прописану повишицу приноса за несрећни случај за мјесец јануар, фебруар и март 1927. год. одмах дефинитивно отпишу, односно, ако је већ уплата те повишице уследила, дају у корист текућег дуга послодаваца обрачунавају или да ју у готовом поврате ако послодавац дуга нема.

У Загребу, дне 27. августа 1927.

Генерални директор:
Милан Глазер в. р.

Број: 30.855/1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника, којом се надопуњује окружница Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 15. новембра 1926. број 35.707 у предмету повишења принадлежности службеника и с тим у савезу проведеним измјенама Службеног Правилника службеника.

Свим Окружним Уредима за Осигурање Радника.

Господин Министар Социјалне Политике донио је 16. августа 1927. под број 7.166/IV. следеће решење:

»Да се закључак равнатељства Средишњег Уреда за Осигурање Радника од 20. маја 1927. год. број 15.011/27. одобри у толико, што ће се и чиновницима Окружних Уреда за осигурање Радника IV (четвртог положаја) исплаћивати од 1. септембра 1927. год. функционални додатак у месечном износу од 300 (три стотине) динара.

Према томе параграф 28-а Службеног Правилника допуњује се новим ставом под тачком д) ,који гласи:

»Чиновницима Окружних Уреда за Осигурање Радника IV (четвртог) положаја у износу од 300 динара месечно«.

Што се Окружним Уредима знања и даљег уредовања ради приопћује.

У Загребу, дне 29. августа 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Digitized by Google

Broj: 31.453/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu poništenja izbora službenika institucije radničkog osiguranja u viši položaj, izvršenog prije nego što su položili ispit, predviđen § 7. odnosno § 196. Službenog Pravilnika službenika, na polaganje kojega su bili od prije obvezani bilo prigodom prevođenja, bilo prigodom ranijeg izbora.

Svim Okružnim Uredima za Osiguranje Radnika.

Ministarstvo Socijalne Politike, Odelenje za Zaštitu Radnika, rješenjem svojim od 6. novembra 1926. U broj 733/IV. priopćilo je ovamo sledeće:

»U odgovoru na akt od 18. augusta 1926. god. broj 22.924/1926. saopštava se Uredu, da Ministarstvo nije moglo uvažiti molbu ravnateljstva, toga ureda, da Ministarstvo odustane od svoga rešenja od 13. augusta 1925. U br. 85 u pogledu obustave izbora u viši položaj onih službenika Ureda, koji su prevedeni odnosno izabrani pod uslovom da pretходno položе ispite, a nisu još ovaj uslov ispunili.

Prema tome naređuje se Uredu, da bez ikakvog izgovora odmah poništi izbore svijuonih službenika, koji su izabrani u viši položaj pre nego što su položili ispit predviđen § 7. odnosno § 196. Službenog Pravilnika, i da o učinjenom što pre obavesti ovo Ministarstvo«.

Rješenjem pak od 1. februara 1927. U broj 733/1926./IV. u odgovoru na predstavku Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 12. decembra 1926. broj 37.156 naredilo je Ministarstvo Središnom Uredu za Osiguranje Radnika, da odmah bez ikakvog izgovora poništi izbor i onih službenika, koji su naknadno položili propisani ispit, pošto u vremenu njihovog izbora u viši položaj taj ispit nisu imali.

Pozivaju se stoga Okružni Uredi da bezodvlačno ovamo predlože spisak svih onih tamošnjih službenika, koji su izabrani u viši položaj, prije nego što su položili ispit, predviđen §-om 7. odnosno §-om 196. Službenog Pravilnika službenika, na polaganje kojega su bili od prije obvezani bilo prigodom prevođenja bilo prigodom ranijeg izbora.

U Zagrebu, dne 29. augusta 1927.

Generalni direktor:
Milan Glazer v. r.

UPOZORENJE.

Pripetili so se slučaji, da so posamezne članice dospele v okrevališče »Jadran« na Rabu s svojimi otroci, ne da bi sploh zato predhodno zaprosile Okrožni urad za zavarovanje delavcev v Ljubljani. Okrevališče »Jadran« je bilo s tem postavljeno pred gotovo dejstvo in je, da ni delalo članicam neprilik, sprejelo tako članico s svojcem vred v oskrbo proti obvezi, da plača članica oskrbovalnino za svojca. Ker se pa ti slučaji ponavljajo, se je okrevališču »Jadran« na Rabu naročilo, da ima vsako članico, ki prispe v okrevališče s svojim otrokom brez predhodnega dovoljenja Okrožnega urada, zavrniti in nosi sama zato vse s tem zvezane posledice in stroške. Sploh pa je izključeno, da bi se mogli sprejemati na Rab svojci, tudi na eventualno prošnjo tekom poletne dobe, ker je poleti okrevališče že s člani samimi preveč zasedeno in morajo posamezni pacijenti po več mesecev čakati na vpoklic. Sprejem članic, ki bi se želele oskrbovati v krevališču »Jadran« skupaj s svojimi otroci, bi bil mogoč samo v jesenski in zimski dobi, toda vselej le na podlagi predhodnega dovoljenja Okrožnega urada za zavarovanje delavcev v Ljubljani.

Okrožni urad v Ljubljani.

Digitized by Google

P

Prihod

Redni broj	h	Prihod														Redni broj
	Rn. kupališta sanatorium	Rn. amata		Rn. naknade		Razni primitci		Poslovni manjak		%	Svega					
1	438.220	90 967	74	24.894	75	—	—	—	—	—	9,392.767	34	1			
2	842.046	—	—	332.701	18	20	38	—	—	—	32,456.049	30	2			
3	209.133	—	—	52.057	06	—	—	197.053	40	4/58	4,495.789	04	3			
4	376.794	—	—	130.471	01	—	—	303.026	65	6/57	4,915.341	70	4			
5	92.591	—	—	8.101	82	5.850	—	907.356	49	20/78	5,273.392	07	5			
6	321.815	—	—	66.089	93	—	—	1,010.232	82	19/56	6,175.621	40	6			
7	368.074	34.885	38	369 747	17	294.503	06	—	—	—	33,226 305	18	7			
8	18.566	—	—	6.711	46	2.140	—	445.687	—	22/88	2,395.004	26	8			
9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9			
10	410.326	—	—	78.884	54	7.904	09	—	—	—	7.649.171	28	10			

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUŽBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 26. OKTOBRA 1927. BROJ 10.

RASPRAVE I ČLANCI:

Dr. *Ivan Nevistić:*

Socijalni položaj književnih radnika.

Najširа publika, ona koja uopće prati književni život, gleda posebnim očima na stvaraoce toga života, na književnike. To gledanje je najčešće, da tako kažem, romantično. Književnik ,a isto tako i drugi umjetnici, po tom shvatanju publike ne može i ne smije biti onakav kakvi su drugi, prosječni, ljudi ne samo po svom »intérieuru« nego ni po »extérieuru«. Književnik mora da se razlikuje od običnih ljudi već po svojoj nošnji, držanju i izgledu. Ta zar nisu već odavna veliki crni šešir, napadni samovez i duga kosa postali izvanjskim znakovima pjesnika i umjetnika uopće? Još u Platonovo vrijeme kitili su se tim izvanjskim znakovima svi oni koji su u sebi osjećali »demona« (i umjetnici i filozofi) samo da se mogu razlikovati od prostog plebsa. Na jednom mjestu u jednom Platonovom djelu priča učenik učitelju, da je vidio filozofa, a kad ga ovaj pita kako ga je prepoznao, učenik mu odgovara: »Hitona gar ehei kai komen« (»Jer ima hiton i dugu kosu«). Eto kako je stara ta umjetnička moda, odnosno pasija. Romantici su tu modu još više proširili i tu neobičnost umjetnikova exterieura doveli do manire i kulta. Tako je u mišljenju publike slika umjetnika dobila naročiti izgled, i to se je mišljenje toliko udomaćilo, da još i danas velik dio publike predstavlja sebi umjetnika onako kao ona provincijska kevica u Nušićevoj komediji »Običan čovek«.

I život umjetnikov je za tu publiku obično interesantan samo onda, ako je ekstravagantan, neobičan. Svejedno je, kakve će vrsti biti ta ekstravagantnost pjesnikova života, glavno je, da on u sebi ima građe za roman, dramu, legendu, pa čak i za tragediju. Takvi pjesnici najviše izazivaju udivljenje i zanos kod publike. Treba da budu bohemi kao Verlain, naš Matoš, Donadini ili Ujević; pustolovi kao Rimbaud, Wiliam Blake, Villon, Gorki, Hamsun, Jack London ili naš Sima Milutinović ili Janko Polić-Kamov; treba da budu zanimivi kao trubaduri i avanturisti kao Byron; ekstravaganti kao Wilde ili njegova opreka Tolstoj; da im je život ispleten tragedijama kao Dostojevskom; ili da bar tragično svršavaju kao Voltaire, Gogolj, Nietzsche ili naš Harambašić, Kovačić, Vidrić. Glavno je, da im život ne teče odmjereno u ritmu »filistarskog« života. Ako im život teče u normalnom kolosjeku »običnih« ljudi, onda treba da budu visokodostojanstvenici kao ministar Goethe, naš ban Mažuranić ili general Preradović, pa da izazivaju udivljenje i interes. To je jedna psihološka nastranost u gledanju i shvatanju publike, nastranost koju je u njoj ucijepio život i vjekovni položaj književnika u društvu i državi svih naroda gotovo bez iznimke.

Pa kakav je položaj književnika bio kod velikih kulturnih naroda? Da zavirimo malo u istoriju i da spomenemo samo nekoliko svima poznatih i proslavljenih imena. Doduše kad mi ta imena gledamo kroz literarnu istoriju i u distanci u kojoj se mi današnji nalazimo, onda nam u sasvim drukčijem svijetlu izlaze pred oči i Voltaire i Goethe i Cervantes i Lope de Vega i Balzac i Flaubert i Turgenjev i oba Dumasa i toliki drugi proslavljeni pisci. Danas se o njima čuju samo panegirici, Evropa ih slavi, a njihovi narodi dižu im spomenike i slave njihove jubileje. Mi današnji gledamo samo na njihova djela i ne pitamo se mnogo za obični život tih

Digitized by Google

ljudi osim samo u slučaju da njihov život draška našu fantaziju da stvara legende i drame. Ali koliko bi drukčija slika izgledala, kad bi se mi postavili na neko strogo moralno stanovište i s toga stanovišta pogledali i ocjenjivali karakter tih slavnih pisaca! Nedavno se je pozabavio tim pitanjem karaktera književnika njemački pisac Herbert Eulenberg (»Die weisse Weste des Schriftstellers« u »Die Literarische Welt« Jhrg. III. Nr. 18.) s nakanom da starim primjerima opravda nove spekulacije nekih današnjih njemačkih književnika, koje je nužda života natjerala da prodaju svoje pero i svoj talenat stavljajući ga na službu onome, tko više plati. Podaci što ih u spomenutom feljtonu navodi Eulenberg nisu ni novi ni senzacionalni poznavačima literarne istorije, ali ih je dobro citirati kao dokumenat i — pouku.

Kako su živjeli i jesu li zbilja živjeli, odnosno mogli živjeti, pošteno od svoga rada oni stari heroji duha i pera, kojima se mi danas samo divimo? Historija njihovih života odgovara na to negativno. Francuska je poznata kao centrala i žarište svih umjetnosti i kao Meka svih umjetnika, pa eto ni u njoj nisu mogli da žive od svog književnog rada ni njezini najslavniji sinovi koji su je proslavili više od svih političara i generala. Sam Voltaire postao je berzijanac i zarađivao je novac burzovnim spekulacijama, a osim toga i nekim, ne sasvim moralnim, dvorsko-diplomatskim spekulacijama. Baumarchais, autor »Figara«, bio je još veći spekulant posvetivši se trgovini drva. A Balzac je poslovnom svijetu bio poznatiji kao veletržac negoli kao pisac. Čitajući njegovo ogromno djelo »La comédie humaine«, koje je udarilo temelje realizmu, mi i ne slutimo, da je taj pisac s isto tolikom pažnjom s kojom je izrađivao to svoje glavno djelo, špekulirao kako bi se što bolje dali iskoristiti srebreni rudnici u Sardiniji, ili kako bi se šume u Poljskoj mogle pretvoriti u papir, ili kako bi se mogla iskoristiti vodena snaga Rajne, ili kako bi se mogli pokupovati željezni rudnici na otoku Elbi. Sličnim spekulacijama bavila su se i braća Goncourt, koji su spekulirali na burzi, a danas se iz njihove zaklade dade francuskim književnicima nagrade. I Dumasi, i otac i sin, bavili su se isto tako spekulacijama, samo što su burzu zamijenili s teatrom. Flaubert, koji je ispočetka živio na račun svoje familije, kada naglo gubi imetak, ne nada se nikako da će zaraditi svojim književnim radom i da će od toga rada moći živjeti pa piše u očaju jedno vrlo karakteristično pismo svome prijatelju: »Šta misliš, da se bacim na žurnalistiku? Tri četvrtine svih t. zv. pjesnika u Francuskoj živi od toga vraga. I ja ću to morati, jer su moja gospoda izdavači preotmeni da za moje romane prave reklamu kao gospodin Charpentier za Zolinu »Nanu«. (Zolin nakladnik bio je naime toliko »amerikanski« duh, da je po svim mjestima, čak i u nužnicima, lijepio plakate: »Čitajte Nanu! Čitajte »Nanu«, najnoviji Zolin roman!«)

Ni u Italiji, ni u Španjolskoj, ni u Njemačkoj, a ni drugdje nije bilo drukčije. Počevši od autora znamenitog »Bijesnog Rolanda«, Ariosta, koji je u službi vojvode Alfonza od Ferrare bio toliko podmitljiv, da su ga njegovi neprijatelji uspoređivali s jednim ozloglašenim razbojnikom; pa satiričara Pietra Aretina, koji nije poznavao nikakvih moralnih skrupula, nego je »pumpao« sve velikaše svoga vremena iznuđivajući od njih svim sredstvima novac, da konačno i sam umre kao velikaš i umjetnički mecena; pa i sam Machiavelli, koji nije nikako prezirao mito, i t. d. Ni visoko moralni pisac, Lope de Vega, taj veliki i pobožni kršćanin, koga toliko propagira katolička crkva, nije u stvari bio nimalo bolji. On ne samo da je prodavao svoj talenat i svoje pero bogatim feudalcima, nego se je za novac bavio upravo svodiljskim stvarima posredujući između ljubavnika, spajajući i rastavljajući ljubavne parove svojim posredničkim vješto stilizovanim pismima. Nama je danas upravo neshvatljiv karakter toga velikog avanturiste i najplodnijeg pjesnika na svijetu (napisao je preko dvije hiljade komedija i aktovki, a filolozi su izračunali, da je napisao ukupno 21 milijun i 316 hiljada stihova!), kad njegovi savremenici pričaju, da je još za života doživio najveću slavu i da je za svoj književni rad bio iznimno obilno nagrađivan. Naprotiv je kod autora slavnog »Don Quichottea«, Cervantesa, ta, kako bi rekli moralisti, slabost prema novcu sasvim razumljiva, kada se zna, da je taj slavni pjesnik (čijemu besmrtnom Don Quichotteu Španija, Francuska, Belgija i Amerika postavljaju danas čak i spomenik!) neprestano živio u bijedi i da je čak smišljao svoja djela u tamnici, u kojoj je ležao radi dugova, iako je za naduvenu katoličku crkvu i osiljenu Španjolsku izgubio u ratu kao prosti vojnik svoju vlastitu lijevu ruku. Cervantes je možda jedan od najkarakterističnijih primjera iz starije istorije, kako književnik ni tada nije mogao živjeti isključivo od svoga rada.

Digitized by Google

jer kad je on pokušao da postane profesionalnim književnikom, dočekala ga je glad i morao je kao prosti vojnik stupiti u vojsku samo da se može prehranjivati.

I tako dalje. Ovo nizanje primjera moglo bi se nastaviti u beskraj. Čitatelje bi sigurno najviše zanimali primjeri iz naše književne istorije. I u našoj bi se istoriji našao povelik broj sličnih primjera, počevši tamo iz 15. vijeka od našeg humanističkog biografa Hristova, dubrovačkog patricija, pjesnika i trgovca ćilima, Jakova Bunića pa do A. G. Matoša i — dalje. Ali čemu dirati u ta bolna mjesta kad nam ovi veliki primjeri iz velikih literatura i naroda kazuju mnogo više i potvrđuju mnogo jače jednu činjenicu koju hoćemo ovdje da istaknemo, a to je, da je dosadanji položaj književnika u društvu i državi takav, da mora korumptivno djelovati na njihov karakter. I zato bi svaki moralista, kada bi htio da iz ovih teških dokumenata, što bacaju sjenu na ove svijetle likove, izvodi prenagle zaključke o beskarakternosti ili tome slično, morao prije da se sjeti onih Kranjčevićevih stihova: Lako gore anđelim, kad nemaju zubi. Da, lako je bilo i jednom Tolstoju i jednom Turgenjevu i tolikim drugim feudalcima iz književne istorije, kad su baština djedova i trud kmetova namirivali njihove potrebe. Lako je bilo i našim dubrovačkim gosparima i zagorskim župnicima literatima, jer je i njih hranila tuđa muka i tuđi rad. Njima je literatura bila razonoda, jer im nije bilo potrebno književno tržište. Ali sve su to iznimke, a radi se o pravilu i većini. U većini književnici su bili upućeni na svoj rad i treba vidjeti kako su konsumenti (društvo, čitači) plaćali taj rad producenata (književnika).

Sve tamo do iza Francuske Revolucije pa do uvađanja demokracije u Evropi književnici su bili samo sluge svojih gospodara: kraljeva, papa, vojvoda, vitezova i uopće feudalaca. Feudalci su predstavljali državu i moć, pa su prema tome svoju boju davali i čitavom kulturnom sistemu. Poezija ne samo da se nije mogla emancipirati, nego se baš najjače stala i razvijati u tom položaju: pjesnici su stihovima opjevavali slavu svojih gospodara i benefaktora samo da se domognu pristojna života. Poezija je nastajala, živjela i rasla po kraljevskim dvorovima, po kneževskim i aristokratskim dvorcima i po bogataškim salonima. Rasla je kao neka egzotična biljka u umjetnom vrtu, da njezin miris posluži za razonodu i nasladu gospodarima, raznježenima i razmaženima u besposlici, jednako kao što im je služio nakit ili kakav sport, pa makar se taj njihov sport zvao lov ili — filozofija. »Odabranici Muza« i »posjednici demona« takmili su se s velikim naporima, tko će bolje i duhovitije da opjeva slavu nebeskog ili zemaljskog carstva i dinastije (prema vremenu i prilikama), ili tko će bolje da razonodi svoje gospodare, i eto u tim i takvim utakmicama oštrili su se talenti i iz njih su vrcale iskre genija. Pjesnici su u pravom smislu sluge svojih gospodara, pa makar se oni zvali Moliere, Racine ili Voltaire, sluge koje moraju da laskaju svojim gospodarima i to s onim što su najsvetijega u sebi imali: svojim pjesničkim genijom. Ako bi se ogriješili, postradali bi kao Racine kod razmaženog »kralja Sunca« Ljudevita XIV., jednoga valjda od najvećih umjetničkih snobova, čija se je snobovska ambicija toliko nadula, da se je proglasio čak bogom muzâ pa se u toj ulozi u jednom naročitom kostimu i pokazivao. Sluge su stvarale umjetnost, a kada su se i gospodari okušavali, većinom su ispadali smiješni kao svemoćni kardinal i osnivač francuske akademije, Richelieu, koji je i sam okušao i slomio pero na jednoj tragediji. Istina, ta stara feudalna vremena dala su velikih pjesnika i veličanstvenih djela, ali zar vam ne izgledaju ti pjesnici kao veliki orlovi duha, koje su zatvorili u kavez vrapci po duhu, ali vrapci koji su privilegisani i imaju zemaljsku moć u rukama? Kavezi tih orlova doduše dosta su prostrani, da oni mogu da s najvećom snagom zamahnu krilima i da puste maha svojoj snazi, ali zar ne osjećate čitajući biografije tih umjetnika kako orlovska krila ipak udare katkad i u rešetke (osjeća se: kavez je tijesan!) i onda ili pane u blato po koje pero, čiji gubitak orao teško osjeća, ili se orao slomljen ruši na svoje sjedalo — na svoj položaj sluge. Sjetite se samo, kako je autor »Fausta« bio upravo servilan prema svome gospodaru i kako je, da zadrži milost Dvora, morao opjevavati, odnosno u stihovima slaviti i najneznatnije događaje na Dvoru. Pjesnici su dobivali materijalne milosti od svojih gospodara, dok su god bili u krletci, ali zato je stradalo ono što je u njima kao ljudima najvrednije: stradalo je ljudsko dostojanstvo. Oni kao da nisu osjetili (tačnije: oni nisu smjeli da osjete) veliku istinu, koju je osjetio zanatlijin sin, genijalni Immanuel Kant, filozof nad filozofima, kad je formulirao svoj znameniti Kategorički Imperativ.

*

Digitized by Google

Eto, takav je bio položaj književnika u toj staroj feudalnoj Evropi. On je bio sluga dvaju gospodara: svoga Demona, genija i svoga vlastodršca. Prvome je služio dobrovoljno, drugome je bio zarobljenik. A sasvim je prirodno i razumljivo, da je služba toj dvojici toliko oprečnih gospodara za čovjeka vrlo teška i da ga dovodi u ponižavajući položaj. Evropsko je društvo bilo sapeto u tom starom sistemu sa dva svemoćna režima, sa dva obruča, dvije sile: Crkva i Monarhija. Ta dva obruča držali su taj organizam — evropsko društvo — u starom političkom kalupu i taj kalup nije se mijenjao sve dotle, dok i te dvije sile nisu došle u međusobni sukob na terenu engleske monarhije. Međusobni sukob tih dviju svemoćnih sila u Engleskoj izazvao je vjerskim ratovima i borbama lomljenje. započeto već iza one značajne revolucije od 1688. godine. Lomljenje je započelo, kad se je obruč obiju dvosila: Crkveno-Državne i Kraljevsko-Papinske, naduo do krajnje mogućnosti; kad je vladalačka despocija pod ruku s crkvenom intolerancijom došla do vrhunca moći. Lomljenje je ostavilo pore i kroz te otvorene pore izbile su nove struje, koje su kao plamen počele da tope kalaj na tim naoko čvrstim i zarđalim obručevima. Nove parole izbile su da dotuku stare, da prevladaju Staru i otvore mogućnost dizanja Novoj Evropi, da preobraze društveni sistem; parole: čovječanska prava, lična sloboda, politička sloboda i t. d. Iz mirne i trezvenjačke Engleske pale su te parole i na vruće francusko tlo, i zabivši se najprije u mozak dvojice gospodskih fanatika, Montesquieua i Voltairea, raspališe se brzo u dušama dvojice plebejaca, Rousseaua i Diderota, i sve one plejađe, tako zvanih, enciklopedista, da kao eksploziv poprskaju svu političku arenu »kralja Sunca« i njegovih nasljednika. Feuda, despocija, apsolutizam, monarhizam, papizam, intolerancija — sve te sile staroga sistema stale su u defenzivni front pred navalom novih parola, što su ih sa aplombom sijali po toj umrtvljenoj društvenoj površini svi ti novi fanatici, ateisti i revolucionarci. Te nove raspaljive iskre, bačene u društvenu vruću i zamagljenu masu, nisu se više mogle zaustaviti u tijesnom okviru prijestolničkih kompromisa i salonskog teoretiziranja dvorskih filozofa. One su se razbuktile, zašle u dubine i probudile one hipnotizovane elemente koji će 1788. sasuti u prah Bastilju Reakcije i, u crkveno-kraljevski mundir utegnutoj, Evropi objaviti prvi put Slobodna čovječanska prava. Istom sada počinje i oslobađanje književnika od njihova ponižavajućeg položaja. Kavezi se otvaraju, a orlovi slobodno razmahuju krilima. Doduše ne biva to odjednom, niti u svim državama u isto vrijeme, ali tu je glavni početak. Obnovljena ili još neoborena reakcija zatvarat će još dugo vremena te kaveze, i oni će se rasprsnuti istom s potpunom pobjedom demokracije.

U demokraciji za književnika nastaje nova situacija. On više ne služi jednom tiraninu ili tirančiću nego društvu ili jednoj društvenoj klasi. Književnik nije više bespravni kmet nego slobodni radnik, koji ima pravo da produkte svoga rada stavi na tržište i da od potrošača traži naplatu za svoj rad. Stvaranjem Zakona o autorskom pravu u svim kulturnim državama (naša država još nema toga zakona!) zaštićuje se književnik od eksploatatora i posrednika između njega i potrošača — publike. Književnik tako dolazi u položaj manuelnog radniha i zanatlije. Ali taj je položaj samo formalan. Istina, književnici koji i sami izlaze iz novih staleža, građanskog, radničkog i seljačkog, opredjeljuju se i sami za te staleže iznoseći ih u svojim umjetničkim formama u vidni centar kulture. Jer — kako tačno veli Burckhardt — umjetnost svakoga vremena nadovezuje na potrebe toga vremena. Ona ne može da živi izolirana, i u njoj se odrazuju sve društvene i klasne prilike, struje i t. d. To se najbolje vidi na stihovima i školama umjetničkim i na njihovim izmjenama. »Umjetnik ne može biti bez javnosti, zato se on prema prilikama, pa čak i bez osvjedočenja, pušta da postane govornim organom svojih muštërija.« (E. Reich). Kada feudalci gube vlast i vodstvo i kada vlast preuzimlju nove klase bez kulturnih tradicija i umjetničkog odgoja, nastaje za književnike mutna i teška situacija. Oni gube svoje aristokratske mecene, koji su voljeli umjetnost, makar u tom voljenju bilo i mnogo snobizma. Novi staleži koji imaju političku vlast, nova demokratska država, ne osjećaju ni takvog voljenja i više, mnogo više, pažnje posvećuje drugim praktičnijim utilitarnim, pitanjima, negoli umjetnosti. Istom laganim i postepenim prosvjećivanjem novih oslobođenih staleža proširuje se broj potrošača, i u kulturnijim državama taj broj dosiže velike cifre i neprestano raste. Pa ipak ni u najkulturnijim državama kao što su Njemačka i Francuska (a da se i ne govori o malim

Digitized by Google

polukulturnim zemljama kao što je naša) nije taj književni profesionalizam još ni do danas sasvim omogućen.

Spomenuli smo riječ književni profesionalizam. Ima i danas ljudi, književnih amatera i diletanata, koji u profesionalizmu vide neku opasnost za umjetnost i boje se industrijalizacije literature. To su stare predrasude i tih predrasuda mogu da se drže samo ljudi koji nisu osjetili teret života, teret slobodnog života, i koji imaju previše dokonih časova da se u njima igraju umjetničkog stvaranja. Ima čak ljudi među intelektualcima koji zagovaraju upravo nečovječno mišljenje, naime, da se za umjetnike uopće ne treba skrbiti, jer da iz istorije vidimo, da su mnogi umjetnici usprkos velikih financijalnih briga i teškog siromaštva ipak (oni vele: baš zato) stvarali velika djela (Dostojevski, na primjer). Ne sliči li vam ovo na onu fikciju naših seljaka koji obično misle i vjeruju da tkogod ide u Ameriku, da će se tamo obogatiti, i naprosto su to dvoje povezali kao uzrok i posljedicu, a i ne pitaju za one nebrojene, koji su baš u Americi propali. Tako i ovi teoretičari književničkog siromaštva i ne misle na one bezbrojne koji su pod teretom bijede morali odmah u početku da klonu. A ne jadikuje li i sam Dostojevski u svojim pismima, da bi mu se bilo lako takmiti s gospodom Tolstojem i Turgenjevom i da bi svoj stil mogao mnogo više dotjeravati, kad bi bio onako bogat i bezbrižan kao oni. Književni profesionalizam ne vodi automatskoj industrijalizaciji niti to znači mehaničko produciranje. To znači potpuno i ekonomsko, a ne samo idejno, i to formalno, oslobođenje književnika u demokratskom društvenom sistemu.

Već je Platon govorio: »Nijedna grčka država nije jedna, nego sadrži u sebi barem dvije: jednu, koju sačinjavaju siromasi, i drugu, koju sačinjavaju bogataši.« Za današnje, tako zvane, demokratske države vrijedi ta opaska još više. Književnici, izuzevši jedan vrlo mali broj evropskih imena, spadaju oduvijek u prvu državu, jer siromaštvo i književnici žive oduvijek u tijesnim rodbinskim vezama. Ako bi po tom Platonovu kategorisanju dijelili općenito i klase, našli bismo i tu samo dvije: jednu produktivno-radničku i drugu, koja živi od toga rada. Književniku, kao i intelektualnom radniku uopće, mjesto je samo uz manuelnog fizičkog radnika. I književnici imaju svoje poslodavce, makar i u širem smislu, i oni su isto tako eksploatisani, čak još i više nego manuelni radnici, koji su zaštićeni svojim sindikatima. Književnici su još u težem položaju i zato, što produkti njihova rada nisu životna nužda, nego kulturna potreba, koju osjećaju samo kulturno razvijeniji. Oni se neće nikada toliko »potraživati« kao manuelni radnici, ali time bi im bilo još potrebnije sindikalno udruživanje i stvaranje zajedničkog fronta s radnicima, jer će kulturna utakmica među državama, koja neće nikada prestati, uvijek iziskivati potrebu i takvih radnika. Njihov stvaralački rad tim je značajniji, što on služi općem dobru sviju generacija i što služi najvišem cilju razvoja čovječanstva: duhovnom dizanju i usavršavanju. Umjetnost je ono najčarobnije i najfinije sredstvo, koje je u stanju da bar u momentima ostvari među ljudima onaj vječni ideal ljudski: ideal solidariteta i bratstva. Književnici ne služe samo nagomilavanju kapitala pojedinaca, oni se socijaliziraju i prema svojoj vrijednosti postaju općim i zajedničkim kulturnim vrednotama (»Opći Shakespeare, opći Goethe, opći Dostojevski«, kako veli André Gide). Činjenica, da se književnici regrutiraju iz raznih staleža, s različitim položajem, odgojom i mentalitetom, a onda kod njih prejako razvijeni individualistički osjećaj — sve su to dezorganizatorski elementi, koji se ne brišu organizacijskom disciplinom. Treba zato stvoriti u socijalnom pogledu zajednički mentalitet i razviti i kod njih klasnu svijest, i istom onda će se sindikalno organizovanje osjetiti kao potreba i nužda. Svakako ta svijest neće prožeti sve književnike, jer će tu uvijek biti amatera i renegata, i jer tu neće važiti službene kvalifikacije, pošto će zadnji i glavni verifikator biti i ostati ipak publika; ali razvoj književničkih prilika i njegova položaja u društvu vodi svakako tome riješenju. U današnjem poretku mogla bi najviše da učini Država zamijenivši one feudalne mecene, samo što tu ne bi smjela da prijeti opasnost skučivanja slobode kao u vrijeme mecena.

Jedno je svakako tačno: književnik, osobito naš književnik, koji hoće da živi samo od književnosti i za književnost nalazi se u gorem položaju nego ijedan drugi radnik. Radnik, ne shvatajući njegov posao, ne smatra ga svojim drugom; bogataš, ne razumijevajući njegov zanos, smatra ga besposlenjakom. Njegov položaj, to je položaj indijskog sudre, on je deklasiran, svatko ga može iznajmiti, ako mu je bijeda izgrizla kičmu dostojanstva; i da spasi svoj socijalni položaj, odnosno

Digitized by Google

da zauzme neki položaj, on se baca u razna zvanja decimirajući tako svoje snage i ne dajući društvu ono, što bi mu mogao dati. Postavljen među dva carstva, on ima da se odluči: za nebesko ili za zemaljsko. Onaj koji privoljuje nebeskom carstvu umire za društvo; a onaj koji privoljuje zemaljskom umire za literaturu. Tako se krivnjom našega društva i države stvaraju od čitavog čovjeka polovice, a mjesto djela nastaju fragmenti.

Kako li bi drukčije izgledala i naša literatura danas, da su književnici mogli živjeti od svog književnog rada! Prolistajte biografije naših književnika tamo od Ilirizma do danas, pa ćete vidjeti, da su našu literaturu stvarala dva staleža, najmanje slobodna i najviše ovisna: svećenički i činovnički. Kako se onda može i očekivati potpunija, zdravija i jača literatura? Sve su to stvarali polovični, raspolovljeni ljudi, kojima njihov život i položaj nije dopustio da podišu jačim tempom i da prošire svoj horizonat. Evo, mjesto teorije neka govori i opet statistika. Jedan liječnik sakupio je podatke o životu, odnosno o bolestima naših književnika — jer su vrlo, vrlo rijetki umirali prirodnom smrću — i evo do kojih je rezultata došao. (Dr. Kuzma Tomašić: »Sudbina srpskohrvatskih književnika«, Nova Evropa, 11. II. 1924.) Stari naši književnici, tamo od 15. do 19. vijeka od Marulića do Dositeja Obradovića, svi su bili dugovjeki. Od njih pedeset, koliko ih je nabrojio taj statističar, nijedan nije umro ispod 40 godina. Između 40—50 godina umrlo ih je 5, između 50 i 60 : 10, između 60 i 70 : 13, od 70 jedan, a najviše ih je preživjelo (njih 17!) sedamdesetu godinu, a trojica čak i devedesetu. Od desetorice najpoznatijih među njima Marulić je umro u 74. godini, Petar Hektorović u 85., Marin Držić u 57., Gundulić u 50., Pavao Ritter Vitezović u 61., Matija Divković u 68., Ignjat Đorđić u 62., Andrija Kačić-Miošić u 58., Matija Reljković u 66. i Dositej Obradović u 69. godini. Ako se uzme prosječni broj godina života tadašnjeg književnika, iznosi on 65 godina.

Počevši od Ilirizma statistika izgleda mnogo drukčija. Dugo žive samo oni književnici s položajem i činovničkom karijerom (Mihanović, Gaj, Demeter, Mažuranić, Bogović, Kukuljević, Preradović, Trnski) dok drugi počevši od prvog književnog proletera, Stanka Vraza (umro u 41. godini) umiru vrlo rano. Nisu svi, ali većina je umrla od tuberkuloze, te nasljednice bijede i siromaštva. Evo samo nekoliko poznatijih imena: Radičević je umro u 28. godini, Đ. Jakšić u 46., Lazarević u 39., J. Veselinović u 43., Božo Knežević u 43., Svetozar Marković u 29., Vojislav Ilići u 32., S. Luković u 25., Jovan Sterija Popović u 50., R. Domanović u 35., S. Ranković u 36., Milutin Bojić u 25., V. Rajić u 36., Lj. Nedić u 41., Petar Kočić u 39., Skerlić u 37., Šenoa je umro u 43. godini, Kovačić u 35., Vidrić u 34., Kranjčević u 43., V. Novak u 46., Josip Kozarac u 48., I. Kozarac u 25., Matoš u 41., Janko Polić-Kamov u 24., Donadiniu 29., Ogrizović u 46., A. B. Šimić u 28. godini Prosječni broj života našega književnika u 19. vijeku je 44 godine. U samom tom razdoblju umrlo je 56 književnika od tuberkuloze, i to: između 20 i 30 godina umrlo ih je 15, između 30 i 40 : 22, između 40 i 50 : 12, između 50 i 60 : 6, a između 60 i 70 samo jedan (Glišić). Najviše je žrtava palo u razdoblju između 25 i 40 godina, dakle u doba kad se najviše i najbolje stvara. Od 130 književnika, koliko ih je nabrojio taj statističar, 75% ili tri petine njih umrlo je prije 50. godine. Sasvim je razumljiva razlika u duljini života između starih i novijih književnika, kad se zna da su stari gotovo iz reda bili svi bogatiji i u mnogo boljem položaju nego noviji, od kojih su velika većina sami činovnici.

Zar treba novih argumenata da se vidi, kako jadno žive naši književnici, i zar ove cifre ne govore upravo o tragici našeg književnog i književničkog života koji je nesravnjivo gori i jadniji od života evropskih književnika? Otkad su u svojoj državi, književnici su se mogli nadati boljemu, ali mjesto toga otvara se još crnja perspektiva za nove današnje književnike. Država je upravo zatvorila oči pred potrebama književnika, društvo je osurovilo i ne pokazuje skoro nikakva interesa za književnost, broj potrošača — publike ne samo da se ne proširuje, već se čak i smanjuje. Dešava se u našoj sredini upravo jedan paradoks: štogod je manji procenat formalno nepismenih, sve se više umnožava procenat stvarnih analfabeta, koji nemaju ni smisla ni volje za kulturne, pa ni za književne vrednote. Badava sve prodike o patriotizmu i nacionalizmu, kad se svijesno ubijaju oni koji bi imali da u kulturnom svijetu reprezentuju narod. Naša demokracija mnogo griješi prema književnicima i oni ne mogu a da ne vide u njoj jednu formu barbarizma. S ovakvom sudbi-

Digitized by Google

nom slobodni književnici ne bi se smjeli pomiriti. Oni bi trebali da se ugledaju u svoje drugove i da zajednički porade na velikom poslu osolbođenja čitave radničke klase. Estetičari dokazuju, da su manuelni rad i pjesništvo u primitivnom stadiju bili stopljeni u jedno. Danas treba da se i u socijalnom smislu stope. Svakako bi onda među književnicima bilo mnogo manje nemoralnih, puzavih, a nadajmo se, i ekstravagantnih tipova; a ne bi bili ni materijal za legende i — tragedije.

Dr. *T. K. Fodor,* Beograd.

Problem saradnje lekara sa institucijom radničkog osiguranja.*

1. Kako se postavlja problem.

Ni jedno se pitanje koje iole dublje zaseca u život ljudski ne može posmatrati samo za sebe, u svojoj metafizičkoj statici i izolovanosti nego dialektički, u vezi sa ostalim procesima života i u toku razvitka. Istom u sistemu socijalnih, tehničkih, kulturnih i t. d. abscisa dobija svako bivanje svoje mesto, ono nam postaje jasno i razumljivo. Samo takvim dialektičkim ispitivanjem mogu se prozreti vrednosti dogadjaja za čovečanstvo, oni dobivaju svoj pro-ili regresivni indeks. Uzmimo jedan primer iz života: sloboda. Svakako nešto za čim čovečanstvo teži, dakle: progresivno. Medjutim: uzmimo na pr. sloboda da čovek pije šta mu se dopada. Tom vezom pojma slobode sa slobodom odabiranja pića okreće se progresivni karakter za čitavih 180 stupnjeva i postaje-regresivan. Jer, pod firmom ove »slobode« sakriva se danas interes alkoholnog kapitala koji se svim mogućim sredsvtima — pa evo i ovim — služi u borbi za svoje održanje. U interesu pak čovečanstva mi lekari to najbolje znamo — leži upravo nesloboda prodavanja i uzimanja alkohola. Sloboda se dakle ne može tretirati čisto metafizički, sloboda po sebi (an sich) nego samo u povezanosti sa ovim ili onim konkretnim sadržajem uz ove ili one uslove.

U istu bismo grešku pali, ako bismo posmatrali lekarsko pitanje, u našem slučaju slobodu ili neslobodu izbora lekara od strane bolesnika, onako metafizički i a priori se izjasnili razumljivo za — slobodu. Krivo bismo činili i kočili tok istorije. Mi se moramo zapitati: da li se uz te i te uslove, subjektivne i objektivne, lekara, bolesnika, tehnike, nauke, društvenog poretka može usvojiti jedan ili drugi način kao progresivan. Da bismo na ovo pitanje pravilno odgovorili, potrebno je da prvo preduzmemo analizu svih faktora koji determinišu taj problem.

2. Istorija kulture i razvitak medicine.

U prvom redu imamo ovde da utvrdimo da je medicina, kao ćelija kulturnog organizma, pretrpela sve duhovne i materijalne peripetije kojima je prošlo ljudsko društvo. Animistička medicina primitivca odgovara sasvim njegovom primitivnom i kolektivnom životu, pomanjkanju svake proizvodnje i religije. Teurgička medicina, sa svim prelazima do prosvećenog materijalizma Hipokratovog, odgovara u svim svojim stadijima celokupnom ondašnjem naziranju o svetu, dakle osećajnom i znanstvenom životu te epohe. Opšta kulturna i specijalna medicinska epoha koja prethodi današnjoj, nije baš sjajna. Ona, manje-više, predstavlja recidivu u metafiziku, pobedu teurgijskog Galenosa nad materijalističkim Hipokratom. Kao u svim ostalim naučnim i socijalnim odnosima vladao je i u medicini duh apsolutne statike. Sa radjanjem gradjanske klase u gradovima i otkrivanjem novih delova sveta ulazi medicina opet u svoju materijalističku, biološku fazu. U svim tim fazama lekar je lečio samo uzan krug ljudi, dok je masa naroda tražila pomoći kod raznih baba i vračara.

Dolaskom mašine nastupa o g r o m n a promena, u svim pravcima.

---

* Referat održan na kongresu Jugosl. Lekarskog Društva, koji je zasedavao u Rog. Slatini od 24.—26. septembra 1927.

Digitized by Google

3. Skretnica 19. veka. Industrijalizacija i medicina.

Mašina izmenila je ljudske odnose iz temelja. Na mesto feudalnog plemića stvorila je — industrijalca i bankira, na mesto pomoćnika, sitnog majstora i seljaka — industrijskog radnika, na mesto sitnih primitivnih radiona sa jedan-dva pomoćnika i šegrta — ogromne fabrike sa hiljadu i hiljadu radnika, na mesto ručnog umeća — uvela je dvorenje mašine, na mesto nepreglednih seoskih naselja sa raštrkanih malim gradićima — velegrade i nizove industrijskih centara. A na mesto starog kućnog lekara koji samo radi svojim ćulima: sa rukom i sa okom — modernog lekara koji je svoja ćula umnogostručio mašinom.

Uz ovu mehanizaciju i mašinizaciju vrši se još jedna važna promena: diferencijacija. Kovač zgotovio je u srednjem veku sâm ceo proizvod, isto tako i krojač i obućar i t. d. Njihov je rad bio razdeljen u razne aktove: čas se šilo, čas seklo, čas lepilo i t. d. Čovek je dakle bio u mogućnosti da uoči ceo tok proizvodnje, da sâm stvara i stvorenom dadne pečat svoje ličnosti. Sasvim drugčije je posle dolaska mašine! Mašina raseca kontinuitet proizvodnje u pojedine aktove i svaki akt vezuie za pojedinu mašinu t. j. za pojedinog radnika. Sam radnik postaje sve više samó deo mašine, deo njenog mehanizma koji, sa uvek istim pokretima, proizvadja samo deo objekta.

Sve to odražava se i u medicini. Ćula zamenila je mašina, a doktora medicine koji se uz internu bavio i oftalmologijom i vadjenjem zubi i botanikom i kemijom i farmakopejom i matematikom, potiskava moderni specijalista koji je ograničio polje svoga rada na pojedine organe ili pojedine načine rada. Lekar specijalista isto tako kao i industrijski radnik izgubio je iz vida integralni produkat svoga rada — onaj čoveka a ovaj čizmu — i bave se samo delovima ili delovima od delova. (Oko jednog sitnog magneta koji predstavlja samo mali deo motora, a ovaj je opet samo mali deo automobila, rade kod Forda 59 radnika; isto tako, bave se neki lekari samo dens sapiensom, osmim delom našeg zubala koji je opet samo mali deo organizma — čovek). Mehanizacija, dakle, u formi u kojoj se danas provodi, dovela je čovečanstvo u izvesan ćorsokak.

Objektivno pokazala je mehanizacija čovečanstvu odmah i izlaz iz tog ćorsokaka: ona je stvorila ogromna mesta rada gde se taj pojedinačni, specijalizovani rad udružuje. Pored fabrika i rudokopa nikle su klinike i sanatoriji, higijenski i fiziološki instituti. Ovde i onde rade specijaliste. Lekarski stalež i celo čovečanstvo mogu da ozdrave ne ponovnom despecijalizacijom, već pretvaranjem pojedinačnih, anarhističkih aktova u svesnu, plansku kolektivnu saradnju.

Kako već rekosmo: industrijalizacija išla je uporedo sa svtaranjem velikih gradova i pretvaranjem jednog dela seoskog stanovništva u proletarijat. Uporedo sa tim išlo je i prosvešćivanje tih masa i podizanje njihovog životnog nivoa. Medicina, do onda samo luksuz za pojedince, postala je sve više potreba širokih masa, samo što te mase nisu imale kupovne snage, nisu bile u stanju da plate lekara. Da bi se tome odmoglo te dalo i širokim masama mogućnosti lečenja stvoreno je, od strane države, socijalno zakonodavstvo.

4. Socijalno osiguranje kao predznak novog vremena.

Sa socijalnim osiguranjem htela se izbeći jedna nemila pojava koja na svakom koraku, prati današnje društvo: sa jedne strane glad potrošača za robom koju ovi, kraj prepunih magazina i dućana, ne mogu da kupe, a sa druge nemogućnost prodje. Postoji danas jedna izvesna glad za lekarima kraj »suviška« lekara koji ne mogu da se uposle. A da se socijalno osiguranje nije uopšte uvelo, ova bi paradoksalna diskrepanca bila još veća. Jer osiguranje za slučaj bolesti privelo je lekaru i one slojeve koji do onda nisu mogli da ga plate.

Sve te promene pomerile su iz osnova odnos lekara prema bolesniku. Radničke mase, u stalnom prilivu i seobi, zbrisale su u prvom redu instituciju stalnog kućnog lekara. U ordinaciji lekarskoj, bilo u privatnoj ili u ambulanti iskrsavali su stalno anonimni bolesnici i opet utonuli natrag u amorfnu masu, bolesnici s kojima lekar nije imao skoro ništa zajedničko. Lekar je slabo poznavao način nji-

Digitized by Google

hova života i tok njihovih misli, uslove njihova rada i života. Jedino šta mu beše malo poznatije, to je bila njihova bolest, ali ne bolest kao deo njihove ličnosti nego bolest kao apstraktum. I protiv te bolesti on se bori sa čisto biološkim oružjem svoje farmakologije, apstrahirajući pri tome ličnost bolesnika. Sa industrijalizacijom otvara se dakle izmedju bolesnika i lekara dvostruka provalija: u prvom redu lekar postaje specijalista koji leči samo delove čoveka, a drugo: on gubi lični kontakt sa bolesnikom.

6. Odnos lekara prema socijalnom osiguranju.

U toj i takvoj sredini postavlja se sada pitanje: kako treba organizovati saradnju lekarskog staleža sa institucijom socijalnog osigurnaja da bi i lekar i osiguranik najbolje prošli. Ovde treba odmah napomenuti: ne postavlja se ovo pitanje imajući u vidu horizont današnjice nego, kao jedno od najvažnijih pitanja razvitka medicine uopšte. Ne sme se dakle operisati sa sitnim ali momentalnim interesima koji danas donose jednom faktoru izvesnu veću korist, ali u isti mah sprečavaju pravi razvitak i mogu sutra da dovedu same te faktore u beznadan položaj. Bez istoriske perspektive ne može se problem ispravno rešiti.

Dve struje ,dva gledišta postoje danas: jedno traži da se dosadašnji sitnosopstvenički lekarski rad obično nakalemiše na socijalno osiguranje; drugo traži stvaranje novih ambulanata gde će se na kolektivan način usredsrediti preventivan i kurativan rad moderne medicinske prakse. Prvo gledište poznato je pod imenom: »slobodan izbor lekara« a drugo: »paušalno plaćanje lekara«. Evo ukratko teze onih koji su za prvi sistem (istom docnije, mi ćemo se na njih kritički osvrnuti):

1. apsolutna ili što veća nezavisnost lekara od osiguraničke institucije. Apsolutna sloboda delovanja po savesti;
2. sloboda osiguranog člana da bira lekara svog poverenja;
3. neograničeno pripuštanje svih lekara socijalnom osiguranju;
4. održanje sistema privatnih ordinacija;
5. pojedinačno naplaćivanje svakog lekarskog čina;

Ili opširnije:

sub 1. ako lekar postane činovnik bolesničke blagajne, njegova je sloboda otišla do vraga. On od tog časa zavisi od milosti i nemilosti uprave sa čijim se interesima mora uvek saglasiti. U tom času otvara se konflikt izmedju njega i osiguranika. Jer, ovaj često koješta traži od lekara šta bi njemu lekar po svom ubedjenju i savesti dao, ali po nalogu uprave ne sme da čini. Time odnos lekara prema bolesniku unosi samo nepoverenje i neprijateljstvo. A kako je prvi preduslov efikasnog lečenja taj, da bolesnik ima živo poverenje prema lekaru, da bude dakle vaspostavljen neki intimniji lični kontakt, to se pretvaranjem lekara u običnog činovnika narušavaju temelji svake istinske medicinske prakse. »Bolesnik zahteva lekar koji ume da shvati bolesnika, a ne činovnika na šalteru. Zbog toga, lekarska veština treba uvek da ostane slobodna i neće nikada biti prikladna za socijalizaciju« (Prof. Ruland).

sub 2. i 3. Bolesnik mora da ima prâvo da bira svog lekara na temelju poverenja. Jer imati poverenja znači otprilike: biti upola izlečen. Stoga se mora dozvoliti svima lekarima koji imaju dovoljne kvalifikacije da rade u socijalnom osiguranju. Iz tog velikog kruga može bolesnik da odabira, a sam lekar, u oprečnosti sa birokratiziranim lekarom, trudiće se da privuče što više bolesnika: vladaće se dakle pristojno, usavršavaće se u medicinskom pogledu, da bi umeo što bolje da leči.

sub 4. Bolesnik ne treba da oseti da je on bolesnik niže vrste. Upravo zato, lekar treba da ga prima u svojoj privatnoj ordinaciji gde prima i svoju privatnu klijentelu.

sub 5. Svaki pojedini čin ima da se naplaćuje i to onoliko da lekar može u miru da radi. Medicina stalno napreduje, napreduju njeni metodi i rastu potrebe bolesnika. Što je juče izgledalo kao luksuz, danas je objektivno i subjektivno životna potreba. Ustanoviti dakle paušale i ropski se njih pridržavati znači: biti protiv napretka uopšte.

Digitized by Google

Značaj slobodnog izbora lekara oličen je u sledećem hvalospevu njegovih pobornika: »Kod sl. izb. lek. slobodno izvršivanje zvanja ostaje nedirnuto. Sl. izb. lekara otvara svakom radinom lekaru polje delatnosti. Sl. izb. lekara zagarantuje zgodan način rada i podiže tako veselje za ovo zvanje. Sl. izb. lekara stvara preduslove za savremeni razvitak lekarske znanosti i veštine. Samo pri sl. izb. lekara mogu se harmonično razviti snage koje su u lekarskom zvanju latentne. Sl. izb. lekara je etička staleška nužnost« (Dr. G. Pick).

Stvari medjutim ne stoje ovako. Jer prvo: da li je lekar u privatnoj praksi slobodan? Nije! On je direktno zavisan od bolesnika i njegovog džepa. Ako je bolesnik bogat, leži radi obične kijavice, a traži da ga lekar deset puta obidje, lekar će to i protiv svog ubedjenja učiniti. Ako je bolesnik siromašan a leži radi neke pneumonije, lekar će i protiv svog medicinskog ubedjenja doći samo toliko puta, koliko ga se zove odnosno naplaćuje, pa bilo to i samo jedamput u pet dana. Lekar zatim podloži raznim željama svojih bolesnika, i ako lično smatra da su one neopravdane, medicinske neosnovane i neetične. On ih sasluša i protiv svoje volje a samo zato, jer se boji da će u protivnom slučaju izgubiti bolesnika (pitanje izdavanja lekarskih svedočanstva; pitanje netačnih indikacija; pitanje veštačkih abortusa; pitanje lekova koji su u modi). Lekar je danas u privatnoj ordinaciji sve samo ne slobodan, jer on prodaje svoje medicinsko znanje na pijaci kao robu, a ako ovu želi prodati, mora se prilagoditi trgovačkim metodima: blefiranjem, radiografijom, crvenim, žutim i plavim svetlima, reklamiranjem u dnevnim pa i u stručnim časopisima, te popuštanjem svima, i sa medicinskog stanovišta neopravdanim željama pacijenata.

Ova nesloboda povećava se još više primenom privatne prakse na socijalno osiguranje. Lekar u ovom slučaju, zavisi još od nekih faktora sem gore navedenih. Prvo, zavisi i od raznih nesocijalnih želja osiguranika koji u raznim slučajevima: besposlice, reduciranog radnog vremena i t. d. žele da uživaju hranarinu. Ako lekar ovim željama ne udovolji, on će da izgubi tako razvikano »poverenje«. Plod takvog rada su tzv. »lavovi« bolesničkih blagajna koji sa filmskom brzinom, za nekoliko sati, pregledaju do stotine bolesnika. Tražena sloboda lekara prema instituciji radničkog osiguranja ima dakle i svoju pozadinu — neslobodu prema bolesniku. O slobodi savesti pri slobodnom izboru nema dakle ni govora, a da se time samo šteti instituciji socijalnog osiguranja, želim tek da napomenem.

Šta medjutim donosi fiksno, paušalno nameštenje lekara? Ono ga čini materijalno nezavisnim od bolesnika — ali apsolutno zavisnim od uprave ureda, rekli bi mnogi. Ova tvrdnja medjutim je sasvim neosnovana. Naprotiv! U naravi stvari leži da se odnos lekara prema upravi može pragmatikom tako udesiti, da lekar može da dejstvuje u saglasnosti sa svojom savesti. Pri tome on svakako mora da ima pred očima ekonomski položaj blagajne, jer udovoljiti u svakom pogledu zahtevima osiguranika a uništiti time finansije osiguranja značilo bi činiti jalov posao. Sa istim obzirima ima razumljivo da računa i lekar u privatnoj praksi i lekar slobodnog izbora. Prvi sa finansiskim mogućnostima pacijenta, drugi sa raznim odredbama uprava blagajne (dozvoljeni i nedozvoljeni specijaliteti, nadpregledi, komisijski pregledi lekarskih računa i t. d.). Principijelno dakle, slobodan izbor lekara ne pruža nikakve naročite slobode, naprotiv ono lekara ropski vezuje za hirove i želje bolesnika.

Materijalna nezavisnost povlači sa sobom i korektno ophodjenje fiksno nameštenih lekara prema bolesnicima. Taj lekar može da se vlada po svom nahodjenju; pa zašto bi bio arogantan prema bolesniku? Potvrditi ovu predpostavku značilo bi predmnjevati da su ljudi — lekari u ophodjenju samo onda korektni, ako ih se naročito naplaćuje. A stajati na takvom stanovištu, znači gubitak vere uopšte u socijalnu narav čoveka, znači ustvrditi da je hinjena svaka dobra reč koja dolazi iz usta privatnog lekara. Sa takvim pretpostavkama ne kvalifikuju se lekari kao branioci narodnog zdravlja, kao ljudi »koji u bolesnom čoveku nisu nikad gledali objekt izrabljivanja, nego čoveka komu je potrebna pomoć, kako to kaže branioc sl. izb. lek. dr. G. Pick. Dakle gospodo: ili jedno ili drugo. Ili se lekar pretvara pred bolesnikom kao dobar trgovac, onda ostavimo svako pričanje o humanitetu. Ili je ljubazno ophodjenje u lekarskom zvanju moguće i bez naročitog honorisanja — ostavimo onda netačne argumentacije koje govore za preimućstvo slobodnog izbora.

Digitized by Google

Što se pak tiče poverenja bolesnika prema lekaru koje je apsolutno i svakako potrebno, ima se sledeće reći: u izvesnim granicama dozvoljava i sistem fiksno nameštenih lekara odabiranje lekara od strane bolesnika. U velikim i srednjevelikim mestima gde uredi imaju po nekoliko lekara, može bolesnik da odabere izmedju njih lekara svog poverenja. A u malim mestima gde uopšte postoji svega jedan ili dva lekara, a taj jedan je uredski lekar otpadaju svi prigovori.

Konačno, šta znači to poverenje bolesnika prema lekaru? Ono je u prvom redu plod raznih pričanja o ličnosti lekara koje je bolesnik slušao ranije, dok je bio još zdrav; ono se radja nadalje u sâmom momentu kada bolesnik ugleda lekara pred sobom (vidi trenutačne simpatije i antipatije u životu!), a konačno ono proizlazi iz celokupnog utiska koji bolesnik stiče u lekarovoj ordinaciji. Poverenje se dakle može steći, može ga dakle steći i (svaki) ispravan fiksno namešten lekar soc. osiguranja. A šta mi upravo vidimo kod sistema slobodnog izbora lekara? Upravo oni lekari koji imaju najviše posla, u koje bi dakle bolesnik trebao da ima najveće poverenje, rade najbrže i najpovršnije. Poverenje u radničkom osiguranju bazirano je dakle na još jednoj komponenti koju smo već gore spomenuli.

U iste kontradikcije padaju pristaše sl. izb. i u pitanju osposobljavanja i stvaranja mediokriteta. Oni nagoveštaju opadanje stručne spreme i volje za daljim usavršavanjem, ako otpadnu honorari. Po njihovoj dosta plitkoj i merkantilnoj ideologiji koju sami nazivaju idealističkom, ceo naučni progres i sva otkrića zavise samo od honorara. »Konkurencija sili lekara da ostane na visini drugih konkurenata. Medjusobno takmičenje osvežava i snaži i potiče na optimum rada. Lekar — činovnik neće moći da stvori ambicije i veselja na znanju kao što je to slučaj kod onog koji slobodno dejstvuje« (Dr. G. Pick). Ako konkurencija znači borbu za novac, onda su lažne sve fraze o uzvišenosti zvanja. U tom slučaju morali bismo očekivati od univerzitetskih profesora nizak duševni nivo, pošto su i oni samo plaćeni činovnici. Mi, sa svoje strane, koji smo nepravedno napadnuti da podcenjujemo lekarski stalež, više cenimo lekarski rad i svesni smo toga da on iziskiva mnogo volje i ljubavi za nauku.

Najnesretniji pak je stav pristaša sl. izb. po pitanju privatnih ordinacija. Ovde i leži celo težište problema. Na ovom se terenu ogledaju dve koncepcije od kojih jedna želi da zadrži stare forme a druga teži za novim. Na jednoj strani stoji anarhističan, sitno-sopstvenički način privatne prakse, a na drugoj konstruktivan, smišljen rad u modernim ambulantama na kooperativnoj osnovi. Sa mnogo otvorenosti priznaje sam dr. Pick: »Sredstva sa kojima se služi lekarski stalež u vidu ostvarenja svog cilja (sl. izb. lekara) mogu se nazvati gotovo revolucionarnim (sindikalistički), sâm cilj pak za kojim se išlo, u neku je ruku konzervativan«. I tu leže skretnice zdravom razvitku medicine i soc. osiguranja. Jer već na prvi pogled, ambulante pružaju razna preimućstva nad privatnim ordinacijama.

1. One se mogu opremiti sa svim tekovinama moderne medicine koje priv. lekar jedva može da nabavi; one time postaju ne samo instituti koji drže korak sa modernim razvojem medicine nego sâme postaju i faktori naučnog ispitivanja. Time ulazi praktični lekar opet u krug medicinskog naučnog rada, iz koga su ga klinike izbacile.

2. skoncentrisanjem svih mogućih specijalista na jednom mestu stvara se mogućnost da se u vezi sa društvenim razvitkom vaspostavi integralno gledanje na bolesna čoveka. U stalnom ličnom kontaktu raznih specijalista i njihovoj izmeni misli o pojedinim »slučajevima« postaće opet plastična ličnost bolesnika, bolestan čovek. Time se udaraju temelji kolektivnom lekarskom radu. Namesto sitne i lične konkurencije stupiće zajednički rad — saradnja. O toj saradnji pričaju sa mnogo priznanja svi lekari koji rade u berlinskim novoosnovanim ambulantama. U »Jahrbuchu der Ambulatorien des Verbandes der Krankenkassen Berlins, 1925.« Tako Dr. Löwenstein, oto-rino-laringolog, govori sa mnogo ushićenja o idealnoj saradnji sa ginekolozima, internistima, neurolozima, pedijatrima. On kaže: »Nasuprot svim prebacivanjima o šematizaciji i mehanizaciji lečenja u ambulantama omogućeno mi je upravo iz tih razloga da ne lečim rinitide, laringitide, xotitide već bolesne ljude koji boluju od tih bolesti«. »Stalnim zajedničkim radom sa ostalim lekarima data je garantija da se ne postane jednostran u lečenju, tvrdokoran i stereotipan iz principa« veli hirurg Dr. Walter Pincus. Široko polje rada otvara se i lečenju obrtnih bolesti, koje ne zahvataju samo pojedine organe već u celom telu

Digitized by Google

razvijaju svoje štetno dejstvo.« Jedino saradnja svih specijalnih grana i specijalističko posavetovanje lekara može istinito, i ako samo diagnostički, da savlada otrovanje živom kao i razna druga otrovanja. Dr. Meyer-Brodnitz.

Protiv ovog, na širokoj bazi smišljenog kooperativizma istupaju izvesni lekari delom i radi svoje na individualizmu sagradjene predodžbe o svetu. Oni su principijelno protiv ambulanata, jer odnos ovih sprema privatnim ordinacijama »sličan je« — kako oni kažu — odnosu privatne radnje prema konzumu. U poslednjim se ne kupuje ni bolje ni jeftinije a izbor je manji. Zbog toga neće bolesničke blagajne imati mnogo sreće sa planiranim tu i tamo već i podignutim ambulantama. (Dr. Pick). Tri godine ambulantne prakse u Berlinu pokazale su neosnovanost tih predrasuda, jer 30% posetioca ambulanata regrutiše se od onih bolesnika — članova, koji imaju pravo da slobodno biraju svog lekara. (Ovo pravo naime nemaju u Berlinu članovi porodice, za njih su ambulante). Sâm bolesnik ne mora da juri od jednog specijaliste do drugog, od jednog kraja do drugog, nego će sve moći da obavi na jednom mestu.

3. Sam lekar imaće svoje ograničeno vreme rada kada će kontinuirano raditi. Dok danas lekar radi diskontinuirano i zato ne može ni jedan časak da bude stvarno slobodan, imaće on u ambulantnom sistemu kao svaki drugi nameštenik, svoje slobodno vreme s kojim će moći slobodno da raspolaže. S tim načinom rada smanjuju se i troškovi oko ordinacija, jer će kontinuiran rad moći njih brže amortizirati.

4. Sem toga uživaće lekar i svoj godišnji odmor, biće obezbedjen u slučaju bolesti, invaliditeta i starosti, njegovoj će porodici pripasti u slučaju smrti penzija, njemu će se omogućiti dalje usavršavanje i premeštanje u te svrhe u veća mesta, što je danas za privatnog lekara skoro nemoguće.

5. Rad se u tim ambulantama neće ograničiti na čisto kurativni postupak nego će se, odgvoarajući principima racionalizacije, upotpuniti i sa profilaktičnim. Za čoveka je bolje, a za osiguranje jeftinije da se bolest pravovremeno spreči. Naravno da sistem ambulatorija neće uspeti da stvori u tom pravcu epohalan preokret, jer se bolesti mogu samo onda sprečiti ako sâmo društvo preuzme na sebe zadaću da otkloni socijalne uslove obolenja. Ali ambulante mogu ipak da studiraju socijalno-ekonomske uslove bolesti i da uzimaju aktivno učešće u radu oko njihovog odstranjenja. I na osnovi postojećih društvenih prilika mogu ambulante da pruže mnogo korisnog profilaktičnog rada: tako u pitanju othranjenja odojčadi, higijensog vaspitavanja dece, odabiranja zvanja, sklapanja brakova, savetovanja bremenite žene, seksualnog prosvešćivanja, i t. d. i t. d. U tom profilaktičnom radu koji osiguranika ima u vidu već pre njegova poroda, stiče lekar ponovno jedno izgubljeno svojstvo: on — i ako u nekim slučajevima samo na temelju kartoteka — dobija lep uvid u razvitak pojedinca i može tako da stupa na mesto izumrlog patriarhalnog kućnog doktora. To razumljivo znači mnogo.

Dosledni u svom negodovanju prema planskom radu u ambulantama, isti lekari oštro napadaju bolesničke blagajne radi njihovog financijalnog i socijalnopolitičkog preduzetništva. Pod ovom oznakom ima da se razume ceo onaj na širokoj osnovi smišljen medicinski rad, koji bolesnom-radniku pruža i vlastite moderno uredjene bolnice i sanatorije, i oporavilišta i moderna kupatila. U svojoj kratkovidnosti ti lekari traže da bol. bl. ograniče svoje dejstvovanje na isplaćivanje izvesne odštete svojim bolesnim članovima. Ovakav istup izvesnih lekara prema jednoj instituciji, koja želi da svojim članovima pruži vremenom **sve** šta je potrebno za očuvanje i vaspostavljanje zdravlja, dakle oporavilišta i sanatorije i kupatila teško se može razumeti i mora ga se nazvati ignorantskim ili zločinačkim.

Šta se tiče prigovora da te ambulante vode do »Massenbetrieba« a ovaj razumljivo do bržeg i površnijeg lekarskog rada, to se ima sledeće ustvrditi: ambulanta može ali ne mora da povlači za sobom »Massenbetrieb«. To zavisi samo od broja nameštenih lekara i od broja ambulanata. Ako ima relativno mnogo ambulanata i lekara, nestaju svi uslovi za »Massenbetrieb«. Najbolje pokazuje to Berlin, koji ima 40 ambulanata u kojima 1 lekar za 6 sati rada pregleda 30 bolesnika (starih i novih). A to svakako nije »Massenbetrieb«. A da sl. izb. ne rešava ovo pitanje ,pokazuje ova činjenica: 10 godina nakon uvodjenja sistema sl. izb. imali su 67% lekara svaki manje od 500 slučajeva godišnje, dok su ostalih 33%

Digitized by Google

imali znatno više. Dok 60% lekara ima manje od 1.000 maraka godišnje zarade, 3% lekara ima zaradu od 5.000 maraka i više. Vidimo dakle pri sl. izb. u ordinacijama »lavova« bolesničkih blagajna opet jedan masovni rad!

6. Kriza lekarskog staleža i soc. osiguranje.

Jugoslavija kao agrarna zemlja i kao zemlja gde se u pojedinim pokrajinama ne sprovodi striktno osiguranje za slučaj bolesti, ima relativno mali broj osiguranika. Dok je u Nemačkoj $^2/_3$ stanovništva osigurano, dostizava kod nas broj osiguranika sa porodičnim članovima oko 9% celokupnog stanovništva. Veliki deo tih osiguranika živi po gradovima i industriskim centrima gde relativno živi i veći deo lekara.

Na selo lekar kod nas ne ide rado i to iz sledećih razloga: 1. jer seljak sa malom higijenskom kulturom ne ide rado lekaru; 2. jer stanovnici sela usled ekonomske krize nemaju dovoljno kupovne snage da plate lekara po današnjem sistemu (vidi zdravstvene zadruge) i 3. jer je lekaru kao intelektualnom radniku teško da ode na selo i da bude ocepljen od kulturnog života.

Ratom i posleratnim stanjem osiromašen je tzv. srednji stalež: rentje koji je inflacijom izgubio svoj mali imetak i činovnik čija je plata stalno padala. Istu je sudbinu doživelo i radništvo čije su nadnice danas niže od predratnih. Usled tih ekonomskih perturbacija i stalnog povećanja broja lekara pa zatim — što je veoma važno — obaranjem lekarskih plata od strane najvećeg poslodavca: države kao i otvaranjem velikog broja državnih ambulanata u kojima svaki, bez razlike dohotka, može da nadje lekarsku pomoć, postao je položaj lekara sve bezizlazniji. Lekari su sasvim jednostrano tražili uzrok svojoj nesreći u bolesničkim blagajnama, u novom zakonu za osig. radnika, koji je proširio krug osiguranika na ekonomsko jače slojeve, pa i delom u novoj sanitetskoj politici države. Principijelno, lekari imaju pravo kada kritikuju državnu sanitetsku politiku, jer ona, na ledjima lekara i na osnovi poreze koja najviše tereti siromašne slojeve, pruža imućnijim mogućnost, da se leče besplatno. A to nije socijalna nego antisocijalna politika! Lekari imaju pravo kada ustaju protiv proširenja kruga osiguranika u soc. osiguranju, ali svakako oni nisu u pravu, kada se bune protiv osiguranja uopšte. Ali i ovaj jedan opravdan razlog ne može da povlači za sobom tako velike posledice kao što je današnja ekonomska kriza lekarskog staleža i opasnost njegova proletarizovanja. Za to snose krivicu gore navedeni uzroci: osiromašenje proletarijata, srednjeg staleža i seljaštva, te naposletku mizerno plaćanje lekara od strane države.

Sama institucija soc. osig. ne snosi ni najmanju krivicu za ekonomsku bedu lekarskog staleža, naprotiv, ona je uvukla u lekarsku ordinaciju i onaj deo radništva koji, ostavljen sam sebi, ne bi nikada potražio lekarske pomoći. SUZOR zaposljava u Jugoslaviji više od 1.000 lekara, dakle $^1/_3$ svih lekara. On njima isplaćuje godišnje 25 miljona dinara. A lekarske krize i to oštre krize bilo je i ranije, i to u Francuskoj i Italiji u vremenu kada još nije postojalo soc. osiguranje. Može se mirne duše reći da bi kriza lekarskog staleža bila još teža da nema soc. osiguranja.

Stalno proširavanje na sve ekonomski slabe slojeve i striktno sprovodjenje soc. osig. trebalo bi da postane jedna parola lekara u borbi za poboljšanjem svog položaja. Osiguranje za slučaj bolesti moralo bi se produbiti u gradovima i proširiti na selo i ovde stvoriti uslove za lekarski rad, mogućnost za podizanje ambulanata i domova zdravlja. A kako osiguranje za slučaj bolesti mnogo štetuje od toga što se ostale grane zakona soc. osig. radnika ne uvode u život, budući da ga tako neopravdano terete besposleni, invalidi i starci, to bi lekari morali tražiti konačno sprovodjenje u život i soc. osig. za slučaj bespsolice, iznemoglosti i starosti. Na taj način bi lekari, saradjujući aktivno na soc. osiguranju i popravljajući time svoj vlastiti ekonomski položaj, postali progresivan faktor u zemlji.

Da rekapituliramo: mi smo za fiksno nameštenje lekara, a protiv sl. izbora, i to iz sledećih razloga:

1. *fiksno nameštenje lekara uz pragmatiku čini lekara nezavisnim; lekar se u svome medicinskom radu može rukovoditi jedino interesima osig. bolesnika.*

Digitized by Google

2. *rad u ambulantama odgovara nivou moderne medicine; ambulante su u stanju da se snabdevaju sa svim tehničkim pomagalima koja sebi samo jedan mali broj lekara sa priv. praksom može da dozvoli.*
3. *U ambulantama ostvariće se saradnja svih specijalista i time otkloniti opasnosti i kratkovidnosti specijalizacije.*
4. *Uz kurativan rad vršiće se u ambulantama i profilaktičan, pa će lekar, u stalnom dodiru sa osiguranicima i njihovim dnevnim brigama i tegobama, opet naći onaj živi kontakt kojeg je nestalo u početku industrijalne ere.*
5. *Ambulante postaće one institucije iz kojih će se medicinska nauka dalje razvijati. Isto kao što su klinike bile centar i rasadište biološko-medicinskog znanja, postaće ambulante centri i rasadišta soc. znanja.*
6. *sistem fiksno nameštenih lekara koristi u prvom redu bolesniku — a to je najvažnije — koji na taj način nije više objekat trgovine: roba, nego predmet pažnje: bolestan čovek. U njemu se više ne posmatra samo cistitis, pleuritis, miocarditis nego č o v e k koji se razboleo od tih bolesti.*

8. Tendenca razvitka.

Sada, mi smo u stanju da damo odgovor na prvo postavljeno pitanje: leži li sl. izb. lekara na putu zdravog razvitka medicine i lekarskog staleža? Mi sa punim ubedjenjem možemo da ustvrdimo da to nije slučaj. Naprotiv, sistem ambulanata i fiksnog nameštenja lekara sadrži u sebi sve predpostavke progresa.

Istoriska funkcija soc. osgiuranja jeste da postane most ka opštoj racionalizaciji medicine. U modernim njegovim ambulantama usredsrediće se ceo kuritivan i profilaktičan lekarski rad: od kolevke pa do groba regulisaće one život ljudski. Kao instituti ljudske ekonomije postaviće kao jedini cilj: zdravog čoveka. A da to postignu, služiće se svim metodama istraživanja i lečenja. Metodi istraživanja protegnuće se u prvom redu na uslove rada i života umnih i manuelnih radnika, i zadaća ambulanata će biti da konačno uvedu u praktičnu i kliničnu medicinu s o c i j a l n e determinacije bolesti.

Branimir Haberle.

Prosvjetno-kulturni rad Radničkih komora.

Radničke komore kao klasna predstavništva radnika moraju posvetiti mnogo veću pažnju svojim članovima, nego li trgovačko-obrtničke komore. Poznavajući manjkavost potrebne prosvjećenosti radništva stavio je zakonodavac u dužnost radničkih komora, da imadu štititi ne samo ekonomske i socijalne interese svojih članova, nego i njihove kulturne. One imadu da podupiru ustanove, kojima je svrha unaprediti radništvo u prosvjetnom pogledu, dapače imadu osnivati i organizirati vlastitom inicijativom ustanove za unapredjivanje kulturnog razvitka radnika i namještenika. Radničke komore nisu mogle u svojem dosadanjem djelovanju obratiti dovoljno pažnje radu na kulturno-prosvjetnom području iz razloga organizacionih. Tek nedavno su provedeni izbori kod posljednjih triju privremenih komora. Sada, kada je izvršen i ovaj posljednji čin prelaza radničkih komora iz njihove privremenosti u stalan položaj, moći će se one na narednom kongresu baviti problemom što intenzivnijeg pridizanja radničke klase u kulturno-prosvjetnom pogledu po jednom savršenom planu. Dosadanja tri kongresa radničkih komora bavila su se u glavnome socijalnim i ekonomskim interesima radničke klase. Donijeli su rezolucije o radnom vremenu, o nedeljnom počinku, besposlici, higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama ,radničkom osiguranju i t. d. Ukratko možemo kazati, da su prva tri kongresa bila posvećena samo proučavanju privrednog i socijalnog položaja radnika i namještenika.

Veliki je dio radništva danas isključen od svake naobrazbe. Svršivši osnovnu školu bio je redovito svaki radnik već sa desetom ili dvanajstom godinom uvučen

Digitized by Google

kao šegrt u vrtlog rada. Kao takav imao je, da radi od ranoga jutra do kasne noći, nemajući ni malo vremena za svoje prosvjećivanje. Jedva ga je puštao poslodavac u šegrtsku školu. U toj pak školi prema naučnoj osnovi, kakva je kod nas, vrlo malo nauči ili skoro ništa. U velikom dijelu uopće ne polazi škole, jer ih naprosto nema. Svršivši šegrtsko doba dobiva radnik malo slobodnije kretanje, on postaje pravim članom radne zajednice. Kao takav nailazi u svom dnevnom životu na prve poteškoće uslijed svoje neprosvjećenosti. Izvrgnut iscrpljivanju uslijed svog društvenog položaja biva redovito radi nepoznavanja svoje okoline i neorganizovanosti, izrabljivan sa strane svog poslodavca. Neznajući od kakve je važnosti za njega njegova stručna organizacija, koja će u borbi izvojštiti i za njega jednako pravo kao i za njegove ostale drugove, redovito ovakav kulturno zaostali radnik ne pristupa stručnoj organizaciji, smatrajući ju jednim društvom za uhlebljenje nekolicine radničkih vodja. Koliko se puta dogadja, da se čovjek susreće sa radnicima, koji su već više godina osigurani, a da uopće ne znaju, što to osiguranje njima daje u slučaju bolesti, nezgode, iznemoglosti, starosti i smrti. Ova kulturna zaostalost radništva samo pogoršava i onako težak njegov socijalni i privredni položaj.

Kulturno-prosvjetni rad radničkih komora može da bude dvovrstan: s jedne strane podupiranje postojećih prosvjetnih, pjevačkih, športskih i gimnastičkih radničkih društava, a s druge osnivanje vlastitih ustanova za unapredjivanje prosvjete u radničkim redovima. Maleni broj čisto radničkih kulturno-prosvjetnih društava u našoj državi najbolji je dokaz, da se ovakova društva bore sa velikim poteškoćama, da sačuvaju svoj opstanak. Njihov rad ne koči samo nestašica novčanih sredstava i nužnih prostorija, nego i zavist gradjanskih društava i policijske vlasti. Ovakva društva ne mogu unatoč svog dugogodišnjeg opstanka napredovati u većem razmjeru iz razloga, što ih upravo nitko ne podupire. Mi vrlo dobro znamo, kako slična gradjanska društva uživaju izdašne potpore novčanih zavoda, bogatih pojedinaca, državnih i samoupravnih vlasti, kako ih država oprašta od raznih taksa, kako ih se svestrano podupire kod svake njihove javne priredbe, koja ide u njihovu korist ili za napredak društvenih članova. Sve to manjka radničkim društvima i za to je njima potrebna jedna izdašna zaštita sa strane ustanove, koja je pozvana da štiti i unapredjuje kulturne interese radništva. Ta ustanova jeste radnička komora. Naše oblasne radničke komore treba, da predvide u svojim budžetima stalne godišnje potpore svima čisto radničkim kulturno-prosvjetnim društvima, odmjerujući visinu te potpore prema broju članova. Od osobite je važnosti za jačanje tjelesne i duševne snage radnika za njihovo usavršivanje za pravog i iskrenog borca radničkih prava, tjelovježba i šport. Zato je za zdravstveni napredak radničke klase bezuvjetno potrebno svestrano promicati gimnastička i športska radnička društva. Ova su društva malobrojnija od prosvjetnih. Danas je veliki dio radništva zbog pomanjkanja radničkih gimnastičkih društava začlanjen u sokolskim i orlovskim organizacijama koje se više bave pukim paradama i izletima, na kojima se više pijančuje nego vježba. Ne smije se zaboraviti niti na podupiranje radničkih turističkih društava. Turizam u radničkim redovima jeste velika potreba. Uvedenjem tzv. engleske subote pruža se radnicima mogućnost, da se bave planinarstvom, da se na taj način odstrane iz svoje nezdrave sredine na izvjesno vrijeme i da se na svježem zraku u planinama odmore i priberu nove snage za daljnji tjedan rada. Kod potpomaganja radničkih društava treba uzeti osobiti obzir na omladinska društva, jer će se tako omladina odmah iz početka odgajati za svjesne radničke borce. Jačat će se u njima svjest o njihovoj pripadnosti radničkoj klasi i upoznavat će se sa teškim svojim položajem, a time će se ispoljiti u njima jače nagon za samoodržanjem.

Osim pomanjkanja novčanih sredstava postoji kod radničkih kulturnih društava i pomanjkanje potrebnih prostorija i sprava. Radničke komore trebale bi paziti na to, da kod kupnje ili gradnje svojih domova predvide posebne dvorane za smještaj kulturno-prosvjetnih društava radnika. Naročito bi bilo potrebno, da izgradjuju gombaonice te dvorane za predavanja i za koncerte. Stavljanjem ovakovih prostorija na raspolaganje radničkim pjevačkim, gimnastičkim i športskim društvima pospješio bi se i omogućio razvitak tih društava. U koliko bi koje društvo raspolagalo kakvom imovinom, trebala bi radnička komora poduprijeti izgradnju vlastitog doma ovakog društva. Koliko je poznato radničke komore već sada podupiru postojeća radnička društva. Ali to potpomaganje jeste maleno. Ono nema još svoga željenog efekta, sve dotle, dok se izdašnim potporama, koje će biti svake

Digitized by Google

godine stalno osigurane u komorskim budžetima, ne ojača djelatnost tih društava i ne poveća broj njihovih članova. Iza toga slijediti će zasigurno osnivanje novih društava.

Osobito stanovište treba da zauzmu radničke komore prema stručnoj naobrazbi radnika i namještenika. Dok za kancelarijske činovnike postoji i suviše veliki broj škola, dotle za druge grupe radnika nema gotovo ni jedne stručne škole. Poznata je stvar, da uz veliki broj državnih trgovačkih škola postoji i čitav niz ovakovih privatnih škola i tečajeva. Razumljivo je, da se uslijed toga stvara veliki broj nezaposlenih privatnih činovnika. Radničke komore zauzele su već stanovište, da bi trebalo privatne trgovačke škole ukinuti svagdje, gdje su nepotrebne. Pitanje pak stručne spreme ostalih radnika stoji kod nas vrlo rdjavo. Ona je kod nas vrlo manjkava. Postoji vrlo maleń broj stručnih škola t. zv. obrtnih škola. Ove pako, koje postoje, naučavaju zastarjelim metodama, manjkaju im prikladna učila i dovoljan broj potpuno spremnih učitelja — stručnjaka, a često nemaju ni prikladnih prostorija. Jednom riječju ove škole, koje su od vrlo velike važnosti za što bolju stručnu spremu naših radnika, napose zanatskih, kubure danas u svakom pogledu. Nadležne oblasti postupaju sa njima upravo maćuhinski. (Slučaj sa obrtnom školom u Zagrebu iznet je već više puta u dnevnim listovima). Mi imademo danas veliki broj radnika uposlenih kod strojeva vrlo pogibeljnih za zdravlje i život onih, koji s njima rade, a koji nemaju spreme potrebne za upravljanje ovakvim strojem. Posljedica upotrebe nekvalificiranih radnika jeste gubitak na radnom vremenu, smetnja u redovitom radu i gubitak kapaciteta dotičnog poduzeća i što je još najgore veliki broj nezgoda, često smrtnih. Redovito susrećemo u životu, kako šegrt obavlja poslove, koje bi mogao da radi samo izučeni radnik; kako obični ložač vrši poslove montera i mašiniste i ako nema za to potrebnog znanja i ako mu manjka poznavanje osnovnih uvjeta montaže i rukovanja sa strojevima. Koliko bi se smrtnih slučajeva nezgode izbjeglo, da vrše rad stručno spremni radnici. Koliko bi se izbjeglo nezgoda uslijed automobila, kad bi njime upravljali samo stručno spremni i za taj rad sposobni šoferi. Ovakovi propusti prouzrokuju silnu štetu privredi. Radničke komore provadjajući zaštitu interesa radnika treba, da zauzmu u pitanju pružanja potrebne stručne spreme svim grupama radnika energičan stav. Oblasne radničke komore trebale bi, da saslušaju u pitanju stručne naobrazbe radnika sve sindikalne organizacije sa svog područja. Naredni kongres radničkih komora imao bi da donese povodom izvještaja i pribranog materijala pojedinih komora jedan plan za provedbu stručne naobrazbe radnika i namještenika, označivši tačno kod toga u rezoluciji kakve su i gdje su sve potrebne stručne škole na području pojedinih komora. Iznesavši ovako radničke komore tačan plan o potrebi stručnih škola pred nadležne državne oblasti, nastati će izgovor ovih posljednjih, da ta potreba ne postoji.

Vlastita inicijativa radničkih komora oko podizanja kulturnoga i prosvjetnog nivoa radništva sastojala bi se u osnivanju vlastitih radničkih biblioteka i čitaonica, u obdržavanju predavanja, tečajeva i izložbi. Radnička biblioteka i čitaonica treba da su žarište ovog rada komore. Nije dostatno samo u sjedištu komore, gdje je koncentriran vrlo veliki broj radnika, osnivati knjižnice i čitaonice, već je potrebno ovakove osnivati i u sjedištima njenih ekspozitura i povjereništava i uopće u svakom središtu radništva, gdje imade najmanje stotina radnika, a gdje ih je najmanje pedeset, barem čitaonicu. Dosadanji rad radničkih komora na kulturno-prosvjetnom području ograničio se je samo na sjedište samih oblasnih komora. A to nije dovoljno, da se postigne pravi cilj njihovog kulturno-prosvjetnog rada. U prvom redu trebale bi radničke komore, da u navedenim mjestima osnuju čitaonicu, a kasnije uz istu i knjižnicu. Na taj način doći će radnici i u udaljenijim krajevima na laki način do potrebne im literature. Organizirajući dobro predavanja, čitaonice i knjižnice širiti će se medju radnicima volja za čitanjem dobrih radničkih djela, stvarati će se u njima svijest za udruživanjem. Doći će oni tako do ispravne spoznaje o važnosti njihovih strukovnih organizacija, koje su jedine u stanju, da ih zaštite od raznih nepogoda, kojima su oni izloženi za vrijeme svog radnog odnošaja. Danas postoji veliko pomanjkanje stručne literature za radništvo na našem jeziku. Za to bi trebale radničke komore, da potpomažu štampanje djela, u kojima će se raspravljati o radničkom zakonodavstvu i o raznim radničkim dnevnim problemima. Takvim radom radničkih komora podizao bi se kulturni nivo radnika, a povećavala bi se

Digitized by Google

i naša domaća literatura u socijalnim pitanjima. Posebno područje vlastitog rada radničkih komora u ovom pravcu sačinjava obdržavanje predavanja i tečajeva. Radnička komora u Zagrebu uvela je već prošle godine čitav ciklus predavanja iz svih područja radničkog pitanja, poznat pod imenom »Radnička Akademija«. Ovakva predavanja popraćena sa slikama ili sa filmom osobito su snažno djelovala na poučavanje radnika. Kod toga moramo na nešto upozoriti. U redovima radnika ima veliki broj analfabeta, koje bi trebalo naučiti u slobodno vrijeme čitati i pisati. Na taj način omogućiti će se i širenje potrebne literature u svim redovima radništva. Na otvaranje analfabetskih tečajeva ne smiju radničke komore nikako zaboraviti.

Tek kada uspijemo veliki broj radnika analfabeta naučiti čitati i pisati, povećati će se krug čitalaca radničkih biblioteka i knjižnica. Veliku važnost treba da posvete radničke komore priredjivanju putujućih izložba, na kojima će se prikazivati u slikama, grafičkim tabelama i t. d. higijenske i tehničke zaštitne mjere kod rada, stanje radničkog sindikalnog pokreta, poslovanje ustanove radničkog osiguranja, radničkih komora i berza rada. Uz ove izložbe moglo bi se odmah održavati i prigodna predavanja o socijalnoj medicini, o poslovnim bolestima, o suzbijanju nezgoda, o radu okružnih ureda za osiguranje radnika i drugih nosioca osiguranja, o značenju sindikalnih organizacija, o političkoj ekonomiji, o državnom uredjenju i t. d. Mi znamo, da je ovakav rad nemoguće najednom provesti, jer to iziskuje i puno novčanih sredstava i mnogo vremena. Ali ipak zato ne bi smijele radničke komore mimoići kulturno-prosvjetni rad u ovim pravcima, koje smo mi prije spomenuli. Kroz dvije do tri godine pokazati će se vidni rezultati ovog rada, usvojili naredni kongres jedan općeniti plan o kulturno-prosvjetnom radu sviju oblasnih komora. Donašajući odluku o ovom pitanju mora kongres imati na umu, da radništvo nema druge mogućnosti, da unapredi svoju obrazovanost do li potpore sa strane radničkih komora, koje su jedine javne ustanove sa zadaćom da štite njegove interese. Bojkotiran od gradjanskih društava nalazi se pravi proleter osamljen. On traži zaštite ili kod svoje sindikalne organizacije ili kod komore. Od ovih dviju zaštitnih organizacija ne mogu nikako sindikalne, da se posvete kulturnom pridizanju svojih članova, jer im je dužnost u prvom redu, da zaštićuju njihove materijalne interese. Osim toga mali broj članskih prinosa, kao jedino njihovo finansijsko sredstvo jedva dostaje, da se upotrebi za zaštitu oboljelih i neuposlenih članova, a kamo li da se odredi jedan dio za prosvjetne svrhe. Radničke komore ostaju dakle jedina nada radnika za njihovu naobrazbu i za njihovo usavršavanje. Današnje se slabo stanje radničkog pokreta može svesti jednim dobrim dijelom na kulturnu zaostalost radnika, na pomanjkanje svijesti za samoodbranu i solidarnost. Učine li radničke komore u svom kulturno-prosvjetnom radu ono, što smo mi predložili, izvršiti će jedan dio svoje zakonom im namijenjene dužnosti, a učinit će neprocjenjivu uslugu radničkoj klasi Jugoslavije.

Ing. *D. J. Domainko:*

Para — uzročnik požara.

Kad nastane požar, pa još i uništi velik deo svoje najbliže okoline, obično se ne može sa sigurnošću konstatovati uzrok požara. Tek nagadjanjem, da je neko bacio goruću cigaretu ili da je nastao kratki spoj na električkoj instalaciji, ili da je neko hotice potpalio i t. d. pokušava se da se objasni uzrok, pa da se u buduće preduzmu mere za predupredjenje od pažara, a time i od nesrećnih slučajeva, koji usled požara nastanu. Upoznavanjem što većeg broja uzroka požara moraju se preduzimati u odgovarajućem opsegu i mere za predupredjenje.

Tako n. pr. je jedan od čestih ali manje poznatih uzročnika požara — para. O tome navodi neke primere i ing. K. Hauck iz Wiena u 2. broju g. 1927. »Chronik der Unfallverhütung« Medjunarodnog Biroa Rada u Ženevi.

Prigodom revizije jedne fabrike osetio je na platformi baterije parnih kotlova oštar zadah po drvu koje tinja. Istražujući uzrok i mesto odakle se zadah

Digitized by Google

širi, dodje do jednog parnog ventila, koji je bio podbočen drvenom kladom, na kojoj je tinjala žeravica. Parni je naime vod (od cca 100 mm svetlog premera), u koji je taj ventil bio usadjen, bio dosta dugačak, te se usled sopstvene težine počeo da savija i propušta na nekim mestima paru. Da se dovede opet u željeno horizontalno stanje, podložila se drvena klada pod ventil (koji je bio baš negde u sredini tog voda). Pošto nije bilo verovatno, da bi žeravica doletela za vreme čišćenja vatre parnog kotla, jer je to mesto bilo previše od vatre udaljeno, mislio je ing. Hauck isprva, da je ta žeravica nastala usled toga što je neko stavio na ono mesto žigicu, a ta se usled topline zapalila.

Isti g. Hauck je u jednom preduzeću za štampanje katuna zapazio oveće klupko t. zv. vune za čišćenje, koje se pougljenilo. Pokazalo se sledeće: u jednoj od prostorija tog preduzeća nalazila se mašina za apretiranje i ovoj dovodila se para putem neizolovane gvozdene cevi kroz rupu u zidu. Ta je rupa bila nešto šira nego je to odgovaralo širini parne cevi, pa je usled toga u zimi duvao kroz nju vetar i ohladjivao radnu prostoriju. Radnici da to spreče, začepili su tu rupu već spomenutom t. zv. vunom za čišćenje (Putzwolle), koja se nekih 14 dana posle toga zapalila. U tom istom preduzeću zapazilo se da je počela tinjati krupica smedjeg uglja, koja se otkotrljala u kanal, gde su se nalazile neizolovane parne cevi.

Drugi je slučaj zapažen i opet u jednoj prostoriji za apretiranje. U tu se prostoriju uveo parni vod kroz drvenu stenu, kojom je bila ogradjena sušiona, odakle se para vodila. Drvo, u kojem je bila probušena rupa za parni vod, se neposredno okolo parnog voda pougljenilo i to se opazilo tek, kada se jednog dana počeo da razvija na tom mestu jak dim. Sopstvenik preduzeća izjavio je da mu je nekoliko godina pre nego što je opazio ovaj slučaj ,izgorila sušionica i da je onda upravo ovako parni vod bio proveden, te da on ne sumnja da se na istom mestu požar neopaženo razvio.

U nekoj tvornici zapalila se četka, koja je bila položena na rebraste parne cevi. U jednoj tvornici papira hitno se morao provesti 20 m dugački parni vod, pa pošto materijal za izolovanje nije stigao, vod se izolovao s vlažnom celulozom (iz koje se proizvodi papir). Kad se, posle nekog vremena skidala ta izolacija iz celuloze, opazilo se da su unutrašnji slojevi potpuno pretvoreni u ugljen i sigurno bi se zapalili da nije parni vod bio na polju i usled toga spoljni slojevi izolacije stalno izvrgnuti kiši, snegu kao i ohladjivanju od vetrova.

U našoj državi poznato mi je nekoliko slučajeva požara fabričkih objekata, gde se nije mogao konstatovati uzrok požara, ali postoji sumnja i mogućnost da je para prouzročila požar. Prigodom revizija raznih preduzeća opazio sam jasne znakove, koji pokazuju da je na nekim mestima već nastala vatra, ali se usled bilo kojeg slučaja lokalizovala i utrnula, kao što se slično opaža na mestima gd je nastao kratki spoj kod električkih vodova; na onom se mestu materijal zapali, ali nakon kraćeg vremena i sam se utrne, pa ostane samo crni trag od plamena.

U jednoj novoj hemijskoj tvornici, postavljeni su t. zv. vakuumaparati i velik kompleks cevi iz bakra. Čitava ova naprava izolovana je jačim slojem slame, koja se pored toga oklopila drvenim daskama. Često puta sam prigodom inspekcije osetio neki oštar zadah, kao da gori vlažno drvo, ali pošto je inače postrojenje u svakom pogledu bilo gradjeno moderno i sigurno od požara, počeo sam već misliti da sâm produkt ima taj čudni zadah. Dve godine posle toga odbije se usled trulosti jedna daska, koja je pokrivala izolaciju jednog aparata za kuhanje. Kad sam upravniku pogona skrenuo pažnju da dovede ovu ogradu u ispravno stanje, on skine odmah istu dasku, da pogleda može li se još upotrebiti za istu svrhu. Pri tome ispadne pred nas jedan deo izolacijskog sloja od slame i tako reći raspadne se pred našim očima. Slama bila je sasvim crna — pougljenila se. Obojica smo se začudili i u isto vreme obuzela nas je jednaka misao, da je radnik uposlen kod tog aparata po svoj prilici bacio ostatak goruće cigarete kroz otvorinu dveju dasaka.

Tek posle, pošto sam se pobliže upoznao s procesom, koji se tu zbiva, bio mi je jasan uzrok tog pougljivanja, pa sam pozornije posmatrao prigodom revizija upravo parne cevi. Tako sam pored gornjeg slučaja, gde sam naknadno savetovao, da sa čitava aparatura i cevi izolira negorivim običajnim materijalom za izolaciju parnih naprava, opazio još nekoliko slučajeva: u pilanama se upalila piljevina, koja se s vremenom nabrala na parnim cevima, parne cevi su provedene kroz

Digitized by Google

drvene stene ili položene na drvo, koje je pokazivalo s vremenom znakove, da nije daleko od zapalenja i t. d.

Opasnost požara radi samozapalenja materijala kao papira, lišća, pamuka, drva, slame i t. d. biva sve poznatije. U svojoj knjizi »Feuer- u. Explosionsgefahren« tumači Dr. Schwarz ovu pojavu na sledeći način: predmeti, koji se sastoje iz celuloze, ako se ugriju dulje vremena ma samo i na 100° C, dobro se osuše, onda se polagano pougljene. Taj je ugalj vrlo porozan te komprimira na svojoj površini, poput fino razdeljene platine (»Platinschwamm, Platinmohr«), radi privlačivosti molekila kisik iz vazduha. Nezasićeni ugljiko-vodikovi spojevi, koji se lako oksidiraju, spajaju se s ovim nazočnim kisikom, te pri tome — proces je eksotermičan — postaje slobodna izvesna količina topline, koja je dovoljna, da se ugalj zapali, te prouzroči požar, kako se to iz navedenih primera vidi.

Prema tome je od velike važnosti da parne cevi, vodovi, kotlovi i t. d. ne dolaze nikako u vezu sa zapaljivim predmetima, a onde gde je potrebna izolacija, da se upotrebi izolacija iz negorivog materijala.

Ing. *D. J. Domainko:*

Eksplozije cevi pri manipulisanju s aparatom sistema Linde.

Aparat za proizvodnju tekućeg vazduha po sistemu Linde danas je već toliko usavršen, da su nesrećni slučajevi kod same proizvodnje pri pravilnom manipulisanju dosta retki.

Sam aparat usled upotrebe visokih tlakova (do 200 At.) snabdeven je sigurnosnim ventilima, redukcijskim ventilima, manometrima i t. d., a sem toga traži se da je pri tom aparatu radi manipulisanja uposleno stručno lice. Usprkos toga, dogodilo se u poslednje vreme nekoliko nesrećnih slučajeva, koji traže, da se skrene pažnja na još neke delove aparata, koji nisu dovoljno sigurni.

Tok rada je ukratko sledeći: kompresijskom sisaljkom biva vazduh na neki izvesni tlak P_1 stlačen, zatim osušen od vlage. Usled visokog tlaka, vazduh se sagrije i zatim u hladioniku vodom ohladi na neku temperaturu T_1. Po tom vodi se u t. zv. kondenzator u kom se ohladi na principu protustruje, već pre vrlo ohladjenim vazduhom, na temperaturu T_2 i odvodi u sabirnu posudu. U ovoj komprimovani vazduh naglo ekspandira usled toga padne temperatura na T_3. Takav sada već vrlo ohladjeni vazduh vodi se u kondenzator, gde ohladjuje onaj vazduh, koji mu dolazi ususret s temperaturom T_2 na temperaturu T_3, pa se onda opet ovaj vodi da ohladi sledeću partiju vazduha na temperaturu T_4 i t. d., dok se ne postigne temperatura, kod koje je vazduh tekuć. Ta je temperatura približno — 199° C, jer kod iste tekući vazduh i vrije t. j. pretvara se u plinovito stanje. Takav tekući vazduh se ili sprema u specijalnim posudama (n. pr. Dewardskim) ili se odmah upotrebljava za proizvodnju kisika (O) i dušika (N), koji se opet u t. zv. bombe u komprimovanom stanju pune i spremaju za upotrebu.

Spomenuto je, da se vazduh suši kako bi se oslobodio od vlage. To se postiže tako da se propušta u željeznim cilindrima kroz naslage hlorovog kalcija ($Ca\ Cl_2$), koji je hidroskopičan i radi toga preuzima vlagu od vazduha. Tih željeznih cilindera s hlorovim kalcijem ima nekoliko (obično 3), pa se na njihovom najdubljem mestu voda sakuplja, a po tom kroz cevi ispušta napolje.

Ispuštanje vode iz cevi vrši u kraćim razmacima ($\frac{1}{4}$—$\frac{1}{2}$ sata i više) radnik tako, da otvori ventil postavljen u tu svrhu.

I upravo kod tog otvaranja ventila radi ispuštanja vode dešavaju se nesrećni slučajevi na taj nači, da cev prsne.

U cilindrima za sušenje vlada naime vrlo visoki tlak (vazduh izlazi iz kompresora pod tlakom od 200 At.) tako da se pod visokim tlakom i voda u cilindru nalazi. Kad se naglo otvori ventil velika količina vode provali kroz cev čime nastaje

Digitized by Google

naglo odterećenje tlaka u cilindru. Usled toga dolazi u jako gibanje masa vazduha, koji s pojačanom energijom pritisne vodu, a ova udari o stene cevi, te ista mora prsnuti.

Cev najčešće prsne na mestu, gde je sastavljena, pošto na tom mestu ima najmanje otpora protiv iznenadnog tlaka. Opazilo se nadalje, da je cev prsnula i na glatkim mestima. Tome je sledeći uzrok:

Voda koja se sabire na dnu cilindra povlači sa sobom i hlorov kalcij. Ako se cevi redovito i pomno ne čiste i staloži se taj kalcij na stenama cevi, te ju tako i zapuši. U takovom slučaju radnici sagrevaju cev, da se talog odlepi. Usled tog grejanja bez sumnje se istroši materijal, naročito bakar, postaje tanji i na tom mestu ne izdržava potrebni tlak.

Prsnuća prouzrokovala su teže povrede naročito obraza i očiju na taj način, da su parčeta metala a i materijala, koji okružuje cev, usadili se u obraz i oči i čak prouzročili gubitak očiju. U isto vreme su dakako bila ugrožena i ostala lica, koja se nalaze u toj prostoriji.

Da se spreče u buduće ovakvi slučajevi, sa strane su nadležnog inspektora rada zatražene predhodno sledeće mere:

»1. otvaranje ventila, gvozdenih cilindara kompresora ima da se vrši polagano, tako da ne nastane naglo opterećenje cevi.

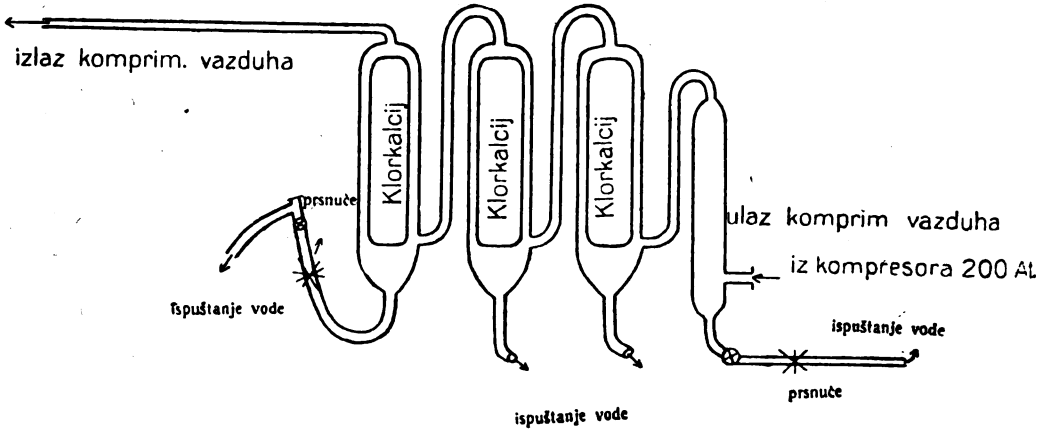

2. Odvodne cevi izložene visokom tlaku moraju biti isprobane najmanje na dvostruki tlak od onog, kojemu su izložene. Ovo pokusno opterećeuje ima se po potrebi češće vršiti. odnosne cevi nesmiju se nikako pregrejavati. Ako se mora pregrejavati jedan deo, tada se čitava cev mora temeljito pregrejati i nakon toga podvrći ju pokusnoj probi s dvostrukim tlakom.«

Da se pak stalno spreče takove nezgode je pre svega potrebno upotrebljavati dostatno dimenzijonirane cevi. Te cevi treba da su po mogućnosti što kraće i iz jednog komada.

Zatim nije dovoljno poverovati licu, koje manipuliše pri stroju da će ono uvek polagano ispuštati vodu, već je potrebno nastojati mehaničkim načinom sprečiti naglo provaljivanje vode. Sam po sebi ventil za ispuštanje mora da bude takovog sistema, koji dozvoljava tek polagano otvaranje.

To bi se moglo polučiti i na taj način, da se namesto kotačića pomoću kojeg se rukom otvara ventil, postavi zubčasti kotačić (Zahnrad), a taj se prenaša (Zahngetriebe) u većem omeru (Übersetzung) na drugi zubčasti kotačić s ručnom polugom. Po ovome mora radnik okretati polugu, a tek prenosom zubastih kotačića se ventil otvori. Ma kako brzo radnik okretao zubčanike, usled ove naprave je svakako sprečeno naglo otvaranje ventila.

Za slučaj pak, da voda ipak naglo provali, treba predvideti napravu, koja će momentano regulisati tlak i neće dozvoliti, da masa koja je stupila u gibanje udje u cev. Takove naprave su slične t. zv. »Rohrbruch-ventilima« kod parnih kotlova,

Digitized by Google

koje se nalaze medju ventilom za ispuštanje i samim kotlom ili u konkretnom slučaju cilinderom.

Često puta su takove cevi okružene raznim izolacijskim materijalom čak i betonom, pa je isti prigodom prsnuća cevi prouzročio znatno jače povrede na telu dotičnog radnika nego bi prouzročila sama cev. Na ovo treba skrenuti pažnju i shodnim načinom takav slučaj sprečiti.

Najzad naročito je potrebna pažnja, da se cevi redovito i pomno čiste, kako bi se sprečilo zapušenje i s tim u vezi uobičajeno grejanje bakrenih cevi.

Salih Muftić, upravnik bol. fonda, Sarajevo

Bolesnički fond državnog saobraćajnog osoblja.

Na 30. V. 1922. proglašen je u »Službenim Novinama« br. 117. Zakon o osiguranju radnika za slučaj bolesti, iznemoglosti, starosti, smrti i nesreće. Taj zakon predvidio je u § 6. ko je sve izuzet od obvezatnosti osiguranja po tom Zakonu. Među ostalim izuzeto je i državno saobraćajno osoblje pod uslovima:

a) da im Min. Saobraćaja pruža u najmanju ruku iste pomoći, koje uživaju namještenici koji su osigurani po Zakonu o osig. radnika;

b) da kod određivanja pomoći, kao i u upravi, saobraćajno osoblje ima isti uticaj kao što to predviđa Zakon o osiguranju radnika — za radnike.

Ministarstvo Saobraćaja na osnovu cit. § Zakona o osiguranju radnika donijelo je Uredbu o osiguranju saobr. osoblja za slučaj bolesti i nesreće 30. maja 1922. godine br. 16.276/22., iz koje se vidi, da saobraćajno osoblje ima iste pripomoći kao i članovi osiguranja po Z. o. r., te da pri određivanju pomoći kao i u upravi saobraćajno osoblje ima isti uticaj kao i namještenici osigurani po Z. o. o. radnika. Po tome Uredba za osiguranje saobraćajnog osoblja ima zakonsku moć, jer se osniva na zakonu i jer je njome udovoljeno uvjetima predviđenim u Zakonu za osig. radnika.

Kako je Središnji Ured prema § 124. Z. o. o. r. javna ustanova zasnovana na načelima samouprave, tako je isto i Bol. fond prema § 14. »Uredbe« javna ustanova zasnovana na načelima samouprave.

U § 14. »Uredbe« stoji: »Pošto se osiguranje za slučaj nesreće provađa isključivo na teret Drž. saobr. budžeta i putem Centralne uprave i Obl. uprava, to se uvađa s a m o u p r a v a s a m o z a B o l. f o n d z a D r ž. s a o b r. o s o b l j e. Ovdje se je »Uredba« odvojila od Zakona o. o. r. i dala je samoupravu samo za osiguranje u slučaju bolesti (Bol. fond), dok to ne važi za slučajeve nezgoda, ma da u § 22. Služb. Propisa o osig. saobr. osoblja stoji: U slučaju povrede dobijaju ozlijeđeni pomoći, liječenje i drug. od bol. fonda i po pravilima b. f. na teret saobr. budžeta. Prama § 15. Uredbe za osiguranje saobraćajnog osoblja samoupravni su organi bol. fonda dvojaki: a) oblasni i b) centralni. Oblasni su: obl. upravni odbor, obl. nadz. odbor i obl. skupština, a centralni su centralni upr. odbor, centralni nadzorni odbor i centr. skupština. Centralna skupština je najviši forum samouprave bol. fonda i ona ima pravo da mijenja pravila, da pretresa godišnji zaključni račun i proračun za narednu godinu i da ga utvrđuje, te sve ostalo predviđeno u § 34. Uredbe. Po tom je bol. fond drž. saobr. osoblja jedinstven i njime u glavnom upravlja centr. skupština kao najviši forum.

Samoupravni su organi bol. fonda sami interesenti, koji upravljaju po ovlašćenju države. To ovlašćenje dala im je država Naredbom za o. s. o. u svrhu, da vrše djelatnost predviđenu u toj Uredbi, a to je oživotvorenje zasebnih subjektivno-javnih interesa stanovite korporacije, kratko rečeno, da se osigura saobr. osoblje za slučaj bolesti.

Iz analognog tumačenja § 124. Z. o. o. r. kao i iz § 14. Uredbe o o. s. o. jasno se vidi, da je b. f. subjektivno-javna ustanova, koja ima sva obilježja korporacije t. j. takove juristične osobe, koja ima svoj imovinsko pravni subjekat pored fizičkih subjekata, koji sastavljaju dotičnu korporaciju. Ta korporacija radi o stanovitoj stalnoj svrsi, koja ima služiti za nedogledno vrijeme. Kod takove korporacije mogu

Digitized by Google

se mijenjati članovi, a da se radi toga ne mijenja njezina pravna narav. U imovini takove korporacije ne mogu pojedinci biti dužnici niti vjerovnici, nego je korporacija sama po sebi jedna cjelina, koja može biti dužnik ili vjerovnik.

Imovina bol. fonda u glavnom sastoji se iz prinosa članova b. f. te redovnih godišnjih prinosa drž. saobr. budžeta, koji moraju iznositi najmanje onoliko, koliko iznose članski prinosi, te iz zavještaja, zadužbina i slično, kako to stoji u § 43. Uredbe. Pošto u glavnom sačinjavaju imovinu b. f. članski doprinosi i u jednakoj mjeri doprinosi saobraćajne ustanove kao poslodavca sa eventualnim nekim plusom — to su neki nametnuli pitanje, da li je imovina b. f. državna ili privatna. Na to smo pitanje već unaprijed odgovorili, kad smo utvrdili da je b. f. javna ustanova, zasnovana na načelima samouprave, ali ćemo uzgred napomenuti i to, da sa sučanstvom i koristima stvari bol. fonda upravljaju samoupravni organi i da b. f. kao juristička, osoba (pravno lice) nosi na svom imenu svoju imovinu, te po tom svakome mora biti jasno, da je imovina b. f. privatna, a ne državna. Ovo je pitanje i ako mu nema mjesta od velike važnosti, jer s time, što je imovina b. f. privatna, rješava se ujedno i to, da se ne može na b. f. primjenjivati Zakon o drž. računovodstvu i finansijama, te Zakon o glavnoj kontroli.

IZ PRAKSE RADNIČKOG OSIGURANJA:

Dr. *Marko Bibica,* glavni liječnik Ouzora u Dubrovniku.

Nekoliko praktičnih i korisnih uputa za tačno vođenje ljekarskog dnevnika.

Ko pročita gornji natpis i vidi još uz to, da dolazi sa strane jednoga od manjih okružnih ureda u našoj državi, moguće će pomisliti na prvi mah, da mu je suvišno i čitati takve upute i iskustva sa strane gdje i onako nema mnogo članova „a po tomu i ograničeni broj bolesnika.

Okružni ured u Dubrovniku nema zaista mnogo članova, ali je radi razdijeljenog posla na više strana i sa manje osiguranih, odnosno obiteljskih članova, primoran držati relativno veliki broj ljekarâ. Ovi vode na razne načine svoj dnevnik. Kada se uz to još uzme u obzir, da se u nekim mjestima stalno promijenjuju uredski liječnici, onda će tek čitaoc dobiti pravu sliku o ovoj stvari i baš u ovom poslu.

Reći ću svoje mišljenje i navesti ću nekoliko korisnih i praktičnih uputa za vođenje naših ljekarskih dnevnika, koji se osnivaju na dugogodišnjem iskustvu i dobroj volji, a i velikom strpljenju.

Još sam od početka nastupa službe kod bivše bolesničke blagajne držao za sebe slijedeća pravila, koja sam s vremenom i prelazom u okružne uređe prama rastećim potrebama popunjavao i upućivao prama tome i druge svojeuredske kolege, da se po njima ravnaju.

Iz bolesničke iskaznice osiguranog člana, koja je uredski potvrđena ili iz takve iskaznice obiteljskog člana, koja ima i općinsku potvrdu, unose se sveopće bilješke u dnevničke rubrike s opaskom, da ne smiju izostati ni katastralni broj, ni nadnični razred. Ostalo popunjuje liječnik. a to bi bila dijagnoza, sposobnost, terapija (u rubrici »opaske«) i faktične opaske. Ispunjuje se još na kraju izvan rubrika, je li bolesnik liječen »ambulantno« ili »na kući« i onda redom u slučaju nesposobnosti sedmice hranarine rimskim brojem sa odnosnim datumima, od kada do kada je izdata svjedodžba. Na koncu imamo ozdravljenje ili osposobljenje u rubrici »ozdravio«. Sve je to potrebno, da nadzire uredski ljekar. U rubrici »opaske« unosimo vlastiti broj Ouzora ili istodobno tuđeg Ouzora, ako dotični bolesnik ima kakvu viseću molbu ili žalbu, ili ako je upućen sa kakvog tuđeg Ouzora k nama na oporavak, ili ga mi upućujemo k specijalisti, u sanatorije i slično. Tjelesnu temperaturu unosimo pod latinskom dijagnozom u rubrici »dijagnoza« i više puta izmjerenu.

Od velike mi se praktične vrijednosti ispostavilo kod s t a l n i h posjetioca uredskih ambulanta unašanje njihovih s t a r i h tekućih brojeva iz dnevnika, kad je dotični pacijenat bio prije kod nas. Ovo će se razglabanje u tančine pričiniti mnogim čitaocima suvišnim. Dobro je vidjeti, s k o j o m je dijagnozom bio vođen prije bolesnik, koji se k nama p o v r a ć a i koje je lijekove primio. Toliko sa čisto medicinskog gledišta, a sa još važnijega, biva uredskoga, imam da opazim, da je naša dužnost po uredskim odredbama kod onih bolesnika sa istom i nama dobro poznatom bolesti i sa hranarinom, da spojimo brojenje sedmica novog bolovanja sa starim u slučaju, ako nijesu barem četiri sedmice neprekidno radili! (§ 59., točka 2. na str. 135. Z. O. R. sa objašnjenjem Dr. V. Helebranta).

Neophodno potrebito je za svaki ljekarski dnevnik od više stotina strana k a z a l o, u koje se unose bolesnici iz dnevnika alfabetskim redom. Za tinji čas mi ćemo naći svakoga među hiljadama i hiljadama bolesnika, koji su se izmjenili u našim ambulantama.

Digitized by Google

U svrhu brže, samostalne orijentacije bez pomoći bolesničke iskaznice ili prijavnog odsjeka uveo sam kazalo. Dok sam slobodno prepustio kolegama, da dadu zabilježiti u kazalo imena svijuh onih bolesnika, koja bi im tekom vremena mogla služiti, ja sam odredio, da u kazalu ne smiju nikako faliti:

1. nesrećni slučajevi,
2. stalni posjetitelji ambulante,
3. upućeni k specijalisti,
4. upućeni u bolnicu,
5. upućeni na kliniku,
6. upućeni u sanatorija (lječilišta),
7. upućeni na promjenu boravka,
8. upućeni na državnu ambulantu,
9. upućeni u staratelistvo,
10. upućeni u bakterijološku stanicu,
11. upućeni na kupke,
12. upućeni na pregled Röntgenom,
13. ko je uputio molbu, žalbu ili predstavku na upravu,
14. ko dobije formular za umetanje umjetnih zuba,
15. nadpregledani od glavnog liječnika,
16. komu je produljeno od ravnateljstva liječenje,
17. ko treba kroz godinu notorno mnogo lijekova,
18. pacijente ispostava (povjereništava), koje šalju vanjski ljekari na pregled k glavnom liječniku, u bolnicu, na pregled Röntgenom,
19. komisijski pregledani,
20. koga liječi neuredski ljekar,
21. ko je priposlan na konzilijarni pregled,
22. ko je od ureda opskrbljen naočalima, umjetnim okom, rukom, nogom, štakami i sličnim.

Ali kako se je ispostavilo vremenom, da i gore spomenutih dvadeset i dvije vrste bolesnika nijesu dosta, odredio sam, da pisar po svršenim ambulantnim satovima uvodi sve bolesnike bez izuzetka u kazalo. Vjerovatno se je prije od gore navedenih mnogo toga ispuštalo!

Nekoji su uredski kolege unosili u rubriku »dijagnoza« isključivo šematične brojeve iz naše uredske skrižaljke. Ja sam još iz prvog početka službovanja pridružio tome i latinsku dijagnozu. U brzo sam se uvjerio, da sam kod načina vođenja drugih kolega i traženja kakvog starog pacijenta često zapinjao, pa sam odredio za sve Ouzorovo područje, da se uvijek piše i latinska dijagnoza. Ovaj je način od velike koristi za sve bolesti, a navlastito za nesrećne slučajeve, gdje čovjek, niti kad upotrebi način iz tablice, nije uvijek na čistu.

Jedino na ovaj način nije mi potrebito, da ispitujem starog bolesnika, ni kada je bio u ambulanti, ni što sam mu prepisao. Vidim u »opaskama« eventualni pregled mokrače, krvi, želudčanog soka i slično.

Osim toga imam sve moguće podatke, koji su od velike vrijednosti za ured, pred očima. Osim spomenutih rubrika i bilježaka izvan njih običajem vrh imena da unosim kod tbc, malokrvnih i drugih, koji su potrebni oporavka, i težinu tjelesnu, kod koje bilježim kod nastajnog pregleda uvijek i odnosni napredak (nazadak).

Sve ove — nazovimo ih slobodno — pedanterije sačinjavaju nam toliko, koliko ih ima, mnemo-tehničkih sredstava, da i nakon godina stvorimo živu sliku našeg bolesnika pred očima. U svako doba i brzo, bez ičije pomoći smo u stanju samo na ovaj način, da se orijentiramo vrh svakoga pojedinoga, koji je ikad bio u našoj ambulanti i da referišemo, ako je potreba, bar nešto, bar liječničku stranu i to tačno, a više i onako ne treba.

Držim da je ovaj potrebiti način sprovađanja moguć kod svih okružnih ureda pri dobroj volji i pri nekoj disciplini ljekara, koji moraju oba ova svojstva da nametnu i sebi, a naravno i svojim pomoćnicima (pomoćnicama) u uredskim ambulantama.

Pa i same ove pojedinosti dale bi se moguće popuniti još koje čim. Pa i u ovom doista potrebnom cijepidlačenju nastojao sam biti kratak svojim razlaganjem, kratak toliko, da me se razumije. Duboko sam naime uvjeren s jedne strane, da duge članke još pri današnjoj uobičajenoj površnosti, osim malo časnih iznimaka, malo ko zaista rado čita. S druge strane držim, da i veliki uredi mogu da nađu što korisna i praktična kod malih.

SOCIJALNO-TEHNIČKA ZAŠTITA RADNIKA:

Ing. *Dragutin Domainko:*

Nesrećni slučajevi pri ispuštanju taloga iz parnih kotlova.

Pored običajnih nesrećnih slučajeva, koji se dešavaju kod parnih kotlova n. pr. radi prsnuća vodokazne cevi i vodova, opeklina kod loženja, eksplozija i t. d. desio se nedavno interesantan slučaj, koji je imao kao posledicu smrt jednog radnika i laglje povrede drugog radnika. Kako će se iz popisa videti, slučaj je vrlo poučan, jer ponovno jasno pokazuje, kako je i pored pažljivosti radnih lica potrebno da u prvom redu bude uredjaj pravilan, a u koliko nije, da se često puta ne može pouzdati u naknadne postavljene naprave pri nedostatnom uredjaju, koje tek delomično nedostatak smanjuju, ali ga ne odstranjuju posvema.

Digitized by Google

U jednoj kotlovnici je baterija od 4 parna kotla (tlak preko 10 At.) imala na svojoj stražnjoj strani uredjene vodove za ispuštanje taloga tako, da su iz svakog kotla talog odvodile po dve paralelne cevi —c— (vidi skicu) u jednu, svim kotlovima zajedničku cev —z—, a ova opet u glavni kanal —k—.

Odvodne cevi bile su snabdevene svaka pojedina s ventilima (t. zv. Schieberventili) —v— za ispuštanje taloga. Pošto su pak nakon nekog vremena ventili postali iz raznih uzroka nesposobni za svoju funkciju, jer su propuštali paru, izmenili su se svi na automatske ventile na pero. Već kratko vreme posle montaže ovih novih ventila opazilo se, da isti takodjer propuštaju paru, još u većoj količini nego predjašnji ventili.

Time je pored drugog naročito bio ugrožen siguran rad pri čišćenju kotla. U vremenu naime, kad je jedan od kotlova bio stavljen van pogona radi čišćenja, a u isto se vreme ispuštao talog iz drugog kotla, koji je bio u pogonu, propuštao je ventil paru pod tlakom u prazni kotao.

Da se spreči dovodjenje pare i omogući sigurnost rada, uprava je tvornice odredila, da se ima za vreme svakog čišćenja pojedinog kotla izvaditi ventil —v— ili zatvoriti flanšom zajednička cev —z— na najbližem mestu kod cevi —c— kotla, koji se čisti.

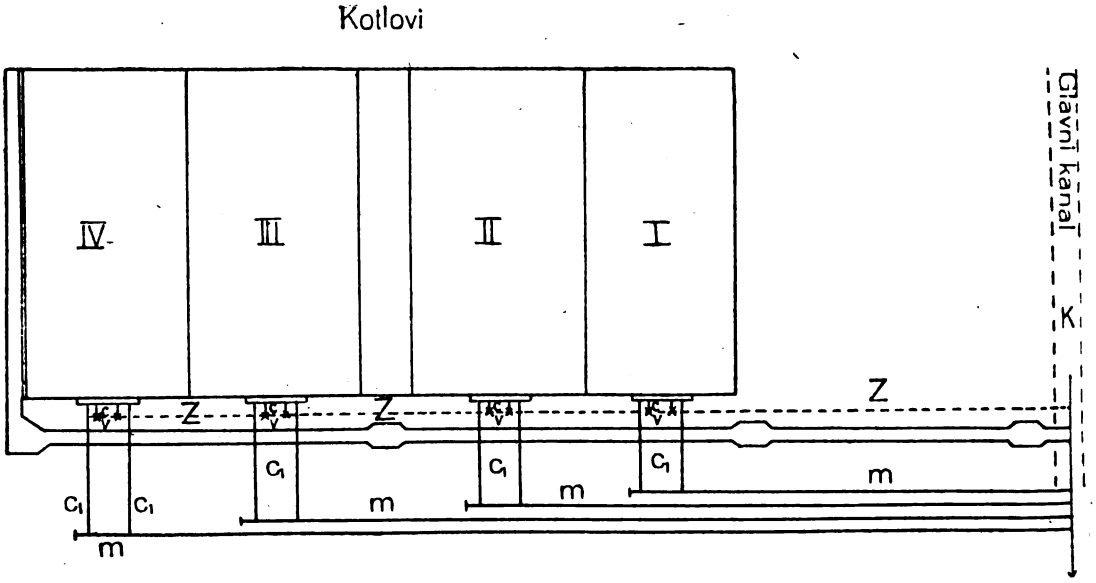

Takova mera primenjivala se skoro jednu celu godinu i bez sumnje bila je na mestu. Pošto je pak izvršenje te mere zavisilo svaki put od pažnje dotičnih radnika, nije ista bila dovoljna, kako je to pokazao nesrećni slučaj, koji se desio.

Radnici naime, kao i nadzorno lice zaboravili su jedared da zaflanšuju cev (s vremenom se uvela praksa da se zaflanšuje cev, jer je vadjenje ventila predugo trajalo) i za vreme dok su se dva radnika nalazila u kotlu IV. zaposlena pri čišćenju istoga, ispusti ložač talog iz kotla III.

Talog i para prodru kroz nezaflanšovane cevi i udju u kotao. Tu prouzroči vruća para teške opekline po čitavom telu jednog radnika, dok je drugi uspeo, da s manjim opeklinama još za vremena iz kotla iskoči. Onaj radnik s teškim opeklinama je sledeći dan u velikim mukama umro.

Isledjenje na licu mesta po stručnim organima ograničilo se u prvi mah samo na konstataciju tehničkih nedostataka, te da se u buduće spreče ovakovi slučajevi, bilo je zatraženo sledeće:

»Talog i voda ima se ispuštati iz svakog pojedinog parnog kotla zasebno napolje (u kanal), tako da medju kotlovima više ne bude postojala nikakva komunikacija pri ispuštanju taloga.«

Usled odstranjenja cevi —z— i uredjenja novih vodova c_1 i —m—, nesreće se ovakove vrste ne mogu više desiti.

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Novi zakon o osiguranju za slučaj bolesti u Ugarskoj. Dosada bilo je uredjeno osiguranje za slučaj bolesti u Madžarskoj zakonskim člankom XIX. iz god. 1907. Pravno stanje na području osiguranja uredjeno spomenutim zakonom od prije 20 godina bilo je mnogobrojnim naredbama neprestano mijenjano. Uslijed toga nastale su poteškoće u rješavanju raznih pitanja, nestalo je pregleda o propisima, koji su na snazi i javljali su se mnogi sporovi iz raznih odnošaja osiguranja. Postojala je dakle neminovna potrèba, da se nanovo uredi cijelo pitanje. To je učinjeno sada sa zakonskim člankom XXI. iz god. 1927., kojega je prihvatio parlamenat na 5. jula o. god.

Novi zakon koji će stupiti na snagu 1. januara 1928., uredjuje osiguranje za slučaj bolesti i iznemoglosti. Krug lica obaveznih na osiguranje za slučaj bolesti obasiže sve radnike, koji se nalaze u trgovačkim i saobračajnim preduzećima kao i obrtnim, uključivo privredna poduzeća države i općina, u javnim uredima i zavodima kao i u privatnim poduzećima. Socijalno ministarstvo je ovlašteno, da može putem naredbe proširiti obavezu osiguranja i na dalnje grupe radnika. Radnici su obavezni na osiguranje kao i dosada bez obzira na visinu njihove nadnice, namještenici samo pako, u koliko njihova plaća ne prelazi mjesečno 300, a godišnje 3.600 Penga. Za sada je odredjena kao granica plaće, mjerodavna za obavezu osiguranja namještenika 1920 Penga godišnje. Radnici države i općina biti će u buduće samo onda oprošteni od obaveze osiguranja, ako će primati svoju plaću u slučaju bolesti najmanje kroz 6 mjeseci (dosada je bilo kroz 20 tjedana). Broj osiguranika, koji je iznosio god. 1925. prosječno godišnje 907.916, a 1926. god. 933.007, iznositi će nakon uvedenja novog zakona po prilici oko 1,000.000. Prinosi za osiguranje za slučaj bolesti odredjuju se kao i dosada prema visini nadnice ili plaće osiguranika. Njihova najviša granica iznosi prema nadničnim razredima 6%, a prema stvarnim dohodcima 7% plaće odnosno nadnice. Polovicu prinosa plaća osiguranik, a drugu poslodavac. Dužnosti plaćanja podleži posljednji. Za zaostatke na prinosima imadu se plaćati mjesečno zatezni kamati od 2%. Hranarina, koja je dosada iznosila u prvih 4 tjedana potpore 60% a nakon toga 75% obezbedjene nadnice, iznosi sada po novom zakonu jedinstveno za cijelo vreme trajanja potpore 60%. Nakon iscrpljenja prava na potporu, koje traje godinu dana, može se hranarina isplaćivati samo takvim osobama ponovno, koje su iznova osigurane najmanje 6 mjeseci (dosada 3). Ljećnička pomoć, lijekovi i bolnička njega pružaju se po novom zakonu prema dosadanjem opsegu. Nosiocima osiguranja stavljeno je na volju dali će pružati veće potpore kao na pr. skuplje lijekove, lječilišta, zubnu njegu i t. d. Ove veće potpore mogu se davati samo takvim osobama, koje su bile unutar dvije godine prije postavljanja zahtjeva neprekidno najmanje godinu dana osigurane. Potpora u slučaju materinstva vezana je na uvjete, da je pravnoovlaštenica bila osigurana neprekidno prije poroda najmanje 6 mjeseci (dosada tri).

Nosioci osiguranja su dosada postojeća zemaljska blagajna za osiguranje radnika sa svojim mjesnim organima, kao i novi zavodi za osiguranje, koji se imadu naročito osnovati i to: 1. za osoblje pošte, telegrafa i telefona; 2. za osoblje državnih željeznica; 3. za osoblje ostalih željeznica, u koliko one služe javnom prometu; 4. za osoblje duhanske režije; 5. za rudare; 6. za osoblje brodarstva; 7. za trgovačka preduzeća u Budimpešti.

Predsjednika i njegove zamjenike svakog pojedinog nosioca osiguranja imenuje vlada. Predsjednik nosioca osiguranja imade dalekosežna prava, njemu pripada izmedju ostaloga i pravo namještanja blagajničkih liječnika. Zemaljska blagajna za osiguranje radnika imade pravo izvršivati preglede na području zaštite rada i

Digitized by Google

izdavati uz odobrenje nadležnog ministra potrebne mjere. Ravnateljstvo nosioca osiguranja bira se iz jednakog djela poslodavaca i osiguranika. Unutar grupe poslodavaca predvidja Zakon posebne klase izbornika tvorničke industrije, zanatstva, trgovine i poslodavaca kućnih namještenika. Kod radnika vrše odjeljeno izbor namještenici, radnici i kućni namještenici. Ravnateljstva nosioca osiguranja mogu biti uslijed protuzakonitog rada u vršenju svoje dužnosti smjenjena bez prava žalbe proti ove odluke na upravni sud. Svi važniji zaključci ravnateljstava podpadaju pod odobrenje ministarstva. Novost, proti koje su uložili odlučan protest kako radnici tako i poslodavci, jeste imenovanje činovnika pojedinih nosioca osiguranja sa strane zato nadležnih državnih organa. Okružne bolesničke blagajne imat će na čelu u buduće paritetne okružne odbore. One mogu opstojati ako imadu najmanje 1.000 članova. U cjelosti uzeto nemože se ovaj zakon smatrati nekim napretkom socijalnog osiguranja s razloga, jer je samouprava osiguranika u praksi potpuno ma isključena. *B. H.*

Međunarodno pravo osiguranja za slučaj bolesti i X. konferencija rada. Uговори međunarodnih konferencija rada pružaju za države, koje su socijalno-politički napredniје, mało novosti. Unatoč toga bilo je od važnosti većanje X. Međunarodne konferencije rada, koja se je u prvom redu bavila sa međunarodnim uređenjem osigurana za slučaj bolesti, također i za one države, koje se već nalaze na višem stepenu socijalno-političkog razvitka. Konvencije međunarodnih konferencija rada ustanovljuju samo socijalno-politički egzistenčni minimum. Dužave, koje same nisu mogle postići ovaj minimum, označuju se kao socijalno-politički zaostale. Predlozi konferencije rada, koji ne znače nikakvu podlogu obavezног međunarodnog prava, pružaju smernice takvim državama, koje mogu pokazati visok stepen razvitka socijalno-političkog napretka. Izvještaj međunarodnog ureda rada o osiguranju za slučaj bolesti, koji je sadržavao osim odgovora pojedinih vlada na upite međunarodnog biroa rada još i predosnove dvije konvencija i predlog, dao je dokaz, da ideja obavezног osiguranja pripada već socijalno-političkoj celini kulturnog svetа. Pretežna većina vlada pojedinih država izjavila se je za obavezno osiguranje. Za prihvat osnovnog principa obavezе osiguranja za slučaj bolesti bila je većina od 17 vlada protiv 7. Samo države, koje još nemaju javno osiguranje za slučaj bolesti kao Španjolska ili koje se nalaze još pred zakonskim usidrenjem obavezе osiguranja kao Francuska naglašuju potrebu obavezног osiguranja. Posve protivno stanovište zauzela je indijska vlada, koja je mišljenja, da u predloženoj osnovi označeni sistem izgleda kao da je iskrojen prema europskim prilikama. Držanje Italije bilo je kolebajuće. Ona je u principu za obavezno osiguranje, ali vreme za primenu toga principa želi sama odredити, da bi ostalo socijalno opterećenje nezapaženo, i to želi u momentu, kada će sve sile države raditi na ponovnoj izgradnji narodne privrede i kada će ostati na tom radu. Mala grupa država bila je za uvedenje dobrovoljnog osiguranja za slučaj bolesti, jer se je taj sistem uživio u Švicarskoj i Danskoj. Ali vlade ovih država priznavaju premoć obavezе osiguranja i one se većim delom ne žele obavezati za obavezno osiguranje s toga, što bi bio prelaz k obavezi osiguranja za njih skopčan s većim opterećenjem. Stanovište velike većine pojedinih vlada prihvatio je međunarodni ured rada i stavio je u svoje osnove konvencija obavezu osiguranja.

Dvije osnove konvencija bile su izrađene od međunarodnog ureda rada, jedna se odnosila u glavnom na industriju i trgovinu, a druga na zemljoradništvo. Većina je bila dodušе za spajanje svih privremenih grana u jednom sistemu obavezног osiguranja. Samo Estonska, Italija i Rumunjska predlagale su izričito isključenje zemljoradništva iz konvencije, a Letonska zastupala je stanovište da se osiguranje za slučaj bolesti ne može primeniti na jednaki način na zemljoradništvo, kao i na industriju i trgovinu. I ako je međunarodni ured rada bio sklon socijalno-političkoj jednakopravnosti industrijskih i zemljoradničkih radnika, to je ipak iz taktičkih razloga izradio dvije osnove jer se očekuje, da će osnove konvencije ratificirati veći broj država. Natražne države kao Španija našle su u svojem mišljenju ubedljive reči za

Digitized by Google

потребу осигурања земљорадника у случају болести. Земљорадницима, каже шпањолска влада у своме одговору међународном уреду рада, не може се ўстегнути осигурање за случај болести, јер се ови налазе у тежем положају него ли радници индустрије и трговине. Они би били у неку руку радници мањег права. Али би штетовало и земљорадништво, ако се неби нужна заштита осигурања, о којој се овђе ради, пружила у корист пољопривреде, јер земљорадничке фамилије осећају то као неку отштету и оне би у помањкању заштите окрениле пољопривреди леђа, што би могло имати за посљедицу веће исељавање људи са села у градове. Принципијелно биле су владе појединих држава јединствене у томе, да имаде подручје осигурања за случај болести бити по могућности што опширније и да може обухватати сва она лица, која своје уздржавање получују несамосталним радом. Кућни радници, нестални радници, кућни намештеници, који нису навршили одређену добу живота или који нису прекорачили становиту добу старости, треба да добе према мишљењу пољске владе јаку заштиту осигурања. Овим економски слабим групама радника мањкају средства за предохрану против опасности оболења. Услед тога противи се социјалној јефтиноћи и духу модерног социјалног законодавства, да се препусти њих њиховој судбини и да се их искључи из осигурања, које пружа економски боље стојећим лицима своја доброчинства. То изјављује пољска влада у свом одговору. Основе конвенције пружају могућности за изузетак привремених, несталних, пригодних радника, чији доходак не прекорачује становиту границу, који не примају никакву плату у новцу; кућних радника који нису запослени као они који уживају надницу; радника, који нису навршили становити минимум добе живота или који не прекорачују извесни максимум старости и чланова породице послодавца.

Хранарина и болесничка њега, која се имаде састојати из лекарске његе и опскрбе лековима и здравственим потрепштинама у издашној каквоћи и количини, могу се према основама конвенције пружати кроз 26 тједана. Носиодима осигурања, који показују добру управу својих средстава, дозвољава се, да пружају и осигурање породице као већу потпору. Према основама конвенције може се установити највише тродневно каренчно време. Према основи мора износити хранарина најмање $^2/_3$ заслужбе; неовисно од висине наднице може само тамо бити, гђе имаду радници могућност и обичај, да си осигурају на други начин хранарину. Овђе се узео обзир на енглеске околности. Предлог заговара читав низ већих потпора као на пр. додатке за породице, зубну његу, специјалистичко лечење и болничку његу. Према лекарском питању заузето је становиште само у предлогу. У градским котаревима и унутар извесних просторних граница препоруча се да осигураник може између лекара, који стоје на расположењу носиоцу осигурања, једнога изабрати — долази код тога један изузетак — у колико из тога не би за последњега настало битно веће оптерећење. У питању организације показала се је такођер сложна премоћ територијалне организације, као што се је показала и премоћ принципа обавезног осигурања. Само двије владе нису признале премоћ територијалног принципа организације: Јапан и Низоземска. Већина влада изнела је предности, које пружа територијална организација на подручју лекарског питања и узајамне контроле осигураника. Указивало се је такођер на могућност бољег изједначења ризика и на управне уштедње, које могу настати овим начином организације. Стога разлога одлучио је међународни уред рада да стави у основе конвенције територијални принцип организације. Основни принцип самоуправе био је усидрен у основама конвенције. Знатан број влада појединих држава изјавио је мишљење, да се може поверити управа искључиво осигураницима и њиховим послодавцима. Белгија, Немачка, Луксембург, Пољска као и Шпањолска изјавиле су се за то, да би осигураници имали у управи претежни део. Талијанска влада је исто тако за самоуправу. Већина истанчаних погледа одразила се је у основама конвенције, које су предвидиле у паритетној самоуправи минималну меру аутономије. Управа путем државних органа може се проматрати само као изузетак за натражне државе, чији се струковни савези полагано развијају. Осигурање за случај болести имаде раднике, да

Digitized by Google

одгоји за један хигијески начин живота, оно има да пружа превентивну болесничку његу и да је омогучи што већем броју лица код наступа првих знакова оболења. Оно има да ступи у борбу против социјалних болести и за подизање народног здравља. Надајмо се, да ће дух којим је проткана конвенција донети плодоносне користи за социјалну политику разних држава.

Б. Х.

Sa posljednje skupštine njemačkih nosioca osiguranja za slučaj iznemoglosti. U Godesbergu održana je sedma skupština Saveza njemačkih nosioca osiguranja za slučaj iznemogłosti 4. i 5. jula o. g. Na skupštini došla je do izražaja potreba povećanja nadničnih razreda. Zaključeno je, da se zatraži da se granica maksimuma nadnice povisi tjedno do 60 maraka. Ujedno su izradjene osnovne linije za pravovremenu provedbu sistematske kontrole nad ubiranjem prinosa za slučaj iznemoglosti. Financijalna stabilizacija osiguranja za slučaj iznemoglosti omogućena je tekar sada, kada su zakonom od 28. jula 1925. provedene odredbe o zdravstvenoj skrbi. Prema tim principima zdravstvene skrbi imadu njega i opće mjere nosioca osiguranja služiti zaštiti kod nastupa privremene iznemoglosti ili za podizanje zdravlja osiguranog pučanstva. Prema tim osnovnim linijama imadu nadalje medjusobno suradjivati svi nosioci državnog osiguranja kao i ujedno sa nosiocima javne i privatne socijalne skrbi na području liječenja i socijalne higijene. Prema izvještaju uprave saveza može svaki pojedini nosioc ovog osiguranja samo 8% svojih prihoda od prinosa dati u svrhe liječenja, izgradnje lječilišne skrbi i borbe protiv pučkih bolesti. U god. 1925. dali su zavodi 38.8 milijona t. j. 7.1% svojih prihoda od prinosa za liječenje, dočim je 69.7% od ukupnih prihoda utrošeno na zakonske potpore, 4.7% na upravne troškove a 18.5% na prirast imovine. Skupština prihvatila je jednoglasno, da se može samo 8% od svih prihoda prinosa utrošiti u svrhe liječenja. Kod toga je ujedno zaključeno, da se imade ovaj postupak odnositi na sve bolesti, koje dovode do iznemoglosti i slabosti, kao na pr. na tuberkulozu svake vrsti, spolne bolesti, bolesti srca ili bubrega, reumatizam, išias, neurasteniju, histeriju i kostobolju. Isključuje se oporavilišno liječenje kao i preuzimanje troškova kod akutnih oboljenja, dočim liječenje kod kroničnih bolesti principijelno spada u nadležnost nosioca osigranja za slučaj iznemoglosti. Medju osobe, na koje se odnosi ovaj lječilišni postupak spadaju osiguranici, udovice i djeca osiguranika. Medju prve ubrajaju se oni, koji su osigurani za slučaj iznemoglosti, koji su ispunili karenčno vreme za sticanje prava na rente za slučaj iznemoglosti i koji su pravni ovlaštenici. Lječnička pomoć ima se pružiti što brže i što savjesnije. Bolesnici imadu se šiljati u prvom redu u vlastita lječilišta nosioca osiguranja *B. H.*

Digitized by Google

Službeni Glasnik Sred. Ureda za osiguranje radnika.

Broj: 29.983/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu prestanka članstva u bolesti unesrećenih, kad im bude stavljena u tečaj renta.

Svim mjesnim organima.

Okružni Ured za Osiguranje Radnika u Zagrebu obratio se ovom Uredu sledećim upitom:

»I. T. bivši član ovoga ureda, zamolio je da mu se isplati oprema za dijete po §-u 45. Z. O. R. točka 4. c.

Navedeni je bio član ovoga ureda pod conto broj 18.768, za vrijeme od 8. novembra 1926. do 4. aprila 1927. u XVI.-om nadn. razredu.

Dne 26. marta 1927. pretrpio je navedeni poslovnu nezgodu, te bio na potporama kod ovoga ureda od 26. marta 1927. do 3. juna 1927.

Od 3. juna 1927., dalje još i danas, nalazi se navedeni na uživanju privremene rente, odmjerene sa 100%.

Supruga navedenoga, rodila je dne 29. juna 1927. živo dijete.

Umoljava se naslov, da izvoli izdati načelno riješenje, da li I. T. u konkretnom slučaju ima pravo na opremu za dijete, te kako se ima postupati u sličnim slučajevima, u kojima uslijed poslovne nezgode postoji potpuna radna nesposobnost unutar XXVI tjedana od dana oboljenja dotično od dana nezgode.«

Povodom istoga izdao je Središnji Ured za Osiguranje Radnika rešenje, koje glasi:

»1. U smislu § 38. Z. O. R. traje članstvo osiguranog člana i nakon pretrpljene nezgode, a time i pravo na potpore predvidjene u toč. 5. slovo a) i b) §-a 45. Z. O. R. za slučaj bolesti i za slučaj porodjaja članova porodice, koji nemaju privrede, a žive u istom kućanstvu sa osiguranikom, sve dotle, dok povredjeni osiguranik usled nesposobnosti za privredu, skopčane sa nezgodom, uživa novčanu potporu — hranarinu, predvidjenu u toč. 2. §-a 85. Z. O. R. t. j. najviše do svršetka 10 (deset) nedelja iza povrede; drugim rečima: prestankom isplate hranarine pomenute u toč. 2. §-a 85. Z. O. R. odnosno, ako isplata hranarine prestane pre svršetka 10 (deset) nedelja, danom obustave hranarine, — prestaje članstvo povredjenog osiguranika kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Dosljedno tome prestaje i pravo na potpore za članove porodice (toč. 5. slovo a) i b) §-a 45. Z. O. R.), skopčane sa tim članstvom (dakako, ako se članovi porodice ne nalaze već u uživanju potpora).

2. Rentaš — bivši član ureda — uživa pravo na potpore odredjene u toč. 5. slovo a) i b) §-a 45. Z. O. R. za članove porodice samo na osnovu al. 1. §-a 56. Z. O. R. (t. zv. pasivno članstvo) t. j. kroz 3 odnosno 6 nedelja nakon istupa iz posla (t. j. dana pretrpljene nezgode) već prema tome, da li je kroz 6 meseci tečajem jedne godine odnosno kroz 12 meseci u toku dve godine prije nezgode bio osiguran kod Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, a prestao je biti članom (obustava hranarine navedene u toč. 2. §-a 85. Z. O. R. usledila je) pre svršetka 3 odnosno 6 nedjelja nakon povrede.

U oba slučaja za priznanje prava na potpore za slučaj porodjaja člana porodice potrebno je članstvo po §-u 49. Z. O. R., u koje se računa i vreme, kroz koje je član odnosno povredjeni osiguranik bio nesposoban za privredu (usled nezgode) i uživao hranarinu.

U konkretnom slučaju: I. T., bivši član toga ureda, koji je dana 26. marta 1927. pretrpio poslovnu nezgodu i bio u uživanju hranarine do 3. juna 1927. (od kojega dana mu teče renta), nema pravo na potpore predvidjene u toč. 5. slovo b) § 45. Z. O. R. dakle ni pravo na opremu za dete, jer mu je supruga rodila dne

Digitized by Google

29. juna 1927., a imenovani je prestao biti članom ureda dana 3. juna 1927. t. j. prestankom isplate hranarine. Isto tako nema pravo na navedene potpore ni na osnovu al. 1. §-a 56. Z. O. R., jer je rok od 3 odnosno 6 nedelja, odredjen za uživanje prava na potpore na temelju t. zv. pasivnog članstva, računajući od dana pretrpljene nezgode (kao dana istupa iz posla) istekao.

U koliko poslodavac iza nezgode ne bi namještenika odjavio t. j. ako bi se radni odnošaj unatoč nezgode — eventualno uz promjenu nadnice — nastavio, ima se postupati prema danom slučaju (§ 48. Z. O. R.).«

Što se svim mesnim organima saopštava znanja i ravnanja radi.

U Z a g r e b u, dne 7. septembra 1927.

Generalni direktor u z.:
Dr. **Helebrant** v. r.

Broj 26.306 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање радника, у предмету попуњавања упражњених лекарских места.

С в и м м е с н и м о р г а н и м а.

Министарство Социјалне Политике, оделење за заштиту радника, актом од 15. јула 1927., број 5377/IV. позива овај уред, да обавести све своје месне органе, да се у будуће имају попуњавати упражњена лекарска места, једнако уговорна као и чиновничка, само са држављанима Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца.

Што се саопштава ради знања и строгог обдржавања.

У З а г р е б у, дне 8. септембра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Број 18.802 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу у предмету накнаде трошка, који је настао лечењем обитељских чланова осигураника у иноземним болницама.

С в и м м е с н и м о р г а н и м а.

Поводом једног случаја, гдје се обитељски члан осигураника лечио у иноземној болници, па након повратка осигураник тражио од уреда накнаду целокупног трошка лечења, што му га је иноземна болница зарачунала кроз 28 дана, Равнатељство Средишњег Уреда за Осигурање Радника у својој сједници од 24. аугуста 1927. под чл. 22 сјед. запис. донело је следећи закључак:

»Обитељским члановима осигураника може се накнадити трошак, настао лечењем у иноземним болницама, али само до оне висине, колики би трошак појединн месни орган Средишњег Уреда за Осигурање Радника био дужан платити којој од овоземних болница, најближих мјесту становања осигураника и то по најнижем опскрбном разреду кроз четири недеље (ал. 2. § 54. З. О. Р.)«

Што се свим месним органима саопштава знања и равнања ради.

У З а г р е б у, дне 15. септембра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Digitized by Google

Број 35.354 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у предмету отворења чек рачуна код Филиале Поштанске штедионице у Загребу за »Социално-политичку ревију Радничка Заштита службени гласник Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу.«

Свим претплатницима »Радничке Заштите.«

Даном 1. октобра 1927. отворит ће се код филиале Поштанске штедионице у Загребу за »Социјално политичку ревију »Радничка Заштита« службени гласник Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу, чек рачун *број 39.904.*

Што се овим цењ. претплатницима Радничке Заштите приопћује знања ради са замолбом, да у будуће своја плаћања изволе вршити у корист напред наведеног чек рачуна уплатним листом или вирманом.

У Загребу, дне 21. септембра 1927.

Генерални директор у з.:
Kopah в. р.

Broj: 34.372/1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu izmene §-a 29. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Svim mjesnim organima.

Gospodin Ministar Socijalne Politike rešenjem svojim od 13. septembra 1927. god. broi 8204, a na osnovu propisa §-a 130. ZOR i §-a 205. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odobrio je zaključak Ravnateljstva Središnjeg Ureda od 24. augusta 1927. čl. 17. sjed. zapisnika, kojim se izmenjuje § 29. Službenog Pravilnika službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i koji ima da glasi:

»Dnevnica se odredjuje i plaća za svaki započeti kalendarski dan proboravljen na putu po službenom poslu te se deli u

1. punu dnevnicu i
2. smanjenu dnevnicu.

Puna dnevnica pripada službenicima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, kada službeno putuju van područja okružnog ureda za osiguranje radnika, u kojem je sedište Središnjeg Ureda i službenicima mesnih organa, kada službeno putuju van područja svojih ureda te se plaća:

1. službenicima III.—I. položaja	Din	192.—
2. službenicima VI.—IV. položaja	„	160.—
3. službenicima IX.—VII. položaja	„	125.—
4. službenicima XI.—X. položaja	„	100.—

Smanjena dnevnica pripada službenicima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, kada službeno putuju na području okružnog ureda za osiguranje radnika, u kojem je sedište Središnjeg Ureda i službenicima mesnih organa, kada službeno putuju na području svojih ureda te se plaća:

1. službenicima III.—I. položaja	Din	160.—
2.. službenicima VI.—IV. položaja	„	130.—
3. službenicima IX.—VII. položaja	„	100.—
4. službenicima XI.—X. položaja	„	80.

Ova izmjena važi od 1. oktobra 1927. god.

Što se svim mesnim organima znanja i upravljanja radi saopćuje.

U Zagrebu, dne 22. septembra 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

Број 34.376 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

у предмету исплате накнаде за изгубљено време председницима равнатељства Средишног и окружних уреда за осигурање радника за време званичног изаслања изван њиховог седишта.

Свима месним органима.

Управни одбор Средишног Уреда за Осигурање Радника закључком својим број 11.466 — 1926. од 15. јуна 1926. под тач. 836 седн. зап. закључио је, да се председницима равнатељства Средишног и Окружних Уреда за време званичних изаслања ван њихова седишта има исплаћивати поред месечног паушала на име накнаде за изгубљено време и дневнице у износу двоструке највише обезбедјене наднице још и путна дневница у истом износу.

Министарство Социјалне Политике актом својим број 7.629/IV. од 13. септембра о. г. није одобрило горњи закључак. па се месни органи овог Средишног Уреда за осигурање радника упућују, да могу председницима својих равнатељства за сва изаслања ван њихова седишта исплаћивати само дневницу у горњем износу т. ј. Дин. 96.— за сваки започети дан проведен на изаслању, будући им се накнада за изгубљено време исплаћује месечним паушалом.

Свима осталим члановима самоуправних органа кад се налазе на службеним изаслањима припада поред накнаде за изгубљено време још и дневница у истом износу.

Предње се саопштава свима месним органима ради знања и даљег поступка.

У Загребу, дне 2. октобра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Број 37.089 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег уреда за осигурање радника у предмету упућивања болесника у лечилиште »Кленовник«.

Свим мјесним органима.

У вези окружнице од 26. августа 1927. број 31.904 имају се болесници, који су позвани на наступ лијечења у лечилиште Кленовник тачно на одређени дан пријавити у 8 сати рано у уредовници Средишњег Уреда, гдје ће поновно бити прегледани по г. директору-лекару. У 11 сати 40 часака одлазе возом до станице Златар-Бистрица камо стизавају у 14 сати 24 часака, гдје ће их дочекати лечилишни аутомобил за превоз у Кленовник.

Болесници се имаду провидити путним трошком до станице Златар-Марија-Бистрица, те евентуалном потребном хранарином.

Чланови се отпремају у Кленовник 3 пута тједно и то понедељком, сриједом и петком.

У Загребу, дне 4. октобра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Digitized by Google

Prilog „Radničkoj Zaštiti“.

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po nadničnim razredima

Nadnični razredi	Poprečni broj osiguranih članova, god. 1927. u mjesecu:							
	Februar (Veljača)				Mart (Ožujak)			
	muških i ženskih		muških		muških i ženskih		muških	
	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %	apsol.	relat. %
I.	35.037	7·42	28.129	5·95	35.333	7·38	28.333	5·92
II.	620	0·13	452	0·10	622	0·13	458	0·09
III.	769	0·16	682	0·14	778	0·16	691	0·14
IV.	3.458	0·73	2.980	0·63	3.459	0·72	2.970	0·62
V.	29.765	6·30	28 435	6·02	29.993	6·27	28.663	5·99
VI.	6.548	1·39	5.702	1·21	6.501	1·36	5.643	1·18
VII.	6.882	1·46	5.351	1·13	6.944	1·45	5.354	1·12
VIII.	2.875	0·61	1.835	0·39	2.836	0·59	1.821	0·38
IX.	7.986	1·69	4.598	0·97	7.977	1·67	4.548	0·95
X.	21.644	4·58	8.744	1·85	21.783	4·55	8·819	1·84
XI.	23.488	4·97	10.535	2·23	24.381	5·09	10.821	2·26
XII.	45.843	9·70	25.399	5·38	46.554	9·72	25.748	5·38
XIII.	36.919	7·81	24.582	5·20	37.927	7·92	25.227	5·27
XIV.	45.264	9·58	34.299	7·26	45.838	9·58	34.878	7·28
XV.	52.344	11·08	42.315	8·96	53.382	11·15	43.606	9·11
XVI.	46.445	9·83	41.233	8 73	47.739	9·97	42.592	8·90
XVII.	30.591	6·47	26.674	5·64	29.955	6·26	25.999	5·43
XVIII.	76.036	16.09	69.153	14·63	76.764	16·03	69.869	14·59
Ukupno	**472.514**	**100·—**	**361.098**	**76·42**	**478.766**	**100·—**	**366.040**	**76·45**
Poprečna obezbedjena nadnica u Din.	24·41	—	25·80	—	24·39	—	25·81	—
Poprečna obezbedjena nadnica u Din. prošloga mjeseca	24·48	—	25·86	—	24·41	—	25·80	—
(+ = više) (− = manje)	— 0·07	—	— 0·06	—	— 0·02	—	+ 0·01	—

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Februar (Veljaču) 1927.				Bilješka
		poprečni broj osiguranih članova		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banja Luka	19.923	18.512	481	449	
2.	Beograd	42.570	36.631	91	62	
3.	Bjelovar	11.375	9.589	11	9	
4.	Brod	11.381	9.777	2	2	
5.	Dubrovnik	10.749	8.941	20	19	
6.	Karlovac	12.537	9.746	—	—	
7.	Ljubljana	75.837	50.324	229	189	
8.	Mostar	7.727	3.931	124	121	
9.	Niš	18.044	14.773	11	11	
10.	Novi Sad	15.567	11.054	52	47	
11.	Osijek	34.434	28.247	19	12	
12.	Sarajevo	18.291	14.085	409	329	
13.	Skoplje	10.729	9.591	13	12	
14.	Sombor	15.811	12.264	22	20	
15.	Split	15.757	12.500	4	4	
16.	Subotica	18.273	12.896	16	12	
17.	Sušak	6.368	5.131	3	3	
18.	Travnik	9.924	9.117	299	276	
19.	Tuzla	4.913	4.279	26	25	
20.	Varaždin	12.825	9.045	9	7	
21.	Vel. Bečkerek	13.525	10.380	79	60	
22.	Vršac	11.731	9.005	81	59	
23.	Zagreb	47.657	30.886	11	6	
24.	Zemun	13.179	11.265	85	80	
I.	**Okružni ured**	**459.127**	**351.969**	**2.097**	**1.814**	
25.	Zagreb „Merkur“	9.012	6.434	12	10	
26.	Ljubljana Trg. b. p. dr.	4.375	2.695	49	45	
II.	**Privat. druš. blag.**	**13.387**	**9.129**	**61**	**55**	
	Središnji ured	**472.514**	**361.098**	**2.158**	**1.869**	
	Suzor prošloga mjeseca	460.409	352.469	2.183	1.898	
	Suzor istoga mj. prošl. god.	445.706	341.492	2.682	2.298	
	(+) više (—) manje od prošlog mjeseca	+ 12.105	+ 8.629	— 25	— 29	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine	+ 26.808	+ 19.606	— 524	— 429	

Digitized by Google

ISKAZ

obavezno osiguranih članova Središnog Ureda za Osiguranje Radnika po mesnim organima

Tekući broj	Mesni organi	Za mjesec Mart (Ožujak) 1927.				Bilješka
		poprečni broj osiguranih članova		dobrovoljno osig. članova (poprečno)		
		m. i ž.	m.	m. ž.	m.	
1.	Banja Luka	21.459	19.997	488	458	
2.	Beograd	44.083	38.034	89	60	
3.	Bjelovar	11.168	9.407	11	9	
4.	Brod	11 023	9.342	3	3	
5.	Dubrovnik	10.869	9.050	20	19	
6.	Karlovac	11.670	8.917	—	—	
7.	Ljubljana	77.647	51.815	228	188	
8.	Mostar	8.040	4.075	124	121	
9.	Niš	16.575	13.170	12	12	
10.	Novi Sad	15.549	11.081	62	54	
11.	Osijek	34.503	28.275	19	12	
12.	Sarajevo	19.205	14.960	444	364	
13.	Skoplje	11.873	10.292	8	6	
14	Sombor	16.025	12.486	17	14	
15.	Split	15.385	12.314	4	4	
16.	Subotica	18 359	12.899	16	11	
17.	Sušak	6.344	5.091	3	3	
18.	Travnik	10.152	9.348	334	315	
19.	Tuzla	4.951	4.295	26	25	
20.	Varaždin	12.984	9.184	9	7	
21.	Vel. Bečkerek	13.872	10.677	71	54	
22.	Vršac	11.679	8.977	82	60	
23.	Zagreb	48.707	31.910	11	6	
24.	Zemun	13.395	11.424	80	73	
I.	**Okružni uredi**	**465.517**	**357.020**	**2.161**	**1.878**	
25.	Zagreb „Merkur“	8.910	6.358	13	10	
26.	Ljubljana „Trg. b. p. dr.“	4.339	2.662	44	40	
II.	**Privat. društv. blag.**	**13.249**	**9.020**	**57**	**50**	
	Središnji ured	**478.766**	**366.040**	**2.218**	**1.928**	
	Suzor prošloga mjeseca	472.514	361.098	2.158	1.869	
	Suzor istog mj. prošl. god.	458.504	352.341	2.495	2.168	
	(+) više (—) manje od prošloga mjeseca	+ 6.252	+ 4 942	+ 60	+ 59	
	(+) više (—) manje od istoga mjeseca prošle godine.	+ 20.262	+ 13.699	— 277	— 240	

Digitized by Google

Godišnji iskaz 1926. god.

o broju obavezno osigur. članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na početku i na koncu godine, prema prijavama i odjavama, po mjesnim organima i pokrajinama.

Tekući broj	Mesni organi	Stanje članova početkom godine 1926.	Prijavljeno tokom godine	Odjavljeno tokom godine	Stanje članova koncem godine 1926.	Na 100 članova otpada prijava tokom godine 1926.	Bilješka
1.	Bjelovar	11.004	28.698	28.228	11.474	251	
2.	Brod	10.123	30.780	30.535	10.368	292	
3.	Karlovac	10.856	28.889	27.298	12.447	251	
4.	Osijek	30.996	72.627	70.325	33 298	239	
5.	Sušak	6.157	13.274	13.199	6.232	203	
6.	Varaždin	11.264	20.139	18.545	12.858	170	
7.	Zagreb	40.772	130 845	125.877	45.740	287	
8.	Zemun	12.687	30.525	29.777	13.435	218	
9.	Zagreb „Merkur„	8.816	11.624	11.527	8.913	132	
	Hrvatska i Slavonija	**142.675**	**367.401**	**355.311**	**154.765**	**244**	
10.	Novi Sad	14.533	35.526	34.460	15.599	228	
11.	Sombor	16.619	41.905	42.791	15.733	256	
12.	Subotica	18.340	36.732	37.156	17.916	198	
13.	Vel. Bečkerek	13.257	49.462	49.326	13.393	337	
14.	Vršac	11.701	19.570	19.357	11.914	163	
	Bačka i Banat	**74.450**	**183.195**	**183.090**	**74.555**	**237**	
15.	Ljubljana	69.300	150.648	145.620	74 328	200	
16.	Ljublj. „Tr. b. p. dr.“	4.270	2.732	2.585	4.417	63	
	Slovenija	**73.570**	**153.380**	**148.205**	**78.745**	**192**	
17.	Beograd	56.881	149.975	146.710	60.146	236	
18.	Skoplje	11.998	32.305	34.127	10.176	210	
	*** Srbija i Crna Gora**	**68.879**	**182.280**	**180.837**	**70.322**	**231**	
19.	Banja Luka	17.046	43.031	41.415	18.662	209	
20.	Mostar	5.462	5.372	5.717	5.117	101	
21.	Sarajevo	16 904	63.096	61.614	18.386	324	
22.	Travnik	11.025	10.042	11.214	9 853	87	
23.	Tuzla	5.179	15.754	15.989	4 944	309	
	Bosna i Hercegovina	**55.616**	**137.295**	**135.949**	**56.962**	**221**	
24.	Dubrovnik	10.827	30.291	30.234	10.884	293	
25.	Split	16.814	48.190	49.664	15.340	306	
	Dalmacija	**27.641**	**78.481**	**79.898**	**26.224**	**301**	
	SUZOR	**442.831**	**1,102.032**	**1,083.290**	**461.573**	**232**	

* Otpao Beograd. Brodarski Sindikat sa 2653 člana.

Digitized by Google

Godišnji iskaz 1926. god.

o broju obavezno osigur. članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika na početku i na koncu godine, prema prijavama i odjavama tokom godine, po nadničnim razredima.

Nadnični razredi	Stanje članova početkom godine 1926.	Prijavljeno tokom godine	Odjavljeno tokom godine	Stanje članova koncem godine 1926.	Na 100 članova otpada prijava tokom god. 1926.	Bilješka
I.	34.628	24.234	24.086	34.776	70	
II.	700	503	573	630	80	
III.	807	641	681	767	86	
IV.	3.731	2.867	3.089	3.509	80	
V.	28.688	18.868	18.182	29.374	65	
VI.	7.307	4.709	5.331	6.685	67	
VII.	6.568	6.498	6.189	6.877	98	
VIII.	3.326	3.287	3.711	2.902	108	
IX.	8.550	11.040	11.653	7.937	136	
X.	21.410	34.817	34.736	21.491	165	
XI.	22.480	46.908	46.780	22.608	204	
XII.	39.317	107.620	103.342	43.595	250	
XIII.	32.744	86.402	83.705	35.441	251	
XIV.	36.736	127.366	121.900	42.202	297	
XV.	49.020	174.685	173.975	49.730	324	
XVI.	46.840	172.280	173.504	45.616	330	
* XVII.	99.979	132.725	197.688	31.871	340	
XVIII.	—	146.582	74.165	75.562	205	
Ukupno	**442.831**	**1,102.032**	**1,083.290**	**461.573**	**232**	

* Otpao Beogr. Brodarski Sindikat sa 2653 člana.

Digitized by Google

Digitized by Google

SOCIJALNO-POLITIČKA REVIJA

RADNIČKA ZAŠTITA

SLUZBENI GLASNIK SREDIŠNJEG UREDA ZA OSIGURANJE RADNIKA

GOD. IX. ZAGREB, DNE 24. DECEMBRA 1927. BROJ 11. i 12.

RASPRAVE I ČLANCI:

Branimir Haberle:

Međunarodna konferenca nosioca osiguranja za slučaj bolesti.

(Conférence Internationale des Unions Nationales de Sociétés Mutuelles et de Caisses d'Assurance-Maladie.)

Za unapređenje socijalnog osiguranja uopšte ukazala se je već pre 40 godina potreba, da se nosioci osiguranja pojedinih država međusobno sastaju radi izmene mišljenja i stečenih iskustava kod sprovođenja osiguranja. Prvi je uvideo ovu potrebu bivši predsednik nemačkog državnog ureda za osiguranje Tomo Bedikер, koji se i smatra osnivačem prvih međunarodnih kongresa radničkog osiguranja. On je svatao međunarodni kongres socijalnog osiguranja kao organizaciju, koja je jedina u stanju da izvrši velики socijalno-politički zadatak: pobolšanje i upotpunjenje postojećih propisa o osiguranju radenika. Pre rata je održano u svemu 8 takih kongresa. Poslednji je bio godine 1909. u Rimu, gde je donešena odluka, da se ubuduće svake godine sastaje ovakav kongres. Međutim kako je kasnije osnovan permanentni komite međunarodnog kongresa socijalnog osiguranja, nisu se više održavali kongresi već samo konferencije, koje su se u glavnome bavile pojedinim pitanjima socijalnog osiguranja. Poslednja konferencija pre rata bila je održana godine 1912. u Ciriху, gde se je raspravljalo o opterećenju privrede izdacima za socijalno osiguranje, o osiguranju samostalno privređujućih osoba, kao i o spajanju državnoga obavezног i slobodnoga privatnog osiguranja.

Svetski je rat prekinuo odjednom sve te pre rata postojeće međunarodne veze između nosioca osiguranja pojedinih država. Nastao je u tom pravcu potpuni zastoj. Prestankom pak rata počeo je novo osnovani Međunarodni Biro Rada, da obnavlja međunarodne veze između pojedinih država u svim pitanjima socijalne politike pa prema tome i u pogledu radničkog osiguranja. Tako je na poslednjoj X. Međunarodnoj Konferenciji Rada rešavano pitanje međunarodnog regulisanja osiguranja za slučaj bolesti. Tom zgodom sastali su se u Ženevi vodeći politički i stručnjaci radničkog osiguranja iz raznih država. Većina je njih došla tom prigodom do ubeđenja, da Međunarodni Biro Rada kao zvanična organizacija nije u stanju da stvori što uže veze između samih nosioca osiguranja i da posvećuje što veću pažnju unapređenju osiguranja radenika, kako je to bio slučaj kod predratnih međunarodnih kongresa socijalnog osiguranja. Stoga su ti učesnici X. Međunarodne Konferencije Rada organizovali narочiti komite, koji je imao da bude inicijator obnove međunarodnih veza između samih nosioca osiguranja za slučaj bolesti. U ovaj komite ušli su prvaci iz redova stručnjaka radničkog osiguranja iz devet raznih država. Od slavenskih država bila je

Digitized by Google

заступана у комитету Пољска по г. К. Осиовскоме, директору Средишњег Савеза Болесничких Благајна, Чехословачка, по г. Др. Леу Винтеру бившем Министру Социјалне Политике и потпредседнику Савеза Чешких Болесничких Благајна, док је Југославију заступао г. Милан Глазер генерални директор Средишњег Уреда за Осигурање Радника. Секретаријат тога иницијативног комитета, коме је стајао на челу агилни г. А. Тиксје шеф оделења за социјално осигурање у Међународном Биро-у Рада, израдио је у кратко време нацрт статута међународне конференције носиоца осигурања за случај болести и уједно сазвао прву такову конференцију за почетак октобра ове године у Брисељу. И тако се је након паузе од пуних 15 година састао у уторак дне 4. октобра ове године у Палати Академије у Брисељу први послератни Међународни Конгрес радничког осигурања. Присуствовало је преко 100 делегата из девет разних држава, који су репрезентовали 15 савеза носиоца осигурања са око 25,000.000 осигураника. Конференција је донела већ први дан заседања једногласно одлуку, да се имаде да оснује међународна средишњица савеза удружења узајамне припомоћи у случају болести и болесничких благајна. Уједно је прихваћен и статут, према коме је седиште сталног секретаријата те интернационале болесничког осигурања у Женеви. Првим председником ове организације изабран је г. Др. Лео Винтер, а потпредседницима г. Жорш Петит, председник Народне Федерације Француских Удружења Узајамне Помоћи и г. Хелмут Леман, председник Главног Савеза Немачких Болесничких Благајна. Имена као Винтер, Леман и други довољно су јамство, да ће ова међународна организација радничког осигурања, која се додуше протеже само на једну његову грану, ипак много допринјети побољшању постојећих прилика у осигурању раденика. Ова интернационала радничког осигурања имаће да преузме водство у борби за његову обрану противу реакције, која се испољује у разним облицима у свим државама. Како се види из статута, сврха је ове организације, да на бази међународне сарадње унапређује настојања за развитком и усавршавањем социјалног осирања уопште а болесничког осигурања напосе, и то на тај начин, да организује периодичне конгресе делегата носиоца осигурања за случај болести из појединих држава, и да измењује информације и упоређује добра искуства, стечена у практичном дејству појединих носиоца осигурања. Чланом организације могу да буду само савези носиоца осигурања за случај болести или носиоци, чији делокруг обасиже цели териториј једне државе. Прва је конференција у Брисељу закључила, да међународни комите, који стоји на челу организације, установи у споразуму са главним савезом Аустријских Болесничких Благајна, да буде седиште следеће скупштине наредне године у Бечу. Уједно је конференција изразила жељу, да би се трећа скупштина одржала године 1929. у Варшави, којом згодом би се одржала уједно и велика изложба о раду болесничких благајна. Уопште је конференција стала на становиште, да се годишње скупштине ове међународне организације одрже већином у државама, које поседују врло кратко време обавезно осигурање за случај болести.

На наредним скупштинама расправљаће се између осталога у главноме о пружању потпора осигураницима, када раде ван своје земље, о организацији здравствене службе болесничких благајна, и о становишту носиоца осигурања за случај болести према међународној конвенцији о болесничком осигурању, прихваћеној на X. Међународној Конференцији Рада ове године. Наше је осигурање такође заступано у овој новој међународној организацији, будући да је председништво Средишњег Уреда за Осигурање Радника на својој седници од 2. августа о. г. прихватило у принципу статут ове организације и приступ к њој.

Digitized by Google

Dr. *B.:*

Zdravnik in lekarnar ter zdravnik-lekarnar.

(S privoljenjem avtorja knjige »Der Arzt und seine Sendung«.)

Kakor znano, je izzvala v nemških zdravniških krogih knjiga gdanskega kirurga dr. Erwina Liek-a »Der Arzt und seine Sendung« pravo senzacijo. V tej knjigi, v kateri podaja kritiko sodobnega zdravniškega delovanja, razločuje Liek ostro med takozvanimi »medicinci« in pravimi »zdravniki« ter zahteva, da bi morali vsi biti v prvi vrsti zdravniki. Liekovi nazori so nemško zdravništvo takorekoč razdelili v dva tabora; eden in sicer številnejši brezpogojno soglaša z njegovimi nazori in jih odobrava, drugi, kateremu pripadajo po večini »medicinci« in akademski krogi, ki niso »zdravniki«, pa jih pobija. Vendar moremo danes reči, da je Liek na vsej črti zmagal. Kako sodijo o njegovih nazorih tudi mlajši zdravniški krogi, nam izpričuje njihovo glasilo »Der wissenschaftliche Assistent«, ki pravi: »Poslanstvo mladega zdravnika sedanjosti je, da postane učenec Lieka, da sodeluje v njegovem smislu in se bori, da postanejo medicinci zopet zdravniki ter da se v vsem izravna nasprotje, ki vlada med tem, kar nam lebdi pred očmi kot ideal našega poklica, kot poslanstvo zdravnika in onim, kar dan za dnem uganjamo«.

Liek, ki je, preden se je specijaliziral za kirurgijo, često nadomestoval kolege po manjših in večjih selih, poje v svoji knjigi visoko pesem praktičnim zdravnikom na deželi. Podeželski zdravnik mu je še danes ideal našega stanu. On more in mora pokazati, česa je cel mož v stanu. Noč in dan je na delu ali saj v pripravljenosti, po navadi v najneugodnejših zunanjih prilikah; njemu ne cvete noben marksistični raj, osemurni delavnik je pojem, za katerega ima večina podeželskih zdravnikov samo smehljaj. Daleč od specijalistov in bolnišnic mora biti podeželski zdravnik vsemu vešč; sedaj ima intervenirati pri bolezni na očeh, potem pri poškodbi, pri težkem porodu, pri nejasnem notranjem obolenju i t. d. K temu pridejo dolge vožnje na deželo, po noči in v megli, v snežnih zametih in ostrem mrazu. Kdor tega ni sam skusil, nima pojma, pod kako težkimi okoliščinami je treba delati nujne operacije in porodniške posege. Dosledno tem svojim lastnim izkušnjam nadaljuje Liek: »Vsekdar sem se hudo zgražal, ako so asistenti velikih klinik in bolnišnic prezirljivo gledali na podeželskega zdravnika, kritizirali v dobro opremljenih laboratorijih in rentgenoloških postajah njegovo diagnozo, se spotikali v operacijski dvorani, da bolnik ni bil pravočasno vposlan i t. d. Ti gospodje naj bi enkrat menjali, če tudi samo za nekaj mesecev. Za izobrazbo našega naraščaja bi bilo eno leto asistentskega delovanja pri močno zaposlenem podeželskem zdravniku prav tako važno, ako ne važnejše, kakor leto, ki ga prebijejo naši medicinalni praktikanti v velikih bolnišnicah. Vsakemu specijalistu, zlasti pa mlajšim kolegom, nujno svetujem, da uporabijo svoj dopust za nadomeščanje na deželi ali v malem mestu. Od bodočih univerzitetnih učiteljev naj bi se zahteval dokaz, da so eno leto ali, ako bi se to zdelo preveč, saj nekaj mesecev vršili podeželsko prakso. Ker morajo čakati eno do dve desetletji, preden dosežejo svoj cilj, bi ne bilo dosti na tem, ako bi kratek čas posvetili praktičnemu udejstvovanju. Na obeh straneh, tako pri docentih kakor pri slušateljih, bi se kaj vidno pokazala korist take izobrazbe.«

Naravno je, da je moral zdravnik z nazori Lieka prej ali slej priti v navzkrižje z lekarnarji. Dajmo mu v tem pogledu samemu besedo:

»Nekoliko resnejši kakor ti manj važni doživljaji je bil spopad z lekarnarjem. Za dvoje je šlo: Prvič se je mož ukvarjal z obsežnim mazaštvom, ki se je po poročilih v moji ordinaciji raztezalo celo na ginekološke preiskave. Ta stvar me je pustila čisto hladnega. Rekel sem si: Ali razume lekarnar več kakor ti krvavi pričetnik, potem so bolniki pri njem na boljšem kakor pri tebi, ali pa razume manj, potem me more biti le žal bedakov, ki dajejo lekarnarju prednost pred sposobnim zdravnikom (za takega sem se takrat smatral; spoznanje, kako malo vemo zdravniki o skrivnostih življenja ob zdravih in bolnih dneh, prihaja vselej šele dosti pozneje). Torej nič storiti, nobene ovadbe pri okrajnem zdravniku, nobenega zagovora mo-

Digitized by Google

jega stališča, temveč samo preziranje (ne anti-, ampak a-). Tudi danes smatram to za edino pravo pot, kakor bom natančneje razložil v poglavju »Mazaštvo«.

Drugi spor je povzročil bojeviti lekarnar že v prvih dneh. Prejel sem pismo tele vsebine: »Iz mojih dosedanjih receptov se da z gotovostjo sklepati, da ne poznam potreb tukajšnjega prebivalstva, dalje, da sem recepturi le prav malo kos. K točki 1.: Podeželsko ljudstvo je mnenja, da se ga le tedaj pravilno leči, ako predpiše zdravnik najmanj štiri zdravila: a) notranji tekoči lek, ki ga je večkrat na dan po žlici jemati; b) veliko steklenico močnega zunanjega mazila; c) katerekoli tablete; d) kako krepčilo; kot 5. sredstvo je tudi kako medicinalno vino zelo priljubljeno. K točki 2.: V moje opravičilo more služiti, da se veda receptiranja dandanes na univerzah zanemarja. Razven tega sem začetnik, sem pravkar napravil svoj izpit in torej še nimam izkušnje. Zaradi tega prilaga seznam 60 preizkušenih receptov (šlo je izključno za composita od najmanj 5 drog); bolezni, pri katerih prihajajo ti recepti v poštev, so vsakokrat navedene. Konečno sva eden na drugega navezana; ljudje poprašujejo često pri njem staronaseljencu, ali je novega zdravnika priporočati.«

Ta udarec je sedel, moje poštenje in moj stanovski čut sta bila težko prizadeta. Odgovoril sem z vso jasnostjo in brez ovinkov: »O tem, kar kot zdravnik mislim in delam, sem samo svoji vesti odgovoren. Njegovi recepti so v mojih očeh stara šara. Niti enega ne bom zapisal, ampak bom tudi v bodoče izhajal s prav preprostimi predpisi. Namigavanje o moji mladosti ni na mestu; tudi stari osli so na svetu. Za grožnje z bojkotom se ne menim.«

Posledica našega dopisovanja je bila, da se je lekarnar besno prizadeval svariti bolnike pred menoj, delati pri oddaji vsakega recepta porogljive opazke o mladem, neizkušenem zdravniku i t. d. Toda vse ni nič izdalo. Ogorčeni mož je v boju podlegel. Ugodna naključja so bila zame. Tako mi je okrajni zdravnik ob priliki pripovedoval, da je pri za difterijo obolelih otrocih osemkrat napravil traheotomijo, toda vsi so umrli; sedaj ne operira več. Jaz pa sem imel srečo, da sem kmalu na to operiral in rešil petletnega za difterijo obolelega dečka. To je bila napram neuspehu okrajnega zdravnika manj moja zasluga, kakor ona Behringovega antitoksina, ki je ravno takrat nastopil svojo zmagoslavno pot in ki sem ga uporabil poleg traheotomije. Ta uspeh, druge majhne operacije, posrečeni porodniški slučaji in čudom ozdravljenje nekaterih kroničnih ekcemov ter uporabljanje laringoskopa, ki ga dotlej niso poznali, so moj sloves kmalu tako utrdili, da tudi sovraštvo lekarnarja ni moglo na tem dosti izpremeniti. Ordinacijske ure so bile prenapolnjene, gotovo tudi pod čarom novosti, in zdi se mi, da je lekarnar to, kar je vsled mojih enostavnih receptov na zaslužku izgubil, obilno nadomestil z njih množino. Imel sem konečno vtis, da bi bila sčasoma postala dobra prijatelja. Odkrito zagovarjati svoje stališče je vedno uspešnejše, kakor nepošteno skrivanje misli, ki ga tolikokrat srečavamo v življenju, tako v meščanskem kakor v političnem.«

Kdor pozna razmere, ki vladajo ponekod tudi pri nas, ve, zakaj smo priobčili baš ta odlomek iz zanimive dr. Liekove knjige.

Josip Beker:

Radnički povjerenici u službi radničkog osiguranja.

Naše je radničko zaštitno i socijalno-političko zakonodavstvo vrlo oskudno. Pored toga i ono što postoji nije potpuno. Tako su isto nepotpuni i oskudni zaštitni i socijalno-politički momenti u onim zakonima, kojima se utiče na radne odnose izmedju radnika i poslodavaca (obrtni zakon, rudarski zakon, trgovački zakon, zakon o radnjama i t. d.). Nu ipak mi raspolažemo sa nekoliko zakona i iz ove oblasti, kojima treba iz socijalnih motiva posvetiti veliku pažnju, kao na primjer Zakonu o osiguranju radnika, Zakonu o zaštiti radnika i Zakonu o inspekciji rada, jer je njihova primjena u praksi za naše prilike posvema nepotpuna, te se može reći da se možda ni jedni zakonski propisi toliko ne krše i izigravaju kao

Digitized by Google

propisi ovih zakona. Medjutim velika socijalna važnost ovih zakona proizlazi iz činjenice, što se njima rješavaju mnoga i vrlo važna pitanja i sredjuju često puta vrlo komplicirani radni odnosi, koji se radi razrožnosti interesa izmedju radnika i poslodavca mogu jedino regulisati snagom zakonske odredbe. Iskustvom se pokazalo, da je samo na taj način bilo moguće zavesti opće i obvezatno osiguranje radnika, regulisati i normalizirati radno vrijeme te zavesti ustanovu radničkih povjerenika i t. d. Nu osim svega toga samo postojanje ovih socijalno političkih zakona kojima radna snaga dolazi pod zakonsku zaštitu, vrlo je značajna oznaka savremenog društva. Oni su najbolji svjedoci velikih socijalnih problema, koji vladaju društvom i koji proističu iz privrednih odnosa i savremenog kapitalističkog ekonomskog sistema. A značenje tog zakonodastva najbolje je izraženo time, što se može reći, da je ono vrlo pouzdan barometar ekonomskog, socijalnog i kulturnog stepena današnjeg društva. Za današnje prilike svakako je karakteristično to, što je postalo upravo pravilo, da se opsegom tog zakonodavstva i njegovim sadržajem na najbolji način odredjuje stepen društvenog razvoja, jer je cijelo to zakonodavstvo rezultat žive potrebe današnjeg ekonomskog sistema i razvojne društvene etape.

Naročito je značajan Zakon o zaštiti radnika od 26. februara 1922. Njime su u glavnome uvedene četiri po život radnika i za radne odnose vrlo važne ustanove i to: radno vrijeme, t. j. normalni radni dan, Radničke Komore, Berze Rada i radnički povjerenici. Tim je ustanovama položaj radništva bitno izmjenjen i poboljšan, jer su na taj način mnoge tražbine radničkog sindikalnog pokreta učvršćenje, i uzakonjene. Koliko je to značajno i važno moguće je zapaziti tek onda, ako se usporede prilike pod kojima su radnici živili dok te ustanove još nisu postojale sa prilikama od danas. Uzmimo samo za primjer radno vrijeme. Kroz nekoliko decenija radništvo je sa najvećim naporima ustrajno pokretalo vrlo velike i opsežne akcije za skraćenje radnog vremena. Još pred 70 godina smatralo se je, da je djelomično zavadjanje 10-satnog radnog dana u industrijama jedan veliki socijalni prevrat vrijedan da se ga smatra pravom revolucijom. Konačno to shvaćanje je i tačno, jer poslije toga poslodavac nije više mogao da radnim vremenom raspolaže onako, kako je to htio i kako se on tim pravom do onda vrlo izdašno koristio. Dok danas ipak, i pored svih propusta i utvrdjenih prekršaja zakonskih propisa, radno vrijeme traje 8—10 sati, u ono vrijeme radno je vrijeme bilo najmanje 12 sati dnevno. Mnogo znači za radnika to skraćenje radnog vremena i zakonsko normaliziranje radnog dana. Radnik danas, kada je riječ o radnom vremenu i kada se radi o njegovom produženju, ima pravo da se pozove na zakon, koji je tačno predvidio, kada se može radno vrijeme produžiti i pod kojim uslovima. Na istom tom zakonu osnivaju svoje djelovanje i dvije ustanove i to: Radničke Komore i Berze Rada. O zadacima tih ustanova i o njihovom djelokrugu treba posebno i opširnije govoriti, te ovom prilikom jedino ističemo, da zakon za Radničke Komore u §-u 36. veli, da su te komore »klasna prestavništva radnika i namještenika (mesečara)«.

Pored najvažnijeg momenta, koji je sadržan i obuhvaćen Zakonom o zaštiti radnika i koji se odnosi na narmaliziranje radnog dana, ističe se još i u s t a n o v a r a d n i č k i h p o v j e r e n i k a.

Od kako se radništvo udružuje u samostalne organizacije postoji i zahtjev za priznanje radničkih povjerenika. Ova ustanova prema tome toliko je stara, koliko je star radnički pokret. U svim zemljama postoji medju svim radničkim pokretima težnja, da se pozicija radničkih povjerenika u preduzećima što bolje učvrsti. Važnost ove ustanove može se u cjelosti uočiti i pravilno ocjeniti tek ako se zna zašto se radnici tako uporno bore za nju i koje joj zadatke postavljaju. Sa shvaćanjem uloge radničkih povjerenika obuhvaćen je i jedan princip, koji u svojoj suštini znači novi red u radnim odnosima u preduzećima gdje radnici uspjevaju uspostaviti radničke povjerenike.

Težnja za ovom ustanovom proizlazi iz položaja radnika u radionicama i fabrikama. Čim radnik predje prag preduzeća u kojem je zaposlen, on nije više ono što je bio ulazeći u radionicu. On je postao sastavnim dijelom aparata čitavog pogona. Nad njime htio bi vlasnik preduzeća da bude suveren gospodar kao i nad svim ostalim dijelovima pogona. Ali je radnik i u tom slučaju čovjek i nikako obična mašina. On neće da dijeli istu sudbinu sa strojevima, materijalom i proizvedenom robom. On želi, da se i u radionici, dok radi i dok obavlja naročito odredjenu

Digitized by Google

funkciju u proizvodnji, o njemu i o njegovim potrebama vodi računa. On traži pored većih nadnica i kraćeg radnog vremena i izvjesne zaštite te što širu ličnu slobodu u samoj radionici t. j. na samom poslu. Na tom najužem pitanju razvijaju se stalni sukobi izmedju poslodavaca i radnika. Da bi ova u prirodi čovjeka tako duboko uvriježena težnja za što većom ličnom slobodom došla do punog izražaja, diže se vazda i uporedo sa organizacijom radnika i zahtjev za priznanje radničkih povjerenika, pod čiju će se zaštitu sklonuti svi oni, koji u svojim težnjama za ličnu slobodu naidju na bilo kakav otpor poslodavaca. Nije nikakovo čudo što su organizovani radnički pokreti u svim zemljama bez razlike izmedju ostalih socijalno-političkih i zaštitnih mjera tražili i zakonsko priznanje radničkih povjerenika. To je značilo ovoj ustanovi dati zakonsku podlogu, a radničkim povjerenicima izvjestan imunitet, koji bi ih štitio u njihovim nastojanjima i onda kada se protiv volje poslodavaca za radnike zauzimaju.

Po srijedi je princip suverene vlasti poslodavca u poduzeću. Poslodavac, vlasnik poduzeća ili onaj, koji je odgovoran za čitav pogon ne voli da bilo skime tu vlast dijeli, a najmanje postoji sklonost, da se to dijeli sa radništvom, koje je u dotičnom poduzeću uposleno. Sa ustanovom radničkih povjerenika poljuljan je u osnovi apsolutizam poslodavca u poduzeću. Principu neprikosnovenosti privatne svojine iz kojeg proizlazi težnja za apsolutnim pravom raspolaganja u preduzeću pa i sa radništvom, suprotstavlja se princip ravnopravnosti svih živih čimbenika u produkciji: poslodavca, vlasnika pogona i radnika. Konzekvenca toga svršava u priznavanju predstavnika radništva po vlasniku preduzeća u kojem su radnici uposleni. Ustanova radničkih povjerenika probija led, a dugogodišnji san radnika da — barem djelomično u koliko se to odnosi na ličnu slobodu njihovu — dijele vlast u preduzeću, postaje stvarnost. Tako je došlo do toga, da se ova neosporno važna socijalno-politička težnja radnika u čitavom nizu zemalja uredjuje zakonskim putem. Jer iako bi radništvu od vremena do vremena uspjevalo da pokretima i akcijama t. j. vlastitim snagama iznude priznanje radničkih povjerenika, to bi ta ustanova ipak često puta bila izložena raznim napadajima sa strane poslodavaca, čim bi se organizacije radnika, bilo skojega razloga našle u takovoj situaciji iz koje ne bi mogle trajno i uspješno tu ustanovu braniti. Tomu predusreće zakon i zakonsko priznanje ustanove radničkih povjerenika. Prema tome i u najnepovoljnijim poslovnim prilikama radnički povjerenik, buduć uživa zaštitu zakona, može da djeluje, može da razvija svoje blagotvorno djelovanje najprije u korist onog radništva, koje je uposleno u onom poduzeću u kojem je i on kao radnički povjerenik priznat, a poslije da se to njegovo djelovanje u zajednici sa radom svih radničkih povjerenika u svim tvornicama i radionicama pozitivno odrazi u cjelokupnom položaju radničke klase.

Kod nas priznata je ustanova radničkih povjerenika — kako smo već rekli — sa Zakonom o zaštiti radnika i odjeljak peti tog zakona i to od §-a 108. pa do §-a 119. govori o toj ustanovi, te je radničkim povjerenicima priznata i u dužnost stavljena vrlo važna i opsežna funkcija. Radnički povjerenik postaje na taj način osovina, oko koje se kreću radni odnosi u čitavom preduzeću. Treba pažljivo pročitati odjelak peti spomenutog zakona i odmah će nam jedno upasti u oči: radnički povjerenik ne samo da ima paziti da radni odnosi u preduzeću budu normalni i da životni interesi radnika ne budu ugroženi, već o n i m a d a b d i j e i n a d p r o v e d b o m i p r i m j e n o m c j e l o k u p n o g n a š e g s o c i j a l n o - p o l i t i č k o g i z a š t i t n o g z a k o n o d a v s t v a u dotičnoj tvornici ili radionici. To je svakako vrlo važan i velik zadatak.

Funkcija radničkih povjerenika ima neprocjenjivu vrijednost, naročito za naše prilike. To je lahko shvatiti čim se pogledaju naši radnici naročito oni, koji su zaposleni u našoj industriji. To su mahom sve nekvalifikovani radnici i poluproleteri, koji su još nedavno živjeli na selu sasvim drugim životom i koji u velikoj većini po prvi puta ulaze u radionice i fabrike. Masa tih radnika nema ni pojma o težnjama i zahtjevima modernog i organizovanog radništva. Još manje oni znaju nešto u primjeni radničkog zaštitnog zakonodavstva. Koliko je to tačno znaju najbolje oni radnici-funkcioneri, koji po našim industrijama, naročito u provinciji, rade na radničkom sindikalnom pokretu. Treba se samo sjetiti 8-satnog radnog dana i potresa, kojeg on mora da tako često podnosi uslijed nerazumijevanja samih naših radnika naročito tih tako zvanih poluproletera, koji vole i taj jedan od naj-

Digitized by Google

većih radničkih zahtjeva, da često puta udešavaju prema svojim prilikama i interesima. Oni su jedan puta odlučni protivnici svakog produljivanja radnog vremena naročito u sezoni poljskih poslova, da poslije sami i bezobzirno gaze po ovoj tekovini, koja je izvojštena uz goleme napore i žrtve medjunarodno organizovanog i socijalističkim duhom prožetog proletarijata i to samo zato, što su poljski poslovi završeni i što im dobro dolazi kad koju paru dnevno više zarade. Koliko je u takovim prilikama potreban čovjek, koji će razumno upravljati raznim onim raspoloženijma i potrebama nije nužno posebno naglašavati. Velik dio našeg radništva, pored ovog njegovog svježeg podrijetla sa sela, nije pismen. Mnogo je njih, koji neznaju ni čitati ni pisati. Gdje će se tu provoditi propisi socijalno-političkih i zaštitnih zakona? Ako u kojem preduzeću nema valjanih i sposobnih radničkih povjerenika, koji naše zaštitno zakonodavstvo poznavaju, onda su svi propisi, koji su pisani u interesu radnika, zaista mrtvo slovo na papiru. Baš u tom pogledu naše prilike često su puta tužni svjedoci duhovnog siromaštva i strašne kulturne zaostalosti našeg industrijskog radništva. Radnički povjerenik ima da u takovim prilikama bude prosvjetitelj i zaštitnik svih onih radnika, koji krivnjom društvenog reda lutaju u mraku bez da si mogu i znaju pomoći.

Zakon o zaštiti radnika sadržava vrlo odredjen djelokrug radničkih povjenika. To je dobro i kud li sreće kad bi se taj lijepi djelokrug mogao u punom opsegu iskoristiti Što više mnoga pitanja, koja radničkim sindikalnim organizacijama zadavaju toliko mnogo briga, zakon o zaštiti radnika prenaša u dužnost radničkih povjerenika. Uzmimo samo pitanje naplaćivanja poslova, koji se obavljaju u akordu, te u vezi s time pitanje akordnih tarifa. Koliko taj akord i akordne tarife zadavaju muka svim onim radničkim sindikalnim organizacijama, čiji članovi, radi prirode posla, rade u akordu! A evo zakon o zaštiti radnika regulisanje toga pitanja prenaša na radničke povjerenike ovim stavom: (Zadatak radničkih povjerenika jeste) »da posreduju pri utvrdjivanju akordnih tarifa, prosječnih i minimalnih zarada, u koliko nisu regulisane kolektivnim ugovorom uz saradnju radničkih profesionalnih organizacija i poslodavaca, kao i da posreduju pri dijelenju akordnog rada«. Nuždan je autoritet radničkog povjerenika i da poznaje prirodu tog posla i mnogo izrabljivanje radnika, koji obavljaju akordne poslove, biti će onemogućeno isto tako kao što akordni rad ne će omgućiti besavjesnim ljudima da narušavaju radničke tekovine kao što ie 8-satni radni dan, nedeljni počinak i uposlivanje nejake djece.

Doduše ističući ovo daleko smo od toga, da vjerujemo, da je intervencijom i autoritetom radničkih povjerenika moguće riješiti pitanje akorda i sve one konflikte, koje taj način rada redovito i stalno izaziva. Ovo zakonsko ovlaštenje radničkog povjerenika, da ima prava vršiti odlučan upliv na regulisanje toga pitanja, isto je tako važno, koliko je važno shvaćanje socijalnih dužnosti kod onih, koji taj sistem rada obavljaju. Kod svijesnih i disciplinovanih radnika, koji znaju momentane svoje lične interese podrediti općim radničkim interesima, što će u posljednoj liniji blagotvorno da djeluje na položaj svih radnika, akordni način obavljanja posla uopće nije problem. Taj sistem rada postaje onim časom problem i muka za radništvo i radnički sindikalni pokret, kad on dodje u ruke nesvjesnih ljudi ili ljudi, koji prelaze preko one solidarnosti, koju propovijeda radnička sindikalna organizacija.

Dalje zakon sa ovim odjeljkom o ustanovi radničkih povjerenika govori o kolektivnim ugovorima i na pitanje, da li su poslodavci dužni priznati i poštivati utanačene kolektivne ugovore, zakon odgovara ovako (Zadatak radničkih povjerenika jeste) »da se staraju, da se kako poslodavci, tako i radnici pridržavaju strogo svih kako kolektivnih tako i individualnih ugovora o radu«. A da kolektivni ugovori nisu nepoznanica za taj zakon i da su prema tome kolektivni ugovori zakonski priznati. dokazuje dalje i ova tačka petog odjeljka zakona o zaštiti radnika: (Zadatak radničkih povjerenika jeste): »da saradjuju na pripremanju i izradi kolektivnih ugovora rada izmedju radnika i poslodavaca«.

Još jedan zadatak radničkih povjerenika vrijedan je posebne pažnje, a to je, da je njihova dužnost bditi nad provedbom propisa »Pravilnika o higijenskim i tehničko-zaštitnim mjerama u preduzećima«. Odnosni stavak zakona glasi ovako: (Zadatak radničkih povjerenika jeste): »da nastoje, da se strogo primjenjuju sve mjere, koje su propisane od zakonodavnih i administrativnih vlasti za zaštitu radnika u pogledu radnog vremena, zdravlja, života i socijalnog osiguranja, kao i da

Digitized by Google

obavještavaju i potpomažu nadležne nadzorne vlasti po svima pitanjima, koja se tiču primjena postojećeg zakonodavstva o zaštiti radnika«. Ova funkcija je po svojoj važnosti tako velika, kao i sve ostale zakonom odredjene fukcije radničkih povjerenika. To postaje naročito jasno, kada utvrdimo u tom pogledu prilike u našim industrijama i kada znamo, da je kod nas naročito u nekojim industrijskim granama upravo strahovito velik procenat unesrećenih. To dolazi od tuda što su zaštitne mjere naročito one tehničke naravi kod nas posvema nedovoljne i ispod svake kritike. Poslodavci nerado troše novac u te svrhe i smatraju to nepotrebnim i mrtvim investicijama, ali za to taj nehaj, koji je za najoštriju osudu, plaćaju radnici svojim životima. Za radničke povjerenike ovo je novo polje rada. Oni su evo po ovom stavu zakona dužni da bdiju nad tim zaštitnim uredjajima i da se njihovim staranjem što više smanje brojne nesreće, koje tako bolno pogadjaju radničku klasu. Doduše za to je potrebno i izvjesno stručno znanje, pa će biti potrebno da se uskoro povede riječ o tome, kako će se u svakom poduzeću za tu funkciju izobraziti stanoviti broj radničkih povjerenika. Središnji ured za osiguranje radnika već je nešto sličnoga poduzeo. On je počeo sa akcijom, kojom će se u svim preduzećima izobraziti po nekoliko radnika, koji će znati davati prvu pomoć u slučaju nezgode. Nešto sličnoga trebalo bi poduzeti, kako bi se radnički povjerenici upoznali sa tehničko-zaštitnim mjerama i sa propisima ,koji kod nas u tom pravcu postoje.

Ali i sami radnički povjerenici trebali bi da [illegible] dobro poznaju. Mnogo se od njih danas [illegible] svoju funkciju i svoje zadatke je nužno, da u prvom redu [illegible] traži, a još će se više tražiti sutra. Stoga zaštitnim zakonodavstvom [illegible] valjano upoznati sa našim socijalno-političkim i zatim »Zakon o osig[illegible]. U prvom redu dolazi u obzir »Zakon o zaštiti radnika«, jenskim i tehnič[illegible]uranju radnika«, »Zakon o inspekciji rada«, »Pravilnik o higiradnog vrem[illegible]ko zaštitnim mjerama u preduzećima«, »Pravilnik o produženju njama« i [illegible]ena u industrijskim preduzećima«, »Obrtni zakon«, »Zakon o radpokr[illegible]t. d. Bilo bi potrebno da se za sistematsku izobrazbu radničkih povjerenika [illegible]ne jedna posebna i naročita kolekcija brošura ili čak kakova mjesečna publikacija, koju bi morale izdržavati Radničke Komore i radničke sindikalne organizacije zajedno sa Središnjim uredom za osiguranje radnika.

Danas se moraju naši radnički povjerenici zadovoljiti sa štampom, kojom raspolaže naš radnički sindikalni pokret, koja o tim kao čisto radničkim pitanjima vodi računa. Pored toga Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu izdaje »Radničku Zaštitu«, koju bi morao da drži i da čita svaki radnički povjerenik, jer je samo štivom o problemima radničkog života moguće steći ono opće znanje, koje je radničkim povjerenicima toliko potrebno.

Nu što je najvažnije iz ovoga stavka vidi se još i to, da su radnički povjerenici direktno zvani bditi nad primjenom mjera, koje proističu iz našeg radničko zaštitnog zakonodavstva i jasno se kaže, da je dužnost radničkih povjerenika da bdiju i nad socijalnim osiguranjem. Za radničko osiguranje ovo zakonsko ovlaštenje za radničke povjerenike moglo bi imati veliku praktičnu vrijednost. Na taj način može ova ustanova da dodje do svojih organa u svim preduzećima u zemlji. A za to nesumljivo postoji velika potreba i sigurno je, da bi stvaranjem tih veza, koje eto omogućuje sam zakon o zaštiti radnika, ustanova radničkog osiguranja mnogo dobila. Radnički povjerenici bili bi oni, koji bi mogli najlakše, najsigurnije i sa najvećim uspjehom provoditi kontrolu nad primjenom propisa Zakona o osiguranju radnika i oni bi mogli da sprječavaju one mnogobrojne propuste i zloupotrebe, koje se toliko često vrše iz neznanja, neupućenosti, nehotice, a bome i često puta proračunano, čime se ustanova toliko puta oštećuje. Što više, radnički povjerenici su u položaju da kontroliraju i da bdiju nad onim poslovima, koji su u vezi sa tehničkom provedbom radničkog osiguranja, a koje je nemoguće kontrolirati po nekojem drugom službenom organu ustanove radničkog osiguranja. Samo je potrebno kako je već rečeno, da se u tom pravcu nešto sistematskog poduzme i da se radnički povjerenici za taj poziv spreme. U prvom redu potrebno je, da se sve radničke povjerenike upozna sa ustanovom radničkog osiguranja, sa dužnostima i pravima članstva onako kako je to regulisao sam zakon.

Već u početku ovog članka istaknut je otpor poslodavaca protiv ove ustanove. Taj otpor je posvema prirodan, jer kako smo vidjeli, ugrožen je princip

Digitized by Google

suverene i apsolutne vlasti i slobode poslodavca nad sredstvom proizvodnje, koje je ujedno i njegova svojina. Radnici i radnička klasa imaju suprotan interes, oni teže za demokratizacijom radnih odnosa u preduzećima. Ustanova radničkih povjerenika i činjenica, da je njihovo djelovanje zakonom priznato i odredjeno dokaz je, da se u tom pravcu pošlo odlučno naprijed. To je tekovina, koja je u svojoj suštini revolucionarne naravi. Ustrajni otpor poslodavaca protiv te ustanove skršen je. Ali borba još nije završena. Ova ustanova imati će da pretrpi još mnoge i teške potrese i kušnje dok će položaj radničkih povjerenika u preduzećima i radionicama biti onakav, kakav mi želimo da bude i kako za to govori sam duh zakona. Poslodavačka klasa nije napustila borbu: ona je ustrajna i ona poduzimlje sve i sva da autoritet te ustanove što prije skrši. Navale poslodavaca vrlo su osjetljive tim više, što je radnički sindikalni pokret u našoj zemlji momentano toliko slab, da nije kadar poslodavce prinuditi na respektovanje tog iako pozitivnog zakona. Mnogi poslodavci iskorišćuju ovu situaciju, koja je nastala ekonomskom krizom i neotpornosti radništva i sabotiraju zajedno sa cjelokupnim radničkim zaštitnim zakonodavstvom i ustanovu radničkih povjerenika. Kako su danas poslodavci u Jugoslaviji kao skoro u cijelom svijetu vladajuća klasa i kako radnici na samu njihovu nesreću nemaju na politički i gospodarski život u državi momentano gotovo nikakav uticaj, to je prirodno i vlada i u tom slučaju stala više na stranu poslodavaca, nego li na stranu radnika. To je došlo do izražaja naročito u pitanju donešenja »pravilnika o djelovanju radničkih povjerenika«. Svojevremeno pred nekih 4 godina izradilo je Ministarstvo socijalne politike osnovu za taj pravilnik, ali je ta osnova blagodareći odlučnom otporu predstavnika radničkog sindikalnog pokreta zabačena na anketi, koju je spomenuto Ministarstvo po tom pitanju sazvalo. Spomenuta osnova falsificirala je tendenciju i duh zakona u tolikoj mjeri, da bi po njoj radnički povjerenik postao povjerenikom poduzeća protiv radnika. Sva je sreća, da je onda uspjelo uklonuti ovu opasnost po ovu za budućnost radničkog pokreta toliko važnu ustanovu. Isto je tako sa »Pravilnikom o izboru radničkih povjerenika«, koji takodjer još nije donešen, pa se i u tom pogledu već kod samih izbora radničkih povjerenika nailazi na velike zaprijeke.

Konačno proljetos pomaklo se je Ministarstvo socijalne politike donesavši osnovu tog pravilnika i koja je bila dostavljena na mišljenje svim radničkim komorama u zemlji. Ova osnova iako je nesravnjivo bolja od one, koja je bila istaknuta pred 4 godine, isto nije posvema u skladu sa duhom Zakona o zaštiti radnika. Nu glavna slabost te osnove je u tome, što nije ništa predvidjeno u pogledu zaštite radničkih povjerenika. Zakon je sam medjutim predvidio da povjerenik radi vršenja svoje dužnosti nesmije biti otpušten sa rada. Ono »zbog vršenja svoje dužnosti« trebalo bi da bude stalno pod jednom mjerodavnom i autoritativnom kontrolom, da bi se izbjeglo zloupotrebama. Medjuitm to spada u djelokrug oblasnih Inspekcija Rada i one bi to lahko mogle provesti pošto to predvidja i sam Zakon o Inspekcijama Rada.

Sve radničke komore u zemlji proučile su uz pomoć i saradnju radničkog sindikalnog pokreta ovu osnovu Ministarstva socijalne politike i svoje su primjedbe tom ministarstvu već dostavile, ali o pravilniku još ni traga ni glasa.

Nu Zakon je tu i ustanova je tu. Treba ju i bez obzira na to iskoristiti u prilog onih, kojima je nužna socijalna zaštita i na korist onih socijalnih ustanova, koje postoje radi potreba radničke klase.

Digitized by Google

Artur Grado:

Osiguranje radnika u Sjedinjenim državama i Kanadi.

UVOD.

Poznato je, da 86·44% svih naših iseljenika živu u anglosaksonskim zemljama u kojima vlada srodno javno i privatno pravo. Tako se i zakonodavstvo o osiguranju radnika razvijalo u tim zemljama manje ili više analogno. Od svih naših iseljenika u ukupnom broju od 743.300 živi oko 600.000 u Sjedinjenim Državama, a oko 30.000 u Kanadi. Budući da su u tim dvjema zemljama useljavanja, naročito pak u Sjedinjenim Državama, i opće privredne prilike, i mogućnost zarade, najpovoljnije, tako te najveći dio uštednja koje teku u Stari Kraj, dolaze iz tih dviju zemalja, to se može najbolje da ocijeni od kolike su važnosti pravni propisi, koji u tim zemljama stoje na snazi, ne samo za one koji ondje živu, već i za one koji se njihovom zaradom u domovini koriste. Veliki dio priljeva u korist domovine teče iz pravnog naslova osigurnina i otšteta. U tom pogledu postoji i točna statistika kod ovdašnjeg Iseljeničkog Komesarijata, gdje je osnovano posebno jedno odjeljenje koje se bavi privatnopravnom zaštitom iseljenika. Sve će to najbolje pokazati statistika. Glasom izvješća Ministra Socijalne Politike Narodnoj Skupštini za godinu 1925./26. iznosio je primitak iz naslova osigurnina i otšteta u godinama 1924. i 1925. kako je prikazano u slijedećem pregledu:

Godina	Osigurnine	Otštete	Ukupno
	u dinarima		
1924.	Nespecificirano	Nespecificirano	$ 173.192·79 £ 3.576·— Din 284.459·—
1925.	$ 84.330·45	$ 198.192·84	$ 433.395·28

Za godinu 1926. nisu još računi zaključeni, ali prema kalkulaciji Iseljeničkog Komesarijata iznosi svota iz spomenutih pravnih naslova, koju je to nadleštvo tijekom godine primilo, blizu pola milijona dolara. Medjutim se u Odjelenju Privatnopravne Zaštite tog nadleštva drži da je svota koja je unišla u Stari Kraj mimo Iseljenički Komesarijat, barem isto toliko visoka, tako te bi ta svota iznosila ukupno jedan milijun dolara. Poznato je da još danas kod Alien Property Custodian-a u Washingtonu leži medju od prilike ukupno 277 milijuna dolara zaplijenjene imovine državljana u prošlom ratu neprijateljskih zemalja, od prilike 5 milijuna naše narodne imovine. Od toga otpadati će sigurno neko dvije trećine na novac primljen iz naslova otšteta i osigurnina. Kako se godj konačno pitanje te zaplijenjene imovine naših državljana riješi, opet treba uvažiti da mnogi od onih u čiju korist je taj novac prvobitno položen ili nisu više živi ili su negdje u domovini. Dokumenti koji su kadri dokazati osnovanost pravnog zahtjeva nasljednika tih lica odnosno njih samih su kojekuda porazbacani, ali u glavnom opet sačuvani, tako te bi mogli da posluže. Bilo da konačnu razdiobu te zaplijenjene svote medju ovlaštena lica provede Unija ili naša vlastita država na temelju neke posebne konvencije, opet će u oba slučaja morati dotičnik u prvom redu da dokaže svoj zahtjev. A da ga dokaže, bit će od velike važnosti znati u koliko su po postojećim propisima u Uniji ti zahtjevi osnovani ili neosnovani.

Razumije se da će u onom istomu razmjeru u kojem će priljev iz naslova seljenja u korist domovine u buduće u opće opadati, opasti napose priljev koji teče u Stari Kraj iz naslova osigurnina i otšteta. Ali taj proces potrajati će dok se dovrši, dok se naime konačno izvrši asimilacija naših nacionalnih naselja po Uniji i pokidaju sve glavne veze koje ih vežu sa domovinom, možda i jedan vijek. Kroz cijelo to vrijeme ostat će zakoniti propisi Unije i Dominiona Britskoga Carstva u

Digitized by Google

pogledu osigurnina i otšteta od velike važnosti za nas i teći će iz tih naslova godišnje znatne svote u Stari Kraj. Neka je ovdje samo usput rečeno, da je prema statističkom materijalu, koji sam u pogledu priljeva u korist domovine iz iseljeničkih uštednja prikupio, u godini 1926. taj priljev iznosio 18,265.463·48 dolara, što je svakako jedna još vazda velika svota, koja dolazi bitno do izražaja i u našoj medjunarodnoj platežnoj bilanci. Baš u ovaj mah prikuplja Ministarstvo Financija podatke o našoj medjunarodnoj platežnoj bilanci. Kao što se samo po sebi razumije je naša trgovinska bilanca kičma platežne bilance. Njezin aktivum, odnosno pasivum utječu odlučno na karakter platežne bilance. Ja sam godine 1925. pokušao da sastavim na temelju raspoloživog statističkog materijala platežnu bilancu Kraljevine za godinu 1924., koja je s obzirom na naš tadašnji veliki aktivum trgovinske bilance iznijela saldo u našu korist od 361 milijun dinara. U toj bilanci unesen je i priljev iseljeničkih uštednja u korist domovine u iznosu od 20 milijuna dolara (1.200 milijuna dinara). U toj potonjoj svoti sadržan je i novac primljen iz naslova osigurnina i otšteta.

Jasno je prema svemu tomu, da će ne samo oni, kojih se direktno tiče, koji dakle imaju nešto da prime, već i masa onih, koji su samo indirektno interesovani, ali i advokati, državna nadleštva koja dolaze u priliku da se tim pitanjem bave, kratko rečeno svi koji bi se htjeli da upute u konkretne propise na snazi: moći da crpe u slijedećem kompendiju, koji ima biti što pregledniji i što precizniji, kako bi se svatko mogao u njemu što lakše da snadje.

Općeno o zakonodavstvu u pogledu osiguranja radnika u Sjedinjenim Državama i u Kanadi.

Izvješće Američkog Ministra Rada od godine 1893. donijelo je pod naslovom »Prisilno osiguranje u Njemačkoj« prvi put jedan prikaz pitanja radničkoga osiguranja. Onda postojalo je osiguranje radnika protiv nezgoda na temelju zakona samo u dvjema zemljama: u Njemačkoj od 1884. i u Austriji od 1887. Treća pridružila im se Norveška godine 1894. U ostalim zemljama nalazilo se to važno pitanje još u stadiju proučavanja i ispitivanja u raznim vladinim odborima i parlamentarnim komisijama. Medjutim se od onda radničko osiguranje vrlo brzo razvilo, ne samo po Evropi, već i po cijelome svijetu. Sigurno nema ni jednoga drugog predmeta socijalnog zakonodavstva, koji je tako brzo došao na dnevni red zakonodavnih tijela cijeloga svijeta. Danas je načelo prava radnika na otštetu kao jedna javnopravna institucija priznato manje ili više po cijelome svijetu, uz neke razlike u pogledu industrija na koje se pravo osiguranja odnosi, na metode plaćanja, i na visinu otšteta. Ali to načelo razlikuje se bitno od prijašnjega stanovišta privatnopravne obveze službodavca prema toliko različitim propisima gradjanskih zakona po Evropi i manje ili više nekodificiranog privatnog prava po anglosaksonskim zemljama. Amerika je u tom predmetu došla dobrano iza Evrope. Ali kad se jednoč to pitanje stavilo na javnu diskusiju, slijedilo je zakonodavstvo velikom brzinom. Prve države Unije, koje su u tom pogledu donijele zakone, bile su New York godine 1910., Wisconsin 1911. i Minnesota 1913.

U Kanadi je zakonodavstvo u pogledu osiguranja radnika napredovalo mnogo brže i otpočelo prije, u glavnom pod utjecajem Velike Britanije. Engleski zakon od godine 1897. je posebni tip zakona o osiguravanju radnika, kakovog nema nigdje ni u kojoj državi Unije. Prva je od svih pokrajina Kanade na temelju gorespomenutog engleskog Zakona donijela svoj posebni zakon Britska Kolumbija godine 1902.

Ova studija obradjuje zakone Unije i Kanade prema stanju do konca juna 1926.

A. Osiguranje radnika u Sjedinjenim Državama.

Općeno.

Prva parlamentarna komisija obrazovana u cilju donošenja zakona o osiguranju radnika postavljena je u državi Massatchusetts godine 1903. Iza nje slijedila je država Illinois 1905., ali ni u kojoj nije onda još donesen zakon. I u ovim dvjema državama i u ostalima širom Unije pristupalo se izradbi tih zakona s velikim

Digitized by Google

oprezom. Velika većina država donijela je takove zakone još prije Rata. Ali dobar broj država donio ih je tek poslije Rata, a neke i za vrijeme Rata. Tako su na pr. Alabama, District of Columbia, Georgia, Missouri, Tennessee i Virginia, donijele takove zakone tek poslije Rata, od 1919. ovamo. Svega su od 48 država Unije do danas 44 donijele zakone o osiguranju radnika. Prema tomu fale još samo 4 i to Arkansas, South Carolina, North Carolina i Florida. Nije svakomu zakonu prethodila posebna parlamentarna komisija, ali u svim državama u kojim su obrazovane parlamentarn ekomisije, slijedio je kroz neko vrijeme i zakon, osim u prije spomenutoj državi Arkansas.

I. Razvitak zakonodavstva i tipovi pojedinih zakona.

Prvobitna službena pragmatika federalnih činovnika Unije, koja isključuje parnice tih činovnika protiv države kao službodavca, dovela je kasnije do naknadnih zakona, kojima se federalnim činovnicima priznaju neka prava na otštetu. To je bilo još godine 1882. i zapravo je ta godina početak javne diskusije osiguranja javnih namještenika, a kasnije i radnika. Godine 1900. donesene su neke zakonite odredbe u pogledu otštete poštanskih namještenika. U godini 1908. donesen je opsežan zakon u pogledu osiguranja federalnih činovnika, koji je ostao na snazi sve do godine 1916. kad je donesen novi još opsežniji i potpuniji, koji i danas važi.

Prvi zakon u Uniji, koji je predvidio osiguranje radnika bez parnice i bez dokaza nekrivnje je Zakon o Kooperativnom Osiguranju države Maryland, koji je stupio na snagu godine 1902., a obuhvatio je radnike u rudokopima, kamenolomima i željeznicama, te radnike u općinskom zaposlenju. Medjutim je taj zakon kasnije proglašen neustavnim, naime u protuslovlju s propisima ustava i stavljen van snage. U državi Montani donesen je 1909. već dotjeraniji zakon o osiguranju radnika u ugljenokopima, koji predvidja obligatorni prinos službodavaca na temelju množine produciranog ugljena, a za zaposlene na temelju njihove mjesečne bruto-zarade. Ako je i bio obligatoran nije onemogućivao radniku da za slučaj nezgode i sudskom parnicom istupi protiv službodavca. Fondom, koji je u vezi s tim Zakonom stvoren, upravljale su državne vlasti. To su dva primjera takozvanog perijoda pokušaja, iza kojega je slijedio perijod parlamentarnih komisija u pojedinim državama, kako je to već prije navedeno. U tom drugom perijodu obredao se čitav niz država, počevši s New Yorkom u godini 1910., dok nije cijela Unija imala svoje zakone o osiguranju osim četiriju država.

Razumije se da je kod tolikih parlametarnih komisija, tolikih saradnika, tolikih mjesnih obzira na prilike u pojedinim državama, iz zakonodavnog rada rezultirala neobična bujnost, tako te se može kazati da u opće nema jedinstvenoga tipa koji bi karakterisao zakonodavstvo Unije o osiguranju radnika. Ta raznolikost odnosi se ne samo na ciljeve zakona, na iznos i način plaćanja osigurnina i otšteta, već i na sama načela na kojima su ti zakoni doneseni, jesu li naime u prvom redu obvezatni ili dragovoljni. Razumije se da bi i interesi službodavaca i interesi zaposlenih radnika bili bolje zaštićeni, kad bi postojao jedan jedinstveni zakon za cijeli teritorij Unije. Izgleda kao da su mnoge države to i shvatile u tom smislu i donijele amendemente u cilju izjednačenja zakona pojedinih država.

Spomenut ću ovdje samo neke karakteristike u pogledu postojećih zakona o osiguranju kao cjeline. Postotak nadnice koji se plaća kao otšteta iznosi danas 65% u 4 države i $66^2/_3$ u 12 država, tako te 24 države svega plaćaju u ime otštete 60% ili više. Danas nema nijedne države koja za privremenu potpunu nesposobnost za rad plaća manje od 12 dolara nedjeljno. 13 država plaća 18 dolara i više. Rok za izvršenje obveza iz pravnog naslova osiguranja iznosi manje od nedjelju dana u 9 država, jednu nedjelju u 28 država, a više u ostalima. U 32 države mogu službodavac i zaposleni da se odluče hoće li pristati na propise zakona o osiguranju. U pogledu službodavca stoji većina država na stanovištu da je optirao za zakon, ćutke, a samo 10 država traži da svoje pristajanje izrično izjavi. Gdje se službodavac izjavi protiv zakona o osiguranju može zaposleni radnik da podnese protiv njega tužbu prema propisima Common Law-a. Ako se službodavac odluči za zakon, uzima se u svim državama osim jedne, naime u Kentucky-u, da je zaposleni radnik takodjer ćutke pristao na propise zakona, a u Kentucky-u mora to izričito da izjavi. U državi New Hampshire je predvidjeno da zaposleni radnik može

Digitized by Google

optirati za zakon o osiguranju i nakon toga što ga je zedesila već kakova nezgoda. U 14 država su zakoni o osiguranju obvezatni. Ni jedan zakon ne predvidja osiguranje radnika svih privrednih grana. Ali mogu službodavci da dragovoljno osiguraju svoje zaposlene radnike i onih grana na koje se zakon ne odnosi.

II. Paralela izmedju pojedinih sistema osiguranja.

Općeno.

Prije nego što predjem na pojedine točke ovog poglavlja donesena je ovdje tabela koja prikazuje današnje stanje osiguranja radnika u cijeloj Uniji.

Država	Osiguranje obvezatno u 14 a dragovoljno u 32 države	Osiguranje radnika se vrši	
		putem državnih fondova isključivo u 8 država, a fakultativno u 11	putem osiguravajućih društava u 34 države ili samoosiguranja po službodavcima u 35 država
Alabama	dragovoljno	—	—
Alaska	„	—	—
Arizona	obvezatno	fakultativno	oboje
California	„	„	„
Colorado	dragovoljno	„	„
Connecticut	„	—	„
Delaware	„	—	„
Georgia	„	—	„
Hawaii	obvezatno	—	„
Idaho	„	fakultativno	„
Illinois	„	—	„
Indiana	dragovoljno	—	„
Iowa	„	—	„
Kansas	„	—	„
Kentucky	„	—	„
Louisiana	„	—	„
Maine	„	—	„
Maryland	obvezatno	fakultativno	„
Massachusetts	dragovoljno	—	osigur. društva
Michigan	„	fakultativno	oboje
Minnesota	„	—	„
Missouri	„	—	„
Montana	„	fakultatfvno	„
Nebraska	„	—	„
Nevada	„	isključivo	—
New Hampshire	„	—	samoosiguranje
New Jersey	„	—	oboje
New Mexico	„	—	„
New York	obvezatno	fakultativno	„
North Dacota	„	isključivo	—
Ohio	„	isključivo	samoosiguranje
Oklahoma	„	—	oboje
Oregon	dragovoljno	isključivo	—
Pennsylvania	„	fakultativno	oboje
Porto Rico	obvezatno	isključivo	—
Rhode Islad	dragovoljno	—	oboje
South Dacota	„	—	„
Tennessee	„	fakultativno	„
Texas	„	—	„
Utah	obvezatno	fakultativno	osigur. društva
Vermont	dragovoljno	—	oboje
Virginia	„	—	„
Washington	obvezatno	isključivo	„
West Virginia	dragovoljno	„	—
Wisconsin	„	—	oboje
Wyoming	obvezatno	isključivo	—

Kako se iz gornje tabele razabire je osiguranje uzeto kao cjelina vrlo komplikovano. U svakoj državi odabran je naime onaj način osiguranja koji je po shva-

Digitized by Google

ćanju tadašnjih zakonodavaca najbolje odgovarao njihovom socijalnom naziranju i prilikama u državi.

1. Na koje se privredne grane osiguranje odnosi?

Ni jedan zakon ne obuhvaća sve klase radnika. U glavnom može se reći da su u velikoj, većini država poljoprivredni radnici i služinčad isključeni. Ima zakona koji se odnose samo na takozvana »opasna« (hazardous) zvanja za razliku od »neopasnih« (nonhazardous), koja nisu na osiguranje obvezana. Obično su isključeni od osiguranja i oni koji su samo privremeno zaposleni, a često i oni koji ne rade u lukrativnom cilju.

Ima i država koje osiguranje čine ovisnim o nekom minimalnom broju zaposlenih. Najmanje 2 radnika traži država Oklahoma.

Najmanje 3 radnika države: Arizona, Kentucky, Ohio, Texas, Utah, Wicsonsin.
Najmanje 4 radnika države: Colorado, New Mexico, New York.
Najmanje 5 radnika države: Alaska, Connecticut, Deleware, Kansas, New Hampshire, Tennessee.
Najmanje 6 radnika države: Maine, Rhode Island.
Najmanje 10 radnika države: Georgia, Missouri.
Najmanje 11 radnika države: Vermont, Virginia.
Najmanje 16 radnika država: Alabama.

2. Profesionalne bolesti.

U prvom početku zakononodavstva nisu se pravile nikakove razlike izmedju profesionalnih i inih bolesti. Medjutim su se kroz neko vrijeme počele lučiti profesionalne bolesti, naime oboljenja skopčana s nekim izvjesnim radom, te su odredbe koje se odnose na profesionalna oboljenja unišla i explicite u pojedine zakone o otštetama. Te su odredbe vrlo raznolike. Država Massachusets traži na pr. posebno sudsko riješenje. Neki zakoni obuhvaćaju samo izvjesna profesionalna oboljenja. Tako na pr. država Kentucky normira da se »pravo na otštetu odnosi na smrt odnosno oboljenja u povodu udisanja otrovnih plinova, ili boravka u dimu, koji se obično naziva bad air — rdjav zrak«.

3. Tumačenja dragovoljnog osiguranja.

U 22 od 32 države u kojima je osiguanje dragovoljno vrijedi praesumptio juris, da su i službodavac i zaposleni ćutke pristali na osiguranje, ako nisu dotične zakonite odredbe naročito otklonili. U 10 država traži se da se službodavac naročito izjavio podvrgava li se propisima o osiguranju, ali ako izjavi da se podvrgava, uzima se da je zaposleni takodjer na osiguranje ćutke pristao. U nekim državama traže se za dotična očitovanja pristanka posebne formalnosti kod nadležnih državnih vlasti.

4. Parnice u predmetima osiguranja.

U glavnom vrijedi načelo da su parnice radi plateža otštete zbog neke nezgode zabranjene ako su obadvije stranke pristale na propise o osiguranju, gdje je potonje dragovoljno. U državi New Hampshire može medjutim zaposleni pošto ga je već zadesila nezgoda, da se odluči eventualno i za parnicu. Ako je službodavac u kojoj državi dragovoljnog osiguranja pristao na propise zakona, dočim zaposleni nije pristao, može potonji naravno da traži svoje pravo otštete i putem parnice. U tom slučaju postupa se po odredbama Common Law-a.

5. Rokovi za izvršenje obveza iz pravnog naslova osiguranja.

Većina država traži u svojim zakonima neko minimalno trajanje nesposobnosti za rad kao uslov plateža otštete za pretrpljenu nezgodu. To se ne odnosi na liječničku pomoć i primitak u bolnicu, što se svakomu priznaje bez obzira na ikakav rok. U pogledu rokova vlada velika raznolikost te se tu zakoni vrlo razilaze. Države Oregon i South Dacota ne poznaju u opće nikakvoga roka. Države Alabama, Dele-

Digitized by Google

ware, Iowa i Montana propisuju rok od dvije nedjelje. Ostale države predvidjaju rokove od 3 do 10 dana. Najuobičajeniji je rok od jedne nedjelje koji vrijedi u 31 državi.

6. Ljestvica otšteta.

Kod odredbe pogledom na visinu otštete koju treba platiti, odlučuju 3 faktora: procenat nadnice, trajanje plaćanja, i nedeljni maksimum plateža, odnosno maksimalno ograničenje jednokratnog plateža. Neke države predvidjaju odredjene svote ili rente za neke specijalne nesretne slučajeve, no inače odmjeruju otštetu na podlozi takozvanog procentualnog sistema od nadnice. U većini država ostaje procenat nadnice kao otšteta jednako visok u svim nezgodama. Neki manji broj država čini procenat ovisnim od vrsti nezgode. Opet u nekim državama prave se razlike kod odmjerivanja visine procenta pogledom na stališ dotičnog radnika naime je li oženjen ili nije, te na broj djece. U slučaju privremene potpune nesposobnosti za rad priznaje 16 država 50% od nadnice dotičnoga radnika kao otštetu. U trima državama priznaje se 55%. U 8 država priznaje se 60%, u 5 država 65%, a u 12 država $66^2/_3\%$.

Samo se po sebi razumije da i kod najvišeg procenta otštete pretrpljena nezgoda znači za radnika i njegovu obitelj u najboljem slučaju gubitak jedne trećine zarade. Ali zakoni uvažavali su i teret koji osiguranje donosi sa sobom za službodavca, to je sve došlo do izražaja u dotičnim propisima zakona. Slijedeća tabela predočuje današnje stanje osiguranja pogledom na maksimalno vrijeme kroz koje se otšteta priznaje, i na maksimalnu visinu otštete, i to u slučajevima smrti, trajne potpune i djelomične nesposobnosti za rad. (Tabela na slijedećoj strani!)

U svima zakonima primjetljiva je tendenca da se prizna veća otšteta u slučaju trajne potpune nesposobnosti za rad, nego li u slučaju smrti. U 8 država plaća se otšteta u slučaju smrti kroz cijeil život odnosno do ponovne udaje ili ženidbe, dok 18 država i Federalna Vlada plaćaju otštete za potpunu trajnu nesposobnost za rad kroz cijeli život. Gdje otšteta koja se ima isplatiti nije maksimirana, ostavljena je prazna otpadajuća rubrika tabele. Pogledom na trajanje plaćanja otštete odnosno visinu ima velikih razlika, te su neke države vrlo liberalne kao naročito na pr. Minnesota dok su druge rezerviranije. Osim u dvjema državama je otšteta za slučaj smrti neki odredjeni procenat zarade pokojnika. U 6 država je propisano da ukupna svota ne smije da prekorači zaradu od 3 odnosno 4 godine. Minimalni perijod je 260 nedjelja (Vermont), a maksimalni 285 nedjelja (Deleware).

Daljnja karakteristika zakona o osiguranju za slučaj nezgode je odredba nedjeljnog maximuma odnosno minimuma. Odredba maximuma ima svrhu da u slučajevima gdje zaposleni prima vrlo visoku platu, otšteta kao aliquotni dio njegove zarade ne predje neku svotu, kako se ne bi stvarao nesrazmjer prema slabije plaćenima; dok odredba minimuma ima svrhu da onim radnicima koji su sasvim slabo plaćeni osigura veću otštetu nego što bi odgovaralo njihovoj nadnici, omogućujući im na taj način egzistencu. U nekim zakonima se navodi izričito maximum odnosno minimum u dolarima, dočim se u drugima navodi temeljna nadnica po kojoj se onda otšteta obračunava. U dvjema državama, Aalski i Arizoni, nema odredbe maximuma i minimuma.

Za privremenu djelomičnu nesposobnost za rad plaća se obično otšteta u izvjesnom procentu posljednje nadnice ograničujući u isto vrijeme svotu i rok. U pogledu otštete razlikuju se slijedeći nesretni slučajevi: Gubitak cijele ruke, svih prstiju, palca, kažiprsta, srednjeg prsta, prstenjaka, malog prsta, cijele noge do kuka, noge ispod koljena, palca, ostalih nožnih prstiju, vida na jedno oko, i sluha na jedno uho.

U pogledu trajne djelomične iznemoglosti postoje dvije metode. Prema jednoj plaća se u ime otštete izvjesni procenat posljednje nadnice a prema drugoj neke odredjene svote za neki odredjeni perijod.

Digitized by Google

Država	Smrt		Trajna potpuna nesposobnost za rad		Privremena nesposobnost za rad	
	Nedjelja	Maksimalna otšteta	Nedjelja	Maksimalna otšteta	Nedjelja	Maksimalna otšteta
Alabama	300	$ 5,000	500	$ 5,000	300	$ —
Alaska	—	7,800	—	7,800	—	6,240
Arizona	Smrt ili ponovni brak	—	Život	—	Za vrijeme nesposobnosti	—
California	—	5,000	Život	—	240	—
Colorado	312	3,000	Život	—	Za vr. nes.	3,120
Connecticut	312	—	520	—	520	—
Deleware	285	—	475	4,000	285	—
Georgia	300	5,000	350	5,000	300	—
Hawaii	312	3,750	312	5,000	312	5,000
Idaho	400	—	Život	—	150	—
Illinois	—	—	Život	—	416	—
Indiana	300	5,000	500	5,000	300	—
Iowa	300	5,000	400	—	225	—
Kansas	—	—	416	—	416	—
Kentucky	335	4,350	416	6,000	335	4,000
Louisiana	300	5,000	400	—	300	—
Maine	300	—	500	6,000	300	—
Maryland	416	3,800	Život	5,000	—	3,750
Massatchusetts	500	4,000	500	4,000	Za vr. nes.	4,000
Michigan	300	—	500	7,000	500	—
Minnesota	Smrt ili ponovni brak	—	Život	10,000	300	—
Missouri	300	4,000	300	—	100	—
Montana	400	5,000	500	—	150	—
Nebraska	350	4,000	Život	—	309	—
Nevada	Smrt ili ponovni brak	—	Život	—	260	—
New Hampshire	—	3,000	300	—	300	—
New Jersey	300	—	400	—	500	—
New Mexico	300	—	520	—	150	—
New York	Smrt ili ponovni brak	—	Život	—	Za vr. nes.	3,500
North Dakota	Smrt ili ponovni brak	—	Život	—	Za vr. nes.	—
Ohio	416	6,500	Život	—	Za vr. nes.	3,750
Oklahoma	Neosigurana	—	500	—	300	—
Oregon	Smrt ili ponovni brak	—	Život	—	104	—
Pennsylvania	300	—	500	5,000	300	—
Porto Rico	—	4,000	—	4,000	—	2,000
Rhode Island	300	—	500	5,000	300	—
South Dakota	—	3,000	Život	3,000	312	—
Tennnssee	400	—	550	5,000	300	—
Texas	360	—	401	—	300	—
Utah	312	5,000	Život		312	5,000
Wermont	260	3,500	260	4,000	260	—
Virginia	300	4,500	500	4,500	300	—
Washington	Smrt ili ponovni brak	—	Život	—	—	2,400
West Virginia	Smrt ili ponovna udaja	—	Život	—	340	—
Wisconsin	—	5,600	1,000	—	Za vr. nes.	—
Wioming	—	5,600	—	8,000	—	1,500
Federacija	Smrt ili ponovni brak	—	Život	—	Za vr. nes.	—

7. Liječnička pomoć i lijekovi.

Svi zakoni Unije predvidjaju liječničku pomoć. U 9 država i u federalnom zakonu, nije ograničeno ni vrijeme ni svota. U nekim opet državama ograničeno je vrijeme a nije ograničena svota, ili obratno. Ima i odredaba prema kojima je službodavac ovlašten da odbije od nadnice radnika neku manju svotu za naplatu lijekova mjesečno, koja teče u posebni fond za lijekove. Redovito je liječnička

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARIES

Digitized by Google

pomoć ograničena na vrijeme do jedne godine, a svota za lijekove do 800 dolara. No vrlo je velik broj država koje svote za lijekove nikako ne ograničuju.

8. Nadležnost u predmetima osiguranja.

U cijeloj Uniji prevladalo je mišljenje da leži u interesu radničkog osiguranja ako se uprava potrebnog aparata što više ujednostavi. Gdje je osiguranje osnovano na sporazumu službodavca i radnika nije predvidjen, u nekim državama nikakav posebni nadzor ili je nadzor povjeren sudovima. Sporovi riješavaju se pred sudovima u redovitom postupku, ali negdje su predvidjeni i obranički sudovi, kao na pr. u Kansasu i posebna industrijska povjerenstva za nezgode. U nekim slučajevima može se i tražiti da se dotični spor iznese pred porotne sudove. Manje ili više u svim zakonima predvidjeno je i pravo priziva.

9. Izvješća o nezgodama i njihovo sprečavanje.

Samo se po sebi razumije da je od eminentne važnosti organizovati valjano aparat u pogledu prijava o desivšim se nezgodama. Takove prijave treba da sadržaju točne podatke o razlozima, prirodi, stepenu nesretnog slučaja i drugim važnim momentima nezgode koja je izvjesnog radnika zadesila. Iskustvo je pokazalo da službodavci naginju prikazivanju tih slučajeva naročito kod samoosiguranja, kad naime poduzentik sam osnuje fond iz kojeg radniku plaća otštetu, u manje ozbiljnom svijetlu, prikazujući pogibelj manjom a mjere sigurnosti većima, udešujući u opće izvješće u svoju korist. Ako je i osvjedočenje svagdje prevladalo da o tim izvješćima ovisi uspješnost cijele akcije osiguranja radnika u nezgodama, opet je do sada zakonodavstvo ostalo dosta manjkavo. I u tom predmetu pokazuju zakoni pojedinih država vrlo veliku raznolikost. Samo u 21 državi zahtijeva se izvješće za svaki slučaj nezgode. U 9 država traži se izvješće samo onda ako je nezgoda prouzrokovala nesposobnost za rad od najmanje jednog dana. Ali predvidjeni su negdje i drugi rokovi. U Pennsylvaniji traže se takova izvješća samo onda ako je iznemoglost potrajala dva dana, u Georgiji i Rhode Island-u jednu nedjelju, a u Illinoisu i Virginiji više od nedjelje. Colorado traži 10 dana, Alabama dvije nedjelje. U četiri države prepušta se lokalnim vlastima da odrede u kojim slučajevima službodavci imaju nezgodu da prijave. U onim državama gdje nije u opće ništa predvidjeno u pogledu izvješća koja treba podnijeti za slučaj nezgode, postoje redovito posebni zakoni, koji se odnose na neke izvjesne grane produkcije, većinom na ugljenokope, u kojima treba onda nesretne slučajeve koji se dese, u propisanom roku prijaviti. I tu se negdje traži za prijavu da je nezgoda potrajala neko izvjesno vrijeme, recimo dvije nedjelje. Djelomično je manjkavost zakonodavstva u pogledu izvješća paralizovana vrlo dotjeranom ispektoratskom državnom službom, koja omogućuje dotičnim nadzornim organima da uzmu redovito uvid u poslovanje pojedinih poduzeća i da se redovito izvještavaju iz vlastite spoznaje, o mjerama sigurnosti i o nezgodama koje se dešavaju. Kako je ta služba dotjerana vidi se medju ostalim iz godišnjeg izvješća koje Federalni Direktor Rudokopa predlaže redovito Ministru Rada u Washingtonu. Tu su prikazani i uspjesi inspektoratske službe u pojedinim državama.

10. Prava stranaca koji ne stanuju u Uniji na osiguranja po postojećim zakonima.

Pitanje postupka sa strancima postalo je aktuelno u istome času kad je pitanje osiguranja radnika protiv nezgoda došlo na dnevni red pojedinih zakonodavnih tijela. U principu priznavalo se općeno da stranci treba da uživaju ista prava kao i domoroci, bili državljani američki ili ne, ali u praksi prodrlo je protivno stanovište prema kojem stranci i domoroci ne mogu nikako u svojim pravima biti jednaki. Još je mnogo gore da prevladjuje tendenca da se strancima koji ne stanuju u Uniji, odnosno njihovim pravnim nasljednicima, prava što više skučuju. To dokazuje i statistika dotičnog zakonodavstva. U godini 1913. je samo jedna trećina država propisivala nepovoljnije odredbe za strance no za domoroce. U godini 1916. je već polovica država usvojila propise kojima se strancima priznaje manje prava no domorocima. A danas već više od polovice država, naime 27 od 46, razlikuju u svojim zakonskim odredbama sasvim bitno izmedju domorodaca i stranaca. Ta razlika može se na najrazniji način očitovati. Ili u potpunom isključenju stra-

Digitized by Google

naca i njihovih pravnih nasljednika od ikakovog prava na otštetu, ili u sniženoj otšteti, ili u ovlaštenju dotičnih nadleštva da svotu osiguranja snize, ili u ograničenju rodbine ovlaštene na otštetu samo na neki stepen. Sva ta ograničenja postoje negdje samostalno a negdje u vezi s ostalim ograničenjima. Samo četiri države isključuju stranca i njegove pravne nasljednike potpuno, lišavajući ih svakog prava na otštetu. U 8 država izjednačeni su stranci sa domorocima, dok 10 država strance nikako ne spominje. U četiri od potonjih država protegnuta su prava domorodaca na strance riješenjem vrhovnih sudišta. Neke države su isključile Kanadu iz niza restriktivnih propisa, tako te stranci iz Kanade uživaju ista prava kao domoroci. Bilo je nekoliko slučajeva da je vrhovno sudište dotične države kao na pr. Kansasa i Pennsylvanije stavilo izvan snage restriktivne odredbe pogledom na osiguranje u korist radnika-Talijana, jer da te mjere stoje u protuslovlju s trgovinskim ugovorom izmedju Sjedinjenih Država i Italije.

U povodu restriktivnih mjera pojedinih država pretrpili su i mnogi naši iseljenici odnosno njihovi pravni nasljednici često vrlo zamašne gubitke, pak leži u interesu iseljenika koji dolazi sam u Uniju a ostavlja rodbinu kod kuće da po mogućnosti radi u državama u kojima mu zakoni o osiguranju zajamčuju ako ništa više a ono bar otštetu u slučaju nezgode, ne samo u korist njegovu, makar medjutim i ne bio više u Uniji, već i u korist njegove porodice.

(Nastavit će se.)

Ing. *Dragutin J. Domainko:*

Prašina kao uzrok eksplozija.

Da je prašina već sama od sebe škodljiva za zdravlje radi rdjavog delovanja na organe za disanje, te da ona i raširuje razne klice bolesti, a naročito tuberkuloze, poznato je već odavna i širim krugovima. Radnici pak izvesnih preduzeća morali su da se pri radu upoznaju i s rdjavim delovanjem prašine i na druge organe tako na pr. na kožu, oči i t. d. osobito ako prašina potiče od materijala specijalno škodljivog za čovečje tkivo. U novije vreme istražili su stručnjaci još i drugo delovanje prašine, naime da ista prouzročuje eksploziju i ako tvar iz koje se ona sastoji u svom normalnom stanju (krutom, tečnom — tekućem) nije sama po sebi eksplozivna. Mnogi požari i nesrećni slučajevi, koji su se do nedavna dešavali usled eksplozija prašine u industriji i rudarstvu, mogu se posle intezivnog studija, danas već sprečiti raznim napravama i zaštitnim merama.

Baveći se podrobno ovim pitanjem u broju 1. i 2. »Chronik der Unfallverhütung« revije Internacionalnog Biroa Rada u Ženevi godine 1927. publikovao je ing. Žan Lihtenberger profesor »Ecole superieure« — u Mülhausenu raspravu pod naslovom »Die Staubexplosionen und ihre Verhütung«. Rasprava govori stručno o uzrocima i okolnostima u kojima je prašina eksplozivna i opasna za sigurnost radnika kao i merama, koje se moraju preduzeti za predupredjenje takovih eksplozija. Rasprava je vrlo poučna i izradjena temeljito i svestrano uz upotrebu opširne literature poznatih engleskih, francuskih i nemačkih autora. Pa pošto upravo u našoj državi rade u ovećem merilu industrije, kod kojih postoji mogućnost i verovatnost eksplozije od prašine, je za nas od naročite važnosti da se upoznamo s rezultatima najnovijih istraživanja po tim pitanjima, i da ih primenimo u našoj industriji.

B i t p r a š i n e. Prašinom može se nazvati svaka tvar koja se nalazi u sasvim fino razdrobljenom stanju. Ona nastaje iz čvrstog tela i iz tekućih tela (magla, oblaci), a sastoji se često pored čvrstih čestica i iz mešavine plinovitih i parnih emanacija, kao na pr. dim. Izgled čestica prašine je potpuno različan, već prema svojoj provenijenciji. To se opaža naročito pod mikroskopom pri 100-kratnom povećanju. Dok su na pr. čestice prašine brašna, cementa i uglja (čadja) većim delom okrugle, imaju čestice prašine stakla i železa kod čišćenja levanog železa formu pločice s oštrim rubovima, drvene i železne čestice su kod brušenja šiljate,

Digitized by Google

a čestice železa kod tokarenja oštre i zavinute. Čestice prašine, koja nastaje kod tekstilne industrije imaju strukturu vlaknastu.

Veličina pojedinih čestica je različita te se njihov premer kreće od 0·1 mm (pesak koji nosi vetar) do 0·00001 mm (dim od duvana). U izvesnoj svojoj veličini dobivaju čestice prašine sasvim naročita svojstva; one postižu izvesnu pokretnost u elementu u kojem se nalaze (vazduh), koja se može usporediti s pokretnošću molekila u plinu: površina prašine zauzima u odnosu sa stepenom finoće sve veću prostornost. Na pr.: kocka od sadržaja 1 cm^3, a površine 6 cm^2, kada se razdeli na 10^{12} kocaka od 10^{-4} dužine stranica, postiže prostornost od 60.000 cm^2. S finoćom uporedo raste i pokretnost čestica, a smanjuje se stepen propuštanja svetla, dok se stepen sposobnosti izolacije protiv propuštanja topline povećava. Isto tako se povećava fizikalna i hemijska aktivnost za spajanje s medijem, koji se nalazi u okolini prašine. Brzina, kojom se prašina spušta prema svojoj podlozi, proporcionalna je specifičkoj težini i kvadratu premera čestica. Ona varira i iznosi na pr. za pesak u vazduhu (kad nema vetra), koji ima specifičku težinu 2·5 i premer čestice 0·1 mm od prilike 3 m u sekundi, a za dim, koji ima specifičku težinu 1 i premer čestice 0·00025 mm od prilike 3 m u 30 dana.

Lebdenje prašine u svom običajnom mediju-vazduhu, ako je prašina dovoljno fina i u dovoljnoj meri razdeljena, tako da s vazduhom tvori neku izvesnu stalnu mešavinu, može se usporediti s nekom tečnosti ili fino razdeljenom tvari, koja pliva (lebdi) u plinu ili drugim medijima, a koji se istovremeno rastapaju kao na pr. voda (emulzija ulja i sl.), te je za to takovu mešavinu prašine s vazduhom nazvao Gibbs (The Dust Hazard in Industry) »aerosolom«. Izraz »aerosol« odgovara zapravo samo vrlo finim mešavinama oblaka i dima, ali on je prikladan i za mešavine krupnijih čestica produkata, koji dolaze češće u industrijskim procesima.

Industrijski aerosoli mogu se podeliti u 3 klase: 1. prašina: čestice s premerom većim od 10^{-3} cm, koje se u mirujućem vazduhu talože s jednolikim ubrzanim gibanjem, ali ne difundiraju kroz porozne stene.

2. Oblaci: čestice s premerom od 10^{-3} do 10^{-5} cm, kojih je brzina taloženja u mirujućem vazduhu udešena prema vlastitoj veličini, ali je inače jednolika; te cestice ne difundiraju kroz porozne stene.

3. Dim: čestice s premerom od 10^{-5} do 10^{-7} cm, koje se u mirujućem vazduhu ne talože nikad i difundiraju kroz porozne stene dosta brzo.

Nastajanje prašine. Prašina stvara se na dva načina:

1. kondenzacijom pare, čime nastaje magla, tekući kondenzat (fina kiša) ili čvrsti kondenzat (dim);

2. drobljenjem čvrste tvari ili raspršivanjem tečnosti. To se dogadja najčešće mašinama drobilicama, mlinovima i atomizatorima, koje rastavljaju tečnost u formu oblaka i magle.

Skoro u svim industrijama stvara se i jednim i drugim načinom prašina, a naročito se to primećuje kod onih industrija, kod kojih je stvaranje prašine ne samo popratna pojava (ugljenici, kamenolomi, poliranje metala, tekstilna industrija, pilane i obrada drveta, stakla, kože i t. d.) nego i jedan od glavnih procesa, što više i potreba za sam konačni produkt. Takove su industrije: pulverizovanje metala, cementna industrija, živežna industrija kao brašno, kakao, šećer u prahu i t. d.

U spomenutim industrijama nalazise u 1 m^3 30—400 mgr. prašine (dok na pr. se na ulicama gradova nalazi u 1 m^3 1—3 mgr., industrijskim centrima po 5 mgr. u 1 m^3, a na morskoj obali 1 mgr. na 1 m^3). Ove cifre su utvrdjene analizom, dok se prostom oku čini, da je na pr. u mlinu više prašine nego u brusioni željeza, pošto je brašno vidljivije, a stvarno može da bude obratno.

Eksplozivnost prašine. Prelazeći na glavnu temu svoje rasprave, naime o eksplozivnosti mešavina prašine s nekim medijem dakle t. zv. aerosola ili za nas specijalno važnih industrijskih aerosola spominje g. ing. Lihtenberger čitav jedan niz eksperimenata, koje su proveli u Francuskoj Tafanel, u Engleskoj Morgan i Wheeler, pa u Americi Trostel Frevert i u Nemačkoj Bayersdorfer i Jaeckel. Rezultati tih eksperimenata su sledeći: aerosoli, koji imaju oveću površinu i čije čestice su smešane i u tesnom kontaktu s vazduhom, pokazuju jasno sklonost eksplozivnom izgaranju, dok tečnosti i čvrsta tela grublje razdrobljena (dakle koja

Digitized by Google

se radi nedovoljnog stepena finoće ne mogu da nazovu aerosolima) ne mogu da razviju dovoljnom brzinom eksplozivno izgaranje u koliko već sama po sebi nisu naročito ishlapljiva. Ta sklonost eksplozivnom izgaranju, kao i uopšte mnoga svojstva aerosola, podudaraju se u mnogom s plinovima, kao na pr. u svojstvu absorbcije, hemijske reakcije, električkog nabijanja i postojanosti (stalnosti); sva su ta svojstva posledica ogromnog porasta na površini, koja nastaje usled delenja čestica. Evo nekih primera za ta svojstva: za absorbciju — za vreme mlevenja 200 gr šećera u mlinu na kugle, koji je p o t p u n o zatvoren, pada vazdušni tlak posle 24-satnog pogona od normalnog tlaka 760 mm na 23 mm; za svojstvo hemijskog reagovanja: oblak prašine, piljevine drva, kad se zapalio eksplodirao je, kako se to dešava kod plinova, dok samo drvo u čvrstom stanju gori potpuno mirno. To se tumači na taj način, što je brzina hemijskog spajanja (u danom slučaju molekila celuloze s kisikom) funkcija broja molekila, koji istovremeno stupaju u reakciju. Taj je broj u prašnom stanju znatno veći nego u čvrstom i zato je reakcija znatno jača i štoviše eksplozivna. Svojstvo električkog nabijanja: Rudge je našao u svojim istraživanjima da se prašina i ovu okružavajući vazduh nabiju sa statičkim elektricitetom protivnog predznaka, koji zavisi od vrste prašine i električkog stanja atmosfere. Tako na pr. ugljik, sumpor, cinkov karbonat, bakreni klorid, natrijev klorid, kalijski nitrat, škrob, pesak i zemlja nabijaju se pozitivno, a aluminij, železo, magnezij, cink, kao i oksidijovih metala, zatim natrijev karbonat, cinkov karbonat, škrobni šećer, dekstrin, i brašno negativno.

Napetost elektricitete u ovakovim slučajevima može u praksi da dosegne i 10.000 V. Tako je Beyersdorfer konstatovao da su trenjem prašine šećera s bakrenom posudom nastale električke iskre, koje su odgovarale napetosti od 25.000 V. Uopšte su ove pojave vrlo slične pojavama oluje u svemiru: pozitivno električki nabijene kapljice vode padaju prema zemlji i bivaju nekim udarcem vetra iznenada rastavljene od negativno nabijenih čestica vazduha, koji ih okružuje; time nastaje velika potencijalna diferencija medju gornjim i donjim delovima oblaka, koja se izravnava munjom. Zato Beyersdorfer i naziva gore navedenu pojavu »olujom prašine« (Staubgewitter).

E k s p l o z i j e p r a š i n e u i n d u s t r i j i. Kod istraživanja uzroka eksplozija u industriji treba pre svega voditi računa o načinu, kojim nastaje prašina i okolnostima, u kojima je prašina dovedena u eksploziju i do eksplozivnog delovanja.

Eksplozivni oblak prašine nastaje ili postepeno, tako da se prašina širi iz neke mašine drobilice ili transportne naprave te zasićuje vazduh ili iznenada, usled defekta na nekoj napravi, koja sadrži prašinu ili lomom nekog predmeta na kojem je složena prašina kao daske, drvene konstrukcije i drugo. Uzrok eksplozije nastale prašine može tada da bude obična iskra, plamen, pregrejavanje prašine, iskra statičkog elektriciteta i električki lûk, koji nastaje na pr. pri uključivanju i isključivanju električkih naprava, i pri motornim kolektorima. Obične iskre nastaju pri sudaru dvaju metalnih predmeta, pri radu i reparaturama s raznovrsnim orudjem, usled metalnog predmeta, koji se nalazi slučajno u drobilici ili stroju za mešanje i t. d. Plamen može nastati na najrazličitije načine: od ložišta kotlova i peći, od sveće, lampe, ili cigarete. Pregrejavanje prašine nastaje pri lampi, peći i parnom kotlu, te njegovom ložištu (posredno), zatim pregrejanim ležištem radi nedovoljnog mazanja.

Iskre statičkog elektriciteta nastaju preskakivanjem sa polova protivnih predznakova čestica aerosola i strojeva, u kojima se kreće prašina. U pogledu pretpostavke, da iskre statičkog elektriciteta u većini slučajeva prouzročuju eksplozije prašine, mišljenja su stručnjaka podeljena. Beyersdorfer i Kercker misle, da u većini slučajeva kod eksplozije prašine ima najveću ulogu upravo statički elektricitet čestica prašine, a da sama toplina koja nastaje pogonom nije dovoljna da prouzroču eksploziju. Svoje mišljenje okrepljuju istraživanjima u šećeranama, gde eksplozije nastaju isključivo pri preradi šećera u prašku. Može li se prašina da nabije s toliko velikom količinom električke energije, kolika je potrebna za ispražnjenje iskrom, pokazaće eskperimenti u buduće te razjasniti i mnoga druga pitanja, koja su s ovim u svezi.

Vrste prašine za koje je konstatovano da su eksplozivne deli Wheeler u tri klase:

Digitized by Google

a) prašina, koja je lako zapaljiva i lako gori, te zato nije potreban naročito intenzivan izvor topline; ovamo pripadaju sledeće vrste:

prašina šećera, prženog dekstrina, škroba, kakao-a kao najopasnije vrste prašine, te zatim rižino brašno, pluto, smljeveno drvo, prašina slada, korice zobi, žita, kukuruza, čaja, brašna, cikorije, ugljenih briketa, gramofonskih ploča i t. d.;

b) prašina, koja je lako zapaljiva, ali za proširenje požara treba jaki izvor topline s velikom površinom i visokom temperaturom (električna lučna iskra na pr. pri uključivanju). Ovamo spadaju:

prašina kopalgume, kože, »mrtvog« pluta, smljevene riže, piljevine, koma iz rafinerije ulja, posija, krupice, gorčice i t. d.;

c) Prašina, koja nije zapaljiva običnim načinom:

prašina gnojiva, duvana, smljevenih mirodija, smljevenih kostiju, čadže, prašina pri čišćenju žita i t. d.

Price i Brown istraživali su eksplozije u Udruženim Državama Američkim, te su našli u zadnjih 60 godina sledeći broj eksplozija, koje su bile poznate da imaju svoj uzrok u prašini:

prašina brašna (mlinovi) 36 eksplozija, zrna (elevatori) 36, raznih vrsta žita (mlinovi) 30, škroba, dekstrina, šećera (u slastičarnama) 18, rižinog brašna (mlinovi) 2, sladnog brašna (pivare i sladare) 13, šećera (šećerane i rafinerije) 14, drva (pilane, radione za obradu drva) 28.

Pored toga pronadjene su pokraj spomenutog još i sledeće vrste prašine, koje su prouzročile eksplozije:

aluminijska prašina, rožna prašina u tvornicama češalja i rogova, kakao prašina u tvornicama čokolade, pluta u tvornicama linoleuma, pamučna prašina u tekstilnoj industriji, prašina sušenog mleka u tvornicama kondenzovanog mleka, prašina papira u tvornicama papira, šelaka u tvornicama firnisa i sumporna prašina u raznim hemijskim tvornicama.

Za Evropu doznala su spomenuta gospoda Price i Brown, da su se do godine 1921. desile sledeće eksplozije:

u mlinovima 10 eksplozija (6 u Engleskoj, po jedna u Finskoj, Francuskoj i Madjarskoj), krapp prašina 1 (u Francuskoj), prašina škroba (stastičarna) 1 eksplozija u Francuskoj, šećerna prašina (šećerane i rafinerije) 2 eksplozije od ovih jedna u Francuskoj, jedna u Nemačkoj, prašine dekstrina (fabrike dekstrina) 2 eksplozije u Engleskoj, prašine papira (tvornica papira) 1 eksplozija u Francuskoj, Shoddy prašina (fabrika za karbonizaciju vune) 2 eksplozije u Engleskoj, prašina slada (pivara) 1 eksplozija u Engleskoj, prašina pluta (fabrika linoleuma) 1 eksplozija u Engleskoj, prašina koma (u mlinu za ulje) 1 eksplozija u Engleskoj, ugljena prašina u tvornici ulja i cementnoj fabrici 2 eksplozije u Engleskoj, kopal prašina (fabrika gramofonskih ploča) 1 eksplozija u Engleskoj, prašina magnezija (radiona za izradu magnezijskog praška) 1 eksplozija u Engleskoj.

Beyersdorfer navodi da se u poslednjih 25 godina samo u šećeranama i rafinerijama u Nemačkoj dogodilo 67 eksplozija od tih 10 teških i 8 katastrofalnih. I ako su ove brojke i navodi manjkavi, jer se o ovakovim eksplozijama i naročito o njihovim uzrocima nije do sada vodilo nikakvog računa, ipak se vidi da su prašine šećera, žita i drva najeksplozivnije i najopasnije.

Sprečavanje eksplozija i zaštitne mere. Kako je već u početku spomenuto, prašina prouzročuje ne samo eksplozije i time nesrećne slučajeve, nego takodjer rdjavo deluje i na razne delove čovečjeg organizma prouzročujući razna obolenja. Radi toga je svaka mera, koja je preduzeta za odstranjenje ili sprečavanje razvijanja prašine iz higijenskih uzroka, istovremeno i mera ili bar jedan deo merâ protiv eventualnih eksplozija. Kod svakog se pak preduzimanja zaštitnih mera mora pored drugog voditi računa i o tome, da nova zaštitna naprava po mogućnosti ne navali ne samo nove investicijske i pogonske troškove, nego i da bude eventualno od neposredne ekonomske koristi preduzeću. I upravo naprave za odstranjivanje prašine pokazale su u praksi, da, pravilno primenjene, ispunjavaju sve spomenute zahteve, t. j. pomoću njih sprečavaju se razna obolenja, eksplozije i pored toga dobiva se ponovno onaj materijal, koji bi u formi prašine raspršen po čitavom pogonu, bio izgubljen. Da spomenem neke primere: u pilanama i ostalim drvoobradnim preduzećima, gde se upotrebljavaju ekshaustori za piljevinu, uštedjuje se vrlo mnogo upotrebom ekshaustora, pošto otpada izvestan

Digitized by Google

broj radnika, koji bi bio potreban za dopremu piljevine ka kotlovima, kao gorivi materijal, i otpremu piljevine iz radnih i transmisijskih prostorija. Za takav slučaj većim delom potrebni su samo investicijski troškovi, koji se već u kraćem vremenu amortiziraju. Još bolji primer pružaju neke tvornice cementa u našoj državi, koje su uredile filter-napravu za cement, te time uštedjuju dnevno 300—400 kg na materijalu. Usput rečeno iz ovog na taj način uštedjenog materijala sazidala je jedna tvornica oveći broj radničkih stanova i ustanova za svoje radnike.

Preduzimanje mera protiv eksplozije u industrijama, u kojima nastaje eksplozivna prašina mora da se vrši na dva načina: sprečavanjem nastajanja oblaka prašine u radnim prostorijama i odstranjivanjem uzroka zapalenja.

U svrhu sprečavanja nastajanja prašine je pre svega potrebna čistoća prostorija i mašinskih naprava. Čišćenje nesme da se vrši četkanjem i brisanjem rukom, kako je to običaj, kao ni duvanjem pomoću komprimovanog vazduha (kako se često čiste elektromotori) nego isisavanjem prašine pomoću ekshaustora, što je jedini ispravni način.

Strojevi, koji služe za drobljenje materijala i kod kojih nastaje prašina kao: drobilice, mlinovi, sita, elevatori, moraju biti potpuno zatvoreni i moraju se nalaziti u zatvorenim prostorijama, a ako to nije moguće, kao kod brusova, pila,

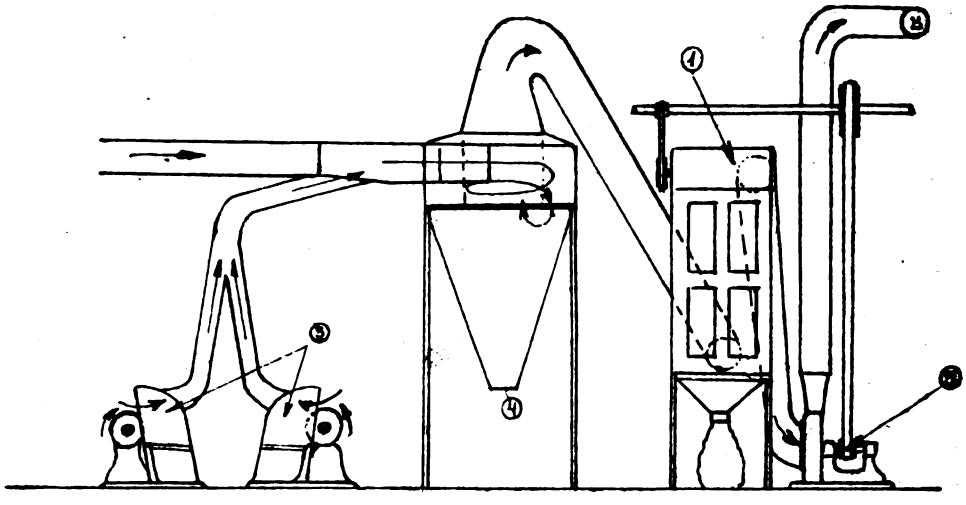

Isisavanje prašine pri brusovima sa ciklonom i filterom.

drvoobradnih i polirnih strojeva, treba napravu za isisavanje smestiti tako, da ista odstranjuje prašinu neposredno sa mesta, gde prašina nastaje, još pre nego se započne širiti u radionici. Takove naprave t. zv. ekshaustori poznati su već dulje vremena i oni se i kod nas, gde je to moguće traže i sa strane Inspekcije Rada i sa strane inžinjerskog odseka Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Pored ovih običajnih ekshaustora za odstranjenje prašine potrebne su još i naročite metode i naprave za rastvaranje aerosola i pretvaranje istih u aerogele. Najprikladnije naprave za tu svrhu su sledeće:

1. Naprava za isisavanje prašine pri brusovima putem ciklona i filtera (vidi skicu) po Gibbsu.

2. Naprava za sakupljanje prašine na filtrima iz poroznog materijala kao sukna, azbesta ili zrnastih masa (pesak, drveni ugalj) putem separatora.

3. Najnoviji način za odstranjenje prašine je elektrostatičko rastavljanje aerosola po Lodge-Cottrellu. Napravu je izumio već u god. 1884. Lodge, ali ju je tek u god. 1906. Cottrell počeo da primenjuje u praksi specijalno za odstranjivanje dima. Princip delovanja te naprave je sledeći: ako se kroz dim ili prašinu pusti električni tok visokog napona da se isprazni, nabiju se ne samo molekili medija (u kom se nalazi dim ili prašina) dakle vazduha nego i čvrste ili tekuće čestice prašine putem absorcije plinskih iona. Ove čestice skupe se delovanjem električkog polja u formu vlaknastog agregata duž silocrta. Čim nastane ispražnenje (Ent-

Digitized by Google

ladung) agregati se staloze i padnu na tla. Na taj način pretvore se aerosoli u aerogele, koji nisu eksplozivni, te je time opasnost potpuno uklonjena.

Cottrell je udesio jednu takovu napravu tako da je kroz vertikalnu i sa zemljom spojenu metalnu cev provukao metalnu žicu, koja stoji pod vrlo visokim električkim naponom (većinom negativnog predznaka). Vazduh, koji prolazi kroz tu cev biva u električkom polju (medju žicom i cevi) jako ioniziran; negativni plinski ioni kreću se velikom brzinom od žice k stenama cevi. Čestice prašine, koje se nalaze u vazduhu absorbiraju ove ione, te bivaju tim samim nabijene elektricitetom istog predznaka. U isto vreme i radi istog uzroka kreću se i te čestice sada prema stenama cevi, gde se isprazne od elektriciteta, skupe i padnu u sabirač. Za upotrebu ovog načina u industriji konstruirana je naprava, koja se u glavnom sa-

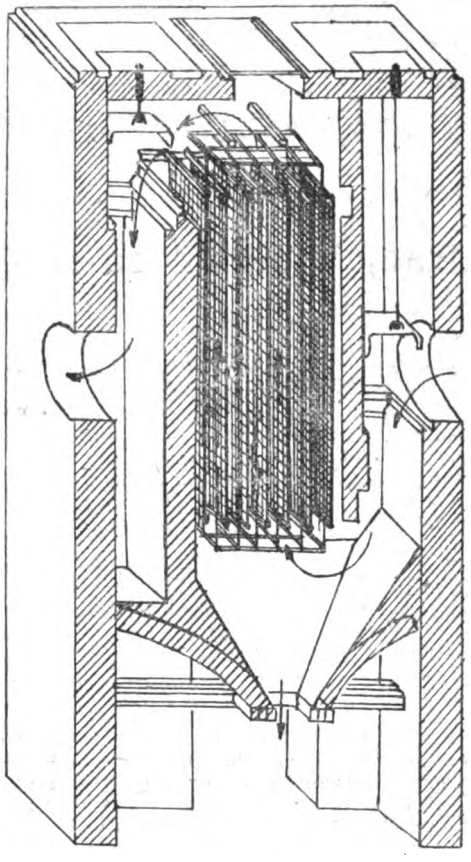

Komora za taloženje prašine po Cottrell-procesu.

stoji iz nekoliko ovakovih metalnih cevi ili se pak poredaju žice s visokim naponom u vertikalnim paralelnim ravninama, a medju njih pojedinačno se stave takodjer vertikalne uzemljene žičane mreže. Ove žice i mreže igraju istu ulogu kao žice i metalne cevi, te jednako obaraju prašinu u sabirač. Čitava naprava se nalazi u zasebnoj zidanoj prostoriji (vidi skicu).

Ostale mere za sprečavanje eksplozija od prašine, naročito u mlinovima i napravama za poliranje su sledeće:

a) zgrade, u kojima se vrše poslovi, kod kojih nastaje prašina, treba da budu Shed-gradjevine, udaljene 15—20 metara od ostalih zgrada, odeljene požarnim zidom od drugih prostorija i s indirektnim loženjem.

b) Električka instalacija mora biti besprikorna, sijalice pokrivene i s upotrebom inertnog plina ili eventualno sa spoljnim osvetlenjem. U detaljima ima instalacija da odgovara specijalnim propisima Saveza Nemačkih Elektrotehničara iz Berlina (V. D. E.).

Digitized by Google

v) Radi opasnosti elektrostatičkih iskara medju česticama aerosola i metalnih predmeta u okolini, treba predvideti uzemljenje; pošto i povodom trenja pogonskog remenja i remenica nastaju elektrostatičke iskre, potrebno je bakrenim četkicama odvoditi tok sa remenja u zemlju i to tako, da četkice svojim oštricama budu smeštene paralelno sa smerom kretanja remena.

g) Za sprečenje raširenja eksplozije u samim mašinama treba predvideti sve raspoložive mere kao cevi za odterećenje u slučaju tlaka već nastale eksplozije (neke vrste sigurnosni ventil) ili specijalne naprave za automatsko zapušenje mesta, gdje je nastala eksplozija, s negorivim materijalom i t. d.

Pošto se do sada u našoj državi nije vodilo računa o eksplozijama, koje prouzročuje prašina, ne postoje o tome nikakovi podaci i ako je vrlo verovatno da je u našoj industriji takovih slučajeva bilo. Radi toga je potrebno da od sada, naročito Inspekcije Rada, istraže svaku sumnjivu pojavu eksplozije, te opis iste publiciraju, ali da upotrebe predhodno ove i druge celishodne mere za predupredjenje takovih slučajeva.

SOCIJALNO-TEHNIČKA ZAŠTITA RADNIKA:

Dr. *Samojlo Kun,* glavni lekar okr. ureda za osiguranje radnika:

Iz područja bolesti iza nezgoda.

I.

Zakon o Osiguranju Radnika sadržava osiguranje za slučaj starosti, iznemoglosti, bolesti i nesreće. Ovaj je zakon najveća blagodat socijalne politike.

Ako pročitamo § 3. II. glava, II. dijela vidimo da ZOR nedvojbeno odredjuje, da »sva lica, koja na području Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca stalno ili privremeno, a na osnovu ma kakvog radnog odnosa daju svoju tjelesnu ili umnu radnu snagu pod n a j a m, osiguraju bez obzira na spol, doba života i državljanstvo po odredbama ovoga zakona.« Dakle radnik daje svoju tjelesnu i umnu snagu pod najam poslodavcu, a ovaj je odgovoran ako radnik štetuje i ovo odštećivanje preuzeo je na sebe Središnji Ured odnosno Okružni Ured za Osiguranje Radnika.

Zato nailazimo u § 84. XI. glave ovoga zakona, da je »Cilj osiguranja u nesretnim slučajevima, da se naknadi sva šteta, koja je nastala zbog tjelesne povrede ili smrti prouzrokovane nesrećnim slučajevima, ako je nesretni slučaj zadesio osigurano lice na radu, kojega obavlja po nalogu poslodavca ili njegovog pouzdanika ili u interesu posla«.

Iz ovoga paragrafa može se zaključiti, da povredjenik ima pravo na odštetu 1. ako je ovaj osiguran proti nesreći i 2. ako ga je nesretni slučaj zadesio na radu, kojeg je obavljao po nalogu mjerodavnih faktora (poslodavca ili njegovog zamjenika i t. d.) u interesu posla.

Ovo ispitati je zadaća Okružnog Ureda, naša je zadaća odlučno mnjenje dati, da li je smrt ili bolesno stanje ili poremećenje radne sposobnosti iza nesreće u savezu s onim nesretnim slučajem, kojeg nam označuje okružni ured odnosno sam povredjenik.

Ova zadaća kako je važna, tako je više puta i dosta teška i tim teža, čim je veći odmak od vremena nesretnog dogadjaja do dana pregledanja.

Po § 85. ZOR dobiva povrijedjeni kroz deset nedjelja besplatno liječenje, lijekove i pomoćne sprave za liječenje na način propisan u tački 1. i 2. §-a 45. i hranarinu po tački 3. §-a 45. do početka jedanaestoga tjedna a od ovoga dana počima tek uživanje rente.

Početkom jedanaestog tjedna ili nakon završenja liječenja i prije ima se ustanoviti radna sposobnost povredjenika odnosno gubitak njegove radne sposobnosti.

Isti § 85. kaže doslovce: »Renta iznosi u slučaju potpune nesposobnosti za rad i za vrijeme njenog trajanja, kao potpuna naknada obezbjedjenju godišnju zaradu osiguranika; u slučaju djelomičnog umanjenja njegove sposobnosti za rad, pripada osiguraniku za vreme trajanja umanjenja njegove sposobnosti onaj dio potpune rente, koji razmjerno odgovara izgubljenoj sposobnosti za rad. Ali na takovu djelomičnu naknadu ima povredjeni samo onda pravo, ako umanjenje njegove sposobnosti za rad nadmašuje 10%.«

A sada ćemo pratiti cijeli tok postupka oko oštećivanja radne sposobnosti.

§ 99. ZOR-a nalaže poslodavcu ili njegovom pouzdaniku, da »o svakom nesrećnom slučaju koji se desi u poslu, i koji će vjerojatno za poslijedicu imati smrt ili umanjenje radne sposobnosti, koje traje više od tri dana, izuzev obrtna otrovanja u roku od 24 sata po saznanju učini prijavu na propisanom formularu okružnom uredu za osiguranje radnika.«

Po §-u 100. ZOR-a »okružni ured za osiguranje radnika dužan je odmah čim prijavu primi ili inače dozna za nesretni slučaj, odlučiti da li će se dovršiti istraga po tom nesretnom slučaju i t. d.«

Digitized by Google

Okružni ured nakon primitka prijavnice o nezgodi predaje ovu liječniku, koji je pružio prvu pomoć, a ovaj upisuje diagnozu i prognozu ozlede.

Ordinirajući liječnik liječi ozledjenika doklegod ne ozdravi, odnosno doklegod ne zadobije opet svoju prijašnju posvemašnju ili djelomičnu radnu sposobnost. Okružni ured ne čeka na posvemašnje izliječenje već početkom jedanaestog tjedna daje ozledjenika pregledati po liječniku, koji je za to odredjen.

§§ 100. i 85. ZOR-a stavljaju na liječnika spomenutu tešku i veliku zadaću, jer njegovo stručno mnjenje igra kod otštećivanja povredjenika osobitu ulogu.

Sasvim je to naravno, jer tko bi mogao bolje ustanoviti savez izmedju nezgode i njenih posljedica, naročito ako bi bolje mogao objasniti promjenu na tijelu povredjenika iza nezgode, te upliv ove na pokretnost dotičnog ozledjenog dijela tijela i time ustanoviti radnu sposobnost povredjenika, nego li liječnik? Svaki liječnik, ako liječi ovakog ozledjenika, morao bi imati pred očima misao zakonodavca, da njegov pacijent imade po §-u 3. ZOR-a zaštićeno pravo na odštetu, a da renta ne znači njemu dar ili milostinju; a s druge strane ovakova renta donekle veže njoj odgovarajuću glavnicu, zato zahtjeva presuda liječnika najveću pažnju i najveću nepristranost.

Već kod pružanja prve pomoći od velike je važnosti, ako si liječnik pravi točno bilješke o uzroku i toku nezgode. S početka je ozledjenik mnogo iskreniji nego kasnije, zato sam uveo kod našeg ureda, da se ima u rubriku »Vrst bolesti« zapisničkih knjiga u kratko opisati bolest iza nesreće.

U stranim kulturnim državama postoji obvezatno osiguranje radnika već oko 40 godina, dočim kod nas je ovo kasnije uvedeno.

No nažalost kod nas se ne posvećuje dovoljna pažnja bolestima iza nesreće, mi pružamo prvu pomoć svakom ozledjeniku a nakon svega toga ne brinemo se za dalnje posljedice nesretnog slučaja, jer u mnogim slučajevima ne znamo, hoće li povredjenik tražiti otštetu. A baš kod prve pomoći potreban je najpomniji interes za sudbinu ozledjenika. Nije dovoljno da liječnik lege artis pruža ovu pomoć, već on mora znati, dali je nezgoda poslovna (ovo doduše ustanovljuje ured) pogotovo dali će ta ozleda imati posljedice radi koje povredjenik ima pravo na otštetu?

Zakon o Osiguranju Radnika izrično dozvoljava otštetu samo za u smislu §-a 84. opisanu poslovnu nezgodu, a prosuditi dali je nezgoda poslovna ili ne, spada u djelokrug okružnog ureda, ali u interesu ovoga bolesnika treba i to znati.

Nažalost je rentovni liječnik mnogo i mnogo puta upućen na podatke samog ozledjenika ili koga drugog laika; od velike važnosti je i bilježiti tok bolesti, jer će inače liječnik rentovnika iz statusa praesensa početkom jedanaestog tjedna ili još kasnije samo predmijevati kakvo je bilo stanje povredjenika u početku obolenja.

Ali ne samo od pojedinih liječnika nego i od najuglednijih bolnica ne može se nikada točni opis bolesti i njezinog liječenja dobiti.

Nedavno jedna ugledna bolnica piše: »budući da bolest nema drugog uzroka već po bolesniku navedenu traumu, diagnoza je: Neuritis traumatica.«

Kako smo iz §-a 85. ZOR-a vidjeli dobiva povredjenik početkom jedanaestog tjedna njegovoj šteti odgovarajuću rentu i zato on nakon deset nedelja dolazi k liječniku ili liječnik k njemu radi ustanovljenja njegovih tjelesnihmana, dakle onda imade liječnik ustanoviti savez izmedju pojava bolesti, koje sprečavaju rad, i pretrpljenje nezgode. Da ovo ne ide tako jednostavnom lakoćom, neka svjedoči ovaj primjer: Jedna osoba dobije potres moždjana, neposredne pojave prolaze brzo, povredjenik nastavlja svoj posao, ali nakon nekoliko nedelja dobiva tešku bolest moždjana. Ako bolesnik nije imao nikakvu drugu krvnu bolest onda teče posao još uvijek vrlo lako, ali ako ima ili ako je imao pored toga i druge bolesti, onda je rad liječnika vrlo težak. Ili drugi primjer: komadić željeza padne radniku u oko, no ovaj radi dalje, jer mu strano tijelo u oku ne smeta, ne ide niti odmah liječniku a nakon nedelju dana nastaje komplikacija da mu se mora oko izvaditi. Kako vidimo savez izmedju nezgode i pojava bolesti neda se uvijek sa sigurnošću dokazati, ali vjerojatnost tog saveza uvijek možemo i moramo ustanoviti. Ovaj savez biti će time vjerojatniji, čim više nazočne pojave bolesti odgovaraju onim običnim pojavama kod sličnih nezgoda.

Zato moramo uzeti strogo u obzir, kako se desio nesretni slučaj, kako je tekla bolest iza ove nezgode, i koliko je vremena prošlo od dana nezgode do dana liječničke pregledbe.

Nakon ustanovljenja saveza izmedju pojava bolesti iza nezgode i same nezgode, dajemo naše mišljenje u obliku liječničkog zapisnika.

Središnji Ured za osiguranje radnika izdao je naredbu br. 32.330/25., po kojoj se ima rabiti tri formulara, jedan je formular A (crvene boje), za prvu liječničku pregledbu, ovaj se formular imade rabiti pri svakoj ozledi, koja je ili može da bude posljedica nesrećnog slučaja, a drugi je formular B (bijele boje) sa napisom: »Liječničko mnjenje za dopitanje privremenih renti« i treći formular C za dopitanje stalnih renta.

Najčešće se potrebuje formular A. t. j. crvena tisaknica, koja ima svega šest upita, ali medju kojima manjka upit na ozledjenika anamneze radi: kako se je dogodila nesreća? Ovo je pitanje zato važno, jer njegovi su navodi mjerodavniji nego opis poslodavca u prijavnici o nezgodi kod odmjerivanja rente.

Kod ovakove svjedočbe važno je bilje-žiti ime i prezime bolesnika, zanimanje, ovdje je od velike važnosti istraživanje liječnika, kakvi je zanat izučio povredjenik? I dali on tjera isti dalje i ako ne iz kakovih razloga?

Kako je važno navod povredjenika sravnati sa onima u prijavnici o nezgodi neka služi jedan slučaj Dr. Lewaja, kojega on vrlo interesantno opisuje: »T. J., 30 godina star zi-

Digitized by Google

darski pomoćnik s najvećim uvjerenjem priča, da je dne 3. maja 1909. pao sa skele i ozledio si je kod ove nezgode usnice i prstenasti prst desne ruke. Ordinirajući liječnik ozledi nije posvećivao veliku važnost i odputio ga je naskoro u posao, ovaj je bolesnim prstom radio dok se nije stanje prsta pogoršalo tako, da su morali nakon četiri mjeseca liječenja prst amputirati.

Iz spisa je vidljivo bilo, da je isti ozledjenik poslije nezgode radi rane na usnici 12 mjeseci bio u liječenju i da od onda je neprestano radio do dne 29. septembra 1910. godine, kojeg je dana sa diagnozom »artritis fungoza interfalang I. dig. IV. man. d.« opet stupio u liječenje. Tri mjeseca nakon toga slijedila je prijava o nezgodi. U ovoj prijavnici o nezgodi tri svjedoka potvrdjuju, da su oni prilikom nezgode vidili, da se je ozledio prstenasti prst desne ruke povredjenika. Tako je sumnjiv postao izkaz ove trojice svjedoka nakon devetnaest mjeseci iza nesreće, jer je skoro nemoguće da tri neinteresovana čovjeka jednu neznatno malenu ozledu nakon devetnaest mjeseci iza nesreće pamtiti mogu takovom suglasnom točnošću. Pridodavajući još okolnost, da je dotični radnik od dana nesreće kroz šesnaest i pol mjeseci nesmetano radio, a kada se je javio bolesnim da je njegova bolest bila još u početku i da je tek nakon četiri mjeseca došlo do operacije, izdano je odlučno mnjenje, da je bolest radnika nastupila kasnije i neodvisno od navedene nezgode.

Neki M. J. uživao je 50 postotnu privrednu rentu obzirom na njegovo stolarsko zanimanje radi gubitka II., III., IV. i V. prsta desne noge, kod nadpregledanja ispostavilo se, da dotični nije s t o l a r već p o s t o l a r i na temelju toga ustanovljena je 15% umanjenje radne sposobnosti.

Iz ovih primjeraka vidljivo je da je svaka i najmanja bilježka od velike važnosti.

Isto tako je važno ustanoviti doba povredjenika radi istovjetnosti ozledjene osobe. Meni se je dogodio ovaj zanamljiv slučaj: B. J. 24 godine stari strojobravar kod svoga oca zaposlen, došao je s liječničkom svjedočbom, da je nakon dizanja teških tereta zadobio kilu na desnoj strani dimlja; ja nijesam mogao ovaku pronaći, ali otpućeni nije imao mira, već se je žalio, ali ne odmah poslije primanja odluke okružnog ureda za osiguranje radnika, već nakon više od ¾ godine. Ured ga je opet pozvao, a dolazi k meni jedna druga prvoj slična osoba, koja je zaista imala dimljačku kilu na desnoj strani tijela. Ja gledam u njega i oštro mu kažem u lice: »Vi nijeste B. J.?« On mi je odgovorio da je on zaista »B. J.« a kad sam ga ja pitao koliko ima godina, on je zaboravio na svoju ulogu i kaže, da je star 46 godina. Otac i sin su imali isto ime i prezime, a osimtoga veliku sličnost po vanjštini.

U koliko je važan dan ozlede neka služi ovaj primjer, jedan strojobravar tvornice vagona tražio je nakon jedanaest mjeseci iza jedne navedene nesreće, da je 5. novembra 1924. godine zadobio poslovnu nezgodu, a ispostavilo se je, da navedenog dana nije se dogodila nikakva nesreća, a isti nakon ovoga dana kroz više nego mjesec dana nije zatražio liječničku pomoć.

Rubrika pod naslovom »vrst bolesti« je u toliko važna, jer njezini podatci moraju odgovarati onima iz prijavnice o nezgodi. Zato je potrebno da liječnik pomno ispituje podatke prijavnice o nezgodi, koliko puta se je dogodilo da diagnoza prijavnice drugačije glasi nego ona, koju mi iz statusa praesensa crpimo naročito kod živčanih bolesti.

Druga rubrika liječničke svjedočbe zahtjeva, da opišemo subjektivne tužbe povredjenika uslijed ozlede. Ova rubrika bi morala najprostornija biti, jer kod malko prefriganije osobe mora liječnik pokazati veliko strpljenje. Često nema niti konca niti kraja ovakovoj pritužbi, a ipak može liječnik sa nekoliko riječi ustanoviti jezgru ovih pritužaba.

Jednoj je radnici falila polovica nokta palca lijeve ruke, ona je pričala per longum et latum što ona sve čuti u ozledjenom prstu, a na koncu njezine tužbe priznala je, da radi opet isti posao, kao i prije ozlede i da je zarada njezina veća nego prije ozlede.

Najuputnije je za vrijeme predavanja povredjenika motriti njegovo ponašanje odnosno držanje i pozivamo ga, da skine odijelo. Nikada — osim u opravdanim slučajevima — ne smije se dozvoliti, da druga osoba pomogne skidati mu odijelo ili obuću. Jednom se je dogodilo, da se jedna intelegentnija osoba tužila da imade stalnu vrtoglavicu, a jam joj kod pregledanja naložio da stane u vojničko mirno držanje — ovo se je desilo kod vojništva — i da skine košulju, a ista osoba je svoju košulju u istom držanju preko glave skinula i navukla bez ikakovog kolebanja.

Iza subjektivne tužbe dolazi opisivanje objektivnog nalaza navodnih posljedica ozlede. Ovaj je opis bezdvojbeno najvažniji dio liječničke svjedočbe. Kod ove prilike sjećam se opomene profesora Haberde u Beču: »Gospodo, ja ne želim čitati Vaša mnjenja, već vaše nalaze! Ja ću sebi načiniti mnjenje iz Vašega nalaza.«

Kod svakog pregleda mora se povredjeni do gola svući naročito onda ako imamo veći dio tijela za pregledati. I kod pregledanja pojedinih članaka prsta mora se ne samo bolesnik nego i zdravi ekstremitet ogolit. Uvijek moramo ozledjenu stranu usporediti zdravom.

Vanredno je važna mjera kod pojedinih ekstremiteta. Mjerimo ne samo ozledjene, nego i zdrave ekstremitete. Dužina i obujam ekstremiteta jednako su važni, te nije dostatno navesti, da jedan ekstremitet dulji nego drugi ili kraći za dva centimetara, nego je neophodno nužno točno bilježiti da duljina jednog dijela bolesnog ekstremiteta iznaša recimo 30 centimetara, a duljina istog dijela zdravog ekstremiteta iznaša 32 centimetara. Gornje ekstremitete mjerimo u visećem i nenapetom položaju. Dužinu nadlaktice mjerimo od akromiona do kondylusa externusa kumeri, podlaktice od condylusa externusa do vrška laktene kosti. Dužina prsta od temeljnog zgloba do jagodice prsta. Obujam nadlaktice mjerimo u sredini iste najpodesnije preko bicepsa i podlaktice četiri do pet centimetara daleko od lakatnog zgloba, a na prstima preko sredine pojedinih članaka. Dolnje ekstremitete mjerit ćemo, kad povredjenik legne na ledja po mogućnosti na ravnoj podlozi. Dužinu dolnje okrajnine mjerimo od spina ilei ante-

Digitized by Google

rior, preko koljena malleolusa internusa podkoljenice. Isto tako dužinu stegna od spina ilei anterior superior do condylus femuris internus, a dužinu podkoljenice od condylus femuris internus do malleolus internus. Dužinu noge od pete do vrha prvoga prsta. Obujam bedra mjerimo dvadeset do dvadeset i pet centimetara daleko od spina ilei anterior superior, a na podkoljenici u sredini iste i na nozi preko tabana i nožne grane.

Obujmovi ruku su od osobite važnosti kod prosudjivanja radne sposobnosti. Desna je ruka većim dijelom jača od lijeve, a kod lijevaka lijeva od desne, ako je radnik zdrav.

Obujam prsnog koša mjerimo preko sredine grudnice i sisa, a često puta svaku polovinu prsa posebno. Kod svake mjere mora se osobito istaknuti za koji dio tijela vrijedi naš rezultat i preko kojeg mjesta tijela smo mjerili.

Držanje ukočenih zglobova mjerimo kutomjerom. Ako kut, što ga ukočeni zglob čini mora biti precizno izmjeren, onda rabimo kutomjer od Qvervaina, ovim instrumentom dade se točno izmjeriti stepen gibanja glave i gibanja ruke kod proniranja i supiniranja. Mjera će uopće samo onda uspješna biti, ako obje okrajnine u jednom te istom položaju mjerimo.

Težina tijela može takodjer, a više puta dosta važno uticati na pronalazak radne sposobnosti, osobito ondje, gdje se mora više puta pregledati povredjenog. I kod navadjanja težine mora se u svjedočbi istaknuti dali se je tijelo u odijelu i bez ovoga vagalo? U potonjem slučaju dali je povredjeni imao svaki put isto odijelo?

Sve mjere moramo pipanjem kontrolirati, kod cijelog našeg pretraživanja, ne smije nama iz očiju izbjeći niti jedna ma najmanja brazgotina kože, sluznih opna, oka i t. d., niti druge smetnje radne sposobnosti. Treba paziti na žuljeve na dlanu, i tabanu, dali su ti žuljevi jednaki s onima na zdravoj ruci ili nogi, naročito je važno opisati kakav je položaj ozledjenih djelova tijela; kod povrede donjih ekstremiteta, kako povredjeni stoji i hoda. Kod brazgotina moramo osobito paziti na osjetljivost i na gibivost istih.

Često je od osobite važnosti pretraživanje živaca, cijelog živčanog ustroja, očiju, nosa, ustiju, grla, uši i t. d. u ovom slučaju je najpodesnije u pomoć pozvati specijalista za takove bolesti. Isto tako mora se i mokrača, izmetine, krv (tlak, bilo) pretražiti, da ustanovimo objektivnu promjenu ne samo izvana već i unutra, jednom riječi cijelog organizma ozledjenika.

Prsne i trbušne organe pregledavamo kao obično. Osim anatomskih promjena imamo naročito pretražiti funkcijonalne promjene ozledjenika odnosno ozledjenog dijela tijela.

Gibanja mišićja i zglobova, funkcija cijelog živčanog ustroja i pojedinih dijelova ovoga dati će nama razjašnjenje, u koliko je poremećena sposobnost za rad i privredu.

Za radničku ruku je najvažnija funkcija: ovu zatvarati u pest, kod prosudjivanja ove funkcije potrebno je pregledati pesnicu zdrave ruke; može ova biti naša vlastita, ali najpodesnija je zdrava ruka ozledjenika. Najmanja abnormalnost kod zatvaranja u pest opaža se već u početku t. j. kod dorzalne fleksije u ručnom zglobu ili sagibanja konačnih članaka prstiju.

Sada ćemo pogledati normalnu gibivost pojedinog dijela tijela, a iz toga ćemo zaključiti stepen gubitka funkcije istik.

Glavu može čovjek iz srednjeg položaja na svaku stranu u kutu od 60° okrenuti a prama napred u kutu 30° sagibati. Hrptenjaču može se prama napred često preko pravoga kuta sagibati a na stranu okrenuti ili sagibati do polovice pravog kuta, prama nazad isto tako. U ramenićnom zglobu može se gornju okrajninu podići prama napred i gore do kuta od 160—165° (kod starije osobe manje) prama jednoj ili drugoj strani do 125° (u supiniranom položaju laglje nego u proniranome) prama straga do kuta od 75°; okretanje oko osi dužine nadlaktice sa sagibanim laktom prama vani do pravog kuta, a prama nutra nešto dalje. Kod ispruženja podlaktice dodaje se okretljivosti ove tako, da cijelokupno okretanje gornje okrajine skoro 360° iznaša, dokle okretanje podlaktice pri sagibanju lakti moguće je do 180°. U ručnom zglobu može se ruka prama nazad sagibati do kuta od 55—60° računajuć od srednjeg položaja, a sagibanje prama dlanu do kuta od 65°. Na strane se giba ruka do kuta od 45° računajući od srednjeg položaja.

Prste se može u temeljnom zglobu prama dlanu sagibati do pravnog kuta, a prama hrptu samo onda, ako su mišićni pružaoci nadmoćniji; u srednjim zglobovima ide sagibanje do kuta od 125°, a pružanja do ravnoga; u konačnom zglobu ide sagibanje do pravog kuta, a pružanje do ravnog položaja. Palac ruke giba se u temeljnom i konačnom zglobu i s njime se giba ujedno duboka kost palca. Duboka kost palca sagiba se do ravne crte izmedju radiusa i palca (oppositio) i pružiti se (abductio) do 60° računajuć sa gibanog položaja. Palac se u temeljnom zglobu sagiblje do 45° a u konačnom zglobu do pravoga kuta. U kuku uspjeva sagibanje 45° preko pravoga kuta; okretanje prema vani 60° i prema nutra 80°; raskrečiti noge možemo prama vani 45° a prama nutra 30°. U koljenu može se donje okrajnine sagibati sa do 10° preko ravnog kuta. Nogu može čovjek prama nazad sagibati 20° dalje od ravnoga kuta, a prama tabanu do kuta od 30°.

U formularima Središnjeg Ureda za osiguranje radnika može se na zadnjoj strani naći slike kostura, u koje se može urisati promjene pojedinih mjesta ljudskog tijela. Ovako urisanje ako je precizno izvedeno više govori, nego dugačko opisivanje, ali svakako je bolje kraj urisanja kratki jezgroviti opis priključiti.

Nakon opisa subjektivnog ili objektivnog nalaza mora se i ostali nalaz, koji nije u savezu sa ozledom opisati, medju njima pada: tuberkuloza, sifilis, stare ozlede, stare brazgotine, kila, ratni invaliditet i t. d.

U formuli A. i B. je od važnosti tačno odgovoriti na peto pitanje t. j. kakovo je dalnje liječenje potrebno? Ako se je uredski liječnik namučio i vidio da ne može izgubljenu radnu sposobnost ozledjenoga nadoknaditi, njegova je dužnost pravovremeno obratiti se na

Digitized by Google

specijaliste, niti je potrebno da se on dalje muči sa liječenjem, jer nebi samo njegov pacijent već bi i on sam mogao štetovati.

Prije četrnaest godina vidio sam pod vodstvom našega šef-liječnika Dr. Hahna uredjaje specijalističkih sprava, kojima se ovako liječenje završuje, i već onda sam uveo kod našega ureda, da svakog povredjenika pomno pregleda još prije završenog liječenja.

Šesto i zadnje pitanje je prvog formulara dali će predvidivo ostati radna sposobnost umanjena? Na ovo pitanje nije teško odgovoriti, jer umanjenje radne sposobnosti ima više stepena, zato se slobodno može odgovoriti sa riječi: »m o g u ć e«.

Lako je liječničko mnijenje stvoriti ako se tužba pregledanoga slaže sa podacima i nalazom, ali teško je to učiniti ondje, gdje tužba ovome protuslovi.

Nesmijemo zaboraviti, da svaki oštećenik voli agravirati i to čim je intelegentniji tim više; ali ne samo agraviranje, nego i simuliranje je sredstvo tako zvanih inteligentnih povredjenika. U ovakovim slučajevima moramo mi liječnici dokazati agraviranje i simuliranje. O simulaciji i agravaciji ćemo kasnije posebno i opširnije raspravljati, a sada hoću da nekoliko primjeraka opisujem.

Prije više godina imao sam da pretražim jednom šumskog nadpreglednika, koji je preko jednog jarka skočio i odmah drugi dan otišao liječniku, koji je konstatirao kile obih strana dimlja, te je ovo stavio u savez s onim skokom preko jarka. Nakon deset nedelja sam ja istog pregledao i dokazao sam, da su obje hernije najmanje godinu dana stare.

Drugi slučaj: jedan više od 50 godina stari radnik došao je u ured i tužio se da je prije godinu dana uslijed jedne nesreće istepao si 5 ili 6 zubi. Kod pregledanja pronašao sam, da isti nije imao spomenute zube niti prije nesreće, jer su zubi bili istrošeni uslijed starosti, a ostaci zubnih kruna bili su izgladjeni od žvakanja.

U formularu A. ne traži se od liječnika njegovo opširno mnijenje, od njega se očekuje opširan nalaz i što se mnijenja tiče samo u toliko dali će iza ozlede ostati radna sposobnost umanjena. U formularu B. već se zahhtjeva i opširno liječničko mnijenje.

Iz nalaza mora slijediti dali se pretrpljena ozleda ima smatrati kao nezgoda u smislu zakona. Iz § 84. XI. glave zakona osiguranja radnika vidljivo je da se imade naknaditi onu štetu, koja je nastala zbog tjelesne povrede ili smrti prouzrokovane nesrećnim slučajevima, ako je nesretni slučaj zadesio osigurano lice na radu, kojeg obavlja po nalogu poslodavca ili njegovog pouzdanika ili u interesu posla. Svaka ozleda nije nezgoda, a naročito nije poslovna nezgoda, a dali je potonja odlučuje ured. Kako je ovo važno dokazujem ovim primjerom. Ako se pri radu dvojica posvadjaju, te jedan ozledi u svadji drugoga, ovaku ozledu nema se u smislu zakona smatrati nezgodom.

Napokon dolazi za stranku najvažniji dio svjedočbe, naime ustanovljenje stepena umanjene radne sposobnosti u postocima.

Proučio sam razne skrižaljke stručnjaka u inozemstvu, ali iz moga vlastitog iskustva osvjedočio sam se da ni jedna ne odgovara našim prilikama. Kod nas je industrija još uvijek u početku razvitka, povredjenik ne može svoj posao lagano promjeniti i tako je često puta prisiljen da živi od svoje rente. Zato sam ja na osnovu svoga vlastitog iskustva i pomoću skrižaljka straniħ stručnjaka jednu posebnu skrižaljku učinio, koja više odgovara našim prilikama, no prije nego je navedem moram istaknuti, da se mi liječnici ne smijemo obazirati koliko dobiva jedan ili drugi rentaš, mi moramo svakog točno pregledati i što točnije ustanoviti, koliko je isti izgubio od svoje radne sposobnosti? i koliko mu je od prijašnje radne sposobnosti ostalo? i razmjerno točno ustanoviti stepen postotka.

Ovaj stepen možemo po prilici u skrižaljci naći, ali to nije dosta, jer na odredjivanje stepena postotka upliviše starost, spol i zanimanje ozledjenika.

Starost upliviše stoga, što mladji ljudi mogu navikom donekle nadomjestiti gubitak funkcije uda ili gubitak funkcije jednog dijela ovog. To se kod starijih ljudi radi oslabljenog elasticiteta mišića inače zdravog dijela tijela ne može polučiti. Vidio sam jednog mladog inžinjera, koji je u ratu izgubio cijelu lijevu podlakticu, te posve lijepo nadoknadio gubitak snažnom desnom rukom — i ako nije imao protezu na lijevoj gornjoj okrajini.

Drugi slučaj: jedan mladi zidarski pomoćnik prelomio si kosti desne podkoljenice; nakon osam mjeseci isti je opet nastavio svoje zanimanje nesmetano, a jedan 60-godišnji također zidarski pomoćnik nakon potpunog zacijelenja sličnog kostoloma nije mogao više svoj posao dalje nastaviti.

U koliko je upliv spola važan kod odredjivanja postotka umanjene radne sposobnosti vidi se iz slijedećeg slučaja: radnica nadglednica nije mogla dobiti namještenje radi ružno zaraslih opeklina u licu. Kod ženskih ima se još u obzir uzeti, dali je dotična kadra vršiti iza nesreće kućne poslove.

Kod zanimanja povredjenika valja razlikovati radnu sposobnost jednog jednostavnog radnika (težaka) koji je inače izučio poljodjelstvo i recimo kao šumski radnik vršio svoje zvanje. Kod ovih ne igra veliku ulogu gubitak jednog prsta ruke ili noge, ali već je od važnosti krivo zarasli kostolom potkoljenice. Kod povredjenika, koji osobitom spretnošću svojih ruku ili nogu zaradjuje svoj kruh vrijedi obratno. Ima radnika, koji pored sve svoje tjelesne snage bez spretnosti raditi ne mogu uopće ili samo jedvice. Na primjer: tesar, koji nakon gubitka desnog kažiprsta ne će moći ili samo mukom sjekirom vladati, dok krojač će i sa ukočenim desnim kažiprstom uvijek u konac zapinjati. Gubitak malog prsta lijeve ruke ne proužročuje radniku skoro nikakvog gubitka, njegove radne sposobnosti, dočim recimo guslaru ogromnu štetu.

Dakle ako hoćemo pravedno postupati kod odmjere rente, onda moramo dodati onoj brojci, koju smo našli u skrižaljci toliko postotka, koliko dotični gubi uslijed svoje starosti, spola i zanimanja.

Digitized by Google

Ako naznačimo rentu sa R a gubitak radne sposobnosti sa G onda ćemo dobiti ovu formulu:

$$R = G = X\ \%$$

kod povredjenika, kod kojega se moraju uzeti u obzir gore navedene okolnosti dajemo dodatak D, te u ovom slučaju formula glasi:

$$R = G + D = X\ \%$$

Primjer: Kod gubitka desnog kažiprsta obično računamo R = 20%, no kod radnika, kojima ovaj prst osobito treba, recimo kod tesara moramo 5×10% dodati, te u ovom slučaju formula glasi:

$$R = 20\% + 5\% = 25\%$$

kod gubitka sviju prsti na nozi obično računamo R sa 15% kod stolara ili sličnih zanimanja, koji nožne prste, kod rada osobito potrebuju moramo dodati 10% te formula glasi:

$$R = 15\% + 10\% = 25\%$$

kod ružno zarasle brazgotine na licu renta je kod muškaraca 12%, jer ovaj će svojom ostalom tjelesnom snagom svoj posao nastaviti ili slični kod drugog poslodavca dobiti, ali ženska će teško s ovakvom manom dobiti mjesto zato:

$$R = 12 + 21 = 33\%$$

Sastavio sam ovu skrižaljku na temelju vlastitog iskustva i natemelju iskustva drugih stručnjaka za one ozlede, koje se najviše dešavaju, i to po mojoj statistici, koju sam obelodanio u »Radničkoj Zaštiti« u prošloj godini. U onoj sam dokazao, da sam od 846 ozledjenika imao 404 na gornjim okrajinama, a na donjim 316, dakle samo 126 nije bilo ozledjeno na ekstremitetima. Zato sam radi lakšeg pregleda odlučio skrižaljku na dva dijela dijeliti. Prvi dio sadržaje nabrajanje gubitaka gornjeg i donjeg ekstremiteta i njihovih pojedinih dijelova, a drugi dio ostale ozlede odnosno posljedice iza nesreće i gubicima radne sposobnosti odgovarajuće rente u postocima.

I.

1.	Kod gubitka palca na desnoj ruci	25%
2.	„ „ palca na lijevoj ruci	20%
3.	„ „ kažiprsta na desnoj ruci	20%
4.	„ „ kažiprsta na lijevoj ruci	15%
5.	„ „ srednjeg prsta na desnoj ruci	15%
6.	„ „ srednjeg prsta na lijevoj ruci	12%
7.	„ „ prstenastog prsta na desnoj ruci	15%
8.	„ „ prstenastog prsta na lijevoj ruci	12%
9.	„ „ malog prsta na desnoj ruci	12%
10.	„ „ malog prsta na lijevoj ruci	10%
11.	„ „ jednog članka palca desne ruke	10—20%
12.	„ „ jednog članka palca lijeve ruke	10—15%
13.	„ „ kaži- ili srednjeg prsta desne ruke	10—15%
14.	„ „ kaži- ili srednjeg prsta lijeve ruke	10—12%
15.	„ „ dvaju članaka kaži- ili srednjeg prsta desne ruke	15—20%
16.	„ „ dvaju članaka kaži- ili srednjeg prsta lijeve ruke	10—15%
17.	„ „ jednog članka prstenastog ili malog prsta desne ruke	5—12%
18.	„ „ jednog članka prstenastog ili malog prsta lijeve ruke	5—10%
19.	„ „ dvaju članaka prstenastog ili malog prsta desne ruke	10—15%
20.	„ „ dvaju članaka prstenastog ili malog prsta lijeve ruke	10—12%
21.	„ „ nokatnih članaka sviju prstiju desne ruke	25—50%
22.	„ „ nokatnih članaka sviju prstiju lijeve ruke	20—40%
23.	„ „ dvaju članaka sviju prstiju desne ruke	50—75%
24.	„ „ dvaju članaka sviju prstiju lijeve ruke	40—66⅔%
25.	„ „ dvaju članaka sviju prstiju desne ruke osim palca	50—60%
26.	„ „ dvaju članaka sviju prstiju lijeve ruke osim palca	40—50%
27.	„ „ sviju prstiju i nokatnog članka palca desne ruke	30—40%
28.	„ „ sviju prstiju i nokatnog članka palca lijeve ruke	25—30%
29.	„ „ sviju prstiju desne ruke	80%
30.	„ „ sviju prstiju lijeve ruke	70%
31.	„ „ palca i kažiprsta desne ruke	50%
32.	„ „ palca i kažiprsta lijeve ruke	40%
33.	„ „ palca, kažiprsta i srednjeg prsta desne ruke	75%
34.	„ „ palca, kažiprsta i srednjeg prsta lijeve ruke	66⅔%
35.	„ „ kaži- i srednjeg prsta desne ruke	33⅓%
36.	„ „ kaži- i srednjeg prsta lijeve ruke	25%
37.	„ „ kaži-, srednjeg i prestenastog prsta desne ruke	66⅔%

Digitized by Google

38.	„	„ kaži-, srednjeg i prstenastog prsta lijeve ruke	50%
39.	„	„ srednjeg i prstenastog prsta desne ruke	33⅓%
40.	„	„ srednjeg i prstenastog prsta lijeve ruke	25%
41.	„	„ srednjeg, prstenastog i malog prsta desne ruke	45%
42.	„	„ srednjeg, prstenastog i malog prsta lijeve ruke	33⅓%
43.	„	„ prstenastog i malog prsta desne ruke	30%
44.	„	„ prstenastog i malog prsta lijeve ruke	25%

Ovo vrijedi kad su duboke kosti ruke neozledjene, ako i ove manjkaju, onda valja ovom postotku dodati 25—50% ustanovljene rente. Na primjer: ozledjenom ne manjka samo palac desne ruke, nego i duboka kost ovog palca onda iznaša

$$R = 25 + 8 = 33\%$$ i

kod malog prsta desne ruke iznaša renta:

$$R = 12 + 6 = 18\%$$

Samo onda, kada svi prsti i njima odgovarajuće duboke kosti manjkaju, onda ostaje renta:

45.	Kod gubitka	desne ruke	80%
46.	„	„ lijeve ruke	70%
47.	„	„ sviju prstiju jedne ruke i jedne donje okrajnine	100%
48.	„	„ jedne donje i jedne gornje okrajnine	100%
49.	„	„ cijele desne gornje okrajnine	85%
50.	„	„ cijele lijeve gornje okrajnine	75%
51.	„	„ obih ruku	100%
52.	„	ukočenosti temeljnog zgloba palca desne ruke	15—20%
53.	„	ukočenosti temeljnog zgloba palca lijeve ruke	10—15%
54.	„	djelomice ukočenosti zgloba palca desne ruke	10—15%
55.	„	djelomice ukočenosti zgloba palca lijeve ruke	5—12%
56.	„	ukočenosti ostalih prstiju desne ruke	5—25%
57.	„	ukočenosti ostalih prstiju lijeve ruke	0—20%
58.	„	djelomične ukočenosti ostalih prstiju desne ruke	5—20%
59.	„	djelomične ukočenosti ostalih prstiju lijeve ruke	0—12%
60.	„	živčane osjetljivosti prstiju osobito na jagodici	5—12%
61.	„	totalne ukočenosti ručnog zgloba desne ruke	80%
62.	„	totalne ukočenosti ručnog zgloba lijeve ruke	70%
63.	„	djelomične ukočenosti ručnog zgloba desne ruke	30—60%
64.	„	djelomične ukočenosti ručnog zgloba lijeve ruke	20—50%
65.	„	ukočenosti desnog rameničnog zgloba	50—60%
66.	„	ukočenosti lijevog rameničnog zgloba	40—45%

Ako povredjenik podignutim rukama raditi ne može onda

67.	desno	$R = 50 + 25 = 75\%$	75%
68.	lijevo	$R = 40 + 20 = 60\%$	60%
69.	Kod	kroničnog iščašenja desnog rameničnog zgloba	15—50%
70.	„	kroničnog iščašenja lijevog rameničnog zgloba	15—25%
71.	„	ukočenosti desnog laktenog zgloba	40—75%
72.	„	ukočenosti lijevog laktenog zgloba	30—75%
73.	„	krivo zaraslog kostoloma desne podlaktice	25%
74.	„	krivo zaraslog kostoloma lijeve podlaktice	20%
75.	„	poremećenja supriranje ili pronanje	25—35%
76.	„	krivog zgloba (psendarthrora) desne podlaktice	40—50%
77.	„	krivog zgloba (psendarthrora) lijeve podlaktice	30—35%
78.	„	krivog zgloba (psendarthrora) desne nadlaktice	30—40%
79.	„	krivog zgloba (psendarthrora) lijeve nadlaktice	20—25%

Kod ljevaka vrijede za trećinu veći postoci za lijevu ruku.

80.	Kod	gubitka velikog prsta na nozi	10—15%
81.	„	„ jednog od ostalih prstiju noge	5%
82.	„	„ sviju prstiju noge	15%
83.	„	„ duboke kosti noge	15%
84.	„	„ duboke kosti prvog ili petog prsta noge	30—40%
85.	„	„ noge ako samo peta ostane	40—50%
86.	„	ukočenosti nožnog zgloba	12—30%
87.	„	ukočenosti jednog dijela podkoljenice	60—70%
88.	„	ukočenosti podkoljenice i jednog dijela bedra	75—80%
89.	„	preloma čašica koljena	25—50%
90.	„	ukočenosti koljena	30—50%
91.	„	gubitka obih donjih okrajina	100%
92.	„	iskrivljenja, skraćenja ili kljenuti donjih okrajina ako povredjeni samo pomoću štapa ili šljaka stoji i hoda	30—70%

II.

93.	Nakon ozlede na glavi ako povredjenik boluje od česte glavobolje ili periodične vrtoglavice		25—60%
94.	Kod posljedica preloma osnovnice lubanje		75—100%

Digitized by Google

95.	„	posljedica ozlijeda nosa, koji sprečava disanje kroz nos	15—30%
96.	„	gubitka jednog oka	20—30%
97.	„	gubitka obih očiju	100%
98.	„	djelomičnog gubitka sluha na jednom uhu	0%
99.	„	djelomičnog gubitka sluha na oba uha	12—40%
100.	„	preloma čeljusti, koji smeta otvaranju usta ili žvakanju	15—30%
101.	„	ružnih brazgotina u licu	12—33%
102.	„	ozlede hrptenjače, ako je vrat ukočen	20—30%
103.	„	ukočenosti hrptenjače	33⅓—66⅔%
104.	„	ukočenosti ili kljenut jedne donje okrajnine	30—60%
105.	„	ukočenosti ili kljenut obih donjih okrajnina	75—100%
106.	„	skvrčenje jedne donje okrajnine	20—40%
107.	„	slabosti mišičja jedne dolnje okrajnine	25—60%
108.	„	slabosti mišičja obih dolnjih okrajnina	60—75%
109.	„	krivo zaraslog kostoloma ključne kosti	15—30%
110.	„	preloma rebra, ako je i prava utbina bolesna	15—50%
111.	„	jednostrane dimljačke kile sa dobro podrženim pojasom	5—12%
112.	„	obostrane dimljačke kile sa dobro podrženim pojasom	10—15%
113.	„	kile na stegnu	10—20%
114.	„	kile, koja se neda pojasom stegnuti	33—50%
115.	„	eventracije	50—80%
116.	„	ozleda mjehura (striktura, fistuba i t. d.)	25—75%
117.	„	gubitka obih muda i spolnog uda	30—50%
118.	„	preloma zdjelice, ukočenosti kuka, ako sprečava hodanje i gibanje u kuku	50—85%
119.	„	ružnih promjena u držanju uterusa	20—25%
120.	„	totalne kljenuti uda okrajnina odnosno označenih organa ima se isto ocjeniti kao i gubitak istih.	

U 3. tački §-a 85. ZOR-a predvidjeno je, da »ako povredjenika, koji već uživa djelomičnu rentu, zadesi nova nezgoda, treba naknadu odrediti na osnovu odredjivanja prve rente, osim ako je u vrijeme posljednjeg nesretnog slučaja zarada povredjenog bila veća.«

U 4. tački istog paragrafa nalazimo da »ako je povredjenik uslijed nesretnog slučaja postao ne samo za rad nesposoban, već i tako iznemogao, da iziskuje stalnu njegu i poslugu ima se renta za vrijeme trajanja iznemoglosti povisiti najviše za ⅓ njegove obezbjedjene godišnje zarade.«

U navedenim slučajevima potrebno je da se i liječnik interesira za visinu zarade povredjenika, jer osakaćeni povredjenik gjamačno ne može uživati takovu zaradu, kao jedan normalni radnik.

Kada povredjeni izgubi više uda ili tjelesnih organa uslijed poslovne nesreće, ne smije renta veća biti nego suma pojedinih oštećenja, a nikada ne smije premašiti 100%.

Kako sam spomenuo, nemoguće je držati se strogo ovog ocijenjivanja, no savjesnim pretraživanjem naići ćemo uvijek na put pravde, koja ne daje kršiti pravo unesrećenog i ako mi je uspjelo na osnovu mog dugogodišnjeg iskustva istaknuti nazorima ovaj put pokazati, onda sam postigao onaj cilj, koji mi je, pišući ovaj članak, lebdio pred očima.

LITERATURA.

Zakon Osiguranja Radnika od 14. maja 1922. sa objašnjenjem od Dra. Vilima Helebranta. — Prof. Dr. C. Thiem: Ručna knjiga o bolestima iza nesreće I. i II. dio. — Dr. Željko Hahn: Osiguranje proti obrtnim bolestima. — Dr. I. Levaj: O ustanovljenju radne sposobnosti povređenika iza nesreće. — Liječnički Vjesnik god. 1921. i 1924. (Dr. Sam. Kun: Naputak za pregledavanje bolesnika iza nezgoda i ustanovljenje rente). — Rad. Zaštita 1926. (Dr. S. Kun: Tipične ozlijede na području okr. ureda u Brodu n/S.). — Prof. Dr. Euhenburg: Real-Encyclopädie der gesamten Heilkunde. — Zeitschrift für Wärsicherungsmedicin 1912. — Monatschrift für Anfallheilkunde 1925. — Ärztliche Sachverständigen Zeitung 1925. i 1926. — Medizinische Klinik 1927.

Digitized by Google

Dr. *Božidar Adžija:*

Nekoliko poglavlja iz soc. politike.

Socijalna politika i radnički pokret.

Već iz predjašnjih poglavlja jasno proizlazi, da socijalizam i socijalna politika nisu, ni pojmovno ni sadržajno, jedno te isto. Ali ta njihova razlika nije nikako takova kako ju žele prikazati ni oni s lijeva, ni oni s desna. Oni s lijeva ističu, pošto je socijalizam jedina ispravna radikalna operacija, koju treba d a n a s, o d m a h provesti na bolesnom društvenom organizmu, to socijalna politika znači za njih »mrvice« koje radničkoi klasi i radničkoj klasnoj borbi samo škode. Oni s desna opet kažu socijalna je politika jedini naučno ispravni lijek za društveni korov, koji treba polagano i oprezno liječiti, jer svi lijekovi nisu još tačno istraženi i iskušani; prevelika bi doza mogla ubiti pacijenta; za njih je socijalna politika i sredstvo i svrha, a socijalizam je fantazija gladnih i društveno abnormalnih pojedinaca.

Odbacujemo jedno i drugo mišljenje i ispravno shvaćamo socijalizam kao budući, pravedniji društveni poredak, u kojem ne će i ne smije biti izrabljivanja ljudi ljudima, a jedan od puteva, i to jedan od dobrih i sigurnih, makar ne konačnih puteva, k tom budućem društvenom poretku je socijalna politika, shvaćena kao skup svih onih sredstava, koja imaju doprinjeti preuredjenju današnjeg društvenog poretka u sutrašnje socijalističko uredjenje.

To je jedino ispravno shvaćanje odnosa izmedju socijalizma i socijalne politike; sve drugo je dogmatičarstvo i partizanstvo. Isto tako kao što za vjerske dogmatičare sve znači samo crkva i njezine dogme a vjera i moral ništa, tako je za nekoje sve stranka i stranački program, a socijalistička nauka ništa.

Usljed netačnog, ili bar nepotpunog, shvaćanja odnosa izmedju radničkog socijalističkog pokreta i socijalne politike, krivo se i netačno tvrdi kao da borba za socijalne reforme, u koje nas upućuje socijalna politika, nije klasna borba. Nasuprot, borba radničke klase za socijalne reforme, za socijalno zakonodavstvo, čisto je klasna borba. Evo zašto.

Današnje je društvo razdjeljeno na dvije velike klase: b u r ž o a z i j u i p r o l e t a r i j a t. Pored ostalih obilježja, koja markantno označuju razliku izmedju tih dviju društvenih klasa, najkarakterističnije je ono, koje se očituje u tome, da buržoazija posjeduje sva sredstva za proizvodnju, dok proletarijat ne posjeduje ništa osim svoje radne snage. To za pravo više i nije razlika, već jaz, koji je u današnjem privrednom sistemu gotovo nepremostiv izmedju rada i kapitala. Proletarijat je prisiljen da stupa u službu buržoazije, da joj prodaje svoju radnu snagu. Rad stvara sve bogatstvo, sva dobra, ali proletarijat, koji je posjednik radne snage, ne raspolaže sa bogatstvom, sa dobrima, koja je on svojim radom proizveo. Vlasnikom svega toga postaje buržoazija, koja je — zahvaljujući današnjem ekonomskom poretku — vlasnica sredstava za proizvodnju (zemlje, tvornica, strojeva). Jedino što proletarijat dobiva jest n a d n i c a, kojom buržoazija proletarijatu plaća njegovu radnu snagu. Nadnica je naplata, cijena radne snage. A je li sa nadnicom plaćena čitava vrijednost radne snage? Ne, nadnica je samo jedan dio vrijednosti radnom snagom proizvedenih dobara, ona je samo prometna vrijednost (Tauschwert) radne snage, a nikako njezina potpuna vrijednost; u nadnici je sadržana samo vrijednost onih potrošnih dobara (a i to ne uvijek!), koja su radniku najnužnije potrebna, da uzdrži i razvije svoje tijelo, da uzdrži svoju radnu snagu, da ona bude sposobna za daljnji rad; ali u nadnici nije sadržana upotrebna vrijednost (Gebrauchswert) radne snage. Taj dio proizvedene vrijednosti, to jest upotrebnu vrijednost kapitalista ostavlja za sebe. To je onaj v i š a k v r i j e d n o s t i, koji radnik proizvadja, ali ga u svojoj nadnici ne dobiva. Taj višak vrijednosti ostaje kapitalisti, to je taj njegov t. zv. profit, koji mu ostaje u formi poduzetničkog dobitka, kamata na kapital, zemljišne rente ili trgovačkog dobitka.

Digitized by Google

I upravo taj višak vrijednosti, taj profit jedini je podstrekač i pogonska snaga u privatno-kapitalističkom načinu proizvodnje. Žedja i glad za što većim profitom tjera kapitalistu, da izrabi sve moguće načine i sredstva u proizvodnji. Usavršavanje i napredak produkcijone tehnike mnogo mu u tome doprinaša, ali izrabljivanje ljudske radne snage izgleda, da mu je najpodesniji način u postizanju tog cilja. Kako i na koji način? Radnik i njegova radna snaga u današnjem su kapitalističkom procesu proizvodnje sastavni dijelovi stvarnih i režijskih produkcijonih troškova. Čim su ti troškovi manji, tim je veći kapitalistov profit. Razumljivo je stoga, da kapitalista nastoji čim više smanjiti produkcijone troškove, a to najlakše postizava ako čim više izrabi radnu energiju radnikovu. I on ju izrabljuje produžujući trajanje radnog vremena, snizujući radnikovu nadnicu, uskraćujući izdatke za razne zaštitne mjere, uvadjajući u posao jeftiniju dječiju i žensku radnu snagu. Jer: produljivanjem radnog vremena, snizivanjem nadnica, uvadjanjem jeftine dječije i ženske radne snage, smanjuju se proizvodni troškovi, a njihovim smanjivanjem povećava se višak vrijednosti, profit.

Ništa pojmljivije nego da se radnička klasa organizovano bori protiv nepravedne razdiobe njezinom radnom snagom proizvedenih dobara. U toj borbi je ekonomska sadržina i smisao klasne borbe. Ta se borba kreće u smjeru: što većih nadnica, što kraćeg radnog vremena, zaštite radne snage, ograničenja ženskog rada i zabrane dječijeg rada. Ta ekonomska borba radničke klase znači: borbu za punu vrijednost produkata, borbu za nadnicu, koja će odgovarati stvarnoj ukupnoj vrijednosti radnom snagom proizvedenih dobara; ona znači borbu za radno vrijeme, koje je stvarno potrebno za proizvodnju one vrijednosti, koju radnik dobiva povraćenu u svojoj nadnici.

Protiv ove borbe organizovane radničke klase suprostavlja se otpor kapitaliste-preduzetnika, koji sve više dobiva organizovanije forme. U toj medjusobnoj borbi izmedju kapitala i rada naravno, da se u povoljnijem, ekonomskom i političkom, položaju nalazi kapitalista. U ekonomskom pogledu on je u povoljnijem položaju radi toga, jer on drži u neograničenom posjedu sva sredstva za proizvodnju; a u političkom radi toga, jer je današnja država klasna država, u kojoj buržoazija, kao predstavnica kapitalističke klase, ima svu državnu vlast u svojim rukama. Politička je vlast uslov i uvjet vlasti u privrednom životu, a političku vlast ima u svojim rukama buržoazija. Radnička klasa boreći se za poboljšanje svog ekonomskog, socijalnog i kulturnog položaja putem izvojštenog kraćeg radnog vremena, putem izvojevane veće naplate za svoju radnu snagu, jednom riječi boreći se za socijalne reforme, socijalnu politiku (socijalno zakonodavstvo), ona čini prodor u današnji kapitalistički ekonomski poredak, ona jača svoj borbeni stav, a slabi monopolsku i privilegovanu poziciju protivnika, i konačno ona se na taj način sprema za punu svoju ekonomsku borbu, za potpuni udio na vrijednosti proizvedenih dobara. Naravno, da je radnička klasa svijesna, da njezina konačna pobjeda u ekonomskoj borbi ovisi o političkoj vlasti u državi.

U državi gdje je radnička klasa, brojčano i organizacijono slaba, ne provadja se gotovo nikakova socijalna politika, što drugim riječima znači: stepen, na kojemu se nalazi socijalna politika i socijalno zakonodavstvo u pojedinim državama, odraz je snage organizovane radničke klase u dotičnoj državi.

Digitized by Google

Svečano otvorenje lječilišta Klenovnik.

U četvrtak 29. septembra 1927. u 11 sati prije podne našli su se u velikoj dvorani lječilišta Klenovnik osim predsjednika ravnateljstava, ravnatelja i glavnih liječnika Središnjeg i Okružnih Ureda za Osiguranje Radnika u državi, još i brojni uzvanici naših privrednih ustanova i organizacija: zastupnici mnogih trgovačko-obrtničkih komora, industrijskih i obrtnih udurženja, te mnogi odličnici, a pred svima zastupnik Njegovoga Veličanstva Kralja, General gospodin Stevan M. Radovanović, Ministar Socijalne Politike gospodin Dr. Andrej Gosar, Veliki župan zagrebačke oblasti gospodin Dr. Bogdan Stopar, bivši Ministar Socijalne Politike gospodin Dr. Gjuro Šurmin, narodni zastupnici gg. Dr. Todor Jeremić i Josip Petejan, delegat Medjunarodnoga Biroa Rada g. Dr. Živko Topalović, sveučilišni profesori gg. Dr. Ferdo Šišić, arh. Hugo Ehrlich, Dr. Karlo Radoničić, Ing. Dr. Franjo Hanaman, Dr. Lujo Thaler, inspektor Ministarstva Narodnoga Zdravlja gospodin Dr. Vladimir Katičić, gospodin S. D. Aleksander, predsjednik Zemaljskoga Saveza industrijalaca, gospodin grof Josip Bombelles, predstavnik Ministarstva Socijalne Politike gospodin Ing. Slavoljub Maršičanin inspektor, gospodin Sava Muzikravić, predstavnik Centralnog Sekretarijata Radničkih Komora, gospodin Oskar Heincz, predsjednik zagrebačkog obrtnog zbora, gospodin Ivan Čupak, tajnik Saveza Hrvatskih Obrtnika, gospodin Josip Štark, sekretar Saveza Grafičkih Radnika, gospodin Fadil Kurtagić, sekretar Saveza Bankovnih Činovnika, i drugi.

Brzojavno pozdravio je otvorenje Klenovnika bivši Ministar predsjednik Nikola Uzunović, a pismeno gospodin Albert Thomas, generalni direktor Medjunarodnog Ureda Rada.

Nakon što je nešto iza 11 sati predsjednik Ravnateljstva Središnjeg Ureda gospodin Marko Bauer uveo u dvoranu zastupnika Njegovog Veličanstva Kralja gospodina Gjenerala Radovanovića i Ministra Socijalne Politike gospodina Dra. Andreja Gosara uzeo je riječ gospodin predsjednik Marko Bauer i izrekao slijedeći pozdravni govor: Gospodine Gjenerale! Gospodine zastupniče Njegovog Veličanstva Kralja!

Vanredna mi je čast i dužnost, da pozdravim gospodina Gjenerala Radovanovića kao zastupnika Njegovog Veličanstva Kralja, koje je pokazalo puno interesa za ovu našu instituciju. Moli gospodina Gjenerala, da izrazi zahvalnost i odanost svih prisutnih Njegovom Veličanstvu Kralju. (Svi prisutni ustaju i kliču: »Živilo Njegovo Veličanstvo Kralj!)

Veseli me, da Vas gospodo Ministri i ostalu gospodu odlične goste naše, mogu ovdje u ovom novom zdravstvenom zavodu osiguranja radnika da pozdravim u ime Središnjeg Ureda. Zahvaljujem Vam gospodo, da ste se u tako velikom broju odazvali našemu pozivu, uvjeren sam, da će te osjećati ugodno zadovoljstvo, kad budete pregledali sve, što je ovdje stvoreno u interesu lječenja članova Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Posebno zahvaljujem predstavniku Kr. Vlade, gospodinu Ministru Socijalne Politike, Dru. Andreju Gosaru na pažnji, koju je Kr. Vlada iskazala instituciji radničkog osiguranja, jer u tome je dokaz, da Kr. Vlada vodi računa o krupnom i važnom problemu modernog i savremenog socijalnog rada u našoj zemlji.

Gospodo! Socijalna svijest, svijest društvene zajednice i etičkih obaveza medju ljudima, duboko je zasadjena u etičkim i moralnim osebinama čovjeka. Ona nije vještački stvorena i nije rezultat nekog prolaznog pokreta, već je bila uvijek budna u svim epohama ljudske historije, nalazeći razne forme, u kojima je dolazila do izražaja. Dolazeći iz dubokih osjećaja čovjekoljublja formirala se socijalna svijest u XIX. i XX. stoljeću u bitni i sastojni dio moderne kulture i ispunjava život i rad našega pokoljenja. Pravom zovu stoga naše vrijeme vijekom socijalnim. Tim duhom socijalne svijesti zadojena je danas sva naša današnja kultura, sav naš duševni život, naša lijepa knjiga, naša znanost, naša umjetnost, pa i sva moderna tehnika i sve stvaranje materijalnih dobara. Naše pokoljenje nalazi se na pragu ogromnih previranja, koja predhode novim epohama čovječanstva, i ono mora i treba da ispuni veliku zadaću pijonirstva u tom napretku. Da taj napredak bude tekovina ne više pojedinaca ili pojedinih kasta ili klasa, već svojina zajednice čitavoga

Digitized by Google

društva, u kojem svaki pojedini čovjek predstavlja jednako vrijednu jedinicu, u tome leži cilj i svrha pozitivnoga rada, koji izvire iz naše socijalne svijesti.

Socijalna svijest savremenoga čovjeka dolazi do izražaja u modernom socijalnom zakonodavstvu, a u velikom kompleksu socijalnih problema zauzima osiguranje radnika, i tjelesnih i umnih, jedno od prvih mjesta. I naša mlada država, stvorena neizmjernim žrtvama naše narodne zajednice, pošla je putem riješavanja svojih socijalnih problema. Kao plod toga rada postao je Zakon o osiguranju radnika. Nijedan zakon nije savršen, pa ako se i u našem zakonu mogu naći nedostatci i griješke, ipak stoji činjenica, da je pored svih svojih mana baš taj zakon stvorio temelje pozitivnom radu na području socijalne politike. Taj fakat priznaće svi, pa ako od ovoga zakona ostaje samo ono, što je na njegovu temelju do sada učinjeno i stvoreno, opravdao je svoju potrebu. Jedan od ovih pozitivnih i trajnih fakata toga zakona, gospodo, nalazi se evo i ovdje, u ovom lijepom kraju naše velike otadžbine. Klenovnik, njegov postanak i njegova izgradnja, to je jedna od mnogih i velikih tekovina sprovodjenja zakona o osiguranju radnika. Ravnateljstvo i uprava Središnjeg Ureda svijesni svoje dužnosti i zadojeni dobrom voljom, da rade u smislu i duhu toga zakona, vodili su od početka računa o tome, da radničko osiguranje mora imati svoje sopstvene zdravstvene ustanove, koje će omogućiti, da bolesnim članovima vrate porušeno zdravlje i da ih opet privedu kao punovrijedne ljude u društvenu zajednicu naroda. Pa kako je tuberkuloza jedan od najvećih razarača i rušitelj našeg najvećeg blaga, našega zdravlja, to je razumljivo, da Središnji Ured posvećuje baš pobijanju i liječenju tuberkuloze najveću pažnju. U tom nastojanju došla je odluka, da se historijski dvorac grofova Draškovića, gdje su nekoć tadanji prestavnici zemlje i naroda vijećali o sudbini hrvatskoga dijela našega naroda, pretvori u moderni sanatorij, koji će biti snabdjeven svim potrebama, koje postavlja moderno liječenje tuberkuloze. Ako pored toga imade u ovom sanatoriju prostorija, koje prelaze okvir bolničkih soba, to ne treba zaboraviti, da radničko osiguranje imade i veliki odgojni poziv. Potrebno je, da tu svoju misiju vrši ondje, gdje radnici žive nekoliko mjeseci. U ovom lječilištu, posadjenom u prekrasnoj prirodi, treba da bolesnici dodju do zdravlja svoga tijela, ali i do novih moralnih snaga, do uvjerenja, da nijesu zaboravljeni i gurnuti na stranu. Ozdravljeni i osnaženi, puni nove vjere i volje za dalnji rad, treba da se odavle vrate oni, koji su u ovaj dom došli slomljeni na tijelu i u duši svojoj. Ovo što ovdje vidite i što ćete još vidjeti, gospodo, to nije djelo slučaja, već promišljeno i u mnogim borbama i teškim radom stvoreno djelo. U prvom redu moram da ovdje spomenem začetnika i neumornog izvoditelja toga djela, našega generalnog direktora gospodina Milana Glasera, koji je svu svoju ljubav i sve svoje odlične sposobnosti posvetio stvaranju ovoga sanatorija. Njemu uz bok stajao je uvijek šef liječnik naše institucije direktor Dr. Željko Hahn, a uz njih čitav štab vrijednih i požrtvovnih činovnika naše uprave. Taj rad i to nastojanje oko stvaranja i izgradnje lječilišta Klenovnik nalazilo je potpuno razumjevanje u ravnateljstvu Središnjeg Ureda, kojemu je u vrijeme, kad je imanje Klenovnik kupljeno, stajao na čelu naš prerano umrli Rudolf Pilepić. U izvadjanju pregradnje staroga dvora u današnje moderno lječilište bio nam je saradnik profesor Hugo Ehrlich i graditelj Juraj Meniga, a pored njih mnogi stručnjaci, koji se danas nalaze ovdje u našoj sredini. Svima njima izrazujem i ovom prigodom našu hvalu. Posebno medjutim moram još da istaknem našega upravitelja gospodina Slavka Henča, koji je doista velikim samopregorom i neumornom požrtvovnošću vodio sve poslove od prvoga dana, kad je ovdje započet rad. Njemu se poslije pridružio naš ravnatelj gospodin Dr. Roko Joković, koji je isto tako neumornim radom nastojao, da bude i u medicinskom pogledu ovdje sve tako uredjeno i udešeno, kako to zahtjeva lječnička znanost. Svima, koji su na ovom djelu saradjivali, i našim poduzetnicima i obrtnicima, zanatlijama i radnicima, neka je hvala na njihovom radu.

Gospodo! Pozivajući Vas na otvorenje sanatorija Klenovnik nijesmo htjeli, da priredimo kakovu svečanost, već je naša namjera, da svima Vama prije nego u ovaj dom dolaze prvi bolesnici, a to će biti za koji dan, pokažemo, što smo stvorili i u što smo utrošili i novac i jednu ogromnu energiju. Nije lako, gospodo, da se stvaraju ovako velike ustanove, pogotovo kad dobra volja i nesebična požrtvovnost ne nalaze dovoljno shvaćanja i razumijevanja. Toga svagdje imade i bilo je i ovdje. Svi koji su pozitivno u tom djelu saradjivali, uvjeren sam, ponosit će se tim radom

Digitized by Google

uvjereni, da su svojim silama, svojom voljom pridonijeli jednoj trajnoj i velikoj tekovini našega čitavoga naroda, koja će služiti svima članovima radničkog osiguranja, sa teritorija čitave naše države. U tom duhu radit će Središnji Ured i u buduće i ovaj dom neka bude trajan i vidljiv dokaz toga rada na korist onih, kojima je namjenjen. (Ovaj govor predsjednika bio je popraćen burnim pljeskom.)

Iza toga predsjednik gospodin Marko Bauer predlaže, da se Njegovom Veličanstvu Kralju pošalje ovaj brzojav:

NJEGOVO VELIČANSTVO KRALJ ALEKSANDAR

Beograd.

Slaveći otvorenje novog radničkog sanatorija za grudobolne Klenovnik pozdravljamo smjerno Vaše Veličanstvo pod čijom je mudrom vladavinom i naša država pošla putem moderne socijalne politike u korist našega naroda.

Neka živi Kralj ALEKSANDER! Neka živi Kraljica MARIJA! Neka živi nasljednik prestolja Kraljević PETAR! Neka živi prejasni vladalački dom KARAGJORGJEVIĆA!

Marko Bauer,
predsjednik ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Čim je predsjednik pročitao brzojav nastalo je u dvorani burno pljeskanje i poklici: Živio Kralj!

Na to je ustao i uzeo riječ zastupnik Njegovoga Veličanstva Kralja Gjeneral Radovanović, koji je na pozdrav predsjednika odgovorio ovim riječima:

»Kao zastupnik Njegovoga Veličanstva Kralja zahvaljujem gospodinu predsjedniku na lijepim riječima i željama, koje je izvolio uputiti na adresu Njegovog Veličanstva Kralja. Budite uvjereni, da ću biti vjeran tumač svih želja i osjećaja Vaših. Samim činom, što je Njegovo Veličanstvo odredilo, da ga zastupam na ovom svečanom otvorenju, vidite, gospodo, da Njegovo Veličanstvo Kralj vodi računa o svim ovim institucijama, a naročito o onima, koje idu za unapredjenjem socijalnih prilika i na dobro cijeloga našega naroda.« (Buran pljesak i poklici: »Živio Kralj«!)

Na to ustaje i uzima riječ Ministar Socijalne Politike gospodin Dr. Andreja Gosar, koji kaže:

»U ime Kraljevske Vlade izrazujem veselje na tim, što je ravnateljstvu i upravi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika uspjelo, da za radništvo stvori tako divnu i krasnu ustanovu. Mislim, da ne trebam govoriti o važnosti ove institucije, samo izrazujem želju, da radništvo dobije uistinu jedno lječilište i mjesto u kojemu će biti pravi dom. Izjavljujem, da će u buduće Vlada kao i Ministar Socijalne Politike pružati svaku pomoć ravnateljstvu Središnjeg Ureda u njegovom radu! (Buran pljesak.)

Nakon toga pošli su svi uzvanici na čelu sa gospodinom generalom Radovanovićem, Ministrom Dr. Gosarom i Velikim županom drom. Stoparom, a vodjeni od predsjednika gospodina Marka Bauera, generalnog direktora g. Milana Glasera i ravnatelja lječilišta g. dr. Roka Jokovića, da pregledaju sve prostorije lječilišta, zatim perivoj i gospodarske zgrade. Pregledanje je završeno zasadjivanjem mlade lipe pred pročeljem lječilišta, a koju je zasadio zastupnik Njegovog Veličanstva Kralja Gjeneral gospodin Radovanović sa Ministrom gospodinom Dr. Gosarom, kao uspomenu na dan otvorenja lječilišta.

Digitized by Google

Zapisnik

III. konferencije predsjednika ravnateljstava, upravnika i glavnih lekara mesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, obdržavane dne 30. septembra i 1. oktobra 1927. u lječilištu »Klenovnik« pod predsjedanjem predsjednika ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika g. Marka Bauera.

PRISUTNI:

I. Od strane Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Ravnateljstvo:

Radnici:

Vladimir Pfeiffer,
Vilim Haramina,
Luka Pavičević,
Jovo Jakšić,
Petar Medić,
Dragutin Puhovski,
Melhior Čobal,
Eugen Lovšin.

Poslodavci:

Marko Bauer,
Andrija Krbavac,
Pero Jovanocić,
Simo Stanivuković,
Stevo Sekerezović.

Nadzorni odbor:

Dragutin Živičnjak,
Laza Jovin,
Alojz Beranek,
Mirko Petrinac,
Blaž Korošec,
Ing. Stjepan Bosak.

Uprava:

Milan Glaser, generalni direktor,
Dr. Vilim Helebrant, direktor,
Dr. Augustin Arselin, načelnik,
Mr. Lovro Prister, načelnik,
Milan Korać, načelnik,
Dr. Oskar Weiss, zdrav. savjetnik,
Branimir Haberle, referent,
Ing. Branimir Iveković, referent,
Dr. Milan Oklobdžija, referent,
Radovan Matjašić, direktor,
Dr. Željko Hahn, direktor,
Fran Visintin, načelnik,
Dr. Milovan Ježić, načelnik,
Mijo Mergl, načelnik,
Radovan Uzorinac, referent,
Savo Korica, činovnik,
Dr. Oskar Tartaglia, referent.

II. Od strane Okružnih Ureda za Osiguranje Radnika.

1. Banja Luka.

Marko Jurić, predsjednik; Jakov Lastrić, upravnik; Dr. Todor Jeremić, šef-lekar.

2. Beograd.

Jeremija A. Miloradović, predsjednik; Ljubiša Petrović, upravnik; Ivo Ljubek, zamjenik upravnika; Dr. Velizar Kosanović, lekar; Dr. Karlo Fodor, lekar; Dr. Sreten Sretenović, lekar; Dr. Milorad Popović, lekar.

3. Bjelovar.

Srećko Jandrašić, predsjednik; Josip Babić, upravnik; Dr. Dragutin Ländler, šef-lekar.

4. Brod n/S.

David Frank, predsjednik; Pavle Keserić, upravnik; Dr. Branko Šestak, lekar.

5. Dubrovnik.

Vjekoslav Križ, predsjednik; Petar Slovinić, upravnik; Dr. Marko Bibica, šef-lekar.

Digitized by Google

6. Karlovac.

Milivoj Mutavdžić, predsjednik; Aleksander Majder, upravnik; Dr. Josip Variola, šef-lekar.

7. Ljubljana.

Dr. Jože Bohinjec, upravnik; Dr. Mirko Kuhelj, zamjenik upravnika; Dr. Ivan Zajec, lekar.

8. Mostar.

Saćir Efica, predsjednik; Vjekoslav Vrančić, zamjenik upravnika; Dr. Fridrih Trammer, šef-lekar.

9. Novi Sad.

Dušan Georgijević, predsjednik; Vojin Brkić, upravnik; Dr. Petar Jovanović, šef-lekar.

10. Osijek.

Dragutin Eisner, predsjednik; Nikola Klem, upravnik; Dr. Stjepan Gojtan, šef-lekar.

11. Sarajevo.

Franjo Raušer, predsjednik; Sreten Jakšić, upravnik; Dr. Laza Dimitrijević, šef-lekar.

12. Skoplje.

Tasa Tasić, predsjednik; Nikola Stojiljković, upravnik; Dr. Milan Zanković, šef-lekar.

13. Sombor.

Dr. Martin Matić, upravnik; Dr. Milan Simonović, šef-lekar.

14. Split.

Slavko Radica, predsjednik; Panta Krekić, upravnik; Dr. Ante Kovačić, šef-lekar.

15. Subotica.

Gjorgje Brkić, upravnik; Dr. Gavra Santo, šef-lekar.

16. Sušak.

Abdon Glavan, predsjednik; Vjekoslav Srdoc, upravnik; Dr. Franjo Bakarčić, lekar.

17. Travnik.

Sulejman Čatić, predsjednik; Uroš Banjanin, upravnik; Dr. Josef Konforti, vršioc dužnosti šefa-lekara.

18. Tuzla.

Dr. Elijaš Mayer, šef-lekar.

19. Varaždin.

Josip Čavran, podpredsjednik; Eugen Sgurić, upravnik; Dr. Manfred Glasgal, šef-lekar.

20. Veliki Bečkerek.

Lazar Rakić, upravnik; Dr. Aron Pešić, šef-lekar.

21. Vršac.

Dr. Jovan Iskruljev, upravnik; Dr. Jovan Stojanović, šef-lekar.

22. Zagreb.

Dr. Ante Mudrinić, upravnik; Mile Turkalj, zamjenik upravnika; Dr. Fran Vitauš, nadlekar; Dr. Milan Schwartz, lekar; Dr. Koloman Fried, lekar.

Digitized by Google

23. Zemun.

Sima Kotur, podpredsjednik; Žarko Živanović, zamjenik upravnika; Dr. Arnold Band, šef-lekar.

24. Niš.

Milan Kostić, predsjednik; Dušan Tomašević, upravnik; Dr. Gjorgje Leović, vršioc dužnosti šefa-lekara.

III. Od strane ostalih mjesnih organa.

1. Bolesnička blagajna društva »Merkur«.

Dragutin Ody, predsjednik.

2. Bolesnička blagajna Beogradske Trgovačke Omladine Beograd.

Aleksander Rajić, predsjednik; Emilo Gojković, privremeni upravnik.

IV. Od strane Stalnog Lekarskog Veća Središnjeg Ureda.

Dr. Juraj Korenić, predsjednik; Dr. Branislav Bogičević, voditelj zapisnika; Dr. Ivan Bjelousov, član.

V. Od strane Zdravstvenih Ustanova Središnjeg Ureda.

1. Lječilište »Brestovac« na Sljemenu.

Julije Dean, upravitelj.

2. Oporavilište »Kasindol« kraj Sarajeva.

Marko Starčević, upravitelj.

3. Lječilište »Klenovnik« kraj Ivanca.

Dr. Roko Joković, ravnajući liječnik; Dr. Pero Samardžija, primarni liječnik; Slavko Henč, upravitelj.

VI. Od strane Ministarstva Socijalne Politike.

Ing. Slavoljub Maršičanin, inspektor Ministarstva; Dušan Jeremić, inspektor Ministarstva; Dr. Marko Tujković, sekretar Ministarstva; Branko Al. Petrović, sekretar Ministarstva.

VII. Od strane Glavne Bratimske Blagajne za Osiguranje Rudarskih Radnika, Beograd.

Inž. Dragutin Tibolt.

U 11 sati prije podne otvara predsjednik gosp. Marko Bauer III. konferenciju predsjednika ravnateljstava, upravnika i glavnih lekara mesnih organa Središnjeg Ureda. Pozdravlja delegate gosp. Ministra Socijalne Politike na čelu sa Ing. Slavoljubom Maršičaninom, inspektorom Ministarstva. Pozdravlja gg. lekare, predstavnike samouprave mesnih organa. Veseli se, da može pozdraviti direktore Okružnih ureda i Središnjeg Ureda, koji su pozvani da većaju o važnim i krupnim pitanjima. Preporuča da se debata vodi u duhu i na korist socijalnog osiguranja. O duhu ovisi sav uspeh ove konferencije. Zakon o Osiguranju Radnika treba zadojiti duhom, koji će omogućiti sprovodjenje osiguranja i rezultate, koje je zakonodavac imao pred očima. O duhu i dobroj volji ovisi uspjeh i neuspjeh. Ove konferencije važne su i za financijalno stanje radničkog osiguranja. Dužnost nam namiče da gledamo i radimo, i uznastojimo da financijalno stanje ne dovede u pitanje i samo radničko osiguranje. To imajmo pred očima, pa će ova konferencija donijeti uspješne rezultate. Odredjuje za voditelje zapisnika iz redova službenika Središnjeg Ureda Branimira Haberle, referenta, Dr. Milana Oklobdžiju, referenta i Dr. Oskara Tartagliu, referenta. Predaje riječ generalnom direktoru Milanu Glaseru:

Digitized by Google

Generalni direktor Milan Glaser:

Poštovana gospodo i drugovi!

Otvaranje lječilišta »Klenovnika« dalo je Središnjem Uredu priliku, da sazove treću konferenciju radničkog osiguranja. Prve dvije držane su godine 1925., konferencija upravnika mjeseca juna u Kasindolu i konferencija glavnih lekara mjeseca septembra u Dubrovniku. Danas sastali smo se ovdje zajedno sa predstavnicima samouprave radničkog osiguranja. Prisutno je ovdje ravnateljstvo Središnjeg Ureda, kao i predsjednici svih njegovih mjesnih organa. I upravo ova činjenica daje poseban značaj našoj konferenciji. Budući da su ovdje prisutni i gospoda izaslanici gospodina Ministra Socijalne Politike sa referentima odseka Ministarstva za socijalno osiguranje, koji odsek sprovodi državni nadzor nad poslovima osiguranja radnika, to možemo slobodno reći, da ova konferencija predstavlja sve faktore, koji u administraciji osiguranja radnika imaju, ili bar morali imati odlučnu riječ.

Svijesni toga treba da pristupimo poslu, koji po svojoj važnosti u ničemu ne zaostaje za poslovima prošlih konferencija. Šta više ova će konferencija po svom značenju biti od odlučne važnosti po socijalno osiguranje u našoj državi. Jer upravo sada treba da se donesu punovažne odluke nadležnih faktora u osnovnim pitanjima ne samo organizacije osiguranja, centralizacije ili decentralizacije osiguranja, već i mnogim drugim pitanjima osiguranja radnika. Pa ako ova konferencija nije nadležna, da donaša zaključke, koji bi bez daljega imali obaveznu snagu u sprovodjenju osiguranja, to će ipak Vaše mišljenje, Gospodo, biti od odlučne važnosti nadležnim faktorima, koji imadu da kažu konačnu riječ po svim pitanjima, kojih riješenje neposredno predstoji.

Od kolike je to važnosti, i kako može ispravno, obrazloženo i po mjerodavnim licima izneseno mišljenje biti od odlučne važnosti kod riješavanja ovakovih pitanja, — vidjeli smo tek nedavno ovih dana. Na dnevni red IX. godišnjeg skupa Jugoslavenskog Lekarskog Društva, koji je održan ove nedelje u Rogaškoj Slatini, stavljeno je i pitanje slobodnog izbora lekara u osiguranju radnika. Vrlo važno pitanje po celi lekarski stalež, kojega forsiraju naročito oni lekari, koji se ne nalaze u radničkom osiguranju, a jedno od najvažnijih organizatornih pitanja osiguranja, od čijeg povoljnog riješenja zavisi i uspjeh odnosno neuspjeh, celog osiguranja radnika. I hvala trudu, plemenitom i izvan ekonomskih razloga stojećem nastojanju naših lekara, koji evo prisustvuju i ovoj konferenciji — možemo danas reći, da je ovo pitanje povoljno riješeno. Na toj skupštini donesen je zaključak, kojim je izrečeno, da Jugoslavensko Lekarsko Društvo i ako stoji na principu slobodnog izbora lekara u osiguranju radnika ipak uvidja, da se ovaj princip za sada ne može sprovesti u našem osiguranju. Prepušta udruženju lekara i nadležnim faktorima osiguranja, da sporazumno odrede vrijeme kada i način kako bi se ovaj princip imao sprovesti u našem osiguranju radnika.

I danas smo mi svi u sličnom položaju, u kojem su naši lekari bili ove nedelje. Oni su rešili krupno pitanje socijalnog osiguranja i njegova napretka bez obzira na lične interese. Tako treba da i mi sada, imajući pred očima samo i isključivo skupne interese našega osiguranja radnika, bez obzira na lokalne interese pokrajina ili mjesta, dademo inicijativu za ispravno riješenje predstojećeg pitanja reorganizacije socijalnog osiguranja u našoj državi.

Reorganizacija osiguranja, centralizacija i decentralizacija, pitanje je, koje odredbom člana 283. finansijskog zakona za godinu 1927./1928. stavljeno na dnevni red socijalnog osiguranja. Možda će tkogod reći, da je ovo pitanje već riješeno zakonom, da ne spada u kompetenciju ovoga skupa, i da je po njem već riješavalo i ravnateljstvo Središnjeg Ureda. Možda! Ali mi bi, kada bi tako mislili ličili noju, koji u pogibelji sakriva glavu u pijesak da ga neopaze. Jer mi svi, ili bar velika većina nas, osjećamo i znamo, da moramo ovdje glasno reći, koji su sve interesi na kocki, da moramo reći, što sve znači decentralizacija osiguranja u našoj državi. Mi moramo podići glas za neokrnjeno čuvanje današnjeg sistema centralizacije, mi moramo uvjeriti nadležne faktore, da bi decentralizacija osiguranja, u bilo kojoj formi u današnjim teškim prilikama, bez dovoljno studija i priprema, značio početak konca ne samo ove epohe vidljivoga napretka radničkog osiguranja, koja je započeta sprovodjenjem zakona o osiguranju radnika, koji je danas na snazi, već radničkog osiguranja uopšte. Ta nitko ne može i nesmije zatvoriti oči

Digitized by Google

pred rezultatima rada, koji je obavljen na dobro ne samo osiguranja, već cijele zemlje i naroda, po svim krajevima prostrane države, u ovo 5 godina rada centralizovanih sila svih faktora privrede u samoupravama našega osiguranja radnika. Dokaz su tomu svi oni zavodi, ambulante, zgrade za Okružne urede i t. d., koje smo u to vrijeme podigli širom kraljevine. Dokaz je tome i ovaj dom, pripremljen za lečenje bolesnih naših članova. Dokaz su tome svi pojedini uspesi našeg poslovanja kroz ovo pet godina. I obratno tome je isto takav dokaz i mučno, tegotno, početno i malo osiguranje radnika za prvih tridesetpet godina (1887.) rada decentralizovanog osiguranja radnika pre 1922. godine.

A naše domaće stvari lako ćemo urediti medju sobom, jer izmenom Statuta i postojećih raznih pravilnika sve se dade urediti unutar odredaba postojećeg zakona o organizaciji našeg osiguranja radnika. Bez borbe zadovoljit ćemo opravdane interese lokalnih potreba osiguranja — samo spasimo osnovni princip ujedinjivanja i skupljanja svih sila na sprovodjenju našeg socijalnog osiguranja. Zamislimo samo i dočarajmo si sliku veličine i jakosti osiguranja, nakon što bude u celosti sproveden zakon, sprovedeno osiguranje za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti, pa osiguranje za slučaj besposlenosti, što nam je sve zajamčeno Vidovdanskim ustavom i postojećim zakonom. I nemojmo se varati, ta mi svi skupa predstavljamo tek pola milijuna članova sa neko 250 milijona prinosa. Sila je to, dok je u cjelini, ništa, ako se rasparča na četiri, pet pokrajina. Sjetimo se starodrevne priče o ocu i sedam sinova, o povezanom snopu štapića, koje ni najjači od sinova nije mogao izlomiti, a koje je podelene bolesni otac skrhao poput najslabijih prutića.

I ako treba, a po mom dubokom uverenju nakon iskustva od 5 godina, treba, da se pristupi noveliziranju zakona redovitim zakonodavnim putem. Ne valja se strašiti ovoga posla, već treba od nadležnih faktora tražiti da se uz čuvanje stečenih prava i sadanjeg stanja osiguranja pripremi osnova za novelu zakona, koja će rešiti sva sporna pitanja osiguranja.

Pored iznešenih krupnih pitanja ova konferencija ima da u glavnom tretira i sva pitanja dobre, savesne i svrsishodne saradnje lekara i upravnika, zdravstvene i administrativne službe našeg socijalnog osiguranja. Osim toga sva tegotna pitanja dnevne prakse osiguranja, a naročito: finansijsko stanje osiguranja za slučaj bolesti, pasivno poslovanje ureda, propisivanje, ubiranje i ovršno naplaćivanje prinosa.

Da dademo poticaja za diskusiju, koja treba da se razvije po tim pitanjima, te da je skrenemo pravim smjerom, napisana su dva kratka referata: direktora Dr. Hahna o zdravstvenoj službi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i moj sopstveni o osiguranju radnika za vreme od 1922.—1927. Osim toga dan je i kratak prikaz našeg osiguranja. Sve to štampano je u septembarskom broju »Radničke Zaštite« koja je razdeljena gospodi. U tim člancima rečeno je sve, što je bilo od potrebe reći za ovu konferenciju. Pošto sam siguran, da su gospoda pomnjivo pročitali ove referate, ja Vam s njima neću dalje oduzimati dragocjeno vrijeme.

Molim svu gospodu, koja će sudjelovati u raspravi, a naročito gospodu upravnike i glavne lekare, da se manu sitnica, i da ovo kratko vrijeme, koje nam stoji na raspoloženju, upotrebimo što korisnije. Naročito molim svakog govornika, da se osvrne na pitanje čl. 283. finansijskog zakona, izmenu Statuta i novelu zakona, kako bi ova konferencija dala jasnu sliku, koju sprovadjači osiguranja imadu po tom predmetu.

Direktor Dr. Željko Hahn:

Gospodo, Kolege!

Moj je referat odštampan — čitali ste ga, neću ga pročitati. Dozvolite mi samo da prethodno kažem nekoliko riječi o tome, što mi je na srcu i zašto smatram, da se mora reći sada, prije ulaska u diskusiju.

Čuo sam ovih dana, da naši stručnjaci u glavnom opet vrlo mnogo govore o tome, tko je kriv današnjem teškom stanju osiguranja, a da ovo pitanje najviše zanima veliki deo učesnika ove konferencije.

Upravnici vele, da su današnjem stanju u glavnome liječnici krivi, a da je moj referat pogodio prave uzroke krize, liječnici vele, da su upravnici krivi i da je

Digitized by Google

referat generalnog direktora ispravniji, a mnogi tvrde, da su u glavnome ipak pozitivne odredbe zakona krive, da je došlo do današnjeg teškog stanja osiguranja.

Obzirom na ovo raspoloženje bojim se, da ćemo premnogo vremena potrošiti na diskusiju oko pitanja krivnje.

Nužno je, da se i o tome govori. Ali samo u toliko, u koliko je to nužno za obrazloženje naših pozitivnih predloga, kako da rešimo latentnu krizu našega socijalnoga osiguranja.

Prilikom jedne od najljepših proslava našeg radničkog osiguranja, prilikom otvaranja ovog monumentalnog sanatorijuma, sakupljali su se ovdje najbolje intelektualne sile naših ureda, svi oni, kojima je povjerena sudbina našeg socijalnog osiguranja.

Žalosno bi bilo, ako bi oni trošili skupocjeno kratko vrijeme, što nam stoji na raspolaganje, na inproduktivne, negativne konstatacije krivnje.

U ovim sudbonosnim danima ima radničko osiguranje pravo da očekuje od nas pozitivne predloge. Očekuje objektivnu kritiku naših predloga i od svih nas pozitivan i konstruktivan rad.

Što se prosudjivanja liječničkog rada tiče, moram da upozorim na jednu činjenicu. Na kongresu Jugoslavenskog lekarskog društva, koji je prije nekoliko dana održan, raspravljano je pitanje slobodnog izbora liječnika u socijalnom osiguranju.

Na ovoj skupštini dokazali su liječnici našeg radničkog osiguranja svoju solidarnost sa radničkim osiguranjem. Njihova socijalna svijest, njihova intelektualna i moralna snaga spasili su naše radničko osiguranje od teških trzavica, koje su mogle u ovim teškim danima upropastiti ili bar u svojim temeljima uzdrmati cijelo naše socijalno osiguranje. Učinili su to unatoč tome, da pojedini faktori našega osiguranja ovu solidarnost ili lojalnost nisu uvijek uzvratili na isti način.

Smatrao sam za svoju dužnost, da skrenem Vašu pažnju baš u ovom momentu na ovu činjenicu.

Mislim, da nisu liječnici lično, a da nisu lično ni upravnici krivi, da nisu ni pozitivne odredbe zakona jedino ili u glavnome krive da je došlo do naše teške situacije. Mislim, da ima još jednoga važnoga faktora, o kojem se malo govori. A to je ideologija osiguranih članova i namještenika osiguranja, mentalitet, kojim se provadja naš zakon.

Historijski materijalizam preterao je, kada je tvrdio, da su jedini uzroci ljudskih činidaba ekonomski faktori. A sigurno je, da ideologije imaju i te kako važnog upliva na ljudske akcije, na materijalne prilike.

Naši članovi, kao i jedan dio naših liječnika i namještenika, žive i rade u ideologiji, da socijalno osiguranje može i mora da reši cijelo socijalno pitanje, da se siromašnome i gladnome članu moraju dati sve potpore, koje traži, jer je siromašan i gladan.

Socijalno osiguranje je osiguranje, kao svako drugo. Za odredjeni prinos mogu se davati samo zakonom odredjene potpore. Ko drugačije radi, taj dijeli milostinje iz džepa drugoga, taj ruši radničko osiguranje

S time sam odgovorio i na primjedbe, da naši predlozi o razumnoj štednji izazivaju reakciju i otpor osiguranih članova i uništiće simpatiju prema radničkom osiguranju i kod onih, kod kojih ona još postoji.

Naša štednja ne znači i nikada ne smije da bude uzrokom suženja zakonskih prava bolesnih članova. Naprotiv. Odbijanje nezakonitih zahtjeva onih, koji traže od osiguranja ono, što je nemoguće, odbijanje navale asocijalnih elemenata, koji žele, da žive na teret onih, koji rade, na teret radnoga naroda, to je najbolja i jedina obrana prava zaista bolesnoga člana. To je jedini način spašenja našeg socijalnog osiguranja, ove najozbiljnije, skoro jedine tekovine našega socijalnoga zakonodavstva.

Treba štediti na bezvrijednim, inproduktivnim podavanjima, na suvišnim ljekarijama, na izdatcima za bezvrijedno ljetovanje zato, da uzmognemo davati bolesnome članu sve ono, što mu treba da ozdravi, da ga spasimo od propasti i od smrti. Zato štedimo, da možemo podići ovake sanatorije za zaista bolesne članove. Za ovakovu štednju preuzimamo svaku odgovornost pred svojom savjesti, pred svima poštenima ljudima a i pred budućim pokoljenjima.

Digitized by Google

Dr. Ante Mudrinić, ravnatelj okružnog ureda, Zagreb:

Gospodo!

Prije svega moram istaknuti, da mi je vrlo žao, što od samouprave mojega ureda nije nitko prisutan kod ove konference. A sada da predjem na stvar!

Predmet naših razmatranja i naše diskusije sadržan je u referatu g. generalnog direktora Milana Glasera, i g. direktora Željka Hahna, koji su referati otisnuti u broju 9. »Radničke Zaštite« od godine 1927.

Ovi referati obuhvataju sve probleme, koji se imadu prodiskutovati na ovoj konferenci, te bi se moglo ukratko reći, da ti referati ukazujući na dosadašnje rezultate u radu sviju nas, te iznašajući sve probleme, koji su iskrsli u tome radu proslijedjuju u glavnome dvije svrhe:

a) koje smjernice treba da rukovode našim budućim radom, ako uočimo sva do sada stečena iskustva, i

b) kako da se sanira teška kriza, u kojoj se sada radničko osiguranje nalazi.

Izbačen je na površinu problem reorganizacije osiguranja u formi pitanja o centralizaciji ili decentralizaciji radničkog osiguranja, pojavio se problem, ima li se liječenje članova provesti slobodnim izborom liječnika ili ne, a mora se iskreno priznati, da se vjerojatno za oba ova problema ne bi bio mogao odabrati nepodesniji momenat od sadašnjega.

Po mojem mišljenju nema dvojbe o tome, da je centralizacija doista potrebna. Ovaj dom zdravlja, koji smo jučer svečano otvorili, a u kojem evo i sada vijećamo, pokazuje — ako se i ne uzme obzir na sve one krasne ustanove, koje je do sada Središnji Ured kraj postojećeg centralizma izgradio — da je centralizam u našem radničkom osiguranju za par godina mogao podignuti to, što mali, rasparčani i rascjepkani uredi vjerojatno nikada ne bi mogli polučiti. Provesti decentralizaciju radničkog osiguranja i uvesti punu autonomiju, gdje uopće nema rezervnih fondova, gdje je u najvećem dijelu naše države radničko osiguranje još tako mlado, da se u svom radu ne može osloniti na svoja vlastita iskustva, sada, dok vlada tako teška privredna kriza u našoj državi, sada, kada su zdravstvene prilike ne samo osiguranika, već i cjelokupnog pučanstva ove države tako nepovoljne, — to znači, gospodo, ići korak natrag, a ne korak napred.

Po mojem mnijenju udovoljilo bi se sadašnjoj potrebi radničkog osiguranja najbolje na taj način, ako se izmijeni Statut Središnjeg ureda i novelira Zakon o osiguranju radnika u onom opsegu, kako je to predložio g. generalni direktor u svom već citiranom referatu.

Slobodan bi bio samo svratiti pozornost još na neke potrebne promjene kod ustanovljenja broja nadničkih razreda, kod kategorisanja pojedinih vrsti radnika, kod propisivanja prinosa, te pojednostavljenja cjelikopunog poslovanja, kako sam to svojedobno razložio u svojoj raspravi »Jesu li i koje reforme potrebne u zakonu o osiguranju radnika«.

Po mojem mnijenju je potrebna nama svima ne samo unifikacija već i centralizacija u radničkom osiguranju.

Drugi problem, treba li dati bolesnicima slobodan izbor liječnika, ili zadržati današnji sistem pružanja liječničke njege, riješen je barem za dogledno vrijeme na godišnjoj skupštini Jugoslavenskog lekarskog društva u Rogaškoj Slatini na taj način, da je jednoglasno došlo do izražaja, da današnje prilike ne omogućuju uvedenje slobodnog izbora liječnika u radničkom osiguranju. To stanovište odgovara potpunoma stvarnoj potrebi radničkog osiguranja, pa je podjedno dokazano, da i stručni krugovi izvan radničkog osiguranja nisu pustili s vida ne samo potrebe osiguranika, već i njihovu ideologiju.

Iz ovo nekoliko riječi jasno izlazi, da je jedan problem medjutim već izlučen iz sadašnje diskusije, a uvjeren sam, da će svi prisutni u svojim daljnjim izlaganjima jednodušno izjaviti, da upravo u interesu očuvanja radničkog osiguranja, a još više u očuvanju interesa osiguranika i njihovih porodica, smatraju vanredno pogibeljnim, rušiti današnji sistem centralizacije i uvoditi sistem decentralizacije sa dvije vrsti nosilaca osiguranja.

Prema tomu treba preći na drugi dio predmeta današnje rasprave, t. j. kako sanirati današnju krizu? Treba ispitati, gdje su uzroci današnje krize u radničkom osiguranju, ima li tih krivaca te tko su ti krivci?

Digitized by Google

Kada bi htio u ovom pitanju biti posve kratak, moj bi odgovor morao citirati slijedeće iz referata g. generalnog direktora Središnjeg ureda:

»Raznim odredbama financijskih zakona posljednjih godina izmjenjene su mnoge odredbe Zakona o osiguranju radnika, nikada u korist same ustanove osiguranja. Nesprovodjenjem raznih zakonskih odredaba, kao i menjanjem pojedinih ustanova zakona, izmenjen je zakonski osnov, pa i sama financijska baza, dakle temelji, na kojim se ima sprovesti osiguranje radnika i izgraditi zgrada našeg socijalnog osiguranja.«

I doista, to stanovište g. generalnog direktora odgovara potpunoma pravom stanju stvari, jer je i svakom nestručnjaku posve jasno, da se ne može održati finansijsko ravnovjesje ni u kojoj ustanovi na ovome svijetu, ako su izmijenjeni temelji, ako je izmijenjena i sama finansijska baza, na kojoj bi ta ustanova u vršenju svojih zadataka imala raditi. Mi, gospodo, moramo doista iskreno priznati, da u cjelosti stoji tvrdnja g. generalnog direktora, da nikada nije u korist ove naše ustanove izašla nijedna odredba finansijskih zakona posljednjih godina, kojim su odredbama izmijenjene mnoge odredbe zakona o osiguranju radnika.

Razlog, da sa ovim odgovorom ne svršavam, leži u tome, što je g. generalni direktor pored ovoga jedinoga stvarnoga razloga današnje krize u svome referatu opetovano puta istaknuo, da smatra upravnike Okružnih ureda odgovornima za današnje neuspjehe u poslovanju okružnih ureda.

I ako ovo potonje stoji u kontradikciji sa referatom g. direktora Dra. Željka Hahna, koji u uvodu svojega referata doslovno veli, da je u godini 1926. izdala bolnopotporna grana osiguranja 84% od cjelokupnog rashoda na temelju liječničkih uvjerenja odnosno u vezi sa radom liječnika, i ako g. dr. Hahn izričito veli: »sudbina osiguranja povjerena je liječnicima« i ako i sam g. generalni direktor u pasusu, koji sam prije doslovno citirao, izričito ukazuje na razloge današnjeg teškog financijalnog stanja u radničkom osiguranju, ipak smatram potrebnim naročito istaknuti slijedeće:

Nema na meni — a uvjeren sam niti na upravnicima ostalih okružnih ureda — nikakove niti skrivljene niti neskrivljene krivnje, da je današnje stanje tako teško, a niti mogu ja, a niti koji drugi upravnik snositi odgovornost za ovo stanje. Držim, da je i bez ovih mojih riječi o tome i g. generalni direktor posve uvjeren, ali je ipak obzirom na to, što je ta — rekao bih — optužba odštampana u svečanom broju Radničke Zaštite, koja je dijeljena gostima, pozvanim na otvorenje Klenovnika, gotovo na samim ulaznim vratima u taj sanatorij, nužno da se i sa strane upravnika o tome koja javno ovdje na skupu kaže, kako bi istim putem ta »optužba« bila oborena, kojim je putem ušla u javnost.

Priznajem, da g. generalnom direktoru kao neposrednom starješini svih upravnika pristoji pravo, da njihov rad kritikuje, da ih prema potrebi prikori, kazni, da im dade upute i da ih savjetuje, sve to na način, kako on to smatra potrebnim, ali po mojem skromnom mnijenju držim da ovo nije bio najsretniji i najpodesniji put, kojim je on svoj prikor pred cijelom javnošću putem službenog glasila Središnjeg Ureda, dakle putem štampe, izrekao upravnicima Okružnih ureda. Sve to tim manje, kada taj prikor ne stoji i nema stvarnoga temelja.

Gdje dakle leže uzroci krize radničkoga osiguranja? Leže li u sistemu, koji danas postoji? Leže li u upravi radničkog osiguranja? Imadu li se tražiti u radu liječnika radničkog osiguranja? Dali u prevelikim podavanjima ili u premalenim prihodima? U čemu?

Da na ova pitanja odgovorimo, treba da ispitamo stvarne uzroke, koji su doveli u današnje teško financijsko stanje radničko osiguranje. Jer jasno je da ima stvarnih uzroka, koji leže izvan osobe upravnika i liječnika, budući da nitko ne može pretpostaviti, da bi upravnik i liječnik, koji je skrivio deficit kod ureda, mogao i jedan čas ostati na svom mjestu i nekažnjen.

I doista ima stvarnih uzroka i samo i jedino ti stvarni uzroci su doveli do današnjega stanja.

Takovih uzroka imade, koji se očituju u radu svih okružnih ureda, dakle opći stvarni uzroci, a ima ih i takovih, koji dolaze do izražaja samo ili više na području pojedinog okružnog ureda, dakle tako zvani posebni uzroci.

Koji su dakle opći razlozi današnje krize? Evo ih:

Digitized by Google

1. Teška privredna kriza, koja vlada u cijeloj našoj državi. Naročito u industrijskim centrima dolazi to do izražaja, u koja industrijska centra grnu radnici sa svih strana države, ne bi li našli uposlenje, uslijed čega se dakako povećava broj neuposlenih radnika u tome centru, a podjedno dolazi do vanredno velike fluktuacije članova, koji nakon kratkog vremena uposlenja ostaju bez posla. No ne samo to, već ta teška privredna kriza dolazi do punoga izražaja i u lošim socijalnim i zdravstvenim prilikama radničke klase, ona dovodi do loše i slabe i nedostatne prehrane, do lošeg odijevanja, do vanredno lošeg i nezdravog stanovanja, jednom riječi — ona čini i onako težak i nevoljan život najamnog radnika još težim i nesnosnijim, a bolesno i slabo otporno tijelo radnika još manje otpornim. Oboljenja postaju češća, a trajanje bolovanja dulje;

2. nepotpuna provedba svih ustanova Zakona o osiguranju radnika, te stalno mijenjanje postojećih ustanova na gorje, kako je to i g. generalni direktor istaknuo.

Premda je naš zakon predvidio osiguranje za slučaj neuposlenosti, iznemoglosti, starosti i smrti, ta osiguranja do danas nijesu privedena u život. A zar zakonodavac kod kalkulacije prinosa za slučaj bolesti nije morao uzeti ili zar i nije uzeo u obzir i ova osiguranja kao sastavni dio socijalnog osiguranja? To će mi ipak svatko dopustiti, da bi provedba i ovih do sada neprovedenih vrsti osiguranja bezuvjetno znatno rasteretila granu osiguranja za slučaj bolesti, pa je onda i posve razumljivo, da predvidjeni prihodi grane osiguranja za slučaj bolesti ne mogu dostajati za provedbu njenih zadaća, kada ta grana osiguranja makar i indirektno mora snositi terete neuposlenosti, starosti i iznemoglosti. Na tome ne mijenja ništa niti ta činjenica, da je neuposleni radnik kod napusta posla bio doista bolestan, a niti to, da iznemogli i ostarjeli radnik stupa u faktični radni odnošaj samo s toga razloga, da nakon kratkotrajnog začlanjenja podigne zahtjev za blagodati, koje ga pripadaju sa naslova osiguranja za slučaj bolesti. Isto tako ne može na tom stanju stvari promjeniti nitko da doista bolestan radnik — i sa povišenom temperaturom — radi, dok ima posla. Radničko osiguranje danas tako teško posluje ne samo s razloga, jer b o l e s t a n radnik n a p u š t a uposlenje, da potraži potpore, već i s razloga, što b o l e s t a n radnik traži i p r i m a uposlenje, da može u najkraće vrijeme potraživati potpore.

A sve to dolazi do izražaja i kod hranarina, i kod troškova lijekova i zdravstvenih pomagala, kod bolničkih troškova, a djelomice i kod troškova kupališta (teške reume) i sanatorija;

3. p o t p o r e z a s l u č a j p o r o d j a j a. Ove su potpore u opsegu, predvidjenom u našem zakonu, preveliki teret za granu osiguranja za slučaj bolesti. Bez posebnih doprinosa za ovu skrb za materinstvo, mora radničko osiguranje da sprovodi bez pomoći sa strane države brigu za eugeniku, a premaleni karenčni rok i predugo trajanje potpore čine, da to više nije osiguranje poroda kod radnika, već postaje osiguranje za naraštaj u cijelom narodu. Bezbrojne zloporabe — prečesto i uz pomoć poslodavaca, te uz sudjelovanje općina, koje izdaju nestvarne potvrde, — čine ovaj teret još većim, a ured nema mogućnosti uz najtačniju i najsavesniju kontrolu, da sve te okolnosti provjeri i da raskrinka svaki slučaj fingiranog i lažnog članstva.

Samo ovaj ured isplatio je s naslova potpora za porodjaj slijedeće stavke:

II. polug.	godine 1922.	ukupno	Din 259.761·83	ili 3·61%	propisa
„	1923.	„	„ 1,555.876·12	„ 8·49%	„
„	1924.	„	„ 2,370.394·17	„ 11·70%	„
„	1925.	„	„ 2,731.401·04	„ 13·02%	„
„	1926.	„	„ 3,140.171·80	„ 13·56%	„
I. polug.	godine 1927.	„	„ 1,648.755·79	„ 12·98%	„

A tako je i na području cijeloga radničkoga osiguranja.

Ta notorna činjenica izazvala je i zaključak ravnateljstva Središnjeg ureda, kojim traži od Ministarstva Socijalne Politike promjenu ustanove §-a 49. ZOR.

Slobodan sam samo jedan primjer napomenuti. Članica Hudovernik Helena platila je za vrijeme od godine 1922. do 1927. ukupno na prinosima Din 1.910·80 a za ovo isto razdoblje dignula je sa naslova

hranarine	rodilj. potpore	
Din 1.661·10	Din 2.658·50	
odnosno ukupno u gotovom novcu		Din 4.319·60

Digitized by Google

a bez lijekova, liječnika, bolnica i t. d. Ona je godine 1924., 1925. i 1926. i 1927. rodila, a bila je uvijek radnica u pravom smislu riječi, budući da ima kontinuirano članstvo.

To je samo jedan primjer, koji mi je slučajno prije par dana pao u ruke;

4. snašanje troškova liječenja i lijekova, te hranarina i t. d. kroz prva četiri tjedna za osiguranike, ozlijedjene kod nesreća u poslu.

Koncesija, koju je zakonodavac s ovoga naslova učinio poslodavcima na teret grane osiguranja za slučaj bolesti, dala bi se još nekako podnositi, da je grana osiguranja za slučaj bolesti ostala na tome, da snosi terete samo svojega osiguranja, kako ih je kalkulirao zakonodavac predvidjajući provedbu osiguranja za slučaj neuposlenosti, iznemoglosti, starosti i smrti.

Ovako ali se taj teret vanredno teško osjeća, te je na tome predmetu sa strane svih interesenata već mnogo riječi palo.

Neznam, kako je kod ostalih okružnih ureda, ali okružni ured zagrebački snosi već i sam izdatak na hranarinama sa tog naslova vrlo teško, a gdje su još troškovi liječenja prema §-u 45. ZOR?

Neka mi bude dozvoljeno sa nekoliko podataka iz posljednje tri godine za od prilike isto razdoblje osvijetliti odnošaj broja hrambinaša iz kirurškog ambulatorija prema broju hrambinaša ostalih ambulatorija na području grada Zagreba i to:

Razdoblje	Hrambinaši u Zagrebu	Od toga kirurški	
		broj	%
7. IX.—13. IX. 1925.	476	64	13·24
6. IX.—11. IX. 1926.	726	122	16 80
5. IX.—10. IX. 1927.	666	122	18·32

Vjerojatno ne će taj razmjer postojati kod svih okružnih ureda ali sigurno ne će zaostajati mnogo iza toga barem u svim onim mjestima, gdje imade više industrije i gdje imade i prema tome više poslovnih nesreća. A taj izdatak svakako jasno pokazuje, da ti tereti prevaljeni sa grane osiguranja za nesreću na granu osiguranja za bolest nijesu baš tako maleni;

5. nesusretljivost sa strane državne vlasti prama radničkom osiguranju.

Već prije citirani pasus iz referata g. generalnog direktora ukazao je posve jasno, u čemu se ta tegoba radničkog osiguranja sastoji. Ja ću biti još nešto jasniji: usprkos jasnih odredbi zakona prevalilo je Ministarstvo Narodnog Zdravlja na radničko osiguranje sve troškove bolničke njege i opskrbe za liječenje od umobola, trahoma, veneričnih bolesti i tuberkuloze, za koju je odredjena izolacija, na radničko osiguranje, a radničkom osiguranju dalo je kao utjehu do sada na žalost posve praznu riječ, da će radničko osiguranje te troškove moći refundirati od države. Uredi vode posebne iskaze o tim tražbinama, ali te tražbine protiv države ne vodi ni jedan ured i ne smije da vodi na strani aktiva, već samo na strani rashoda.

Slobodan sam podacima iz godine 1924., 1925. i 1926. malo osvijetliti, što to samo za okružni ured zagrebački znači. Evo tih podataka:

Vrsta bolesti	Godina		
	1924.	1925.	1926.
Bludobolja	113.615·—	218 034·—	310 139·—
Tuberkuloza	244.127·25	251.374·—	351.049·85
Trachom	55.752·—	133.297·—	158.219 90
Umobol	6 908·—	2.190·—	34.884·90
Zarazne bolesti	102.868·—	178.070·—	166.665·10
Ukupno	523.270 25	782.965·—	1,020.958·75

Digitized by Google

Ako ove brojke sravnimo sa ukupnim troškovima bolničkog liječenja, dolazimo do slijedećeg rezultata:

Godina	Ukupni bolnički troškovi	Od toga duguje država ovom uredu	
		ukupno	%
1924.	2,516.309·32	523.270·25	20·79
1925.	3,217.054·63	782.965·—	24·33
1926.	3,375·117·36	1,020.958·75	30·24

Mislim, da ovi podaci ne mogu niti jednoga upravnika, a niti bilo koje drugo lice, ostaviti ravnodušnim, jer ti podaci prije svega upućuju, kako velike terete mora ured i radničko osiguranje umjesto države snositi, a zatim ukazuju i na to, kako bludobolja i tuberkuloza pored trahoma nemilice hara u radničkim redovima. Čovjek se sa bolju mora pitati, kakav li će to biti budući naraštaj, koji će od ovakovih roditelja poteći i u ovakovim prilikama odrasti?!

Osvetljivši ovako uzroke deficitu, koje sam nazvao općim stvarnim uzrocima, imao bih baš obzirom na posebne prilike ureda, kojemu sam ja na čelu, upozoriti još i na posebne uzroke deficita zagrebačkog okružnog ureda.

Koji su ti tako zvani posebni razlozi deficita kod Okružnog Ureda zagrebačkog?

Ne ću se opširno tim uzrocima baviti, već ću ih samo letimice prikazati.

Ti posebni uzroci jesu slijedeći:

a) Pretežni dio osiguranika zagrebačkog ureda stanuje u samom sjedištu ureda, u gradu Zagrebu.

Svi ti osiguranici u gradu Zagrebu ne spadaju medju maloposjednike, već su pretežno najamni radnici, koji jedino i isključivo živu od svoje zarade. U slučaju bolesti upućeni su oni jedino i isključivo na potpore po zakonu o osiguranju radnika, a kod ovakovih radnika ne može se ni pomisliti, da će oni propustiti tim blagodatima se koristiti. Oni tako dobro poznaju ustanove zakona, koje se odnose na njihova prava, da već unaprijed tačno sve proračunaju, što im pripada. Ured ne ostaje poštedjen ni od jedne vrsti potpora, koje je dužan pružiti, a imade tešku borbu, da suzbije i neopravdane zahtjeve osiguranika.

Kraj toga u Zagreb, kao centar radnici hrle sa svih strana države ne bi li našli uposlenje, da već nakon kratkotrajnog članstva padnu na teret osiguranja grane za slučaj bolesti.

b) Vanredno nepovoljne zdravstvene prilike radničke klase u Zagrebu.

O ovoj okolnosti govorit ću opširnije kod naslova hranarine, a sada ću samo napomenuti, da te prilike u gradu Zagrebu najbolje ilustrira kod zagrebačkog okružnog ureda na poticaj g. Dra. Željka Hahna provedena anketa o tome, koliko se puta koji član godišnje kupa. Članak g. dr. Hahna, otisnut o tom predmetu u »Radničkoj Zaštiti« od godine 1926. pokazuje, kako su bijedne prilike u gradu Zagrebu, i kako malo čistoće još uvijek imade medju radnicima. Kao da su svi zaboravili na onu narodnu »čistoća je pola zdravlja«.

c) U gradu Zagrebu postoji pored Okružnog ureda i samostalna blagajna Hrv. trgovačkog društva »Merkur«.

Nije mi namjera da govorim protiv te blagajne, već hoću samo da sa podatcima u ruci dokažem, da riziko osiguranja na području grada Zagreba snosi sam okružni ured zagrebački, a ne okružni ured zagrebački zajedno sa blagajnom »Merkur«.

Da je tome tako, dokazuju slijedeći podaci:

Digitized by Google

Zagrebački Okružni Ured:

Godina	Poprečni broj članova	Poprečna nadnica dinara	Ukupni prinos za slučaj bolesti	Prosječni godišnji prinos po članu dinara
1924.	42.661	24·77	20,243.271 51	474·51
1925.	43.485	25·56	20,979 482 76	482·45
1926.	45.670	26·33	23,164.318 51	507·21

Blagajna »Merkur«:

Godina	Poprečni broj članova	Poprečna nadnica dinara	Ukupni prinos za slučaj bolesti	Prosječni godišnji prinos po članu dinara
1924.	8.372	37·23	5,966.811·47	712·71
1925.	8.869	37·68	6.286.320·86	708·79
1926.	8 813	41·30	6,822.561·75	774 15

Blagajna »Merkur« je dakle po članu prosječno godišnje na prinosu za slučaj bolesti više zaprimila od ovoga ureda:

Godina	Prosječno godišnje po članu više dinara
1924.	238·20
1925.	226 34
1926.	266 94

Ako isporedimo deficit ovog ureda sa višeprimitkom koji je nastao iz prednjega broja članova »Merkura« od kojih ipak pretežni dio stanuje u Zagrebu, dolazimo do slijedećeg rezultata:

Godina	Deficit zagrebačkog okružnog ureda	Višeprimitak na prinosima kod Merkura
1924.	1,082.914·73	1,994.210·40
1925.	443.380·42	2,007.299 46
1926.	2,184.288·70	2,352.542·22

Kada na području Okružnog ureda zagrebačkog ne bi djelovala blagajna »Merkur«, ured bi mogao samo višeprimitkom na prinosima, koje sada prima »Merkur«, izravnati svoje deficitno poslovanje.

Sve to tim više, jer je opće poznato, da blagajna »Merkur« imade kao članove probrani materijal, koji živi u nesravnjivo boljim zdravstvenim i socijalnim prilikama od osiguranika ovoga ureda. Kraj toga dolazi još i znatno viši kulturni niveau članova blagajne »Merkur«, veća stalnost njihovog namještenja, manje trošenje njihove fizičke snage u radu, znatno bolje honoriranje u radu, povoljnije prilike za vrijeme bolovanja (članovi »Merkur« dobivaju redovno svoja beriva za vrijeme

Digitized by Google

bolovanja, ako to bolovanje ne traje odviše dugo), a uslijed toga i kraće trajanje bolovanja (da ne izgubi mjesto), pa napokon, da veliki broj članova »Merkura« zbog svog socijalnog položaja uopće ne dolazi potraživati zakonom zajamčene potpore.

Upravo sve ove okolnosti jasno govore, da je doista riziko osiguranja u gradu Zagrebu samo na Okružnom uredu, pa bi ta okolnost bila već potpuno dostatna, da opravda i obrazloži deficit ovoga ureda.

Može li se onda dakle govoriti o krivnji upravnika za deficit, ako se o razlozima deficita hoće stvarno i objektivno govoriti?

Do sada navedeni razlozi i uzroci krize obuhvatili su sve, što je bilo potrebno reći, a na daljnje detalje u svojim razlaganjima prelazim samo s razloga, jer se moram osvrnuti i na neke detalje referata g. direktora Dra. Hahna.

G. direktor Dr. Hahn govori prije svega o organizaciji liječničke službe. Ja se slažem potpuno sa njegovim izvodima, pa bi tomu samo još dodao to, da radničko osiguranje mora svoju liječničku službu u dogledno vrijeme reorganizirati tako, da će moći imati takove liječnike, koji će se posvetiti jedino i samo službi radničkog osiguranja. Radničko Osiguranje mora stvoriti l i j e č n i k a o s i g u r a n j a, kojemu mora staviti na raspolažbu lica, koja će biti stručno izobražena za vršenje kontrole bolesnika, a tada će se moći govoriti o tome, da je liječnička služba u radničkom osiguranju organizirana, kako to iziskuju interesi i osiguranika i ustanova.

G. direktor Dr. Hahn upućuje na zdravstveno prosvjećivanje radništva i profilaktični rad. Taj je doista potreban. No okružni ured zagrebački učinio je u tom pravcu ono, što je do sada najviše mogao. Ostvario je »Obdanište«, koje vrši vrlo veliku zadaću u zdravstvenom prosvjećivanju radnika, a koje daje i smjernice i temelje za profilaktički rad. Okružni je ured zagrebački uglavio sporazum za saradnju sa nekim državnim ustanovama, a napose sa Antituberkuloznim dispanzerom u Zagrebu, a ta saradnja Antituberkuloznog dispanzera, ambulatorija za plućne bolesti zagrebačkog ureda, te uredskog »Obdaništa« donjet će sigurno dobrih rezultata, a početi će se provoditi u punoj meri nakon preselenja u novu zgradu.

G. direktor Dr. Hahn upućuje na nadzor poslovanja pri izdavanju potpora. Da malo i to osvijetlimo:

a) H r a n a r i n e.

Postotak hranarina kretao se kod zagrebačkog okružnog ureda tako, da je iznosio godine 1924. 35·43%, godine 1925. 28·47%, godine 1926. 33·45%.

Kako se dakle vidi, postotak hranarina bio je u godini 1925. ispod maksimalne granice normale, a godine 1924. i 1926. prekoračio je tu granicu.

Zašto je postotak hranarina na području ovoga ureda tako visok, bit će svima razumljivo, ako to osvijetljim sa nekoliko podataka. Uzet ću opet, kao i kod kirurških slučajeva, isto razdoblje, koje iskazuje:

Razdoblje	Hrambinaši u Zagrebu	Od toga tuberkuloznih	
		broj	%
7. IX.—13. IX. 1925.	476	154	32·35
6. IX.—11. IX. 1926.	726	257	35·40
5. IX.—10. IX. 1927.	666	305	45·79

Vidimo dakle, da broj za rad nesposobnih tuberkuloznih bolesnika neprestano raste, a moram istaknuti, da u ovom iskazanom broju nijesu sadržani bolesnici, koji se liječe zbog tuberkuloze crijeva, kostiju, kože i grkljana, već samo oni, koji se liječe u plućnom ambulatoriju.

Tko pozna stambene prilike u gradu Zagrebu, ne će se ovoj pojavi ni malo čuditi, a isto se tako ne će čuditi, da se broj tuberkuloznih bolesnika u gradu Zagrebu ne smanjuje, već da on raste.

Ja sam sa našim liječnicima, koji vrše liječničke posjete kod ležećih bolesnika, imao prilike upoznati svu onu strahotu i bijedu, koja se zove: »stan radnika«.

Digitized by Google

Ima, gospodo, u Zagrebu cijelih kolonija, koje nose krasna imena, kao »mali Pariz«, »Mali Beograd«, »Drveni Beč«, a ima ih, koja imadu manje zvučna imena, kao što je »Novo Naselje«, »Stara Pešćenica«, »Radnički Dol« i t. d. Sve su to obično skupine, u kojima stanuje oko 80 ili više obitelji, sve obitelj u sobi od 2 i ½ m dužine i toliko širine, ili u najboljem slučaju 3 m na 4 m. U takvoj »sobi« stanuje ne samo obitelj, već i podstanari njezini. Tako sam primjerice u baraci br. 38 u »Malom Parizu« našao jedan stan od 2½ m na 2½ m, a u toj prostoriji stanuje teško tuberkulozni muž, kojemu liječnik daje još maksimalno 3 mjeseca života, sa svojom ženom te dvoje djece: jedno 3 godine, a drugo 2 godine staro. U Putine br. 10. našao sam »obitelj« u sobi 3 na 4 m u podrumu. U toj sobi stanuje muž i žena, te šest mladića u dobi izmedju 18 i 22 godine. U sobi se nalaze dva kreveta, jedan štednjak od pleha i ništa više. To jest, kada smo na večer došli u sobu, da posjetimo bolesnika — a bilo je to u subotu oko ¼9 na večer — primjetili smo još na podu kraj bolesnikove postelje jedan čabar sa vodom, a u tom čabru stajala je boca vina i boca soda-vode, da se ohladi. Kraj temperature i zadaha, koji je u toj sobi vladao, nisam se niti čudio, da se vino hladi. A bolesnik? Teška tuberkuloza, tijelo posve izmoždeno, a kao posebna pojava još: jedan grozan proljev. Bolesnik je sam kazao, da je toga dana već 35 puta trčao.

Ja bih Vam, gospodo, mogao mnogo takovih sličica nanizati, pa bi samo svakome preporučio, tko želi potražiti i naći stvarne razloge deficita ovog ureda, neka obadje ove dijelove grada sa tako zvučnim imenima, pa će onda jasno razumijeti, zašto tuberkuloza u Zagrebu raste, a ne opada. Ali će isto tako biti posve jasno svakomu, da kraj ovolikoga porasta tuberkuloze i kraj ovako nepovoljnih higijenskih prilika, kako vladaju u Zagrebu, ne može postotak hranarine biti tako nizak, kako bi se to moglo u normalnim prilikama tražiti.

Naši liječnici postupaju kod priznavanja hranarine vrlo rigorozno, kontrola bolesnika vrši se tačno, pa ipak postotak hranarine premašuje normalu, predvidjenu po Središnjem uredu. Komisijske nadpregledbe liječnika ne mogu odstraniti uzroke većem postotku hranarina, jer se na hranarine uzimaju doista samo onakovi bolesnici, koji su za rad nesposobni.

b) Bolnički troškovi.

Svi oni razlozi koji prouzrokuju povećani broj hranarina, prouzrokuju i veći postotak bolnoopskrbnih troškova.

Troškovi bolničkog liječenja kod ovog ureda kretali su se:

godine 1924. sa 12·43% propisa
godine 1925. sa 15·33% propisa
godine 1926. sa 14·56% propisa.

Unatoč toga, što je opće poznato, da sirotinja ne voli ići u bolnice, taj je postotak tako visok. Sve to dokazuje, da je vanredno veliki morbiditet u radničkoj klasi u Zagrebu, a bijedno i kukavno stanovanje čini, da je bolesnik prisiljen poći u bolnicu, jer kod kuće nema ni gdje leći.

Slobodan sam samo još podsjetiti na ono, što sam prije napomenuo glede snašanja bolnoopskrbnih troškova za trahom, veneričke bolesti, umobol i tuberkulozu, koji su troškovi godine 1926. iznosili gotovo $^1/_3$ svih bolnoopskrbnih troškova, pa je slika očajnih zdravstvenih prilika u Zagrebu potpuna.

Tuberkuloza, kojom je cijelo područje ovog ureda zaraženo, a osobito i najviše sam grad Zagreb, sputava ovome uredu normalan rad i razvitak, te će ovaj ured na žalost sa tom groznom činjenicom morati još desetke godina računati, ako država konačno ne uvidi, da je kucnuo skrajni čas, da ona izdašno i to vrlo izdašno pomogne.

c) Lijekovi i sanitarna sredstva:

znače takodjer težak teret, te su posve u srazmjeru sa brojem bolesnika. Oni su se kretali:

godine 1924. na 13·17% propisa
„ 1925. „ 12·86% „
„ 1926. „ 13·96% „

Digitized by Google

Razlog tom velikom postotku nije samo u skupoći lijekova, već i u toj okolnosti, da bolesnici dobivaju u klinikama, bolnicama i dispanzerima recepte od državnih liječnika, redovno samo za lijekove specijalitete, pa imadu naši liječnici mnogo muke, da uvjere bolesnike, da im ovi lijekovi doista nisu potrebni. Prečesto mora liječnik u takvim slučajevima dati bolesniku lijek, premda da drži i znade kao stručnjak, da ne postoji stvarna potreba za lijek, ali liječnik nesmije kod liječenja bolesnika pustiti s vida psihološki momenat, koji je vrlo važan faktor kod liječenja bolesti.

Liječnici zagrebačkog okružnog ureda održali su mnogobrojne konference kako bi što ekonomičnije postupali kod propisivanja lijekova, te su izradili »mali Naputak k ekonomskom propisivanju lijekova«, kod čega su držali na umu ne samo interese bolesnika, već i interese ureda. Tu ide velika hvala Dru. Černe-u, čijim je marom taj naputak sastavljen.

d) Ostale potpore,

dakle troškovi oko kupališta i sanatorija, zubne njege, pogrebnina, kretale su se u normalnim granicama, tek je postotak sanatorijskih troškova nešto veći. Razlog da će tome biti ne samo velika potreba sanatorijskog lečenja, već i okolnost, da se sanatorij »Brestovac« još uvijek smatra u širokim radničkim redovima vlasništvom okružnog ureda, pa drže, da se pružanje liječenja na »Brestovcu« mora izdašnije osiguranicima omogućivati.

e) Rodiljske potpore.

O njima sam već napred govorio, pa ne bi imao obzirom na referat g. direktora Dra. Hahna ništa posebnoga istaknuti.

Preostaje mi dakle još ukratko osvrnuti se na pitanje propisivanja, ubiranja i utjerivanja prinosa.

Za ove poslove doista mora snositi upravnik punu odgovornost, jer je dužnost upravnika, da vodi brigu o tome, da prinosi budu pravovremeno propisani i ubrani.

Taj se posao kod mojega ureda odvija normalno, te je potpuno zadovoljujući obzirom na tešku privrednu krizu, u kojoj se nalazimo.

Doista je gospodo, grana osiguranja za slučaj bolesti bolesna, i naša je sveta dužnost, da potražimo lijeka toj bolesti. Ali, gospodo, nemojmo s metnuti s uma ono, što je g. direktor Glaser u svome referatu kazao: »u socijalnom osiguranju deficit poslovanja ne znači još uvijek neuspjeh poslovanja, a niti sam suficit znači uspjeh poslovanja«. Drugim riječima: ne znači, da leže razlozi, da je jedan ured deficitan, u nedovoljnoj pažnji upravnika ili šef-lekara, već te uzroke treba tražiti ondje, gdje se oni nalaze. A ja sam ih do sada u svome referatu dovoljno i jasno osvijetlio.

Ako nam je, gospodo, do toga, da se ovo stanje sanira, nemojmo kriviti upravnike za ono, što oni nisu krivi, već gospodo, svi mi treba da od mjerodavnih faktora energično tražimo:

da ostane osiguranje unificirano i centralisano, sa modifikacijama, kako ih je predložio u odsjeku IV. i V. svoga referata g. generalni direktor Milan Glaser;

da se zakon u cjelosti sprovede, t. j. da se privedu u život osiguranja za slučaj neuposlenosti, iznemoglosti, starosti i smrti;

da se privede u život posredovanje općina;

da se izvrše reforme obzirom na potpore za slučaj porodjaja; zubne njege, te snašanja troškova liječenja kroz prva četiri tjedna iza poslovne nesreće;

da se prestane sa mijenjanjem ustanova Zakona o Osiguranju Radnika putem financijskih zakona bez stvarne potrebe i bez sudjelovanja i privole predstavništva socijalnoga osiguranja;

da država prestane sa svojom nesusretljivošću prema radničkom osiguranju, svaljujući primjerice bolnoopskrbne troškove protiv jasnih odredbi zakona na teret radničkog osiguranja, izuzimajući ispod obveze osiguranja cijele grupe radnika;

da se sprovede nova arondacija ureda, kako bi se stvorile jedinice, jake i sposobne za život;

da se sprovede izmjena Statuta Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa;

Digitized by Google

da se sprovede promjena Pragmatike činovnika i liječnika;
da se pristupi pojednostavljenju posla;
da se reorganizira liječnička služba;
da se napokon pristupi odgojnom i zdravstveno-prosvjetnom radu, te provedbi profilaktičkih mjera.

Taj i takav rad izvest će radničko osiguranje iz današnje teške situacije, pa će radničko osiguranje sa još više uspjeha moći sprovoditi one velike zadaće, koje se od njega s pravom očekuju.

Nikola Klem, ravnatelj okružnog ureda u Osijeku:

Poštovana gospodo!

Referat gospodina generalnog direktora i referat direktora dr. Željka Hahna dosta su opširni i danas upotpunjeni njihovim izjavama. Konstatovano je današnje stanje osiguranja i pokazano je, da nema znatnih poboljšanja prilika u Okružnim uredima. Nema smisla da čini iste primjetbe na iznešene referate, koje je učinio i dr. Mudrinić. Skoro su jednake prilike i tegobe u okružnom uredu zagrebačkom i osječkom, a i svim ostalima u Hrvatskoj i Slavoniji. Nakon nekih izvršenih bonifikacija on je svršio prošlu godinu kao aktivan ured, medjutim veli, to nije njegova zasluga, već ona leži u tome, što su prilike u industrijskim preduzećima postale sredjenije. Prelazi na detalje, u koliko se razlikuju od mišljenja dra. Mudrinića. Što se tiče centralizacije odnosno decentralizacije radničkog osiguranja, samouprave i autonomije okružnih ureda, okružni ured osječki odnosno njegova samouprava stoji na stanovištu pune centralizacije radničkog osiguranja uz što širiju autonomiju odnosno samostalnost okružnih ureda. To se može postići Statutom, t. j. njegovom izmjenom, a ne treba novelizacije zakona, što je uostalom istaknuo i generalni direktor u svom referatu. Drugo je pitanje, lekarsko pitanje t. j. pitanje slobodnog izbora lekara odnosno namještenje stalnih lekara. Gospodin generalni direktor proglasio je već rezultat, IX. skupa Jugoslavenskog lekarskog društva, iz kojega se vidi, da pitanje uredjenja lekarske službe u pravcu slobodnog izbora lekara nije još riješeno, već je samo odgodjeno. Imade gospodo, dobrih lekara ali imate i onih, koji rade protiv institucije, a misle samo na svoju korist. I sve da je pala odluka o tom, dali će se uvesti slobodan izbor lekara ili će službu vršiti stalno namješteni lekari, još uvijek neće time biti riješeno lekarsko pitanje tako dugo, dok uredski i svi ostali, u pitanje dolazeći, lekari neće imati isti osjećaj odgovornosti i ljubav prema instituciji, kako ga imadu upravnici i ostalo administrativno osoblje. Neka Stalno Lekarsko Veće preuzme na sebe dužnost, da kod liječnika pobudi potreban osjećaj u službi radničkog osiguranja, pa će preko noći svaki okružni ured postati aktivan ili barem uravnotežen. Što se tiče finansijskog ravnovjesja, mora kazati ono, što je rekao i na konferenciji u Kasindolu. Izjavljuje se protiv povišenja prinosa i protiv snizavanja potpora. Neka se radije provede Zakon u svim svojim dijelovima. Neki su okružni uredi aktivni i usprkos tome, što nema osiguranja za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti i onog za slučaj neuposlenosti, ali se iz toga nesmije doći do zaključka, da je radi toga nepotrebna provedba svih odredaba Zakona. Bez provedenja svih Zakonom providjenih mjera jeste i ta aktivnost navedenih ureda samo časomična i manjka cijelom osiguranju onaj čvrsti financijski osnov, koji bi postojao, da se Zakonu u cjelosti udovoljava. Predvidjanje ovih grana osiguranja u našem Zakonu imalo je svrhu da mnogi članovi, koji spadaju medju iznemogle i stare, kao i neuposlene, neće doći na teret grane osiguranja za slučaj bolesti. Baš ta besposlica i iznemoglost bile su jedan od najvažnijih razloga deficita okružnih ureda u prošlim godinama. U godinama 1922. i 1923 otvorena su mnoga i mnoga velika industrijska poduzeća bez raspoloživog kapitala, koja su brzo skrahirala, ali su dovukla sa sela na stotine seljaka, kojima se nije dalo nakon propadanja tih poduzeća, vratiti natrag u selo. Morali su u gradu živjeti, posla nije bilo, pa su nastojali svim mogućim sredstvima izrabiti našu instituciju, dok ih bijeda nije opet odvela onamo, odakle su došli. To je bilo teško stanje za okružni ured, koje se poboljšalo tek nakon neke stabilizacije u radnim prilikama. Pregledom računa svih okružnih ureda vidi se, da je najteže stanje bilo u godini 1924. i donekle u godini 1925. dok se kasnije financijalno stanje ureda postepeno poboljšava. Što se tiče izmjene zakona tražio bi, da se izmjene samo odredbe o rodiljskim potpo-

Digitized by Google

rama. Predlaže, da se za članice osiguranice odredi šest mjesečno članstvo, a za članice porodice devetmjesečno članstvo, dakle ne onako kako to predlaže Središnji ured. Na taj način predusrelo bi se nevjerojatno mnogim očitim izrabljivanjima, protiv kojih ured ne može ustati, jer su takova izrabljivanja kraj sadanjeg potrebnog tromjesečnog članstva vanredno lahka. Što se tiče onoga dijela referata generalnog direktora, u kojem isporedjuje pojedine izdatke i rad jednoga ureda sa drugim, mora kazati, da imademo dvije vrsti izdataka, koji se moraju kod procjenjivanja poslovanja ureda uzeti u obzir. Ovi izdaci se dijele prvo na one, čija je visina ovisna o prinosima. Oni rastu, kada rastu i prinosi. Drugi su neovisni od toga, te bi trebali biti skoro jednaki kod svih ureda, ako se postave u razmjer prihoda po članu godišnje. Medju ove potonje spadaju upravni troškovi, troškovi za lekare, za medikamente i t. d. Čita izdatke na upravnim, liječničkim i apotekarskim troškovima iz bilance svoga ureda. Ako se ti podaci isporedjuju primjerice sa izdacima okružnog ureda u Zagrebu onda se vidi, da na primjer upravni troškovi osječkog ureda rezultiraju kao najmanji, a zagrebački da ne stoje na prvom mjestu kako je to u referatu gospodina generalnog direktora istaknuto, nego na petom i t. d. Isto tako je sa apotekarskim troškovima. I tu je osječki ured u razmjeru jeftiniji nego li zagrebački, premda iz referata drugačije izgleda. Prema tomu se rezultat poslovanja pojedinog ureda ne može odrediti jednostavno po postotcima prema ukupnim prihodima. Priznaje, da su kod osječkog ureda, premda su u razmjeru niži nego li na primjer zagrebački, još uvijek dosta visoki apotekarski troškovi t. j. troškovi za lijekove i zdravstvene potrepštine. Iznose 15·74% prihoda. U svrhu svedenja ovih izdataka na potrebnu mjeru sazvao je već dvije konferencije lekara i s njima raspravljao o tim pitanjima, ali ipak nisu uslijed toga pali troškovi za lijekove. Uprava ureda je učinila sa svoje strane sve što je mogla. Poboljšanje financijalnog stanja ureda moguće je prema tomu samo sa strane lekara, pa razmjerno nepovoljno stanje ureda leži jedino u izdacima za ljekarije, a dijelom i u izdacima na hranarinama. Zašto ovi izdaci još nisu mogli biti svedeni na potrebnu mjeru, to bi mogao jedino još da obrazloži uredski glavni liječnik g. dr. Gojtan, kao stručnjak u lekarskim pitanjima ureda. Mnogo je tomu da je ured postao aktivan, pridonijela elektrifikacija grada Osijeka i gradnja električnog tramvaja, gdje je kroz 18 mjeseci bilo zaposleno više stotina radnika u najvišem nadničnom razredu, a da nisu jako upotrebljavali blagodati zakona o osiguranju radnika, jer je bilo zarade, pa je članovima ista bila važnija, nego li hranarina. Dalnjem poboljšanju materijalnog stanja ureda pridonijela je i okolnost, da je na području ovoga ureda znatno povećan rad u šumama i drvenoj industriji. Izjavljuje, da prema tomu nije njegova zasluga, što je osječki ured postao aktivan. Uprava ureda je vazda radila jednako savjesno i zdušno pa su zato razlozi za bolje stanje izvan nje, poglavito u stabilizaciji privrednih prilika Što se tiče zaostataka na neubranim prinosima, to izjavljuje, da se iz samih podataka gospodina generalnog direktora vidi, da su na primjer zaostaci kod osječkog ureda pali ispod minimuma odredjenog po Središnjem uredu pa misli, da su ipak upravnici krivi, ako imade velikih zaostataka na neubranim prinosima, premda mnoga i mnoga velika poduzeća nisu solventna. Ne misli time podcijeniti rad upravnika ostalih ureda, koji su sigurno i sa svoje strane učinili sve što su mogli učiniti, a da naplate zaostale prinose. Imade neprilika kod ubiranja prinosa sa općinama, ali su te poteškoće skoro jednako na području cijele Hrvatske i Slavonije, a sigurno i na drugim područjima. Dogadjaju se pronevjerenja na općinama. Jedna je općina postupala slično kao na području zagrebačkog ureda, ali sa tom razlikom, da općina nije kupila bika, već da je bilježnik od našega novca dao potporu poplavljenima. Njegov zaostatak na neubranim prinosima iznosi prema bilanci 24%, ali je zaostatak zapravo samo 20% velik, ako se uzme u obzir dug državnih ustanova od nekih Din 400.000·— i osječkog kazališta od preko Din 100.000·— koje se svote nemogu utjerati, jer je dužnik — država!!! Inače je propisivanje i ubiranje prinosa kod njegovog ureda redovito. Izjavljuje, da se slaže sa referatom gospodina generalnog direktora, samo mora još jednoć naglasiti, da se sa našom donašnjom »autonomijom« ne može živjeti dalje. Predlog ravnateljstva njegovog ureda o izmjeni statuta stigao je već Središnjem Uredu. Prije završetka iznaša još ilustracije radi, jedan slučaj gdje je došla k njemu jedna gravidna žena u četvrtom mjesecu trudnoće i koja je imala tek jednomjesečno članstvo, te koja je izjavila, da je ostala bez posla, ali da želi produljiti članstvo na osnovu

Digitized by Google

§-a 55. zakona. Ured ju je otputio, jer je u tom vidio jedan upravo klasičan primjer izrabljivanja na osnovu samih zakonskih propisa. Na žalbu odredio je Središnji ured, da se moliteljicu mora primiti u članstvo, jer je udovoljila propisu zakona i javila se pravovremeno za produljenje članstva. Uplatila je nekih Din 120·— a primila od ureda potpore u iznosu od Din 3.800.—. A sve na osnovu zakona! Ovo sigurno nije bila namjera zakonodavca kada je odredio porodiljske potpore, pa stoga pri završetku hoće još jednoć da naglašuje, da bi trebalo produljiti rok čekanja za rodiljske potpore onako, kako je on to predložio. Što se tiče referata direktora dra. Hahna, nebi imao ništa da kaže već samo to, da se potpunoma s njim slaže, samo bi trebalo da uredski liječnici isto uvaže jednako kao i on, što bi samo služilo na korist instituciji i njenim članovima.

Jakov Lastrić, ravnatelj okružnog ureda Banja Luka:

Poštovana gospodo!

Ja ću pokušati, da budem vrlo kratak, a ipak da kažem sve ono, što je najvažnije. Neosporno je, da je grana osiguranja za slučaj bolesti došla u teško stanje koje je faktično još gore nego što ga Središnji ured prikazuje, a rezultat poslovanja iskazan u procentima još je nepovoljniji jer su procenti računati od propisanih prinosa, dakle i od onih prinosa, koji će se u toku vremena otpisati. Prema zaključnim računima Središnjeg ureda ova je grana osiguranja aktivna. Medjutim imadu se još otpisati velike sume neutjerivih prinosa pa kada bi se računali ovi otpisi kao i razna druga dubiozna potraživanja mi bi se nalazili u velikoj pasivi. Takvo je stanje s jedne strane, a s druge strane grana osiguranja u bolesti u ovih pet godina nije stvorila dovoljne fondove rezervi iz kojih bi se pokrivali izdaci za slučaj epidemije. Kada sve to uvažimo, onda istom možemo da ocjenimo u kakvom se mučnom stanju nalazi bolesničko osiguranje. Ovom stanju traže se uzroci. Središnji Ured izradio je tabele iz kojih se vidi, da izvesni okružni uredi troše na izdatke, koje bi mogli da snize kraj bolje volje. Neka su gospoda opravdali svoje prevelike izdatke. Tako je zagrebački okružni ured na usta direktora g. dr. Mudrinića opravdavao veliki postotak na hranarini koji iznosi preko 33% kraj prinosa od Din 507·21 po članu godišnje. Kada se uporedi izdatak na hranarini i prinos po članu prema drugim uredima, vidi se, da je neuspjeh zagrebačkog okružnog ureda još mnogo veći. To važi i za neke druge okružne urede, ali bi se suviše vremena utrošilo, kad bi se osvrnuo na sve te urede. Veliki dio izdataka mogao bi se, a i morao da smanji. Pravo je kazao g. generalni direktor u svom izveštaju da u prvom redu snosi odgovornost ravnatelj ureda, a on snosi odgovornost i za ljekare, koji ne mogu da se užive u cifre. Kao stari praktičari ravnatelji dužni su da glavne lekare koji nemaju dovoljno iskustva i ne mogu još da se užive u ekonomisanje radničkog osiguranja, upućuju u vršenju njihove dužnosti. Ravnatelj je bez sumnje ovdje za to, da vodi svoj ured na smišljen način. Pravo je, da činovnici snose punu moralnu i disciplinsku odgovornost. U interesu je radničkog osiguranja, da se ovdje to jasno i bistro kaže. Uzmemo li na pr. poslovanje okružnog ureda u Karlovcu, moramo se pitati, dokle će se tako raditi. Upravo čovjeku stane dah, kad pogleda rezultat poslovanja ovog ureda, jer ima mnogo takvih izdataka, koji se mogu smanjiti. Iz bilance okružnog ureda u Karlovcu vidi se, da ovaj troši na hranarini 32%, dok banja lučki ured samo 22%, da karlovački ured troši na sanatorije 6%, dok Banjaluka 4·5%, karlovački okružni ured izdaje za bolničko liječenje 20%, a banjulučki 15%. Za uporedjenje uzeta su ova dva ureda zato, jer je prinos po članu jednog i drugog ureda sličan kao i vrste radnika. Unatoč toga postotci izdataka na hranarini, bolničkog liječenja i sanatorija su normalni kod okružnog ureda banjalučkog a nisu kod onog u Karlovcu. To što važi za Karlovac važi i za neke druge urede. Morà dakle biti nešto što nije u redu. Krivnja za to stanje leži ne samo na ravnateljima okružnih ureda, nego i na upravi Središnjeg ureda. Uprava Središnjeg ureda nije još do sada stigla, da izda pravilnik za poslovanje okružnih ureda. Središnji ured nije vršio kontrolu okružnih ureda u dovoljnoj mjeri i nije stigao da izvrši jednu dobru i svestranu skontraciju okružnih ureda. Dosadanje skontracije ograničile su se samo na traženje računskih grešaka a ne i organizatornih. Tačno je i to, da jednim dijelom leži krivnja za takvo stanje na činjenici, što nisu ostale grane radničkog osiguranja sprovedene. Ali to nije jedina

Digitized by Google

i glavna krivnja (član ravnateljstva Luka Pavičević upada: I to ne sme da bude). Mi svi treba da se izmirimo s tim, da grana za slučaj starosti, iznemoglosti i smrti te u besposlici neće još tako brzo doći, da će možda proći i jedan decenij dok će ona stupiti u krepost, jer njezino uvodjenje znači svakako nov teret za produkciju, pa ga poslodavci neće tako brzo primiti. Ako se dakle neuspjeh opravda time, što nije sprovedena ova grana osiguranja, onda bi to značilo, da je radničko osiguranje osudjeno na propast i ova konferencija ne bi se trebala baviti pitanjem kako će se postići bolji rezultati, nego pitanjem, kako će se ovo osiguranje likvidirati. Uzrok ovom stanju medjutim leži u tome, s jedne strane, što se izvjesni izdaci mogu sniziti a ne snižavaju se, a drugo, što postoji organizacija osiguranja onakva, kakva je danas. Ovaj drugi uzrok nalaze se u centralizaciji radničkog osiguranja. Samouprava okružnih ureda jeste jedna fikcija, ona je samo aparat za sekiranje uprave, za prepisku sa središnjim uredom, da bi ovaj mogao opravdati bezbroj svojih referata. Može biti samo jedno: ili će postojati samouprava Središnjeg ureda u centralizaciji, ili samouprava okružnih ureda u decentralizaciji. U centralizaciji samouprava Središnjeg Ureda isključuje samoupravu okružnih ureda. Neka se dakle dokinu samouprave okružnih ureda a sve poslove osiguranja neka vodi Središnji Ured preko svojih filijala, to jest okružnih ureda bez samouprave ili neka se okružnim uredima da puna samouprava. Da je bilo odgovornih samouprava okružnih ureda i da su te samouprave bile sastavljene iz izabranih lica, i one bi nosile odgovornost za loše poslovanje a ne bi računale na to da imade sa svih strana tudjih para i da će deficite okružnih ureda podmiriti Središnji ured. Usled ovakovog stanja stvari uvriježila se je ljenost i neodgovornost odgovornih lica. Pošto ne postoje odgovorne samouprave okružnih ureda, sva odgovornost leži na ravnateljima. U službenom pravilniku treba predviditi mjere za zaštitu institucije, da bi se radničko osiguranje moglo osloboditi nesposobnih i nesavjesnih upravnika i činovnika. Pošto se radničko osiguranje koje se proteže na teritoriju cijele zemlje sa 450.000 članova ne može sa jednoga mjesta uspješno sprovoditi, potrebno je, da se osiguranje decentralizira na jake jedinice a Središnji ured da kao zajednička ustanova, recimo kao Savez tih jedinica, vrši strogu kontrolu poslovanja, daje inicijativu za rad, upravlja zajedničkim fondovima, oporavilištima i lječilištima, prikuplja fondove za podupiranje postradalih okružnih ureda uslijed epidemija i slično i to u formi pozajmica, a ne u formi poklona. A moglo bi se na taj Središnji ured preneti i odlučivanje pri namještanju činovnika. Pre svega treba provesti izbore delegata za glavne skupštine. Ona će snositi odgovornost za ispravno poslovanje ne samo ravnatelja nego i samouprave okružnih ureda, a smanjiće se i upravni troškovi. Veliki broj malih okružnih ureda nalazi se u deficitu. To je najbolji razlog, da se od dadašnjih 25 mjesnih organa učini 7 velikih jedinica. Tada neće moći prosperirati nesposobni i nesavjesni.

Moralni je vinovnik za današnje stanje Središnji ured što je preneo na okružne urede pare, a niko ne vodi računa o tome kako se one troše i prikupljaju. Kada se uporede rashodi pojedinih ureda može se konstatovati da su kod nekih pasivnih ureda abnormalno visoki izdaci na lekove i lekare, što bi se lahko moglo sprečiti kada bi se o tome vodilo računa. U okružnom uredu zagrebačkom samo radi reklame daju se lekovi u velikim količinama, a drži se i suviše mnogo lekara specijalista. Za ovakovo stanje ne može se nalaziti izgovor u tome, što su članovi skoncentrisani u sjedištu ureda. Naprotiv, to još olakšava sprovodjenje osiguranja. Teško je sproviditi osiguranje kada su članovi raštrkani kao na primjer kod okružnog ureda banjalučkog, čije područje zauzima 14 hiljada četv. kilometara bez cesta i dobrog željezničkog saobraćaja. Gospodin dr. Mudrinić spomenuo je stanbene prilike u Zagrebu kao razlog za loše stanje zagrebačkog ureda. Ali gospodo, pa gdje su uredjene stanbene prilike u našoj zemlji. Nigdje! U svim većim i velikim mjestima naše države postoje poteškoće u tom pogledu, pa bi se logično morali svi okružni uredi tužiti na stanbenu mizeriju. A šta bi tek morali reći oni okružni uredi kao što je banjalučki čiji su članovi pretežno šumski radnici, koji zimi i ljeti stanuju u šumi u vrlo lošim skrovištima a često i pod vedrim nebom izloženi svim vremenskim nepogodama, loše odjeveni, goli i bosi. Mi imademo inspektore rada koji ne rade a često i ne znaju raditi kako treba.

U izveštaju g. generalnog direktora nije dovoljno podvučena činjenica, da danas nad radničkim osiguranjem visi kao Damaklov mač jedan član finansijskog

Digitized by Google

zakona, kojim se želi stvoriti dve vrsti nosioca osiguranja u grani osiguranja za slučaj bolesti, to jest okružne urede sposobne za samostalan život i maroderske okružne urede na čelu sa Središnjim uredom.

Gospodo, to ne smije da bude. To znači rasparčavanje i upropaštavanje radničkog osiguranja. Mi ovdje na ovome mjestu moramo naglasiti, da je ono što predvidja finansijski zakon za radničko osiguranje opasno i štetno. Decentralizaciju treba provesti prema napred učinjenom predlogu. Predlog koji je u tom pravcu stavio Središnji ured samo je jedno krparenje. Nažalost, na ovoj konferenciji ne mogu se raspraviti pojedini detalji po ovom pitanju, jer za to konferencija nema dovoljno vremena. Trebalo je, da se upravnici makar većih okružnih ureda sastaju na konferencije na kojima bi se ova pitanja u detaljima raspravljala i na taj način uspostavila bi se tješnja veza izmedju njih i Središnjeg ureda. To se je moglo učiniti i pismenim diskusijama. Za radničko osiguranje biće najbolje ako se sprovede puna decentralizacija osiguranja sa velikim jedinicama i jakim Središnjim uredom kao zajedničkom ustanovom.

Dr. Laza Dimitrijević, glavni lekar Okružnog ureda Sarajevo:

Na lekarskom kongresu bio je na dnevnom redu »slobodan izbor lekara pri radničkom osiguranju«, to znači u današnjim prilikama propast radničkog osiguranja.

Dve grupe lekara bile su na lekarskom kongresu za to. Jedno su bolnički lekari, a drugo su lekari iz privatne prakse sa neznatnom praksom. Nama je pošlo za rukom da za sada, privremeno, odbijemo taj atak na radničko osiguranje. Uspeli smo, jer one dve grupe lekara nisu bile dovoljno organizovane, jer su to mahom siromašni ljudi i nisu mogli doći u velikom broju na lekarski kongres. Ali to što je za sada skinuto sa dnevnoga reda doći će drugom prilikom opet na dnevni red, i onda oni mogu doći bolje organizovani i bolje potkovani.

Da se to predupredi, dužnost je naša u prvome redu da popravimo ono, što nije dobro pri radničkom osiguranju, a u drugom redu da po mogućnosti izidjemo u susret onim dvema grupama nezadovoljnih lekara i da zadovoljavamo njihove opravdane zahteve spram radničkog osiguranja.

Pri lekarskom poslu kod Okružnog ureda glavno je izdvojiti prave bolesnike od simulanata i špekulanata. I u interesu lečenja bolesnika i u interesu ugleda a i u fiskalnom interesu radničkog osiguranja treba što manje članove upućivati u bolnice. Simulanti, neodredjene bolesti, ljudi bez diagnoze i sa neznatnim obolenjima ne smiju se slati u bolnicu. Sve što se može svršiti u ambulanti, ima se svršiti pri okružnom uredu, a od toga poštediti bolnicu. Zato je nužno, da pri svakoj ambulanti Okružnog ureda bude neki odredjeni broj postelja, p r e l a z n a s t a n i c a, s o b a z a m a r o d e gdje će se zadržati po nekoliko dana svaki onaj, koji se sada bez potrebe šalje u bolnicu.

U interesu je i lekarskog staleža i radničkog osiguranja, da što veći broj lekara dobije posla pri radničkom osiguranju. Osim drugih načina za postignuće toga, koji nisu nama u ruci, mi imamo jedan dobar način u svojim rukama, a taj je, da na dosadašnji broj članova uzmemo veći broj lekara. U onim mestima, gdje ima lekara, koji žele da dobiju posla pri radničkom osiguranju, treba dosadašnjim lekarima smanjiti broj članova, a ostaviti im iste prinadležnosti i isto radno vreme. Za ostale članove angažovati izvestan broj novih lekara. Tako bi se produljilo radno lekarsko vreme, i to bi blagotvorno uticalo na kretanje bolesnika i bolesničkih troškova, a zadovoljilo bi dosta novih lekara. U mestima, gdje nema lekara koji žele posla pri osiguranju treba dosadašnjim lekarima povišiti radno vreme i platu.

Osim toga nužno je da glavni lekari ne leče bolesnika pri uredima, već da glavni lekar bude savetnik za upravu, šef i učitelj mladjim lekarima, prijatelj i otac bolesnicima a strog i pravedan sudija simulantima i špekulantima.

Dobro bi bilo da se glavni lekar oslobodi i svoje privatne prakse da bude sasvim nezavisan kako od članova okružnog ureda tako i od varoši i od čaršije. Onda bi ostali lekari ureda mogli svaku neprijatnost svaljivati na njega, i on bi mogao biti strogo pravedan. Po dosadašnjim prilikama mnogi se je lekar okružnog ureda zamerio publici, jer nije mogao udovoljavati nepravednim željama izvesnih

Digitized by Google

članova. Da bi se te neugodnosti rešili ostali lekari treba to preneti na glavnog lekara, a da bi on mogao vršiti kako treba svoju dužnost, mora ga osiguranje načiniti samostalnim i nezavisnim. U tu svrhu je potrebno napraviti manje okružnih ureda, ali da budu veliki.

Veći izdaci za glavne lekare i za produljenje lekarskog radnog vremena vrlo bi se brzo i dobro rentiralo radničkom osiguranju.

Marko Bauer, predsjednik:

Odredjuje odmor od deset minuta.

NAKON ODMORA.

Luka Pavičević, član ravnateljstva Središnjeg ureda:

Mi smo se ovde sastali, da svršimo dva posla. Prvo, da proslavimo otvorenje ovog novog radničkog lečilišta velike i dobre ustanove, a drugo da sprovedemo raspravu o važnim problemima radničkog osiguranja na trećoj konferenciji svih delegata mesnih organa. Prvi deo je svršen juče, a danas smo prešli na drugi: konstruktivan rad. Konstatujem to zbog toga što je g. dr. Mudrinić u svome govoru zamerio g. generalnom direktoru s razloga, što je u svome referatu tako oštro udario na nemarnost organa, koji provode osiguranje. Gospodin je dr. Mudrinić mislio, da je to bilo moguće sprovesti putem jedne interne okružnice. Ali ja naprotiv držim, da je to trebalo učiniti na ovome mestu i na ovaj način; da to šta više odgovara dužnosti g. generalnog direktora kao šefa čitave administracije. Meni je drago, da je g. generalni direktor nasuprot tome što je u prošlih pet godina zajedničkoga rada uvek uzimao upravnike i činovnike okružnih ureda u zaštitu sada kazao tako i na tome mestu. Ta taktika g. generalnog direktora upravo me radosno iznenadjuje i ja to pozdravljam. Na ovom mestu trebalo je reći ono, što upravnici i činovnici ne smiju da čine. To želim naročito ovde da naglasim. Ja nisam uzeo reč zato, što me je možda povukao za jezik g. dr. Mudrinić, već zato, jer nebi mogao da propustim, a da ne obratim naročitu pažnju na mnoge od ovih stvari, koje su ovde iznesene.

Iz prilično vještog izlaganja g. dr. Mudrinića, dalo bi se zaključiti, da za današnje teško stanje postojećih grana osiguranja nije niko kriv, nego samo zakon. To mi izgleda tako, kao onaj slučaj u okružnom uredu beogradskom, gdje je inkasant proneverio 300.000.— dinara i gde je isti rešen krivice i ako je pokrao novac, s razloga, jer je kriv sistem uredske administracije. Tako mi liči izjava g. dr. Mudrinića. Po njemu za pasivitet bolnopotporne grane u nekim okružnim uredima kriv je zakon, koji se ne provodi, za beogradski prvostepeni sud kriva je uredska administracija a nije kriv lopov, koji je pokrao 300.000.— dinara. Mi, gospodo, vidimo u raznim uredima razne rezultate, i dobro je rekao g. Lastrić, da kad vidimo u raznim okružnim uredima kakvo je stanje i kad vidimo da je hranarina kod okružnog ureda u Skoplju 13%, a ona u Mostaru 48% u Beogradu 24% a u Zagrebu 33% i ako nadnični razredi ne bi mogli govoriti u prilog povećane hranarine kod okružnog ureda zagrebačkog. Pogledamo li dalje bilance okružnih ureda, onda ćemo viditi da kod jednog mesnog organa iznosi procenat lekarskih troškova 6% a kod drugog čak 21%. Kod jednog mesnog organa iznosi procenat upravnih troškova 16%, a kod drugog 31%. Odakle te tako jako uočljive razlike. Otuda, što se po mojem mišljenju različito radi u pojedinim okružnim uredima i različito svata osećaj odgovornosti i dužnosti. G. dr. Mudrinić, kao i još neka gospoda, naveli su kao uzrok neizvodjenje zakona u potpunosti. Naime da potpore u slučaju iznemoglosti, radnika padaju na teret grane za osiguranje za slučaj bolesti koju terete i nezaposleni radnici. Po tome, ako bi se to stanovište uzelo kao apsolutno opravdano i tačno, onda bi mi ove grane osiguranja, koje imamo već 5 godina morali posve izbrisati. A mi smo ih ipak uveli u život. Grane osiguranja za slučaj nezaposlenosti, iznemoglosti i starosti nisu provedene kroz 5 godina, a ko zna, da li će biti provedene još kroz daljih 5 ili 10 godina. Smije li se dakle bazirati na ovakvom stanovištu, smije li se to uzeti kod stručnjaka kao opravdanje. Ja kao radnik i kao lice koje se logički bavi radničkim osiguranjem moram kazati, da jedan stručnjak ne bi smeo tako da govori. Činovnici radničkog osiguranja nisu ovde

Digitized by Google

zato, da potpomažu iznemogle i neuposlene radnike, već da sprovode zakon o osiguranju radnika ovaki kakav je. Drugi su faktori pozvani, da se brinu o neuposlenim i iznemoglim radnicima: radničke organizacije, radnički pokret i t. d. Dobro je kazao jedan ravnatelj, da se jedan upravnik ureda u svom postupku neće da zameri radnicima, a drugi poslodavcima. Gospodo! U sprovodjenju dužnosti i savesnom radu nesme se demagogisati. Ako se neko neće da zameri ni radnicima ni poslodavcima, zameriti će se svojoj vlastitoj dužnosti savjesnog sprovadjanja osiguranja za slučaj bolesti i za slučaj nezgode. Kada se vidi u kojem okružnom uredu deficit, onda se to može razumeti do izvesnog stepena kod okružnih ureda pasivnih, privredno nerazvijenih krajeva mostarskog i splitskog, dubrovačkog a donekle i sušačkog. Meni je nerazumljiv deficit karlovačkog okružnog ureda, ali koliko prilike poznajem, smatram upravo nedopustivim deficite okružnih ureda u Bjelovaru, Brodu n/S., Zagrebu, Osijeku i Zemunu. Gospodo, Osijek, koji je u centru naše industrije, koji bi morao davati suficit, on daje deficit. I ona opravdanja, da je jedna opština kupila za novac radničkog osiguranja bika, da su druge davale pomoći poplavljenima na račun novca radničkog osiguranja isto je što i činjenica da je okružni ured zagrebački potrošio 2,000.000 dinara za svoje obdanište, a na račun drugih okružnih ureda.

Kada je već govora o centralizaciji i decentralizaciji osiguranja, i ako smatram, da ovo mesto nije za raspravu toga pitanja, moram kazati, da treba rešiti jedno pitanje, a to je, da troši svatko samo ono, što ima a ne tudje. Slažem se sa g. Mudrinićem, da ne povisujemo prinose i da ne smanjujemo potpore. Ali bi zaista bilo od interesa znati kako bi to g. dr. Mudrinić postigao bez deficita u bolnopotpornoj grani u svima mesnim organima i krajevima. I bilo kako mu drago da se pitanje centralizacije ili decentralizacije reši, jedno se mora postići, a to je da se provede načelo jedno za sve članove i sve urede, i da svaki okružni ured provodi sve što želi na svoj račun a ne na tudji. Imade opravdanja za loše stanje u tomu, da državne vlasti ne pomažu radničko osiguranje. Šta više može se kazati da ga sabotiraju. I ja ću učiniti svoju dužnost, ako kao srbijanac priznam, da naše srbijanske vlasti odnose rekord u tom pravcu. Mi u Srbiji ne možemo da postavljamo samostalno egsekutore, kod nas zavisi samo od policijskih pisara, da li će izvesni poslodavac platiti svoj prinos ili neće. Kod nas se žalibože zacarilo to načelo: »Čuješ bogati metni to u fioku«. To neka gg. predstavnici Ministarstva socijalne politike referišu g. Ministru. Ova privatna korupcija satire nas u velikom delu. Naši su ljudi upravnici često puta i lično intervenisali kod policijskih kao i finansijskih vlasti, ali im je uvek bio odgovor, da nema vremena. Takav izgovor pokrivao je stvarne razloge. Ja molim prisutnu gospodu predstavnike Ministarstva, da izvole gospodinu ministru socijalne politike biti tumači naših želja da se u interesu ove velike reforme ovog velikog dobitka socijalnog staranja ne zaustave samo na referisanju o nevršenju dužnosti državnih organa, već da insistiraju na tome, da g. Ministar iskupi svoju reč, koju je dao jučer prigodom otvorenja ovoga lječilišta da će Kraljevska Vlada potpomagati radničko osiguranje. Mi dakle očekujemo, da će državna vlada dati sankcije propisima i sprovodjenju zakona o osiguranju radnika. Ne može gospodo biti izgovor za deficit, to što nije proveden u podpunosti zakon pa zato da trošimo tudje. I kada upravitelji nebi u kasi ureda imali novaca od nezgodne grane, Radničke Komore i Berze Rada te bi na prvoga ostali bez plate svi nameštenici počevši od upravnika pa do služitelja. U tom pravcu morale bi da dodju efikasnije mere sa strane uprave Središnjeg Ureda. Gospodin generalni direktor kazao je u svojim zamerkama, da će se u izmenjenom službenom pravilniku smatrati i ovake krivice disciplinskim krivicama. Ako je to tako, onda ja to pozdravljam jer sam već pre pet godina zastupao to stanovište. Radnik u radijonici i nameštenik u trgovini za svoju nadnicu, koju prima, ne samo da odgovara za kvalitet nego snosi odgovornost i za kvantitet posla. Ako jedan poslodavac odpusti radnika on ga ne otpušta samo zato, jer ne razume posao, nego i zato što mu radi nedovoljno i loše. Po našoj službenoj pragmatici nije tako. Ovde se odgovara samo za delikte teže naravi, za pronevjerenja i slično, ali zato, što upravniku poverena mu ustanova srlja u propast nema odgovornosti. To mora uči u izmenu službenoga pravilnika. Mi radnici i poslodavci imademo pravo postaviti činovnika u isti položaj zaposlenja u kojem se nalaze i ostali radnici i namještenici. Nije dovoljno samo znati teoriju radničkog osiguranja nego ga je potrebno znati na vreme i dobro voditi. Nama

Digitized by Google

pamet nečija, kao fikcija, ne treba, nego nam treba mnogo više rad i dobri rezultati toga rada. Službeni Pravilnik mora se dakle u tom pravcu izmeniti. Mi u Srbiji mnogo smo patili, a patimo još i danas od malo stručnih i malo sposobnih činovnika. Medjutim nije nam moguće dobiti bolje. Predbacivalo nam se, kada smo uzimali u službu lica, bez školske spreme. Ali kod toga propustilo se jedno, propustilo se obezbediti okružnim uredima u Srbiji mogućnost da dobiju sposobne sile. Mi smo odredbama Službenog Pravilnika osigurali nepokretnost činovnika radničkog osiguranja. Zato se dogadja, da okružni ured beogradski, ako treba jednog jakog i sposobnog činovnika, da ga ne može dobiti s prostog razloga, jer niko neće da ide u Beograd, pa makar dobio tamo i dva položaja više. Zastupnici centralizacije u Središnjem Uredu morali bi voditi računa o tome. Inače bi ta politika išla na cik-cak, treba centralizacije ali se ne izvršuju nužni preduslovi da bi se održala. Mi smo u Beogradu raspisivali konkurse i javili su se neki činovnici iz drugih mesnih organa, ali kad smo pitali od tih mesnih organa za izveštaj o njihovoj sposobnosti, došli su od tih ureda loši izveštaji. To je znak da samo loši službenici žele danas promenu mesta službovanja. Ljudi su vezani uz jedno mjesto lično, njima je preči lični interes, nego interes ustanove. Moje je mišljenje da Središnji Ured mora imati pravo da premešta svoje činovnike tamo, gde ih treba.

Želeo bih objašnjenje na referat direktora dr. Hahna, u kojem se kaže, da je hranarina iznosila godine 1924. 32%. To znači da smo spali za 6 odnosno 7%. Ne zna prihoda, godine 1925. 26%, a 1926. 25% kako da to tumači, da li je uzrok tome to, što se ovo zadnje vreme više polaže na odstranjenje simulanata ili to, što je zaposlenost veća ili nezaposlenost manja. Jedan je fakat da je privredna kriza godine 1926. bila jača nego li 1924. On da ne bi kazao, da je simulacija ili neuposlenost bila uzrokom velikih hranarina. Želio bi objašnjenje kako to, da su bolnički troškovi iznosili godine 1924. 8·4% prihoda, godine 1925. 9·8%, a godine 1926. 10% (ravnatelj okružnog ureda u Velikom Bečkereku Laza Rakić upada: zato što su bolno-opskrbne pristojbe povišene). Hvala lepo na objašnjenju.

Gospodo, još uvek je mala pažnja posvećena pregledu bolesnika. Moram se zadržati na poraznom važnom momentu u pogledu recepture, propisivanja lekova. Iz referata direktora dr. Hahna vidi se, da je jedan lekar na jednom receptu prepisao na teret ureda jednom bolesniku Insulin za 4.600 dinara. Ja neznam, da li je to doza ili je to jedna vreća lekova, jer nijesam medicinar, ili je možda to tako skup lek. Ako bi lekari to prepisali u privatnoj praksi i jednom privatnom pacijentu, onda bi, gospodo lekari, taj pacijenat kazao: »Vi ste doktore lud« (glasovi: to ne stoji). Drugi lekar propisao je jednom bolesniku saccharin, za 505 dinara, treći pak vino, a jedan je propisao 6 kom. Schicht sapuna i plaćeno je 60 dinara. U ovom posljednjem slučaju sigurno je doktor računao na to, da radnik treba da se opere. No kad mu je prepisao sapun trebalo mu je dati i dva para veša i čistu postelju. Ja znam kao i taj gospodin Ickor, da je sve ovo trebalo dotičnom radniku, ali znam i to da se sve potrebe recepturom okružnog ureda ne podmiruju. Ako su ta gospoda lekari bili u službi beogradskog okružnog ureda, onda im ja ovde poručujem, da se postaraju, da se to drugi puta ne dogodi.

Vidite dakle koliko zavisi od dobre uprave da materijalno i financijalno stanje okružnih ureda toliko isto zavisi i od dobre lekarske službe. Mi laici, radnici i poslodavci ne možemo da kažemo lekarima, kakove lekove trebaju propisivati. Nije ni upravniku ureda to ugodno da kaže. Ali savest svakog pojedinog čoveka jeste najvažniji faktor za vršenje ispravne službe u radničkom osiguranju. Imajući za cilj napredak radničkog osiguranja kao svoje ustanove treba lekari i činovnici da uprave svoj rad u tome smeru. Najviše pogodnosti što se je uopšte moglo dati, dalo se lekarskom redu. Izlazilo se je sa strane samouprave u susret svim njihovim zahtevima. Zato treba lekari da se sa bar toliko kavaljerstva ako ne već dužnosti oduže radničkom osiguranju. Finansijska strana bolnopotporne grane je loša. Možemo se pitati ko je za to kriv? Da li uprava ili samouprava? Naprotiv onome što kaže g. dr. Mudrinić da nije niko kriv velim ja, krivi su i uprava i lekari i mi, samouprava. Ja mislim, da bi mi predstavnici radnika u obaveštavanju radnika o njihovim pravim interesima u radničkom osiguranju mogli učiniti više, ali i gospoda poslodavci, koji se nalaze u ravnateljstvima okružnih ureda, mogli bi učiniti više za finansijsko stabiliziranje radničkog osiguranja. Nezgodno je to i blamaža je, da se mora ići od poslodavca do poslodavca da se od njega dobošom naplaćuje prinos, pa

Digitized by Google

čak i onaj deo kojega je on ustegao radniku prigodom isplate od njegove nadnice. Moralna je obaveza članova ravnateljstva da u svojoj sredini utiču na redovitu uplatu prinosa. Dobro je što se na ovoj konferenciji nalaze i predstavnici, samoupravci, poslodavci i radnici da ih se opomene na moralne obaveze ljudi, koji se prihvate članstva u samoupravi jedne ustanove, da se brinu i za njen napredak. Nije, gospodo, naša dužnost samo da na sednicama odglasamo predloge, koje nam predlaže uprava, već nam je i dužnost, da objektivno van ureda i van sednica popularišemo radničko osiguranje, da utičemo da i oni, koji su obavezani na prijave članstva i plaćanje prinosa vrše savesno te svoje obaveze.

Zbog posla koji sada radimo držim da će ovaj sastanak biti vrlo koristan. Moram naglasiti, da nije bilo onoga objektivnog obradjenog referata g. generalnog direktora, kojim je svrnuo osobitu pažnju sviju nas na loše strane naše zajednice bila bi proslava otvorenja lečilišta Klenovnik i suviše skupa. I za to, ako ova konferencija neće dati u provedbi radničkog osiguranja bolje rezultate ako time neće dati naknadu za troškove konferencije onda je bačeno kroz prozor nekoliko stotina hiljada dinara. Gospodo, ovaj sastanak stoji vrlo skupo, ali on će biti vrlo jeftin ako rezultati ovoga rada u zaključnim računima mesnih organa za godinu 1927. pokažu boljitak. U to ime pozdravljam sve prisutne i molim ih, da se svi zajedničkim silama sa svima neprijateljima borimo, a u cilju da ovo radničko osiguranje održimo i pomognemo da se svi uzajamno pomažemo.

Uslijed poodmaklog vremena zaključuje predsjednik sjednicu u 14 sati poslije podne i uriče nastavak za 16 sati poslije podne.

NASTAVAK

III. konferencije predsjednika ravnateljstava, upravnika i glavnih lekara mesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, obdržavane dne 30. septembra 1927. u lječilištu »Klenovnik« pod predsjedanjem predsjednika ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika g. Marka Bauera.

PRISUTNI:

Isti kao i prije.

U 16 sati poslije podne otvara predsjednik g. Marko Bauer nastavak treće konferencije predsjednika ravnateljstava, upravnika i glavnih lekara mesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika te podjeljuje reč g. dr. Milanu Simonoviću, šefu-lekaru.

Dr. Milan Simonović, šef-lekar Okružnog ureda u Somboru:

Ja ću, gospodo, biti kratak. Primetio sam, da kod radničkog osiguranja vlada opšte nezadovoljstvo: nezadovoljan je Središnji Ured sa okružnim uredima, okružni uredi sa lekarima, nezadovoljni su lekari s bolesnicima, a bolesnici sa svakim i svačim. A nezadovoljstvo je božji dar, jer tera na razmišljanje, popravljanje, boljitak i napredak; ono kontrolira, rezonira, zamera i tera svakoga, da vrši svoju dužnost što bolje.

Kad posmatramo uspeh našega radničkog osiguranja, nesmemo ga meriti s osiguravajućim društvima, jer ova biraju mladje, zdrave i one koji nemaju familijarne naklonosti na bolesti, one koji nisu bolovali od opasnih kroničnih bolesti i one koji nisu odani strastima, neumerenom jelu, piću, pušenju i koji žive u boljim okolnostima. Radeničko osiguranje osigurava naprotiv baš najbolesniji stalež u državi, industrijske radnike, bez obzira da li su zdravi ili bolesni, i bez obzira da li imaju naklonosti na kakovu bolest. Uspeh i bilans rada osiguranja ipak je dosta dobar no mogao bi biti još bolji;

1. kad bi se prinosi na vreme propisivali i uterivali, no to od lekara ne zavisi, a isto tako ni da li državni ili opštinski organi ometaju ubiranje prinosa;

2. kad bi bilo manje hranarina; no mi smo lekari pri propisivanju hranarina već došli donde, da ne možemo brutalni. Hranarinu dobijaju, koliko je moguće samo bolesni. Tu se, gospodo, najviše zamera lekarima, a treba znati, da se i bolesni osiguravaju i to bez termina te da član može već prvi dan oboliti. Tu se nema uvek prava zamerati lekarima, jer nema prave granice izmedju bolesti i zdravlja. Granica izmedju bolesti zdravlja nije tačno odredjena, a još manje, kad i dokle bolestan

Digitized by Google

radnik može, sme ili mora raditi. Da se brutalno ne uvrede radnici podavanje hranarine u sumnjivim slučajevima odredjuje, osim onog lekara koji leči, i šef-lekar i lečničko veće. Lekari su došli do krajnjih granica u hranarinama. Oni dalje ne mogu. Hranarina ima mnogo, ali pamtimo, i bolesti ima mnogo;

3. kad bi bilo manje bolničkih troškova. Pošto je opskrba bolesnika u bolnici veća nego hranarina, u interesu je osiguranja da se bez nužde ne šalju bolesnici u bolnice. No ima slučajeva, gde se mora slati, ako se bolesnik razboli, pa neće poslodavac da ga drži u svome stanu, ako tamo nema nege i ako je izdaleka sveta siroče bez roditelja, bez kuće i bez imanja pa nema ni rodjaka, koji bi ga izdržavali;

4. da se recepti pišu manje skupi, da se sprovede ekonomičnije lečenje s medikamentima. Na tome se sada radi. Središnji ured treba da propiše oštrija pravila, a šef lekari da kontroliraju bolesnike, propisane lekove, da se postaraju da bolesnik dobije sve što treba, i da se ne okrnje ni interesi bolesnika ni njegovo zdravlje, ni blagajna bez nužde.

Ne može se kraj svega toga zahtevati, da imamo velike uspehe i neku sjajnu bilansu. Jasno je da ima uspeha, jasno je da će ga biti još i više. Ali treba da se postaramo, da osim najbolesnijeg staleža u državi, industrijskih radnika, koje dobijemo na osiguranje i agrikulturne radnike, najzdraviji stalež u državi. Na kongresu Jugoslovenskih lekara stavljena je za primjer Švicarska i mnogo je hvaljena, a kad se dublje pogleda u Švajcarskoj su osigurani osim poslodavaca svi radnici i industrijski i agrikulturni, tako reći celo stanovništvo. Onda mogu i lekari više zaposleni biti, a već više davati nego mi, ne mogu. Treba dakle da smo zadovoljni što je i ovako, a treba i da smo nezadovoljni, da bi smo se trudili da bude bolje.

Eugen Sgurić, ravnatelj okružnog ureda Varaždin:

Poštovana gospodo i drugovi kolege!

Sami predlozi referenata Središnjeg Ureda toliko su svestrano obradjeni, da o njima gotovo više ne bi trebalo ni govoriti. Medjutim iznesena su mišljenja ravnatelja pojedinih okružnih ureda pro i kontra pa molim, da se čuje stanovište uprave okružnog ureda u Varaždinu, obzirom na već izložena stanovišta pojedine gospode. Govorit ću u svoje ime, a predstavnik samouprave varaždinskog okružnog ureda, koji je ovdje prisutan, neka izvoli zasebno u tom predmetu uzeti riječ, ako želi što zasebna kazati.

Za normalno odbijanje poslova i nesmetani rad koli Središnjeg Ureda tako i okružnih nužna je i preko potrebna najšira autonomija njihovih samoupravnih tijela.

Jedan predgovornik kolega govorio je o pasivi okružnih ureda slažući se s pasusom izveštaja generalnog direktora, odštampanog u svečanosnom broju »Radničke Zaštite«, a koji beziznimno čini za pasivu okružno ureda odgovornim upravnike okružnih ureda. Posve se slažem glede uzroka pasive s mišljenjem ravnatelja zagrebačkog okružnog ureda g. dr. Mudrinića. Gospodo! Svaka čizma ne ide na svaku nogu, pa tako se i prilike jednog okružnog ureda ne mogu primjeniti na odnose drugoga, čije poslovanje u minulim godinama svršava lošim uspjehom. Ako postoji zakonom zaštićeno pravo člana, niko ne može pomišljati na to, da se grana osiguranja za slučaj bolesti odijeli obzirom na poslovni uspjeh od grane nezgoda. Nitko nije došao na pomisao, što bi u ostalom bilo i nepravedno, da funkcionare Središnjeg Ureda čini odgovornim za pasivno poslovanje u prošloj godini, jer je odnosna pasiva izazvana prilikama, koje nije nitko skrivio, jer se članu ne može pripadajuća renta uskratiti, da se tim postupkom utiče na aktivnost grane nezgoda. Nijedan ravnatelj ne može takodjer uskratiti hranarinu ili koju drugu potporu članu, kojemu je lekar ispostavio odnosnu doznaku. Znadem, da se kod pojedinih ureda u slučajevima opravdane uskrate potpore intervenira kod ravnatelja sa svih mogućih strana, da se članu odnosna potpora dade. Vjerujem u savjest lekara i nemam ovlasti, da uskratim potporu na temelju izdane doznake, kao što i Središnji Ured ne može uskratiti rentu, ako ona na osnovu lekarskog mišljenja rentaša pripada. No nisu to za varaždinski ured glavni razlozi pasivi. Od svih ureda u državi najniži prinos po članu imade varaždinski ured, koji iznosi u godini 1926. po članu 313 dinara. Ova činjenica neosporno mora da utiče na pasivni svršetak poslovanja. Ako se promotre sve stavke na potporama, vidjet će se, da su one procentualno srazmjerno bolno-potpornom prinosu. Da je ovaj prinos tako nizak razlog je tomu taj,

Digitized by Google

što okružni ured imade većinu članova uposlenih kod maloobrtnika, koji uz stan i hranu rade za minimalne plaće. Veća pako industrijska poduzeća većinu svojih radnika naplaćuju tjedno nadnicom od 100 dinara. Da je tomu tako može najbolje posvjedočiti ekspozitura Radničke Komore, koja se nalazi u Varaždinu, koja svakovremeno stoji u kontaktu sa radništvom. Jednako je Središnji Ured kontrolirao na području našeg ureda, dali nadnice odgovaraju onim rezultatima, koji su dobiveni na osnovu prijava. Povrh svega toga poznato je još i to, da se područje varaždinskog okružnog ureda ne može pohvaliti zdravim radništvom. U Zagorju hara tuberkuloza, u Medjumurju trachom i malarija. Time je dakako znatno povećan priticaj bolesnika, što možda na području drugih ureda nije slučaj. Unatoč svemu tomu, kako je već prije rečeno, nisu izdaci potpora tako ogromni, kao što su to troškovi uprave i lekarski troškovi.

Da su upravni troškovi toliko visoki posve je razumljivo. Ako se uzme u obzir, da okružni ured varaždinski imade blizu 13.000 članova, i da prema tomu mora na troškove uprave uzdržavati jednaki broj namještenićtva, kao i drugi ured s jednakim brojem članova, da tiskanice jednako koštaju u Varaždinu kao u Zagrebu, Sarajevu i Beogradu, a da je prinos po članu od najslabijeg ureda za okruglo 50 dinara manji po članu, to je sasvim razumljivo, da ti troškovi uprave moraju znatno procentualno biti viši od onih ureda, koji imadu procentualno viši godišnji prinos po članu. Što vrijedi za troškove uprave vredi i za lekarske troškove. Ako se dakle hoće nekoga objedjivati s pasive, mora se bezuvjetno prije uzeti u obzir srazmjer broja članova naprama godišnjem prinosu po članu, kao i sve ostale momente, koji na uspjeh poslovanja utiču. Nije moguće upravi relaciju prinosa regulirati. (Član ravnateljstva Luka Pavičević upada: Može samouprava.)

Glede ubiranja prinosa slobodan je iznijeti slijedeći konkretni predlog: Najpodesniji je postupak kod toga posla i za poslodavce i za okružne urede, da se prinos ubire obligatorno preko općina. Istina da općinska poglavarstva u prenesenom djelokrugu imadu vrlo mnogo tereta, no poznato je da nitko posredovanje u tom prenesenom djelokrugu ne naplaćuje općinama poput okružnih ureda. Pa kad je tako zašto onda ne bi općinska poglavarstva taj posao obavljala. Danas općine istina vrše posao posredovanja, no kada bi to poslovanje bilo obligatorno i utvrdjeno posebnim naredbama, posao bi se lakše odvijao. Dešavaju se mnoga pronevjerenja. Razlog je tomu što neima jedinstvene naredbe o rukovanju s novcem okružnog ureda. Pošto takove naredbe nema, to općinski organi, koji prinose okružnih ureda ubiru, ispadaju ispod kontrole sreskih poglavara. Svojedobno je ishodjeno po upravi varaždinskog okružnog ureda kod bivše Zemaljske vlade u Zagrebu odredba, da se novcem okružnog ureda postupa tako, da se popisi s platežnim nalozima zavedu kroz protokol, uplaćeni prinosi redovno dnevno provode kroz dnevnik tudjega novca. Nakon svršenog inkasa dotičnoga mjeseca, da se svi zaprimljeni iznosi stave u dnevnik tudjega novca u izdatak i doznače okružnom uredu. Dnevne uplate prinosa imadu po odnosnoj naredbi biti istodobno kontirane u popisima, što ih ured šalje općini s platežnim nalozima. Ovim postupkom jedino omogućena je kontrola nadzornim vlastima, a i okružnom uredu, koliko je na ubranje predanih prinosa inkasirano i kako je s dotičnim novcem postupljeno. Predlaže stoga, da se Središnji Ured zauzme, da Ministarstvo Socijalne Politike sporazumno s Ministarstvom Unutrašnjih Dela izda naredbu, koja će se pokrivati s ovdje razloženim. Ako ne bi bilo moguće ovu naredbu provesti obzirom na funkcije općina na području cijele Kraljevine, neka se ona primjeni na ovamošnje krajeve.

Za normalno funkcioniranje okružnih ureda potrebno je, da se pojedine jedinice povećaju. Ured od 10 do 13.000 članova ne može nikako prosperirati. Zato treba pojačati male urede. Ako je to nemoguće treba male urede razdijeliti. Njemu je sasvim svejedno, da li će biti šef ekspoziture ili ravnatelj okružnog ureda, jer glavna skrb mu je, da se uredi jednom izvuku iz pasiviteta, koji vodi Radničko Osiguranje ruini.

Kad se govori o članstvu i rajonima slobodan je upozoriti na jednu anomaliju u radničkom osiguranju. Kraj jednoga zakona postoji više organizacija osiguranja. Tako primjerice Rudarske Bratimske Kase. Odnos u rudarskim kasama osiguranih radnika nakon napuštanja rada i višegodišnjeg članstva nije nikako riješen u slučaju stupanja takoga radnika u sklop članova okružnog ureda.

Digitized by Google

U skrižaljci propisa i zaostataka prinosa iskazan je okružni ured u Varaždinu sa 40%-tnim zaostatkom, za koji zaostatak uprava ne može snositi krivnje. Gotovo jednomjesečni zaostatak bio je u ovršnom postupku te bi bio i davno podmiren, da nije Središnji Ured obustavljao dražba. Nezgodno je, da Središnji Ured obustavlja ovršne postupke, jer time dovadja upravu okružnih ureda u nezgodan položaj. Gospoda referenti Središnjeg Ureda prikazuju se prema strankama u takovim slučajevima žovialnima i širokogrudnima, dok se za terete i postupak protiv stranaka mrazi uprava okružnih ureda.

Glede sticanja prava na porodiljske potpore potrebno je, da se po predlogu uprave Središnjeg Ureda odredi veće karenčno vreme.

Kad je bilo prije a i sada je riječ o pasivi Okružnih ureda, dužnost mu je da istakne činjenicu, da ekonomsko ravnovjesje radničkog osiguranja slabi moralni i kulturni nivo radnika. Članovi regrutirani u početku razvitka industrije iz seljačkog staleža nemaju ono poimanje i osjećanje za radničku ustanovu, što ju primjerice imade stručni radnik odnosno radnici zapadnih kulturnih zemalja. Potrebno je stoga, da se ovim momentima posveti sa strane Središnjeg Ureda kao nosioca radničkog osiguranja naročita pažnja. Veseli ga, da je još prije 5 godina po njegovom predlogu samouprava Okružnog Ureda u Varaždinu donijela zaključak u gornjem smislu. Imala su se najme održavati u svim većim radnim naselima predavanja o strukturi i historiji radničkog osiguranja, njegovoj svrsi, o higijeni rada i t. d. Nakon više godina dana je jednoobrazna odredba svim uredima za obdržavanje takovih predavanja u cilju napred navedenom.

Po Okružnom Uredu u Varaždinu održana su 4 predavanja. Najbolje je posjećeno bilo i najvećim interesom praćeno predavanje uz film o tuberkulozi. Uprava okružnog ureda htjela je nastaviti tim predavanjima sa filmom i to u glavnom u industrijskim preduzećima, no ne može unatoč neprestanoga interesovanja da do filmova dodje. Bilo bi stoga nužno i svrsi shodno da Središnji Ured sam nabavi filmove, te da ih okružnim uredima po njihovom traženju na uporabu šalje.

Da ne duljim, jer je vrijeme suženo, neka mi je slobodno upozoriti još na jednu okolnost, koju držim važnu. Svojedobno donesen je po samoupravi okružnog ureda varaždinskog zaključak, da se radnici prigodom nastupanja posla u industrijskim preduzećima pregledaju, da li boluju na tuberkulozi, veneriji i trachomu. Uopće na zaraznim bolestima, koje se šire kroz kontagioznost. Središnji Ured odobrio je odnosni zaključak, no Ministarstvo Socijalne Politike dokinulo ga je. Preventivna pregledba uvedena je kod rudarskih radnika odnosno rudarskih bratimskih kasa. Preventivna pregledba uvedena je kod javnih zvaničnika, koji su dijelom članovi radničkog osiguranja. Zašto se takova preventivna pregledba nebi obligatno zavela kod okružnog ureda? Navadja primjere, gde dolaze radnici sa sela u Varaždin na posao, prijavljeni na osiguranja obole poslije 3 do 4 dana na otvorenoj tuberkulozi i za ovo kratkotrajno članstvo primaju potpore kroz 52 sedmice odnosno do dana smrti.

Dr. Joža Bohinjec, ravnatelj okružnog ureda u Ljubljani:

Ako pogledamo statističke brojeve našeg poslovanja onda mi vidimo, da postotak bolesnika ne iznaša dosta preko 2%. Ako mi pogledamo taj postotak u razmjeru sa postotcima drugih država, mi ćemo viditi da naš postotak ne dopire niti onaj od drugih država, gdje zdravstveno stanje je povoljnije. Takodjer doba poprečnoga bolovanja bar u Sloveniji u g. 1926. nije preko normalna. Dakle naše cifre bolesnika nisu abnormalne prema onima u drugim državama.

Što se tiče statistike bolničkih izdataka oni nisu abnormalni ne prema našem zakonu i ne prema podacima drugih država. Izgleda mi da tražimo uzroke pasiviteta na obratnom mjestu. Lovimo muhe, da nam unidje slon. Kratko rečeno, brojeve iz grane osiguranja za slučaj bolesti ne možemo znatno sniziti utemeljeni su u zakonu u poprečno zdravom postotku bolesnika. Za nekoje urede je sniženje nekojih postavaka još moguće, a i to sniženje ima svoje granice te mislim, da ne tvrdim previše ako kažem: ključ do sanacije bolesničkog osiguranja leži u povišenju dohodaka. U Slovenačkoj su izdaci tako reducirani, tako da bi svako dalnje nastojanje značilo prerigorozno postupanje faktično bolesnih članova. Sniženje je moguće i dopustivo samo kod porodiljskih potpora. Gospodo, u našoj državi stoje higijenske

Digitized by Google

i kulturne prilike kao i socijalno politički horizont radnika ispod normale drugih država. U razvijenoj Njemačkoj, gdje je higijena u visokom stepenu, ima 4% bolesnika i ako njezina premija iznaša 10%. U kulturnoj Čehoslovačkoj ide postotak bolesnika preko 3%. U našoj državi ne možemo prema tomu mi stvarati čudesa sa finansijama grane osiguranja za slučaj bolesti na bazi premije 6% i na bazi zakonitih podpora. Nervoza u grani osiguranja za slučaj bolesti dosegla je svoj vrhunac. Kraj našega uredskog poslovanja, gdje se nalazimo neprestano u stalnoj krizi, gdje se nervozno radi, gdje se skoro za svaki pojedini recept mora ravnatelj razgovarati sa liječnikom, vrlo je teško raditi. S bolesnikom moramo razgovarati nervozno, s lekarom isto tako se ne može dalje ići. U takovoj situaciji leži opasnost da član svojih zakonitih potpora ne dobi. Ta čuli smo, da su nekoji uredi ukinuli sanatorijsko liječenje. Zato ja držim da riješenje toga stanja leži jedino i isključivo u modifikaciji Zakona o Osiguranju Radnika, do toga časa je težina posla u povišenju nadnice osiguranika i broja članstva, treba ubirati prinose. On sam organizirao je na području svog okružnog ureda sistematski pregled i reviziju poduzeća. Polučio je kod toga veliki neočekivani uspjeh. Organi koji su vršili taj pregled, donijeli su nakon pregleda cijeli kup novih prijava i prijava o promjeni nadnica. Mora naglasiti, da taj posao nije simpatičan, a mnogi put niti ne po volji samouprave te da povišenje dohodaka ne stvara ravnotežu. Što se tiče utjeravanja prinosa, mora kazati, da naš moral ništa nije bolji od onoga, u Njemačkoj, Austriji i u Českoj. Kod nas nema kao ni u onim državama kod poslodavaca osjećaja dužnosti plaćanja prinosa. Ali je ipak u tim državama stanje oko ubiranja prinosa bolje nego kod nas, s razloga, jer je na pr. u Njemačkoj i Austriji uzakonjen bolji način utjerivanja prinosa. U tim državama došlo se je do osvjedočenja, da se običnim upravnim sredstvima neda postići pravodobno ubiranje prinosa, pa su stoga utjerivanju prinosa dane zakonske sankcije. Ti su zakoni puni takovih sankcija, da se poslodavac zakonom prisili na vršenje njegove dužnosti. Tko neka plaća ako odugovlačenje ne prouzroči nikakove štete. Kod nas stvar postoji tako, da se na ravnatelja ureda svaljuje sve, umjesto da je te stvari uredio već sam Zakon. Gospodo, teške su prilike kod nas. Vi svi dobro znate, da danas 60% poslodavaca uplaćuje svoje prinose pola sata prije dražbe. Ako se tako mora siliti poslodavce na izvršivanje njihove dužnosti, onda nije ravnatelj u stanju da se brine za druge stvari. Zakon je morao te poslove sam svojim autoritetom tako da uredi, da ravnatelj ne bi imao toliko posla oko toga. Traži se od poslodavaca novac i teško ga se dobije. Govori se, da se u današnjoj privrednoj krizi ne može tražiti od poslodavaca, da odu u banku i uz kamate da dižu novac te dadu uredu. Mi smo direktno postali poslovna banka za veliki broj poslodavaca. Imade zakonska ustanova po kojoj imadu administrativne vlasti utjerivati prinose od poslodavaca, ali opet i kod toga mora ravnatelj da radi, da vrši ponajprije prijavu policijskoj vlasti. Ako vlast ureduje, kaže se da je to sekatura direktora. U našim prilikama stradava opet direktor. Direktor je tako izvršen nesigurnosti, jer se s jedne strane potpomaže poslodavac, a s druge strane radnik, a njega ne zaštićuje nitko. Ne igra bitne uloge, da li zaostatak na prinosu iznaša 12% ili iznaša manje, ali mora se zakonskim putem prisiliti poslodavce, da plaćaju tačno prinose. Platežni nalog imao bi da bude samo deklarativnog značaja t. j. poslodavac ne bi smio sa plaćanjem prinosa čekati dok dobije platežni nalog, kao što se to čini danas, već bi imao platiti odmah po dospjetku za protekli mjesec. Na području njegovog ureda htjelo se je platežne naloge pošiljati poštom, da se ne bi ljudi izgovarali da nisu primili platežni nalog. Poslodavci digli su se u samoupravi protiv toga. Ponovno naglašuje, da je potrebna Zakonska sankcija za utjerivanje prinosa. Zato je prva dužnost, da se novelira Zakon, da bi se dobile te sankcije.

Čudno mu izgleda kad mora tvrditi, da su dobri principi našega radničkoga osiguranja, unifikacija i centralizacija postali njegova pogibelj, postali možda njegov grob. Ti pravilni principi su jedinstvo i centralizacija. Naš Zakon govori o autonomiji okružnih ureda ali u stvari te autonomije nema. Jedan ravnatelj okružnog ureda nema puno posla sa svojom samoupravom, jer kada se iznosi koji predmet, koji potpada pod odobrenje Središnjeg Ureda, onda se obično kaže: pa što ćemo mi to riješavati, kad će to i onako riješiti Središnji Ured. To je glavna pogreška naše organizacije. S toga razloga snose svu odgovornost sami ravnatelji okružnih ureda a ne nosi je samouprava. Nema dakle odgovornosti interesenata. Treba probuditi interes za osiguranje medju članovima. On je sam organizirao oko 50 pre-

Digitized by Google

davanja pregleda i anketa. Našao je zanimanje za tu stvar medju najširim slojevima poslodavaca i radnika. Mi se u tom svom radu oko uzgoja osiguranih članova ne smemo dati smetati od ljudi koji kažu, da se o ovom osiguranju u javnosti ne sme govoriti. On se je susreo često sa inteligentnim poslodavcima i radnicima, koji o gospodarskoj strukturi radničkog osiguranja nisu imali ni pojma. Opazio je, da ti ljudi nemaju moralne odgovornosti. Spominje jedan slučaj sa jednim poslodavcem, koji mu je kazao, da nije platio zato, jer je mislio da okružni ured ima dosta novaca pa da ne treba platiti. Radničko osiguranje mora biti pasivno sve dotle, dok će svu odgovornost snositi ravnatelj i njegovi podredjeni činovnici. Treba kazati jednom da za deficit mora snositi odgovornost i samouprava, a ne samo uprava ureda. Nikad se do sada nije samouprava brinila za to, koji se član nalazi u oporavilištu, koji se osiguranik nalazi u bolnici, koji poslodavci ne plajaću, već se brinula samo za to, dali će ovo ili ono lice biti izabrano za dnevničara ili činovnika. Dok se ne stvori odgovorna samouprava isključena je mogućnost bilo kakovog poboljšanja. U Njemačkoj činovništvo nije izvršni organ samouprave, nego ono spada u samoupravu. Time se daje njemu isti položaj kao i samoupravi. Samoupravni organi jesu ravnateljstvo, upravni odbor i direktor. Tako bi trebalo i kod nas biti. Veliki dio činovništva kod nas nema danas autoriteta. Sasvim je krivo, ako se postavlja danas onoga, koji je odgovoran pod moć nekoga drugoga. Psihološka uloga traži, da su odgovorni i samouprava i ravnatelj ureda. Naglašuje, da treba činovništvu i uredu dati autoritet, kojega ono danas nema. Žalostno je, da se danas naplati plat. nalog ako toga izda sreski poglavar ili porezni ured i da je proti platežnom nalogu ureda stalan odpor. Bezuvjetno dakle treba činovništvu i uredu autoritet. Treba gospodo ekonomičnije organizirati upravu i samoupravu. Treba povećati kompetenciju prema §-u 103. Statuta o kolektivnoj odluci predsjednika i ravnatelja. Trebalo bi ustanoviti kod industrijskih preduzeća zdravstvene i sigurnosne odbore, da se može laganije i svestranije provadjati revizija preduzeća. Koliko je njemu poznato, sada je tekar pristupilo ravnateljstvo Središnjeg Ureda promjeni Statuta. U tome leži jedan dio tendence, dalje od Središnjeg Ureda. U svakom mjesnom organu bunili su se neprestano do sada protiv propisa Statuta a sadržaj se kroz 5 godina nije promjenio. To je velika pogriješka. Sada još želi da kaže nekoliko riječi specijalno o pojedinim pitanjima. Prvo će govoriti o našem najvećem poslodavcu, o državi. Gospodin Pavičević uputio je jednu dobru riječ delegatima gospodina Ministra Socijalne Politike. Kod Središnjeg Ureda ne radi se dovoljno u pogledu ubiranja prinosa od države kao poslodavca, i tako imadu okružni uredi mnogo više posla sa poslodavcima državom, nego li sa ostalim poslodavcima. Njemu se u njegovoj praksi dogodio slučaj, da ga je jedan veliki državni funkcionar pozvao preda se i kazao mu, da se ne može eksekutivnim putem utjerivati prinos od javnih ustanova. Radnicima pako državnih preduzeća ne prikazuje se stvar onako kakva jest, već im se pripovijeda drugo i tako se širi nemoral. Država osiguranju ne daje pomoći, ona je negativna. U drugim državama veliku pažnju polaže se na bolničko liječenje. Po stranim Zakonima imade pravo nosioc osiguranja da kontrolira liječenje svojih članova u bolnici. To bi trebalo i kod nas dozvoliti. Nije rijedak slučaj, da naši članovi vrše službinske poslove u bolnici i da se radi toga što dulje zadržavaju i ako to ne zahtijeva njihovo zdravstveno stanje. Kod ovakovih slučajeva opet se moraju boriti ravnatelji sa bolnicama. Važna je stvar takodjer izdavanje lijekova na recepte. Taj je momenat naročite važnosti u Sloveniji, gdje od 130 liječnika na području njegovog okružnog ureda, vrši 60 njih i apotekarsku službu. To su voda i vatra, koje se ne mogu složiti. Središnji ured treba da dobije više zakonske sankcije, da se tako spriječi spekulacija sa receptima, koja tereti mnogo radničko osiguranje. Treba imati upliva na otvaranje javnih apoteka. Dotaknimo se pitanja liječenja tuberkuloze. Njemački zakon odredjuje, da se specijalističko liječenje može dozvoliti samo u onim slučajevima, gdje je to potrebno i ekonomično, jer je uspjeh mogući. Kod nas na žalost imade mnogo slučajeva, gdje se liječi, a da nije potrebno i nema izgleda na uspjeh. Sanatorijsko liječenje drži, da je u mnogo slučajeva nepotrebno, neekonomično. To često nije pravo liječenje već samo neki »Trostheilen«. Mi bacamo milijune na sanatorijsko liječenje, a medjutim pacijenti koji se vrate iz sanatorija za 3 mjeseca nalaze se u istom bolesnom stanju kao i prije sanatorija. Radi toga on je zato, da se preduzeća na pr. tekstilna i stolarska pregledaju najmanje dva puta godišnje radi ustanovljenja

Digitized by Google

zdravlja osoblja. Mi ćemo uvijek dobiti pacijente zato se ne trebamo bojati. Tuberkulozu treba pravočasno ustanoviti i liječiti. Danas radnik radi sve dotle, dok može. Njega probada ali on i dalje radi, jer misli da ima reumatizam, koji je dobio od vojske. Bolesne osiguranike treba da pregledaju ljudi, koji su na to pozvani. Trebamo izobraženih liječnika. Samo pregled osiguranika sa strane izobraženih ljekara, jeste svrha radničkog osiguranja. Mi se kraj kurativnog liječenja moramo baviti danas i sa preventivnim liječenjem. Kod nas pako tendencija ide obratno. Moja iskustva pokazuju da samo 1% od tuberkuloze bolesnih ozdravi u sanatoriju, a svi drugi umiru. To neka se imade na umu kod uredjenja naše liječničke službe. Najdelikatnija stvar jeste § 283. finansijskog zakona za godinu 1927. i 1928. Pita se, što je dovelo do toga člana finansijskog zakona? Mislimo, da je unutarnji povod njegov postepeno skraćivanje i ubijanje samouprave okružnih ureda. Manjka osjećaj vlastite odgovornosti interesenata. Treba kod poslodavaca probuditi dužnost, koju im je namijenio zakon, da se ne će kod njih trebati na pr. kod plateža prinosa stajati kao žandar. Pojedinačna volja za decentralizacijom koja se pojavljuje ne izvire zbog velikih stvari, već iz sitnica. Misli, da prilično izjavljuje mnijenje svih stručnjaka u Sloveniji, kad izjavljuje, da su oni protiv onih tendencija člana 283. finansijskog zakona, koji želi dva tipa nosioca osiguranja. Ali unatoč toga izjavljuje se za upravnu decentralizaciju. Da se uzmogne ta stvar bez strasti rešiti, moramo se pitati, da li mi smatramo unifikaciju koju predvidja zakon o osiguranju radnika dobrom ili ne. Ako se odlučimo za to, da je dobra, onda moramo ići korak dalje i pitati, da li se tehnička organizacija tog osiguranja izvede jedinstveno za cijelu državu ili partikularno po pokrajinama. Ako se odlučimo da bude jedina institucija za granu osiguranja u slučaju nezgode, a više za granu osiguranja u slučaju bolesti, onda ne treba kraj toga pokidati sve veze sa Središnjim uredom ak usvojimo načelo unifikacije. Čehoslovačka organizacija osiguranja jeste dobra. Tamo je nosilac radničkog osiguranja neka manja jedinica, koja pod kontrolom i nadzorom središnjice vrši osiguranje za slučaj bolesti, a obasiže teritorij od dva ili više srezova. Ako mi pri reorganizaciji odnosno novelizaciji zakona primimo kartele koje imade Čehoslovački zakon, kao što su zasebno knjiženje pojedinih grana osiguranja, dovoljna zakonska garancija za upotrebu novca, onda ćemo današnje stanje poboljšati. Danas nose svu odgovornost ravnatelj ureda i po njemu gnavljeno činovništvo, te Središnji ured. Nitko drugi ne ćuti i ne snosi te odgovornosti. Spasavajući andjeo bila bi ustanova u zakonu, da se uvede odgovornost samoupravnih faktora, da se uspostavi aktivnost samouprave. Mora se još dotaknuti jedne stvari, a to je apsolutno uzdržanje principa samouprave a protiv birokratizma i miješenja državnih organa. Državna ingerenca, državni nadzor imao bi se baviti samo općim problemima osiguranja da štiti zakon. On bi išao vrlo predaleko, ako bi počeo govoriti o konpetenciji samouprave u radničkom osiguranju. Samouprava nije imala do sada nikakvoga posla; nije imala nikakve odgovornosti. Svatko pita, kaj dela samouprava! Velika je šteta za naše osiguranje, da je Inspekcija Rada odijeljena od okružnog ureda. Ako dodje u isto vrijeme na isto mjesto inspektor rada i naš kontrolni organ, onda redovito nastaje spor sa poslodavcem, jer ovaj ne daje pravo izvodima našega organa, već inspektora rada. Treba dakle tu službu inspektora rada dati nosiocima radničkog osiguranja. Treba još govoriti o sadanjoj administraciji radničkog osiguranja. Gospodo, ona je previše birokratična t. j. nije ekonomična. Taj osjećaj vlada i kod Okružnog Ureda i kod Središnjeg Ureda. Razne birokratske formalnosti kompliciraju administraciju i poskupljuju ju. Spominje jedan slučaj sa jednom hranarinom, koja je bila uskraćena članu a ovaj je ravno uložio žalbu na Središnji Ured. Što je bila posljedica toga. Ta je ta, da je Središnji Ured pisao okružnom uredu a ovaj opet njemu i tako se je gomilala prepiska. Ne samo ovo veliko dopisivanje nego i dvojno vodjenje svih mogućih formulara, kao i osobnih listova, ugovora, sve to povećaje uredsko poslovanje, sve to povećaje birokratizam i upravne troškove. Ako mi želimo sniziti upravne troškove, onda mi moramo ekonomičnije urediti administraciju osiguranja, treba odstraniti birokratizam t. j. sve ono, koje nije potrebno i koristno, moramo smanjiti ove nesocijalne i neproduktivne izdatke. Spominje jedan slučaj sa propisivanjem prinosa. Ako se kod propisivanja prinosa zabuni činovnik za 100 dinara, onda kraj našega poslovanja, da se to ispravi, treba tako veliki postupak, da se na tom radu gubi 200 dinara. Gospodo, dozvolite mi, da se dotaknem pitanja naše službeničke

Digitized by Google

pragmatike. Personalno pitanje kod nas je isto tako važno kao i ubiranje prinosa. Kako je uredjeno činovničko pitanje, toliko je uredjeno i osiguranje. U nijednom uredu u našoj državi ne radi se tako nervozno kao kod nas. Nigdje nisu tako opterećeni u radu činovnici kao ovi kod radničkog osiguranja. Ne gnjavi ih samo ravnatelj nego i članovi osiguranici, poslodavci i bolesnici. Sve neugodnosti kod poslovanja padaju na glavu činovnika. Često se čuje na zborovima, kako se napada činovništvo i zato ono u očima mase nema autoriteta. U pragmatiku treba staviti odredbe koje će osigurati činovniku autoritet. Činovništvu treba dati stalnost. On je zato, kod premještaja kojega je predložio gospodin Pavičević želi da naglasi, da se premještaj ne bi smeo da vrši prema ličnoj simpatiji ili antipatiji, već iz važnih razloga po stvarnim potrebama. Mi hoćemo da na radničko osiguranje gledamo kao na jednu cjelinu. Kod njega postoji bojazan, da će u slučaju da se u pragmatiku uvrsti odredba o premještaju, biti činovništvo izvršeno raznim persekucijama. Mi činovnici borimo se zato, da budemo stalni i nepokretni i borimo se protiv onih koji nas žele iskorišćivati. Gospodo! Pazite na to, da ne ubijete veselje i volju za rad kod činovnika, koji snose odgovornost.

Dušan Tomašević, ravnatelj okružnog ureda u Nišu:

Želeo bih, gospodo, da iznesem nekoliko svojih zapažanja iz referata generalnog direktora g. Glazera, e da bi što bila od koristi u ovoj diskusiji, ako to pak ne bude slučaj, ja i tako neću biti opširan.

Što se tiče, gospodo, autonomije ona je faktički na papiru. Ako analiziramo odredbe ZOR. koje govore o državnom nadzoru nad izvodjenjem osiguranja, vidićemo da ni Središnji Ured nema autonomije prema Ministarstvu Socijalne Politike. Jer Ministarstvo može pored ostalog poništiti ne samo onaj zaključak koji nije na zakonu osnovan, već i onaj, koji nije celishodan (pa makar bio i na zakonu osnovan te u zakonskoj formi donet). Da li je pak izvestan zaključak celishodan, stvar je diskrecione ocene Ministarstva. Šta više Ministarstvo može ništeći izvestan zaključak izdati naredbu koja važi sve dotle dok nadležni samoupravni organi ne donesu shodno odredbe. Šta znači ovo? Znači da Ministarstvo može prosto naterati Središnji Ured i svaki samoupravni organ da donosi onakve odredbe kakve Ministarstvo hoće. A kad je tako, onda Ministarstvo može i u drugim pravcima uticati na Središnji ured pri donošenju odluka, jer visoke gospode molba po gotovu je zapovest. A o smenjivanju samoupravnih organa i postavljanju komesara na njihovo mesto i da ne govorimo. Ja ne razumem ovoliki etatizam državni, kad sama država danas baca poslove na oblasne samouprave, zadržavajući samo osnovne linije i pozicije. Po mom skromnom mišljenju Ministarstvo Socijalne Politike treba da zadrži svoje pravo nadzora državne vlasti u tom smislu, što će moći poništiti samo one zaključke koji nisu na zakonu osnovani (scil. s pravom žalbe samoupravnog organa na Državni Savet). Ja sam pak gospodo, za centralizaciju sa širokim samoupravama. Ja sam zato, da u krupnim stvarima okružni uredi sačekaju odluku Središnjeg Ureda, a u malim stvarima da imaju okružni uredi autonomiju. Meni je prosto nerazumljivo kako može biti više nosioca i više tipova osiguranja, i gde bi nas to odvelo? Zar se, mislite, sudbina jednog ureda nebi odazvala na sudbinu ostalih ureda? U jednoj zemlji u jednoj državi, samo jedan nosilac osiguranja za sve radnike.

Kad se govori o pasivnosti nekih ureda, treba najprije izneti uzroke koji su doveli do te pasivnosti, jer će se samo uklanjanjem tih uzroka načiniti oni aktivnim. Ja ću se zadržati samo kod onih uzroka, koji od gospode predgovornika nisu nikako ili nisu dovoljno podvučeni. Pre svega se mora, prvenstveno pri izboru činovnika, svaki partijski uticaj u radničkom osiguranju suzbiti. Jer kad prema tehnici osiguranja na 500 osiguranih članova može biti postavljen samo jedan službenik, onda taj mora biti marljiv i sposoban, odlično kvalifikovan, da može odgovarati potrebama tih 500 članova. Gospodo, ja sam primetio da mahom nesposobni ljudi gledaju da kroz partiju dodju do boljih položaja. A onda mesto jednog sposobnog, potrebno će nam biti dva do tri nesposobna službenika na 500 članova, ili ako to nesme da bude, poslovi će biti u zaostatku, napraviće se haos, a to je u vrlo jakoj i uzročnoj vezi sa pasivnošću ili aktivnošću jednog ureda. I država od toga pati: ali ono od čega država pati mi od toga možemo umreti. Jer država

Digitized by Google

ima mnogo i raznih prihoda, a mi samo prinose za osiguranje u bolesti. Uredska administracija treba da je sasma uprošćena, solidna (ekspeditivna) i jeftina. Otuda i Središnji ured treba da izbegava suvišnu i izlišnu administraciju sa uredima, jer će to uticati kod mene na povećanje personala. Da bi se pak partijski uticaj (naročito lokalni) paralisao ili sveo na minimum, jedina bi garancija bila potpuno autonoman Središnji Ured, onako, kako smo to malo čas izneli.

Dalje princip je tehnike osiguranja taj, da je osiguranje u toliko solidnije i jeftinije u koliko je veći broj osiguranih članova. Drugi su uzroci zagrebački ured doveli do pasivnosti, a ovaj ga je princip sačuvao od još većeg duga. Najviše je pasitnih ureda sa malim brojem članova. Zato bi trebalo više manjih ureda spojiti u jedan veći. Ne valja i ne treba dozvoliti cepanje osiguranja kao što se to dozvolilo za Merkur ili Trgovačku Omladinu.

Zatim, mi smo po zakonu dužni da damo svakom radniku što mu pripada i u onim mestima gde ne možemo još sprovesti osiguranje i naročito ako je u pitanju kakav smrtni slučaj. U ZOR. medjutim ima jedna odluka po kojoj su opštine obavezne da sudeluju u mesnom sprovodjenju osiguranja radnika u bolesti u nesrećnom slučaju, ali pravilnik za to posredovanje treba da donese putem naredbe g. Ministar Socijalne Politike u sporazumu sa g. Ministrom Unutrašnjih Dela. Taj pravilnik još nije donet, a treba ga doneti jer bi ured onda mogao da poveća broj članova sprovodeći osiguranje gotovo u svime opštinama.

Najzad potpore za slučaj porodjaja. One su nesrazmerno velike. Svako osiguranje je zasnovano na principu do ut des — dajem ti, da mi daš. Ali ako bi izdavanja bila veća od primanja, pasivnost je nesumnjiva. Kod potpora na slučaj porodjaja to je van diskusije. Izdavanja su veća od primanja. Ono što član za tri mjeseca članstva uplati vrlo je malo, i nije u srazmeri sa onim što primi. Otuda za pravo na slučaj porodjaja treba povisiti članstvo na šest odnosno na devet mjeseci. Pri tom se sa članstvom od tri mjeseca ne sprečava zloupotreba. No ne vidim koja bi se danas druga ustanova mogla šaržirati za pružanje ovih potpora, na šta nas i zakon o Konvencijama obvezuje.

Najzad i nabavka lekova je od značaja. Ured bi trebao da ima svoju apoteku, ali kad je već to nemogućno, onda bar notorne i tako reći posvednevne lekove, na koje se najviše izdaje, treba sami od apoteka ili drogerija da nabavljamo u većoj količini, pa da ih sami razdajemo.

Daleko sam pak od toga da branim ravnatelje koji su faktički krivi za pasivnost svojih ureda; ali nema smisla zbog toga menjati sistem osiguranja i praviti opasne eksperimente.

Što se tiče pitanja naplate prinosa, najbolje bi bilo imati svoje organe. Samo što bi to bilo novina kod nas, i za naše vlasti, i teško bi to išlo. Teško ide sa egsekutivnom naplatom i kod državnih vlasti.

Odnosno izbora glavne skupštine, Statut je u tom pogledu upravo užasan. Izbor bi ne samo mnogo koštao, već bi bacio u zastoj uredske poslove bar za dva meseca. Trebalo bi ga uprostiti i ujeftiniti. Ovde moram primetiti da je Statut kao i Službeni Pravilnik trebalo objaviti u Službenim Novinama, jer su to dopunski zakoni. Zbog toga se kod vlasti i sudova ne mogu koristiti njihovim odredbama, jer ih naročito sudovi ne priznaju budući da nisu objavljeni u Službenim Novinama.

U pitanju izmene zakona predložio bih da se zatraži pismeno mišljenje od svih upravnika okružnih ureda, jer to treba spremiti, a ja sam jedva stigao da pročitan referat generalnog direktora g. Glasera.

Protivim se pak premeštaju činovnika iz jednog ureda u drugi radi mnogih uzroka, a osobito političkih.

Bojim se ipak da sve što se reklo ne ostane glas vapijućeg u pustinji. Već se govori da se sprema projekat po kome će država biti neobvezna od osiguranja svojih radnika i nameštenika. Država ne treba ovako da prednjači u sprovodjenju osiguranja radnika, jer od osiguranja radnika ima velike koristi ne samo radnik i poslodavac, dakle privreda, već i opština i država kao takva. Otuda druge države, koje su u mogućnosti, daju radničkom osiguranju milijone subvencije, a od naše države tražimo da nam bar ne smanjuje broj osiguranih članova.

Digitized by Google

Dr. Ländler Josip, šef lekar okružnog ureda u Bjelovaru:

Poštovana gospodo!

Os oko koje se vrte pitanja koja mi danas ovdje raspravljamo, jest, način načina, kako da se barem uravnoteže dohotci i izdatci radničkog osiguranja. O dohotcima ili bolje prinosu neću da govorim, jer potonje ne ovisi o nama lekarima, a niti smo mi lekari u danom momentu nadležni, da rešavamo predmete po tom pitanju. Izdatci socijalnog osiguranja u svom velikom procentu padaju u djelokrug lekara i o toj činjenici želim govoriti. Jedni kažu lekari su krivi pasivitetu radničkog osiguranja, dok drugi da je kriv sam zakon, koji se u cjelosti ne sprovadja. To pitanje je glavna krivnja, jer gospodo, uredski lekari ne leče samo bolesne i momentano za rad nesposobne, već stare i nemoćne, koji u opšte više nebi smjeli biti članovi, nego invalidi radničkog osiguranja, a zatim leče i davaju hranarine nezaposlenim, koji bi inače kraj leka ili radili ili bi dobivali potporu za nezaposlene a ne hranarinu. Većina ovih stvarno su i bolesni, jer radnik je danas gotovo svaki bolestan, ali oni ipak rade, kada imadu posla. Iznaša nekoliko slučajeva iz svoje prakse u dokaz svoje tvrdnje i pita, zar ima lekara, koji bi takovom bijedniku, bolesnom i neuposlenom radniku uskratio potporu. Vrlo loše utiču po zdravlje članova loše i nezdrave radionice, a kod većine i absolutno nemogući i nehigijenski stanovi. Pokušali smo provesti reviziju lokala, ali nema materijalnih mogućnosti, da se ti lokali higijenski poboljšaju, a poslodavac nemože naći drugi i bolji, pošto lokala nema, a izbor njegov diktiraju mjesne i materijalne okolnosti poslodavca. I takove stambene te radioničke okolnosti uvećavaju bolest i potpore. Trebalo bi sprovesti zakon o neuposlenosti, no pošto za ovo nema izgleda da će doskora biti, to treba naći načina, kako će se postojećim zakonom o osiguranju radnika riješiti to pitanje i omogućiti poslovanje, koje će biti korisno i aktivno. Iskrena saradnja svih faktora ali doista iskrena saradnja doprinjeti će mnogo k tome.

Što se recepture respektive prepisivanja lekova tiče, mišljenja sam, da se pa makar i iz psiholoških uzroka, kada već nemožemo ino, svakom oboljelom dade neki lek, jer oboljelo traži od nas nešto, on izčekuje pomoć. Prepisivanje lekova, neka je ekonomski. Dogadjalo se do sada, da su lekari nepotrebne količine prepisivali, ali to je stvar glavnog lekara, da u buduće onemogući ovakove slučajeve.

Čulo se ovih dana na Jugoslavenskom kongresu lekara, da su bolnice prenatrpane našim članovima, jer da ih mi uredski lekari neznamo lečiti. Jest, naših članova imade razmjerno više u bolnicama, nego drugog pučanstva, ali to leži u drugim činjenicama, koje valja uočiti. To su loše i nehigijenske stambene prilike i pitanje njege tko će njegovati teškog oboljelog člana, ako taj nema nikoga, nego stanuje u sobi sa 10 kreveta više puta nema tko da mu dade i čašu vode, a gdje su donošenje ljeka, oblozi, dietetna ili krepka hrana i t. d. Eto te okolnosti diktiraju da moramo člana poslati u bolnicu, ako bi ga inače i htjeli, znali i umjeli kod kuće liječiti, a ne kako neka gg. bolnički lekari misle. Bolnički troškovi medjutim zato su veliki i iznašaju godine 1926. preko 10%, jer se naši članovi nepotrebno dugo zadržavaju u bolnicama, pošto to bolnicama konvenira, ta mi smo jedini brzi i sigurni platci, dok općine i država ne plaćaju nikako. Polovica bolničkog izdatka je nepotrebno utrošeno, a dalo bi se tome predusresti, kada bi gradili vlastite bolnice, gdje bi radili naši uredsko-bolnički lekari, i onda se nebi članovi preko potrebe zadržavali u bolnicama. Dovoljno bi bilo za sada na svakih 2—3 ureda osnovati po jednu bolnicu. Sistem ambulanta, kako je to naveo šef lekar okružnog ureda sarajevskog g. dr. Dimitrijević mislim, da nije podesan, i ne bi odgovarao svrsi. Najzad bi uzdržavanje male ambulante sa 10—20 kreveta, iziskivalo velikih troškova. Sa vlastitim bolnicama uštedilo bi se na milijune godišnje, i evo jedan način saniranja naše institucije.

I hranarine, a i izdaci za lekove dali bi se sniziti, kada bi svaki član izvršivao ono zvanje, koje njegovom zdravlju ili bolesti odgovara. Trebalo bi se uvesti obligatan pregled prigodom stupanja u zvanje kako se ne bi dogodilo, da tuberkulotičar bude postolar ili krojač, nego da ovakovi ljudi, izuče po njihovo zdravlje pogodniji zanat. Ovako bolesni resp. hronično bolesni — član u njegovu zdravlju i bolesti škodljivom zanatu, vječno dolazi u naše ambulante, dobiva more beskorisnih lekova koje mu ipak moramo dati, a vrlo često tjednima i mjesecima dobiva i hrambinu. Izbor zvanja treba, da se vrši po zato sposobnom liječniku, u sje-

Digitized by Google

dištu ureda, a kako se nebi moglo mnogo polučiti samo kod savjeta, treba naći mogućnosti da se takovom mladiću i nadje mjesto.

Teško je poslije, kada je član već godinama vršio jedan zanat, kada je otac i hranitelj mnogobrojne obitelji, takova člana prisiliti ili mu savjetovati da mijenja svoje zvanje, to sve treba za rana kada stupa u zanat izvršiti.

Ja sam u nekoliko slučajeva pokušao i uspio tako raditi, pa su ovaki postali korisni članovi, a ne na štetu sebi i uredu. I na taj način će se moći izdatci smanjiti.

Ocjenjivanje radne sposobnosti i uopšte lekarski rad u socijalnom osiguranju vrlo je težak, zato treba mnogo volje, iskustva i znanja, i zato bi bilo potrebno, da u tu svrhu imademo dobro školovane lekare, a ne da se bez ikog predznanja uzimaju za činovnike. Mišljenja sam, da bi se mladi lekar, kada bude izabran za lekara činovnika, nakon izbora trebao poslati na izvjesnu kraću teoretsku, a dužu praktičnu izobrazbu.

Treba osigurati stalnost i nepremjestivost lekara, jer je to iz raznih i za ured korisnih razloga, potrebno.

Kaže se, bolnopotporna grana je pasivna i ona posudjuje uz kamate novac od grane za nesreću. Mi zaboravljamo, da veliki dio troškova — a to su nezgode do 4 tjedna — spada na teret bolnopotporne grane, a baš u ta prva 4 tjedna, ozledjeni potrebuje najviše ljekova i sanitetskog materijala, a nezgode, pa ako su i kratkotrajne, većinom za sobom vuku i hranarinu. I kad bi ti troškovi išli na teret nezgode odmah prvi dan, bolnopotporna grana bi se i time djelomice sanirala i ne bi se imalo prilike predbacivati joj, da posudjuje i da je pasivna. Kada bi se dakle gradile vlastite bolnice, kada bi se vršio izbor zvanja, kada ćemo imati stručne lekare i kada će nezgoda odmah teretiti tu granu, mislim, da ćemo postati aktivni.

Nezgodno je gospodo, da na koncu dolazim sa jednom stvari koja će povećati naše izdatke, kada smo se ovdje sastali, da govorimo u suzivanju istih, kada je naime bolest iscrpla člana ili obitelj mu, jer je trošio i izvan onoga, što mu zakon pruža, kada se obitelj i zadužila, želeći oboljelom pomoći, dolazi ipak do smrti i tada obitelj za člana, ako je u nižim razredima, dobiva upravo sramotnu pogrebninu, sa kojom nije u stanju ni ljes kupiti.

To su većinom naučnici, a ima ih koji su već i 17 godina stari, služavke i t. d.

Ja sam doživio takav slučaj, gdje je otac i sam mali siromašni postolar za svoga sina dobio 60·— Din pogrebnine i plakao od duševne boli, kako će nasmoći troškove pogreba.

Mišljenja sam, da se stope prva 13 razreda, tako da bi do 13 razreda dobili svi jednaku pogrebninu današnjeg 13 razreda, a ostalo da ostane kao i do sada. Kada plaćamo za sve jednake bolničke troškove, jednake ljekarije, dajmo im barem mogućnost, da se donekle sa dobivenom pogrebninom mogu ukopati.

Aleksander Maider, ravnatelj okružnog ureda Karlovac.

U diskusiji nekih okružnih ureda o njihovoj pasivi, optužili su ravnatelji tih ureda okružni ured karlovački. On sam misli o toj pasivi okružnog ureda karlovačkog i poduzima sve korake, da tu pasivu makne. Stanje same stvari izgleda odmah drukčije, kad čovjek dodje do informacije pod kako teškim uslovima se radi u okružnom uredu karlovačkom. Dovoljno je već samo to, da se spomene, da okružni ured karlovački vrši svoj rad na području 17 srezova izuzev grada Karlovca. U samom gradu Karlovcu imade ured tek 4.500 članova, dočim ostalih 7.000 nalazi se rasijano po velikom broju srezova. Područje ovog ureda skroz je pasivno. Ne stoji izjava neke gospode, da to područje nije pasivno. Sam gospodin generalni direktor naglasio je to u jednom svom predavanju u »Radničkoj Akademiji« u Zagrebu. Nemojmo gospodo zaboraviti, da mi radimo pod izvanrednim okolnostima. Zakon o osiguranju radnika nije bio sve do nedavna u opće sprovadjan u Lici, koja sačinjava veliki dio područja karlovačkog okružnog ureda. U toj Lici osim željeznice, koja samo prolazi stanovitim dijelom, nema nikakovih drugih komunikacija. Do nedavna nije bilo lekara u mnogim mjestima kao na pr. u Donjem Lapcu u Korenici. Članovi su morali do nedavna putovati na stotine kilometara da dodju do jednoga lekara. To su uvjeti, pod kojima živimo mi u karlovačkom okružnom uredu Imademo nešto vrlo malo drvene industrije, gdje imade zaposlenih 30—40 članova. Ti članovi, kada obole traže od lekara, da ga pusti kući ako ga nadje bolesnim, ali

Digitized by Google

ga lekar ne može pustiti kući, već ga mora uputiti u bolnicu, jer ga kod kuće nema tko liječiti. Zato su tako veliki bolnički troškovi i troškovi hranarine na području njegovog ureda. Mora istaknuti da je veliki razlog našeg lošeg stanja i stanje naših kulturnih i higijenskih prilika. Veliki dio članova okružnog ureda karlovačkog drži, da su okružni uredi ovdje zato, da ih se iskoristi koliko može. Poznata je stvar, da su Ličani jako bistri ljudi i upućeni u zakon o osiguranju radnika. Kad bi se njih pozvalo na ispit iz zakona o osiguranju radnika, oni bi položili taj ispit sa najmanje dobrim uspjehom. Veliki dio tih ljudi bio je prije rata u inozemstvu i tamo je čuo, što je to radničko osiguranje i što to osiguranje daje članovima. To će uostalom potvrditi i gospoda iz rentnog odsjeka Središnjeg Ureda. Nije rijedak slučaj da je koji član osumnjičen da je skrivio sam nezgodu samo da može dobiti rentu.

Gdje postoje veliki bolnički troškovi, postoje i veliki troškovi lekova i liječnika. Lekar u Udbini dr. Freudenthaller tražio je samo u jednom mjesecu, da mu se plati 8.000 Din za liječenje nekih 20 članova. Okružni ured poslao je ovaj račun Središnjem Uredu, ali Središnji Ured umjesto da je izdao tačno riješenje, kazao je samo okružnom uredu riješite tako i tako, kako mislite da je dobro. On je upozorio tamošnje poslodavce na dr. Freudenthallera, da on uništava instituciju radničkog osiguranja. Pita se zašto su tako veliki bolnički troškovi? Zato, jerbo bolnice traže tačno na prvoga od okružnog ureda isplatu svojih računa one idu zatim, da zadržavanjem naših članova u bolnici što uberu od nas pristojbe, jer smo mi jedini dobri platioci. Jedan od uzroka lošeg stanja jeste i prevejanost članova. Od svih njegovih članova imade samo oko 1.500 fabričkih radnika, ostalo su sve samo seljaci, kojima je glavno začlanjenje samo da mogu uživati potpore. To se opaža svagdje na području njegovog ureda. Fatalno je to, moja gospodo i drugovi, da okružni ured karlovački nema na svome području tako rekući veće industrije. Imademo Dugu Resu jednu od naših najvećih industrija od 2.000 članova, ali tamo postoji deficit u godini 1926. oko 300.000 Din. On upozorava takodjer na mnoge nezgode, koje se dogadjaju na području karlovačkog ureda. Upozorio je često puta o tome inspektora rada na preduzimanje potrebnih mera, da se predusretne tolikim nezgodama. Inspekcija rada je uvijek odgovorila, da inspektor ne može doći s razloga jer nema budžetskih sredstava. Nato mu je ured sam poslao novac prilikom izvida jedne nezgode u tvornici Duga Resa, ali unatoč toga inspektor došao nije. Još je jedan uzrok lošeg stanja, a to je ogroman broj tuberkuloznih radnika. Pregled takovih radnika vršen je najsavesnije, pa i on sam, i ako nije stručnjak mjerio je takovim članovima toplomjerom temperaturu i ustanovio je faktično, da su ti ljudi teško bolesni. Neka gospoda izvole doći, pa će se na licu mjesta uvjeriti da je na području karlovačkog okružnog ureda neprestano bolesno 300 članova. Mnogo je muke potrajalo, dok je izradio kod svoje gospode članova predsjedništva da zaključe, da se dokine podavanje zubne njege sve dotle, dok se ne osnuje vlastita zubna ambulanta. Središnji Ured medjutim obustavio je taj zaključak. Da nije bilo te odluke Središnjeg Ureda ne bi imali toliki deficit. Na ovaj kongres išao je on svestan svoje odgovornosti. On imade tu nesreću, da je ravnatelj jednog pasivnog okružnog ureda. Volio bi mesto toga, da bude obični činovnik jednog aktivnog okružnog ureda. Drži da nije dovoljno ispitano kroz ovih pet godina, koji su svi uzroci tomu deficitu. Ili možda je zbilja on nesretan čovjek. U Karlovcu je zaposleno nekoliko radnika, čiji članovi obitelji stanuju na području varaždinskog ureda. Ti radnici su boravištem iz Varaždina dolaze kod njega i traže potvrdu o svom članstvu i neprestano dolaze od okružnog ureda varaždinskog računi za naknadu potpora, koje su izdane članovima porodice varaždinskih radnika zaposlenih na području okružnog ureda u Karlovcu. Njegovi Ličani kojih ima mnogo uposlenih na raznim područjima okružnih ureda to ne traže. Ne zna, ako je svega primio dva dopisa u tom pravcu od nekih ureda. On je u posljednje vrijeme naročito navijao svoje lekare, da štede i da što manje ljudi šalju u lječilišta i kad je to proveo došla je najednom okružnica Središnjeg Ureda, da se šalju članovi u novo lječilište Klenovnik. Gdje onda može tu ravnatelj da snosi odgovornost. On je slao redovito svoje članove u oporavilište Kasindol, Brestovac pa i sada Klenovnik, pa nezna dali će ih moći slati i u buduće. G. Luka Pavićević iznio je u svome govoru lepu misao, da bi se u budućoi službenoj pragmatici predvidio premještaj službenika. On tu misao pozdravlja. Neka dodje drugi za ravnatelja u Karlovac, pa ako to lice učini taj ured aktivnim, kod sadanjih prilika, onda će on priznati da je nesposoban. Ali

Digitized by Google

sve dotle, dok toga nema mora izjaviti, da je on savjestan činovnik i da nastoji da postigne aktivnost u njegovom uredu.

Uslijed poodmaklog vremena zaključuje predsjednik sjednicu u 19 sati i uriče za sutradan u 9 sati prije podne nastavak.

NASTAVAK

III. konferencije predsjednika ravnateljstava, upravnika i glavnih lekara mesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, obdržavane dne 30. septembra 1927. u lječilištu »Klenovnik« pod predsjedanjem predsjednika ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika g. Marka Bauera.

PRISUTNI:

Isto kao i prije.

U 9 sati poslije podne otvara predsjednik g. Marko Bauer nastavak III. konferencije predsjednika ravnateljstava, upravnika i glavnih lekara mesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika te podjeljuje reč g. Dr. Josipu Varioli, šefu-lekaru.

Dr. Josip Variola, glavni liječnik okružnog ureda u Karlovcu.

U riješavanju velikih i mnogobrojnih socijalnih problema, koji kao posljedica minulog svjetskog rata kucaju na vrata svim državama, pa tako i našoj mladoj državi nastoji i trsi se privatna i državna inicijativa, kao i pojedini zakonodavci, da se opće priznata dobra, tekovine napredka i kulture učine što pristupačnijim širim slojevima pučanstva.

Ako nijedan drugi stalež, a to smo mi liječnici u prvom redu zvani, da mnogobrojne tekovine medicinske znanosti i našeg iskustva na polju preventivne, kurativne i socijalne medicine primjenimo na čovjeka i da ga tjelesno i duševno sačuvamo zdravog i sposobnog za zaradu i opstanak. To nam je tim više dužnost, kad znamo, da je to za čovjeka ono što on najviše treba i želi i što mu je na svakom koraku u pogibelji. Bolest ne pozna razlike u dobi, spolu i staležu, već ona snalazi bez razlike sve. I ako je to općenito tako, ipak je neuki, zapušteni siromašni svijet onaj, koji najčešće i najviše stradava od svih mnogobrojnih obolenja i zaraza a osobito od tuberkuloze, koja za sobom vodi čitavu legiju drugih bolesti. Ona ne hara samo danas, a ne sutra, ne nalazi se samo u jednom kraju, a u drugom ne, ona ne pozna razlike niti u prostoru niti u vremenu, nego se nalazi posvuda gdje živi čovjek i nema prema nijednome smilovanja. Svuda ona traži i nalazi svoje žrtve. To je bolest slabih, mračnih i vlažnih stanova, slabe i nedovoljne ishrane, teškog i napornog rada, neupućenosti i opće bijede. To je bolest onih, koji već umiru i još se uvijek nadaju u ozdravljenje. Ta nada neprocenjivi dar dobre prirode, najveća je i jedina sreća u njihovoj najvećoj nesreći.

Podizanjem ovog velebnog lječilišta za tuberkulozu, koji služi na čast i veliko priznanje inicijatorima i svim onima, koji su tome bilo na koji način doprinijeli svoj dio stvorena je još jedna velika nada za njihovo liječenje i ozdravljenje više i sadanja i buduća pokolenja biti će im trajno zahvalna, što su izvršili jedno veliko i nacijonalno i humano djelo od neprocenjive vrijednosti.

Liječnici socijalnog osiguranja imadu svoje posebne zadaće i ciljeve, koji su uvjetovani njihovim posebnim radom i pozivom. Mnogostruki uslovi, pod kojima ljudi žive i različna zaposlenja kojima se posvećuju od velikog su utjecaja na njihovo tjelesno i duševno stanje. Zato bi trebalo, da se prati i istražuje promjenljive uslove eksistence ljudi; trebalo bi da se zna i vidi, što se dešava sa radnikom u radionici, tvornici i na drugim mjestima, gdje daju svoju radnu snagu u najam, trebalo bi dobro prosuditi, da li je doba, spol, tjelesni i umni razvitak takve naravi, da može bez pogibelji za svoje zdravlje vršiti onaj rad, koji mu je namijenjen, trebalo bi se uvjeriti kakove je vrsti sam posao i kako utječe na onoga, koji ga vrši, da li radnik razume taj posao, da li je upućen u sveokolnost i posljedice toga rada, da li je sve poskrbljeno, da ne nastrada iz neznanja ili nedostataka ili manjkavosti tehničko-zaštitnog uredjaja. Nadalje bi trebalo nadzirati i pratiti život radnika kod kuće i vani izvan njegovog posla, da li imade barem približno ljudski stan i opskrbu, da li nema preveliki broj stanara u uskim prostorijama, da li nema u blizini zaraznih

Digitized by Google

bolesti i kako se vlada u slučaju zaraze, da li uništva svoje zdravlje nikotinom, alkoholom i drugim mnogobrojnim modernim otrovima i t. d.

Sav navedeni posao, koji zahtjeva mnogo vremena, truda i stručne spreme, trebalo bi povjeriti jednom liječniku, kojemu bi bila glavna zadaća i briga da ga u što većem opsegu izvršava i organizira. Da to može izvesti trebalo bi ga riješiti svakog drugog suvišnog posla pa i njegove privatne zaslužbe, da se može sasvim toj svojoj zadaći posvetiti. Pošto je to vrlo važna stvar od koje bi mnogo ovisio i povoljan materijalni uspjeh poslovanja ureda predlažem:

1. da glavni liječnik bude administrativno - nadzorni i savjetodavni organ oslobodivši ga svake službe u ordinaciji i zabranivši mu privatnu praksu nakon što mu se zagarantuje i obezbijedi njegov položaj povećanjem prinadležnosti.

2. Da se nastoji, da se dodje do što većeg iskusnijeg i sposobnijeg kadra praktičnih lekara činovnika i dovoljnog broja specijalista. U tu svrhu trebali bi se liječnici, koji se nanovo primaju, podvrći neke vrsti prijamnom ispitu na kome bi trebali pokazati, da su se praksom i poznavanjem zakona i propisa radničkog osiguranja usposobili za to mjesto.

3. Trebalo bi kod natječaja za upražnjena mjesta da dade svoje mnijenje glavni lekar i liječničko vijeće, koje bi bilo mjerodavno.

4. Trebalo bi podići što veći broj moderno uredjenih i snabdjevenih ambulanata.

Što se tiče ranjave Ahilove pete našeg nepovoljnog financijalnog stanja to držim, da su od glavnog i odlučnog upliva tri glavna momenta i to: 1. neizvršavanje zakona o osiguranju radnika u cjelosti kao na pr. ne sprovodjenje u život osiguranje u starosti i iznemoglosti što tereti uvelike bolno-opskrbnu granu; 2. preliberalno tumačenje zakona i njegovo primjenjivanje i izvršenje sa strane ureda i činovništva; 3. loše ekonomske, socijalne i higijenske prilike, koje često sile članstvo da svim mogućim sredstvima i metodama isposluje potporu ureda kao i neupućenost članstva u važnost te njihove institucije, koju rijetko tko cijeni i štiti već nastoji, da ju što više izrabljuje.

Drugim riječima: kriv je zakon sam, oni koji taj zakon primjenjuju t. j. uredi i činovnici i oni na koje se zakon proteže t. j. radnici.

Da se tome doskoči, trebalo bi zakon u cjelosti upotpuniti, djelomice izmeniti i u cjelosti tačno sprovoditi, a članstvo kulturno-zdravstvenom propagandom odgajati i podići ga na jedan viši etički, kulturni i moralni nivo.

Što se tiče specijalno okružnog ureda u Karlovcu moram da naglasim, da me čudi, što se je baš naš ured sa strane nekolicine predgovornika uzelo na nišan, u toliko više kad se zna, da imade još 13 mjesnih organa koji su svoje prošlogodišnje poslovanje završili sa deficitom, nekoji dapače još i većim nego li je naš. Neumjesno, nekolegijalno i ni najmanje lijepo je kad se nekoji ravnatelji okružnog ureda samo da sebi osvetljaju lice i da njihov slučajni uspjeh prikažu u što ljepšoj slici napali na g. Majdera. Deficit Središnjeg Ureda je jedno općenito zlo kao rezultanta općih i mnogobrojnih uzroka, koji se moraju i mogu liječiti općenitim sredstvima. Ako jedna zgrada gori na 13 mjesta, neće ju se moći spasiti niti lokalizirati vatru gašenjem na jednom mjestu. U ostalom poznato je, kako se često prave bilance. Crvena i plava olovka rješava problem po volji. Ja sumnjam u ispravnost mnogih bilanca pojedinih ureda i tko zna, kad bi se uzelo u obzir dubioza i druge stvari provjerilo na licu mjesta, tko bi sve morao posramljen izaći sa ove konferencije. Gosp. Majder postavljen je na sadašnje mjesto od Središnjeg Ureda. Deficiti redaju se već eto petu godinu. Svake je godine izvršena skontracija i opći pregled uredskog poslovanja. Mjerodavni su dakle faktori dobro poznavali g. ravnatelja i dobro im je bilo poznato stanje ureda. Ja ovdje javno optužujem g. generalnog direktora i Središnji Ured, koji ako su mislili, da g. Majder nema dovoljno kvalifikacija za to mjesto ili bili uvjereni da ne radi ispravno nisu istog pravovremeno smenili. I ja držim, da bi oni to bili i učinili, da su zato imali zakonske podloge. Ja, koji već više godina s njim radim, ne mogu dozvoliti da ga se na ovaj način izlaže neugodnostima i da neupućeni imadu o njemu loše mnijenje. Moje je uvjerenje, da je g. ravnatelj Majder čestit i ispravan čovjek i da je učinio sve što stoji do njega, da se postojeće stanje popravi, ali su odlučivali momenti izvan njegove moći. Tu su bile teške ekonomske i higijenske prilike s kojima je došao u sukob i koje nisu dale da se podje napred. Iza prevrata nicale su u Karlovcu mnogobrojne tvornice,

Digitized by Google

koje su zaposlile veliki broj radnika. Danas se može lahko te tvornice, koje rade, izbrojati na jednu ruku. Nezaposlenost, mnogobrojne bolesti, navlastito napadno veliki broj tuberkuloze, tražili su velika izdavanja i žrtve. $^4/_5$ ureda su pasivni krajevi i općeniti uslovi vrlo teški i bezizgledni, te se može govoriti samo o smanjenju deficita u najboljem slučaju, jer je rad u ovim krajevima u sadašnje prilike i uvjete na saniranju skoro nemoguć. Središnji Ured ne može uzeti na odgovornost za deficite ravnatelje pojedinih ureda, osim ako se dokaže, jasna povreda i neispunjavanje zakonskih odredaba i propisa, i kao što ne može glavna skupština Središnjeg Ureda i Ministarstvo Socijalne Politike uzeti na odgovornost generalnog direktora za milijunske deficite bolno-opskrbne grane. Za sadanje stanje radničkog osiguranja svi smo mi krivi, počevši od gospodina generalnog direktora pa do posljednjeg pisara neki u većoj, neki u manjoj mjeri. Općih i pojedinačnih propusta bilo je sigurno dosta, ali tih imade posvuda i biti će ih u buduće; radi se samo o tome, da ti propusti budu po mogućnosti manji i redji. Prema prilikama pojedinog kraja nailazi se i na razne poteškoće, kojih u drugim krajevima nema. Nije to puki slučaj, da su uz Karlovac pasivni Mostar, Dubrovnik, Sušak i t. d., dakle sami pasivni krajevi u kojima članstvo radi i živi u iznimnim, teškim prilikama. Sa strane jednog govornika pala je objeda na uredske liječnike, da u većini nijesu na mjestu, da zanemaruju uredske dužnosti i da rade u svome vlastitom interesu. Ja moram da u svoje ime i u ime svih kolega najodlučnije protestiram protiv takve neispravne tvrdnje. Taj govornik ne pozna ogromne većine liječnika radničkog osiguranja; on pozna samo liječnike svoga ureda i samo o njima može da govori. Medjutim ja sumnjam, da to odgovara istini i uvjeren sam, da niti medju liječnicima njegovog ureda nema — kako on kaže — većine liječnika, koji tako rade. Ne kažem da nema pojedinaca, koji su u mnogočem neispravni i medju nama, kao što je to i u drugim staležima, ali se to ne može i ne smije generalizirati. Položaj liječnika radničkog osiguranja je delikatan i težak, oni moraju s jedne strane da ispravno i humano postupaju i daju bolesnim sve što je potrebno, a s druge strane moraju da se svim sredstvima bore i onemoguće simulante i slične, koji nastoje na svaki način, da ured izrabe. S jedne strane imadu prevelike i često neosnovane zahteve članstva a s druge strane zahtjeve sa strane ureda. Nalazeći se ovako u vatri sa dvije strane, teško je ugoditi jednima i drugima i uzeti ispravno interese jednih i drugih. Uza sve to uz male iznimke liječnici vrše ispravno i savjesno svoju dužnost. Da ne rade u svome interesu najbolje dokazuje to, što su pogotovo stariji liječnici preuzeli dužnost i službu kod radničkog osiguranja u vrijeme, kad su beriva bila tako malena, da nisu imali ni za cigarete. Onda se nitko nije obazirao na potrebe radništva, dok su liječnici imali i ljubavi i razumijevanja i to ih je samo tamo dovelo i ako nisu bili materijalno ni izdaleka obezbedjeni.

Medjusobnim optuživanjem i raznim smicalicama i napadajima ne može se ništa postići. Naše socijalno zakonodavstvo, koje je u cjelosti moderno i dobro, za veliki je dio naše današnje države potpuna novost a za druge krajeve donijelo je mnoge izmjene i dopune. Kao svaka velika novost izaziva i velikih diskusija i kritika, tako je bilo i sa ovim zakonom. Napadaju ga najviše oni, koji ga nepoznaju, i koji imadu najmanje za to prava. Ako se taj zakon bude potrebnim novelama dopunio i preinačio u nekojim svojim dijelovima i ako se bude u cjelosti provadjao i našao razumijevanje interesenata i javnosti, on će za naše radništvo biti od velike i zamašne važnosti i koristi. Na nama je svima koji vodimo o tome brigu i koji smo najbolje upućeni u sve prilike, da se to u cjelosti i izvrši.

Sreten Jakšić, ravnatelj okružnog ureda u Sarajevu.

Poštovani drugovi i gospodo! Ja nisam mislio da ćemo mi ovdje raspravljati o reorganizaciji radničkog osiguranja. Medjutim kada je već načeto ovo pitanje onda ću i ja kazati nekoliko riječi. Mi stojimo pred jednim faktom. U financijski zakon za godinu 1926./1927. unešen je član, koji govori o reorganizaciji radničkog osiguranja. Taj amandman predložio je i ostvario ondašnji Ministar Socijalne Politike g .dr. Gosar. Medjutim je g. dr. Gosar došao sada ponovno na položaj Ministra Socijalne Politike. Zbog toga povratka g. dr. Gosara na ministarsku stolicu postalo je to pitanje amandmana opet aktuelnim. Naglašujem ono u čemu smo svi saglasni, a to je da su ti amandmani za sprovodjenje apsolutno nemogući, jer pred-

Digitized by Google

vidjaju dve vrste nosioca osiguranja; s jedne strane velike i aktivne okružne urede kao samostalne i autonomne, a s druge strane male i pasivne urede kao nesamostalne i centralizovane, u Središnjem Uredu. Taj novi Središnji Ured bio bi centrala samo za pasivne urede. Mi praktičari moramo naglasiti, da je to neprovedivo. Želi se s tim članom finansijskog zakona uvesti jedna naročita organizacija samo za Sloveniju, a za druge krajeve druga organizacija. To je, gospodo, u praksi nemoguće. Mislim, da je to jasno i g. Ministru Socijalne Politike. Iz svega izgleda, da g. Ministar namjerava da nešto uradi na reorganizaciji. Mi, koji smo se ovdje sastali, nismo dovoljno kompetentni da dajemo mišljenje za sve interesente. Zato je mjesta u parlamentarnim krugovima i medju samim interesentima radnicima i poslodavcima. Nato nije još niko do sada upozorio. Pitanje nije proučeno. Nema anketa ni konferencija, a to je nužno. Drži, da bi bili zato najpozvaniji predstavnici poslodavaca i radnika, koji bi izišli iz izbora za radničko osiguranje. Zato bi mi ovde morali u prvom redu zastupati stanovište, da gospodin Ministar provede prije provedbe reorganizacije izbore i da onda izabrani članovi samouprave govore o reorganizaciji. Od oslobodjenja, kad se počelo raditi na ujedinjenju radničkog osiguranja u glavnom postoje dva gledišta o organizaciji radničkog osiguranja. Jedno gledište zastupaju krajevi, koji su do sada imali sistem organizacije prema austrijskom osiguranju, a drugo krajevi, koji su imali madjarski sistem organizacije, koji je proveden i u našem zakonu. Mi iz Bosne možemo kazati, da je daleko zgodniji sistem austrijski nego li madjarski, koji predvidja strogu centralizaciju. Po prirodi same stvari treba da bude potpuno centralizovana grana osiguranja za slučaj nesreće, a isto tako i ona za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti. Medjutim grana osiguranja za slučaj bolesti, koja imade mnogo lokalnih pitanja da raspravi, ne mora biti centralizovana. Tu granu radničkog osiguranja treba postaviti na čistu samoupravnu bazu. Treba se postaviti na princip da se troši samo ono, što se imade, a ne i ono, što se nema. Grana osiguranja za slučaj bolesti treba čistu samoupravu, dok u Središnjem Uredu toj centrali unificiranog radničkog osiguranja, trebao bi biti savez nosioca osiguranja za slučaj bolesti odnosno bolesničke grane. Taj imao bi Središnji Ured pravo kontrole, stvarao bi zajedničke fondove, uzdržavao bi i osnivao bi potrebne zdravstvene ustanove kao lječilišta i oporavilišta. Dalje bi izdavao interpretacije zakona i statistike. Ne možemo se saglasiti nikako s time, da organizacija radničkog osiguranja postane čisto državna ustanova. Izgleda mu, da se sadanja organizacija razvija u tome pravcu. Središnji Ured doveo je samoupravu mjesnih organa do nule. Njegovu pak samoupravu uništava Ministarstvo Socijalne Politike. Samouprava mesnih organa gotovo neće da rešava predmete ako oni moraju ići još na odobrenje upravi Središnjeg Ureda. U zakonu dana je prevelika kompetencija g. Ministru Socijalne Politike. Ministarstvo uopće skoro ništa ne daje za osiguranje, a imade tako veliku ingerenciju i njegov rad. Gledište, da je samouprava samo figurant, da ona pokriva ono, što činovnici rade, da se u ovoj ustanovi može raditi bez prisustvovanja radničke klase, gledište socijalnog despotizma, jeste pogrešno i u praksi ne vodi dobrome. U jednoj državi većinom seljačkoj, kao što je naša, nemoguće je izložiti radničko osiguranje državi na milost i nemilost, jer ni vlada ni parlamenat nema razumijevanja za radničko osiguranje. Mi znamo, da ovaj parlamenat zavisi od seljačkih glasova. Ove seljačke mase i njihovi predstavnici su mišljenja, da je naš zakon o osiguranju radnika donešen u opštoj zabuni i da ga zato treba ukinuti, ili ograničiti. Najkorisnije jeste radnike kao manjinu da se radničko osiguranje razvija na bazi istinske samouprave. Ima grešaka u njoj, a i ona će se u praksi razviti. Ta samouprava imade se izgradjivati i zbog toga drži, da mesni organi grane osiguranje za slučaj bolesti treba da se proglase samostalnim nosiocima osiguranja i autonomnima. Ali, imade ovdje jedan veliki ali. Veliki dio mjesnih organa jeste danas nesposoban da primi na sebe pravu samoupravu. Ovakovi mesni organi vole mnogo više centralizaciju, koja dovodi do državnog osiguranja. Takvo državno osiguranje uvedeno je u Bugarskoj, Italiji, Rusiji, a uvešće se sada i u Madjarskoj. Da se tome izbjegne kod nas treba stvarati jače i veće urede. Što je moguće prihvatiti za Sloveniju, nije prihvatljivo za druge pokrajine. Jedni su, gospodo, za ovaj sistem, koji je on izložio, a drugi su za drugi sistem. Daleko je bolje da se izgradi onaj sistem, kojega je on predložio, ono gledište koje izvire iz fakta, da kad bi radnička klasa bila jača, da bi država, koja ne snosi nikakove terete za ovo radničko osiguranje, i koja po svojoj socijalnoj strukturi nema smisla

Digitized by Google

za radničko osiguranje, trebala da rešava druge probleme, a da prepusti radničko osiguranje samim interesentima da ga oni vode. To će mnijenje i prodrijeti, na koncu a ne ono, da se razvija jedna činovnička organizacija radničkog osiguranja. Postojala je tendencija svojevremeno, da se uvedu i državni predstavnici u samoupravu radničkog osiguranja, to bi bilo od velike štete po osiguranje.

Što se tiče izdataka u grani osiguranja za slučaj bolesti mora kazati da ona danas igra veliku ulogu, jer sama snosi sve terete. Tolike su potrebe i takvi zahtjevi naših članova, pa kako nemaju nigdje drugdje oslona, nalaze ga samo u bolesničkoj grani. Snizivati potpore i povisivati prinose jeste apsolutno nepopularno. Kraj današnjeg stanja najljepše je upravniku ureda da se ne zamjeri nikome na račun centralnih financija. Kod nas je prije postojala u Bosni potpuna autonomija, postojala je vlastita odgovornost i naši uredi i njihovi upravnici morali su se pouzdati u se i u svoje kljuse. Rudari su prvi rešili problem organizacije tako, da su granu osiguranja za slučaj nezgode i iznemoglosti centralizovali u glavnoj bratimskoj kasi, dočim su pojedine bratimske blagajne samostalni nosioci grane osiguranja za slučaj bolesti. Član 283. financijskog zakona ako bi se proveo kako je sada stilizovan, bio bi štetan po radničko osiguranje. Drži, da je moguće postići ravnotežu svakog okružnog ureda. Čemu vodi neprekidna neuravnoteženost nego bankrotu. Financijsku ravnotežu treba sprovesti putem zakona tako, da okružni uredi koji su pasivni, smiju snizivati potpore, odnosno povisivati prinose. Ravnatelji okružnih ureda moraju voditi računa o svojoj odgovornosti. Što se tiče drugih stvari kao uloge glavnoga lekara, uloge drugih vlasti prema osiguranju, želim kazati još nekoliko riječi. Trebalo bi urediti pitanje odnošaja sa vlastima u pogledu prijave radnika sa strane poslodavaca. Ne primenjuju se zakonske odredbe u slučaju da poslodavac ne vrši tačno i redovito svoje dužnosti. Poslodavci jednostavno misle, ako što propuste učiniti, da to uopće nije kažnjivo djelo. Činovnici radničkog osiguranja snašli su se sada potpuno u svojoj ulozi. 80% činovnika radi s voljom oko sprovodjenja radničkog osiguranja, jer su oni srasli sa interesima osiguranja. Medjutim lekari se ne osećaju tako kod kuće kao činovnici. Kod lekara taj proces nije tako daleko došao, ali je ipak napredovao. Lekari se još uvek ne osećaju kao kod kuće. Svestan lekar-činovnik mora znati da se lekarski stalež proletarizuje i da će u buduće morati svoju sudbinu vezati uz radničko osiguranje kao i činovnik. Glavni lekar morao bi imati izuzetan položaj, biti kao neki direktor zdravstvenog odelenja okružnog ureda, on imade mnogo posla i mnogo važnih funkcija, cijela njegova djelatnost morala bi biti upućena u interesu ureda. Prema današnjem stanju stvari imade mnogo predmeta, koje bi oni morali raditi, a koje faktično vrši upravnik ureda. On mora upućivati lekare na dužnost i instruirati mlade lekare, nadzirati recepturu. Ima vrlo često slučajeva, gotovo u svakom okružnom uredu, da lekar dolazi neredovito na svoju dužnost. Lekar često dolazi pola sata kasnije u ambulantu nego li bi morao doći. Upravniku je upravo neugodno, da mora lekara svaki čas upozoravati na red. Drži, da bi se budućnost naših lekara činovnika morala razvijati u tom pravcu, da glavni lekar radi tri sata u ambulanti, a zatim tri sata činovnički posao. On je zato, da se glavnim lekarima zabrani i vršenje privatne prakse i svaki drugi posao. Središnji Ured i njegovi mjesni organi su institucija, gdje se mora neprestano raditi, a ne samo nekoliko sati. Ovom pitanju glavnih lekara treba posvetiti mnogo više pažnje nego je to učinjeno do sada. U pogledu držanja državnih organa prema radničkom osiguranju, drži da bi trebalo prihvatiti predlog sarajevskog okružnog ureda, koji je nedavno bio podnešen Središnjem Uredu. Državni organi tuže se da nemaju nagrade dovoljne za svoj odiozan posao, kojega vrše za ustanovu radničkog osiguranja. Završuje svoj govor time, da u pitanju radničkog osiguranja postoji neobaveštenost široke javnosti, poslodavaca i radnika. Tomu treba posvetiti naročitu pažnju. Svatko danas iz publike kaže upravniku, Vi imate grdne pare, što medjutim ne stoji, a ljudi to prosudjuju po nekim stvarima. Preporučio bi Središnjem Uredu, da se ovom posljednjem pitanju posveti naročita pažnja, i da se što više obavjesti o tome javnost.

Dragutin Eisner, predsjednik ravnateljstva okružnog ureda u Osijeku.

Gospodo! Predstavnici samoupravnih organa Okružnih Ureda, koji se nalaze na ovoj konferenciji, održali su jedan sastanak jučer na večer o pitanju re-

Digitized by Google

organizacije radničkog osiguranja i donijeli nakon dulje rasprave slijedeću deklaraciju, koju ću ja biti tako slobodan pročitati:

DEKLARACIJA

predsjednika samoupravnih organa Okružnih Ureda za Osiguranje Radnika

dana na konferenciji u K l e n o v n i k u dne 1. oktobra 1927. godine.

Po pitanju reorganizacije radničkog osiguranja predvidjenom članom 283. finansijskog zakona za 1927./1928. i predloga o novelizaciji zakona o osiguranju radnika potpisani predsjednici samoupravnih mesnih organa Središnjeg Ureda izjavljuju sledeće želje:

1. da nosioc svih grana radničkog osiguranja ostane Središnji Ured za Osiguranje Radnika u Zagrebu;
2. da se proširi kompetencija samouprava mesnih organa u svima pitanjima lokalnog značaja poslovanja u osiguranju;
3. da se izmenom Statuta i Službenog Pravilnika izvrši uprošćenje administracije, uprošćenje izbornog reda za izbore delegata glavnih skupština okružnih ureda i pojednostavi službeni odnos sa pojačanom odgovornosti službenika prema upravi i samoupravi radničkog osiguranja, te da se obezbedi mogućnost službe u radničkom osiguranju i sposobnim licima bez školskih kvalifikacija;
4. da se odmah nakon uprošćenja izbornog reda obave u čitavoj zemlji izbori delegata z a g l a v n e skupštine, te da se prestane sa imenovanjima članova samouprava i komesara; i
5. da o potrebnim izmenama zakona o osiguranju radnika odluči prva glavna skupština Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika odmah nakon provedenih izbora.

Ove želje dostaviti samoupravama svih mjesnih organa na izjašnjenje, a potom iste dostaviti Ministarstvu Socijalne Politike.

Za Okružni ured u Zemunu potpredsjednik: Sima Kotur v. r.
„ „ „ „ Osijeku potpredsjednik: Dragutin Eisner v. r.
„ „ „ „ Beogradu potpredsjednik: Jeremija A. Miloradović v. r.
„ „ „ „ Novom Sadu predsjednik: Dušan Georgijević v. r.
„ „ „ „ Travniku predsjednik: Sulejman Čatić v. r.
„ „ „ „ Brodu predsjednik: David Frank v. r.
„ „ „ „ Bjelovaru predsjednik: Srećko Jandrašić v. r.
„ „ „ „ Mostaru predsjednik: Efica v. r.
„ „ „ „ Karlovcu predsjednik: Milivoje Mutavdžić v. r.
„ „ „ „ Skoplju predsjednik: Tasa Tasić v. r.
„ „ „ „ Varaždinu predsjednik: Josip Čagran v. r.
Za bol. blagajnu beogradske trgovačke omladine u Beogradu predsjednik: Aleksandar D. Rajić v. r.
Za Okružni Ured u Sušaku predsjednik: Abdon Glavan v. r.
Za Okružni Ured u Nišu predsjednik: Milan Kostić v. r.

Eugen Lovšin, član ravnateljstva Središnjeg Ureda.

Gospodo! Mi imademo još samo dva sata vremena, a najavilo se još 20 govornika, pa bi bilo u interesu stvarnije debate, odnosno korisnih zaključaka, koji će se eventualno donesti — da se govornici ograniče na 10 minuta govorenja, te da se ne ponavlja ono, o čemu se već govorilo.

Predsjednik Marko Bauer: Stavlja na glasovanje ovaj predlog člana ravnateljstva Eugena Lovšina, pa se isti prihvaća jednoglasno.

Slavko Radica, predsjednik okružnog ureda u Splitu:

Pročitavši referat generalnog direktora g. Glasera kao i saslušavši svu gg. predgovornike uzimam si slobodu da ispred Okružnog ureda u Splitu potpuno otvoreno izjavim da su svi navodi generalnog direktora g. Glasera potpuno ispravni i tačni, a osobito u koliko se tiču gg. upravnika Okružnih ureda a najbolji dokaz tomu nam daje sam Okružni ured u Splitu koji je od jednog najgoreg ureda u zemlji —

Digitized by Google

što istini na volju moram iskreno i bez ikakova zaokolišenja izjaviti — sa preko 5 milijuna dinara pasive od godine 1922./25. zaključio 1926. god. sa jednim knjižitbenim viškom od nešto preko 34.000.— Din a od nenaplaćenih prinosa za god. 1924. od Din 3,133.712·30 i za god. 1925. od Din 2,807.630·15 ukupno 5,941.342·45 spali za konac 1926. god. 3,677.489·70 dakle kroz 1925./26. unovčeni su svi zaostatki i došli smo na normalu dok se sada svi propisi ubiru redovito, tako, da mogu reći, da se kod našeg ureda naplaćuje redovito 90—95% prinosa i to samo blagodareći dobroj i savjesnoj upravi, pak nam to može biti najboljim dokazom i primjerom kako se može uz malo dobru volju i svijesti odgovornosti ipak današnje žalosno stanje velike većine okružnih ureda popraviti. Naglasiti moram, da se mora uzeti u obzir i to osobito za Dalmaciju i Srbiju provodjenje Zakona o osiguranju radnika naišlo je i na jednu ozbiljnu zapreku što mi nijesmo imali u početku nikakovog činovničkog kadra sposobnog za provadjanje socijalnog osiguranja, jer nijesmo naslijedili skoro nikakovo činovništvo iz razrešenih bolesničkih blagajna što to nije bio slučaj kod ureda u Hrvatskoj, Bosni i t. d. a što za te urede znači jedan veliki plus, već smo morali to činovništvo odgojiti. — Bilo je govora da svim ovim nedaćama i pasivitetu Okružnih ureda doprinose slabe stambene prilike i drugo u raznim okružnim uredima, a kud ćete slabijih i nesredjenijih prilika doli u siromašnoj i gladnoj Dalmaciji. Na području svih ostalih okružnih ureda gdje postoje velike industrije u koliko su iste udaljene od velikih gradova i varoši imaju radnici izgradjene svoje radničke kolonije što kod nas nažalost nije slučaj. Dodjite samo u Dalmaciju, pak da vidite kako tamo bijedno žive radnici kod velikih industrija cementa, karbida i cijamida, gdje nemaju ne samo stanova a niti takorekuć ni krova na glavi, već na goloj zemlji i cementnom pločniku leži, a kod toga da o ishrani i ne govorim, koja doprinosi velikom postotku obolenja kod nas osim toga su zaštitne mjere protiv nezgoda nikakve, ne prodje skoro sedmica, da u ovoj ili onoj tvornici ili tupinolomu i kamenolomima ne dodje do nesreće, a da protiv toga državne vlasti zato odredjene inspekcije rada ne poduzimlju vrlo malo ili skoro ništa, tako da je na žalost pozitivan državni zakon o zaštiti radnika mrtvo slovo na papiru, jer se ili posve malo ili nikako ne provodi kako je to naglasio i sam g. Lastrić. Imali smo više slučajeva gdje bi inspekcija rada, kada bi se dogodio koji nesretni slučaj, propisala i naredila odnosne zaštitne mjere, što je opet ostalo na papiru.

Nadalje se pasive opravdavaju epidemijom gripe koja je i kod nas harala, tako da smo od poprečnih Din 170.000.— mjesečnih hranarina izdavali preko 270.000—280.000.— Din, a k tomu su pridošli veći bolnički troškovi, tako da smo prvo polugodište 1927. god. zaključili sa 227.500.— Din deficita, koji se je deficit u samom mjesecu julu prema pokusnoj bilanci snizio za Din 104.000.— što je opet jedan najbolji dokaz što znači savesno vršenje upravne i lekarske dužnosti. Ne može se sva krivnja pasiva ureda prebaciti i na samu gg. upravnike, jer su tomu stanju mnogo krivi g. uredski lekari, i to zbog prekomjernog propisivanja hranarine, recepture i t. d. Za dokaz toga mogu da navedem samo dva primjera: da u gradu Splitu za skoro 5.000 osig. članova kod triju lekara imamo na račun recepata oko 10.000 Din lekova, a u jednom drugom mestu našeg ureda kod 8.000 članova i jednog lekara isto toliko i više. Moramo pogledati istini u oči i bez ikakovog okolišanja i obzira izjaviti, da jedan dio gospode lekara direktno sabotira socijalno osiguranje, jer u njemu vidi navodno svog velikog protivnika, koji ima za cilj da navodno socijalizira lekarski stalež, a to možemo najbolje da ustvrdimo mi od okružnog ureda u Splitu, koji smo to na svojim ledjima iskusili lekarskim štrajkom. Molim g. lekare, da oni moju opasku ne shvate zlonamjerno, jer ne tvrdim, da su oni zbog toga krivi i da ne vrše svoju dužnost savjesno i zdušno, već je po mom naziranju krivo uredjenje lekarske službe, jer je apsolutno nemoguće da jedan lekar za vreme od 1½—2 sata svoje ambulantne službe može točno da pregleda 30—40 pacijenata i da izluči prave bolesnike od simulanata i t. d. Iz toga sleduje, da je prvi preduvjet sanacija financijskog stanja bolnopotporne grane osiguranja lekarska služba. Nemože se zahtijevati od g. lekara da vrše svoju službu kako ona odgovara provodjenju socijalnog osiguranja, kada za taj svoj rad nijesu plaćeni već im je to samo nuzgredna zasluzba i radi neobezbedjenosti moraju tražiti drugo zaposlenje. Stoga je po mom mnijenju neophodno potrebito ako se hoće osiguranje spasiti od propasti u koju srlja da se reorganizira lekarska služba na način, da Središnji

Digitized by Google

Ured stvori svoj stalni lečnički kader, a to tako, da se lekarima obezbedi eksistencija i da oni cjelo svoje zvanje posvete samo socijalnom osiguranju te vrše svoju službu kao i svi ostali službenici od 6—8 sati dnevno i tako ćemo stvoriti si nezavisne lekare koji neće trebati imati obzira ni na levo ni na desno, a ne kako je to priznao sam g. dr. Dimitrijević da sada to moraju da imaju, ako neće da se bilo kome zamjere. Neka se gg. lekare za njihov rad honorina, kako treba a onda se može od njih i tražiti vršenje dužnosti kako to zahtijeva socijalno osiguranje. Provedenjem organizacije lekarske službe na ovaj način socijalno osiguranje skinulo bi za uvijek sa sebe i za sebe pitanje slobodnog izbora lekara. Produženjem radnog vremena lekarima i uredjenjem tome dosljedno beriva mogao bi se umanjiti veliki broj lekara, a uredske financije ne bi bile opterećene preko mogućnosti izdržljivosti financija. Precedens da Središnji ured može izdržati lekare i provesti reorganizaciju lekarske službe je nameštanje lekara u sanatorija sa potpunim obezbedjenjem. Jedan dalnji dokaz iz našeg iskustva je i taj, da je naš ured na pr. u samom Splitu na 4.500—5.000 članova trošio od 30.000—40.000 više mesečno na lekovima, dok sada troši kako sam prije spomenuo svega 8.000—10.000 Din a da kod toga članovi nijesu nikako u svojim pravima prikraćeni. Hvale vrijedno moram da istaknem da uspjeh oko saniranja financijskog stanja okružnog ureda u Splitu je organizacija lekarske službe na istaknutoj bazi. Dužnost lekara ureda, a osobito glavnog lekara jeste da najtješnije saradjuje sa upravnikom ureda i da s njime ispituje razloge pasive svog ureda, te zajedničkim silama da porade na saniranju istih, i spriječe svako rasipavanje radničkog novca, a da kod toga ne budu osigurani članovi neopravdano prikraćeni, o pripadajućim i zakonskim pravima. Gg. lekari se moraju u prvom redu interesirati za financijsko stanje svog ureda i prema tome udesiti svoje djelovanje. Lekari i osobito glavni lekari moraju imati točnu evidenciju članova, i pratiti tok njihova obolenja i drugo, pak se neće dogadjati da invalidi i iznemogli ubiru hranarinu i lekove na račun bolnopotpore, jer svaka takva para jeste uzaludno utrošena sav taj novac na tome izdan je neproduktivan, jer nije svrha socijalnog osiguranja karitativna i humana, da uzdržava invalide i iznemogle kojima nema pomoći, već je svrha osiguranja da uspostavi radnu sposobnost onoga člana, koji se može da privede opet privredi, i bude koristan društvu. Neopravdano je mišljenje, da Središnji Ured ne bi našao za takvu službu lekare, već sam uveren, da bi se našao vrlo veliki broj starijih i mladjih lekara, koji bi se toj službi posvetili.

Nadalje jedan jaki razlog pasivu je preveliki trošak lekova, koji se morao neminovno da snizi, a to na način, da se isposluje od državne vlasti, da Središnji Ured može imati svoje vlastito slagalište raznih lekova, koje nije potrebno preradjivati, kuhati kao na pr. preparati razna ulja, spirit, masti i t. d. i da ih on razašilje svojim mesnim organima, koji će ih preko svojih odgovornih lekara dijeliti osiguranim članovima, jer je uprav plačka što se danas dešava kod apotekara, koji su u svemu i po svemu jako privilegirani, a najbolji je dokaz tomu sledeći slučaj iz vlastite prakse. Okružni ured u Splitu je pokušao da na svoj vlastiti račun nabavlja lekove i dijelio ih svojim članovima našto su lekari i upravnik bili po apotekarima tuženi državnom odvjetništvu radi dijelenja lijekova, i kada to nije uspjelo onda su preko upravne vlasti isposlovali, da se po sreskom lekaru zaplene zalihe lekova koje nam je ipak uza sve to uspjelo spasiti. Apotekari su se javno izjavljivali da oni moraju propasti, ako ne budu dobivali recepte okružnih ureda razumije se, kada je svaki apotekar dobivao 5—15 hiljada Din i više na lekovima dok danas ne dobivaju 1.500—2.000 Din.

Naše je ravnateljstvo raspravljalo o mogućnosti eksistencije osiguranja i donjelo jednoglasno odluku da se karenčni rok za otpremu recepata povisi na minimum 9—12 mjeseci, a da se ujedno ukine prvih pet najnižih nadničnih razreda, jer je ironija govoriti o tome da može imati netko obezbedjenu nadnicu od 2·50 dnevno i da plaća Din 3·— mjesečnog prinosa dok sami troškovi uprave za jednog člana kao na pr. kod našeg ureda koštaju mesečno preko 8·— Din. Takodjer da se zubna njega ograniči na najnužnije. Prigodom razgovora predsjednika Okružnog ureda od neke gospode kolega izraženo je mišljenje da se te reforme zakona u koliko bi se usvojile, ne bi imale tražiti novelizacijom postojećeg zakona, jer je bojazan, da bi to moglo izazvati dublju novelizaciju zakona, od one, koja se traži.

Digitized by Google

već da se traži, da se to provede financijskim zakonom, kojemu mišljenju se i ja pridružujem.

Što se tiče centralizacije ili decentralizacije socijalnog osiguranja naše ravnateljstvo je odlučno protiv toga, da se stvori prema financijskom zakonu dva tipa osiguranja ili pako da se stvori više takozvanih pokrajinskih Središnjih ureda, koji ne bi bili sposobni da žive i što bi neminovno dovelo k podržavljanju socijalnog osiguranja, kako se je to već u raznim državama dogodilo. Naše je ravnateljstvo mnijenja, da nosioc osiguranja može biti samo jedan za cijelu zemlju, ali da se provede najveća samouprava okružnih ureda i to prema predlogu generalnog direktora. Jedino bi k tomu imao nadodati, da kada se i onako pristupa izmeni statuta Središnjeg Ureda i njegovih mjesnih organa, da bi se tom izmenom provela i izmena izbornog sistema za Središnji ured i njegove mjesne organe, jer sadašnji izborni sistem, kako je predvidjen, je preglomazan i preskup i da se na temelju toga isposluje kod vlade da se izbori čim prije provedu. U koliko se tiče pokrivanja deficita pasivnih mjesnih organa, propisivati veći prinosi ne mogu se time složiti, jer koliko smo iz rasprave u našem ravnateljstvu mogli vidjeti, da su svi naši interesirani poslodavci i radnici protiv povišenja prinosa. Moje je mnijenje, da bi taj pasivitet u koliko bi nastao iznenadnim uzrocima kao kakovom epidemijom, jačom besposlicom, i t. d. da se taj pasivitet namiče iz centralnog rezervnog fonda, jer je osiguranje bazirano na uzajamnosti. Oni pasivi koji bi nastali iz bilo kojih drugih razloga, te deficite neka snosi svaki ured za sebe. Budžet ne po dosadašnjem sistemu već da se odredi jedan procenat od prinosa, koji se na upravu smije potrošiti, a razumljivo da sistemizacija nameštenička mjesta i dalje ostane.

Pojednostavljenje današnje glomazne administracije, koja je do skrajnosti birokratizirana i preskupa na način, da se obrazuje jedna stručna komisija, koja bi preispitala i odredila šta se neophodno mora voditi i kako da se vodi, a sve suvišno i nepotrebno napusti, da svi uredi imaju jednoobrazno poslovanje čim bi se doprinjelo znatno redukciji upravnih troškova.

Takodjer bi se moralo pristupiti i reviziji službene pragmatike službenika, kako to predlaže gospodin generalni direktor, ali nikako ne djelim mišljenje gospodina Luke Pavičevića na pomičnost činovnika i stojimo na stanovištu nepomičnosti činovnika, jer se uvedenjem toga ne bi postiglo željenoga cilja, jer koliko bi se to nastojalo ograničiti kod naših današnjih nesretnih političkih prilika, izrabilo bi se to u razne svrhe kao što imamo već slične slučajeve. Ako želimo održati zdravo socijalno osiguranje, to, moramo od istoga držati daleko svaku politiku, a osim toga ni jedan upravnik ni činovnik, ne bi se posvetio svojoj dužnosti, kako to treba da bude i to s razloga, jer bi si mislio, pa što da radim, kad sam od danas na sutra tu. Ovim bi završio svoje opažanje.

Predsjednik Marko Bauer: Gospodo, na malo pre pročitanoj deklaraciji predstavnika samoupravnih organa okružnih ureda na ovoj konferenciji ne nalaze se potpisi predstavnika okružnog ureda banjalučkog, dubrovačkog, splitskog i bolesničke blagajne Merkur. Biti ću tako slobodan pitati pojedinu gospodu, da li su za ovu deklaraciju. Pita predsjednika ravnateljstva Marka Jurića iz Banja Luke, da li je za ovu deklaraciju.

Marko Jurić, predsjednik okružnog ureda Banjalučkog izjavljuje da nije ovlašten od svog ravnateljstva, da pristane na ovu deklaraciju.

Predsjednik Marko Bauer, molim Vas gospodine, koje je Vaše lično mišljenje u ovom predmetu?

Jovo Jakšić, član ravnateljstva Središnjeg Ureda najodlučnije protestira protiv ovakovog postupka g. predsjednika.

Marko Jurić, predsjednik ravnateljstva okružnog ureda B. Luka: Izjavljuje ponovno, da nije ovlašten od svoga ravnateljstva, da potpiše ovu deklaraciju.

Vjenceslav Križ, predsjednik ravnateljstva okružnog ureda u Dubrovniku, izjavljuje, da se slaže u cjelosti sa pročitanom deklaracijom.

Slavko Radica, predsjednik ravnateljstva okružnog ureda Split, izjavljuje, da se slaže u cjelosti sa pročitanom deklaracijom izuzev tačke druge.

Digitized by Google

Dragutin Ody, predsjednik ravnateljstva bolesničke blagajne Merkur u Zagrebu, izjavljuje, da nije ovlašten od svoga ravnateljstva na prihvat ove deklaracije.

Aleksander D. Rajić, predsjednik ravnateljstva bolesničke blagajne Beogradske Trgovačke Omladine:

Gospodo, Braćo i Drugovi!

Pošto sam i ja potpisao predstavku sa gg. predsednicima, kao i konkretne predloge koji su pročitani i sa zadovoljstvom primljeni, to ću se zadržati na svoja lična opažanja na izveštaj, koji nam je podneo generalni direktor g. Glaser kao i na govore gospode predgovornika kojih je do sada bilo preko 30 i ako je izveštaj odlično obradjen i podeljen u tri dela sa jasnim izlaganjima na čemu neka je i ovom prilikom hvala g. Glaseru, ipak su se gospoda predgovornici više lično branili i ništa nam se nije novo pružilo. Mnogo se govorilo a vrlo malo kazalo. Gospoda, čiji su uspesi bili, bud iz kakvih razloga tražili su podvajanje koje ni najmanje nije za pohvalu i razvitak ustanove ove vrste. Ko radi mora i da greši zbog toga se i udružujemo da se iz grešaka pričinjenim i na ovoj konferenciji ispalo je što naš srpski narod kaže: u mesto da goveda riču kola škripe«. Mnogi su govornici osudjivali poslodavce, ima ih koji zaslužuju prekore, ali treba znati da ima poslodavaca koji su po apsanama ležali za radničko zakonodavstvo. Naše zakonodavstvo i ako je nepotpuno, kada bi se sprovelo bilo bi dobro, mnogi ga ometaju, na žalost radi jednog partiskog štrebera i trčilaže izigraju se najkorisnije potrebe iz zakona. Osnovno i zakonsko pravo o otvaranju i zatvaranju radnje izigrava se u prestonici u sred Breograda i ne zamerite mi da Vam rečem: lako je Vama kada ste to pitanje još mnogo ranije gotovo svuda uredili, ali šta ja da kažem, kad znam, da u Beogradu ima radnje u mesto 10 časova koliko je zakonom zagarantovano ima gde se radi 18 pa i 20 časova i smatram, da su to ta bolna pitanja o kojima treba da porazgovaramo i da nam objasnite, da li je koji poslodavac propao materijalno ako je uredio radno vreme, a broj se bolesnih sigurno povećao prekomernim radom, razume se na štetu radničkog osiguranja. Radničko osiguranje ne potiče iz birokracije, već ga je potreba donela.

Socijalno osiguranje u Švedskoj od 30. VI. 1913. god. najočitiji je dokaz, sistem zbrinjavanja. Radnom narodu mora da se pruži sva ugodnost života, jer i on daje sve.

Kao poslodavac ja tražim puno sprovodjenje radničkog zakonodavstva, na suprot shvatanjima da udobnost u životu stvara neaktivnost. Ljude treba altruistički vaspitati što se samo normalnim životom postiže, da svaki čovek savršeno veruje u zakone etike, pred kojim se zakonima moraju svi pozitivni zakoni da poklone.

Deset minuta su prošla i pridržaću se odluke moleći i ostalu gospodu koja budu govorila da to učine. Pozdravljam svesrdačno gospodu iz Hrvatske, Slovenačke i Srbije, sa Živeli!

Vojin Brkić, ravnatelj okružnog ureda Novi Sad:

Gospodo, pošto nam je u diskusiji skraćeno vreme na 10 minuta, moram kraći biti i od onoga što sam hteo reći, mnogo što-šta izostaviti. Preći ću na stvar.

Slažem se sa uvodom govora mog druga i kolege S. Jakšića, ali se sa njegovim zaključkom ne mogu složiti, a uveren sam, da se sa njime u tom pitanju sem malog broja njemu bliskih izaslanika ni jedan funkcioner radničkog pokreta neće složiti.. On sa ovim pitanjem u vezi predlaže: da se obave izbori autonomnih organa ustanova radničkog osiguranja, pa neka se onda izabrana lica izjasne kakvu organizaciju radničkog osiguranja žele. Na taj predlog, kao prvi odgovor mora se postaviti pitanje: nije li opasno po ustanovu radničkog osiguranja u izbore njene autonomije ići sa parolom za unifikaciju ili decentralizaciju. Jer, ako bi se sad išlo u izbore i sa tom parolom, moglo bi se dogoditi, da službenike — pod uticajem svojih poslodavaca — odluče, kakva da bude organizacija ustanove radničkog osiguranja. Stoga sam protiv ovako naopakog rešavanja ovako krupnog i delikatnog pitanja. I ja sam za izbore ali ne radi rešavanja ovog pitanja.

Od svoje strane predlažem saziv ankete za raspravu tog pitanja. Na anketu bi trebalo pozvati: sve poslodavačke i radničke nameštenićke organizacije, ravna-

Digitized by Google

teljstva, sve direktore i vodeće činovnike Središnjeg ureda, kao i upravnike okružnih ureda.

Već 23 godine pratim radnički pokret u Vojvodini i znam kakvo je stanovište zauzimalo radništvo u Vojvodini ranije, kada je o pitanju radničkog osiguranja pitano bilo. Nami su poznate u bivšoj Austro-Ugarskoj pa i u naprednijim kulturnozapadnim državama velike borbe radništva za centralizaciju ustanove radničkog osiguranja. U bivšoj Ugarskoj bilo je radničko osiguranje do 1907. decentralizovano. Uredjivao je i upravljao svaki svoju bolesničku blagajnu, kako je znao i umeo. I baš to je i bio razlog, da se je u bivšoj Ugarskoj i Vojvodini radništvo borilo za centralizaciju i unifikaciju, jer je znalo i to iz iskustva, da je to najbolji sistem organizacije radničkog osiguranja. I skoro svi upravnici raznih bolesničkih blagajna u bivšoj Ugarskoj, znajuć šta im vrede blagajne, bili su skromni i priznali, — a to i mi treba da priznamo, — da nema ne svako mjesto, nego ni svaka pokrajina ljude velikih sposobnosti za organizovanje i upravljanje velikih ustanova i poslova.

Sećam se na prve skupštine ustanove radničkog osiguranja u bivšoj Ugarskoj, kada su ne samo radnički i poslodavački delegati, već i predstavnici Ministarstva priznavajući naglašavali, da moćni radnički pokret u Ugarskoj nije imao mnogo, već samo jednog Grosmana, koji je mogao biti na čelu radničkog osiguranja.

Gospodo, prelistamo li mi historijat radničkog osiguranja Jugoslavije, videćemo, da je i kod nas situacija posle rata skoro slična bila. Sa malo skromnosti, svi mi, koji smo se na poslu oko radničkog osiguranja upoznali i okupili, moramo priznati, da ni mi nismo imali mnogo Vilima Bukšega, a sad pak u činovničkom i lekarskom kadru, nemamo mnogo ljudi takvih sposobnosti kakvih su gospoda Milan Glaser i Dr. Željko Hahn. Veliku organizatorsku sposobnost ovoj dvojici gospode moraju priznati i ona gospoda, koja su se izjasnila za decentralizaciju. I oni će sa malo skromnosti morati priznati ne samo veliku organizatorsku sposobnost gg. Glaseru i dr. Hahnu, nego i to, da oni u svojoj pokrajini nemaju takvih organizatora, koji bi ovu dvojicu gospode mogli zameniti.

Od ono doba, kada je radništvo širom cele bivše Ugarske tražilo centralizovanu jaku ustanovu radničkog osiguranja i dokidanje decentralizovanih bolesničkih blagajna, nije pitano radništvo Vojvodine, jeli promenilo svoje stanovište i jeli se odlučilo za decentralizaciju ustanove radničkog osiguranja.

Razlozi radništva za centralizaciju ove ustanove isti, su, koji su bili u borbi vodjenoj od 1901.—1907. godine. Stoga je velika šteta što su sa izvesnih strana prosto profurtimašene neke rezolucije, za koje se radništvo nije ni pitalo ni izjasnilo. To je učinjeno i na posljednoj konferenciji Centralnog sekretarijata Radničkih komora u Novom Sadu.

Da su se upitale radničke organizacije, jesu li za ili protiv centralizacije videlo bi se, da su osim jednog malog dela organizacije jedne pokrajine, skoro sve za centralizaciju. A broj pristalica decentralizacije, bio bi sigurno mnogo manji, da se u Središnjem Uredu malo drugačije radi i više računa vodi o zaključcima autonomnih organa okružnih ureda.

Okružni uredi po slovu zakona trebali bi da imaju svoju samoupravu. Medjutim danas te samouprave nema, već imamo u mesto nje referente Središnjeg ureda. Stvarno oni rešavaju predmete okružnih ureda i to ako im se nešto ne svidi onda predmet predlože ili na nepovoljno rešenje, ili ga zavlače. Takav rad je rezultirao protivnike centralizacije.

Grana osiguranja za slučaj bolesti treba da reši mnoga krupna pitanja kao što su: podizanje sanatorija, lečilišta, oporavilišta, obdaništa i bolnica za operacije. Pojedine pokrajine ako bi se decentralizovalo radničko osiguranje, to nebi mogle izvršiti. U prilog podizanja bolnica za operacije, moram da se potužim, da se često dešava, da na operacije u bolnicu upućeni mole, da ih se novčano pomogne, da idu u privatni sanatorij radi operacije, jer su u bolnici čuli, da gospoda doktori u privatnom sanatoriju bolje i sami vrše operacije i t. d. pa bi stoga preka potreba bila, da se pored oporavilišta, na što više mjesta grade uredske bolnice za operativne slučajeve. A te su bolnice potrebne, jer se vrlo često jave radi operacija sličnih uklještenju creva i kile, pa je bilo mnogo takvih članova koji su u očajanju, — što nisu mogli nabaviti novac za privatno operisanje u sanatoriju — govorili, da će

Digitized by Google

radije kod kuće svoje umreti nego u bolnicu na peraciju ići, jer su ih ljudi koji su bili u bolnicama, a često puta i osoblje bolnice zaplašili.

Molim ,da se u buduće za ovake sastanke štampaju zaključni računi uporedjeno za posljednih 5 godina, kako bi se video historijat rada, napredak ili nazadovanje pojedinih ureda.

Da smo ove članke štampane u ovom svečanom broju Radničke Zaštite od 20. IX. 1927. pre pročitali i znali o čemu će se ovde raspravljati, sigurno bi došli i mi sa podatcima, pa bi onda mogli drukčije i govoriti i braniti se.

Pošto sam ovde i sam na optuženičkoj klupi, jer je procenat zaostatka meni poverenog ureda visok, moram da kažem, da sam na čelu novosadskog ureda od 26. marta 1923. gdje je:

broj članova bio	propis prinosa iznosio Din	% upravnih troškova iznosio	suficit iznosio Din	poslovni manjak iznosio Din
1924. 15.630	5,994.211·22	22·94	—	453.212·85
1925. 16.995	6,884.156·19	19·86	1,128.064·89	—
1926. 15.748	7,562.382·65	17·13	1,376.605·49	—

Iz ovih podataka vidi se i izvestan napredak meni poverenog ureda. A verujem, da će i % zaostatka uskoro pasti, pošto će se sad i u novosadskom uredu preko vlastitih ovrhovoditelja ugoniti zaostatak, koji se bez ovrhe naplatiti ne može.

Do sad smo nenaplaćene prinose iskazivali na ovrhu preko gradskih ovrhovoditelja, pa smo pojedine predmete morali i po deset puta požuriti, dok dužnik najzad nakon 6—8—10 mjeseci nije došao da plati nešto od dužnog prinosa.

To se dalje trpeti ne može, pa je stoga rešio da ured i bez pristanka grada, preko svojih ovrhovoditelja ubira svoje zaostatke.

Slažem se sa onima, koji traže da se najstrože ispitaju uzroci deficita pojedinih ureda jer verujem da u pojedinim uredima tako velik deficit nije opravdan i na zakonu osnovan.

Dr. Martin Matić, ravnatelj okružnog ureda u Somboru:

Ograničuje se na izjavu da je debata pošla krivim putem. Refleks opće privredne krize jeste rezultat poslovanja radničkog osiguranja. Očajno bi bilo, da je kriza u radničkom osiguranju pri povoljnim privrednim konjukturama. Doživio je više ovakovih kriza, koje su nestale bez posljedica čim se opšte privredno stanje popravilo. Zato je zdravo uveren, da je stanje osiguranja bolje, nego li se prikazuje. Deficit nekih okružnih ureda pružaju najsjajniji dokumenat za potrebu centralizacije i unifikacije bez čega nezna kako bi uredi sa deficitom funkcionisali. Deficit nije tako strašan. Ovdje krivi jedan upravitelj drugoga. Time se stanje ne može sanirati. Treba ispitati uzroke sadašnjeg stanja. Zakon je donešen u vrlo povoljnoj konjukturi i u prvoj redakciji sa takvim kantelama, koje su pružale garanciju, da će grana osiguranja za slučaj bolesti moći izdržati veće opterećenje. Zato je na ovu granu svaljeno osiguranje materinstva, osiguranje odojčadi te snašanje lečenja prve 4 nedelje u slučaju nesreće i troškovi lečenja zaraznih bolesti. Ova grana osiguranja mora da snosi i riziko nezaposlenosti i iznemoglosti. Ako se dakle konstatuje preopterećenje, treba rasteretiti ovu granu. Predlaže, da se odredbe zakona o osiguranju materinstva i dece prenese iz §-a 45. u § 46. ZOR. Želi da opravda svoj ured u pogledu zaostatka na prinosima. Koncem godine 1926. zaostatak je iznosio 5,400.000.— Din u kojoj sumi je tri i po milijuna ove godine za prošlu propisanog prinosa, koji se nije ubirao prošle godine. Državna nadleštva duguju oko 250.000 Din. Nemože se eksekutivno naplaćivati. Vlasnici vršaćih strojeva duguju oko 600.000.— Din. Ovo se potraživanje tek ove godine može realizovati. Vodne zadruge duguju oko 500.000.— Din. Po uputstvu Središnjeg Ureda do sada nismo smeli ubirati. Odbijajuć ove svote pravi zaostatak ne iznosi više od jednog milijuna. I ova je suma prevelika, ali ubiranje je preko administrativnih vlasti jako otešćano. Da ubiranje bude uspešnije žalio se, tužakao kod podžupana, koji mu je napokon dozvolio, da u svom delokrugu postavi eksekutora. Sa molbama i kritikom rada opšinskih beležnika toliko je dosadjivao, da je bivši podžupan sada načelnik Ministarstva Unutarnjih Dela odredio, da se na kurzu za

Digitized by Google

opštinske beležnike kao redovni predmet predaje zakon o radničkom osiguranju. Trebali bi u noveli zakona uvesti odredbu o vlastitim eksekutorima. Nadalje skreće pažnju na § 200. ZOR. koji isključuje pravo žalbe, kada se okružni ured svojom tužbom odbije.

Abdon Glavan, predsjednik ravnateljstva okružnog ureda u Sušaku:

Ja dvojim gospodo, da ima medju Vama onih, koji misle, da je zakon o osiguranju radnika donesen iz socijalnih razloga a ne političkih. Politički motivi i danas prevladavaju, a da je tome tako vidi se, da su se svi Ministri Socijalne Politike bavili kroz pet godina koječim, a nisu zakon proveli u najbitnijemu, da raspišu izbore i sazovu glavnu skupštinu.

I ovogodišnji finansijski amandman je opet jedna politička udica na koju Ministar ne bi došao, da nije netko to potakao, a moguće i netko izmedju nas na kojeg bi se Ministar imao osloniti.

Ja mislim gospodo, da svako mjenjanje zakona je nepotrebno, jer naivno bi bilo misliti, da će jedna reakcionarna vlada i parlamenat prihvatiti samo one izmjene, koje Središnji Ured za osiguranje radnika u Zagrebu predloži, već će se zakon o osiguranju radnika kljaštriti kojekako, a sigurno glavu X. gdje se vlada pregalopirala s liberalnosti i potpunosti osiguranja.

Mislim, da je veoma umjesna deklaracija velikog broja predsjednika ravnateljstva mjesnih organa, da zakon ostane kako jest i tek nakon što se provedu izbori i sazove glavna skupština neka ona donese odluke o izmjenama, koje će provesti — oni — koji budu za to imali jače moralne kvalifikacije.

Nabacuje se pitanje centralizacije ili decentralizacije, no još nijedan od govornika nije iznio, koje bi poboljšanje doneslo umanjenju deficita na bolno-potpornoj grani — jedan ili drugi sistem — pa mislim, da može ostati ovako tim više, što se iz izveštaja g. dra. Hahna vidi, da se prilike rapidno saniraju.

Glavni deficit bit će svakako na neutjeranim prinosima, što se svi tuže na sudove i političke oblasti, pa zato neka g. Ministar Socijalne Politike pritegne svoje kolege pravde i policije da njihovi organi izvršuju donešene i sankcionirane zakone, a ako ne, neka se potrude zajedno do Ministra Financija, da on sanira deficite, makar i iz 2% radničkog poreza.

Osvrnut ću se na Pavičevićev predlog glede premještanja činovnika, pa sam siguran da bi to urodilo velikim zlom i nemoralom, jer bi se premještenja izrodila kao kod policijskih pisara, da sa jednom vladom gore drugom dole — prema tome koja i kakova klika vlada.

Isto g. Pavičević traži da se upravnici onih ureda, koji izdaju prevelike hranarine pozovu lično na odgovornost, ali ja mislim, da bi trebalo na još veću odgovornost pozvati i one, kod kojih ne dolazi do normale, ili daleko ispod nje. Nedati nikome ništa i lako se napune kase.

Sušački okružni ured je pasivan samo zato, jer na Primorju stoje sva jača industrijska poduzeća, kao tvornica papira, taliona kovina, brodogradilište i t. d. sve krivnjom naše vlade, a ostala nam je samo nesretna tvornica duhana na koju treba uvijek nadoplaćivati velike sume. No deficit je lanjske godine skrivila većinom nagli porast lire i time u vezi zastoj izvoza drva, ali ove se godine — nadam neće biti deficita — koji i onako nikako ne ugrožava radničko osiguranje.

Dr. Ante Kovačić, šef lekar okružnog ureda u Splitu:

Poštovana gospodo!

Kad sam pročitao izveštaj gosp. Generalnog direktora Milana Glasera i referat direktora Željka Hahna, zamjetio sam, da su gospoda podjelili uloge. Dok gosp. generalni direktor krivi upravnike za deficite unutar financija grane osiguranja za slučaj bolesti i nagovještа čak i otpuštanje nesposobnih upravitelja, dotle gosp. Dr. Hahn dopušta mogućnost da bi i liječnici mogli imati dio odgovornosti za nastale deficite koji bi mogli da dovedu do financijske insolvencije granu osiguranja za slučaj bolesti.

Mišljenja sam, da su jedan i drugi uočili pravo stanje stvari jer ima i upravnika krivih za deficite unutar osiguranja za slučaj bolesti, ali još su više krivi ljekari

Digitized by Google

koji raspolažu sa preko 60% radničke imovine, da je savjesno utroše za prosperitet radničkog osiguranja.

Ja sam baštinio jedan raspušteni rayon i radio sam u tako dezolatnim prilikama poslije liječničkog štrajka u Splitu, kad je članovima bilo udovoljeno svakom neopravdanom i pretjeranom zahtjevu, pa sam ipak savjesnim radom postavivši za temu »da li se savjesnim radom može doći do računske baze na kojoj počiva odmjerenje prinosa za slučaj bolesti« uspio da taj rayon, koji je u četiri mjeseca 1925. godine imao deficit od 1.300.000.— Din do konca 1925. tako uravnotežio, da smo na koncu iskazivali deficit od 1,200.000.— Din što znači, da smo poslovanje naše kroz ostalih 8 mjeseci u toj godini uravnotežili i završili sa jednim suficitom od 100.000.— Din.

Iz gornjega se vidi, da su odmjereni prinosi za slučaj osiguranja bolesti dovoljni da pokriju samo izdatke u toj grani.

Mislim, da su njemačke statistike služile za bazu odredjivanja prinosa u bolesti, ali je trebalo ozbiljnog računa voditi da je oboljelost kod našeg pučanstva veća i da je opremu djeteta u Njemačkoj preuzela država, i na taj način je odteretila granu osiguranja u bolesti, što kod nas nije slučaj.

Mi možemo sa sadanjim prinosima da vegetiramo, ali nikako ne možemo da stvorimo novčane pričuve za slučaj epidemije, jer se sad za posljednje vrijeme u epidemiji influence ispostavilo da su zbilja prinosi samo za običnu oboljelost propisani, a da se je veoma malo vodilo računa kako će se izaći za vrijeme epidemije. Nama nijesu potrebne financijske rezerve samo za slučaj epidemije, jer iste će nam biti neophodno nužne za prosperitet institucije da uzmognemo u toku vremena poći u susret modernim sredstvima nauke za dobro povjerenog nam zdravlja naših osiguranika, jer vegetirati znači jedan zastoj, a sa zastojem neminovna je propast.

Ako su upravnici krivi za velike administrativne troškove, za na vrijeme ne propisane prinose, za neubrane prinose, ljekari su odgovorni za sve one ostale stavke, koje se nalaze u knjigovodstvu radničkog osiguranja. Gospoda lekari treba da imaju dobro na umu da radničko osiguranje ne samo ne može napredovati, već mora propasti zbog lakoumnog izdavanja svakojakih recepata i bezobzirnog izdavanja hranarine. Po mome mišljenju tu je ključ koji otvara kase radničkog osiguranja, da se iz njih rasipa novac na nekorisno i uzaludno.

Apotekarski troškovi u Splitu kroz godinu 1925. iznosili su preko 2,000.000 dinara da u samoj 1926. godini spadu na nepotpunih 900.000 dinara. Kako smo mi smanjili taj deficit? Mi smo najprije pokušali sa slagalištem iz kojeg smo izdavali ljekove našim članovima, to je izazvalo protest sa strane apotekara i dovelo je do zapljene dotične zalihe ljekova. Ja sam tada pozvao ljekare i rekao im: gospodo, molim Vas da prepisujete ljekove našim članovima kao što biste pisali i Vašim ukućanima i najbližim prijateljima i treba da dobro znate da nama naši osiguranici treba da spadaju medju najbliže, jer je nama povjerena skrb nad zdravljem njihovim i etička je dužnost svakoga ljekara, da u svojoj okolini ne vidi rodjake i prijatelje bliže i daljnje, radnike manuelne i intelektualne već svuda jednake ljude sa jednakim patnjama i jednakim zahtjevima da im se čim prije povrati narušeno zdravlje i vrati radna sposobnost od česa zavisi i snaga, budućnost i jakost pojedinca, a preko toga i čitave nacije.

Kao liječnik hoću da kažem moje mišljenje, kako bi trebalo reorganizirati našu liječničku službu, koja će bezuvjetno pokazati dobre plodove uslijed smanjenja deficita unutar osiguranja za bolest.

Po mom mišljenju treba bezuvjetno rayonirati gradove i u svakom rayonu postaviti ljekara kojemu će se članovi u slučaju potrebe obraćati. Koje prednosti ima ovaj sistem rayoniranja, pitaće se. Na ovaj način najveći dio bolesnika neće bježati od jednoga ljekara drugome, da dodje do njegovih zakonom zajamčenih prava, jer svak misli, kad mu se nije udovoljilo, da mu je nepravda učinjena. To vodi do toga, da dotični bolesnik izgubi povjerenje u dotičnog lekara, kojemu je došao a nije mu udovoljio.

Radi toga kolege ljekari koji nemaju kičmu te mogu da udovolje svakom neopravdanom zahtjevu osiguranika na smetnju su instituciji zbog nastalog materijalnog deficita, a još je veća šteta što se unutar te institucije taj njihov divergentni rad izaziva nepovjerenje člana prema ljekaru institucije što je najbitniji rekvizit za dobru i uspješnu terapiju. Tim rayoniranjem mi ćemo stvoriti tip lje-

Digitized by Google

kara radničkog osiguranja, koji će zamjeniti starog kućnog ljekara, u kojega su zbog etičkih predinosti naši stari imali povjerenje, jer zbilja kućni liječnik odnosno u ovom slučaju rayonski liječnik imaće u svojoj svijesti u toku vremena toliko iskustva, toliko anamnestičkih data, koje će mu biti najbolji putokaz do ustanovljenja diagnoze i prema tomu do uspješnog liječenja. Takav liječnik radničkog osiguranja neće trebati da prepisuje ljekove iz uobičajenosti, da se riješi svog pacijenta, već će naći vremena u kojemu će se razviti uži psihički kontakt iz kojega će se poroditi povjerenje, ta najmoćnija poluga u terapiji. Neće nama tada moći da prigovore pobornici slobodnog izbora ljekara kako se liječi u tim ustanovama, već će naše liječenje unutar naših institucija — koje su jedna kopča izmedju predostrožne i kurativne medicine u bolnicama — biti na zamjernoj znanstvenoj visini i osjetiće se, da je ljekarska služba unutar radničkog osiguranja moćna poluga i važni faktor, koji će doprinjeti unapredjenju i usavršivanju narodnog zdravlja, a po tom boljitku i sreći naših članova te preko njih našeg naroda.

Ljekarska služba unutar radničkog osiguranja podvrgnuta je kritici stručnih i nestručnih lica, kad se uvaže te činjenice iz kojih crpi liječnička služba nove pobude za svoj daljnji konstruktivan rad, onda će se tek opaziti jasna opreka izmedju poslovanja koje počiva na solidnom i znanstvenom temelju i konkurencije i često puta nažalost afarizma u privatnim ambulantama.

Još jednu napomenu. Potpuno se slažem sa kolegom Dr. Dimitrijevićem i našim predsjednikom g. Slavkom Radicom, da treba po mogućnosti tražiti da glavni ljekari ne vrše privatnu praksu a da ih se za to odšteti i obezbjedi. Način liječničkog poslovanja od jedan i pol i dva sata koji je sada u većini okružnih ureda treba izmijeniti, treba tražiti od kolega da ne posmatraju službu radničkog osiguranja kao jedan fiksum, a njihovo djelovanje u ambulanci kao hospitiranje, već treba tražiti za ekvivalenat posla i ekvivalent plaće. Normalno je, ako ljekari traže, da za sat i pol posla dobiju obezbedjenje minimuma za život.

Ako se ovim stvarima doskoči nadamo se, da će ljekarska služba unutar radničkog osiguranja biti za što je i postavljena, a to je za dobro članova, za prosperitet institucije i diku i ponos lekara koji su zaposleni u toj službi.

Sima Kotur, potpredsjednik ravnateljstva okružnog ureda u Zemunu:

Po pitanju reorganizacije radničkog osiguranja, a naročito bolno-potporne grane, što sam imao reći, rečeno je u deklaraciji predsjednika okružnih ureda. Stoga se na ovo pitanje ne želim vratiti i biti ću vrlo kratak. Jedno pitanje o kojem želim govoriti, to je, kako i na koji način da se pasivni okružni uredi učine aktivnima. Odmah moram reći, da ovo pitanje nije jednostavno. Jer na novčano bilansijski rezultat jednoga ureda — pored ostalih nedaća — utiču i ekonomske, terenske i klimatske prilike, na kojima dotični ured deluje. I dok ovih uzroka bude bilo, a njih će biti, biće i pasivnih i aktivnih okružnih ureda. A to se ne može izbeći.

A kada bi se izvela decentralizacija prema želji nekojih predgovornika, to bi rezultiralo time, da bi nekoji uredi morali povećati doprinose za bolnopotpornu granu, a drugi bi bili u položaju da taj doprinos snize, da se uzmogne udovoljiti zakonu za osiguranje radnika. Provedba toga odrazila bi se na naš celokupni privredni život u državi, a na taj se teren nesme ići. Ostaje mi da se izjasnim, kako i na koji način mislim da treba sanirati pasivitet, koji vlada u pojedinim okružnim uredima.

Nekoji upravnici okružnih ureda onako kroz ruže rekli su, a nastoje to i provadjati, da se pasivitet odstrani na taj način, što bi se provela štednja na račun obolelih osiguranika. Ovo je štetno po same urede.

Šta više protiv tih namera pozivana je i Centrala Općeg Radničkog Saveza, od strane svojih članova, da održaje protestne skupštine, kako bi članovi došli do svojih prava, što im zakon zajamčuje. Revolt radnika je opravdan i zato odbijam, da se pasivitet nekih ureda na ovaj način popravi.

Po mojem mišljenju treba učiniti sve: lečenje osiguranika za slučaj nezgode treba se preneti od prvoga dana na teret osiguranja za slučaj nezgode. Jer nije opravdano, da se radnici leče kod nezgodnih slučajeva na teret bolnopotporne grane. Drugo, sistem doprinosa za osiguranje za slučaj bolesti, od 1922. god. kako je zakonom predvidjen, neopravdan je, i njega treba izmijeniti.

Digitized by Google

Zemunski okružni ured u kojem imadem čast biti podpredsjednikom imade oko 14.000 članova. Prema popisu koji imaju prava birati prema statutu Radničke Komore, bilo je izbornika preko 9.000 članova. Znači da je blizu 5.000 članova bilo u tom okružnom uredu koji su plaćali doprinos za okružni ured, ispod šestog razreda, pa na niže. A što to znači? To znači da ti prvih pet razreda nisu podmirivali niti upravne troškove koji iznašaju oko 75 dinara godišnje po članu, a još manje račun bolničkog lečenja, lekova, kupališta i troškova oko izdržavanja ambulanata. Što ukupno iznosi 204 dinara godišnje po članu više nego plaća. Slično će biti i u drugim uredima.

Ovo stanje treba što radikalnije izmeniti i stoga tražim:

1. saniranje bilansijske ravnoteže pojedinih okružnih ureda nesme ići na teret radnika, a sam zakon imade se striktno provadjati;

2. prvih pet razreda prinosa treba ukinuti, a tek šesti razred imade postaviti prvim i t. d.; i

3. lečenje za slučaj nezgoda imade ići na račun grane osiguranja za slučaj nezgode, a ne kako je to bilo do sada na račun bolnopotporne grane.

Vilim Haramina, član ravnateljstva Središnjeg Ureda u Zagrebu.

Drugovi i gospodo!

Dva dana mučimo mi ovdje muku o aktivi i pasivi radničkog osiguranja. Odmah kad počnemo istraživati ovaj problem moramo ustanoviti, da je već sam zakon, čim je stupio na snagu, doživio jedan strašan udarac. Stručnjak, koji je izradio zakonski projekt, imao je pred sobom stanovite brojke, imao je pred sobom broj lica, koja bi potpadala pod to osiguranje i prema tome broju izradio je sve odredbe zakona. Medjutim odmah je zakonska osnova već u parlamentu krnjena, te čim je stupio zakon na snagu, bili su izuzeti od osiguranja rudari, željezničari, pa poljoprivredni radnici i na koncu radnici svih državnih poduzeća. Stručnjak izradio je zakon o osiguranju radnika na bazi podataka, koje je on imao pri ruci, a to je broj zaposlenih radnika u našoj državi, visinu prinosa i visinu potpora. No kad je u parlamentu bio donešen zakon o osiguranju radnika, počela su gospoda i to sa vrhova državne vlasti krnjiti taj zakon. Počeli su izuzimati ispod obaveze osiguranja pojedine grupe radnika. Na taj način poremetila se je čitava računska podloga, koju je tom osiguranju postavio stručnjak. Razumije se, da nam radi toga manjkaju danas ona sredstva, koje bi trebali za pokriće deficita. Dobrim dijelom radi toga krnjenja zakona i zakonskih propisa, nastao je deficit i sada se pita, što imamo mi da radimo.

Normalno bi bilo da kažemo, da kad postoji deficit da treba povisiti prinose. Ja bi za to mogao mirne duše preuzeti odgovornost i siguran sam, da bi radnička klasa pristala na povišenje prinosa za osiguranje. Takodjer sam duboko osvjedočen, da radi povišice tih prinosa ne bi propala ni naša privreda, obratno, omogućilo bi se lakše liječenje radnika, jer bi se mogao veći broj radnika liječiti i privreda bi imala od toga koristi, jer bi imala više zdravih radnika. Ali protivnicima našega zakon za osiguranje radnika nije bilo dovoljno št osu spriječili osiguranje raznih grupa radnika. Oni su išli i dalje, pa su donijeli odredbu, da se stanovite grane osiguranja za sada ne provedu. Tako je izuzeta grana osiguranja za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti i ako je ova grana osiguranja trebala već prije dvije godine da stupi na snagu. Tko je to spriječio? Spriječilo je to samo Ministarstvo Socijalne Politike! A koje su posljedice toga? Deficit okružnih ureda! Da je provedeno osiguranje radnika u starosti, smrti i iznemoglosti i da je kod nas provedeno osiguranje za slučaj neuposlenosti, ogroman dio tereta, koje danas snosi bolno-potporna grana, pala bi na ta osiguranja, a deficita u bolnopotpornoj grani ne bi bilo. Nekoja gospoda, a medju njima i gospodin Lastrić (direktor banjalučkog okružnog ureda) kazao je, da bi on da ima deficit u svom uredu to poslovanje uravnotežio tako, da bi smanjio potpore odnosno povisio prinose članova. To će i drugi upravnici uz pomoć svojih samoupravnih organa pokušati provesti, jer drugoga izlaza nema, ako se želi izaći iz ćor-sokaka, u koji je radničko osiguranje zapalo krivnjom svojih protivnika. Pita se samo, gospodo, da li je ono prvo što gospodin Lastrić kaže, dobro i pošteno. Ne može se više postaviti pitanje: Ima li radnik, koji je radio cijeli vijek za dobro ljudskog društva, koji nije mogao ama baš ništa prišteditи, jer je njegova nadnica daleko ispod minimuma potrebnog za egzistenciju pravo na potporu kada

Digitized by Google

oboli? On je bolestan i Vi mu uskraćujete potporu i kažete, da mu se to mora uskratiti! Gospodo, to je nepravedno. Ne stoji tvrdnja, da je u našoj državi preveliki postotak obolenja. Da je naše radništvo bolesno to svaki zna. Ali ipak se nastoji, da se onemogući svako simuliranje. Iznemoglome radniku mora se dati bolesnička potpora, kada ne postoji osiguranje u iznemoglosti. Nezaposleni radnik, koji je bolestan — a koji ne bi crpio bolno-potpornu granu, da je osiguranje za slučaj neuposlenosti provedeno — isto tako tereti bolno-potpornu granu. Ako bi osiguranje u iznemoglosti, starosti i neuposlenosti bilo provedeno, postotak izdataka bolnopotporne grane bio bi sigurno znatno manji. Gospodin dr. Bohinjec, kojega visoko cijenim i koji je stručnjak za osiguranje radnika, ustvrdio je u svome govoru to isto što ja ovdje kažem. Njegovo je mišljenje ispravno. Našemu osiguranju zaista nešto manjka, jednako kao što ne može pravilno da funkcioniše ljudski organizam kada mu nešto ne dostaje. Fali osiguranje u starosti, iznemoglosti i osiguranje za slučaj neuposlenosti. Ne stoji to, kako to nekoja gospoda kažu, da je za deficit kriv sistem (uprave) ustanove — centralizacija. To ne stoji, jer veći skup ljudi može više doprinjeti i više izgraditi u korist cjeline. Ako se taj veći skup razdvaja, a to žele pristaše decentralizma, onda moramo naglasiti, da radničko osiguranje neće moći izvesti ono, što mu je u zadaći. Unifikacija osiguranja mora biti jedinstvena i utjelovljena na jednome mjestu, odakle će sve to voditi. Ja sam sretan, da su predsjednici ravnateljstava okružnih ureda donjeli rezoluciju, koja je ovdje na konferenciji pročitana, a koja je u skladu sa željama i težnjama organizovanog radništva u Hrvatskoj i Slavoniji. Mirne duše mogu potpisati u ime druga Kajbe predsjednika ravnateljstva okružnog ureda zagrebačkog tu rezoluciju. Još jedno, gospodo: Ako želimo oboriti deficit bolno-potporne grane, treba da svi zajednički poradimo da se striktno provede 8-satno radno vrijeme i treba da poradimo da se poprave higijenske prilike u radionicama i tvornicama, pod kojima živi naš radnik, pa ćete vidjeti, da će se onda deficit brže sniziti. Produljenje radnog vremena povećava neuposlenost, a svi oni radnici, koji se osjećaju bolesnima a besposleni su, nastoje da nadju oslonca za svoj život u bolno-potpornoj grani radničkog osiguranja. Ovo što sam izložio trebamo zajedničkim svim silama provesti i deficita neće biti. Osobito moramo se svim silama založiti, da se što prije provede osiguranje u starosti i iznemoglosti i za slučaj neuposlenosti i naše će radničko osiguranje biti konsolidovano.

Predsjednik Marko Bauer odredjuje odmor od 10 minuta.

NAKON ODMORA.

Josip Babić, ravnatelj okružnog ureda u Bjelovaru.

Već počam od godine 1924. donosi nam redovito finansijski zakon iznenadjenja i krnji socijalno zakonodavstvo. Tako je i ove godine donešen čl. 283.

Gospodo, bojim se, da će naš pokrajinski separatizam dati podstreka samo neprijatelju socijalnog zakonodavstva. Mi bi u kojoj idućoj godini mogli doživiti samo krivnjom nas samih teško razočaranje, da se posvema uništi ono, što danas imamo.

U ime mjesnog organa Bjelovara izjavljujem, da je isti za centralizovani sistem osiguranja sa punom i širokom autonomijom, a ne kao do sada sa krparenjem i kršenjem iste. Jedino centralizovani sistem može dovesti socijalno osiguranje do boljitka.

Gospodo, težak je položaj upravnika i ljekara, jer su obojica izvrženi napadajima. Na njih se u glavnom baca krivnja za neuspjeh, ali svi neznaju, da ima pojedinih grana, gdje su obojica posve nemoćni, a to vrijedi na prilike u Hrvatskoj. Tako je sa bolnicama. Ima uredskih članova, koji tjedne čekaju na operaciju, ali ima i takovih, koji se drže u bolnicama lih radi toga, da budu posluga, uslijed čega rastu silno bolnički troškovi. Lijepo piše u svom referatu dr. Hahn o složnom radu sa bolnicama i posjetu članova u bolnice, ali bi htio viditi nekoga od nas, koji bi došao da vidi stanje u bolnicama. Morate znati, da su okružni uredi financ-ministri bolnica, mi smo njihovi budžeti, jer od države ne dobivaju skoro ništa i zato treba naši članovi, da se drže u bolnicama.

Digitized by Google

Mi imamo dvije vrste liječnika, i to činovnike i ugovorne. Držim, da se neće nitko naći da prigovori liječnicima činovnicima, ali, gospodo, ugovorni su naš teret, oni nas terete i sa lijekovima i sa hranarinom. Možete raditi, šta god hoćete, on radi svoje, ništa ne koristi. Jedan mi jednom piše: pošaljite mi formulu, po kojoj bi mogao sniziti troškove, a drugi piše: vi derite svoju kozu, a ja svoju.

Gospodo! Iskustvo nam pokazuje, da treba lekara činovnika, a što manje ugovornih, prema kojima su uredi nemoćni. Nas tereti i to, što mnoga industrijska preduzeća rade po 10—12 sati dnevno, a sve sa znanjem nadležnih vlasti i ureduje se istom na intervenciju okružnog ureda. Inspektori rada, koliko su nemoćni toliko i neće da ureduju, jer ih viša vlast blamira, u očima poslodavaca svojim ponižavajućim odlukama.

Opreme za dijete su takodjer teret i neka Ministarstvo Socijalne Politike potvrdi izmjenu Središnjeg Ureda u tome, biti će bolji uspjeh, jer mnogi se začlane radi opreme djeteta i uplaćuju prinos po tri do četiri mjeseca samo da ima zakonska prava.

Gospodo! Stupi li na snagu zakon o osiguranju radnika u cjelosti, mnogo će toga biti u našu korist.

Dobro je rekao dr. Mudrinić, da i razne malverzacije općina utječu na našu pasivu. Mi smo prosto nemoćni, jer državne vlasti neće da posvećuju nikakove pažnje nama. Za primjer hoću da navedem, da sam podnio prijavu sreskom poglavarstvu protiv jedne općine, radi pronevjerenja blagajničkog novca, ali se nije uredovalo. Nakon tri tjedna saznam, da je blagajnik iste općine premješten u drugu susjednu općinu, ali su i blagajničke knjige čudnim slučajem isti dan izgorile i tada je istom uslijedila istraga. Općine povećavaju našu stranu dugovanja, jer neće da ubiru prinos, a ujedno Vam šalju od dobro stojećih ljudi pljenidbene zapisnike kao negativne. Kako vidite, nezdrava državna administracija koči i naš rad. Jednoličnost administracije treba zavesti u svim uredima i istu pojednostaviti i to će takodjer donijeti poboljšanju stanja.

Gospodo! Kada bi ja znao, da se može spriječiti za god. 1927. deficit i da gripa ne predje k nama, mi bi se svi postavili duž Drave i liječnici i činovnici, a uvjeren sam, da bi nam dr. Mudrinić poslao pojačanja, ali smo proti tomu nemoćni i u ovoj godini ne možemo se nadati boljitku.

Još nešto koči naš rad, a to je § 16. ZOR, jer kako danas stoji mi nemožemo da vršimo kontrolu poslodavaca. Treba isti izmijeniti i dati uredima više slobode u pogledu kontrole, jer dok Vi k njemu dodjete nakon dvokratnog poziva uz dostavnicu na koju se je oglušio, njega nema više ili nema radnika i knjiga.

Panta Krekić, ravnatelj okružnog ureda u Splitu:

I ako ova konferenca nije pozvana da stvara definitivne odluke o stvarima socijalnog osiguranja, ipak dozvolite da kažem nekoliko riječi pa da mjerodavni forumi bar znaju naše mišljenje.

Neki predgovornici misle, da uspjeh poslovanja grane osiguranja u bolesti zavisi od zavodjenja csiguranja u besposlici, starosti i invaliditetu. Ta je pogrešno. Grana osiguranja u bolesti mora da živi samostalnim životom i da sve svoje rashode pokriva svojim prihodima. Ako grana osiguranja u bolesti nastavi i dalje trošiti novce ostalih grana osiguranja, tada nam se može dogoditi da doživimo razdvajanje i da se osiguranje u bolesti prisili na samostalan život, jer nitko nema prava tražiti da jedna grana osiguranja trajno nanosi štete ostalima.

Kako iz govora pojedinih predgovornika, tako i iz bilanca okružnih ureda jasno proizlazi, da nešto ne valja i da se mora tražiti lijeka, trebalo bi za spas osiguranja zadržati sadašnju punu unifikaciju i centralizaciju s time, da se grana osiguranja u bolesti na izvjestan način decentralizuje, da se okružnim uredima za tu granu osiguranja da puna autonomija i time puna odgovornost. Šta god potroše neka oni sami namire. Nezgodno je današnje stanje, u kome je ravnatelj ureda neka vrst velikog župana ili poglavara sreza. Ravnatelj mora da se brine za ovršno utjerivanje prinosa, on mora da vodi borbu sa raznim simulantima, mora da se zavadi sa svima, a na kraju je još i lično odgovoran za pasivnost ureda i ako je ta često puta samim zakonom uslovljena. Samo prenošenjem odgovornosti na što širi krug

Digitized by Google

osiguranika i poslodavaca moći će se razviti puni osjećaj pojma odgovornosti i dovesti prihode i rashode u ravnotežu.

Čudnovato je, da su okružni uredi sa područja Hrvatske i Slavonije pasivni, a to je staro područje sa koga smo u glavnom baštinili sadašnji zakon. Gospoda iz tog područja vele, da su razlozi pasive tuberkuloza, rdjavi stanovi, a uz to i veće znanje članova u pogledu njihovih zakonitih prava. Medjutim to nestoji. Stambene i zdravstvene prilike svugdje su prilično podjednake. Pa sve da su to uzroci pasive ipak ne može tako trajno ostati, mora se tražiti izlaz, jer je stvarno stanje grane osiguranja u bolesti gore nego li to bilance pokazuju. Dovoljno je, da se za primjer navede beogradski okružni ured, koji iskazuje suficit za 1926. g. od skoro 6 milijuna dinara, ali zato ima nenaplaćenih prinosa preko 56 milijuna t. j. poslodavci duguju prinose za 16 mjeseci. Poznavaoci prilika vele, da će se morati otpisati oko 30 milijuna dinara, pa je tako i taj ured pasivan a sa njim i svi ostali. Sada smo svi u komotnom položaju, trošimo tudji novac i ne moramo se za ništa brinuti. Ali baš ova godina nam je pokazala kako srljamo u propast. U februaru i martu vladala je srazmjerno mala epidemija gripe, pa ipak su skoro svi uredi bačeni van ravnoteže. Naš ured u Splitu, koji ima inače normalno poslovanje, završiće ovu godinu sa pasivom. Mi nemamo ni pare rezerve, potrošimo pare ne samo osiguranja u nesreći nego i berze rada i radničkih komora. Okružni ured u Splitu je lanjske godine završio sa suficitom, ali je ipak te godine potrošio novaca Središnjeg Ureda preko 700.000 dinara, jer se za toliko zadužio.

Zakonom je tačno predvidjeno šta mi sve članovima moramo dati, a prinosi su normirani sa 6% od obezbedjene zarade. Ja sam protivan svakoj demagogiji, a demagogija bi bila ako bih tvrdio da se sa ovim prinosima mogu pokriti sva zakonska davanja. Ima se ili prinos povisiti ili izvjesna davanja sniziti. Na ovoj konferenciji je već naglašeno, da treba povisiti vrijeme članstva za potporu za opremu djece. Naše ravnateljstvo stvorilo je zaključak, da se zatraži povišenje trajanja članstva na 9 odnosno 12 mjeseci. Ta potpora do danas većinom je utrošena na krštenje i alkohol, a rijetko na opremu djeteta. U ovu svrhu možda bi država mogla nešto davati, ako smatra potrebnim, ali nikako ne socijalno osiguranje radnika.

Ako sam dobro shvatio predlog g. generalnog direktora, da i on želi za granu osiguranja u bolesti baciti punu odgovornost na samoupravne organe, radnike i poslodavce dajući im u tome pogledu punu autonomiju, onda se potpuno slažem sa tim predlozima.

Jedno je jasno, da se na dosadašnji način rad ne može nastaviti. Ako su pasivni uredi u Zagrebu, Osijeku i Ljubljani, onda je nemoralno tražiti da budu aktivni uredi u Sušaku, Splitu i Dubrovniku, pa da oni podmiruju deficite tih velikih ureda, koji bi morali da izvlače deficite u svemu pasivnih krajeva a time i okružnih ureda. Kad bi prvi bili pasivni a drugi aktivni, tada bi ravnatelji i ljekari morali odgovarati pred radnicima i zaradili bi da ih se pozatvara. Treba tako urediti, da svi uredi sami snose svoju pasivnost, da sa svojim viščima slobodno raspolažu, ali da jedan dio višaka predaju centrali za prikupljanje općeg rezervnog fonda. Iz tog fonda smjeli bi se podmiriti oni deficiti, koji su prouzrokovani višom silom.

Moram još naglasiti, ako su u jednom kraju radnici nekulturni, onda je dužnost radničkog osiguranja da im kulturni niveau podiže, ali ako kulturno razvijeni radnici traže da im socijalno osiguranje nabavi po zlatan sat svakome, onda neka to oni sami plate, ali neka ne čekaju da im to podmire oni radnici, čiji kulturni zahtjevi još nisu dovoljno razvijeni. Dužnost je socijalnog osiguranja da zida za budućnost.

Predsjednik Marko Bauer: G. Krekić napao je u svome govoru preoštro gg. ravnatelje i glavne liječnike u Zagrebu i Osijeku, pa moli gospodu da to izvinu.

Ravnatelj Panta Krekić: Ne, nisam napao nikoga, niti sam imao nameru napadati.

Pavle Keserić, ravnatelj okružnog ureda u Brodu:

Poštovana gospodo!

Pre svega moram da naglasim, da sam odlučio biti na ovom našem skupu obični posmatrač i slušalac sa željom, da se koristim u svom dalnjem radu kao upravnik ureda sa svim onim, što čujem od iskusnih i oprobanih ljudi, koji kroz dugi niz godina grade i usavršuju ovu nadasve plemenitu i humanu socijalnu ustanovu.

Digitized by Google

Kasindolska konferencija imala je u glavnome dve svrhe i to: medjusobno upoznavanje i uproščavanje administracije. Mislim, da smo prvo postigli, dočim drugo nismo, jer smo administraciju komplikovali i ukočili umesto pojednostavili i usavršili. Da je tomu tako, dokaz je taj, što smo troškove manipulacije odnosno upravne troškove povisili usled razvučenosti manipulacije time, što na pr. jedan od najmanjih ureda u prijavnom odelenju mora da zaposli jednu radnu silu više, nego što je to morao. Dakle svrhu nismo postigli, jer nismo poslove pojednostavili, a time ni usavršili. Držim se načela, da je posao usavršeniji, čim je jednostavniji i jeftiniji ako je dakako pri tom svrsi shodan. U dalnju kritiku Kasindolske konferencije neću da ulazim, jer bi me predaleko zavelo. Stoga prelazim odmah na izlaganje mojih utisaka, koje sam stekao tokom jučerašnje naše diskusije. Svrhu i ciljeve konferencije vidimo iz referata g. generalnog direktora i g. zdravstvenog direktora. Čitajući te referate bio sam čvrsto uvjeren da će ova konferencija doneti velikih koristi radničkom osiguranju. Medjutim se bojim, a dapače bi mogao skoro i ustvrditi, da rezultat neće biti nimalo utješljiv, jer ćemo ostati na starom, ako ne i gore, koji predgovornici dotakli su se u glavnom svih aktivnih pitanja, koji nas za sada interesuju i tište.

Iz tih razloga ne kanim Vas ja molestovati sa opetovanjima nego samo povući neki zaključak i kazati Vam moj sud što sam si ga stvorio usled svega onoga, što sam čuo i vidio.

Sila oko koje se mi svi vrtimo i okrećemo jest pasivnost t. zv. bolno-potporne grane osiguranja. Uzroke, koji su toj sili predhodili, vidimo iz referata gg. od Središnjeg Ureda i odgovora, recte obrane upravnika okružnih ureda. Moje je mišljenje, da je obrana potpuno uspjela, jer je bila stvarna i objektivna. Gg. Dr. Mudrinić i Dr. Bohinjec iscrpivo su obradili sva ta teška pitanja, ali ja mislim ipak malo uklopljeno i zaobilazno. Radi toga, kao i radi izazova nekoje gospode kolega, neka mi bude dozvoljeno, da i ja pokušam opravdati deficit mog ureda, već kad su gotovo samo opravdanja ispunila celu konferenciju. Govori se o krivnji upravnika ili bar, da su ti nesretnici najglavniji krivci pored drugih. To stanovište najvehementnije zastupaju gg. Pavičević i Lastrić. Neka mi oprosti gospodin Pavičević, ako mu rečem, da je sa naročitom lahkoćom prešao preko argumenata dr. Mudrinića i da se je gubio u čitanju nekih postotaka bez da je uzeo u obzir sve okolnosti i činjenice, koje se moraju imati u vidu. Gospodin Lastrić neka mi oprosti, ako mu onda kažem, da se na njegove izvode ne želim osvrtati, jer držim, da je bio odviše temperamentan i pun sam sebe.

Gospodo! Ja mislim, da nije bila svrha ovog sastanka bar za nas upravnike okružnih ureda, da si držimo neke moralne prodike i da se nadmudrujemo, nego da iznesemo svoja mišljenja o razlozima deficita i pregloge o njegovom uklanjanju. Te razloge smo u glavnom čuli i ja ih potpisujem, a naročito one, što su ih istakli gg. Mudrinić i Dr. Bohinjec. Ja bi htio naročito naglasiti jedan razlog, a taj je u nedostatnoj kontroli poslodavaca o prijavnoj i odjavnoj dužnosti nameštenika. U današnjim mutnim i nesredjenim prilikama kontrola bi trebala biti apsolutno intenzivna. To je i sam Središnji Ured uvidio, kad nas je nedavno pozvao poznatom okružnicom, da mu u tom pravcu damo mišljenje. Mi smo nalogu udovoljili, ali se bojim, da je ovom prepiskom to pitanje suspendovano i ostavljamo za bolju budućnost, koju neprestano isčekujemo. Ponovno ističem, da kontrola nije dostatna, ali isto tako ističem, da mi je intezivno ne možemo provadjati uz sadanji broj osoblja ako hoćemo da celo ostalo poslovanje ne zapne i otidje u tumbe. Kontrola je veoma teška i iziskuje naročito spretnu taktičnu silu. Osim na nedostatku osoblja dolazi još jedna okolnost u obzir, koja oteščava ili posve sprečava kontrolu, a to je, da poslodavci naročito oni, koji vrše saisonske radove ne vode nikakove evidencije o uposlenim nameštenicima. Oni znadu vrlo dobro, da će u tom slučaju platiti neznatnu ili nikakovu globu na prijavu Okružnog Ureda, što je za njih svakako povoljnije, nego da plate jednu veću sumu na račun prinosa.

Baš iz toga razloga neće često puta staviti evidencije na dispoziciju, ako ih i imadu, nego jednostavno kažu, da ništa ne vode. Jedni Vam izvade bilo kakovu naročito spremljenu bilježnicu, u kojoj imadete koješta nadrljano što se uopšte ne odnosi na nameštenike. Stoga bi moj predlog bio:

1. Da Središnji Ured dozvoli lih radi intenzivne kontrole poslodavaca povišenje broja nameštenika i to jednog na 10.000 osiguranih članova.

Digitized by Google

2. Da izdejstvuje kod Ministarstva, da ono propiše na osnovu § 16. ZOR i §§ 4. i 5. Provedbene naredbe jedan naročiti pravilnik, prema kojemu će svi poslodavci, koji uposluju 5 ili više namještenika, voditi naročite evidencije. U tom Pravilniku trebalo bi za te evidencije propisati naročiti formular sa obligatornim rubrikama potrebnim za osiguranje, na pr. kao što su isplatne liste propisane po Središnjem Uredu temeljem §-a 14. ZOR. Trebalo bi takodjer isposlovati kod Ministarstva Unutrašnjih Dela, da naredi svojim područnim organima, da na prijave Okružnih Ureda postupaju striktno po Pravilniku.

Gospodo! Dok ovo ne bude, jedno i drugo — sav trud u tom pravcu neće biti naplaćen, a to je jedna velika rubrika, koju neće sigurno ni g. kolega iz Banja Luke opovrgavati, ako uzme u obzir samo svoju Motajicu planinu. Dopustite mi, da samo nabacim još neke činjenice, koje uplivišu u dovoljnoj meri nepovoljno na rashode. Uredi, koji imadu nove zgrade, plaćaju Središnjem Uredu upravo ogromnu kiriju i to 6·5% od utrošene glavnice. Na pr. zgrada je gradjena u vreme kada novac nije imao skoro nikakvu vrednost, pak je utrošena jedna velika suma, a mi još uvek plaćamo stanarinu od utrošene glavnice, premda odnosni objekat nije sada možda ni trećinu vredan od onoga, što se je onda platilo. Nadalje plaćamo ogromne sume za penzioni fond. Postupak oko penzionisanja jednog usled bolesti na dopustu se nalazećeg nameštenika ili lekara koji je za daljnju službu nesposoban jest prespor, a prema tome i skup, jer se vodi predugo i t. d.

To su eto sve gospodo stvari, koje se moraju uvažiti pored onih što je već na ovoj konferenciji spomenuto.

Po mojem dakle dubokom uvjerenju gospodo nije krivnja na upravnicima ureda za deficitno stanje ureda ili u koliko tu krivnju dopustimo ovdje ili ondje, ona je tako neznatne naravi, da uopšte ne dolazi u obzir. Ne verujem gospodo, da ako postoji velika krivnja na kojemu od upravnika da bi naš gosp. generalni direktor ostavio tog upravnika nekažnjeno — bar u koliko ga ja poznam, već bi ga i te kako po zasluzi nagradio, nebi zato tražio sankciju ovako skupih konferencija. Što se mene lično tiče ja najsvečanije odbijam od sebe, od svojih lekara i činovnika, krivnju za deficit mog ureda. Moj je ured bio g. 1925. na prvom mestu u pogledu ubiranja prinosa, a prošle godine medju prvim. Hranarina je normalna, a upravni troškovi ljekarija nisu veliki. Abnormalitet u podavanju sanatorijskog lijećenja i bolničkog lečenja netrebam opravdati jer ste čuli mišljenja gg. lekara. Dakle gospodo, što ja mogu skresati kraj ovakovih prilika. Uprava i samouprava jest tu zato, da deluje u smislu postojećih pozitivnih zakonskih norma i propisa a ne da nešto skresava. Gospodo, nemojmo tražiti od upravnika nemoguće. Izvolite se postaviti u njihov teški položaj, pak onda prosudjujte.

Slobodan sam spomenuti još nešto, a to je, da treba da čuvamo postojeće stanje, jer znamo, što imamo, a neznamo, što bi dobili.

Razne izmene i novelizacije zakona to su gospodo opasni experimenti u današnjim prilikama. Mi znamo da država kao poslodavac ne ispunjava svoje obveze. Mi znamo, da nas državne vlasti ne podupiru u dovoljnoj meri. Mi vidimo, da zaposlujemo svoj aparat sa pravljenjem iskaza a refundirati se imajućim zaraznim bolestima i t. d. Sve mi to vidimo i znamo, pak se još usudjujemo srljati u neizvesnost!

Gospodo, moje je skromno mišljenje, da bar još za sada ostanemo i držimo ono, što imamo. A da to sačuvamo, potrebno je, da se pritečemo sredstvu, koje nam stoji na dispoziciji. To sredstvo jest gospodo povišenje prinosa ili sniženje potpora. To nama zakon dozvoljava a prilike nas sile. Ja sam lično za povišenje prinosa.

Nemojmo se varati, jer treba istini pogledati jasno u oči. Još nije dockan ali se bojim, da će biti za koji dan.

Evo iz tih se razloga gospodo bojim, da ni ova naša konferencija neće postići željeni cilj, a to najviše stoga, što usled naših suprotnih stanovišta neće naći odziva na nadležnom mestu.

Franjo Raušer, predsjednik ravnateljstva okružnog ureda u Sarajevu:

Gospodo, ja sam jedna od onih bijelih vrana, koji nisam potpisao deklaraciju predsjednika ravnateljstva okružnih ureda. Gospodin predsjednik nas je pitao, koji nismo potpisali deklaraciju, da se izjasnimo zašto deklaraciju nismo

Digitized by Google

potpisali. Ja u svoje ime moram da izjavim, da za davanje kakovih izjava u formi deklaracije nemam ovlaštenja, a mislim, da ni drugi koji su potpisali deklaraciju nemaju ovlaštenja, ma da u kojoj formi daju bilo kakove deklaracije. Ja se prema tome mogu — pošto mi je vreme govoru ograničeno — samo u kratko lično da izjasnim.

Prije svega držim, da samo legalno izabrani predstavnici na redovnim statutarnim forumima mogu da rešavaju o pitanjima koja se pred nas postavljaju. Kad smo pošli ovamo na ovu konferenciju, niko od nas nije znao, da će se pred nas donositi stvari, koje spadaju pred statutarne forume i tražiti da potpisujemo neke deklaracije po pitanjima, o kojima se sa našim mandatorima prije nismo sporazumjeli.

Karakteristično je da neka gospoda u svojim izjavama stoje na gledištu stroge centralizacije, samo traže široke samouprave okružnih ureda. Medjutim, sistem centralizacije sam po sebi isključuje široke samouprave. Ja sam, još kada se je današnji zakon kao projekat — pretresao na anketi u Ministarstvu, zastupao autonomiju u grani bolesničkog osiguranja i danas sam, posle iskušane prakse, pogotovo za to gledište. Sistem kakav je zaveden pri osiguranju neminovno sve više vodi isključenju samouprava i birokratizovanju čitave ustanove koja bi po mom shvatanju trebala da leži na plećima osiguranika.

Ja sam, kada sam polazio ovamo držao, da će ova konferencija biti slična onoj pre dve godine u Kasindolu. I u koliko se o finansijsko-administrativnim stvarima raspravljalo, ona je dobila izgled sudišta na kome se upravnici ureda brane od optužaba. I u koliko može biti krivice do upravnika za lože finansijsko stanje osiguranja, sva krivica zato ne leži na njima i ako će se samo u njima tražiti krivica onda će rezultat ovih rasprava biti samo još veće birokratizovanje poslovanja, koje neminovno dovodi do nepotrebnog maltretiranja i izazivanja nezadovoljstva medju članovima. Ako je osiguranje pasivno, onda njemu na drugim stranama treba tražiti lijeka. Treba bolesničkoj grani osiguranja dati samoupravu, provesti izbore i ako se pokaže potrebnim, na legalnim forumima povisite prinose. Sadašnje se stanje za dugo više ne može produžiti, jer pri njemu ravnateljstva okružnih ureda nemaju gotovo nikakve kompetencije, po sadašnjem stanju, niko nezna ko je zašto odgovoran. Ja sam si svjestan toga, da je velika rak-rana ovome stanju i sve većem birokratizovanju osiguranja, slabost i razbijenost radničkog pokreta koji treba da bude nosioc osiguranja i zato samo od ozdravljenja i podizanja radničkog pokreta koji je izgubio svaki jači uticaj, očekujem i ozdravljenje socijalnog osiguranja.

Lazar Rakić, ravnatelj okružnog ureda u Velikom Bečkereku:

Ja stojim na stanovištu, da okružne urede ne valja i ne treba cepati. Traži potpunu autonomiju okružnih ureda i Središnjeg Ureda i da se što pre sprovedu izbori. Ja sam gospodo za urede s većim brojem članova ali ne za teritorijalno velike urede. Na teritoriji moga ureda imade 93 opštine, pa je usled ovoga obavljanje poslova otežano, naročito kontrola poslodavaca i ubiranje prinosa. Kada bi se i teritorijalno stvarali veliki uredi, rad bi bio jako otežan i ne bi se mogao posao tačno i na vreme obaviti.

Glede sanacija okružnih ureda predlaže, da se glavni lekari oslobode ordinacija i da se ovi posvete jedino oko nadzora nad radom ostalih lekara, nadpregledbom bolesnika, pregledavanjem recepture i u vezi ovoga davanjem potrebitih stručnih uputstva lekarima, da se suvišni i preskupi lekovi ne prepisuju.

Kod svoga ureda sa glavnim lekarom učinio je sve, da smanji recepturu no nije do danas postignut onaj rezultat, koji bi se mogao i trebao postići. Tumači to iz tog razloga, što kod njegovog ureda imade mnogo starijih lekara, koji člana ne mogu da otpuste, a da mu nešto ne prepišu. Glavni lekar ureda u ovome pravcu čini sve, sazivaju se sa upravom zajedno lekari ureda na sastanke i konferencije, gde im se u duhu ovoga stalno govori i daju im se uputstva. Od celokupnog propisa prinosa na ime lekarija je izdato u godini 1922./1923. 15·70% u godini 1924. 16·58%, u godini 1925. 19·46%, u godini 1926. 15·60%, kao što se vidi u godini 1926. izdatci na lekarije spali su za 3·86% manje nego što su bili u godini 1925.

Digitized by Google

Ovaj je rezultat postignut pored gore označenih i preduzetih mera još i sa osnivanjem uredske kućevne apoteke. Ova je apoteka bila osnovana 1925. godine.

Jest ali protiv ovoga su ustali svi apotekari i ured je bio prinudjen da obustavi dalnju nabavu lekova, da ne bi vlasti konfiskovale celu apoteku. Treba nastojati, da se uredima dozvoli, da imàju svoje uredske kućne apoteke, jer će se pomoću ovih u mnogome smanjiti apotekarski troškovi.

Bolnički troškovi kod ovoga ureda isto su tako veći, nego što treba da su. Upućivanje članova u bolnice ured je vršio tako, da je na uputnicama uvek označio lekar ureda, na koliko se dana šalje bolesnik u bolnicu. Ako je nekom od upućenih bolesnika bilo potrebno produženje lečenja, bolnice su ovo zatražile od ureda, i ured je od slučaja do slučaja u pogledu produženja donašao svoje rešenje. Uredbom o radu oblasnih bolnica, ovaj način postupka je ukinut, i ured je izložen sada tome, da pojedini bolesnici ostaju u bolnici dokle je njima odnosno bolnici volja, jer lakši bolesnici obavljaju i neke poslove po bolnicama i pomoću njih se održava brojno stanje bolesnika i prihod bolnice. Ovome treba učiniti kraja. Bolesnici bi imali ostati u bolnicama samo dotle, dok im je potrebna bolnička njega, a kako se mogu ambulantno lečiti, da se odmah otpuste iz bolnice. Bolničke troškove kod moga ureda povećava i ta okolnost, da ured nema hirurga, i da mnoge hirurške slučajeve, koji bi se mogli lečiti, da ured ima hirurga specijalistu i ambulantno, ured je prisiljen da šalje u bolnicu Ured je tražio hirurga no Središnji Ured mu nije odobrio.

Da se izdejstvuje kod nadležnih, da se uredskim ovrhovoditeljima, naročito kada vrše zaplenu stvari i sprovadjaju dražbu, stavi žandarmerija u pomoć, jer ovrhovoditelj ovoga ureda pre mesec dana kada je obavljao ovršnu naplatu u malo što nije platio glavom, bio je napadnut od dužnika i opštinski panduri-plajaši, nisu u stanju a valda i neće da pruže onu pomoć i osiguraju ličnu bezbednost organu ureda, koju bi trebali.

Govori u stvari otplate duga koje ured duguje Središnom uredu. Sa otpisom vršalica ured je morao odpisati i svu svoju rezervu, koju je prikupio za vreme 1922.—1925. godine, a koja je iznosila Din 708.795.—. Prema naredbi Središnjeg ureda na dugovanje, koje ured duguje Središnom uredu, imaju da se plaćaju kamate. Ova je kamata kod ovog ureda iznašala u godini 1926. Din 156.000.—. Upravni višak je 1926. godine iznašao Din 91.000.— što znači da se nije morala plaćati kamata ured bi završio 1926. poslovnu godinu sa Din 247.000.— viška. Poslodavci duguju uredu Din 2,755.000.— što odgovara približno tromesečnom propisu prinosa. Koliki je tromesečni propis prinosa, toliki je i dug ureda Središnom uredu. Pošto ured do svoga dugovanja nemože da dodje u potpunosti, jer se ovaj uvek nalazi kod poslodavca u vidu tromesečnog propisa nije u stanju ni svoja dugovanja da podmiri Središnom uredu i neće ih moći podmiriti sve dotle, dokle god ne stvori sebi jednu obrtnu rezervu u vidu godišnjih suvišaka, sa kojima će moći da vrši svoje izdatke u vremenu od tri meseca, dok do, za to vreme propisanog prinosa ne dodje.

Kada je ured odpočeo svoj rad nije imao obrtnog novca. U tu svrhu, moraoje, da utroši novac Središnjeg ureda, jer do svojih prihoda je mogao doći tek nakon tri meseca. Ured je bio i stvorio sebi jedan obrtni kapital u vidu upravnih višaka, ali je došlo otpis vršalica, koje je sa sobom odnelo i sve viške ureda. Predlaže, da se uredi oslobode plaćanja kamata na svoja dugovanja kod Središnjeg ureda sve dotle, dok ne stvore sebi tu mogućnost, da se mogu sami izdržavati za tri meseca dok im se prinos nalazi napolju kod poslodavaca. Ovo bi bila tako da je nazovem, beskamatna pozajmica u vidu obrtnog kapitala, koja drži, da je opravdana.

Jovo Jakšić, član ravnateljstva Središnjeg Ureda.

Pre svega hoću da uzmem u zaštitu radničke komore od napadaja g. Vojina Brkića, koji je kazao, da je na konferenciji radničkih komora u Novom Sadu izvršen jedan švindl u pitanju reorganizacije radničkog osiguranja. Niko nema prava u ovome forumu i na ovom mestu da govori o radu Radničkih Komora. A najmanje je zato pozvan g. Vojin Brkić, koji se je i te kako gurao da dodje na taj sastanak Radničkih Komora ali u tome nije uspio jer ga radničke organizacije iz tamošnjih krajeva nisu htjele da izašalju. Medjutim uprava Središnjeg ureda učinila je na ovom kongresu jedan prepad, bez znanja svoje samouprave. Na dnevnom redu današnjega

Digitized by Google

kongresa nije finansijski zakon odnosno oni članovi toga zakona, koji govore o promjeni zakona o osiguranju radnika, već su na dnevnom redu sasvim druge stvari. Mnogi ljudi dovedeni su takvim postupkom uslijed neobavještenosti u vrlo nezgodan položaj. Nije na mjestu da se predstavnici samouprava okružnih ureda postavljaju ovde u školsku klupu i da ih se od strane predsjedništva preslušava. Slaže se potpuno sa izvodima gg. Lastrića, dr. Bohinjca i Sretena Jakšića. Treba obeležiti opšta mjesta cijelog ovog problema. Svaki sistem, pa sistem u osiguranju, treba cijeniti po rezultatima koje je on u praksi pakazao. Ono što je dobro, što je bolje mora se pomiriti sa onim, što je moguće.. Tko je slušao ovu konferenciju mora priznati, da su došla na vidjelo dva osnovna rezultata rada dosadanje organizacije radničkog osiguranja. Jedan rezultat jeste pojava deficita, a drugo uništenje samouprave. Na otvorenju ove divne naše ustanove pokušalo se je pokazati mnoge zgrade, koje su do sada podignute kao uspjeh, kao rezultat rada postojećeg sistema grane osiguranja za slučaj bolesti. Medjutim grana osiguranja za slučaj bolesti nije dala za sve te zgrade ni prebijene pare, već grana osiguranja za slučaj nezgode. Nisu te kuće rezultati postojećeg sistema grane osiguranja za slučaj bolesti, već rezultati unifikacije grane osiguranja za slučaj bolesti i one za slučaj nezgode. Sistem grane osiguranja za slučaj bolesti potrošio je do sada oko 70,000.000.— Din tudjih para. Karakteristično je, da se do sada nisu preduzimale mjere obezbedjenja aktivnosti okružnih ureda, a koje su predvidjene u Zakonu o osiguranju radnika. To se namjerno ne provodi jer bi centralisti u Središnjem uredu onda morali priznati, da nisu svagdje jednake prilike. Solidarno plaćanje deficita može biti samo u izvanrednim prilikama. U trajno pasivnim krajevima treba povisiti prinose ili sniziti potpore. Stvoreno je jedno stanje po dosadanjoj praksi u kojem je ravnatelj ureda odgovoran, za izdatak za jednu tiskanicu, ali nije odgovoran za 3,000.000.— Din deficita. Današnja organizacija izgleda kao jedna vojska, u kojoj je generalni direktor Središnjeg ureda komandant, kome su direktori okružnih ureda potčinjeni. I zato su za sve krivi ravnatelji okružnih ureda, jer su po ovom sistemu oni ti koji sprovode osiguranje. Centralizam nije podloga jedinstva, već decentralizam, samouprava znači podijeljenje odgovornosti, dakle sasvim nešto obratno nego li se to danas pod tim pojmom razumijeva. Oko para kreće se cijelo ovo pitanje. Centralizam morao je uništiti samoupravu, jer je to u naravi same stvari. Ako je na jednom mjestu kasa, onda se mora na tom mjestu i odlučivati, u što će se potrošiti novac iz te kase. Ako su financije centralizovane, treba i naloge za rukovanje tim financijama centralizovati. Treba stvoriti velike regionalne okružne urede koji će moći raditi. Danas nije uništena samo samouprava okružnih ureda, nego i samouprava radničkog osiguranja. Fizička je upravo nemogućnost, da on iz Sarajeva kompetentno rešava o poslovima sa područja cijele države. Nema zato sposobnosti, ne interesira ga, kako će se nešto sprovesti u Mariboru, a kako u Djevdjeliji. Sistematski se je radilo i od strane uprave Središnjeg ureda i od strane Ministarstva Socijalne Politike, da se onemogući uticaj interesenata na sprovodjenje osiguranja. On je za jedinstvo radničkog osiguranja ali je protiv centralizacije. On je za decentralizaciju, za jake regionalne urede stvorene ne prema plemenskim i pokrajinskim razlozima već prema ekonomskim i saobraćajnim prilikama. On je zato, da za te okružne urede postoji u Središnjem uredu savez za sve poslove grane osiguranja za slučaj bolesti, koji moraju biti zajednički kao na pr. vodjenje politike, kontrola okružnih ureda, uzdržavanje zajedničkih ustanova (sanatorija, lječilišta i oporavilišta), stvaranje fondova za pokriće troškova u slučaju epidemije i davanja pozajmica. On je za samoupravu protiv birokratizma, za učešće interesenata u radničkom osiguranju, a protiv uticaja države. Gospodo! Vlada nema pravo, da se kraj haosa u državnoj administraciji, kojega ona nije u stanju da uredi, miješa u naše stvari. To miješanje jeste samo sekiranje ove organizacije. Ovu epohalnu organizaciju Ministarstvo Socijalne Politike kroz ovih pet godina samo šikanira a to nije dužnost države. Mi bi se sa gospodom iz Zagreba mogli sporazumiti za jedinstvo osiguranja, ako bi oni odustali od centralizacije. Stanovište činovnika Središnjeg ureda, koje oni danas ovdje zastupaju sa g. generalnim direktorom na čelu, jeste igra va bank. Ta igra jeste politički opasna za radničko osiguranje, jer gospoda činovnici iz Središnjeg Ureda moraju znati, da iza njih ne stoji nikakva politička snaga. Treba naći sredinu i postići sporazum, da se uzmogne sprovesti zajednička borba protiv sviju protivnika radničkog osiguranja.

Digitized by Google

Dr. Milan Zanković, šef lekar okružnog ureda u Skoplju:

Poštovana gospodo!

U nizu predloga, palih na ovome skupu u cilju pronalaska mera radi popravljanja nepovoljnog finansijskog stanja ustanove radničkog osiguranja, dozvolite mi da iznesem sledeća svoja opažanja:

Pre sveg treba priznati, da za nepovoljno finansijsko stanje ove ustanove, dobar deo odgovornosti pada na ideologiju naših osiguranih članova, koji ogromnim delom na ustanovu radničkog osiguranja ne gledaju kao na svoju ustanovu, koju treba ceniti, čuvati i štititi, već naprotiv na tu ustanovu gledaju kao na nešto nametnuto, što samo treba iskorišćavati do krajnih mogućih granica. Ovo se naročito ogleda u ogromnom i preteranom javljanju za lekarsku pomoć u svima uredima, koje daleko prevazilazi sve brojeve normalnog poboljevanja.

Ako se ta ideologija naših radničkih masa ne popravi, ne koregira, teško da će se postići radikalne popravke.

Od efikasnih mera, koje bi se ipak mogle korisno upotrebiti u cilju racionalne štednje, smatram, da bi se to najpre moglo učiniti na prepisivanju lekova. Većini gospode ne će biti poznato, da je naše Ministarstvo Narodnog Zdravlja od 1. aprila o. g. ograničilo prepisivanje lekova, po našim bolnicama, gde se ipak leče mahom teži bolesnici, na tačno odredjene lekove označene u jednom pravilniku. Pa kad Ministarstvo može da uredi ovo ograničenje po bolnicama, u toliko pre to bi mogla učiniti ova ustanova za svoje članove.

Istina, da je Središnji ured u tome pogledu do sada izdao nekoliko okružnica, ali je sve to bilo suviše blago, nedovoljno kategorički niti precizno, a preko mere suženo. Time što je prepisivanje lekova tako preko mere suženo, postignuto je baš naprotiv to, da se veći deo lekara tih okružnica nisu pridržavali.

Predlažem stoga, da Središnji ured izradi i propiše jedan jedinstveni pravilnik o prepisivanju lekova za sve urede, koji treba da je vrlo precizan i na naučnoj osnovi izradjen. Pri tome se ima strogo voditi računa o našoj domaćoj industriji, pošto se danas već gotovo svi lekovi u zemlji mogu nabaviti.

Za vrijeme diskusije gospodo u više mahova napadnuti su uredski lekari, no po mome mišljenju dozvolite mi gospodo, nestručno i bez dovoljnog poznavanja stvari.

Položaj lekara u uredskoj službi, mora se priznati, težak je. Oni se nalaze izmedju dve vatre: izmedju prohteva osiguranih članova i finansijske mogućnosti ureda. Lajici obično zamišljaju, da je otkrivanje simulanata laka i prosta stvar, no samo lekar u svome savesnom radu može oceniti teškoće: jedan mali bol u trbuhu, gospodo može biti prvi znak nekog zapalenja slepog creva, neka mala na prvi pogled bezznačajna temperatura, može značiti početak nekog tifusa. To gospodo, nije ništa izmišljeno, to se dešava tako reći svaki dan pod našim očima.

Za vreme diskusije pao je predlog, gospodo, da bi svi lekari u službi ureda trebali da budu činovnici ureda.

Ja ne mogu da uvidim potrebu i korist toga, da svi uredski lekari budu uredski činovnici. Nalazim, da se nepravilnosti u radu lekara, ako ih ima, isto tako dobro mogu kažnjavati i kod ugovornih lekara. Meni je nepojmljivo kada upravnik belovarskog ureda tvrdi, da je prema ugovornim lekarima bio nemoćan.

Dozvolite mi gospodo, da iznesem samo još jedno svoje opažanje. Pred nama se nalazi tabelarni pregled rashoda i prihoda mesnih organa Središnjeg ureda.

Pogrešno bi bilo gledati samo na apsolutne brojeve, iz njih izvoditi neke zaključke, i osuditi. U tim su brojevima često izraženi neki lokalni odnosi, koje samo brižljivim proučavanjem otkrivamo. Da iznesem samo jedan primer ureda iz Skoplja. Ako pogledamo na rubriku kupališta (promena boravka) 1/16, ona je visoka, ali je zato rubrika hranarine relativno niska. Ovo je samo izraz mesnih prilika mnogi su tuberkulozni bolesnici preko leta, kad Skoplje predstavlja jedan oblak prašine morali ići na promenu boravka van Skoplja, ma da bi se u drugom kakom povoljnijem klimatskom mestu, mogli držati samo na hranarini u mestu. Lako je lečiti kataralne na primer u Slovenačkoj, gde je svuda šuma, ali u Južnoj Srbiji, gde na čitave kilometre nema ni jedno drvo, to je teško pitanje. Ta je dakle okolnost podigla relativnu rubriku kupališta a snizila hranarinu.

Digitized by Google

Nikola Stojiljković, ravnatelj okružnog ureda u Skoplju:

Poštovana gospodo!

Kako i ja spadam u red onih optuženih ravnatelja, to nalazim za potrebno da se branim. I moj je ured pasivan, ali u obrnutom smislu t. j. nije faktična pasivnost, jer ured ima sedam milijona dinara, neubranog prinosa. Ovo neubranje prinosa ne leži na organima ureda već na državnoj vlasti, na koje se Ured ima da osloni. Državne vlasti (policiske i financiske) u odnosu na pomaganje ureda, kao i da ne postoje, jer apsolutno neće da rade. Na protiv; njihov rad, odnosno nerad može se nazvati samo kao namerna sabotaža u sprovodjenju zakona. Iz sledećih konkretnih primera, taj nerad vlasti jasno se dokazuje: decembra 1924. god. dostavljeni su Kvartu Gradskom u Skoplju više platežnih naloga poslodavaca, koji nisu hteli da naloge prime od inkasanata Ureda, s molbom, da ih kvart uruči potraženju Uredu, on je u svojoj arhivi sve ove naloge držao do jula ove godine, kada ih je vratio Uredu sa izveštajem, da se imenovani poslodavci nisu mogli u Skoplju pronaći! Medjutim, neki od tih poslodavaca nalaze se u neposrednoj blizini Kvarta i važe kao najpoznatiji i najugledniji trgovci u Skoplju; a jedan pak kafedžija nalazi se sa svojom kafanom odmah preko puta opštine Skopljanske. Ovaj Kvart možda nebi uspeo ni do danas da bar vrati Uredu naloge, da nije u to vreme bio došao Inspektor Ministarstva Unutrašnjih Dela radi pregleda rada policiskih organa.

Kod Financijske vlasti leže ogromne sume ne naplaćenih platežnih naloga od pre godinu i više dana. Pri svakoj urgenciji, Finansijske Uprave odgovaraju, da imaju i suviše svog posla, te se nemogu zanimati i poslovima Ureda oko naplate prinosa. Objašnjavanje i usmeno i pismeno, da je egzekutivna naplata Uredskog prinosa takodje njihov zvaničan posao nije ništa koristilo. Pritužbe Ureda ovoga na Ministarstvo Socijalne Politike, izazvale su po koji »strog« raspis pomenutim vlastima, koje ih samo prime k znanju, a od postupanja po tim raspisima nema ni govora.

Molim Središnji Ured za energično dejstvo kod Ministarstva Socijalne Politike, da ono učini potrebne korake, kako bi se omogućilo poštovanje zakona. Ako bi vlasti pomogle naplatu prinosa, naplata zaostalog prinosa izvršila bi se sa 90% za neverovatno kratko vreme. Samo četiri poslodavca duguju preko dva miliona dinara, kod kojih ne stoji ništa na putu da prinos plate. Ako li pak ostane po starom, onda je za čudo zašto plaćaju prinos i oni poslodavci, koji to svojevoljno čine, jer imaju mogućnosti, da ga u opšte ne plaćaju, jer nema vlasti niti sile, koje će ih na to naterati.

Skoro svi predgovornici pominjali su razne krize koje štetno utiču na interese i poslovanje Ureda, kao Finansijska kriza, privredna i ekonomska. Medjutim, gospodo, niko nije pomenuo najglavniju krizu, iz koje izviru sve druge, a to je kriza morala, koja je zahvatila posleratno društvo.

Ja sam, gospodo, i u Kasindolu 1925. g. ukazivao na tu krizu, koju na veliku nesreću evo i sada pominjem, jer još traje. Postoje sigurni podaci za jedan i po vek unazad, da se Finansijska i privredna kriza kao posve prirodne pojave pojavljaju svake decenije, ali se tako isto za vrlo kratko vreme otklanjaju opet prirodnim putem. Medjutim, gospodo moja, današnje krize nisu kao ranije, jer se kroz njih provlači, ne crven konac već konopac krize morala, koja čvrsto održava sve druge, nepuštajući da prodju brže i sa manje posledica. Treba nastojati, da se ta kriza morala što pre otkloni.

Danas, gospodo, partizanstvo je dostiglo vrhunac, a naročito kod nas na jugu, jer su tamo glavni problemi države ti, ko će dobiti poslanički mandat, dok je sve drugo bačeno u duboku pozadinu. Da bi se čovek održao na položaju poslanika, ne bira sredstva u zaštiti svojih ličnih interesa, bez obzira na to, dali se kosi sa pozitivnim zakonima ili ne.

Iz sledećeg primera jasno se vidi dokle se u ovome doteralo: Skupili se u Bitolju razne zanatlije, i rešili, da traže od svog poslanika »Ćirka Paše«, da ovaj učini potreban korak, te da se u Bitolju ukine Ekspozitura Skopljanskog Ureda i radničko osiguranje u opšte. Napisali su na adresu g. Ministra Socijalne Politike jednu kolektivnu predstavku i predali je »Ćirka Paši«, da učini što treba i šta im je, možda, obećao. Tu predstavku ovaj poslanik predao je Ministru Socijalne Politike,

Digitized by Google

tražeći da se njegovim biračima na susret izadje. G. Ministar Socijalne Politike, da bi našao izlaza, pozvao je, bez svake sumnje, Načelnika odelenja za zaštitu radnika, i predao mu predstavku na rešenje u duhu želje »Ćirka Paše«. Da bi se pak siromah Načelnik, nekako snašao i »Ćirka Pašu« ubedio, da nema zakonske mogućnosti, da se osiguranje radnika u Bitolju ukine, on je naredio da se predstavka sprovede mome uredu na mišljenje. Taj akt Ministarstva, gospodo, bio je od prilike ove sadržine: »Neka se Ured izjasni, dali ima zakonske mogućnosti, da se u Bitolju ukine Ekspozitura«? Cela mi je stvar bila potpuno jasna, i, odgovorio sam, da nema zakonske mogućnosti, čime je »Ćirko Paša« stekao uverenje, da se njegovim biračima ne može na susret izaći. Trebao sam, gospodo, učiniti još nešto, što bi dalo još jačeg ubedjenja, trebao sam da stavim pitanje na šefa Ekspoziture u Bitolju, a ovaj na služitelja i bolničara, te da njihova reč bude poslednja, da nema zakonske mogućnosti. Najzad ukidanje Ekspoziture u Bitolju bilo bi presedan, jer bi i druga mesta tražila to ukinuće. Kriza, na koju su se pozvali potpisnici predstavke, ni malo ne pada teže na Bitoljske poslodavce nego na ostale u zemlji. Na protiv, u Bitolju je povoljnije, jer su nadnice znatno manje, a produkti koje radnici proizvode, ni u čemu nisu jeftiniji nego u drugim mestima.

Obzirom na ovakvu situaciju, gospodo moja, ne slažem se sa pokušajem i naglim nastojanjem, da se čine izmene u zakonu, već treba se za sada zadržati na onome, što imamo, jer radničko osiguranje u današnjoj političkoj i partijskoj zagušljivoj atmosferi, može izgubiti i ono što ima. »Vreme gradi, vreme razgradjuje«, te se je nadati da će nastupiti uskoro bolje i povoljnije prilike za socijalna pitanja. Preporučljivo je, da Središnji Ured veže svoj socijalni čamčić za terazije, od kuda svi mogući vetrovi u zemlji duvaju, i hvata veze sa razboritijim i od političkog autoriteta ljudima, inače, može — ako se ne ide lagano i taktično odletiti sve u zrak, pa i ovaj naš veličanstveni sanatorijum.

Što se tiče decentralizacije u radničkom osiguranju, ja sam, gospodo, obzirom na prilike s one strane Save i Dunava protivu toga, te sam za strogu centralizaciju, baš iz razloga koje sam do sada izlagao. U Središnom Uredu u Zagrebu skoncentrisano je dobrih i nesebičnih snaga, koje najviše imaju smisla za Socijalno Osiguranje, a partizanstvo nikako ne dira u njegov savestan rad.

Može biti da su izvesni krajevi dorasli toj decentralizaciji, ali ja govorim za prilike u oblasti moga Ureda, koji bi u potpunoj autonomiji putpuno i propao.

U celoj državnoj upravi, gospodo, samo i jedino odelenje za zaštitu radnika u Ministarstvu Socijalne Politike ima razumevanja i poznavanja radničkog zakonodavstva i niko više. Ni u samom Ministarstvu osoblje odelenja za Zaštitu Radnika ne nalazi razumevanje kod drugih odelenja istoga Ministarstva, te i oni muku muče.

Nekako mu dodje nezgodno oko nalaženja sredine u davanju potpora bolesnim radnicima. Neki Uredi daju mnogo više, nego što bi bilo normalno, zašto se krive upravnici, a nije u redu ni kod mog Ureda, što je u prošloj godini data hranarina ispod normale t. j. svega 13·30%, zašto se, donekle, i ja okrivljujem. Medjutim, gospodo, upravnici ne daju nikome i nikakve potpore, pa ni hranarinu, niti imaju kakve veze sa tim. Potpore se daju samo na osnovu lekarskih mišljenja, u koja upravnici ne ulaze. Moj je ured mlad i u prošloj godini nisu članovi dovoljno umeli koristiti svoja prava, dok ove godine naučili su i to, da svoju potvrdu prodadu za dve banke komšijama: bakalinu ili drugom, koji nema veze sa uredom, kako bi ovaj lečio svoju porodicu. Stoga je postignuta razlika izmedju hranarine od 1926. i ove godine za 42%, što znači 25%. Dakle i moj ured gura napred u pravcu onih, koji imaju najviše hranarine.

Žalim što je moj govor ograničen svega na deset minuta, jer g. predsednik već zvoni da prestanem, ali ja molim da dopusti bar još ovo malo:

Bilo je predgovornika, koji se ne slažu stim, da nesprovodjenje u delo grane zakona za osiguranje u starosti, iznemoglosti i besposlici, ne smeta, ali ja ne delim to mišljenje. Ja mislim, gospodo, da kičma bolnopotporne grane najviše puca pod tim teretom. Samo bi se putem pozorišne predstave mogle videti jasno slika, kako se klonuli poslodavac pod teretom krize oprašta sa svojim radnicima, zatvarajući radnju i predajući ključeve sudu. Skidajući ulare, poslodavac otpušta radnike i predaje ih besposlici na milost i nemilost. Prirodna je pojava, da takvi radnici pri opraštanju sa poslodavcem, uzimaju potvrde i idu u Ured, a ne bi li dobili malo poštede i hranarine. A što se tiče pak bolovanja takvih radnika — što uvek veli

Digitized by Google

moj šef lekara — »oni svoja bolovanja uvek nose u džepu«, i čik neka lekar pokuša, da kaže da su zdravi, jer sama njihova pojava predstavlja bolesnog iznurenog čoveka, ma oni i bili zdravi.

Dopustite mi, gospodo, da progovorim nekoliko reči i o lekarima: Nisu lekari naročiti red ljudi današnjega društva, već i medj njima ima veći procenat, koje je zakačio talas krize morala. Ovo će priznati i sama gospoda lekari, da imaju u svom krugu smešne kolege, gledajući sa moralne strane. Ovo neće pogoditi ni jednog od gospode lekara, koji su ovde prisutni, jer takvima ovde nije mesta. Stoga Ured mora imati na službi one lekare, koji nisu podlegli krizi morala.

Što se tiče pitanja slobodnog izbora lekara, tu treba onergično ustati i odbraniti današnji sistem.

Nije tačno tvrdjenje, da su upravnici potpuno laici u poslovima lekara. Iz ovoga, što ću sada izložiti, vidi se, kako i mi možemo da budemo po malo stručnjaci: jedan uredski lekar kod jedne ekspoziture izdao je u jednom mesecu 90—100 recepata, što je apotekar taksirao 11.000.— dinara. Na jednom od tih recepata propisano je za jednog člana i za jedan zavoj 3 metra gaze. E, gospodo, ja sam u ovo mslučaju bio, ali odmah stručnjak. — Kao drugi slučaj, koji bi mogao poslužiti za pobijanje sistema: »slobodan izbor lekara«, neka posluži ovo: uredski lekar u Djevdjeliji, koji je bio ugovorni, raskinuo je ugovor s razloga, što mu je mali honorar prema propisima ugovora. Prisilio je Ured, da sa njim sklopi ugovor po minimalnom cenovniku. Radeći pod novim uslovima, ovaj je lekar usrećio Ured ovako: u mesecima: maju, junu i julu, Stovarište Nepreradjenih Duvana u Djevdjeliji (u Djevdjeliji su osigurani samo radnici ovog Stovarišta) platilo je prinos 14.073 Din, a za to vreme isplaćeno je apotekaru u Djevdjeliji i lekaru Din 13.850.— što znači da je za sve druge potpore i upravne troškove ostalo svega 220.— Din. I pri ovoj pojavi, bio sam vrlo dobar stručnjak i tu bolest izlečio na taj način, što sam jednim aktom dao gospodinu lekaru malo rena i, šta mislite, gospodo, u avgustu mesecu temperatura je opala na svega 2.660 dinara (460 dinara lekar i 2.200 apotekar). Iz ovoga se jasno vidi, kad bi se zaveo sistem slobodnog izbora lekara, radničko osiguranje potpuno bi finansijski propalo. Još nešto, treba pomisliti i na nosioca osiguranja i organizaciju posla kod novog sistema.

Mogao bih još mnogo sličica iznesti o izvesnim lekarima i njihovom radu, ali ograničenje vremena govora to mi ne dopušta.

Predgovornik g. Pavičević reče, da upravnici ureda gledaju, da se ne zamere izvesnim ljudima, a to šteti interese ureda. Možda je kod nekih kolega i takav slučaj, ali kod mene to ne stoji. Preporučujem i kolegama, da vode računa samo o tome, da se ne zamere svojoj savesti, i da smelo idu u zamerkama sviju i svakoga, koji bi narušili njihovu savesnu službu. Ovde se ne treba bojati, jer se štiti pravilan i savestan rad. U ostalom, gospodo kolege, ko se plaši boja, neka ne polazi u boj.

Slažem se sa predgovornicima, da se rok članstva za porodilje poveća najmanje na šest meseci, da se malim razredima poveća prinos, jer se i s te strane mnogo finansijski ramlje, naročito u mestima, koja nemaju razvijenu industriju, i da se urgira sprovodjenje drugog dela zakona u život.

Podpredsjednik ravnateljstva Središnjeg Ureda Vladimir Pfeifer.

Nije imao namjeru, da uzima riječ, jer bi se mogla njegova izjava uzeti kao da želi uticati na raspravu; kao da želi uščuvati taj nesretni Suzor. Nije htio da govori, jer je htio najprije da čuje one, koji su takoreći egzekutivni organi odluka institucije osiguranja, pa je od njih htio u prvom redu da čuje kako se te odluke u životu reflektuju. Doživio je ali kod toga jedno malo razočaranje. Bilo je govora sa strane upravnika pojedinih okružnih ureda o mnogo — sporednih — razloga, koji bi samo delimice mogli opravdati teško financijsko stanje u kojem se osiguranje nalazi. Po tim razlozima izlazi: nisu: baš ništa krivi ni upravnici, a nisu ni najmanje krivi ni lekari-činovnici, već je svemu kriv samo — zakon! Krive su samo izmene Zakona. Konstatuje se, »da je normalan propis«, »da je normalna hranarina«, »da je normalna uprava«, ali unatoč svega toga postoji ipak — deficit u rádničkom osiguranju! Tek od malo ravnatelja čuli smo ispravne razloge za loše stanje osiguranja. Tu su momentano izjave gg. Dr. Bohinjca, Pante Krekića i Pavla Keserića. Oni su — čini mi se — ušli dublje u stvar, ne smatrajući sebe — naravno — onim

Digitized by Google

upravnicima, koje je gospodin generalni direktor pogodio sa onim ominoznim pasusom u svom referatu.

Što mi želimo ovdje uopće postići? Želimo, da se ne prave deficiti. Kod toga se moramo upitati za uzroke deficita. Kakvih sve deficita imade? Imade ih dve vrsti: jedni su, rekao bih subjektivne, a drugi su objektivne naravi. S jedne strane se forsira jedan razlog deficita: sadašnja organizacija osiguranja. Meni se čini, da će — ako se ta organizcij i promjeni — oni razlozi (objektivni i subjektivni) ostati. Objektivni su razlozi: opšta financijska kriza; opšta privredna kriza; mentalitet članova; privredni odnosi. Ovi nisu podložni ni zaključcima organa nosioca osiguranja, a oni se ne menjaju ni promenom organizacije. Ti se razlozi ne će promeniti, ni kad se uvede i najveća decentralizacija. Ne će, jer će kriza ostati i dalje, jer će pasivni krajevi ostati i dalje pasivni. A kad je tak, zar da dopustimo, da se radništvo u tim krajevima prepusti sudbini, i da mu ne pružimo potrebno obezbedjenje? Nije u interesu osiguranja, da se osiguranje u tim pasivnim krajevima upropasti nebrigom jačih za njih. A sad što se ličnih — personalnih — razloga tiče: Ako je loš upravni aparat kriv deficitima, onda mi nemamo pravo, da taj razlog kušamo zaobići davanjem neke neodredjene samostalnosti mesnim organima. Mnogo je ispravnije — ako konstatujemo, da je koji činovnik neispravan, da je upravni aparat loš — da ga smesta popravljamo. Pravo je rekao drug Jakšić: treba povući na odgovornost — i to smesta! — one, koji su krivi. Ako ima krivice u babe, — onda po njemu, a ne po stričevićima! Želi, da bude otvoren i mora kazati, da ga iskustvo uči, da su baš oni, koji bi trebali da se u budućim decentraliziranim jedinicama povlače na odgovornost, sprečavali povlačenje na odgovornost sa strane Središnjeg Ureda onih, koji su krivi. To ima da prestane — već sada! Ima da prestane zaštićivanje loših činovnika od strane njihovih starešina i samoupravnih organa, zato pozdravlja pasus generalnog direktora, kojim se podvlači i lična odgovornost, a dobro je došao ovaj pasus baš u vreme ove svečanosti. Ne treba to da bude tajna. — Ako se želi konstruktivno raditi — a Klenovnik je rezultat takovog rada, onda se mora uprti prstom tamo, gdje treba a nema odgovornosti.

Treba bezodvlačne sankcije protiv onih, koji nemaju osećaj odgovornosti. Bolje je učiniti smesta, ono što treba, na mesto, da vršljamo sa nekakovim novim Središnjim Uredima. Za svaku pokrajinu ovi novi Središnji Uredi omogućiti će samo onima, koji su već sada postali lokalne nesvrzive veličine, da postanu dahije. Navodjenjem sporednih razloga, dalo se je argumenata i hrane, da se sve nabaci na današnju formu organizacije radničkog osiguranja, na unifikaciju osiguranja. Ide se tako daleko, da se izjavljuje, da dobri rezultati dosadanjeg rada nisu rezultati poslovanja grane osiguranja za slučaj bolesti, već samo osiguranja za slučaj nesreće. Nutka se poslodavce, da traže razdiobu zajedničkog nosioca obih grana osiguranja. To liči na onoga, koji skuha svoju malu šalicu juhe, a zapali celu kuću. Ne treba ići stranputicom preko razbijanja postojeće organizacije. Treba odmah stručnjački ispitati što ne valja i treba to odmah sa većim i objektivnijim autoritetom jake centrale liječiti. I najzad još nešto: je li je deficit Središnjeg Ureda škodio r a d n i c i m a? Je li je dosada ugrozio njihova prava? Nije. Da li će on naškoditi budućnosti osiguranja? Možda! Kako će se dugo moći izdržati sa u ovoj jačoj organizaciji ovim deficitom? Dosta dugo. Tako dugo, dok bolje prilike ne dozvole, da se učini ono, što je najnormalnije: a to je dovodjenje u srazmjer prihoda sa odredjenim zakonskim davanjima. Slabi — mali — nosioci, medjutim deficite ne mogu da izdrže ni čas. Moram odlučno da odbijem tvrdjenje, da je deficitu kriva centralizacija, već podvlačim, da je ona jedino omogućila, da se on izdrži, a da ga ne osete osiguranici. A z a m e n e j e t o g l a v n o! Isto tako moram, da energično odbijem izjave nekih govornika, da je s a m o u p r a v a t e r e t i da je ona samo aparat za sekiranje ravnatelja! Nekim je uprvnicima samouprava suvišna. Čini mi se, da ovakav mentalitet vodi u birokratizam, koji je najopasniji. Zato me ne čudi, da su baš predstavnici mjesnih samouprava — dakle samouprava onih jedinica, za koje se želi raskinuti zajednička veza! — ne slažu se s time, da se stvaraju neki lokalni birokratski dahiluci; lokalne dahije osiguranja i da su prema tome i dali izjavu, koju smo čuli. Veliki dio ovog zbora bojao se je upozoriti na to, što je bitno: da je Zakon o osiguranju radnika jedna velika demagogija, jer obećava mnogo više, nego što može po svojim prinosima da dade, jer su oni premali! To treba reći, a ne zavaravati se s time, da ćemo — razbijanjem ove naše veće zajed-

Digitized by Google

nice i stvaranjem manjih pa zato i slabijih jedinica i nosioca osiguranja — učiniti čudo, i napuniti kase! Radnici još da sada nisu osjetili deficita; osjeća ga zasada samo osiguranje. Razbijemo li ga — osjetit će ga i radnici! Postoji jedan jaki organizam, koji može više da podnese, pa i deficite. Sada ga želimo uništiti. Ali ako bude deficitno x-malih ureda, kojima nitko ne će pomoći diskreditovati ćemo radničko osiguranje. Želi li se ta svrha postići? Komu to ide u račun? Ne smije se na koncu zaboraviti, da je naš zakon kod stupanja na snagu našao pet raznih područja sa pet raznih praks i područja sa — nikakovom praksom, a kod pojedinih okružnih ureda i — nemoguće prakse. Našli su se nevjerovatni prestupci i Središnji Ured došao je najviše zbog stvaranja reda u sukob sa raznim lokalnim interesima. Svršio se golem organizacijoni posao. Središnji Ured bio je u neku ruku škola osiguranja. Radi toga ujednačavanja nema još jedinstvenog poslovnika. Uostalom zbir svih onih okružnica, koje su do sada odštampane u pet godina »Radničke Zaštite« jeste poslovnik. Trebalo je ići empiričkim putem. I sad se tekar može pristupiti završnoj tačci: sad, kad je unificirana uprava i praksa, sada kada je u glavnome sve uredjeno, moguće su i šire autonomije i samostalnije mjesne samouprave. Sad treba mesnim jedinicama dati autonoman delokrug. Ali zato ne treba razbijati postojeću zajednicu i tjerati na put vegetiranja, na put dekadanse.

Dr. Željko Hahn, direktor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika:

U glavnom su svi oni, koji su u ovoj vrlo zanimljivoj i poučnoj debati govorili o organizaciji naše zdravstvene službe, prihvatili moje predloge. Čuli smo i druge predloge za preuredjenje naše zdravstvene službe. Dozvolite, da odgovorim samo na one, koji su važni i koji se bitno razlikuju od predloga referata.

Prije svega moram da kažem, da me je bolno dirnula izjava jednog govornika, koja se mogla tako tumačiti, da nadzor, koji smo predložili, vodi do maltretiranja članova.

Maltretiranje je bolesnoga člana, ako se oskudni novac, koji treba za liječenje i za zakonske potpore ozbiljno bolesnih radnika, uslijed manjkave kontrole troši na one elemente, koji zlouporabljuju socijalno osiguranje i na suvišne specijalitete, te slična inproduktivna podavanja. Neće spasiti naše osiguranje za slučaj bolesti nikakva promjena zakona, ako ga neće samouprava, uprava i liječnici požrtvovnim radom, lojalno i solidarno braniti od neosnovanih i nemogućih zahtjeva pa i od zlouporaba. Na tome se radi danas u svim zemljama, u kojima postoji radničko osiguranje.

U ovom duhu rade danas svi stručnjaci socijalnog osiguranja u zapadnim kulturnim zemljama. Najistaknutiji predstavnici radništva podupiru ih svom silom i najlojalnije u ovoj teškoj borbi za spasavanje socijalnog osiguranja. Ne bi ni kod nas smjelo da bude drugačije.

Sasvim je neosnovana konstatacija jednog govornika, da u sanatoriju za tuberkulozne ozdravi samo 1% bolesnika. Ako se to odnosi na ured govornika, onda se tamo šalju u sanatorije oni bolesnici, koji ne spadaju više u sanatorije. Ako se bolesnici za sanatorije izaberu po načelima, koje sam izneo u svom referatu, bit će rezultati sanatorijskog lečenja dobri i spasit ćemo u našim sanatorijima generacije radništva od propasti, od smrti.

Jedan od naših stručnjaka rekao je, da su naši izdaci na potpore normalni. Moramo biti oprezni sa prosudjivanjem onoga, što je kod nas normala!

U godini 1926. potrošio je Okružni ured u Mostaru 48% svoga prihoda na hranarinu, a Okružni ured u Skoplju 13%. Nije normalna ni jedna, ni druga stavka, a nikako nije normalno, da ima tako ogromnih razlika izmedju pojedinih Okružnih ureda. A izmedju pojedinih liječničkih okruga ima još većih razlika. Treba drugačije prosuditi prosjek, koji smo dobili iz ovako sasvim nenormalnih stavaka, nego onaj, koji su dobili u inozemstvu iz sasvim drugčijih stavaka. Drugi su izdaci tamo, gdje postoji slobodan izbor liječnika, a drugi tamo, gdje su liječnici namješteni. Kod ljubljanskog okružnog ureda otpada u 1926. godini na glavu člana 39 dinara na lijekove i zdravstvene potrepštine, a u Zagrebu 70 dinara. Iz podataka ureda vidi se, da članovi ljubljanskog okružnog ureda nijesu ni zdraviji ni manje svijesni

Digitized by Google

svojih prava od onih u Zagrebu, liječnici nijesu ni malo manje kvalifikovani — velika ova razlika mora dakle imati druge uzroke, a nikako nije normalna.

Nema dakle sumnje, treba da ozbiljno pristupimo reviziji naše prakse i izgradnji nadzora nad izdavanjem najvažnijih potpora.

Čuli smo prijedlog, da radničko osiguranje zabrani svojim liječnicima, a naročito glavnim liječnicima privatnu praksu i da im obezbijedi potpunu eksistenciju. Prijedlog je u teoriji sasvim ispravan. U praksi se danas nikako neda sprovesti. Plata sposobnog uredskog liječnika, od kojeg se traži, da ostavi svaku privatnu praksu, mora biti bar donekle ekvivalenat zaradi privatne prakse isto tako sposobnog i kvalifikovanog liječnika. Radničko osiguranje nema za to sredstava. Ali ima i drugih važnijih zapreka.

Naša industrija još nije razvijena. Imamo malo velikih gradova, malo industrijskih krajeva, gdje ima u masama osiguranih članova. U većini mjesta rekrutira se naše članstvo iz redova službenika i namještenika maloga obrta. Ovakovih ima svagdje, ali u svakom mjestu ih ima samo malo. Zato ima 40% svih naših liječničkih okruga manje od 200 članova, a skoro 70% manje od 600 članova. U Njemačkoj je odredjen na 1.000 članova sa liječenjem porodičnih članova jedan liječnik, a liječnik to radi poput svoje privatne prakse. Ako se zabrani privatna praksa, morao bi se dakle ovaj broj članova povećati. A okruga sa 1.500 do 2.000 članova ima vrlo malo u našoj državi. Jedva ima nekoliko okruga, u kojima bi se ovaj način uredjenja službe već iz teritorijalnih razloga mogao sprovesti. Oni, koji preporučuju ovaj sistem, misle samo na nekolicinu svojih gradskih okruga, a ne na ogromnu većinu naših članova. Ovaj način socijalizacije mogao bi se kod nas provesti kod glavnih liječnika i to samo kod većih ureda. Poznajem vrlo dobro lične i stvarne prilike naših ureda, pa ne bih smio ovaj sistem preporučiti ni za glavne liječnike. Nijesu ga smjeli ni mogli do sada sprovesti u radničkom osiguranju nigdje na svijetu. Blagajne namjestile su u Berlinu i u drugim mjestima u svojim ambulantama liječnike, koji tamo rade 6 sati dnevno. Namješteni su kao činovnici sa pravom na penziju. Plaće su srazmjerno visoke, a ipak su im ostavili privatnu praksu. Mislim, da ovaj prijedlog još nema mnogo praktične vrijednosti za naše radničko osiguranje. Predložio sam, da treba liječnike osloboditi od svakog suvišnog administrativnog rada. Treba liječnika pošteno plaćati. Treba urediti plaću glavnih liječnika i glavnog liječnika osloboditi tamo, gdje je nužno, od svake uredske prakse. Ali treba obustaviti neodrživi sistem dosadašnjeg rada glavnih liječnika. Treba zahtijevati, da glavni liječnik u uredu radi cijelo vrijeme, što je dobio s tim, da otpada svaka uredska praksa, i da savjesno izvrši sve poslove, koji spadaju u njegov djelokrug.

Opetovano smo čuli prijedlog, da se imaju podići opće bolnice, jer da imamo neprilika sa javnim bolnicama.

Smatram, da moramo tražiti drugi način riješavanja ovih teških pitanja. Bolnice nam trebaju u prvom redu za liječenje teških, akutnih obolenja. One ne mogu dakle biti jako udaljene od mjesta stanovanja naših članova. Trebalo bi ih prema tome imati u svim krajevima i mnogo njih. Imamo svega 470 tisuća članova, a ovi žive raštrkano po cijeloj državi. Ma kako hvale vrijedan bio lokalni patriotizam onih ureda, koji žele da imaju bolnicu, moram ipak iskreno reći, da naše radničko osiguranje za podizanje toliko općih blonica nema dosta materijalne snage. Male bolnice su neekonomske i obično loše uredjene i njihovo uzdržavanje nesrazmerno je skupo.

Mislim, da je dužnost države, da podiže u svim krajevima naše države dobro uredjene opće bolnice sa svim nužnim odelenjima za sve gradjane, pa i za naše članove. A radničko osiguranje može i mora da podiže samo specijalne bolnice, kojih država nema u dovoljnoj mjeri, kao na pr. bolnice za nezgode i za bolesti zanimanja, a opće bolnice samo iznimno tamo, gdje ima dosta članova na jednom mjestu, dakle u velikim gradovima gdje nema dosta općih bolnica i gdje ima sredstava za podizanje i uzdržavanje takovih bolnica.

Bezuvjetno moramo podići stanice za nezgode u vezi sa dobro uredjenim ambulantama u centrima naše industrije.

Predložio sam to opetovano, dalje se bez njih ne može biti. Svaka stanica mora da ima nekoliko kreveta, pa će na taj način biti brzo ostvarena i stanica za posmatranje i opažanje, koju je sasvim ispravno predložio g. Dr. Dimitrijević.

Digitized by Google

Naše radničko osiguranje mora da sada, obzirom na njegovo teško materijalno stanje, vrlo oprezno postupa u pitanju podizanja dalnjih zdravstvenih ustanova.

Treba prije osigurati sredstava ne samo za podizanje nego i za uzdržavanje takovih ustanova. A uzdržavanje je teže od podizanja.

Veliko je djelo izvršilo naše radničko osiguranje, kad je izgradilo ovaj lijepi dom za liječenje tuberkuloznih. Ali pravi kamen kušnje za naše radničko osiguranje biti će uzdržavanje ove velebne ustanove. Uzdržavanjem i procvatom ovoga sanatorija naše će radničko osiguranje dokazati, da je doraslo onoj zadaći, koju mu je namijenio zakonodavac.

Ozbiljna zabrinutost za dalnju sudbinu našega socijalnog osiguranja bila je karakteristična crta ove diskusije. Duboki osjećaj odgovornosti, volja za stvaralački rad i nepokolebivi optimizam skoro svih odgovornih faktora našega socijalnog osiguranja garantiraju nam uspjeh našega rada.

Generalni direktor Milan Giaser:

Pre sveg dozvolite mi, poštovana gospodo i drugovi, da se obranim od prigovora, da je Uprava Središnjeg Ureda na ovoj konferenci učinila jedan prepad, te je bez znanja nadležnih samoupravnih organa stavila na dnevni red raspravu o provedbi člana 283. Finansijskog zakona za godinu 1927./28., koji odredjuje novu organizaciju našeg osiguranja radnika. Dnevni red ove konference već je pre nekoliko meseci odredio upravni odbor i predsjedništvo Središnjeg Ureda. Prva tačka toga dnevnoga reda je: Radničko osiguranje godine 1922./27. Kao referent za ovu točku dnevnoga reda držao sam, da po njoj imam da iznesem sve najvažnije dogodjaje i pitanja osiguranja, koji su se desili odnosno, koja su nastala u ovo pet godina sprovodjenja našeg osiguranja radnika. A kao najvažniji od tih dogodjaja smatrao sam predstojeću reorganizaciju osiguranja, pa sam upravo stoga razloga u uvodnom slovu ovoj konferenci iznio i podvukao ovo pitanje. I ako koji forum u državi ima pravo, da pretrese ovo pitanje, onda to pravo sigurno ima ova konferenca, koja u sebi predstavlja sve faktore, koji treba da se izjave o ovom najkrupnijem problemu osiguranja.

Zahvaljujem potpredsjedniku gospodinu Pfeifferu, što me je svojim govorom rešio dužnosti da odgovorim onima, koji su tako žučno napali postojeći sistem centralizacije osiguranja i Središnji Ured. Ipak moram ovdje da naglasim, da su rezultati poslovanja radničkog osiguranja u ovo pet godina dali toliko pozitivnih uspeha, da će svaki odgovorni član ove ustanove dobro razmisliti sve to prije, nego što dade svoj glas za promenu postojeće organizacije osiguranja.

Provedena rasprava po predmetima, koje sam iznio u svom referatu (vidi referat: Radničko osiguranje godine 1922.—1927., Radnička Zaštita, godina 1927., broj 9. strana 450.—459.) bila je vrlo poučna. Pokazala nam je razna gledišta, sa kojih se posmatraju potrebe i sprovodjenje osiguranja u pojedinim krajevima naše prostrane države.

Pomno i sa najvećom pažnjom pratio sam tok cele rasprave i došao do uverenja, da većina prisutnih delegata mesnih organa uvidja važnost iznesenih problema i da se slaže sa izvodima danih referata. Rasprava o finansijskom stanju osiguranja za slučaj bolesti pokazala je, da upravnici vode računa o iznesenim nedostatcima. Verujem, da će ti nedostaci biti odstranjeni i da će se opće stanje popraviti u koliko ne bude nepredvidjenih zapreka, kojima žalibože našim radom ne možemo uvek doskočiti.

Valja podvući, da je ova rasprava pokazala kako se naši upravnici dele na dve grupe. Jedni, koji uvidjaju počinjene greške i priznaju, da se sopstvenim intenzivnim radom dadu postići primereni rezultati, te da uspeh posla ovisi od rada ljudi, koji ga vode i drugi, koji sve nedaće, koje stižu njima poverene urede, svaljuju na uzroke, koji leže izvan njih. Ovi potonji bune se dakako protiv lične odgovornosti u poslovima osiguranja i žale se na reči, kojima sam ih u dobroj nameri upozorio na njihovu odgovornost.

I danas nakon opširno sprovedene rasprave svih naših teškoća u primeni zakona o osiguranju radnika ja nemam što da dodam ili oduzmem mome referatu. Pa kada oni, kojih se tiče, prouče i zrelo promisle celu stvar, uvidjeti će sigurno i sami,

Digitized by Google

da se drugojačije ne može. Ne može i ne smije se upravnik primerice izgovarati nesprovodjenjem zakona. Svi mi znamo koje nam terete donosi nesprovodjenje osiguranja za slučaj iznemoglosti, starosti i smrti. Svi mi znamo, koliko potpora isplaćuje osiguranje za slučaj bolesti radi vladajuće bezposlice radnika, jer zakona o osiguranju besposlenih još uvek nema. Ali svi mi moramo takodjer znati, da upravnici ureda za osiguranje radnika tome pomoći ne mogu, i da to nesprovodjenje zakona moraju smatrati činjenicom, s kojom se mora računati. Jer tko će mu naknaditi ono, što mu ne daje zakon, tko će mu naknaditi izdatke, koje ima pružajući potpore iznemoglim i besposlenim radnicima? Samo razumnom štednjom može smoći sredstava, da pomogne i ovim nevoljnicima, ali na račun toga ne može i ne smije trošiti novac grane osiguranja za slučaj bolesti tako, da na računu ove grane osiguranja poluči deficit poslovanja. Jer inače će svojim postupkom izazvati one, koji štede, da se dižu protiv njega i da radi njega i njemu sličnih traže decentralizaciju i reorganizaciju osiguranja.

Neozbiljno je reći: ja ne ću članove slati u sanatorijalna lečenja, jer ću inače odgovarati za deficite. Još je neozbiljnije reći obustavio sam lečenje zubi, da izbjegnem deficitu, ali je Središnji Ured naložio, da moram članovima pružati zubnu njegu, pa tko je onda kriv za deficite poverenog mi ureda. Jer to nisu nikakovi razlozi, to su samo obični izgovori.

Svi mi moramo raditi sistematski unutar granica zakona i raspoloživih sredstava svake pojedine grane osiguranja. Valja se čuvati svih krajnosti. Samo strpljivim, na oko sitnim radom uspeti ćemo, da bolesnim i potrebnim članovima pružimo sve potpore, na koje imadu pravo po postojećem zakonu.

To nisu prazne reči, već je to živa istina. Jer kada od 27 mjesnih organa njih četrnaest može udovoljavati svojim dužnostima bez deficita, onda mogu sigurno i oni preostali intenzivnim i smišljenim radom doći do istih povoljnih rezultata svoga poslovanja. Sa dovoljno obzira, preduzetim merama opreznosti, što užom saradnjom sa lekarima, sigurno se može izbeći svaki deficit. Treba samo nastojati, da se na osiguranje prijave svi obvezni radnici, da se prijavljenima ispravno odrede nadnični razredi, da se potpore daju samo onima, koji na iste imaju po zakonu pravo, da se ne troši tudji novac, da se prinosi na vreme propisuju i marljivo ubiru, pa će nestati svih, pače i tako zvanih neskrivljenih deficita.

Nu valja priznati, da se kod malih ureda u našim pasivnim krajevima, jedva može izići sa današnjim prinosom. Ondje, gdje je obezbedjena nadnica minimalna, gdje je doprinos po članu manji od polovine najvećeg i jedva dosiže dve trećine prosečnog prinosa, gdje se pored toga nastoji, da se udovolji svim potrebama članova i administracije, biti će razume se i deficita poslovanja. Jer ako su ovde izdaci u gotovu i proporcionalni visini prinosa, ipak izdaci u naravi, kao lekarije, bolnički troškovi, plate lekara, najamnine, upravni troškovi i t. d. svagdje su jednaki. Ovim uredima treba pomoći, a centralizovano osiguranje, može i mora pomoći pasivnim krajevima u sprovodjenju osiguranja radnika, ove najvažnije grane socijalne politike. Ovakovi deficiti ne će poremetiti finansijske ravnoteže osiguranja radnika. Samo treba istodobno poraditi i na tome, da okružni uredi sa visokim prinosom ne pretjeruju u svom delovanju, nego da i oni ostanu u granicama mogućnosti i realnosti, te radeći tako odbace viškove, kojima ćemo pokriti nevolje naših pasivnih krajeva. Radeći ovako udovoljiti ćemo osnovnoj misli centralizovanog osiguranja, oživotvoriti ćemo blagotvorno načelo tog osiguranja, po kojemu su radniku na području cele države zajamčena jednake potpore i sva stečena prava, a poslodavcu jednaki tereti osiguranja. Tako samo omogućeno je slobodno kretanje radne snage i isključena konkurencija poslodavaca s naslova osiguranja.

Ravnatelj okružnog ureda u Skoplju spomenuo je danas u raspravi poznatu činjenicu, da mi svi skupa proživljujemo jednu opštu krizu morala. I doista samo naše ludo vreme, egoizam opšti, lokalni i svakog pojedinca napose, dovodi do toga, da se istaknutom osnovnom načelu našeg osiguranja, socijalne pravde i jednakosti, moraju tražiti i naročite korekture. Radi pomanjkanja prave solidarnosti, radi prevelike tjesnogrudnosti u obrani mesnih interesa, radi nedostatne pažnje pojedinih ureda, da ne kažem pojedinaca, radi pogrešnih ambicija, da se daje ono, što se dati ne može, morati će se naći načina, da uredi deficite pokriju samo iz vlastitih sredstava. Žalibože moći će se u ovakvim prilikama ozbiljnom i smišljenom radu štediša dati puna zadovoljština samo na taj način.

Digitized by Google

Izredalo se u ovoj raspravi preko trisedet govornika, koji su raspravljajući dnevni red konference izneli materijal, koji je od osobite važnosti za administraciju našeg osiguranja. Izneseni je materijal toliki, da se ne može dobro obraditi u jednom jednostavnom govoru. I stoga ću se na ovom mestu moći osvrnuti samo još na neke izvode opšteg značaja.

Ne stoji tvrdnja, da se prihodi okružnih ureda ne mogu povećati. I ako postoji privredna kriza, to se ipak mogu postići bolji rezultati. U svakom mestu, a naročito u vanjskim područjima ureda, ima neprijavljenih radnika, treba samo ustrajno sprovoditi kontrolu poslova i na taj način povećati broj članova. Da je tome tako dokazuje činjenica, što broj osiguranih članova postepeno raste unatoč poslovne krize i velikog broja neuposlenih radnika. Jasno je dakle, da se ovoj kontroli ukazivalo do sada premalo pažnje. Isto tako valja strogom i savjesnom kontrolom samih prijavnica povisiti prosek osiguranih nadnica. Ovim su načinom pojedini Okružni Uredi znatno poboljšali svoje prihode, a to treba da je prvi posao svake administracije.

Ne stoje navodi upravnika, da se prinosi ne mogu na vreme ubrati. I to se može, samo treba ponajprije prinose na vreme propisati, a zatim organizovati ubiranje prinosa prema prilikama kraja, u kojemu se obavlja taj posao. U Sloveniji je to moguće putem poštanske štedionice, drugdje preko opštinskih vlasti, poverinika i t. d.

Neuterive, zastarele i dubiozne prinose treba u svakom slučaju otpisati na teret za to postojećih rezerva, jer se ovake tražbine ne mogu i ne smiju ubrajati u aktive osiguranja. Pored toga treba dubiozne tražbine voditi točn ou evidenciji, svakom prigodom nastojati da se uberu i paziti da iste ne zastare.

Treba štediti na upravnim troškovima. Dobrom organizacijom posla, razdiobom rada prema sposobnostima namještenika valja pojačati intenzitet poslova i sniženje troškova. Prigovori raznim poslovima, koje odredjuje Središnji Ured, a naročito raznim evidencijama, izvještajima i sličnim odredbama, ne mogu umanjiti odgovornosti ničije. Ne treba se izgovarati ni na birokratizam Središnjeg Ureda i radničkog osiguranja. Birokratizam je vrlo relativan pojam i ova se reč danas najčešće radi posve pogrešno. Sredjeno stanje jedne administracije predstavlja i stanoviti birokratizam, razume se u boljem značenju ove reči. U glavnome i kod nas predstavlja on samo sredjenije prilike administracije, ali nije ništa specijalno radničkog osiguranja ili Središnjeg Ureda. Stanje naše administracije relativno je dobro, loše strane njezine samo odaju sredinu u kojoj živimo i potrebu, da se popravi celokupna naša privatna i javna administracija.

Traži se pravilnik o poslovanju ureda. Radnička Zaštita u ove pet godina zajedničkog rada donela je toliko propisa opšteg značaja, da se je mogla urediti dobra administracija svakog ureda. Svaki upravnik ima slobodu, da iz tih odredaba i okružnica Središnjeg Ureda izabere ono, što je za poslovanje na području njegovog ureda najbolje. I ako koja odredba Središnjeg Ureda ne odgovara potrebama njegova ureda, slobodno mu je to izvestiti i predložiti ono, što je po njegovu mišljenju najbolje. Samo tako doći ćemo do jednolične i uproštene administracije osiguranja. Neka si svaki ured prema svojim prilikama sačini naputak poslovanja, po kojem će poslovati što može biti bolje, jeftinije i ispravnije.

Glede pružanja potpora Središnji Ured stoji i stajao je uvek na stanovištu, da svaki član, koji treba i ima pravo na potpore mora dobiti sve zakonite svoje potpore. O tome je više govorio direktor dr. Hahn. Niko nije tražio uskratu potpora i zato je neozbiljno, kada se traži naputak za uskraćivanje potpora.

Opravdan je zahtev, da nastojimo zadobiti pomoć države u poslovima osiguranja, a naročito kod ubiranja prinosa. Sva nastojanja Središnjeg Ureda preduzeta u tom pravcu naišla su na premalo razumijevanje sa strane nadležnih faktora. Od godine do godine snižuje se zakonom odredjena subvencija države, dokidaju se prava na besplatno lečenje zaraznih bolesti, povisuje se porez činovnika i namještenika, pa ni pogodovnu vožnju za ovu konferenciju radničkog osiguranja nismo mogli isposlovati, a još manje redovitu povlasticu za otpremu članova u bolnice, lečilišta i kupališta, putovanja činovnika i t. d.

Koncesija za stvaranje centralnog slagališta za lekove i ovojni materijal još nije privredena u život s razloga, što Središnji Ureda želi da ovo pitanje uredi sporazumno sa apotekarima. Sada se spremaju norme radničkog osiguranja i kolek-

Digitized by Google

tivni ugovor sa Apotekarskom Komorom u Beogradu, koji će vrediti za područje cele države.

Više govornika nalazi, da je spas iz današnje teške situacije osiguranja reforma Zakona o osiguranju radnika, a naročito u pogledu potpora za slučaj porodjaja, povišenja prinosa, obezbedjene nadnice, a time i nadničnih razreda, stezanju nižih nadničnih razreda u jedan i slično. Sve ovo predložio sam i sam u svoiem referatu. pa se stoga i slažem sa izvodima predlagača. Samo držim, da se sve to u nišim prilikama može postići tek dugim borbama, teško i postepeno. A dotle ipak sa sadašnjim sredstvima valja sprovesti zakon koliko je moguće bolje i potpunije. I upravo to je onaj napon sila što se od nas traži, sa danas raspoloživim sredstvima dati maksimum mogućnosti, dati maksimum udovoljenja članova i javnosti.

Mnogo se ovdje govorilo o samoupravi, o Središnjem Uredu kao onome, koji je prisvojio svu vlast i Okružnim Uredima, koji nemaju nikake autonomije i kojima bi trebalo dati širu i potpunu samoupravu. Medjutim niko od govornika nije iznio u čemu se sastoji ta šira samouprava, šira autonomija okružnih ureda u poslovima osiguranja za slučaj bolesti. Okružni su uredi u ovoj grani osiguranja danas već posve autonomni, samo u administrativnim poslovima, koji su zajednički svim vrstama osiguranja, nemaju pune autonomije. Ali ako se želi sačuvati jedinstvo osiguranja, i bez centralizacije u današnjem smislu, onda treba ostaviti i zajedničke administrativne poslove. Kako bi se dala ta autonomija okružnih ureda urediti predvidio sam u predlozima o izmeni Statuta Središnjeg Ureda i njegovih mesnih organa.

Lokalni poslovi osiguranja neka se dadu mesnim samoupravama, a u principu centralizacije neka se sačuva nužna korektura zastranjivanju lokalnih samouprava. Izgleda da svaćam samoupravu drugojačije, nego li što su je ovdje izneli oni, koji su o tome govorili. Većinom se ovdje pojam samouprave rabi u smislu vlasti: što okružni ured zaključi treba da se odmah i izvrši. Ja je pako smatram kao saradnju interesenata, onih kod okružnih ureda zajedno sa onima kod Središnjeg Ureda. I samo ova i ovaka samouprava u stanju je da ispravno rešava sva pitanja osiguranja, i samo ona može obraniti interese socijalnog osiguranja od nasrtaja iz vana, kao i od presizanja nadzorne državne vlasti. Ali ako mi rasparčamo tu samoupravu onda više ne ćemo imati te velike sile za obranu vitalnih interesa osiguranja radnika. I neka se niko ne vara: ono što će se oduzeti iz kompetencije samouprave Središnjeg Ureda ne će preći na okružne urede- već će si to uzeti državna vast u ime nadzorne vlasti nad osiguranjem radnika.

Bilo je ovdje govora o autoritetu činovnika. Može da se prizna, da su naše samouprave prelazile granicu, koja odgovara potrebi. Kazao je jedan ravnatelj, da članove samouprave interesiraju više izbori činovnika, pojedine komisije, nego li kako će se sprovadjati osiguranje. Kazalo se je, ne treba činovnicima dati autoritet, obratno podvlačim, da treba čuvati i da ću čuvati autoritet činovnika. Samo autoritet činovniku ne treba i ne može dati samouprava, već ga on mora svojim radom sam steći. Govorilo se i o promjeni Službenog Pravilnika. Nema sumnje, da je premještaj činovnika dobra i potrebna stvar, kako to predlaže gospodin Luka Pavičević. Ali bi se mogla obistiniti i bojazan, koja je pala sa druge strane, da će se premještaj činovnika vršiti ne prema potrebi službe, već i iz drugih raznih razloga. Prigovori su ti takodjer na mjestu, pa će trebati naći sredinu.

Prosvjećivanje radnika, a naročito u poslovima socijalne politike i osiguranja radnika velika je stvar i okružni uredi treba da priredjuju što više predavanja i podupiru svako nastojanje, koje ide za tim ciljem. Od toga će osiguranje imati mnoge koristi, jer samo prosvećeni i upućeni radnik znade se čuvati i lečiti te braniti interes institucije osiguranja.

Treba pregledati poslove radi higijenskih uredjaja i zaštitnih mera. Isto i članove u pojedinim poslovima. Medjutim ne valja misliti, da se to sve može u jedanput učiniti. Radi prvih neuspjeha ne sme se stvar zabaciti. Naprotiv treba raditi malo po malo, pregledavati sistematski posao po posao, pa će se vremenom i sve ovo uspešno svršiti.

Prema svemu, što je izneseno na ovoj konferenci, može se sa pouzdanjem reći, da će ravnatelji, glavni lekari, kao i samouprave okružnih ureda učiniti sve što je potrebno, da nam se finansijsko stanje popravi i osiguranje usavrši. Pored toga može se konstatovati, da se je velika većina prisutnih izjavila za centralizaciju osi-

Digitized by Google

guranja prema postojećem Zakonu o osiguranju radnika uz što veće i zaštićene samouprave mesnih organa.

Središnji Ured uvažiti će u svom radu sve iznesene primetbe, pa molim i sve ostale, da ih primene u svom poslovanju.

Predsjednik Marko Bauer:

Prije nego zaključim ovu konferencu, dužnost mi je, gospodo, da Vam zahvalim na maru i saradnji za dobro ove institucije, koja je svima nama mila i draga. Nije namjera ove konference bila, da se okrive i optuže prestavnici onih ureda, koji u svom radu pokazuju deficit, — već da se izmjene misli i da čujemo, što o radničkom osiguranju imaju da kažu, pet godina nakon donešenja zakona, oni koji to radničko osiguranje provode. Moj je utisak, da su sva gospoda: lekari i upravnici samo zadojeni idejom, da ovu instituciju treba sanirati. Ove konference nisu uzaludne, niti je u ludo trošen novac. Naprotiv, ovakove konference jačaju zgradu radničkog osiguranja i dobiva se dojam, da se nitko ne slaže sa intencijama, koje imaju razoran efekat.

Ja Vas, gospodo, najsrdačnije pozdravljam!

Digitized by Google

B I L J E Š K E

Financijski podatci o radu njemačkih bolesničkih blagajna u Čehoslovačkoj u god. 1925. Prema netom izdanoj statistici iznosili su ukupni prihodi ovih blagajna u god. 1925. 95,863.014.86 č. k. (g. 1924. č. k. 86,365.368.47), dok su ukupni izdatci iznosili 93,558.373.01 č. k. (god. 1924. 79,433.745.04). Prema tome iznosio je dobitak 2,304.541.85 č. k. (god. 1924. 6,931.623.43 č. k.). Prinosi za osiguranje iznosili su 92,194.283.42 č. k.), god. 1924. č. k. 83,103.714.88) koja svota iznosi 96.18% svih prihoda ili 101.48 svih izdataka. Na potporama iz osiguranja t. j. na hranarini, potporama za rodilje, nagradama za babice, potporama porodiljama, potporama za dojenje, lekarskim troškovima, troškovima za lekove i druge zdravstvene potrepštine, na troškovima opskrbe i transporta u bolnice, na pogrebninama i na naknadnim potporama za prošlu godinu, kao i na sve ostale izdatke blagajna, kako za članove tako i za porodične pripadnike bilo je isplaćeno 79,493.754.59 č. k. (god. 1924. č. k. 68,162.623.24) t. j. 84.96% (god. 1924. 85.81%) svih izdataka ili 86.22% (god. 1924. 82.02%) prinosa za osiguranje. Od napred spomenutog dobitka bili su dotirani rezervni fondovi, koji su iznosili koncem račun. g. ukupno 38,449.223.86 č. k. Prosječna dotacija rezervnih fondova izražena u postotku prinosa iznosila je u g. 1925. kod pojedinih vrsta blagajna:

kod okružnih bolesničkih blagajna 2.76%
kod poljoprivrednih bol. blagajna 4.47%
kod zadružnih bol. blagajna —.—
kod poduzetničkih bol. blagajna 1.36%
kod svih bol. blagajna 2.50%

Kod zadružnih i gremijalnih bolesničkih blagajna pokazao se je apsolutni manjak od 17.674.82 č. k. t. j. 1.66% prinosa. Iz sledeće tabele vidi se koliko otpada od 100 č. k. ukupnih izdataka odnosno od 100 č. k. ukupnih prinosa na pojedine vrste izdataka.

Potpore u gotovom novcu iznosile su 51.06% ukupnih izdataka ili 51.81% od prinosa.

Oznaka	Okružne bol. blagajne		Poljoprivredne bol. blagajne		Zadružne bol. blagajne		Poduzetničke bol. blagajne		Sve blagajne	
	100% izdat.	100% prinos	100% izdat.	100% prinos	100% izdat.	100% prinos	100% izdat.	100% prinos	100% izdat.	100% prinos
Hranarina	45·14	45·77	30·11	29·21	30·38	31·78	47·98	49·26	42·63	43·26
Potpore za porodilje	2·83	2·87	4·94	4·79	1·88	1·97	2·23	2·29	2·83	2·87
Potpore za dojilje	3·00	3·05	4·11	3·99	2·34	2·44	2·05	2·10	2·97	3·01
Potpore za rodilje	1·24	1·25	2·12	2·06	0·67	0·71	0·24	0·24	1·20	1·22
Troškovi lekarski	14·47	14·67	18·75	18·20	19·49	20·38	24·49	25·14	15·49	15·72
Kontrola bolesnika	1·06	1·07	1·85	1·80	0·72	0·75	1·01	1·04	1·06	1·07
Lekovi	9·82	9·96	8·64	8·38	14·09	14·74	11·81	12·13	10·31	10·46
Bolnički troškovi	6·42	6·51	11·43	11·09	7·35	7·68	4·88	5·01	6·78	6·88
Pogrebnina	1·50	1·52	1·15	1·11	1·04	1·09	1·65	1·75	1·43	1·45
Naknadne troškove	0·29	0·30	0·12	0·11	0·16	0·17	—	—	0·26	0·27
Ukupni iznos potpora	85·77	86·98	83·22	80·74	78·12	81·71	96·34	98·91	84·96	85·94
Upravni troškovi	9·71	9·85	13·58	13·17	10·77	11·26	1·23	1·26	9·91	10·06
Ostali izdaci	4·52	4·57	3·20	3·11	11·11	11·64	2·43	2·50	5·13	5·27

Potpore za slučaj bolesti iznosile su kod svih bolesničkih blagajna 32.58% ukupnih izdataka ili 33.06% prinosa.

B. H.

Digitized by Google

Резултати осигурања за случај болести у Мађарској. Према постојећем закону од год. 1907. (на чије место долази од 1. јануара 1908. нови закон) потпадају под обавезу осигурања сви радници и намештеници запослени у занату, велики део јавних намештеника, као и кућни помоћници, кућепазитељи, портири, пољопривредни машински радници, али остали не. Просечни број чланова болесничких благајна износио је год. 1925. 909.916, а год. 1926. 933.007. Ово повишење јесте у главном резултат повећања особља у предузећима услед побољшања положаја привреде. Осим окружних и подузетничких благана као и друштвених, које су органи земаљске благајне за осигурање радника постоје и посебне благајне за осигурање као оне саобраћајних предузећа и духанске режије и рударске братимске благајне. Год. 1926. било је код појединих врста благајна и према сполу чланова:

1. Код земаљске благајне за осигурање радника:

	Мушки	Женски	Укупно
Окружне бол. благајне	419 966	241.572	661.538
Подузетничке бол. благајне . . .	21.099	4.789	25.888
Друштвене бол. благ.	1·277	439	1.714
Укупно . .	442.340	246.800	689.140

2. Код осталих благајна:

Друштвене благ. .	25.531	13.432	38.963
Саобраћајна предузећа	128.512	24.420	152.932
Духанска режија .	1.524	4.064	5.588
Братимске касе .	44 510	1.874	46 384
Укупно . .	200.077	43 790	243 867
Свеукупно .	642.417	290.590	933 007

Окружне болесничке благајне јесу најважнија врст болесничких благајна. Према новом закону имаће оне још већу важност. С друге стране основаће се нови нарочити завод за осигурање намештеника и радника у трговини у граду Будимпешти. Земаљска благајна са својим месним органима имала је год. 1925. прихода у износу од 507.608 милијона круна (од тога на приносима 476.511 милијона круна) а год. 1926. 526.220 милијона круна (од тога на приносима 498.752 милијона круна). Укупни издаци износили су год. 1925. 462.614, а год. 1926. 485.709 милијона круна. Укупни издаци у свим годинама износили су округло 97% прихода од приноса, који се наплаћују половицом од осигураника, а половицом од њихових послодаваца. Раздеоба издатака у год. 1926. према врстама потпора износи:

	Папирнатих круна	Од 100 круна приноса
Хранарина	178.159,5	35,7
Потпора за породиље .	7.061.4	1,4
Потпора за родиље . .	15.660,4	3,1
Потпора за дојење . .	8.182.6	1,6
Бабички трошкови . .	4.606,6	0,9
Лекови	43 688,1	8,8
Болнички трошкови . .	66.097,5	13,3
Купалишта и санаторији	21.392,5	4,3
Лекарски трошкови . .	61.628,0	12,4
Погребнина	6.433.6	1,3
Управни трошкови . .	45.308.1	9.1
Причуве	27.490,7	5,5
Укупно	485.708,9	97,4

Добитак износио је 1925. 40.511.6 милијона папирнатих круна према 44.993.6 милијона у прошлој години. Износ заостатака на приносима повисио се је од 144.767.9 милијона на 176.704.0 милијона папирнатих круна. Осигурање за случај незгоде обухвата у главноме исти круг осигураника као и болесничко осигурање. Укупни издаци ове гране осигурања износили су 43.350.9 милијона круна год. 1925., а год. 1926. 51.512.3 милијона круна. На ренте у случају несреће и на отправнине исплаћено је од тога год. 1925. 37.942.6 а год. 1926. 41.778.0 милијона круна, на трошкове лечења 2.041 и 3.120.5 милијона круна, остатак се односи на трошкове управе и судски поступак. Број пословних незгода пријављених код земаљске благајне искључивши оне код рударских предузећа износио је год. 1925. 17.249, а год. 1926. 17.748. Концем године уживали су ренту:

	Год. 1925.	Год. 1926.
Озлеђеници	10.381	9.134
Удовице	1.537	1.599
Деца	1.602	1.556
Родитељи	272	276
Укупни број . .	13.799	12.566

Код пољопривредне благајне за осигурање у случају незгоде и изнемоглости било је год. 1926. обавезно осигурано 466.377 особа, од тога 231.457 пољопривредних слуга и 234.920 пољопривредних машинских радника. Добровољно је било осигурано 20.784 особа. Право на добровољно осигу-

Digitized by Google

рање имаду све особе, које раде у пољопривреди, али ипак се служи тим правом врло мален број изузевши оне, који потпадају обавезно под то осигурање. Издаци на потпорама овог земљорадничког осигурања износили су год. 1926. 3.432.8 милијона круна. Ренте за случај несреће уживао је концем год. 726 особа, а ренте за случај изнемоглости 678. Приноси послодаваца износили су 9.354.6 милијона круна. Остали приходи 15.977 милијона круна.

Б. Х.

Stanje socijalnog osiguranja u Švicarskoj. Zakon o osiguranju za slučaj bolesti i nezgode od 13. juna 1911. jeste u glavnom jedan subvencioni zakon, u koliko se tiče osiguranja za slučaj bolesti, dočim osiguranje u slučaju nesreće predvidja se kao obavezno. Državne subvencije ukazuju se kao premije i potpore onim bolesničkim blagajnama, koje provadjaju osiguranje u slučaju bolesti prema izvjesnim normativnim propisima, koje odredjuje sama država. Da se ustanovi da li jedna blagajna spada u krug onih bolesničkih blagajna, koje dobivaju državnu subvenciju potrebno je, da joj država prizna pravo na subvenciju. To je i glavni oblik bolesničkih blagajna u Švicarskoj, koje su poznate pod imenom »Priznate bolesničke blagajne«. Osim tih blagajna imade mnogo »nepriznatih« blagajna, koje su osnovane na drugim osnovima, ali neke od tih potpadaju obzirom na svoja naročita svojstva pod posebne državne propise tako tvorničke bolesničke blagajne i bolesničke blagajne željezničkih i parobrodarskih poduzeća. Prema izvještaju državnog departmana za narodno gospodarstvo iznosio je broj članova priznatih bolesničkih blagajna 31. decembra 1926.:

	Broj blagajna	Muški	Ženske	Djeca	Ukupno
Javne blagajne . . .	168	93 937	124 979	114.667	333 583
Druge otvorene blag.	471	248.219	184.448	68 943	501.610
Poduzetničke bl g. .	295	95.035	39.372	7.239	141 651
Stručne blag.	59	71.057	7.295	703	79.055
Struk. konfes. blag. .	11	2.802	554	—	3.356
Struk. političke blag.	1	196	81	47	324
Polit. blag. .	2	13 093	20.240	20.722	54 055
Konfes blag.	10	16.358	18.515	12.209	47.082
Ukupno . .	1017	540 097	395.489	224.530	1,160.716

Prihodi ovih bolesničkih blagajna iznosili su 41,864.375 švic. franaka, a izdatci 39,764.747 franaka. Državna subvencija iznosila je 5,240.090 franaka. Prinosi države priznatim bolesničkim blagajnama iznosili su 3.50 do 5.50 franaka po članu, a za trudnoću i dojenje po 20 franaka. Prema postojećem zakonu imade država pravo, da uvede obavezno osiguranje za slučaj bolesti i da zato osnuje javne bolesničke blagajne. To pravo može ona ustupiti kantonima, a ovi opet mogu to delegirati općinama. Osam kantona uvelo je obavezno osiguranje za slučaj bolesti za izvjesne klase pučanstva (2 kantona za učenike), dok je 10 kantona prenijelo svoja prava na općine. Razvitak općinskog osiguranja u ovim posljednjim kantonima jeste vrlo različit, nekima je vrlo napredan, a u nekima je vrlo natražan. Za ovu godinu može se ustanoviti uopće povoljan napredak obaveznog osiguranja za slučaj bolesti. Ne samo da je bilo uvedeno obavezno osiguranje u raznim krajevima kantona Bern, Solothurn, Graubünden i Tessin, nego je učinjen i jedan daljnji napredak u osiguranju na kantonalnoj osnovi time, što je povišen prinos kantona blagajnama, koji sada već iznosi 2 franka godišnje za svaku osobu obavezno osiguranu, k čemu dolazi još 10 franaka za rodilju. U gradu Zürichu gotove su sve predradnje da se počam od 1. januara 1928. uvede obavezno osiguranje u slučaju bolesti za najniže klase pučsnatva. Oko 110.000 lica potpalo bi kod toga pod obavezu osiguranje. Računa se sa godišnjim izdatkom grada Züricha od prilike u iznosu od polutrug milijona franaka za ovo obavezno osiguranje u slučaju bolesti. U kantonu Schaffhausenu takodjer se pripravljaju putevi za uvedenje obaveznog osiguranja u slučaju bolesti. Što se tiče osiguranja za slučaj starosti, siročadi i iznemoglosti još uvijek veliki broj nesamostalno privredjujućih ne uživa dobrobit ove grane socijalnog osiguranja izuzevši namještenike i radnike države, kantona i općina. Na 6. decembra 1925. ovlastio je švicarski narod velikom većinom državu, da imade da nešto stvori na području socijalnih zakona o osiguranju za slučaj starosti i iznemoglosti, kao i sirotinjstva. Iz ovog narodnog referenduma mora se povući zaključak, da je misao ove grane osiguranja živa na području Švicarske i da veliki dio pučanstva željno očekuje što skorije ostvarenje ovog osiguranja. Odmah nakon provedenog referenduma zatražilo je državno vijeće od državnog departma-

Digitized by Google

na za narodno gospodarstvo, da provede sve predradnje za uvodjenje osiguranja u slučaju starosti i sirotinjstva (osiguranje za slučaj iznemoglosti imalo bi se uvesti tekar kasnije), a napose da provedu nužna povišenja namještenjem daljnjih državnih osiguravajuco-tehničkih organa kod državnog ureda za socijalno osiguranje i da predloži državnom vijeću osnovne principe za ove grane osiguranja. Ali proći će još mnogo godina, dok će Švicarska posjedovati državno osiguranje za slučaj starosti i sirotinjstva. Smetnja za brzo uvedenje ne leži samo u sadanjem lošem privrednom položaju, nego i u pomanjkanju narodne solidarnosti i smisla za podnašanje žrtava.

B. H.

Pregled knjiga i časopisa.

Časopisi.

Savremena opština br. 5. str. 982.—986. Stjepan Radić: O narodnoj samoupravi. — str. 1022.—1027. Dr. Laza M. Kostić: Opštinski stanovnici. — str. 1027.—1033. Dr. Simo A. Petrović: Opština i sanitet.

Br. 6.—7. str. 1053.—1063. Dr. Miloslav Stojadinović: Samouprave kao pioniri napretka. — str. 1077.—1099. Dr. Vlad. Čorović: Kratak pregled historije Beograda. — str. 1158.—1166. arh. Drag. Milenković: Razvijanje Beograda. — str. 1225. do 1230. Vasa Lazarević: Socijalno staranje u Beogradskoj opštini.

Revue du Travail br. 4. str. 582.—583. Osiguranje za slučaj bolesti u Finskoj. — str. 595.—609. Radno vrijeme u željezničkim poduzećima u Švicarskoj.

Br. 5. str. 711.—730. Osiguranje za slučaj bolesti u Švicarskoj. — str. 756.—757. Noćni rad u pekarnama u Italiji.

Br. 6. str 868.—872. Rezultat poslovanja bolesničkih blagajna u Njemačkoj u god. 1925. — str. 872.—875. Liječnička služba u osiguranju za slučaj iznemoglosti. — str. 895.—901. Socijalno osiguranje u Francuskoj.

Br. 7. str. 1004.—1005. Socijalno osiguranje u Kini. — str. 1070.—1073. Osiguranje za slučaj starosti u Švicarskoj.

Br. 8. str. 1158.—1160. Osiguranje neuposlenih u Nizozemskoj. — str. 1185. do 1187. Rezultat poslovanja bolesničkog osiguranja u Norveškoj. —

Br. 10. str. 1468.—1472. Osiguranje za slučaj poslovne nezgode u Švedskoj. — str. 1472.—1476. Godišnji izvještaj zavoda za osiguranje za slučaj nezgode u Luzernu.

Ekonomist br. 5. str. 321.—340. Laza M. Kostić: Centralizacija zvanične statističke službe. — str. 379.—385. L. Tauber: Musolinijevo socijalno zakonodavstvo.

Br. 7.—8. str. 581.—589. Dr. Cvetko Gregorič: Naš narodni dohodak i njegovo fiskalno opterećenje. — Dušan M. Jeremić: Evolucija medjunarodnog radničkog zakonodavstva posle rata. Pisac opisuje rad Medjunarodnog Ureda Rada, kao i stanovište pojedinih država prema konvencijama, prihvaćenima na dosadanjim medjunarodnim konferencijama rada. —

Br. 9. str. 657.—685. D. Jeremić: O problemu emigracije i intigracije i o medjunarodnim sporazumima za njegovo uredjenje.

Revue Internationale du Travail br. 5. str. 697.—716. G. Loriga: Uloga bolesničkog osiguranja u organizaciji higijene.

Br. 2./XVI. str. 256.—264. Izvještaj britanske komisije o osiguranju za slučaj neuposlenosti.

Br. 3. str. 322.—345. Medjunarodna ekonomska konferencija.

Br. 4. str. 469.—493. G. A. Johnston: Socijalna služba i radničko zakonodavstvo. — str. 493.—509. Dr. Werner Lauber: Pedeset godina naknadjivanja poslovnih bolesti u Švicarskoj. — str. 509. do 534. Maurice Besson: Radničko zakonodavstvo u francuskim kolonijama. — str. 534.—550. Iwao F. Ayusawa: Problem populacije i industrijalizacije Japana.

Br. 5. str. 698.—721. Dim Nikoloff: Radnički pokret u Bugarskoj. — str. 721. do 727. Položaj socijalnog osiguranja u Njemačkoj. — str. 727.—731. Konačni izvještaj australske komisije o narodnom osiguranju.

Mjesečnik pravničkog društva br. 8.—9. str. 345.—353. Dr. Ivo Pilar: O sistemizovanju socijologije.

Trgovski Tovariš štev. 4. str. 73.—76. St. Klinc: Ženevska mednarodna gospodarska konferenca. — str. 76.—79. Dr. Joža Bohinjec: Ali naše zavarovanje ne-

Digitized by Google

zdravo obremenjuje naše gospodarstvo? Pisac, ravnatelj okružnog ureda za osiguranje radnika u Ljubljani piše o uticaju naših prinosa na narodno gospodarstvo. O kakvom preopterećenju našega gospodarstva kao cjeline, kaže g. dr. Bohinjec, iz naslova osiguranja ne smije se govoriti. Nema sumnje, da premije socijalnoga osiguranja sačinjavaju u kalkulacionim problemima našega gospodarstva jednu od najnižih postotnih stavaka. Možda su baš iz toga razloga neprijatne, jer je već u naravi čovjeka, da ga mali, a brojni troškovi najviše uznemiruju.

Štev. 5. str. 97.—100. Dr. J. Bohinjec: Misli k nameravani reformi bolniškega zavarovanja. Pisac govori o članu 283. financijskog zakona, i zastupa sasvim ispravno stanovište, da bolesničko osiguranje zahtjeva što širu zajednicu rizika, jer bez toga, ima samo dva izlaza iz postojeće situacije: ili povisiti prinose ili sniziti potpore. Tertium non datur.

Štev. 7. str. 145.—146. Dr. Joža Bohinjec: Beseda za inteliganco. — str. 154. do 156. Dr. Joža Bohinjec: Reforma trgovskega zakona.

Štev. 9. str. 193.—197. Dr. J. Bohinjec: Pogoji za gospodarski napredek in gospodarsko osamosvojitev. — str. 204.—206. Dr. J. Bohinjec: Misli k vprašanju izvenkonkurzne poravnave.

Štev. 10. str. 217.—235. dr. Metod Dolenc: Kazenskopravna zaščita pridobitnega kredita.

Internationale Rundschau der Arbeit sv. 7. str. 601.—611. Y. E. Giuseppe Bottai: Sindikalna organizacija u Italiji na osnovu novoga ustava rada. — str. 611.—628. Nova nastojanja na području osiguranja za slučaj bolesti.

Sv. 9. str. 801.—816. Dr. Friedrich Syrup: Uredjenje posredovanja rada i osiguranja za slučaj neuposlenosti u Njemačkoj državi. — str. 816.—841. Deseto zasjedanje Medjunarodne Konferencije Rada.

Die Arbeiter-Versorgung sv. 17. str. 257.—259. H. von Frankenberg: Protiv dvostrukog članstva kod obaveznih bolesničkih blagajna.

Sv. 19. str. 291.—295. Johannes Thiken: Suzbijanje alkoholizma kod nosioca osiguranja za slučaj iznemoglosti.

Sv. 21. Dr. Otto Siegel: Austrijsko osiguranje namještenika.

Sv. 28. str. 433.—435. Dr. Boecker: Osiguranje poduzetnika za slučaj nezgode.

Arbeiterschutz br. 9. str. 97.—99. Od rasparčanosti k jedinstvu. — str. 99.—100. Dr. Meyer-Brodnitz: O važnosti ambulatorija za liječenje i zaštitu poslovnih bolesti.

Br. 10. str. 109.—110. F. Okrass: Osiguranje višestruko i nesamostalno zaposlenih u slučaju bolesti u Njemačkoj. — str. 110.—112. Dr. Johann Augst: Problemi zubne njege.

Br. 17. str. 193.—195. Dr. Andreas Grieser: Predohrana u njemačkom socijalnom osiguranju. — str. 195.—196. Dr. Alfred Krieger: Poljska osnova o socijalnom osiguranju.

Br. 18. str. 205.—207. Dr. Rudolf Hastreiter: Nezgodno osiguranje u zakonu o osiguranju namještenika. — str. 207. do 209. E. Görg: Statistika socijalnog osiguranja.

Br. 20. str. 231.—232. Dr. Hugo Kecht: Finansijska kriza i bolesničke blagajne (ruska iskustva).

Volkstümliche Zeitschrift für die gesamte Sozialversicherung br. 11. str. 173. do 175. Arno Friedrich: Socijalna politika njemačke industrije. — str. 175.—179. F. Okrass: Odnošaji izmedju liječnika i bolesničkih blagajna.

Br. 13. str. 213.—214. Fr. Kleeis: Osiguranje protiv poslovnih bolesti. — str. 217.—218. H. von Frankenberg: Promjena blagajničkog članstva.

Br. 20. str. 253.—355. Gustav Wasewitz: Zakon o posredovanju rada i osiguranju neuposlenih. — str. 355.—357. Dr. Bültmann: Slučaj osiguranja rente iznemoglima za slučaj starosti. — str. 357. do 359. Fr. Kleeis: Radna nesposobnost — privredna nesposobnost — iznemoglost.

Deutsche Krankenkasse br. 17. sp. 389. do 394. Helmut Lehmann: Izbori za organe blagajna. — str. 399.—403. M. P. Troncoso: Socijalno osiguranje u Chilama.

Br. 18. str. 416.—424. M. P. Troncoso: Socijalno osiguranje u Chilama (konac).

Br. 19. sp. 433.—437. F. Okrass: Igra liječničke organizacije. — sp. 437.—443. Wilhelm Adler: Dobrovoljni blagajnički članovi.

Br. 27. sp. 663.—666. Računski rezultati mesnih bolesničkih blagajna u god. 1926. — sp. 679.—681. F. Bohlmann: Ujedinjenje bolesničkog osiguranja u Austriji. — sp. 681.—682. Samouprava u socijalnoj politici.

Br. 30. sp. 765.—774. F. Okrass: 31. Njemački kongres bolesničkih blagajna. — sp. 782.—789. Oskar Hartung: Osiguranje za slučaj bolesti u Königsbergu.

Digitized by Google

Br. 31. sp. 799.—807. F. Okrass: Osiguranje neuposlenih i osiguranje u slučaju neuposlenih.

Br. 32. sp. 824.—827. A. Jablonski: Novi zakon o osiguranju u slučaju nezgode i poslovnih bolesti u Letonskoj. — sp. 827.—829. H. Fehlinger: Austrijsko osiguranje za slučaj bolesti u god. 1925.

Br. 39. sp. 1001.—1004. Dr. H. Jaeger: Aktivno i pasivno izborno pravo kod izbora za organe bolesničkih blagajna.

Br. 42. sp. 1073.—1076. F. Okrass: Osiguranje neuposlenih za slučaj bolesti.

Br. 45. sp. 1160.—1161. Dr. Erch Bersch: Posredovanje rada i osiguranje za slučaj bolesti. — sp. 1161.—1163. Predlozi poslodavaca za reformu socijalnog osiguranja.

Soziale Praxis und Archiv für Volkswohlfahrt br. 23. sp. 580.—584. Dr. Max Lederer: Reforma austrijskog osiguranja radnika.

Br. 41. sp. 1028.—1032. Dr. Ludvig Teleky: Osiguranje poslovnih bolesti.

Br. 42. sp. 1059.—1060.: Ugovor izmedju Njemačke i Danzinga o otštetnim tražbinama u socijalnom osiguranju.

Br. 45. sp. 1134.—1135. Novi izbori za organe bolesničkih blagajna.

Reichsarbeitsblatt br. 23. str. 162.—164. Dr. L. Teleky: Opasnost olova u obrtu.

Br. 25. str. 330.—334. Dr. Berger: Socijalna politika u Sjedinjenim Državama Amerike. — str. 334.—336. Radno vrijeme i nadnice u engleskoj metalnoj i strojevnoj industriji.

Br. 27. str. 350.—355. Dr. Grabein: Radno pravo pomorca u Sjedinjenim Državama.

Br. 29. str. 200.—202. Felix Hornschuh: Praktična zaštita protiv nezgoda.

Br. 32. str. 209.—213. Dr. Franz Seiff: Posljedice obrtnih nezgoda i njihova zaštita u praksi industrije kaučuka. — str. 217.—222. Stiller: Nezgode oka kod obrtnog zaposlenja.

Die Berufsgenossenschaft br. 20. sp. 397.—400. Wolfgang Hildebrand: Razvitak misli strukovno-staleškog osiguranja u socijalnom osiguranju.

Br. 21. Dr. Magnus: Borba protiv infekcije rane.

Internationale Zeitschrift für Sozialversicherung sv. 3. str. 55.—60. Dr. Scholl: Zdravstvene komisije. — str. 60.—66. Dr. Ernest Bernhart: Novije mjere za borbu protiv neuposlenosti u Njemačkoj. — str. 66.—70. Dr. Karl Mumelter: Austrijsko osiguranje za slučaj nezgode na krivoj nizini.

Sv. 4. str. 81.—93. Dr. Helfried Pfeifer: Neuposlenost i skrb za neuposlene u Austriji.

Sv. 5.—6. str. 105.—111. Dr. Charles Porter: Organizacija i uprava zdravstva u Engleskoj. — str. 118.—129. Dr. Hubert Korkisch: Novi austrijski zakon o osiguranju radnika. — str. 129.—140. Dr. Richard Stern: Programatična izjava k studiju poslovne nesposobnosti. — str. 140. do 142. Dr. G. Rosmanith: K novelizaciji čehoslovačkog zakona o socijalnom osiguranju.

Amtliche Nachrichten des Bundesministeriums für soziale Verwaltung br. 6.—7. str. 178.—185. Statistika bolesničkih blagajna u godini 1925.

La Vie Sociale en France br. 1. str. 6. do 7. Dr. Edouard Grinda: Socijalno osiguranje.

Br. 7. str. 106.—108. August Herrmann: Socijalno osiguranje.

Monatsschrift für Arbeiter- und Angestellten-Versicherung sv. 6. sp. 228.—330. Eduard Trode: Značenje rodbinske veze izmedju poslodavca i radnika u osiguranju za slučaj bolesti. — sp. 330.—336. Dr. Heinz Potthoff: Sudska rešidba o obavezi namještenika na osiguranje.

Sv. 9. sp. 495.—504. Fritz: Opaske k članu II. njemačko-austrijskog ugovora o socijalnom osiguranju. — sp.

Dr. Ludwig Berliner: 8. medjunarodni kongres za znanost osiguranja u Londonu i socijalno osiguranje.

Sv. 11. sp. 604.—612. Dr. Helmut Egloff: Položaj prodavaoca novina u socijalnom osiguranju. — sp. 612.—616. v. Frankenberg: Podpoduzetnik ili pomoćnik?

Arhiv za pravne i društvene nauke br. 3. str. 225.—228. Dr. Aleksandar Jovanović: Stanje naše narodne privrede.

Br. 4. str. 319.—322. Dr. Aleksandar Jovanović: Privreda Vojvodine.

Przeglad Ubezpieczen Spolecznych br. 7. str. 134.—136. Sigma: Medjunarodno osiguranje za slučaj bolesti. — str. 139. do 142. Alfred Krieger: Tečajevi za namještenike bolesničkih blagajna.

Br. 8. str. 158.—161. Posel Bronislav Ziemiecki: Osiguranje za slučaj bolesti na X. medjunarodnoj konferenciji rada.

Br. 9. str. 181.—184. D. Salamander: Birokratizam u blagajničkom zdravstvu.

Br. 10. str. 220.—223. Aleksandar Markowski: Socijalno osiguranje u Sovjetskoj

Digitized by Google

Rusiji (budžet socijalnog osiguranja za g. 1926./27.).

Rassegna della previdenza sociale br. 8. str. 1.—13. Prof. Camillo Tovo: Osiguranje za slučaj bolesti na X. medjunarodnoj konferenciji rada.

Le Assicurazioni Sociali br. 4. str. 7. do 19. Prof. Paolo Medolaghi: Medjunarodno usporedjenje troškova socijalnog osiguranja.

Svépomoc br. 18. str. 273.—275. Fr. Beneš: Bankovni kapital i socijalno osiguranje. — str. 275.—276. Frant. Hauf: Osiguranje za slučaj nezgode u Čehoslovačkoj u god. 1923. — str. 276.—278. Eduard Hegner: Skupština glavnog saveza bolesničkih blagajna u Njemačkoj. — str. 278. do 280. Osiguranje za slučaj bolesti u Lotiškoj.

Br. 19. str. 289.—290. Dr. Jiri Pleskot: Kriza osiguranja za slučaj bolesti. — str. 290.—292. Dr. Evžen Stern: Za uvedenje obaveznog osiguranja u slučaju neuposlenosti.

Br. 20. str. 326.—327. V. Johanis: Radništvu se uskraćuje upliv na upravu osiguranja.

Digitized by Google

Službeni Glasnik Sred. Ureda za osiguranje radnika.

Broj: 38.033 — 1927.

IZVJEŠTAJ

o zaključnim računima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika za godinu 1926.

Izvješćuje načelnik Mijo Mergl:

I. Grana osiguranja za slučaj bolesti.

Ova grana osiguranja završila je svoje poslovanje u god. 1926. sa bruttoposlovnim viškom od . . . . . Din 6,106.042.68

U smislu §-a 235. Statuta bonificirani su ovoj grani osiguranja na teret grane osiguranja za nesretni slučaj, upravni troškovi u iznosu od Din 4,346.937.37

Osim toga bonificiran je ovoj grani osiguranja na teret grane osiguranja za nesretni slučaj alikvotni dio troškova za uzdržavanje ambulatorija, na temelju zaključka upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg Ureda od 17. septembra 1926. čl. 1.286. sjedničkog zapisnika (okružnica Središnjeg ureda od 11. oktobra 1926. br. 31.068/26. Radnička Zaštita od g. 1926. strana 472.) iznos od Din 973.701.82

Nadalje je ovoj grani osiguranja na teret grane osiguranja za nesrećni slučaj bonificiran alikvotni dio troškova za otpis od uredskog inventara i lekarskog instrumentarija u smislu zaključka upravnog odbora ravnateljstva Središnjeg Ureda od 19. februara 1926. toč. 316. sjedničkog zapisnika (okružnica Središnjeg Ureda od 26. februara 1926. broj 34.727/25. Radnička Zaštita od god. 1926. strana 202.) iznos od . . . . . Din 180.185.33

Navedene bonifikacije iznose svega . . . . . Din 5,500.824.52
pribrojivši k tome brutto višak od . . . . . Din 6,106.042.68
ukazuje se čisti višak ove grane osiguranja sa ukupno . . . Din 11,606.867.20

Sve navedene bonifikacije vidljive su iz »Računa Gubitka i Dobitka« ove grane osiguranje na strani »Rashoda«.

Od navedenog poslovnog viška imade se u prvom redu, u smislu §-a 26. ZOR privesti 25% t. j. Din 2,901.716.80 rezervi za pokriće izdataka prouzrokovanih vanrednim okolnostima. Ostatak od Din 8,705.150.40 imade se u smislu §-a 234. Statuta razdijeliti na četiri dijela, od kojih ¾ u iznosu od Din 6,528.862.80 pripadaju mjesnim organima, a ¼ u iznosu od Din 2,176.287.60 Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika, za svrhe navedene u §-u 236. Statuta.

Od bonifikacije upravnih troškova po §-u 235. Statuta u iznosu od Din 4,346.937.37, bonifikacije troškova za uzdržavanje lekarskih ambulatorija u iznosu od . . . . . Din 973.701.82
bonifikacije troškova za otpise od inventara u iznosu od . . Din 180.185.33
te ¾ poslovnog viška u iznosu od . . . . . Din 6,528.862.80
otpada na svaki pojedini mesni organ:

Digitized by Google

Mjesni organ	Sjedište	3/4 poslovnog viška iz g. 1926.	Upravni troškovi po §-u 235. Statuta	Troškovi uzdržavanja lekarskih ambulatorija	Troškovi za otpis od inventara
Ouzor	Banjaluka	414.992·49	197.400·69	44.217·20	8.182·48
„	Beograd	2,584 261·26	572.074·23	128.143·03	23.713 11
„	Bjelovar	—	89.231·37	19.987·58	3.698·74
„	Brod n/S	—	98.658·69	22 099·27	4.089·51
„	Dubrovnik	—	95.237·12	21.332·85	3.947·68
„	Karlovac	—	117.810 34	26.389·19	4.883·37
„	Ljubljana	645.977 13	660.738·13	148.003·50	27.388·32
„	Mostar	—	40.366·98	9.042·09	1.673·26
„	Novi Sad	599.358·08	135.983·19	30.459·85	5.636 65
„	Osijek	26 683·76	279.435·29	62.592·72	11.582·90
„	Sarajevo	313.711·09	204.463 40	45 799 23	8.475·23
„	Skoplje	982.116·09	97.290·09	21.792·71	4.032 78
„	Sombor	152.446·70	130.332·56	29.194·13	5.402 43
„	Split	93.634·80	163.814·84	36.694·07	6.790·31
„	Subotica	—	147.211 63	32.974.99	6.102·08
„	Sušak	—	73.240 20	16.405·60	3.035·89
„	Travnik	—	125.885·32	28.197·96	5.218 08
„	Tuzla	—	40.721 84	9.121·58	1.687·96
„	Varaždin	—	72.028·23	16.134·12	2 985 65
„	Vel. Bečkerek	97.286·15	126.667·23	28.373·10	5.250·50
„	Vršac	191.830·66	86.838·57	19.451·60	3.599 55
„	Zagreb	—	486.283·21	108 926·08	20.156·97
„	Zemun	—	127.697·89	28·603·97	5.293·22
Priv. društv. blag. Merkur	Zagreb	216.961·48	128.183·73	28.712·80	5.313·36
Trg. bol. društvo	Ljubljana	209.603·11	49.342·60	11.052·50	2.045·30
	Ukupno	6,528.862·80	4,346.937·37	973.701·82	180.185·33

U bilanci ove grane osiguranja iskazane nekretnine odnose se na gradnju »Obdanište« u Zagrebu, koje je vlasništvo Okružnog ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu.

Danom 31. decembra 1926. iznosila je raspoloživa imovina ove grane osiguranja:

1. Gotovina kod mjesnih organa	Din	2,271.247.56
2. Ulošci mjesnih organa u novčanim zavodima	Din	11,707.454.11
3. Vrednosni papiri kod mjesnih organa	Din	478.567.36
Ukupno	Din	14,457.269.03

dok je pokretna i nepokretna imovina ove grane osiguranja sa danom 31. decembra 1926. iznosila:

a) Uredski namještaj i namještaj lekarskih ambulatorija	Din	10,344.816.46
b) Nekretnine (»Obdanište« u Zagrebu)	Din	615.325.05
c) Neutrošeni materijal (ovoji, tiskanice, Neosalvarzan i t. d.)	Din	724.404.66
Ukupno	Din	11,684.546.17

Glasom računa »Gubitka i dobitka« iznosili su sveukupni prihodi u ovoj grani osiguranja

Din 219,638.069.58.

Potpore u novcu i naravi iznosile su

Din 169,443.158.11

ili 77.15% od sveukupnog prihoda naprama 79.83% u god. 1925.

Za svaku pojedinu vrst potpora u novcu i naravi naveden je u računu »Gubitka i dobitka« kraj novčanog iznosa u pomoćnoj koloni i postotak (%) odnosne vrsti potpore od ukupnog prihoda ove grane osiguranja. Da se uzmogne dobiti točan pregled o tome, koliko je postotaka iznosila svaka pojedina vrst pot-

Digitized by Google

pore u novcu ili naravi, od ukupnog prihoda u toj grani osiguranja, ne samo u godini 1926. već i u prijašnjim godinama, prikazat ćemo ovdje isplaćene potpore u postotcima u godinama 1922./23., 1924., 1925. i 1926. kako slijedi:

	Godina			
	1922./23.	1924.	1925.	1926.
Hranarine	28·66	32·24	26·76	25·78
Potpore za porodilje osig. članova	1·52	2·20	2·33	2·56
Potpore za porodilje obit. članova	0·44	0·49	0·55	0·60
Potpore za opremu djeteta osig. članova	0·48	0·63	0·74	0·64
Potpore za opremu djeteta obitelj. članova	3·15	4·04	4·09	4·57
Potpore za dojilje	0·21	0·22	0·22	0·23
Primaljske pristojbe za osig. članove	0·10	0·19	0·21	0·23
Primaljske pristojbe za obiteljske članove	0·48	0·75	0·87	0·97
Troškovi bolničkog lečenja za osigarane članove	5·52	7·35	8·45	8·55
Troškovi bolničkog lečenja za obiteljske članove	0·81	1·06	1·37	1·48
Lekovi i zdravstvene potrepštine za osigurane članove	9·10	12·21	10·93	9·30
Lekovi i zdravstvene potrepštine za obiteljske članove	2·10	3·26	3·35	3·34
Kupališta i sanatoriji	1·98	3·47	4·28	3·69
Pogrebnine	1·00	1·23	1·13	1·20
Liječnički troškovi	7·04	10·24	10·78	9·92
Zubna njega	0·52	1·07	2·21	2·11
Upravni troškoši	15·10	16·47	16·29	16·66
Otpis od inventara	0·16	0·16	0·22	0·28
Troškovi vlastitih bolnica	—	—	0·48	0·46
Troškovi uzdržavanja ambulatorija	—	—	1·08	1·52
Otpis od vrednosti papira	—	—	0·01	—
Razni rashodi	0·53	0·25	0·11	0·05
Kamati	—	—	—	0·58
Poslovni višak	21·10	2·47	3·54	5·28
Ukupno	100%	100%	100%	100%

Medju rashodima ove grane osiguranja iskazani kamati u iznosu od Din 1,265.540.94 nastali su zato, što su mjesni organi u smislu zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22./II. 1926. za dužne ubrane prinose i prireze u god. 1926. morali plaćati 5% zateznih kamata, koje iz svojih kamatnih prihoda nisu mogli pokriti, pa je stoga u god. 1926. došlo umjesto do kamatnog prihoda do kamatnog rashoda.

Upravni troškovi isplaćeni po mjesnim organima iznosili su . . . . . Din 40,945.205.44
odbiv od toga bonifikaciju po § 235. statuta sa . . . . . Din 4,346.937.37
Ostaje: Din 36,598.268.07

ili 16.66% od ukupnog prihoda u toj grani osiguranja naprama 16.29% u god. 1925.

Po mjesnim organima isplaćeni upravni troškovi iznosili su za pojedine pozicije proračuna:

1.	Prinadležnosti službenika i služitelja	Din 26,215.357.03
2.	Prinosi za osiguranje potpore po §-u 100. Službenog Pravilnika te pristojbe za osiguranje dnevničara za slučaj bolesti i nesreće	„ 526.002.70
3.	Porezi i pristojbe po §-u 110. Službenog Pravilnika	„ 994.205.30
4.	Putni troškovi i dnevnice službenika	„ 1,399.860.73
5.	Putni trošak i dnevnice članova samoupravnih organa	„ 777.487.60
6.	Odorni paušal za služitelje	„ 166.766.23
7.	Postupni i ovršni troškovi	„ 249.704.75
8.	Najamnine za uredske prostorije i ambulatorije	„ 2,971.229.56
9.	Troškovi ogrijeva i osvetljenja	„ 610.548.20
10.	Uredski i pisarnički troškovi	„ 1,055.949.59
11.	Tiskanice	„ 2,216.485.24
12.	Knjižnica	„ 141.205.75
13.	Troškovi poštanske štedionice i poštarine	„ 448.624.84
14.	Provizija za ubiranje prinosa	„ 1,396.349.89

Digitized by Google

15. Troškovi za dostavu platežnih naloga	„	36.273.34
16. Doprinosi za penzioni fond službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika	„	4,045.451.28
17. Razni izdaci	„	1,627.382.59
Ukupno . . .	Din	44,878.884.62
odbiv od toga povrate i storna te bonifikaciju manipulativnih troškova za propisivanje i ubiranje prireza za Berzu Rada i Radničke Komore	Din	3,933.679.18
Ostaje . . .	Din	40,945.205.44
odbiv od potonjeg iznosa bonifikaciju upravnih troškova po §-u 235. Statuta, koji terete granu osiguranja za nesrećni slučaj	Din	4,346.937.37
Ostaje . . .	Din	36,598.268.07

kao što je napred navedeno.

U broju 9. »Radničke Zaštite« od god. 1927. odštampane su godišnje zaključne bilance kao i računi Gubitka i Dobitka svih mjesnih organa Središnjeg Ureda za god. 1926., iz kojih se mogu u detalje razabrati svi podaci o novčanom poslovanju mjesnih organa u god. 1926.

Ovdje ćemo navesti samo polučeni najmanji i najveći postotak za svaku pojedinu vrst potpora i izdataka uz naznaku mjesnog organa, kod kojega je odnosni rezultat poslovanja postignut:

Račun	Mjesto	Najveći %	Mjesto	Najmanji %
Hranarine	Mostar	48·29	Skoplje	13·30
Račun potpora za porodilje:				
a) osiguranih članova . .	Zagreb	6·18	Bjelovar	0·33
b) obiteljskih članova . .	Travnik	2·24	Skoplje	0·09
Potpore za opremu deteta:				
a) osiguranih članova . .	Zagreb	1·35	Tuzla	0·12
b) obiteljskih članova . . .	Travnik	10·28	Trg. bol. dr. Ljubljana	2·14
Potpore za dojilje	Zagreb	0·62	Beograd, Skoplje	0·02
Primaljske pristojbe:				
a) osiguranih	Zagreb	0·50	Sarajevo	0·02
b) obiteljskih	Sušak	1·84	Sarajevo	0·36
Troškovi bolničkog lečenja:				
a) osiguranih	Karlovac	16·75	Skoplje	1·26
b) obiteljskih	Karlovac	2·96	Skoplje	0·18
Lekovi i zdravstvene potrebštine:				
a) osiguranih	Varaždin	15·97	Sarajevo	4·42
b) obiteljskih	Dubrovnik	7·36	Ljubljana	1·75
Kupališta i sanatorija . .	Priv. dr blag. Merkur Zagreb	9·58	Mostar	0·95
Pogrebnine	Mostar	1·83	Bjelovar	0·68
Lekarski troškovi . . .	Trg. bol. dr. Ljubljana	21·54	Banjaluka	6·95
Zubna njega	Trg. bol. dr. Ljubljana	5·74	Vel. Bečkerek	0·54
Upravni troškovi	Tuzla	31·70	Zagreb	15·76
Uzdržavanje vlast. bolnica	Travnik	7·37	Banjaluka	6·57
Otpis inventara	Banjaluka	0·82	Sušak, Merkur Zgb. trg. društvo Ljubljana	0·07
Razni izdaci	Banjaluka	0·66	Varaždin	0·01
Troškovi uzdržavanja ambulatorija	Osijek	3·37	Skoplje	0·19
Poslovni višak	Skoplje	38·59	Split	0·43
Poslovni manjak	Mostar	22·88	Osijek	2·15

Digitized by Google

U bilanci ove grane osiguranja medju pasivama iskazano potraživanje Berze Rada i Radničkih Komora, te ostalih verovnika (apotekara, lekara, bolnica i t. d.) sa . . . . . Din 50,928.237.56

pokriva se skoro u cijelosti sa:

Gotovinom od	Din	2,271.247.56
Ulošcima u novčanim zavodima . . .	„	11,707.454.11
Dugovinom dužnika	„	24,095.010.84
Inventarom	„	10,344.816.46
Vrednosnim papirima	„	478.567.36
Nekretninama	„	615.325.05
Neutrošenim materijalom	„	724.404.66
Ukupno . . .	Din	50,236.826.04

iskazanih medju aktivama.

U godini 1926. bilo je 13 pasivnih mesnih organa i to:

Bjelovar	Sušak
Brod	Travnik
Dubrovnik	Tuzla
Karlovac	Varaždin
Mostar	Zagreb
Osijek	Zemun
Subotica	

Od ovih je okružni ured u Osijeku, nakon bonifikacije upravnih troškova, troškova za uzdržavanje ambulatorija i troškova za otpis od inventara po §-u 235. Statuta — prešao medju aktivne mjesne organe.

Pasivni i mesni organi pozvani su na temelju zaključka upravnog odbora Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 23. augusta 1927. čl. 1.094. sjed. zapisnika da nastali deficit opravdaju.

Kod ovih pasivnih mesnih organa morati će se od 1. januara 1928. prinos za slučaj bolesti povisiti od 36% na 42% obezbedjene nadnice kao nedeljni prinos.

II. Grana osiguranja za nesrećni slučaj.

Ova grana osiguranja završila je svoje poslovanje u god. 1926. poslovnim brutto manjkom od Din 15,262.788.35

koji se je povisio za:

bonifikaciju upravnih troškova po §-u 235. Statuta sa	Din	4,346.937.37	
bonifikaciju troškova uzdržavanja ambulatorija sa	Din	973.701.82	
troškove otpisa od uredskog namještaja i ljekarskog instrumentarija mjesnih organa sa	Din	180.185.33	Din 5,500.824.52
		Ukupno:	Din 20,763.612.87

kao netto poslovni manjak ove grane osiguranja u godini 1926.

Sa 31. decembrom 1925. ostao je na računu gubitka i dobitka nepokriveni poslovni manjak iz prijašnjih godina u iznosu od Din 7,913.571.26.

Ako se ovaj nepokriveni poslovni manjak iz prijašnjih godina pribroji poslovnom manjku nastalog u god. 1926. ostati će sa 31. decembrom 1926. na računu Gubitka i Dobitka nepokriveni poslovni manjak od Din 28,677.184.13.

Nakon zaključka knjiga za godinu 1926. objelodanjena je Naredba Ministarstva Socijalne Politike od 16. augusta 1927. broj 5.620/IV. (Službene Novine od 8. septembra 1927. broj 202) kojom su propisane nove tablice za izračunavanje glav-

Digitized by Google

ničnog pokrića potpora i renta sa 31. decembra 1926. na osnovu 6% kamatne stope, mjesto dosadanje 4%.

Na temelju spomenute naredbe preračunato glavnično pokriće vlastitih renta sa 31. decembra 1926. na osnovi 6% kamatne stope iznosi Din 141,485.093.—
t. j. manje za „ 27,870.430.—
koja će se razlika proknjižiti u godini 1927. u korist računa gubitka i dobitka.

Ako se od konačnog poslovnog manjka iskazanog sa
31. decembra 1926. sa Din 28,677.184.13
odbije razlika u iznosu od „ 27,870.430.—
ukazuje se razlika od Din 806.754.13
kao nepokriveni saldo gubitka sa 31. decembra 1926.

Godina 1927. će predvidivo svršiti sa deficitom unatoč toga, što je prinosna tarifa od 1. aprila 1927. povišina od 5% na 6% i to iz slijedećih razloga.

U godini 1926. iznosili su sveukupni prihodi zaokruženo 56 milijuna Din. U godini 1927. mogu se isti uslijed povišenja prinosne tarife od 5% na 6% povisiti samo na 63 do 64 milijuna dinara, jer se je uslijed sniženja postotka opasnosti u drvnoj industriji prinos za nesrećni slučaj znatno snizio.

Rashodi iznosili su u godini 1926. zaokruženo 38 milijuna Din. U godini 1927. povisiti će se rashodi radi porasta stalnih renta predvidivo na 40 milijuna Din, dok će povišenje glavničkog pokrića rente u godini 1927. predvidivo iznositi oko 32—33 milijuna Din, ili ukupno oko 72—73 milijuna Din.

Prema tome ukazati će se koncem godine opet deficit od 8—10 milijuna Din.

Stoga bilo bi prijeko potrebno, da se sa 1. januarom 1928. povisi prinosna tarifa od 6% na 7% od obezbedjene nadnice za % opasnosti 100.

U bilanci ove grane osiguranja navedene nekretnine iskazane su sa 31. decembrom 1926. sa netto iznosima po odbitku 1 i ½% otpisa od početne knjižne vrijednosti, a sastoje se iz sledećih nekretnina.

I. Uredske, stanbene i gospodarske zgrade:

Stanbena zgrada Zagreb, Voćarska cesta			Din	471.497.40
„ „ „ Preradovićeva ul. 42 dvor.			„	3,363.670.—
Gospodarska zgrada Zagreb, Preradovićeva ul. 42 dvor.			„	613.488.—
Uredska zgrada Zagreb, Preradovićeva ul. 44			„	3,147.780.—
„ „ „ „ „ 42			„	2,051,274.—
„ „ Zemun			„	278.430.—
„ „ Tuzla			„	466.250.—
„ „ Vršac			„	93.250.—
„ „ Osijek			„	2,958.289.—
„ „ Sombor ul. Ilije Birčanina 47			„	12.322.—
„ „ Beograd, ul. Kralja Milutina 79			„	2,273.516.—
„ „ Varaždin			„	524.534.—
„ „ Bron n/S			„	2,212.884.—
„ „ Osijek III. Donjogradska c. 26			„	1,222.973.—
„ „ Sjetlina			„	323.570.—
„ „ Sarajevo Mis Irbi 17			„	1,286.973.—
„ „ Split			„	2,314.906.—
„ „ Dubrovnik			„	628.504.59
„ „ Banjaluka			„	1,124.874.—
„ „ Ljubljana nova uredska zgrada			„	13,866.756.64
„ „ Celje			„	316.785.—
Uredska zgrada Maribor	Din	624.945.—		
„ „ Vinkovci	„	157.500.—		
„ „ Višac, Wittembergova ul.	„	216.000.—		
„ „ Subotica	„	838.145.99		
„ „ Ljubljana, stara zgrada	„	1,068.227.—		
„ „ Novi Sad	„	2,028.947.—		
„ „ Sombor, Venac Vojvode Stepanovića	„	442.397.—	Din	44,927.915.62

Digitized by Google

II. Lječilišta i oporavilišta:

Lječilište Brestovac	Din	5,577.640.21	
Oporavilište Kasindol	„	5,218.654.—	
Dobro Klenovnik	„	2,310.100.—	
Oporavilište »Jadran« na otoku Rabu	„	344.665.—	
Banja Koviljača Stražilovo	„	1,796.773.57	Din 15,247.832.78

III. Gradilišta:

Gradilište Sarajevo	„	70.000.—
	Din	60,245.748.40

Do 31. decembra 1926. utrošeni gradjevni troškovi za novogradnju Središnjeg ureda u Zagrebu, Mihanovićeva ulica, iskazani su u bilanci ove grane osiguranja pod posebnom stavkom sa Din 12,405.262.— a nadogradnja lječilišta Brestovac sa Din 436,445.75 u aktivi.

Nekretnine ravnateljstva dobra Klenovnik kupljene koncem godine 1924. iskazane su napred sa Din 2,310.100.— dok su troškovi nadogradnje i investicije sanatorija Klenovnik iskazani u bilanci u grupi dužnika pod posebnom stavkom sa iznosom od Din 10,502.286.70.

Danom 31. decembra 1926. iznosila je raspoloživa imovina ove grane osiguranja:

1. gotovina	Din	395.663.86
2. ulošci u novčanim zavodima	„	23,621.731.17
3. vrednosni papiri	„	1,829.948.25
Ukupno:	Din	25,847.343.28

dok je pokretna i nepokretna imovina ove grane osiguranja sa danom 31. decembra 1926. iznosila:

a) nekretnine	Din	60,245.748.40
b) uredski namještaj (inventar)	„	791.210.—
c) novogradnje i nadogradnje	„	12,481.707.75
Ukupno:	Din	73,518.666.15

Ukupni prihod u ovoj grani osiguranja iznosio je u godini 1926. Din 56,041.019.66 dok su potpore u novcu i naravi iznosile Din 25,741.458.36 ili 45·94% od napred navedenog prihoda naprama 40·93% u god. 1925. Povišenje glavničnog pokrića renta iznosilo je u godini 1926. Din 38,948.876.— ili 69·50% od napred navedenog prihoda, naprama 67·09% u godini 1925.

Izravno isplaćeni upravni troškovi kod Središnjeg ureda po odbitku državne subvencije iznosili su Din 6,318.300.13 ili 11·27% od napred navedenog prihoda.

Upravni troškovi bonificirani na teret ove grane osiguranja grani osiguranja za slučaj bolesti u smislu §-a 235. Statuta, iznosili su Din 4,346.937.37 ili 7·76% od napred navedenog prihoda. Prema tome iznosili su sveukupni upravni troškovi, koji terete ovu granu osiguranja Din 10,665.237.50 ili 19·03% naprama 18·23% u godini 1925.

Da se uzmogne dobiti tačan pregled o tome, koliko je postotaka iznosila pojedina vrst potpora u novcu ili naravi, od ukupnog prihoda u toj grani osiguranja ne samo u godini 1926. već i u prijašnjim godinama, prikazat ćemo ovdje isplaćene potpore u postotcima u godinama 1922./23., 1924., 1925. i 1926. kako slijedi:

Digitized by Google

	Godina			
	1922/23.	1924.	1925.	1926.
Rente	7·31	13·53	23·64	29·10
Dodatak na skupoću starim rentnicima	1·01	2·45	6·54	6·04
Hranarine	1·65	2·04	2·33	2·43
Bolnički troškovi	0·56	0·83	1·03	1·44
Lekarski troškovi	1·05	2·19	3·75	3·31
Lekovi i zdravstvene potrepštine	1·06	1·72	2·09	1·64
Uzdržavanje ambulanta po § 235. Statuta	—	—	—	1·74
Kupališta i Sanatorijumi	0·03	0·05	0·07	0·09
Otpis od nekretnina	—	—	—	0·81
Pogrebnine	0·11	0·18	0·27	0·35
Uzdržavanje nekretnina	—	—	—	0·59
Izvanredni manipulativni troškovi	0·05	0·28	0·60	0·68
Osiguravajuće premije po § 207. ZOR.	—	—	—	0·03
Upravni troškovi	8·07	8·45	9·81	11·27
Otpis od inventara	—	—	—	0·15
Upravni troškovi po § 235. Statuta	7·61	8·16	8·42	7·76
Otpis od inventara po § 235. Statuta	—	—	—	0·32
Razni rashodi	0·27	1·49	4·83	—
Glavničko pokriće renta	55·28	54·30	67·09	69·50
Poslovni višak	15·94	4·33	—	—
Ukupno	100%	100%	130·47%	137·05%

Po Središnjem Uredu neposredno isplaćeni upravni troškovi iznosili su za pojedinu partiju i poziciju budžeta u god. 1926.

Partija I. Lični rashodi: Pozicija.		Odobreno	Utrošeno
1. Prinadležnosti službenika i službitelja	Din	4,074.700.—	4,085.049.88
2. Prinosi za osiguranje potpora po §-u 100. Službenog Pravnilnika	„	16.570.—	27.279.10
3. Pristojba za osiguranje dnevničara u bolesti i nesreći	„	13.150.—	20.083.18
4. Porezi i pristojba po §-u 110. Službenog Pravilnika	„	114.163.—	100.432.68
5. Doplaci za odvojeno kućanstvo, porodične dodatke, stanarinu i selidbene troškove službenika	„	50.000.—	8.351.70
6. Dotacija penzionom fondu	„	750.992.—	701.643.06
7. Putni troškovi, dnevnice i počasne nagrade članova samoupravnih organa	„	370.000.—	419.419.80
8. Troškovi glavne skupštine	„	302.120.—	—
9. Odorni paušal za službitelje	„	21.600.—	19.200.—
	Din	5,713.295.—	5,381.459.40
Partija II. Materijalni rashodi: Pozicija.			
1. Uredski i pisarnički troškovi	Din	330.000.—	345.756.91
2. Stanarina	„	182.374.—	185.839.—
3. Putni troškovi službenika	„	400.000.—	424.562.80
4. Knjižnica i radnička zaštita	„	50.000.—	41.411.75
	Din	962.374.—	997.570.46
Partija III. Vanredni rashodi:			
1. Razni ini nepredvidivi troškovi	Din	100.000.—	52.436.16
Partija IV. Troškovi sudova radničkog osiguranja po §-u 136. ZOR.	Din	1,046.500.—	—

Digitized by Google

Partija V. Troškovi izvida nesretnih slučajeva	Din	150.000.—	218.167.61
Partija VI. Troškovi kontrole Ministarstva Socijalne Politike	Din	150.000.—	143.666.50
Ukupno:	Din	8,122.169.—	6,793.300.13
Odbiv primitke: Državna subvencija u god. 1926.			475.000.—
		Ostaje: Din	6,318.300.13

Zaključkom ravnateljstva od 29. oktobra 1926. čl. 3. sjed. zapis. odobren je virman prekoračenih stavaka budžeta na teret neiscrpljenih stavaka.

Partija V. budžeta pod naslovom »Troškovi izvida nesretnih slučajeva« prekoračena je za Din 68.167.61.

Ovi se troškovi uopće ne mogu tačno unapred fiksirati, jer je njihova visina odvisna od broja nesrećnih slučajeva, odnosno od broja izvida nesrećnih slučajeva, a isplaćuju ih mesni organi na teret računa Središnjeg Ureda. Uslijed toga Središnji Ured za njih saznaje dosta kasno, nakon isplate i to iz knjigovodstvenih podataka mesnih organa, koji se Središnjem Uredu predlažu, pa se s toga prekoračenje ovih troškova ne može pravodobno sprečiti, a u interesu samih ozledjenika se prekoračenje nebi smjelo sprečiti, jer bi se time onemogućilo provedenje izvida nesretnih slučajeva, a prema tomu i pravodobna isplata renta.

U računu gubitka i dobitka ove grane osiguranja medju prihodima iskazana dotacija Pokrajinskog sklada u Ljubljani od Din 1,810.616.89 upotrebljava se za isplatu dodataka na skupoću starim rentnicima za pokrajinu Sloveniju i Dalmaciju.

Dodaci na skupoću starim rentnicima pokrajine Slovenije i Dalmacije, iznosili su u godini 1926. glasom računa Gubitka i Dobitka ove grane

osiguranja	Din	1,981.412.20
odbiv od toga napred navedenu dotaciju od	Din	1,810.616.89
ostaje nepokriveno	Din	170.795.31

Za pokrajinu Hrvatsku i Slavoniju iznosio je dodatak na skupoću isplaćen starim rentnicima Din 724.708.08, starim rentnicima pokrajine Vojvodine Din 623.218.77, starim rentnicima Srbije i Crne Gore Din 19.420.56, a starim rentnicima Bosne i Hercegovine Din 37.994.28.

Pokrića za dodatak na skupoću pokrajine Hrvatske i Slavonije, Srbije i Crne Gore, Bosne i Hercegovine, te pokrajine Vojvodine nema, pak je stoga dodatak na skupoću za ove pokrajine ostao u cijelosti bez pokrića. Prema napred navedenom iznosi nepokriveni dodatak na skupoću za pokrajinu Sloveniju i Dalmaciju, Hrvatsku i Slavoniju, Srbiju i Crnu Goru, Bosnu i Hercegovinu, te Vojvodinu ukupni iznos od Din 1,576.137.—, koji bi se u smislu §-a 206. ZOR imao pokriti posebnim prirezom, koji bi se imao propisati zajedno sa redovnim prinosima grane osiguranja za nesrećni slučaj.

Kamatni dohodak u god. 1926. iznosio je Din 4,293.477.24, koji je u smislu na snazi stojećeg zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. razdijeljen na granu osiguranj az aslučaj nesreće i na penzioni fond službenika Središnjeg Ureda u omjeru njihovog glavničnog pokrića.

Ako se prema navedenom zbroje kamati iskazani u računu Gubitka i Dobitka grane osiguranja za nesrećni slučaj u iznosu od Din 2,957.604.81, te kamati iskazani u računu Gubitka i Dobitka penzionog fonda u iznosu od Din 1,335.872.43, dobiva se napred navedeni ukupni iznos kamatnog dohodka.

Dohodak od nekretnina kao i troškovi uzdržavanja nekretnina, te troškovi otpisa od nekretnina razdijeljeni su u smislu zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. čl. 5. sed. zapis., na granu osiguranja za nesrećni slučaj i na penzioni fond službenika Središnjeg Ureda u omjeru njihovog glavničnog pokrića. Prema tome dolazi se do ukupnog iznosa dohodka od nekretnina, kao i do ukupnog iznosa troškova uzdržavanja nekretnina, te ukupnog iznosa troškova za otpis od nekretnina ako se odnosne stavke iskazane u računu Gubitka i Dobitka grane osiguranja za nesrećni slučaj zbroje sa istovjetnim stavkama navedenim u računu Gubitka i Dobitka Penzionog fonda službenika Središnjeg Ureda.

Koliko je u god. 1926. iznosila najamnina (kirija) za pojedinu zgradu, a koliko su iznosili troškovi otpisa od nekretnina te koliko su iznosili troškovi uzdržavanja nekretnina, vidljivo je iz niže navedenog detaljnog prikaza:

Digitized by Google

Naziv i mjesto u kojem se zgrada nalazi	Najamnina ili kirija	Troškovi otpisa od vrednosti nekretnina	Troškovi uzdržavanja nekretnina
Ured. zgrada Zagreb, Preradovićeva 44	278.725·—	50.285·13	19.125·75
„ „ „ „ 42	138.320·—	32.705·—	11.263·85
„ „ Zemun	19.104·—	4.408·—	—
„ „ Tuzla	32.500·—	7.500·—	9.007·—
„ „ Vršac	6.500·—	1.500·—	2.166·—
„ „ Sombor, Ilije Birčanina	10.400·—	—	6.772·50
„ „ Beograd	151.672·—	36.629·78	18.629·—
„ „ Varaždin	36.564·—	8.438·—	1.148·—
„ „ Brod n/S., novograd.	148.280·—	34.594·—	11.087·—
„ „ Sjetlino (Bosna)	21.684·—	5.003·—	—
„ „ Osijek I.	202.980·—	46.843·—	7.755·—
„ „ Osijek III., donjogradska cesta 26	81.900·—	18.900·—	28.321·63
„ „ Dubrovnik	42.429·—	9.791·—	—
„ „ Banja Luka	74.658·—	18.094·—	6.000·—
„ „ Celje	18.885·10	5.096·—	11.317·56
„ „ Maribor	38.621·43	10.011·78	19.029·03
„ „ Ljubljana	72.494·50	17.183·—	6.111·93
„ „ Subotica	13.619·83	—	2.702·90
„ „ Split	146.494·—	35.252·89	—
„ „ Novi Sad	200.625·—	30.897·74	—
„ „ Vinkovci	4.265·62	—	7.153·—
„ „ Vršac, Witenb. ul.	4.680·—	—	4.266·15
„ „ Ljubljana, Miklošićeva ul.	902.585·—	—	51.652·95
„ „ Sombor, Venac Vojv. Stepanovića	27.374·—	6.831·20	1.327·—
„ „ Sarajevo	59.806·—	20.702·—	—
Stanbena zgrada Zagreb, Voćarska cesta	21.938·52	7.161·—	75.420·39
„ „ „ Preradovićeva ul. 42, dvorište	162.260·—	52.011·70	4.643·75
Gospodar. „ „ Preradovićeva ul. 42, II. dvor.	40.511·—	9.765·—	1.030·93
Lječilišta i oporavilišta:			
Zgrada lječilišta Brestovac	361.586·—	86.715·40	106.150·12
Oporavilište Jadran na otoku Rabu	22.692·15	5.535·—	17.097·20
Oporavilište Kasindol	356.000·—	82.178·—	42.920·74
Kupalište Stražilovo, Banja Koviljača	—	—	1.192·40
Ukupno	3,770.154·15	644.031·62	473.291·78

III. Penzioni fond službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

Dugovina penzionog fonda sastoji se iz glavničnog pokrića svih po njemu preuzetih obaveza u iznosu od Din 65,293.741.—, a imovina od Din 47,161.786.30 se sastoji iz potraživanja od grane osiguranja za nesrećni slučaj i iz potraživanja od mesnih organa Središnjeg Ureda za dužne prinose.

Poslovni manjak penzionog fonda iznosio je sa 31. decembra 1925. . . . . Din 14,419.719.53
koji se je u god. 1926. povisio za daljnjih . . . . . Din 3,712.235.17
Prema tome iznosi konačni deficit penzionog fonda sa 31. XII. 1926. . . . . Din 18,131.954.70
koji je sa 1. januarom 1927. prenešen na novi račun. Preračunavanjem glavničnog pokrića na bazi 6% kamatne stope snizilo se je glavnično pokriće penzionog fonda sa 31. XII. 1926. na Din 53,283.349.—. Nastala razlika uslijed sniženja glavničnog pokrića od Din 12,010.392.— uknjižiti će se u korist napred navedenog deficita u god. 1927., čime će isti pasti na Din 6,121.562.70.

Isplaćene penzije i ostale prinadležnosti penzionerima iznosile su u god. 1926. Din 1,393.856.80, dok su prinosi iznosili Din 5,667.983.52. Svi ostali prihodi i rashodi penzionog fonda navedeni su u računu Gubitka i Dobitka detailno prema pojedinoj vrsti prihoda ili rashoda.

IV. Zdravstvene ustanove Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa.

a) Lječilište Brestovac kraj Zagreba. Ovo lječilište zaključilo je svoje poslovanje u god. 1926. sa deficitom od Din 149.711.25 prema deficitu u god. 1925. od Din 717.489.83.

Digitized by Google

U god. 1926. imali su u spomenutom lečilištu lječeni i opskrbljivani pacijenti 36.268 opskrbnih dana i to:

Privatni pacijenti 2.841 opskrbni dan po Din 135.—	Din	383.535.—
Članovi pacijenti 33.427 opskrbnih dana po Din 75.—	Din	2,507.025.—
ukupno 36.268 opskrbnih dana	Din	2,890.560.—

Hrana privatnih pacijenata i članova mesnih organa je jednaka.

Lječilišno osoblje imalo je u god. 1926. 21.042 opskrbnih dana. Ono osoblje, koje je uživalo istu hranu kao pacijenti, imalo je 8.033 opskrbnih dana, a osoblje koje je uživalo jednostavniju hranu od pacijenata, tako zvanu hranu II. klase, imalo je 13.009 opskrbnih dana. Prema tome bilo je u god. 1926. za sve pacijente i za celokupno lečilišno osoblje svega 57.310 opskrbnih dana.

Troškovi prehrane pacijenata i osoblja iznosili su Din 1,475.478.27.

Obzirom na vrst hrane i množinu obroka, mora se napred spomenuti ukupni broj opskrbnih dana dijeliti na dvije kategorije i to:

I. na pacijente i na osoblje, koje uživa istu vrst hrane kao i pacijenti sa 5 obroka dnevno;

II. na osoblje sa hranom iste vrsti, ali samo sa tri obroka dnevno.

Prema napred navedenoj kategorizaciji hrane i množini dnevnih obroka iznosili bi troškovi prehrane dnevno za jednu osobu približno:

za osobe pod I.	Din	28.—
za osobe pod II.	Din	18.—

Ako se pomnoži broj opskrbnih dana osoba pojedine od napred navedenih kategorija sa napred navedenom dnevnom opskrbom dobije se posve približni iznos napred iskazanih troškova opskrbe (prehrane) i to:

Za osobe pod I.	44.301	× 28 =	Din	1,240.428.—
Za osobe pod II.	13.009	× 18 =	Din	234.162.—
Ukupno:	57.310		Din	1,474.590.—

koji je iznos troškova opskrbe samo za neznatni iznos od Din 888.27 manji od napred iskazanog iznosa troškova opskrbe.

U god. 1925. iznosili su troškovi opskrbe (prehrane):

za osobe pod I.	Din	37.—
za osobe pod II.	Din	24.— dnevno.

Ako se razdijele ukupni opskrbni dani svih pacijenata t. j. privatnih i članova sa opskrbnim troškovima (prehrane) osoblja i pacijenata t. j. Din 1,475.478.27 sa 36.268.— dobije se Din 40.70 kao dnevni troškovi opskrbe (prehrane) jednog pacijenata.

Ukupni efektivni troškovi (prehrana, stan, ogrev, troškovi uprave, rasvjeta, lekarski troškovi, apotekarski troškovi i t. d.) iznosili su u g. 1926. Din 3,068.910.25.

Ako se ova svota razdijeli sa ukupnim brojem opskrbnih dana pacijenata t. j. sa 36.268, dobije se Din 84.61 kao prosječni režijski trošak po pacijentu dnevno.

b) Dobro »Klenovnik« kupljeno je u god. 1924. za Din 2,310.100.—, koji je iznos iskazan medju nekretninama Središnjeg Ureda navedenih u poglavlju II. ovog izvještaja. Ovo je dobro kupljeno u svrhu izgradnje radničkog sanatorija, koji bi mogao primiti oko 200 bolesnika. Do konca god. 1926. investirano je osim napred navedene kupovnine još Din 10,502.286.70, koji je iznos iskazan u bilanci grane osiguranja za nesrećni slučaj medju dužnicima.

Pojedine stavke aktive i pasive vidljive su iz bilance, a pojedine stavke prihoda i rashoda iz računa gubitka i dobitka spomenutog dobra.

U računu Gubitka i Dobitka iskazani, a do 31. decembra 1926. nastali poslovni manjak sa Din 965.120.22 prenjeti će se po svršetku gradnje i adaptacije Sanatorija na pojedine investicione račune u omjeru visine istih, jer je u interesu izvedenja raznih investicija nastao.

c) Oporavilište »Kasindol« kraj Sarajeva.

Ovo oporavilište stoji pod upravom Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Sarajevu.

Digitized by Google

Sveukupni rashodi spomenutog oporavilišta iznosili su u god. 1926.	Din	3,443.020.68
dok su sveukupni prihodi u istoj godini iznosili	Din	3,323.106.21
prema tome završilo je poslovanje spomenutog oporavilišta u god. 1926. sa poslovnim manjkom od	Din	119.914.47

U god. 1926. liječeno je i opskrbljivano u spomenutom lječilištu 1.079 muških i 517 ženskih bolesnika, sa ukupno 53.154 opskrbnih dana.

Opskrba (prehrana) pacijenata i lječilišnog osoblja iznosila je Din 2,035.782.26 t. j. Din 38.30 po opskrbnom danu i pacijentu. Ako se napred navedeni sveukupni rashodi od Din 3,443.020.68 razdijele sa opskrbnim danima pacijenata, dobije se Din 64.78 kao prosječni dnevni režijski trošak po pacijentu.

Opskrbne pristojbe što su ih mesni organi za svoje članove plaćali iznosile su Din 3,189.250.— ili Din 60.— po opskrbnom danu za pojedinog člana.

d) Oporavilište »Jadran« na otoku Rabu.

Ovo oporavilište stoji pod upravom Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Ljubljani.

Sveukupni prihodi toga oporavilišta iznosili su u god. 1926. Din 581.720.20.

Troškovi uzdržavanja spomenutog oporavilišta iznosili su u god.. 1926.:

1. opskrba (prehrana) pacijenata i lječilišnog osoblja . . .	Din	203.497.61
2. prinadležnosti lječilišnog osoblja i lekara	Din	58.998.51
3. putni troškovi isplaćeni pacijentima za dolazak u oporavilište i odlazak iz oporavilišta	Din	30.144.65
4. najamnina za zgradu	Din	102.114.68
5. troškovi ogreva, osvetlenja, pranje rublja i čišćenje prostorija, te ostali razni troškovi	Din	38.615.94
Ukupno:	Din	433.371.39
Prema tome ukazuje se višak od	Din	148.348.81

U god. 1926. liječeno i opskrbljeno je u spomenutom oporavilištu 84 članova Okružnog Ureda u Ljubljani sa 3.977 opskrbnih dana i 83 članova drugih okružnih ureda sa 3.620 opskrbnih dana. Prema tome lječeno i opskrbljivano je svega 167 članova sa 7.597 opskrbnih dana.

Lječilišno osoblje imalo je 1.265 opskrbnih dana, prema tome bilo je opskrbnih dana pacijenata i lječilišnog osoblja ukupno 8.862. Ako se napred navedeni opskrbni troškovi prehrane podijele sa brojem opskrbnih dana pacijenata, dobije se Din 26.78 kao opskrbni troškovi po jednom pacijentu dnevno. Ako se spomenuti opskrbni troškovi podijele sa brojem opskrbnih dana pacijenata i lječilišnog osoblja dobije se 22.96 Din kao dnevna opskrba po osobi. Ako se podijele sveukupni troškovi uzdržavanja spomenutog lječilišta, u iznosu od Din 433.371.39 sa ukupnim brojem opskrbnih dana pacijenata t. j. sa 7.597 dobije se iznos od Din 57.04 koo sveukupni troškovi uzdržavanja jednog pacijenta dnevno.

Dnevna opskrbnina iznosila je u god. 1926. u spomenutom oporavilištu Din 75.— po članu, što iznosi za 7.597 opskrbnih dana Din 569.775.—.

e) Oporavilište »Palić« kraj Subotice.

Ovo oporavilište stoji pod upravom posebnog lečilišnog odbora, koji je sastavljen iz sredine članova ravnateljstva Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Subotici.

Neposredni nadzor nad poslovanjem spomenutog oporavilišta drži spomenuti okružni ured, odnosno ravnateljstvo istoga.

Opskrbna pristojba u spomenutom oporavilištu nije fiksna t. j. nije unapred odredjena. Prema tome ovo oporavilište posluje po sistemu rasporezbe faktičnih troškova uzdržavanja toga lječilišta i to koncem svake pojedine godišnje sezone.

Sezona lječenja obično traje u tom oporavilištu od 1. maja do 30. septembra svake godine.

Digitized by Google

Troškovi uzdržavanja toga oporavilišta iznosili su u god. 1926.:

1. Troškovi za prehranu pacijenata i službenog osoblja . .	Din	148.245.43
2. Lekarski troškovi	Din	7.960.—
3. Troškovi kupatila	Din	51.—
4. Lekovi i zdravstvene potrebštine	Din	19.274.46
5. Troškovi administracije i otpis od inventara	Din	112.051.90
Ukupno:	Din	287.582.79
Odbivši od toga razne prihode i storna	Din	976.98
Ostaje:	Din	286.605.81

U god. 1926. bilo je 5.635 opskrbnih dana. Ako se razdijele napred navedeni sveukupni troškovi uzdržavanja toga oporavilišta sa navedenim brojem opskrbnih dana, dobije se iznos od Din 50.86 kao trošak uzdržavanja po članu i danu.

Okružni ured u Subotici odredio je medjutim dnevnu opskrbnu pristojbu za god. 1926. sa Din 60.—, koja pomnožena sa napred navedenim brojem opskrbnih

dana iznosi	Din	338.100.—
odbiv od toga troškove uzdržavanja	Din	286.605.81
ostaje čisti višak od	Din	51.494.19

Ovaj je višak pripojen viščima iz prijašnjih godina. Koncem god. 1926. iznosio je fond ovih viškova Din 456.096.17.

f) Radnička bolnica u Zavidoviću.

Ova bolnica stoji pod upravom Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Travniku. Zgrada u kojoj se bolnica nalazi nije vlasništvo Središnjeg, a ni okružnog ureda, već šumsko Industrijskog poduzeća Eisler i Ortlieb u Zavidoviću. Stoga Okružni Ured u Travniku mora za uporabu zgrade plaćati stanarinu u iznosu od Din 48.000.— godišnje, a povrh toga mora snašati i troškove uzdržavanja i popravaka zgrade.

Spomenuta bolnica ne vodi za svoje poslovanje posebno knjigovodstvo, jer se knjigovodstveni poslovi za nju obavljaju kod okružnog ureda u Travniku. U računu Gubitka i Dobitka okružnog ureda u Travniku za god. 1926. iskazani su medju »rashodima« troškovi uzdržavanja spomenute bolnice pod naslovom »Račun uzdržavanja vlastite bolnice u Zavidoviću«.

Troškovi uzdržavanja spomenute bolnice iznosili su u god. 1926.:

1. Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	74.656.56
2. Prinadležnosti lekara	„	30.000.—
3. Troškovi lekova i zdravstvenih potrebština	„	23.845.12
4. Najamnina (Kirija)	„	46.564.—
5. Troškovi uzdržavanja i popravka zgrada	„	1.455.30
6. Troškovi ogrjeva i osvetljenja	„	14.815.—
7. Troškovi desinfekcije i pranja rublja	„	6.670.80
8. Otpis od inventara i rublja	„	40.426.88
9. Troškovi opskrbe (prehrane) bolesnika i bolničkog osoblja	„	177.733.94
10. Razni troškovi	„	12.280.35
Ukupno:	Din	428.447.95

kao faktični troškovi uzdržavanja spomenute bolnice.

U god. 1926. bilo je u spomenutoj bolnici 15.696 opskrbnih dana. Ako se napred iskazani ukupni troškovi uzdržavanja te bolnice razdijele sa navedenim brojem opskrbnih dana, dobiva se iznos od Din 27.30 kao troškovi uzdržavanja jednog pacijenta dnevno.

Ako se razdjeli pod toč. 9. iskazani iznos troškova opskrbe bolesnika i bolničkog osoblja u iznosu od Din 177.733.94 sa napred navedenim brojem opskrbnih dana, dobije se iznos od Din 11.32 kao trošak prehrane jednog bolesnika dnevno, uključivši u to i prehranu bolničkog osoblja. Ako se odbiju dnevni troškovi prehrane jednog pacijenta od ukupnih dnevnih troškova uzdržavanja dobije se razlika od Din 1.598.— za ostale troškove.

Digitized by Google

g) Radničke bolnice, koje stoje pod upravom okružnog ureda za osiguranje radnika u Banjaluci.

1. Radnička bolnica u Drvaru.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u god. 1926.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	73.800.52
Prinadležnosti lekara	„	25.998.48
Najamnina (kirija)	„	21.574.—
Troškovi ogrijeva i osvjetlenja	„	32.184.10
Troškovi opskrbe (prehrane)	„	86.408.52
Razni troškovi	„	19.453.55
Ukupno:	Din	259.419.17

Opskrbnih dana bilo je u god. 1926. 4.506. Za jedan opskrbni dan iznose ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 66.45 dok troškovi same prehrane iznose Din 19.18 dnevno po članu.

2. Radnička bolnica u Srnetici.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u god. 1926.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	23.577.19
Prinadležnosti lekara	„	10.574.—
Troškovi ogreva i osvetljenja	„	160.—
Troškovi opskrbe (prehrane)	„	41.574.—
Razni troškovi	„	18.116.29
Ukupno:	Din	94.001.48

Opskrbnih dana bilo je u god. 1926. 1.752. Za jedan opskrbni dan iznose ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 53.65, dok troškovi same prehrane iznose Din 23.80 dnevno po članu.

3. Radnička bolnica u Tesliću.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u god. 1926.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	73.721.60
Prinadležnosti lekara	„	12.000.—
Troškovi ogreva i osvetlenja	„	22.683.25
Uzdržavanje zgrada	„	2.430.—
Troškovi opskrbe (prehrane)	„	53.904.—
Razni troškovi	„	27.822.95
Najamnina	„	8.200.—
Ukupno:	Din	200.761.80

Opskrbnih dana bilo je u god. 1926. 3.195. Za jedan opskrbni dan iznose ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 62.84, dok troškovi same prehrane iznose Din 16.87 dnevno po članu.

4. Radnička bolnica u Gornjim Podgracima.

Troškovi uzdržavanja ove bolnice iznosili su u god. 1926.:

Prinadležnosti bolničkog osoblja	Din	22.063.94
Prinadležnosti lekara	„	13.000.—
Troškovi ogreva i osvetlenja	„	3.600.—
Troškovi opskrbe (prehrane)	„	16.803.98
Razni troškovi	„	7.070.82
Ukupno:	Din	62.538.74

Opskrbnih dana bilo je u god. 1926. 1.382. Za jedan opskrbni dan iznose ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 45.25, dok troškovi same prehrane iznose Din 12.16 dnevno po članu.

Sveukupni troškovi uzdržavanja napred navedenih četiri bolnica stojećih pod upravom Okružnog Ureda u Banjaluci iznosili su u god. 1926. Din 616.721.19. Opskrbnih dana bilo je svega kod sviju četiri bolnica 10.835. Za jedan opskrbni dan iznose prosječni ukupni troškovi uzdržavanja po članu Din 56.92.

Digitized by Google

V. Podaci o propisu, uplati i zaostatku na prinosima.

	Prinos za slučaj bolesti	Prinos za nesrećni slučaj	Prirez za Berzu Rada	Prirez za radničku Komoru	Ukupno
Zaostatak 31. decembra 1925.	99,537.556·45	32,728.305·39	4,129.917·23	4,291.661·09	140,687.440·16
Tekući propis u god. 1926.	217,216.049·15	47.457.672·84	10,762.781·43	14.486.503·69	289,923.007·11
Ukupno	316,753.605·60	80,185.978·23	14.892.698·66	18,778.164·78	430,610.447·27
Uplate u g. 1926.	199,772.205·98	55,816.740·14	9,133.950·83	11,886.106·02	276,609.002·97
Zaostatak 31. decembra 1926.	116,981.399·62	24,369.238·09	5,758.747·83	6,892.058·76	154,001.444·30

Od ukupnog zaostatka sa 31. decembra 1926. od Din 154,001.444.30 otpada na pojedini mjesni organ:

U okružnom uredu u	Dinara	%	
Banjaluci	3,978.106·90	28·82	od ukupnog propisa u 1926. god.
Beogradu	56,472.551·47	136·—	
Bjelovaru	3.538.667·29	59·80	
Brodu	1,678.882·55	25·97	
Dubrovniku	3,069.452·90	51·89	
Karlovcu	2,533.493·47	36·04	
Ljubljani	14,943.779·88	34·20	
Mostaru	1,188.973·49	49·17	
Novom Sadu	5,617.315·75	57·43	
Osijeku	4.354.015·69	24·04	
Sarajevu	4,562.140·94	32·21	
Skoplju	6,506.663·31	79·11	
Somboru	5,441.471·40	63·75	
Splitu	3,677.489·70	33·30	
Subotici	5,196.042·69	55·63	
Sušaku	2,308.402·09	47·76	
Travniku	3,717.747·90	46·52	
Tuzli	2,070.905·23	73·27	
Varaždinu	1,904.132·67	41·34	
Vel. Bečkereku	2,755.566·80	34·16	
Vršcu	3,615.617·58	59·30	
Zagrebu	9,238.200·35	30·52	
Zemunu	3,741.073·46	46·03	
Privat. društv. blagajna Merkur	1,037.423·58	12·94	
Trg. bol. društvo Ljubljana	853.327·21	25·49	
Ukupno	154,001.444·30	53·12	

U godini 1925. iznosio je propis svih vrsti prinosa Din 280,576.406.53, a zaostatak na prinosima iznosio je 31. decembra 1925. Din 140,687.440.16 ili 50.14% od ukupnog propisa u godini 1925. Koncem god. 1926. iznosio je zaostatak na prinosima Din 154,001.444.30 ili 53.12% od ukupnog propisa prinosa u god. 1926. Prema tome više za Din 13,314.004.14 no koncem god. 1925., ali je za to i propis prinosa u god. 1926. bio veći za Din 9,346.600.58 od onoga u god. 1925.

Kako smo već u prošlogodišnjem izvještaju napomenuli može se zaostatak na prinosima koji ne nadmašuje 25% od ukupnog propisa u tekućoj godini smatrati minimalnim, dok se zaostatak na prinosima, koji ne nadmašuje $^1/_3$ ili $33^1/_3$% od propisanog prinosa u tekućoj godini, još uvijek može smatrati normalnim.

Ispod napred navedenog minimalnog zaostatka na prinosima iznosi zaostatak kod slijedećih mjesnih organa:

1. Blagajna za potporu bolesnika hrv. trg. društva »Merkur« u Zagrebu 12.94%
2. Okružni ured Osijek 24.04%

Napred navedenu maksimalnu granicu normalnog zaostatka od 33 i $^1/_3$% prekoračili su sa 31. decembra 1926. slijedeći mjesni organi: 9

Digitized by Google

1.	Okružni	Ured	u Beogradu	sa 136.—%
2.	„	„	„ Bjelovaru	„ 59.80%
3.	„	„	„ Dubrovniku	„ 51.89%
4.	„	„	„ Karlovcu	„ 36.04%
5.	„	„	„ Ljubljani	„ 34.20%
6.	„	„	„ Mostaru	„ 49.17%
7.	„	„	„ Novom Sadu	„ 57.43%
8.	„	„	„ Skoplju	„ 79.11%
9.	„	„	„ Somboru	„ 63.75%
10.	„	„	„ Subotici	„ 55.63%
11.	„	„	„ Sušaku	„ 47.76%
12.	„	„	„ Travniku	„ 46.52%
13.	„	„	„ Tuzli	„ 73.27%
14.	„	„	„ Varaždinu	„ 41.34%
15.	„	„	„ Vel. Bečkereku	„ 34.16%
16.	„	„	„ Vršcu	„ 59.30%
17.	„	„	„ Zemunu	„ 46.03%

Prema tomu je 31. decembra 1926. kod dva mjesna organa postotak zaostatka na prinosima bio ispod minimalne granice normalnog zaostatka t. j. ispod 25%, a kod šest mjesna organa ispod maksimalne granice normalnog zaostatka t. j. preko 25%, ali ispod 33 1/3% dok je kod 17 mjesnih organa bio zaostatak na prinosima preko maksimalne granice normale, t. j. preko 33 i 1/3% od propisanog prinosa za god. 1926.

Sveukupni propis svih četiri vrsti prinosa iznosio je u god. 1926. Din 289,923.007.11.

Maksimalna granica normalnog zaostatka od ovog propisa prinosa t. j. 33 i 1/3% iznosi Din 96,641.002.37.

Prema tome je faktični zaostatak na prinosima 31. decembra 1926. od Din 154,001.444.30 veći za Din 57,360.441.93 od maksimalne granice normalnog zaostatka.

Otpisani prinosi radi dubioznosti ili neutjerivosti iznosili su u god. 1926. kod pojedinog mjesnog organa:

Mjesni organ	Prinos za bolest Dinara	Prinos za nesreću Dinara	Prirez za Berzu Rada Dinara	Prirez za Radničku Komoru Dinara	Ukupno Dinara
1. OUZOR Banjaluka	686 426·18	186.388·89	8.564·63	5.516 66	886 896·36
2. Beograd	347 680·30	102 036·73	13.593·—	15 853·40	479.163·43
3. Bjelovar	100.904·42	32.261·64	4.743 90	4.375·06	142.285·02
4. Brod n/S	34.343·76	46.130·50	1 712·52	2 269 40	84.456·18
5. Dubrovnik	22.283·24	—	—	—	22 283·24
6 Karlovac	57.817·—	24.475·56	2.714 80	3.454·90	88.462 26
7. Ljubljana	1,081.156·15	186.597·27	16.755·87	67.875 92	1,352.385·21
8. Mostar	9.453·80	1.920·—	126·50	196·—	11.696·30
9 Novi Sad	87 208 06	33.042 52	4 276·39	6.032·28	130.559·25
10. Osijek	112.114·75	143.084·10	5 020 58	4.912·48	265.131·91
11. Sarajevo	87.599·35	49 890 80	3.106.50	4.837 60	145.434·25
12. Skoplje	25 196.42	10.782·45	1.428.52	2.331·07	39.738·46
13 Sombor	318.010·66	115 061 98	13.489·80	6.614·80	453.177 24
14 Split	94.701·14	78 858 44	3.968 28	4.676·30	182.204·16
15. Subotica	102.648 15	21.397 60	4 875·41	7.378·67	136.299·83
16. Sušak	17·257·30	8.955·47	784·45	1.077·10	28.074·32
17. Travnik	7.323·86	183.768·15	44·09	4·50	191.140·60
18. Tuzla	12.639·99	1.880·40	624·61	769·94	15.914·94
19. Varaždin	93.129·64	188.796·76	801·77	613·60	283 341·77
20. Vel. Bečkerek	1,515·626·61	714 576 68	56.185·71	3 738·39	2,290.127·39
21. Vršac	23.330·09	6.588.96	785·79	917·67	31.622·51
22. Zagreb	279.140·14	95.694.42	13.095·58	15.658·02	403.588 16
23 Zemun	34.283.50	11.603·50	1 808.70	1.720 90	49.416·60
24. Bol. blag. Merkur Zagreb	10.744·07	35 352·49	516 70	630·70	47.243 96
25. Trg i bol. potp. društvo Ljubljana	13.082·01	3.397 77	799·90	716·10	17.995 78
Sveukupno	5,174.100·59	2,282.543·08	159.824·—	162.171·46	7,778 639·13

Digitized by Google

Propisani prinosi i prirezi iznosili su u god. 1926. Din 289,923.007.11, a otpisani Din 7,778.639.13, što iznosi 2.68% od napred navedenog sveukupnog propisa.

Prosječni propis prinosa po članu, iznosio je u god. 1926. u pojedinoj pokrajini:

Pokrajina	Prinos za slučaj bolesti Dinara	Prinos za nesretni slučaj Dinara	Ukupno Dinara
Hrvatska i Slavonija	465·07	98·49	563·56
Srbija	485·83	88·80	574·63
Vojvodina	424·61	69·24	493·85
Bosna i Hercegovina	460·89	149·96	610·85
Dalmacija	470·78	121·13	591·91
Slovenija	441·05	97·89	538·94
Prosječno u cijeloj državi	457·67	99·99	557·66

Prosječni propis prinosa po članu iznosio je u god. 1926. kod pojedinog mesnog organa Središnjeg Ureda:

	Mjesto	Prinos za slučaj bolesti dinara	Prinos za nesretni slučaj dinara	Ukupno dinara
1	Kod OUZORA u Bjelovaru	371·57	105·99	477·56
2.	„ „ „ Brodu n/S.	425·75	126·47	552·22
3	„ „ „ Osijeku	430·51	110·03	540·54
4.	„ „ „ Karlovcu	443·42	117·50	560·92
5.	„ „ „ Sušaku	514·67	160·86	675·53
6.	„ „ „ Varaždinu	313·81	37·87	351·68
7	„ „ „ Zagrebu	507·21	96·30	603·51
8.	„ „ „ Zemunu	436·97	94·30	531·27
9.	Kod Privr. blag. Merkur Zagreb	774·15	44·11	818·26
10.	Kod OUZORA u Beogradu	506·09	89·73	595·82
11.	„ „ „ Skoplju	402·15	84·93	487·08
12.	„ „ „ Novom Sadu	485·95	87·77	573·72
13	„ „ „ Somboru	399·53	75·87	475·40
14.	„ „ „ Subotici	390·12	67·39	457·51
15.	„ „ „ Vel. Bečkereku	456·75	43·74	500·49
16.	„ „ „ Vršcu	393·49	70·12	463·61
17.	„ „ „ Banjaluci	445·63	172·95	618·58
18.	„ „ „ Mostaru	364·82	46·87	411·69
19.	„ „ „ Sarajevu	514·16	153·31	667·47
20	„ „ „ Travniku	463·83	175·80	639·63
21.	„ „ „ Tuzli	412·59	93·59	506·18
22.	„ „ „ Dubrovniku	420·61	98·49	519·10
23.	„ „ „ Splitu	503·73	136·—	639·73
24.	„ „ „ Ljubljani	428·37	101·73	530·10
25.	Kod Trg. bl. dr. Ljubljani	660·08	31·62	691·70

VI. Upravljanje i raspolaganje sa imovinom Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika (§ 237. Statuta).

Glavnično pokriće vlastitih starih i novih renta iznosilo je 31. decembra 1926. glasom računa Gubitka i Dobitka grane osiguranja za nesrećni slučaj . . . . . Din 169,355.523.—
a glavnično pokriće penzionog fonda . . . . . „ 65,293.741.—

Ukupno: Dini 234,649.264.—

Odbivši od toga konačni manjak koncem god. 1926. grane osiguranja za nesrećni slučaj Din 28,677.184.13, te manjak penzionog fonda sa Din 18,131.954.70 . . . . . Din 46,809.138.83

Ostaje: Din 187,840.125.17

Digitized by Google

koji bi iznos u pravilu imao Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika sa 31. decembrom 1926. stajati na raspolaganje.

Faktično je Središnji Ured za Osiguranje Radnika 31. decembra 1926. u grani osiguranja za nesretni slučaj raspolagao sa sledećom imovinom:

1. Gotovinom u blagajni, uloščima u novčanim zavodima i vrednosnim papirima u ukupnoj vrednosti od	Din	25,847.343.28
2. Nekretninama i novogradnje te inventar u vrednosti od .	Din	73,518.666.15
Ukupno:	Din	99,366.009.43

Manjak od Din 88,474.115.74 angažovan je u sledećim stavkama, koje su vidljive u bilanci medju aktivama i to:

I. Kod mesnih organa.

a) za ubrane, a ne doznačene prinose za nesrećni slučaj . .	Din	50,980.995.20
b) za dužnu imovinu likvidiranih blagajna	Din	13,186.914.43
c) za razne ostale dugovine (cpd.)	Din	3,544.061.62

II. Razne zalihe robe i to:

neosalvarzan, plative tiskanice, naklada knjiga, te razne akontacije, koje su sadržane u prelaznom računu sa	Din	2,066.889.49

III. Saldo dužnika

po odbitku salda vjerovnika	Din	18,420.108.21
Ukupno:	Din	88,198.968.95

koji je iznos posve približno istovjetan sa napred iskazanim manjkom.

Kamatni dohodak, kao i dohodak od nekretnina, te troškovi uzdržavanja i troškovi otpisa od nekretnina, razdijeljeni su na fondove glavničnog pokrića renta i na glavnično pokriće penzionog fonda u razmjeru visine ovih fondova, a na temelju zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 22. februara 1926. čl. 5. sjed. zapisnika tačka 14.

Fondu Sigurnosne rezerve u grani osiguranja za nesrećni slučaj spomenutom u 4. stavu §-a 237. Statuta, nije odobren deo kamata ni deo dohodka od nekretnina, jer ga do sada nije bilo, a pošto je grana osiguranja za nesretni slučaj koncem god. 1926. pasivna, ne može se ga ni osnovati.

Fondu naročite pričuve za osiguranje u bolesti spomenutom u 5. stavu §-a 237. Statuta nije takodjer odobren deo kamata i dohodka od nekretnina s razloga, jer je taj fond računski stvoren tek 22. februara 1926. zaključkom ravnateljstva Središnjeg Ureda od 22. februara 1926. čl. 5. sjed. zapisnika, te iz razloga, jer taj fond do konca god. 1926. nije uplaćen.

VII. Predlozi uprave.

Na osnovu zaključnih računa o poslovanju Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u god. 1926. predlaže se ravnateljstvu, da temeljem ovlasti po al. 1. §-a 252. Statuta Središnjeg Ureda izvoli zaključiti:

I. Na osnovu tačke 10. alineje 1. §-a 126. ZOR odobravaju se zaključni računi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika za god. 1926. i to:

1. Bilanca grane osiguranja za slučaj bolesti:

sa imovinom	Din	221,946.720.35
sa dugovinom	„	210,339.853.15
sa poslovnim viškom	„	11,606.867.20

2. Bilanca grane osiguranja za nesretni slučaj:

sa imovinom	Din	256,973.840.16
sa dugovinom	„	277,737.453.03
sa poslovnim manjkom	„	20,763,612.87

Digitized by Google

3. Bilanca penzionog fonda službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika:

sa imovinom	Din	61,581.505.83
sa dugovinom	„	65,293.741.—
sa poslovnim manjkom	„	3,712.235.17

4. Bilanca dobra »Klenovnik«:

sa imovinom	Din	10,056.214.25
sa dugovinom	„	10,544.760.94
sa poslovnim manjkom	„	488.546.69

II. Od poslovnog viška grane osiguranja za slučaj bolesti u iznosu od Din 11,606.867.20 odobrava se na osnovu tačke 3. al. 1. §-a 126. ZOR i §-a 234. Statuta Središnjeg Ureda:

a) Mjesnim organima iznos od	Din	6,528.862.80
b) Pričuvi po §-u 26. ZOR	„	2,901.716.80
c) Zakladi ¼ viška Središnjeg Ureda za O. R.	„	2,176.287.60
Ukupno:	Din	11,606.867.20

U smislu zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 22. februara 1926. pod čl. 5. tačka 7. d) ravnateljstvo poziva svoje mjesne organe, da čiste viške po §-u 234. Statuta iz god. 1926. takodjer rezerviraju za pokriće dubioznih tražbina i otpise neutjerivih prinosa bolno-potporne grane osiguranja sve dotle, dok te rezerve ne dosegnu bilancom iskazane zaostatke prinosa ove grane osiguranja. Stvaranje zaklada za pružanje većih potpora u smislu alineje 2. §-a 140. Zakona o Osiguranju Radnika moći će ravnateljstvo odobravati tek nakon što se prikupi odredjena rezerva za otpise prinosa.

III. Poslovni manjak u grani osiguranja za nesrećni slučaj iz god. 1926. u iznosu od Din 20,763.612.87 zajedno sa poslovnim manjkom iz prijašnjih godina u iznosu od Din 7,913.571.26 ili ukupno Din 28,677.184.13 imade se sa 1. januarom 1927. prenjeti na novi račun.

IV. Poslovni manjak penzionog fonda službenika Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u iznosu od Din 3,712.235.17 imade se zajedno sa poslovnim manjkom iz prijašnjih godina u iznosu od Din 14,419.719.53 ili sveukupno Din 18,131.954.70 sa 1. januarom 1927. prenjeti na novi račun.

Glavnično pokriće penzionog fonda imade se od 1. januara 1927. izračunati na osnovi 6% kamatne stope na temelju naredbe Ministarstva Socijalne Politike od 16. augusta 1927. broj 5.620/IV. (Službene Novine od 8. septembra 1927. broj 202.).

V. Na temelju zaključka ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 22. februara 1926. pod čl. 5. sjed. zapisnika točka 8. imade se na teret Zaklade ¼ viška Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u grani osiguranja za slučaj bolesti pokriti:

a) poslovni manjak lječilišta »Brestovac« na Sljemenu, koji je nastao u god. 1926. u iznosu od Din 149.711.25;

b) poslovni manjak oporavilišta »Kasindol« kraj Sarajeva, koji je nastao u god. 1926. u iznosu od Din 119.914.47 ili ukupno Din 269.625.72.

VI. Umoljava se Ministar Socijalne Politike, da nadležnim putem izvoli ishoditi:

a) promjenu §-a 49. Zakona o Osiguranju Radnika onamo, da glasi:

Onaj član, koji ne može dokazati, da je tečajem jedne godine pre nego što je poslednji put pristupio Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika bar 9 meseci, odnosno u toku dve godine 18 mjeseci bio član ureda, može imati pravo na potporu za porodilje, za opremu deteta i za dojenje (§ 45. točka 4. b, c, d) odnosno na potporu za porodilje i opremu deteta za članove porodice (§ 45. točka 5. b) samo onda, ako je porod usledio posle besprekidno devetmesečnog članstva.

Za pravo na babičku pomoć i lečenje (§ 45. točka 4. a i točka 5. b) dovoljno je tromjesečno članstvo umesto devetmjesečno prve alineje.

Za potpore u slučaju porodjaja članice (§ 45. točka 4) računaju se poslednja dva meseca pre porodjaja kao vreme članstva i onda, ako je članica zbog trudnoće istupila iz posla, a da u to vreme nije imala pravo na novčane potpore.

Digitized by Google

b) dopunu točke 4. c § 45., koja glasi:

»Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika može zaključiti, da se ova oprema daje u naravi.«

VII. Predlaže se Ministru Socijalne Politike, da u §-u 21. ZOR odredjene obezbedjene nadnice unutar pojedinog nadničnog razreda počevši od 1. januara 1928. povisi kako sledi:

Nadnični razred	Veličina zarade na dan	Obezbedjena nadnica
I.	9·60	8·—
II.	preko 9·60 do 11·60	9·60
III.	11·60 „ 14·—	11·60
IV.	14·— „ 16·80	14·—
V.	16·80 „ 20·—	16·80
VI.	20·— „ 24·—	20·—
VII.	24·— „ 28·80	24·—
VIII.	28·80 „ 34·—	28·80
IX.	34·— „ 40·—	34·—
X.	40·— „ 48·—	40·—
XI.	48·—	48·—

VIII. Predlaže se Ministru Socijalne Politike, da na osnovu §-a 34. ZOR počevši od 1. januara 1928. odredi prinosnu tarifu u grani osiguranja za nesrećni slučaj sa 7% (sedam od sto) od obezbedjene nadnice za postotak opasnosti 100.

IX. Za pokriće dodataka na skupoću starim rentnicima za god. 1927., 1928. i 1929. odredjuje se na temelju § 206. ZOR naročiti prirez sa ½% od obezbedjene nadnice za % opasnosti 100, koji će se propisati u god. 1928. za sve tri navedene godine.

X. Na temelju §-a 23. ZOR povisuje se počevši od 1. januara 1928. prinos za slučaj bolesti od 36% na 42% od jednodnevne obezbedjene nadnice kao nedeljni prinos za slučaj bolesti za teritorij mesnih organa, koji su koncem godine 1926. bili pasivni i to:

Za teritorij Okružnih Ureda Zagreb, Karlovac, Sušak, Osijek, Zemun, Brod n/S., Varaždin, Bjelovar, Dubrovnik, Tuzla, Mostar, Travnik i Subotica.

XI. Počevši od 1. januara 1927. dužni su mesni organi Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika plaćati 6% zateznih kamata za ubrane, a do 20. idućeg mjeseca nedoznačene prinose za slučaj nesreće te doprinose za Penzioni fond, a 5% za prireze Berze Rada i Radničkih Komora.

XII. Počevši od 1. januara 1927. povisuje se stanarina (kirija) za sve zgrade Središnjeg Ureda od 6½% na 7½% od početne knjižne vrednosti i to 6% u ime kamata, 1% za otpise i ½% za uzdržavanje zgrada.

U Z a g r e b u, dne 10. oktobra 1927. godine.

Digitized by Google

ZAKLJUČNI RAČUNI ZA GODINU 1926.

Digitized by Google

Račun Gubitka i Dobitka Središnjeg Ureda za osiguranje

Rashod

				Dinara	para
Hranarine	25·78			56,613.490	38
Potpore za porodilje osiguranih članova	2·56			5,632.497	65
„ „ „ obiteljskih „	0·60			1,310 117	69
„ „ opremu djeteta osiguranih članova	0·64			1,401.187	46
„ „ „ „ obiteljskih „	4·57			10,040.248	76
„ „ dojilje	0·23			496,386	79
Primaljske pristojbe osiguranih članova	0·23			516.001	11
„ „ obiteljskih „	0·97			2,139.427	75
Troškovi bolničkog lečenja osiguranih članova	8 55			18,782.424	36
„ „ „ obiteljskih „	1·48			3,244.889	30
„ vlastitih bolnica	0 46			1,018.469	74
„ uzdržavanja ambulatorija		Din.	4,315.015·28		
— bonifikacija po §-u 235. Statuta	1·52		973.701·82	3,341.313	46
Lekovi i zdravstvene potrepštine osig. članova	9·30			20,418.992	01
„ „ „ „ obit. „	3·34			7,331.609	14
Kupalište i sanatorium	3·69			8,108.348	20
Zubna njega	2·11			4,632.819	39
Pogrebnina	1·20			2,624,797	54
Lečnički troškovi		Din.	23,515.373·98		
— bonifikacija §. 234. Statuta	9·92		1,725.236·60	21,790.137	38
Upravni troškovi		Din.	40,945.205 44		
— bonifikacija § 235. Statuta	16 66		4,346.937·37	36.598.268	07
Otpis od inventara		Din.	798 500 74		
— bonifikacija § 235. Statuta	0 28		180.185·33	618,315	41
Kamate	0 58			1,265.540	94
Razni izdaci	0·05			105.919	85
Poslovni višak	5·28			11,606.867	20
	100%			219,638.069	58

Digitized by Google

radnika za slučaj bolesti na dan 31. decembra 1926. god.

Prihod

	Dinara	para
Prinos za slučaj bolesti	217,216.049	15
Naknade	1,926.595	10
Razni prihodi	495.425	33
	219,638.069	58

Digitized by Google

Bilanca Središnjeg Ureda za osiguranje radnika

Imovina

	Dinara	para
Gotovina	2,271.247	56
Novčani zavodi i pošt. štedionica	11,707.454	11
Dužnici	24,095.010	84
Poslodavci	154,001.444	30
Inventar (pokretnine)	10,344.816	46
Vrednosni papiri	478.567	36
Nekretnine	615.325	05
Neutrošeni materijal	724.404	66
Grana osig. za slučaj nesreće za njeno dugovanje ovoj grani osiguranja	17,544.697	19
Likvidaciona dugovina Vojvodine	163.752	82
	221,946 720	35

Digitized by Google

za slučaj bolesti sa 31. decembra 1926. god.

Dugovina

	Dinara	para
Verovnici	50,928.237	56
Grana osig. za slučaj nesreće za njezino potraživanje od mesnih organa	92,081.209	34
Rezerva po §-u 26. Z. o. r.	15,169.389	39
Zaklada 3/4 viška mesnih organa sa 31. XII. 1925.	32,182.345	83
„ 1/4 „ centrale sa 31. XII. 1925.	7,511.034	48
Likvidaciona imovina Slovenije	3,058.384	99
„ „ Hrvatske i Slavonije	1,879.827	05
„ „ Srbije	2,445.872	32
„ „ Bosne i Hercegovine	1,293.396	52
„ „ Dalmacije	1,790.234	07
Rezerva za otpis dubioznih prinosa Srbije	1,999.921	60
Poslovni višak	11,606.867	20
	221,946.720	35

Digitized by Google

Račun Gubitka i Dobitka Središnjeg Ureda za osiguranje rad-

Rashod

	%		Dinara	para
Privremene rente po z. o. r. od 14. V. 1922.	15·86	Din. 8,888.940·75		
Stalne rente po z. o. r. od 14. V. 1922.	10·01	5,607.469·35	14,496.410	10
Rente po §. 204. z. o. r. Srbija i Crna Gora	0·34	Din. 189.030·85		
„ „ „ „ Bosna i Hercegovina	0·28	156.115·03		
Stare rente pokrajine Hrvatske i Slavonije	1·16	651.896·10		
„ „ „ Vojvodine	0·39	216.644·48		
„ „ „ Slovenije	0·70	390.110·75		
„ „ željezničara pokrajine Slovenije	0·36	203.396·18	1,807.193	39
Doplatak na skupoću starim rentnicima:				
Pokrajine Hrvatske i Slavonije	1·29	Din. 724.708·08		
„ Vojvodine	1·11	623.218·77		
„ Slovenije	2·84	1,591.893·04		
„ „ željezničara	—·70	389.519·16		
„ Srbije i Crne Gore	0·03	19.420·56		
„ Bosne i Hercegovine	0·07	37.994·28	3,386.753	89
Hranarina	2·23	Din. 1,248.043 61		
Pogrebne pripomoći	—·35	196 411·80	1.444.455	41
Bolnički troškovi	1 94	Din. 806 181·67		
Ljekovi	1·64	917.753·91		
Kupališta i sanatorija	0·09	53 043·85	1,776.979	43
Liječnički troškovi	0·23	Din. 130.727·72		
Liječnički troškovi § 235. Statuta	3 08	1,725.236·60	1,855.964	32
Upravni troškovi	11·27	Din. 6,318.300·13		
Upravni troškovi § 235. Statuta	7·76	4,346 937 37	10,665.237	50
Uzdržavanje ambulanta § 235. Statuta	1·74	Din. 973 701·82		
Otpis inventara	0·15	84.073·—		
Otpis od inventara § 235. Statuta	0·32	180.185·33	1,237.960	15
Otpis nekretnina	0·81	Din. 453 097·63		
Uzdržavanje nekretnina	0·59	332.977·72	786.075	35
Izvanredni manipulativni troškovi	0·68		378.882	49
Osiguravajuće premije po § 207. Z. o. r.	0·03		19.500	—
Razni rashodi	0·00		344	50
Glavnično pokriće sa 31. XII. 1926.:				
Novih renta po § 34. Z. o r.		Din. 155,569.823·—		
Starih renta pokrajina Hrvatska i Slavonija		5,131.073·—		
„ „ „ Vojvodina		1,202.938·—		
„ „ „ Slovenija		3,816.916·—		
„ „ „ „ željezničari		1,928.103·—		
„ „ „ Srbija i Crna Gora § 204 Z. o. r.		1,235.004·—		
„ „ „ Bosna i Hercegovina § 204. Z. o. r.	69·50	471.666·—	169.355.523	—
	137·05		207,211.279	53

Digitized by Google

nika, Grana osiguranja za slučaj nesreće 31. decembra 1926.

Prihod

		Dinara	para
Prinos za nesretni slučaj	Din. 47,433 068 60		
Dotacija Pokrajinskog sklada	1,810.616 89		
Kamati	2,957 604 81		
Dohodak od nekretnina	2,603 181 71		
Zdravstvene potrepštine	10 372 37		
Plative tiskanice	15 425 50		
Vrednosni papiri	184.932 —		
Razni primici	1,025 817 78	56,041.019	66
Glavnično pokriče renta sa 31. XII. 1925.:			
Novih renta § 34. Z. o. r.	Din. 116,528.830 —		
Starih renta pokrajine Hrvatske i Slavonije	5,250.549 —		
„ „ „ Vojvodine	1,037.340 —		
„ „ „ Slovenije	3,885 515 —		
„ „ „ Slovenije željezničara	2,016 247 —		
„ „ „ Srbije i Crne Gore § 204. Z. o. r.	1,176.864 —		
„ „ „ Bosne i Hercegovine § 204. Z o. r.	511.302 —	130,406.647	—
Poslovni manjak		20,763.612	87
		207,211.279	53

Digitized by Google

Bilanca Središnjeg Ureda za osiguranje radnika, Grana

Aktiva

		Dinara	para
Gotovina	Din. 395.663·86		
Novčani zavodi i poštanske štedionice	23,621.732·17		
Vrednosni papiri	1,829 948·25		
Inventar	791.210·—	26,638.553	28
Nekretnine:			
a) Uredske stanbene i gospodarske zgrade	Din. 44,927.915·62		
b) Liječilišta i sanatoriji	15,247 832·78		
c) Gradilište	70.000·—	60.245.748	40
Novogradnja palače Mihanovićeva ul.	Din. 12,405.262·—		
Nadogradnja liječilišta Brestovac	436.445·75	12,841.707	75
Poslodavci za dužne prinose likvidiranih blagajna i zavoda u grani osiguranja za slučaj nesreće:			
a) Pokrajina Hrvatska i Slavonija	Din. 226.945·86		
b) Pokrajina Slovenija	622.727·21	849.673	07
Prelazni račun		2,066 889	49
Mjesni organi:			
a) za dug poslodavaca na prinosima za slučaj nesreće	Din. 24,369.238·09		
b) za ubrane, a nedoznačene prinose za slučaj nesreće	50,980.995·20		
c) za dužnu imovinu likvid. blagajna	13,186.914·43		
d) za dužne ubrane globe	86.520·68		
e) za razno	3,457.540·94	92,081 209	34
Dužnici:			
a) Mjesni organi za neubrani prirez Berze rada	Din. 5,758.747·83		
b) Mjesni organi za ubrani prirez Berze rada	7,707.187·93		
c) Mjesni organi za neubrani prirez Radničke komore	6,913.352 43		
d) Mjesni organi za ubrani prirez Radničke komore	6,659.155·78	27,038.443	97
e) Razrešeni zavodi i blagajne za dužnu likvid. imovinu	Din. 2,123.786·65		
f) Ministarstvo saobraćaja	3,641.783·87		
g) Razni inostrani zavodi za osiguranje radnika	4.954 847·02	10,720 417	54
h) Ravnateljstvo Dobra Klenovnik invest. glavnica	Din. 10,502 286·70		
i) Liječilište Brestovac, prometna glavnica	3,747 381·24	14,249 667	94
j) Predujmovi činovnika	Din. 438.014·62		
k) Razni dužnici	1,839.943·50	2,327.958	12
Poslovni manjak prijašnjih godina		7,913.571	26
Poslovni manjak godine 1926.		20,763.612	87
		277,737.453	03

Digitized by Google

osiguranja za slučaj nesreće na dan 31. decembra 1926.

Pasiva

		Dinara	para
Vjerovnici:			
a) Radničke komore za neubrani prirez, dug poslodavaca	Din. 6,913.352·43		
b) Radničke komore za ubrani prirez	1,480.836·70		
c) Fondovi Radničkih komora i Centralnog sekreterijata Radničkih komora za nabavu nekretnina	10,000.000·—	18,394.189	13
d) Centralna berza rada za neubrani prirez, dug poslodavaca	Din. 5,758.747 83		
e) Centralna berza rada za ubrani prirez	10,380 565·85	16,139.313	68
f) Razni vjerovnici		1,382.876	55
Likvidaciona imovina razrešenih blagajna grana osiguranja za slučaj nesreće:			
a) Pokrajine Slovenije	Din. 4,476.743 06		
b) Pokrajine Bosne i Hercegovine	47 881·55	4,524.624	61
Penzioni fond Suzora		46,060.302	40
Bolno-potporna grana osiguranja		17,544.697	19
Pričuva po § 200. Z. o. r.		664.722	05
Pričuva za hitnu pomoć rentnika, koji ne primaju rente iz inostranstva		114.397	75
Pričuva za pomoć institucija radničkog osiguranja upropašćenih za vreme rata		16 666	66
Pričuva za pogrebnine certifikatista južne željeznice		13.521	01
Glavnično pokriće renta 31. XII. 1926.:			
a) Sred. ured za vlastite nove rente po § 34. Z. o. r.	Din. 155,569.823·—		
b) Sred. ured za stare rente po § 204. za Srbiju i Crnu goru	1,235 004·—		
c) Sred. ured za stare rente po § 204. za Bosnu i Hercegovinu	471.666 —		
d) Pokrajina Hrvatska i Slavonija za stare vlastite rente	5,131 073·—		
e) Pokrajina Hrvatska i Slavonija za stare željezničarske rente	738.731· -		
f) Pokrajina Vojvodina za stare vlastite rente	1,202.938·—		
g) Pokrajina Vojvodina za stare željezničarske rente	126.425 —		
h) Pokrajina Slovenija za stare vlastite rente	3 816.916·—		
i) Pokrajina Slovenija za stare preuzete rente	1,213.067·—		
j) Pokrajina Slovenija za stare rente željezničara	1,928.103·—		
k) Pokrajina Slovenija za stare preuzete rente željezničara	1,448.396 —	172.882.142	—
		277,737.453	03

Digitized by Google

Bilanca Penzionog fonda službenika Središnjeg Ureda

Imovina

	Dinara	para
Središnji ured z. o. r., Zagreb	46,060 302	40
Mjesni organi za dužne prinose	1,101.483	90
Gubitak prošlih godina	14,419.719	53
Poslovni manjak g. 1926.	3,712.235	17
	65,293.741	—

Račun Gubitka i Dobitka Penzionog fonda službenika Središnjeg

Gubitak

	Dinara	para
Penzije	1,368.107	80
Glavnično pokriće 31./XII. 1926.	65,293.741	—
Pogrebnine	7.509	—
Otpravnine	18.240	—
Potpore po § 100. Službenog pravilnika službenika Suzora	12.776	—
Porezi i pristojbe po § 110. Službenog pravilnika službenika Suzor-a	1.357	24
Uzdržavanje nekretnina	140.314	06
Amortizacija nekretnina	190.933	99
	67.032.979	09

Digitized by Google

za osiguranje radnika u Zagrebu 31. decembra 1926.

Dugovina

	Dinara	para
Glavnično pokriće	65,293.741	—
	65,293.741	—

Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu 31. decembra 1926.

Dobitak

	Dinara	para
Doprinosi	5,667.983	52
Kamati	1,335.872	43
Globe	11.314	52
Glavnično pokriće 31./XII. 1925.	54,952.972	—
Dohodak od nekretnina	1,096.972	44
Razni prihodi	255.629	01
Poslovni manjak god. 1926.	3,712.235	17
	67,032.979	09

Digitized by Google

Bilanca ravnateljstva dobra „Klenovnik“

Imovina

			Dinara	para
Blagajna	Din.	13.495·32		
Prva hrvatska štedionica podružnica, Varaždin		191.200·—		
Gubitak prošlih godina		476.573·53		
Prelazni račun		511.893·90		
Lječilište „Brestovac“		17.264·30		
Knjižnica		456·—		
Park i nasadi		46.175·05		
Gradnja		7,005.429·71		
Stolarija		1,151.130·75		
Inventar		568.313·97		
Auto-vozila		64.326·50		
Vrtljarstvo		7.870·52		
Uredjenje i uzdržavanje puteva		2.084·70	10,056.214	25
Poslovni manjak			488.546	69
			10,544.760	94

Račun Gubitka i Dobitka ravnateljstva dobra

Rashod

			Dinara	para
Živi inventar	Din.	8.867·26		
Patronat		600·—		
Sumarstvo		25.732·89		
Poljoprivreda		185.916·50		
Vinogradarstvo		51.935·22		
Kućanstvo		59.242·26		
Upravni trošak		132.328·24		
Lječnički trošak		29.824·85	494.447	22
			494.447	22

Digitized by Google

sastavljena 31. decembra 1926.

Dugovina

		Dinara	para
Središnji ured z. o. r.	Din. 10,502.286·70		
Poslovni prijatelji	42.474·24	10,544.760	94
		10,544.760	94

„Klenovnik“ sastavljen 31. decembra 1926.

Prihod

	Dinara	para
Kamati	5.900	53
Poslovni manjak	488.546	69
	494.447	22

Digitized by Google

Број 31.196 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишног Уреда за Осигурање Радника у предмету територијалне раздиобе окружних уреда за осигурање радника у Босни и Херцеговини.

Свим месним органима.

Господин Министар Социјалне Политике донио је 16. августа 1927. под бр. 7170/IV. слиједеће ријешење:

»да се тачка б. закључка равнатељства Средишног Уреда за Осигурање Радника од 13. септембра 1924. год. број 22.795 — 1924. преиначује у толико што ће и на даље као дефинитивни месни органи тога Уреда пословати на својим досадањим подручним седиштима Окружни Уреди за Осигурање Радника: у Сарајеву, Мостару, Бања Луци, Тузли и Травнику.«

Управни одбор Равнатељства Средишног Уреда за Осигурање Радника закључком својим од 24. октобра 1927. чл. 1321. сједничког записника, узео је на знање ово ријешење Господина Министра Социјалне Политике с тим, да се о том обавијесте окружни уреди за осигурање радника у Босни и Херцеговини.

Што се окружним уредима за осигурање радника саопћује знања и равнања ради у вези с окружницом Средишног Уреда за Осигурање Радника од 18. марта 1927. број 3359 у предмету територијалне раздиобе окружних уреда (Радничка Заштита, г. 1927., бр. 3. стр. 174).

У Загребу, 4. новембра 1927.

Генерални директор:
у. з.
Др. **Арселин** в. р.

Broj: 35.084 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu izmjene §§ 63. i 64. Statuta.

Svim mjesnim organima.

Gospodiin Ministar Socijalne Politike svojim rešenjem od 15. septembra 1927. broj 7.946/IV. na osnovu §-a 126. Zakona o Osiguranju Radnika, a u vezi § 127. istog Zakona po zaključku ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 24. augusta 1927. odobrio je izmenu §§ 63. i 64. Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i to:

§ 63.

Stav drugi menja se i glasi:

»Predsednik ravnateljstva bira se na rok trajanja mandata članova odnosnog ravnateljstva sa mestom stanovanja u sedištu ureda. Po izmeni celog ili većine članova ravnateljstva bira se novi predsednik iz druge grupe tako, ako je za proteklo vreme predsednik pripadao grupi osiguranih članova, novi predsednik će biti biran iz grupe neosiguranih članova poslodavaca i obrnuto. Izmena u ličnosti predsednika u okviru perioda jednog ravnateljstva ne povlači i izmenu reda grupe, kojoj pripada predsednik.

u § 64.

Stav prvi menja se i glasi:

»Za tim ravnateljstvo odmah pristupa izboru dvojice podpredsjednika i to odelito po grupama tako, da osigurani članovi odvojenim glasanjem biraju svoga, a neosigurani članovi-poslodavci svoga podpredsjednika.«

Prednje se dostavlja tome Uredu na dalji rad i naredjenje mesnim organima da u koliko su u pojedinim okružnim uredima dosadanji potpredsednici bili iza-

Digitized by Google

brani zajedničkim glasanjem, obeju grupa, ima se na prvim sednicama izvršiti nov izbor prvog i drugog potpredsednika po prednjem propisu.«

Što se svim mesnim organima stavlja znanja i obdržavanja radi.

U Zagrebu, dne 22. oktobra 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број 33425 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег уреда за осигурање радника у Загребу у предмету надопуњења окружнице Средишњег уреда за осигурање радника од 27. августа 1927. број 30052 — 1927. (Радничка Заштита од године 1927. стр. 281—282).

Свим месним органима.

У предмету споменута окружница надопуњује се тиме, да се принос за случај болести којега не терети прирез за Радничке Коморе, умјесто на посебном папиру или списку, имаде књижити изравно у текуће рачуне послодаваца црвеним мастилом а принос за случај болести којега терети прирез за Радничке Коморе, црним мастилом.

Ова промјена споменуте окружнице потребна је зато, да се омогући контрола рачуна и касније, што не би било могуће, ако би се изгубили папири или спискови на којима се по уводно споменутој окружници имаде бележити принос за случај болести, којега терети прирез за Радничке Коморе.

У Загребу, 9. новембра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Broj: 36.015/1927.

OKRUŽNICA

Središnji Ured za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu otvorenja ček računa kod filijale Poštanske štedionice u Zagrebu za lječilište Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika »Klenovnik« u Klenovniku z. p. Ivanec u Hrv. Zagorju.

Svim mjesnim organima.

Danom 1. novembra 1927. otvoren je kod filijale Pošt. štedionice u Zagrebu ček račun broj 32.065 za lječilište Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika »Klenovnik« u Klenovniku z. p. Ivanec u Hrv. Zagorju.

Što se svim Mesnim Organima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika znanja i ravnanja radi saopćuje time, da sve svoje uplate u korist spomenutog lječilišta imaju vršiti putem Poštanske štedionice virmanom, ili uplatnim listom filijale Poštanske štedionice u Zagrebu, u korist ček računa broj 32.065.

U Zagrebu, dne 28. oktobra 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Digitized by Google

Број 33969 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишног Уреда за Осигурање Радника у Загребу у предмету избора службеника.

Свим месним органима.

Министарство Социјалне Политике, Оделење за Заштиту Радника, рјешењем својим од 9. септембра 1927. бр. 7795/IV. саопћило је уз остало овамо слиједеће:

»Министарство Социјалне Политике на основу § 181. Закона о Осигурању Радника прегледало је записник седнице предсједништва тога Уреда од 30. јула 1927. и нашло је следеће:

да је поводом закључка под бр.26.302 — 1927. (чл. 2. записника) потребно да тај Уред (односно управно оделење) тачно контролише, да ли изабрани чиновници Уреда у више положаје испуњавају све услове Службеног Правилника и да о томе накнадно поднесе извештаје односно предлоге равнатељству или управном одбору тога Уреда. Ово је неопходно с тога, што закључци Средишног и Окружног Уреда о изборима чиновника у више положаје не садрже све потребне податке (и ако је то од Министарства неколико пута изричито већ тражило) те је Министарству одузета могућност да све овакве закључке тога Уреда, као и окружних уреда, преконтролише. У противном Министарство ће за сваки евентуални незаконити избор чинити одговорним директора управног оделења тога Уреда (односно управника окружног уреда) и референта уреда који је био известилац по односном предмету.«

Што се ставља до знања мјесним органима у вези с окружницом Средишног Уреда за осигурање радника од 6. августа 1927. бр. 26.302 у предмету избора слуњбеника те с позивом, да се држе строго тога наређења.

У Загребу, 21. октобра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Broj: 39.440 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu naplaćivanja opskrbnih pristojba za članove lječene u lječilištu Brestovac na Sljemenu kraj Zagreba.

Svim mjesnim organima.

Okružnicom Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 18. maja 1926. broj 8.944/1926. (Radnička Zaštita od god. 1926. strana 292.) odredjeno je da mesni organi imaju opskrbne pristojbe za svoje članove lječene u lječilištu Brestovac na Sljemenu kraj Zagreba, spomenutom lječilištu plaćati putem poštanske štedionice, i to uplatom kod svog poštanskog ureda na temelju uplatnog lista poštanske štedione na ček račun broj 45.009 ili virmanom t. j. prenosom sa svog vlastitog ček računa na ček račun lječilišta Brestovac broj 45.009 kod filiale poštanske štedione u Zagrebu.

Spomenutom je okružnicom naročito odredjeno, da se opskrbne pristojbe tom lječilištu ne šalju poštanskom naputnicom ili novčanim listom, a ni nalogom za isplatu odnosno čekovnom uputnicom u gotovom novcu putem poštanske štedione i to s razloga, jer tom lječilištu pošta ne može dostavljati novce na Sljeme.

Unatoč toga nekoji mesni organi šalju novce za to lječilište poštanskom naputnicom, novčanim listom ili čekovnom uputnicom u gotovom novcu putem poštanske štedione i time samo zadavaju poteškoće i neprilike radi dostave novca spomenutom lječilištu.

Digitized by Google

Pozivaju se stoga mesni organi da se u buduće strogo drže uvodno spomenute okružnice t. j. da opskrbne pristojbe uplaćuju isključivo samo uplatnim listom filiale poštanske štedione u Zagrebu ček broj 45.009 ili virmanom (prenosom) sa svog ček računa na ček račun spomenutog lječilišta broj 45.009.

U potonjem slučaju imade se na čekovnoj uputnici precrtati riječ »i s p l a t i t i« pa će ostati slijedeći štampani tekst: »koji se ima virmanisati korisniku«.

Ime korisnika imade se ispisati ovako: »Lječilištu Brestovac na Sljemenu kraj Zagreba u korist č e k r a č u n a b r o j 45.009«.

Uplatne listove filiale poštanske štedionice u Zagrebu za ček račun broj 45.009 poslati će mesnim organima na zahtjev spomenuto lječilište.

U Z a g r e b u, dne 20. oktobra 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Broj 38224 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu snašanja ¼ troškova članova, kojima se dozvoljava plombiranje zuba ili umjetna zubala.

S v i m m e s n i m o r g a n i m a.

Ravnateljstvo Središnjeg Ureda za osiguranje radnika u Zagrebu, u svojoj sednici od 16. decembra 1926. stvorilo je zaključak, da su oni članovi, kojima se uz postojeće uslove na račun ureda dozvoljuje plombiranje zuba ili daje umjetno zubalo (protoza) dužni, da u buduće snašaju jednu četvrtinu (25%) troškova, koji pružanjem ovih potpora nastaju za mesne organe Središnjeg Ureda. Rešenjem Ministarstva Socijalne Politike od 29. jula 1927. broj 4080 taj je zaključak u celosti odobren.

Na osnovu toga, a u cilju, da se pri provedbi toga zaključka kod svih mesnih organa zavede jednolika praksa, te spreči mogućnost, da članovi za iste zubarske radnje budu različito opterećeni, upravni odbor Središnjeg Ureda u svojoj sednici od 25. oktobra 1927. zaključio je sledeće:

I. kod onih mesnih organa, kod kojih se zubarske radnje obavljaju na osnovu cenika ugovorenog sa zubnim lekarom, imade se u ime doprinosa naplatiti faktična četvrtina (25%) u odnosnom zubarskom cenniku ugovorene tarife.

II. kod onih mesnih organa, koji za sada još zubnu njegu pružaju bez cenika, mogu se u ime jedne četvrtine (25%) za pojedine radnje naplatiti samo sledeći iznosi:

1. a)	za plombe bez lečenja korena	Д 7.50
б)	za plombe sa lečenjem korena	Д 20.—
2. a)	za umjetno zubalo po zubu	Д 12.50
б)	za umjetno zubalo po kvačici	Д 9.—

Drugi radovi, koji spadaju u zubnu njegu (npr. popravak protezе) imaju se naplaćivati prema faktičnim izdacima izuzev vađenje zuba, koje se ima obavljati uvijek besplatno.

Članovi su dužni, da na njih otpadajući dio troškova okružnom uredu u n a p r e d položе.

Ovaj zaključak stupa na snagu sa 1. novembra 1927.

Ova tarifa važi privremeno, jer se maksimalne cene zubarskih radnja kreću oko četvoruke visine tih iznosa, pa će ih Središnji ured izmeniti, u koliko se budu menjali i ugovori sa zubnim lekarima odnosno cene materijala. Svakako se ovom prilikom upozoruju svi ovi mjesni organi koji još nemaju ugovora sa zubnim lekarima, da takove nastoje sklopiti u najkraćem roku, pazeći pri tome, da cene za pojedine zubarske radnje ne samo

Digitized by Google

не прекораче четвероструког износа горње тарифе, него буду по могућности још ниже, како би издаци за ову врсту потпора били доведени у нормалне границе. Стога ваља и већ постојеће уговоре у том правцу по могућности подврћи ревизији.

У Загребу, 27. октобра 1927.

Broj: 40.301 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu — u predmetu plaćanja poreza priznanicama, koje su izdane na zadržanih 20% krunskih novčanica prilikom njihovog žigosanja.

Svim mjesnim organima.

U vezi sa okružnicom Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 19. aprila 1927. broj 13.882/1927. (Radnička Zaštita god. IX. broj 4, strana 237.) u gornjem predmetu priopćuje se mjesnim organima još sledeće:

Priznanice, koje su izdane na zadržanih 20% krunskih novčanica prilikom njihovog žigosanja primati će se mjesto gotovog novca samo za dugovani državni porez t. j. za odplatu državnog poreza, te državne blagajne (općinska poglavarstva, gradski porezni uredi, opštinski sudovi, gradski senati) ne mogu uplate tim priznanicama učinjene repartirati i na općinske daće.

Kao platež mjesto gotovog novca primaju državne blagajne samo priznanice, koje su izdate na zadržanih 20% krunskih novčanica prigodom njihovog žigosanja, a koje glase na sume manje od 1.000 kruna.

Što se priopćuje mjesnim organima na znanje i propisno postupanje tim priopćenjem, da će Središnji Ured mjesnim organima vratiti priznanice, koje su mu svojevremeno poslane a glase na sumu manju od kruna 1.000, pa se mjesni organi pozivaju, da prema gornjem postupe.

U Zagrebu, dne 28. oktobra 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Број 39.673 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњега Уреда за Осигурање Радника у предмету обуставе ексекутивне наплате за приносе, које дугују Диркције Пошта и Телеграфа.

Свим месним органима.

Решењем од 20. октобра 1927. број 9157 — 1927. господин Министар Социјалне Политике донио је следеће наређење:

»Да Уреди за Осигурање Радника до нове буџетске године не предузимају егзекутивну наплату приноса за осигурање дневничара, запослених у поштанско-телеграфској струци, које приносе дугују поједине Дирекције Пошта и Телеграфа за буџетску 1926/27. годину, када ће новим буџетом, према писму Господина Министра Пошта и Телеграфа број 43634 — 1927. бити предвиђени за сву дугујућу суму потребни кредити. Дуговања Дирекција Пошта и Телеграфа за осигурање дневничара у буџетској 1927/28. год. пак имају се ликвидирати, чим Министарство Финансија буде дало потребно објашњење да исплата ових приноса није везана за Правилник, предвиђен у последњем ставу члана 406. Финансијског Закона за 1927/28. годину односно, ако буде везана, чим тај Правилник буде прописан.«

Према горњем наређењу окружни уреди дакле до нове буџетске године не могу провађати овршних поступака против дирекције Пошта и Телеграфа,

Digitized by Google

које дугују приносе на осигурање својих намештеника, а досљедно томе имаду се до тога времена обуставити и сви овршни поступци, који се сада већ налазе у току. Како је ипак потребно, да та дуговања остану у евиденцији како самих уреда тако и односних Дирекција, бити ће окружни уреди дужни, да дотичне Дирекције и надаље од времена до времена, односно барем свака 3 мјесеца упозоре на стање ствари и опомену на подмирење дугованих износа.

У Загребу, 10. новембра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Број 39.864 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег уреда за осигурање радника у Загребу у предмету извјешћивања о трајању права лијечења болесника у лијечилишту Кленовник.

Свим месним органима.

Средишњи Уред прима од месних органа лекарске налазе са попратним дописом за упућивање болесника на лечилиште Кленовник.

Мјесни органи по примитку позива са стране Средишњег Уреда за Осигурање Радника упућују чланове у Загреб.

Након лијечничке прегледбе отпремају се болесници у Кленовник о чему се мјесни органи обавјешћују рјешењем Средишњег Уреда за Осигурање Радника, да имаду одмах извјестити лијечилиште Кленовник о трајању лијечења.

Даљњег дописивања мјесни органи са Средишњим Уредом за Осигурање Радника у предмету лијечења чланова на Кленовнику немају, већ имаду све изравно са лечилиштем уређивати.

У Загребу, 24. октобра 1927.

Број 40.472 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

у предмету обдржавања сједница самоуправних органа.

Свим месним органима.

Овостраном окружницом од 23. септембра 1926. под бројем 25.811 — 1926. (Радничка Заштита год. 1926. стр. 475) саопћено је свим мјесним органима наређење Министарства Социјалне Политике од 14. августа 1927. У број 1026/IV. у предмету обдржавања сједница самоуправних органа.

Унаточ овога наређења и надаље се код неких месних органа сједнице појединих самоуправних органа обдржавају неосновано пречесто. Тако примерице код једног месног органа надзорни одбор обдржава своје сједнице свакога мјесеца, а сваки пут сједница траје и кроз два дана. Сједница се сазива за 20 часова, па траје исто кратко вријеме, а за овакве врло кратке сједнице, које се сврше у једном дану исплаћује се дневнице члановима самоуправних органа.

Поводом свега наведенога Министарство Социјалне Политике својим рјешењем од 24. октобра т. г. под бројем 9021/IV. позива овај Средишњи Уред за Осигурање Радника, да се свима мјесним органима скрене пажња на тачно обдржавање наређења цит. овостране окружнице број 25.811 — 1926., те на сазив и трајање појединих сједница, јер да Министарство Социјалне Политике као надзорна власт, ни у ком случају неће моћи допустити, да сјед-

Digitized by Google

нице отпочињу тек у 20 часова и да се члановима самоуправних органа за овакве кратке сједнице исплаћује дневница.

Поводом тога позивају се опетовано мјесни органи, да се у погледу обдржавања сједница самоуправних органа имају најтачније обдржавати овостране цит. окружнице број 25.811 — 1926.

За обдржавање сједница Надзорног Одбора упозоравају се мјесни органи и на овострану окружницу од 19. јула 1927. број 24.365 — 1927. (Радничка Заштита год. 1927. стр. 400).

Коначно се позивају мјесни органи, да се у будуће посвема престане са досадањом праксом споменутога сазивања и краткога трајања сједница, јер ће у противном случају доћи у питање исплата дневница за судјеловање на оваковим сједницама.

Ова окружница има се саопћити свим самоуправним органима, а равнатељи уреда чине се лично одговорним за најтачније обдржавање исте.

У Загребу, 31. октобра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер в. р.

Број 41.223 — 1927.

ОКРУЖНИЦА

Средишњег Уреда за Осигурање Радника у Загребу у предмету опорезивања принадлежности намештеника Средишњег Уреда за Осигурање Радника и његових мјесних органа.

Свим месним органима.

Министарство Финансија Краљевине СХС Генерална Дирекција Пореза у Београду издала је дне 6. јула 1927. под бројем 79.642 »Распис« по којем би се од намештеника Средишњег Уреда и Окружних Уреда за осигурање Радника имао наплаћивати порез иза принадлежности по точ. VI. чл. 79. Фин. Зак. за 1927/1928. год. као и од приватних намештеника.

Пошто је тај »Распис« у противби са §-ом 130. З. О. Р. и са решењима Генералне Дирекције Непосредних Пореза од 8. априла 1924. број 210; од 8. априла 1924. број 215; од 13. октобра 1925. број 36.849 и од 26. марта 1925. број 9.825 — то је Средишњи Уред за Осигурање Радника уложио на Министарство Финансија, Краљевине СХС Генералну Дирекцију Пореза у Београду данас под горњим бројем Представку замолбом, да се тај »Распис« докине и одреди, да се намештеницима Средишњег Уреда и Окружних Уреда за Осигурање Радника и надаље у погледу опорезивања принадлежности из односа њихове јавне службе у свему призна карактер државних чиновника.

Што се приопћује свим Окружним Уредима за Осигурање Радника на знање упутом, да на захтјев финанцијских-порезних власти валују принадлежности намјештеника, а на рачун пореза подмире онолико колико би по досадашњим прописима имали платити, а гледе вишка прописа поднесу писмени »Приговор«, да је Средишњи Уред за Осигурање Радника уложио против »Расписа« Генералне Дирекције Пореза од 5. јула 1927. број 79.642 — 1927. »Представку«, те подједно замоле, да се до решења исте причека са наплатом пореза.

Коначно решење и обрачун са финанцијским-порезним властима уследити ће по решењу поднешене Представке.

У Загребу, 5. новембра 1927.

Генерални директор:
Милан Гласер, в. р.

Digitized by Google

Broj: 45.966 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u predmetu naplate bolno-opskrbnih pristojba trećeg razreda u bolnici Ruskog Crvenog Krsta u Pančevu i javnoj bolnici u Dugojresi.

Svim mjesnim organima.

Ministarstvo Narodnog Zdravlja u Beogradu aktom svojim Z. br. 41.504. od 25. novembra 1927. saopštilo je ovome Uredu, da b. o. taksa drugoga reda (III. razr.) za članove ureda za osiguranje radnika u bolnici-sanatorijumu Ruskog Crvenog Krsta u Pančevu iznosi Din 30.— dnevno, u koju sumu ulaze svi troškovi po boravku i lečenju.

Inspektor Ministarstva Narodnog Zdravlja u Zagrebu aktom br. 10.071 od 27. juna 1927. priopćio je, da b. o. taksa u Javnoj bolnici u Dugojresi iznosi Din 27.— dnevno.

Što se svim mjesnim organima saopštava znanja i ravnanja radi.

U Zagrebu, dne 12. decembra 1927.

Generalni direktor: u z.
Dr. **Ježić** v. r.

Broj: 46.315 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu kolektivnog ugovora sa apotekarima o dobavi ljekova.

Svim mjesnim organima.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika sklopio je sa Apotekarskom Komorom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu kolektivni ugovor o dobavljanju ljekova za članove Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa.

Dužnosti i prava Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i njegovih mjesnih organa, kao i Apotekarske Komore i njenih članova apotekara, razabiru se u cijelosti iz priloženog ugovora. Pozivaju se svi mjesni organi da ovaj ugovor, koji je stao na snagu 1. decembra o. g., u cijelosti odmah provedu, te se pobrinu, da ga se svi lekari, kao i namještenici radničkog osiguranja najtačnije u cijelosti pridržavaju.

Ovom prigodom naročito i posebno upozoravaju se svi mjesni organi još na slijedeće odredbe ovoga ugovora:

Mjesni organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika dužni su da isplate račun apotekaru u roku od mesec dana, računajući od dana predaje istog. Za to vrijeme ne plaćaju se nikakove zatezne kamate. Po isteku jednoga mjeseca imaju mjesni organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika da isplaćuju apotekarima 6% zateznih kamata, prva tri mjeseca, a 12% posle toga roka (alineja poslednja §-a 2. Ugovora). Mjesni organi treba dakle da od sada isplaćuju apotekarske račune najkasnije u roku od mjesec dana.

Za vrijeme trajanja ovoga ugovora obvezao se Središnji Ured za Osiguranje Radnika za se i za sve svoje mjesne organe, da će obustaviti svako izravno dijeljenje ljekova članovima. Članovima koji se liječe u ambulanti mogu se davati i ljekovi samo za uporabu u ambulanti, nikako za kućnu uporabu. Zabranjuje se dakle svako dijeljenje ljekova članovima za kućnu uporabu. Prema tome uredi ne smiju ni nabavljati ljekove za dijeljenje članovima izvan potrebe ambulante (§ 11. Ugovora). Ako bi to ipak učinili odredjena je visoka konvencionalna kazna u iznosu od Din 50.000.— odnosno peterostrukog iznosa od vrijednosti u tu svrhu nabavljenih ljekova (§ 12.), koju će platiti oni, koji je skrive.

Ovaj kolektivni ugovor obavezuje sve apotekare u zemlji i sve mjesne organe Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i stupa odmah na snagu.

Digitized by Google

Svi ugovori o načinu dobave ljekova, koje je Središnji Ured za Osiguranje Radnika sa pojedinim apotekarima dosada zaključio, stavljaju se ovim kolektivnim ugovorom van snage (§ 16.).

Mjesni organi treba da ponovno upozore sve apotekare, da se kod sastavljanja i predlaganja računa do dalje odredbe drže tačno Pravilnika, koji je izdan okružnicom Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika od 25. oktobra 1923. broj 20.813/23. (al. 3. §-a 2. Ugovora).

Upravnici i šef-lekari mjesnih organa imaju pod osobnom odgovornošću da nadziru i osiguraju tačno sprovodjenje naredaba okružnice Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika br. 40.375/27. o normama radničkog osiguranja glede propisivanja ljekova.

Apotekarska Komora dostavit će svim apotekarima u zemlji po jedan štampani primjerak kolektivnog ugovora.

Ponovno se pozivaju svi mjesni organi, da se pod osobnom odgovornošću upravnika naslova, odnosno njegovog zamjenika i šefa lekara bezuvjetno u cijelosti pridržavaju priloženog kolektivnog ugovora, te da smjesta izvjeste sve svoje ambulante, ekspoziture, lekare i sve namještenike, koji imaju posla sa dobavom i dijeljenjem ljekova, o odredbama ove okružnice.

Prilaže se . . . . . komada štampanog ugovora.

U Zagrebu, dne 13. decembra 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser, v. r.

Broj: 40.373 — 1927.

OKRUŽNICA

Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u predmetu izdanja i provedbe norma radničkog osiguranja glede propisivanja lekova.

Svim mesnim organima.

Ministarstvo Narodnog Zdravlja, Apotekarsko Odelenje, rešenjem svojim od 25. oktobra 1927. Broj 35.874/1927. dostavilo je Središnjem Uredu sledeće rešenje:

»Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika, Zagreb.

Gospodin Ministar Narodnog Zdravlja odlukom svojom od 12. X. o. g. izvoleo je rešiti:

»Usvajam odluke donesene na anketi održane 4. i 5. augusta o. g. u Beogradu izmedju delegata Ministarstva Narodnog Zdravlja, Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i Apot. Staleža, predstavljenog po Apotekarskoj Komori, i na osnovu čl. I. 3. i 8. Zak. o Ustrojstvu Ministarstva Narodnog Zdravlja, tač. 1. i 24. čl. 24. Zak. o Uredjenju Sanitetske Struke i o čuvanju Narodnog Zdravlja, § 27. Zak. o Ljekarništvu od 2. aprila 1894. god. § 19. Reda za Ljekarnice u Bosni i Hercegovini od 17. X. 1907. § 7. Zak. o Apotekama od 18. X. 1906. i § 136. Zakona od 1896. god. XIV. a u vezi sa odlukama područnog mi Ministarstva od 9. XI. 1926. god. Ap. Br. 50.957.

rešavam:

Usvajam predložene norme Radničkog Osiguranja i predložene cene i

naredjujem:

da ih se svi apotekari, lekari i veterinari, koji imaju ručnu apoteku u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, pri izdavanju lekova na teret Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika imaju strogo pridržavati.

Odredjene cene razumevaju se bez daljeg odbitka, a u slučajevima da lekari Radničkog Osiguranja stave pri prepisivanju norma vitr. adl. ili fict. adl. od odredjene cene odbiće se cena odgovarajućeg posudja po taksi manje 30%.

Digitized by Google

Lekovi predvidjeni u ovim normama propisivaće se samo za račun organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i to u ovim oblicima, a pod znakom — dosim.

Lekari Suzora, u smislu odluke područnog mi Ministarstva Ap. Br. 8159 od 4. III. 1927. god., neće u buduće propisivati patentovane preparate na račun Suzora, nego uvek njihove hemijske i po farmakološkom dejstvu identične preparate.

Izuzetno od ovog naredjenja lekari će propisivati za račun Suzora i patentovane preparate samo u vanrednim i neophodno potrebnim slučajevima, ili ako za koji preparat patentovani ne postoji hemijski i po farmakološkom dejstvu identični preparat.

Ove norme Radničkog Osiguranja uvode se u život i stupaju na snagu 1. novembra 1927. god. Ko se ma u kom pogledu ogreši o propise ovoga naredjenja i ovih norma Radničkog Osiguranja postupiće se kako je to odredjeno čl. 17. pravila, po kojima će se upravljati svi apotekari, lekari i veterinari pri propisivanju, izdavanju i naplaćivanju lekova od 1. juna 1926. god. Ap. Br. 31.270.

Ovlašćujem Suzor da ove norme odštampa i dostavi besplatno svim apotekarima, lekarima i veterinarima, koji imaju ručnu apoteku«.

Prednje se rešenje dostavlja Uredu radi znanja i daljeg upravljanja.

M. P.

Po naredbi
Ministra Nar. Zdravlja
v. d. Načelnika
Mr. **Andrija Mirković** v. r.«

Ovom odlukom gospodina Ministra Narodnog Zdravlja usvojene norme radničkog osiguranja jesu:

Tekući broj	Naziv	Propis	Cena Din
1	**Tabl. Acid. acetylo-salicyl.** dosim	Acidi acetylo-salicyl. 0·50 D. tal. tabl. Nr. V.	dosis I = 2·50 II = 3·30 III = 4·00 IV = 4·70
2	**Pulvis Amidopyrini 0·30** dosim	Amidopyrini 0·30 D. tal. d. No. X.	6·—
3	**Pulvis Amidopyrini 0·10** dosim	Amidopyrini 0·10 D. tal. d. No. X.	4·50
4	**Pulv. Antipyrini** dosim	Antipyrini 0·50 D. tal. d. No. X.	6·—
5	**Pulv. Antipyrini coffeino-citrici** dosim	Antipyrini coffeino citrici 0·50 D. tal. d. No. X.	6·—
6	**Pulv. Anticatarrhalis** dosim	Acidi benzoici 0·05 Stib. sulfur. aur. 0·01 Pulv. ipec. 0·05 Codeini hydrochl. 0·01 Sacchari albi 0·30 D. tal. d. No. XX.	11·—
7	**Tabl. Albumini tannici** dosim	Albumini tannici 0·50 D. tal. tabl. No. X.	4·40
8	**Tabl. Calc. lactici** dosim	Calcii lactici 0·50 D. tal. tabl. No. XX.	5·40
9	**Pulv. Codeini 0·01** dosim	Codeini mur. 0·01 Sacchari alb. 0·20 Dent. tal. dos. No. X.	6·—

Digitized by Google

Tekući broj	Naziv	Propis	Cena Din
10	Pulv. Codeini 0·02 dosim	Codeini mur. 0·02 Sacchari alb. 0·20 Dent. tal. dos. No. X.	7·—
11	Pulv. Codeini 0·03 dosim	Codeini mur. 0·03 Sacchari albi 0·20 D. tal. d. No. X.	9·—
12	Sol. zinci c. tonogeno dosim	Zinci sulfur. 0·10 Tonogeni 0·20 Aquae destil. 10·0	6·—
13	Sol. cocaini dosim	Cocaini hydrochlorici 0·10 Aquae destil. 10·0	8·—
14	Sol. natrii biboracici c. tonogeno dosim	Natrii biboracici 0·10 Tonogeni 0·20 Aquae destil. 10·0	6·—
15	Sol. Rossbach dosim	Apomorphini hydrochlorici 0·03 Morphii hydrochlorici 0·06 Acidi hydrochlorici dil. gtt. X. Syrupi rubi idaei 20·0 Aquae destil. ad 200·0	10·—
16	Sol. kalii jodati dosim	Kalii jodati 5·0 Aquae destil. ad 150·0	12·—
17	Tabl. Coffeini natrio-benzoici dosim	Coffeini natrio-benz. 0·20 D. tal. tabl. No. X.	6·40
18	Decoct. Salep. dosim	Mucilaginis salep. 200·0	13·—
19	Tinctura jodi dosim	Solutionis jodi spirit. 10·0	5·—
20	Species amarae dosim	Herbae centaurii minoris Foliorum menthae pip. aa 10·0 Da ad saculum	4·50
21	Species althaeae dosim	Specierum althaeae 30·0 Da ad saculum	3·50
22	Species pectorales dosim	Specierum pectoral. 30·0 Da ad saculum	4·—
23	Species diureticae dosim	Baccarum juniperi rud. tus. 30·0 Radicis ononidis spinosae 20·0 Da ad saculum	5·00
24	Flores chamomillae dosim	Flor. chamomillae 30·0 Da ad saculum	3·50
25	Syrupus creosoti lact. comp. dosim	Syrup. creosoti lactici comp. 200·0	15·—
26	Syrupus ferri jodati dosim	Syrupi ferri jodati 50·0	10·—
27	Syrupus kalii sulfoguajacolici dosim	Syrupi kalii sulfoguajacolici P. Z. 200.0	15·—

Digitized by Google

Tekući broj	Naziv		Propis	Cena Din
28	Tinctura ferri aromatica	dosim	Tincturae ferri aromaticae P. Z. 300·0	15·—
29	Tinctura ferri arsenicosa	dosim	Sol. arsenical. Fowleri 10·0 Tinct. ferri pomati 20·0	5·—
30	Ung. acidi borici	dosim	Acidi borici 3·0 Vaselinae flavae 30·0	5·—
31	Ung. argenti nitrici	dosim	Argenti nitrici 0·20 Balsami peruviani 2·0 Vaselinae flavae ad 20·0	10·—
32	Ung. ophthalmicum flavum	dosim	Hydrargyri oxydati flavi 0·10 Vaselinae amer. puriss. flavae ad 10·0	9·—
33	Ung. sulfuratum	dosim	Unguenti sulfurati 100·0	10·—
34	Ung. zinci oxydati	dosim	Unguenti zinci oxydati 30·0	6—
35	Ung. contra rheuma	dosim	Acidi salicylici 1·50 Methylii salicylici 3·0 Saponis kalini Vaselinae aa ad 30·0	7·—
36	Oleum ricini	dosim	Olei ricini 30·0	5·—
37	Tinctura opii	dosim	Tincturae opii simplicis 10·0	5·—
38	Solutio morphini	dosim	Morphini hydrochlorici 0·10 Aquae amygdalar. amarar. ad 10·0	6·—
39	Extractum secalis cornuti	dosim	Extracti secalis cornuti fluidi 10·0	7·—
40	Elixir. chinae ferrat.	dosim	Elixir. chinae ferrati P. Z. 200·0	20·—
41	Pulv. Guajacoli carbonici	dosim	Guajacoli carbonici 0·50 D. t. d. No XX.	8·50
42	Tabl. Hexamethylentetramini	dosim	Hexamethylentetramini 0·50 D. t. tabl. No. X.	2·50
43	Tabl. Hyperoli	dosim	Hyperoli 1·0 D. t. tabl. No. X.	12·80
44	Hydromel infantum	dosim	Hydromelis infantum 60·0	11·—
45	Infusum digitalis	dosim	Inf. Folior. digital. tit. 1·0 ad 180·0 Syrupi simplicis 20·0	10·—
46	Infusum ipecacuanhae	dosim	Inf. Rad. ipecacuanhae 0·50 ad. 180·0 Spiritus ammoniae anisati 2·0 Syrupi simplicis ad 200·0	10·—
47	Infusum sennae	dosim	Inf. fol. sennae 15·0 ad 180·0 Magn. sulfur. 20·0	9·—

Digitized by Google

Tekući broj	Naziv	Propis	Cena Din
48	Tabl. Kalii sulfoguajacolici dosim	Kalii sulfoguajacolici 0·50 D. tal. tabl. No. XX.	8·—
49	Linimentum saponato-camphoratum dosim	Linimenti saponato-camphorati 50·0	8·—
50	Linimentum ad combustiones dosim	Aquae calcis Olei lini aa 50·0	9·—
51	Linimentum ad perniones dosim	Camphorae 5·0 Collodii Tincturae jodi Olei ricini aa 10·0	9·—
52	Pulv. Natrii salicylici dosim	Natrii salicylici 0·50 D. tal. d. No. X.	4·50
53	Pulv. Morphii 0·005 dosim	Morphii mur. 0·005 Sacchari alb. 0·20 D. tal. d. No. V.	4·50
54	Pulv. Morphii 0·01 dosim	Morphii muriatici 0·01 Sacchari alb. 0·20 D. tal. d. No. V.	5·—
55	Mixtura Amara dosim	Extracti gentianae 5·0 Aquae foeniculi 180·0	9·—
56	Mixtura Bromata dosim	Kalii bromati Natrii bromati aa 5·0 Aquae destil. ad 100·0	7·—
57	Mixtura expectorans dosim	Ammonii chlorati Succi liquiritiae depurati aa 5·0 Aquae destillate ad 200·0	6·—
58	Ol. Jecoris dosim	Olei Jecoris Aselli 200·0	10·—
59	Ol. Jecoris phosphoratum dosim	Phosphori 0·001 Olei Jecoris Aselli ad 100·0	10·—
60	Ol ricini pro infant. dosim	Olei ricini Syrupi mannati aa 20·0	6·—
61	Pilulae laxantes dosim	Pilularum laxantium No. XX.	4·—
62	Pulv. Doweri dosim	Pulveris Doweri 0·10 Sacchari alb. 0·20 D. tal. d. No. X.	5·—
63	Pulv. Phenacetini dosim	Phenacetini 0·50 D. tal. d. No. X.	5·50
64	Tabl. Phenolphthaleini dosim	Phenolphthaleini 0·20 D. tal. tabl. No. X.	4·50
65	Tabl. Santonini dosim	Santonini 0·02 Sacchari alb. 0·5 D. tal. tabl. No. V.	10·—
66	Tabl. Saloli dosim	Saloli 0·50 D. tal. tabl. No. X.	5·40

Digitized by Google

Tekući broj	Naziv	Propis	Cena Din
67	Pulvis Zinci aluminati dosim	Zinci sulfurici pulv. 50·0 Aluminis crudi pulv. 150·0	10·—
68	Pilulae Blaudi dosim	Pilularum ferri carbonici No. C.	12·—
69	Plumbum aceticum basicum sol. dosim	Plumbi acetici basici sol. 50·0	5·—
70	Acid. boricum dosim	Acidi borici crystal. 10·0	2·—
71	Magnesia usta c. soda dosim	Magnesiae astae Natr. bicarbonici aa 15·0	5·—
72	Pilulae Asiaticae dosim	Acid. arsenicosi 0·05 Pulv. piper. nigr. 1·50 Pulv. rad. Itquirit. 3·0 Mucilag. gummi-arabic. q. s. ut fiant pil. No. C.	10·—
73	Sol. Kalii hypermanganici dosim	Kalii hypermanganici 0·06 Aquae destil. ad 200·0	7·—
74	Sol. argenti nitrici dosim	Argenti nitrici 0·04 Aquae destil. ad 200·0	8·—

Pozivaju se svi mesni organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, da ovu okružnicu odmah dostave svim apotekarima, svim lekarima i veterinarima, koji imaju ručnu apoteku, te svim lekarima radničkog osiguranja na svom području znanja i obdržavanja radi.

U Zagrebu, dne 28. oktobra 1927.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Presuda u stvari utaje uredskog novca i prevare.

Presudom novosadskog prvostepenog okružnog suda kao krivičnog suda od 9. marta 1926. br. K 1437/83 — 1925. osudjen je uz ostalo Andrija Ambruš, bivši činovnik i šef ekspoziture subotičkog okružnog ureda za osiguranje radnika u St. Bečeju zbog djela iz § 462. kaznenog zakona (pronevjerenje uredskog novya) i iz § 381. kaznenog zakona (prevara) na 3 (tri) godine tamnice.

Optuženi se žalio protiv ove presude.

Apelacioni sud u Novom Sadu presudom svojom od 8. jula 1926. br. K 1281/25. ostavio je provestepenu presudu u napadnutom dijelu netaknutom, u napadnutom pak u pogledu odmjeravanja glavne kazne promjenio i tu kaznu osnažio na dvije godine tamnice.

Optuženi se žalio i protiv ove presude.

Kasacioni sud B Odelenja u Novom Sadu rješenjem svoji mod 20. oktobra 1926. br. K 391/90 — 1926. odbio je žalbu optuženoga i njegovog branioca.

U Zagrebu, dne 3. decembra 1927.

Generalni direktor: u z.
Dr. **Arselin** v. r.

Digitized by Google

Broj: 1.149 — 1927.

ODLUKA.

Odlukom Ravnateljstva Okružnog Ureda za Osiguranje Radnika u Splitu, u sjednici od 18. septembra 1927. pod točkom 29. zapisnika, razriješen je dužnosti redovitog člana Nadzornog Odbora g. Mato Bonačić zbog nedolaženja na sjednice, a shodno §-u 72. Statuta Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

S p l i t, 28. septembra 1927.

Okružni Ured za Osiguranje Radnika u Splitu.

Broj: 15.175 — 1927.

Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika

u Z a g r e b u.

Čast je ovom uredu naslov zamoliti, da u narednom broju službenog glasnika u »Radničkoj Zaštiti« dade uvrstiti sledeće:

POTRAGA.

Okružni Ured za Osiguranje Radnika u Zemunu, moli sve ustanove, koje provadaju radničko osiguranje na području Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, da mu do konca godine 1927. saopće da li se na njihovu području nalazi ovi poslodavci: Rsko-srpska krojačka zadruga, Jelačić Ivan tokar.

U Z e m u n u, dne 4. novembra 1927.

Ravnatelj: u z.
Živanović v. r.

Ad Broj: 46.315 — 1927.

KOLEKTIVNI UGOVOR

zaključen između Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu s jedne strane i Apotekarske Komore Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca u Beogradu, kao predstavnika Apotekarskog staleža sa druge strane, u pogledu načina dobavljanja lekova za članove mesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

§ 1.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika i njegovi mesni organi nabavljaće lekove u javnim gradjanskim apotekama za svoje članove i njihove porodice uz niže označene uslove na ispravno propisane recepte uredskih liječnika (lekara).

Izuzeti su od dobave lekova na račun mesnih organa Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika oni apotekari, koji su do dana potpisa ovog ugovora bili već isključeni od dobave lekova po Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika radi utvrdjenih nepravilnosti kod izdavanja propisanih recepata osiguranim članovima. Popis ovih članova dostavit će Središnji Ured za Osiguranje Radnika Ministarstvu Narodnoga Zdravlja, da ono prema veličini krivice ustanovi vreme, na koje će dotični apotekari biti isključeni od dobave.

Apotekarima, proti kojima postoje žalbe u pogledu dobave lekova članovima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika poveravat će se i dalje izdavanje lekova na račun Okružnih Ureda, dok tužilac Disciplinskog Suda Apotekarske Komore ne podigne po njihovim krivicama tužbu pred Disciplinskim Sudom Apotekarske Komore. Odluka Disciplinskog Suda Apotekarske Komore mora uslediti najdalje tri mjeseca od dana od kako je Središnji Ured za Osiguranje Radnika ili

Digitized by Google

njegov mjesni organ podnio Komori žalbu protiv radu jednog apotekara. Prema presudi Disciplinskog Suda ustanovit će se takodjer vreme, na koje će dotični apotekar biti isključen od dobave.

§ 2.

Apotekarska Komora obavezuje ovim ugovorom sve apotekare u zemlji, da će oni uredskim članovima na recepte propisane od uredskih lekara izdavati lekove na račun ureda prema § 16. Pravila o apotekarskoj taksi, koja je izdalo Ministarstvo Narodnog Zdravlja svojim rešenjem od 1. jula 1926. god. Ap. broj 31.270. Nadalje, da će apotekari od celokupne sume računa za izdane magistraliter priredjene lekove odobriti Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika u ime popusta 30%, a specijalitete da će zaračunati prema cenovniku lekovitih specijaliteta i patentovanih preparata, izdanim po Ministarstvu Narodnog Zdravlja, rešenjem od 14. augusta 1926. god. Ap. Broj 38.577. Sve eventualne promene cena od strane Ministarstva Narodnog Zdravlja, obavezuju obe ugovarajuće strane. Zavojni materijal u koliko se iznimno propiše, mineralne vode i mineralni produkti, davaće se bez popusta.

Od ovoga se izuzimaju tzv. normae radeničkog osiguranja, za koje je netto cijene odredio gospodin Ministar Narodnog Zdravlja rešenjem od 12. oktobra o. g. Ap. Br. 35.874.

Nadalje se apotekari obavezuju, da će sastavljati račune tačno prema Pravilniku, koga je u sporazumu sa Apotekarskom Komorom propisao Središnji Ured za Osiguranje Radnika.

Mesni organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika dužni su da isplate račun apotekaru u roku od mjesec dana, računajući od dana predaje istog. Za to vreme neplaćaju se nikakove zatezne kamate. Po isteku jednog meseca imaju mesni organi Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika da isplaćuju apotekarima 6% zateznih kamata, prva tri mjeseca, a 12% posle tog roka.

§ 3.

Ako bi u medjuvremenu Ministarstvo Narodnog Zdravlja novim propisima izmenilo član 16. danas važećih Pravila o Apotekarskoi Taxi vrediće za Središnji Ured za Osiguranje Radnika sve one izmene, koje će tim Pravilima biti predvidjene za sve državne ustanove. U slučaju, da Ministarstvo promeni ključ za izračunavanje specijaliteta za državne ustanove, vrediće isto i za Središnji Ured za Osiguranje Radnika.

§ 4.

Račun lekova dužan je apotekar zadnjim danom svakog meseca ili četvrt godišnje zaključiti i najdalje u roku od 15 dana podneti nadležnom mesnom organu.

Apotekara, koji bi se ogrešio o ovaj član Ugovora, dostaviće Središnji Ured za Osiguranje Radnika ili njegov mesni organ Apotekarskoj Komori, koja će dotičnog člana radi povrede ovog Ugovora pozvati na odgovornost.

§ 5.

Na propisno ispostavljene recepte uredskih lekara, apotekaru je zabranjeno da članovima daje umjesto propisanog leka, ikakav drugi lek ili robu i u tome slučaju, ako bi to koji član Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika naročito i zahtevao.

Ako bi se koji apotekar ogrešio o taj član Ugovora, oduzeće mu se pravo izdavanja lekova za članove Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, a dotični apotekar predaće se Disciplinskom Sudu Apotekarske Komore. Isto tako postupaće se i za ostale propuste, koji bi nastali nepridržavanjem ovog Ugovora.

§ 6.

Na isti recept ne može se opetovano izdati lek na račun Ureda.

Digitized by Google

§ 7.

U koliko bude od uredskih lekara na receptu propisan zavojni materijal ili druga sanitetska roba, ima se uvek izdati najmanja količina i dobar, a nipošto najskuplji kvalitet u koliko nije drugačije propisano. Isto to važi i za specijalitete, od kojih ima apotekar da izda uvek manji omot, u koliko nije lekar veći izričito propisao.

Ekspedicija lekova ima da bude najjednostavnija — expeditio simplex — saobrazno propisima Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika. Dosledno tome treba i taksiranje da se vrši strogo, prema Apotekarskoj Taxi, koja važi za vreme kada su odnosni lekovi izdani.

§ 8.

Središnji Ured za Osiguranje Radnika ima pravo da po svojim stručnim organima retaksira apotekarske račune strogo prema Apotekarskoj Taxi za lekove i za rad, kao i za posudje, koja važi na dan dobave lekova.

Ako apotekar nalazi, da mu je Središnji Ured za Osiguranje Radnika nepravilno retaksirao recepte, ima pravo da se žali Ravnateljstvu Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika u Zagrebu u roku od 15 dana.

Proti rešenja Ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ima apotekar pravo, da se žali u roku od 8 dana Ministarstvu Socijalne Politike, koje će u tom slučaju zatražiti mišljenje Ministarstva Narodnog Zdravlja. Proti te odluke Ministarstva Socijalne Politike nema mesta daljnjoj žalbi.

Uz povrat računa, narediće Središnji Ured za Osiguranje Radnika svome mesnom organu, da apotekaru od budućeg računa odbije ili doda razliku, koja je eventualno pri retaksaciji ustanovljena.

Apotekar ima pravo da pregleda svoje retaksirane recepte u prisustvu organa Okružnog Ureda.

Apotekari, koji stanuju van sedišta Okružnih Ureda, mogu zahtevati da im se retaksirani recepti pošalju na uvidjaj putem najbliže ekspoziture (poverenika) ureda, gde će iste moći pregledati.

§ 9.

Apotekar je dužan na zahtev Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, odnosno Okružnog Ureda dozvoliti da po Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika ili njegovom mesnom organu naročito ovlašteni ravnatelj (upravnik), šef lekar, apotekar ili njihov zamenik, može da pregleda uredske recepte, koji se kod njega nalaze čuvajući kod toga poslovnu tajnu apotekara.

§ 10.

Ako bi apotekar, koji je dobavljao lekove Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika u smislu ovog Ugovora pre vremena umro, ili svoju apoteku otudjio, prelaze sve obaveze, primanja i davanja, koje proističu iz ovog Ugovora na odgovorno lice, odnosno pravnog slednika dotičnog apotekara.

§ 11.

Stupanjem na snagu ovog ugovora obavezuje se Središnji Ured za Osiguranje Radnika, da će narediti svim svojim mesnim organima, da se svako izdavanje lekova za potrošnju članova izvan ambulantnih potreba obustavi. Lekovi za članove i njihove porodice, kao i lekovi potrebni za ambulante u koliko ih Središnji Ured za Osiguranje Radnika neće dobavljati prema rešenju Ministarstva Narodnog Zdravlja od 12. VII. 1926. god. Ap. Broj 32.870, imadu se nabavljati u javnim gradjanskim apotekama, ako u dotičnom mestu nema javne gradjanske apoteke u apotekama Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika ili u ručnim apotekama lekara. U tom slučaju lekove za potrebu ambulante u mestima sa više apoteka uzimat će mesni organi u javnim gradjanskim apotekama prema azbučnom redu prezimena vlasnika apoteke, naizmenično po mesec dana.

Digitized by Google

Središnji Ured za Osiguranje Radnika se obavezuje, da od dana stupanja na snagu ovog Ugovora neće više ni sam, ni njegovi mesni organi nabavljati lekove za izdavanje članovima izvan potreba ambulante, te se tako za vreme trajanja ovog Ugovora neće služiti ovlaštenjem izdanim mu po gospodinu Ministru Narodnog Zdravlja rešenjem od 12. februara 1924. god. H. br. 5.185, za nabavu lekova izvan potreba ambulante.

Lekove, koji su se zatekli u ambulantama, mesni će organi potrošiti u najkraćem vremenu čim stupi na snagu ovaj Ugovor.

§ 12.

U slučaju, da Središnji Ured za Osiguranje Radnika ili njegovi organi prekrše ustanove alineje druge § 11. ovog Ugovora odredjuje se konvencionalna kazna od 50.000 Dinara (slovima: pedeset hiljada Dinara) za Središnji Ured za Osiguranje Radnika, u koliko se utvrdi, da je Središnji Ured za Osiguranje Radnika potakao nabavu takovih lekova. U koliko se utvrdi, da je mesni organ sam, bez poticaja Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika nabavio lekove u tu svrhu, kazniti će se isti sa peterostrukom vrednošću nabavljenih lekova. Za ovu kaznu jamči solidarno prekršitelj, mesni organ Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i sam Središnji Ured. Ova se kazna isplaćuje Apotekarskoj Komori za njen mirovinski fond.

Jednako tako obavezuje se i Apotekarska Komora, da će platiti Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika konvencionalnu kaznu u iznosu od 50.000.— Dinara (slovima: pedeset hiljada Dinara) za slučaj, kada bi svojom inicijativom izdala naredbu svojim članovima, da ovaj Ugovor ne održavaju. Od toga se izuzima slučaj, kada je u pitanju izvršenje naredbe nadležnih nadzornih državnih vlasti. U slučaju da se koji član Apotekarske Komore ogreši o ovaj Ugovor kaznit će se peterostrukim iznosom štete, koja je nanešena Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika ili njegovim mesnim organima, a koji će ustanoviti Disciplinski Sud Apotekarske Komore. Za ovu kaznu jamče solidarno prekršitelj i Apotekarska Komora, a kazna se isplaćuje Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika za mirovinski fond njegovih službenika.

Obe ugovarajuće stranke odriču se prava pobijati visinu ustanovljene konvencionalne kazne.

Krivnju će ustanoviti izabrani sud. Središnji Ured za Osiguranje Radnika i Apotekarska Komora imenovat će svaka po dva člana, a sudu će predsedati delegat gospodina Ministra Narodnog Zdravlja, koji će odrediti postupak i način rasprave. Presuda izabranog suda je konačna, bez prava na apelaciju.

§ 13.

Ovaj Ugovor obavezuje Apotekarsku Komoru Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca i Središnji Ured za Osiguranje Radnika a kroz njih i sve apotekare u zemlji i sve organe Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika.

§ 14.

Ovaj se ugovor ispostavlja u dva saglasna izvorna primerka, od kojih jedan ostaje Središnjem Uredu za Osiguranje Radnika, a drugi Apotekarskoj Komori. Ugovore potpisat će po odobrenju Ravnateljstva Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika, odnosno Upravnog Odbora Komore, predsednik i generalni direktor Središnjeg Ureda za Osiguranje Radnika i predsednik i glavni sekretar Apotekarske Komore.

§ 15.

Trajanje ovog Ugovora ustanovljuje se sporazumno na tri godine t. j. od dana 1. decembra 1927. do dana 30. novembra 1930.

Ako ovaj ugovor ne bude šest meseci pre isteka roka ni sa jedne ni sa druge strane otkazan, produžuje se automatski na daljnju godinu dana.

Digitized by Google

Za slučaj, da Ministarstvo Narodnog Zdravlja ukine norme radničkog osiguranja izdane rešenjem od 25. oktobra 1927. Ap. Br. 35.874/1927. može Središnji Ured za Osiguranje Radnika otkazati ovaj ugovor na tri mjeseca računajući od prvog dana meseca, koji sledi iza učinjenog otkaza. Isto tako može se otkazati ovaj Ugovor ako Apotekarska Komora po naredjenju nadležnih nadzornih vlasti pozove svoje članove, da ne izvršuju ovaj Ugovor. (al. 2. § 12. ovog Ugovora.)

§ 16.

Stupanjem na snagu ovog Ugovora prestaju da važe svi Ugovori, koje je Središnji Ured za Osiguranje Radnika zaključio sa pojedinim apotekarima.

U Beogradu, dne 24. novembra 1927.

za
Središnji Ured za Osiguranje
Radnika:

M. P.

za
Apotekarsku Komoru
Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca
Predsednik:
D. Janković v. r.

Generalni direktor:
Milan Glaser v. r.

Predsjednik:
Marko Bauer v. r.

Glavni sekretar: M. P.
Dr. **Vladimir Šiffer** v. r.

Digitized by Google

Digitized by Google

D

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 03878 3547

Digitized by Google

Digitized by Google